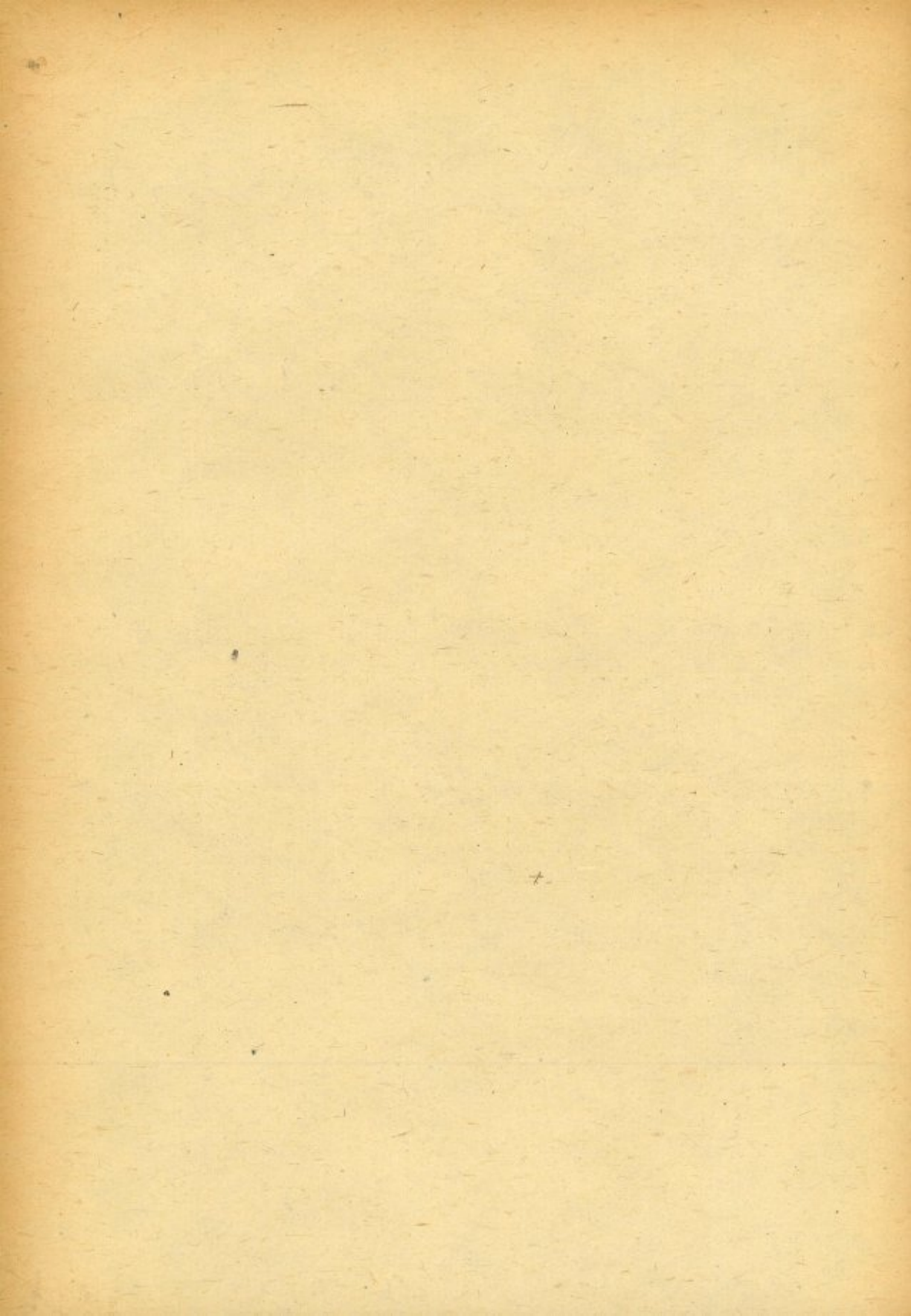

SEJNI ZAPISKI
SKUPŠČINE SOCIALISTIČNE
REPUBLIKE SLOVENIJE

SEJE OD 11. VII.
DO 31. X. 1964

LJUBLJANA
1 9 6 5

SEJNI ZAPISKI
SKUPŠČINE SOCIALISTIČNE
REPUBLIKE SLOVENIJE

SEJE OD 11. VII. DO 31. X. 1964

LJUBLJANA 1965

St-5177/40I

REPUBLIŠKI ZBOR

13. seja

(29. septembra 1964)

Predsedoval: Tine Remškar,
predsednik Republiškega zbora

Začetek seje ob 9.05.

Predsednik Tine Remškar: Tovariši in tovarišice! Začenjam 13. sejo Republiškega zbora Skupščine Socialistične republike Slovenije, ki sem jo sklical na podlagi 44. člena začasnega poslovnika našega zbora.

Svoje odsotnost so opravičili naslednji poslanci: Milena Bokša, Stane Dolenc, dr. Josip Globevnik, Ivo Janžekovič, Veljko Križnik, Savo Sifrer, Bogo Verdev in Sida Podlessek. S tem tudi ugotavljam, da je Republiški zbor sklepčen.

Za današnjo sejo predlagam tale dnevni red:

1. odobritev zapisnika 12. seje Republiškega zbora;
2. obravnava analize o izpolnjevanju temeljnih smernic in nalog družbenega plana Socialistične republike Slovenije do 31. avgusta 1964 in ocene za leto 1964;
3. obravnava in sklepanje o predlogu zakona o spremembi zakona o območjih okrajev in občin v Socialistični republiki Sloveniji;
4. volitve občasnih sodnikov Višjega gospodarskega sodišča Socialistične republike Slovenije in
5. sklepanje o programu dela Republiškega zbora za obdobje september — december 1964.

Ali ima kdo od poslancev kak predlog za spremembo ali dopolnitev dnevnega reda? (Ne javi se nihče.) Ker nima nihče, ugotavljam, da je predlagani dnevni red sprejet.

Prehajamo na 1. točko dnevnega reda. Zapisnik zadnje seje Republiškega zbora ste prejeli hkrati z vabilom na sejo. Ali ima kdo kako pripombo k zapisniku? (Ne javi se nihče.) Ker ugotavljam, da nima nihče pripomb, smatram, da je zapisnik odobren.

Predlagam, da bi 2. točko dnevnega reda obravnavali na skupni seji z Gospodarskim zborom. Ali se strinjate s tem predlogom? (Poslanci se strinjajo.) Če se strinjate, potem ugotavljam, da bo seja skupna z Gospodarskim zborom in zato odrejam kratek odmor. Poslanci Gospodarskega zbora bodo prišli takoj.

(Seja je bila prekinjena ob 9.10 in se je nadaljevala ob 9.15.)

Predsednik Tine Remškar: Prehajamo na 2. točko dnevnega reda, na kateri bomo obravnavali izpolnjevanje temeljnih smernic in nalog družbenega plana Socialistične republike Slovenije do 31. avgusta 1964 in oceno za leto 1964.

Razprava bo na podlagi analize izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana Socialistične republike Slovenije do 31. avgusta 1964 in ocene za leto 1964, katero je predložil Skupščini Izvršni svet SR Slovenije, na podlagi poročila o izvajanju smernic družbenega plana Socialistične republike Slovenije za leto 1964 v zvezi z uporabo sredstev republiških skladov, ki so ga pripravili odbori Republiškega zbora in na podlagi poročila odbora za družbeni plan in finance Republiškega zbora in odbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov Gospodarskega zbora.

Ekspoze k tej točki dnevnega reda bo dal podpredsednik Izvršnega sveta tovariš Janko Smole, kateremu dajem besedo.

Janko Smole: Tovarišice, tovariši poslanci! V letošnjem letu visoka stopnja rasti proizvodnje, še posebej industrijske, predstavlja nadaljevanje dinamičnih gibanj v gospodarstvu, ki so značilna za vse leto 1963 in za drugo polovico leta 1962. To je sam po sebi zelo ugoden rezultat, ki daje osnovni ton celotni gospodarski aktivnosti in kaže na večjo usmerjenost glede izkoriščanja obstoječih proizvodnih zmogljivosti. Vendar pa je potrebno poudariti, da letošnji visok porast proizvodnje spremljajo številni gospodarski pojavi, ki dokazujejo, da se še vedno nahajamo na pozicijah pretežno nizko produktivnega gospodarjenja. Prehod na višjo raven življenjskega standarda pa je v prvi vrsti odvisen od tega, koliko smo se v praktični gospodarski dejavnosti že sposobni poprijeti in obračunati s posameznimi oblikami ekstenzivnega gospodarjenja. Izpopolnjevanje gospodarskega sistema ima prav to osnovno nalogo, da ustvari kompleksnejše ekonomske pogoje, v katerih bodo proizvajalci hitreje in uspešneje sami obvladovali višje oblike gospodarjenja.

Osrednjo kritično točko v sedanjih gospodarskih odnosih predstavlja očiten nesklad med razpoložljivimi materialnimi sredstvi in prekomerno stopnjo rasti vseh oblik plačilno sposobnega notranjega povpraševanja, predvsem pa prevelike investicijske potrošnje. V osmih mesecih letošnjega leta je investicijska potrošnja v Sloveniji porastla za 45 %, kar je znatno iznad nivojem porasta v jugoslovanskem merilu. Investicijska mrzlica je eden od osnovnih vzrokov za nastale motnje v gospodarstvu. Ekspanzija investicijske potrošnje je osnovni faktor, ki hrani in reproducira obstoječe oblike in metode ekstenzivnega gospodarjenja v našem gospodarstvu. Prekomerno kreiranje investicijskega povpraševanja se pojavlja kot posledica nezgrajenega sistema kreditiranja razširjene reprodukcije in obstoječih delitvenih odnosov med gospodarstvom in izven gospodarskimi činitelji. Vse to pa še posebej potencirajo določene slabosti obstoječe kreditne politike in bančnega sistema ter finančna nedisciplina. Preobremenjenost gospodarstva z visokimi in številnimi obveznostmi do družbene skupnosti v pogojih umetnega povečevanja notranje potrošnje ima za posledico, da gospodarstvo pritiska na ekstenzivno širjenje investicij in na povečanje cen, manj pa na odkrivanje in aktiviranje notranjih rezerv. Prekomeren porast notranje potrošnje povzroča stalno zaostajanje proizvodnje, kar nujno pritiska na gospodarstvo in na izvengospodarske činitelje, ki v delitvi dohodka razpolagajo z znatnimi sredstvi, da išče izhoda predvsem v novih investicijah. Pri tem ostajajo vsekakor zanemarjene možnosti izkoristiti notranje rezerve.

kar predstavlja težavnejši, čeprav daleč učinkovitejši proces. Za takšno delo v atmosferi investicijske in potrošniške mrzlice ni v delovnih organizacijah, spričo obstoječih delitvenih odnosov niti potrebnega časa in potrpljenja niti ustreznih materialnih možnosti, prav tako pa tudi ne ustreznega instrumentarija, ki bi ekonomsko prisiljeval in stimuliral večjo učinkovitost in koriščenje proizvodnih faktorjev. Pretežni del obstoječega instrumentarija, cenena delovna sila, ki v stroških proizvodnje ne zajema znaten del sredstev, ki oblikujejo osebno potrošnjo, draga mehanizacija in strojna oprema, distribucija deviz in obratnih sredstev, sistem razširjanja reprodukcije na osnovi utrjevanja znatnega dela akumulacij od proizvajalca — vse to pospešuje ekstenzivno orientacijo v našem gospodarjenju.

V takšni situaciji postane prej ali slej vsakdo nosilec določenih dodatnih zahtev in na dnevnom redu so le ugotavljanja, kaj vse zaostaja in kaj bi bilo potrebno podvzeti, da bi posamezni sektorji potrošnje dohajali ostale. Iz vsega tega pa lahko nastaja le neprestana tekma vseh z vsemi, z občutkom vsakega, da zaostaja in da njegove potrebe niso našle ustreznega mesta.

Zaradi tega je predvsem potrebno, da realno dojemamo naša tekoča gospodarska gibanja in da se z vso doslednostjo lotimo ukrepov, ki naj vzpostavijo našim realnim možnostim ustrezen obseg investicijske potrošnje. Takšni ukrepi pa bodo v praksi vezani na številne težave, s katerimi moramo vnaprej računati.

Splošno je znano, da je sedanja struktura proizvodnje v veliki meri grajena na določenih parametrih investicijske potrošnje. Prav proizvodnja opreme in investicijskega materiala kaže zaradi nizke produktivnosti dela na izredno počasen proces preorientacije na zunanja tržišča in izvaja zato nenehen pritisk na obseg in strukturo domače investicijske potrošnje.

Predvsem je potrebno dosledno uveljaviti spoštovanje predpisov in načel v naši tekoči ekonomski politiki. To pa pomeni zaostri predvsem v praksi borbo proti vsem tistim pojavom, ko si nekateri še vedno zaradi svoje avtoritete, položaja in sličnega laste pravico, da številne želje in ambicije, ki so same po sebi koristne, pretvarjajo v stvarno delujočo materialno silo, ne da bi pri tem vnaprej razpolagali s sredstvi, ki so jim odrejena z obstoječimi predpisi.

Ni mogoče imeti denarnega gospodarstva, ob njem pa še ekonomike želja, ki jih pretvarjamo v razne oblike umetnega povpraševanja na trgu. To ilustrativno potrjujejo rezultati akcije, ki sta jo na iniciativo Izvršnega sveta v letošnjem letu izvedla služba družbenega knjigovodstva in gradbena inšpekcija. Na osnovi izvršenega pregleda je bilo ugotovljeno, da v številnih primerih investitorji ne izpolnjujejo predpisanih pogojev, to je da nimajo v celoti zagotovljenih finančnih predpisov in predpisane tehnične dokumentacije. Inšpekcijski organi so predlagali ustavitev 216 objektov v skupni predračunski vrednosti 139 milijard dinarjev. Dosedaj so bila dela ustavljena na 68 objektih v skupni vrednosti 16,5 milijarde dinarjev. Dela so bila ustavljena v glavnem na malih, v znatnem delu na negospodarskih objektih. Pozitiven učinek ukrepa za zaostritev discipline pri izvajanju investicijskih del je vsekakor v tem, da so bile preprečene številne nove gradnje, ki bi drugače danes še v večji meri širile stihijo investicijske dejavnosti, ne da bi pri tem bila v celoti zagotovljena investicijska sredstva. Neuspeh pa je ne samo v pogledu kvantitativnega učinka glede na obseg in strukturo investicijske potrošnje, temveč predvsem v tem, ker so mnogi investitorji razumeli, da gre le za akcijo, ki naj pospeši tako imenovano formalno legaliziranje obstoječih investicij. S strani posameznih družbeno-političnih skupnosti in samoupravnih organov ni bila vselej nudena

ustrezna pomoč, da bi preprečili in odpravili nepravilnosti in nezakovitosti v investicijski potrošnji. Vladalo je prepričanje, da gre le za trenutno kampanjo, pri čemer je potrebno na en ali drug način očuvati posamezne investicijske objekte za nadaljnjo gradnjo. Pri tem se naštevajo najrazličnejši argumenti, da bi se opravičil obstoj posamezne investicije, predvsem pa tako imenovana skrb, da ne bi nastala škoda zaradi ustavitve del. Mislim, da je potrebno še posebej poudariti, da je največja škoda za celoten razvoj našega gospodarstva in življenjskega standarda vsota vseh investicij, ki ne razpolagajo s potrebnimi sredstvi in zaradi tega ustvarjajo umetno povpraševanje na notranjem trgu. Poleg tega pa nespoštovanje predpisov, pa naj si gre za še tako pomembne parcialne interese, vezane na posamezne objekte, ne more predstavljati zdrave, ekonomsko-finančne osnove za naš celoten gospodarski in družbeni razvoj.

Delno zagotovljena sredstva so povzročila pri investitorjih nervozo in zato tudi iskane možnosti, da se v vsakem primeru najdejo kolikor toliko za družbeno kontrolo sprejemljive rešitve. Izredno se je povečal pritisk investitorjev na poslovne banke, da si pridobe formalno bančno garancijo o kritju investicije, ali pa da sklenejo dodatne kreditne pogodbe. V mnogih primerih obstoji na obeh straneh jasna zavest, da novo odobreni krediti niso v ničemer kriti z razpoložljivimi sredstvi in da je vprašanje, v kolikšni meri bodo realizirane optimistične računicе o bodočem prilivu bančnih depozitov, ki so na tak način že vnaprej odrejeni za tekoče konkretne oblike investicijske potrošnje.

Naknadno so bili odobreni številni krediti, ki pa so za investitorje glede roka za vračilo že vnaprej nevzdržni, vendar takšne investitorje navdaja misel in računica, da bodo imeli v bodoče vse možnosti, da razvijejo potrebno akcijo o preoblikovanju neustreznih kreditnih pogojev, poslužujoč se pri tem teorije o prezadolženosti gospodarstva in o njegovi kreditni nesposobnosti.

Prav tako je potrebno doseči večjo disciplino pri oblikovanju in trošenju investicijskih sredstev v poslovnih bankah, preprečiti prelivanje obratnih sredstev v investicije ter dosledno realizirati nove predpise o usmeritvi dela bančnih investicijskih sredstev v stalna obratna sredstva.

V pogojih hitrejšega naraščanja potrošnje zaradi priliva blagovnih skladov je nadalje potrebno korenito menjati dosedanje kriterije glede kreditne politike. V teku enega leta — od avgusta 1963 do avgusta 1964 so lastna obratna sredstva delovnih organizacij v Sloveniji porasla za okoli 5,4 milijarde dinarjev. Kratkoročni krediti za obratna sredstva pa so porasli za 54 milijard din. Široka praksa kratkoročnega bančnega kreditiranja omogoča prekomerno sproščanje investicijskih sredstev za enostransko in intenzivno nalaganje v osnovne fonde. Takšni kriteriji v politiki kratkoročnega kreditiranja pa tudi ne pospešujejo interesa delovnih organizacij za racionalno koriščenje obratnih sredstev. Lastna obratna sredstva in skrb za njihovo ustrezno povečevanje, da bi se omogočila višja raven proizvodnje, lahko le stimulira in pospešuje v delovnih organizacijah smotno notranjo delitev dela, varčevanje z materiali in boljše izkoriščanje strojnega parka, predvsem pa večjo kooperacijo in delitev dela, ki omogoča sprostitev in racionalnejšo uporabo obratnih sredstev, vezanih za širok in nesmotrn asortiment proizvodnje.

Ekonomika obratnih sredstev predstavlja neizčrpno področje notranjega dela in je vselej odraz kvalitete in razvitosti oblik gospodarjenja v vsaki posamezni delovni organizaciji.

Sedanji bančni krediti omogočajo široko kreditiranje raznih oblik finalne potrošnje in to neodvisno od stvarnega stanja na trgu. Potrebno bi bilo, da bi

postalo kreditiranje finalne potrošnje vse bolj funkcija samega proizvodnega in trgovskega podjetja, kar zahteva seveda večja lastna obratna sredstva, ki naj omogočijo potreben obseg proizvodnje, plasma blaga na trgu in dohodek. Dobršen del dohodka posameznih delovnih organizacij, ki danes izredno povečujejo proizvodnjo, je v osnovi rezultat inflatornega iniciranja dodatne kupne moči, preko realnih okvirov, ki ga omogočajo krediti za finalno potrošnjo, in to preko nove emisije denarja. Na takšen način uvajamo neekonomska merila za rast posameznih proizvodnih panog in to na račun dodatnih obremenitev uvoza in na osnovah konserviranja nizke produktivnosti dela.

Potrebno je, da banke preidejo k selektivnejši kreditni politiki in s kratkoročnimi krediti podprejo predvsem prizadevanje za povečanje izvoza, odobravanje ostalih kratkoročnih kreditov pa vežejo le na večja lastna obratna sredstva samih delovnih organizacij. Tudi na področju oročanja sredstev pri poslovnih bankah je potrebno v celoti preprečiti in onemogočiti vse tiste primere, kjer gre za ustvarjanje časovno vezanih investicijskih depozitov, ki nimajo realnega kritja, ali pa ki rušijo celotno bilanco likvidnosti delovne organizacije in ji onemogočajo tekoče finančno izvrševanje obveznosti, vezanih na redno odvijanje blagovnega prometa. Oročeni depoziti predstavljajo novost v našem bančnem sistemu. Predstavljajo pomemben instrument bodočega sistema kreditiranja razširjene reprodukcije, namesto dosedanjega, ki s pretežno davčnimi instrumenti alimentira številne družbene investicijske sklade na raznih nivojih in po sili izven ekonomskih odnosov in kriterijev, sredstva, ki so bila poprej odtujena proizvajalcu, redistribuirana nosilcem investicijske dejavnosti. Glede na to pa je potrebno, da razne nepravilnosti že v začetku izgrajevanja tega sistema dosledno odpravimo; kajti nedosledno izvajanje sistema lahko le kompromitira instrument oročevanja sredstev. Potrebno bo čimprej revidirati pogodbe o oročevanju sredstev, in sicer v vseh tistih primerih, ki so v nasprotju z obstoječimi predpisi in načeli bančne ekonomike. Vsekakor ni v skladu z bančno ekonomiko, da delovne organizacije časovno vežejo svoja sredstva, hkrati pa najemajo dodatne kratkoročne kredite za potrebe tekoče proizvodnje. Na ta način ustvarjamo le nova investicijska sredstva na račun dodatnega koriščenja bančnih kreditov. Za oročevanje sredstev naj bi bile sposobne le tiste delovne organizacije, ki lahko za povečano proizvodnjo iz lastnih sredstev preskrbe ustrezna obratna sredstva.

Potrebno je tudi, da poslovne banke 20 % bančnih investicijskih sredstev uporabijo za vlaganje v obratna sredstva kakor to nalagajo že sprejeti zvezni predpisi. Krajem avgusta letos so poslovne banke v Sloveniji razpolagale s 85 milijardami investicijskih sredstev, kar pomeni, da so dolžne okoli 17 milijard vložiti v trajna obratna sredstva, stvarni plasmaji pa danes znašajo le okoli 8 milijard. Realizacija tega ukrepa bo v prihodnjem obdobju vsekakor pomagala ublažiti dosedanje tempo trošenja bančnih investicijskih sredstev.

Vsi navedeni ukrepi pa vendar še ne predstavljajo zadostnega jamstva, da bomo v naslednjem obdobju uskladili uspeh investicijske potrošnje z okviri, ki so bili predvideni z družbenim planom za leto 1964. Uskladiti investicijsko potrošnjo z našimi stvarnimi možnostmi pa je danes najpoglavitejša naloga, od katere je odvisen nadaljnji razvoj izvoza, rast proizvodnje in življenjskega standarda. Zaradi tega je neogibno, da se ustavi oziroma odloži na kasnejši rok izgradnja posameznih investicijskih objektov. To je potrebno uresničiti v vseh tistih primerih, kjer sredstva niso zagotovljena, kjer ne obstoji finančno kritje za že nastale podražitve in izvršena nepredvidena dela in za vse tiste primere,

kjer obstoječe obveznosti poslovnih bank presegajo njihove stvarne možnosti kreditiranja. Takšna revizija bančnih kreditov je za posamezne objekte še prav posebej nujna, ker so banke dolžne upoštevati že sprejete sklepe in ukrepe Zveznega izvršnega sveta o usmeritvi dela sredstev v obratna sredstva, izvesti kriterije selektivnejše kratkoročne kreditne politike in dosledno spoštovati predpise in ekonomska načela, ki bodo v prihodnje urejali preliv bančnih sredstev preko sistema oročevanja. Tako izvrševanje vseh sprejetih kreditnih obveznosti pa bi imelo za posledico, da bi posamezne poslovne banke postale kaj kmalu nelikvidne. Zaradi tega je Izvršni svet priporočil upravnemu odboru Splošne gospodarske banke in republiških skladov, da prouče možnosti za ustavitev nadaljnega financiranja del na določenih objektih. Prav tako je priporočil upravnim odborom komunalnih bank, da sprejmejo ustrezne odločitve o ustavitvi financiranja posameznih objektov iz njihovega programa. Nastale podražitve in precejšen obseg nepredvidenih del na posameznih objektih, zaradi očitnih pomanjkljivosti v tehnični dokumentaciji, bistveno menjajo elemente, na osnovi katerih je bila ugotovljena racionalnost gradnje, kreditna sposobnost investitorja in na tej osnovi sklenjene kreditne pogodbe med banko in investitorji.

Struktura investicije je bila v preteklem osemmesečnem obdobju izredno neugodna in ne ustreza smernicam, ki smo jih začrtali v letošnjem družbenem planu. Močno se je zmanjšal delež negospodarskih investicij, pri gospodarskih investicijah pa so bile zapostavljene investicije v izgradnjo energetskega virov. Delež investicij v osnovna sredstva gospodarstva je v obdobju januar—avgust 1963 znašal 63,8 %, letos pa znaša 69 %. Delež investicij v družbeni standard je znašal lani 36,2 %, letos pa znaša le 31 %. Investicije v gospodarstvu so v letošnjem letu nominalno porasle za 57 %, na negospodarskem področju pa le za 24 %. Čeprav so gospodarske investicije v celoti izredno porasle, pa izrazito zaostajajo investicije v energetske objekte. Udeležba energetike v skupnih investicijah industrije je znašala v letih 1957—1960 40 %, v letih 1961—1963 19 %, v letošnjem letu pa znaša le 7,2 %. Medtem ko je bilo v osmih mesecih preteklega leta potrošeno za izgradnjo energetskega objekta 7,1 milijarde din, pa smo letos za nove energetske vire investirali le 4,3 milijarde dinarjev.

Današnja razprava bo vsekakor mobilizirala vse faktorje, ki bodo omogočili, da se bo do kraja leta občutno zmanjšal obseg investicij, obenem pa se bodo izvršile tudi potrebne spremembe v strukturi investicijskih vlaganj. Zlasti je potrebno popraviti razmerje med gospodarskimi in negospodarskimi investicijami in pospešiti izgradnjo energetskega virov. Takšne spremembe v strukturi investicij pa sedaj v nemali meri zavira preangažiranost gradbenih in projektantskih kapacitet za izgradnjo gradbenih objektov. To tudi otežkoča realizacijo tistih investicij za potrebe družbenega standarda in za izgradnjo energetike, ki razpolagajo z vsemi potrebnimi finančnimi sredstvi. Postavlja se vprašanje, kako bo spričo omenjenih gradbenih kapacitet, strokovne delovne sile, mehanizacije in kritičnega pomanjkanja nekaterih gradbenih in investicijskih materialov mogoče zagotoviti potrebne gradbene kapacitete za izgradnjo energetskega objekta, za izgradnjo stanovanjskega in šolskega prostora, čemur je treba dati vso prioriteto, poleg tega pa še omogočiti izvajanje širokega cestnega programa, rešiti številne urbanistične probleme in zadostiti številnim ambicijam po novih tovarniških halah, upravnih in poslovnih zgradbah itd. Vseh teh načrtov in želja pa ni mogoče realizirati naenkrat. Potrebna je določena postopnost in prioriteta. Ob vsem tem lahko ugotovimo, da niso omejena samo finančna sredstva, temveč tudi obstoječe gradbene kapacitete. Povečanje teh kapacitet

pa ne smemo iskati v primitivnem dodatnem in ekstenzivnem zaposlovanju nekvalificirane delovne sile, kajti še takšno prekomerno dodatno zaposlovanje z vsemi spremljevalnimi, negativnimi družbenoekonomskimi posledicami ne more odpraviti ozkih grl na tem področju. Tudi ti razlogi, ki sem jih navedel, narekujejo takojšnjo ustavitev del na določenih gradbenih objektih.

Smatram, da je naša obveznost, da z vso potrebno družbeno avtoriteto pomagamo poslovnim bankam, da sprejmejo konkretne odločitve o ustavitvi nadaljnega financiranja tistih del, ki ne izpolnjujejo pogojev, ki so bili s kreditno pogodbo določeni.

Poleg tekočih ukrepov za umiritev investicijske potrošnje pa je potrebno čimprej izgraditi tak sistem financiranja razširjene reprodukcije, ki bo omogočil jasno perspektivo delovnim organizacijam v njihovi investicijski politiki in ustvaril takšne pogoje, ki bodo samim proizvajalcem omogočili učinkovito borbo proti različnim neskladnostim in slabostim, s katerimi se danes srečujemo.

Sistem financiranja in kreditiranja razširjene reprodukcije naj temelji predvsem na povečani materialni osnovi delovnih organizacij, ki je predpogoj za večanje produktivnosti dela na osnovi modernizacije tehnološkega procesa in vlaganj v kapitalno-intenzivne investicije. Nadalje je potrebno v čim večji meri zmanjšati možnosti koncentracije investicijskih sredstev pri izvensposodarskih nosilcih za potrebe gospodarskih investicij. Prav tako pa je tudi potrebno vključiti poslovne banke v tokove cirkulacije družbenih sredstev, pri čemer naj banka ne koristi sredstev, ki so bil poprej odtujena delovni organizaciji, temveč sredstva, s katerimi upravlja delovni kolektiv z jasno obveznostjo, da jih v rokih, določenih s planskim instrumentarijem sprošča tistim, ki so jih ustvarili in jih tudi upravljajo.

Na področju zunanjetrgovinske menjave ugotavljamo, da je v Sloveniji, kljub močno povečani proizvodnji izvoz izredno zaostal, naglo pa se je povečal uvoz. Izvoz se je v obdobju prvih 8 mesecev povečal za 11 %, medtem ko je uvoz reprodukcijskega materiala porastel za okoli 40 %. Velika notranja potrošnja, predvsem investicijska, občutno zmanjšuje interes gospodarstva, da izvažajo. Notranji trg v sedanjih pogojih mnogim proizvajalcem omogoča doseganje večjega dohodka, je manj zahteven v pogledu kvalitete proizvodov in je kaj malo občutljiv za večjo ali manjšo konkurenčno sposobnost, ki je odločilna za plama na zunanjem trgu.

Zadovoljevanje s trenutnimi uspehi prodaje na domačem trgu lahko postane izredno nevaren pojav, ker nas uspava ter hromi vsa prizadevanja za doseganje večje stopnje produktivnosti. Pripombe na račun sedanjih, še precej neekonomskih in nestimulativnih pogojev, ki urejajo gospodarjenje z devizami in položaj proizvajalca — izvoznika so upravičene, zaradi tega je potrebno hitreje izpopolnjevati celotni devizni instrumentarij, vendar pa mislim, da so potrebni v prvi vrsti tudi večji zavestni napor na bazi dojemanja in kalkuliranja dolgoročnejših interesov, ki naj nas že danes usmerjajo v aktivnejši odnos do izvoza. S tem ne rešujemo le akutnega vprašanja pomanjkanja deviznih sredstev, temveč dosegamo tudi kvalitetnejše spremembe v gospodarjenju. Mislim, da to še posebno velja za gospodarstvo Slovenije, ki za razliko od ostalih področij Jugoslavije še prav posebno izkazuje rastočo neskladnost med obsegom izvoza in ekspanzijo uvoza. Naša dolžnost je, da v kratkem času še posebej v Sloveniji zmanjšamo pritisk investicijske potrošnje na notranji trg, ker bo le to lahko vzbudilo povečani izvoz in delovne organizacije v večji meri spodbudilo k

pravilnemu izkoriščanju notranjih rezerv, kar bo tudi omogočilo večjo konkurenčno sposobnost na zunanjem trgu.

V letošnjem letu so poslovne banke pri določenih poslih prešle v večji meri na povezavonje uvoza z izvozom. To je vsekakor začetek razvijanja sistema deviznega samofinanciranja, ki pa se danes nahaja šele v svoji začetni, čisto še zelo nerazviti obliki. Takšni poslovni odnosi med bankami in delovnimi organizacijami so v mnogih panogah že pripomogli k znatnemu povečanju izvoza. V tekstilni, konfekcijski, usnjarski, obutveni in steklarski industriji, v izvozu pohištva in raznih lesnih proizvodov itd. smo dosegli v letošnjem letu znaten napredek. Zaostajanje izvoza v Sloveniji je predvsem posledica slabega izvoza v elektroindustriji, v kovinski industriji, zlasti pa še v proizvodnji strojne opreme in sredstvih dela. Prav te panoge pa so v letošnjem letu izredno povečale izvoz, da bi si zagotovile sredstva za visoko stopnjo rasti svoje proizvodnje, poleg tega pa se pojavljajo še z dodatnimi zahtevami po uvozu, češ da niso v stanju kriti potreb domačega trga.

S strani poslovnih bank se na osnovi sprejetih zveznih ukrepov pred te panoge postavlja zahteva, da s povečanim izvozom ustvarjajo sredstva za uvoz reprodukcijskega materiala. V teh delovnih organizacijah, ki šele pričenjajo usmerjati proizvodnjo v večji meri na zunanji trg, imamo zato danes opravka s številnimi težavami. Številne težave, ki se danes z vso ostrino porajajo na področju elektroindustrije in kovinske industrije bi bile lahko v določeni meri odstranjene že prej, če se ne bi podjetja zanašala samo na to, da bo izvozni režim za njih ugodnejši, vmesni čas pa koristila za konjunkturo na domačem trgu. To posebej poudarjam zato, ker je jasno, da bo vsaka nadaljnja sprememba sistema oskrbovanja z devizami v skladu z načeli našega gospodarskega sistema pri nepripravljenih in neusposobljenih delovnih organizacijah lahko povzročila v bodoče kaj neprijetne težave. Na osnovi izkušenj lahko upravičeno trdimo, da so danes mnoge delovne organizacije iz omenjenih industrijskih panog ne samo glede izvoza, temveč tudi glede vrste drugih kvalitativnih meril gospodarjenja v znatnem zaostajanju za nekaterimi našimi predelovalnimi industrijami, ki so pred dvemi, tremi leti z dvomom sprejemale nasvete o potrebi povečanja izvoza. Ravno delovne organizacije teh panog so v veliki meri uspele z boljšim izkoriščanjem obstoječih kapacitet in ustrezno vsaj delno modernizacijo strojnega parka, predvsem pa tehnološkega postopka in organizacije dela, z boljšo analizo in poznavanjem inozemskih tržišč, znaten del proizvodnje že plasirati na zunanji trgih.

Stopnja rasti našega celotnega gospodarstva in njegova sposobnost, razvijati notranjo potrošnjo, je odvisna vse bolj od naše plačilne bilance. To splošno veljavno zakonitost je treba s postopnim spreminjanjem deviznega instrumentarija vse bolj konkretizirati na nivoju vsake delovne organizacije. Postopno je treba uvajati sistem deviznega samofinanciranja in s tem omogočiti večjo in čvrstejšo ekonomsko povezanost finalista izvoznika z ustrezno kooperantsko in spremljevalno industrijo. Na takšen način bi dobili realnejša merila, ki bi odredjala stopnjo rasti posameznih industrijskih panog in delovnih organizacij ter dajala večje materialne možnosti in stimulativne ekonomske vzvode za razvoj odnosov proizvodnje kooperacije. Namesto tega pa imamo v mnogih primerih tudi v Sloveniji opravka s proizvodno, razvojno in investicijsko politiko, ki je približno naslednja: po liniji distribucije dodeliti čim večja devizna sredstva za oskrbo z uvoznimi materiali, s centralnimi bančnimi krediti ustvariti na notranjem trgu potrebno kupno moč, sposobno, da po »primernih cenah

absorbira« proizvode nizke produktivnosti in preko kratkoročnih kreditov deliti potrebna obratna sredstva, sposobna nositi povečan obseg proizvodnje. Jasno je, da so pri takšni politiki vsa podjetja maksimalno usmerjena na ekstenzivno širjenje kapacitet, v neprestanem strahu in nervozi, da jim mesta na notranjem trgu ne zavzame njihov »konkurent«. Na takšen način ustvarjamo na notranjem trgu neke vrste specifično konkurenco, ki do kraja obremenjuje celotne bilance, ne prispeva pa k povečanju izvoza in se izčrpava v nekoristni notranji borbi, ki ničesar ne prispeva k doseganju osnovnih ciljev gospodarskega tekmovanja, to je k večji produktivnosti dela, boljši kvaliteti proizvodov in nižjim stroškom proizvodnje.

Miselnost, ki sem jo v poenostavljeni obliki orisal, predstavlja pri nas eno največjih ovir napredka, ker otežkoča borbo za večje vključevanje v mednarodno delitev dela ter z vsemi silami zavira uvajanje novih sprememb, ki naj postopno omogočijo, da delovne organizacije ne bodo več v položaju tistega, kateremu se z vsemi tako imenovanimi nepravilnostmi distribuira od zgoraj, temveč, da bodo ustvarjeni taki ekonomski pogoji, ki bodo vplivali na delovne organizacije tako, da bodo z internimi silami odkrivale rešitve za svoje tekoče in razvojne probleme.

Večja materialna sredstva delovnih organizacij in postopno realnejše ekonomsko vrednotenje vseh faktorjev delovnega procesa, energije, surovin, deviz, strojne opreme, predvsem pa živega dela edino lahko omogočijo tako poslovanje delovnih organizacij, ki ne bo slonelo na ekstenzivnem, temveč na intenzivnem gospodarjenju.

Če bomo gledali stvari v tej luči, potem ne bomo smatrali, da so posamezni ekonomski ukrepi prišli preko noči, kot je bil to primer pri posameznikih v našem gospodarstvu ob priložnosti sprejetja ukrepov Zveznega izvršnega sveta v juliju letos. Ukrepi so bili sprejeti na podlagi zveznih skupščinskih resolucij, v katerih so bile jasno začrtane številne naloge in smeri nadaljnjega razvoja našega sistema. Ukrepi imajo namen izboljšati položaj proizvajalca v kmetijstvu in položaj nekaterih surovinskih industrij. Ti ukrepi so bili le nadaljevanje predhodnih ukrepov, ki so delovne organizacije razbremenili številnih družbenih obveznosti. Poleg tega pa je bila dana jasna smer nadaljnjega zmanjševanja raznih prekomernih družbenih obveznosti z namenom povečati materialne osnove delovnih organizacij. Ukrepi Zveznega izvršnega sveta o povečanju cen nekaterim kmetijskim pridelkom, premogu, barvastim metalom in električni energiji, imajo namen vplivati na čimbolj racionalno izkoriščanje teh pomembnih proizvodov. Še včeraj smo imeli namreč prav na teh področjih ekonomsko depresirane cene, v letošnjem letu pa imamo izredno slabo letino pšenice, zaostreno energetska situacija in kritično pomanjkanje premoga in osnovnih surovin. Vse to zahteva večjo stopnjo ekonomizacije in razdelitvi teh izredno pomembnih proizvodov. Katerakoli drugačna rešitev bi pomenila le distribuiranje in razne oblike administrativnih intervencij. Poleg tega pa se na ta način v določeni meri eliminirajo tudi razne, že preživele oblike direktivnega, predvsem pa prikritega subvencioniranja posameznih kategorij proizvodnje in potrošnje. To velja predvsem glede zaposlovanja nekvalificirane delovne sile, kar je v preteklosti še posebej vzbujalo visoko stopnjo zaposlovanja take delovne sile v industriji in to celo v tovarnah, ki razpolagajo z visoko sodobno mehanizacijo, ki pa se prav iz teh razlogov le slabo koristi.

V razpravah o vplivu ukrepov na položaj posamezne delovne organizacije pa se ni mogoče omejiti le na to, kaj je nekdo pridobil in kaj je v obliki

povečanih stroškov materiala in delovne sile izgubil. To bi predstavljalo do kraja škodljivo in povsem vulgarno in statično dožemanje ne samo tekočih, temveč tudi vseh bodočih ukrepov, ki imajo za namen nadaljnje izpopolnjevanje gospodarskega sistema.

Težave, ki se porajajo pri posameznih delovnih organizacijah, prepričevalno govore, da se je potrebno z vsemi silami lotiti reševanja notranjih problemov, vezanih na produktivnost in racionalno gospodarjenje. Proces povečevanja deleža delovnih organizacij v razpolaganju z ustvarjenim dohodkom in intenziviranje naporov delovnih organizacij za doseganje boljših in racionalnejših rezultatov v gospodarjenju dajejo številne dobre rezultate, potrebno pa je v zvezi s tem še v večji meri v delovnih organizacijah razvijati tak notranji delitveni mehanizem, ki bo proizvajalca stimuliral k boljšemu izkoriščanju vseh faktorjev proizvodnega procesa. S skupnimi naporii vseh družbenih sil pa je potrebno ustvariti tudi ustrezno splošno ekonomsko atmosfero, ki je odvisna predvsem od skladnejših odnosov potrošnje na notranjem trgu in od realnejšega obsega investicijske potrošnje. Ukrepi za umiritev investicijske potrošnje in za povečanje izvoza pa naj omogočijo prevesti tudi ostale oblike potrošnje na stabilnejše osnove. Razpon med gibanjem nominalnih in realnih pokazateljev potrošnje, ki se v obliki pahljače zaradi porasta življenjskih stroškov vse bolj veča, ima za posledico neugodno oblikovanje osebnega standarda vseh tistih, ki imajo fiksne prejemke in vseh tistih kategorij zaposlenih, ki iz proračunskih sredstev formirajo svojo osebno potrošnjo. To poslabšuje predvsem položaj tistih, ki so zaposleni v družbenih službah, in sicer zaradi samega mehanizma proračunske potrošnje, ki je v naprej plafonirana in v pogojih nestabilnega tržišča ne daje jamstva za pravočasno prilagajanje nivoja osebnih dohodkov povečanim življenjskim stroškom in gibanju realnih osebnih dohodkov v gospodarstvu. Gospodarstvu pa taki odnosi na trgu ne omogočajo doseči bistvenega napredka v pogledu položaja zaposlenih delavcev z nizkimi osebnimi dohodki. Nominalni porast njihovih osebnih dohodkov pogosto predstavlja le prilagojevanje povečanim življenjskim stroškom, brez večjih ustreznih sprememb v pogledu obsega same potrošnje.

V minulem obdobju so realni osebni dohodki v družbenem sektorju porasli v primerjavi z istim obdobjem preteklega leta v večji meri kot pa je bilo predvideno z družbenim planom in so tudi daleč presegle porast produktivnosti. Kljub takemu porastu osebnih dohodkov pa je porast osebnega standarda le povprečen, krije pa v sebi številne prej omenjene neskladnosti in slabosti.

Osebna potrošnja se je v letošnjem letu formirala pod vplivom znatnega povečanja števila zaposlenih. Število vseh zaposlenih v družbenem sektorju se je od decembra 1963 pa do avgusta 1964 povečalo za okoli 31 000 novo zaposlenih. Število zaposlenih je znatno poraslo v industriji in to predvsem v elektroindustriji — 19 % in v kovinski industriji — 13 %. V gradbeništvu se je število zaposlenih povečalo za 5 500 ali za 13 %, v strukturi zaposlenih se je povečala udeležba ženske delovne sile od lanskoletnih 37,2 % na 37,7 % v letošnjem letu. Ti podatki kažejo, da imamo opravka, prvič z večjim vključevanjem ženske delovne sile, kar predstavlja pozitiven pojav dodatnega zaposlovanja v okviru že zaposlenih mestnih in industrijskih družin, poleg tega pa imamo opravka tudi z dodatnim zaposlovanjem delavcev iz drugih območij države in s precej številnim nadaljnjim vključevanjem kmečkega prebivalstva v družbeni sektor. Visoka stopnja zaposlovanja v proizvodnji in v gradbeništvu kaže, da obstoječi mehanizem gospodarjenja še ni povzročil v večjem obsegu pojavov,

ki bi kazali na tendence resnega in korenitega prehajanja na oblike intenzivnejšega gospodarjenja. To potrjuje tudi neustrezna struktura investicijskih vlaganj, odnos med obsegom gradbenih del in vlaganj v strojno opremo in mehanizacijo. Draga strojna oprema obremenjena z visokimi carinskimi zaščitami, ki se pojavlja predvsem kot posledica nizke produktivnosti nerazvite delitve dela v domači strojogradnji, nizke neekonomske cene za določene surovine in energijo in še vedno nizko vrednotenje živega dela ima za posledico, da se delovne organizacije še ne ukvarjajo v zadostnem obsegu s problemom, kako in s kakšnimi ukrepi bi pri obstoječih kapacitetah povečali produktivnost.

Kolikor bolj bomo s spremembami v gospodarskem sistemu sposobni vplivati na delovne organizacije, da se odločijo za takšno pot reševanja problemov, toliko manj bo umetnega pritiska na nove investicije, predvsem v gradbene objekte in toliko manjša bo stopnja zaposlovanja nove delovne sile v proizvodnih dejavnostih.

Nadaljnji razvoj osebne potrošnje predvsem zahteva, da v bodoče posvetimo neprimerno več skrbi problemom oskrbe trga in zboljšamo trgovinske, gostinske, storitvene in oskrbovalne organizacije. Prav to lahko bistveno prispeva k ublažitvi sedanjih razlik v gibanju nominalnih in realnih osebnih dohodkov. Notranje rezerve ne obstajajo samo na področju proizvodnje, temveč tudi v delovnih organizacijah, ki so življenjskega pomena za dnevno oskrbo prebivalstva. V preteklosti smo bili često enostransko orientirani k povečanju nominalnih osebnih dohodkov, ne da bi pri tem z vzporedno aktivnostjo vplivali na večjo založenost trga, boljšo organizacijo preskrbe in hitrejše usposabljanje in notranje urejanje donosov v delovnih organizacijah na tem področju. V prihodnjem obdobju je potrebno povečati tudi osebne dohodke v družbenih službah, da bi jih na ta način do kraja leta uskladili s povečanimi realnimi osebnimi dohodki v gospodarstvu. Povečani priliv proračunskih dohodkov, ki je posledica porasta nominalnih osebnih dohodov v gospodarstvu, to tudi omogoča, preprečiti pa bi bilo treba, da se večji priliv proračunskih sredstev ne izkoristi za povečanje raznih oblik investicijske potrošnje. Naporji za vzpotevitev zmernejše investicijske potrošnje in za povečanje izvoza zahtevajo polno podporo in angažiranje vseh družbeno-političnih skupnosti in samoupravnih organov delovnih organizacij, pri čemer se moramo že danes jasno zavedati, da bo ostrejša disciplina v oblikovanju in trošenju sredstev, selektivnejša kreditna politika, ustavitev nadaljnje gradnje na posameznih objektih in večje povezovanje uvoza z izvoznimi rezultati imelo za posledico številne težave in resne probleme, s katerimi se bodo srečale naše delovne organizacije in to spričo težavnejših in zahtevnejših pogojev gospodarjenja.

Današnja skupščinska razprava bo prav gotovo veliko prispevala k temu, da bomo pravilno osvetlili sedanja tekoča gospodarska gibanja in dali vso potrebno družbeno podporo tistim konkretnim prizadevanjem, ki naj pripomorejo k čimprejšnji uveljavitvi skladnejših gibanj v našem gospodarstvu. Obenem pa naj razprava tudi pripomore k nadaljnjemu razvoju gospodarskega sistema, še prav posebej pa k uresničenju novih načel na področju sistema razširjene reprodukcije, načel, ki so načrtana in že vsebovana v resolucijah Zvezne skupščine.

Predsednik T i n e R e m š k a r: Ali želita poročevalca odborov k svojemu pismenemu poročilu dati še ustno obrazložitev? (Ne želita.)

Pred začetkom razprave predlagam, da izvolimo sedemčlansko komisijo sestavljeno iz članov Gospodarskega zbora in članov Republiškega zbora, ki naj na podlagi razprave pripravi predlog sklepa o najvažnejših potrebnih ukrepih za uskladitev gibanja gospodarstva z osnovnimi smernicami družbenega plana. V to komisijo predlagam tele poslance: Karmela inž. Budihna, Ludvika Goloba, Rika Jermana, Mirana Košmelja, Viktorja inž. Kotnika, Tatjano Menna in Milana Špolarja.

Ali se zbora strinjata s predlogom, da izvolimo komisijo v tem sestavu? (Poslanci se strinjajo.) Ali ima kdo kakšne pripombe? (Ne javi se nihče.) Ima morda kdo dodatne predloge? (Nihče.) Če se nihče ne javlja, potem dajem predlagani sestav komisije na glasovanje. Kdor je za, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.)

Ugotavljam, da je komisija soglasno izvoljena. Zbora obveščam, da sem od predsednika Prosvetno-kulturnega zbora prejel naslednje pismo:

Na podlagi 160. člena in v zvezi s 149. členom ustave Socialistične republike Slovenije je Prosvetno-kulturni zbor Skupščine Socialistične republike Slovenije na svoji seji 28. septembra 1964 obravnaval analizo izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije za leto 1964 v prvih osmih mesecih in sprejel naslednje mnenje: (Predsednik prebere mnenje Prosvetno-kulturnega zbora k analizi izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije do 31. avgusta 1964. — Glej priloge.)

Prosim komisijo, da predložena mnenja upošteva pri pripravi sklepov.

Začenjam razpravo. Prosim poslance in poslanke, da se javijo k razpravi pismeno. Besedo ima poslanec Ludvik Golob.

Ludvik Golob: Tovarišice in tovariši poslanci! Družbeni plan Socialistične republike Slovenije priporoča, da se z investicijsko politiko, uveljavljeno leta 1963, ki je težila k realizaciji hitre rasti proizvodnje in k povečanju izvoza ob večji vlogi decentraliziranih sredstev, nadaljuje tudi v letu 1964. Marca letos sta Republiški zbor skupno z Gospodarskim zborom sprejela stališča, v katerih ugotavljata, da investicijska potrošnja občutno prekoračuje možnosti, ki jih daje gospodarstvo in da je to en izmed činiteljev, ki ogrožajo dvig življenjske ravni. V omenjenih stališčih je bilo posebej poudarjeno, da naj poslovne banke s svojimi odločitvami o investicijskih naložbah, s sredstvi, s katerimi samostojno razpolagajo, omejujejo in preprečujejo investicije, za katerih dokončanje niso zagotovljena sredstva.

Realizacija predvidene investicijske potrošnje v sedmih mesecih letos je znatno presežena. Zaradi visoke investicijske potrošnje so se porušila razmerja v gospodarskih gibanjih, zaradi česar se je povečala nestabilnost v odnosih med blagovnimi fondi in potrošnjo. V zvezi s to ugotovitvijo se postavlja dvojno vprašanje: kateri činitelji so povzročili, da imamo danes tako stanje na tem področju in zakaj so poslovne banke izvajale svojo kreditno politiko ravno nasprotno kot je bila usmerjena investicijska politika zlasti te skupščine. Iz predloženega gradiva za to sejo ter iz poročil o kreditni aktivnosti bank se da ugotoviti, da je pri izvajanju splošne kreditne politike prišlo do prelivanja obratnih sredstev v investicije. Zelo pogosti so pojavi, da gospodarske organizacije posegajo po sredstvih minimalnega dela poslovnega sklada za obratna sredstva in jih trošijo za investicije. To se kaže stalno pri okoli 200 gospodarskih organizacijah in v višini več milijard. Ta nedisciplina občutno vpliva tudi na kreditno sposobnost komunalnih bank nasproti Narodni banki. Dejstvo je, da so se oročena

sredstva pri bankah trošila pretežno za investicije v osnovna sredstva, poleg tega pa so se oročala tudi sredstva, za katera bi bilo normalno, da se uporabljajo za obratna sredstva in ki niso sposobna za investicijske naložbe. Zato je nujno s primernimi ukrepi preprečiti oročevanje sredstev, ki niso sposobna za investicijske naložbe. Vzrok temu, da poslovne banke premalo preprečujejo prelivanje obratnih sredstev v investicije, je delno tudi liberalnejši sistem splošne kreditne politike, ki komunalne banke premalo veže v tej meri. Dejstvo je tudi, da so poslovne banke preveč angažirale razpoložljiva sredstva, ki so sposobna za investicijske naložbe ter so tako na osnovi fiktivnih sredstev znatno razširile investicijsko fronto. Vse to se odraža v nelikvidnosti poslovnih bank. Banke so namreč v tem letu odobrile več kreditov kot pa znašajo sredstva, s katerimi razpolagajo. Po stanju 31. julija je izkazovala zbirna bilanca komunalnih bank 19,7 milijarde, bilanca Splošne gospodarske banke pa 40,5 milijarde primanjkljaja sredstev. Tudi po predvidevanjih bank bodo imele poslovne banke konec leta okoli 30 milijard primanjkljaja, ob pogoju, da bodo realizirale ves predvideni priliv sredstev, izplačale pa le 85 % sedaj odobrenih letošnjih tranš. V še nedograjenem kreditnem sistemu se po mojem mnenju poslovne banke še niso dovolj uveljavile kot samostojni izvajalci kreditno-monetarne politike. Ne bo odveč, če ob tem še ugotovim, da so banke zlasti v tem letu podlegle vsem negativnim vplivom, če hočete, pritiskom vseh činiteljev, ki so izsiljevali tako visok porast investicijske potrošnje.

V skladu z odlokom o spremembi odloka o izvajanju ukrepov glede splošne kreditne politike morajo poslovne banke 20 % od vseh bančnih sredstev, ki tvorijo osnovo za investicijske naložbe, rezervirati za obratna sredstva. Poslovne banke morajo od junija dalje voditi svoje poslovanje preko treh žiro računov. S tem ukrepom se v banki vodijo ločena sredstva za investicije od sredstev za kratkoročno kreditiranje in sredstev banke kot koristnika družbene imovine. S temi ukrepi se omejuje investicijska potrošnja in onemogoča medsebojno prelivanje sredstev v banki. Ta dva ukrepa sta trenutno spravila nekatere banke v nelikvidni položaj in v situacijo kreditne nesposobnosti. Poslovne banke predlagajo, da se ti ukrepi, zlasti slednji, odpravijo. Tak zahtevek je s stališča ozkega poslovnega interesa banke umesten, po mojem mnenju pa tak zahtevek ni v skladu z ukrepi za zmanjšanje investicijske potrošnje in ga ni mogoče uveljaviti. Dinamika črpanja kreditov je v tem letu bolj intenzivna kakor je bila v poprejšnjem letu; če bi hotele poslovne banke uskladiti sprejete obveznosti z razpoložljivimi sredstvi, bi morale znižati tranše koriščenja odobrenih kreditov za leto 1964, to pa bi pomenilo, da bodo obveznosti bank v prihodnjem letu toliko večje, da bodo investitorji z investicijami nadaljevali ne glede na zmanjšanje razpoložljivih sredstev pri bankah in jih v večji meri krili posredno ali neposredno iz obratnih sredstev in da se s takim načinom poslovanje bank, to je ob nezagotovljenih sredstvih širi investicijska fronta, kar pomeni ustvaritev večje dodatne kupne moči kot to ustreza stabilnejšemu odnosu na trgu. Priporočilo Izvršnega sveta o ustavitvi del na nekaterih investicijskih objektih je v dani situaciji najbolj učinkovit ukrep za zmanjšanje investicijske potrošnje. Nujno je, da tudi okrajni in občine, z vsemi sredstvi, ki so jim na razpolago, v okviru svojih pristojnosti, obseg investicijske potrošnje čimbolj uravnesijo s splošno potrošnjo. Zlasti banke bodo morale uskladiti odobrene kredite s svojimi razpoložljivimi sredstvi.

Odbor za družbeni plan in finance je ob priliki, ko je obravnaval zakon o odpravi družbenega investicijskega sklada Socialistične republike Slovenije,

podvomil v to, da bodo s tem, ko bodo sredstva prenesena na banke, dosežene bistvene spremembe v načinu odobravanja investicij in sredstev republike. Spremembe naj bi bile namreč v tem, da bodo banke sredstva ukinjenega sklada v bodoče plasirale po principih bančnega kreditiranja. Ko je odbor razpravljal o tem, kako se izvaja zakon o usmeritvi sredstev Socialistične republike Slovenije za financiranje investicij v letu 1964, pa je ugotovil, da ni mogoče prepustiti banki, da sama odloča izključno po bančnih principih o izgradnji velikih investicijskih objektov, ki bistveno vplivajo na nadaljnji družbenoekonomski razvoj SR Slovenije kot so tu npr. osnovna komunikacijska sredstva, veliki energetski viri itd. Sredstva depozitov, vezanih na rok, ki jih banke zbirajo na osnovi investicijskega varčevanja, niso namreč dovolj kvalitetna za dolgoročne naložbe. Obresti v pogojih nestabilnega gospodarstva niso dovolj uspešen stimulan za varčevanje vezano na rok. Praksa je namreč pokazala, da se banke pogajajo z bodočimi investitorji in proizvajalci in jim obljublajo kredit v določenem časovnem razdobju, če bodo do dogovorjenega časa pri njej nalagali svoja sredstva. V take aranžmaje komitenti privolijo, vendar so roki vezanih poslov navadno krajši kot 5 let. Taka metoda pa prisili banke, da odpravljajo kredite na približno enako dolge roke. Taki roki pa niso vedno v skladu s potrebami splošne investicijske politike in onemogočajo investicije v tista področja, kjer je akumulativnost nizka in kjer se sredstva nasploh počasi obračajo, zlasti na področju negospodarskih dejavnosti. Skladi bank pa glede tega tudi še ne predstavljajo pomembnejše osnove za financiranje takih investicij. Sredstva družbeno-političnih skupnosti so bila doslej za dolgoročne naložbe najkvalitetnejša in v sedanjih pogojih tudi edina lahko omogočijo razvoj tistih področij, ki zahtevajo dolgoročne naložbe. Zaradi ukinitve družbenih investicijskih skladov in ustreznega priliva sredstev je treba proučiti možnosti, kako bi se zagotovila sredstva za določeno področje in objekte, ki so odločilnega pomena za smer bodočega razvoja gospodarstva v republiki.

Predsednik T i n e R e m š k a r : Besedo ima inž. Miloš Kobe.

Inž. Miloš Kobe : Tovarišice in tovariši poslanci! Želim se dotakniti vprašanja, ki se kljub obširnimi razpravam o pretiranem obsegu investicij, po mojem mnenju premalo obravnava. Gre za tehnično strukturo investicij oziroma za njihovo usmerjenost v povečanje intenzivnosti proizvodnje.

Vsi pokazatelji analiz obdobja, o katerem danes razpravljamo, kažejo, da gre naša proizvodnja pretežno v ekstenzivno smer. Ugotavljamo, da ima pri tem velik, če ne celo bistven delež nebrzdana investicijska potrošnja. Vsiljuje pa se mi misel, da temu ni kriv samo obseg investicij, ampak da je v veliki meri kriva tudi njihova neprimerna struktura.

Zelo pomanjkljivo se mi zdi, da v gradivu, na osnovi katerega razpravljamo, ni nobenih eksplicitnih podatkov vsaj o tem, kakšni so proporci investicijskih vlaganj v stavbe in opremo. Prav tako je pomanjkljivo, ker ni prikazana stalna iztrošenost osnovnih sredstev, pri čemer ne mislim na vrednostno iztrošenost, ki zaradi revalorizacije osnovnih sredstev ne daje prave slike, ampak na tehnično in fizično iztrošenost stavb in opreme. Prav tako resno dvomim, da imamo podatke o mnogih rekonstrukcijah glede na njihovo rentabilnost v komparativnem smislu, to je ne le o tem, za koliko se je proizvodnja povečala, ampak za koliko je proizvodnja pa rekonstrukciji rentabilnejša, cenejša in akumulativnejša. Končno dvomim, da imamo podatke o tem, kje se glede razmerja

med vrednostjo zgradb in opreme nahajamo v primerjavi z razvitejšimi in manj razvitimi državami. Menim, da je pomanjkanje jasne slike o tem, nevzdržno v času, ko planiramo povečanje intenzivnosti gospodarjenja.

V gradivu tudi ni prikazano, kako si je mogoče razpolagati paradoksen pojav, da imamo kljub podražitvi delovne sile zaradi rastočih osebnih dohodkov na eni strani in silnem razmahu investicij na drugi strani; vendarle nenormalno veliko povečanje števila zaposlenih. Nedvomno navaja to med drugim na zaključek, da, poenostavljeno povedano, polnimo stavbe z ljudmi, namesto da bi ljudi z novo in moderno opremo sproščali.

Ni še dolgo tega, ko smo investicije v elaboratih utemeljevali tudi s tem, da bodo omogočale zaposlitev mnogim stotinam novih delavcev. Danes pa nam postaja le vedno bolj jasno, da bo čedalje večje pomanjkanje delovne sile vse bolj problem, ki ga bomo prisiljeni v vsej gospodarski, zlasti pa v investicijski politiki, mnogo bolj upoštevati kot doslej. Upam si trditi, da je še zelo malo organizacij, ki detajlno poznajo proizvodne stroške vsake posamezne faze in vsake delovne operacije. Tako poznavanje stroškov pa je osnova za presojo rentabilnosti uvedbe novega modernejšega stroja ali orodja, ki omogoča med drugim tudi zmanjšanje potrebne delovne sile za njegovo strežbo in upravljanje, nadomestitev visoko kvalificiranega delavca s priučenim, zmanjšanje izmeta v določeni fazi, prihranek na pogonski energiji itd.

Končno, zelo malo smo se posvetili problematiki stimulacije notranjih tehničnih izboljšav, izumiteljstva in novatorstva. Stanje na tem, pri nas porazno zanemarjenem področju, kateremu bo posvečena ena prihodnjih razprav, samo potrjuje ugotovitev, da je premalo prizadevanj za večjo intenzivnost naše proizvodnje.

Menim, da je nujno čimprej temeljito analizirati tehnično strukturo naših investicij in rekonstrukcij, s posebnim aspektom, kako so in bodo vplivale na intenzifikacijo in rentabilnost naše proizvodnje. Nadalje moramo z vsemi možnimi ukrepi, predvsem pa s selektivno kreditno politiko, podpirati takšne rekonstrukcije in modernizacije, ki bodo dejansko zniževale proizvodne stroške. V nasprotnem primeru si je za mnoge gospodarske organizacije čisto nemogoče predstavljati, da bodo ob ukinitvi še preostalih izvoznih premij in regresov lahko kaj prida prodajale na zunanjem trgu, ki pa do stalnega naraščanja naših proizvodnih stroškov in povečanja cene naši delovni sili ni prav nič sentimental.

Predsednik T i n e R e m š k a r : Besedo ima tovarišica Kristina Lovrenčič.

Kristina Lovrenčič: Tovarišice in tovariši poslanci! Podatki iz predložene analize kažejo, da je znašal delež negospodarskih investicij v prvih 8 mesecih letošnjega leta v celotnih investicijah 31 %. To je za 4 % manj kot je predvideval družbeni plan za letošnje leto. Če se prav spomnim, je tudi 35 % povzročilo marsikateri pomislek, ali bomo lahko pri tem deležu nadoknadili zamujeno in zadostili potrebam. Dejansko pa niti tega nismo dosegli in je veliko vprašanje, ali bomo lahko dosegli ta delež do konca leta. Nedoseganje plana negospodarskih investicij pa bo imelo lahko zelo dalekosežne posledice.

Naj mi poslanci oprostijo, če jih zadržujem s citiranjem, toda včasih je dobro, če se spomnimo na besede, ki smo jih sami zapisali in potrdili. Tako smo v letošnji družbeni plan zapisali med drugim tole: »Razvoj dejavnosti družbenih služb je pomemben pogoj za hitrejšo in skladnejšo gospodarsko rast in splošni

napredek družbe. Zato bo potrebno v letu 1964 povečati napore in materialna sredstva za razvoj dejavnosti na področju raziskovalnega dela, šolstva, stanovanjskega in komunalnega gospodarjenja, kulture, zdravstva in socialnega dela.« In dalje. »Družbeni standard in družbene službe morajo biti deležne večje skrbi kot doslej, saj posredno ali neposredno močno vplivajo na vse družbeno življenje, med drugim tudi na gospodarstvo samo, in so eden izmed pogojev za hitrejši in skladnejši splošni napredek.« Še dalje. »Na področju šolstva bo treba vzgojni in izobraževalni sistem bolj prilagoditi potrebam družbenega in ekonomskega razvoja. Uspešno izvajanje te naloge naj zagotove povečane naložbe, ter pravilno usmerjanje in smotrno izkoriščanje sredstev.« Dalje: »... v letu 1964 je zlasti potrebno širiti omrežje poklicnih, tehniških in drugih ustreznih šol za gospodarstvo in družbene službe. Zagotoviti je treba osnovne materialne potrebe tega šolstva in hkrati urediti način financiranja.« Kasneje v besedilu. »Da bi mogli zgraditi predvidene šolske prostore, je treba omogočiti občinskim in medobčinskim skladom za šolstvo večje možnosti za najemanje posojil.« In končno. »Družbeno-politične skupnosti naj v skladu z zviševanjem življenjske ravni in višjih kulturnih potreb občanov razvijajo kulturno-prosvetne dejavnosti in z ustrežno delitvijo sredstev zagotove njihov gmotno osnovo.« Tako pravi torej letošnji družbeni plan, ki smo ga sprejeli ravno v tej dvorani.

Mi danes razpravljamo o tem, kako se izpolnjujejo njegove temeljne smernice in naloge. Pa pogledjmo, kako jih izpolnjujemo npr. na področju šolstva in kulture. Nekaj podatkov o tem smo imeli priložnost že slišati, naj vas spomnim še na nekatere druge.

Analiza pravi, da bi osnovno šolstvo letos potrebovalo okrog 6 milijard investicijskih sredstev. Po finančnih načrtih je predvidenih nekaj nad 3,4 milijarde. Imamo torej že tu primanjkljaj nad 2 milijardi dinarjev. Nekaj je bilo sicer storjenega letos ob rebalansu proračuna in priznati je treba, da to ni bilo tako malo. Do konca leta bo zgrajenih in adaptiranih 214 učilnic, s tem pa pridobljenih 32 000 m² prostora za 6 420 učencev. Toda to vendarle še ni rešitev problema, to je še vedno le krpanje največjih lukenj.

V analizi je omenjeno, da imamo še vedno 44 šol s 3-izmenskim poukom. Toliko pa smo jih imeli tudi že ob začetku leta. Nekatere šole so sicer odpravile 3-izmenski pouk, zato pa so ga verjetno uvedle druge, če se ta številka kljub odpravi ni zmanjšala.

V spisku gradenj, ki so bile ustavljene ob akciji za omejitve investicij, za katere si moramo priznati, da je bil njen rezultat sila boren v primerjavi z naporji, ki jih je naša celotna družbena skupnost vanjo vlagala, je bilo kar 5 šol. Ostalo, verjetno vsi poslanci spiska niso vedeli, so bila stanovanja, razne manjše gradnje v gospodarstvu, bili sta tudi 2 bolnici, en muzej in ena knjižnica. Od teh 5 šol so bile 3 osnovne in 2 strokovni šoli. Predračunska vrednost teh šol po podatkih navedenih v omenjenem spisku bi naj znašala nekaj nad 1 milijardo dinarjev. To pa je smešno malo v primerjavi s celotno vsoto investicijske potrošnje, ki smo jo letos dosegli. Sodeč po tem, da niso bila zagotovljena minimalna sredstva, je verjetno bil to osnovni vzrok, da je bila njihova gradnja ustavljena.

Pri šolah II. stopnje opozarja analiza na še večji absurd. Tam naj bi bilo zagotovljenih celo nekaj več sredstev kot pa naj bi znašale potrebe, in sicer bi naj bilo teh sredstev za 400 milijonov več, ki pa ne bodo mogla biti verjetno izkoriščena, ker ni izdelanih investicijskih programov.

Na tem mestu smo že imeli priložnost čuti, kako je s šolami II. stopnje pri nas. Letos je spet nekaj več kot tisoč učencev, ki so uspešno končali osemletko, pa ne bodo mogli nadaljevati šolanja na II. stopnji, ker enostavno za njih ni prostora. Da nam kadra te vrste krvavo primanjkuje, smo pa tudi že čuli. Ta primanjkljaj v šolskem prostoru in v kadrih pa ni od včeraj. Pri tem ne smemo pozabiti, da je v lanskem letu le okrog 59 % otrok uspešno končalo osnovno šolo, letos pa se ta odstotek verjetno tudi ni bistveno povečal, pa vendar jih spet nad tisoč ni moglo naprej v šolo. Vprašujem se, kaj bomo napravili leta 1970, ko naj bi po smernicah 7-letnega perspektivnega razvoja, ki smo jih sami tu potrdili, praviloma vsi otroci končali osnovno šolo in naj bi velika večina izmed njih nadaljevala šolanje na šolah II. stopnje, če bomo iz leta v leto zavlačevali gradnje in obnovo ter razširitev teh šol, enkrat zaradi pomanjkanja finančnih sredstev, drugič zaradi tega, ker nimamo investicijskih programov. Če nimamo teh programov, jih končno že napravimo. Naj bodo pripravljene za takrat, ko bomo imeli tudi denar za gradnjo.

Vem, da je danes, ko razpravljamo o potrebi po omejitvi investicijske mrzlice, nekam nepopularno zavzemati se za nove investicije. Toda jaz se vendarle nameravam zavzemati zanje, in sicer še celo za precej visoke investicije in to v šolstvo.

Govorili smo že nekajkrat, da moramo napraviti odločen korak naprej za zagotovitev zadostne materialne osnove naše politike v šolstvu. Spomladi smo ugotovili, da smo precej zamudili in da bomo morali zamujeno čimhitreje popraviti, kajti sicer se nam bodo zamude akumulirale vsako leto vsebolj. Formalno sicer še niso sprejeli 7-letnega programa, toda dejansko je letos prvo leto njegove izpolnitve. Po tem perspektivnem planu bi morali v osnovnem šolstvu investirati letos nekaj nad 6 milijard dinarjev. Torej že sedaj krepko zaostajamo in sicer kar za 2,4 milijarde.

Republiški sklad za šolstvo je zbral potrebe po investicijah v osnovnem šolstvu in meni, da bi morali v letu 1965 zgraditi 90 000 m² novega šolskega prostora za osnovne šole, in sicer 60 000 m² v montažni gradnji, ostalo pa na klasičen način. Vse to pa bi skupaj z novo opremo, adaptacijami in obnovo opreme po šolah stalo 12,5 milijarde dinarjev, in to po cenah, ki so nekako prilagojene sedanjim cenam, seveda, če se medtem ne bodo še zvišale.

Pomembno je v tem programu, če ga tako imenujemo, da se predvideva $\frac{2}{3}$ montažnih gradenj, ki so sicer sedaj še nekoliko dražje kot klasične, imajo pa veliko prednost, da je v enem letu taka šola zgrajena. To pa je velika prednost, ne samo za hitro reševanje šolskih problemov, marveč tudi zaradi zelo nestalnih cen v našem gradbeništvu. Sekretariat daje tudi predlog za zagotovitev sredstev, in sicer naj bi v približno enakih delih dobili sredstva iz dolgoročnih posojil iz sklada SR Slovenije za negospodarske investicije, iz občinskih virov in s posojili iz bančnih virov.

To pa še ni vse. Potrebovali bi še okrog 4 milijarde za šole II. stopnje, 800 milijonov za posebno šolstvo, 450 za dvojezično, skupaj za šolstvo samo v prihodnjem letu okrog 17 milijard in 700 milijonov. Lahko sicer rečete, da je to utopistično in da nima smisla o takih številkah razpravljati, toda jaz jih vendarle postavljam z vso ostrino v razpravo in v razmišljanje.

Kadar govorimo o takih investicijah, žal ne moremo operirati s pojmi, kot so ugodni mednarodni krediti, visoka rast brutoprodukta in narodnega dohodka, skratka z argumenti, ki so sicer v rabi. Povemo lahko enostavno le to, da se moramo enkrat za vselej odločiti, ali bomo napravili v naši šolski politiki odlo-

čen korak naprej, ali pa bomo nadaljevali z dosedanjim načinom mašenja najhujših vrzeli. Načelno je sicer že vse dolgo jasno. Šole so potrebne, šole so prav tako gospodarske investicije, ker so investicije v ljudi. Gospodarstvo tarna, da ima premalo šolane proizvajalce, vsi skupaj pa ugotavljamo, da ne more biti kakovostnega pouka v starih, slabo opremljenih šolah, ter da trpi otrok in kakovost pouka pri več izmenah. To je načelo. Ko pa gre za rešitev tega vprašanja, se neizogibno ustavimo pri refrenu: »Ni denarja, najprej ga mora gospodarstvo ustvariti, potem ga bomo lahko vložili tudi v šole.« To je res. Toda proizvodnost dela je življenjsko povezana z izobrazbo in z znanjem. To pa spet lahko daje le šola. Na videz smo v začaranem krogu, ki ga v resnici ni. Treba je le prelomiti z nekaterimi zastarelimi pojmovanji, kaj je primarno in kaj sekundarno, predvsem pa prenehati probleme parcialno obravnavati, pa bomo kmalu spravili najhujše probleme z dnevnega reda.

Zakaj se mi zdi potrebno, da govorim danes o investicijskih potrebah šolstva za prihodnje leto? Sedaj smo ob koncu septembra. Sekretariat za šolstvo meni, da bi morali v oktobru že vedeti, s kakšnimi sredstvi lahko računamo v prihodnjem letu. Sekretariat bo poklical na pomoč arhitekta, ki bodo pravočasno pripravili načrte, pa bi lahko prihodnje leto naši otroci že sedli v nove šolske klopi, recimo v dvajsetih novih šolah. Mislim, da bi bilo to za 20-letnico naše osvoboditve zelo lepa številka, in tudi zelo primeren slavnostni program in ne samo delovni. Toda, če ne bodo sredstva pravočasno zagotovljena, se utegne zgoditi, da bo kakšna analiza v prihodnjem letu spet ugotavljala, da smo sicer imeli sredstva, ne pa tudi načrtov in da zato plana nismo mogli realizirati. Ne pozabimo tudi, da bo treba pravočasno zagotoviti gradbene zmogljivosti, kajti letos so tudi te dostikrat odločale, ali bo kakšna šola zgrajena, ne pa samo denar.

Dovolite mi še nekaj besed o osebnih dohodkih prosvetnih delavcev. Nekaj je bilo tudi tu storjenega. Analiza pravi, da v negospodarski dejavnosti rast osebnih dohodkov v letošnjem letu znatno zaostaja za porastom v gospodarstvu in seveda tudi za dvigom življenjskih stroškov. Beremo lahko tudi, da so nekatere občinske skupščine že upoštevale priporočila Izvršnega sveta, naj podobno kot v republiki povečajo dotacijo šolskim skladom za izboljšanje materialnega položaja prosvetnih delavcev. Ponekod so to izboljšanje materialnega položaja opravili kar s 1 500 dinarjev dodatka. Gospodarstvo te probleme lahko rešuje samostojno in mnogo bolj gibčno. V prosveti pa so vezani na dohodke, ki jim jih še zmerom odmerja šolski sklad, ta pa lahko da samo toliko, kolikor dobi. Ta problem začenjam znova zato, da bi spomnila občinske skupščine, ko bodo razdeljevale presežke, če jih lahko tako imenujem, iz svojih letošnjih proračunov, da na to ne pozabijo, kajti sicer se bodo slej ko prej srečali s še hujšim pomanjkanjem prosvetnega kadra kot so se doslej.

Končno še nekaj besed o kulturi. Analiza pravi, da se tudi letos niso bistveno povečala sredstva za razvoj kulturne dejavnosti. Tu smo dejansko res še na slabšem, kot v šolstvu. Gibanje sredstev za kulturno dejavnost je bilo po podatkih monografije o kulturi in prosveti naslednje: leta 1961 7,1 %, 1962 6,6 %, in 1963 6,1 %. Ne vem, kaj naj k temu še rečem. Če ne želimo vsi skupaj dobiti občutek, da počasi pokopavamo našo kulturo, se bomo morali tudi ob tem krepko zamisliti. Po nekaterih podatkih bi naj investirali v sedmih letih na področju kulture in prosvete skoraj 36,5 milijarde dinarjev. Sedaj se v glavnem vzdržuje le-to, kar je neobhodno za obstoj kakšne kulturne in prosvetne institucije. Nekoliko na boljšem so le tiste institucije, ki so vezane na sredstva širših skupnosti, a še zmerom ne v dobrem položaju. Naj samo za majhno ilustra-

cijo povem, da bomo tudi po izvršitvi investicij, predvidenih v sedemletnem perspektivnem programu leta 1970, po številu prebivalcev na eno gledališče še vedno za Poljsko in to za tistim številom, ki ga je Poljska imela leta 1960. Mislim, da za nas ta podatek ni ravno tako čudovit. Če se torej ne želimo preleviti v deželo, ki bo imela sicer dosti televizorjev in avtomobilov, pa bolj malo kulture, se moramo že sedaj nad razvojem naše kulturne dejavnosti zelo zamisliti, kajti sicer bi lahko postali revni, kljub materialnemu bogastvu. Lahko je nekaj, kar je zraslo v naši kulturi, tudi ukiniti, z izgovorom, da ni sredstev. Za to je potreben celo samo sklep, samo kos papirja. Zelo težko pa bomo popravili zamujeno.

Ne zamerite mi, če skušam vnesti v ozračje števil, planov in milijard še take besede, kot so humanizem, srčna vzgoja in etika. Če nam ne bodo prinesle neposrednih milijard dohodka, pa nam prinašajo neprecenljive dobrine, ki jih družba, kakršna je naša, mora vedeti še prav posebno ceniti in o teh stvareh moramo razmišljati takrat, kadar se bomo odločali, koliko bomo žrtvovali sredstev za kulturo.

Komisiji, ki bo izdelovala sklepe današnjega zasedanja, predlagam, da čimbolj stvarno in odločno formulira zahteve po negospodarskih investicijah v celoti, še posebej pa na področju kulture in prosvete. Mislim, da moramo v teh sklepih odločno vztrajati na razmerju med gospodarskimi in negospodarskimi investicijami, kot jih postavlja letošnji družbeni plan.

Predsednik T i n e R e m š k a r : Besedo ima tovariš Mitja Vošnjak.

Mitja Vošnjak : Tovarišice poslanke, tovariši poslanci! Ne v opravičilo, pač pa v pojasnilo bi povedal, da nisem gospodarstvenik. O gospodarskih vprašanjih, o katerih tu razpravljamo, bi hotel pravzaprav tu povedati samo nekaj svojih misli kot angažiran državljan.

In to o vprašanjih, ki smo o njih slišali in o katerih smo lahko brali v predloženi analizi Zavoda za gospodarsko planiranje, s katero državljan ne more biti zadovoljen, ker je v njej še vedno toliko poskusov olepševanja dejstev. Gre za misli ob tem, kar smo brali v odkritem in temeljitim poročilu dveh skupščinskih odborov in za misli ob tem, kar je v svoji odkriti in utemeljeni analizi povedal podpredsednik Izvršnega sveta tovariš Smole. Ali pa, če dovolite še nekoliko večji prekršek, govoril bi o teh stvareh včasih celo nekoliko kot literat, čeprav vem, da gospodarstvo in literatura nimata ravno preveč neposrednega stika. Vendar pa so v gospodarskih dogajanjih pri nas nekateri pojavi, za katere bi človek sklepal, da so posledica umetniške inspiracije in fantazije, ne pa solidnega ekonomskega znanja in solidne ekonomske računice. Če namreč govorimo o tem, kar se pri nas dogaja z investicijsko potrošnjo, potem mislim, da takšna gibanja presegajo dejansko mejo človeškega razuma, da predstavljajo patološki pojav, da predstavljajo morda eno najresnejših boleznih, ki jih danes preživljamo. Polovice nacionalnega dohodka ne more vlagati v investicije nobeno še tako razvito gospodarstvo in nobena družba.

Ko govorimo o razlogih, marsikdaj razpravljamo tudi o sistemu. Ne morda pri nas, pač pa po svetu govorijo o sistemu in to ne o instrumentih, ki jih uporabljajo, pač pa o tem, da so razlogi v celotni naši družbeni ureditvi, češ da smo v naši demokraciji prišli dejansko v nekakšno anarhijo. Prepričan sem, da so vsi kritiki, ki iščejo korenine za tako stanje v našem sistemu na popolnoma napačni poti. Prepričan sem, da je resničen razlog v tem, da mi našega sistema

dosledno ne spoštujemo, da ga ne izvajamo, in to od vrha pa popolnoma navzdol. Marsikdaj smatramo, da so načela, ki smo jih sprejeli o celotni naši družbeni ureditvi, sicer zelo lepa tema za razpravo na naših sestankih, ali pa celo smatramo, da so zelo primeren artikel za izvoz v inozemstvo, pri tem pa pozabljamo, da morajo biti ta načela osnovni zakon in osnovna obveznost vsakega našega državljana ne glede na funkcijo, ki jo ima v naši družbi.

Da ne bom filozofiral in se preveč oddaljeval od same teme, bi poskušal biti nekoliko konkretnejši. Hotel sem povedati namreč to, da mi v Skupščini razpravljamo in tudi sprejemamo smernice, ki ustrezajo dejanskim potrebam družbe na tej stopnji njenega razvoja. Če pa pogledamo čez cesto, že vidimo, kako se te smernice ne spoštujejo in če gremo okrog po domovini na razne Otiške vrhe, ter druga gradbišča, vidimo, kako eno razpravljamo in kako potem v življenju, v praksi, izigravamo, kar smo tukaj sklenili in vodimo politiko z drugačno orientacijo, kot smo jo sprejeli.

Če govorimo o zdravilih za premagovanje stanja, ki smo ga ustvarili v naši investicijski politiki, potem bi komisiji, ki izdeluje sklepe in vsej naši družbi priporočal kot osnovno zdravilo, da se borimo dosledno za izvajanje tistih načel, ki smo jih v naši ustavi sprejeli, da namreč razpravljamo v predstavniških telesih od republiške skupščine, okrajnih skupščin, občinskih skupščin pa do delavskih svetov in organov upravljanja v raznih delovnih organizacijah, o problemih javno in da potem obvelja vedno dosledno dejansko to, kar se v teh predstavniških organih sklene, ne pa, kar nekeje potem nastaja v zaprtih ožjih krogih. Če se še prav spominjam, smo na primer, takrat, ko smo napovedali omejitev investicij, prav tu izrazili željo — čeprav smo že danes slišali, da želje niso primeren instrument za usmerjanje gospodarskega razvoja — da bomo na primer o tem, kaj naj ukinemo, razpravljali v skupščini in po vseh predstavniških telesih v naši domovini. Menim, da bi sklepi, ki jih je sprejel Izvršni svet o preložitvi in ukinitvi nekaterih investicijskih del in ki jih pozdravljam, bili lahko sprejeti precej prej, precej nadstropij nižje in precej milijonov ali pa milijard ceneje, če bi o njih razpravljali javno in odkrito ter vsepovsod res poskrbeli za to, da bi se ti sklepi izvajali. Pri tem ne mislim samo na razpravljanje o formalnih pomanjkljivostih, ali so zagotovljena sredstva ali niso zagotovljena, ali je pripravljena dokumentacija ali ni pripravljena, pač pa na splošno razpravljanje o tem, ali je v pogojih, ko ne moremo, kot je tovariš Smole poudaril, uresničiti vseh naših želja, neka od teh želja ali neki med projekti dejansko tako nujen, da ga moramo začeti uresničevati danes ali pa ga morda lahko odložimo tudi za poznejši čas.

Kot primer o tem, kako zrel je danes naš državljan, bi navedel referendum v Kranju, ki vsekakor ni bil primeren način za reševanje vprašanja šolstva. Vendar pa lahko služi kot dokaz politične zrelosti našega človeka, ki se je izjasnil za referendum za to, da je pripravljen še globlje poseči v svoj žep in žrtvovati še nova dodatna sredstva in to svoja osebna sredstva za to, da bi se na področju občine vprašanje šolstva uredilo. Iskreno dvomim, da bi našli v Sloveniji občino, kjer bi občani na referendumu glasovali, na primer, za gradnjo objektov, kot je Trg revolucije ali kaj podobnega.

Dovolite še eno razmišljanje. Pri izgradnji cele vrste velikih objektov včasih razmišljam, zakaj se pravzaprav zanje odločamo. Dozdeva se mi, da je eden izmed vzrokov precejšnja naivnost ljudi, ki menijo, da že izgradnja neke tovarne ustvarja gospodarski čudež na nekem področju in da že sama investicija v industrijski, kmetijski, turistični ter ne vem še kakšen objekt, prinaša kraju ogromne

dohodke, dviga blagostanje in podobno, čeprav vemo, da to ni res. Potrebno je namreč poleg investicij zagotoviti še celo vrsto drugih pogojev, da takšen objekt daje zaželene rezultate. Če prisluhnemo našemu državljanu, prihajamo marsikdaj tudi do ugotovitve, da botrujejo verjetno precejšnjemu številu objektov tudi nekje zavestne, nekje podzavestne želje, da si posamezniki še za časa svojega življenja postavijo veličastne spomenike, ki bodo še bodočim rodovom pričali o tem, kaj je nekdo napravil in kako velike ideje je imel, ko se je odločal in projektiral take spomenike. Prav tako se mi zdi, da je še en razlog in sicer ta, da se namreč za marsikaterim reprezentativnim objektom skriva pravzaprav kompleks manjvrednosti, ki se lahko pojavlja zaradi malostevilnosti našega naroda. Mogoče smatramo, da bomo samo z velikimi palačami, z velikimi sejemskimi halami in podobnim lahko pokazali, da smo nekje enakovredni drugim narodom, ko bomo vodili delegacije po teh objektih. Vendar sem zunaj marsikdaj doživel, da rajši kot v upravne palače in na razna sejmišča vodijo delegacije v bolnice, v šole in podobno, da pokažejo, kaj so dosegli v skrbi za človeka.

V Italiji sem doživel poučen primer, ko sem z neko jugoslovansko delegacijo bil v Milanu in so nas pripeljali v tovarno Triulzi, katere vrsto produktov ste lahko videli na razstavnem prostoru Italije na zagrebškem velesojmu, so nekateri naši tovariši pri ogledu že skoraj javno pokazali svoje nezadovoljstvo, ker so nas pripeljali na ogled neugledne zgradbe, z majhnim številom zaposlenih in z obrtniškim načinom proizvodnje. Italijanskim gostiteljem to ni ostalo neopazno. Čisto prijateljsko so nam potem povedali, zakaj so nam pokazali, kaj dosega ta tovarna, kakšno vrednost ustvarja in kakšne ogromne rezultate dosega pri izvozu. Dodali so potem: »Prav nalašč smo vam pokazali to majhno, neugledno tovarno in to prav vam Jugoslovanom zato, da boste videli, da se da tudi brez velikih in reprezentativnih objektov doseči dovolj velike gospodarske učinke in zlasti velike učinke v izvozu, če je v taki tovarni dovolj človeškega razuma, dovolj znanja in dovolj spretnosti.«

Tovarišice in tovariši! Ob analizi se pojavlja človeku še neka čudna misel. Verjetno nikjer v svetu ne govorimo toliko o človeku kot govorimo to pri nas. Pri tem pa le prevečkrat pozabljamo, da človek ni abstrakten pojem iz teorije, pač pa prokleta realno živo bitje s svojimi potrebami in s svojimi zahtevami. Človeka vendar ne moremo primerjati z govedom, kjer napolnimo pitališča s teleti, jih redimo in potem zakoljemo. Sicer še tu včasih pozabljamo, da rabimo tudi za pitanje močna krmila in da rabimo za pitanje zlasti dovolj krav, ki jih moramo primerno stimulirati, da bodo zadostno število telet povrgle. Oprostite to stranpot. Če govorimo o človeku, pozabljamo, da ta naš človek, občan, proizvajalec, kakorkoli mu pač pravimo, rabi že v začetku nekje prostor, kjer se bo rodil, da rabi potem, ko odrasča, določene prostore, s katerimi bo družba pomagala zaposleni materi, tako da bo zanj skrbela, da rabi ta človek potem šole, kjer se bo usposabljal za proizvajalca, da rabi nato stanovanje, da rabi, ko je bolan, bolnico, da rabi, ko je star, skrb družbe, ki mu ureja človeku dostojno življenje s pokojnino, da rabi na koncu, če se je boril za to družbo, tudi določeno hvaležnost družbe, ki ne bo pozabila vsega, kar je zanjo žrtvoval itd. Vse to mora človek imeti, vse to mora naša družba zagotoviti človeku, če hočemo, da bomo imeli res človeka-občana, proizvajalca — skratka takšnega tvorca socializma, o kakršnem dostikrat govorimo. Pri izvajanju naših sklepov pa bi lahko prišli do zaključka, da se tega ne zavedamo. V smernicah, kot je že tovarišica Lovrenčičeva ugotovila, smo namreč določili, kako moramo povečati

sredstva, vložena v tako imenovane negospodarske investicije. Ko pa pogledamo analizo, vidimo, da smo dosegli rezultate, ki so popolnoma v nasprotju z našimi smernicami in z našimi sklepi, saj se je delež investicij v negospodarstvu zmanjšal na 31 %.

Na koncu, če dovolite, bi se lotil nekega zelo kričevega in zelo perečega materialnega vprašanja, o katerem je bilo že tudi dosti govora, namreč vprašanja energetike.

Z našo energetske bazo nekaj ni v redu. Če človek površno preleti analizo, ki jo je pripravil Zavod SR Slovenije za gospodarsko planiranje, bi lahko prišel do zaključka, da je pravzaprav kritično stanje v preskrbi z električno energijo predvsem posledica suhe zime in sušnega poletja in da smo imeli samo zato v 8 mesecih krite potrebe po električni energiji v alumijski industriji samo z 71 %, pri karbidu in ferolegurah pa z 68 %. V Kidričevem npr. kjer smo pravkar končali rekonstrukcijo in modernizacijo podjetja ter razširili kapacitete, stoji 80 elektroliznih peči in jih bodo verjetno morali v kratkem času ustaviti še 80. Stala bo skratka vsa stara elektroliza kljub uvozu energije iz Avstrije, za katero dajemo dnevno, kot lahko ugotovimo, 1 milijon šilingov, kar je mesečno nekako milijon dolarjev in to pri tako kritični zunanjetrgovinski bilanci.

Menim, da bi pri električni energiji in marsikje drugod bilo napačno iskati samo objektivne razloge v raznih sušah, suhih zimah ipd., ker bi bilo navsezadnje le nekoliko preveč, če bi odgovornost za najvažnejša dogajanja v našem gospodarstvu zaupali božji previdnosti, ko vendar vsi dobro vemo, da boga ni. Zdi se mi, da so razlogi, poleg objektivnih pogojev, marsikdaj dejansko tudi v neznanju, v slabih izračunih, v napačnih ocenah in da prihajamo pravzaprav tudi tukaj do vprašanja odgovornosti, ki ga v naši družbi na žalost nismo uspeli rešiti.

Pri električni energiji npr. vemo, da naraščajo potrebe razvitih dežel približno za 7,2 % letno in da se na ta način podvoji poraba električne energije v desetih letih. Pri nas trdimo, da narašča potrošnja električne energije za 13 oziroma celo 15 % letno, kar bi nekako pomenilo podvojitve porabe v 5 ali 6 letih. Kljub temu pa smo v predlogu programa perspektivnega razvoja za razdobje 1961—1965 pri energetiki zapisali: »Proizvodnja primarne energije, v katero je vračunana proizvodnja hidroenergije, premoga, surove nafte, plina in drv, se bo v bodočem razdobju povečala povprečno letno za 4,5 %, medtem ko je v preteklem obdobju naraščala za 5,7 % letno.« In dalje: »V prihodnjem obdobju bodo skupna vlaganja v energetiko ostala približno na dosedanji ravni, pri čemer se bodo nekoliko zmanjšala v elektroenergiji in nafti, povečala pri premogu.« V letih 1957—1960 smo povprečno vlagali v elektro energijo 7 282 milijonov letno, za obdobje 1961—1965 pa smo predvideli v povprečju 6 600 milijonov ali samo 91 % od prejšnjih vlaganj.

To je nekaj, kar se po mojem mnenju ne da pojasniti in pomeni, da nismo znali predvideti, da za takšno rast potrošnje električne energije kot je naša ne moremo zmanjševati tempa vlaganj v energetiko, ampak da moramo nasprotno vlaganja povečati. Če gledamo podatke »Elesa«, vidimo, da bi ob povprečno sušnem letu in ne tako izredni suši kot je bila letošnja, že letos imeli primanjkljaj 550 milijonov kWh. Prihodnje leto pa bi ob normalno sušnem letu in če v predvidenem terminu pustimo v obratovanje toplarno v Ljubljani, primanjkljaj znašal že 850 milijonov kWh. Za primerjavo naj navedem, da troši Kidričevo 600 milijonov kWh. Leta 1966 bi po teh podatkih manjkalo že 1300 milijonov kWh oziroma dvakrat toliko kot troši Kidričevo

in če bi 1967. leta dogradili centrale Trbovlje II. in Srednja Drava I, bi nam še vedno manjkalo za celo Kidričevo električne energije. Leta 1968 pa bi bili že spet pri 900 milijonih kWh deficita. Če bi prišla spet taka suha zima in bi prišlo znova do zastojev v proizvodnji premoga, bi se situacija na vsak način še poslabšala.

Kot nekako priporočilo oziroma kot željo, ki bi jo rad zaupal komisiji, ki bo izdelovala sklepe, bi opozoril na to, da bi v prihodnje pri investicijah dejansko morali skrbeti v splošnem za bolj javno razpravljanje in za večjo odločnost. Pri objektih, ki jih zdaj ustavljamo, pa bi morali poskrbeti, da se bo ustavitev dejansko takoj izvršila in ne šele takrat, ko bi gradnjo ustavila že tako ali tako zima sama in da prva odjuga ne bi spet prinesla nadaljevanja gradnje teh objektov. Predlagal bi, da se odločno zavzamemo za spremembo potrošnje v korist predvidenega povečanja investicij v družbene službe; pri izgradnji energetske baze pa se naj podvzamejo vsi ukrepi, da ne bi zaradi pomanjkanja gradbenega materiala, zaradi nesposobnosti oziroma pomanjkljivih kapacitet gradbene operative prišlo do zamud pri puščanju v pogon objektov, ki jih že gradimo in da bi poskušali najti možnosti, da objekte, ki jih še nismo začeli graditi, npr. Srednjo Dravo II, zaradi cenejše gradnje predstavimo celo naprej in da izdelamo čimprej solidnejše načrte o tem, kakšne energetske objekte bomo gradili v prihodnjem obdobju, da nas ne bodo leta po 1970 zatekla v še težji energetski situaciji, kot jo imamo danes.

Predsednik Tine Remškar: Prekinjam razpravo in odrejam 25 minut odmora.

(Seja je bila prekinjena ob 10.55 in se je nadaljevala ob 11.30.)

Predsednik Tine Remškar: Nadaljujemo z razpravo. Besedo želi tovariš Milan Špolar.

Milan Špolar: Tovarišice in tovariši poslanci! Podatki za prvih 8 mesecev letošnjega leta kažejo velik porast proizvodnje. Namesto planiranega indeksa 111 smo dosegli indeks 114,5, vendar nikjer v podatkih ni obrazložitve, kakšna je bila cena za takšen porast proizvodnje, čeprav nam vsakodnevna praksa vsiljuje misel, da smo to dosegli za visoko ceno.

Iz disproporcij med proizvodnjo in potrošnjo ob neizpolnjenih planskih smernicah lahko sklepamo, da s takim načinom planiranja kot je naše ne moremo usmerjati gospodarskega razvoja k doseganju postavljenih ciljev. Povečana proizvodnja je namreč močno zaostala za potrošnjo, kar vpliva skrajno negativno na blagovne fonde in povzroča inflacijo in dvig cen. Od vseh oblik potrošnje je najbolj narastla investicijska potrošnja, ki je preseгла vsa planska predvidevanja, dosedaj pa jo praktično sprejeti ukrepi niso uspeli omejiti. Sicer so pa tudi vse ostale oblike potrošnje v nerealnem porastu, njihov dejanski porast pa zaradi dviga cen ni adekvaten izkazanemu v vrednosti. Na področju osebne potrošnje pa je prišlo celo do stagniranja realne kupne moči. Eden izmed glavnih vzrokov za tako stanje je tudi v ekstenzivnem načinu povečevanja proizvodnje, saj se proizvodnja kljub vsem prizadevanjem in ukrepom še ni orientirala na rentabilnejše poslovanje. Zato je pri investicijskem vlaganju prevladovala orientacija na količinsko povečanje proizvodnje za vsako ceno, zapostavljalo se je pa vprašanje boljšega izkoriščanja obstoječih

kapacitet. Ker je prevladovala težnja po samo količinskem povečanju proizvodnje, ne glede na ekonomičnost in ceno te proizvodnje, so se nesorazmerno povečali tudi poslovni stroški, kar je privedlo do zvišanja cen na trgu ali pa kjer to ni bilo mogoče, do zmanjšanja sredstev skladov.

Podatki iz analize o znatnem prekoračevanju planskih predvidevanj na področju zaposlovanja nove delovne sile tudi potrjujejo zaključek o težnjah gospodarskih organizacij po pretežno ekstenzivnem povečanju proizvodnje. Takšna usmerjenost je seveda vplivala na produktivnost dela, ki je prav tako v močnem zaostajanju za planskimi predvidevanji. Pri tem pa je treba poudariti, da potrebe našega gospodarstva nujno terjajo večjo proizvodnjo, predvsem na osnovi večje produktivnosti dela, če hočemo doseči, da proizvodnja ne bo še nadalje zaostajala za potrošnjo.

Težnja za zgolj količinskim povečanjem proizvodnje povzroča tudi nesorazmerno povečano potrošnjo surovin, kar le še bolj zastruje neskladja med bazično in predelovalno industrijo. To se kaže v občutnem pomanjkanju surovin na domačem trgu, pritisku na uvoz in v zvezi s tem v poslabšanju plačilne bilance. Ker povečani uvoz ni spremljalo ustrezno povečanje izvoza, je prišlo do izredno kritične devizne situacije. Podjetja so zaradi konjunktura na domačem trgu večji del svoje proizvodnje plasirala doma, manj pa so se usmerila v izvoz in to zlasti zato, ker je domači trg glede kvalitete relativno manj zahteven in tudi glede cen manj občutljiv. Predvsem velja to za tista podjetja, ki proizvajajo reprodukcijski material in potrošno blago, za katero je izredna konjunktura. Medtem pa so bila podjetja, ki proizvajajo energetske in industrijsko opremo, prisiljena prodajati svojo proizvodnjo tudi na zunanjem tržišču, ki je v vseh pogledih znatno bolj zahteven. Pri tem pa morajo ta podjetja delati pod pogoji zunanjega trga, čeprav so v celotnih poslovnih stroških in tržnih pogojih reprodukcijskega materiala odvisna od razmer na domačem trgu.

Podjetja, ki proizvajajo reprodukcijski material in potrošno blago, so ob pogojih zaprtega domačega tržišča zaščiteni pred tujo konkurenco. Menim, da je pravilno, da se podjetja investicijske opreme borijo s tujo konkurenco, ker jih to sili v boljše gospodarjenje, prav tako pa menim, da ni pravilno, da se onemogoča tujo konkurenco na drugih področjih, od avtomobilov in televizorjev do gospodinjskih aparatov in ostalih potrošnih artiklov. Mislim, da je v tem tudi ključ večjega izvoza, ker bodo tako morala vsa podjetja proizvajati za domači in zunanji trg pod enakimi pogoji. Za proizvodnjo v takšnih pogojih se bodo morala podjetja usposobiti in izboljševati svojo organizacijo dela in tehnologijo. Na tem področju imajo podjetja še velike notranje rezerve, ki jih velja izkoristiti, preden se odločajo za nove investicije.

Osnova za rekonstrukcijo naj bodo prečiščeni proizvodni programi, ki bodo sloneli na najustreznejši delitvi dela, na dosledno izpeljani standardizaciji in tipizaciji proizvodnih elementov in na poglobljanju kooperantskih odnosov. Precejšnja pomanjkljivost mnogih podjetij je namreč v tem, da imajo preobširne proizvodne programe, kar jih ovira pri specializaciji, in kar negativno vpliva na racionalnejše izkoriščanje sredstev za delo. Priučitev delovne sile za tako veliko število različnih tehnoloških postopkov je tudi manj učinkovito, saj ima za posledico podaljšanje časa proizvodnje in večje izmečke.

Med podjetji pa kljub vsem prizadevanjem do sedaj še ni prišlo do popolnejšega sodelovanja, ki bi temeljilo na proučenih analizah o tehnoloških zmogljivostih podjetij in na specializaciji podjetij, ki jo je mogoče doseči le z ustrezno standardizacijo proizvodnje. Pri tem pa ne gre samo za kooperacijo

specializacije in tipizacijo na tehnološkem področju, temveč tudi za večje sodelovanje med podjetji glede dobave surovin in reprodukcijskega materiala. Prav na tem področju pa je sedanje stanje skrajno neurejeno, tako glede dobavnih rokov, kot glede količin in kvalitete. Pogodbe se ne spoštujejo, v proizvodnji, ki temelji na pravočasnih dobavah surovin, pa nastajajo zaradi neizpolnjevanja rokov in drugih odstopanj velike izgube. To se kaže v neizpolnjevanju obveznosti do kupcev, neizpolnjevanju proizvodnih in finančnih načrtov proizvajalcev, v manjših sredstvih za osebne dohodke in za sklade, ter v manjših prispevkih družbi.

Mislím, da sem dolžan posebej poudariti, da smo o pomanjkljivostih, o katerih sem govoril, razpravljali že mnogokrat v Gospodarskem zboru in njegovih odborih, pa tudi na drugih forumih in sprejemali tudi sklepe, ki bi naj vodili k izboljšanju stanja in te pomanjkljivosti odpravili. Predvsem pa bi bilo nujno potrebno, da dosedanje izkušnje upoštevamo pri sprejemanju republiškega družbenega plana za prihodnje leto in pri njegovem dokončnem formuliranju kot tudi pri sprejemanju proizvodnih planov gospodarskih organizacij. Ob tem pa bi morali uvesti ustrežnejšo in učinkovitejšo metodologijo planiranja, sam plan pa naj temelji na realnih pokazateljih in naj bo usklajen predvsem glede proizvodnje in predelave surovin ter glede blagovnih in kupnih fondov. Zagotoviti je tudi treba učinkovitejše spremljanje izpolnjevanja plana v krajših obdobjih in to na tak način, da se bo iz teh poročil lahko ugotovila tudi cena za dosežene rezultate.

Predsednik Tine Remškar: Besedo ima tovariš Leopold Krese.

Leopold Krese: Tovarišice in tovariši! Prav in nujno je, da v razpravi o stanju našega gospodarstva v prvih osmih mesecih letošnjega leta objektivno in realno ocenimo uspehe in slabosti v družbenem življenju.

Zelim predvsem poudariti, da spremembe in dopolnitve v izgrajevanju gospodarskega sistema in ukrepi zvezne skupščine in zveznega izvršnega sveta pomenijo pomemben prehod na bolj sproščeno, bolj spodbudno delovanje ekonomskih zakonitosti v našem gospodarstvu. Ustvarilo se bo tako bolj realno materialno osnovo za samostojnejše gospodarjenje delovnih kolektivov. Ti ukrepi so nedvomno temelj, na katerem je bil letos dosežen velik uspeh pri povečanju proizvodnje in ki je celo presešel vsa planska predvidevanja.

Po mojem mišljenju je drugi temeljni vzrok za tak premik v proizvodnji povečanje osebnih prejemkov v delovnih organizacijah. Res je sicer, da je to povečanje osebnih dohodkov ob povečanju življenjskih stroškov mnogokrat le izenačevalo razlike ali celo to ne, in da se standard ni bistveno popravil. Ugotoviti pa kljub temu moramo, da je taka politika povečevanja osebnih dohodkov vendarle odprla jasnejšo perspektivo delovnim ljudem in s tem sprožila večjo aktivnost delovnih kolektivov in gospodarstva sploh ter prizadevanja za večjo produktivnost dela in boljše izkoriščanje notranjih rezerv.

Mislím, da moramo to politiko povečevanja osebnih dohodkov oceniti kot pozitivno, čeprav ne zanikam, da so bili tudi primeri zgolj formalističnega reševanja. V zvezi s to akcijo lahko ugotovimo, da so pri ukrepih v gospodarskem sistemu za krepitev materialne osnove gospodarskim organizacijam mnogi skeptiki trdili, da bodo delovni kolektivi uporabili povečana sredstva samo za dvig osebnih dohodkov. Podatki iz periodičnih obračunov gospodarskih organizacij za prvo polletje letošnjega leta to bojazež odločno demantirajo. Hkrati

z akcijo, ko se je usmerjalo gospodarske organizacije k dviganju osebnih dohodkov in so skladno s tem gospodarske organizacije osebne dohodke tudi dejansko povečale, lahko ugotovimo po podatkih periodičnih obračunov tudi povečanje sredstev skladov. Še več, tudi strukturna delitev sredstev za osebne dohodke in za sklade se je izboljšala v korist skladov, v primerjavi s prejšnjimi leti.

Vse to hkrati z velikim porastom proizvodnje kaže, da težave in pomanjkljivosti, ki so se v tako drastični obliki pokazale v tem letu, niso le posledica sproščanja gospodarskega sistema, ampak narobe, prav prepočasno odpravljanje administrativnih spon in aktivističnega vtikanja v gospodarsko operativno je oviralo naše gospodarstvo. Saj vrsta ostankov administrativnega upravljanja še vedno močno hromi gospodarjenje in negativno vpliva na samo stanje gospodarstva.

Mnenja sem, da se še vedno vse preveč bojimo hitreje sproščati delovanje gospodarstva. Posledica tega pa so večkrat le polovične rešitve, ko staro ne odpravimo v celoti, novega pa tudi povsem ne uveljavimo, kar seveda vpliva vse prej kot pozitivno.

Vsaka sprememba pokaže v samem začetku tudi slabosti, ki so bile prej često prikrite, kar pa je prej pozitivno kot pa negativno. Seveda s tem, ko zagovarjam nadaljnja sproščanja v gospodarskem sistemu, ki bi zagotovila delovnim organizacijam več sredstev, s katerimi bi same gospodarile in tudi same odgovarjale za svojo gospodarsko usmeritev, mislim tudi na banke. Ne mislim, da pa zato zveza in republika ne bi imele nobene besede pri družbenem gospodarskem razvoju in ne bi bile odgovorne. Nasprotno, osnovne proporce in smer za gospodarski razvoj bo treba odrediti in tudi z ustreznimi in učinkovitejšimi ukrepi zagotoviti, da bodo predvideni proporci in smeri dejansko tudi dosežene. Sodim, da bi pri tem morala imeti tudi republika pomembnejšo vlogo in bi za svoje območje morala z dodatnimi ukrepi zagotavljati v skladu s svojimi specifičnostmi nadaljnji skladen razvoj. Republiška skupščina in njeni organi morajo biti odgovorni za maksimalno rast nacionalnega dohodka. S svojimi regulativi naj zagotovijo maksimalno aktivizacijo vseh potencialnih sil v ekonomskem in družbenem pogledu. Da bom konkreten, navajam primer, ko je neka občina, za katero je turizem zelo pomemben, letos tik pred sezono sprejela odlok, da se morajo na njenem območju gostinski lokali zapreti najkasneje do 10. ure zvečer. Ali ni to popolno ignoriranje osnov ekonomike? S takimi in podobnimi ukrepi ni le prizadet občinski proračun in standard tamkajšnjih ljudi, temveč to vpliva tudi na celoten dohodek republike. Zato v tem primeru ne bi bil odveč poseben republiški predpis o obratovalnem času lokalov v turističnih krajih. Primer sam pa morda ni najbolj posrečen.

Prav tako pa moramo zagotoviti izvajanje smernic in stališč, ki jih sprejemajo o posameznih vprašanjih zbori republiške skupščine. Vemo in mnogokrat beremo v časopisih ter dobivamo pritožbe s terena o tem, da se taka stališča ne upoštevajo, in to celo zakoni ne. Stvari prevečkrat zvedenijo. Prav v zadnjem času često beremo javna vprašanja v časopisju ali pismih, ko občani sprašujejo, zakaj se ne izvršujejo odločitve skupščine in določila družbenih planov. Čeprav je v ustavi jasno rečeno, kdo je za izvajanje posameznih nalog odgovoren, bo vendar potrebno navajati pri sprejemanju določenih aktov, kdo je konkretno odgovoren za izvršitev posameznih določil, s tem bi bila omogočena tudi večja javna kontrola. Po mojem mnenju taki ukrepi, ki bi

zagotovili izvajanje politike, sprejete v republiških predstavniških organih, ne bi kršili samoupravnih pravic komun ali delovnih organizacij, bi pa preprečili tolmačenje in koordinirali prizadevanja za doseg zastavljenih ciljev.

Največje težave in pomanjkljivosti so se letos pokazale na področju investicijske politike, zaposlovanja, blagovne menjave s tujino in v naraščanju cen. Vsi se strinjamo v tem, da je prevelika investicijska potrošnja povzročila občutno neskladnost med kupnimi in blagovnimi fondi. Že ko smo sprejemali družbeni plan, smo sklenili zmanjšati obseg investicij in povečati delež investicij na področju družbenih služb. To smo tudi, kot že nekaj let prej, zapisali v plan. Kljub temu pa je prišlo, kot se to dogaja že prav tako nekaj let, do močnega povečanja investicij in do poslabšanja strukture. Poročilo skupščinskih odborov ugotavlja, da je do tega povečanja investicijske potrošnje prišlo zaradi nedoslednega izvajanja sistema kreditiranja in bančnega sistema ter njegove nedograjnosti. Toda, ali ne ugotavljamo isto že nekaj let. Navajam tudi podatek, da delež gospodarskih organizacij v celotnih investicijah, tako imenovano samofinanciranje, v letošnjem letu ni preseglo vlaganj iz 1963. leta. Iz tega sledi, da niso bile le gospodarske organizacije tiste, ki so povzročile preveliko investicijsko potrošnjo. Ne bi želel biti zagovornik gospodarskih organizacij, vendar vse to po mojem mnenju kaže, da je potrebno pogumno nadaljevati z dograjevanjem gospodarskega sistema in omogočiti gospodarskim organizacijam, da same skrbe za razširjeno reprodukcijo.

Pri tem moramo poslovnim bankam in njihovim upravnim odborom omogočiti, da bo res predvsem poslovnost tisto vodilo, ki bo usmerjalo njihove odločitve, v celoti pa moramo odpraviti razne vplive od zunaj, posredovanja, pritiske, kakor tudi brezglavo izdajanje jamstvenih izdaj. V takem sistemu imajo tudi republiška skupščina, Izvršni svet in sekretariati svoje mesto, v manjšem območju pa komune. Skupščine, republiške in občinske, morajo sklepati in odločati, kakšna naj bo investicijska politika in to na podlagi ocen in študij perspektivnega razvoja ter ustreznih analiz. Zdi se mi, da je prav pomanjkanje takih analiz in študijev ter ocen hromilo uspešnost ukrepov, ki so pred nekaj meseci bili sprejeti za zmanjšanje investicijske potrošnje. Administrativni ukrepi, pri katerih so odločilna le formalna merila, ne morejo doseči, da bi namreč gradili prav to, kar je res najbolj potrebno in perspektivno. Zato so navedeni ukrepi zgrešili svoj namen in zadeli le investicije družbenega standarda, gradnjo šol, stanovanj, zdravstvenih domov itd.

Tudi najnovejši ukrepi Izvršnega sveta za omejitev investicij, ki jih sicer odobravam in bi jih bilo morda treba sprejeti že poprej, sami ne morejo rešiti vprašanja celotnih investicij in investicijske politike. Prav sedaj je čas, da stvari analiziramo in določimo našo investicijsko politiko za prihodnje. Odločiti se bo treba, kolikšen del nacionalnega dohodka se bo lahko odvajalo za investicije v naslednjih letih, ne da bi s tem prizadejali standard ljudi, katere naj bodo te investicije, in kakšno naj bo razmerje med investicijami v gospodarstvo in druga področja. Toda, to je treba na osnovi jasne analize skleniti in tudi izvajati. Najprimernejši forum za take razprave in odločitve je prav gotovo naša skupščina.

Tu moramo sprejeti sklepe o nadaljnji investicijski politiki in poskrbeti, da se bodo ti sklepi tudi izvajali. Pri tem pa prav gotovo ne bo nihče nasprotoval temu, da je treba povečati investicije za zagotovitev energetskih virov. Razpravljati bomo morali nedvomno tudi o prioriteti in rokih gradenj. Upoštevati pa bomo morali tudi potrebe po povečanih blagovnih fondih glede na

potrebe široke potrošnje zaradi povečanja osebnih dohodkov in potrebe po večjem izvozu. Treba bo razpravljati in določiti jasen položaj naši predelovalni industriji, turizmu in pri tem zlasti cestam, po katerih prihajajo poslovni ljudje in turisti v našo državo. Saj se menda 90 % vseh tujih gostov pripelje skozi Slovenijo v našo državo. Do 31. 8. tega leta je prišlo v Jugoslavijo po cestah naše republike 521 436 osebnih avtomobilov, 9066 avtobusov in 11 316 motornih koles. V maloobmejnem prometu pa je v istem času prišlo v Slovenijo 683 352 osebnih avtomobilov, 7367 avtobusov in 119 822 motornih koles. Tudi ta skromni podatek govori, kje še leže rezerve za rast nacionalnega dohodka pri nas.

Število zaposlenih se je v letošnjem letu izredno povečalo. Po mojem mnenju je to povsem razumljivo spričo situacije v našem sistemu, čeprav to ni najbolj gospodarno in se to tudi odraža negativno na življenjskem standardu zaposlenih. Gospodarske organizacije so namreč usmerile vsa svoja prizadevanja v povečanje proizvodnje. V dilemi, ali naj kupijo nove stroje, za kar često ni deviznih sredstev niti iz retencijske kvote, ali zaposliti novo delovno silo, so se gospodarske organizacije spričo situacije, razumljivo odločile za cenejšo delovno silo, in s tem za ekstenzivno gospodarjenje.

Mnogo lahko govorimo o potrebi po intenzivnejšem gospodarjenju in to tudi zapišemo v plane, stališča, resolucije in priporočila, vendar bo uspeh vsega tega majhen, dokler ne bomo s sistemom omogočili gospodarskim organizacijam, da same skrbijo za razširjeno reprodukcijo in dokler ne bo živa delovna sila postala dražja od stroja. Le tedaj se bodo gospodarske organizacije v dilemi med naložbami v stroje in povečanim zaposlovanjem vedno bolj odločale za stroje, za tehniko in za usposabljanje za konkurenco na svetovnem tržišču.

Glede blagovne menjave lahko ugotovimo, in to je navedeno tudi v poročilu skupščinskih odborov in ekspozeju, da ekonomska računica sili podjetja, da prodajajo blago na domačem trgu in zato čim manj izvažajo. Res je, da je to kratkovidna politika in da bi mnoga podjetja lahko več izvažala, ne da bi ogrozila svoj obstoj. Nedvomno pa se laže in bolje prodaja doma kot v tujini. Danes je položaj celo tak, da tista podjetja, ki s svojim izvozom devize ustvarjajo, le težko pridejo do njih, pa če jih še tako potrebujejo in da v praksi dobivajo te devize podjetja, ki le malo ali pa sploh ne izvažajo. Tako stanje je posledica sedanjega distributivnega sistema in zunanjetrgovinskega deviznega sistema nasploh.

Naj navedem samo dva podatka: v 20 panogah gospodarstva se je letos planiralo 35 479 milijonov din izvoza. Do 31. 8. so ta podjetja ustvarila 13 878 milijonov din izvoza, kar pomeni 53 % od planiranega. Te gospodarske panoge so prejele od investicijskih sredstev banke v obliki kreditov za 344 milijonov din, preračunano po uradnem tečaju. Nasprotno pa je 7 panog gospodarstva, in to naftna, črna metalurgija, kemična, gumarska, grafična industrija ter živinoreja od planiranega izvoza v letošnjem letu, to je od 10 350 milijonov din že ustvarilo 8238 milijonov din ali 78 % planiranega izvoza. Pri tem pa niso te industrije razen barvaste metalurgije prejele niti dinarja investicijskih deviznih kreditov. Spričo tega so ta podjetja prikrajšana in če bomo s to prakso nadaljevali, ni pričakovati hitrega povečanja izvoza.

V celoti soglašam s stališči skupščinskih odborov, da je treba povezati uvoz z izvozom in uveljaviti načelo, da razpolaga z deviznimi sredstvi predvsem tisti, ki je ta sredstva ustvaril, to je gospodarska organizacija, družba pa pri teh sredstvih participira. Mnenja sem tudi, da je treba to načelo čimprej odločno uveljaviti in tako ekonomsko spodbuditi zainteresirane gospo-

darske organizacije za večji izvoz. S tem bomo omogočili dolgoročneje vključevanje v mednarodno menjavo slehernemu podjetju. Prepričan sem tudi, da bo na ta način družbena skupnost na osnovi udeležbe dobila večja devizna sredstva za svoje potrebe, kar bo hitreje uskladilo sedanje neugodno razmerje v plačilni bilanci s tujino.

S takim ukrepom bodo nedvomno prizadeta vsa tista podjetja, ki so izrabljala konjunkturo na domačem tržišču in zanemarjala izvoz. Pri teh, kot smo že večkrat slišali, ne kaže biti pretankočuten. V zvezi s tem želim spregovoriti nekaj tudi o vlogi subjektivnih sil, h katerim se v vsaki taki težki situaciji zatekamo in o katerih mnogo govorimo, ko si prizadevamo povečati izvoz, velja pa to seveda tudi za vsa druga področja. Predvsem moram ugotoviti, da je pri današnjem stanju našega družbenega razvoja nujno, da se opiramo na subjektivne sile in da bodo te še precej časa imele pomembno vlogo v naših prizadevanjih. Zato torej subjektivnih sil nikakor ne moremo in ne smemo podcenjevati. Samo, nekoliko nelogično se mi zdi, da govorimo o subjektivnih silah vedno le v tem smislu, kot da so te sile le v delovnih organizacijah, morda še v komuni in podobno. Mnenja sem, da so subjektivne sile tudi tu, v republiški skupščini, v zvezni skupščini, na izvršnem svetu, zveznem in republiškem, v občinskih skupščinah itd., torej v predstavniških in izvršnih organih. In če je naloga subjektivnih sil v delovnih kolektivih, da se prizadevajo za izpopolnjevanje družbeno-političnih smernic, potem je naloga skupščin in izvršnih organov predvsem v tem, da zagotovijo hitreje kot do sedaj, pogoje za doseg zastavljenih ciljev. No, prav glede tega se mi zdi, da nekoliko ali pa celo precej zaostajamo.

Na področju blagovne menjave smo se že lani zavzemali za povezavo izvoza z uvozom, tako v stališčih Republiškega zbora, kot v poročilu Gospodarskega zbora. Gospodarski zbor je isto stališče zavzel tudi letos pomladi, pa tudi Zvezna skupščina je sprejela enaka stališča; spremenilo pa se do sedaj ni skoraj nič. Ostalo je vse pri starem in v zadnjih navodilih bank lahko še vedno beremo o načinu administrativnega dodeljevanja deviz, le z nekaterimi tehničnimi izboljšavami, kot da je v sedanjem sistemu vse v najlepšem redu. Očitno je, da se kljub stališčem predstavniških organov ni pričelo z resnim in sistematičnim delom v smislu stališč Zvezne skupščine. Pri tem pa so več kot očitni uspehi v tistih podjetjih in panogah, kjer se je, čeprav zelo sramežljivo in z veliko skepso, pričelo vsaj deloma uvajati načelo povezave uvoza z izvozom, npr. v TOMOS, Anhovem in nekaterih podjetjih tekstilne industrije.

Kadar se torej sklicujemo na subjektivne sile, je prav, da pri tem ne pozabimo nase in na naše naloge. Le tako bo sklicevanje na subjektivne sile imelo svoj pozitiven uspeh.

Nadalje ugotavljamo, da je porast cen v tem letu ogrozil ali pa vsaj močno zavrnil zvišanje realnega standarda. Jasno je, da mora povečanju prejemkov in s tem kupne moči prebivalstva slediti tudi povečanje blagovnih fondov in da morajo biti v to usmerjena vsa naša prizadevanja. Gospodarstvo, ki se razvija tako hitro kot naše, se mora boriti zoper inflacijske tendence z ustreznimi ukrepi. Zato soglašam z ukrepi Zveznega izvršnega sveta o zvišanju cen kmetijskih pridelkov, premoga itd. Mnenja pa sem, da je potrebno take ukrepe poprej pripraviti, analizirati posledice in tako preprečiti verižno reakcijo. V primerih, za katere se ugotovi, da bodo podražitev enega proizvoda nujno vplivale na podražitev drugega — je po mojem mnenju potrebno vnaprej z družbenim aktom odrediti realno višino dovoljenih podražitev pri tem drugem.

proizvodu. To delajo tudi v drugih deželah z drugačnim družbenim sistemom. Zdi se mi, da ni najbolj ustrezna metoda, ki se je poslužujemo sedaj, ko namreč vsako podjetje zase zahteva odobritve kalkulacij in cen za svoje proizvode. Uvesti bi morali politiko povprečnih cen za določene izdelke v nekem proporcionalnem razponu. Takšen način bi bil neprimerno učinkovitejši od sedanjega, predvsem pa bi podjetja prisilil k boljšemu gospodarjenju. Na ta način bi omogočili tudi organom za kontrolo cen res učinkovito delovanje, ker bi imeli osnovo za svoje delo. Danes te osnove nimajo, pa je njihovo delo prej ali slej neuspešno.

Ko govorimo o zviševanju cen, mislim, da je treba tudi v naši republiški skupščini poudariti nevzdržen položaj upokojencev in delovnih invalidov, kar je posledica splošnega dviganja življenjskih stroškov in naravnost mučnega zavlačevanja uskladitve pokojnin in invalidnin z rastjo življenjskih stroškov. V tem letu smo si prizadevali zvišati osebne dohodke zaposlenih in smo jih tudi zvišali, razpravljali smo o zvišanju štipendij študentom in jih tudi nekako uredili. Že skoraj dve leti pa razpravljamo o pokojninah in invalidninah, vendar se zadeva nikamor ne premakne. Omogočili smo vsaki ustanovi in vsem ljudem na delovnih mestih, da si uredijo svoje prejemke, če imajo sredstva. Zavod za socialno zavarovanje ima sredstva za pokojnine, pa se kljub temu tega principa ne držimo. Pri tem pa ugotavljamo, da so sredstva skladov pokojninskega zavarovanja narasla ne samo zaradi večjega dotoka v skladu z večjimi osebnimi dohodki zaposlenih, ampak tudi zaradi premajhnega odliva teh skladov v svoje namene, kar je šlo samo na račun manjših pokojnin. Glede na to, da ugotavljamo, da so sredstva za povečanje pokojnin na razpolago, sem mnenja, da je treba čimprej urediti pokojnine in invalidnine v celoti, ker zadnja povečanja pokojnin za 1500 oziroma po vesteh v zadnjem času za 3000 din, nikakor ne morejo zadovoljiti. Sedanje neurejeno stanje je treba čimprej odpraviti, pokojnine in invalidnine pa uskladiti z doseženim razvojem. Danes imamo primere, da posamezna podjetja sama pomagajo svojim bivšim uslužbencem, ki imajo nizke pokojnine.

Mnenja sem, da mora tudi republiška skupščina odločneje podpreti prizadevanje za čimprejšnji sprejem novega pokojninskega zakona in s tem za novo ureditev pokojnin oziroma invalidnin, pri čemer se mora v tem zakonu odraziti ves napredek, ki smo ga dosegli v našem družbenem razvoju kot to pritiče družbi, ki ji je skrb za človeka na prvem mestu. Za to smo odgovorni vsi, ne le zvezna skupščina.

Končno smatram, da mora naša skupščina redno razpravljati in sklepati o aktualnih vprašanjih ekonomskega in družbenega razvoja ter se tudi usposobiti za uspešno izvajanje teh sklepov. To je važno toliko bolj, ker se taka ali drugačna praksa prenaša tudi v občinske skupščine, zlasti pa mislim, da se mora o vseh večjih investicijah, ki bistveno vplivajo na strukturo in delitev nacionalnega dohodka, odločati v tej skupščini.

Predsednik T i n e R e m š k a r : Besedo ima tovariš Jože Greben.

J o ž e G r e b e n : Tovarišice in tovariši poslanci! V današnji razpravi bi se rad dotaknil dveh problemov, ki so v analizi o izpolnjevanju družbenega plana za leto 1964 sicer dokaj obširno obdelani, zlasti glede upoštevanja stališč in priporočil, ki jih je sprejela naša Skupščina, ki se tako klavrno in neresno izvajajo, da se že resno razpravlja in postavlja vprašanje, ali je še vredno

sprejemati v tej dvorani priporočila, stališča ali zakone in še naprej trkati na zavest naših ljudi, da je nemogoče nadaljevati s prakso, ki ni v skladu z našim družbeno-političnim razvojem itd.

Razpravljaj bom o problemu naše investicijske potrošnje oziroma o široki fronti investicijske dejavnosti v letu 1964 in o pomanjkanju sredstev za investicije.

Drug problem, o katerem bom razpravljaj, pa je večletni sedaj že do skrajnosti napet položaj, ki vlada v premogovništvu oziroma v zasavskih rudnikih. Nekaj misli, ki so bile že izrečene, bom ponovil, za kar prosim, da mi oprostite.

Na zasedanju Republiškega zbora dne 24. 4. 1964 smo v zvezi s problematiko poslovnih bank sprejeli zelo jasna stališča, ki obsegajo deset najbolj bistvenih problemov s področja bančnega in kreditnega sistema investicijske izgradnje, oziroma investicijske politike in je bil dan glavni poudarek prav na teh problemih. Dovolite mi, da navedem samo dva, tri odstavke iz teh stališč:

»Investicijska potrošnja občutno prekoračuje možnosti, ki jih daje gospodarstvo. To je eden izmed činiteljev, ki ogrožajo dvig življenjske ravni. Zato naj poslovne banke s svojimi odločitvami o investicijskih naložbah sredstev, s katerimi samostojno razpolagajo, omejujejo in preprečujejo investicije, za katere dokončanje niso zagotovljena sredstva. Pristojni organi naj skrbijo za dosledno izvajanje predpisov, ki urejajo zavarovanje pogodbenih obveznosti med uporabniki družbenega premoženja«, in dalje četrti odstavek: »Pogoj za uspešno izvajanje smotrne investicijske politike je investicijsko varčevanje, ki terja, da investicije ne pričnemo vse dotlej, dokler niso zagotovljena vsa potrebna sredstva za njeno dokončanje. Ob takem investicijskem varčevanju bo omogočeno najhitrejše in najracionalnejše dokončanje objekta, obenem pa bo omejilo prekoračevanje za investicije predvidenih kvot. To bo tudi omogočilo, da bodo začasna prosta sredstva hitreje krožila preko poslovnih bank« itd. To je bilo sprejeto v naših stališčih.

Omenjena stališča me spodbujajo, da kritično posežem v današnjo razpravo. Osebno sem prepričan, da bi imeli na tem področju več uspehov in rezultatov, če ne bi vsi, ki imamo kakršenkoli vpliv na investicijsko izgradnjo, govorili in priporočali na primer volivcem v občini: »Dragi volivci! Smatramo, da je naša sveta dolžnost, da v času dveh let zgradimo to in to tovarno. Nekateri tovariši, ki drugače postavljajo, so demagogi. Nemogoče je odstopati od naših temeljito proučenih investicij, ki so osnova našega nadaljnjega razvoja, za dvig družbene ravni, za našo samostojno politiko. Ves čas smo bili po pravici in krivici prikrajšani.« »Kako pa je z denarjem? Ali imamo dovolj sredstev?« vpraša volivec. »Več tovariš, v kratkem bomo napravili razrez sredstev in ugotovili, koliko bo kdo dal. Saj je prav, da vsi nekaj prispevajo k temu,« je sledil odgovor. Na malo višjem nivoju razpravljajo takole: »Strinjamo se s politiko večanja družbenega standarda, da se daje prioriteta osebni in družbeni potrošnji, samo za enkrat, tovariši, teh možnosti še nimamo. Naša tovarna je prioriteta. Njen tehnološki in proizvodni proces bo na višini oziroma na evropskem nivoju; zato moramo napraviti vse, da se ta tovarna zgradi.«

Tu pri nas razpravljamo o tem, da je že zadnji čas in nujno rešiti vprašanje investicij, ki so pomembne za širšo slovensko skupnost, o izgradnji objektov, ki so splošnega oziroma odločujočega pomena v našem slovenskem gospodarstvu. Obenem pa se vsi zadovoljujemo s stanjem, ki nastaja v poslovnih bankah, ko z odobravanjem kreditov za investicije globoko posegamo v ne-likvidnost teh bank oziroma povečujemo deficitna področja investicij. Zdi se mi,

da bodo posamezni predstavniki naših poslovnih bank kmalu prišli pred Skupščino, ter nas postavili pred odločitev: Tovariši poslanci, banke so brez investicijskih sredstev, sedaj pa se odločite, ali nadaljujete z investicijsko izgradnjo ali pa konservirajte pretirane investicijske apetite. Skratka, povsod se zavedamo, da nam naše materialne možnosti ne dopuščajo, da bi brez posledic za življenjski standard ljudi, tako velikanska sredstva vlagati v investicijske objekte. Vsi smo trdno prepričani, da je že skrajni čas, da se na področju investicij napravi red, da je pri tem nujno potrebna finančna disciplina, da tako ne moremo naprej. Toda nihče noče delati po svojem prepričanju oziroma malo je takih, ki praktično delajo tako, kakor govorijo, češ da je treba najti najboljše družbenoekonomske rešitve, ki so v danih pogojih možne. Ko je pojenjal politični posluš do problemov investiranja v katere objekte lahko vlagamo in v katere ne, oziroma katere objekte bomo zgradili sedaj in katere kasneje, je bilo pač treba nekaterim stopiti na prste z administrativnimi ukrepi.

Akcija, ki so jo opravili v mesecu maju na pobudo Izvršnega sveta organi gradbene in finančne inšpekcije in ki bo verjetno morala biti permanentna, nam kaže na to, da se po ugotovitvah in ukrepih teh inšpekcij na terenu ni veliko spremenilo. Vsi čakamo drug na drugega, kdo bo prvi začel resno delati in ukrepati, zlasti pri urejanju velikih objektov. Ko sem na enem izmed sestankov z volivci govoril o problemih gospodarstva in investicij, zlasti o smotrni in zmernejši potrošnji, o ustavitvi gradnje posameznih objektov, mi je nekdo odgovoril: »Dragi tovariš poslanec! Vse je lepo in prav, samo pometajte najprej vi v Ljubljani oziroma v republiki pred svojim pragom, potem ga bomo tudi mi.« Zgledi vlečejo še danes.

Kako je torej z ukrepi in ugotovitvami gradbene in finančne inšpekcije. Inšpekcije so pregledale 1350 objektov, ki so v gradnji na območju Slovenije. Po nekaterih podatkih je v Sloveniji okoli 12 000 objektov v gradnji. Od teh je bilo 308 objektov s predračunsko vrednostjo okoli 300 milijard, ki pa niso imeli v višini 134 milijard din zagotovljenih sredstev. Inšpekcije so predlagale, da se ustavi gradnja 216 objektov. Od teh je bila ustavljena gradnja na 68 objektih, ki so takšnega pomena, da v bistvu niti ne zmanjšujejo problema investicij. Zanimivo je tudi to, da je od 308 objektov, ki niso imeli zagotovljenih sredstev, bilo 94 takih objektov, ki so šele ob času kontrole finančne inšpekcije pridobila dokaz o zagotovljenih sredstvih. Ob začetku gradnje torej ti objekti niso imeli zagotovljenih finančnih sredstev in so večinoma starejšega datuma. Tako je bilo v Sloveniji 214 objektov, ki niso imeli zagotovljenih sredstev in predpisane tehnične dokumentacije. Toda sedaj, ko so tu ugotovitve inšpekcijskih organov, smo stopili v akcijo vsi, izvajalci, investitorji, gradbena inšpekcija, finančna inšpekcija, poslovne banke, Narodna banka, Služba družbenega knjigovodstva, se je akcija šele pričela. Na dan 15. 9. 1964 je bilo 214 objektov, ki niso imeli zagotovljenih sredstev. Od teh 214 objektov je sprejelo 115 investitorjev od službe družbenega knjigovodstva potrdila o zagotovljenih sredstvih. Ostalih 99 investitorjev ni prejelo teh potrdil. Za nove investicije, katerih izgradnja je pričela v letošnjem letu, pa je bilo izdanih 53 potrdil, o zagotovitvi sredstev v skupni vrednosti okoli 5 milijard dinarjev.

Hkrati pa je bila ustavljena gradnja 68 objektov s predračunsko vrednostjo 16 milijard dinarjev. Toda ko gledam ta spisek objektov, se mi nehote vsiljuje misel, da smo pri dani strukturi investicij, ki je sedaj na področju gospodarstva in negospodarstva v razmerju 69 : 31 ukrepali prav tam, kjer nas najbolj žuli, to je na področju negospodarstva v zdravstvu, šolstvu itd. Pa še to, nihče, niti

gradbena inšpekcija, niti finančna inšpekcija s Službo družbenega knjigovodstva na čelu niti jaz osebno, nimamo točnih podatkov in jamstev, da je temu res tako. Razna obvestila in razprave pa kažejo na to, da se gradnje kljub temu nadaljujejo in ne samo konservirajo za zimo. Gradnje se nadaljujejo s polno paro. Morda bo kdo rekel, kako je to mogoče, da ni podatkov o tem, kakšno je resnično stanje na tem področju. Toda ali nismo tudi mi sami prispevali k temu? Poglejmo na primer gradbeno inšpekcijo v Sloveniji. Pri 12 000 objektih, ki so v gradnji, imamo v republiki 27 gradbenih inšpektorjev, od tega je 21 gradbenih inšpektorjev v občinah, 4 za območje okrajev, ter 2 za območje republike. Lahko si predstavljamo obseg in kvaliteto dela inšpekcijskih organov, ki pa so poleg tega več ali manj povsod prišli v navzkrižje z lokalnimi upravnimi in drugimi organi, z investitorji in izvajalci, zaradi česar so bili v nekaterih primerih preprečeni oziroma zadržani ukrepi inšpekcijskih organov. Naj navedem nekaj primerov, ki potrjujejo to trditev: Dragi tovariš inšpektor! Pojdi za 14 dni na dopust, da bomo v miru uredili zadevo, potem pa pridi. Ali drugi: Inšpektorji, vi nam zavirate razvoj občine. Ali pa to, da nam naša zakonodaja že od leta 1961 obeta zakon o tehnični inšpekciji, pa ga še do danes nimamo. Zdi se mi, da prihajamo do spoznanja in je že skrajni čas, da uredimo inšpekcijske službe in jim damo tisto mesto, ki jim v našem družbenopolitičnem sistemu pripada. Od inšpekcij pa je zahtevati, da strogo nadzirajo izpolnjevanje zakonov in predpisov, pa naj so te inšpekcije občine, medobčinske ali republiške.

Zaradi kršitve predpisov o gradnji investicijskih objektov so inšpekcijski organi vložili pri javnem tožilstvu 79 prijav za kazenski pregon in sicer 49 izvajalcev del in 30 investitorjev. Do sedaj pa je javno tožilstvo od omenjenega števila prijav obtožilo 5 primerov. 11 prijav je javno tožilstvo zavrnilo, ker so te organizacije svoje obveznosti naknadno uredile, oziroma so odpravile ugotovljene pomanjkljivosti. 63 prijav pa so javna tožilstva vrnila inšpekcijskim organom v ponovno proučitev, zaradi pomanjkljivega ali pa drugačnega prikaza dejanskega stanja. Vprašajmo se: kako je mogoče, da so javna tožilstva po tako obširni akciji zavrnila kar 63 teh prijav. Ali so res bili inšpekcijski organi tako površni? Mislim, da ne, kljub temu, da jih je tako malo. Gre za kriterije, ki pa so seveda stvar javnega tožilstva, po katerih se bodo obravnavali primeri in se bo ugotavljala pomembnost prekrška na tem področju. Toda zakaj bi nas bolela glava, glavno je, da imamo potrdilo o zagotovljenih sredstvih s strani Službe družbenega knjigovodstva in da lahko delo nadaljujemo, saj za denar nihče ne vpraša, po drugi strani pa je kaj malo neplačanih situacij pri izvajalcih del. Ob tem pa se postavlja vprašanje likvidnosti poslovnih bank, oziroma o možnostih in pogojih nadaljnje ekspanzije investicijske potrošnje, o kateri je bilo danes že govora; in ali je v redu, da nadaljujemo in vodimo še naprej politiko prezadolževanja ali ne. Pri tem obstojata dve različni mnenji. Narodna banka, ki kontrolira likvidnost poslovnih bank, kakor tudi angažiranje sredstev skladov pri gospodarskih organizacijah, ugotavlja, da so poslovne banke ohranile likvidnost bančnih sredstev za investicije in da so gospodarske organizacije v prvem polletju v pretežni meri že pokrile prekoračeni minimalni del poslovnega sklada za obratna sredstva. Služba družbenega knjigovodstva pa ugotavlja, da je likvidnost poslovnih bank glede bančnih sredstev za investicije slabša od ugotovitve Narodne banke, ker ta ni upoštevala pri tem angažiranje bančnih sredstev za investicije, katerih izgradnja bo trajala več let. Kje je sedaj tisto realno stanje naših možnosti oziroma, katero od mnenj je

realnejše, ko pa vidimo, da nihče ne more ali noče preprečiti širjenje investicijske potrošnje v naši republiki. Seveda, sedaj ko smo prišli s to fronto investiranja v tesne okvire, ko se hudujemo drug na drugega, ko nekaj v nas vre, so zelo pogoste razprave o tem, da je temu krivo delavsko samoupravljanje in da je treba kolikor se da administrativno ukrepati, itd. Trditev, da je taka situacija na področju investicij zaradi organov delavskega samoupravljanja in sistema samoupravljanja sploh, je seveda absurdna. Upam si trditi celo to, da bi se v današnjih tako različnih pogojih gospodarjenja in položaja v posameznih panogah gospodarstva marsikateri delavski svet raje odpovedal dolgi in dragi investiciji, če ne bi bil podvržen sugestijam in vplivom zunanjih organov.

Naši ljudje imajo svoje mnenje o administrativnih ukrepih in birokratskem poseganju v njihove pridobljene pravice, za kar vsekakor niso navdušeni, kljub temu, da bodo po sili razmer verjetno sprejeti takšni ukrepi. Vedno bolj se govori, da primanjkuje močne roke, ki bi udarila po mizi, da skratka primanjkuje komande v našem gospodarstvu in materialne in moralne odgovornosti in spoštovanja do sprejetih stališč Skupščine, da se brezskrbno zapravljajo družbena sredstva itd. Oseбно menim, da je v tem jedro in bistvo vsega. Kljub temu, da se zavedamo, da imamo samo ena sredstva na razpolago in še ta ne velika, vedno trdimo, da imamo dvojne sredstev. Ne morem si predstavljati, da z ogromnimi naporji težko pridobljeni dinar, ki ga naši ljudje v proizvodnji ustvarijo, tako lahko na različne načine zapravimo in še celo več kot ga ustvarimo. Ker razpolagamo samo z eno, oziroma z določeno količino sredstev, se pač moramo navaditi na to, da ne moremo nič več in nič manj potrošiti, oziroma zainvestirati kolikor pač ustvarimo. Moralno odgovornost za tako početje nosimo vsi. Tisti pa, ki bo svoj težko ustvarjeni dinar investiral, naj pri svoji odločitvi tudi sam nosi materialno odgovornost pred družbo, če mu rezultati investicijskih naložb ne dajo predvidenih učinkov. Menim, da se naši delovni ljudje več ali manj tega zavedajo in da podpirajo tako politiko. Spričo takih razmer smatram, da bo treba v bodoče zaostriiti odnos do priporočil in stališč naše Skupščine glede vseh problemov, ki se tukaj obravnavajo. Inšpekcijskim službam, zlasti gradbeni inšpekciji bo treba dati večjo vlogo in samostojnost, jo kadrovske in materialno okrepiti in ji dati naloge in funkcijo, ki ji gredo po predpisih. Tudi finančna inšpekcija oziroma Služba družbenega knjigovodstva mora pokazati več posluha do najbolj aktualnih problemov našega investiranja, zato je tudi tej treba dati mesto, ki ji po njeni funkciji gre. Ne da bo ta služba samo registrator dobrih in slabih pojavov, marveč mora biti aktivni ustvarjalec in upravljalec z družbenimi sredstvi. Nepoznavanje problemov in ukrepov na področju trošenja družbenih sredstev za investicije s strani kateregakoli organa bodisi gradbene inšpekcije ali službe družbenega knjigovodstva, pomeni nekoordinirano delo in slabo medsebojno sodelovanje. Menim, da bo zato treba okrepiti medsebojno sodelovanje, zlasti gradbene in finančne inšpekcije. Za vse važnejše oziroma ključne objekte za celotno slovensko gospodarstvo bo treba sprejemati odločitve ne samo po panogah in strokah, marveč individualno po objektih in odločitve o teh prenesti v razpravo Skupščine Socialistične republike Slovenije, da naj kot najvišji organ oblasti in družbenega samoupravljanja odloči o tem, kaj je v danem trenutku oziroma času in prostoru, v katerem živimo, najbolj važno. To bo koristno tudi zato, da bomo tudi mi prenehali z ugibanji o tem, kaj se upravičeno gradi in kaj ne in katera sredstva so se neupravičeno potrošila za investicije itd. Bodimo odkriti, na račun »Trga revo-

lucije«, časopisnega podjetja »Delo«, Otiškega vrha in vrste drugih objektov in stolpnic padajo pikri očitki, češ da je že zadnji čas, da tudi tukaj nekaj rečemo. Ne mislim tako, da naj gre za kratenje pravic v odločanju zlasti o tem, kdo naj bo nosilec razširjene reprodukcije, vendar menim, da se bomo morali spričo problemov, ki so se nakopičili in ukrepov, ki bodo sledili, odločiti in postaviti ključne objekte brez predsodkov pred našo javnost in družbeno-politično skupnost, hkrati pa se bomo morali odločiti, čemu se bomo kljub našim željam morali odpovedati.

Posluh do družbene kontrole in družbenega nadzorstva sploh je v zadnjem času kljub akcijam in ukrepom v upadanju. Zelo malo se zasledi, da bi komisije za družbeni nadzor pri družbeno-političnih skupnostih ne samo aktivno sodelovale pri akcijah oziroma pri tem delu, ki je ogromnega pomena za vse, temveč se te komisije sploh ne sestajajo. To je sicer stvar družbeno-političnih skupnosti, vendar nam to priča, da je samozadovoljstvo doseglo vrhunec in da je pri »hiši mir«, dejansko pa povsod okrog nas »grmi in treska«. Imamo toliko kontrol in nadzorstev, vsaj formalnih in na papirju, kljub temu pa problemi uhajajo iz rok. Imamo razne kontrolne organe, kot so zavod za cene, zavod za kontrolo cen, Službo družbenega knjigovodstva, Narodno banko, finančno, tržno inšpekcijo itd. Samo zaradi primera naj omenim, da je v Sloveniji 76 tržnih inšpektorjev, ki morajo inšpicirati 27 000 objektov. Vsak od njih pa mora poznati preko 260 zakonskih predpisov. Kakšni so pa učinki na področju cen, pa vidimo sami. Cela vrsta organov družbeno-političnih skupnosti, skladov delovnih organizacij ter družbenih služb deluje v našem sistemu, kljub vsemu temu pa so pojavi, in to ne redki, izigravanja zakonskih predpisov, priporočil, stališč, sklepov itd. Izgleda, da smo vsi več ali manj obremenjeni, in oprostite, če lahko tako trdim, da včasih, ko se obrnemo za 180 stopinj drugam, smo tudi sami kaj hitro pripravljeni izigrati predpise in ostale akte. Toda, kaj hitro se najdejo učinkoviti ukrepi za to, če delavec, ki je v tovarni vzel desko, da si napravi kurnik ali kaj podobnega, da ga kaznujemo, ali ga za tak prekršek odpustimo z dela. O tem pa, da je šla gospodarska organizacija, družbeno-politična skupnost, poslovna banka ali kdorkoli že od nosilcev družbenih sredstev v investicije brez zagotovljenih sredstev ali brez tehnične dokumentacije, največkrat seveda v škodo družbe, se pogajamo že od leta 1961, ko je bil sprejet zakon o investicijski gradnji in samo ugotavljamo kršitve zakonov, s katerimi smo vsi posredno ali neposredno soglašali ali za njih glasovali. Skrajni čas je, da takemu odnosu oziroma nespoštovanju zakonitosti napravimo konec in se pametno in primerno našim možnostim pogovorimo o nadaljnji poti. O problematiki premogovništva pa je tovariš poslanec iz Zagorja že razpravljal. (Hvala.)

Predsednik Tine Remškar: Besedo ima tovarišica Tatjana Menna.

Tatjana Menna: Na kratko bom ponovila to, kar je povedal že moj predgovornik. Osem mesečni pregled izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana za letošnje leto, ki nam ga je predložil Zavod za gospodarsko planiranje SR Slovenije, sicer kaže, da so bili na gospodarskem področju doseženi določeni kvantitativni rezultati, vendar lahko brez posebnega truda ugotovimo, da so vsi ti uspehi v glavnem bili doseženi na osnovi ekstenzivnega gospodarjenja, kar je posredno ali neposredno povzročilo, da so še nakazana nesorazmerja iz preteklega leta še celo povečala.

Družbeni plan je vsa svoja predvidevanja oprl pretežno na kvalitetne premike, kot na primer na večjo proizvodnost, ki naj bi bila pogojena z doslednejšim izkoriščanjem notranjih rezerv, na nadaljnjem razširjanju kooperacije, ob enakomernejšem in strukturalno boljšem investiranju na intenzivnejšem in dolgotrajnejšem vključevanju v mednarodno delitev dela, kjer naj bi povečani izvoz industrijskih izdelkov občutno prispeval svoj delež itd. Zaradi tega smo že tukaj ob sprejemanju družbenega plana za leto 1964 in pozneje ob priliki obravnavanja problemov po posameznih gospodarskih področjih od obrti, kmetijstva in gozdarstva, industrijske proizvodnje, turizma, notranje in zunanje trgovine preko investicijske potrošnje do prometa in ostalih gospodarskih in negospodarskih panog, z obširnimi razpravami tako na odborih kot na zborih osvetlili tiste komponente, ki so sodeč po naših izkušnjah neugodno vplivale na nadaljnji razvoj oziroma naravnost pogojevale povečevanje nesorazmerij in s tem učinkovitost njihovih negativnih posledic. Glede na vse to so bili prav na teh istih odborih in zborih Skupščine sprejeti zaključki, stališča in priporočila, ki so jasno in koncizno nakazala, kaj vse je treba storiti, da se te anomalije odpravijo, ali pa tam, kjer je to iz objektivnih razlogov takoj nemogoče, da se njihovi negativni učinki s primernimi ukrepi kolikor največ mogoče, ublažijo.

Danes ko ponovno delamo obračun in pregledujemo naše uspehe za nazaj, pa lahko odkrito ugotovimo, da je velik del naših zaključkov ostal le na papirju in da pretežna večina gospodarskih organizacij in drugih organov na vseh nivojih, katerem so bila stališča in priporočila namenjena, ni jemala tega dovolj resno, o čemer je sklepal najvišji predstavniški organ v republiki. Menim, da ni potrebno posebej citirati posameznih izvršenih nalog. O tem je bilo v zadnjem času veliko napisanega, še več pa izrečenega. Res je, da je del naših ugotovitev zahteval ukrepe, čigar hitro reševanje ni bilo vedno odvisno od našega hotenja oziroma od naše dejavnosti. Vendar smatram, da bi z večjo vztrajnostjo dosegli lahko tudi tukaj hitreje premike. Ko govorim o neučinkovitosti naših stališč in priporočil, mislim predvsem na tista stališča, katerih realizacija je in bo ostala odvisna od nas samih, od naše discipliniranosti in pripravljenosti razumeti dano situacijo in s tem seveda ukrepati tako, kakor smo odločili, da bo najboljše. Če smo na primer, oprostite, navajam spet investicije, ne samo enkrat ugotovili, da so ravno investicije brez tehnične dokumentacije in sredstev tiste, ki nam povzročajo najhujše preglavice pri nadaljnjem enakomernejšem razvoju in smo na osnovi teh ugotovitev sklenili, da bomo s tako prakso kategorično prekinili, zakaj potem niso merodajni organi tega izvedli oziroma poskrbeli, da se ta stališča dosledno izvedejo.

Takih in podobnih vprašanj bi lahko postavili še več. Vendar ni namen moje razprave taksativno navesti vse tisto, o čemer smo sklepali in kaj vse od tega ni bilo upoštevano. Z nekaj besedami sem hotela opozoriti le na dejstvo, da bodo zaman vse naše razprave, če ne bomo v bodoče konsekvantneje zahtevali od odgovornih činiteljev, da dosledno izpolnjujejo naloge, za katere smo se tu, na tem mestu zedinili. Po mojem mnenju bistveno novih stališč danes ne moremo sprejeti. Sprejeti je treba samo eno, to je, da se že sprejete smernice v stvarnosti tudi realizirajo, oziroma tam, kjer je to potrebno, izvršijo vse predpriprave za njihovo realizacijo. Hkrati smatram, da bi bilo treba neodgovorne kršitelje teh poklicati na odgovor in tudi primerno kaznovati. Le na ta način bomo lahko dosegli to, da ne bo držalo tisto, kar je na žalost resnica in

kar je bilo napisano pred 14 dnevi v nedeljskih žeblicah, da smo pri nas bolj odgovorni za izjave kot za dejanja.

Predsednik Tine Remškar: Besedo ima poslanec Srečko Rihtar.

Srečko Rihtar: Tovariši in tovarišice poslanci! Razpravljaj bi o zunanjetrgovinski blagovni menjavi. Iz poročil je razvidno, da naša blagovna menjava ne ustreza, oziroma da naš izvoz ni narastel v skladu s predvidevanji in da se uvoz veča preko predvidevanj družbenega plana.

Mislim, da je že zbor na svoji 12. seji obširno razpravljaj o gibanju gospodarskih odnosov naše republike s tujino. Vendar bi ob tej priliki rad iznesel nekaj ugotovitev in problemov, katere moramo po našem mišljenju čimprej rešiti in pa seveda predvsem javno in pa odprto postaviti.

Da izvoz ne teče po naših predvidevanjih, sta zato najbrž po mojem dva vzroka. Prvič, kot je bilo že ugotovljeno, visoka konjunktura na domačem tržišču in drugič neurejena sistemska vprašanja. Mi smo že na zadnji seji ugotavljali, da je problem premajhne deatizacije naše zunanje trgovine čedalje bolj pereč, in da se prav tu še močno poznajo ostanki administrativnega gospodarjenja. Eno osnovnih vprašanj pri vključitvi v mednarodno delitev dela je in ostane slej ko prej samo vprašanje materialne zainteresiranosti izvoznika za izvoz, predvsem vprašanje, kdo in kako naj razpolaga z ustvarjenimi deviznimi sredstvi. Na to vprašanje, kdo razpolaga z ustvarjenimi deviznimi sredstvi, je najbrž odgovor popolnoma jasen: tisti, ki jih ustvarja. Stvar družbe pa je, da skrbi za to, da bodo ustvarjena devizna sredstva smotrno izkoriščena. Potemtakem se postavlja vprašanje, ali lahko samo dinarsko premiranje izvoza reši sedanjost, ki je akutno slaba, kajti dosedanja stimulacija izvoza na podlagi dinarskega premiranja ni dala zaželenih rezultatov. Razlog je v tem, ker dinarska stimulacija za izvoz ne more dovolj elastično spremljati določenih inflacijskih tendenc na domačem tržišču in potetakem dinarska stimulacija v nekem določenem smislu vedno zaostaja, s tem pa odvrta orientacijo delovnih organizacij na izvoz. Najbrž ne bomo mogli reševati materialne spodbude za izvoz samo z dinarskim premiranjem, temveč bo potrebno v bodoče kombinirati, vsaj po moji oceni, sistem deviznega samofinanciranja in izvoznega dinarskega premiranja. Razlogi za to so dovolj jasni, kajti dosedanje spodbude za izvoz so se pokazale za nezadostne iz več razlogov.

Prvič, konjunktura na domačem tržišču preprečuje izvoz, ker pač absorbira v večini vse blago in to celo po višjih cenah in ob manjši zahtevanosti kupcev ter izpolnjevanja dobavnih rokov.

Drugič, vsa stimulacija proizvajalca je zreducirana le na dinarsko vrednost tako pri izvozu kot na domačem trgu.

Tretjič, redke so tiste industrije in gospodarske organizacije, ki so suficitarne v proizvodnji in morajo iskati rešitev v izvozu.

Četrto, notranja organizacija v proizvodnih organizacijah je zaradi teh razlogov prilagojena predvsem proizvodnji za domači trg, kjer se dosega večja dinarska vrednost in je tržišče manj zahtevno. Vse to je v letošnjem kot tudi v preteklem letu govorilo v prid zmanjšanim naporom za povečanje izvoza in se v tej smeri tudi niso uredila nekatera nerešena sistemska vprašanja, ki bi lahko spodbujala delovne kolektive, da se preusmerijo v izvoz. Ob teh splošno znanih vzrokih, zaradi katerih je zaostajal izvoz, se sedaj resno postavlja vprašanje, kako gmotno spodbuditi industrijo, ne da se samo popravi trenutno

stanje v izvozu, temveč, da se omogoči dolgoročnejša orientacija v izvoz. Kolikor tega ne bomo rešili v najkrajšem času, se bomo v prihodnjem letu znašli pred podobnimi težavami kot letos in bomo najbrž reševali in uspeli rešiti samo probleme tekočega leta.

Prvo vprašanje, ki ga je treba razčistiti, je uvedba sistema deviznega samofinanciranja, ali pa še nadalje vztrajati pri dosedanjem sistemu izvoznega premiranja. Naš sistem stimulativnega nagrajevanja po delu je v bistvu rešil, ali pa že rešuje podobne probleme kot je na primer zagotovitev deviznih sredstev gospodarstvu. Družba naj se torej odloči in poišče ustrezne oblike, ki bodo dopuščale možnost deviznega samofinanciranja povsod tam, kjer je to mogoče, ali pa, če obstojajo boljše možnosti za stimuliranje izvoza v obliki dinarske premije, pa naj ostane pri sedanjem sistemu. Ne glede na to, s kakšnimi analizami o izvozu že sedaj razpolagamo, lahko ugotovimo naslednje:

1. katera industrija ima suficit svojih proizvodov, sposobnih za izvoz in v kakšni meri;

2. katere panoge industrije so za izvoz deficitne in v kakšni meri so deficitne.

Če lahko odgovorimo na ti dve vprašanji, potem ne bo težko določiti odstotek deviznih sredstev, ki ga bo moral izvoznik oziroma industrijska panoga v celoti odvzeti v centralni devizni fond. Verjetno bo ta odstotek moral veljati za industrijsko panogo kot celoto, kajti nastala bi diskriminacija med podjetji, če bi individualno določali odstotek, ki bi se odvedel v CDF, kar bi brez dvoma vplivalo destimulativno. Z ocenitvijo vseh virov priliva deviz po navedenem načinu, to je iz blagovnega izvoza devizni priliv iz turizma, transporta, tranzita s krediti itd., bi se najbrž precej približal določitvi ustreznega odstotka, ki bi ga bilo treba odvajati v splošni devizni fond. Vsa dodatna sredstva bi iz splošnega deviznega sklada po že sedaj veljavnih kriterijih razdeljevale republiške filiale Jugobanke. Prav tako bi republiške filiale Jugobanke prodajale presežna devizna sredstva izvožno-suficitarnih proizvajalcev, prav tako pa bi lahko tudi sami proizvajalci izvozniki prodajali devizna sredstva, in sicer na način, da bi Jugobanka samo registrirala prodajo deviz. Pri tem bi seveda kurs dolarja ne smel presegati določenega maksimuma, ne da bi prišlo do deformacij na tržišču v smeri krepitve inflacijskih tendenc. Tak sistem samofinanciranja je sicer precej rizičen, ker bi te spremembe v celotnem sistemu deviznega poslovanja pomenile krepak korak v smeri decentralizacije zunanje trgovine. S tem bi bili doseženi ustrezni rezultati v zelo kratkem času, ker bi ta sistem silil tako proizvajalce kot poslovne banke k veliko večji poslovnosti in preciznosti pri sklepanju pogodb ter pri nastopih na inozemskih tržiščih. Riziko tveganih in neizvršenih pogodb bi se v celoti prenesel na relacijo izvoznik-poslovna banka. S tem bi se nujno odkrivalo določene subjektivne težave in rezerve, kakor tudi vprašanje kadrovske zasedbe v teh organizacijah. Vsa ta vprašanja bi prej ali slej izstopila v vsej ostrini, pri čemer bi lahko subjektivni činitelji v teh organizacijah odigrali močnejšo vlogo.

Druga možnost, ki obstaja, pa je ta, da poslovna banka oziroma Jugobanka sama določi kvote deviznih sredstev po industrijskih panogah in z njimi po subjektivni oceni tudi sama razpolaga. Hkrati pa bi morala razdeliti industrijo po vplivu posameznih panog na različne skupine, in sicer: na devizno-suficitne proizvajalce, katerim bi ostale devize na voljo v sorazmerju s trenutnimi potrebami. Pri tej skupini gre tako ali tako za tovarne, ki so verjetno že doslej

našle v izvozu gmotno računico in je tem Jugobanka brez komplikacij vračala devizna sredstva.

V drugo skupino bi spadali devizno deficitni proizvajalci. Tem proizvajalcem bi odobraval Jugobanka devizna sredstva po bolj rigoroznem sistemu kot doslej.

V tretji skupini pa so proizvajalci s potencialnimi možnostmi deviznega samofinanciranja. Po analizi dejanskega stanja bi Jugobanka uvrščala v to skupino vse večje tovarne iz prejšnje skupine ter bi ves izvoz, ki ga taka tovarna opravi pomenil osnovo njenemu uvozu. Kolikor pa takšna tovarna izvozi več kot je potrebno, se uvrsti v prvo skupino, kar je končno njen in naš skupni cilj.

Stimulacija za podjetja iz prve skupine izvoznikov pa bi bila v tem, da tem Jugobanka odobri posebno izvozno premijo v dinarjih za ves suficitni saldo. Te, drage devize bi potem Jugobanka lahko prodala tovarnam, ki so deficitne v izvozu, da bi lahko z uvozom krile potrebe po repromaterialu. Kolikor bi tak sistem podrobno izdelali, bi lahko ohranili organsko nadaljevanje sedanjega sistema, ter bi s postopnih prehodom prišli na kvalitetno spremembo in bi zato tak sistem ne predstavljal ekonomskih tveganj. Hkrati pa bi ta sistem zaradi svoje objektivne stimulativnosti in možne subjektivne kontrole deloval zelo pozitivno.

Omenjeni predlog se nanaša predvsem na reševanje problemov oskrbe z repromaterialom po načinu deviznega samofinanciranja, ne dotika pa se drugega perečega vprašanja, to je uvoza blaga široke potrošnje. Rešitev tega vprašanja je prav gotovo samo v tem, da se nujno poveže uvoz z izvozom potrošnega blaga. Izvoz potrošnega blaga bi torej lahko opravičeval izvoznika na uvoz blaga široke potrošnje. Nosilci te akcije bi morala biti zunanjetrgovinska podjetja, ki bi jih na ta način prisilili, da se prvenstveno orientirajo na izvoz, hkrati pa bi se jim omogočilo, da tak svoj izvoz vežejo z uvozom. Na ta način bi odkrili še marsikatero neizkoriščene izvozne rezerve. Ker bi šlo v večini primerov za izvoz in uvoz na lasten račun, bi bilo treba dopustiti interno premiranje uvoza z izvozom, toda izključno le z dinarskim obračunom, da se ne bi deformirale normalne devizne cene blaga.

Povezovanje izvoza z uvozom blaga široke potrošnje bi morali seveda različno vrednotiti. Če se na primer izvozi za en dolar potrošnega blaga na področje konvertibilnih valut, bi se moral odobriti uvoz enake vrednosti iz tega področja. Kolikor pa bi podjetje uvažalo potrošno blago iz ostalih področij, predvsem z Vzhoda, k čemer bo verjetno največkrat prisiljeno, potem bi moralo imeti pravico, da dobi za en dolar »čvrste« valute vsaj en dolar in pol »mehke« valute. S stališča naše devizne bilance bi bilo to popolnoma v redu. Končno bo imelo paralelno povezovanje izvoza blaga široke potrošnje z uvozom tega blaga tudi druge ugodne rezultate kot je boljša založenost trga in pestrejši asortiment potrošnega blaga. V zvezi s temi spremembami bo treba urediti tudi problem zunanjetrgovinske mreže doma in v inozemstvu.

Glede zunanjetrgovinske mreže doma, v katero je po dosedanjem sistemu vključeno veliko število proizvajalcev-izvoznikov, poslovnih združenj in zunanjetrgovinskih podjetij, ne bi kazalo vnašati nekih sprememb, saj so bile zadnje selektivne spremembe precej rigorozne. Potrebne pa bi bile v že obstoječem sistemu dopolnilne registracije za določene blagovne skupine oziroma artikle, saj se dogaja, da za določene artikle široke potrošnje nimamo uvoznika v republiki.

Drugačna pa je situacija glede organizacije v tujini, kjer imamo zelo pomanjkljivo poslovno mrežo tako po kvantiteti kot po kvaliteti. Še vedno se nam dogaja, da imamo šablonsko urejeno zunanjetrgovinsko omrežje, katero bo verjetno treba čimprej opustiti. To že zaradi tega, ker iščemo nove kvalitete v zunanjetrgovinskem poslovanju in sistemu in bo prej ali slej treba tem kvalitetnim spremembam doma prilagoditi tudi trgovsko mrežo v tujini. Kakor je sedanja mreža zadosten odraz domače materialne osnove in zunanjetrgovinskega sistema, tako bi se morala obenem z bodočimi spremembami prilagajati tudi naša trgovska mreža v inozemstvu. Spremembe bi morale nastopiti tudi v sedanjem sistemu financiranja naših delegatov v tujini, kar še vedno predstavlja za večino zunanjetrgovinskih podjetij in drugih organizacij težak problem finančne narave, ki pa povzroča tudi velike subjektivne težave. V tem leži tudi precej krivde, da se zunanjetrgovinska mreža ni izpopolnjevala tako, kot so to zahtevale dane razmere. S čvrsto usmeritvijo našega zunanjetrgovinskega sistema na povezovanje izvoza z uvozom se bo morala tudi funkcija teh služb in delegatov v tujini spremeniti, kajti praksa je pokazala, da sama specializacija delegatov za določena vprašanja ne zadostuje. Potrebujemo široko razgledane kadre, ki lahko samostojno nastopajo ali vodijo določene skupne biroje, v katerih bodo delovali specialisti za posamezna komercialna in tehnična vprašanja, in ki bodo vprašanje izvoza znali povezovati z racionalnim uvozom. Pri izbiri kadrov za take naloge se ne bomo smeli ustrašiti tega, da bi na neko važno izvozno industrijsko področje morali usmeriti najspodobnejše ljudi iz proizvodnje, ki so s svojimi bogatimi izkušnjami in z izbrušenim poslušom za probleme take panoge najprimernejši, da se jim zaupa tako važna in delikatna naloga.

Predsednik Tine Remškar: Besedo ima Franc Leben.

Franc Leben: Dotaknil bi se le tistega dela analize izpolnjevanja temeljnih smernic družbenega plana, ki govori o gibanju realnih osebnih dohodkov oziroma o realni osebni potrošnji. V družbenem planu SR Slovenije za leto 1964 je predvideno, da naj bi v letošnjem letu realna osebna potrošnja v družbenem sektorju porasla za okoli 13 %. Podatki, ki so nakazani v omenjeni analizi, pričajo, da so v 8 mesecih letos v odnosu na isto obdobje lani, porasli nominalni osebni dohodki iz delovnega razmerja za 34 %, in s tem, da se predvideva do konca tega leta porast nominalnih osebnih dohodkov za 36 %. Glede na porast življenjskih stroškov za 8 % v tem času oziroma za 12 % po predvidevanjih do konca 1964. leta, je ugotovljeno, da se je realni osebni dohodek v družbenem sektorju povečal za 16 % oziroma se bo povečal do konca 1964. leta za 17 % v odnosu na 1963. leto. Kot razlog, da so se visoko povečali realni osebni dohodki, se navaja v tej analizi med ostalim predvsem nizka začetna osnova osebnih dohodkov v prvih osmih mesecih lanskega leta. Če primerjamo osebne dohodke s povprečjem drugega polletja 1963. leta, pa vidimo, da so ostali realni osebni dohodki zaposlenih v družbenem sektorju na približno enaki ravni.

Dvig, stagnacija ali padec življenjske ravni zaposlenih je eno od najbolj delikatnih in perečih vprašanj naše družbe in ga skušamo posebno v zadnjem času z najbolj ustreznimi gospodarskimi ukrepi in delitvenimi razmerji ugodno rešiti. Prav zaradi tega menim, da bi morali razpolagati s sigurnimi podatki o porastu ali padcu življenjske ravni zaposlenih, medtem ko podatki v navedeni

analizi glede porasta življenjske ravni, po mojem mnenju, ne morejo biti točni. Prvič, dvomim, da je mogoče v enem letu doseči porast realnih osebnih dohodkov kar za 16 do 17 %, ker to kratkomalo ne zmore naše gospodarstvo. Takega porasta ni dosedaj potrdila praksa niti pri nas, niti v drugih deželah.

Drugič pa, če to primerjalno obdobje skrajšamo samo za pol leta, pa lahko ugotovimo, da so realni osebni dohodki ostali na isti ravni, oziroma da so v negospodarskih dejavnosti celo padli. Skratka, kažejo se nam zelo čudne in nemogoče oscilacije v realni osebni potrošnji. Menim, da razen drugih vzrokov gospodarske narave, tičijo vzroki oscilacije še nekje drugje. Doslej še nismo uspeli izdelati takšne metodologije zajemanja in prikazovanja življenjskih stroškov, predvsem pa stroškov prehrane, ki bi nam pokazala, v kakšnem razmerju se gibljejo nominalni osebni dohodki in življenjski stroški, da bi s tem dobili čimbolj realne in objektivne podatke o dvigu življenjske ravni zaposlenih.

Zato menim, da je prav v tem vzrok imaginarnega porasta ali pa padca realnih osebnih dohodkov v relativno tako kratkem času. Zajemanje in prikazovanje podatkov o porastu življenjskih stroškov, predvsem stroškov prehrane, je po mojem mnenju nerealno, kar nam daje tudi nerealne in neprimerljive podatke o gibanju življenjske ravni.

Dotaknil bi se glede tega rezultatov ankete o osebni potrošnji prebivalstva v letu 1963, v kateri je bilo anketiranih 1870 gospodinjev, od tega 765 delavskih gospodinjev. V anketi so prikazani podatki o strukturi povprečnih denarnih sredstev in stroškov po višini denarnih sredstev in vrednosti naturalne potrošnje za anketirana delavska gospodinjstva.

Na gospodinjstvo, ki šteje v povprečju 3,4 člane z 1,3 zaposlenimi in z mesečnimi prejemki v denarju in v naturalijah v višini 54 000 dinarjev, izkazuje anketa naslednje:

Prejemki iz delovnega razmerja znašajo 77,3 % ali 31 742 dinarjev; drugi prejemki pa znašajo 22,7 % ali 22 358 dinarjev. Skupni mesečni prejemki se torej gibljejo okoli 54 000 dinarjev. Od navedenih prejemkov pa anketa izkazuje, da se v tej kategoriji gospodinjev porabi mesečno na primer: za obleko 10,3 % ali 5562 dinarjev, za obutev 3,4 % ali 1836 dinarjev, za pijačo 3 % ali 1620 dinarjev, za razvedrilo, izobrazbo in oddih 5,1 % ali 2754 dinarjev, za stanovanje, kurjavo in razsvetljavo 8,9 % ali 4806 dinarjev itd., za prehrano pa je družina porabila samo 19 926 dinarjev ali 36,9 %. Torej delavska družina je pri mesečnem prejemku 54 000 dinarjev v povprečju s 3,4 člani in z 1,3 zaposlenimi, lani potrošila za hrano samo 19 926 dinarjev na mesec. Vprašajmo se, kakšna je bila taka prehrana tako po količini, kot po kalorijah 4-članske družine.

Enaki so podatki o prehrani tudi za druge kategorije gospodinjev glede na višje ali nižje mesečne prejemke. Taki podatki ne morejo biti realni in jih vsaj praksa ne potrjuje. Tako nizko izkazana poraba prejemkov za prehrano in tudi za druge življenjske stroške kazi pravo podobo o realnih osebnih dohodkih, posebno še, pri sedanjih hitrih premikih in pri nestabilnih cenah življenjskih potrebščin. Zato sodim, da bomo morali sedanjo metodologijo zajemanja in prikazovanja življenjskih stroškov bistveno spremeniti:

Poleg omenjene problematike pa je prav tako pomanjkljiv podatek o porastu povprečnih realnih osebnih dohodkov za vse kategorije zaposlenih. En sam takšen povprečen podatek je preširok element, da bi mogli na osnovi tega zanesljivo spremljati porast življenjske ravni vseh zaposlenih. Povprečni porast realnih osebnih dohodkov pri vseh zaposlenih, na primer za 10 %, izkazuje le

eno splošno sliko dviga življenjske ravni, ki nam pa ne pove, kako se je v okviru tega povprečja dvignila življenjska raven posameznim kategorijam zaposlenih.

Poglejmo, kako so se na primer gibali nominalni osebni dohodki po posameznih kategorijah zaposlenih. Iz podatkov Zavoda za statistiko SR Slovenije je razvidno, da smo imeli v obdobju prvih osem mesecev tega leta, v odnosu na isto obdobje lani, naslednjo strukturo prejemnikov osebnega dohodka po posameznih kategorijah zaposlenih — navajam podatke s stanjem konec meseca avgusta 1963. in 1964. leta:

do 20 000 din smo imeli 1963. leta 8,6 % in letos 0,7 % prejemnikov; do 30 000 din smo imeli 1963. leta 34,5 % in letos 13,7 % prejemnikov; do 40 000 din smo imeli 1963. leta 26,4 % in letos 30,2 % prejemnikov; do 50 000 din smo imeli 1963. leta 14,7 % in letos 22,2 % prejemnikov; do 80 000 din smo imeli 1963. leta 13,2 % in letos 25,9 % prejemnikov; do 100 000 din smo imeli 1963. leta 1,7 % in letos 4,3 % prejemnikov in preko 100 000 din je bilo 1963. leta 0,9 % in letos 3 % prejemnikov; ali na primer do 50 000 din osebnega dohodka je bilo lani 84,2 % vseh zaposlenih, letos pa 66,5 %. Skratka, glede prejemanja nominalnih osebnih dohodkov je bil dosežen močan porast osebnih dohodkov v posameznih kategorijah zaposlenih, seveda z neustreznim kritjem v produktivnosti dela. Kljub temu pa ne razpolagamo s podatki o porastu življenjskih stroškov v takšni obliki, da bi na osnovi njih lahko izračunali, kako so se gibali realni osebni dohodki v posameznih kategorijah zaposlenih, predvsem pri tistih, ki imajo do 50 000 dinarjev osebnega dohodka na mesec. Teh prejemnikov pa je bilo na kraju 8 mesecev letos kar 66,5 % vseh zaposlenih. Osebnostno dvomim, da se je tem kategorijam zaposlenih dvignil realni osebni dohodek, ko pa vemo, da v življenjskih stroških prihaja do največjega porasta prav pri cenah prehrane. Zato se v družinah z nizkimi prejemki porabi skoraj ves osebni dohodek le za prehrano, a ne samo od 35 do 40 %, kar izkazuje omenjena anketa.

Če bo naše gospodarstvo uspelo zagotoviti stalen porast realnih osebnih dohodkov, zlasti prejemnikom z nižjimi minimalnimi osebnimi dohodki, potem vemo, da bo porast realnih osebnih dohodkov zagotovljen vsem zaposlenim. Osebnostno menim, da moramo za realen prikaz gibanja realnih osebnih dohodkov, razpolagati predvsem z bolj točnimi, tekočimi in realnejšimi podatki gibanja življenjskih stroškov ter pri tem upoštevati strukturo stroškov zlasti porabe za prehrano; in drugo, spremljati porast realnih osebnih dohodkov ne samo v povprečju vseh zaposlenih, ampak tudi po posameznih kategorijah zaposlenih, posebno tistih, ki prejemajo nižje osebne dohodke.

Predsednik Tine Remškar: Besedo ima poslanec Franc Klobučar.

Franc Klobučar: Tovarišice in tovariši poslanci! V svoji razpravi bi se rad dotaknil nekaterih problemov osebne potrošnje, ki izhajajo iz podatkov dosedanje realizacije letošnjega družbenega plana. Prispeval bi rad pri tem predvsem nekaj misli k stanju, ki je prikazano v gradivu za današnje zasedanje in se zato ne bom spuščal v nekatere sicer zelo pomembne podrobnosti.

Sicer pa kolikor hočemo konkretizirati svoja gledanja, sem primoran določene statistične primerjave ponovno poudariti glede na to, da so nekateri moji predgovorniki te statistične podatke že navajali.

V družbenem planu za leto 1964 je dan prav skladnejšemu razvoju družbeni in osebni ravni in v zvezi s tem osebni potrošnji poseben poudarek. Med

drugim se je predvidevalo, da naj bi se realni osebni dohodki proizvajalcev, upoštevajoč, da se bodo življenjski stroški zvišali za okoli 6 %, izboljšali za 9 do 10 % v primerjavi z doseženim v istem obdobju lani. Osebni dohodki zaposlenih v negospodarski dejavnosti naj bi se gibali približno v prav takem razmerju.

S tako postavljeno nalogo smo hoteli odpraviti v prejšnjih letih nastala nesorazmerja med doseženim nivojem oziroma naraščanjem produktivnosti dela in zaostajanjem osebnih dohodkov. Zato naj bi se osebni dohodki gibali nad trenutno stopnjo povečanja produktivnosti dela. Pričakovali smo, da bi to v relativno kratkem času vplivalo na povečanje tempa rasti proizvodnje in produktivnosti dela. Rezultati letošnjega prvega polletja pa kažejo, da so se v primerjavi z istim obdobjem lani sredstva za osebne dohodke povečala pri 46,2 % povečanem čistem dohodku za 41,4 %. Sredstva za sklade, to je ostanek čistega dohodka po začasni delitvi pa so se povečala za 61,5 %. Čisti dohodek na zaposlenega se je v primerjavi s prvim polletjem lani povečal za 23,4 %. V povprečju so se povečali izplačani osebni dohodki na zaposlenega za 24,5 % oziroma realni osebni dohodek za 17,8 %, ker so se življenjski stroški povečali približno za 6 %. V primerjavi s povprečnimi realnimi osebnimi dohodki v drugem polletju lanskega leta pa so se realni osebni dohodki zaposlenih znižali v povprečju za 3 %. V gospodarstvu so se povečali realni osebni dohodki za 2 %, medtem ko so se v negospodarstvu znižali za 9 %.

Če ugotovljamo za različne proporce v družbenem planu na primer za izmenjavo s tujino ali za zaposlovanje, da niso dosežena planska predvidevanja, potem moramo tudi na področju osebne potrošnje ugotoviti, da predvidevanja o njihovi skladnejši rasti z gospodarskimi rezultati niso dosežena. Tako stanje je zaskrbljujoče predvsem zaradi tega, ker s povečanjem osebnih dohodkov, ki je sicer »na oko« visoko, na splošno še vedno le krije zvišanje cen na trgu, kar pomeni, da se življenjska raven proizvajalca ne zvišuje in da prihaja zaradi tega gotovo manj do izraza osnovni faktor družbenega plana, ki bi naj na osnovi večje osebne potrošnje zagotovil večjo produktivnost dela in tako večjo proizvodnjo.

Mislím, da je treba pozitivno oceniti porast nominalnih osebnih dohodkov, kot je bilo to danes že ugotovljeno in kar kažejo tudi podatki polletnih periodičnih obračunov in drugi podatki za prvih 8 mesecev 1964. leta ter ga je smatrati za prvi korak na poti k dejanskemu uresničevanju, predvidevanj za zvišanje standarda. V prihodnje bi zato prilaganje osebnih dohodkov nivoju življenjskih stroškov moralo zamenjati smelejše povečevanje realnih osebnih dohodkov v skladu z večjo produktivnostjo dela. Povečanje čistega dohodka kaže na izboljšanje gospodarjenja delovnih kolektivov, kar je v veliki meri posledica sprememb v delitvi dohodka v korist delovnih kolektivov in pa ugodne konjunktore na trgu. To povečanje čistega dohodka omogoča hitrejša rast realnih osebnih dohodkov in s tem uskladitev njihove rasti z rastjo proizvodnje. Vendar je treba ob tem opozoriti na premajhno skrb delovnih kolektivov za razvijanje delitvenega sistema. Mnoge raziskave in ankete namreč povedo, da s sprejetjem statutov v delovnih organizacijah skoraj nikjer niso prilagodili internih predpisov, posebno ne pravilnikov o delitvi osebnega dohodka. Mnogi kolektivi so tudi odpravljanje nizkih osebnih dohodkov vzeli kampanjsko in so enostavno samo linearno povečevali dosedanje osnove najnižjim kategorijam delovnih mest. Podoben pristop lahko ugotovljamo tudi sedaj, ko je ob prilaganju osebnih dohodkov povečanju življenjskih stroškov precejšen del kolek-

tivov uvedel zaradi julijskih ekonomskih ukrepov, lahko rečemo v nasprotju s stimulativnostjo svojih delitvenih sistemov, tako imenovati draginjski dodatek.

Ta upravičeni draginjski dodatek, ki je sicer bil zaradi povečanja življenjskih stroškov nujno potreben, je kot pribitek k osebnemu dohodku nesporno destimulativno vplival na produktivnost dela. S takim reševanjem so se večinoma še nadalje skrčili razponi v osnovah osebnih dohodkov, kar potrjuje, da so še marsikje žive uravnilovske težnje, ki so dobile s tem novo podporo, namesto da bi z izboljševanjem sistema delitve dohodka dvignili interes za strokovno bolj zahtevno in bolje nagrajeno delo.

V naših delovnih organizacijah obstojajo še druge možnosti za povečanje osebnih dohodkov. Naj opozorim na izkoriščenost strojnih kapacitet, ki je v splošnem izredno nizka oziroma točneje povedano, strojne kapacitete so v glavnem uporabljene le za enoizmensko proizvodnjo. V povprečju so strojne zmogljivosti v Jugoslaviji dnevno koriščene le 54 %, v Sloveniji pa okoli 60 % oziroma v prvi izmeni od 55—60 %, v drugi izmeni 20—25 %, v tretji pa samo od 15—18 %. Ti podatki pa niti ne zajemajo vseh ustreznih elementov za tako oceno, saj je dejansko stanje v primerjavi z navedenim prej slabše kot boljše.

Prav tako pomembno neizkoriščeno možnost pa po mojem mnenju predstavlja neracionalno zaposlena delovna sila. Gibanje zaposlovanja v prvih osmih mesecih letos kaže, da je tudi zaposlovanje nad planskimi predvidevanji vplivalo na počasnejši tempo rasti produktivnosti dela, ker potrebuje na novo vključena delovna sila oziroma novo vključeni proizvajalci določen čas za priučitev.

Teh nekaj misli o neskladnostih s predvidevanji družbenega plana naj prispeva k doslednejšemu spremljanju in usklajevanju s predvidenimi razmerami v prihodnje. Zlasti pa bi morali glede na navedeno v najkrajšem času temeljito proučiti prej omenjena vprašanja glede na sestavo 7-letnega plana, da bi tako prišli do boljših osnov, ki naj bi proizvajalce v večji meri stimulirale za doseg čim večjih delovnih uspehov.

Predsednik T i n e R e m š k a r : Besedo ima Franc Lubej.

F r a n c L u b e j : Tovarišice in tovariši poslanci! V letu 1964 bomo, kot izgleda v glavnem izpolnili predvidevanja družbenega plana glede obsega kmetijske proizvodnje. Sorazmerno ugodni vremenski pogoji, sprostitev cen za živino, večja poraba umetnih gnojil in tudi nekateri drugi ukrepi so omogočili nekoliko ugodnejši razvoj kmetijske proizvodnje. Lahko računamo, da se bo ta povečala od 6 do 7 %, kar je tudi v skladu s predvidevanji letošnjega družbenega plana.

Samo to dejstvo pa še zdaleč ne pomeni, da bi mogli biti z letošnjimi rezultati docela zadovoljni. Opozoril bi rad na nekatere znane probleme, ki imajo lahko skrajno neugodne posledice za nadaljnji razvoj kmetijstva, če že ne v letu 1964 pa v naslednjih letih. Letošnja ekspanzija na področju gospodarskih investicij je povzročila med drugim tudi velika strukturna neskladja pri naložbah v gospodarstvu, zlasti glede na investicijska vlaganja oziroma udeležbe kmetijstva pri teh naložbah. Pri obravnavi problema pretirane investicijske potrošnje v gospodarstvu in problema osebne potrošnje pri nas se zategadelj omejujem le na problem neskladnosti investicijskih vlaganj v posamezne gospodarske panoge. Opozoriti moram na dejstvo, da smo letos pri 45 % prekoračitvi vseh investicij nad planskimi predvidevanji vložili v kmetijstvo manj

kot v zadnjih nekaj letih. Glede tega lahko ugotovimo, da so investicije v kmetijstvu ne samo v stagnaciji, temveč so očitno nazadovale. Naj navedem samo nekaj podatkov. Delež investicij v kmetijstvo je bil v strukturi gospodarskih investicij v preteklih letih naslednji: 1962. leta 16,5 %, 1963. leta 15,5 %, 1963. leta bo znašal po oceni 9,7 %. V minulem 7-letnem obdobju je znašal delež investicij v kmetijstvo v okviru investicij v gospodarstvo v povprečju zadnjih sedem let 13,8 %. Po predvidevanjih za naslednjih 7 let naj bi znašal delež investicij v kmetijstvo od skupnih investicij v gospodarstvo od 11 do 13,6 %. Zavedam se, da strukturni delež investicij v kmetijstvo ni edino merilo za oceno ekonomske politike v nekem razdobju. Važnejši faktor je ekonomska upravičenost investicijskih naložb v posamezno panogo v cilju skladnega razvoja. Toda tudi absolutne številke govore o tem, da so letos v kmetijstvu investicije nazadovale. Lansko leto smo v kmetijstvo investirali 21 milijard, letos pa bomo kakor kaže le 17 milijard dinarjev, kar pomeni dobrih 18 % manj kot v letu 1963. Če k temu prištejemo že znane podražitve v letošnjem letu, potem bodo realne investicije v letošnjem letu okoli 30 % manjše kot v preteklem letu. Znano je sicer, da v tem letu niso bile v kmetijstvu predvidene nove večje investicije. Poudarjeno je bilo, da naj se dokonča izgradnja začelih objektov iz prejšnjih let, kompletira oziroma, da se odpravijo ozka grla v proizvodnji na družbenih posestvih in zadrugah, nadalje, da se z nakupom zemlje, s povečanjem mehanizacije in s tehnološkimi izboljšavami poveča proizvodnja in produktivnost dela. Tako orientacijo je narekovalo splošno stanje v kmetijstvu, saj je znano, da obstojajo v kmetijskih organizacijah problemi dosedanje neurejene izgradnje. Na eni strani imamo kmetijske organizacije, ki razpolagajo z velikimi zemljišči, nimajo pa potrebnih in ustreznih objektov, kot na primer hlevov za živino, nasadov, mehanizacije in podobno. Zaradi pomanjkanja sredstev za izgradnjo objektov, za nabavo mehanizacije, za nasade in drugo proizvajajo kmetijske delovne organizacije na ekstenzivnem način, se bore s problemi izgub in ostajajo na izredno nizki ravni osebnih dohodkov. Skratka, ne morejo aktivirati vseh svojih zmogljivosti. Na drugi strani pa nekaterim organizacijam primanjkuje zemlje predvsem za proizvodnjo živinske krme. Pri teh organizacijah se ta problem zaostruje zlasti v zadnjem času, ko je prišlo na tržišču do nesorazmerja med cenami živine in krme, zaradi izredno visoke podražitve krme. Tiste organizacije, ki morajo kupovati močna krmila, dosežejo po sedanjih cenah naslednje razmerje: 1 kg kvalitetnega goveda žive teže za 4,5 kg močnih krmil. Normalno razmerje tega blaga pa naj bi bilo 1 : 6 — oziroma 1 : 7. Verjetno se bodo naše farme z industrijskim tehnološkim procesom proizvodnje težko osamosvojile glede preskrbe z lastno krmo, ker je s tem povezana cela vrsta problemov, od zadostnih površin zemlje, klimatskih pogojev, tehnike sušenja, ter spravila raznih vrst krmil in podobno. Splošno pa je znano, da mnogo prepočasi pridobivamo kmetijske površine za družbeni sektor, kar je trenutno najtežji problem. Donosi krme so razmeroma nizki, tako v družbenem, posebej pa še v zasebnem sektorju in obstojajo na tem področju velike rezerve. Skratka, želim opozoriti na problem neskladne dosedanje izgradnje naših družbenih kmetijskih gospodarstev in na »ozka grla« v proizvodnji.

Prav tako nismo izvršili planskih predvidevanj v pogledu pridobivanja zemlje za družbeni sektor, ki so doslej realizirana komaj s 35 %. Vzrok slabe izpolnitve, kakor se navaja v analizi, je zopet v pomanjkanju sredstev, predvsem sredstev za udeležbo kmetijskih organizacij. To pa ni edini vzrok.

Znano je namreč, da so nekatere organizacije povsem zanemarile delo na pridobivanju novih zemljišč in na arondaciji, čeprav je povsem jasno, da je trajna rešitev problema kmetijske proizvodnje možna edinole v močni dominaciji družbenega sektorja, v veliki sodobni kmetijski proizvodnji. Zato mislim, da bo v bodoče nujno potrebno:

1. kompleksneje izgrajevati kmetijske družbene obrate in odpraviti »ozka grla« v proizvodnji, da bi se lahko v popolnosti aktivirale in izkoriščale vse kapacitete, tako v zemlji, kakor v objektih;

2. hitreje pridobivati nova zemljišča in kjer so pogoji za to, pospešiti arondacijske postopke ter pridobljena zemljišča čimprej v celoti aktivirati.

Kje je pravzaprav iskati vzroke za zmanjšano investicijsko vlaganje v kmetijstvu v letu 1964.

Sredstva kmetijskih organizacij so spričo nizke akumulativnosti majhna in so skoraj že vsa amortizacijska sredstva in sredstva poslovnega sklada porabljena za plačilo dolgov. Zato kmetijske organizacije tudi nimajo interesa za investicije, ker so že prezadolžene. Temu dejstvu se pridružujejo še neugodni kreditni pogoji, tako glede zahtevane višine lastne udeležbe pri najetih kreditih, rokov vračila in v nemajhni meri tudi glede višine obrestne mere. V letu 1964 je nastopil še nov moment. S prenosom sredstev družbeno-investicijskih skladov v bančna sredstva so družbeno-politične skupnosti prenehale neposredno odločati o investicijskih kreditih. Banke odobravajo kredite iz sredstev bivših skladov in oročenih ter drugih bančnih sredstev po načelu ekonomičnosti in rentabilnosti. Strinjam se, da so ta načela osnovna pri vlaganju sredstev v gospodarstvo, za kmetijstvo pa je to problem številka ena, čeravno ne gre prezreti dejstva, da so dosedanje investicije v kmetijstvu dale že velike rezultate pod razmeroma izredno težkimi kreditnimi pogoji. Zato bo treba najti ustrezne instrumente v sistemu kreditiranja kmetijstva, ker bodo sicer banke kreditne zahtevke kmetijskih organizacij glede na veljavne kreditne pogoje, vse pogosteje zavračale. To bo povzročilo nadaljnje zaostajanje investicij v kmetijstvu v obdobju, ko zaradi splošnega pomanjkanja kmetijskih proizvodov, cene kmetijskim proizvodom v nekaterih primerih rastejo znatno iznad normale, kar neposredno vpliva na nesorazmerje med kupnimi in blagovnimi fondy in v precejšnji meri neposredno ogroža življenjsko raven prebivalcev.

Iz razprave nekaterih odborov Zvezne skupščine je bilo razbrati, da pridelamo manj nekaterih kmetijskih proizvodov, računano na glavo prebivalca, kakor v letu 1939. Ugotovil sem, da je to na žalost točno, čeprav sem spočetka podvomil v točnost podatkov, ki so bili objavljeni v »Borbi«. To pomeni, da se je v jugoslovanskem merilu hitreje povečalo število prebivalstva, kot kmetijska proizvodnja. Razlike sicer niso velike, vendar dovolj tehtne za premislek glede na naša predvidevanja za bodoče 7-letno obdobje in glede naše sedanje politike in prakse. Če bomo zaostajali v kmetijskih investicijah, bomo zaostajali v kmetijski proizvodnji, cene bodo rastle, zaradi tega pa bomo imeli permanentne težave v osebni potrošnji kar bo vplivalo na standard ljudi. Zato menim, da bomo morali bolj točno določiti delež investicij za kmetijstvo v skupnih in posebej v gospodarskih investicijah, zlasti glede na pomen kmetijstva in prehrane. Morda bi kazalo namensko določiti investicijska sredstva, čeravno se zavedam, da je možno iskati izhod le v ekonomiki in večji akumulativnosti kmetijskih organizacij, kar pa sedaj še ni mogoče pričakovati.

Samo še nekaj besed o kmetijski proizvodnji, predvsem v zasebnem sektorju. Iz predložene analize se da razbrati, da se obseg kooperacijske proiz-

vodnje ne razvija skladno s predvidevanji in da občutno zaostaja tudi v letošnjem letu. Odbor za kmetijstvo Republiškega zbora je pred nekaj meseci ugotavljal na terenu, kako se v praksi izvajajo stališča naše Skupščine in resolucija o nadaljnjem razvoju kmetijstva Zvezne skupščine, ter je v pogledu kooperacijske proizvodnje ugotovil naslednje:

Obseg zasebne kmetijske proizvodnje preko organizirane kooperacije je dokaj skromen in obstajajo ob tem še velike rezerve in možnosti. Razlike v obsegu kooperacijske proizvodnje med posameznimi kmetijskimi organizacijami so naravnost presenetljive. Ponekod so v velikem obsegu organizirali kooperacijsko proizvodnjo, kot dopolnilo svoji proizvodnji na lastni zemlji in obratih. drugod pa je žal kooperacija poleg trgovine s kmetijskimi pridelki le postranska zadeva. Vzroke za sorazmerno majhen obseg kooperacijske proizvodnje ni iskati zato samo v nekaterih objektivnih težavah, kot npr. neurejeno kratko in srednjeročno kreditiranje kooperacijske proizvodnje za repromaterial, pomanjkanje strokovnih kadrov in podobno. V večji meri gre za probleme odnosov do kooperacije, zlasti kadrov v kmetijstvu. Premalo je prizadevnosti s strani kmetijskih strokovnjakov, ki so vključeni v odkupe in druge čisto komercialne posle in niso nagrajani po učinku iz kooperacijske proizvodnje. Notranja organizacija nekaterih kmetijskih organizacij dopušča možnost, da so ljudje plačani ne glede na to, če so sploh kaj storili za kooperacijsko proizvodnjo, saj je razumljivo, da je mnogo lažje opravljati običajno trgovino s kmetijskimi pridelki. Strokovna služba je slaba in dostikrat neučinkovita. Znane so še druge ponavljajoče se slabosti. Skratka, na tem področju je zabeležen premajhen kvalitetni premik. Naj navedem samo en podatek: od 75 kmetijskih strokovnjakov, agronomov in tehnikov, ki delajo v petih kmetijskih zadrugah, dela od teh na kooperacijskih poslih bodisi v pisarnah ali na obratih le 42, torej nekaj nad polovico. Vsi ostali, to je 33 strokovnjakov pa so običajni trgovci. Ponekod organizirajo kooperacijsko proizvodnjo za pitanje govedi v glavnem z nakupljenimi močnimi krmili, medtem, ko se lastna proizvodnja krme pri nas očitno zanemarja.

Omenim naj še to, da odloki občin o agrominimu nimajo praktičnega učinka, ker se ne izvajajo kompleksno.

V zvezi z obravnavo problematike o družbenih skladih bi omenil samo tole. Pred leti je Sklad SRS za pospeševanje kmetijske proizvodnje razpolagal s sredstvi nekaj čez 700 milijonov dinarjev letno. Ne spuščam se v analizo, kako in zakaj so bila porabljena takrat ta sredstva. Dejstvo pa je, da so se sredstva sklada tekom zadnjih let zmanjšala na 166 milijonov, s katerimi razpolaga sklad v letu 1964. Od tega mora dati sklad za pospeševanje kmetijske proizvodnje 22 % za financiranje temeljnih znanstvenih raziskav, kar ni v skladu z določili zakona o ustanovitvi tega sklada. Sklad mora financirati udeležbo za znanstvene raziskave, ki se financirajo preko sklada Borisa Kidriča in pri zveznem znanstvenem skladu, zato ker ni drugih naročnikov, oziroma plačnikov. Tako je lahko v letošnjem letu namenil sklad za pospeševanje kmetijstva skladno s smernicami družbenega plana le 68 in pol milijona dinarjev, ali 41 % skupnih sredstev sklada, ostala sredstva v višini 61 milijonov je namenil poskusnim objektom, kar se prav tako uvršča med izdatke za pospeševanje kmetijstva. Glede na naloge v kmetijstvu pa so sedanja sredstva sklada le simbolična. Strokovna kmetijska služba Slovenije in sklad za pospeševanje kmetijstva sta pripravila predlog strokovnih in pospeševalnih nalog, ki naj bi jih sklad financiral v letu 1965 na osnovi sprejetih zaključkov o nadaljnjem razvoju kmetijstva na letošnjem aprilskem zasedanju naše Skupščine. Po tem predlogu bi moral

sklad razpolagati z znatno večjimi sredstvi, in sicer v višini 671 milijonov, pričemer bo potreba proučiti tudi možnost sofinanciranja s strani kmetijskih organizacij in drugih naročnikov. Naloge tega programa zahtevajo tehtno proučitev. Vsekakor pa je jasno, da so sedanja sredstva sklada, če hočemo realizirati naloge in smernice, ki smo si jih tukaj zadali, absolutno prenizka. Zato predlagam, da pristojni organi temeljito prouče dvoje vprašanj, in sicer:

1. vloga in mesto kmetijstva glede na kmetijske investicije v prihodnjem in naslednjih letih ter

2. program nalog Sklada SRS za pospeševanje kmetijstva za prihodnje leto. Glede obeh vprašanj naj se najdejo ustrezne rešitve.

Mišljenja sem, da sedanji obseg sredstev Sklada SRS za pospeševanje kmetijstva, ne glede na njihov izvor, še daleč ne zadošča za kritje najnujnejših potreb kmetijske proizvodnje.

Predsednik T i n e R e m š k a r : Prekinjam razpravo, ki jo bomo nadaljevali ob 16.30.

(Seja je bila prekinjena ob 13.30 in se je nadaljevala ob 16.35.)

Predsednik T i n e R e m š k a r : Nadaljujemo z razpravo. Besedo ima tovariš inž. Viktor Klanjšček.

V i k t o r K l a n j š č e k : Tovarišice in tovariši poslanci! Na kratko bi hotel povedati nekaj misli o uspehih gospodarstva, lesne in celulozne industrije v preteklih osmih mesecih.

Iz materialov, ki smo jih prejeli od Skupščine in od Gospodarske zbornice, je razvidno, da se je v prvem polletju znatno dvignila proizvodnja teh treh lesnih panog. S tem se je dvignila tudi realizacija, dočim so se čisti in osebni dohodki, predvsem pa čisti dohodki, dvignili skoraj za 40—45 %. Poročilo tudi navaja, da je založenost lesne in celulozne industrije z lesom letos boljša kot je bila v prejšnjih letih. Če iščemo vzroke, zakaj se je stanje izboljšalo, moramo ugotoviti, da so gospodarski ukrepi, ki smo jih sprejeli v preteklem letu, prinesli ugodne rezultate. Prvič, združitev celotne gozdne proizvodnje pod okriljem gozdnih gospodarstev je prinesla večjo smotrnost pri izdelavi kritičnih gozdnih asortimentov ter je prinesla večjo discipliniranost in red pri dobavah lesne surovine, kar je vplivalo na večjo založenost s surovino pri lesni in celulozni industriji.

Drugič, pozitivne posledice je imela tudi korektura cen na žagarsko hlodovino iglavcev in za celulozni les iglavcev. Stimulativne cene so spodbujale k proizvodnji celuloznega lesa iglavcev in letos ni več take kronične krize pri tem asorimetu, kot je bila prejšnja leta. S tem je tudi dokazano, da dajo ekonomski ukrepi mnogo hitrejše in boljše rezultate kot vsi prejšnji administrativni in distribucijski ukrepi.

Na žalost pa te ugotovitve ne veljajo za celotno gozdarsko proizvodnjo, temveč samo za iglavce. Pri listavcih je še nadalje slaba situacija, cene so zamrznjene že nekaj let, oziroma se niso bistveno spremenile; to pa povzroča nesmotrno sortimentacijo surovine listavcev. Hlodovina listavcev je za okoli 4000 din cenejša kot hlodovina iglavcev, čeprav je za slovensko lesno industrijo hlodovina listavcev bolj kritičen sortiment kot iglavci. Lesna industrija kupuje

bukovo hlodovino doma po nizki ceni, s prihranki pri tej nizki ceni pa zaenkrat uvaža bukovo hlodovino iz drugih republik; dokler bo to pač šlo. Zaradi nizke cene bukove hlodovine gozdnim gospodarstvom ne kaže izdelovati žagarske hlodovine, temveč raje izdelujemo železniške pragove in to celo iz hlodovine prve in druge kvalitete. Če bo ta anomalija trajala še naprej, bo bukove žagarske hlodovine začelo primanjkovati. Lesna industrija je pripravljena na korekturo cen bukove žagarske hlodovine, saj gredo bukovi izdelki večinoma za izvoz, kjer se dosegajo višje cene. Žagarska hlodovina torej prenese višjo ceno, korekcijo cen pa zavira Zvezni urad za cene, zaradi okoliščin v drugih delih države.

Še bolj kričeč primer je pri proizvodnji bukovega celuloznega lesa. Današnja uradna cena tega asortimenta je prenizka, nestimulativna; proizvajalci — gozdarji in potrošniki — celulozna industrija so se že dvakrat sporazumeli o višjih cenah, vendar so Zvezni zavod za cene in inšpektorji obkrat ta sporazum ovrgli. Situacija je taka, da se gozdnim gospodarstvom bolj izplača prodajati drva za kurjavo, kot pa iz iste surovine izdelovati bukovo celulozo. Dokler bo obstajal ta paradoks, da so drva za kurjavo bolj cenjen sortiment kot bukova celuloza, do takrat pač bukove celuloze na tržišču ne bo. Lahko bi proizvedli bukove celuloze tri do štirikrat toliko, kot jo proizvajamo danes; lahko bi z njo krili vse kapacitete celulozih tovarn in ne bi bilo treba govoriti o prenizki proizvodnji roto papirja pri Tovarni papirja Videm-Krško. Čakamo pa tistega čudodelnika, ki bo končno Zveznemu uradu za cene dopovedal, da je njihovo stališče nevzdržno, da zavira proizvodnjo naše celulozne industrije, da trošimo devize za uvoz artiklov, ki bi jih lahko izdelali doma. Pravzaprav gre tu za smešno podrobnost. Zvezni urad za cene bi rad proizvajalce bukove celuloze prepričal, da pri maklanju celuloze ni odpadka, in da je strošek maklanja brez režije in minimalen. Uživamo tudi tolikšno stopnjo avtonomije, da se proizvajalcem in potrošnikom celuloznega lesa ne dopušča, da bi se sami med seboj sporazumeli o višini usluge za maklanje.

V naslednjem razdobju bodo morali biti naši naporji na lesnem tržišču usmerjeni v to, da gremo na svobodno dogovarjanje cen med proizvajalci in potrošniki lesa, pod kontrolo republiškega zavoda za cene. Pravim republiškega, ker je les voluminozen artikel in se ga ne izplača prevažati na velike daljave, saj se ga 90 % porabi na našem ožjem tržišču in zato res nima pomena, da bi nam cene lesa diktirale razmere na sosednjih tržiščih, kjer so tržni pogoji drugačni kot pri nas.

Resnici na ljubo pa moram povedati, da vsi ti ukrepi sicer nekako urejajo situacijo na današnjem lesnem trgu, ne zadoščajo pa za reševanje problematike za daljše razdobje. Sprostitev cen in drugi ekonomski ukrepi bodo vplivali na presortiranje lesa, to se pravi na večjo proizvodnjo kritičnih sortimentov, na škodo manj kritičnih, recimo na škodo drv za kurjavo, ne bodo pa dali večjih količin lesa v globalu. Če pa projiciramo naše potrebe na daljše razdobje, potem lahko ugotovimo, da bomo morali lesno proizvodnjo v prihodnosti tudi v globalu povečati oziroma podvojiti. Večja stopnja civilizacije zahteva tudi večjo potrošnjo lesnih sortimentov.

Dvojno proizvodnjo tehničnega lesa pa bomo dosegli samo s plantažno proizvodnjo lesa. V naslednjih nekaj desetletjih bomo morali pogozditi opuščene pašnike, osnovati nasade hitro rastočih iglavcev in plantaže topola. Za te akcije bomo morali zbrati znatna investicijska sredstva v okviru republiškega sklada za gozdno-biološke investicije. V ta sklad bi se morala stekati sredstva gozdarstva, lesne in celulozne industrije, kot tudi celotne družbe.

Popolnoma zgrešeno bi bilo, če bi se pri tem zapirali v ožje lokalne okvire. Za lesno proizvodnjo je cela Slovenija enotno proizvodno področje, kjer se prepletajo interesi gozdarstva, lesne, posebno pa celulozne industrije; zaradi tega atomiziranje ni na mestu. Radi poudarjamo, da moramo posvetiti več pozornosti naši bazični proizvodnji: premogovnikom, rudnikom, črni metalurgiji itd. Ne pozablajmo pri tem, da je tudi lesna proizvodnja bazična proizvodnja za vrsto ostalih panog in je zato ne smemo zanemarjati, če hočemo, da se bo naše gospodarstvo v bodoče harmonično razvijalo.

Mogoče sem v svojih izvajanjih ponavljal nekatera stališča iz prejšnjih diskusij, vendar se moram ponavljati, ker nekatera akutna vprašanja lesne proizvodnje še vedno niso rešena. Posebno pa apeliram na skupščinske organe, naj ne odlašajo s pripravo zakonskega predloga za ustanovitev republiškega gozdnega sklada za biološke investicije. Potrebni so odločni ukrepi, če hočemo perspektivno rešiti vprašanje lesne proizvodnje.

Predsednik T i n e R e m š k a r : Besedo ima inž. Franc Tesovnik.

Inž. F r a n c T e s o v n i k : Tovarišice in tovariši poslanci! Moja razprava ima namen osvetliti nekatere probleme v energetiki, zlasti na področju našega največjega energetskega bazena v Sloveniji.

Pri današnjem stanju energetske situacije je na prvi pogled možno ugotoviti nezadostno energetska osnovo, ki je eden bistvenih faktorjev zaviranja v proizvodnji, izvozu, rasti standarda, skratka vsega, kar duši naš ekonomski razvoj. Osnovne vzroke je iskati v nezadostnem proučevanju, slabem ocenjevanju ter počasni dinamiki vlaganja sredstev v energetske objekte. Slaba ocenitev hidro-energetskega objekta Split ter slabe zaloge snega v poletju tega leta v Alpah še poslabšujejo energetski potencial, ki je zlasti v letošnjem letu v tako kritičnem položaju, da je nujno, da se čimprej pristopi k pospešenemu izboljšanju stanja na tem področju. Naš Izvršni svet je na svoji seji dne 22. 9. 1964 poudaril pomen gradenj v energetiki, kar lahko samo obravnavamo. Pravilno bo, da se ta problem čimprej prouči in da pride do dolgoročnega programa, tako da se bo v bodoče pravočasno in smotrno pristopilo k izgradnji energetskih osnov.

Samo pojasnilo: Čas, potreben za izgradnjo termoelektrične centrale na premog, je dve do tri leta, za hidroelektrarno še nekaj več, za povečanje proizvodnih kapacitet rudnika lignita Velenje pa najmanj 6 let. To nam zgovorno dokazuje, da morajo obstojati dolgoročni programi.

Glede na deficitarno stanje v energetiki in stalno naraščanje trošenja energije je lahko ugotoviti, da bodo v Sloveniji kmalu izkoriščene vse rezerve, ki se jih danes še ne izkorišča. Obsojati je to, da je v preteklih letih prihajalo do nesoglasja pri izgradnji teh objektov in smatram, da ne bo dolgo, ko se bodo iskale vse možnosti koriščenja zadnjih rezerv za ustvarjanje energije.

V Sloveniji bi nujno potrebovali akumulacijsko elektrarno. Poleg hidroelektrarn bo potrebna večja termoelektrarna, kajti enote po 30 MW, 75 MW so že majhne, sistem pa bo sposoben prenesti že enote večjih od 150 MW in več. Edina še realna možnost za izgradnjo takšnega energetskega objekta je v Saleški dolini, na osnovi lignitnih rezerv. Takšna elektrarna bi v drugi fazi izgradnje zahtevala tudi ustrezno izgradnjo rudniških kapacitet, kar bi zahtevalo skupno z elektrarno ter družbenim standardom tolikšna družbena sredstva, da so te investicije vezane izključno na zvezne kredite in na združena sredstva

republike. Gospodarstvo Jugoslavije bo to elektrarno iz ekonomskih razlogov potrebovalo. Zato bo potrebno pristopiti k uresničevanju tega projekta.

Na žalost pa moramo ugotoviti, da se v velenjski komuni zmanjšuje interes za te objekte, zlasti v rudniku lignita Velenje, ki mu je pri takem stanju fondov, kot jih ima danes, nemogoče zagotoviti izgradnjo takega objekta, in ga še usposobiti za normalno proizvodnjo. Kljub tolikim naporom in zavesti kolektiva, visoki produktivnosti, težkim delovnim pogojem rešuje kolektiv s skrajnimi naporoma našo energetsko situacijo. Prizadevanje kolektiva je neprecenljivo za naše gospodarstvo, težave pa, ki nastopajo zaradi neenakega ekonomskega položaja z ostalimi podjetji oziroma panogami, pa se slabšajo in brez ustreznih ukrepov ne bo več garancije za boljšo perspektivo. Ugotavljam, da je rudarjenje z načinom, ki ga uporabljajo danes, na meji produktivnosti in da ne obstojajo rezerve, tako da pri vsakem izgubljenem rudarju nastaja izpad energije.

Za takšno situacijo, ki je nastala v letošnjem letu v rudniku lignita Velenje, je iskati vzrok v pomanjkanju delovne sile, zaradi nepravilne stimulacije rudarjev v primerjavi z drugimi panogami, hitrega naraščanja cen reprodukcijskega materiala in zaradi plafoniranja cen grobih asortimentov. Za ilustracijo naj navedem, da bo rudnik lignita Velenje v letošnjem letu ustvaril okoli 80 milijonov din skladov in da je osnovna proizvodnja v deficitu. 80 milijonov pa ne zadostuje za kolektiv preko 3000 zaposlenih, zlasti ker so neobhodno potrebna obsežna raziskovalna dela, ter perspektivno reševanje proizvodnje.

Tovarišice in tovariši! Gotovo ste seznanjeni, da se je v velenjski komuni pojavila želja po integraciji rudnika lignita Velenje, termoelektrarne Šoštanj in energo-kemokombinata. Ta misel se je porodila zaradi tega, da bi se izognili današnji situaciji in da bi se nekatera vprašanja izgradnje predvidenih investicij reševala ekonomičneje in bolj organizirano. Zato smatram, da bo nujno ta vprašanja operativno rešiti.

To integracijo omenjam tudi zaradi pojmovanja, ki se pojavlja, da je depo v termoelektrarni Šoštanj zaradi tega danes prazen. Mislim, da je takšno gledanje zgrešeno, in da so vzroki globlji, in sicer tisti, kot sem jih že zgoraj navedel. Smatram tudi, da bi preveč zavlačevali, če bi se spuščali v polemiko o tem problemu, kajti to zadevo rešujeta danes sekretariat za industrijo in gospodarska zbornica, ker to ni več v kompetenci samih podjetij, to je rudnika lignita Velenje in termoelektrarne Šoštanj, posebno ker je za rudnik Velenje vsak pogodbeni partner obravnavan enako.

Zgovorno pa bi situacijo osvetlilo tole: leta 1961 se je zagotavljalo, da bo termoelektrarna Šoštanj obratovala samo delno in da ne bo porabila več premoga kot 550 000 ton letno, kar ni bil primer niti eno leto. Leta 1961 in 1962 je bilo težko plasirati lignit, bilo ga je dovolj, tako da bi elektrogospodarstvo lahko krilo letošnji primanjkljaj, če bi nekoliko bolj dolgoročno planiralo. V letošnjem letu je bila prvotna prijava za potrebe termoelektrarne Šoštanj 900 000 ton, sedanji plan pa je 1,1 milijona ton. Rudnik lignita Velenje pa računa, da bo pri največjih naporih dosegel letni plan 97 %, dočim ga je do avgusta realiziral samo 95,4 %. Termoelektrarna Šoštanj sprejema danes okoli 4000 ton lignita dnevno, porabi pa ga 3800 ton na dan. Preko tedna se ga nako-piči na depoju le toliko, da ni potrebno zaustavljati naprave. Okvara transportnih naprav ali prekinitev proizvodnje v rudniku zaradi višje sile za 24 ur bi lahko pomenilo izpad v narodnem dohodku preko pol milijarde din. Zato tudi vlada napetost v komuni in elektrogospodarstvu.

Pojavlja se mišljenje, da bi se dobavljal premog z vagoni ali celo z avtomobili. Smatram, da je vsak transport iz drugih rudnikov predraga in nespačetna rešitev in da tudi železniške transportne naprave v termoelektrarni Šoštanj ne ustrezajo, kot tudi ne razkladalne naprave, ker bi pri omenjeni frekvenci bilo potrebno razložiti 250 vagonov dnevno.

Tovarišice in tovariši poslanci! Ne morem mimo tega, da ne bi omenil pomembnosti vplinjivalnega centra in plinskega omrežja za ureditev energetske oskrbe.

Tu hočem poudariti, da se z uvedbo daljinskega plina sprostijo depoji premoga pri gospodarskih organizacijah in da več depojev zamenjamo z enim, ki je tako rekoč rudnik sam. Pri taki situaciji, kot je danes, pa je izredno pomembno, da pride do enostavnega in ekonomičnega dodeljevanja potrebnih kalorij. Z izgradnjo energokemokombinata pričnemo tudi z izgradnjo plinskega sistema, to je podobno kot smo pričeli po vojni graditi sistem električnega omrežja oziroma elektrifikacije naše dežele.

Toplotna energija, vsebovana v plinu po izgradnji prve faze, bo nadomeščala in dopolnjevala našo energetsko osnovo, ekvivalentno v kalorijah 2 milijardi kilovatnih ur letno, za kar bi bila potrebna elektrarna s 400 000 kilovatnih ur instalirane moči.

S to informacijo sem hotel nakazati del problematike na tem področju in smatram, da je zelo jasno, kaj bo storiti v bodoče, da ni iskati nastalih vzrokov v omenjenih podjetjih. Za konec pa bom ilustriral tudi šestmesečno analizo v komuni, ki je večji del posledica stanja v rudniku lignita Velenje, in sicer izražena v indeksu nasproti istemu obdobju lani. Celotni dohodek gospodarstva za leto 1963, če vzamemo indeks 100, je za 1964. leto indeks 128,06. Porabljeni sredstva gospodarstva, indeks za 1964. leto je 139,1, od tega za porabljeni material indeks 139,7, za sredstva za sklade gospodarskih organizacij pa indeks 53,38. Hvala lepa!

Predsednik Tine Remškar: Besedo ima Niko Belopavlovič.

Niko Belopavlovič: Tovarišice in tovariši poslanci! Predvidevanja družbenega plana za letošnje leto so bila usmerjena na kvalitetne premike, ki naj bi pripomogli k večji stabilizaciji našega gospodarstva. To je prišlo še posebej do izraza v razpravah ob samem sprejemanju plana, kot tudi pozneje. Pri obravnavanju problematike našega gospodarskega razvoja v osmih mesecih letošnjega leta ugotovljamo občutne neskladnosti med proizvodnjo in potrošnjo ter v zvezi s tem nestabilnost na tržišču. Največja odstopanja od planskih predvidevanj so ugotovljena pri investicijski potrošnji, o kateri pa je bilo danes že dovolj govora.

Vzroke za nestalni položaj so precej izčrpno analizirali skupščinski odbori, ko so obravnavali izpolnjevanje temeljnih smernic in nalog družbenega plana Socialistične republike Slovenije v letošnjem letu. Poleg nediscipline, nedoslednosti in pomanjkljivosti v splošnem sistemu kreditiranja, menim, da ima svoje hibe tudi naš sistem financiranja investicij preko skladov. V zvezi s tem bi navedel nekaj ugotovitev in zapažanj nekaterih odborov Republiškega zbora, ki so o tem nedavno razpravljali.

Sredstva skladov v naši splošni potrošnji predstavljajo znatno postavko in pomembno vplivajo na splošni razvoj. Po podatkih finančnih načrtov za 1964. leto razpolagajo vsi republiški skladi letos z okrog 35 milijardami sredstev.

Upoštevajoč še letošnja sredstva ukinjenega RIF pa z okrog 55 milijardami din. Zaradi primerjave navajam, da republiški proračun po izločitvi dotacij skladom razpolaga s sredstvi okrog 16 milijard din. Sredstva republiških skladov predstavljajo tako več kot trikratno vsoto sredstev republiškega proračuna.

Republiški skladi tako dejansko pomenijo močan instrument republiške politike na posameznih družbenih področjih. Ta instrument pa postaja še pomembnejši v konkretnem poslovanju skladov, s katerim se njihova sredstva vežejo s sredstvi občin in okrajev ter sredstvi gospodarskih organizacij. Na ta način se usmerjajo še znatno večja sredstva od tistih, s katerimi skladi sami neposredno upravljajo.

Prav zaradi vsega tega je zelo pomembno zagotoviti, da bo programska in konkretna finančna politika republiških skladov usklajena s planskimi smernicami in da podpira v skladu s planom za letošnje leto splošne napore za stabilizacijo gospodarstva. Če te uskladitve ni, lahko glede na obseg sredstev drugačna politika skladov hitro povzroči porušenje proporcev družbenega plana. Da bi skladi lahko uspešno izvajali svojo sicer zelo pomembno nalogo in vplivali na stabilizacijo gospodarskega položaja, jim morajo biti v osnovi zagotovljeni trajni in stabilni viri dohodkov. Ugotavljamo pa, da je vrsta pomembnih skladov, ki sicer angažirajo velika sredstva, v svojem financiranju izrazito nestabilna. Predvsem gre za to, da ti skladi, na primer sklad za negospodarske investicije in cestni sklad, nimajo lastnih dohodkov ali pa so njihovi izvirni dohodki neznatni, ter so v večji meri vsako leto dotirani iz republiškega proračuna.

Z rebalansom proračuna se lahko celo med letom spremeni obseg skladu že odobrenih sredstev. Ker ti skladi financirajo investicijske naložbe, ki trajajo daljšo dobo, tekoča sredstva pa ne zadoščajo, najemajo skladi posojila na račun priliva proračunskih sredstev v prihodnjih letih. Problem pa ni le v enostranskem zadolževanju bodočega proračuna, temveč tudi v tem, da se na ta način lahko znatno in preko planskih predvidevanj povečajo investicijska vlaganja na posameznih področjih. Velike zadolžitve vnaprej pa lahko skladom postopno onemogočijo izvrševanje bodočih pomembnih nalog, kakor tudi prilagojevanje smernicam družbenega plana v naslednjih letih. V zvezi s temi splošnimi ugotovitvami navajam konkreten primer položaja pri dveh republiških skladih, in sicer pri skladu za negospodarske investicije in skladu za ceste. Sklad za negospodarske investicije je na primer v preteklem letu prejel iz proračuna 1319 milijonov dinarjev, posojilo pa je najel v višini ene milijarde 600 milijonov dinarjev. Obveznosti, ki jih je sklad sprejel za investicije, ki so letos v gradnji, so znašale 10 400 milijonov dinarjev. Od tega je še financiral letos do 30. 6. 1964 2 180 milijonov. Nadaljnje obveznosti pa še obstajajo in sicer za leto 1964 še 3 215 milijonov, za leto 1965 2 990 milijonov, za leto 1966 pa 1 milijardo 925 milijonov.

Za navedene obveznosti prihodnjih let sklad sredstev nima zagotovljenih in tako avtomatično že zavezuje bodoča proračunska sredstva. Ta nestabilnost sredstev povzroča težave tudi v sedanjih zaostrenih zahtevah zagotovitve celotnih sredstev za posamezne investicijske objekte. Naš odbor je v razpravi opozoril na težave ki nastajajo z obveznostmi vnaprej in z vračanjem že najetih posojil. Po podatkih sklada bo že v tem in prihodnjem letu potrebno 800 milijonov dinarjev samo za odplačilo anuitet.

Podoben položaj je pri cestnem skladu, kjer izvirni dohodki po letošnjem finančnem načrtu predstavljajo le 10 % ali 691 milijonov dinarjev, iz proračuna prejema 2 milijardi din, kredite pa najema v višini 4 milijarde 680 milijonov

dinarjev. Pri tem pa potrebuje za plačilo anuitet iz premostitvenih kreditov 2 milijardi 535 milijonov, kar predstavlja občutno zmanjšanje sredstev, potrebnih za vzdrževanje cest in za investicije.

Nerešen problem dolgoročnega kreditiranja naložb v izgradnjo cestnega omrežja, odločitve o začetku večjih del pa predstavljajo nadaljnje zadolžitve za prihodnji proračun. Če se kasneje izkaže, da proračun sredstev ne more zagotoviti, niti da ni možno ta sredstva pridobiti na drug način, lahko pride tako do ustavitve začetih del. Glede na velik pomen, ki ga imajo ceste za naše gospodarstvo in še posebej za naglo razvijajoči se turizem, bi bilo treba v financiranju izgradnje cestne mreže doseči večjo učinkovitost tudi na osnovi bolj zanesljivih in stabilnih sredstev. Tak je na kratko orisan položaj teh dveh skladov.

Tudi pri drugih republiških skladih, ki nimajo pretežno stalnih izvirnih dohodkov, so problemi podobni. Ob takem načinu financiranja in uporabljanja skladov je močno otežkočeno uspešno usmerjanje potrošnje republiških sredstev, s katerimi upravljajo skladi. Prav tako pa je otežkočeno učinkovito vplivanje na usklajenost njihovega trošenja s smernicami družbenega plana. Če pri tem upoštevamo še ugotovitve odbora za družbeni plan in finance, da so že same smernice družbenega plana v mnogih primerih presplošne in nejasne ter da večina upravnih odborov nima izdelanih programov financiranja razvoja posameznih področij, je očitno, da tako poslovanje skladov, glede na svoj finančni obseg in veliko angažiranost pri bodočih še neustvarjenih sredstvih, lahko znatno pripomore k porušenju sedanjih in bodočih planskih proporcev ter k splošni nestabilnosti.

Glede na delež in pomen skladov v naši splošni potrošnji je vsekakor potrebno čimprej urediti osnovno vprašanje financiranja, upravljanja in poslovanja republiških skladov. Pri tem ne gre za nujnost sprememb in izpopolnitev samega sistema skladov, temveč v sedanjem položaju predvsem za to, da se tudi na tem področju ustvarijo potrebni splošni pogoji za stabilizacijo gospodarskega stanja in preprečijo nevarnosti in težave v bodočem razvoju.

Predsednik T i n e R e m š k a r : Besedo ima tovariš Mirko Draksler.

M i r k o D r a k s l e r : Tovarišice in tovariši poslanci! Iz analize, katero je pripravil Zavod za gospodarsko planiranje, je razvidno, da znaša porast proizvodnje v prvih osmih mesecih 14 %. Mislim pa, da ne bi smeli zanemariti vprašanja nizke proizvodnje premoga, ki ne dosega lanskoletne ravni, kar je močno vplivalo na elektroenergetske razmere, ki so prišle v kritično fazo. Spričo težav, v katerih se nahajata rudnika rjavega premoga Trbovlje-Hrastnik in Zagorje, sta pristojna organa pravočasno opozorila in večkrat zaprosila za spremembo oziroma odpravo plafoniranja prodajnih cen debelih vrst premoga, kot na primer: kosi, kocke, oreh in grahovec.

Zvezni zavod za cene je v juliju tega leta sicer dovolil zvišanje cen debelih vrst za 10 %, vendar to zvišanje v ničemer ni izboljšalo gospodarskega položaja rudnikov, ker so se med tem časom znatno podražili reprodukcijski materiali kot na primer: jamski les za 33 %, električna energija za 28 %, razstrelivo za 25 % ipd. Povprečen dohodek zaradi 10 % zvišanja cen premoga komaj zadošča za kritje povprečnih materialnih stroškov. Tako rudnik Zagorje z 10 % zvišanjem cen komaj krije stroške, ki so nastali po zvišanju cen omenjenih materialov in ima za 1964. leto čistega dohodka vsega 9 milijonov dinarjev.

Oba rudnika sta tudi doslej le s stalnim povečanjem storilnosti poleg družbenih olajšav vzdrževala sorazmerja med porastom poslovnih stroškov, osebnih dohodkov in sedanjih prodajnih cen, ki so le za 10 % višje od cen premoga v letu 1958. Vzporedno nastaja vedno večji problem fluktuacije in zmanjšanja, zaposlenih, kar povzroča slabšanje ekonomskega stanja obeh rudnikov in stagnacijo proizvodnje.

Osebni dohodki delavcev v rudnikih zaostajajo za porastom življenjskih stroškov in za porastom osebnih dohodkov delavcev v drugih panogah. Odhod kvalificiranih rudarjev iz rudnika v druge industrijske panoge se še nadaljuje. Če se bo sedanji tempo odhoda delavcev nadaljeval, je računati na postopno upadanje proizvodnje, ker je ta izpad delavcev le prevelik, da bi ga bilo mogoče nadomestiti s povečano storilnostjo oziroma mehanizacijo. To stanje bi se moglo popraviti ali ublažiti le z ustreznim zvišanjem osebnih dohodkov rudarjev in s pospešenim povečanjem gradnje stanovanj. V nasprotnem primeru je fluktuacija neizbežna in se bo s tem še bolj zaostрил problem potrošnikov z zadostnimi količinami premoga v naši republiki v naslednjih letih.

Število zaposlenih se je v zadnjih letih gibalo takole: Leta 1958 je imel rudnik Trbovlje-Hrastnik zaposlenih 3864, rudnik Zagorje 2405. Leta 1959 rudnik Trbovlje 3697, rudnik Zagorje 2385 zaposlenih, leta 1963 pa rudnik Trbovlje 3536, Zagorje 1909. 1964. leta Trbovlje 3335, Zagorje 1823. V istih letih je bilo naraščanje storilnosti, osebnih dohodkov in življenjskih stroškov naslednje: Rudnik Trbovlje-Hrastnik storilnost: leta 1958 indeks 100, 1964 leta — 164. Osebni dohodki 1963, leta indeks 155, leta 1964 — 199. Rudnik Zagorje storilnost: leta 1958 indeks 100, leta 1963 — 126, 1964 — 131. Osebni dohodki: leta 1958 — 100, leta 1963 — 148, leta 1964 — 181.

Primerjava teh indeksov kaže, da osebni dohodki niso naraščali v skladu s porastom življenjskih stroškov in storilnostjo. Pripomniti pa je treba, da je porast življenjskih stroškov v rudarski družini večji od povprečja v SR Sloveniji, zaradi večjega deleža hrane v skupnih stroških.

Izplačani povprečni mesečni neto osebni dohodki v posameznih letih so naslednji: leta 1958 Trbovlje-Hrastnik 23 376, rudnik Zagorje 24 050. Leta 1959 — 24 432, rudnik Zagorje — 24 624. Leta 1963 rudnik Hrastnik-Trbovlje — 36 321, rudnik Zagorje 35 607. Leta 1964 rudnik Trbovlje-Hrastnik 46 597, rudnik Zagorje 43 642.

V primerjavi s povprečnimi osebnimi dohodki v panogi premogovnikov, ki so znašali 27 854 mesečno, so ti v zasavskih premogovnikih višji za 29 %. Produktivnost dela pa je v naših dveh rudnikih večja za 48 % od povprečja.

V SR Sloveniji velja režim evidence in kontrole cen za tako imenovane debele vrste rjavega premoga samo še za rudnika Trbovlje-Hrastnik in Zagorje, ker je bilo ostalim premogovnikom že odobreno prosto formiranje cen. Cene premoga iz rudnikov, ki jih prosto formirajo, so neprimerno višje, zato smatramo, da je upravičeno izravnati cene pri kalorijah teh dveh premogovnikov z drugimi. Iz predloga obeh rudnikov za zvišanje cen pa je celo razvidno, da predlagane cene po posameznih sortimentih ne dosegajo obstoječih cen ostalih premogovnikov, poleg tega pa je treba upoštevati še posebno kvaliteto premoga v teh dveh rudnikih, ker ima nizek odstotek žvepla. Novo formiranje cen po posameznih sortimentih daje večji poudarek srednjim vrstam premoga, kar je v skladu s kalorično vrednostjo in proizvodno orientacijo perspektivne potrošnje premoga. Pri našem zahtevku pa lahko ugotovimo, da so tudi zahtevane

nove cene premoga še pod pariteto dolarja à 750 din v primerjavi s cenami v sosednjih državah.

Povprečne prodajne cene na kalorijo v Sloveniji so naslednje: Trbovlje-Hrastnik na kalorijo 1,24 din, indeks 100. Rudnik Zagorje, kalorija, 1,25 din, indeks 101, Senovo, kalorija 1,34 din, indeks 108, Kočevje 1,33 din, indeks 108, Kanižarica, 1,33 din, indeks 108, Laško 1,47 din, indeks 119, Zabukovica, 1,54 din, indeks 124.

Po podatkih mednarodne statistike se v državah, vključenih v Montan Union, formirajo prodajne cene za kalorijo od 1,80 do 3,11 din, pač glede na asortiment računajoč pri tem 1 dolar 750 dinarjev. Pri izvozu v Avstrijo se dosejajo naslednje cene za eno tona premoga: kosovec \$ 10,70, dinarjev 8025, kalorija din 1,90, kocke 10,20 dolarjev ali 7650 dinarjev, kalorija 1,81 din. Za isti premog je cena na domačem tržišču naslednja: kosovec 6000 din, kalorija 1,42, kocke 5750 in kalorija 1,36 din.

Po zaključnem računu iz leta 1963 izkazujeta oba rudnika nizko akumulativnosti. Rudnik Trbovlje-Hrastnik je dosegel v 1963. letu 95 508 456 neto skladov ali 24 148 din na zaposlenega. Rudnik Zagorje pa le 88 381 din neto skladov v celoti. Ta sredstva ne zadoščajo niti za kritje obveznosti iz najetih kreditov za družbeni standard. Obema rudnikoma pa so nujno potrebna sredstva za gradnjo novih stanovanj.

Poleg nizkih prodajnih cen premoga je razlog za slabo ekonomsko stanje obeh rudnikov tudi majhno vlaganje v proizvodnje kapacitet, modernizacijo in raziskave teh podjetij v preteklih letih. Oba premogovnika sta po letu 1964 dobila v obliki kreditov za osnovna sredstva in za raziskave le 876 milijonov dinarjev. V tem obdobju pa je bila zvišana proizvodnja od 1 230 700 ton na 1 829 500 ton letno — indeks 148. Vsa dosedanja vlaganja v povečanje kapacitet in modernizacijo so bila v znatni meri iz lastnih sredstev 32 %. Položaj se v 1964. letu zaradi ponovno zvišanih cen reprodukcijskega materiala še poslabšuje. Podražili so se: jamski in rezan les, električna energija, jekleno okovje, prevozne usluge; povečale pa so se tudi nekatere druge obveznosti in prispevki, kar skupaj dodatno obremenjuje oba rudnika s približno 366 milijonov dinarjev.

Ponoven porast življenjskih stroškov in temu letu bo zahteval tudi ustrezno povečanje osebnih dohodkov. Sedanji ekonomski položaj pa ne omogoča izplačila osebnih dohodkov v lanskoletni višini.

Hudo pomanjkanje energije, predvsem pa premoga terja nujno reševanje problemov, ki zavirajo normalno poslovanje rudnikov rjavega premoga. Osnoven problem, ki zavira proizvodnjo premoga, je pomanjkanje delavcev, kar je seveda posledica zelo nizkih osebnih dohodkov. Osebni dohodki zasavskih rudarjev že vrsto let niso v pravem sorazmerju z osebnimi dohodki v drugih panogah gospodarstva. Nizki osebni dohodki pa so posledica planiranih cen premoga, oziroma nizke realizacije. Nujno je torej sprostiti cene rjavega premoga ter povečati osebne dohodke rudarjem, če hočemo kolikor toliko izboljšati kritično stanje preskrbe gospodarstva s premogom. Če tega ne bomo storili takoj, tudi bodoče investicije v rudarstvu ne bodo imele potrebnega učinka, ker rudnik ne bo imel več ustrezne delovne sile.

Drugo, prav tako resno vprašanje, je nujno dodelitev sredstev za povečanje kapacitet v rudnikih. V rudnikih še vedno ne vedo, ali bodo dobili sredstva za razširitev in modernizacijo proizvodnje ali ne, čeprav so vložili programe in zahtevke v predpisanem roku. Obstoja namreč bojazen, da bo tudi ta konkurs

doživel enako usodo kakor 45. natečaj, ki je bil preklican leta 1961, s tolmačenjem, da investicije v rudnikih niso potrebne.

Predsednik T i n e R e m š k a r : Besedo ima tovarišica Ana Rozman.

A n a R o z m a n : Uredba Zveznega izvršnega sveta o znižanju stopenj prometnega davka iz junija letošnjega leta je prinesla tekstilni industriji dokajšnje olajšave, tako da so podjetja pričakovala, da se bo s tem ukrepom ne samo izboljšal položaj, v katerem so se znašla zaradi zvišanja cen reprodukcijskega materiala in ostalih poslovnih stroškov v preteklem oziroma v začetku letošnjega leta, temveč da se bodo s tem ukrepom zagotovili tudi normalni pogoji poslovanja.

Uredba je res približno krila izpad dohodkov, ki so ga do časa njene uveljavitve povzročile omenjene podražitve in glede na naše možnosti nekako tudi normalizirala položaj, vendar žal samo trenutno. Po tem času je namreč prišlo do novega splošnega zvišanja proizvodnih stroškov, predvsem premoga, električne energije, transporta, carin itd.; hkrati pa tudi do večjih obremenitev čistega dohodka za zagotovitev istega nivoja realnih osebnih dohodkov, zaradi porasta cen živilskih proizvodov, s čimer pa niti uredba niti podjetja takrat niso računali. Na ta način je tekstilna industrija znova zašla v podoben položaj kot je bil ob koncu preteklega leta, to je v času, ko so se pristojni organi lotili reševanja nastale problematike.

Medtem ko so z navedeno uredbo organi Zveznega izvršnega sveta priznali in akceptirali povečanje poslovnih stroškov v tekstilni industriji in to rešili z znižanjem prometnega davka za prodajo na domačem trgu, z veljavnostjo od prvega aprila, pa so za isto proizvodnjo namenjeno za izvoz, spremenili izvozni faktor šele od meseca junija. Že to razlikovanje se mi zdi nelogično, da o anomalijah pri znižanju prometnega davka, ki je bil znižan manj pri tistih skupinah izdelkov, kjer so se stroški bolj povečali, sploh ne govorim. Žal pa tudi zapozneli popravek izvoznega faktorja ni prinesel zaželenega in potrebnega rezultata, ker se morajo podjetja pri izvozu še vedno odrekati precejšnjemu delu dohodka, ki bi ga sicer lahko z manj truda dosegla s prodajo na domačem trgu in to celo pri strogo kontroliranih cenah. Na podlagi konkretnih podatkov lahko trdim, da znaša ta izguba pri popravljenem faktorju za bombažne tkanine okrog 125 din za vsak dolar izvoza. Če vzamem določeno podjetje, ki izvažata okrog 22 % svoje proizvodnje, pomeni ta izvoz poleg večjih naporov tudi izgubo 10 % dohodka in čistega dohodka.

Čeprav se na široko govori in piše o stimulaciji tistih kolektivov, ki izvažajo, nam praksa dokazuje ravno nasprotno, saj podjetja zaradi obstoječih gospodarskih instrumentov z izvozom ne dosegajo niti rezultatov prodaje na domačem trgu. Res je sicer, da so bombažne predilnice in tkalnice do določene meje zainteresirane na izvozu, ker morajo z njim zagotoviti 40 % potrebnih surovin, vendar se to načeloma ne izvaja dosledno in podjetja, kolikor je znano, doslej še niso bila okrnjena pri dobavi surovin, pa četudi niso izvažala naloženih obveznosti.

Ob tej priložnosti moram omeniti tudi dejstvo, da se tekstilne tovarne, ki izvažajo izdelke, z višjo stopnjo obdelave, ne strinjajo z enotnim izvoznim faktorjem. Nobena skrivnost ni, da se disparitetna razlika pri izvozu stopnjuje z večjo udeležbo reprodukcijskega materiala in vložene delo v določenem izdelku in da je ta tem manjša, čim večja je udeležba surovin. Zaradi

tega tudi ni nič čudnega, če naša podjetja še vedno izvažajo skoraj polovico tkanin neobdelanih, se pravi v surovem stanju. Lahko rečem, da je ta pojav nekaterim podjetjem v prid, da o interesih družbe, ki to s predpisi omogoča ne more biti govora. Marsikdo bi mislil, da do navedenih disparitet prihaja le zaradi nizke delovne storilnosti, kar v znatni meri tudi drži. Toda prezreti ne smemo okolnosti, da nekateri naši obrati le dosegajo zahodno-evropske rezultate, pa ravno tako izgublajo pri izvozu. Nasploh pa sem mnenja, da glede delovne storilnosti premalo obravnavamo našo občo storilnost in da pod tem pojmom ne gre iskati samo gospodarske organizacije. Nimam namena, da bi moje besede izzvenele kot nekako toliko nepopularno tarnanje, vendar smatram, da se bodo pristojni organi v sklopu naših skupnih prizadevanj za izboljšanje plačilne bilance z inozemstvom morali soočiti tudi s to občutljivo problematiko.

Ob koncu bi želela izreči še mišljenje mnogih delovnih ljudi, da bi bilo treba nekako stabilizirati naš gospodarski sistem, neobhodne popravke in uskladitve pa izvajati čimveč z zniževanjem cen, ne pa s povečanjem življenjskih stroškov, pa čeprav jih spremlja ustrezno povečanje osebnih dohodkov.

Predsednik Tine Remškar: Besedo ima tovarišica Ivanka Šulgaj.

Ivanka Šulgaj: Osnovni problemi razvoja v prvih osmih mesecih letošnjega leta nam nalagajo izredno odgovornost, da sprejmemo taka stališča, ki bodo v kar najkrajšem času zagotovila skladen razvoj. Menim, da moramo čimprej priti tudi do tega, da bodo stališča Skupščine ustrezni organi tudi dosledno izvrševali. Gre za to, da je stališče treba tudi realizirati.

Vprašanje proizvodnje, produktivnosti dela, izvoza, uvoza in predvsem investicijske politike, je treba tako kot je to že začeto, hitro, odločno, predvsem pa pametno reševati. Proces razdelitve sredstev in prenosa razširjene reprodukcije na delovne organizacije ter vprašanje izvoza pa kaže še hitreje reševati, ker bodo sicer v mnogih gospodarskih organizacijah nastali težji pogoji za gospodarjenje.

Te zahteve ilustrirajo nekateri podatki s tržiške občine. Tržič je brez dvoma ena izmed redkih občin, ki ima pozitivno razliko med izvozom in uvozom. Izvoz na prebivalca bo letos dosegel že 300 dolarjev; podatki za prvih 8 mesecev letošnjega leta kažejo povečanje izvoza za 29%. To so vsekakor zelo ugodni in razveseljivi podatki, vendar se v delovnih organizacijah pojavlja še vrsta problemov, ki jih same ne bodo mogle rešiti.

Za primer sem izbrala tovarno čevljev »Peko«, ki je po izvozu na drugem mestu v občini, po porastu izvoza pa daleč prekaša vse ostale, saj znaša indeks za prvih 8 mesecev 172. Odprava prispevka na izredni dohodek in odprava prispevka družbenim investicijskim skladom, s katerih je bilo preneseno del sredstev na gospodarske organizacije, se je pozitivno odrazilo v podjetjih. Podjetja, ki so dobro poslovala, so s tem ukrepom prejela toliko sredstev, da lahko pokrivajo brez podražitve lastnih izdelkov stroške, ki so nastali s podražitvijo preмога, električne energije ter prehrambenih artiklov.

Ti ukrepi so povečali interes gospodarskih organizacij za dobro poslovanje. Tako ugotavljamo, da je na primer podjetje »Peko« povečalo nasproti osmim mesecem lanskega leta v 1964. letu fizični obseg proizvodnje za 29%, kar je omogočilo povečati za 29% celotni dohodek, za 20% čisti dohodek in osebne dohodke za 33% ter sorazmerno povečanje skladov. Ti rezultati so bili doseženi

s smotrnejšo organizacijo dela, z delno uvedbo druge izmene in s preusmeritvijo proizvodnje in to brez novih investicij ter pri istem številu zaposlenih. To je lep primer gospodarske organizacije, ki je usmerjena na intenzivno gospodarjenje.

V gospodarskih organizacijah pa še vedno vlada nezadovoljstvo zaradi počasnosti prilagajanja deviznega režima novim pogojem oziroma potrebam. Na tem področju se praktično še ni nič spremenilo. Samo spodbujanje podjetij za izvoz brez materialne stimulacije ne bo moglo roditi gospodarskih rezultatov. Podjetja namreč lahko izvažajo samo v okviru svojih finančnih možnosti, to je toliko, da zaradi izvoza ne zaidejo v izgube. Podjetje »Peko« je do 15. septembra izpolnilo letno izvozno obveznost in bo predvidoma do konca leta izvozilo za 1 250 000 dolarjev ali tretjino svoje proizvodnje.

Sprostitev cen surovih kož na domačem tržišču ob sorazmerno nizki domači proizvodnji je povzročilo 10 % podražitev usnja, te podražitve pa imajo še vedno tendenco naraščanja. Treba bi bilo po najkrajši poti zagotoviti surovine iz uvoza, kajti s tem bi se cene na domačem tržišču umirile. V podjetjih pa ugotavljajo, da banke ne morejo plačevati nabavnih niti iz dodeljenih deviz in celo niti ne iz omejene kvote, ki podjetju ostaja kot participacija. Panoge, ki ustvarjajo sorazmerno visok devizni priliv, bi zato morale imeti prednost pri deviznih plačilih. Končno pa je že skrajni čas, da se uvoz poveže z izvozom. Dokler bodo podjetja prejela le 7 % deviz kot retencijsko kvoto, moramo razumeti, da to ne stimulira izvoza. Dokler kolektiv ne sodeluje pri uporabi 93 % ustvarjenih deviz, ga je težko brez ustrezne dinarske stimulacije siliti k izvozu. Razpolaganje z devizami je po sedanjem sistemu izven sfere poslovnih podjetij.

Ne moremo biti tudi zadovoljni s počasnostjo prilagajanja nekaterih ekonomskih instrumentov, ki sedaj destimulirajo kvalitetno proizvodnjo. V industriji obutev je v veljavi od leta 1961 diferencirana stopnja prometnega davka. Tovarniška prodajna cena pod 4500 din je obdavčena s 5 %, nad 4500 din pa z 10 %. Namen višje stopnje prometnega davka je bil večja obremenitev obutev, ki se prodaja po višjih cenah, pri čemer je bila mišljena luksuzna obutev. Dejansko je s tem zvišanim davkom obremenjena le solidnejša obutev, katero kupujejo srednji in nižji sloji potrošnikov. Ker je osnova za odmero nastala nespremenjena in ker so proizvodni stroški v štirih letih bistveno porasli, je tega zvišanega davka plačalo samo podjetje »Peko« leta 1961 še 21 000 000 din, 1964 leta pa bo plačalo 119 milijonov.

Ker je diferencirana stopnja prometnega davka zgrešila svoj namen in prizadene proizvajalce kvalitetne obutev, je bila sprožena že vrsta predlogov, naj se uvede enotna stopnja prometnega davka. Ker so se materialni stroški dvignili, nezadržno rastejo tudi finančna bremena iz tega davka. Na noben predlog pa podjetja ne dobijo ustreznega odgovora. Mislim, da primer dokaj dobro ilustrira probleme in še nerešena vprašanja, katera moramo čimprej rešiti ter s tem spraviti naše gospodarstvo v mirnejši in predvsem normalen tek.

Predsednik Tine Remškar: Besedo ima Davorin Ferligoj.

Davorin Ferligoj: Tovarišice in tovariši poslanci! Po predvidevanjih družbenega plana Socialistične republike Slovenije za 1964. leto naj bi se na področju turizma povečal promet, merjen po številu nočitev, za 9 % od tega domačih gostov za 3 %, tujih pa za 22 %. Po rezultatih iz meseca avgusta ugotavljamo, da bodo ta predvidevanja ne le dosežena, ampak tudi presežena. Skupno

število nočitev se je namreč povečalo za 15 %, od tega pri domačih gostih za 11 %, pri tujih pa za 24 %. Iz tega lahko sklepamo, da so bili razni ukrepi za povečanje turističnega prometa uspešni in da je bil in dosežen zelo dober učinek vloženih investicijskih sredstev. To nam potrjuje tudi za okoli 30 % večji devizni priliv; torej smo tudi v tem pogledu prekoračili plan, ki je računal s 26 % povečanja priliva deviz.

Povečanje deviznega priliva znaša približno 4 milijone dolarjev ali 3 milijarde dinarjev. Ta devizni efekt pa bi bil lahko še večji, če bi bile kapacitete zgrajene na osnovi novih naložb in dokončane vsaj do začetka glavne sezone. Po približni oceni so bile te nove kapacitete izkoriščene v letošnji sezoni samo okoli 50 %, ker so bili nekateri objekti dograjeni šele v avgustu, oziroma še danes niso v celoti usposobljeni. Lani in že prejšnja leta smo ugotavljali, da je treba začeti z investicijami v turizmu takoj po končani glavni sezoni zato, da omogočimo investitorjem dokončati nove zmogljivosti do prihodnje sezone. Kot primer bom navedel, da je lani Gospodarska banka v sporazumu z Jugoslovansko investicijsko banko odobrila prve tranše investicij 22. oktobra, druga pa šele 16. decembra, z rokom izgradnje večine teh objektov do 1. junija letošnjega leta. Mislim, da ta dejstva ne potrebujejo komentarjev. Saj je vsakomur jasno, da je v šestih zimskih mesecih težko zgraditi nove moderne hotele in druge zahtevne objekte. Sklenili smo, da se to ne sme več ponavljati. Na žalost ugotavljamo, da se letos stanje ni v ničemer izboljšalo, nasprotno, še poslabšalo.

Čeprav sta Zvezni izvršni svet in Zvezna skupščina že junija t. l. sprejela sklep o soudeležbi federacije pri financiranju investicij ter, da je 13. junija 1964 tudi upravni odbor Jugoslovanske investicijske banke že razpravljal o kriterijih financiranja v turizmu, iz česar se lahko točno izračuna participacija naše republike, nismo dosedaj v Sloveniji niti določili, kaj in kje se bo investiralo, niti rešili način financiranja. Po naših izračunih bo naša republika participirala na zveznih sredstvih približno milijardo 500 milijonov dinarjev, medtem ko bo znašal delež podjetij okoli 600 milijonov. Zveznim sredstvom je potrebna 40 % soudeležba lokalnih sredstev, ker pa nam je finančno stanje občin in podjetij znano, sem mnenja, da ne bodo mogla zagotoviti zahtevane udeležbe. Prav iz tega razloga je potrebno, vsaj letošnje, oziroma prihodnje leto, kot prehodno obdobje, dokler se ne okrepi ekonomska baza gospodarskih organizacij v turističnem prometu, čimprej določiti načela, po katerih se bodo usmerjala sredstva, ki so se prelila iz bivših družbeno-investicijskih skladov v bančna sredstva. Vsem je znano, da večina podjetij, ki bodo participirala na devizni realizaciji, nimajo še v celoti kritih prekoračitev pri lanskoletnih investicijah ter da so obremenjena z velikimi potrebami za ureditev vrste manjših problemov, ki vsi zahtevajo finančna sredstva.

Teh vprašanj ne postavljam zaradi zahteve po večjih investicijah v turizmu. Investicije naj bodo v takšni višini, kolikor dovoljujejo naše finančne zmogljivosti. Omeniti pa moram, da niso bile predvidene restrikcije za turizem, niti v zveznem niti v republiškem merilu, kar mislim, da je prav. Mogoče bi bilo celo prav, da bi na račun restrikcij v drugih panogah celo povečali investicije v turizmu, saj je prav devizna situacija največji problem našega gospodarstva. Turizem pa je prav tista panoga, ki nam lahko z relativno najmanjšimi sredstvi največ prispeva k dotoku realizacije deviz. Zato predlagam, da pristojni organi čimprej pripravijo bilance razpoložljivih investicijskih sredstev in to zveznih, republiških in občinskih podjetij, da se na podlagi višine sredstev, ki jih predvidevajo programi, določijo investicije za prihodnjo turistično sezono.

Povedati je treba, da je na tem področju že veliko narejenega, saj so pristojni republiški organi že izdelali 3 liste predlogov za investicije po določenem vrstnem redu v skupnem znesku 8489 milijonov, ter da je v Gospodarski banki Slovenije že preko 80 zahtevkov za več kot 15 milijard investicij, medtem ko novi zahtevki še vedno prihajajo. Lahko se trdi, da je vsaj 80 % teh zahtevkov v skladu s sklepi in smernicami, ki so jih sprejeli naša Skupščina in drugi organi. Mislim, da zato ne bo težko izračunati in izbrati najprimernejše programe in zahtevke. Ker pa verjetno sredstva za investicije v turizmu ne bodo mogla zadostovati za vse potrebe, predlagam, da bi do prihodnje sezone najprej krili nastale prekoračitve pri dosedanjih izgradnjah, dokončali že začete objekte ter dogradili objekte, ki jih zahteva funkcionalno gospodarjenje. Pri tem moramo upoštevati, da smo v dosednji investicijski izgradnji prišli v večini turističnih krajev do faze, ki zahteva primerno kompletiranje zgrajenih objektov, ker bo šele to povzročilo polno izkoriščanje že vloženi sredstev.

Če bomo tako uspeli hitro mobilizirati vse te činitelje, bomo omogočali intenzivnejšo pripravo dokumentacije, pospešili priprave za gradnjo, iskanje izvajalcev in drugo, z vsem tem pa bodo investicijska sredstva že v prihodnji sezoni lahko dala svoj polni finančni efekt. Obveščeni smo tudi, da bodo do prihodnjega leta močno olajšane obmejne formalnosti za sosednjo Italijo in Avstrijo. To bi pomenilo spricho velikega zanimanja tamkajšnjih ljudi za prihod v našo državo nove probleme. Vedeti moramo, da bo prav naša republika morala poleg vse večjega tranzita vzdrževati večino pritiska teh sosednjih turistov, saj nam kažejo že letošnje izkušnje, da smo v turistični sezoni že bili v veliki stiski na vseh področjih, tako glede nastanitve, kakor glede prehrane teh turistov. Ta pritisk se bo v prihodnjem letu nedvomno še močno povečal. Če ob tem pretehtamo že omenjena investicijska sredstva in ukrepe, potem ta ne bodo zadostovala. Potrebno bo pristopiti k širši dobro organizirani akciji za usposobitev vseh vrst nastanitvenih, prehrambenih, trgovinskih, predelovalnih in drugih kapacitet, ki bodo zadovoljile potrebe in izkoristile možnosti za čim večjo realizacijo sredstev, ki se nam s tem ponujajo.

Eden od osnovnih problemov, ki se je pokazal kot pereč že v letošnji turistični sezoni, je nedvomno pomanjkanje avtocampov. Ta pritisk ni bil še nikoli tako močan kot letos, saj so bili avtocampi prenapolnjeni ves čas trajanja sezone. Drugo, kar smo občutili v zvezi s pomanjkanjem campov je, da so turisti obiskovali prav vse kraje naše republike, iz česar lahko sklepamo, da je celotna naša republika izredno močno turistično področje. Zato je potrebno, da mobiliziramo prav vse razpoložljive sile od turističnih društev, preko avto-moto društev do manjših gostinskih obratov za organizacijo avtocampov na celotnem področju Slovenije. Saj lahko vsako turistično društvo, vsak še tako majhen gostinski obrat, bodisi privatnega, bodisi socialističnega sektorja, z majhnimi sredstvi pripravi prostor za taborjenje. Prav tako je možno zagotoviti v obstoječih manjših gostinskih obratih prehrano turistov.

Drug pomemben faktor v turizmu predstavljajo privatne sobe, ki se prav tako lahko z manjšimi sredstvi uredijo v sleherni naši vasi, oziroma v kakršnemkoli kraju republike. Omenil bom le en sam primer, kako veliko je zanimanje inozemskih turistov za privatne sobe. Samo piranska občina je letos povečala število nočnin inozemskih turistov v privatnih sobah za preko 100 %, kar predstavlja tudi v globalnem številu veliko, saj upajo, da bodo dosegli pri privatnih sobah okoli 100 000 nočnin. To množično akcijo bi morali podpreti naši politični, oblastni in upravni organi. Kar pa je najvažnejše, potrebno bi

bilo sprostiti določena finančna sredstva, da se to veliko iniciativo in voljo naših ljudi podpre. Potrebno bi bilo nadalje ustanoviti tudi sklade za pospeševanje turizma v posameznih krajih, kamor naj bi se stekala turistična taksa, del prometnega davka na alkoholne pijače in druga morebitna sredstva.

Potrebno bi bilo mobilizirati določena sredstva komunalnih bank, občinskih skladov in drugih virov za pomoč pri urejevanju zgoraj naštetih problemov. Prepričan sem, da bi s tako vsestransko mobilizacijo ljudi in sredstev bili sposobni vsaj do neke mere rešiti probleme, ki so še pred nami na tem področju dela.

Predsednik Tine Remškar: Besedo ima Mara Cerkovnik.

Marja Cerkovnik: Tovariši in tovarišice poslanci! Dovolite, da spodbudim nekatera razmišljanja v zvezi z ugotovitvijo v predloženem gradivu, ki se glasi, da družbene službe, z njimi pa tudi terciarne dejavnosti zaoztajajo za splošnim družbenim razvojem, to pa zopet negativno vpliva na razvoj samih gospodarskih dejavnosti. Ta ugotovitev je brez dvoma upravičena in opozarja, da v praksi še nismo ovrednotili urejevanja življenjskih pogojev, ki naj bi bili sestavni del prizadevanj za uspešno rast produktivnosti dela. Zdi se mi enostransko, da ocenjujemo vzroke za še nizko razvitost produktivnosti dela v celoti, samo s slabo organizacijo dela, neizkoriščenostjo kapacitet in menim, da bi morali vzroke nizke produktivnosti, vsaj v bodoče globlje in bolj vsestransko ocenjevati. Upoštevati bi morali enakovredno vse tisto, zaradi česar produktivnost dela bodisi nazaduje, bodisi njena vrednost ni realna. Če dovolite, bi predlagala, da dodamo dosedanjim komponentam ocenjevanja še eno, kot važno in bistveno, namreč urejenost življenjskih pogojev delovnih ljudi.

Smatram, da je proizvajalec osrednji kreator uspešne rasti produktivnosti dela s svojo zainteresiranostjo za delo, s svojo spretnostjo in znanjem, s predlogi za izboljšave delovnega procesa, skratka s svojo intelektualno in tudi emocionalno pripadnostjo delu, s kondicijo za delo in stremljenjem, da bi bilo delo opravljeno čim hitreje in čim bolje.

Že vrsto let opazujem deficitarnost prav tistih služb, ki smo jih že spoznali in priznali kot desno roko moderne proizvodnje, saj je samo po sebi razumljivo, da delovni človek, ki ima urejene stanovanjske pogoje, urejeno prehrano, ki je na delu brez skrbi za varnost in vzgojo svojega otroka, čigar zdravje ni dan za dnem ogroženo zaradi težkih življenjskih razmer, lahko in rad usmeri velik del svojih sil in prizadevanj k delu.

Morda bi temeljitejše in prizadevnejše raziskave potrdile domneve, da težki življenjski pogoji še vedno velikega števila naših delovnih ljudi zadržuje njihovo delovno in ustvarjalno pobudo, da je naš delovni človek še vedno preveč zaposlen s svojimi individualnimi skrbmi, ki začenjajo pri pomanjkanju stanovanj, se nadaljujejo s skrbmi za varstvo otroka, da ne govorimo o tem, da urejene prehrane, ki naj bi bila gorivo za njegovo delovno in zdravstveno kondicijo, sploh ne more upoštevati, ker ne vidi te možnosti v obratih družbene prehrane. Morda bi analize ali same ankete v delovnih organizacijah, ki bi temeljiteje raziskale, koliko časa in sil vzamejo delovnemu človeku ti neurejeni pogoji, potrdile domnevo, da smo na pravi poti, ker smatramo, da predpogoj za rast produktivnosti dela in samo smotrna organizacija, izkoriščenost kapacitet in opremljenost, marveč da so temu enakovredni urejeni življenjski pogoji delovnih ljudi in da šele urejenost teh pogojev pogojuje tudi večji interes

za urejanje vseh drugih pogojev in intenzivnejše razmišljanje o načinih urejanja.

Drugo, kar bi rada omenila v zvezi z ugotovitvami je, da bi morali v položaju, v kakršnem smo, še vedno vztrajati in neprestano stremeti za tem, da se kvalifikacijska struktura naših delovnih ljudi neprestano viša. Torej bi morali bolj intenzivno in množično usposabljeni tudi tiste proizvajalce in proizvajalke, ki že delajo. Moderna proizvodnja, samouprava ter vsa druga področja materialne proizvodnje terjajo vse bolj usposobljenega in bolj izobraženega človeka. Iz tega razloga je potrebno, da mu sproščamo čas, kar velja posebno za delovno ženo in mlade zaposlene zakonce in to je tisti čas, ki ga uporabijo za opravila v individualnem gospodinjstvu. Mlade zaposlene družine omenjam zato, ker novejši podatki kažejo, da mlade zakonce, ki so zaposleni, zdaj že skupno obremenjujejo skrbi za vsakodnevno urejanje življenja in varstvo otrok in jih to ovira v dobi najboljše delovne kondicije, najbolj svežega delovnega elana, da ne napredujejo tako, kot bi lahko, kar je zopet težko v splošni rasti produktivnosti dela.

Urejanje teh pogojev terja večja materialna vlaganja v tiste službe, ki naj razbremenijo zaposlenega človeka, oziroma zaposleno družino in omogočijo, da bo lažje in bolj smotrno razporejala in uporabila čas v prid večjim delovnim prizadevanjem in s tem pospeševanju rasti produktivnosti dela.

Razpolagam z nekaterimi podatki iz Nemške demokratične republike, kjer so vzporedno z zaposlovanjem žensk urejali tudi pogoje za razbremenjevanje, ki obsega vse zdravstvene zaščite žene in otroka, otroškega varstva, obratov družbene prehrane, ki so postali zakon, celodnevna bivanja otrok v šoli, do pralne industrije. Vzporedno urejanje se je izkazalo kot rentabilno z visokimi številkami in procenti kvalificiranih žensk. Samo nekaj najbolj bistvenih podatkov. Devetdeset odstotkov deklet, ki končujejo v poslednjih letih obvezno šolanje, se usposobi in izšola za poklic, saj jim že doslej urejena in vse bolj pospešeno urejevana družbena baza v pomč družini ne zamegljuje več poklicne perspektive. Vsaka četrta visoko kvalificirana moč v gospodarstvu in vsaka tretja strokovna moč v gospodarstvu je ženska, tu seveda ni upoštevana administracija. V kmetijstvu in gozdarstvu ima 37 779 žena kvalifikacijo s strokovnim izpitom, medtem ko tvorijo žene v nematerialni proizvodnji, torej v administraciji, v zdravstvu, v umetniških poklicih, v humanističnih znanostih, na univerzah in v prosveti 55 % poklicne udeležbe. Udeležba v izrednem in rednem študiju na univerzah in visokih šolah znaša preko 50 %, prav toliko pa tudi v strokovnih šolah. Ker delež srednji in visoko plačani skupini zaposlenih solidno raste, to iz leta v leto bolj potrjuje rentabilnost in tudi upravičenost obstoja družbene baze.

Stanje, ki ga kaže naša informacija o otroškem varstvu pri nas, nas postavlja na predzadnje mesto v Evropi. Če pomislimo, da mora imeti otroško varstvo prioriteto, potem je to zaskrbljujoče še toliko bolj, ker vemo, da dinamika zaposlenih žensk še bolj raste, kar potrjuje sklepanja o še velikih rezervah delovne sile v ženskem prebivalstvu. Toda že samo stanje v otroškem varstvu, ki naj bi bilo na prvem mestu skrbi v interesu obvarovanja otroka in njegove zdrave rasti, opozarja hkrati tudi na veliko pomanjkanje vseh tistih baz, ki naj bi delovnemu človeku ohranjale delovno kondicijo ter ga spodbujale, da bi s pomočjo višje kvalifikacije in višje izobraženosti stremel k višji storilnosti in večjim dosežkom na delovnem mestu in k razvijanju svojega delovnega področja. Te baze so brez dvoma pospešena industrijska gradnja stanovanj ter taka

stanovanjska politika, ki bo upoštevala tudi stanovanjske potrebe družin z nizkimi dohodki, otroško varstvo, celodnevno bivanje otrok v šoli, družbena prehrana za otroke in zaposlene starše ter pralno industrijo.

V interesu smotrnega in pospešenega urejanja življenjskih pogojev za delovne ljudi in posebej za delovno družino, v interesu tega, da ne bi iz leta v leto samo formalno ugotavljali veliko potrebo po družbenih službah, kar je neučinkovito, predlagam naslednje:

1. Urejanje življenjskih pogojev delovnega človeka mora postati ena bistvenih in enakovredno upoštevanih komponent v prizadevanjih za višjo rast produktivnosti dela, pa tudi spremljajoča vsebina analiz v zvezi z rastjo produktivnosti dela v pripravah na 42-urni delovni teden, ter vsebina razprav v našem Republiškem zboru.

2. Da bi družbeno utemeljili in podprli standard delovnega človeka, mora biti ta predvsem tako zasnovan, da omogoča visoko delovno kondicijo, obvarovanje zdravja, izobraževanje, dovolj počitka, urejene stanovanjske in prehranske pogoje in preprečuje zaskrbljenost za razvoj in vzgojo njegovega otroka. Predlagam, da bi vključili v ta standard po postopnem vrstnem redu vse tisto, kar je potrebno pospešeno urejati: stanovanje in otroško varstvo, družbeno prehrano, celodnevno bivanje otroka v šoli in pralno industrijo.

3. Urejanje vsega tega terja višje materialno vlaganje kot doslej, terja pa tudi smotrno programiranje. Predlagam, da končno ovrednotimo vlaganje v življenjske pogoje delovnega človeka, oziroma zaposlene družine z istimi merili kot jih vrednotijo razvite industrijske dežele, ki so spoznale, da so materialna vlaganja v urejenost življenjskih pogojev delovnih ljudi in zaposlenih družin prav tako smotrna in gospodarsko rentabilna kot vlaganje v samo gospodarstvo.

4. Predlagam, da dobi pri tem posebno mesto zaposlena družina, ne samo v interesu višje produktivnosti dela in stoddotne zainteresiranosti za delo, marveč tudi iz razloga, ki je že dolgo spoznan in jasen, namreč iz urejenih družin prihajajo na vsa področja družbenega življenja urejeni mladi ljudje, ki jim je družinska vzgoja v urejenih pogojih izoblikovala profil človeka. Če namreč oblikujemo človeški izraz socialistične družbe, moramo vedeti, da ne potrebujemo samo ljudi s kvalitetnim strokovnim znanjem, marveč hkrati ljudi, ki bodo kolektivni, solidarni, gospodarni, varčni, požrtvovalni, vestni in predvsem pošteni. Z vsem zaupanjem se bo treba opreti na vse te lastnosti, če bomo hoteli uresničiti program Zveze komunistov in načelo ustave.

5. Predlagam, da kategorično odklonimo stališča, ki se pojavljajo, naj življenjske pogoje otroka odreja samo osebni dohodek proizvajalcev. S tem ne samo, da prizadenemo družine z nizkimi dohodki in več otroki, ampak je to v nasprotju z obveznostmi, ki smo jih zapisali v program Zveze komunistov v posebno poglavje o družini v novih pogojih, medtem ko z gornjimi stališči priznavamo, da nas otrok take družine oziroma otrok matere samohranilke nič ne skrbi in se s tem odrekamo nekaterim temeljnim principom socialističnega humanizma.

6. Predlagam, da se prične s prizadevnim ugotavljanjem in raziskovanjem teh problemov, ki zadevajo in prizadevajo proizvajalce in proizvajalke v proizvodnji in v vsakdanjem življenju z upoštevanjem izkušenj, ki so za naše pogoje uporabne in sprejemljive, da prizadevanja za urejenost na tem področju življenja ne bi bila več samo maloštevilna, načelna prizadevanja, marveč tudi v praksi enakovredna in upoštevana problematika splošno družbenega pomena.

Predsednik Tine Remškar: Besedo ima tovarišica Justa Kos.

Justa Kos: Tovarišice in tovariši poslanci! Tovarišica predgovornica je povedala že polovico mojega referata, vendar bi nekatere stvari še dodala.

Iz analize izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana Socialistične republike Slovenije v 1964. letu za prvih 8 mesecev je razvidno, da je otroško varstvo kot pomembna družbena dejavnost za oblikovanje mlade generacije in za splošen družbeni napredek zaostajalo za splošnim gospodarskim in družbenim razvojem ter potrebami občanov. Vendar je tudi z vidika gospodarskega razvoja človeka bistveni faktor takega napredka, saj je od njegovih ustvarjalnih usposobljenosti odvisno, v kolikšni meri bo aktivizirana sodobna organizacija dela in moderna tehnika. V praksi bo nujno treba zavreči že kar kronično brezbrizen odnos do urejanja vprašanj, ki zadevajo delovnega človeka in njegovo družino. V zadnjih letih smo z novimi zgradbami pridobili nove ustanove za otroško varstvo le v Ljubljani, Jaršah in Škofji Loki, pa še te so bile v gradnji že v 1962. letu. V ostalih krajih pa rešitev odlagajo zaradi pomanjkanja sredstev in zaradi neizdelanih programov, zlasti urbanističnih. Iz leta v leto jih rešujejo z različnimi adaptacijami. Opozorila bi rada na nekatere vzroke, zaradi katerih imamo težave pri razvijanju otroškega varstva in nam tako stanje ne dela časti. Glavni plačnik za otroško varstvo so s 55 % udeležbo skladi za šolstvo, starši pa prispevajo 45 % za kritje stroškov vzgojno-varstvenih ustanov. Podatki kažejo tudi na neurejenost in različnost stališč glede prispevanja sredstev iz družbenih skladov za investicije, ter na neizdelan sistem sofinanciranja. V gradivu, ki sem ga imela na vpogled, so zanimivi podatki, kdo vse financira naše otroško varstvo. Mislim, da je s strani gospodarstva in gospodarskih organizacij še vedno premalo razumevanja za vzgojo in varstvo otrok, saj so zelo redki primeri, da so gospodarske organizacije iz sredstev skupne porabe prispevale v ta namen.

Čeprav smo z resolucijo o nalogah komune jasno opredelili naloge na tem področju in sta tudi v skupščinskih razpravah bila ponovno poudarjena pomen in odgovornost družbene skupnosti pri urejanju pogojev za zdrav in vsestranski razvoj mlade generacije, lahko ponovno ugotovimo, da na področju otroškega varstva že 10 let ni bilo nobenega napredka. Tako desetletja vključujemo v organizirano varstvo v industrijsko razvitih komunah kot v Domžalah 1,4, v Radovljici 1,8, v Litiji 1,9 in v Novem mestu 1,2 vseh otrok. V vseh občinah, razen Ljubljana-Center in Bežigrad, pa je deležno varstva manj kot 10 % predšolskih otrok. Iz analize je tudi razvidno, da je problem varstva šolskih otrok pogosto še bolj pereč, kot predšolskih. V ljubljanskem okraju je v varstvo vključenih 2583 šoloobveznih otrok od 7. do 18. leta ali 2,9 % od 88 894 te starosti. To so podatki za maj 1964. Stanje je nevdržno. Menim, da bi se družbene sile v komunah morale zlasti tu angažirati in vztrajati na tem, da bodo programi razvoja vzgoje in varstva otrok takšni, kot si želimo. Pri reševanju teh vprašanj smo še premalo usmerjeni na odločanje občana in proizvajalca v delavskih svetih in občinskih skupščinah. Kljub vsemu razumevanju občinskih skupščin za ta vprašanja, pa nam podatki zgovorno kažejo, da na tem področju v našem okraju nismo napredovali. Na eni strani sicer kažemo vse razumevanje do teh vprašanj, na drugi strani pa konkretno nismo pripravljene povečati družbene skrbi za otroke proizvajalcev, čeprav je njih proizvodnost dela povezana s tem problemom. Srečujemo se še z vprašanji družbenega položaja žena, do katerega zelo pogosto nimamo jasnega in enotnega stališča, kar nedvomno ovira družbeno

akcijo za hitrejšo vključevanje žensk v družbeno-politično delo in samoupravne organe. V zelo majhnem odstotku zasledimo po naših občinah v samoupravnih organih žene na vodilnih mestih, da sploh ne govorimo o udeležbi žena na vodilnih mestih v našem gospodarstvu. Često se namreč predpostavlja, da je samo za zadnje razdobje našega razvoja značilna visoka stopnja zaposlenosti žena in da bo s povečanjem obsega in družbenega standarda prenehala potreba po zaposlenosti žensk. Zagovorniki očitno nočejo razumeti sprememb, ki jih je v življenju družine in žene že povzročil splošen družbeni razvoj. Menim, da bi bilo treba uskladiti poklicno delo in materinstvo. Stremeti bi morali za tem, da razbremenimo ženo — proizvajalko pri opravljanju domačih del in se zavzemati za razvijanje družbene skrbi za otroka, da bi s tem omogočili vključevanje žene — proizvajalke v delo samoupravnih organov in v družbeno delo. Zato bi morali vprašanjem, ki zadevajo življenje in delo človeka, pripisovati največji družbeni pomen in jih urejati najmanj toliko prizadevno, če ne še bolj, kot tista, ki se nanašajo na razvoj proizvodnih sredstev. Človek je bistven faktor vsega napredka in od njegovih ustvarjalnih sposobnosti je odvisno, v kolikšni meri bo aktivizirana sodobna organizacija dela. Zato družbena skrb za otroka, ki omogoča zdrav razvoj bodoči delovni generaciji in višjo storilnost dela zaposlenih staršev, sodi med družbene dejavnosti, ki bi morale imeti prednost v programih družbenega razvoja.

Predsednik Tine Remškar: Prekinjam razpravo in odrejam 15 minut odmora.

(Seja je bila prekinjena ob 18. uri in se je nadaljevala ob 18.20.)

Predsednik Tine Remškar: Nadaljujemo z razpravo. Besedo ima tovarišica Tončka Rebek.

Tončka Rebek: Pereče vprašanje, o katerem se v zadnjem času precej razpravlja, je vprašanje odkupa grozdja in vina. Ostre in živahne diskusije o problemih odkupa, ki se te dni vršijo po vaseh na območju skupščine Nova Gorica in Ajdovščina, nujno zahtevajo globljo in realno proučitev nastale situacije. Proizvajalci na teh področjih, kot tudi ostali činitelji izražajo bojazen, da bi zaradi pre nizkih odkupnih cen grozdja morali v naslednjih letih opustiti proizvodnjo grozdja. Navadno grozdje se v teh področjih odkupuje v povprečju 2,5 dinarja za sladkorno stopnjo, kar znaša približno 40 do 45 din za kilogram. Očitno je, da ta cena ne stimulira dovolj kmetijskih proizvajalcev, ki na raznih posvetovanjih, sestankih in tudi na sejah občinskih skupščin izražajo negodovanje, ker s tem ne krijejo niti stroškov za vzdrževanje vinogradov. Prav tak je problem s sortnim grozdem, kot je rebula in malvazija, ki se na našem področju odkupuje približno po 3 din za stopnjo sladkornosti, kar je glede na vloženo delo pre nizko. Živahne diskusije o pre nizko določenih cenah, ki silijo proizvajalca na Primorskem na opuščanje proizvodnje grozdja, postavljajo v ospredje še drug problem. Kmetijske organizacije na tem področju ne morejo odkupiti vseh količin grozdja zaradi premajhne kapacitete kleti in zaradi izredno nizkih cen grozdja in vina iz ostalih republik v državi. Po nepopolnih podatkih, katere navajajo odgovorni uslužbenci v teh zadrugah, je moč iz Socialistične republike Srbije in Hrvatske nabaviti vino po približno 70 do 80

dinarjev za liter, franko zadruga oziroma klet na našem področju. Nadalje navajajo, da se z odkupom v sosednjih republikah izboljša situacija glede cen vina na našem področju, ker se lahko formira povprečna prodajna cena teh vin glede na cenejša vina iz drugih republik in dražja iz našega področja. V teh zadrugah namreč trdijo, da je cena 45 din za odkup grozdja v odnosu na druge republike še visoka in da predstavlja za zadruge tudi povečanje nabavnih cen in stroškov. To vprašanje je treba proučiti iz dveh vidikov: s strani proizvajalca, kjer gre za njegov obstoj in s strani zadruge, kjer gre za plasma in realizacijo vin v odnosu na cenejšo konkurenco.

Drug pereč problem, ki je v zadnjem času v ospredju na vseh javnih razpravah, so prodajne cene v trgovski in gostinski mreži. Velike razlike med odkupno in prodajno ceno v gostinski in trgovski prodajni mreži se opravičujejo na račun davka. Za rešitev tega problema je bilo že nekaj storjenega, vendar pa je glede na situacijo, ki nastaja, prav tako nujno ob vsakem vremenu odločno in učinkovito ukrepati. Nihče danes ne more trditi, da je šaljiva pripomba, češ da za en liter prodanega vina znaša postrežnina prav toliko, kot znašajo vsi stroški proizvajalca odkupljenega vina.

Vsekakor sem poskusila v teh kratkih obrisih zajeti pereče probleme na našem področju, kolikor pa nisem vsega zajela, pa naj me tovariši, ki se s tem ukvarjajo, dopolnijo. Vendar pa se je treba v probleme poglobiti in jih takoj rešiti.

Predsednik T i n e R e m š k a r : Besedo ima Tomaž Tomažič.

T o m a ž T o m a ž i č : Tovarišice in tovariši! V zvezi z blagovno izmenjavo z inozemstvom, bi se želel dotakniti vprašanja uvoza reprodukcijskih materialov. Spričo današnje devizne situacije se mnogo podjetij redno bori z velikimi težavami pri pravočasnem zagotavljanju potrebnih reprodukcijskih materialov iz uvoza. Zamude, ki nastajajo v proizvodnji zaradi zakasnelih in nerednih dobav, so predvsem v industriji v zadnjem času znatne in se negativno odražajo pri izvrševanju planskih nalog. Skoraj vedno se dogaja, da prihaja zaradi tega do zastojev v proizvodnji, posledice tega pa so, razen občutnih finančnih izgub, še neizpolnjevanje pogodbenih obveznosti nasproti partnerjem v inozemstvu kot tudi v tuzemstvu. Zastoji v proizvodnji pa imajo razen tega še zelo škodljiv odmev med neposrednimi proizvajalci. Ti so v takem nenormalnem stanju najbolj prikrajšani, saj so velikokrat ogroženi njihovi osebni dohodki. Nerednemu dotoku teh materialov iz uvoza je v največji meri vzrok nepravočasno in rokovno predolgo izvrševanje plačilnih nalog za inozemstvo. Spričo takega stanja podjetja vsekakor niso v stanju izvajati principov sodobnega gospodarjenja, kot so doseganje večje proizvodnosti dela, boljše izkoriščanje proizvodnih kapacitet, velika serijska proizvodnja itd., saj je eden od predpogojev za doseganje takih ciljev vsekakor redna in pravočasna oskrba s potrebnimi reprodukcijskimi materiali in surovinami.

Ne bi želel razpravljati preveč splošno, zato mi dovolite, da delno prikažem problematiko s tega področja v elektroindustriji. Kot primer bi navedel EM Maribor. Po pogodbenem dogovoru med tem podjetjem in poslovno banko, konkretno Jugobanko, je bila za planirano proizvodnjo v letu 1964 predvidena zagotovitev deviznih sredstev v višini prikazanih planskih potreb. Pogodba pa vsebuje klavzulo, po kateri Jugobanka jamči za pravočasno in sploh za prodajo deviz le v okviru učinkovito razpoložljivih sredstev. Na tej osnovi in z obsto-

ječimi prehodnimi zalogami materialov, ki so ostali iz leta 1963, in materiali, ki so bili nabavljeni iz prejetih avansov na devizna sredstva, je bil proizvodni start v začetku leta sorazmerno zadovoljiv. V tem obdobju je banka še razpolagala z učinkovitim deviznim sredstvi in skoraj promptno izvrševala plačila v inozemstvo. Že v mesecu aprilu, še bolj pa v naslednjih mesecih se je stanje močno poslabšalo. Začel je zaostajati uvoz reprodukcijskih materialov, v težave pa so prišli tudi domači dobavitelji — kooperanti. Zaradi tega je proizvodnja začela močno nihati in izpadati. Prihajalo je do zastojev. Tako nastalega zaostanka v proizvodnji ne bo mogoče nadomestiti, saj se stanje ne popravlja, temveč se celo slabša. Vzrok težavam je predvsem v tem, da banka ni več v stanju redno opravljati plačil inozemskim dobaviteljem, nastajajo velike zamude pri plačevanju, še večje pa potem pri dobavah in se podjetje stalno vrti v začaranem krogu večnega pomanjkanja enega ali drugega materiala, ki ga domača industrija ni v stanju dobavljati. Posledice so očitne. Ne samo, da nastaja velik izpad v proizvodnji, temveč nastaja tudi resno vprašanje nadaljnjega zagotovila izplačevanja osebnih dohodkov zaposlenih.

Izhajajoč iz tega, je nadalje zaskrbljujoče tudi vprašanje, kakšen bo start proizvodnje v prihodnjem letu. Osnovni materiali, predvsem dekapirana pločevina, sploh še niso zagotovljeni niti za zadnje mesece tega leta, še manj pa za začetek prihodnjega leta. O tem perečem vprašanju do danes podjetja nimajo nobene orientacije. Trenutno je podjetje v obdobju, ko bi morali imeti že trdne planske osnove in začeti s tehnološkimi pripravami proizvodnje za prihodnje leto. To pa v takem položaju ni mogoče in zato je le malo izgledov za zaposlitev obstoječih proizvodnih kapacitet v podjetju, ki izdeluje sicer same konjunkturne proizvode. Že nekaj let se podjetje skuša uspešno plasirati s svojimi proizvodi na tuja tržišča. Na tem področju so bili doseženi znatni rezultati, saj so bile letne izvozne obveznosti redno presežene. Sedaj ima podjetje sorazmerno lepe izgledne za povečanje plasmaja na tujih tržiščih, od tega tudi znatne količine na Zahodu. Podjetje se zaveda potrebe, da mora izvažati, če si hoče zagotoviti reden dotok reprodukcijskega materiala. Zaradi tega tudi pri izvozu na zahodna tržišča žrtvuje zaradi težke konkurence, predvsem v gospodinjskih aparatih, velik del dohodka in prodaja svoje izdelke po zelo neugodnih cenah. Največja težava pri tem pa je dejstvo, da so stroški nabave materialov in polizdelkov od domačih dobaviteljev oziroma kooperantov, gledano s stališča svetovnih cen, nesorazmerno visoki. Zgodi se, da je podjetje nekonkurenčno še preden je pričelo proizvodnjo, saj z dosežno ceno ne more kriti niti materialnih stroškov. V tej težki situaciji glede preskrbe z osnovnimi materiali pa je tudi orientacija za plasma izdelkov na tuje tržišče zelo negotova, ker ni mogoče predvideti redne proizvodnje in s tem izpolnjevanja dobavnih obveznosti nasproti tujim kupcem, ki pa so glede tega zelo zahtevni.

Kot že prej omenjeno, je posebno vprašanje oskrba z dekapirano pločevino, ki je po storniranju že odobrenih kontingentov s strani banke, za naše podjetje postalo sila pereč problem. Do danes je podjetjem elektroindustrije zagotovljenih komaj 50 do 60 % potrebnih količin za letošnje leto ter bodo zato tudi količine proizvedenih izdelkov znatno manjše, kot je bilo prvotno planirano. Možnost oskrbe s pločevino iz domačih virov je neznatna, saj nam domače železarne zagotovijo letno povprečno največ do 5 % potrebnih količin. Splošno pomanjkanje dekapirane pločevine sedaj in v prihodnjem obdobju bo imelo zelo neugodne gospodarske posledice v vseh podjetjih te panoge in v drugih podjetjih, kjer je ta material osnovna surovina.

Ker podjetja za ustaljene proizvodne programe ne morejo redno kupovati planiranih reprodukcijskih materialov, pa se hkrati pojavljajo v zadnjem času težnje po uvozu kompletnih izdelkov široke potrošnje. Ali ne bi bilo mnogo koristneje s temi deviznimi sredstvi kupiti nujno potrebne reprodukcijske materiale in tako zagotoviti čimbolj nemoteno delo tovrstni domači industriji? Iz primera podjetja EM, ki ni osamljen primer, izhaja, da je situacija v nekaterih panogah industrije že sedaj zelo težka, še težja pa bo v začetku prihodnjega leta. Da bi vsaj delno rešili in omilili to stanje, je treba takoj začeti z učinkovitim ukrepanjem.

Veliko se je razpravljalo tudi o specializaciji naše elektroindustrije, da bi se omogočila rentabilna, velikoserijska proizvodnja. Če pa analiziramo sedanjo prakso, moramo ugotoviti, da se od tega postavljenega cilja vedno bolj oddaljujemo. Namesto, da bi izvedli smiselno delitev dela, hoče še vedno veliko podjetij na novo investirati sredstva v proizvodne kapacitete za artikle, ki se že proizvajajo v podjetjih, ki pa so zaradi premajhnih serij v svojih kapacitetah neizkoriščene. Le malo podjetij pa se loti osvajanja novih, še deficitarnih artiklov. Gospodarski in Republiški zbor naše Skupščine sta o vprašanih in težavah, ki se pojavljajo v zvezi z mednarodno blagovno menjavo, že večkrat razpravljala. Izdelana so bila tudi razna koristna priporočila, vendar v praksi dosedaj ni bilo v večji meri čutiti njihovega učinka. Ob koncu postavljam na osnovi povedanega naslednja vprašanja.

Prvo: Na kakšen način bomo uspeli rešiti dejanske potrebe po reprodukcijskem materialu, da bi v doglednem času popravili perečo situacijo glede proizvodnje v zadnjem kvartalu leta in v prihodnjem letu. Ali so s tem v zvezi že v pripravi kakšni učinkoviti ukrepi in kateri?

Drugo: Na kaj naj v dosedanji situaciji proizvodna podjetja opirajo svoje proizvodne načrte za prihodnje obdobje.

Tretje: Kdo in na kakšni osnovi v sedanji težki devizni situaciji, ko ni niti sredstev za uvoz nujno potrebnega reprodukcijskega materiala, dovoljuje uvoz električnih gospodinjskih aparatov, kompletnih ali v delih, iz zahodnoevropskih dežel.

Četrto: Jasno je, da je treba čimprej uskladiti vrednost in obseg uvoza z vrednostno realizacijo izvoza, jasno pa je tudi, da sedanji izvozni instrumenti in predpisi niso spodbudni. Ali so za čimprejšnjo dosego tega ravnotežja predvideni kakšni ukrepi in spremembe? Kdaj in v kakšni obliki jih lahko pričakujemo? Hvala.

Predsednik T i n e R e m š k a r : Želi še kdo besedo? Če se nihče ne javlja, prosim poročevalca komisije, da prebere predlog sklepov. Sklepe ste pisмено prejeli.

M i r a n K o š m e l j : Tovariši poslanci! Spričo zelo širokega kompleksa obravnavanih problemov se je komisija pri izdelavi predloga sklepov današnjega zasedanja omejila samo na glavne probleme, ki se nanašajo na stabilizacijo našega gospodarstva. V tem smislu smo se dotaknili v mejah možnosti čimbolj konkretno le problemov s področja investicij, splošne in osebne potrošnje ter izvoza. Pri tem je komisija upoštevala glavne sugestije, ki izhajajo iz današnje razprave, pa tudi tiste, ki so bile dane v skupščinskih odborih. Komisija smatra, da bomo preostali del problemov, nakazanih v diskusiji, morali upoštevati ob drugih priložnostih, deloma pa bodo lahko zelo koristno služili kot osnova pri

izdelavi plana za leto 1965. V tem smislu predlagamo naslednje besedilo sklepov (prebere predlog sklepov. — Glej priloge).

Predsednik Tine Remškar: Slišali smo poročilo komisije in predlog sklepov, ki jih dajem v razpravo.

Kdo želi besedo? (Ne javi se nihče.) Če ne želi nihče besede, zaključujem razpravo o predlogu sklepov in s tem tudi zaključujem skupno sejo, ker bosta zbora o predlogu sklepov glasovala ločeno.

Odrejam kratek odmor. Republiški zbor bo sejo nadaljeval takoj, enako tudi Gospodarski zbor.

(Seja je bila prekinjena ob 18.50 in se je nadaljevala ob 18.55.)

Predsednik Tine Remškar: Nadaljujemo s sejo Republiškega zbora in dajem predlog sklepov na glasovanje. Kdor je za sprejem predlaganih sklepov, naj prosim, dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal glasovanja? (Nihče.)

Ugotavljam, da je predlog sklepov soglasno sprejet.

S tem prehajamo na 3. točko dnevnega reda, to je na obravnavo in sklepanje o predlogu zakona o spremembi zakona o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji.

Predlog zakona z obrazložitvijo je Skupščini SR Slovenije predložil Izvršni svet, ki je k tej točki določil za svojega predstavnika dr. Branka Premroua. Ali želi predstavnik Izvršnega sveta dati k predlogu zakona tudi ustno obrazložitev? (Da.) Prosim. Besedo ima dr. Branko Premrou.

Dr. Branko Premrou: Tovarišice poslanke, tovariši poslanci! Predlog zakona o območjih okrajev in občin ne vnaša v osnovno strukturo politično-teritorialne razdelitve Slovenije z njenimi 62 občinami in 4 okraji nobenih sprememb. Vsebina tega zakona je le v tem, da določa območja obeh mest, razdeljenih na občine, to je Ljubljane in Maribora, dalje, da povečuje območje nekaterih drugih mest, Celja, Laškega, Krškega, Kopra in Soštanja in razglašča kraj Žalec za mesto. Zakon se obenem tudi usklajuje z ustavo s tem, da se razveljavljajo njegove dosedanje določbe o mestnih svetih v Ljubljani in Mariboru, ki so v nasprotju z novo ustavo. Mesto v našem političnem sistemu praviloma nima nobenega posebnega položaja. Mesto ni družbeno-politična skupnost, ne poznamo več mestnih občin s posebnimi pravicami.

Enoten položaj občin izenačuje položaj mest s položajem vseh drugih naseljenih krajev. Vendar pa to ne pomeni, da mesto kot poseben komunalni in urbanistični pojem nima prav nobenega pomena o upravno-politični strukturi naše ureditve. Dejanski položaj večine krajev, ki so v zgodovini dobili naziv oziroma položaj mesta, je ostal. To je položaj, ki ga ustvarja njihov gospodarski, kulturni in politični pomen za določeno širše ali ožje vplivno območje. Ta je še zlasti tehten v primeru, če je postalo mesto sedež občine in s tem tudi upravni center obsežnega območja. Zato je bil pojem mesta, čeprav brez izrecne upravno-politične vsebine, ohranjen v naši politično-teritorialni razdelitvi tudi še po 1955. letu, ko smo z uvedbo komunalnega sistema uveljavili enoten položaj občin.

Čeprav gre predvsem za tradicijo, pa se je od vsega začetka smatralo, da daje označevanje določenega kraja za mesto določeno legitimacijo za poudarjeno urbanizacijo in za večji gospodarski, kulturni in politični razvoj. Tako imamo po sedanjem zakonu v Sloveniji 50 krajev z nazivom mesto, od katerih samo 4 niso obenem tudi sedež občine. To so Bovec, Višnja gora, Radeče in Kostanjevica. Med njimi sta tudi mesti Ljubljana in Maribor, ki sta razdeljeni na občine.

Označitev določenega kraja za mesto in določitev območja mesta je zakonska materija, zato je tudi vsaka tozadevna sprememba stvar republiškega zakona. To so pravne konstatacije, na katere se navezuje vsebina predloženega zakona, kolikor gre za določitev oziroma razglasitev Žalca za mesto ter za določeno povečanje območja mest Celja, Koper, Laško, Krško in Šoštanj. V predlog zakona je vnesen predlog občinske skupščine Žalec, da se ta kraj razglasi za mesto. Ta predlog se utemeljuje s položajem kraja kot centra določene ožje regije ter z raznimi perspektivami njegovega razvoja.

V primeru Celja, Kopra, Laškega in Šoštanja gre dejansko le za simbolično pravno utrditev že uveljavljenih razširitev mestnih naselij na izvenmestna območja, ki jih je že zajela intenzivna izgradnja navedenih mest. Okoliška naselja ali njihovi deli so se že spojila z mestnim naseljem. Sedaj gre za to, da se ta območja tudi pravno vključijo v območje mesta.

V primeru Ljubljane in Maribora pa je stvar drugačna, ker imamo tu opravka z mesti, razdeljenimi na občine. Tudi mesto, razdeljeno na občine, ni družbeno-politična skupnost in pravzaprav nima posebnega položaja v naši politično-teritorialni razdelitvi, ima pa svojo posebno pravno ureditev, ki jo zahteva prav ureditev integralnega mesta na več občin. To ureditev, kot je znano, v osnovi statuirata nova ustava, podrobno pa jo določata republiški zakon, ki je bil sprejet v Skupščini letos spomladi in pa statut mesta.

Ne da bi ob tej priliki podrobneje obravnavali to ureditev in njene temelje, ugotavljamo, da daje poseben pravni režim mestu, razdeljenem na občine, vprašanju območja mesta ne samo dejanski, ampak tudi pravni oziroma upravnno-politični pomen. S tem se namreč določa krajevni obseg posebnega režima, ki velja za Ljubljano in Maribor. Tudi Ljubljana in Maribor sta imela že po zakonu iz leta 1955 določeno svoje teritorialno območje, vendar to območje ni bilo niti realno določeno, niti ni imelo v praksi posebne veljave. Pri Ljubljani je obsegalo doseganje območje mesta 13 565 ha s 164 000 prebivalci, po predlogu pa se razširja na 17 709 ha z okoli 177 000 prebivalci.

Območje Maribora obsega sedaj le 4831 ha z okoli 90 000 prebivalci, po predlogu zakona pa se razširja na 12 587 ha z okoli 103 000 prebivalci. Pri Mariboru gre tedaj za bistveno razširitev območja mesta, ki je doslej obsegalo le najožje mestno jedro, na tiste okoliške predele, ki postajajo po vidikih urbanističnih zasnov sestavni deli bodočega mesta in tiste njegove okolice, ki jo je zaradi potreb mesta treba pritegniti v enotno urbanistično regulativo in operativo.

V primeru Ljubljane gre bolj za precizacijo in določene korekture mestnih meja v skladu z realnimi perspektivami razvoja mesta, kakor so se izkristalizirale v zadnjem razdobju. Kot rečeno, v letu 1955 določeno območje obeh navedenih mest ni ustrezalo in ga praksa tudi dejansko ni upoštevala, ker po eni strani ni bilo usklajeno s potrebami posameznih služb v mestu, po drugi strani pa tudi vloga mesta oziroma mestnega sveta pred ustavo nista postavljali na ostrino vprašanja območja mesta. Delovanje mestnega sveta se ni strogo

omejevalo le na območje mesta, ampak je lahko segalo preko njega na območje celotnih mestnih občin.

Glede na okoliščino, da je mesto, razdeljeno na občine, po ustavi in zakonih posebna samoupravna organizacija, taka praksa ni več dopustna. Določitev območja mesta je zato bistveni sestavni del tistih upravnih instrumentov, ki določajo vlogo in položaj mesta, razdeljenega na občine v novi ustavni ureditvi.

Izdaja prečiščenega teksta zakona o območjih okrajev in občin je potrebna za prakso. Sedanji teksti tega zakona so zaradi svojstvenosti materije in večkratnega spreminjanja v zadnjih letih tako nepregledni, da se je v njih težko znajti. Hvala lepa.

Predsednik Tine Remškar: Predlog zakona so obravnavali odbor za organizacijsko-politična vprašanja kot pristojni odbor ter zakonodajno-pravna komisija za usklajevanje republiških predpisov z ustavo. Vsi so zboru predložili pismena poročila.

Ali žele predstavniki komisij oziroma odbora dati še ustno obrazložitev? (Ne.) Če ne žele dati ustne obrazložitve, začujem razpravo. Želi kdo besedo? (Ne javi se nihče.) Ker se nihče ne javlja k besedi, zaključujem razpravo in dajem predlog zakona na glasovanje.

Kdor je za predlog zakona, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.)

Ugotavljam, da je Republiški zbor soglasno sprejel predlog zakona o spremembi zakona o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji.

Prehajamo na 4. točko dnevnega reda, in sicer na volitve občasnih sodnikov Višjega gospodarskega sodišča SR Slovenije.

Prosim poročevalca komisije za volitve in imenovanja, da da poročilo.

Adolf Arigler: Tovarišice in tovariši poslanci! Na podlagi 136. člena začasnega poslovnika Republiškega zbora Skupščine SR Slovenije je komisija za volitve in imenovanja Skupščine SR Slovenije na svoji seji dne 25. septembra 1964 razpravljala o predlogu Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije o kandidatih za občasne sodnike Višjega gospodarskega sodišča SR Slovenije in predlaga, da Republiški zbor Skupščine SR Slovenije izvoli za občasne sodnike Višjega gospodarskega sodišča naslednje tovariše. Prebral bom samo imena, ker so v materialu vse generalije napisane. (Prebere seznam predlaganih občasnih sodnikov Višjega gospodarskega sodišča SR Slovenije. — Glej priloge.)

Predsednik Tine Remškar: Pričenjam razpravo k predlaganemu sklepu. Želi kdo besedo? (Nihče se ne javi.)

Ker se nihče ne javlja k razpravi, dajem predlog sklepa na glasovanje. Kdor je za ta predlog, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti temu predlogu? (Nihče.) Se je kdo vzdržal glasovanja? (Nihče.)

Ugotavljam, da je Republiški zbor soglasno izvolil občasne sodnike Višjega gospodarskega sodišča SR Slovenije po predlogu, kot ga je stavila zboru komisija za volitve in imenovanja.

S tem prehajamo na 5. točko dnevnega reda, to je na sklepanje o programu dela Republiškega zbora za razdobje september—december 1964.

Tovariši in tovarišice poslanci! Predloženi program dela je orientacijski in vsebuje le nekatere osnovne probleme oziroma področja, o katerih naj bi Republiški zbor v naslednjih treh mesecih razpravljaj. V tem programu dela niso zajeti vsi predlogi zakonov, ki jih bo še predložil Izvršni svet, niti niso zajeti predlogi zakonov, ki jih bo predložila komisija za usklajevanje republiških predpisov, tj. zakonov z ustavo. Zato bo nedvomno ta naš program še obširnejši. Poleg tega bo prišla verjetno na dnevni red tudi problematika, ki jo bo zahteval naš razvoj in pa problemi, ki jih tekoče rešujemo. Zato tudi predlagam, da vzamemo ta program kot orientacijski s tem, da ga lahko po potrebi dopolnimo oziroma spremenimo. Služi nam predvsem, da se lahko orientiramo, katere probleme bomo do konca leta morali reševati.

Želel bi opozoriti še na to, da v tem programu morda niso zajeta vsa področja, ki jih bomo še obravnavali v zvezi s sprejemanjem 7-letnega družbenega plana. Nekatera področja in probleme bomo pustili za prve mesece naslednjega leta, ker smatramo, da 7-letnega plana letos tako še ne bomo sprejemali. Želel bi, da izrazite svoje mnenje in soglasje oziroma daste pripombe in predloge za delo zbora.

Prosim, kdo želi besedo, oziroma kdo ima kakšne predloge ali dopolnitve k temu okvirnemu programu? (Ne javi se nihče.) Ker se nihče ne javlja k razpravi, smatram, da se zbor s takim okvirnim programom strinja in da ga lahko v tej smeri izvajamo.

S tem je dnevni red 13. seje Republiškega zbora izčrpan in zato zaključujem sejo.

(Seja je bila zaključena ob 19. uri.)

REPUBLIŠKI ZBOR

14. seja

(29. oktobra 1964)

Predsedovala: Tine Remškar, predsednik
Republiškega zbora in

Leopold Krese, predsednik
Gospodarskega zbora

Začetek seje ob 9.05.

Predsednik Tine Remškar: Tovarišice in tovariši poslanci, začenjam 14. sejo Republiškega zbora Skupščine Socialistične republike Slovenije, ki sem jo sklical na podlagi 44. člena začasnega poslovnika našega zbora.

Svojo odsotnost so opravičili poslanci in poslanke: Zmaga Bajc, Ivo Janžekovič, Jože Ogorevc in Janko Smole.

Ugotavljam, da je današnja seja zbora sklepčna.

Dnevni red današnje seje je naslednji:

1. odobritev zapisnika 13. seje Republiškega zbora;
2. obravnava in sklepanje o resoluciji o razvoju gradbeništva v SR Sloveniji v prihodnjem obdobju;
3. obravnava in sklepanje o predlogu zakona o pomilostitvi;
4. volitve in razrešitve;
 - volitve delegata v odbor za nagrado Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije;
 - volitve in razrešitve sodnikov;
 - volitve članov sveta Odvetniške zbornice.

Ali ima kdo od poslancev kakšen predlog za spremembo ali za dopolnitev dnevnega reda? (Ne javi se nihče.)

Ker nima, ugotavljam, da je dnevni red seje sprejet.

Prehajamo na 1. točko dnevnega reda. Zapisnik zadnje seje Republiškega zbora ste prejeli. Ali ima kdo kakšne pripombe k zapisniku? (Nihče.) Ker ni pripomb, ugotavljam, da je zapisnik zadnje seje odobren.

Predlagam, da bi obravnavali drugo točko dnevnega reda na skupni seji Republiškega in Gospodarskega zbora. Enak predlog bo stavil Gospodarskemu

zboru tudi njegov predsednik. Ali se strinjate s predlogom? (Poslanci se strinjajo.)

Odrejam kratek odmor, da pridejo medtem poslanci Gospodarskega zbora v dvorano.

(Seja je bila prekinjena ob 9.10 in se je nadaljevala ob 9.15.)

Predsedujoči Leopold Krese: Tovarišice in tovariši. Prehajamo na 2. točko dnevnega reda, to je na obravnavo in sklepanje o resoluciji o razvoju gradbeništva v SR Sloveniji v prihodnjem obdobju.

Predlog resolucije sta zboroma predložila odbor za industrijo in promet Republiškega zbora in začasni odbor za gradbeništvo Gospodarskega zbora, ki sta razpravljala o problematiki gradbeništva in industrije gradbenega materiala. Oba odbora sta zboroma predložila tudi skupno pismeno poročilo.

Gradivo k tej točki dnevnega reda je bilo Izvršnemu svetu poslano na podlagi ustreznih členov začasnih poslovnikov Republiškega in Gospodarskega zbora Skupščine. Izvršni svet nas je obvestil, da bodo v razpravi na skupni seji v imenu Izvršnega sveta sodelovali: Rudi Čačinovič, član Izvršnega sveta, Ermin Kržičnik, republiški sekretar za urbanizem, stanovanjsko izgradnjo ter komunalne zadeve in inž. Vladimir Čadež, pomočnik republiškega sekretarja za industrijo.

Na skupno sejo so bili tudi vabljeni: ing. Marjan Tepina, predsednik Mestnega sveta Ljubljane, ing. Rudolf Cimolini, direktor Skupnosti cestnih podjetij SR Slovenije, ing. Ciril Mravlja, generalni direktor Skupnosti železniških podjetij SR Slovenije, ing. Hugo Kržan, direktor gradbenega industrijskega podjetja »Gradis« Ljubljana, ing. Marko Škerl, direktor gradbenega industrijskega podjetja »Tehnika« Ljubljana, predstavnik Splošne gospodarske banke SR Slovenije, predstavnik Poslovnega združenja stanovanjskih investorjev, predstavnik Zavoda za raziskavo materiala in konstrukcij, predstavnik Združenja komunalnih bank Ljubljana, predstavnik gradbenega centra SR Slovenije, predstavnik Gospodarske zbornice SR Slovenije, predstavnik Biroja za gradbeništvo SR Slovenije in predstavnik Republiškega odbora sindikatov gradbenih delavcev SR Slovenije.

Predlagam, da vabljenim gostom odobrimo pravico sodelovanja v razpravi. Se strinjate s tem predlogom? (Da.) Je morda kdo proti? (Nihče.) Ugotavljam, da je predlog sprejet in vabim povabljene predstavnike, da v razpravi sodelujejo.

Pr eden pričenmo z razpravo, predlagam, da zbora izvolita komisijo, ki bo po končani razpravi predlagala morebitne spremembe k predlogu resolucije. V to komisijo predlagam poslance Republiškega zbora: Staneta Dolenca, inž. Mirana Guzelja, inž. Viktorja Kotnika in inž. Jožeta Mušiča ter poslance Gospodarskega zbora: inž. Sašo Škulja, Milana Špolarja in Teodora Okrožnika, tako da bi štela komisija 7 članov. Ima kdo kakšen drug predlog? (Ne javi se nihče.)

Če nima nihče, potem dajem predlog na glasovanje. Kdor je za, naj prosim dvigne roko! (Vsi poslanci dvignejo roko.) Hvala lepa! Se je kdo vzdržal? (Nihče.)

Ugotavljam, da je komisija izvoljena in jo prosim, da spremlja razpravo in ob koncu razprave predlaga morebitne spremembe ali dopolnitve k predlogu resolucije o nadaljnjem razvoju gradbeništva.

Ali želi poročevalec odborov dati pred rapravo še ustmeno poročilo? Prosim tovariš Stane Dolenc.

Stane Dolenc: Tovarišice in tovariši poslanci! Pri obravnavi temeljnih vprašanj in problemov dosedanjega in bodočega razvoja gradbeništva sta se odbor za industrijo in promet Republiškega zbora in začasni odbor za gradbeništvo Gospodarskega zbora v polni meri zavedala pomena in odgovornosti naloge, da s predlogom resolucije o razvoju gradbeništva v Socialistični republiki Sloveniji v prihodnjem obdobju na čim bolj ustrezen način pokažeta na vzroke in posledice sedanjega stanja ter začrtata osnovne smeri in cilje bodočega razvoja na tem področju. Pri obravnavi sta se odbora poslužila obširnega gradiva, ki so ga za to področje pripravili Republiški organi v okviru priprav za sedemletni plan.

Intenzivne obravnave na sejah odborov pa so omogočile tudi poglobljene in vsestranske raziskave ter analize letošnjih pojavov neusklajene potrošnje na področju investicij in z njo povezane problematike zaostrenih gibanj na gradbenem tržišču. Prav zaradi tega sta si odbora prizadevala, da k obravnavi pritegneta čim širši krog predstavnikov zainteresiranih organov, institucij in gospodarskih organizacij.

Pri sestavi predloga resolucije o razvoju gradbeništva v prihodnjem obdobju sta odbora upoštevala tudi osnovne ugotovitve in razprave o problemih gradbeništva, o čemer je Gospodarski zbor Skupščine SR Slovenije razpravljal že na eni od svojih prejšnjih sej.

Ne da bi se spuščal v podrobno utemeljitev predloga resolucije, ki je podana v posebnem poročilu obeh odborov, ki ste ga prejeli z ostalim gradivom, želim ob uvodu v razpravo poudariti nekaj osnovnih problemov in nalog, ki jih obravnava predlog resolucije.

Sodim, da spoznanje o pomembnosti ustreznega razvoja gradbeništva za učinkovitost investicijske potrošnje in za doseganje skladnosti družbenoekonomskega razvoja prodira v našo stvarnost vse prepočasi, saj si posledice, ki jih povzroča tako stanje, drugače ne moremo razlagati.

V teku razprav smo ob analizi raznih pokazateljev ugotovili, da gradbeništvo na območju naše republike ne zaostaja samo za splošnim napredkom v svetu, temveč tudi za razvojem v drugih naših republikah, ki glede vpliva nekaterih neurejenih objektivnih pogojev niso v dosedanjem obdobju bile v dosti boljšem položaju. Najvidnejša posledica takega razvoja je med drugim tudi izredna razdrobljenost gradbenega tržišča na majhne in individualne naročnike ter majhne in individualne proizvajalce, kar samo po sebi vpliva na specifično organizacijo dela v gradbeništvu, ki ustreza lastnostim obrtniške in storitvene dejavnosti. To pa se negativno odraža predvsem na področju visokih gradenj, zlasti pa še na področju stanovanjske gradnje.

Pri takih razmerah tudi ni naključje, da so se posledice neuravnovešenega tržišča, ki jih nosi s seboj pretirana investicijska potrošnja, posebno izrazito odrazile in zaostriale prav v naši republiki. Ne bi hotel pretiravati, vendar se je tudi v razpravah na sejah naših odborov vsiljevala ugotovitev, da smo do sedaj pri ukrepih za razvoj gradbeništva zapostavljali ekonomsko logiko in zato mimo družbenih interesov dopuščali ekstenzivno rast gradbeništva. Tem

dognanjem posvečamo v predlogu resolucije posebno pozornost in ko ugotavljamo vzroke, opozarjamo na škodljivost posledic, ki se kažejo predvsem v tem, da v dosedanjem razvoju niso bile ustvarjene take osnove, ki bi gradbena podjetja spodbujale k večji gospodarnosti in s tem tudi k modernizaciji in sodobnejšemu načinu graditve, k večji hitrosti in cenenosti.

Ena od bistvenih karakteristik sodobnega načina graditve v svetu je industrijski način gradnje, ki zahteva serijsko proizvodnjo, kvalitetne spremembe v tehnologiji in ustrezni organizaciji dela na bazi čimvišje stopnje mehanizacije v proizvodnem procesu.

Dovolj je omeniti samo dejstvo, da na področju visoke gradnje, predvsem pa pri stanovanjski graditvi na to pot, razen skromnih začetnih poskusov sploh še nismo stopili, čeprav bi nam namenska sredstva stanovanjskih skladov že omogočala množično in kontinuirano proizvodnjo. Kljub temu pa smo na vsej črti opustili taka prizadevanja in v praksi ukrepali celo prav v obratni smeri. Verjetno bo to vprašanje današnja razprava še posebej osvetlila, zato bi hotel ob tem opozoriti le še na nič manj pereč problem nezadostnega razvoja industrijske proizvodnje, potrebne za sodobnejši napredek gradbeništva v smeri njegove industrializacije.

Predlog resolucije obravnava ta problem s posebnim poudarkom in v tej zvezi zlasti opozarja na industrializacijo zaključnih del, ki v gradbeni kalkulaciji predstavljajo glavno postavko. V ilustracijo tega moram omeniti dejstvo, da razen programa za povečanje proizvodnje salonita niso poslovne banke obravnavale niti enega od važnejših programov za gradnjo oziroma modernizacijo kapacitet industrije gradbenega materiala. O kakršnikoli preusmeritvi ostalih industrijskih panog na večjo proizvodnjo artiklov, od katerih je odvisna industrializacija graditve, pa ni niti sledu. Kakšne posledice je imelo tako stanje v dosedanjem razvoju, nam je znano. Zato bi bilo prav, da bi tudi temu vprašanju današnja razprava dala poseben poudarek.

Ko se že dotikamo vloge bank, bi želel oba zbora opozoriti na ugotovitev, da je med vzroke za zaostajanje modernizacije gradbeništva šteti tudi dejstvo, da banke svoj poslovni uspeh ne večjejo v zadostni meri na stvarno rentabilnost investicij. Res pa je, da velik del posledic takega stanja lahko povežemo s pomanjkljivostmi pri razvoju gospodarskega sistema in tudi s slabostmi subjektivnih faktorjev v gospodarstvu. Pri podrobnejši obravnavi te problematike sta odbora prišla do zaključka, da bi bilo treba tretji odstavek točke 2 v celoti spremeniti, tako da bi se glasilo: »Na drugi strani pa so pomanjkljivosti v dosedanjem razvoju gospodarskega sistema onemogočale, da bi gradbeništvo povečalo stopnjo svoje akumulativnosti in so privedle podjetja na tem področju v stanje, da se niso modernizirala in tehnično opremila.«

Gradbena podjetja tudi sama niso storila vsega tistega, kar bi v danih objektivnih pogojih morala za napredek na svojem področju. Pokazala so premajhna prizadevanja za nabavo mehanizacije. Začenjala so z gradnjami, za katere investitorji niso zagotovili finančnih sredstev in prevzemala dela v obsegu, ki so presegala njihove zmogljivosti ter pri tem, zlasti še v letošnji gradbeni sezoni, izkoriščala tržne razmere za dviganje cen. Ob tem pa moramo tudi ugotoviti, da banke za napredek gradbeništva glede pocenitve gradbenih storitev dosedaj niso imele dovolj razumevanja, ker jih ekonomika njihovega poslovanja, pri današnjem sistemu investicijskega financiranja, k temu ni neposredno navajala. Zato tudi menim, da bi morale sedanje razprave o spremembah kreditnega sistema na področju razširjene reprodukcije in s tem povezanega

bančnega sistema posvetiti temu problemu več pozornosti in vplivati na ustrezne odločitve. V sistemu financiranja stanovanjske izgradnje se obetajo nekatere spremembe, vendar širše razprave o tem še niso v teku, zato še ni mogoče zavzeti določenih stališč. Oba odbora pa smatrata, da bodo morale spremembe izhajati iz osnovnega načela financiranja izgradnje stanovanj neposredno s strani potrošnikov, kot ga postvalja tudi predlog naše resolucije.

Poseben poudarek pa smo želeli dati v predlogu resolucije tudi vlogi investitorja, čigar primarna zainteresiranost bi morala biti usmerjena v učinkovitost, hitrost in cenenost gradnje, tako da bi vrednost gradbenega objekta predstavljala čim manjši delež v celotni investiciji. To bi v končni posledici vplivalo tudi na to, da bomo na področju gospodarstva gradili funkcionalno ustrezne, vendar pa cenejše in preprostejše objekte. Temu načelu je treba podrediti tudi vlogo projektantov, ki jih je treba proizvodno in ekonomsko vezati na projektirani objekt do njegove končne izročitve v uporabo. Povezanost projektiranja in gradnje je neobhoden predpogoj za sodobno in racionalno graditev, ki se začne že z izdelavo projekta. V sedanjih pogojih storitvene dejavnosti gradbeništva se pojavlja diametralno nasprotje interesov gradbenega izvajalca in investitorja. To nasprotje je treba odpravljati samo z ekonomskimi ukrepi in postaviti izvajalca v tak položaj, da bo razvijal svoje proizvodne sile in organizacijo dela v smeri najugodnejših rešitev.

V predlogu resolucije poudarjamo, da bo potrebno za povečanje učinkovitosti gradbeništva v bodoče vsestransko usmeriti v to področje tudi družbena prizadevanja. V zvezi s tem bi omenil problem zaostajanja regionalnega planiranja in urbanistične dejavnosti. V razpravah na sejah naših odborov je bilo to vprašanje postavljeno z ustrezno ostrino, pri čemer je bilo naglašeno, da je potrebno, da se z izdelavo regionalnega plana Slovenije prične brez odlašanja, predhodno pa bi bilo treba s primerno koordinacijo uskladiti prizadevanja, ki se na tem področju že kažejo v okrajih in komunah. Upoštevati bi bilo treba tudi možnosti, da lahko o najvažnejših elementih regionalnega plana predvsem pa o graditvi objektov širšega regionalnega pomena, ki bistveno zadevajo družbenoekonomski razvoj republike, odločamo v bodoče z zakonom, o čemer sta oba zbora že razpravljala v zvezi s sprejetimi sklepi o ukrepih za nadaljnji gospodarski razvoj v Socialistični republiki Sloveniji.

Družbena prizadevanja so odločilna tudi na področju stabilizacije gradbenega tržišča, ki jo predlog resolucije obravnava, zlasti še s poudarkom na odgovornosti za dosledno izvajanje predpisov, ki urejajo področje financiranja in izvajanja investicij, projektiranja in izvajanja gradbenih ter komunalnih naprav pri ureditvi zemljišč. Družbeni ukrepi bodo morali v večji meri zagotoviti ustrezen razvoj znanstveno-raziskovalnega dela na področju tehnologije gradnje kot tudi na področju razvoja proizvodnje gradbenega materiala in proizvodov, ki se vgrajujejo v gradbene objekte. Ustrezne investicije na tem področju bi morala prevzeti v večji meri funkcija javnih služb.

Tovarišice in tovariši poslanci. V tej okvirni obrazložitvi predloga resolucije sem v določenem zaporedju načel le del najpomembnejših problemov razvoja gradbeništva, ker pričakujem, da jih bomo v razpravi temeljito zajeli.

Ko v imenu odbora za industrijo in promet Republiškega zbora in začasnega odbora za gradbeništvo Gospodarskega zbora predlagam odobritev resolucije, želim, da bi oba zbora s posebnim poudarkom naložila vsem odgovornim činiteljem dosledno izpolnjevanje začrtane politike.

Predsedujoči Leopold Krese: Pričenjam z razpravo. Prosim, da se govorniki pismeno prijavijo za razpravo. Besedo ima tovariš inž. Rafael Baraga.

Inž. Rafael Baraga: Tovarišice in tovariši! Moj namen je prispevati k današnji razpravi o perspektivnem razvoju gradbeništva nekaj misli, ki se nanašajo na vlogo investitorja.

Vloga investitorja je posebej poudarjena tudi v resoluciji. Tu mislim predvsem na tisti odstavek, ki govori, da moramo doseči neposredno ekonomsko zainteresiranost investitorja za učinkovitost in hitrost gradnje. To je zlasti pomembno glede na dejstvo, da zajema gradbeništvo kar 50 % celotne investicijske potrošnje. Čeprav pri razvijanju misli o vlogi investitorja na več mestih poudarjamo, kaj bi kdo moral storiti, moram poudariti, da je ključ za reševanje takšnih zahteh, tako pri investitorju kot pri izvajalcu, predvsem njihov skupni interes, da bo gradnja hitrejša in bolj ekonomična. Res je, da je dinamika celotnega družbenega razvoja vnesla med nas nove zahteve, to pa nas še ne opravičuje, da bi smeli še nadalje zanemarjati tako važni postavki kot sta hitrost in ekonomičnost gradenj. Hitri razvoj ni bil in tudi še danes ni iz različnih, tudi objektivnih razlogov pogojen z najboljšimi rešitvami, vendar pa moram reči, da je objektivnih razlogov prav za te naše slabosti vsak dan manj. Vse bolj se morajo objektivni pogoji normalizirati in temu bo sledilo tudi upadanje mnogih subjektivnih slabosti. Vse bolj nas bo morala obvladovati zavest, da dokler toleriramo sami pri sebi ekstenzivnost in lagodnost, toliko časa bodo kvalitete našega dela nezadovoljive. Dejstvo je, da se je naše gradbeništvo v množici ponudb in ob pomanjkanju kapacitet zateklo večkrat v improvizacije. Te improvizacije pa smo pripravljene tolerirati vsak dan manj, še posebej zato, ker smo le dosegli določeno stopnjo razvoja in ustvarili takšne materialne pogoje, da lahko bolj skrbno in poglobljeno pripravljamo investicijske elaborate vseh vrst gradenj. To res zahteva tako od investitorja kot izvajalca dodatnega angažiranja in kvalitetne rasti, vendar je to tudi edina rešitev, če si hočemo zagotoviti existenco na tržišču in tudi družbeni progres.

Dosedanji klasični odnosi raznih udeležencev pri gradnji so ovira zlasti v stanovanjski izgradnji. Klasična delitev na investitorja, projektanta in izvajalca gradbenih del zavira proces industrializacije in nadaljnjega razvoja stanovanjske izgradnje. Pri takih odnosih v stanovanjski izgradnji gradimo največkrat posamezne objekte z improvizirano in drago proizvodnjo. Kolikor pa bi na tržišču močnejše vzpostavili odnos — kupec gotovega objekta na eni strani in proizvajalec na drugi strani — bi ustvarili pogoje za racionalnejšo serijsko proizvodnjo stanovanj, ker bi proizvajalci lahko zagotovili večjo kontinuiteto v proizvodnji. S tem ko se pojavljajo na tržišču gradbena podjetja kot samostojni proizvajalci, se ustvarjajo pogoji za specializacijo in kooperacijo, posebno pa se ustvarjajo pogoji za večjo delitev dela in izginjajo subakordantski odnosi med gradnjami in drugimi podjetji, posebno še pri zaključnih delih. V takih pogojih dela je veliko bolj definirana odgovornost, mesto in vloga vseh partnerjev v procesu od nastajanja do dokončne izgradnje objekta, kot pa v pogojih ko investitor ali izvajalec gradbenih del z licitacijami oddaja posamezne faze v izgradnji objekta. Z oddajo posameznih faz gradnje na licitaciji omogočamo drobljenje, pri čemer vsak sodeluje po svojem programu in s svojo posebno računico, brez zveze s celoto ter z enotno tehnologijo izgradnje. Tu smo najbrž nekoliko napačno ocenjevali tudi vlogo konkurence, zato so se investitorji večkrat usmerjali na male konkurenčne spopade, ki pa zaradi velike ponudbe na

tržišču niso mogli pričakovati rezultatov, ampak so večkrat celo škodovali konceptom industrijske proizvodnje v gradbeništvu.

Splošno je znano, da se naše gradnje vlečejo predolgo, kar močno vpliva na stroške izgradnje. Priča smo stalnim prekoraitvam pri cenah in rokih izgradnje. Razlogi za takšno stanje so predvsem v tem, da smo v praksi pristopali k izgradnji investicijskih objektov brez zadostnih priprav. Največkrat niso bila izvršena zadostna raziskovalna dela, nezadostno je bil preštudiran osnovni investicijski program, kar je ob morebitnem pomanjkanju finančnih sredstev še večalo negotovost pri realizaciji gradnje. Posebno težko je med gradnjo nadomestiti to, kar prezremo pri investicijskem programu, če pa že to hočemo, nam to občutno podraži gradnjo. Ob spremenjenih pogojih gospodarjenja in dopolnitvah gospodarskega sistema v tem smislu, kot se ta sistem sedaj razvija, bo močno izstopil interes investitorja, da zagotovi kvalitetno izdelavo investicijskih programov brez pretiravanj, ne pod vplivom menjljive ihte, ampak na osnovi realnih analiz. Pri tem lahko računamo, da se bomo približali tistemu normalnemu stanju, ki ga poznamo v sodobni tehnologiji gradenj, ko se bistveno menjata čas priprave in čas izgradnje s tem, da se podaljša čas priprave, skrajša pa čas izgradnje, kar je ceneje. To pa zahteva, da bolj odrejeno odločimo položaj investitorja. Potrebno je prenehati z nevzdržnim mišljenjem, da je tisti, ki investira, ograjen v zaščitni plašč družbene skupnosti in mu zato lahko marsikaj toleriramo. Upoštevati ga moramo kot enakopravnega partnerja v izgradnji, ki ima pri gospodarjenju enake odgovornosti kot drugi. Večjo odgovornost investitorja pa bomo dosegli samo na ta način, da bomo povečali njegov ekonomski interes za investicijo. Če bi bil tu in tam interes investitorja iz določenih razlogov bled, ali ne aktiven, je bilo to iz več razlogov. Morda je najvažnejši razlog v tem, da se investitor nasproti izvajalcu ni mogel počutiti kot gospodar, ki bo upravljal z investicijsko naložbo po dograditvi, čeprav bi moral upravljati z njo že med gradnjo. To pa ni mogel, ker mnogokrat izvajalcu ni mogel zagotoviti redno in tekoče plačevanje situacij. V takem primeru se je funkcija investitorja nasproti izvajalcu nedvomno močno zmanjšala.

Drugi razlog, da si investitorji v izgradnji niso dovolj prizadevali, je bil včasih tudi v tem, da je bil investitor kolektiv, ki se za določeno investicijo sploh ni sam odločil. Interes takega investitorja je bil zato minimalen. Teh razlogov je najbrž še več, vendar se mi zdi, da sta ta dva najbolj karakteristična, zlasti še ker spravljata delovne kolektive tako dograjenih podjetij v težak položaj. Prav bi bilo, da stanje čimprej normaliziramo in s tem investitorjem odvzamemo možnost za take ali podobne izgovore. To je pravzaprav tudi v njihovo korist, saj če ni v stanju redno plačevati situacij, se v odnosu do izvajalca sam postavlja v podrejen položaj. Tak položaj sili na eni strani investitorja v to, da mora popuščati in trpeti slabo kvaliteto, na drugi strani pa zaradi neplačanih situacij spravlja v težak položaj tudi izvajalca del in ga direktno sili v ekstenzivno in neekonomično gradnjo, čeprav so lahko želje obeh drugačne.

Z novim načinom financiranja razširjene reprodukcije in z organizacijo bančnega mehanizma bodo postali delovni kolektivi nosilci reprodukcije. To bo vsekakor omogočilo zunanje vplive na investicijske odločbe in obenem vplivalo tudi na večjo zainteresiranost investitorjev. V taki situaciji pa bo morala biti sposobnost investitorja tolikšna, da bo lahko postavljajl zahteve, ki bodo točno določale obveznosti projektanta-izvajalca, tako glede normativov, načina gradnje in standardizacije, kakor tudi vrednosti objekta, časa graditve itd.

To bo še zlasti važno takrat, kadar bo imel investitor bančni kredit.

Ob takšnem sistemu dela bo investitor res zainteresiran, da se bodo priprave v redu izvedle in da bodo zlasti temeljito opravljena pripravljajna dela, kar bo omogočilo hitro in racionalno gradnjo. Takšnemu sistemu dela pa je potrebno prilagoditi tudi financiranje, tako da bo lahko investitor vzporedno z operativnim načrtom, načrtom izvajanja investicij v vseh fazah, izdelal tudi finančni načrt. S tem bo zagotovljena takšna dinamika sredstev, kakor jo namrekuje racionalnost in tehnologija dela.

Investitor bi moral stimulirati projektanta — izvajalca, da gradnjo v čim večji meri standardizira in industrializira in jo s tem v končni fazi poceni, ne pa da ga s sedanjim načinom nagrajevanja od vrednosti objekta stimulira za dražje izvedbe. Res je sicer, da so projektanti, ki kljub temu iščejo cenejše rešitve, ker vidijo nekoliko tudi vnaprej in ne le trenutno korist, vendar je teh le bolj malo.

V praksi je potrebno uveljaviti princip, da je investitor odločilen faktor pri celotnem poteku investicije. Odgovornost investitorja ne more prenehati z angažiranjem projektanta — izvajalca, temveč mora trajati vse do predaje objekta koristniku.

Če bi vlogo investitorja, kot preudarnega gospodarja, že prej močneje uveljavili, bi bilo tudi razmerje med investicijami v opremo in investicijami v zgradbe ugodnejše. Taka vloga bo investitorja prisilila, da bi se bolj zanimal za funkcionalnost zgradbe in tehnologijo proizvodnje kot pa za lepoto stavbe.

Hotel bi poudariti še pomembnost odgovornosti investitorja, ki se mora vsekakor uveljaviti ob njegovi vlogi dobrega gospodarja in dobiti večjo težo kot dosedaj. Poleg navedega je zlasti važno, da prenehamo gledati v investitorju eno samo osebo, temveč moramo videti celotni kolektiv. Pravilno vlogo je imel delovni kolektiv sedaj le pri tistih investicijah, kjer so se vlagala v pretežni meri lastna sredstva, manjšo pa tam, kjer je zasluga za investicijske podvige pripisovala eni osebi, ali pa ožji skupini ljudi. Še posebej pa je ta problem samoupravljanja pereč pri podjetjih v izgradnji. Z boljšimi rešitvami samoupravljanja pri teh podjetjih bi marsikje zavrli nezdrave pojave, delovne kolektive pa skladno z razvojem podjetja usposabljalj za njihovo upravljalško funkcijo. Hvala.

Predsedujoči Leopold Krese: Besedo ima inž. Miran Guzelj.

Inž. Miran Guzelj: Tovarišice in tovariši! Ob razpravi o resoluciji in razvoju gradbeništva v prihodnjem obdobju želim dati nekaj misli, predvsem o problematiki industrije gradbenega materiala in ostale industrijske proizvodnje za potrebe gradbeništva.

Današnje stanje oskrbe gradbeništva z gradbenim materialom in industrijskimi proizvodi za gradbeništvo je v večini primerov izredno kritično. Vem, da skupščinski dokumenti in razprave ne morejo nakazati konkretnih rešitev, zato podpiram predloženo resolucijo, ki po mojem mišljenju dovolj jasno nakazuje naloge za prihodnje obdobje. Pričakujem, da bodo vsi odgovorni činitelji od bank, Izvršnega sveta, strokovnih forumov do posameznikov vložili vse sile za uresničitev teh načel, kar bo vplivalo na kvantiteten in kvaliteten premik naprej.

Sedanje restrikcije v investicijski izgradnji bodo brez dvoma omilile pereče pomanjkanje gradbenih materialov, rešiti pa tega stanja ne morejo, zlasti če

hočemo graditi več stanovanj, več energetskih objektov in podobno, ki v odločilni meri vplivajo na uporabo gradbenih materialov. Iz razprav na nekaterih posvetovanjih in iz razgovorov s posameznimi gradbenimi strokovnjaki povzemanam, da niti nimamo materialnih pokazateljev o dejanskih potrebah, katere bi morala pokriti industrija gradbenega materiala in industrija za potrebe gradbeništva. Razumljivo je, da je za uspešen razvoj neke panoge potreben predvsem jasen koncept, zato je potrebno, da se čimprej izdelata kompleksni projekt za industrializacijo, predvsem stanovanjske graditve, ki je najbolj množična in kot taka najbolj primerna za uvajanje nove tehnologije na industrijski osnovi. Gradbeni center Socialistične republike Slovenije, ki je prevzel to nalogo, naj vložijo vse napore za dokončanje tega projekta, realizacijo pa naj podpre organizirana družbena akcija, katero naj usklajujeta Izvršni svet Skupščine in Gospodarska zbornica.

Na teh osnovah bo možno programirati razvoj industrije gradbenega materiala, pri čemer bo treba upoštevati tendenco po povečanju obstoječe in uvajanju nove proizvodnje, predvsem tistih sodobnih materialov, ki pospešujejo napredek industrializacije gradenj. Ker je ta proizvodnja pri nas še povsem nerazvita, bo potrebno osvajati predvsem tiste proizvode, za katere imamo surovinsko bazo in ki bodo v čimvečji meri prispevali k ekonomiki graditve. Sem spadajo gotovo materiali kot so: siporeks, silikalцитi in razni drugi izolacijski materiali, izdelki iz plastični mas, materiali za oblaganje zidov, podov in podobno. Še poseben poudarek pa moramo dati predvsem potrebi po razširitvi kapacitet, izboljšanju asortimenta in kvalitete v obstoječi industriji tako imenovanih klasičnih gradbenih materialov, kot so: cement, opeka in betonsko železo. Za proizvodnjo cementa, ki bo tudi v bodoče osnovni material za industrializacijo gradenj, se nakazuje izhod samo z izgradnjo novih proizvodnih naprav. Dve cementarni v današnjem obsegu v Sloveniji ne zadoščata niti sedanjim potrebam, saj je ena usmerjena predvsem v nadaljnjo predelavo cementa v finalne gradbene artikle.

Ob tej ugotovitvi in upoštevanju dolgotrajnosti tovrstnih novogradenj je na dlani, da moramo takoj pristopiti k realizaciji. Računica ne kaže, da bi se bilo smotrno orientirati na uvoz, ker razpolagamo z zadostno surovinsko bazo in z izkušenimi kadri. Smatram, da je najprimernejša popolna osamosvojitve, kljub delnim možnostim nabavljanja cementa v drugih republikah.

Mislím, da je podobna, vendar ne tako kritična situacija v opekarstvu. V poslednjih letih sta bili zgrajeni dve opekarni, 21 pa rekonstruiranih, kar je omogočilo okoli 2,6-krat večjo proizvodnjo in spremenjeni asortiment, v korist večjim in lažjim votlakom, vendar smo tudi tu ostali na pol poti. Delo je v pretežni meri ostalo ročno in primitivno, zaradi pomanjkanja zoričnic pa še vedno vezano na vremenske pogoje in zato izrazito sezonsko. Taki pogoji dela zahtevajo seveda nestalno in nekvalificirano delovno silo, ki ne more razviti potrebne produktivnosti dela. Pridružujem se mnenju strokovnjakov, da je opeka naš nacionalni material, vendar mislim, da je okoli 80 % opečnih zidov pri novih gradnjah le preveč. Podatek, da so v Sovjetski zvezi v istem obdobju, ko smo pri nas dvignili proizvodnjo opeke za 2,07-krat, dvignili pri njih tudi za približno toliko, pri tem pa so tam dosegli proizvodnjo 14 stanovanj na 1000 prebivalcev, pri nas pa samo 6,6 stanovanj, potrjuje, da v tehnologiji gradenj, oziroma v uporabi novih sodobnih materialov precej zaostajamo.

Upoštevajoč prikazano stanje zagovarjam še dodatno investiranje v obstoječo proizvodnjo opeke. Po podatkih, ki sem jih dobil, bi morali opekarnam

omogočiti najetje kreditov v višini 2,5 do 3 milijarde dinarjev, seveda pa pod lažjimi pogoji kot dosedaj, da bi dosegli pretežno kontinuirano proizvodnjo in modernejšie proizvodne postopke s tem pa tudi zanimanje kvalificiranih kadrov za vključevanje v to proizvodnjo. Če bi ob tem uvedli še takšne pogoje gospodarjenja, da proizvodnje ne bi ogrožala vsaka podražitev, npr. pred kratkim povišana cena premoga, bi bilo to na splošno v družbeno korist.

Vsakodnevne težave imajo gradbena podjetja tudi pri nabavljanju betonskega železa, predvsem primanjkuje tanjših profilov. Proizvodnja je nezadostna, pri tem pa ugotavljamo, da podjetja črne metalurgije niso zainteresirana za večanje te proizvodnje. Menim, da bi bilo treba to industrijo primerno stimulirati, da bi tako velikemu in stalnemu naročniku kot je gradbeništvo dobavljalo zadostne količine gradbenega železa in da bi povečala napore za osvajanje za nas novih, v svetu pa splošno uporabljenih vrst betonskih jekel kot so npr. torno betonsko jeklo, visoko kvalitetna žica za prednapeti beton, prej izdelane mreže za armature betonskih plošč itd., kar bi pomenilo nadaljnji korak k racionalizaciji in ekonomiki graditve. Mislim, da v naših jeklarnah takšna preorientacija ne zahteva nekih posebnih in velikih vlaganj; učinek takšne preorientacije pa bi v gradbeništvu mnogo pomenil. Bistvo tega problema je torej v uveljavljanju novega gospodarskega sistema tudi v proizvodnji teh artiklov, kar bi proizvajalce stimuliralo za večji obseg proizvodnje in za razvoj sodobnejšega asortimenta.

Razvoj industrije gradbenega materiala mora biti tako po obsegu proizvodnje kot tudi po asortimentu in kvaliteti proizvodov usklajen s splošnim programom ali orientacijo razvoja graditve oziroma tehnologije graditve. To ne velja samo za osnovne gradbene materiale, ampak za vse materiale, ki so v gradbeništvu poznani in ki s svojimi svojstvi omogočajo sodobno tehnologijo graditve. Vse to lahko vpliva na zmanjšanje potrebnih učinkovitih ur za enoto gradbeniškega proizvoda. Zavedati se moramo, da je nemogoče predvidevati racionalnejšo oziroma industrializirano graditev, če ne bodo zagotovljene zadostne količine in zadosten asortiment različnih gradbenih materialov. Končno so pogoj za zagotovitev kvalitete tudi ustrezni regulativi, ki se nanašajo na kvaliteto gradbenih materialov. Koordinacijo dela ob realiziranju razvoja industrije gradbenega materiala v prihodnjem obdobju naj zagotovi Gospodarska zbornica SRS oziroma njen svet za gradbeništvo in sekretariat za industrijo Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije.

Drugo, prav tako važno področje, ki pospešuje usmeritev k industrializaciji del v gradbeništvu, je tisti del industrijske proizvodnje, ki proizvaja artikle, ki jih gradbeništvo uporablja zlasti v zaključnih delih. Na tem področju lahko ugotovimo prepočasno vključevanje industrije v proizvodnjo zadostnih količin kvalitetnih sodobnih proizvodov. Tako ni razvita proizvodnja kvalitetnega okovja vseh vrst, stekla, sanitarne opreme, instalacijskih vozlov, ogrewnih teles, vzorčno pestrih tapet, mrzlih in toplih podov itd. Težko je razumeti tako prepočasno vključevanje v proizvodnjo, saj je dejstvo, da je gradbeništvo zelo velik in stalen naročnik. Mislim, da je potrebno predvsem učinkovito odstranjevati vse ovire, ki zavirajo vključevanje industrije v proizvodnjo izdelkov za gradbeništvo in za poglobljanje povezanosti med naročniki, projektanti in izvajalci gradbenih del ter industrijo. Za industrijo lahko dosežemo interesantnost proizvodnje s tipizacijo in standardizacijo preizkušanih sodobnih in kvalitetnih izdelkov, te pa moramo hitreje uveljavljati pri izvajanju zaključenih del v gradbeništvu. V tej smeri smo naredili še vse premalo. Še vedno dopuščamo

zelo individualizirano projektiranje, pa tudi resnejših ukrepov za tipizacijo in standardizacijo omenjenih artiklov še nismo storili.

Če želimo resnično napredovati v gradnji na industrijski osnovi, moramo zagotovi množično proizvodnjo in uporabo industrijskih izdelkov vnaprej izdelanih elementov in sodobnih gradbenih materialov. Uveljavitev take gradnje pa je odvisna od usklajenega razvoja ustreznih dejavnosti in sodelovanja vseh prizadetih činiteljev, zlasti pa od zagotovitve velikih naročil, razvoja industrije novih gradbenih materialov za uvedbo industrializacije graditve, uvajanja standardizacije in tipizacije, razvoja industrijske proizvodnje za zaključna in instalacijska dela in razvojno študijskega dela in izkoriščanja teh izsledkov v praksi.

Predsedujoči Leopold Krese: Besedo ima tovariš Ermin Kržičnik, republiški sekretar za urbanizem, stanovanjsko izgradnjo in komunalne zadeve.

Ermin Kržičnik: Tovarišice in tovariši poslanci! Resolucija, ki jo danes obravnavata zborna, izhaja iz naslednjih temeljnih predpostavk:

— da je ustrezen razvoj gradbeništva in ustrezne industrijske proizvodnje bistvenega pomena za učinkovitost investicijske potrošnje, ki seveda vpliva tudi na skladnost družbenoekonomskega razvoja;

— da so doslej obstajali taki tržni pogoji, ki niso silili gradbeništva v ekonomizacijo dela, ker za to niso obstajali ustrezni materialni interesi, ter

— da so administrativni vplivi pri financiranju in pri gradnji zavirali uveljavljanje tržnih ekonomskih zakonitosti na investicijskem tržišču;

— da družba, oziroma njena upravna organizacija do danes ni poskrbela za zadostno tako imenovano infrastrukturno osnovo glede kondicioniranja gradbenih terenov, tu se misli predvsem na urbanizem, na komunalno opremljenost, na regionalno načrtovanje, na kolektivno in tehnično regulativo in financiranje. Kritično stališče do teh štirih osnovnih izhodišč terja nekatere dodatne opredelitve.

Investicijska potrošnja je barometer vsake ekonomike. Zaradi svoje občutljivosti je področje investicij skoraj v vseh državah področje najbolj odločnih družbenih posegov. Popolnoma svobodnega delovanja ekonomskih zakonitosti pri investicijah nimamo nikjer v svetu, temveč se področje investicij v večji ali manjši meri vedno usmerja z določenimi ekonomsko-finančnimi ukrepi.

V resoluciji je omenjena tudi neskladnost družbenega materialnega razvoja. Po mojem globokem prepričanju se bo naša ekonomika v prihodnjih desetih, petnajstih letih še naprej razvijala v določenih neskladjih in nesorazmerjih. Razlog je predvsem nerazvitost, ki se kaže v nizkem nivoju nacionalnega dohodka na glavo prebivalca, ki dosega po nekih izračunih okoli 500 dolarjev. Ker bo v prihodnjem obdobju stopnja letne rasti proizvodnje še vedno znašala nad 6%, bo ta nadpovprečni tempo še vedno povzročal nesorazmerja med investicijsko in drugimi vrstami potrošnje. Tudi dejstvo, da ima Jugoslavija še vedno okoli 50% kmetijskega prebivalstva, nam pove, da nesorazmerij ne bomo mogli rešiti že v bližnji prihodnosti, zlasti, ker nam primanjkuje veliko število stanovanj. Če bi hoteli v naši državi odpraviti stanovanjsko stisko v petnajstih letih, bi morali zgraditi vsaj dvakrat več stanovanj. Zdaj zgradimo okoli 110 tisoč stanovanj letno, pod tem pogojem pa bi morali zgraditi 230 tisoč stanovanj letno. S tem hočem poudariti samo dejstvo, da bi investicijsko povpraševanje še vnaprej prehitelo ponudbe investicijske produkcije vseh vrst tako gradbeništva in gradbene industrije, kakor tudi strojogradnje, energetike in vse ostale

industrije, ki sodeluje pri investicijah. To pomeni, da tako imenovani objektivni tržni pogoji, o katerih govori resolucija, tudi v bodoče ne bodo silili gradbeništva v večjo gospodarnost. Ali to pomeni, da bo imel nadaljnji pritisk na investicije za posledice tudi nadaljnjo rast cen, nestabilnost oziroma neravnotežje med ponudbo in povpraševanjem in da bodo proizvajalne organizacije še nadalje nezainteresirane za razvoj delovnih in tehnoloških metod. V tem trenutku pravzaprav že govorimo o taki ekonomski, predvsem pa o kreditni in finančni politiki, ki ne paralizira nasprotij, temveč jih le razrešuje.

S tem hočem povedati, da objektivni tržni pogoji v hitro razvijajočem se gospodarstvu niso vedno podani. Svobodne ekonomske zakonitosti so, morajo biti in tudi bodo pod pritiskom družbenih investicij in sicer predvsem ekonomskih in političnih, katerih namen je, usmerjati gospodarstvo v daljšem razdobju. Gre za to, kakšno naj bi bilo to usmerjanje. Gre torej za objektivno opredelitev dolgoročne investicijske politike s pomočjo preštudiranih in objektivnih ekonomskih instrumentov, kot so financiranje, kreditiranje preko bank, spodbujanje, zaviranje in podobno, ne pa za kakršne koli svobodne, nekontrolirane tržne zakonitosti. S tega stališča moramo gledati tudi administrativne ukrepe, o katerih govori resolucija.

Zdi se, da so administrativni vplivi vedno neumestni. Vsekakor takrat, kadar gre za birokratsko ali celo samovoljno administriranje. Zavedati pa se moramo, da bo družba preko svojega upravnega aparata morala tudi v bodoče v določeni meri administrirati, toda ne v poenostavljenem in že v naprej negativno opredeljenem smislu, temveč zato, da zagotovi gospodarstvu določeno kontinuiteto. Ko govorimo o administrativnih ukrepih, moramo namreč ločiti administrativno poseganje v smislu družbene intervencije, predvsem pa ekonomske, od čistih birokratskih ukrepov.

Če skušamo strniti osnovna izhodišča in dileme, iz katerih resolucija izhaja, kot so tržni pogoji, ekonomske zakonitosti, konjunktura in ravnotežje, administrativni element in ekonomsko-usmerjevalna politika, potem se nam vsiljuje opredelitev, da bo resolucija morala računati z dejstvom, da bo moralo naše gospodarstvo še vrsto let rasti z nadpovprečnim tempom in da bodo posledice tega še vnaprej visoka konjunktura in delne neuskkljenosti. Zaradi tega bo v gospodarstvu potrebno uvajati take ekonomskopolitične usmerjevalne ukrepe, ki bodo s pomočjo dolgoročnih kreditov in drugih družbenih intervencij ustvarili normalne, kolikor toliko stabilne pogoje in razvijali možnosti za kompleksni razvoj investicijske proizvodnje in investicijske potrošnje. Z drugimi besedami, svobodne, liberalne, ekonomske zakonitosti na investicijskem tržišču ne morejo biti naš absolutni smoter. Usmerjevanju gospodarstva se nikakor ne bomo mogli odreči. Vprašanje je samo, kakor sem že prej omenil, kakšno naj bi bilo to usmerjanje. Družba vedno maksimalno paralizira alergične točke v krogu investicijskih proizvajalcev in podpira na drugi strani kolektive, ki kažejo interes do ekonomizacije in modernizacije proizvodnje in potrošnje investicij, ali še bolj konkretno: pred nami je dolg razvojni proces, ko se delitev dobrin vse bolj podreja delitvi dohodka, kot deloma že preusmerjeno družbeno financiranje na individualni družinski budžet. Od take preusmeritve je v veliki meri odvisna produktivnost dela in razmerje med mehanskim in živim delom. Nedvomno je ta ključna pozicija za napredek produktivnosti. Nizka produktivnost v investicijski produkciji je problem, ki ga moramo rešiti, prej z usmerjevalno družbeno-ekonomsko intervencijo kot pa z normalizacijo tržišča, ki jo hočemo doseči z omejitvami potrošnje, ne pa toliko s povečanjem ponudbe. Pri zagovarjanju te

sovoje teze, ko trdim, da bo konjunktorno in delno neusklajeno tržišče vladalo še določen čas in da je v takih pogojih družbenoekonomska, kreditna, finančna, usmerjevalna vloga primarna ekonomska, tržna zakonitost svobodnega tržišča, pa v takih pogojih skorajda iluzorna, ne pozabljam na razvijanje našega ekonomskega sistema. Povsem jasno je, da se sistem razvija le po določenih politično-gospodarskih pozicijah dolgoročne usmerjevalne narave, pri čemer mislim na kreditni mehanizem, na delitev dohodka, na davčni sistem, na planske proporce in jasno tudi na določene pozitivne, premišljene administrativne ukrepe, skratka, gre za resno družbeno voljo in ne le za spontano tržno zakonitost.

Da se da tudi ob nesorazmerjih in konjunkturi ter izrazitem destimulativnem razmerju med mehanskim in živim delom, ki je vladalo v zadnjih letih, doseči določen napredek, se vidi iz primerov nekaterih kolektivov, ki so v Jugoslaviji prišli s tehnologijo dela tudi v takih pogojih dalje. Ta podjetja so Jugomont, Gradis, Stavbar, Rad Beograd, Sarajevo, Reka. Uspeli so tisti, ki jim je družba zagotovila ustrezne kredite in kontinuirano financiranje, npr. Jugomont Sarajevo z velikim kompleksom Grbavica, niso pa uspeli pri Gradisu, kjer so ostali brez velikih naročil in brez kredine in finančne podpore.

In končno še vprašanje. Resolucija že računa z reformo stanovanjskega gospodarstva. V resoluciji se navaja, da naj bo financiranje stanovanja predvsem neposredni potrošnik, kar naj omogoči gradnjo stanovanj za trg in omogoča kupcu, kot neposrednemu potrošniku kar najbolj direkten vpliv na ceno stanovanja.

S tem se v celoti strinjam, vendar se vsiljuje vprašanje, ali lahko govorimo o kupcu, ki naj ima možnost vpliva na ceno stanovanja, ko kupec pri gradnji za trg ni znan. Kako naj bi kupec-potrošnik vplival na ceno, ko pa v Sloveniji danes efektivno primanjkuje 40 000 stanovanj, potencialno pa 80 000. Ali lahko pri takem pomanjkanju stanovanj tržišče sploh deluje? Kako naj potrošniki, in teh je na tisoče, vplivajo na ceno, ko niso organizirani in ko na drugi strani stanovanj ni na zalogi in jih ne moremo zbirati. Sprašujemo se tudi, ali je stanovanje res tržno blago kot vsako drugo, ali ni to tudi določena socialno-ekonomska kategorija? Morali bi se vsekakor odločiti za določen proces v reformi stanovanjskega gospodarstva, proces, ki bi bil predvsem organski in ki bi postopoma reševal najosnovnejše disproporce v stanovanjski graditvi kot so nizki osebni dohodki, relativno zelo visoka cena stanovanj na eni strani, na drugi strani pa nizka produktivnost pri proizvodnji stanovanj in ogromen primanjkljaj stanovanj. Ta nesorazmerja bi morali reševati postopoma v organiziranem procesu in ne s skokovitimi spremembami v reformi stanovanjskega sklada. Hvala lepa.

Predsedujoči Leopold Krese: Besedo ima inž. Marjan Tepina.

Inž. Marjan Tepina: Tovariši in tovarišice poslanci! Položaj, v katerem se je znašlo gradbeništvo v času, ko ugotavljamo, da nam je investicijska potrošnja ušla iz okvirov, ki jih narekujejo interesi stabilnosti gospodarstva in take strukture potrošnje, v kateri ima osebna potrošnja ustrezno mesto, nudi zelo primerno priložnost za to, da se ponovno ozremo na specifične probleme gradbeništva in njegovega napredka, in sicer iz širših aspektov, kot pa so sama razmerja znotraj njegovega proizvodnega okvira. Brez dvoma so neskladja v našem gospodarstvu glavni povod za današnjo razpravo in za predlog reso-

lucije o razvoju gradbeništva v prihodnjem obdobju, saj je gradbeništvo močno udeleženo v premikih, ki so ta neskladja povzročili. Značilnost je v tem, da ta neskladja ne nastopajo samo v strukturi potrošnje in blagovno denarnih odnosov, marveč so se razširila tudi na nesorazmerja materialne prirode. Znano je npr., da smo postali uvozniki cementa in da nam občutno primanjkujejo tudi drugi gradbeni materiali, Popravni ukrepi se torej ne morejo omejiti samo na intervencije na kreditnem tržišču, na odpovedovanje kreditnih pogodb in na ostrejšo administrativno kontrolo cen, marveč je potrebno, da posvetimo vso pozornost tudi sami strukturi naturalnih odnosov, ki so jih povzročile naše, v bistvu administrativne intervencije. Ne ugotavljamo prvič po osvoboditvi, da so investicijska in gradbena dela prestopila okvire, ki jih narekujejo interesi in smotri gospodarske stabilnosti in ustrezne rasti življenjskega standarda. Že nekajkrat po osvoboditvi smo se spopadli z istim pojavom naše rasti, pojavom, ki mu sledi dolga vrsta nezaželenih posledic, zlasti razhajanje nominalnih in realnih vrednosti na mnogih področjih družbene reprodukcije. Vendar se v tej sferi, v sferi končnih posledic, gospodarska neravnotežja lahko samo popravljajo, ne pa za trajno odpravljajo. Odpovedovanje kreditov, nominalno dviganje osebnih dohodkov, administrativna kontrola cen, pa tudi razne oblike planske intervencije lahko neuravnotežene procese le zadržijo, ne morejo pa odstraniti njihovih povzročiteljev. Danes, ko razpravljamo o problemih gradbeništva, je važnejše proučiti neravnotežja, ki jih ugotavljamo znotraj sfere razširjene reprodukcije, kot pa nesorazmerja v drugih oblikah potrošnje. Tudi za samo sfero razširjene reprodukcije je značilno razhajanje nominalnih in realnih vrednosti, saj so v enem letu porasle cene gradbenih izdelkov za 33%. Kot osnovno jemljem cene v stanovanjski izgradnji, ker se da cene najlažje primerjati. Preveliko povpraševanje za gradbenimi izdelki je glavni vzrok za tak pojav. Če bi bil obseg povpraševanja enak finančnim sredstvom, s katerimi razpolagajo povpraševalci, ali še bolje, če bi bilo povpraševanje manjše tako od razpoložljivih investicijskih sredstev, kakor tudi od zmogljivosti gradbenih podjetij, do takih nesorazmerij, kot jih ugotavljamo ta čas, ne bi prišlo. Z drugo besedo, lahko rečemo, da so konjunkturo na gradbenem tržišču povzročili subjektivni faktorji in da so odpovedale finančne in pravne norme in metode, ki imajo na področju razširjene reprodukcije nalogo uravnovešati finančna sredstva namenjena investicijam, z zmogljivostmi v gradbeni proizvodnji in proizvodnji investicijske opreme.

Zato sedanje intervencije, katerih namen je revizija pravnih in finančnih norm, niso nič manj administrativne kot tiste, ki smo se jih posluževali ob podobnih pojavih v preteklosti, to je ob reviziji investicijskih programov in projektov. Vendar je imela ta intervencija to dobro lastnost, da se gradbena dela niso ustavljala apriorno, kar je dražje in po svoje povzroča neravnotežja finančno-naturalnih odnosov, marveč so se dela nadaljevala potem, ko so bili investicijski programi in projekti preverjeni. Vse pa kaže, da je bila tokrat potrebna nujna in učinkovitejša intervencija.

V plane in druge usmerjevalne dokumente, ki so sledili kampaniji zoževanja investicijske fronte, smo tudi do sedaj zapisovali precej podobne ugotovitve, priporočila in zahteve, kot jih čitamo v dokumentih, ki so v razpravi danes in v katerih je poudarjeno, da so glavni vzroki za današnjo situacijo nestanovitnost investicijskih programov, neravnovesje med obsegom gradbenih nalog in proizvodnimi zmogljivostmi gradbenih podjetij in nestalnost financiranja gradbenih del. Tako stanje ima neredko za posledico zahtevo po moč-

nejši vlogi plana na področjih investiranja ali vsaj po globalnem dimenzioniranju gradbenih nalog. Menim, da so kakršnekoli nove oblike planiranja ali obnavljanja opučenih planskih metod za dimenzioniranje nalog, tako v razvoju našega celotnega gospodarstva, kakor tudi samega gradbeništva, nepotrebne in nekoristne. Na drugi strani pa moramo poudariti, da je kontinuiranost dela osnovni pogoj za delovne uspehe in stabilizacijo cen tako v gradbeništvu kakor tudi v industriji.

Zelo radi postavljamo gradbeništvu za zgled metode industrijske proizvodnje, ob tem pa ne pomislimo, kaj bi pomenilo za katerokoli industrijo, če bi morala graditi začasna stanovanja za delavce, ki prihajajo od vsepovsod, če bi bila odvisna od vremenskih sprememb, če bi morala zaradi zunanjih intervencij menjati predmet svoje proizvodnje, če bi z administrativno intervencijo enkrat ustavljali delo, drugič zahtevali največje forsiranje del, če bi bila v stalni nesigurnosti glede potrebnih finančnih in reprodukcijskih sredstev itd. Za gradbeno proizvodnjo je značilna raznovrstnost izdelka; med objekti nastopajo razlike v projektu, v namembnosti, v izvoriščnih financiranjih, v kupoprodajnih odnosih, v rokih dobave, materialni bilanci itd.

Za boljše razumevanje je potrebno in koristno upoštevati nekaj reprezentativnih kategorij gradbenih objektov, ki jih družijo sorodne lastnosti. Delitev na gospodarske in negospodarske objekte je za gradbeništvo brezpomembna. Delitev po gradbeno tehnoloških karakteristikah je brezpomembna za gospodarska proučevanja. V tem času in v pogojih vse večjega preusmerjanja sredstev razširjene reprodukcije v roke delovnih organizacij, med katere je šteti tudi banke, je koristna kategorizacija, ki nam pove, da je dimenzioniranje gradbenih nalog v rokah samih delovnih organizacij, investorjev, projektantov, gradbenih podjetij in bank. V prvo kategorijo spadajo tako imenovana javna, ali sodobneje rečeno družbena investicijska dela. To so objekti, ki jih bodo tudi potem, ko bodo delovne organizacije samostojno razpolagale s sredstvi za razširjeno reprodukcijo, financirale ali o njih odločale družbeno-politične skupnosti. Med temi objekti bodo prevladovala investicije v infrastrukturo, to je v gradnje, ki ustvarjajo pogoje za boljši družbeni in gospodarski razvoj določenega območja. To so nepremična prometna sredstva, energetski objekti in omrežja, regulacije in melioracije, komunalne centrale in omrežja itd. To so običajno nizke gradnje, ki imajo po asortimentu skromno materialno bilanco, njihov tehnični značaj pa dopušča možnost velike udeležbe gradbene mehanizacije. Objekti te vrste se morejo in morajo perspektivno programirati. Ker se te naloge gradbeništva v glavnem financirajo iz proračunov in fondov, morajo o takih investicijah s polno odgovornostjo odločati skupščine družbeno-političnih skupnosti, ki morajo v odnosih do bank in do vseh delovnih organizacij nastopati kot enakopravni gospodarski partnerji. Ker spadajo v to kategorijo tudi taki objekti, ki zahtevajo določeno prioriteto, pa naj jih imenujemo ključne ali ne, morajo družbeno-politične skupnosti vselej temeljito pretehtati, v kolikšni meri bodo taki prednostni objekti obremenili zmogljivosti finančnih fondov in kapacitete gradbenih podjetij. Nedavne ustavitve gradbenih del na objektih te kategorije dokazujejo, da je bila ta kategorija gradbenih del neprimerno dimenzionirana ali v celoti, ali v posameznih delih njene strukture.

Prav tako ima svoje dimenzije druga reprezentativna kategorija, v katero spada stanovanjska izgradnja, vendar bo spadala sem le toliko časa, dokler se bo financirala preko stanovanjskega prispevka in stanovanjskih skladov, ki ji

zagotavljajo zaželeno stabilnost. Poleg tega je stanovanjska izgradnja sektor gradbeništva, kjer se da v največji meri uvesti metode industrijske — serijske proizvodnje in kjer vladajo običajni tržni odnosi. Zato je stanovanjsko izgradnjo mogoče programirati obenem z izgradnjo komunalnih central in omrežij, hkrati pa pospeševati potrebne procese urbanizacije. Zato zaslužijo predlogi o ukinitvi stanovanjskega prispevka resen premislek. Z ukinitvijo prispevka in sklada se nam namreč del današnjih sredstev, namenjenih za stanovanjsko izgradnjo, izgubi, odteče na deželo in pospeši izgradnjo stanovanjskih hiš brez enotnih programov. Če je smoter današnje stanovanjske reforme, o katerih je zdaj govora, da se delovnim organizacijam ne bi jemal tisti del dohodka, ki je namenjen za stanovanjsko izgradnjo in da se tudi ta del dohodka vključi v sistem nagrajevanja po delu, je treba vsekakor zagotoviti delovnim organizacijam pri izkoriščanju stanovanjskih skladov večji vpliv, najboljši način pa bi bil, da se sredstva za stanovanjsko izgradnjo podvržejo bančnemu režimu s tem, da ima vsaka delovna organizacija pravico angažirati svoja sredstva za gradnjo stanovanj, neangažirana sredstva pa služijo banki za kreditiranje drugih interesentov. Izogibati pa se moramo reform, ki bi omajale stabilnost financiranja, zmanjšale sredstva in ne bi delovale v skladu z naprednim procesom urbanizacije.

Iz istega bančnega kreditnega kroga naj dobivajo gradbena podjetja obratna sredstva za pospešeno razvijanje serijske gradnje stanovanj za prodajo. Ta metoda še vedno ni dala zaželenih rezultatov, to pa predvsem zaradi tega, ker si gradbena podjetja premalo prizadevajo, da bi osvojila primerno tehnologijo gradnje in ker se komune, komunalne delovne organizacije in industrija prepočasi vključujejo v te sodobnejše proizvodjalne in kupoprodajne odnošaje.

Kadar grade gradbena podjetja stanovanja po načelih gradnje za prodajo, se vedno znova odpira vprašanje financiranja in vprašanje poprejšnje komunalne opreme zemljišč. Ni slučajno, da republika Slovenija ni sprejela zakona o urejanju mestnih zemljišč v celoti. Do tega ni prišlo zaradi pozabljivosti predlagateljev, temveč so bili temu vzrok dvomi o pravilnosti metode plačevanja stalnega prispevka kot jo predvideva zvezni zakon. Tudi sedaj se je treba izogibati fiskalnim in komunalno-statističnim oblikam zbiranja sredstev in financiranja komunalne izgradnje. Vse bolj je treba usposablјati komunalna podjetja kot samostojne nosilce razširjene reprodukcije svojih delovnih sredstev. Vse bolj naj bo financiranje komunalne izgradnje zaključenega urbanističnega kompleksa stvar medsebojnih sporazumov in pogodb občine, ki tu s svojo finančno udeležbo zastopa obče koristi in komunalnih delovnih organizacij ter delovnih organizacij investitorjev. V primeru gradnje stanovanj za trg je gradbeno podjetje organizator ali kot pravijo v inozemstvu »pilot« take finančne kooperacije. Pri tem pa mora gradbeno podjetje vedeti, da se v primeru gradnje za prodajo v sami gradbeni organizaciji združujejo prejšnji posli investitorja-projektanta in graditelja, in da je le tako združevanje v skladu z odnosi, ki vladajo v industriji in trgovini na višji ravni njihovega razvoja in v pogojih samoupravnosti delovnih organizacij.

Preostane nam še tretja reprezentativna kategorija gradbenih objektov, ki je najmočnejša in najbolj tipična za gradbeništvo. Tu ni in ne bo enoličnosti objektov pa tudi ne enoličnosti virov financiranja investitorjev niti enoličnosti tehnologije namembnosti objektov, tu ni programiranja in ni dimenzioniranja cele kategorije gradbenih nalog, tu se dimenzionirajo samo individualni gradbeni objekti, dimenzionirajo pogodbe med delovnimi organizacijami in inve-

stitorji, projektanti, graditelji ter bankami. To kar v menjavi serijskih proizvodov in takih, ki lahko krožijo po tržišču opravi tržni mehanizem, morajo tu opraviti licitacije, ponudbe in pogodbe. Zato je treba pogodbam, ki sta jim osnova projekt in predračun, posvečati največjo pozornost in gojiti in spoštovati pogodbe kot stvar poslovne časti. Ko govorim o pogodbah, se spominjam besed Borisa Kidriča, ki je ob neki priložnosti dejal: »Plan je v svoji realizaciji mreža pogodb.« Taka enačba mora veljati tudi v obrnjeni obliki. Svobodna akcija neposrednih proizvajalcev, združenih v delovnih organizacijah, svobodno vzpostavljanje in najdoslednejše spoštovanje njihovih medsebojnih poslovnih odnosov je torej plan, kakršen ustreza samoupravnosti delovnih organizacij in današnji stopnji našega razvoja. Da ta samoupravnost ne bi bila omejena takrat, kadar delovne organizacije sklepajo pogodbe z drugimi družbeno-pravnimi telesi, velja vloga pogodbe, vloga dokumenta, ki razmejuje in utrjuje medsebojne obveznosti in odgovornosti v okviru finančnih sredstev in proizvodnih zmogljivosti, v polni meri za vsa družbeno-pravna telesa, ki sodelujejo v gradbeništvu kot investitorji, projektanti, proizvajalci ali finansierji, tedaj enako za družbeno-politične skupnosti, sklade in banke, kakor tudi za delovne in vse druge samoupravne organizacije.

Predsedujoči Leopold Krese: Besedo ima inž. Saša Škulj.

Inž. Saša Škulj: Tovarišice in tovariši poslanci! V predzadnji številki revije »Dokumentacije za gradbeništvo in arhitekturo« so objavljeni zaključki in gradivo mednarodnega seminarja ekonomske komisije za Evropo, ki je bil letos spomladi v Pragi in so se ga udeležili strokovnjaki oziroma predstavniki 27 držav.

Namen tega seminarja je bil izmenjati mnenja o spremembah v strukturi gradbeništva in gradbene industrije, s ciljem povečati učinkovitost proizvodnje in ugotoviti glavne pozitivne smeri razvoja gradbeništva v naslednjem obdobju.

Interesantno je, da so večino zaključkov in osnovnih definicij o ekonomskem pomenu gradbeništva, strukturi industrije gradbeništva, tehničnih problemih, vplivu družbenih pogojev na gradbeništvo in o perspektivnem razvoju gradbene industrije soglasno sprejele delegacije vseh 27, tako vzhodno- kot zahodnoevropskih držav.

Ker verjetno veljajo te ugotovitve tudi za naše gradbeništvo, oziroma njegov razvoj, mi dovolite, da v kratkem naštejemo nekaj misli, oziroma sklepov in priporočil z omenjenega seminarja in s tem podprem nekatere misli iz predložene resolucije, ki v glavnem zastopa podobne ideje.

V diskusiji na seminarju je prišlo močno do izraza dejstvo, da gradbena industrija zavzema ključni položaj v skupnem gospodarstvu vsake države. Od skupnih investicij, ki povprečno znašajo 20 % narodnega dohodka — v Jugoslaviji nekako preko 32 % — odpade polovica do dveh tretjin na gradnje.

Gradbena industrija, posebno pri visokih gradnjah, v velikem obsegu direktno vpliva na določeno število drugih industrij in obrti, tako v pogledu vlaganja, kot v pogledu proizvodnje. Doprinos gradbene industrije k bruto narodnemu dohodku v zahodnoevropskih državah se giblje med 5 in 9 %, doprinos gradbene industrije k neto dohodku v vzhodnoevropskih državah pa med 9 in 10 %. To pomeni, da gradbeništvo spada med največje, če ni največja panoga celotnega gospodarstva v večini evropskih držav.

Stavba, oziroma stanovanje je običajno najdražje trajno potrošno imetje, ki ga posameznik lahko v času svojega življenja nabavi. Na tem področju je zelo pomembna vloga družbene intervencije, ki z direktno ali indirektno pomočjo omogoča koristniku stanovanja odplačevanje stroškov na čin daljšo dobo.

Proizvodnja zgradbe, oziroma zgradb, traja časovno zelo dolgo, 5 ali več let, če računamo v proizvodnjo čas od začetnih faz programiranja do dograditve objekta. To zahteva dolgoročno planiranje in to planiranje take vrste, ki v drugih industrijah ni običajno.

Naslednja ugotovitev je v tem, da je vsaka posamezna zgradba glede na to, da je vezana na določeno zemljišče, svojevrstna konstrukcija. Poleg navedenega povsod obstajajo močne zahteve po raznolikosti gradenj, ki naj bi sicer služile istemu namenu.

Če upoštevamo vse navedene faktorje, lahko razumemo, da obstajajo velike ovire za standardizacijo in tipizacijo v okviru gradbene industrije. Dejstvo, da se gradbišča menjajo od objekta do objekta in da se običajno nahajajo na zelo širokem področju, delno pojasnjuje pojav razbitih podjetij lokalnega karakterja. To pomanjkanje koncentracije in s tem specializacije vodi do večjih težav v racionalizaciji in mehanizaciji gradbene industrije.

Zaradi svoje teže in običajno cenениh težkih elementov stavb je prevoz materialov na večje razdalje omejen in s tem otežkočena serijska produkcija. Uporaba primitivnih lokalnih materialov je zato v območju manjših krajev in vasi običajno bolj ekonomična.

Enoglasno je poudarjeno stališče, da je industrializacija gradbeništva nujna, da bi se lahko uskladile potrebe družbe z gradbenimi zmogljivostmi.

V prvi fazi industrializacije je potrebno veliko pozornosti posvetiti snovanju nove tehnološke baze za proizvodnjo in novim metodam organizacije proizvodnje, večjemu obsegu delitve dela, projektiranju itd. Zboljšati je potrebno sodelovanje partnerjev v timu graditelja, ki naj obsega investitorja, projektanta, proizvajalca materialov in graditelja. Zboljšanje teh odnosov je možno doseči na podlagi preciznih definicij funkcij in odgovornosti posameznih partnerjev.

Vse države udeleženke so bile soglasne, da je potrebno, da družba prevzame odgovornost za ustvarjanje finančnih in zakonskih-administrativnih osnov, v okviru katerih se bodo lahko organizirali in realizirali zahtevki in pogoji za gradnjo raznih kategorij gradenj. Neobhodni pogoji za industrializacijo gradbeništva so kontinuiteta povpraševanja in adekvatni ekonomski pogoji. Potrebno je izdelati gradbeno regulativo in to tako, da ne bo ovirala samega razvoja gradbeništva. Regulativa naj formira zahteve, ki jih je potrebno doseči, a ne kako naj se jih doseže.

Na konferenci je bilo močno poudarjeno mednarodno znanstveno sodelovanje na področju, izpolnjevanja metod, analiz in primerjav v tehničnem napredku ter zaradi vse večje mednarodne menjave gradbenega materiala tudi na področju modularne koordinacije, ki naj bi bazirala na mednarodno priznanem modelu. To je potrebno za industrijo, ki naj bi s produkcijo za domači trg in izvoz razvila večje serije enakih proizvodov in s tem povečala svojo produktivnost.

Smatram, da večina teh zaključkov, misli in priporočil velja tudi za naše razmere in da se v marsičem ujemajo z mislimi in predlogi resolucije o razvoju gradbeništva v SR Sloveniji. Osnova je brez dvoma v tem, da je po-

trebno ob realizaciji v resoluciji naštetih ukrepov preiti čimprej v intenzivno industrijsko gradnjo. To velja predvsem za stanovanjsko gradnjo, kjer običajno je, ali pa je vsaj možno doseči zadovoljivo kontinuiranost gradnje.

Z ustreznimi ukrepi bo potrebno razvijati gradnjo za trg, tako da bodo gradbena podjetja imela možnost kontinuirane sistematske gradnje in pri tem ob pomoči zavodov, centra gradbeništva Slovenije itd. razviti primerno tehnologijo ter možnost večjega vlaganja v opremo in specializacijo.

Za uspešno uveljavitev gradnje za trg pa je predvsem potrebno pripraviti zemljišča, urediti financiranje za njihovo ureditev in pa urediti način financiranja obratnih sredstev gradbenih podjetij.

Samoupravni organi gradbenih podjetij in industrije, ki sodelujejo v gradnji, pa imajo brez dvoma odgovorno dolžnost pobudnika za uvajanje novih metod dela s ciljem povečati produktivnost.

Prepričan sem, da bo potrebno v določeni smeri spremeniti organizacijo dela v samih podjetjih in to predvsem v večjih podjetjih, kot tudi spremeniti, ali bolje, ustvariti sisteme sodelovanja med posameznimi podjetji. Tu razumem to kot sodelovanje posameznih, eventualno manjših specializiranih podjetij, ali sodelovanje podjetij pri večjih enkratnih investicijah.

Avtarkične težnje posameznih podjetij v pretekli dobi se bodo morale umakniti idejam o sodelovanju in možnosti prevzemanja del v kooperaciji. Pozitivne izkušnje skopske akcije bi kazalo uveljavljati pri prevzemanju in gradnji večjih stanovanjskih kompleksov v Sloveniji in pri naglem izvajanju večjih gradbenih del.

V dani tržni situaciji, ko se konjunktura in struktura del hitro menjata, je lahko sicer nujna specializacija, za podjetje težko breme. Npr. specializirani podjetji Slovenija ceste in Tehnogradnje, prvo specializirano za cestogradnjo, drugo za hidrogradnje, sta se v dobi ko je v njihovi specialnosti primanjkovalo dela, morali ukvarjati po sili razmer s stanovanjsko gradnjo, in tako v odnosu do podjetij, ki se bavijo samo z visoko gradnjo ali celo samo s stanovanjsko gradnjo, ter so tudi temu primerno opremljena, nista mogli uspešno konkurirati.

Za potrebno usmeritev podjetja v določeno specialnost je potrebno ustvariti torej vrsto pogojev in omogočiti tako kapaciteto, da je glede na določeno sodobno tehnologijo specializacija umestna, nadalje rešiti vprašanje potrebne opreme, kadrov za operativno in znanstveno razvijanje tehnologije.

Nabava oziroma težnje po nabavi mehanizacije, predvsem v večjih gradbenih podjetjih kažejo na določeno orientacijo na intenzivno delovanje. Omenim naj, da so podjetja pri tem naletela na dokaj velike težave pri sami nabavi mehanizacije, v zadnjem času pa so s preklicom kreditnih pogodb s strani bank celo izgubila dopolnilne oziroma osnovne vire financiranja mehanizacije. Nadalje lahko ugotovimo, da so v času konjunktуре gradbenih del, predvsem manjša, premalo opremljena in strokovno ne dovolj zasedena podjetja prevzemala dela, za katera niso bila strokovno in ne tehnološko dovolj usposobljena. Značilnost teh podjetij je v tem, da povečujejo svoje zmogljivosti, predvsem z delovno silo, to je ekstenzivno in je pri tem produktivnost običajno nizka.

Zaradi stalnega pomanjkanja gradbenih zmogljivosti in lokalističnih teženj so premalo razgledani investitorji oddajali tudi zahtevnejša dela gradbenim podjetjem, ki niso bila kos zahtevam. Podoben negativen pojav je stalno širjenje dejavnosti režijskih grup pri posameznih investitorjih. V manjšem obsegu so lahko to potrebne in koristne formacije, kolikor so to po obsegu in kapaciteti manjša podjetja specializirana za remont. Toda primer, kot ga imamo v celj-

skem okraju, kjer je 40 % gradbenih del v rokah režijskih grup, to je približno enako kapaciteti celega Ingrada, sigurno ni v redu.

Da bi uspeli dvigniti organizacijo poslovanja v podjetjih na višjo stopnjo, pripraviti, uvesti in razvijati napredne tehnološke metode gradenj in uvajati vse večje število strojev, bodo gradbena podjetja potrebovala večje število strokovnih visoko kvalificiranih in kvalificiranih kadrov. Kadrovske službe v podjetjih so se intenzivneje razvijale šele v zadnjem času in bodo ob najboljšem delovanju teh služb rezultati zadovoljivi šele čez nekaj let.

Samoupravni organi v gradbenih podjetjih si bodo morali s pravilno kadrovsko politiko in stimulativnim sistemom delitve osebnih dohodkov zagotoviti ustrezne kadre za potreben razvoj. Delavci, predvsem strokovni kadri, so ob pravilni stimulaciji še vedno bistveni faktor proizvodnje, zato bi kazalo v sami resoluciji razširiti in poudariti pomen strokovnega šolstva, kadrovanja in delitve dohodka po delu.

V materialih, ki smo jih dobili, je obdelan tudi mehanizem tržišča. Naštete so pomanjkljivosti in ukrepi, ki naj bi zagotovili stabilizacijo trga, vendar lahko sedaj ugotavljamo, da je zaradi discipline pri spoštovanju uredb in zakonov, neznanja in drugih pomanjkljivosti pri vseh partnerjih investicijske gradnje prišlo do močnih motenj v investicijski potrošnji.

Potrebno stabilizacijo tržišča bomo lahko dosegli s tem, da bodo vsi posredni ali neposredni udeleženci investicijske gradnje upoštevali predpise, poslovno moralo ter med seboj sklenjene pogodbe. V investicijski gradnji morajo odigrati kot tretji partner pomembno in odgovorno vlogo tudi banke, ki naj bi se pojavile predvsem kot poslovni partner investitorjev in gradbenih podjetij.

Politiko investicijskih vlaganj bo treba v bodoče pozorneje zasledovati in mislim, da je to predvsem naloga in odgovornost samoupravnih organov in podjetij, to je investitorjev ter občinskih, okrajnih in do republiških skupščinskih zborov.

Predsedujoči Leopold Krese: Predlagam pol ure odmora.

(Seja je bila prekinjena ob 10.40 in se je nadaljevala ob 11.15.)

Predsedujoči Leopold Krese: Nadaljujemo z razpravo. Besedo ima Mitja Vošnjak.

Mitja Vošnjak: Tovarišice poslanke, tovariši poslanci! Ko prebiramo poročila v dnevnem tisku, iz dneva v dan zasledimo predloge tožilstev za postopke proti raznim gradbenim podjetjem zaradi nepravilnosti pri izvajanju investicijskih gradenj in vesti o kaznih, ki jih izrekajo sodišča. Izgleda, da smo začeli resno razpravljati o vprašanju odgovornosti za razne nepravilnosti v našem gospodarskem življenju. Mislim pa, da to vprašanje obravnavamo morda le preveč enostavno in enostransko. Če skušamo ugotoviti odgovornost in krivdo za razne nepravilne pojave, ne moremo raziskave omejiti samo na enega, ki sodeluje v gradnji, to je na izvajalca, pač pa bi morali v isti meri razčiščevati tudi odgovornost ostalih udeležencev v investicijskih delih. Po logiki in po zakonu bi morali zaostri tudi odgovornost investitorja in projektanta. Dozdeva se mi namreč, da bi morali v bodoče od izvajalca zahtevati, da odgovarja predvsem za izvajanje del, torej za kvaliteto, za dogovorjene roke,

za pogodbeno prevzete cene in podobno. Vprašanje zagotovitve sredstev, priprave projekta in podobno pa bi morali smatrati ostro kot dolžnost investitorja.

Navedel bi naravnost šolski primer, ki kaže, kako lahko na negativen potek del vpliva investitor. Verjetno ta primer ni osamljen, a govorim o njem, ker ga pač bolje poznam. Gre za primer gradnje hidrocentrale Srednja Drava I. Pri gradnji tega objekta je vrsta vzrokov, ki bodo vplivali na podražitev in na zakasnitev del, ki niso odvisni od izvajalca, pač pa od investitorja. Začnimo pri zamudi. Ne mislim na zakasnitve, ki niso nastale niti po krivdi investitorja, pač pa zaradi splošne orientacije pri vlaganju sredstev v izgradnjo energetske baze, zaradi katere je bila prekinjena gradbena kontinuiteta in so zaradi tega specializirani stroji za gradnjo teh objektov, kot na primer kabelski žerjavi ležali v skladiščih neizkoriščeni ali pa so z bagri kopali greznice in dvigali opeko na zgradbe. O teh vzrokih, ki so nastali, zaradi splošne orientacije in so onemogočili kontinuiteto graditve, ne bom razpravljaj, čeprav smatram, da jih moramo v bodoče odstranjevati, in jih reševati na osnovi takega širokega programa, kot je o njem danes govoril predsednik Mestnega sveta Ljubljane. Zlasti je to potrebno v reševanju energetskih problemov, kjer bi konkretno morali med drugim zagotoviti zaradi težke energetske situacije kontinuirano gradnjo Srednje Drave II. Če torej abstrahiram vzroke zakasnitev, ki niso odvisni od investitorja, ugotavljamo še zamude, ki so nastale, ker investitor ni znal uskladiti svojega programa z gradbeno sezono. Čeprav je bil projekt zrel za realizacijo že lani jeseni, je bila pogodba podpisana šele 4. junija letos. Zato morajo zapirati gradbeno jamo na meljskem jezu, danes pri velikem pretoku 600, 700, 800 m³ na sekundo in nas pri delih celo presenetiti katastrofalni pretok 1500 m³/sek., zaradi katerega potem Drava odnaša kesone, namesto da bi ob pravočasnem podpisu pogodbe to opravili tako rekoč na suhem, ob minimalnem pretoku okrog 50 m³/sek. Gradbena sezona se pač ne more podrežati investitorju, pač pa mora investitor upoštevati najprimernejše pogoje.

Na istem gradbišču lahko dalje ugotavljamo, da se ne more v polni meri angažirati niti tista precej skromna mehanizacija, ki je na razpolago. Ne more se namreč zagotoviti moderna organizacija gradbišča, ker niso investitorji pravočasno uredili premoženjsko-pravne in lastniške probleme. Na sredi orjaškega gradbišča kot je dovodni kanal, stojijo še danes hiše, ki se jim morajo stroji umikati, ker še ni urejeno vprašanje nadomestnih stanovanj, vprašanje razlastitve in podobno. Dalje, zaradi nezadostnih in premalo temeljitih raziskav se na primer dogaja, da tam, kjer bi po projektu moral biti gramoz ali kak drug stabilen material, naletijo na 200 000 m³ mivke, ki ni bila predvidena in jo je treba danes razvažati ali pa iskati drugo rešitev. Če bi traso bodočega kanala načeli vsaj z nekaj dobrimi krampi in lopatami na različnih mestih, če že ni bilo mogoče sondirati terena z geološkimi vrtinami, bi lahko ugotovili, kje je mivka, premestili bi traso za nekaj sto metrov in si prihranili mnogo težav ter povenili gradnjo.

Poleg notranjih rezerv, o katerih govorimo in poleg vprašanj, ki jih moramo urediti, če hočemo dvigniti produktivnost dela v gradbeništvu, imamo tudi tukaj rezerve, ki jih lahko še lažje načnemo, imamo tudi tu vprašanja, ki jih lahko še lažje uredimo. Moramo pa z našimi instrumenti zagotoviti, da bo tudi investitor odgovarjal, če ne bo v redu opravil priprav, ki so predvsem njegova naloga.

Drugo vprašanje, ki se mi dozdeva izredno važno in kjer po mojem mnenju leže prav tako velike notranje rezerve, pa je vprašanje tehnične opreme grad-

benih podjetij. Zdi se mi naravnost absurd, če ugotavljamo, da je opremljenost slovenske gradbene operative pod jugoslovanskim povprečjem, ko vendar vemo, da bi moralo biti narobe, ne samo zaradi nekakih tradicij, na katere smo po pravici ali tudi ne, ponosni, pač pa zaradi enostavnega dejstva, da moramo danes v Slovenijo uvažati delovno silo. Kljub temu nismo opremili z zadostno mehanizacijo gradbene operative, tam pa, kjer je presežek delovne sile, pa so z opremljenostjo celo pred nami.

Kako izgleda pri nas opremljenost z gradbeno mehanizacijo, lahko prikaže spet površen obisk na gradbišču Srednje Drave I. Del mehanizacije je nabavljen na primer iz presežkov pri gradnji kanala Donava—Tisa—Donava, del opreme iz pošilk, ki so prišle pred dvema leti iz ZDA in potem ležale 2 leti v šibeniškem pristanišču, ker nihče ni vedel, zakaj so stroji prišli in komu so namenjeni. Ko si je poskušalo gradbeno podjetje zagotoviti še nadaljnje skreperje iz iste zaloge, ki jih še ni odkupilo, so zvedeli, da so jih medtem že prodali Odpadu. Za izpopolnitev svoje mehanizacije jih zdaj poskušajo odkupiti od Odpada.

Mislím, da tak način opremljanja naše gradbene operative ne ustreza potrebam. Gradbenim podjetjem bi morali s krediti in drugimi ukrepi omogočiti, da se opremijo in dosežejo modernejši način gradnje, da se otresejo današnjega še marsikdaj zelo obrtniškega reševanja velikih nalog, kakršne prednje postavljamo.

Danes smo slišali že nekaj misli o specializaciji podjetij in o kooperaciji, z namenom, da ne bi imeli enostransko specializiranih podjetij, ki bi se težko znašla ob restrikcijah in bi se morala v neenakopravnih pogojih boriti za angažiranje svojih kapacitet. Če govorimo o kooperaciji kot o združevanju delovnih možnosti, o združevanju kapacitet in sposobnosti, ki jih imajo razna podjetja, potem mislim, da je to zelo koristno. Če bi pa kooperacijo razumeli tako, da bi danes začeli vsa naša podjetja, kakor bi pač kazala konjunktura, opremljati tehnično enkrat za visoke gradnje, drugič za hidrogradnje itd., bi najbrž dosegli ravno nasprotno od tega, kar želimo. Namesto, da bi šli v razvoju naprej, da bi naša podjetja postajala sodobna, moderna industrijska podjetja, bi jih spet vleklí v »svaštarenje«, kot pravijo Srbi, bi jih vleklí nazaj v obrtniško proizvodnjo. Takšna velika podjetja v bistvu ne bi bila nič boljša, kot pa so danes majhna podjetja, ki jim očitamo, da se lotevajo najrazličnejših nalog, katerim so ali pa niso dorasla. Če nas skrbi, da bi si kdo ustvaril monopol položaj, bi opozoril le na dejstvo, da je ne samo naša republika, ampak vsa Jugoslavija tako majhna, da nekaj specializiranih podjetij drug drugemu lahko rušijo monopol v svobodni konkurenci na celotnem jugoslovanskem področju, ki je z ustavo določeno kot enoten gospodarski prostor. V pogojih, ko bi nekje bilo manj zaposlitve za neko specializirano podjetje, bi mu prav njegova visoka specializacija in konkurenčnost pomagala, da usmerja svojo dejavnost tudi preko jugoslovanskih državnih meja v konkurenco z drugimi enako opremljenimi specializiranimi podjetji na svetovnem tržišču.

Če govorimo o mehanizaciji, ne moremo mimo problema rezervnih delov, kjer bi lahko trdili, da ne gre več za vprašanje pomanjkanja sredstev, pač pa za nerazumevanje in za nevzdržnost nekaterih carinskih in deviznih instrumentov, ki bi bili morda dobri nekje v obdobju procveta obrtništva pred začetkom industrijske revolucije, ki pa v drugo polovico 20. stoletja na noben način ne sodijo več. Čeprav to ni v kompetenci naše Skupščine, bi vendar rad pripomnil, da je že skrajni čas, da jih zavržemo in ustvarimo takšne, ki bi

ustrezali razvoju tehnike in razvoju proizvodnih sil v svetu. Ne bi govoril o tem, kako smešno je, če pride na gradbišče bager žličar brez motorja in morajo potem dodatno napeljati poseben daljnovod in montirati električni motor namesto Dieslovega. Ne bi govoril niti o tem, kako žalosten vtis napravi skladišče strojev, kjer vidite kako stoji kamion TATRA, ki je bil pravkar uvožen, a je že takoj v začetku obsojen na smrt, ker se je pač na njem nekaj malega pokvarilo. Prav tako stoji mrtev bager Michigan, ki dnevno izkoplje 2000 m³ zemlje, ki smo ga uvozili iz Združenih držav Amerike, in je tudi obsojen na smrt, pa celo domači bager UB 1, za katerega domača industrija ne zna zagotoviti rezervnih delov. Stojijo torej dragoceni stroji, ki bi lahko nadomestili toliko in toliko nekvalificiranih delovnih moči, ker se je enemu pokvaril ležaj, drugemu neka os, tretjemu počila guma. Ko se tak stroj ustavi, ker ni nikjer rezervnih delov, postane takoj skladišče rezervnih delov, s katerega se kos za kosom demontirajo deli, ki manjkajo drugod.

Če dovolite, bi omenil nekaj naravnost drastičnih primerov. Podjetje Tehnogradnje je nabavilo leta 1962 60 vibratorjev. V njih so vgrajeni specialni ležaji, ki jih naša industrija ne more izdelati. Trajanje takega ležaja je 300 ur. Do danes ni uspelo zagotoviti rezervnih delov ležajev, tako da sedaj od 60 vibratorjev delujejo samo še štirje. Da bi se usposobili in da bi si zagotovili normalno rezervo, bi morali nabaviti 300 ležajev. S tem bi 60 vibratorjev spet delalo in bi vsak imel še 5-kratno rezervo, vse skupaj pa bi pomenilo devizni izdatek 450 dolarjev. Tega se ne da zagotoviti, pač pa je možno za dinarje kupiti 15 novih uvoženih vibratorjev v vrednosti 5 milijonov deviznih dinarjev, to je 6666 dolarjev oziroma 14 in pol krat več. Seveda bi potem čez 300 ur spet gledali teh 15 vibratorjev, kako bodo obstali, ker se jim bodo pokvarili ležaji.

Drug primer iz gradbišča centrale v Senju. Celih 14 dni je stal bager, vreden 83 000 dolarjev. To je pomenilo dnevni izpad 3 milijonov dinarjev ali po uradnem tečaju — čeprav je težko dinarje uradno preračunavati v tujo valuto — 4000 dolarjev dnevno. V 14 dnevih je to 56 000 dolarjev, in vse samo zato, ker 14 dni ni bilo možno zagotoviti, da pride na gradbišče rezervni del, ki bi stal 33 dolarjev in 75 dolarskih centov. Takšne številke najboljše dokazujejo, kje so morda še večje, še pomembnejše notranje rezerve kot pa pri lopati, pri krampu ali pri ritmu, v katerem bo delavec opravljal svoje delo.

Vprašanje gradbenega materiala in uskladitve potreb s proizvodnjo, o čemer smo že danes precej slišali, bi ilustriral z drobnim podatkom. Če boste šli na gradbišče bodoče strojnice v Zlatoličju, kjer mora drugo leto požreti gradbena jama oziroma kompletni objekt 60 000 m³ betona, trenutno nimajo na razpolago 50 m³ betona, da bi zabetonirali temelje kabelskih žerjavov niti nimajo toliko cementa, da bi zabetonirali ploščo nad kletjo menzê za delovni kolektiv.

Tretje vprašanje, ki sem ga hotel načeti, je vprašanje udeležbe gradbeništva v splošni vrednosti investicijske potrošnje. Po materialih, ki smo jih dobili na razpolago, znaša pri nas ta udeležba približno 50 %. Spominjam se, da so pred nekaj leti v Nemški demokratični republiki ugotavljali, da pomeni v splošni investicijski potrošnji delež gradbeništva 17 % in s tem niso bili zadovoljni, ker so smatrali, da se mora ta delež še znižati, da je treba v strukturi investicij dati vedno več za opremo, za najmodernejše stroje in vedno bolj poceniti sama gradbena dela. Omenil bi še, da so se še pred nekaj leti proizvodili najboljše motorji na svetu, ROLS ROICE v Glasgowu v tovarni, ki je bila zgrajena kot baraka in pokrita z valovito pločevino, za tlak pa je imela steptano ilovico.

Newyorško pristanišče je še danes bolj podobno provizoriju, čeprav je to največje pristanišče na svetu. Ima pa zato najmodernejšo opremo. Kjer so pri gradnjah stremeli, da zagotove funkcionalnost, ne pa reprezentativni značaj, in so večino sredstev vlagali v tehnično opremo, so pač zagotovili resnično moderno proizvodnjo, ki mora biti tudi cenejša. Pri nas pa marsikdaj slišimo tezo, ki je po mojem nevzdržna, da je namreč moderna proizvodnja tudi nujno dražja. V čem naj bi bil potem napredek? Samo v količini in samo v tempu proizvodnje? Prepričan sem, da mora biti napredek tudi v pocenitvi proizvodnje. Tudi pri gradnji stanovanj se mi dozdeva, da bi se lahko hrabro orientirali na sodobnejšo gradnjo. Vem, da pri nas obstoja odpor proti obliki montažne gradnje, kakršna se je uveljavila v SZ in v nekaterih drugih vzhodnoevropskih državah. Obstajajo pomisleki glede kvalitete takšne gradnje, obstajajo trditve, da je takšna gradnja dražja, obstaja pa tudi strah, da ne bi ustrezala našim slovenskim pogojem, da bi pokvarila našo slovensko pokrajino in podobno.

Kot nestrokovnjak se ne bi hotel spuščati v analize o tem, vendar pa je praksa pokazala, da so tam, kjer so koncentrirali gradnjo na večje komplekse, dosegli ugodne rezultate. Videl sem vrsto takšnih naselij, ki niso nič kvarila okolja, če je bilo poleg gradbene tehnike še nekaj okusa in fantazije. Prepričan sem, da pri nas s kakšno moderno stolpnico bolj uničimo lepoto recimo gorenjske pokrajine, kot bi jo z naseljem montažnih stanovanj. Čeprav se ne bi spuščal v to vprašanje, ki je stvar strokovnjakov, bi vendarle opozoril na majhen, pa značilen podatek. Med našo vlado in med vladami drugih držav, kot so Sovjetska zveza, Poljska, Nemška demokratična republika, Češkoslovaška in tako naprej, smo sklenili pogodbe o tehničnem sodelovanju. Niti eno gradbeno podjetje v Sloveniji pa še ni smatralo za potrebno, da bi v vseh teh letih prijavilo zahtevo, da bi šli vsaj pogledat in proučit, kaj pomeni pravzaprav industrializirana težka montaža v izgradnji stanovanjskega prostora. Verjetno smo prepričani, da se od držav, kjer so dosegli konkretne rezultate, mi nimamo kaj naučiti.

Na koncu še to. Smatram, da je izredno koristno in da je res že skrajni čas, da v načrtu skupščinske resolucije ugotavljamo, kako danes ni stimulacije za ceneno gradnjo. Dozdeva se mi celo, da današnji sistem nagrajevanja projektanta stimulira za čim dražjo, za razkošno gradnjo. Stimulira ga, da uvaja nove, nepotrebne elemente v izvedbo nekaterih objektov, da uvaja dražje materiale, marmor, dragocene zavese in podobno, s tem pa povečuje neupravičeno svoj osebni dohodek. Z instrumenti bi morali dejansko zagotoviti nagrajevanje tistemu, ki bo naše gradbene storitve pocenjeval, ki bo omogočil, da bomo postali konkurenčni ne samo doma, pač pa tudi na svetovnem tržišču.

Predsedujoči Leopold Krese: Besedo ima inž. Jože Mušič.

Inž. Jože Mušič: Tovarišice in tovariši poslanci! Neizogibna zahteva našega razvoja, da preidemo od ekstenzivnega dela k intenzivnejšemu, je v predloženi resoluciji o razvoju gradbeništva v SR Sloveniji jasno podčrtana s potrebo po racionalnejši oziroma po industrializirani graditvi. Pri tem je mišljena takšna graditev, ki uvaja v gradbeno proizvodnjo preizkušene industrijske metode organizacije dela.

Razumljivo, da vodi pri nizkih gradnjah, to so ceste, železnice in podobno, in hidrogradnji industrializacija graditve k množični uporabi namenskih visoko

produktivnih sredstev za proizvodnjo, dočim zahteva industrializacija graditve v visoki gradnji vrsto tehnoloških zlasti pa organizacijskih sprememb. Tu nas zanima zlasti gradnja stanovanj, ki predstavlja okoli 30 % vrednosti gradbenih del v celotnih investicijah in kjer smo pravzaprav najmanj naredili za njeno racionalizacijo.

V ilustracijo navajam, da pri nas porabimo v tradicionalnem sistemu graditve povprečno 46 ur za kvadratni meter stanovanjske površine, v izpopolnjenem tradicionalnem sistemu 30 ur za kvadratni meter, pri osvojenih polmontažnih sistemih pa 17 do 22 ur. Tudi finančni pokazatelji so ugodni za sledenje. Vrednost opravljenih del na enega delavca pri podjetju, ki je začelo uvajati industrializirano gradnjo, moramo označiti z indeksom 158, pri podjetju, ki dela v izpopolnjenem tradicionalnem sistemu s 110, v tradicionalnem sistemu pa s 100. Ekonomske posledice so očitne, čeprav v SR Sloveniji dosedaj dejansko še nimamo industrializirane gradnje, ki bi bila ekonomsko pogojena, temveč poskušamo le z gradnjo večjih ali manjših prototipov.

Na področju industrializacije gradbeništva, zlasti pa v stanovanjski gradnji, oziroma pri uvajanju montaže industrijsko izdelanih gradbenih elementov, se v zadnjem času vedno resneje uveljavlja tako imenovani »odprti sistem«. Pri tem gre za industrijsko proizvodnjo velikega števila gradbenih delov, kot so: okna, stopnjišča, vrata, razni nosilci in preklade, predelne stene, instalacijski vozli, vzgrajeno pohištvo in podobno, ki se vgradi v objekt na montažni način. Vse te, po merah standardizirane elemente in stavbne komponente je mogoče kombinirati, oziroma medsebojno zamenjavati. Tak sistem je bolj elastičen, kakor težka ali polna montaža, saj omogoča postopnost v uveljavljanju, omogoča veliko večjo ustvarjalno svobodo, predvsem pa omogoča bolj raznoliko podobo končnega produkta in je zato tudi privlačnejši za potrošnika. Poudariti pa je treba, da sistem, ki ga omenjam, pomeni prav tako korenito spremembo v tehnologiji in organizaciji dela in je zasnovan v celoti na industrijskih osnovah. Velik izbor industrijsko izdelanih in standardiziranih gradbenih delov omogoča uporabo teh elementov v vseh zgradbah, ne le v stanovanjskih, ampak tudi v javnih, industrijskih in drugih objektih; ti elementi se lahko uporabljajo tudi pri rekonstrukcijah posameznih zgradb, ali celih mestnih delov, kjer bi pogoji danega okolja in togost drugih sistemov onemogočili racionalno uporabo težkih elementov. Tak način ustreza tudi hitrim in pogostim spremembam ter izpopolnitvam v tehnologiji gradiv in konstrukcij. Ker je naš prostor majhen, tržišče omejeno, toda zahtevno v pogledu kvalitete izdelkov, podpiram mnenje, da bi se morala industrializacija našega gradbeništva usmerjati na to pot, ki je sicer na pogled zahtevnejša in bolj zapletena, ustreza pa našim potrebam in povpraševanju. Zahtevnejša je predvsem v organizacijskem pogledu, saj pomeni višjo stopnjo intelektualnega dela; zanjo pa niso potrebne skoraj nobene začetne investicije, saj že imamo razpoložljive kapacitete, ki bi jih lahko vključili v ta sistem.

V procesu industrializacije graditve se postavlja v ospredje industrializacija proizvodnje gradbenih elementov in tako imenovanih ključnih del na zgradbah. Ta so danes, kot vsi vemo, glavna ovira pri izpolnjevanju dovršitvenih rokov, znašajo pa približno polovico celotnih stroškov sodobno grajene stanovanjske hiše. Proces industrializacije ključnih del je dejansko že v teku in ga je potrebno s smotrnimi ukrepi le pospeševati in spodbujati. Pri nas je že v glavnem osvojena industrijska proizvodnja oken in vrat, sanitarne opreme in deloma kuhinjske opreme; žal proizvodnja teh elementov ni tipizi-

rana in se le v manjši meri uporablja pri gradnjah v naši republici. Se veliko je elementov, ki bi jih bilo mogoče industrijsko izdelovati za potrebe zaključnih del, vendar smo pri stanovanjski graditvi še vedno v veliki meri prepuščeni obrtniški proizvodnji. Razviti bi morali obrate za industrijsko izdelavo finaliziranih elementov, oziroma izdelkov za zaključna dela. Investicije v take obrate pa bodo utemeljene le, če se zagotovijo taki gospodarski instrumenti, ki bi nujno terjali uporabo tipiziranih in standardiziranih industrijskih izdelkov. Le ob takih pogojih je mogoče takoj doseči velike serije in s tem vidne ekonomske učinke.

Ob vsem tem razmišljanju pa ne smemo pozabiti na nadaljnji razvoj industrije gradbenih polizdelkov, pri čemer imam v mislih jeklene profile vseh vrst, vezani les, razne obloge, instalacijski material in drugo. Kako slabo je naše tržišče založeno z instalacijskim materialom, nam kaže tale podatek. Velikemu instalacijskemu podjetju lahko trije največji dobavitelji dobavijo le 400 ton od potrebnih 1600 ton instalacijskega materiala. Gospodarske zbornice bi se morale po mojem mnenju zavzeti za odpravo teh neskladij in težav.

Seveda bi se morali vprašati, zakaj doslej nismo storili več za osvajanje učinkovitejših in tehnično naprednejših delovnih metod. Kljub številnim razpravam v ožjih strokovnih krogih in priporočilom ter pobudam raznih družbenih organov smo se inertno gibali v tem, kar smo podedovali, ali pa se nesistematično modernizirali. V veliki meri so za to krivi ekonomski in drugi pogoji, ki niso stimulirali pogumnega koraka v industrializacijo gradbeništva. Vendar pa smatram, da je to v veliki meri predvsem organizacijsko vprašanje. Vse premalo je bilo zavestnih odločitev in koordinirane akcije za dejansko spremembo delovnih metod. Tega premika ne moremo pričakovati od razdrobljene akcije posameznih gospodarskih organizacij, temveč le v združenju naporov le-te z aktivno in učinkovito podporo republiških raziskovalnih in poslovnih institucij ter služb.

Ukrepi, ki bi povečali tehnično-ekonomske pogoje za industrializacijo graditve, zlasti pa za serijsko proizvodnjo stanovanj, podrobno navaja peto poglavje predlagane resolucije. Poudariti bi hotel, da industrializirana gradnja zahteva kontinuirano gradnjo ob velikih nalogah. Tam, kjer je obseg finančnih sredstev znan, ali pa je stalen na daljši rok, kot je primer pri sredstvih za gradnjo stanovanj, bi morale komune dati gradbenikom jasnejšo perspektivo o obsegu, strukturi in lokaciji bodoče graditve. Hkrati pa bi bilo po mojem mnenju smotno, da bi proizvajalci razvili službo analize tržišča in se tako uspešneje prilagodili pogojem našega razvijajočega se ekonomskega sistema.

Dovolite mi, da ob zahtevah in pričakovanjih, ki jih pred gradbeništvo postavlja družba, omenim tudi težak položaj, v katerega včasih gradbeništvo spravljamo. Tak primer so tožbe, ki so jih vložili organi javnega tožilstva proti gradbenim podjetjem v primerih, ko le-ta niso imela garancij banke o zagotovljenih finančnih sredstvih za gradnje investicij. Smatram, da je to lahko le eden izmed ukrepov za umiritev investicijske potrošnje, in da je pri takih konkretnih ukrepih treba objektivno pogledati tudi temeljni zakon, ki jasno določa, kakšen je delež odgovornosti pri vsaki investiciji. Dalje bi se bilo treba izogniti vsaki nenačelnosti, ki se v zvezi s to akcijo pojavlja, kot npr. tožbe za že dovršene in plačane objekte, preklicavanje garancij, nejasnosti v pogledu izdajanja garancij in podobno. Končno pa je treba pri objektih, ki so bili ustavljeni, skrbno pregledati, v kateri fazi so ustavljeni, da ne bi utrpeli škode in propadanja, hkrati pa bi morali podvzeti vsa zavarovalna dela za zaščito nedo-

grajenega objekta. Pri tem pa se je treba posvetovati in spoštovati mnenja strokovnjakov, da bi preprečili škodo, pa čeprav v daljši perspektivi.

Ustavitev gradbenih del na posameznih objektih pa nikakor ne bi smela vplivati na projektiranje in nadaljevanje potrebnih investicijskih priprav, za dotični objekt. Obratno, ta čas bi morali izkoristiti, da bi se bolj intenzivno in bolje projektiralo, študiralo organizacijo dela in podobno. Splošno je znano, da je položaj na področju priprav pri nas povsem nenormalen, saj so načrti in skice odhajali iz risalnih miz naravnost k polirjem, da o pripravah proizvajalcev sploh ne govorim. V pogojih industrializirane gradnje bodo prav solidne priprave na delo postale najvažnejše.

Predsedujoči Leopold Krese: Besedo ima Lojze Capuder, predsednik sindikata gradbenih delavcev.

Lojze Capuder: Tovarišice in tovariši poslanci! Predlog resolucije o razvoju gradbeništva Socialistične republike Slovenije v prihodnjem obdobju je nesporno odraz dejanskega stanja in potreb nadaljnjega razvoja gradbeništva v Sloveniji. Izhaja iz objektivne ocene vzrokov vijugaste poti dosedanjega razvoja in zaostajanja gradbeništva za potrebami skladnega gospodarskega in družbenega razvoja.

Lahko bi rekli, da se v vseh glavnih postavkah sklada s težnjami in željami delovnih kolektivov v gradbeništvu. Vendar gledano z nekoliko širšega družbenega aspekta, bi resolucija v večji meri lahko računala s tistimi notranjimi silami in možnostmi v delovnih organizacijah, ki lahko odločilno vplivajo na takšen ali drugačen razvoj v tej gospodarski panogi. Nesporno je, da so proizvajalci v gradbeništvu tista osnovna gibalna sila, ki giblje razvoj v pozitivno smer, da pa zunanji činitelji ta razvoj lahko pospešujejo ali pa ovirajo. Res je, da tisti zunanji činitelji, ki se kažejo pretežno v administrativnih oblikah in pojmovanjih, izredno močno vplivajo na gradbeništvo, predvsem v negativnem smislu. Ugotoviti moramo, da se v odnosih do nobene druge panoge ni zadržalo toliko administrativnih oblik in pojmovanj, kot v odnosih do gradbeništva. Vendar, če bi tem zunanjim činiteljem pripisovali prevelik pomen s tem, da bi zvalili nanje krivdo za vse napake in slabosti v gradbeništvu, bi jim morali obenem priznati tudi to, da so odločilno vplivali tudi na velike uspehe, ki so bili v gradbeništvu nedvomno doseženi. Z drugimi besedami rečeno, iskati vzroke za slabosti in napake samo izven sebe, pomeni negacijo samoupravljanja in kliče v življenje preživele oblike in metode, v katerih ni rešitve. Zavedajoč se tega, predlog resolucije v vseh svojih postavah odklanja vse tiste administrativne ukrepe, ki predstavljajo oviro razvoja naprednih odnosov. Seveda ne smemo odpravljanja teh administrativnih spon, odnosov in ukrepov pojmovati tako, kot da gre samo za formalno spreminjanje nekaterih pravnih predpisov, in morda bančne kreditne politike, čeprav gre med drugim tudi za to. Toda predvsem gre za premagovanje administrativnih pojmovanj v glavah ljudi, ki imajo največji vpliv v oblikovanju odnosov v gradbeništvu. Pri tem mislimo na še vedno številne tako imenovane zunanje činitelje, ki z nekakšnih nadrejenih pozicij gledajo na gradbeništvo, na mnoge velike in male aktivne in potencialne investitorje, ki se ne morejo sprijazniti z dejstvom, da v sistemu samoupravljanja in delitve dohodka po delu proizvajalci v gradbeništvu ne morejo biti več samo orodje investicijske politike, ki samo poslušajo in izvajajo direktive, da gradbeništvo ne more biti tista čudežna panoga, ki se kot nekakšna harmonika

razteguje po mili volji in se kar čez noč prilagaja vsem mogočim situacijam. Mislimo na tista zgrešena pojmovanja, ki računajo z nekim imaginarnim gradbeništvom, ne pa z ljudmi. Obenem pa mislimo na tista administrativna birokratska pojmovanja v delovnih organizacijah, ki jih srečamo tudi pri nekaterih odgovornih ljudeh v gradbeništvu, ki iščejo vzroke za lastne slabosti samo izven sebe in delovnih organizacij v prej omenjenih zunanjih činiteljih, čeprav se v hudih časih zatekajo k njim, ker vidijo v njih večjo garancijo za svojo existenco, kot pa v sistemu samoupravljanja v delovni organizaciji. Ta pojav bi lahko imenovali politični oportunistem, ki ima navadno porazne ekonomske posledice. Odraža se v malomarnosti in v odporu do vsega, kar je napredno. Zadržuje stanje, kjer vsi odgovarjajo za vse in na koncu nihče za ničesar. Odraža se v zapostavljanju delavskega samoupravljanja in sistema delitve dohodka po delu, v neupoštevanju zakonitosti, v malomarnem odnosu do sodobnejše organizacije in delitve dela, da gospodarske integracije in tesnega medsebojnega sodelovanja, do racionalnejše kadrovske politike in drugih faktorjev intenzivnega gospodarjenja. V vseh svojih potezah se ujema s težnjami tistih gledanj, ki se nagibajo k administrativnemu gospodarjenju. Navajanje teh ugotovitev se mi zdi potrebno zaradi tega, ker se moramo danes, ko razpravljamo o resoluciji perspektivnega razvoja gradbeništva, zavedati, da dosedanji razvoj in obstoječe stanje v gradbeništvu ni samo posledica objektivnih okoliščin in zakonitosti, ki delujejo neodvisno od volje ljudi, ampak je v veliki meri posledica subjektivnih slabosti, tako v odnosih do gradbeništva, kakor tudi v gradbeništvu samem. Tako postavljeno trditev bom skušal podpreti z bolj konkretnimi dejstvi s pomočjo kratkega pregleda predloga resolucije.

Ko govori o perspektivnem razvoju gradbeništva, predlog resolucije posveča veliko pozornost odnosom na področju investicijske potrošnje in politike ter poudarja, da je treba preprečiti administrativne vplive pri financiranju in realizaciji investicij. To je tudi razumljivo, saj gradbeništvo, kakor smo že danes večkrat slišali, realizira več kot polovico investicijske potrošnje. Zaradi tega so investicijska potrošnja, politika in gradbeništvo med seboj tesno povezani. Ta medsebojni vpliv pa se kaže v tem, da je odvisnost gradbeništva od investicijske politike popolna. Tako negativni kot pozitivni pojavi na tem področju se v gradbeništvu neposredno odražajo ne glede na to ali so objektivne ali subjektivne narave. To smo lahko najboljše videli 1956. leta, ko je zaradi sprememb v investicijski potrošnji obseg proizvodnje gradbeništva padel za eno tretjino in so se negativne posledice poznale več let. V lažji obliki smo lahko to čutili 1961. leta in v začetku 1963. leta. V zelo ostri obliki pa čutijo to odvisnost proizvajalci v gradbeništvu letos, oziroma posledice tega bodo čutili šele drugo leto.

Da za pojave nestabilnosti in nepremišljenosti v investicijski politiki ne moremo iskati vzroke samo v objektivnih okoliščinah, še bolje ilustrirajo dohodki letošnjega leta. Skoraj tri leta sta v veljavi zakon o izgradnji investicijskih objektov in odredba o zavarovanju sredstev za investicije, ki je skoraj nihče ni upošteval. Brez upoštevanja zakonskih predpisov so investitorji forsirali nove gradnje, banke izdajale nekakšna bančna potrdila, gradbeniki pa gradili brez popolne tehnične dokumentacije in dejansko zagotovljenih sredstev. Več kot enoletna opozorila niso dosti pomagala, dokler nismo zašli v situacijo, da je moral Izvršni svet presekati s tako prakso. Nastopila je kampanjska akcija Službe družbenega knjigovodstva in inšpekcij. Okoli 50 delovnih organizacij in direktorjev se je znašlo pred javnim tožilstvom. Kazni za prekrške, če bodo

realizirane, znašajo približno 3 milijarde dinarjev. Sledile so ustavitve gradbenih del in odpovedi bančnih kreditov, da ne govorim o veliki škodi, ki nastajata na nedograjenih objektih in v gradbenih podjetjih. Nujne ukrepe Izvršnega sveta so tudi gradbinci pozdravili. Sprejeli so jih z razumevanjem zato, ker preširoka fronta gradenj tudi v gradbeništvu ni dala pričakovanih ekonomskih rezultatov. Povečala se je ekstenzivnost gospodarjenja, zaposlovanje mnogih nekvalificiranih delavcev in pomanjkanje reprodukcijskega materiala je oviralo uspešno organizacijo dela, vse to pa je vplivalo na padee proizvodnosti dela in na nenormalno gibanje cen.

Vendar se ne moremo niti v sindikatu niti v delovnih organizacijah strinjati z enostranskim reševanjem izrednih problemov. Če hočemo, da bodo naši skupni napor obrodili trajne rezultate, da ne bodo vsa naša prizadevanja postala samo »kampanjščina«, česar se v delovnih organizacijah najbolj boje, je treba zajeti stvari kompleksno in z globljo analizo stanja na področju investicijske politike poiskati glavne vzroke negativnih pojavov s tem, da začnemo tam, kjer imajo vzroki in posledice svoj izvor, ne pa svoj konec. Najprej se moramo vprašati, ali je v našem gospodarskem sistemu, posebno v sistemu samoupravnosti in odločanja na področju investicijske potrošnje in politike vse v redu? Ali je na današnji stopnji razvoja še prav, da na konkretne odločitve na tem področju odločilno vplivajo politični faktorji, ali pa je morda bolj prav, da odigrajo močnejšo vlogo ekonomske zakonitosti, investitorji, banke, proizvajalci v gradbeništvu in drugi odločilni činitelji v investicijski potrošnji, ki lahko poleg moralne in politične odgovornosti prevzamejo nase tudi materialno odgovornost in nosijo tudi materialne posledice lastnih odločitev? Situacija, o kateri govorimo, opravičuje takšna vprašanja in zahteva, da bolj določeno opredelimo odgovornosti na področju investicijske politike in potrošnje. Investitorji so prvi, ki imajo odločilen vpliv in največjo odgovornost in učinkovitost investicijskih vlaganj. Temeljni zakon o graditvi investicijskih objektov podrobno določa, kaj mora investitor pripraviti, preden začne graditi. Določa tudi visoke kazni za tiste, ki tega ne upoštevajo. Toda analiza objektov, ki so v gradnji, kaže, da se večina investitorjev teh predpisov ni držala. Banke so tiste, ki bi morale vedeti, da morajo imeti investitorji zagotovljena sredstva v obliki avansov, akreditivov in bančnih garancij. Namesto tega so v večini primerov izdajale le potrdila, da imajo investitorji sredstva. V letošnjem prvem polletju so gradbena podjetja imela za okoli 47 milijard takih potrdil. Večina teh pa je služba družbenega knjigovodstva razglasila za neveljavne in postavila na zatožno klop, ne investitorjev ali bank, ampak delovne organizacije in njihove direktorje. Poleg tega so nekatere banke enostavno odpovedale odobrene kredite in bančne garancije, kot da je to stvar, ki se tiče samo njih. V delovnih organizacijah se upravičeno sprašujejo, kakšni poslovni odnosi so to, kakšna je to poslovna morala in skupna odgovornost v premagovanju nastalih problemov.

Upravni organi družbeno-političnih skupnosti so tisti, ki ne smejo izdajati gradbenih dovoljenj, če niso izpolnjeni pogoji, ki jih predpisuje zakon, pa vendar so skoraj za vse objekte v gradnji izdana gradbena dovoljenja, in slednjič so gradbena podjetja tista, ki ne smejo začeti z gradnjo brez popolne tehnične dokumentacije in zagotovljenih finančnih sredstev, vendar pa so tudi ta v številnih primerih gradila brez tega. Razumemo, da dolgoletne prakse ne bi bilo mogoče prekiniti na mah, toda v obdobju skoraj dvoletne konjunktore, ko je bilo dela povsod preveč, bi bilo mogoče spraviti stvari kolikor toliko v red. Odgovorni so za posledice, ki so nastale, ker niso spoštovali zakonitih pred-

pisov. Brez da bi upoštevali posledice, ki jih povzročajo prekinitev dela, pomenijo samo kazni v višini 3 milijard dinarjev več, kot so bili vsi predlanski skladi gradbenih podjetij. Kazni direktorjev nas ne motijo, ker bi se morali ti zavedati, da so odgovorni za izvajanje zakonitosti v delovnih organizacijah. Mislimo le, da bi bila bolj učinkovita, kot so denarne kazni, razprava v kolektivih o tem, kdo je odgovoren, da bo končno morala delovna organizacija žrtvovati vse sklade, ali pa del osebnih dohodkov za dosojene kazni.

Zavedati se moramo, da bi realizacija kazni v višini 3 milijard dinarjev občutno prizadela že tako nizek standard gradbenih delavcev. Navsezadnje so službe družbenega knjigovodstva in inšpekcijske službe tiste, ki naj bi izvajale družbeni nadzor in skrbele, da se gradnje ne bi začele, preden se ne izpolnijo zahtevani pogoji, oziroma bi morale take gradnje pravočasno ustaviti. Svojih nalog pa niso sproti opravljale.

Spričo sedanje kampanjske akcije teh služb se opravičeno sprašujemo, kaj so te službe delale skoraj tri leta. V delovnih organizacijah jim najbolj zamerijo očitno nedoslednost pri njihovem delu in ne morejo razumeti, zakaj je njihova aktivnost usmerjena samo proti gradbenim podjetjem in niso z isto strogostjo obravnavale tudi prekrškov investorjev in bank. Tudi te kazni bi predstavljale 100-milijonske zneske. Povsem jasno je, da takšna, v nekaterih primerih ortodoksna, enostranska kaznovalna politika in kampanjska akcija teh služb ne more roditi rezultatov, ki jih pričakujemo. Pri tem pa se moramo zavedati, da gre za kompleksno družbeno odgovornost, ki je ni mogoče naprtiti samo gradbenim delavcem. S površno analizo več ali manj znanih dejstev nisem hotel samo podpreti teze, da je vzroke za prepočasen razvoj gradbeništva treba iskati predvsem v subjektivnih slabostih, ampak sem hotel s tem podpreti vse tiste teze v predlogu resolucije, ki vidijo v rešitvi teh problemov osnovni pogoj za uspešen razvoj gradbeništva. Opozoriti pa sem hotel tudi na problem spoštovanja zakonitosti in odgovornosti vseh činiteljev, ki vplivajo na investicijsko politiko in njeno realizacijo. Če si na tem področju ne bomo priborili teh kvalitativnih in nobene garancije, da tudi v bodoče ne bomo imeli opravka z istimi slabostmi in težavami. To se mi zdi potrebno tudi zaradi tega, ker ni samo ekstenzivno gospodarjenje v gradbeništvu, ki ga navaja predlog resolucije, glavni vzrok težav na tem področju, temveč vplivata na neurejene odnose na tem področju zlasti še neperspektivnost investicijske politike in nestabilnost investicijske potrošnje. Takšne razmere naravnost silijo gradbena podjetja, da svoje proizvodne zmogljivosti širijo po potrebi in zaposlijo nove delavce, ki jih po potrebi lahko odpustijo ali pa na zimo sami odidejo. To je veliko lažje, kot pa preživeti kup mahinacije, če ostane brez dela.

So pa vzroki še druge. Najdemo jih lahko v stopnji razvoja gospodarskega sistema, v vrednotenju delovne sile in v odnosu do gradbenih delavcev. Nič lažjega ni občini kot ustanoviti gradbeno podjetje. Celotno iz servisov stanovanjskih skupnosti, pri stanovanjskih zavodih in raznih režijskih grupah rastejo gradbena podjetja, ki največkrat zelo malo dajo na družbeni standard zaposlenih delavcev. Taka podjetja lahko konkurirajo velikim podjetjem ter drobijo že tako preveč razdrobljene gradbene zmogljivosti.

Eden od glavnih vzrokov ekstenzivnosti v gradbeništvu pa je obrtniška mentaliteta precejšnjega števila organizatorjev proizvodnje v gradbeništvu, ki ne vidijo preko svojega plota. Posledica te mentalitete je slaba organizacija in delitev dela. Izredno pomembni rezultati, ki so jih ob enakih pogojih dosegala nekatera podjetja na tem področju, dokazujejo, da so v podobnih,

ali v enakih pogojih, v sodobnejši tehnologiji in organizaciji dela v gradbeništvu zelo velike rezerve. Razlike v porabi časa so npr. v gradnji enako kvalitetnih stanovanj na kvadratni meter stanovanja tudi več kot 100 %. Enake pa so tudi razlike pri zaslužku delavcev na posameznih objektih. Isti vzrok ima za posledico slab odnos do poslovnega sodelovanja, kooperacije in integracije, ki bi lahko povezala na toliko podjetij razdrobljeno gradbeno operativno. Čeprav niso številni, pa vendar so izredno spodbudni primeri tistih podjetij, ki so na tem področju dosegli vidne uspehe.

Čeprav predlog resolucije ne govori konkretno o potrebi poslovnega sodelovanja in integracije, mislim, da bi resolucija lahko povedala svoje stališče o tem osnovnem činitelju intenzivnega gospodarjenja. Prav tako bi morala zavzeti svoje stališče za usmerjanje gradbeništva na tuja tržišča, saj imamo tudi tu že nekaj spodbudnih rezultatov. Prav bi bilo, če bi resolucija nakazala vlogo in naloge gospodarskih zbornic, biroja gradbeništva Slovenije in gradbenega centra Slovenije, ki naj jih imajo pri usmerjanju gradbeništva z ekstenzivnega k intenzivnemu gospodarjenju in pri organizaciji samega gradbeništva. Za rešitev kadrovskih problemov najbrž ni dovolj zagotoviti pravočasno samo zadostna sredstva za financiranje strokovnega šolstva in smotrni sistem organizacije strokovnega izobraževanja na vseh stopnjah gradbenih šol, kot to ugotavlja predlog resolucije. Spričo zaskrbljujočega gibanja kvalifikacijske strukture strokovnih kadrov v gradbeništvu, od pol kvalificiranih delavcev naprej, ne bi smeli pozabiti na nujnost strokovnega izobraževanja delavcev na delovnih mestih in v izobraževalnih centrih v delovnih organizacijah; ne bi smeli iti preko dejstva, da so sredstva v delovnih organizacijah za strokovne kadre neizkoriščena, saj je znano, da je ostalo npr. v lanskem letu okoli 100 milijonov dinarjev sredstev neizkoriščenih; ne bi smeli pozabiti na organizacijo kadrovskih služb in na politiko zaposlovanja, na nujnost hitrejšega reševanja problema sezonskega dela in sezonskih delavcev, na družbeni standard, predvsem na stanovanjske probleme gradbenih delavcev itd. Vse to so namreč pogoji za urejanje kadrovskih problemov in za intenzifikacijo gospodarjenja v gradbeništvu. Predvsem pa ne bi smeli pozabiti na dosledno izvajanje sistema delitve osebnih dohodkov po delu, na materialni interes proizvajalcev, kjer je ta v sistemu samoupravljanja lahko osnovna gibalna sila nadaljnjega razvoja. Ne bi bilo prav, če ne bi v samoupravljanju in sistemu delitve dohodka in osebnih dohodkov po delu v delovnih organizacijah ne videli osnovne gibalne sile nadaljnjega razvoja ekonomskih in političnih odnosov, večje proizvodnosti in boljše organizacije dela v gradbeništvu. To so osnovni pogoji učinkovitejšega razvoja! Najbrž bi bilo prav, če bi resolucija izhajala tudi iz teh izhodišč, čeprav se včasih zdi, da je vse to že samo po sebi umevno. Potrebno je poudariti, da razvoj samoupravljanja in sistema delitve dohodka in osebnih dohodkov v delovnih organizacijah ni samo stvar sindikatov, ampak da je to tudi stvar gospodarskih zbornic, biroja gradbeništva Slovenije in drugih institucij, ki bodo morale v bodoče več storiti glede teh vprašanj.

Že ta površna analiza problemov sedanjega in bodočega razvoja gradbeništva kaže, da se bomo morali hkrati in z isto prizadetostjo boriti na dveh frontah. Na eni strani proti varuštvu in administrativno birokratskim vplivom v odnosih do gradbeništva, na drugi strani pa proti oportunistični, obrtniški mentaliteti in drugim subjektivnim slabostim znotraj delovnih organizacij. Na eni strani za upoštevanje zakonitosti in spoštovanja družbenih dogovorov, izpopolnjevanje gospodarskega sistema in sistema globalne delitve dohodka, za

drugačno organizacijo bančnega in kreditnega sistema, za normalne poslovne odnose in sposobnejšo investicijsko službo, za učinkovitejšo in doslednejšo službo družbenega nadzora, na drugi zopet za razvoj samoupravljanja, dosledno upoštevanje načel delitve dohodka po delu, večjo proizvodnjo in boljšo organizacijo ter kvaliteto dela, za medsebojno sodelovanje in gospodarsko integracijo, za industrializacijo gradbeništva in za boljši življenjski standard gradbenih delavcev. Šele usklajeno, sočasno in enako učinkovito reševanje problemov na obeh frontah bo lahko zagotovilo uspešen in perspektiven razvoj gradbeništva.

Zato je tako važno, da resolucija, kot politični akt največje vrednosti, zajame vse bistvene elemente in smernice bodočega razvoja gradbeništva, ker bo le na ta način lahko služila kot močno orožje subjektivnih sil v boju za hitrejši napredek.

Ko razpravljamo o perspektivnem razvoju gradbeništva in razmišljamo predvsem o napakah in slabostih, ki bi jih bilo treba odpraviti, pa ne smemo pozabiti na ogromne uspehe, ki so jih dosegli v preteklih letih delovni kolektivi v gradbeništvu. Ogromni zato, ker so bili doseženi s skromnimi sredstvi. Osebni dohodki gradbenih delavcev so bili vedno med najnižjimi, skladi podjetij nizki, investicijska vlaganja minimalna. Leta 1957 so npr. gradbena podjetja pri eni milijardi dinarjev narodnega dohodka, ki so ga ustvarila, razpolagala s skoraj štirikrat manjšimi osnovnimi sredstvi, kot je razpolagalo na 1 milijardo dinarjev narodnega dohodka vse gospodarstvo Slovenije.

Kljub takšnemu stanju pa je narodni dohodek v gradbeništvu v naslednjih letih hitreje naraščal kot pa v celotnem gospodarstvu. Vse to je bilo doseženo z velikimi žrtvami delovnih kolektivov, ki jih pa na današnji stopnji gospodarskega razvoja ne moremo več zahtevati. Za hitrejši in intenzivnejši razvoj gradbeništva so potrebna tudi večja družbena sredstva; brez teh je industrializacija gradbeništva lahko samo stvar nerealnih predvidevanj. Razprave o gradbeništvu nasploh navadno tudi ne upoštevajo, da imamo poleg slabih celo vrsto izredno uspešnih delovnih organizacij, ki so uspešno razvile samoupravljanje, delitev dohodka po delu, notranje odnose, tehnologijo, organizacijo proizvodnje in medsebojno sodelovanje in tako dosegle zavidenja vredne politične in ekonomske rezultate. Ravno izkušnje in uspehi teh kolektivov potrjujejo, da se je treba obnem, ko ustvarjamo zunanje pogoje, v prvi vrsti naslanjati na notranje sile, na proizvajalce v gradbeništvu, ki so največja garancija za učinkovit in intenzivnejši perspektivni razvoj gradbeništva.

Pri tem pa se moramo seveda zavedati, da je to proces, ki zahteva daljši čas.

Predsedujoči Leopold Krese: Besedo ima Rudi Čačinovič.

Rudi Čačinovič: Tovarišice in tovariši poslanci! Dovolite mi, da se dotaknem oziroma poudarim nekatere stvari, ki so v zvezi z ugotovitvijo v predloženem osnutku resolucije, ko govori, da je bil za gradbeništvo posebno značilen ekstenziven razvoj in da omogoča že doslej dosežena stopnja splošnega tehničnega napredka bistvene spremembe v načinu graditve. Dosedanji razvoj, pravi resolucija, ni stimuliran, nasprotno zaviral je razvoj tistih industrijskih proizvodov, ki so potrebni sodobnemu načinu graditve in vplivajo na učinkovitost in cenenost gradenj. Dalje mi dovolitev, da se dotaknem mimogrede nekaterih vprašanj, ki so bila že v tej diskusiji omenjena, in jih ilustriram z nekaterimi podatki. Želel bi resolucijo podpreti še z nekaterimi dodatnimi

ugotovitvami, pri tem pa bi izhajal predvsem iz celotne problematike našega sedanjega gospodarskega razvoja.

Resolucija pravilno ugotavlja, da je značilno za dosedANJI razvoj stalno zaostajanje ponudbe za povpraševanjem na področju gradbenih storitev. Na tem mestu smo v različnih razpravah prav v zadnjem času poudarjali, da so že dosedANJI ukrepi Zvezne skupščine, Zveznega izvršnega sveta in tudi različni ukrepi Izvršnega sveta in drugih republiških forumov izboljšali ekonomski položaj gospodarskih organizacij, ugodno vplivali na spremembe v strukturi delitve narodnega dohodka v delovnih organizacijah in omogočili gospodarjenje na višji kvalitetni ravni. S tem, da razbremenjuje dohodek v gospodarskih organizacijah različnih družbenih dajatev, se krepi materialna baza samoupravljanja in ustvarijo boljši pogoji za intenzivnejše gospodarjenje delovnih organizacij. Vzporedno z izboljšanimi pogoji poslovanja pa so bili podzvzeti tudi ukrepi, ki naj bi gospodarske organizacije resnično usmerili v intenzivno iskanje nadaljnje razvojne poti, predvsem z boljšo organizacijo, moderno tehnologijo gradbene operative in s proizvodnjo modernih gradbenih materialov, in omogočili izkoriščanje prevelike konjunktura, ki se kaže v pretiranem zviševanju cen in v ekstenzivnem povečanju kapacitet z zaposlitvijo nestrokovne delovne sile.

Te cilje so zasledovala tudi priporočila Izvršnega sveta Skupščine SRS za omejitve investicijske potrošnje in zadnji ukrepi zvezne skupščine. Ti akti omejujejo obseg investicijske dejavnosti na široki fronti gospodarskih investicij in seveda s tem tudi investicij na področju gradbeništva, ko se omejujejo gradnje cest, upravnih zgradb in priporočajo cenene in smotrne rekonstrukcije, kjer naj se varčuje z gradnjo nepotrebnih zidov na področju gospodarske dejavnosti.

Ukrepi, ki omejujejo in odstranjujejo različne nepravilnosti, ki so povzročile in povečale pritisk na investicijskem tržišču, so prav gotovo prizadele nekatera gradbena podjetja. O tem sta že govorila tovariša Vošnjak in Capuder. Toda ni bilo mogoče več dopuščati take ekstenzivne ekspanzije naše proizvodnje, ki je, kot veste letno naraščala od 14,5 % do 15 % in investicijske potrošnje, ki se je v prvih osmih mesecih v primerjavi z lanskim letom povečala za 45 % oziroma, če vzamem podatke za september za 64 %. Ti pojavi so vsekakor glavni krivci za najrazličnejše disproporce, ki so povzročili različnejše anomalije v našem gospodarskem razvoju. Predvsem ne smemo pozabiti, da v celotni investicijski potrošnji znaša odstotek sredstev, ki odpade na zgradbe, če pogledamo obdobje od leta 1952 do vključno lanskega leta 43 % do 57 % in da je ta odstotek v lanskem letu znašal 55 %, v prvem polletju letos 46 %; v investicijah na gospodarskem področju je v istem obdobju odpadlo na zgradbe od 36,4 % do preko 46 %, lani 43 % in letos preko 33,2 %. V industriji se je gibala udeležba gradenj od 28,7 do 41 %, v letošnjem letu 23 %. Tovariš Vošnjak je dal primerjavo in poudaril, da so bili v Demokratični republiki Nemčiji nezadovoljni, ker je ta odstotek znašal 17 %. Ta odstotek verjetno ne predstavlja udeležbe v vseh investicijah, ampak samo v industrijski gradnji. Če temu ne bi bilo tako, bi stanovanjska graditev v tej republiki bila zelo prizadeta. Toda, tudi če primerjamo njihovo nezadovoljstvo s 17 % samo z naložbami v industrijo, vidimo, da so se te pri nas gibale od 28,7 % do 41 % v nekaterih letih, letos pa 23 %, je ta odstotek še vedno izredno visok in je povzročil veliko težav, o katerih sem prej govoril.

Vrednost zgradb po tekočih cenah je znašala na vseh področjih investicijske potrošnje lani preko 120 milijard dinarjev, letos v prvem polletju preko 50

milijard; od tega na gospodarskem področju lani 64 milijard oziroma letos v prvem polletju 26 milijard dinarjev. V industriji je bilo investirano lani v zgradbe 20 milijard dinarjev oziroma letos 10 milijard. Zategadelj bodo restrikcije morale vplivati pomirjevalno in zavreti razmah kakršnegakoli ekstenzivnega širjenja proizvodnje. Podatki ljubljanske komunalne bake o odpovedanih investicijah so dober pokazatelj, v kakšnem odnosu so stroški za gradnje v investicijah. V odpovedanih kreditih za 8 milijard dinarjev so znašali stroški za gradnje 4,5 milijarde. Podobno strukturo bi našli seveda tudi pri drugih investicijah. Ta odnos je pri investicijah, ki jih je obravnavala splošna gospodarska banka, sicer mnogo ugodnejši, vendar tudi tam med odpovedanimi krediti znašajo stroški za gradnje 15,5 milijarde. Če računamo, da bi letos razpolagali za investicijsko potrošnjo s približno 300 milijardami dinarjev in da je bilo lani od skupne potrošnje 55 % investicijskih gradenj, bi letos te investicije brez restrikcij, ki zmanjšujejo obseg gradenj, znašale 165 milijard, ali 45 milijard dinarjev več kot lani. Pri tem ne smemo pozabiti, da je celotna stanovanjska komunalna dejavnost znašala lansko leto le 40 milijard dinarjev, ali manj kot eno četrtno celotne investicijske izgradnje; če torej pogledamo letošnjo situacijo, bi se verjetno delež te investicijske potrošnje gibal okrog 17 %. Torej v celoti mnogo manj kot bi se hkrati letno povečalo investicije za gradnje.

Dovolite mi, da se v svoji razpravi dotaknem zelo nevsčernih in neljubih ukrepov, o katerih je bilo danes že govora in so jih podvzele služba družbenega knjigovodstva ter tožilstva. Teh ukrepov ne gre tolmačiti kot neko samostojno, enostransko ali izolirano akcijo, ampak da jih moramo obravnavati z gledišč celotne situacije in sprejetih restrikcij, za katere smo se odločili iz že povedanih razlogov, ki so bili na tem mestu na prejšnjih sejah zelo temeljito proučeni.

Predvsem si moramo zastaviti vprašanje, če imamo predpise, ali naj ti predpisi veljajo? Res je, nekaj let se ti predpisi niso izvajali tako, kakor bi bilo to potrebno. Pa tudi sedaj nismo preko noči zaostri izvajanje teh predpisov. Že od spomladi letos se je opozarjalo, da se bo izvajanje predpisov zaostri. Ta problematika je bila obravnavana v toku nekaj mesecev na najrazličnejših sestankih na okrajih. S tem so bili seznanjeni vsi predsedniki občin na posebnih sestankih, ki jih je organiziral Izvršni svet, bili so sestanki z bankami in njihovimi predstavniki itd. itd. Že takrat se je ugotavljalo, da bi morala vzeti služba družbenega knjigovodstva v postopek mnoge prijave prav s področja gradbeništva in to v višini okrog 70 in nekaj milijard dinarjev. V mesecu maju je bilo še posebej rečeno, da se ne bo ukrepalo v tistih primerih, kjer so že tik pred dograditvijo ali pa tam, kjer bodo nepravilnosti odpravili v primernem roku; bila je cela vrsta takih opozoril, ki so vendarle omogočala ali pa so hotela pomagati tako izvajalcem, kakor investitorjem, da stvari uredijo. Pravega rezultata nismo dosegli. To nam kaže podatek Javnega tožilstva za Slovenijo od 15. oktobra letošnjega leta, ki govori o tem, da je tožilstvo sprejelo od službe družbenega knjigovodstva in gradbene inšpekcije prijave za investicije v skupni pogodbeni vrednosti 23,5 milijarde dinarjev. Od tega je bilo nezavarovanih plačil 21 milijard, vrednost izvršenih del po nepopolnih podatkih pa le 4,3 milijarde. Tu gre dejansko le za take posege, kjer je še sorazmerno zelo malo zgrajenega. Mislim, da bi se na podlagi prakse, ki je vladala letos, lahko bolj pritoževali nad tem, kaj se je vse skušalo naprej graditi pod različnimi zaščitnimi ukrepi, kot pa, da so bili ti posegi brez opozorila enostransko izvršeni. Mogoče so bile kje kake težave. To pa naj se razčisti takrat, ko se bodo stvari obravnavale. Investitor in izvajalec, ki sta bila prijavljena, imata vse možnosti, da dokazujeta

pravilnost svojih odločitev. Danes se je razpravljalo tudi o tem, zakaj so postopki samo proti graditeljem. Te dni sem se posebej zanimal za ta problem. Po podatkih od 15. oktobra so tožitelji prijaviли skupno za 761 milijonov pogodbenih del; od tega je bilo nezavarovanih plačil 114 milijonov. Ti podatki sicer govore, da je situacija pri investitorjih mnogo boljša in, da so v večji meri uredili nerednosti, preden je prišlo do postopka. Vendar v resnici ni tako. Gre samo za mnogo bolj zapleten in daljši postopek. To se pravi, če se kdo pritožuje čez investitorje, lahko rečemo, da bodo tudi ti prišli na vrsto čez določen čas, kakor to zahteva postopek. Prav tako bo tudi z bankami, pri katerih so že preverjali njihovo likvidnost, ugotovljale pa se bodo tudi nepravilnosti v zvezi z njihovimi izjavami, ki so jih dajale mimo predpisov, ko niso imele ustreznega kritja.

V zvezi z razpravo ali so sedanje omejitve upravičene, in ali naj se te omejitve uveljavljajo predvsem pri gradbeništvu ali kje drugod, bi rad poudaril, da je gradbeništvo tudi v drugih državah tisto področje, kjer se v prvi vrsti začnejo restrikcije, ko se hoče omejiti prevelika investicijska ekspanzija in se postavlja vprašanje stabilizacije valute itd. Ti ukrepi so namreč na tem področju lahko najbolj kompleksni in najbolj učinkovito delujejo. Če pogledamo slične ukrepe v nekaterih zahodnoevropskih državah, za katere velja, da imajo stabilno gospodarstvo, vidimo, da so restriktivske ukrepe uveljavljali na področju gradbeništva in so se ti potem uveljavljali tudi na vseh ostalih področjih. Tako je bilo npr. v Švici, svoječasnno v Nizozemski, potem v Italiji, v Zahodni Nemčiji itd. Res pa je, da so marsikje tak razvoj predvidevali in so pravočasno poskrbeli za omejitve. Zato ti posegi niso imeli tako bolečih posledic, kot pri nas. Seveda bi moral tu zopet opozoriti na indeks 44 ali 45 povečanja prav v Sloveniji, ki je največji v Jugoslaviji. Pri tem pa ne smemo prezreti težkih posledic katastrofe v Skopju, kar se tiče proizvodnje raznih gradbenih materialov. Takega pritiska na investicijsko potrošnjo, kot je bil pri nas, nikjer ni mogoče zdržati. Gradbeništvo pa je imelo, kot smo ugotovili, vendarle izredno pomemben delež.

Sedanje zmanjšanje in umiritev ekspanzije nam omogoča, da se tudi mi pripravimo, da bomo lahko spremljali razvoj bodisi z boljšo organizacijo konjunkturne ali drugih služb, ki bi naš razvoj ne samo spremljale, ampak tudi pravočasno predvidevale. Na osnovi podatkov teh strokovnih služb bo mogoče pravočasno intervenirati vnaprej, kar je seveda nujno, če pričakujemo, da bomo tudi v nadaljnjem razvoju tu naleteli na razne težave. O pričakovanih premikih v bodočnosti so danes že govorili tovariši Kržičnik in drugi tovariši. Če upoštevamo, da imamo v naši državi še vedno 50 % kmetijskega prebivalstva, bodo verjetno ti premiki še precejšnji in bo treba še marsikaj predvidevati. Prav zato bo za stabilizacijo potrebna intervencija družbe. To pa bi se moralo v prvi vrsti doseči z ekonomskimi posegi, bodisi s kreditno politiko, ali z omejevanjem luksuznih upravnih zgradb itd.

Podatki govorijo, da je modernizacija posebno pri nekaterih večjih podjetjih precej napredovala. Ne smemo pozabiti na rezultate koordiniranga dela za časa skopske katastrofe. Počasen razvoj po tej akciji in celo delno nazadovanje pa sta dokaz, da je prav na našem investicijskem tržišču, še prav posebno pa v gradbeništvu, možno ustvarjati dohodke tudi tam, kjer se ne zahtevajo posebni naporji za intenzivno proizvodnjo. Posledice so prav v gradbeništvu, bolj kot v drugih gospodarskih dejavnostih, očitne in se kažejo v porastu cen in zaposlovanju nove delovne sile. Umirjena investicijska potrošnja in s tem znižanje

izredne notranje konjunktore pa bo zahtevala drugačne odnose med delovno silo in modernim opremljanjem v gradbeništvu. Dvig cen gradbenim storitvam, zlasti na področju stanovanjske graditve, je prizadel življenjski standard delovnih ljudi. Da se te razmere ozdravijo, so potrebne vsaj tako korenite spremembe, kot je to potrebno v preskrbi z živilskimi potrebščinami. Zaostalost v opremljenosti v odnosu na razvite države ilustrira tudi osnova za perspektivni program, ki smo ga prejeli, ko na 6. strani primerja opremljenost našega gradbinca z gradbincom v ZSSR in v Zahodni Nemčiji. Področje gradbeništva je prav tisto, ki je v veliki meri vplivalo na nepotrebne in hitre premike iz dežele v mesta. Tu mislim na neproduktivne premike, ki se pojavljajo v veliki meri kot posledica premikov v ostalih republikah. Če pogledamo podatke, vidimo, da je v zadnjih dveh letih število zaposlenih poraslo od 32 000 na 39 000. To dokazuje, kar sem že prej rekel, da se je vrednost, ki jo je ostvarilo gradbeništvo, povečevala v precejšnji meri na račun teh 7000 nekvalificiranih delavcev. Dotok novih delavcev pa povzroča celo vrsto problemov od stanovanja, njihovega standarda itd. Če bi se njihovo živo drugače cenilo, bi verjetno obveljale čisto drugačne računice in posamezna podjetja, ki so zaposlila delavce, bi morala nositi povsem druga bremena.

Če pogledamo dosednji razvoj gradbeništva, lahko ugotovimo, da so sredstva gradbenih podjetij hitreje naraščala v zadnjem obdobju, in to celo mnogo hitreje kot pa v ostalih gospodarskih panogah. Na to so vplivale predvsem spremembe v amortizaciji in povečanje celotnega dohodka. Tako je na primer amortizacija porasla od 768 milijonov na skoro 2 milijardi, dohodek se je povečal od 50 na 100 milijard, sredstva skladov so narasla od leta 1960 do lanskega leta za dvainpolkrat. Če bi pogledali indeks, bi videli, da je znašal povprečni letni porast v prejšnjih letih, to je v obdobju 1961—1964, v gradbeništvu 40 %, dočim je v celotnem gospodarstvu v istih letih znašal 28 %.

Zastavlja se vprašanje, na katerega bi morala odgovoriti naša razprava, ali smo ta tempo pravilno izkoristili, kljub dejstvu, da je bila začetna osnova nizka? Drugo vprašanje je ali se je npr. oprema izplačala? Razprava je že ugotavljala, da je bilo mnogo podjetij, ki so se skušala intenzivno opremljati, kljub najrazličnejšim težavam. Te težave bo treba odpraviti, bodisi s kreditnimi ali drugimi posegi, na drugi strani pa je cela vrsta podjetij, ki vprašanju opreme niso posvetila prav nobene pozornosti. To so predvsem podjetja, ki so delala pod zaščito velike konjunktore na trgu, ali pa morda tudi pod administrativno zaščito raznih stanovanjskih skladov, ki so teritorialno omejeni in so podpirali tak razvoj. Kljub temu, da se je tovariš Vošnjak izrazil, da naj bi pri gradnji hidrocentrale delali tudi s krampi in lopatami, tako se je v zadnjih letih res delalo, ne moremo pa iti mimo analiz, ki primerjajo proizvodne zmogljivosti, npr. bagre s krampom oziroma ročnim delom. Naj navedem samo dva primera. Recimo, strojni izkop zemlje 3 kategorije z univerzalnim bagrom UB-1 z nakladanjem na kamion stane za m³ 320 din. Ročni izkop s 50 % ponovnim premetom materiala in nakladanjem na kamion pa velja m³ 2168 din. Če pogledamo ročno delo nasproti strojnemu, znaša faktor 6,8. Podobni so izračuni tudi pri drugih delih, kjer dobimo faktor 6,7. Pri tem pa nismo upoštevali hitrosti in kvalitete izvršenih del. Po mojem mnenju sicer ne moremo trditi, da je dosednji razvoj podjetjem onemogočal, da bi intenzificirala svojo proizvodnjo, lahko pa trdim, da podjetja niso bila za tak način proizvodnje. Dokaz za to nam lahko služi dejstvo, da so tudi tista podjetja, ki niso imela dosti strojne opreme in so jo nadomeščala z nekvalificirano delovno silo, lahko prav dobro živela. Tega ne bi hotel posplo-

ševati. Lahko pa bi citiral nekaj direktorjev, ki so mi dokazovali, da je opremljanje z najemanjem nestrokovne delovne sile mnogo bolj elastičen ukrep kot nabava sodobne opreme. Delavce lahko odpustiš, kadar zmanjšuješ proizvodnjo in ni treba plačevati amortizacije, anuitet in podobno. Take ugotovitve so vsekakor odraz organizacijske slabosti. Če si opremljen, če imaš mehanizacijo, moraš tudi gledati, da se mehanizacija izkoristi. Imeti bager še ne pomeni, da sem dosegel faktor, o katerem sem govoril. Ta bager mora delati v sklopu organiziranega delovnega procesa. Seveda pa moramo gledati na to, kot sem že omenil, s kakšnimi sredstvi bomo razpolagali in kako se moramo usmeriti, da bo tak razvoj omogočal gradbenim podjetjem neko stalnost in modernejšo organizacijo njihovega dela. Po predvidevanjih planskih organov bo moralo biti povečanje investicijske potrošnje drugo leto manjše. To nam bo omogočilo, da se bomo rešili vrste neugodnih pojavov in disproporcij, o katerih smo govorili. Predvideno povečanje bo znašalo v gradbeništvu približno 11 do 12 % in bo gradbeništvu razpolagalo v prihodnjem letu za investicije s 13—14 milijardami dinarjev. Zmanjšanje investicijske potrošnje bo prav gotovo vplivalo na zmanjšanje ekstenzivnega načina graditve, odstranilo pa bo tudi mnogo drugih negativnih pojavov, ki onemogočajo miren in skladen razvoj. Tu mislim predvsem na ceneno gradnjo, spremembe v strukturi potrošnje in prehod v stanovanjski graditvi od klasične na industrijsko. Nujnost bližnje prihodnosti je izgradnja energetskih kapacitet. Naloge na tem področju so jasne in dajejo realno perspektivo za daljše obdobje. Ustavitve nekaterih gradenj nam bo vsekakor omogočila, da bomo naše kapacitete lahko preusmerili v te gradnje. S tem pa bomo onemogočili tudi monopolistične tendence raznih podjetij, ki se pojavljajo tako pri nas, kakor izven naše republike in organizirali ter razvili take proizvodne kapacitete, ki so potrebne za uresničitev teh nalog. V veliki meri pa lahko k takemu razvoju pripomorejo tudi kreditni zavodi s pravilno politiko kreditiranja.

Nadaljnja naloga je izgradnja nekaterih objektov za potrebe turizma. Predvsem pa bo treba doseči večjo preusmeritev v stanovanjsko izgradnjo. Ko sem dal primerjavo o izdatkih, sem ugotovil, da so bili izdatki za celotno stanovanjsko komunalno dejavnost mnogo manjši, kakor so prihranki, ki jih je možno letos ustvariti. Če upoštevamo ta razvoj, potem lahko pričakujemo precejšnje premike v korist stanovanjske in komunalne graditve. Ti premiki bi se morali pokazati predvsem v povečanem številu stanovanj, v boljši organizaciji dela gradenj za stanovanja in seveda tudi v boljši organizaciji in v večjem napredku in industrializaciji na tem področju. Naš razvoj in ukrepi, ki jih s tem v zvezi podvzamemo, pa čeprav imajo nekateri neljube posledice, imajo za cilj dvig standarda in drugačno delitev narodnega dohodka. Vsi ti premiki pa bodo morali v večji meri kakor doslej omogočati moderne rešitve na področju gradbeništva in pospeševati tak razvoj, da se bodo potrošniki neposredno vključili v financiranje stanovanjske graditve. Tak sistem predlaga tudi resolucija. Gradnja stanovanj za trg, spremembe in modernizacija gradbeništva so v takih pogojih še nujnejše kot doslej.

V zvezi z diskusijo tovariša Kržičnika bi želel poudariti, da ne gre za to, da je družbena intervencija na tem področju nepotrebna. O liberalizaciji v starem klasično kapitalističnem smislu najbrž nihče tudi v naši državi ne misli. Razvoj pa bo le moral iti v smeri povečanja osebnih dohodkov, in to realnih osebnih dohodkov. Samo ta pot bo omogočila, da bodo posamezni koristniki stanovanj v večji meri lahko sodelovali tudi pri izgradnji, bodisi z ekonomskimi

najemninami, katerim se bomo morali približati, bodisi z udeležbo svojih dohodkov pri najemanju posojil. Pri tem pa seveda najbrž nihče v naši državi ne misli, da bi se odrekli intervenciji v pospeševanju stanovanjske graditve, bodisi s krediti, čeki, najrazličnejšimi oblikami subvencij itd. Mislim, da je v svetu za take pogoje izredno dosti zelo uspešnih receptov.

To pa zahteva, kot že rečeno, predvsem večje vrednotenje dela, tako v samem gradbeništvu s pomočjo boljše opreme, dviga kadrov, boljše organizacije, sodobnih materialov, hkrati pa tudi boljše dohodke in boljše vrednotenje dela človeka na vseh področjih našega gospodarstva. Zaradi tega je za zdrav nadaljnji razvoj gradbeništva potrebno podpreti stremljenja predlagane resolucije, hkrati pa tudi vse druge ukrepe, ki utrjujejo odnose na področju investicijske dejavnosti gradbeništva. Ozdravitev in pa modernizacija gradbeništva ima izredno močan vpliv na celoten razvoj našega standarda, na dvig realnih osebnih dohodkov in na celoten proces našega nadaljnjega družbenega razvoja, ker je dvig produktivnosti povezan z nagrajevanjem po delu in z moderno tehnologijo najvažnejši predpogoj hitrega napredka.

Predložena resolucija se zavzema za tak razvoj našega gradbeništva, za katerega menim, da ga moramo podpreti s posebnim poudarkom na iskanje take intenzivne poti v nadaljnjem razvoju, pri čemer pa ne smemo prezreti tudi notranjih slabosti in pa rezerv v samem gradbeništvu.

Predsedujoči Leopold Krese: Besedo ima tovariš Bogdan Melihar.

Bogdan Melihar: Tovarišice in tovariši poslanci! Ko razpravljamo o osnovah perspektivnega programa razvoja gradbeništva, ne moremo mimo nekaterih vprašanj, ki so danes izredno akutna. O njih je včeraj razpravljal svet za gradbeništvo republiške gospodarske zbornice, v čigar imenu in v imenu Biroja gradbeništva SR Slovenije jih bom skušal na kratko prikazati.

Na prijave inšpekcijskih organov službe družbenega knjigovodstva so pristojni javni tožilci pričeli stavljeni gospodarskim sodiščem obtožne predloge proti gradbenim podjetjem, ker so v nasprotju s 7. členom uredbe o zavarovanjih za plačilo pogodbenih obveznosti med uporabniki družbenega premoženja pričela z gradbenimi deli, ne da bi prej investitorji zagotovili za vse pogodbene vrednosti objektov avansne akreditivne oziroma garancije bank. Kot ste čitali v dnevnem tisku, so bila doslej na tej podlagi obsojena naslednja podjetja oziroma njihovi direktorji: Slovenjgradec na 5 milijonov 800 tisoč, direktor na 25 000, Gradbeno podjetje Stavbenik Prevalje na 5 milijonov 900, direktor na 25 000, Granit Slovenska Bistrica na 8 milijonov 500, direktor na 28 000, gradbeno podjetje Dravograd na 16 milijonov 700, direktor na 40 000 in podjetje Nigrad Maribor na 17 milijonov 200, sedanji direktor na 20 000, bivši vršilec dolžnosti direktorja pa na 28 000. Torej je bilo 5 podjetij obsojenih na blizu 55 milijonov denarnih kazni.

Proti gradbenemu podjetju Stavbar v Mariboru je tožilec na razpravi obtožbo umaknil. Proti gradbenemu podjetju Novogradnje Trzič je bila razprava predvčerajšnjim prekinjena zaradi priprave novega dokaznega gradiva, prav tako tudi proti gradbenemu podjetju »Posočje« v Tolminu. To so bile razprave pri sodiščih do danes. V pripravi pa so še obtožbe proti ostalim gradbenim podjetjem, katere je prijavila Služba družbenega knjigovodstva.

V ilustracijo naj konkretno opišem kar prvi obravnavani primer podjetja Slovenj Gradec. To podjetje je v septembru 1962 začelo z deli na gradnji TV

oddajnika na Plešivcu. Do 31. 8. je izvršilo za 56 in pol milijona del in je objekt bil letos 18. oktobra svečano predan svojemu namenu, točno dva dni potem, ko je bilo podjetje na zatožni klopi. Investitor je RTV Ljubljana, sofinancerji pa so bili: okraj Maribor z 10,2 milijona, občine Ormož, Dravograd, Radlje, Slovenj Gradec, Ravne, Ptuj, Velenje in Maribor, ki so vključevale tudi večja podjetja v zneskih od enega do 19 milijonov, skupaj 33,8 milijona, RTV Ljubljana 12,6 milijona, skupaj torej 56,6 milijona.

Za zavarovanje plačila po citirani uredbi pa je podjetje za ta objekt predložilo dokaz o plačilu avansa v višini 4 milijone, potrdilo Komunalne banke Maribor 9. 8. 1963 o odobritvi posojila Okrajni skupščini Maribor za 4 milijone in Občinski skupščini Maribor-Center za 7 milijonov ter potrdilo republiškega sklada za negospodarske investicije od 11. 6. 1964 o odobritvi posojila RTV Ljubljana za 25 milijonov.

Zaradi tako različnih virov financiranja je moral investitor razbijati situacije na posamezne sofinancerje, vendar so bile te ves čas promptly plačane v celotnih zneskih. Objekt je bil 12. tega meseca tehnično prevzet. Kljub izredno težavni gradnji na 1700 metrov nadmorske višine je bila gradnja izvršena kvalitetno in v vsestransko zadovoljstvo. Štiri dni kasneje pa je bilo isto gradbeno podjetje obsojeno na plačilo kazni v višini 10 % vrednosti izvršenih del. Vsa bančna in druga potrdila so bila za sodišče brez vsakršne veljave. Dve in pol strani obsegajoča obrazložitev rzsodbe v enem izmed odstavkov navaja:

»Nedvomno je tedaj z inkriminiranim dejanjem podan dejanski stan prestopka 13. člena v zvezi s 7. členom citirane uredbe, podana pa tudi krivda oziroma odgovornost obeh obtožencev. Pri tem pa je treba poudariti, da so tovrstni prestopki posebno težke narave, saj predstavljajo sorazmerno veliko družbeno nevarnost«.

V nadaljevanju se navaja, da je v zadnjih dveh letih v mnogih primerih zaradi malomarnosti in ležernosti gradbenih proizvajalcev prišlo do izvajanja takih investicijskih objektov, za katere finančna sredstva niti niso bila prej zagotovljena ter so se zbirala pozneje iz vseh mogočih virov ravno pod pritiskom, da je objekt že v gradnji. Včasih pa graditev posameznih objektov tudi ekonomsko ni bila docela utemeljena, ali pa vsaj ne tako nujna, da se ne bi mogla odložiti na poznejši, primernejši čas.

Posamezni investitorji so za investicije črpali celo svoje poslovne sklade. Prekomerno kanaliziranje finančnih sredstev za izgradnjo investicijskih objektov je povzročilo težke motnje v celotnem našem gospodarstvu, ki so se končno zelo negativno odrazile celo na splošnem življenjskem standardu potrošnikov.

Tovariši poslanci, iz pravkar povedanega izhaja, da gre za obsesno akcijo kaznovanja večine gradbenih podjetij, h kateri pa se žal ni pristopilo življenjsko, kot je bilo prav s strani gradbenikov predlagano že v samem začetku, to je na seji skupščinskega odbora za družbeno nadzorstvo 19. maja letos. Niti tožilstva niti sodišča namreč ne upoštevajo naslednjih dejstev:

1. Uredba je izšla že konec leta 1961, vendar je bila nepopolna in so napovedana navodila k tej uredbi bila objavljena le delno šele 16. 4. 1962. Strokovno navodilo za izjavo o zagotovljenih finančnih sredstvih, ki je pogoj za pridobitev dovoljenja za graditev investicijskih objektov, je bilo s strani Republiškega sekretariata za industrijo izdano šele letos 11. junija. Prve smiselno pravilne garancije bank pa so se pojavile šele julija, pa še te so bile na zahtevo investitorjev izdane samo na podlagi predhodne tožbe pred pristojnim sodiščem.

2. Uredba sama je bila izdana na iniciativo in predlog gradbincev preko takratne zvezne gradbene zbornice ter pristojnih upravnih organov z namenom, da se prepreči neplačevanje izvršenih investicijskih del s strani investitorjev. Pripomniti pa je treba, da je bil predlagani tekst delno spremenjen, temeljni zakon pa v svojem 19. členu pravi, da z gradnjo investicijskega objekta investitor lahko začne šele, ko dobi zanjo dovoljenje in zagotovi finančna sredstva. Uredba predvideva v 64. členu denarno kazen za investitorja, če prekrši prej citirani člen.

3. Prav zaradi nerešenih vprašanj, ki jih je načela objava uredbe brez potrebnih navodil, se izvajanje uredbe ni uveljavilo. Gradbena podjetja so sicer v vseh gradbenih pogodbah zahtevala od investitorjev avanse, akreditive oziroma bančne garancije še pred pričetkom del, vendar v tem kljub urgencam niso uspela. Investitorji so dali avanse, delno akreditive ter potrdila o zagotovljenih finančnih sredstvih in so tudi izvršena dela mnogo hitreje plačevali kot prej. Banke pravih garancij niso hotele izdajati, Služba družbenega knjigovodstva in druge inšpekcijske službe pa so vse skupaj priznavale, tolerirale in neredko tudi same izdajale takšna potrdila. Številne objekte pa so, kot je znano, morala gradbena podjetja graditi tudi pod pritiskom nekaterih vodilnih upravnih in političnih funkcionarjev na terenu in v centrih celo brez vsakršnih finančnih potrdil ter z docela šibko tehnično dokumentacijo. Tudi to so tolerirali nekateri bančni, finančni in gradbeni inšpekcijski organi vse do letošnje pomladi. Ob takšnem stanju so gradbena podjetja seveda formalno kriva in to tudi priznavajo. Vendar pa presodite sami, če so gradbena podjetja edini krivci, ker se le proti njim izvajajo tako težke kazni, kakršnih še niso izrekala naša sodišča v svoji dosednji praksi. Nasprotno trditev pa je vsekakor postavil poslanec Danilo Protič na zadnjem zasedanju Gospodarskega zbora Zvezne skupščine. Po analogiji prej navedenih razsodb bo moralo biti podjetje Tehnika v Ljubljani kaznovano s 175 milijonov dinarjev kazni. Vsi pa vemo, katere objekte gradi. Kazen bi podjetje moralo plačati iz sklada skupne porabe, ker pa tega nima, bo vso težo kazni krepko občutil vsak član kolektiva. Očitno je, da nadaljevanje akcije kaznovanja samo gradbenih podjetij, tako kot se je to začelo pri sorazmerno majhnih krajevnih podjetij, vodi do absurda. Rezultat pa ne bo vplival niti vzgojno niti ne bo odpravil tega vprašanja, temveč bo zaradi izrazite neupravičenosti vnesel nesigurnost in nezaupanje v družbena dogajanja pri kolektivnih gradbenih podjetij, ki so že tako in bodo v vsem prihodnjem letu izmed vseh gospodarskih panog najbolj občutila težke posledice stalno se ponavljajočih velikih nihanj v naši investicijski politiki. Zato gradbeniki ponovno predlagamo, da se vprašanje kaznovanja gradbenih podjetij rešuje življenjsko. Prestopki, izvršeni pred sedanjo akcijo, naj se ne kaznujejo, ker smo pri teh vsi sokrivni.

Glede zavarovanja plačil je bilo od aprila do danes veliko storjenega in se gradbeniki obvezujemo, da bomo temu vprašanju posvetili vso možno skrb. Vemo, da tudi v bodoče ne bo šlo vse gladko in brez sodelovanja vseh zainteresiranih.

Drugo vprašanje je odpoved bančnih investicijskih kreditov in bančnih garancij. Splošna gospodarska banka je 7. 10. 1964 poslala podjetju Slovenija ceste v Ljubljani naslednje kratko sporočilo:

»Zadeva: Preklic izdane garancije. — Na podlagi 27. seje upravnega odbora Splošne gospodarske banke SRS z dne 28. 9. 1964 po odpovedi investicijskega kredita luki Koper razveljavljamo naslednjo, za vas izdano garancijo

za zavarovanje plačila z dne 24. 8. 1964 za milijardo 228 milijonov, ki je veljala do 31. 12. 1966. Preklic garancije velja od dneva tega obvestila.« Sledita dva podpisa.

To sporočilce je kratko in jasno, brez ovinkov in brez komentarja. Takšne preklice so prejela tudi druga večja gradbena podjetja tako od Splošne gospodarske banke, kakor tudi od komunalnih bank. Nekaterim odpovedujejo garancije, druge ga spet obveščajo, da je investitorju, za katerega izvajajo investicije, odpovedana kreditna pogodba in če so do dneva odpovedi kredit že delno koristila, ga morajo v celoti vrniti. Tako je bil npr. kredit odpovedan investitorju za gorenjsko cesto in zato tudi Gradisu ni bila izdana garancija za milijardo 160 milijonov od Splošne gospodarske banke. Gradisu je bila odpovedana tudi kreditna pogodba na milijardo 36 milijonov kredita na podlagi oročevanja letos v juniju, in sicer za gradbeno mehanizacijo in opremo. »Primorje« Ajdovščina je dobilo preklic garancije za 832 milijonov zaradi odpovedi kredita za koprsko železnico, enako kot Slovenija ceste, ki je prejelo tudi obvestilo o odpovedi 276 milijonov dinarjev za investitorja Agrotehnika, Ingrad Celje, za Železarno Štore itd. itd.

Gradbeniki h gornjemu problemu žele odgovor na naslednja vprašanja: Kako je sploh mogoče, da banka tako enostransko in neživljenjsko prekliča komaj od letošnjega junija dalje sklenjene pogodbe in še pozneje izdane garancije? Kaj bodo k temu rekli javni tožilci, sodišča in delavci tistih gradbenih podjetij, ki so bila, ali pa še bodo obsojena po prej obdelanem vprašanju zavarovanja plačil in garancij? Ali bo ta retroaktivni in enostranski ukrep morda celo priznan kot višja sila in nazadnje, kdo bo odgovoren za škodo in kdo bo kriv za nemajhne stroške, ki bodo s tem v zvezi nastali? Ali bodo zopet edini krivci gradbena podjetja in ali bodo zopet morala edina kriti stroške?

Gradbena podjetja razumejo težo nastalega gospodarskega položaja in pozdravljajo podvzete ukrepe, vendar pa že po ustavi ti ne smejo imeti retroaktivne dejavnosti. Zato so gradbena podjetja opozorila tako investitorje kot banke, da odpovedi preklicev ni mogoče vzeti samo na znanje in bodo zato prisiljena uveljaviti plačila izvršenih del in povračila za stroške in škodo, ki so jo povzročili ti ukrepi.

Naslednji problem so neplačane situacije. Gornjim problemom se je pridružil še tretji, ki pa je za gradbeno operativo trenutno najtežji. Gre namreč za neplačana izvršena dela, za katera leže v bankah zapadle situacije skupaj z izplačilnimi nalogi investitorjev in sicer za nekatere že od julija dalje. Tako ima samo gradbeno podjetje Tehnika za objekt »Pošta« za 232 milijonov neplačanih situacij in preko 200 milijonov za športno halo v Tivoliju, skupaj preko 1,2 milijardi dinarjev. Na tem primeru lahko ocenimo, da se skupna vsota neplačanih situacij bliža 10 milijardam. Banke odklanjajo izvršitev odplačil z motivacijo, da nimajo sredstev, ali pa, da je treba še počakati, dokler ne bo izvršen razpored razpoložljivih sredstev. Stanje pa je med tem postalo nevzdržno in terja nujno izplačilo, ker zapadle situacije vežejo vrsto drugih upnikov gradbene operative in povzročajo nemogoče tožbene stroške ter za zamudne obresti, da ne govorimo o tem, kakšno je v takšni situaciji razpoloženje gradbenih kolektivov. Kljub zagotovitom, da v prihodnjem letu ne bo manj investicijskih sredstev kot letos, gradbeniki spričo dosedanjega stanja zelo zaskrbljeno vstopamo v prehodno dobo do normalizacije. Vsi opisani pojavi kažejo na pretiran in neenak skok iz obilice v hudo pomanjkanje dela. Gradbena podjetja so prenesla npr. iz lanskega leta v letošnje pogodbeno

dela v vrednosti okrog 60 % kapacitet. Za letošnji prenos pa sporoča npr. Tehnika, da bo takih del komaj 10 %. Tudi pri drugih podjetjih ni dosti boljše in se prenos giblje po oceni do 20 oziroma največ do 30 %. Če pri tem upoštevamo še zaostritvene ukrepe, ki so v teku, je jasno, da novih del investitorji ne bodo tako kmalu odpirali, ker bo treba prej plačati stare dolgove in ker ne bodo imeli urejenih vprašanj glede bodočega financiranja in pogosto tudi ne tehnične dokumentacije. Nekateri investitorji gredo namreč v sedanji psihozi celo tako daleč, da ustavljajo ali odpovedujejo tudi naročila in izdelavo projektov. V svoji kratkovidnosti ne spoznajo zmotnosti in škodljivosti tega pojava.

O takem primeru nas obvešča »Industrijski biro« za investitorja Tovarno celuloze in natron papirja na Otiškem vrhu, in »Slovenija projekt« za »Žitomlin«, Ljubljana. So pa še drugi primeri. Investitorji bodo načrte prej ali slej nedvomno rabili in bodo zopet ponavljali vse dosedanje napake, da bodo tehnično dokumentacijo naročili zadnji trenutek, na brzino, brez variant in brez potrebnega časa za solidno strokovno in ekonomsko utemeljenost investicije.

Ob preorientaciji investicij v negospodarska področja bo nedvomno utemeljeno povečanje stanovanjske izgradnje. Glede na to naj bi se po že sprejetih priporočilih zvezne in republiške skupščine proizvodnja stanovanj za prodajo uveljavila kot pomemben način za industrializacijo stanovanjske gradnje in za stabilizacijo cen na tem področju. Dosedanja praksa kljub znatnim že doseženim uspehom gradbene operative še ne nudi dovolj možnosti in pogojev za hitrejši razvoj. Končno smo od urbanistov prejeli nekaj kompleksov zemljišč za tovrstno gradnjo, vendar je pri tem povsem neurejeno vprašanje komunalne ureditve, rušenj, nadomestnih stanovanj in drugo. Na enem od takih kompleksov v Ljubljani npr. obremenjujejo ti stroški vsako še nepričeto stanovanje z 2,6 milijona dinarjev.

Vrsta nerešenih vprašanj nastaja tudi v zvezi z licitacijami zemljišča. Gradbena podjetja pa so najbolj prizadeta, ker ne dobe potrebnih obratnih kreditov, ki so za tovrstno gradnjo limitirani po zvezni uredbi na 10 % sredstev letnega priliva v stanovanjske sklade. To pa je odločno premalo, saj gradimo letos v Sloveniji že skoraj 40 % stanovanj v družbenem sektorju za prodajo. Zato prosimo, da Skupščina podpre upravičen predlog, da se limit poveča vsaj na 30 %, ali pa, kar bi bilo še bolje, naj se povsem odpravi.

Navedeni problemi, s katerimi se trenutno bori naše gradbeništvo, so tako pereči, da je bilo nujno, da smo vas o njih informirali. Prinašam vam zagotovilo gradbenikov, da skupaj z vami želimo red in perspektivnost v investicijski izgradnji, ki bo omogočila, da se bodo naši vodilni tovariši in strokovnjaki res lahko posvetili osnovni nalogi, to je napredku tehnologije gradbene proizvodnje. Zato pričakujemo, da bo Skupščina vplivala na izvršitev ustreznih ukrepov za takojšnjo odpravo naštetih anomalij, ker je to važen pogoj za izvajanje perspektivnega programa gradbeništva v naslednjih letih.

Predsedujoči Leopold Krese: Prekinjam razpravo, ki jo bomo nadaljevali ob 16.30.

(Seja je bila prekinjena ob 13.05 in se je nadaljevala ob 16.35.)

Predsedujoči Leopold Krese: Nadaljujemo z razpravo. Besedo ima dr. Jože Benigar.

Dr. Jože Benigar: Tovarišice in tovariši poslanci! Dovolite, da se z nekaj besedami dotaknem vprašanja in vloge sanitarne inšpekcije v gradbeništvu, ker tega nisem zasledil niti v materialu niti v resoluciji.

Zdaj veljavni predpisi s področja gradbeništva zelo malo upoštevajo sanitarno inšpekcijo in njeno sodelovanje pri posameznih stopnjah postopka, ki ga določajo predpisi v zvezi z gradnjo. Pripominjam, da že pri urbanističnem načrtovanju ni predpisano sodelovanje sanitarne inšpekcije. Lokacijo odreja organ, ki je v okviru občinske skupščine pristojen za gradnje. Torej je odvisno samo od njegove presoje in širine, če bo odredil lokacijo sam, oziroma če bo povabil k sodelovanju še kakšnega drugega zainteresiranega činitelja.

Investicijski program obravnava samo delavski svet tistega podjetja, ki namerava graditi. Za pregled tehnične dokumentacije je določeno, da mora komisija, ki jo v ta namen skliče gradbeni inšpektor, presoditi, kako objekt, ki se namerava graditi, vpliva tudi na zdravje ljudi. To velja analogno tudi za tehnični pregled zgrajenega objekta. Nikjer ni torej izrecno rečeno, da mora sodelovati v komisiji za pregled tehnične dokumentacije in v komisiji za tehnični pregled zgrajenega objekta tudi sanitarni inšpektor. Predsednik komisije lahko po svoji uvidevnosti povabi k delu te komisije kogarkoli izmed tistih, za katere meni, da bi lahko presodili vplive objekta na zdravje ljudi.

Razumljivo je, da je prav zaradi tega v praksi precej težav. Nekateri gradbeni inšpektorji tolmačijo te predpise tako, da sploh ni treba vabiti sanitarne inšpekcije h kakršnemkoli sodelovanju. Tisti inšpektorji pa, ki imajo tesnejše osebne zveze z organi sanitarne inšpekcije, in ki te stvari širše poznajo, vabijo v te komisije tudi sanitarno inšpekcijo. To vprašanje je torej prepuščeno uvidevnosti posameznih gradbenih inšpektorjev kljub temu, da je izdal republiški gradbeni inšpektorat posebno tolmačenje in priporočila svojim inšpektoratom, naj vabijo v komisije tudi sanitarne inšpektorje.

Mimogrede navajam, da so prejšnji gradbeni predpisi vsebovali obvezno sodelovanje sanitarne inšpekcije. Posledice takšnega postopka so marsikje in marsikdaj negativne. Pogosto se gradijo brez vednosti sanitarne inšpekcije zahtevni objekti z izrazitimi sanitarno-tehničnimi in funkcionalnimi napakami, ki so za zdravje škodljive. Ko je objekt že zgrajen, je zelo težko odpraviti vsaj v zadovoljivi meri te napake in pomanjkljivosti. Redno se dogaja, da kuhinje niso zgrajene po higienskih predpisih, da ni dovolj stranskih prostorov, garderobe in sanitarije pa čestokrat ne ustrezajo številu ljudi, ki jih bodo uporabljali. Ni rešeno oziroma je čestokrat slabo rešeno vprašanje ventilacije, pomanjkljiva je toplotna in se posebej zvočna izolacija ipd.

Sodelovanje gradbene in sanitarne inšpekcije je zadovoljivo in uspešno le v republiškem merilu, se pravi pri tistih objektih, ki sodijo v republiško pristojnost. Za primer navajam adaptacijo hotela na Jezerskem, ki so jo pričeli izvajati brez vednosti sanitarne inšpekcije. Na to adaptacijo je slučajno nalezela republiška komisija za pregled turističnih objektov. Na njeno zahtevo so bila dela ustavljena, da so lahko načrte potrebno spremenili. Podobno so pričeli graditi tudi hotel na Veliki planini in celo tamkajšnje počitniško naselje. V Kopru in v obmorskem pasu imamo vrsto zgradb, pri gradnji katerih sanitarna inšpekcija sploh ni sodelovala in imajo zato tudi težke sanitarno-tehnične pomanjkljivosti, npr. hotel »Belvedere« nad Izolo, restavracija v Kopru, motel v Rižani itd. Končno naj poudarim, da bi bila potrebna sprememba zakonskih predpisov s področja gradbeništva v tem smislu, da bi bilo pri vseh stopnjah gradnje obvezno tudi sodelovanje sanitarne inšpekcije. Kolikor to ne

bi bilo mogoče, naj bi Izvršni svet preko pristojnih republiških organov ponovno izdelal navodila, v katerih naj bi poudaril potrebo in pomen sodelovanja sanitarnih inšpektorjev pri gradnjah.

Menim, da bi bilo treba vnesti te spremembe v sedanje zakonske predpise o gradnjah toliko bolj, ker predvideva tudi osnutek novega zakona o sanitarni inšpekciji obvezno sodelovanje te inšpekcije pri gradbenih komisijah.

Tudi po sedanjem zakonu o sanitarni inšpekciji je sanitarni inšpektor sicer dolžan sodelovati pri urejanju glavnih projektov, vendar je bilo to določilo razveljavljeno s temeljnim zakonom o gradnji investicijskih objektov.

Zato predlagam, da bi tudi resolucijo spremenili oziroma dopolnili tako, da bi

— v drugi vrsti prvega odstavka 6. točke predloga resolucije o razvoju gradbeništva v Socialistični republiki Sloveniji, za besedo »na področju tehnologije gradenj«, vstavili še besedilo »in uporabnosti gradbenih objektov« ter da se na koncu te točke doda še nova alineja, ki bi se glasila: »— z ustreznimi predpisi zagotoviti, da se tako pri lociranju kot pri projektiranju in izvedbi gradbenih objektov upoštevajo potrebe zdravstvenega varstva.«

Predsedujoči Leopold Krese: Besedo ima inž. Vladimir Čadež.

Inž. Vladimir Čadež: Tovarišice in tovariši poslanci. V današnji razpravi so bila že izčrpno obdelana razna vprašanja, ki jih obravnava resolucija in ki zadevajo bodoči razvoj gradbeništva. Bile so nakazane smeri tega razvoja, kakor tudi vloga zunanjih činiteljev, ki spremljajo gradbeno proizvodnjo. Ne glede na vrsto težav, ki jih ugotavljamo, in ki izvirajo tako od zunanjih kakor tudi notranjih vplivov, se mi zdi prav, nakazati nekaj osnovnih misli, ki izvirajo iz dosedanjih gibanj v gradbeništvu in ki bi jih bilo treba v bodoče upoštevati, da se čimbolj približamo takemu razvoju gradbeništva, ki bo lahko izpolnjevalo postavljene naloge.

Pri tem se ne bi ustavil pri pomembni vlogi zunanjih činiteljev, o katerih so bile tako v resoluciji kot v razpravi dane izčrpne ugotovitve. Dovolite, da se dotaknem samo nekaterih vprašanj, ki neposredno zadevajo gradbeno proizvodnjo.

Gradbena proizvodnja se je v preteklem obdobju in se bo tudi v bodoče morala prilagajati vsakokratni investicijski politiki, ki jo določajo družbeni plani.

Temeljne smernice za nadaljnji razvoj gospodarskega sistema, ki jih je sprejela zvezna skupščina, bodo vplivale tudi na razvoj gradbeništva v prihodnjem obdobju. Spremembam v sistemu in metodologiji planiranja se bo moralo prilagoditi tudi gradbeništvo, ki bo moralo izvesti potrebne ukrepe, da se bo gradilo hitreje, da se bo izboljšala kakovost del in da se bodo znižali tudi proizvodni stroški.

Analiza o dosedanjih gibanjih gradbene proizvodnje kaže naslednje: Kljub nizki ravni opremljenosti in dejstvu, da je skoraj vedno primanjkovalo materiala, ki ga potrebuje gradbeništvo, je gradbena operativa v preteklem razdobju opravila vrsto pomembnih nalog, ki dokazujejo visoko tehnično in organizacijsko raven posameznih podjetij. Pri tem ugotavljamo, da je gradbeništvo z uspehom opravilo tudi izredne naloge, ki jih je bilo treba izvesti v zelo ostrih terminskih rokih, npr. Gospodarsko razstavišče z objekti v zvezi s VII. kongresom ZKJ, ljubljanski podvozi, ki so bili zgrajeni v šestih mesecih, lanskoletna

skopska akcija, ko je bilo v dobrih štirih mesecih opravljenih za 9 milijard dinarjev del.

Značilno za preteklo obdobje je tudi to, da so se podjetja različno razvijala. Določena podjetja so se zavestno usmerjala v intenzivno graditev, druga pa se niso vključevala v sodobne procese v proizvodnji in so svoje zmogljivosti širila ekstenzivno.

V splošnem lahko ugotovimo, da se v času visoke konjunktore izkrivljajo normalni odnosi, ki odvrtačajo gospodarske organizacije od težnje po večji proizvodnosti. Takšna konjunktura omogoča rentabilno poslovanje skoraj vsem gospodarskim organizacijam, ki se ukvarjajo z gradbeništvom, tudi tistim, ki ob normalnih pogojih zaradi nizke produktivnosti dela za to ne bi imele pogojev. V takšnih pogojih želijo podjetja povečati svoj dohodek predvsem po najlažji poti, to je z zvišanjem cen, ne pa z ukrepi, ki bi jih bilo treba storiti v okviru samih podjetij z odkrivanjem notranjih rezerv. Zasičenost na gradbenem tržišču ne spodbuja izvajalcev k hitrejši preusmeritvi od ekstenzivnega na intenzivno gospodarjenje. Nasprotno pa se je pokazalo, da se v času stabilizacije gradbenega tržišča, ko so zmogljivosti gradbene operative večje ali pa enake, kot je povpraševanje, lahko uveljavijo na tržišču le podjetja, ki se usposobijo za rentabilnejše poslovanje.

To je mogoče doseči z boljšim gospodarjenjem, s preusmeritvijo na sodobno gradnjo in s takim stimulativnim nagrajevanjem, ki spodbuja proizvajalce, da zadovoljijo potrebe tržišča po hitri in kvalitetni gradnji. Za tako obdobje je značilno, da podjetja prevzemajo dela za fiksno ceno, da znižujejo stroške proizvodnje in da se drže dogovorjenih rokov. Tako je med drugim podjetje »Tehnika« v letih 1961 in 1962 v času stabilizacije tržišča zgradilo 7 objektov v skupni vrednosti 1836 milijonov v rokih od 3 in pol meseca do enega leta. Gradbena operativa se hitro prilagaja tržišču in v času manjšega povpraševanja znižuje cene. Ta pojav je zlasti značilen v letu 1962. Na drugi strani pa dviguje cene v času konjunktore, kar je seveda posledica ponudbe in povpraševanja. Dokler tako prilagajanje cen ni skokovito in pretirano in je v skladu s splošnim gibanjem cen, ne bi nastopale težave, ki spremljajo pretiravanje tako ob zniževanju kot ob zviševanju cen. Zato bi umirjena politika cen, ki naj bi bila predvsem odraz vsestranske sposobnosti podjetja, lahko v bodoče prispevala tudi k stabilizaciji gradbenega tržišča.

Vedno večje pomanjkanje strokovne delovne sile v gradbeništvu in zahteve po hitrejši in ekonomičnejši gradnji, ki se pojavlja tudi v vseh evropskih državah, v bodoče ne bo mogoče uspešno reševati, če v strukturi gradbeništvu ne bo prišlo do učinkovitih in kvalitetnih sprememb, to je, če ne bodo osvojili sodobnih tendenc v tehniki in tehnologiji grajenja. O potrebnih spremembah v strukturi gradbeništvu obširno razpravljajo tako v jugoslovanskem kot evropskem merilu. Poslanec inž. Škulj je že govoril, da je ekonomska komisija OZN priredila poseben seminar. Sklep tega seminarja je bil, da je treba smer bodočega razvoja gradbeništvu iskati v industrializaciji gradbene proizvodnje. Ta smer, ki omogoča sodobno in racionalno organizacijo proizvodnje, se nanaša na razne vrste gradenj, tako na visoke, kakor na nizke gradnje. Torej pri vsaki vrsti gradnje je industrializacija drugačna. Pri izvajanju vseh gradenj je osnovna misel v tem, da se osvoji takšna tehnologija grajenja, ki ob čim manjšem številu zaposlenih in ob čim večji uporabi mehanizacije, v čim večji možni meri prenese posamezne faze v stalne obrate, na drugi strani pa, da se na samih gradbiščih zreducirajo delovne operacije na najnujnejšo potrebno mero.

S tem se skuša čim bolj odpraviti sezonsko delo. S prenosom izdelave posameznih sestavnih delov oziroma elementov v stalne obrate gradbenih in industrijskih podjetij se izboljša tudi kvaliteta dela, s kontinuiranim procesom proizvodnje v takih obratih pa se poveča produktivnost in zmanjšujejo proizvodni stroški. Nujen pogoj za takšno preusmeritev pa je seveda možnost neprekinjene proizvodnje v teh stalnih obratih.

Nekatera naprednejša gradbena podjetja so že spoznala potrebo po zavestni usmeritvi v industrializacijo grajenja ter so zaradi tega dosegla določene uspehe, kar sledi iz naslednjih primerov. Gradbeno podjetje »Tehnika«, ki je osvojilo načelo neprekinjene proizvodnje v stalnih obratih za kompletno izdelavo armature, opaznih elementov, sodobno proizvodnjo betona, je v letošnjem letu ob 38 % povečanju čistih gradbenih del nasproti istemu obdobju lanskega leta povečalo število opravljenih ur samo za 6 %. Če upoštevamo povprečno zvišanje cen gradbenih del za 16 % pri tem podjetju glede na lansko leto, se je produktivnost dvignila nasproti istemu obdobju lanskega leta za 11,9 %.

S področja nizkih gradenj je zlasti značilno podjetje Slovenija ceste, ki je specializirano za izdelavo asfalt-betona in litega asfalta. Z modernizacijo proizvodnje in s koncentracijo del v sodobno opremljeni centralni asfaltni bazi sta se proizvodnja in produktivnost dvignili takole: v letu 1961 je znašala proizvodnja 49 600 ton, v letošnjem letu pa bo predvidoma znašala že 144 000 ton. Na enega zaposlenega je odpadlo 1961. leta 545 ton, medtem ko bo letos znašala predvidoma 929 ton.

Pri gradnji stanovanj je zanimiv podatek Ingrada v Celju, ki gradi stanovanja po sistemu Jugomont. Za gradno stanovanje po tem sistemu je potrebnih za 1 m² stanovanjske površine 18 ur, kar je skoraj polovico manj kot pri klasičnem načinu gradnje stanovanj, zato je tudi število potrebne delovne sile za polovico manjše kot pri klasični gradnji.

Čeprav navedeni in podobni primeri v naprednejših podjetjih kažejo, da je s preusmeritvijo na industrializacijo grajenja možno uspešno reševati probleme ekonomske gradbene proizvodnje, pa ugotavljamo, da načelno ta koncept v gradbeništvu še ni osvojen in da ga tudi razmere na nasičenem tržišču do danes v to niso silile. Ta preusmeritev pa bo nujna in je važna predvsem na področju gradnje stanovanj, kjer bi morali na široki fronti osvojiti načelo industrializacije grajenja, če hočemo v kratkem podvojiti proizvodnjo stanovanj. Tako bi lahko med drugim Gradis izdelal na svojem obratu gradbenih polizdelkov elemente za 1000 stanovanj letno z določeno preorientacijo. Če se ustvarijo pogoji za veliko serijsko proizvodnjo, tedaj bi Gradis, ki je dvignil proizvodnjo betonskih polizdelkov od 21 000 ton pred rekonstrukcijo na 55 000 po rekonstrukciji, kapacitete obrata polizdelkov za industrijsko proizvodnjo lahko še povečal.

Čeprav smo na področju gradnje stanovanj v tehnološkem pogledu, ki ga je treba razvijati v smeri industrializacije, še zaostali nasproti drugim republikam, pa ugotavljamo, da so gradbena podjetja že začela nastopati kot neposredni proizvajalci pri gradnji stanovanj za trg. Tako lahko po lastnem projektu in tehnološkem postopku organizirajo gradnjo stanovanj kontinuirno čez vse leto. Doslej sta pomembne uspehe na tem področju dosegli mariborski podjetji Konstruktor in Stavbar. Pred uvedbo gradnje stanovanj za trg, v času od 1957. do 1962. leta, je Konstruktor skoraj polovico vseh stanovanj dovršil v zadnjem četrtletju, medtem ko je dosegel s proizvodnjo stanovanj v 1963. letu in letos vse leto skoraj enakomerno proizvodnjo po posameznih četrtletjih. Do

1962. leta je bilo v zadnjem četrtletju zgrajenih 48 % stanovanj, v 1963. in 1964. pa po kvartalnih že 24, 29, 23, 24 %. Na ta način je podjetje, ki je prevzelo vlogo neposrednega proizvajalca, doseglo tudi kontinuirno proizvodnjo, ki je značilna za industrializacijo grajenja.

Navedene ugotovitve kažejo, da je za izpopolnitev nalog, ki jih bo gradbeništvo moralo izvesti v prihodnjem razdobju, potrebno osvojiti načelo industrializacije grajenja. To velja za izvajanje del na visokih gradnjah, posebno pri gradnji stanovanj, kakor tudi gradnjah cest in ostalih nizkih gradenj. To načelo je zlasti pomembno za večje in specializirane gradbene organizacije, ki ga bodo morale postopno osvojiti. Če tega ne bodo storile, se ob stabilizaciji gradbenega tržišča ne bodo mogle uveljaviti in bodo morale prevzeti vlogo manjših lokalnih podjetij, pri katerih struktura dela ne zahteva popolne preusmeritve v industrializacijo grajenja. K učinkovitejši preusmeritvi v industrializacijo grajenja bo prispevala tudi stabilizacija gradbenega tržišča, povečanje zmogljivosti, sortimenta in kvalitete vseh materialov, ki se vgrajujejo v gradbene objekte. V prizadevanja gradbenih podjetij, podjetij za zaključna dela in industrije gradbenega materiala, ki se usmerjajo v industrializacijo graditve, bi bilo treba vključiti tudi poslovno politiko bank. Gradbena podjetja pa bodo morala učinkoviteje kot doslej prilagoditi organizacijo novi preusmeritvi, ki zahteva drugačno notranjo organizacijsko strukturo, kot jo poznamo pri klasični gradnji. Prav tako bodo morala gradbena podjetja iskati takšne organizacijske oblike medsebojnega povezovanja, da bodo sposobna pravočasno izvesti tudi najtežje in obsežne naloge.

Dovolite, če se mi pri tej priložnosti zdi potrebno, da dam nekaj pojasnil k izvajanjem poslanca tovariša Vošnjaka, ki je izčrpno prikazal težave podjetja »Tehnogradnje« pri gradnji hidrocentral, posebno centrale HC Srednja Drava I. Te izvirajo predvsem zaradi nepravočasno izvedenih priprav, za katere je zadolžen investitor in iz pomanjkljive opremljenosti s sodobno mehanizacijo in zaradi pomanjkanja nadomestnih delov. Te težave brez dvoma obstojajo posebno pri vseh takih velikih objektih in so poznane že vrsto let ter dejansko zavirajo pravočasno dograditev objektov. Postavlja pa se vprašanje, zakaj podjetje prevzema dela z določenimi pogodbenimi obveznostmi in dovršitvenimi roki, ki so prav pri gradnjah energetskih objektov izredno pomembni. Verjetno bi moralo to renomirano podjetje z dolgoletnimi izkušnjami pri gradnji hidrocentral ob prevzemu del in ob sklepanju pogodb upoštevati usposobljenost investitorja in težave v zvezi z mehanizacijo, bolje oceniti lastne kapacitete in bolj realno postavljati dovršitvene roke. Danes pa ugotavljamo, da podjetje kasni z izvršitvijo pogodbenih obveznosti za prevzeta dela pri izgradnji hidrocentrale Senj in smo morali na pobudo pristojnih republiških organov Hrvatske posredovati zaradi neizpolnitve pogodbenih obveznosti. Prav tako se ugotavlja, da bodo občutne zamude dovršitvenih rokov pri gradnji mostov v Siriji. Tudi pri graditvi HC Srednja Drava I to podjetje ne izpolnjuje v celoti predvidenega plana. Iz zgornjih izvajanj sledi, da je treba ob prevzemu del realno oceniti vse zunanje vplive, ki bi utegnili zavlačevati pravočasno dograditev. Kolikor podjetje ugotovi, da z lastnimi kapacitetami prevzetih del v določenem roku ne bo moglo izvršiti, mora podjetje samo ali pa investitor, kar je bolje, pravočasno pritegniti k izvajanju del nove kapacitete sorodnih podjetij. Prav zgornji primer kaže, da bi morala gradbena podjetja v bodoče bolj odgovorno prevzemati pogodbene obveznosti in se držati pogodbenih rokov. Pri delih, ki jih naša podjetja prevzemajo in jih bodo še prevzemala izven Slovenije, se pa

vprašanje izpolnitve pogodbenih obveznosti in rokov gradnje še veliko ostreje postavlja in zato lahko posledice, ki iz tega izvirajo, povzročajo težave tudi v ekonomskem poslovanju podjetij.

Predsedujoči Leopold Krese: Besedo ima tovariš Marko Rajner.

Marko Rajner: Tovarišice in tovariši poslanci! V prvi vrsti bi se želel v imenu Združenja stanovanjskih investorjev Slovenije zahvaliti za vabilo k udeležbi na tej skupščinski razpravi, posebno še glede na pomembnost obravnave, ki je na dnevnem redu in ki zadeva nadaljnji razvoj našega gradbeništva. S tem v zvezi mi dovolite, da se dotaknem nekaterih vprašanj, ki se nam zdijo glede na povezanost gradbeništva s stanovanjskim gospodarstvom izredno pomembna.

Že nekaj let smo priča postopnemu povečevanju obsega stanovanjske graditve, kljub ugotovitvi, da je treba dosednji obseg stanovanjske izgradnje še povečati. V letu 1963 je bilo zgrajenih na področju Socialistične republike Slovenije skupno 8305 stanovanj. Od tega so zgradila gradbena podjetja in režijske skupine delovnih organizacij 6142 stanovanj, medtem ko je odpadlo na povsem zasebno gradnjo individualnih hiš 2163 stanovanj. To pomeni, da so od skupnega števila stanovanj zgradile delovne organizacije socialističnega sektorja 74 % vseh stanovanj, privatni sektorji pa 26 %, medtem ko so v jugoslovanskem merilu le nekaj čez 40 % stanovanj zgradile delovne organizacije socialističnega sektorja. Po drugi strani pa ugotavljamo, da je od skupne vrednosti oziroma realizacije gradbeništva do 31. avgusta letošnjega leta odpadlo 27 % sredstev na stanovanjsko izgradnjo. Indeks opravljenih ur v istem obdobju je znašal 110, medtem ko je indeks vrednosti del za isto obdobje narastel na 140. To pa je za nas, ki se ukvarjamo s stanovanjskim gospodarstvom, izredno zaskrbljujoč pojav, če upoštevamo na drugi strani nasprotja, ki se še zaostrujejo v primerjavi z osebnim dohodkom in ceno kvadratnega metra stanovanjske površine.

Znano je, da znaša odnos povprečnega mesečnega osebnega dohodka nasproti povprečni ceni kvadratnega metra stanovanjske površine 1 : 3, in celo več, medtem ko znašajo ti odnosi v drugih državah 1 : 1 do 1 : 1,5. To kaže na nesorazmerja v cenah, ki negativno vplivajo na povečanje stanovanjske graditve, posebno še, če vemo, da imamo danes preko 70 % pričakovalcev stanovanj, katerih osebni dohodki se gibljejo v povprečju oziroma izpod povprečja osebnih dohodkov. Lahko torej trdimo, da smo v obdobju, ko se z vso ostrino postavlja zahteva po pospešenem reševanju stanovanjskega problema, predvsem ljudem z nižjimi osebnimi dohodki. To pa vsekakor zahteva ustrezne ukrepe za racionalizacijo in tudi povečanje obsega stanovanjske graditve. Sedanji primanjkljaj stanovanj je namreč tolikšen, da bi morali v naslednjem 10-letnem obdobju podvojiti obseg stanovanjske graditve, da bi uspešno rešili stanovanjski problem. Realizacija rešitve stanovanjskega problema pa je mogoča le pod pogojem, da se skupno z interesei-potrošniki ter odgovornimi družbenimi faktorji podvzamejo ustrezni ukrepi, ki bodo zagotovili take oblike in organizacijo stanovanjske graditve, ki bo omogočila realizacijo osnovnega programa.

Že poslanec inž. Škulj je v dopoldanski razpravi omenil seminar ekonomske komisije Združenih narodov za Evropo, ki je zasedala aprila letošnjega leta v Pragi in obravnavala spremembe v strukturi gradbeništva. Ta seminar je ugotovil, da je gradbena proizvodnja pogojena na daljši čas, zato zahteva dolgoročno planiranje in to planiranje take vrste, ki v drugih industrijah ni običajno.

Dalje, da je izgradnja draga, da je stanovanje običajno najdražja trajna potrošna dobrina, in da je zaradi tega potrebna tudi večja vloga družbene intervencije. Ugotovljeno je bilo tudi, da se napake, ki nastanejo v času projektiranja ali same gradnje, ne morejo odpraviti, oziroma njihova odprava v najboljšem primeru zahteva izredno visoke stroške. In končno, da je vsaka zgradba vezana na konkretno zemljišče, kjer se gradi. Zemljišče dejansko predstavlja integralni del proizvoda in je to dejstvo treba pri planiranju, projektiranju in izvajanju vsakega objekta upoštevati. To pomeni, da je industrija gradbeništva vedno mobilna in se proizvod lahko dokonča samo na mestu, kjer bo tudi uporabljen.

Hkrati bi omenil, da je ekonomska komisija Združenih narodov za Evropo izdala pred kratkim širšo študijo »Trije aspekti gradbene cene«. Ta študija dejansko proučuje probleme stanovanjskega gospodarstva kot celote. Iz te študije bi omenil za nas najvažnejši zaključek, da gre razvoj postopno k organskemu stanovanjskemu gospodarstvu. To pa je tudi potrditev študij, ki jih je kot edino v naši državi izdelalo naše združenje stanovanjskih investitorjev. Vsa ta dejstva dokazujejo specifičnosti, ki jih ima gradbeništvo, ki zato zahteva tudi povsem drugačne oblike dela, kot smo jih vajeni v drugih panogah gospodarstva. Osnovno pa je, da je treba zagotoviti dolgoročno planiranje, ki bo edino lahko zagotovilo racionalizacijo proizvodnje in perspektivnost rešitve stanovanjskih potreb naših potrošnikov.

Glede na potrebe po stanovanjih na eni strani, kot tudi finančne in fizične zmogljivosti na drugi strani, ter glede na neusklajenost povpraševanja s ponudbo, danes ne moremo govoriti o normalnih pogojih tržišča na tem področju, kar dokazuje tudi nesorazmerno zvišanje cen stanovanjske graditve nasproti vsem ostalim potrošnim dobrinam. Faktor zvišanja nasproti 1939. letu znaša 70 in več, medtem ko znaša pri vseh ostalih cenah med 40 in 50. Glede na konjunkturo, ki se kaže v stanovanjski graditvi, je torej potrebna določena družbena intervencija in ne samo sprostitev tržišča in sprememba financiranja. Da bi zaščitili potrošnika stanovanja, je treba z dolgoročnim planiranjem sredstev in s pravočasno pripravo zemljišč, z zagotovitvijo kompleksnosti gradnje ter zadostno proizvodnjo gradbenih materialov v prvi vrsti izvršiti bilanco finančnih in materialnih možnosti za povečan obseg stanovanjske graditve. Če naj računamo, da bi v prihodnjem obdobju letno gradili 12 do 15 tisoč stanovanj v Socialistični republiki Sloveniji, od tega eno tretjino individualnih hiš v privatnem sektorju in dve tretjini v realizaciji družbenega sektorja gradbeništva, je treba ob 50 % udeležbi sredstev potrošnikov zagotoviti letno vsaj 40 do 45 milijard din družbenih sredstev, kar pomeni vsaj še enkratno povečanje sedanjega rednega priliva družbenih sredstev za stanovanjsko graditev. Prav tako pa nam je znano, da predstavlja znatno oviro za povečanje graditve stanovanj tudi pomanjkanje kapacitet industrije gradbenega materiala, kakor tudi obrtniških in instalacijskih del. Šele podrobna analiza in usklajevanje vseh teh pogojev in možnosti bi nam lahko dala dokončno osnovo za rešitev stanovanjskega problema, od katerega je odvisen tudi dvig produktivnosti dela.

Pri vsem tem pa ne gre za probleme, ki so vezani na proizvodnjo stanovanj, temveč v veliki meri tudi za zagotovitev sredstev za pripravo zemljišč. V praksi zadnjih let se je skušalo kar največ stroškov za ureditev zemljišč prenesti na bodoče koristnike novih stanovanj. Zato se je v mnogih primerih izkazalo, da znašajo stroški urejanja in priprave zemljišča tudi 25 in več odstotkov od vrednosti celotnega stanovanja. Pri tem so potrošnika dejansko bremenili tudi stroški, ki ga kasneje ponovno obremenjujejo v cenah potrošnje-

komunalnih dobrin. To pa predvsem zato, ker ni bilo rešeno vprašanje financiranja in kreditiranja komunalnih naprav, kakor tudi razbremenitve stroškov sanacije mestnih zemljišč, saj se je tako vsako nadomestno stanovanje v praksi 2-kratno amortiziralo. Končno lahko ugotovim, da glede priprave zemljišč nismo še dovolj storili tudi za ekonomsko izkoriščanje razpoložljivih zemljišč, saj so metode dela pri urbanizaciji naselij zelo različne in se mnogokrat ne upoštevajo ekonomska protislovja, ki se kažejo med našimi možnostmi in pogoji z ene strani ter željami z druge strani.

Ekonomizacija stanovanjske graditve se torej prične v samih pripravah urbanističnih programov, v racionalni zazidavi in ob zagotovitvi ustrezne gostote prebivalstva. Vsa ekonomska protislovja stanovanjske graditve se kažejo že v tem, ko mnogokrat trdimo, da je individualna gradnja cenejša kot blokovna gradnja, čeravno je odnos koriščenja zemljišč v korist večje in bolj goste zazidave 1 : 3 in celo več. Glede na znane potrebe po stanovanjih in neuravnovešenost tržišča na tem področju je torej potrebno podvzeti ustrezne ukrepe, ki bodo stimulirali tako proizvajalce, kot tudi potrošnike. Pri tem je treba nujno zagotoviti, da se družbena sredstva za gradnjo stanovanj kar najbolj racionalno trošijo. To pa bomo dosegli le tedaj, če bomo določili družbene norme, da se sredstva trošijo v določenih zneskih na družinskega člana, ne pa na odstotek udeležbe od vrednosti gradnje, in če bomo upoštevali le povprečno ugotovljene cene, razlika pa naj bi bremenila graditelja oziroma delovno organizacijo. To pomeni, da bi družba zagotovila osnovno udeležbo z dolgoročnim kreditom za minimalni stanovanjski prostor družine, kdor pa ima več denarja in bi želel komfortnejše in večje stanovanje, naj bi prispeval tudi večjo lastno udeležbo.

Družbena intervencija preko udeležbe kreditnih sredstev naj bi se torej razlikovala tudi glede na vrsto in kraj gradnje, upoštevajoč pri tem predvsem družbeni interes izgradnje mestnih oziroma urbaniziranih naselij. Sedanji procentualni sistem soudeležbe družbenih sredstev k stanovanjski graditvi je namreč omogočal, da so posamezniki lahko dobivali znatno večja sredstva za ureditev stanovanjskega problema, kot je to bilo za njegovo družino nujno potrebno. Glede večje lastne udeležbe nismo pravilno stimulirali posameznega interesenta takrat, ko je želel večje in komfortnejše stanovanje, kar je tudi vplivalo na zmanjšanje količinskega obsega stanovanjske graditve. Važen element pri bodoči stanovanjski izgradnji pa predstavlja mobilizacija zasebnih sredstev za stanovanjsko graditev. V tej smeri je bilo že marsikaj storjenega, vendar še vedno premalo, kar pa je predvsem vzrok v nenehnem in nesorazmernem zviševanju cen stanovanjske graditve in v premajhnem stimuliranju namenske varčevalne službe, ki tudi še ni dobila svojega mesta v našem gospodarskem sistemu. Kljub temu pa moramo ugotoviti, da je predvsem v mestih vedno več pričakovalcev stanovanj, ki se aktivno vključuje v blokovno in ostalo organizirano gradnjo, ki jo izvajajo naša podjetja. Ko torej govorimo o družbeni graditvi stanovanj, govorimo o nosilcu graditve, ne pa o koristniku oziroma kupcu stanovanj. Vse bolj se naše delovne organizacije usmerjajo na to, da pomagajo svojim delavcem pri sokreditiranju gradnje stanovanj in tako grade stanovanja delovne organizacije za lastne potrebe, predvsem za delavce na pomembnih strokovnih položajih. Vse bolj se tudi v delovnih organizacijah uveljavlja načelo, naj vsak pričakovalec stanovanja prispeva določen delež za ureditev svojega stanovanjskega problema, pri čemer mu delovna organizacija pomaga predvsem s svojimi sredstvi v obliki posojila, ki naj postane udeležba

za pridobitev ostalih družbenih sredstev. Vsi ti spremenjeni odnosi, ki se vedno bolj uveljavljajo v zadnjem času, pa zahtevajo sistematično organizacijo tako potrošnikov, kakor tudi proizvodnje. Le na ta način je mogoče zagotoviti in zaščititi dejanske interese enih in drugih; to je potrošnikov proti neupravičenemu dviganju cen, in proizvajalcev, da se organizirano in sistematično uveljavijo ukrepi za racionalnejšo proizvodnjo na kompleksnih gradbiščih po poprejšnji racionalni pripravi in komunalni ureditvi zemljišč.

Združenje stanovanjskih investorjev je s tem v zvezi izdelalo vrsto predlogov, ki naj bi zagotovili na eni strani racionalno proizvodnjo, na drugi strani pa cenenost gradnje in ekonomičnost eksploatacije stanovanj. Zavedati se namreč moramo, da so od kvalitete gradnje stanovanj in njihove funkcionalnosti odvisni tudi stroški eksploatacije, ki predstavljajo dodatno obremenitev potrošnika, kolikor vsi potrebni elementi niso upoštevani že v teku same proizvodnje. Da bi torej mogli uspešneje vplivati na celotno stanovanjsko graditev, pa je treba rešiti tudi vprašanje osebnih dohodkov nižjih kategorij, oziroma uskladiti cene stanovanj glede na ekonomske možnosti pričakovalcev, ne da bi pri tem prehajali v ekstreme glede kvalitete, funkcionalnosti, opremljenosti in konstrukcije stanovanj. Pri tem mislimo na to, da je Slovenija sorazmerno majhna, da ne razpolagamo z velikimi prostimi zemljišči, da moramo upoštevati turistične in druge interese našega gospodarstva in da je zato treba zagotoviti intenzivno gradnjo urbanih naselij ter v tem okviru podvzeti vse možne ukrepe za racionalno stanovanjsko gradnjo.

Omenil sem le nekatere probleme predvsem iz aspekta potreb povečane stanovanjske gradnje, ki pa so nujno povezani z razvojem gradbeništva, ki mu je vendar treba dati ustrezno podporo, da bi se tako pri racionalizaciji proizvodnje lahko dosegli maksimalni rezultati. To pa bo mogoče le tedaj, če se bo zagotovila usklajenost akcij vseh zainteresiranih in odgovornih organov in organizacij ob sodelovanju samih potrošnikov. V imenu združenja želim, da bi Skupščina sprejela konkretne ukrepe na področju gradbeništva in v praksi kontrolirala njihovo izvrševanje, da bi tako lahko realizirali program stanovanjske graditve predvsem v korist pričakovalcev stanovanj.

Predsedujoči Leopold Krese: Besedo ima tovariš Vlado Majhen.

Vlado Majhen: Tovariši poslanci! Resolucija o razvoju gradbeništva v Socialistični republiki Sloveniji v prihodnjem obdobju ne obravnava samo problemov, ki obstoje v samem gradbeništvu in jih bo zaradi tega moralo tudi samo reševati, temveč opozarja hkrati tudi na probleme, ki bi jih bilo treba rešiti zunaj gradbeništva, da bomo zagotovili ustrezen razvoj za povečane potrebe našega družbenoekonomskega razvoja. Kot vedno, lahko tudi sedaj ugotovimo, da izdajamo resolucijo ob pravem času. Nadaljnji razvoj gradbeništva pa bo seveda odvisen od tega, kako bomo resolucijo uresničevali, kako in s kolikšno prizadevnostjo se bodo prizadeti činitelji lotili dela na najrazličnejših področjih, od katerih je neposredno odvisen predviden razvoj gradbeništva. Za našo prakso je postalo skorajda značilno, da dokaj pravočasno izdajamo zakone in druge predpise, resolucije in priporočila, pri tem pa iz leta v leto ugotavljamo, da se realizacija zavlačuje v nedogled, največkrat zaradi tega, ker nismo postavili ustrezne organizacije za izvrševanje, ker se nismo otresli starih metod v reševanju novih problemov, ali pa nam je zmanjkalo

materialnih sredstev. Sodim, da tudi ta resolucija ne bo rodila uspeha, če vsi činitelji, na katere se obrača, ne bodo opravili nalog na svojih področjih.

Svoj prispevek k resoluciji opiram na ugotovitve drugega odstavka tretjega poglavja, ki govori o zaostajanju regionalnega planiranja in o neurejenosti na področju urbanizma. Konkretna naloga s teh področij so v petem poglavju in se glasijo: »Razviti in sistematizirati dejavnosti urbanizma ter zagotoviti pogoje za delovanje urbanistične službe in inšpekcije, pospešiti izdelavo urbanističnih projektov tako, da bo ta izdelava prehitela povpraševanje po lokacijah in zmanjšala administrativni postopek za pridobitev urbanističnih pogojev za gradnjo. Z urbanističnimi zasnovami urediti gradnjo individualnih in sličnih stanovanjskih objektov in s tem ustvariti pogoje za serijsko proizvodnjo in montažo.«

S svojimi zahtevki do urbanizma odpira resolucija pomembno vprašanje. To je razvitost in delovanje strokovnih služb vseh družbeno-političnih in delovnih skupnosti. Urbanistično načrtovanje je sklop številnih raziskav in dognanj iz vseh področij družbenoekonomskega življenja. Urbanistično načrtovanje je potemtakem neposredno odvisno od strokovnih služb, ki bi morale na svojih področjih opravljati raziskave, svoje izsledke oziroma dognanja pa odstopati tudi urbanističnim službam. Na splošno pa so strokovne službe slabo organizirane. V njih prevladuje prakticistični način dela, usmerjen k dnevni in drugi operativnosti. Med strokovnimi službami ni tiste potrebne koordinacije dela, ki jo terja reševanje dolgotrajnejših nalog. Ker v urbanistične službe ne dotekajo materiali za dolgoročnojšo politiko, dokaj počasi napreduje izdelava urbanistične dokumentacije, saj se morajo urbanistične službe vse prevečkrat same lotevati raziskav in proučevanj, ki ne sodijo v območje njihovega dela. Po vsem tem lahko zaključimo, da bi dobra organizacija strokovnih služb in načrtno delo na dolgoročnojših problemih pospešila izdelavo urbanistične dokumentacije. Naš družbenoekonomski razvoj je že dosegel stopnjo, na kateri ni mogoče brez znanstvenih in strokovnih proučevanj graditi njegove notranje skladnosti in jo nadalje usmerjati. Improvizacije, prakticizem, enostranosti in na njih temelječa samovolja morajo slej ko prej povzročiti negativne posledice. Prej ali slej se bomo torej morali temeljito spoprijeti s problemom organizacije strokovnih služb in njihovega dela.

Resolucija opozarja na zaostajanje v regionalnem planiranju. Nedvomno je res, da na tem področju nismo kaj prida napredovali, čeprav je preteklo 6 let od izida zakona o urbanističnih projektih. Za tako zaostajanje pa ni kriva le malomarnost ali brezbržnost odgovornih činiteljev za to delo, vzroki za to so globlji. V vsem razdobju do sprejetja nove ustave smo se ukvarjali z graditvijo našega družbeno-političnega sistema. Vzporedno s temi prizadevanji so se spreminjali tudi nosilci regionalnega planiranja. V regionalno planiranje ne posegajo s svojo dolgoročno politiko samo okraji, republike in federacija, temveč se v njega vključujejo tudi občine in delovne organizacije predvsem takrat, ko razdeljujejo svoja sredstva za najučinkovitejše investicije ne glede na meje družbeno-političnih skupnosti. Z novo ustavo je za daljše obdobje rešen problem organizacije družbeno-političnih skupnosti. Določene so pravice in naloge, ki jih imajo naša samoupravna telesa. Zato se odpirajo regionalnemu planiranju dokaj kompletne in solidne osnove za delo. Neogiben pogoj za tako delo pa je dolgoročnojšo programiranje razvoja s strani vseh prizadetih činiteljev. Odpraviti bo treba slabost, da vsakdo išče prostor in proučuje pogoje investiranja šele takrat, ko ima zagotovljena investicijska sredstva ter izsiljuje nagle in često ne do kraja dognane rešitve.

Naj ilustriram pomembnost regionalnega planiranja na enem primeru. Pravkar proučujejo občinske skupščine gradbene okoliše. Če bi imele sedaj občine podatke o tem, kako si zamišljamo ureditev prometnega omrežja v naši republici, bi jim nedvomno olajšali določanje gradbenih okolišev. Nasploh nam je znano dejstvo, da se povečuje urbanizacija v naseljih, ki so ob glavnih prometnih žilah. Brez podatkov o bodočem prometnem omrežju se bodo občine kljub temu odločale za nadaljnje razvijanje večjih naselij, četudi se lahko z gradnjo novega prometnega omrežja njihov bodoči položaj močno spremeni. Zaradi ugodnejših prometnih razmer lahko stopijo v ospredje manjša in v ozadje celo večja naselja.

Resolucija se postavlja na stališče, da bi bilo treba pospešiti izdelavo urbanističnih projektov tako, da bo ta izdelava prehitela povpraševanje po lokacijah in zmanjšala administrativni postopek za pridobitev urbanističnih pogojev za gradnjo. Ta zahteva je upravičena, ker je stanje na tem področju dokaj neurejeno, saj so imela gradbena podjetja že doslej mnogo težav, ki bi se utegnila s serijsko proizvodnjo stanovanj še povečati, če se izdelava urbanističnih projektov ne bo čimprej uredila. Izdelava urbanističnih projektov pa je v tem razdobju odvisna v glavnem od dveh činiteljev.

Prvi činitelj so urbanistične službe, ki jih bo treba ponekod šele organizirati, nekatere pa izpopolniti in jim zagotoviti pogoje za kontinuirano delo.

Drug činitelj, ki lahko pospeši izdelavo urbanistične dokumentacije, so občinske skupščine, ki bi morale dajati urbanističnim službam jasne družbeno-ekonomske osnove za izdelavo urbanističnih projektov. Praksa je namreč pokazala, da je bilo uporabljenega mnogo načrtovalnega dela in porabljenih dokaj finančnih sredstev, toda na žalost brez koristnega učinka, ker se občinske skupščine niso strinjale z dokumentacijo, ali pa so imele zelo tehtne pripombe k nekaterim rešitvam. V takem položaju so se znašle urbanistične službe ob razpravah o urbanističnih dokumentacijah v občinskih skupščinah, ko je bila dokumentacija že izgotovljena, občinske skupščine pa ob začetku dela niso jasno začrtale družbeno-ekonomskih osnov za razvoj njihovih naselij. Kjer ni teh jasnih osnov, tam so tvegane tudi vse dosedanje parcialne rešitve, ker je vprašanje, kako se bodo uskladili pozneje s celoto.

Resolucija se zavzema tudi za to, da bi se z urbanističnimi zasnovami uredila gradnja individualnih vrstnih in sličnih stanovanjskih objektov in s tem ustvarili pogoji za serijsko proizvodnjo in montažo. Ni dvoma, da morajo urbanistični plani upoštevati vse vrste gradenj in s tem zadostiti potrebam vseh občanov in to tem bolj, ker sodimo, da mora biti življenjska raven občana odvisna od njegove produktivnosti in od osebnega dohodka. Vse dotlej, dokler bodo osebni dohodki različni, bo tudi stanovanjski standard različen, razen če se družba odloči za to, da bo stanovanjski standard za nekatere kategorije prebivalstva posebej subvencionirala. Mislim pa, da individualna gradnja ni prvenstveno urbanistično, temveč ekonomsko vprašanje. Danes še ne razpolagamo s stvarnimi ekonomskimi izračuni, ker imamo tako v stanovanjskem kot tudi v komunalnem gospodarstvu še mnogo administrativnih ukrepov, ki onemogočajo čiste ekonomske izračune. Zato ni nič čudnega, če imamo goreče pristaše velike blokovne gradnje, ki se navdušujejo za etažno lastnino, kakor imamo tudi zagovornike individualne gradnje, ki jo zagovarjajo predvsem zaradi tega, ker se je doslej v to gradnjo vključilo največ zasebnih sredstev.

Šele ko bomo imeli čiste ekonomske izračune za vse oblike gradenj in ko bomo vedeli za sredstva, ki bodo na razpolago za stanovanjsko gradnjo, verjetno

ne bo težko najti ustreznih rešitev za razne oblike gradenj. Brez dvoma pa ni mogoče ugovarjati gradbeništvu, da bi se najlažje uvedla in uredila serijska proizvodnja in montaža malih stanovanjskih objektov.

Izjavljam, da se strinjam z resolucijo in da bom zanjo glasoval.

Predsedujoči Leopold Krese: Besedo ima inž. Pavle Hafner.

Inž. Pavle Hafner: Tovarišice in tovariši poslanci! Dovolite mi, da v podkrepitve resolucije o razvoju gradbeništvu opozorim na problematiko investiranja v gradbene gospodarske panoge. Zadnja leta so gradbena podjetja vlagala znatna lastna finančna sredstva za povečanje osnovnih sredstev, zlasti za izboljšanje organizacije. Toda kljub vsakoletnemu porastu vlaganj, gradbena podjetja niso v stanju zagotoviti zadostnih sredstev za industrializacijo gradbenih del. Že 1961. in 1962. leta so se sredstva iz splošnega investicijskega sklada občutno zmanjšala, tako da so bila gradbena podjetja odvisna le od lastnih sredstev in od odstopljenega dela prispevka na dohodek, ki znaša za gradbeništvo 50 %.

Navedel bom podatke o vloženi investicijskih sredstvih v letih 1960, 1961, 1962 in 1963 po podatkih NB. Leta 1960 je bilo investirano v gradbeništvo 3 200 000 000, od tega lastnih sredstev 2 milijarde, to je 63 % in za mehanizacijo od celotne kvote le 1 260 000 000, to se pravi 71 %. Leta 1961 je bilo investiranih 3 300 000 000, od tega lastnih sredstev 2 800 000 000 ali 85 % in za mehanizacijo 1 920 000 000, to se pravi 60 %. Leta 1962 skupno 4 900 000 000, lastnih sredstev 3 800 000 000, to je 77,5 %, in za mehanizacijo 3 860 000 000, kar dosega 79 %. Leta 1963 je bilo vloženi 5 945 000 000, lastnih sredstev 4 808 000 000, to je 81 %, in od tega za mehanizacijo 3 565 000 000 ali 60 %. Obo koncu leta 1963 je na podlagi točnega popisa vseh strojev znašala nabavna vrednost gradbene mehanizacije v SR Sloveniji 12 632 049 000 pri gradbenih podjetjih. Tukaj niso upoštevane režijske skupine. Sedanja vrednost je takrat znašala 7 197 059 000 ali 56 %. Ti podatki nam pokažejo, da je kljub precejšnjemu vlaganju lastnih investicijskih sredstev izrabljenost teh strojev 44 %. Ugotavljamo, da ta sredstva ne zadostujejo za nadomestitev zastarelih in izrabljenih strojev.

Mehanoopremljenost, to je razmerje med sedanjo vrednostjo mehanizacije in čistimi gradbenimi deli znaša v Sloveniji 0,14. Jugoslovansko povprečje je 0,17, med zahodnoevropskimi državami pa ne najdemo niti ene, v kateri bi bila gradbena mehanoopremljenost pod 0,30.

Zelo pomembni so tudi podatki o energoopremljenosti na enega gradbenega delavca, ki znaša v Sovjetski zvezi 47,6 konjskih sil, v Zahodni Nemčiji 56,2 konjske sile in v Jugoslaviji samo 7,15 konjskih sil, to je 15 % nasproti Sovjetski zvezi. Iz tega tudi sledi, da znaša proizvodnja na enega gradbenega delavca v Zahodni Evropi pri 210 dneh v letu 12 200 dolarjev, pri nas pa pri 260 dneh le 2760 dolarjev ali 23 %, ne upoštevajoč 50 delovnih dni v letu.

Kot sem že rekel, kljub težkim naporom gradbenih podjetij za vlaganje vseh svojih razpoložljivih sredstev za povečanje mehanizacije, ni podlage za kakršnokoli povečanje ali obnavljanje osnovnih sredstev. To je tudi vzrok, da je v naši panogi ekstenzivna proizvodnja s povečanjem števila zaposlenih. Če hočemo samo držati dosedanji nivo mehanoopremljenosti, je potrebno, da gradbena operativa vlaga letno v svojo mehanizacijo vsaj 4 500 000 000 dinarjev. Zaključni račun za 1963. leto vseh gradbenih podjetij Slovenije je dal naslednje rezultate. Celotna amortizacija znaša 1 milijardo 814 milijonov, odstopljeni del prispevka

iz dohodka 2 milijarde 142 milijonov, sredstva za povečanje poslovnega sklada 344 milijonov in sklad skupne porabe 852 milijonov, kar pomeni skupno 5 milijard 152 milijonov. Brez sklada skupne porabe ter sredstev za povečanje poslovnega sklada znašajo ustvarjena sredstva 3 milijarde 956 milijonov. Če vsa ta sredstva operativa investira v mehanizacijo, še ne bomo dosegli stabilizacije nivoja mehanoopremljenosti. Iz tega je razvidno, da vsi napori grede šele v stabilizacijo mehanoopremljenosti, kje je potem še modernizacija in nadaljnja industrializacija.

Moderna tehnika investiranja gradbene opreme pozna naslednje osnovne principe ali koncepte:

1. nadomestitev iztrošene opreme,
2. moderniziranje zastarele opreme,
3. povečanje mehanoopremljenosti,
4. večja dolgoročna investiranja v centralne obrate, to je separacije, centralne maltarne, betonarne ter specializirane centralne obrate in
5. investiranje v industrializacijo.

Nadomestitev in modernizacija pod točko 1. in 2. se običajno krije iz amortizacije. Povečanje mehanoopremljenosti se financira iz lastnih sredstev in iz kratkoročnih kreditov ter iz investicijskih sredstev investitorja, to je iz avansov za opremo, ki se obračunajo in vrnejo ob dograditvi objekta. Večja dolgoročna sredstva v centralne obrate se investirajo v višini 10 do 15 % iz lastnih sredstev, ostalo pa iz dolgoročnih kreditov vsaj za dobo 15 let.

Pod točko 5. omenjena industrializacija gradbene proizvodnje se financira le z močno soudeležbo bančnih kreditnih sredstev. Takih investicij se lahko poslužujejo samo velika podjetja s skupnim kooperiranjem pri soudeležbi družbe v obliki dolgoročnih kreditov in pri dolgoročnih tržnih pogojih, ki garantirajo kontinuirano proizvodnjo. Iluzorno je misliti, da bi danes kar preskočili iz naše obrtniške in polmehanizirane gradbene proizvodnje na popolno industrializacijo. Zato tudi niso ustvarjeni investicijski tržni pogoji. Mnogo pa bo doseženega, če si bomo prizadevali, da v prihodnjih 7 letih dosežemo vsaj modernizacijo naše proizvodnje.

Modernizacija v gradbeništvu zahteva uvedbo raznih tipiziranih elementov v konstrukciji, v montažerstvu ter pri zaključnih delih. Te elemente je možno uporabljati pri vseh stanovanjskih in visokih gradnjah pa tudi delno pri industrijskih objektih. Proizvodnja teh elementov je industrijska. Res je, da bi gradbeništvu moralo že v preteklosti pristopiti k tej proizvodnji. Toda niti projektanti niti proizvodnja niso pristopili k tem pripravam. Edina izjema je izdelava oken in vrat, ki dosega že danes lepe uspehe. Gradbeni center Slovenije je sedaj resno pristopil k pripravam za sodelovanje projektive in operative v smeri industrializacije graditve. Za doseg višje stopnje mehanoopremljenosti in za uvedbo mehanizacije pa je potrebno letno vlagati večja investicijska sredstva kot do sedaj. Po 7-letnem planu se predvideva, da bodo investicijska vlaganja za opremo gradbeništvu znašala okoli 69,7 milijarde. Po vsej verjetnosti pa bodo podjetja v letošnjem letu investirala 5 milijard. Ker lastna sredstva ne bodo zadostovala, je nujno, da se za nadaljnje obdobje angažirajo tudi sredstva kreditnih skladov z vsaj 30 % udeležbo, tako da bi lastna udeležba znašala 70 %. Ne vemo, v kateri gospodarski panogi je lastna udeležba še tako visoka. Kreditna udeležba bi v teh letih znašala okoli 21,7 milijarde dinarjev. Edino tako bo gradbeništvu lahko doseglo napredek ter prešlo na racionalno gradnjo in doseglo modernizirano proizvodnjo. S porastom mehanoopremljenosti se bo so-

razmerno zmanjševala tudi potreba po gradbenih delavcih. Z vsakoletnim zniževanjem mehanopremljenosti se je večalo število zaposlenih gradbenih delavcev. Od 1962 na 1963. leto se je povečalo število zaposlenih za 20 %, to je od 31 500, na 37 900 delavcev.

Tako velik porast števila zaposlenih dosega že svojo vrhnjo mejo. Dotok iz drugih republik je vedno manjši in tudi pri domačih delavcih se čuti upadanje glede na prehajanje v industrijo. Po zadnjih podatkih je v gradbeništvu zaposlenih 44,3 % domačih delavcev in 54,7 % iz ostalih republik. Kapaciteta urejenih samskih domov pa zadostuje komaj za 25 % »uvožene« delovne sile. Osnovna vrednost teh samskih domov je okoli 4 milijarde. Če hočejo podjetja svoja naselja urediti samo za sedanjí stalež in v skladu s predpisi, rabijo najmanj 12 milijard dinarjev. Letno vlagamo za urejanje samskih domov in menz okoli 700 milijonov. Zopet so to skoraj izključno samo lastna sredstva. Gotovo je, da napredek gradbene proizvodnje ni v ekstenzivnosti in v povečanju števila gradbenih delavcev, temveč le v povečanju mehanizacije, v modernizaciji in v izboljšanju tehnološkega procesa. To se zavedajo že sama gradbena podjetja in je bilo v tej smeri v zadnjih letih že marsikaj storjenega. Je pa še veliko naših lastnih slabosti kot so slabo sodelovanje, premajhna skupna pomoč, slaba priprava dela, nezadostna kvaliteta, neizpolnjevanje pogodbenih obveznosti itd.

Želel bi popraviti trditve v dostavku k resoluciji, češ da so gradbena podjetja izkoriščala tržne razmere z dviganjem cen. Upoštevati je namreč treba, da je prekomerna investicijska politika silila gradbeništvu v ekstenzivno proizvodnjo. Pomanjkanje gradbenega in montažnega materiala, obrtniških in montažnih storitev in delovne sile ter zahteve po forsiranem delu so vplivale na slabe poprejšnje priprave dela in povzročale preangažiranost kapacitet in zvišanje cen.

Dolžnost gradbeništvu je, da skuša doseči čimboljšo in hitrejšo proizvodnjo ter pravo stopnjo modernizacije, kar bo pa doseglo le, če bo s strani družbe tretirano kot enakovredno z ostalimi panogami našega gospodarstva.

Predsedujoči Leopold Krese: Besedo ima Alojzija Doltar.

Alojzija Doltar: Tovarišice in tovariši poslanci! Resolucija o razvoju gradbeništvu v Socialistični republici Sloveniji v prihodnjem obdobju govori med drugim, da je potrebno ustvariti tehnično-ekonomske pogoje za industrializacijo stanovanjske graditve, zlasti za serijsko proizvodnjo stanovanj. Resolucija postavlja zahtevo, da se uredijo tudi nekateri problemi v komunalnem in stanovanjskem gospodarstvu, in sicer, »rešiti sistem financiranja na področju komunalnega gospodarstva ter določiti in komunalno urediti večja področja za stanovanjsko gospodarstvo. Zlasti v večjih mestih in industrijskih središčih doseči večje spremembe v financiranju stanovanjske gradnje tako, da bo financer izgradnje stanovanja predvsem neposredni potrošnik, kar bi v veliki meri vplivalo na možnost gradbenih podjetij, da sama proizvajajo z trg, neposredni potrošnik pa bi kot kupec lahko neposredno vplival na ceno stanovanja«.

Ta pogoja sta velika in tehtna in ne pomenita samo osnovo za resolucijo gradbene industrializacije in pospešene stanovanjske graditve, ampak sta temeljna pogoja za učinkovit sistem celotnega stanovanjskega gospodarstva. Financiranje stanovanjske izgradnje je poseben problem, o katerem že dalj časa razpravljamo in lahko trdim, da ni do kraja strokovno proučen, niti ni glede tega izdelana potrebna finančna bilanca.

Zato smatram, da vse dotlej, dokler ne bomo uredili sistema celotnega stanovanjskega gospodarstva, tudi ta resolucija ne bo dosegla postavljenih smotrov. Prav zaradi enostranskega obravnavanja, stanovanjska reform v letu 1950 ni dala zelenih rezultatov. Smatram, da je popolnoma zgrešeno gledati in obravnavati gradbeništvo in gradnjo stanovanj ločeno od celotnega stanovanjskega gospodarstva.

Problemi stanovanjskega gospodarstva so predmet širokih razprav in zaključkov tako v strokovnih, kakor v družbeno-političnih organih in organizacijah. Vsi zaključki kažejo, da je potrebno:

1. zgraditi znatno več stanovanj, zato je neogibna množična industrijska izgradnja;

2. glede na razpoložljiva finančna sredstva doseči čim cenejšo stanovanjsko gradnjo in mobilizirati vsa razpoložljiva finančna sredstva, vključno tudi sredstva individualnega potrošnika.

Skratka, ustvariti bi morali tak sistem stanovanjskega gospodarstva, ki bi ustrezal našim sedanjim razmeram. To poudarjam zato, ker naj bi se po novih težah stanovanjska politika odtegnila družbeni odgovornosti in pomoči. Znano pa je, da skrbi v vseh državah družba kot celota za uspešno reševanje stanovanjske problematike. Skoraj povsod je uveljavljena intervencija države v obliki subvencij, posojil in podobno. Tembolj je to utemeljeno pri nas, ker vemo, kaj nam je zapustila pretekla vojna in ker smo začeli z bolj smotrno in intenzivnejšo gradnjo stanovanj šele v zadnjih letih, medtem ko vzdrževanje stanovanjskega sklada vse do danes še ni urejeno.

Potrebo po takšni politiki utemeljujejo tudi naslednji podatki: V letu 1963 je bilo zgrajeno v Sloveniji 8305 stanovanj, vsako leto pa bi se moralo zgraditi glede na potrebe najmanj 15 000 stanovanj. Stanovanjski skladi so razpolagali v letu 1963 z okoli 20 milijard dinarjev. Za kritje navedenih potreb pa bi potrebovali okoli 60 do 70 milijard dinarjev.

Stanovanjsko politiko bi bilo treba prepustiti posameznim republikam predvsem zaradi razlik v stanovanjskem standardu, ekonomskih in drugih pogojev, ki jih ni mogoče spraviti na skupni imenovalec v celotni federaciji in doživljajo zaradi tega centralistične rešitve vedno veliko kritike. Že v začetku sem povedala, da je na področju financiranja stanovanjske izgradnje precej nerazčiščenega, kar ne prispeva k hitrejši in cenejši stanovanjski izgradnji ali konkretno. Skoraj dve leti pišemo, prepričujemo in posebno v zadnjem času pa precej govorimo o ukinitvi stanovanjskih skladov in stanovanjskega prispevka ter o prehodu na bančno kreditiranje itd. Razumljivo je, da je dolgotrajna razprava in s tem negotova finančno-stanovanjska politika vplivala na negotovost in apatičnost stanovanjskih kadrov, ki jih je že tako malo. Ponekod so neupravičeno uporabljala stanovanjska sredstva, drugod jih ne črpajo več, popustila je intenzivnost dela, realnost kalkulacij, planiranja in nastala negotovost v gradbenih podjetjih itd.

Mislím, da ni treba posebej dokazovati, da današnje stanovanjske razmere ne prenesejo negotovosti in neutemeljenih eksperimentov. Sedanje slabosti niso nepremagljive in se jih da odpraviti oziroma se stanovanjsko gradnjo da že po predpisih, nekaj pa z nadaljnjim razvijanjem obstoječega sistema ter z dosežanimi izkušnjami.

Strinjala bi se z diskusijo poslanca inž. Skulja, da predstavlja poročilo ekonomske komisije združenih narodov izredno dragoceno in kompleksno materijo, ki obravnava prav problem industrijske gradnje stanovanj. Vrednost tega

gradiva je predvsem v tem, da je na bazi preverjenih izkušenj večine evropskih držav obdelal strokovno in izčrpno probleme kontinuitete ponudbe industrijske proizvodnje, prav tako pa problem kontinuitete povpraševanja kot enako važen faktor industrializacije. Zaradi tega predlagam, da bi v peto poglavje predlagane resolucije vnesli več poudarka zagotovitvi obeh omenjenih pogojev.

Poseben problem pri izgradnji komunalnih naprav predstavlja samofinanciranje komunalnega gospodarstva. Ta problematika je bila urejena s predpisi iz leta 1959. Republiški zakon o urejanju mestnih zemljišč in po njem sprejeti občinski odloki določajo, kateri stroški za komunalne ureditve bremenijo komunalne organizacije, kateri investitorja in kateri občino. Komunalne organizacije morajo skrbeti za ureditev mestnega zemljišča s komunalnimi napravami in objekti za preskrbo naselja z vodo, električno in toplotno energijo, plinom in poštno-telegrafskim omrežjem. Skratka, njihova skrb je enostavna in razširjena reprodukcija primarnih in sekundarnih komunalnih naprav individualne komunalne potrošnje. Tako je določeno s predpisi. Toda v praksi je često drugače.

Lep dokaz nerazčiščenih pojmov, kaj je individualna in kaj je kolektivna potrošnja, lahko zasledimo v praksi pri napeljavi vodovoda. Vodovod gradi občina. Napeljava vodovoda je nato osnovno sredstvo vodovodnega podjetja. Potrošnik vode mora ponovno odplačevati investicijo, ki je vkalkulirana v tarifi za vodo. Ali na primer: trafo postajo gradi stanovanjski investitor, čeravno bi jo moralo graditi elektrogospodarstvo. Določbe predpisov so glede teh zadev neenotne in si nasprotujejo. Kljub temu pa pride trafo-postaja kot osnovno sredstvo brezplačno v uporabo elektrogospodarstva. Komunalne organizacije bi morale skrbeti za enostavno in razširjeno reprodukcijo individualne oziroma komunalne potrošnje, dobivajo pa brezplačno nekatere naprave kot svoja osnovna sredstva, čeprav zaračunavajo svoje usluge s tarifami, v katerih je vsaj deloma vračunana tudi vrednost teh naprav. O tem bom govorila še pozneje.

Investitor mora prispevati h kritju stroškov za pripravo mestnega zemljišča, za sanacijska dela, za rušenje objektov, za ureditev premoženjskih razmer, za nakup nadomestnih stanovanj, za dograditev oziroma rekonstrukcijo sekundarnih komunalnih naprav kolektivne potrošnje, med katere spadajo lokalne ceste, pota, zelene površine, omrežje javne razsvetljave in kanalizacija v naseljih itd. Najpomembnejši stroški investitorja so vsekakor stroški za rušenje starih in gradnjo novih nadomestnih stanovanj. Ti stroški so že sami po sebi precej visoki, saj znašajo v novih naseljih okoli 9 %, v rekonstrukciji mest pa 30 % vrednosti novih objektov, ki se grade. Tu se postavlja vprašanje, ali morejo investitorji oziroma kupci stanovanj iz svojih sredstev ali s krediti iz sredstev stanovanjskih skladov pokrivati stroške rekonstrukcije mestnega jedra, ki največkrat predstavlja zamenjavo dotrajanega stanovanjskega fonda. Naša praksa je različna. V večini primerov se stroški rušenja in stroški nadomestnih stanovanj v celoti prevaljujejo na investitorje novih objektov oziroma vračunavajo v ceno stanovanj in nato v stanarino, čeprav predstavljajo ti stroški dejanske stroške rekonstrukcije. Enako je v primeru, da gradi gradbeno podjetje stanovanja za trg. Tudi v tem primeru mora gradbeno podjetje vračunati vse stroške v ceno stanovanja, ki jih plača stanovalec oziroma kupec stanovanja, drugih možnosti pa ni, čeravno predpisi tega ne dovoljujejo.

Občinske skupščine morajo primarno skrbeti za ureditev kolektivnih komunalnih naprav. Ker te v svojih proračunih nimajo dovolj sredstev, prevaljujejo del teh bremen na komunalne organizacije oziroma na sklade, kjer se stekajo komunalni prispevki. Podedovano stanje v komunalni ureditvi in neurejeni

sedanji sistem financiranja komunalnih naprav ima za posledico, da mora naš potrošnik skrbeti za nadomestitev tega, kar je bilo zamujeno v preteklosti ter plačati sedanje in celo bodoče potrebe. Vse to pa izhaja že iz stanja v komunalnih organizacijah. Komunalne organizacije ne dobivajo dolgoročnih kreditov za enostavno in razširjeno reprodukcijo, tarife njihovih uslug so administrativno določene, zato ne morejo ustvarjati potrebnih sredstev za reprodukcijo. Prav tako trpijo pomanjkanje obratnih sredstev zlasti tiste organizacije, ki naj skrbе za urejanje mestnega zemljišča. Tako so znašale investicije v komunalno gospodarstvo v zadnjih letih od 5 do 7 milijard dinarjev letno, kar znaša le okoli 4% vseh naložb v gospodarstvu oziroma 15 do 21% od naložb za stanovanjsko izgradnjo v družbenem sektorju. V prihodnjem obdobju bi bilo treba, kakor kažejo tudi projekcije sedemletnega programa razvoja komunalnega gospodarstva, vlagati v komunalne naprave letno okoli 20 milijard dinarjev. Ta vsota pa je v doseženih letnih naložbah za okoli 3 do 4-krat večja in se približuje, glede na pričakovana povprečna letna vlaganja v stanovanjsko izgradnjo, mednarodnim proporcem. Zato je treba proučiti možnost srednjeročnega kreditiranja obratnih sredstev komunalnih organizacij za pripravo in opremljanje mestnih zemljišč.

Želela bi še opozoriti na zakonska določila, ki omogočajo, da lahko sklene investitor pogodbo o plačilu prispevka za pripravo zemljišča. S pogodbenimi odnosi naj se komunalnim organizacijam omogoči financiranje primarnih naprav individualne in kolektivne komunalne potrošnje. Vse to pa sedaj znatno obremenjuje in onemogoča, da bi bila zazidalna zemljišča vnaprej pripravljena in opremljena tako, da bi se na njih lahko organizirala množična stanovanjska graditev. Iz vsega tega sledi, da s sprejetjem zakona o urejanju mestnih zemljišč in z zadevnimi odloki občinskih skupščin ni bila zagotovljena materialna osnova vsem interesentom, ki sodelujejo pri urejanju mestnih zemljišč.

Predsedujoči Leopold Krese: Ker se diskusija bliža kraju, prosim komisijo, da se sestane in pripravi osnutek resolucije.

Besedo ima tovariš Edo Komočar.

Edo Komočar: Tovarišice in tovariši poslanci! V svoji diskusiji bi se hotel zadržati predvsem pri sistemu nagrajevanja v gradbeništvu, za katerega smatram, da je sestavni del hitrega razvijanja gradbeniške dejavnosti in ga danes glede na perspektivni razvoj ne moremo ločno obravnavati, predvsem zaradi tega, ker preko pravilnega sistema nagrajevanja zasledujemo večje osebne dohodke, povečano produktivnost in zmanjšanje proizvodnih stroškov, kar se slednjič lahko odraža v cenejši izvedbi stanovanjskega objekta. Če je sistem nagrajevanja postavljen na pravilne osnove, potem so dosegljivi pozitivni rezultati v vseh pogledih. Če pa elementi nagrajevanja niso pravilni in pravično upoštevani, je ta slika takšna kot sledi. V materialih, ki smo jih prejeli, pogrešam glede tega vprašanja konkretne analize. Zato mi dovolite, da se pri omenjenem vprašanju nekoliko dalj časa zadržim in tudi podkrepim navedbe v resoluciji, ki nam je predložena.

Podajati problematiko gradbene operative brez temeljnih analiz in potrebnih podatkov pomeni, pavšalizirati obravnavo tega predmeta, kar vsekakor ni sprejemljiva niti ne konstruktivna oblika za katerokoli presojo. Osvojeni način proizvodnje in menjajoče tendence v pogledu nagrajevanja ter prepletanja vsega s sistemom samoupravljanja, predstavlja močno skompliciran način na-

grajevanja, ki vpliva na stabilnost odnosov med delodajalcem in izvajalcem. Glede na to ugotovitev bi se skušal dotakniti tistih točk, za katere smatram, da odločilno vplivajo na stanje v današnji gradbeni operativi, ker smatram, da za tako presojo niso potrebni statistični pokazatelji, ker so te osnove že splošno znane in večkrat grajane.

Mislim, da bi problematiko gradbene operative lahko razdelili v dva dela in to: gradbeno projektivo ter gradbeno operativno. Smatram, da sta to dva dela, ki ju ni mogoče ločeno obravnavati, ker že naziv te panoge tega ne loči.

Najprej o gradbeni projektivi ter o stanju na trgu. Gradbeni projekti so dragi. Uporabljene metode gradnje so dostikrat nemogoče. Uporabljeni material in oprema je pretirano draga, tako v pogledu cen kakor glede namenske rabe.

Sedanji sistem nagrajevanja v projektivnih organizacijah temelji več ali manj na vrednosti objekta, ki se projektira. Posledica take osnove nagrajevanja je zelo visoka in draga predračunska vrednost projekta. Osnova za nagrado oziroma plačilo za opravljena dela je postavljena narobe. Kot posledica takega nagrajevanja se v projektivi velikokrat uporabljajo metode, ki dvigajo predračunsko vrednost gradnje objekta in s tem seveda tudi zaslužek projektanta. Tudi pri tem lahko ugotovimo, da so osnove za nagrajevanje nepravilne. Iz istih vzrokov, kot je že prej rečeno, projektant ne izbira cenejših materialov, temveč kar tekmuje v tem, da bi uporabil dražje, čeprav je vprašljivo, ali je uporaba takšnega materiala umestna. V pogledu opreme imamo opraviti z enako problematiko. Projektant, opirajoč se na normative in na predpise, ima pred očmi predračunsko ceno objekta, od katerega je seveda odvisen njegov zaslužek. Na ta način se tudi oprema projektira v širino ter velikokrat nima nobene prave zveze s praktično uporabo oziroma predvideno potrebo.

Ob pomanjkanju projektantskih kapacitet za projektiranje opreme stopa v ospredje še problem izdelave opreme na zgradbah. Tudi izvajalec je v končni fazi zainteresiran na dražji in širši izvedbi. Začenši od projektanta do dobavitelja opreme se pojavljajo tendence, da mora biti oprema čimbolj draga, pa čeprav to ni vedno v interesu investitorja. Ne bi želel posploševati opisanega stanja, pač pa lahko ugotovimo, da je v praksi precej takih pojavov. Največkrat skuša investitor med gradnjo zaradi pomanjkanja sredstev vplivati na način gradnje in na gradbene stroške nasploh. Tak kasnejši poseg investitorja ni povsem opravičljiv in tudi ni s pravnega stališča dopusten, vendar se to v praksi često dogaja.

Smatram, da bi bilo nujno spremeniti oziroma odpraviti take osnove za nagrajevanje projektantov v projektantskih organizacijah. Predvsem pa bi bilo treba uporabljati povsem drugačna merila, z ugotavljanje cene projektantskih storitev. Vem, da je težko ugotoviti taka merila. Sem pa prepričan, da ni mogoče v doglednem času pričakovati, da bi projektantske organizacije samostojno težile k spremembi sedanjega načina obračunavanja projektantskih uslug. Projektantskih organizacij je premalo, da bi lahko računali na njihovo konkurenčnost in zniževanje cen njihovih storitev. Zato bi bilo potrebno z uradno določenimi cenami zajeti njihove zaslužke in urediti stimulacijo dela projektantov, če hočemo odpraviti nenormalne pojave, o katerih sem govoril.

Kolikor bi se s predpisanim cenikom tega problema ne dalo urediti, potem naj se projektantske organizacije ne uvrščajo več med podjetja, temveč naj imajo svojstvo inštitutov.

Gradbena operativna, katere dejavnost rezultira iz stanja na trgu, zaračunava večinoma drage gradbene storitve, pretirano drge obrtniške storitve, in je s

pogodbenimi roki v zamudi. Cene gradbenim storitvam pa so odvisne od načina projektiranega in uporabljenega materiala. Če bodo te osnove cenejše, bodo tudi gradbene storitve cenejše. Povsem nemogoče pa je pričakovati cenejšo izvedbo gradbenih storitev, če je sistem, ki je uporabljen ob projektiranju in material, ki je predviden za ugraditev, drag. Znotraj gradbenih storitev pa je mogoče razpravljati le o sistemu nagrajevanja, ki naj bi bil tak, da bi zagotovil čimmanjšo uporabo časa. Menim, da je že skrajni čas, da se ob uporabi znanih normativov izvede brezpogojno nagrajevanje po enoti dela ne glede na to, kje dela oziroma se nahaja posamezni član kolektiva. Smatram, da je treba vključiti v nagrajevanje take momente, ki bodo odločilno vplivali na ceno dela, ki lahko močno variira in bo odvisna od dobre organizacije dela, kontinuirane kvalitete, pravočasne nabave surovin itd. Res je sicer, da je vse to dolžnost posameznega člana kolektiva oziroma delovne enote, vendar je treba brezpogojno odpraviti režimske odnose, če želimo doseči večjo storilnost dela. Neposrednega proizvajalca na gradbišču pa bi bilo treba vezati na opravljeno delo po količini in kvaliteti. Odpraviti bi bilo tudi pogoste težnje po režijski uvedbi določene vrste ali dela objekta. V teh primerih se uporaba časa močno razteguje in s tem zmanjšuje interes neposrednega proizvajalca. Kritično bi bilo treba proučiti nagrajevanje po ekonomskih enotah, ki ima za posledico večne razprave o zaslužku in ki zanemarja potrebne ukrepe za doseg boljšega zaslužka. Prepričan sem, da je formiranje ekonomskih enot v določenih pogledih nujno, ne morejo pa biti, po mojem mišljenju, oblika za ugotavljanje zaslužkov. Neposreden proizvajalec ali vpliven član enote bi moral vnaprej vedeti, koliko bo prejel osebnega dohodka za določeno delo. Nikakor pa ni stimulatивно, da delavec v negotovosti šele pričakuje in ugiblje, koliko bo prejel osebnega dohodka za neko delo. Zato mislim, da je treba delavcu vnaprej povedati, koliko bo dobil, če bo delal, ne pa pričakovati, da bo delal, ne da bi vedel, koliko bo dobil. Taka delavčeva negotovost je skrajno škodljiva. Mislim, da je v nagrajevanje po uspehu dela v gospodarskih organizacijah treba vključiti tudi celoten administrativni aparat ter meriti njegovo delo po količini, času in kvaliteti. Le taki odnosi imajo po mojem mišljenju lahko za posledico zniževanje upravnih in režijskih stroškov in s tem tudi pocenitev objektov oziroma stanovanj.

Glede obrtniških storitev vemo, v kakšni situaciji se nahajamo. Spričo pomanjkanja obrtnih dejavnosti so se podjetja, ki se bavijo z obrtjo, znašla v izjemnem položaju. Cene njihovih storitev rastejo, se pa ne osporavajo, ker je pač povpraševanje na trgu zelo veliko. Če vemo, da dosega vrednost obrtniških storitev tudi do 50 % od celotne predračunske vrednosti objekta, potem vemo, da je to eden izmed glavnih razlogov, da so gradbene storitve drage oziroma, da je cena kvadratnemu metru koristne površine zelo visoka.

Nanizal sem le nekaj pomanjkljivosti, za katere mislim, da jih je nujno odstraniti, predvsem v prid višjim osebnim dohodkom v gradbeništvu, za katere pa menim, da niso odvisne samo od omenjenih pojavov in činiteljev.

Predsedujoči Leopold Krese: Besedo ima inž. Maks Megušar.

Inž. Maks Megušar: Tovarišice in tovariši poslanci! Resolucija o razvoju gradbeništva, o kateri teče današnja razprava, je delno pomanjkljiva v tem, da v VII. poglavju preveč lakonično navaja probleme kadrovanja in strokovnega izobraževanja v tej panogi našega gospodarstva. Ugotovitev, da je treba pravočasno zagotoviti zadostna sredstva za financiranje naprednejšega strokov-

nega šolstva in bolj smotrni sistem ter organizacijo strokovnega izobraževanja na vseh stopnjah gradbenih šol, je verjetno le presplošna in morda celo malo preveč deklarativna, da bi mogla prepričljivo nakazati rešitev za odpravo številnih resnih težav na področju te dejavnosti. Znano je, da je gradbeništvo, kljub določenim naporom same stroke, v pogledu kadrovanja in izobraževanja kadrov še vedno na nezadovoljivi stopnji. Strokovni izobraževalni proces mora biti tesno povezan s proizvodnjo, zato zahteva vzgoja kadrov, poleg temeljite organizacije samega šolanja, izdelave učnih programov in določanja profilov za razne stopnje šolanja, tudi takšno materialno osnovo za svoje delo, da bi bila vzgoja čim bolj razbremenjena skrbi za svoje normalno delovanje na pedagoškem področju.

Dnevna praksa pa, kljub številnim priporočilom na različnih nivojih, kaže dokaj drugačno sliko. Navajam samo za primer, da je osnovna značilnost reformiranega šolskega sistema v Sovjetski zvezi v tem, da sloni na najožjem povezovanju zadevnih družbenih služb in gospodarskih organizacij, oziroma na združevanju skupnih sredstev za izobraževanje in vzgojo učencev v gradbeništvu. Ta skrb pa ni prepuščena nikakršnemu slučaju niti ne prostovoljnosti prispevanja, zato pa je ob takih pogojih možno v šolah vseh stopenj postaviti ostrejšje vzgojne kriterije, tako učnemu kot učečemu se kadru. V vseh letih, odkar uveljavljamo pri nas razne načine financiranja šolstva, je bilo financiranje strokovno-izobraževalnih ustanov še najmanj urejeno. V začetku letošnjega leta je kazalo, da bo vnesla nekoliko jasnejšo perspektivo v financiranje strokovnega šolstva določba tedaj sprejetega zakona o prispevku iz dohodka gospodarskih organizacij, ki je zvišala prispevek za strokovno izobraževanje kadrov od prejšnjega 1 % na 2,5 % od izplačanih bruto osebnih dohodkov, ki ga gospodarske organizacije lahko krijejo v breme poslovnih stroškov. Pri tem ni bilo niti govora, da bi se iz teh sredstev krilo tudi financiranje osnovnega šolstva, kaj šele, da bi se ta sredstva uporabljala za kakršnekoli druge namene, kar se je v nemalo primerih v praksi tudi dogajalo. Grobi izračuni ob tej spremembi so optimistično pokazali, koliko več sredstev bo odslej dalje na voljo tudi za šolanje kadrov v gradbeništvu. Gradbeništvo, ki je v letih po osvoboditvi zelo veliko prispevalo iz lastnih sredstev za vzgojo svojih kadrov, kar potrjujeta tudi gradbena šola centra v Ljubljani in Mariboru, ki so ju gradbinci zgradili v pretežni meri iz svojih sredstev, se je sedaj znašlo pred zelo močnim pritiskom večine občin, ki so si pridobile že dobro polovico sredstev od teh 2,5 %, tako da je gospodarskim organizacijam v gradbeništvu ostalo komaj toliko sredstev kot prej in še ta porabijo večinoma za lastne izobraževalne centre v podjetjih.

Kasnejši pregled stanja občinskih skladov za šolstvo je kljub temu pokazal, da razpolagajo ti skladi s skromnimi sredstvi, čeprav si je večina občin izgovorila iz teh prispevkov 1,2 % in da zato v letošnjem letu ni bilo mogoče bistveno izboljšati financiranja šolstva v gradbeništvu. Vsa priporočila pa podarjajo, da je treba ustrezno udeležbo gospodarskih organizacij pri financiranju za strokovno izobraževanje zagotoviti predvsem s prepričevalno družbeno-politično akcijo. Nekateri medobčinski skladi za šolstvo so sicer pokazali določeno prizadevanje in razumevanje za zbiranje teh sredstev, kot je bil to primer v ljubljanskem okraju, vendar so ta sredstva ne le za investicije, temveč tudi za normalno delovanje šol še vedno preskromna. Poleg prepotrebne novega šolskega prostora s našim gradbenim šolam nujno potrebne tudi primerno opremljene delavnice s kabineti in laboratoriji, če nočemo, da ne bo disharmonija med poukom z zastarelimi učili in mehanizacijo, s katero pridejo po

končanem šolanju v stik mladi absolventi, prevelika. Ko je meseca julija 1964. leta izšel še temeljni zakon o financiranju družbeno-političnih skupnosti, so se možnosti za financiranje strokovnega šolstva še bolj zožile. Po 11. členu tega zakona je sicer občinam dopuščeno, da lahko združujejo določena sredstva za posebne namene, vendar ni pri tem nikjer zaslediti, da sodi semkaj tudi strokovno šolstvo. Seveda je za pridobitev teh sredstev preostala le oblika prostovoljnega dogovarjanja med občinami in gospodarskimi organizacijami določenih panog, torej tudi gradbeništva in je zaenkrat praktični uspeh tu minimalen, ker je polovica možnosti za uspeh v gradbeništvu tako ali tako ušla iz rok že ob začetku uveljavitve tega zakona.

Prepogosti preizkusi na vzgojno-izobraževalnem področju so dosti občutljivejši kot kjer koli drugje in se, če ne že takoj pa kasneje prav gotovo maščujejo. Mimo tega, da hočemo bodoče mlade strokovnjake s solidnim šolanjem usposobiti predvsem v stroki in jih hkrati tudi družbeno-politično vzgojiti v dobre upravljalce, so vendarle med elementi vzgoje ostali pomembni tudi drugi nespremenljivi stalni činitelji, ki se kažejo v lastnostih oblikovanja osebnosti, predvsem v smislu za red, natančnost ter varnost pri delu, kar pa je možno pričakovati le ob pogojih, če je učno osebje takšno, da lahko vse te lastnosti pri vzgoji izžareva.

Zaradi nezadostnih možnosti za nagrajevanje učnega kadra v strokovnem izobraževanju v gradbeništvu se dogaja, da je marsikje dnevna gmotna skrb morda že preveč prevladujoča nad vzgojno, kar posledno vsekakor vpliva tudi na stopnjo prizadevnosti in uspeha pri delu. Če vzamemo analogijo s prispevki za določena področja, ki so kljub vsem spremembam ostala enotna in skupna kot na primer socialno zavarovanje, ali stanovanjski prispevek, bi bilo tudi avtomatično zbiranje sredstev za strokovno vzgojo še vedno najprimernejše, vendar se sedaj takšen način lahko smatra kot neprimerno poseganje v samoupravne pravice gospodarskih organizacij in delovnih kolektivov.

Prepričevanje in prostovoljnost naj bi bila le opomin na določeno dolžnost, ki jo je treba izvršiti, ne pa nezaželeno zlo, ki se mu je treba morebiti celo izogniti. Neurejeno razmerje v pogledu nagrajevanja pedagoškega kadra na naših gradbenih, vajenskih in srednjih šolah, v primerjavi s strokovnim kadrom enake izobrazbe in prakse na drugih področjih gospodarstva, predstavljajo praktične posledice dosedanjih poskusov glede različnega financiranja strokovnega šolstva pri nas.

Najboljše strokovne moči zapuščajo šolo, ker jih vabijo drugje ugodnejši pogoji za zaposlitev. Strokovne šole nujno potrebujejo poleg stalnih profesorjev za splošne in realne predmete tudi tehnike, inženirje in arhitekte s solidno operativno prakso, povrhu vsega pa tudi s pedagoškimi sposobnostmi, vendar teh ne morejo dobiti, ker so drugje bolje stimulirani.

Če bo ostala na šolah večina takšnih kadrov, ki nima ustrezne prakse in strokovne reputacije, bo kaj hitro padla raven pouka in s tem tudi strokovni ugled celotnega šolstva. Znane spremembe v financiranju strokovnega šolstva so v najnovjšem času precej zavrle prejšnji polet gradbeništva za gradnjo lastnih šol, ker že ob navedenih pogojih gradbeništvu res ne ostaja dovolj sredstev, da bi samo zmoglo vsa bremena. Zaradi tega bo tudi v najkrajšem času prišlo do ustavitve začete gradnje nove gradbene tehniške šole v Ljubljani, ker je zmanjkalo moči pri izbiranju sredstev.

Enako je ostala le še v načrtu izgradnja novega doma te šole in tudi skupne menze, kjer je bila pripravljena sodelovati tudi Višja politična šola, ki je soseda

po lokaciji. Trenutno je v letošnjem šolskem letu v obeh šolskih centrih v Mariboru in v Ljubljani ter na gradbenem odseku Tehniške šole v Ljubljani vpisanih 2400 dijakov in dijakinj, od česar odpade 1100 na vajence, delovodje in odrasle, ki se šolajo v tečajih.

Gradbeni šoli v Mariboru in v Ljubljani sta pred začetkom letošnjega leta, zaradi stanja, v kakršnem se nahajata ob pomanjkanju sredstev in kadrov, bili prisiljeni izvesti pravo nabiralno akcijo, tako za sredstva kot za kadre, kar prav gotovo ne služi ugledu teh ustanov.

Kako naj te šole plačujejo oziroma nagrajujejo po učinku, če je povprečni mesečni dohodek visoko kvalificiranih strokovnjakov, ki na teh šolah poučujejo, med 45 000 do največ 60 000 dinarjev, honorarne ure pa ni mogoče plačati več kot 500 dinarjev.

Šolski center v Ljubljani si je zato moral za letos zagotoviti iz podjetij večje število honorarnih predavateljev, tako da podjetja nosijo stroške za te strokovnjake, ki jih posojajo šoli za pouk in za mašenje vrzeli ob pomanjkanju rednega učnega kadra. Ob vpisu v novo šolsko leto se je gradbena šola v Ljubljani morala sprijazniti s tem, da je do maksimalne mere obremenila vse svoje kapacitete, pa je kljub temu bilo 110 mladih kandidatov odklonjenih. Zanimanje mladine za gradbeni študij je bilo večje od možnosti za njihov sprejem. Vse te šole na ponovne in pogoste razpise učnih mest za predavatelje ne dobivajo nobenih ponudb.

Pri tem pa je samo na gradbeni srednji šoli v Ljubljani v letih po osvoboditvi dovršilo šolanje 1980 novih gradbenih tehnikov, v letih med obema vojnama pa 485. V istem obdobju je končalo šolanje približno enako število gradbenih delovodij, sedaj po vojni pa tudi že nad 600. Trenutno je v Ljubljani v štirih letnikih gradbene srednje šole vpisanih nekaj nad 800 dijakov, od tega 500 moških, 300 žensk, v ostalih oddelkih šole, to je delovodski, dopisni šoli za odrasle in v tečaju za gradbenike — železničarje pa prav toliko, to je skupaj 1600 slušateljev. Poleg tega je vpisanih v Mariboru nad 600 in v Celju okoli 200 slušateljev. Poleg navedenih šol deluje v Ljubljani tudi zvezni inštruktorski center, ki šola inštruktorje za praktični pouk v gradbeništvu in povezuje hkrati 11 obstoječih centrov za izobraževanje, ki so formirani neposredno pri gradbenih podjetjih.

Priznati je, da kljub prizadevanjem centra še vedno nepravilno zaposlujejo inštruktorje v vseh podjetjih, namesto da bi jih čimbolje izkoristili, predvsem za vzgojo kadrov na delovnih mestih.

Izobraževanje vajencev v gradbeništvu je zaenkrat dveletno, vendar kaže praksa, da se bo treba vrniti k že prej uvedeni praksi triletnega študija, kot je bil pred leti, če hočemo dvigniti kvaliteto njihovega praktičnega in tudi ostalega znanja. Tudi vajenskim šolam primanjkuje kvalitetnih učnih moči, ki jih skupno potrebujejo blizu 30. Tudi te šole dobivajo učne kadre le z veliko težavo.

Poleg prizadevanj, da bi se čimprej izravnala nesorazmerja pri nagrajevanju učnih, vzgojnih moči, pa stremimo v gradbeništvu tudi za tem, da bi čimbolj dvignili kvalifikacijsko stopnjo gradbenih delavcev, in da bi se tudi njihovi osebni dohodki v naslednjih letih čimbolj približali nivoju osebnih dohodkov njihovih vrstnikov v razvitejših državah.

Zaradi vsega navedenega je prispevek k tej razpravi imel predvsem namen, opozoriti na resno stanje v našem gradbenem strokovnem šolstvu in celotnem vzgojno-izobraževalnem sistemu te stroke. Kljub naštetim težavam materialnega

značaja pa je vseeno še dosti resnično predanih in za vzgojo dovtetnih vzgojiteljev, ki naj ne bi bili za svojo predanost še naprej kaznovani, namesto pošteno nagrajevani. Njihove poklicne tovariše drugod po svetu, tako na primer v Švici in Franciji, na Vzhodu pa predvsem v Sovjetski zvezi, štejejo med najuglednejše poklice, saj odbirajo za ta poklic le najboljše med odličnimi in jih po taki oceni tudi nagrajujejo. Vzgoja je že sama po sebi dolgotrajen proces. Vzganjanje pa je zahtevno in težaško delo, ki bi moralo biti primerno upoštevano in nagrajevano. Zato predlagam, da se v ustreznem delu predložene resolucije, ki zadeva kadrovanje in strokovno izobraževanje v gradbeništvu, da tem pripombam primerno večji poudarek.

Predsedujoči Leopold Krese: Besedo ima tovariš Rupret Franc.

Rupret Franc: Tovarišice in tovariši poslanci! Predlog resolucije in ostali materiali, pripravljeni za to zasedanje Skupščine, poudarjajo, da predstavlja industrializacija stanovanjske graditve komplicirane probleme in naglašajo, da moramo upoštevati vrsto specifičnih faktorjev, da bo industrializacija lahko dosegla svoj smoter.

Z dosedanjim razvojem stanovanjske graditve nikakor nismo zadovoljni. Poglavitni vzrok za takšno stanje je v osnovi ravno ta, ker do sedaj prav vseh teh posebnosti nismo v zadostni meri upoštevali. Da bi razpršili sum v navidezno predimenzioniranje problemov, kot to sicer radi večkrat slišimo, naj pojasnim, da se z enako številnimi in zapletenimi problemi ukvarjajo povsod, kjer so resneje načeli problem industrializacije. Posebno je v poročilu obeh skupščinskih odborov razločno podano stališče, da kaže v razmerah naše republike razvijati predvsem odprt sistem industrializacije stanovanjske gradnje, ki ima prednost v svojstvu maksimalne prilagodljivosti in splošne uporabnosti. Poglavitne karakteristike takega sistema so razmeroma zahtevna stopnja tehnično regulativnega dela, tipizacije elementov in konstrukcij, zagotovitev racionalne in usklajene proizvodnje ustreznih gradbenih materialov, organizacija usklajene proizvodnje tipiziranih elementov, dosledno izvajanje investicijskih priprav za pogoje industrializacije, inženiring pri gradnji naselij, vsekakor odločna specializacija proizvajalcev, razvoj industrijskih obratov za zaključna instalacijska dela, sistem financiranja, ki omogoča in spodbuja industrializacijo in razvito teamsko in tehnološko projektiranje.

Osnovna zahteva je, da je tak industrijski sistem kot celota komponibilen in res v detajlih sinhroniziran. Logično je, da zahteva razvijanje takšnega sistema visoko stopnjo koordinacije, tako v organizaciji proizvodnje, predvsem pa terja obsežno raziskovalno delo. To ugotovitev naj ilustrira podatek, da rabimo za izgradnjo stanovanjskega bloka okoli 3000 različnih proizvodov, še bolj pa je važno pri tem dejstvo, da so optimalne in to seveda industrijske serije za posamezne elemente zelo različne, in da se gibljejo te serije v razponu obsega graditve od 250 do 30 000 stanovanj letno.

Pri tem so te veličine odvisne od vrste faktorjev, to je teže elementov, transportnih stroškov, regionalnih urbanističnih in klimatskih zahtev, od samega sistema gradenj in tako dalje. Brez dvoma drži, da si uspešnega razvoja industrializacije gradbeništvu in stanovanjske gradnje ne moremo zamisliti brez široko zastavljenega samostojnega študijsko-raziskovalnega dela v tistih gradbenih podjetjih, ki bodo imela pogoje za industrijski razvoj. Stanje glede tega ne zadovoljuje, ker ima vsaj v določeni meri organizirane te službe le 5 do

6 največjih gradbenih podjetij v Sloveniji. Delo na racionalizaciji gradbenih postopkov pri nas sploh ni sistematično organizirano ter zaradi tega ne daje rezultatov. Omenim naj podatek, da so na primer v Nemčiji prijavi v povojnem obdobju 5075 patentov samo s področja visokih gradenj. V Jugoslaviji pa znaša število prijav s tega področja 117, oziroma v tej primerjavi dobra 2%. Kljub temu lahko zanesljivo ugotovimo pozitivne spremembe, ki se kažejo v večji pripravljenosti gradbenih podjetij v pogledu financiranja raziskovalnih nalog, v povečanem interesu za razvoj industrializacije, ponekod tudi v resnejših ekonomskih proučevanjih teh problemov. Zato mislim, da nastajajo ugodnejši pogoji tudi za razvoj podjetniškega raziskovalnega dela, pri čemer je treba stremeti za tem, da bo to racionalno organizirano, skupaj za posamezne regionalne bazene, oziroma v kooperacijah za industrijsko gradnjo stanovanj ali podobno, pri čemer moramo preprečiti nepotrebno dupliranje dela in stroškov.

Odprt industrijski sistem gradnje stanovanj, o katerem danes razpravljamo, pa terja zaradi svoje specifičnosti zahtevno in tako rekoč operativno raziskovalno delo za potrebe gradbeništva, gradbene industrije in stanovanjsko-komunalnega gospodarstva v vsej republiki.

Danes je bilo že poudarjeno, da se moramo pri razvoju industrializacije sistematično spoprijeti s problemom cene industrijskega stanovanja. Raziskovalno delo v razvijanju industrializacije mora zasledovati povsem določen konkreten smoter, to je razvijanje takega sistema, ki bo res zadovoljeval funkcionalne, higiensko zdravstvene, varnostne in brezpogojno tudi realno postavljene ekonomske zahteve. Tuja in deloma že domača praksa nam je že precej jasno določila nekatere zanesljive ekonomske parametre, oziroma merila takšnih racionalnih sistemov, kot so na primer: znižanje porabe časa od sedanjih 40 ur na 10 do 12 ur na kvadratni meter stanovanjske površine; znižanje porabe materiala, odvisno seveda od izbranega sistema in vrste gradenj, za 30 do preko 60%, kjer mislimo na racionalizacijo v teži, volumnov stavbe, v transportnih stroških, kakor tudi v energiji; v zagotovitvi racionalnega sistema gradnje z vidika eksploatacije stanovanjskih objektov in vzdrževanja; v izenačenju proizvodne cene kvadratnega metra stanovanjske površine ali vsaj približevanju k povprečnim osebnim dohodkom stanovanjskega interesenta. Raziskovalnim institucijam mora biti naloga v tem smislu točno definirana. Družbeno-gospodarski pomen uspešnosti industrializacije terja zato brezpogojno kompleksnost v raziskovalnem delu. Predstavo, v pomenu te zahteve, daje sicer zelo groba shema razporeditve oziroma lociranja notranjih rezerv, ki naj bi jih odkrila racionalna industrializacija. Če označimo maksimalno vrednost vseh teh možnosti z indeksom 100, potem vidimo, da so te porazdeljene približno takole: v investicijskih pripravah, to se pravi v urbanizmu, programiranju in financiranju, približno 20—25%, v tehnologiji in projektih 25—30%, v proizvodnji vseh materialov in vseh prefabrikatov 35—40%, v organizaciji gradbenih del 5—7%, in v organizaciji finalnih del 5—7%. Uspešno odkrivanje teh rezerv in to prav v vseh teh fazah omogoči predvsem znanje človeka, to je ustrezna specializirana strokovna vzgoja in organizirano raziskovalno delo, ki mora obvladati vse faze investicijske gradnje.

Podatki kažejo, da je sedaj mreža raziskovalnih institucij v naši republiki izpopolnjena, in da so te organizacije sposobne rešiti takšne kompleksne naloge. Potrebno je zagotoviti res tesno medsebojno sodelovanje in koordinacijo dela, po drugi strani pa prioriteto osredotočiti delo teh institucij vsaj za določeno dobo na razvijanje industrializacije gradnje.

Raziskovalni projekt industrializacije stanovanjske gradnje v naši republiki, o katerem je govoril že poslanec inž. Guzelj, mora dati praktične in dobro pretehtane odgovore na vsa poglobljena tehnološka in ekonomska vprašanja glede izbora sistema, razvoja vseh vrst materialov, potrebnih kapacitet, obratov za prefabrikacijo, smotrnega opremljanja gradbeništva itd. V bistvu gre torej pri tem zlasti za strokovno proučitev teh osnovnih vprašanj, nato pa za sistematično organizacijo celotne akcije industrializacije tako v pogledu nujnih in racionalnih investicij, odprave ozkih grl, izdelave projektnih pripomočkov, tehnoloških rešitev, proučitve delovnih metod, sprememb v prevzgoji kadrov itd. V zvezi s tem projektom bo nujno omogočiti tudi potrebne prototipne izvedbe in nasploh zagotoviti, da bo nova tehnologija obvezno prešla solidne in dovolj strokovne preizkušne postopke.

Vzporedno morajo teči priprave za zagotovitev velikih industrijskih nalog. Poudarili smo že, da je tu nujno potrebno doseči strokovno sodelovanje vseh institucij, ki študijsko proučujejo to problematiko. Z njihovim sodelovanjem, ki se mora zagotoviti že ob prvi zamisli, pa vse do izvedbe celotnih investicijskih priprav za najpomembnejša gradbišča, se bodo lahko pri nas razvijale tako imenovane demonstracijske gradnje raznih stopenj, kot bo to trenutno dovoljeval dosežen nivo industrializacije. Tak konkreten angažma bo dal raziskovalnim institucijam tudi pomembno materialno osnovo za njihovo delo. Razmeroma velik del nujnih raziskovalnih nalog, o katerih tu razpravljamo, pa je takšnega značaja, da presega okvire enega podjetja, pa tudi širše kooperacije. Potrebni preizkusni postopki za izdajo atestov in razvijanje tipizirane proizvodnje mora biti v določeni meri neodvisno od vpliva prizadetih podjetij. Še v večji meri velja to za strokovna priporočila in za tehnično regulativo. Prav zaradi specifičnosti procesa industrializacije je treba za omenjeno raziskovalno delo zagotoviti določen del stabilnih namenskih sredstev. Prav tako pa je sprejemljiva tudi alternativa, da bi se sredstva za te namene zagotovila preko gospodarske zbornice oziroma banke, ki bi financirala gradnje in podobno. Pri tem naj omenim, da je razmeroma točna in realna predpostavka, da je tisti del zviševanja cen gradbenih uslug, ki presega indeks splošnih gibanj v našem gospodarstvu, v glavnem posledica ekstenzivne organizacije gradbene oziroma boljše povedano, investicijske proizvodnje. Ta razlika v cenah dosega v obdobju od leta 1957 naprej povprečno 7—8 %, letos pa celo 15 do 18 %. Ko tako rekoč nemočno toleriramo ta proces, pa se že prav tako dolgo brezuspešno trudimo, da bi zagotovili, na primer 1 % od bruto gradbenih investicijskih vlaganj v raziskovalno delo, ki dejansko lahko tu najučinkoviteje pomaga. Očitno je, če se blago izrazimo, da nas takšna nesmotnost letno stane efektivno 7—8 milijard dinarjev, potencialno pa 2 do 3-krat več. Mnenja sem, da bi morala Skupščina glede tega kritično reči odločilno besedo.

Poseben problem v našem raziskovalnem delu predstavljata dejstvo, da je pri nas še povsem zanemarjeno važno področje študijskega razvojnega projektiranja. Predvsem mislim na sistematično delo in organizirano delo na standardizaciji in tipizaciji, na izdelavi tehnične regulative, pripomočkov za projektiranje, raznih katalogov, projektiranje specialnih naprav, prototipnih izvedb itd.

Pri nas je dovolj sposobnih strokovnjakov, ki bi lahko uspešno prevzeli to delo v okviru gradbenega centra, vendar prevladuje mnenje, da je vse delo v tem smislu zaman tako dolgo, dokler ne bodo onemogočili, kjer je to seveda potrebno, projektni individualizem. V tej smeri je potrebna ustrezna tehnična

regulativa, določitev minimalnih higiensko-tehničnih normativov itd., predvsem pa zagotovitev, da se bo ta regulativa tudi disciplinirano spoštovala. Industrializacija namreč izključuje klasični individualizem v projektnem delu ali obratno. Če torej poudarjamo industrializacijo kot skupno družbeno akcijo, se moramo hkrati odločiti tudi za praktične ukrepe, ki bodo takšno individualno projektiranje v kali zatrli. Kot primer navajam, da bi lahko s politiko natečajev, ki bi šli po projektiranju naselij dosledno preko oblike inženiringov, že zadovoljili tako postavljeni zahtevi. Študijsko projektiranje bo lahko postalo torej stvarnost, ko bo točno določena njegova vloga oziroma, ko bo določen obseg in oblika tehnične regulative, ki jo moramo zaradi industrializacije nujno razviti in izdelati. Brez rešitve teh vprašanj pa je iluzorno govoriti o industrializaciji.

Na kratko bi se dotaknil še izvajanj tovariša Kržičnika. Čas ne dopušča, da bi podrobneje dokazoval konstatacije, ki so nam znane v mednarodnem merilu, da je praktično le s pomočjo raziskovalnega dela in v sistemu industrijske gradnje stanovanj mogoče kvalitetno zagotoviti vpliv potrošnika na samo gradnjo. Ker se vpliv potrošnika pri nas upravičeno poudarja, je v tem dejstvu vidna tudi pomembna družbena vloga pravilo usmerjenega, raziskovalnega dela.

Čeprav naj bi bila po našem mnenju raziskovalna dejavnost trenutno osredotočena predvsem na problem industrializacije, stanovanjske gradnje in visokih gradenj, bo ta sama po sebi v veliki meri koristila splošni racionalizaciji gradenj. Postopno pa bo treba razširiti to dejavnost za potrebe celotnega gradbeništva. Podatki, ki smo jih analizirali, kažejo, da brez široko zasnovanega raziskovalnega dela ne moremo uspešno racionalizirati gradnje. Zaradi tega sem mnenja, da je nujno potrebno predloženo resolucijo dopolniti tako, da bo v njej bolj izražen poudarek na nujnosti raziskovalnega dela, na zagotovitvi njegovega financiranja, kakor tudi osredotočenje tega dela na prioritetnem študiju industrializacije. Te dopolnitve bi sodile v šesto poglavje osnutka resolucije. Ko boste sklepali o resoluciji, prosim, upoštevajte, da lahko samo z racionalno industrializacijo rešimo številne pereče probleme samega gradbeništva, in da na ta način omogočimo realno perspektivo v pogledu stanovanj za naše delovne ljudi.

Na koncu bi opozoril še na določeno protislovje v današnji razpravi glede vloge investitorja. Ko povsem logično govorimo o povečani vlogi investitorja kot gospodarja s polno ekonomsko odgovornostjo, pa nasprotno temu pri stanovanjski gradnji mislimo, da investitorja sploh več ne rabimo. Industrializirana množična gradnja predstavlja, tovariši poslanci, organski del gradnje naselij in je zato tudi najbolj pomemben element naše urbanizacije. Naselja predstavljajo namreč velike investicije, ki zahtevajo 20, 30 milijard dinarjev ali pa še večja sredstva. Logično je, da nastajajo pri tem enako interesantna vprašanja glede ekonomičnosti vlaganj, ekonomičnosti eksploatacije, ter solidna proučevanja ekonomskih in energetskih vidikov itd. Gospodar naselja pa ostaja v naših razmerah vse bolj anonimen in zato tudi na jamstva, da bomo uspešno racionalizirali stanovanjsko gradnjo, če ne gledamo nanjo v kompleksnem smislu. Da taka praksa ni koristna, kažejo tudi analize, ki smo jih delali pri nas, da je to nerešeno vprašanje že sedaj privedlo do ogromnega dezinvestiranja stanovanjskega fonda. Smatram, da moramo pri obravnavi teh vprašanj upoštevati v polni meri tudi navedena dejstva.

Predsedujoči Leopold Krese: Prijavljenih govornikov ni več. Želi še kdo razpravljati? (K besedi se prijavi poslanec Mitja Vošnjak.) Prosim tov. Vošnjak.

Mitja Vošnjak: Dovolite mi, prosim, samo dve kratki pojasnili k izvajanjem tovariša Čačinoviča.

Prvič. Tovariš Čačinovič je pravilno opozoril na lapsus, ki sem ga zagrešil, ko sem primerjal odstotke o udeležbi gradbeništva v splošni investicijski potrošnji, ker nisem dokončal misli, da bi povedal, da pravzaprav ne gre za direktno primerjavo. S številkami, ki jih je tovariš Čačinovič navajal, pa je proporc te udeležbe drugačen, osnovna misel pa ostane seveda ista in vas prosim, da mi to napako oprostite.

Drugič. Izgleda, da tovariš Čačinovič ni dobro slišal ali pa ni prav razumel moje pripombe »o krampih in lopatah«, ker se vendar v svojem izvajanju nisem zavzemal za zaposlovanje večjega števila nekvalificirane delovne sile na gradbiščih, pač pa sem se nasprotno temu zavzel za boljše opremljenost naše gradbene operativne in za industrializacijo gradbeništva. Odveč se mi zdi tudi prepričevanje o tem, da je izkop z bagri cenejši kot pa ročni izkop, ker sem trdil, da je vsaka moderna mehanizirana proizvodnja nujno cenejša od zaostale ročne proizvodnje, ne pa dražja, kot to lahko včasih slišimo. Pripomba o krampih in lopatah se je nanašala samo na pomanjkljivo izvedena pripravljalna dela, ker sem prepričan, da bi se lahko tudi z nekaj nekvalificiranimi delavci s krampi in lopatami odkrilo velike plasti mivke na trasi dovodnega kanala, ki danes povzročajo težave pri realizaciji projekta in zakasnitve, do katerih prihaja, če bi se investitorju dozdevalo, da bi raziskovanje z geološkimi vrtnami v krajših presledkih bilo predrago.

Predsedujoči Leopold Krese: Želi še kdo razpravljati? Če ne, zaključujem razpravo. Predlagam 10 minut odmora, nakar bo komisija za sestavo resolucije dala poročilo.

(Seja je bila prekinjena ob 18.35 in se je nadaljevala ob 18.45.)

Predsedujoči Leopold Krese: Besedo ima poročevalec komisije tovariš Stane Dolenc.

Stane Dolenc: Tovarišice in tovariši poslanci! Predlog resolucije, ki vam je bil razdeljen, še ni dokončen, ker sta bila med razmnoževanjem predloga dodana še dva problema, ki ju je komisija upoštevala in ki ju bom skušal obrazložiti.

Komisija je bila mnenja, da je treba nekatere probleme, ki so bili obravnavani v razpravi, dodati k tej resoluciji. V prvi vrsti je razprava narekovala spremembe v predlogu resolucije glede vloge investitorja. Čeprav je celoten odstavek posvečen problemu oziroma vlogi investitorja, je komisija smatrala, da v drugem poglavju dodamo nov tretji odstavek, ki naj se glasi: »Na tak razvoj je vplivala tudi nezadostno opredeljena vloga in premajhna odgovornost ter nizka strokovna usposobljenost investitorjev.«

V istem poglavju komisija predlaga, naj se doda nov zadnji odstavek, ki naj se glasi: »Gradbena podjetja pa tudi sama niso storila vsega tistega, kar bi v danih objektivnih pogojih morala za napredek na svojem področju. Poka-

zala so premajhna prizadevanja za nabavo mehanizacije; začenjale so z gradnjami, za katere investitorji niso zagotovili finančnih sredstev in z dogovarjanjem glede nastopov na licitacijah prevzemala dela v obsegu, ki so presegala njihove zmogljivosti ter pri tem, zlasti še v letošnji gradbeni sezoni, v nekaterih primerih izkoriščale tržne razmere za dviganje cen.

V 3. poglavju se v drugi vrsti besedi administrativni vplivi nadomestita z besedama »zunanji vplivi«.

Ker v prvotnem predlogu resolucije ni bilo navedenih nalog gradbeništva, je bila komisija mnenja, da je treba dodati novo peto poglavje, ki se glasi takole:

Za razvoj intenzivnejšega gospodarjenja je potrebno, da gradbena podjetja:

— dosežejo ustrezno povečanje kapacitet zlasti z boljšo organizacijo dela in s hitrejšim uvajanjem mehanizacije v gradbene procese;

— pospešijo uvajanje specializacije in visoke razvite tehnološke kooperative, zasnovane na skupnih proizvodnih interesih;

— izpopolnijo sistem notranje delitve dohodka, tako da v največji meri stimulirajo intenzivnost in racionalnost proizvodnje.«

Ostala poglavja se prenumerirajo.

V novem šestem poglavju je komisija mnenja, da bi bilo treba v 1. alineji dodati besedo »boljše«, tako da se ta alineja glasi: »— razviti in sistemizirati dejavnost urbanizma ter zagotoviti boljše pogoje za delovanje urbanistične službe in inšpekcije.«

Komisija je bila mnenja, da ni mogoče upoštevati predlog poslanca dr. Benigarja, ki je predlagal, naj se v 6. točki doda novo besedilo, zaradi tega, ker se v tem poglavju obravnava samo znanstveno raziskovalno delo.

Zato pa komisija meni, da naj se v novem 7. poglavju v 2. vrsti prvega odstavka za besedo »gradenj« dodata besedi »in funkcionalnosti«, v 6. poglavju pa naj se za 2. alinejo vstavi novo 3. alinejo, ki naj se glasi: »Razvijati in izpopolnjevati tehnično regulativo, pri čemer je treba upoštevati tudi potrebe zdravstvenega varstva.«

V 7. poglavju naj se v prvi alineji doda naslednje besedilo: »— prek smotrne koordinacije obstoječih raziskovalnih organizacij in zavodov . . .«, kar je jasneje povedano.

Glede na problematiko v zvezi s kadri v gradbeništvu, naj se v 8. poglavju vnese nov prvi odstavek, ki se glasi: »Za razvoj gradbeništva v smeri industrializacije je treba v bodoče s pravilnejšo kadrovsko politiko zagotoviti večje število kvalificiranih in visoko kvalificiranih kadrov.« V zadnjem odstavku tega poglavja se na koncu doda naslednje besedilo: »kakor tudi strokovnega izpopolnjevanja na delovnih mestih v gospodarskih organizacijah.«

Komisija je upoštevala predlog poslanke Doltarjeve in predlaga, da se v novem 9. poglavju, v prvi alineji doda besedilo, ki naj se glasi: »— Z ustreznim izvajanjem kreditne politike zagotoviti čim večjo usklajenost ponudbe s povpraševanjem na področju gradbenih storitev ter s tem zagotoviti možnost kontinuirane industrijske proizvodnje gradbenih objektov.«

Nadalje predlaga komisija, da se v 9. poglavju zamenja vrstni red alinej tako, da zadnja alineja prvotnega predloga resolucije postane prva alineja.

V 9. poglavju naj se vnese nova zadnja alineja, ki naj se glasi: »— da investitorji, gradbena podjetja in vsi drugi kooperanti pristopajo z vso odgovornostjo k pravilnemu sklepanju pogodb in zagotovijo dosledno izpolnjevanje medsebojnih pogodbenih odnosov tako glede dovršitve rokov kot kvalitete gradbenih in

vseh drugih del, kakor tudi upoštevanja standardov in drugih tehnično-regulativnih predpisov.

Vsa ostala mišljenja, ki so bila izražena v razpravi, je predlog resolucije do neke mere že vseboval. Zato jih komisija posebej ni upoštevala.

Glede na razpravo tovariša Meliharja, ki je govoril o aktualnih problemih, ki so nastali v zvezi z odpovedmi kreditnih pogodb s strani bank, ustavitve gradbenih del in z neplačanimi situacijami itd., predlagamo v imenu komisije, da bi oba zbora predlagala Izvršnemu svetu, da bi spričo kritičnosti te problematike proučil nastalo situacijo in ustrezno ukrepal.

Predsednik Tine Remškar: Želi še kdo razpravljati k predlaganemu osnutku resolucije? (Ne javi se nihče.) Če nihče, vprašam poslanca dr. Jožeta Benigarja, če se strinja s predlagano formulacijo resolucije.

Dr. Jože Benigar (govori iz klopi): Se strinjam.

Predsednik Tine Remškar: Hvala lepa. S tem zaključujem to razpravo in skupno sejo obeh zborov. Ker bo o resoluciji glasoval vsak odbor na ločeni seji, se bodo seje obeh zborov takoj ločeno nadaljevale. Gospodarski zbor bo zasedal v mali dvorani.

(Seja je bila prekinjena ob 18.55 in se je nadaljevala ob 19. uri.)

Predsednik Tine Remškar: Nadaljujemo sejo Republiškega zbora. Preden bi prešli na glasovanje o resoluciji o nadaljnjem razvoju gradbeništva, predlagam, da dopolnimo dnevni red s 5. točko, in sicer: vprašanja poslancev. Med tem časom sem prejel eno poslansko vprašanje in zato predlagam razširitev dnevnega reda. Se zbor strinja s predlagano dopolnitvijo dnevnega reda. (Poslanci se strinjajo.) Smatram, da je dopolnitev dnevnega reda sprejeta.

Prehajamo na glasovanje o predlogu resolucije o razvoju gradbeništva v SR Sloveniji v prihodnjem obdobju. Kdor je za predlagano resolucijo z vsemi dopolnitvami, ki so bile predlagane, naj prosim, dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.)

Ugotavljam, da je predlog resolucije soglasno sprejet.

Prehajamo na 3. točko dnevnega reda, to je na obravnavo in sklepanje o predlogu zakona o pomilostitvi.

Predlog zakona je z obrazložitvijo predložil Skupščini Izvršni svet, ter k tej točki dnevnega reda določil za svojega predstavnika Franceta Kutina, republiškega sekretarja za pravosodno upravo.

Ali želi predstavnik Izvršnega sveta dati k predlogu še ustno obrazložitev? (Da.) Prosim.

France Kutin: Tovarišice in tovariši poslanci. Izvršni svet Skupščine SR Slovenije je dvakrat razpravljal o predlogu zakona, ki ga danes obravnavamo. Prvotni predlog je Izvršni svet vrnil predlagatelju s pripombo, da naj komisija za pomilostitve Izvršnega sveta, odbor za notranjo politiko in Republiški sekretariat za pravosodno upravo ponovno proučijo nekatera vprašanja, za

katera je Izvršni svet smatral, da bi jih bilo primerno podrobneje proučiti pred sprejemom dokončnega besedila predloga zakona o pomilostitvi.

Kot prvo je bilo postavljeno vprašanje značaja inštituta pomilostitve v tem smislu: ali je pomilostitev izreden akt milosti, ali naj bi se morda uporabljal ta institut kazenskega prava pogosteje?

Da bi pravilno odgovorili na to vprašanje, moramo upoštevati, da vplivajo na obseg izvrševanja kazenskih sankcij v odnosu na pravnomočno obsojeno osebo, razen pomilostitve še nekateri sorodni instituti našega kazenskega prava, in sicer: izredna pravna sredstva — predvsem izredna omilitev kazni, obnova kazenskega postopka, zahtevki za varstvo zakonitosti — ter institut pogojnega odpusta, ki ga ureja zakon o izvrševanju kazenskih sankcij. Šele če primerjamo delovanje vsaj nekaterih od teh kazenskopravnih institutov, dobimo pravo predstavo o možnostih, ki jih daje naša kazenskopravna zakonodaja osebi, ki je bila pravnomočno obsojena — torej potem, ko je že lahko izkoristila tudi vsa redna pravna sredstva.

Izredna pravna sredstva in pogojni odpust so vezani na določene zakonske omejitve, vendar primerno uporabljani lahko bistveno vplivajo v smislu kasnejše intervencije v prid obsojene osebe. Instituti pomilostitve, izredne omilitve kazni in pogojnega odpusta so kvalitetno sicer različni, imajo pa nekatere skupne karakteristike. Pogoj za njihovo uporabo je odnos obsojene osebe do dela, do povrnitve škode, ki je nastala s kaznivim dejanjem, njen družbeno-moralni lik in razne druge okoliščine, po katerih lahko ocenjujemo možnosti za resocializacijo storilca kaznivega dejanja. Večinoma je odločilne važnosti tudi poseben odnos do obsojenca kot človeka — prejšnje življenje obsojene osebe, težka bolezen, odnos do družine, otrok in podobno.

Spremembe določenih okoliščin in družbeno-politična ocena teh sprememb lahko tudi nakazujejo, da pravnomočno izrečena kazen ni več ali ne popolnoma v skladu z osnovnimi načeli kazenskega prava, da ni več primerna stopnji družbene nevarnosti dejanja in storilca in zato ne bi bilo oportuno, tako kazen izvršiti.

Tako pri pomilostitvi kot pri izredni omilitvi kazni ostaja kaznivo dejanje pravno irelevantno, pravnomočna sodba se spreminja le v pogledu izreka o kazni, zato je dejanski učinek v obeh primerih enak. Različen pa je pravni učinek. Z odločbo o pomilostitvi se izvršitev kazni odpušča ali omili, pravnomočna sodba pa se ne spreminja, dočim se pri izredni omilitvi kazni spreminja pravnomočna sodba v izreku o kazni.

Tako pomilostitev kot izredna omilitev kazni sta torej primerno sredstvo za kasnejšo intervencijo v pogledu korekture pravnomočno izrečene kazni. Pomilostitev daje po zakonu pooblaščen organ oblasti — po ustavi SR Slovenije Izvršni svet Skupščine SR Slovenije — o prošnji za izredno omilitev kazni pa odloča pristojno vrhovno sodišče. Zoper rešitve po enem in drugem institutu ni pravnega sredstva. Dana pomilostitev se ne more preklicati, medtem ko se izredna omilitev kazni mora preklicati, če je bila rešitev zasnovana na lažni listini, lažnem pričanju in se je to ugotovilo po izdani odločbi. O tem odloča pristojno vrhovno sodišče.

Organ, ki odloča o pomilostitvi, ni vezan na predloge in stališča. Skratka, dane so mu najširše možnosti, dočim je vrhovno sodišče, ki odloča o izredni omilitvi kazni, vezano na določene predpise materialno kazenskega prava — na primer pogoji za kaznovanje pod mejo, ki je z zakonom predpisana in podobno.

Prošnja za izredno omilitev kazni se lahko ponavlja brez omejitve, pomilostitev pa je vezana na določen rok od zadnje odločbe o prošnji. Smisel obeh teh institutov kazenskega prava je na njuni izjemni uporabi. Obveljalo je zato stališče, da je pomilostitev izreden akt milosti, za katerega uporabo prevladujejo politični in socialni razlogi. Le razmeroma malo se uporabljata izredni pravni sredstvi: obnova postopka in zahtevki za varstvo zakonitosti.

Institut pogojnega odpusta, za katerega je po zakonu o izvršitvi kazenskih sankcij pristojen Republiški sekretariat za notranje zadeve, je tako v formalnem, kakor v kvalitativnem pogledu bistveno različen od instituta pomilostitve. Kljub temu praksa nakazuje z vidika čim primernejšega in humanejšega reagiranja nasproti posamezni obsojeni osebi tudi potrebo soočenja nekaterih sorodnih značilnosti teh dveh pravnih institutov. Čeprav prevladujejo pri pogojnem odpustu — v nasprotju s političnimi in socialnimi razlogi pri pomilostitvi — penološki razlogi, vendar morajo biti tako za uporabo enega kakor drugega izpolnjeni nekateri pogoji, ki so obema institutom skupni. Na primer, pozitivni odnos obsojene osebe do dela in sploh aktivno in pozitivno dojemanje elementov vzgoje in prevzgoje na prestajanju kazni. Tudi z institutom pogojenega odpusta — ki je vezan predvsem na pogoj, da je obsojena oseba prestala polovico oziroma tretjino kazni zapora ali strogega zapora in da se more sklepati, da je dosežen namen kaznovanja — se je torej našel neke vrste kompromis med represijo in resocializacijo. Morda se dobrine tega instituta še ne izkoriščajo v primernem obsegu.

Značilni za pomilostitev so, kakor sem že dejal, posebni obziri do obsojene osebe iz razlogov humanosti, pomilostitev pa je tudi neke vrste varnostni »ventil«, ki omogoča, da se zadovolji z milostjo takrat, kadar ni nobene drugačne zakonite možnosti.

V letu 1963 je bilo 7,1 % ugodno rešenih prošenj za pomilostitev — v tem ni vračunano določeno število pomilostitev po uradni poti —, 30,6 % ugodno rešenih prošenj za izredno omilitev kazni, dočim je bilo ugodeno 24,5 % prošnjam za pogojni odpust. Če pri tem še upoštevamo — ne da bi se hoteli spuščati v oceno kaznovalne politike naših sodišč — da imamo po statističnih podatkih iz 1963. leta 41 % pogojnih obsodb in da se nepogojno izrečene kazni zapora in strogega zapora v večini primerov sučejo okrog spodnje mere zagrožene kazni, da torej sodišča že sama v precejšnjem obsegu uporabljajo omilitvena določila, potem na podlagi zgoraj podane utemeljitve lahko sklepamo, da je stopnja zakonitosti in humanosti naše kazenskopravne zakonodaje že dosegla raven, pri kateri mora ostati institut milosti le izreden akt. Pri normalni kaznovalni politiki se torej institut pomilostitve ne uporablja v širšem obsegu.

Nadalje je Izvršni svet priporočil ponovno proučitev prvotnega besedila zakonskega predloga z vidika, ali ni krog oseb, ki so upravičene vložiti prošnjo za pomilostitev, in krog upravičencev, ki lahko dajo pobudo za sprožitve postopka za pomilostitev po uradni poti, preozek. Glede kroga oseb, ki so upravičene vložiti prošnjo za pomilostitev, je ostala v končnem predlogu prvotna rešitev, ker je tisti krog oseb določen tudi v zveznem zakonu o kazenskem postopku za redno pravno sredstvo pritožbe v korist obtoženca in tudi za izredna pravna sredstva. Ker gre skoraj izključno za pomilostitev za kazniva dejanja, ki so določena z zveznim zakonom, ne bi mogel republiški zakon mimo določb zveznega zakona, ki med drugim določa, da mora biti postopek predpisan v republiškem zakonu v skladu z načeli zveznega zakona.

Bilo pa bi tudi nelogično in tudi neprimerno, če bi republiški zakon razširjal prošnje za pomilostitev na širši krog upravičencev samo za kazniva dejanja, določena v republiških zakonih — kot je to zakon o varstvu kulturnih spomenikov v SR Sloveniji, zakon o volitvah odbornikov občinskih in okrajnih skupščin in zakon o volitvah poslancev Skupščine SR Slovenije — ki so zelo, zelo redka.

Čeprav daje zvezni zakon v pogledu pomilostitve za kazniva dejanja, določena v republiških zakonih, najširša pooblastila, tak dvojni kriterij glede kroga upravičencev za prošnjo ne bi bil v skladu z določbami zakonika o kazenskem postopku.

O tem, kdo naj da pobudo za uradno sprožitev postopka za pomilostitev, je bilo sprejeto stališče, da v tem pogledu ni potrebna nobena omejitev, kar je tudi v skladu z določbami zveznega zakona. Pravnomočno obsojene osebe imajo torej v naši pozitivno kazenskopravni zakonodaji najširše možnosti za določene olajšave, če si predvsem z lastno preusmeritvijo ustvarijo za to pogoje, ki jih zakon določa, ali če ti pogoji nastanejo na drugačen način, celo tudi neodvisno od volje prizadete osebe.

Smatram, da je predlog zakona s prvotno in to dodatno obrazložitvijo primerno obrazložen in predlagam v imenu Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije Republiškem zboru Skupščine, da predlog zakona o pomilostitvi sprejme z amandmaji, ki so jih predlagali skupščinski odbori in ki so že sestavni del tega zakonskega predloga. Hvala lepa.

Predsednik Tine Remškar: Predlog zakona so obravnavali odbor za organizacijsko-politična vprašanja kot pristojni odbor ter zakonodajno-pravna komisija in komisija za usklajevanje republiških predpisov z ustavo. Vsi ti so predložili odboru svoja pismena poročila. Ali želijo morda poročevalci odbora oziroma komisij dati še ustno sporočilo? (Ne.)

Pričenjam razpravo. Želi kdo besedo? (Ne javi se nihče.) Če se nihče ne javlja k besedi, zaključujem razpravo in dajem predlog zakona na glasovanje. Kdor je za predlog tega zakona, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.)

Ugotavljam, da je Republiški zbor soglasno sprejel predlog zakona o pomilostitvi.

Prehajamo na 4. točko dnevnega reda, in sicer na volitve in razrešitve.

Prosim poročevalca komisije za volitve in imenovanja Skupščine SRS, da da poročilo. (Poročevalec komisije za volitve in imenovanja, poslanec Adolf Arigler prebere poročilo komisije k predlaganim sklepom. — Glej priloge!)

Predsednik Tine Remškar: Želi kdo besedo? (Ne javi se nihče.) Ugotavljam, da se zbor strinja s predlogi komisije in dajem predloge komisije za volitve in imenovanja na glasovanje. Kdor je za prvi predlog sklepa, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.)

Kdor je za drugi predlog sklepa, ki ga je komisija predložila, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.)

Kdor je za tretji predlog sklepa, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.)

Ugotavljam, da je Republiški zbor soglasno imenoval za člana odbora za nagrado Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije inž. Viktorja Turnška, direktorja Zavoda za raziskavo materiala in konstrukcij Socialistične republike Slovenije v Ljubljani; da je izvolil sodnika Okrožnega sodišča v Mariboru Ignaca Kolbla, dosedanjega sodnika občinskega sodišča v Mariboru; da je razrešil Oskarja Doboviška dolžnosti sodnika Okrožnega sodišča v Celju; in da je izvolil za člane sveta Odvetniške zbornice Socialistične republike Slovenije: Sava Šifrerja, Edvarda Grgiča, Milana Gasparija, Milana Perocija, Mirka Žlendra, Majdo dr. Strobelj in Janeza Lukača.

Prehajamo na 5. točko dnevnega reda, na vprašanje poslancev.

Od poslanke Magde Kočar sem prejel naslednje vprašanje: Na osnovi 146., 147. in 148. člena začasnega poslovnika Republiškega zbora Skupščine Socialistične republike Slovenije prosim za odgovor na naslednje vprašanje:

»Kako namerava Skupščina Socialistične republike Slovenije oziroma Izvršni svet Skupščine Socialistične republike Slovenije pomagati delovnim organizacijam in zasebnikom, prizadetim po poplavi, ki je bila v vsej naši republici v dneh od 25. do 27. oktobra. Aproximativna škoda, ki znaša samo v okraju Celje, po prvih podatkih, okoli 7 milijard dinarjev, ne bo krita z zavarovalnino splošnega zavarovanja. Enako bo verjetno tudi v drugih krajih Slovenije, kjer z lastnimi sredstvi ne bodo mogli normalizirati položaja. Za odpravo posledic te katastrofe bo nujno potrebna pomoč širše družbene skupnosti, kajti večina poplavljenih področij je bila že tako precej pasivna.«

Prosim, ali lahko predstavnik Izvršnega sveta odgovori na današnji seji na to vprašanje? Lahko! Besedo ima tovariš Rudi Čačinovič.

Rudi Čačinovič: Na vprašanje poslanke Magde Kočar bi odgovoril naslednje: Takoj po obvestilih o katastrofi, ki je zadela nekatera območja predvsem celjskega okraja, pa tudi druge, je predsednik Izvršnega sveta odredil, da se eden od članov Izvršnega sveta, kakor tudi nekateri strokovni organi, povežejo s prizadetimi kraji, predvsem s predstavniki občin, da bi ugotovili, koliko je potrebna in možna eventualna pomoč v zvezi z nesrečo, ki je zadela te kraje, predvsem pa, da se ugotovi in analizira škoda, ki je nastala na poplavljenih področjih in ugotovi, na katerih področjih bi to pomoč bilo treba nuditi.

Pri teh obravnavah s predstavniki prizadetih komun in tudi okrajev, ki so sledile, je bilo predvsem ugotovljeno, da je bila škoda posebno pri nekaterih gospodarskih organizacijah zahvaljujoč takojšnji intervenciji samih prizadetih kolektivov, pa tudi neposredni pomoči samih komun ter deloma tudi jugoslovanske ljudske armade, precej zmanjšana. Požrtvovalnosti delovnih kolektivov je zahvaliti, da je bila rešena mnoga oprema in zaloge, ki so bile v skladiščih prizadetih gospodarskih organizacij, ki so pravočasno intervenirale, da je bilo ponekod kmalu, drugod pa tudi neposredno za tem, ko je nevarnost minula, mogoče nadaljevati z delom.

Dogovorjeno je, da se do 31. oktobra zberejo natančni podatki za vsa poplavljenaa področja, da bo mogoče ugotoviti in analizirati škodo pri delovnih organizacijah in pri zasebnikih ter škodo, ki je nastala na komunikacijah, zlasti na mostovih in cestah. Tako bo mogoče natančno ali pa vsaj kolikor toliko

točno oceniti škodo na vseh področjih šele potem, ko bo Izvršni svet razpolagal s podrobnimi podatki, ki jih zbirajo občinske in okrajne komisije in zavarovalna skupnost. Razgovori, s predstavniki prizadetih komun so imeli predvsem namen, da bi se ugotovilo, kaj lahko podvzamejo komune same, v okviru blokiranih sredstev, ki bi se eventualno sprostila, torej predvsem obvezne rezerve, s katerimi razpolagajo same komune. Iz teh sredstev bi v prvi vrsti poravnale izdatke, kjer so komune direktno intervenirale, to je v zvezi z evakuacijo prebivalstva, kakor tudi izdatke za preskrbo prebivalstva z nekaterimi predmeti, bodisi oblačili, hrano itd.

Nadalje se pripravljajo ukrepi, ki se nanašajo predvsem na prizadete zasebnike na poplavljenem področju glede oprostitve nekaterih davčnih obveznosti.

Prav tako se ocenjuje tudi škoda pri uporabnikih družbenega premoženja, ki je zavarovano. Pri tem lahko že danes ugotovimo, da bodo verjetno nekatere zavarovalnice izčrpale vsa svoja sredstva in da bo verjetno morala pri tem intervenirati tudi širša zavarovalna skupnost Slovenije.

Razen tega se bodo analizirali še tudi nekateri drugi problemi v zvezi s poplavami, ki pa zahtevajo dolgoročno reševanje, kot je to preprečitev takih nevarnosti v prihodnosti, kar velja zlasti za Celje in tudi za doljne savsko področje. Toliko za enkrat na to vprašanje. Izvršni svet bo na svoji prihodnji seji razpravljajal o teh problemih, na podlagi točnejših podatkov, ki jih bo imel na razpolago in bo o tem Skupščino tudi informiral.

Predsednik Tine Remškar: Se tovarišica poslanka zadovoljuje z odgovorom? (Magda Kočar: Da.)

Ker je s tem dnevni red 14. seje Republiškega zbora izčrpan, zaključujem sejo.

(Seja je bila zaključena ob 19.35.)

GOSPODARSKI ZBOR

13. seja

(29. septembra 1964)

Predsedoval: Leopold Krese,
predsednik Gospodarskega zbora

Začetek seje ob 9.05.

Predsednik Leopold Krese: Tovarišice in tovariši poslanci! Pričemanj 13. sejo Gospodarskega zbora skupščine SR Slovenije.

Svojo odsotnost so opravičili poslanci: Dane Melavc, Helena Peček, Milan Bric, Franc Krebs in Tinka Muhar. Predlagam, da jim odsotnost odobrimo.

Za današnjo sejo ste prejeli analizo o izpolnjevanju temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije do 31. avgusta 1964 in oceno za leto 1964; skupno poročilo odbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov našega zbora in odbora za družbeni plan in finance Republiškega zbora k tej analizi, poročilo o izvajanju smernic družbenega plana SR Slovenije za leto 1964 v zvezi z uporabo sredstev republiških skladov in pa predlog programa dela Gospodarskega zbora za obdobje september—december 1964.

Gospodarski zbor nadalje obveščam, da je Izvršni svet pismeno odgovoril na vprašnje poslanca Ignaca Karničnika, ki ga je postavil na zadnji seji zbora pred letnim odmorom. Ta odgovor sem, kot je bilo dogovorjeno, tovarišu Karničniku poslal.

Za današnjo sejo predlagam naslednji dnevni red:

1. odobritev zapisnika 12. seje Gospodarskega zbora;
2. obravnava analize o izpolnjevanju temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije do 31. avgusta 1964 in ocene za leto 1964;
3. sklepanje o programu dela GZ za obdobje september—december 1964.

Se strinjate s predlaganim dnevnim redom? (Za besedo zaprosi poslanec inž. Ciril Žmahar.) Prosim.

Inž. Ciril Žmahar: Predlagam dodatno točko dnevnega reda »vprašanja poslancev«.

Predsednik Leopold Krese: Se strinjate s tem dodatnim predlogom? (Poslanci se strinjajo.)

Prehajamo na 1. točko dnevnega reda, na odobritev zapisnika 12. seje Gospodarskega zbora. Zapisnik seje ste prejeli skupaj z vabilom. Ima morda kdo kakšno pripombo k zapisniku? (Ne javi se nihče.) Če nihče, smatram, da je zapisnik odobren.

Prehajamo na 2. točko dnevnega reda, to je na obravnavo izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana Slovenije do 31. avgusta 1964 in ocene za 1964. leto.

V soglasju z Republiškim zborom predlagam, da bi to točko dnevnega reda obravnavali na skupni seji z Republiškim zborom. Se strinjate s tem predlogom? (Poslanci se strinjajo.) Ugotavljam, da je predlog, naj bi obravnavali analizo o izpolnjevanju temeljnih smernic in nalog družbenega plana skupaj z Republiškim zborom, sprejet. Zato prekinjam sejo in vas vabim, da se udeležite skupne seje v zgornji dvorani, ki bo takoj.

(Seja je bila prekinjena ob 9.10 in se je nadaljevala ob 18.50.)

Predsednik Leopold Krese: Na skupni seji smo slišali predlog sklepov, katerega dajem na glasovanje. Kdor je za predlog sklepov, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.) Hvala lepa.

Ugotavljam, da je predlog sklepov sprejet.

Prehajamo na 3. točko dnevnega reda, to je na razpravo o programu dela našega zbora do konca leta.

Program ste prejeli. V diskusiji lahko predlagate dopolnitve in spremembe. Ta predlog je izdelan z intencijo, da bi naš zbor proučil tudi taka aktualna vprašanja, o katerih še nismo dosti razpravljali. Med letom in med delom pa se bodo pojavila še nova vprašanja, ki jih bomo tudi morali dati na dnevni red, zato bo ta predlog služil le bolj za orientacijo. Materiale že pripravljajo službe v naši Skupščini in tudi drugi organi kot: zbornice, republiški sekretariati, sindikati itd. Ko bodo materiali zreli za razpravo, jih bomo dali na dnevni red sej posameznih odborov in nato na sejo zbora.

Kot sem že rekel, pa to ne pomeni, da o določenem problemu, ki bi se pojavil v določenem podjetju ali grupi gospodarskih organizacij, ne bi mogli razpravljati. Ta program nas pri tem ne sme ovirati oziroma motiti. Toliko za uvod. Želi kdo razpravljati?

Ignac Karničnik: Imamo komisijo za investicije, ki se še ni sestala. Sem član te komisije in mislim, da bi bilo dobro obravnavati, kaj naj bi ta komisija delala.

Predsednik Leopold Krese: Se strinjam. Mislim, da se vsi strinjate s tem, da to podkomisijo angažiramo prav pri obravnavi materialov, ki jih sedaj Izvršni svet pripravlja in da to vnesemo v naš program.

Želi še kdo besedo? (Ne.) Če ne, dajem dopolnjeni predlog programa dela na glasovanje. Kdor je za, naj prosim dvigne roko! (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.) Hvala lepa.

Ugotavljam, da je predlog programa dela z dopolnitvijo sprejet.

Prehajamo na 4. točko dnevnega reda, to je na poslanska vprašanja. Besedo ima poslanec inž. Ciril Žmahar.

Inž. Ciril Žmahar: Tovarišice in tovariši poslanci. Vprašanje se nanaša na gradnjo mostu na reki Muri med Radgono in Radkersburgom. Na reki Muri med Radkersburgom in Radgono sta bila leta 1945 uničena dva mostova — železniški in cestni. V 1952. letu so angleške okupacijske čete zgradile nov vojaški most, ki še danes stoji, takoj za tem, 1953. leta se je pričel dvolastniški promet, 1960. leta pa je bil odprt maloobmejni promet.

Promet čez ta obmejni prehod je zelo močan in hitro narašča, kar je razvidno iz naslednjih podatkov. V rednem prometu je bilo 1962. leta 3674 domačih in 11 215 tujih prehodov, 1963. leta 7338 domačih in 25 693 tujih prehodov, v prvi polovici 1964. leta pa že 3730 domačih in 13 620 tujih prehodov. V maloobmejnem prometu pa je bilo: 1962. leta 436 235 prehodov, 1963. leta 499 262 in v prvem polletju 1964. leta okoli 220 000 prehodov.

Od skupnega števila maloobmejnih prehodov na meji z Avstrijo odpade na Radgono okrog 40 0/0, na vse prehode te carinarnice pa okrog 70 0/0. Promet motornih vozil v rednem in maloobmejnem prometu pa je bil naslednji: v rednem prometu 1962. leta 5055 prehodov, 1963. leta 12 331 prehodov in v maloobmejnem prometu 1962. leta 22 327, 1963. leta 31 621 prehodov. Blagovni promet je 1962. leta znašal 598 ton, v 1963. letu pa je narasel na 1373 ton. Iz podatkov je razvidno, da promet tako redni kot maloobmejni nenehno naraščata, most, preko katerega se ta promet odvija, pa je že odslužil in je zato gradnja novega mostu nujna. Za gradnjo so zainteresirani tudi Avstrijci, kar je v svojem govoru ob otvoritvi doma počitka v Radkersburgu izrazil tudi deželni glavar iz Gradca. Tudi lokalni politični forumi obeh držav so zelo zainteresirani, saj je med njimi prišlo celo do sporazuma, kje naj bi most stal. Kakšno je stališče Izvršnega sveta SR Slovenije do gradnje tega mostu in kdaj se bo z gradnjo pričelo?

Predsednik Leopold Krese: Ugotavljam, da ni navzoč noben član Izvršnega sveta, zato predlagam, da to vprašanje pošljemo Izvršnemu svetu. Na prihodnji seji bo predstavnik Izvršnega sveta na to vprašanje odgovoril.

Je morda še kakšno vprašanje? (K besedi se prijavi poslanec Ignac Karničnik.)

Ignac Karničnik: Dobil sem odgovor na vprašanje, ki sem ga postavil na zadnji seji in izjavljam, da se z odgovorom, ki se nanaša na pripočila kemični tovarni glede proizvodnje melapan plošč oziroma prodaje strinjam. Spričo današnje razprave v zvezi z uvozom repromateriala pa se ne bi mogel strinjati z bodočim uvozom melapan plošč, ker jih imamo trenutno na zalogi v vrednosti čez pol milijarde dinarjev. Ta zaloga pa se z uvozom še veča. Ne gre samo za razliko v ceni med uvoženimi in domačimi ploščami za okoli 9 0/0. Z uvozom materiala, katerega domača proizvodnja je tolikšna, da ustvarja celo zaloge, samo povečujemo krizo z devizami.

Predsednik Leopold Krese: Predstavnik Izvršnega sveta ni tu, da bi dal ustrezna pojasnila. Mislim, da je trenutna situacija res taka, da bi glede uvoza ultrapasa verjetno morali uvesti določene restrikcije, ki jih pa v načelu moramo odklanjati. Čim bomo prišli v boljšo situacijo, in bodo delov-

ne organizacije po uvedbi novega deviznega sistema bolj stimulirane za izvoz, se bo situacija bistveno spremenila tudi glede uvoza. Tovarna ultrapasa pa mora biti pripravljena na to, da bo za tržišče zanimiva le bolj ekonomična in s tem cenejša proizvodnja. Vedeti tudi moramo, da obstajajo določeni recipročni dogovori in meddržavni sporazumi z deželami, ki imajo morda pre-sežke ultrapasa in skušajo s temi dogovori plasirati ne samo deficitarno, temveč tudi suficitarno blago. V tem pogledu, mislim, da ne bi mogli zahtevati garancije, da bi neka tovarna za vse večne čase prodajala svoje proizvode po cenah, ki bodo višje od cen uvoženih artiklov. Po novem sistemu bodo tudi v bodoče naša podjetja uvažala določeno blago, če jim bo računica bolje kazala, pa čeprav isto blago tudi doma proizvajamo. Mislim, da se za monopol ne moremo potegovati.

O tem bomo razpravljali še po odgovoru Izvršnega sveta na postavljeno vprašanje. Perspektiva pa prav gotovo ni taka, da bi bila zagotovljena prodaja samo zaradi tega, ker obstoječe kapacitete že krijejo domače potrebe. S temi kapacitetami je treba iti na širše tržišče kot je Jugoslavija, to pa pomeni, da je treba biti konkurenčen v cenah, s katerimi bomo blago lahko plasirali doma in ga tudi izvažali. To je moje mišljenje. Prosim, kdo še želi postaviti vprašanje? (K besedi se pojavi poslanec Tomaž Tomažič.)

T o m a ž T o m a ž i č : Ob koncu prejšnje razprave sem postavil vprašanje in prosim za odgovor na prihodnji seji.

Predsednik Leopold Krese: Predlagam, da odložimo to obravnavo na prihodnjo sejo. Ima še kdo kakšno vprašanje? (Ne javi se nihče.)

Ugotavljam, da je s tem dnevni red seje izčrpan in zaključujem današnjo sejo. Prihodnja seja bo približno čez 12 dni.

(Seja je bila zaključena ob 19.05.)

GOSPODARSKI ZBOR

14. seja

(29. oktobra 1964)

Predsedoval: Leopold Krese,
predsednik Gospodarskega zbora.

Začetek seje ob 9.05.

Predsednik Leopold Krese: Tovarišice in tovariši! Pričenjam 14. sejo Gospodarskega zbora Skupščine SR Slovenije.

Svojo odsotnost je opravičil edino poslanec inž. Jože Valentinčič. Ugotavljam, da je zbor sklepčen.

Na podlagi gradiva, ki so ga pripravili odbori našega zbora, je bil dan predlog dnevnega reda, kot ste ga prejeli z vabilom za sejo. Medtem pa so v razpravah o samoupravljanju in gospodarskem položaju železniških in poštних podjetij, v katerih razčiščujejo ta položaj za področje cele Jugoslavije, nastopile določene nove okoliščine, ki jih naši poslanci v svojih razpravah dosedaj niso mogli upoštevati in ki tako zahtevajo podrobnejšo analizo. Upoštevajoč nastalo situacijo in ker se predvideva, da bo po vsej verjetnosti pozneje razpravljal o tej problematiki tudi Republiški zbor, predlagam, da se ta točka dnevnega reda odloži za pozneje.

Če se zbor s tem predlogom strinja, bi dnevni red današnje seje bil naslednji:

1. odobritev zapisnika 13. seje Gospodarskega zbora;
2. razprava in sklepanje o problematiki gradbeništva in o predlogu resolucije o razvoju gradbeništva v SR Sloveniji v prihodnjem obdobju;
3. ustanovitev začasnega odbora za proučevanje servisne in storitvene dejavnosti;
4. poslanska vprašanja.

Se strinjate s predlaganim dnevnim redom? (Poslanci se strinjajo.) Je kdo proti? (Nihče.) Ugotavljam, da je dnevni red sprejet.

Prehajamo na 1. točko dnevnega reda. Zapisnik 13. seje Gospodarskega zbora ste dobili. Ima kdo kakšno pripombo k zapisniku. (Nihče.) Ugotavljam, da je zapisnik sprejet.

Prehajamo na 2. točko dnevnega reda, to je na razpravo o problematiki gradbeništva in o predlogu resolucije o razvoju gradbeništva v SR Sloveniji v prihodnjem obdobju, za katero predlagam, da jo obravnavamo na

skupni seji Gospodarskega in Republiškega zbora. Enak predlog bo stavil svojemu zboru tudi predsednik Republiškega zbora.

Ali se strinjate s tem predlogom? (Poslanci se strinjajo.) Če ni nihče proti, potem ugotavljam, da je ta predlog sprejet in bomo sejo nadaljevali skupno z Republiškim zborom v veliki dvorani.

(Seja je bila prekinjena ob 9.10 in se je nadaljevala ob 19. uri.)

Ker je bila razprava že zaključena na skupni seji, mislim, da lahko takoj preidemo na glasovanje o resoluciji. Če nima nihče nobenih pripomb, potem dajem na glasovanje predlog resolucije, kakršna je bila predlagana na skupni seji. Kdor je za predlog resolucije, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.)

Ugotavljam, da je Gospodarski zbor soglasno sprejel predlog resolucije o razvoju gradbeništva v prihodnjem obdobju s predlaganimi spremembami in dopolnitvami.

Pred zaključkom te seje vas bom obvestil tudi o rezultatih glasovanja v Republiškem zboru.

Prehajamo na 3. točko dnevnega reda, torej na ustanovitev začasnega odbora za proučevanje servisne in storitvene dejavnosti.

Kot vam je znano, smo v programu dela našega zbora do konca leta vnesli tudi točko »proučevanje servisne in storitvene dejavnosti«. Na podlagi pooblastila, ki mi ga je dal Gospodarski zbor, kot predsedniku na 7. seji dne 20. februarja 1964, sem že ustanovil začasni odbor za proučevanje servisne dejavnosti, ki je imel tudi že svojo prvo sejo. Hkrati s pooblastilom pa je Gospodarski zbor na 7. seji tudi sklenil, da na prvi prihodnji seji potrdi sklep o ustanovitvi in sestavi takega začasnega odbora. Zato smo to točko tudi vnesli v dnevni red. Predlog sklepa je bil razmnožen in poslan vsem poslancem zbora z vabilom. Posebna utemeljitev, mislim, da zaradi tega, ker smo o tem že govorili in zaradi važnosti tega problema, ni potreba.

Pređen pa preidemo na glasovanje o predlogu tega sklepa, vprašam tovariše poslance, če želi kdo o tem sklepu razpravljati oziroma želi imeti več pojasnila? (Ne javi se nihče.) Če nihče, potem dajem predlog sklepa o ustanovitvi začasnega odbora na glasovanje.

Kdor je za predlog sklepa, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Hvala. Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.) Hvala!

Ugotavljam, da je predlog sklepa soglasno sprejet.

Prehajamo na 4. točko dnevnega reda, to je na poslanska vprašanja.

Na dnevnem redu je poslansko vprašanje inž. Cirila Žmaharja, na katero bo odgovoril republiški sekretar za promet Alojz Žokalj. Nadalje sta tu vprašanja poslanca Tomaža Tomažiča in poslanca Ignaca Karničnika, na kateri bo odgovoril republiški sekretar za trgovino Bojan Bunc.

Prosim sekretarja tovariša Alojza Žoklja, da odgovori na vprašanje poslanca inž. Cirila Žmaharja.

Alojz Žokalj: Inž. Ciril Žmahar, poslanec tega zbora, v svojem vprašanju navaja, da promet na cestnem prehodu čez državno mejo v Radgoni

stalno narašča, da je sedanji most dotrajal in da je potrebna graditev novega mostu. Za gradnjo so zainteresirani lokalni faktorji z obeh strani. V nadaljnjem vprašuje, kakšno je stališče Izvršnega sveta glede izgradnje tega mostu in kdaj ga bomo gradili?

Med številne probleme cest in mostov je uvrščen tudi neustrezen in provizoričen most čez Muro v Radgoni. Ob razgovorih dne 16. julija 1964 v Mariboru in 9. oktobra 1964 na Dunaju, ki sta jih vodila predsednik Izvršnega sveta Socialistične republike Slovenije in pa deželni glavar Štajerske, je bilo med drugim obravnavano tudi vprašanje te povezave in sklenjeno, naj strokovnjaki z obeh strani proučijo posamezna vprašanja v zvezi z gradnjo tega mostu ter poročajo pristojnim organom obeh držav. Povedati moram, da se je izgradnja tega mostu obravnavala že pred nekaj leti v zvezi z regulacijo Mure in sorodnimi vprašanji. Obe strani sta se na osnovi obojestranskih študij sporazumeli o novi osi mostu, ni pa še izdelan projekt in tudi še niso ugotovljeni stroški za gradnjo mostu.

Neuradno smo zvedeli, da predvidevajo pristojni avstrijski organi izgradnjo tega mostu v 1966. letu. Ko bodo v naslednjem letu znani stroški za izgradnjo naše polovice mostu in ureditve pristopa k mostu, bo mogoče začeti uradne razgovore okoli gradnje mostu. O najnovejši situaciji lahko povem, da bo formirana tehnična komisija, ki bo imela za nalogo izdelati program in projekte za izgradnjo tega mostu, pri čemer naši strokovnjaki predvidevajo, da bi izgradnja naše polovice mostu s cestnimi priključki stala okoli 120 do 150 milijonov dinarjev.

Če zaključim: nekako je dogovorjeno, da se k izgradnji tega mostu pristopi, odprto pa je še vprašanje programa in projektov, zlasti pa realizacije ali bo ta v letu 1965 ali 1966, kar bodo vsekakor pokazale tudi študije. Toliko o tem, tovariš predsednik.

Predsednik Leopold Krese: Se poslanec inž. Ciril Žmahar zadovoljuje z odgovorom?

Inž. Ciril Žmahar: Se zadovoljujem.

Predsednik Leopold Krese: Prehajamo na odgovore sekretarja tovariša Bojana Bunca, na vprašanja poslancev Tomaža Tomažiča in Ignaca Karničnika.

Bojan Bunc: Najprej bi odgovoril poslancu Gospodarskega zbora Skupščine SR Slovenije tovarišu Tomažiču.

Preskrbljenost industrije z reprodukcijskim materialom je odvisna v prvi vrsti od nadaljnje stopnje porasta industrijske proizvodnje in skladnega razvoja med panogami, kajti sedaj postaja občutno neskladje med obsegom in proizvodnjo bazične in predelovalne industrije. To nesorazmerje bo v doglednem času omiljeno z izgradnjo dodatnih kapacitet v energetiki in črni metalurgiji. Z oprostitvijo rednega prispevka iz dohodka in z ureditvijo prodajnih cen nekaterih proizvodov bazične industrije je izboljššan ekonomski položaj te industrije in s tem dana tudi možnost za nadaljnje povečanje proizvodnje. Ti ukrepi pa ne bodo dali takojšnjih rezultatov in bo oskrba industrije z osnovnimi reprodukcijskimi materiali še naprej v precejšnji meri odvisna od uvoza.

Brez dvoma je, da je v nekaterih podjetjih, predvsem pri velikih potrošnikih električne energije v današnji situaciji težko realno predvidevati obseg proizvodnje za prihodnje obdobje. Predelovalna industrija, predvsem tista, ki v večji ali manjši meri bazira na uvoznih surovinah, mora v prvi vrsti zagotoviti možnosti izvoza svojih izdelkov, ker bo le s tem lahko postavljena zahteva o preskrbi z domačimi, predvsem pa z uvoznimi reprodukcijskimi materiali. Pri tem pa bodo morali izvozniki v svoje uvozne potrebe vključiti tudi potrebe svojih pomembnejših kooperantov. Seveda bi morale banke takoj pričeti s sklepanjem kompleksnih pogodb za prodajo deviznih sredstev, da bi proizvajalci lahko pravočasno uskladili svoje pláne proizvodnje in uvoza z možnostjo izvoza.

Uvoz artiklov široke potrošnje, med katere sodijo tudi gospodinjski aparati, je možen v okviru kontingenta deviz, ki je vsako leto za te namene posebej odobren. Uvoz sestavnih delov, ki jih potrebuje industrija za kompletiranje svojih proizvodov, pa je možen na osnovi poslovnega odnosa z banko, konkretno Jugoslovansko banko za zunanjo trgovino, ki praviloma veže uvoz sestavnih delov z izvozom drugih sestavnih delov ali gotovih proizvodov. Takšen uvoz je bil običajno reguliran z licenčnimi pogodbami, ki jih je registriral zvezni sekretar za industrijo. Od julija letošnjega leta dalje takšna registracija ni več potrebna, temveč se veže na poslovni odnos med banko in koristnikom licenčne pogodbe. Novi devizni režim za leto 1965 ne predvideva bistvenih sprememb v primerjavi z obstoječim, pač pa v prvi vrsti zahteva doslednejšo povezavo uvoza z izvozom, predvsem na osnovi kompleksnih pogodb med bankami in gospodarskimi organizacijami. Izvozne subvencije sicer stalno naraščajo, ne morejo pa izenačiti notranjih in zunanjih cen tam, kjer se naši proizvodi srečujejo z enakimi izdelki, ki so proizvedeni na najrentabilnejši način in ki tudi tehnično ustrezajo zahtevam tržišča. Konjunktura na notranjem trgu omogoča proizvodnjo na nižji tehnični ravni ter se ob tem lahko doseže neprimerno boljši finančni rezultat kot pri izvozu. Smatramo, da bi izravnaje finančnih rezultatov na notranjem in zunanjem trgu z izvoznimi subvencijami pogosto škodilo stremljenjem za bolj ekonomično in tehnično boljšo proizvodnjo. Predvsem pa bi negativno vplivalo na napore gospodarskih organizacij za doseganje višjih cen na zunanjih tržiščih. Po našem mnenju mora industrija najti svoj ekonomski interes v izvozu s tem, da si sama z izvozom zagotovi potreben uvozni reprodukcijski material.

K odgovoru na vprašanje poslanca tovariša Tomažiča bi dal še dodatno pojasnilo, ker so se med tem razčistili nekateri nejasni pojmi predvsem glede uvoza reprodukcijskega materiala. Ločiti moramo namreč uvoz do konca letošnjega leta in devizni režim predviden za naslednje leto.

Kot je znano, so banke že v drugi polovici preteklega leta odobravale avanse za uvoz reprodukcijskega materiala za letošnje leto. Pri tem pa pogodbeno niso čvrsto vezale gospodarskih organizacij glede izpolnjevanja izvoznih planov. Podobno je bilo pri nadaljnjih prodajah deviznih sredstev, saj so banke pogodbeno vezale gospodarske organizacije na izpolnjevanje izvoznih obveznosti le pri prodaji dodatnih deviznih sredstev za uvoz blaga po generalnem dovoljenju. To pa predstavlja le manjši del vsega uvoza. Tak način prodaje deviznih sredstev je omogočil nekaterim gospodarskim organizacijam, da so z uvoženim materialom povečale proizvodnjo preko plana, vendar so to povečano proizvodnjo pretežno plasirale na domačem trgu, medtem ko izvoz ni sorazmerno naraščal.

Posledica je povečanje deficita v plačilni bilanci in s tem tudi nelikvidnost bank. Trenutno ima Jugobanka v naši republiki zadržanih okoli 4000 nalogov za plačilo v tujino, v skupnem znesku okoli 12 milijonov dolarjev.

Podoben položaj je tudi v zveznem merilu. Narodna banka dodeljuje poslovnim bankam, predvsem Jugobanki tedenske devizne kvote, ki so veliko premajhne, da bi pokrile vsaj najnujnejše uvozne potrebe, zaradi česar je zelo otežkočeno razdeljevanje deviznih sredstev po postavljenih načelih, po katerih naj devize dobe le tiste gospodarske organizacije, ki izpolnjujejo izvozne obveznosti. Kot smo obveščeni, bo Narodna banka do konca tega meseca odobrila Jugobanki devizno kvoto za uvoz reprodukcijskega materiala v letošnjem letu, kar bo omogočilo principialnejšo prodajo deviznih sredstev. Poleg tega bo Jugobanka vrnila naloge za plačila v tujini vsem tistim gospodarskim organizacijam, ki niso izvršile 50 % svojih izvoznih obveznosti. To bo v Sloveniji predstavljalo za okoli 3 milijone dolarjev vrnjenih nalogov. Absolutno prednost pri preskrbi z devizami pa bodo imeli izvozniki, ki so doslej izpolnili vsaj 70 % predvidenega izvoza.

Vzrok, da uvoz ne pada kljub temu, da imajo poslovne banke že nekaj mesecev na razpolago le minimalne devizne kvote, je v tem, ker gospodarske organizacije uvažajo blago na kredit, kar sedanji sistem omogoča. Zvezni organi so dali zato republiškim carinskim upravam nalog, da ugotove obseg neplačanega uvoza. Isto bodo morale ugotoviti poslovne banke.

Za prihodnje leto je predviden sistem sklepanja kompleksnih pogodb med pooblaščenimi bankami in gospodarskimi organizacijami. Te pogodbe naj bi zajele celoten uvoz in ne le uvoz po generalnem dovoljenju, kot doslej. Nadalje bodo v pogodbah točno določene obveznosti, tako bank glede izvrševanja dinamike in višine koriščenja deviznih sredstev, kakor tudi gospodarskih organizacij glede ustvarjanja deviznih sredstev, regionalne usmerjenosti izvoza in uvoza ter podobno. V primeru neizpolnjevanja pogodbenih obveznosti so predvidene obojestranske ostre sankcije.

Jugobanka bo pričela v začetku novembra sklepati kompleksne pogodbe z gospodarskimi organizacijami po navedenih načelih. V ilustracijo navajam osnovne kriterije za sklepanje pogodb s tremi bistveno različnimi strokami, in sicer s tekstilno, usnjarsko in lesno industrijo.

Značilnost tekstilne industrije je v tem, da je devizno zelo pasivna, saj skoraj v celoti uporablja uvožene osnovne surovine in uvožen pomožni material. V zveznem merilu znaša ta deficit preko 20 milijard deviznih dinarjev. Za prihodnje leto bo morala banka sklepati kompleksne pogodbe z gospodarskimi organizacijami te stroke v takšnem razmerju med izvozom in uvozom, da se ta deficit ne bo povečal. To pa pomeni, da bodo morale tiste gospodarske organizacije, ki žele v prihodnjem letu povečati proizvodnjo, večino povečane proizvodnje izvoziti. Banke bodo morale nadalje s pogodbami zagotoviti ustrezno regionalno usmerjenost uvoza in izvoza, kar se v dosedanjem sistemu delnega samofinanciranja v tekstilni industriji ni izvajalo. S tem odpade dosedanje razmerje 40 % : 60 % med garantirano preskrbo surovin in delnim samofinanciranjem. Novi režim bo ugodno vplival na oskrbo s surovinami tistih gospodarskih organizacij, ki v večji meri proizvajajo in izvažajo tkanine višje stopnje predelave ter konfekcijo, hkrati pa bo spodbujal tudi ostale proizvajalce v takšno proizvodnjo.

Usnjarska industrija se v zveznem merilu devizno sicer krije, vendar pa je regionalna usmerjenost izvoza in uvoza zelo neugodna, saj je komaj ena

tretjina izvoza usmerjena na konvertibilno področje, uvoz pa je pretežno s tega področja. V naši republiki je izvoz te stroke, tako glede višine kot regionalne usmerjenosti, ugodnejši. Novost v sistemu uvoza za prihodnje leto je predvsem v tem, da bo Jugobanka sklepala pogodbe in prodajala devize finalistom-izvoznikom, ta pa bo uvožene surovine odstopal tistim kooperantom usnjarnam, ki mu bodo lahko zagotovili najugodnejše pogoje glede cen, kvalitete in dobavnih rokov. Nov režim predvideva v tej in ostalih strokah tudi sklepanje pogodb z grupami gospodarskih organizacij, kot na primer: tovarna usnja in tovarna čevljev bosta nastopali skupaj in skupaj sklepali pogodbo z banko. Ta sistem pogodbene vezave izvoza in uvoza bo omogočil uvoz večjih količin surovih kož kot doslej, kar bo vplivalo na stabilizacijo cen surovih kož na domačem trgu.

Lesna industrija je devizno aktivna, saj znaša razmerje med izvozom in uvozom v naši republiki približno 15 % : 85 % v korist izvoza. Naloga pooblaščenih bank pri sklepanju pogodb s to stroko bo predvsem v tem, da s pogodbami zagotove doseganje razmerje med uvozom in izvozom ter ustrezno regionalno usmerjenost.

Slični aranžmaji bodo na bazi te prakse sklepani z gospodarskimi organizacijami iz ostalih panog. V teku so razgovori med Narodno banko in poslovnimi bankami, da se posameznim bankam takoj določijo devizne kvote za prihodnje leto, kakor tudi obveznosti glede ustvarjenega deviznega priliva, da bodo poslovne banke lahko pričele s sklepanjem pogodb. Vzrok za sedanjí položaj ne smemo iskati izključno v sedanjem deviznem režimu, pač pa tudi v ostalih gospodarskih instrumentih, ki so povzročili konjunkturo na notranjem trgu in v precejšnji meri zmanjšali zainteresiranost za izvoz. V proučevanju so nekateri ukrepi, kot znižanje obrestne mere za kratkoročne in investicijske kredite za proizvodnjo namenjeno izvozu, ugodnejši pogoji za najemanje investicijskih posojil, saj so bili slednji pri Jugobanki več ali manj kratkoročnega značaja.

Podobno priporočilo je dala tudi Zvezna skupščina in se sedaj razpravlja, da bi te sklepe vnesli tudi v sedemletni plan. Smatramo, da bodo same spremembe v deviznem režimu, predvsem pa dosledno vezanje uvoza z izvozom, v precejšnji meri vplivale na realno postavljanje zahtev po uvoznem reprodukcijskem materialu, na povečanje izvoza, na ustrezno regionalno usmerjenost izvoza in uvoza ter s tem tudi na izboljšanje plačilne bilance. S sklepanjem kompleksnih pogodb pa bodo praktično odpadle več ali manj vse administrativne omejitve uvoza. Z obojestransko pogodbeno obveznostjo proizvajalnega podjetja in banke je dana industriji trdnejša osnova za postavljanje proizvodnih in izvoznih programov ter za usklajevanje teh z možnostmi uvoza.

Z novimi ukrepi, predvsem na področju prodaje deviznih sredstev, smo skupaj s predstavniki Zveznega sekretariata za zunanjo trgovino, Jugoslovanske banke za zunanjo trgovino, drugih sekretariatov in Gospodarske zbornice že seznanili večje gospodarske organizacije-izvoznike.

Predsednik Leopold Krese: Želi kdo na odgovor na prvo vprašanje, ki ga je postavil tovariš Tomaž Tomažič, še kakšno pojasnilo? (Ne javi se nihče.) Ima tovariš Tomažič sam kakšno pripombo?

Tomaž Tomažič: Hvala za izčrpen odgovor. Prosim, da mi zaradi obsežnosti posredujete odgovor tudi v pismeni obliki.

Predsednik Leopold Krese: Ima še kdo drug kakšno vprašanje? (Nihče.) Potem prosim za odgovor na vprašanje tovariša Ignaca Karničnika.

Bojan Bunc: Na dodatno vprašanje ali se bodo ultrapas plošče kljub zaostreni devizni situaciji še nadalje uvažale, dajem naslednje pojasnilo:

Kot smo že v svojem prvotnem odgovoru z dne 3. 9. t. l. navedli, obstoječi devizni režim administrativno ne omejuje uvoza plošč tipa ultrapas in je zato uvoz teh po obstoječih predpisih dovoljen. Za prihodnja leta devizni režim v tem pogledu ne predvideva nobenih sprememb in torej še naprej omogoča uvoz tega artikla. V pogojih sedanje kritične devizne situacije in ostrejšega režima vezanja uvoza z izvozom, pa smo prepričani, da bo predvsem lesna industrija kot glavni potrošnik raje kupovala te plošče na domačem tržišču, kot pa iz uvoza, kolikor bodo pogoji; to je v prvi vrsti cena in kvaliteta domačih plošč, vsaj približno enaki uvoženim. Smatramo pa, da bi bilo tudi v sedanji težki devizni situaciji nepravilno prepovedati uvoz plošč tipa ultrapas in s tem omogočiti proizvajalcem teh plošč monopolni položaj na domačem trgu. Zapiranje trga je že v principu nepravilno in ima lahko za posledico negativni vpliv tako na kvalitetno in ceneno domačo proizvodnjo, kar ima nadaljnji vpliv posebno na možnost konkurenčne proizvodnje za izvoz.

Predsednik Leopold Krese: Kdo želi besedo prosim? Tovariš Karničnik.

Ignac Karničnik: S tem odgovorom sem docela zadovoljen. Tudi s prejšnjim odgovorom sem se zadovoljil, sem pa to vprašanje načel predvsem zaradi tega, ker smo na zadnji seji razpravljali o zaostreni devizni situaciji, ki narekuje vsestransko varčevanje tako z zahodnimi kakor tudi vzhodnimi devizami. Poleg tega pa nam je na zadnji seji pred počitnicami bilo nasvetovano, da proučimo devizno situacijo na naših področjih. V poročilu službe družbenega knjigovodstva pa sem zasledil tudi poročilo o stanju podjetja, ki proizvaja tovrstne plošče. Zato se mi zdi prav, da glede uvoza tistih artiklov, ki jih proizvajamo tudi doma, razmišljamo o ceni take proizvodnje in poiščemo možnosti za izboljšanje in pocenitev take proizvodnje.

Predsednik Leopold Krese: Ima še kdo kakšno vprašanje? Prosim, tovariš Tomažič.

Tomaž Tomažič: Dovolite mi, da kratko načnem dva problema in stavim nekaj vprašanj.

Prvi je problem zdravstvenega varstva samostojnih obrtnikov. K temu je potreben najprej kratek uvod.

Sklad zasebnih obrtnikov je bil ustanovljen na osnovi zvezne uredbe. V okraju Maribor je bil ustanovljen v letu 1956, v ostalih krajih Slovenije pa tekom leta 1957. Sklad je zajemal zdravstveno, invalidsko in pokojninsko zavarovanje, razen tega pa je nudil podpore svojcem obrtnikov. Po izidu zakona o obveznem zdravstvenem zavarovanju je zdravstveno varstvo zasebnih obrtnikov prešlo v splošno zdravstveno zavarovanje okrajnih zavodov za socialno zavarovanje. Tako je socialno zavarovanje prevzelo vse aktivne obrtnike, ni pa prevzelo članov, ki so v tem obdobju bili že upokojeni, oziroma so že prenehali z obrtno dejavnostjo.

Danes nimajo zdravstvenega varstva upokojeni obrtniki niti tisti, ki so že plačevali prispevke za zdravstveno varstvo zavodu za socialno zavarovanje po izidu splošnega zakona o obveznem zavarovanju. Plačevanje za zdravstveno varstvo je bilo obvezno, ni pa bilo tretirano kot odbitna postavka pri odmerjanju dohodnine, kar pa ni v skladu z uredbo o dohodnini. Takšna situacija je privedla glede upokojenih obrtnikov, ki so plačevali v zdravstveni sklad v času aktivnega dela, do tega, da nimajo zdravstvenega varstva in da so prisiljeni obračati se za pomoč občinskim in drugim organom. Ker sklad vzajemne pomoči zasebnih obrtnikov nima več sredstev za zdravstveno varstvo, ki je takšnim obrtnikom še dostikrat potrebno, je ta problem kot zelo pereč treba nujno rešiti. Na osnovi navedenega stavljam Gospodarskemu zboru naslednja vprašanja:

Na kakšen način in v katerem času se predvideva dokončna rešitev zdravstvenega varstva upokojenih obrtnikov?

Na kakšen način in kdaj se bo rešilo zdravstveno varstvo obrtnikov, ki so prenehali z obrtjo zaradi onemoglosti ali starosti?

Zakaj obvezni prispevek za zdravstveno varstvo zasebnega obrtnika ni odbitna postavka pri davčni odmeri?

In slednjič problem, ki bi ga hotel hkrati načeti, je problem pokojninskega in invalidskega zavarovanja zasebnih obrtnikov. Zbornice in skladi so na zahtevo zveznih organov predložili že nešteto osnutkov, vendar to vprašanje še do danes ni bilo rešeno. To deluje seveda nasprotno od intencij splošnega zakona o zasebnih obrtnikih in je eden od zaviralnih momentov razvoja zasebne obrti. Neizpolnjene obljube pristojnih organov, da bo pokojninsko in invalidsko zavarovanje ugodno rešeno z zakonom, so privedle v nemogoč položaj obstoječi sklad, obrtnike pa do tega, da ne verjamejo več tolažilnim obljubam.

Spričo tega postaja nestrpnost glede rešitve tega problema vse večja in se z vse večjo ostrino postavlja vprašanje, kdaj bo izšel novi splošni zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju in ali bo ta vseboval tudi rešitev vprašanja pokojninskega in invalidskega zavarovanja obrtnikov?

Predsednik Leopold Krese: Sodim, da trenutno ni na seji nikogar, ki bi lahko na to vprašanje avtentično odgovoril. Zato predlagam, če se strinjate, da ta odgovor posredujemo Izvršnemu svetu, da njegov predstavnik odgovori na to vprašanje na prihodnji seji. Še kdo prosim? (Nihče.) Če ni več vprašanj, potem zaključujem to točko dnevnega reda.

Hkrati vas obveščam, da je Republiški zbor soglasno sprejel resolucijo o razvoju gradbeništva v naslednjem obdobju, o kateri smo glasovali, kar pomeni, da je bila resolucija v enakem besedilu sprejeta v obeh zborih.

Ker je s tem dnevni red seje izčrpan, zaključujem današnjo sejo. Prihodnja seja bo sklicana pismeno.

(Seja je bila zaključena ob 19.30.)

PROSVETNO - KULTURNI ZBOR

12. seja

(28. septembra 1964)

Predsedoval: I v o T a v č a r ,
predsednik Prosvetno-kulturnega zbora

Začetek seje ob 9. uri.

Predsednik I v o T a v č a r : Tovarišice in tovariši! Začenjam 12. sejo Prosvetno-kulturnega zbora Skupščine SR Slovenije.

Svojo odsotnost sta opravičila samo poslanec Jože Tiran, ki je bolan, in poslanec Branko Babič. Glede na to ugotavljam, da je zbor sklepčen.

Za današnjo sejo predlagam naslednji dnevni red:

1. odobritev zapisnika 11. seja;
2. obravnava analize o izpolnjevanju temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije do 31. 8. 1964;
3. obravnava položaja in problemov radia in televizije;
4. razprava o okvirnem programu dela Prosvetno-kulturnega zbora.

Predlagani dnevni red dajem na glasovanje, oziroma v razpravo. Ima kdo kakšno pripombo? (Ne javi se nihče.) Soglašate z dnevnim redom? (Poslanci se strinjajo.) Menim, da je predlagani dnevni red sprejet.

Pred prehodom na dnevni red obveščam zbor, da je poslanec Dane Debič zastavil pismeno vprašanje v zvezi z zmogljivostmi naših dijaških domov, vendar je predstavnik Izvršnega sveta zaprosil, da bi na zastavljeno vprašanje odgovoril šele na prihodnji seji, da bi lahko v tem času zbral potrebno gradivo in bolj dokumentirano odgovoril na zastavljeno vprašanje.

Prehajamo na 1. točko dnevnega reda, to je na odobritev zapisnika 11. seje Prosvetno-kulturnega zbora.

Ima kdo kako pripombo k zapisniku? (Ne javi se nihče.) Želi kdo kakšno spremembo ali dopolnitev zapisnika? (Ne.) Če ne, menim, da je zapisnik 11. seje odobren.

Prehajamo na 2. točko dnevnega reda, to je na obravnavo analize o izpolnjevanju temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije do 31. 8. 1964.

Analizo je predložil Zavod za gospodarsko planiranje SRS, Izvršni svet pa je k tej točki dnevnega reda določil za svojega predstavnika Ludvika Gabrovška, člana Izvršnega sveta.

Analizo je obravnaval odbor za proučevanje zakonskih in drugih predlogov. Prosim poročevalca tega odbora, da prebere odborovo poročilo. (Poročevalec odbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov, poslanec Ivan Bertoncelj, prebere odborovo poročilo. — Glej priloge.)

Pred začetkom razprave vas obveščam, da sem povabil na današnjo sejo in seveda tudi k udeležbi v razpravi zastopnike Socialistične zveze, Zveze sindikatov in Zveze mladine ter še posebej na željo zastopnike odbora, ki je razpravljal o planu, predsednika upravnega odbora Splošne gospodarske banke SRS in predsednika upravnega odbora Zveze komunalnih bank, ki pa sta mi danes zjutraj sporočila, da se ne utegneta udeležiti naše razprave.

S tem začejam razpravo. Bil sem obveščen, da žele poseči v razpravo s podrobnejšimi obrazložitvami tudi predstavniki pristojnih republiških sekretariatov. Mislim, da je prav, da jim damo možnost, da v začetku dopolnijo analizo še s svojimi ustnimi obrazložitvami.

Prosim tovariša Borisa Lipužiča, republiškega sekretarja za šolstvo, da da obrazložitev.

Boris Lipužič: Tovarišice in tovariši poslanci! V razpravi o analizi izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana Socialistične republike Slovenije v obdobju januar—avgust 1964 želim seznaniti zbor z nekaterimi problemi razvoja šolstva v letošnjem letu, pri čemer bom prikaz stanja na tem področju ilustriral z najnovejšimi podatki, s katerimi razpolaga Republiški sekretariat za šolstvo.

Analiza Zavoda za gospodarsko planiranje še ni mogla vsebovati najnovejših podatkov, zbranih in analiziranih v septembru, na podlagi katerih je mogoče posplošiti tudi nekatere ugotovitve ter nakazati predloge ukrepov, ki bi lahko deloma pospešili realizacijo smernic letošnjega družbenega plana, hkrati pa ustvarili potrebne pogoje za realizacijo nalog v šolstvu, ki si jih bomo v bližnji prihodnosti zastavili za prihodnje leto.

V skladu s smernicami družbenega plana so bila v letošnjem letu okrepljena prizadevanja, da se naš vzgojno-izobraževalni sistem hitreje prilagodi potrebam družbenega in ekonomskega razvoja. Analizirani so bili rezultati šestletne postopne vsebinske reforme osnovne šole ter ugotovljene določene pomanjkljivosti, ki jih še strokovno proučujemo; v zvezi s tem pripravljamo določene izpopolnitve predmetnika in učnega načrta, ki naj bi bile predvidoma uveljavljene v prihodnjem šolskem letu. Republiški sekretariat za šolstvo bo o tem pripravil posebno poročilo za zbor.

Pri postopni reformi gimnazij, ki je zdaj zajela tretji razred, lahko ugotovimo uspešna prizadevanja, tako večine delovnih skupnosti kot tudi ustanoviteljev, da v predvidenem roku ustvarjajo pogoje za verifikacijo in da s tem uresničujejo vzgojno-izobraževalne cilje, ki jih je družba postavila pred reformirano gimnazijo. Z rezultati teh prizadevanj je bil zbor seznanjen na zadnji seji.

Preobrazba vajenskih šol in šol s praktičnim poukom v poklicne šole tudi ni več samo stvar razpravljanj, marveč je v reformni proces zajetih že približno polovica teh šol, pri čemer s šolskimi organi tesno sodelujejo prizadete gospodarske organizacije in gospodarske panoge.

Z letošnjim šolskim letom se je začelo tudi postopno preoblikovanje učiteljskih v gimnazije pedagoške smeri. Višja pedagoška šola v Ljubljani je bila presnovana v Pedagoško akademijo, ustvarjeni so prvi pogoji za izobraževanje učiteljev na strokovnih šolah itd.

V občinah nadaljujejo tudi s prizadevanji za izpopolnitev mreže popolnih osnovnih šol, izboljšujejo pogoje prevoza učencev v šole, ponekod v Ljubljani in v nekaterih drugih krajih pa so začeli s sicer skromnimi poskusi organizacije varstva učencev v okviru celodnevnega bivanja v šoli.

Vsa ta prizadevanja pa spremljajo precejšnje materialne težave, ki resno zavirajo uspešnejšo realizacijo nalog, ki smo si jih zastavili pred več kot šestimi leti s koncepcijo novega vzgojno-izobraževalnega sistema. Prešibke naložbe v šolstvo med dosedanjim uresničevanjem reforme so povzročile zastoje v realizaciji te koncepcije. Novi organizacijski zasnovi ni sledila polnejša vsebinska kvalitativna preobrazba, ker prenizek materialni standard šol ni dopuščal možnosti za temeljito uresničenje vsebinskih nalog reforme. Razlika med vsebinskimi zahtevami in materialnimi možnostmi za modernizacijo šol se je v zadnjih letih povečevala ter je v marsikateri občini privedla ne le do stagnacije, marveč tudi do nazadovanja materialnega standarda šol. Kljub velikim materialnim težavam pa lahko ugotovimo razmeroma precejšen napredek pri uresničevanju reforme, ki je v prihodnje brez izdatnejših družbenih sredstev ne bo mogoče več pospeševati.

Nadaljnega razvoja šolstva ter s tem v zvezi usklajevanja nalog šolstva z naglim družbenoekonomskim razvojem ne bo mogoče v polni meri zagotoviti brez večjega deleža narodnega dohodka za šolstvo, torej brez večjih investicijskih naložb v izgradnjo šol ter brez večjih sredstev za normalno funkcioniranje vzgojno-izobraževalne dejavnosti. Skromna dodatna sredstva, s katerimi občasno intervenirajo ustanovitelji šol, komaj pokrijejo največje vrzeli, ne morejo pa prispevati k učinkovitejšemu reševanju materialne problematike šolstva. Potrebni so odločnejši premiki v vrednotenju šolstva, ki se bodo izražali v zagotovitvi večjih sredstev za financiranje šolstva v celoti, sicer ne bo mogoče uresničiti neogibnih nalog v šolstvu, ki jih je sprejela za obdobje do 1970. leta Skupščina Socialistične republike Slovenije.

Ena izmed prioriternih nalog je nedvomno čimprejšnja odprava tretje izmene v osnovnih šolah, ki hromi normalen pouk. V primerjavi s preteklim šolskim letom, ko smo imeli 44 osnovnih šol s 114 oddelki in 3495 učenci v tretji izmeni, je sedaj prizadetih s tretjo izmeno 39 šol, pri čemer pa se je povečalo število oddelkov v tretji izmeni na 134, število učencev pa na 4316. Pri tem niso upoštevani učenci, ki so zaradi tretje izmene oškodovani pri pouku v prvi in drugi izmeni. To pomeni, da se je sicer znižalo število teh šol, pojavljale pa so se nekatere nove šole, katerim se bodo pridružile v prihodnjem letu še nekatere, če ne bo zagotovljenih investicijskih sredstev za izgradnjo novega šolskega prostora. Štiri od 39 šol bodo predvidoma do konca leta 1964 oziroma v letu 1965 dobile nove prostore in bodo odpravile tretjo izmeno, za ostale pa še ni nikakih zagotovil za izboljšanje stanja.

V letu 1964 je bilo zgrajenih oziroma v bližnji prihodnosti bo odprtih 19 novih osnovnošolskih objektov s 184 učilnicami; popravili in preuredili pa so 11 šol z 52 učilnicami. Tako bomo v letu 1964 pridobili 35 400 novih kvadratnih metrov šolskega prostora. Če primerjamo zgrajeni šolski prostor s predvidevanji glede novega osnovnošolskega prostora v letu 1964, ki so ga želele zgraditi

in ga planirale občinske skupščine, potem lahko ugotovimo znatno zaostajanje za željami in potrebami pri investicijski izgradnji šolstva.

V okviru dosedanje delitve med družbeno-političnimi skupnostmi, občine niso imele dovolj zbranih sredstev, ki bi omogočila začetek gradnje novih šol oziroma hitrejšo dograditev objektov. Če primerjamo predvideno realizacijo izgradnje šolskega prostora s predvidevanji občin in Republiškega sekretariata za šolstvo ter s smernicami za perspektivni razvoj šolstva, kakršnega je načrtala Skupščina SRS, potem bo po oceni Republiškega sekretariata za šolstvo letos zgrajenega le okoli 60 % potrebnega prostora za osnovne šole, predvidenega za izgradnjo v letu 1964.

Republika je v okviru svojih možnosti pomagala z dolgoročnimi posojili pod ugodnimi pogoji v znesku 421 milijonov dinarjev 17 šibkejšim občinam pri dozidavah, adaptacijah in pri začetku gradnje 19 osnovnošolskih objektov. Prav tako je z republiškim posredovanjem dobilo kratkoročna posojila pri komunalnih bankah 9 občin v skupnem znesku okoli 600 milijonov dinarjev. Nekatere druge občine pa so prav tako dobile manjša posojila pri svojih področnih komunalnih bankah po svojih lastnih dogovorih.

Vsa ta sredstva skupaj z zbranimi proračunskimi sredstvi niso zadoščala za izgradnjo predvidenega prostora, zlasti ker so se v letošnjem letu precej zvišale tudi cene v gradbeništvu. Po oceni Republiškega sekretariata za šolstvo bi bilo treba letos še najmanj 350 milijonov dinarjev, da bi pomagali z dolgoročnimi krediti posameznim občinam pri dograditvah in adaptacijah šolskih objektov, s katerimi bi omilili tretjo izmeno in zagotovili boljše higienske pogoje za šolanje učencev.

Precej slabše je stanje v zvezi z izgradnjo novih površin za šolstvo II. stopnje. Zdaj je v izgradnji 6 novih objektov oziroma zidav novih traktov, s čimer bo v prihodnjem letu dobilo šolstvo II. stopnje 63 novih učilnic. Preurejajo in adaptirajo tudi nove prostore za laboratorije in kabinete ter delavnice pri posameznih gimnazijah. Pomanjkanje kapacitet šol II. stopnje je zelo pereče, saj je bilo v letošnjem šolskem letu odklonjenih 1185 absolventov osnovnih šol, sprejetih v 1. razrede šol II. stopnje pa po predhodnih podatkih okoli 18 100 učencev. V zvezi z možnostjo šolanja na II. stopnji so zlasti pereč problem domovi za učence, ki v zadnjem letu niso pridobili novega prostora ter bo zato treba posvetiti temu problemu posebno skrb.

Neurejene življenjske razmere učencev v šolah II. stopnje se izražajo tudi v štipendiranju, ki je v preteklem šolskem letu zajemalo komaj 15 % vseh učencev šol II. stopnje. Največ štipendistov je še na učiteljskih in na tehničnih šolah, najmanj pa na gimnazijah. Povprečna štipendija na šolah II. stopnje je 9000 dinarjev. Republiški sekretariat za šolstvo je v juniju seznanil predstavnike za šolstvo pristojnih organov občin s problematike štipendiranja in jim priporočil povečanje števila in višine štipendij za učence šol II. stopnje. Rezultatov prizadevanj za izboljšanje štipendiranja še ni mogoče v celoti oceniti.

V družbenem planu je med drugim postavljena tudi naloga glede postopne uvedbe brezplačnih učbenikov. Ker je večina občin menila, da je letos še več bolj perečih materialnih problemov, npr. zagotovitev brezplačnih prevozov v šole, zagotovitev sredstev za znižanje cene šolskim malicam itd., kot pa so učbeniki, je Republiški sekretariat za šolstvo pripravil priporočilo, po katerem naj bi v občinah za prihodnje leto zagotovili potrebna sredstva in začeli s postopnim uvajanjem brezplačnih zalog osnovnošolskih učbenikov, s katerimi bi zajeli osmi razred do leta 1970.

Povečala se je tudi proizvodnja učil, ki jih osnovne šole kompletirajo na podlagi posebnega seznama Zavoda za napredek šolstva SRS, ki vsebuje tudi okvirne normative za učila, namenjena pouku posameznih predmetov. Učila, ki jih ne izdelujemo doma, zlasti za fizikalne in kemijske laboratorije v gimnazijah, bomo letos uvozili iz Nemške demokratične republike, za kar so zagotovljena sredstva šol in sklenjene pogodbe.

V letošnjem letu je Republiški sekretariat za šolstvo izvedel več ukrepov tudi za izboljšanje kadrovskega stanja. Uvajamo enoten sistem izobraževanja učiteljev za osnovne šole na pedagoških akademijah v Ljubljani in Mariboru. Za ljubljansko pedagoško akademijo so že v izdelavi načrti za gradnjo in tudi lokacija je odobrena. Tako bi začeli z gradnjo pedagoške akademije prihodnjo pomlad.

Obe višji šoli sta osnovali tudi oddelek za izobraževanje učiteljev na strokovnih šolah; doslej je prijavljenih 130 slušateljev za redni študij in 80 slušateljev za izredni študij. Okrepljen je tudi oddelek za defektologijo na ljubljanski pedagoški akademiji. Razen tega bo organiziran v Ljubljani center za izredni študij II. stopnje Visoke defektološke šole iz Zagreba, ki že ima 30 slušateljev ter več centrov obeh pedagoških akademij za izredni študij učiteljev, ki so že zaposleni in bi si hoteli pridobiti višjo izobrazbo. V prve letnike gimnazije s pedagoško usmeritvijo se je letos vpisalo 475 učencev; na obeh pedagoških akademijah je doslej vpisanih v prvi semester 286 rednih in 467 izrednih študentov. Na oddelke filozofske in biotehniške fakultete, ki dajejo usposobljenost za učiteljski poklic, se je vpisalo v prve letnike okoli 430 slušateljev.

Kot kaže, se je zanimanje za pedagoški poklic nekoliko izboljšalo, kar je nedvomno tudi rezultat načrtnješe kadrovske politike in štipendiranja občin, čeprav nam hkrati iz nekaterih občin sporočajo, da ni med mladino interesa za štipendije, namenjene usposabljanju za pedagoški poklic.

Občutno je še vedno pomanjkanje osnovnošolskih učiteljev za predmetni pouk, pri katerem je nad 1300 neustrezno zasedenih mest. Precejšnje število učiteljev iz prakse si želi pridobiti višjo izobrazbo na pedagoški akademiji, da bi se usposobili za predmetni pouk.

Kot sem že uvodoma poudaril, neurejeno financiranje, oziroma premajhna sredstva, ki so namenjena šolstvu, povečujejo kadrovske in materialne probleme v šolah, zaradi česar je ogrožena kvaliteta pouka in realizacija vzgojno-izobraževalnih smotrov. Delež šolstva, vključno visoko šolstvo, je v proračunski potrošnji občin, okrajev in republike znašal v letu 1962 37,5 %, v letu 1963 38,3 %, v letu 1964 pa bo znašal predvidoma 38,6 %. Vsa ta sredstva ne zadostujejo za normalno funkcioniranje šolstva. Tako bi bilo treba npr. 14 milijardam dinarjev, kolikor jih bodo letos dale občine za vzdrževanje osnovnih šol, v prihodnjem letu, po izračunih potrebnih sredstev na podlagi minimalnih materialnih normativov za osnovno šolstvo, dodati še okoli 10 milijard dinarjev, če bi hoteli zagotoviti takšen minimum sredstev za osnovno dejavnost obveznega šolstva, ki zagotavlja določen standard vzgojno-izobraževalnega dela.

Po priporočilu Izvršnega sveta Skupščine SRS občinskim skupščinam so se osebni dohodki učnega kadra sicer nekoliko izboljšali, vendar v mnogih občinah še niso zadovoljivi. Občinske skupščine so v letu 1964 namenile za osnovno dejavnost šol več sredstev, kot v preteklem letu, vendar je bilo povečanje zelo različno od občine do občine: od 1 % do 52 %. V povprečju so se sredstva za osnovno dejavnost šol povečala za 20 do 25 %. Ta večja sredstva so bila v pretežni meri namenjena povečanju osebnih dohodkov. Tako se je znova poslab-

šalo razmerje med osebnimi in materialnimi izdatki, saj znaša v 13 občinah od 94 : 6 do 90 : 10, v 22 občinah se giblje od 89 : 11 do 85 : 15, v 16 občinah od 84 : 16 do 82 : 18, ter le v 11 občinah od 80 : 20 do 76 : 24.

Po anketi Republiškega sekretariata za šolstvo je bil v septembru najnižji osebni dohodek učitelja 27 300 dinarjev, najvišji pa 72 000 dinarjev; v aprilu je znašal ta najnižji osebni dohodek 22 100, najvišji pa 56 800 dinarjev. Pri predmetnih učiteljih je v septembru ta razpon med 32 600 in 72 000 dinarjev; v aprilu pa od 26 200 do 65 000 dinarjev. V septembru se gibljejo osebni dohodki pri profesorjih med 32 300 in 76 000 dinarji, v aprilu pa med 29 400 in 75 000 dinarji. Povprečni dohodki učiteljev v posameznih občinah pa se gibljejo od 34 000 do 52 000 dinarjev, predmetnih učiteljev od 37 000 do 59 500 dinarjev in profesorjev od 38 000 do 65 000 dinarjev. Razlike med posameznimi občinami so velike, tako v nekaterih občinah najvišji osebni dohodek učitelja pomeni najnižji osebni dohodek učitelja v drugi občini.

Zadnje povečanje osebnih dohodkov od 1500 do 3000 dinarjev je 30 občin urejalo z rebalansom proračuna, v 16 občinah bodo zagotovljena dodatna sredstva iz rednega priliva proračunskih dohodkov, 10 občin je v anketi navedlo kot edino možnost za povečanje osebnih dohodkov sprostitev 10 % obvezne proračunske rezerve in le v 6 občinah bodo zvišali dohodek iz planiranih sredstev, s katerimi razpolagajo sami občinski skladi za šolstvo. Kumulativno povprečje osebnega dohodka učnega osebja v osnovnih šolah v prvih šestih mesecih letošnjega leta se je povečalo za 15,7 % v primerjavi z istim obdobjem preteklega leta. Pri učnem osebju šol druge stopnje se je povečalo za 20,4 %, medtem ko se je v večini ostalih negospodarskih dejavnosti povečalo od 24 % do 32 %, v celotnem sektorju pa za 23,2 %.

Menim, da bo treba v bližnji prihodnosti v razpravi o delitvi sredstev med družbeno-političnimi skupnostmi in o financiranju šolstva ter ob obravnavanju usmerjanja investicijskih sredstev v prihodnjem letu, zagotoviti ustreznejši delež sredstev za šolstvo, tako v proračunih družbeno-političnih skupnosti kot tudi v bančnem kreditnem potencialu za investicije v šolstvo; sicer ne bo mogoče pričakovati bistvenih kvalitativnih in kvantitativnih premikov v šolstvu, ki jih terja družbeni razvoj. Samo z mašenjem najglobljih vrzeli ne bo mogoče uspešno rešiti materialnih problemov.

Republiški sekretariat za šolstvo ima pripravljen organizacijsko-operativni program za investicijsko izgradnjo šolstva v letu 1965, ki terja znatna sredstva: okoli 18 milijard dinarjev. S tem bi začeli odločneje izboljševati materialni položaj šolstva v naši republici, tako odpravo tretje izmene in ustvarjanje pogojev za celodnevni program bivanja v šoli kot tudi izgradnjo kapacitet v šolstvu druge stopnje, posebnem šolstvu, dvojezičnem šolstvu ter šolstvu italijanske narodnosti. Hitro izgradnjo bo mogoče zagotoviti s serijsko standardizirano gradnjo, ki jo pripravljamo, vendar pa bo treba čimprej vedeti, s kolikšnimi investicijskimi sredstvi bo dejansko mogoče razpolagati, da bi lahko najkasneje v novembru zagotovili potrebno proizvodnjo gradbenih elementov in drugega materiala.

Upam, da bo mogoče v bližnji prihodnosti v okviru materialnih možnosti družbe najti ustrezne rešitve, ki bodo zagotovile hitrejšo in kvalitetnejšo rast šolstva.

Predsednik Ivo Tavčar: Besedo ima tovariš Radko Polič, pomočnik republiškega sekretarja za kulturo in prosveto.

Radko Polič: Dovolite, da k analizi, ki je danes v razpravi, v imenu Republiškega sekretariata za kulturo in prosveto povem nekaj misli in podatkov.

V zvezi s spremljanjem realizacije družbenega plana za leto 1964 je Republiški sekretariat za kulturo in prosveto posvetil posebno pozornost problemu financiranja kulturnih dejavnosti, posebno materialnim problemom ustanov s področja kulture, zlasti osrednjih nacionalnih institucij.

Ugotovitve kažejo, da so finančna sredstva, ki so jih letos sprejele te ustanove za svojo dejavnost, ponovno le tolikšna, da omogočajo samo delno, oziroma samo minimalno izpolnjevanje njihovih delovnih programov. To velja tako za ustanove s področja kulture, ki jih financirajo občine oziroma kraji, kot tudi za tiste, vendar pri teh v manjši meri, ki jih financira republika.

Osrednje nacionalne institucije s področja kulture so dodatno prejele od letošnjem prvem rebalansu republiškega proračuna za osnovno funkcionalno dejavnost 30 milijonov dinarjev, s čimer se je njihova situacija delno popravila. Sekretariat pa je pripravil predlog, naj bi pri predvidenem drugem rebalansu republiškega proračuna te ustanove dobile za svojo dejavnost še 20 milijonov dinarjev. S tem bi bil njihov letošnji delovni program, izražen v funkcionalnih izdatkih v skupnem znesku 151 milijonov dinarjev, dosežen 78 %. Treba pa je povedati, da je polovico teh sredstev ali 76 milijonov dinarjev dal republiški sklad za pospeševanje kulturnih dejavnosti.

Republiški sekretariat za kulturo in prosveto si je želel v tem letu ustvariti tudi čim objektivnejšo podobo o tem, koliko narodnega dohodka pravzaprav gre v naši republiki za kulturo. Najprej so bili vzorčno zbrani podatki v šestih občinah, v nadaljevanju te akcije pa bo sekretariat zbral podatke vseh občin v Sloveniji. Iz doslej zbranega gradiva iz 56 občin je razvidno, da so bila v letu 1963 porabljena za redno dejavnost in investicije v ustanovah s področja kulture sredstva, ki znašajo pol odstotka narodnega dohodka. Že na prvi pogled najbrž lahko ugotovimo, da so to resnično skromna sredstva. Sicer pa bomo lahko objektivno primerjali šele takrat, ko bomo na osnovi zahtev s področja kulture v sedemletnem planu in planiranega narodnega dohodka v tem razdobju ugotovili delež, ki ga področje kulture za svojo pravilno rast, bolje, pospešeno dohitevanje zamujenega, potrebuje, s tistim, kar bo dejansko dobilo.

Zvišanje povprečnih osebnih dohodkov zaposlenih na področju kulture od 42 092 dinarjev v letu 1963 na 43 296 dinarjev v prvih štirih mesecih tega leta, nam da indeks 103, kar kaže, da osebni prejemki v zavodih s področja kulture niso usklajeni s porastom življenjskih stroškov.

Posebej smo obravnavali to vprašanje v nacionalnih institucijah, kjer je kvalifikacijski sestav osebja izredno visok. Tu je bilo povprečje osebnih dohodkov v prvih petih mesecih tega leta 45 363 dinarjev. Ne le primerjava z gospodarstvom, temveč tudi z osebnimi dohodki v višjih in visokih šolah, kjer je podoben kvalifikacijski sestav, kaže, da so povprečni osebni dohodki v zavodih s področja kulture občutno nižji, kot v višjih in visokih šolah; indeks je 82.

Republiški sekretariat za kulturo in prosveto si seveda prizadeva, da bi se osebni dohodki v institucijah s področja kulture primerno zvišali. Posebno kritično stanje v Slovenskem narodnem gledališču in Slovenski filharmoniji se je delno popravilo, ko sta obe ustanovi prejeli za zvišanje osebnih prejemkov 55 milijonov, od tega 14 milijonov dinarjev iz republiške proračunske rezerve. Podobno bo treba uskladiti osebne dohodke v drugih nacionalnih institucijah s področja kulture; zato sekretariat predlaga, naj bi te prejele v predvidenem

rebalansu republiškega proračuna še 40 milijonov dinarjev, s čimer bi se njihovi osebni dohodki dvignili v drugem polletju tega leta povprečno za 15 %. Predvidevamo, da bi se z vsemi dodatnimi sredstvi v 14 nacionalnih institucijah s področja kulture osebni dohodki letos dvignili povprečno za 23 %, ali v znesku povprečno na 52 136 dinarjev.

Spričo pomanjkanja sredstev in še posebej spričo pomanjkanja strokovnih kadrov seveda niso in ne bodo mogla biti uresničena priporočila letošnjega družbenega plana, ki je predvideval povečanje razvoja najširše kulturno-prosvetne dejavnosti, več gledaliških in koncertnih gostovanj ter povečano skrb za kulturno vzgojo. Kvantitetna raven radijskega in televizijskega programa, o čemer bo danes še posebej beseda v tem zboru, se niža; filmska proizvodnja bo dosegla zaradi zboru znanih vzrokov komaj planirano polovico, vložena sredstva za modernizacijo kinematografske mreže znašajo komaj kakšen odstopek od planiranih potreb. Gledaliških in glasbenih gostovanj je bilo manj kot v istem obdobju lanskega leta. Eden od vzrokov za skrčena gostovanja so tudi neustrezni prostori za kulturno in glasbeno dejavnost v občinskih središčih in drugih krajih, katerih izgradnja je letos, tako kot prejšnja leta, ostala na mrtvi točki. Glede na velike potrebe in glede na zaostajanje naših knjižnic v primerjavi z drugimi deželami, moramo prav tako ugotoviti, da tudi v letošnjem letu ni bilo bistvenih premikov. Kljub temu, da npr. zakon o knjižnicah velja že tri leta, je do danes registriranih šele 30 občinskih matičnih knjižnic, to je 48 %; pa še od teh jih ima pogoje za izvrševanje matične službe le 12. Zaščita in obnova kulturnih spomenikov se je v letu 1964 razmahnila, čeravno je mreža spomeniško-varstvenih zavodov še šibka, njihovo financiranje pa neurejeno. Dovolj zgovoren je podatek, da za obnovo spomenikov letos ni bilo na razpolago niti 10 % predvidene vsote.

Skratka, podoba res ni roznata, pa tudi ne prečna. Ob tem, kar je bilo vendar storjenega in še bo do konca leta, in ob perspektivi predvidenih premikov v delitvi narodnega dohodka, ki obetajo večja sredstva za družbene službe in v tem okviru tudi za področje kulture, je vendarle osnova za optimizem.

Predsednik Ivo Tavčar: Besedo ima tovariš Mirko Tušek, republiški sekretar za raziskovalno delo in visoko šolstvo.

Mirko Tušek: Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši poslanci! Dovolite, da v razpravi o izpolnjevanju družbenega plana Socialistične republike Slovenije v prvih osmih mesecih letošnjega leta sodelujem in dopolnim predloženi material še z nekaterimi konkretnimi ugotovitvami in podatki, ki zadevajo področje visokega šolstva in raziskovalnega dela.

Celotnega stanja in problematike visokega šolstva v svoji kratki razpravi ne morem zajeti. Republiški sekretariat za raziskovalno delo in visoko šolstvo obdeluje to problematiko v posebnem poročilu, ki ga bo meseca oktobra predložil Skupščini v obravnavo. V današnji razpravi se bom omejil samo na nekaj ugotovitev, ki so značilne predvsem za pravkar pretečeno obdobje.

Z ustavnimi načeli o samoupravljanju vseh delovnih organizacij so dane nove možnosti za razvoj samoupravljanja in za družbeno osamosvajanje tudi na področju visokega šolstva. Zato so vse visokošolske institucije v tem letu, ko so pripravljale nove statute, ugotavljale najprimernejše oblike upravljanja, ki se naj uzakonijo v njihovih statutih; problemi, ki so se pri tem odpirali, so

kmalu pokazali svojo zapletenost, predvsem pa specifičnost posameznih visokošolskih zavodov. Določena vprašanja so bila toliko teže rešljiva, ker na tem področju ni dovolj zakonskih in izvršilnih predpisov, na katere bi se lahko opirali pri reševanju teh vprašanj. Mnoge rešitve, ki zadevajo organe upravljanja na fakultetah, višjih in visokih šolah ter na umetniških akademijah, so različne, kar se nam zdi prav, saj je le na ta način možno upoštevati specifičnosti posameznih šol. Vendar se s statuti niso visoke šole samo prilagodile načelom samoupravljanja, ampak so z njimi na novo uvajale in urejale razne študijske zadeve tako, da bi lahko v večji meri kot doslej zadovoljevale potrebe po kvalificiranih strokovnih kadrih na raznih področjih.

Novosti, za katere so se visokošolski zavodi odločili in je treba nanje opozoriti, so predvsem tele:

Nove študijske smeri so uvedle predvsem višje šole. Tako je Pedagoška akademija v Mariboru ustanovila predmetne skupine za madžarski jezik, za likovni pouk, za glasbo, za biologijo in kemijo, za telesno vzgojo in za učitelje praktičnega pouka; Višja šola za zdravstvene delavce oddelek za sanitarne tehnike in oddelek za delovne terapevte; Višja tehniška šola v Mariboru odsek za kemijo, pri Višji upravni šoli v Ljubljani pa je formiran oddelek za statistiko in analitiko.

Akademija za gledališče, radio, film in televizijo razširja študij, pač v skladu z novo uzakonjeno nalogo te akademije, še na radijsko, filmsko in televizijsko igro, režijo in dramaturgijo, na filmsko in televizijsko snemanje ter na scenografijo in kostumografijo, Akademija za likovno umetnost pa je formirala nova oddelka za konservatorstvo in restavratorstvo ter za likovno pedagogiko, posebej pa uvaja še študij za monumentalno slikarstvo, za malo plastiko in medaljerstvo ter za keramiko.

Na Visoki šoli za politične vede se je v tekočem študijskem letu pričel študij novinarstva. Pet fakultet in ena visoka šola so uvedle na novo študij na tretji stopnji.

Druge pglavitne novosti, ki naj bi pospeševale reformo visokošolskega študija, omenjam le na kratko. Gre za formiranje študijskih skupnosti, ki jih tvorijo študentje in učitelji, kar pomeni, da so tudi študentje dejavni činitelji v učni funkciji šole. V večji meri so uvedene svobodne katedre, katerim naj bi se dalo v dejanski praksi res primerno vsebino, kar bo pomenilo pomembno obliko dopolnilnega izobraževanja študentov. Tudi natančnejša določila glede vpisnih pogojev in sprejemnih izpitov ter določila o sestavi in delu svetov letnikov bodo lahko zagotovila primernejše pogoje študijskega procesa na naših visokošolskih zavodih.

Ker pripravlja naš sekretariat, kot sem že v uvodu omenil, posebno analizo dosedanjih rezultatov študijske reforme, se na tem mestu ne morem spuščati v podrobnosti vseh določil, ki jih vsebujejo sprejeti statuti. Moram pa reči, da je na marsikaterem šolskem zavodu z njim storjen resen korak k prizadevanju, dobiti čim bolj ustrezno šolo za ustrezno vrsto strokovnjakov.

Materialna preskrbljenost študentov med šolanjem je nedvomno eno izmed pglavitnih vprašanj v okviru celotne problematike visokega šolstva. Zaostajanje v urejanju materialne osnove študentov bi vsekakor močno zmanjševalo učinek vseh drugih naporov za doseg boljših rezultatov v izobraževanju visokošolskih kadrov, tako v kvantitativnem kot v kvalitativnem pogledu. Ker se je zaradi stalnega naraščanja življenjskih stroškov v letošnjem letu zelo zaostriilo prav vprašanje materialnega položaja študentov, so pristojni organi posvetili

reševanju teh problemov še posebno pozornost. Ker predstavljajo štipendije še vedno najvažnejšo obliko materialne pomoči študentom, je zastoj v gibanju štipendij, tako po številu kot po višini, občutno prizadel življenjski standard študentov. Po podatkih, ki se nanašajo na 31. december preteklega leta, je prejemale štipendije 33,7 % vseh rednih študentov, povprečna mesečna štipendija pa je znašala 12 390 dinarjev. Priporočila Glavnega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva in pa ukrepi Izvršnega sveta so do konca letošnjega študijska leta tele rezultate: število štipendij je naraslo za 363 ali za 10,5 %, višina štipendij pa se je dvignila v povprečju za 2290 dinarjev ali za 18,4 %. Učinkovito se reagirali na poziv na zvišanje štipendij predvsem republiški organi, ki so dvignili znesek mesečne štipendije na povprečno 19 000 dinarjev. Vendar znašajo njihove štipendije le 5 % skupnega števila vseh štipendij v republiki. Nadejam pa se, da se bo polni učinek storjenih ukrepov pokazal šele v študijskem letu 1964/65. Delovne organizacije vseh področij se bodo pač morale v večji meri zavedati, da je skrb za lastne kadre eden glavnih pogojev njihovega nadaljnega razvoja.

V tekočem študijskem letu je dobila trdnjšo osnovo tudi nova institucija za materialno pomoč študentom: študijska posojila. V ta namen je bilo na razpolago 147 milijonov dinarjev. Povprečni mesečni obrok je bil v tem letu 6000 dinarjev, 1797 pa je bilo koristnikov tega posojila. Uvedeni kreditni sistem se še ni mogel v polni meri uveljaviti, ker fond še vedno nima dovolj tekočih razpoložljivih sredstev. Da bi lahko posojilni fond v večji meri prispeval k reševanju materialnih skrbi študentov in da bi se realizirala predvidena stimulacija v obliki odpisa dela posojila na podlagi študijskega uspeha, bo treba še v letošnjem letu zagotoviti znatno višja sredstva v ta namen.

Zelo pomembno, če ne najpomembnejšo obliko pomoči študentom pomeni zagotovitev primernega stanovanja in prehrane v študentskih domovih. Čeprav smo v obdobju zadnjih štirih let pridobili 500 novih postelj, nismo uspeli omiliti kronično pomanjkanje stanovanj za študente. Danes ocenjujejo te potrebe na 6000 postelj, dejansko pa razpolagamo le z 2500 posteljami. Razlogi, ki govore za pospešeno gradnjo stanovanj za študente, niso samo v tem, da lahko sedaj nudimo oskrbo v domovih le dobri tretjini študentom s stalnim bivališčem izven visokošolskih središč, to je Ljubljane in Maribora, temveč tudi v tem, da bi se omogočil v večji meri študij na visokih šolah mladini s podeželja. Podatki namreč kažejo, da dajejo mestne občine Ljubljane in Maribora, ki predstavljajo 23 % prebivalstva republike, kar 42 % vseh študentov na visokih šolah. Povečana kapaciteta študentskih domov in menz je tudi v znatni meri prispevala k zmanjšanju osipanja študentov in zboljšanju študijskih rezultatov. Izkušnje nekaj let namreč kažejo, da več kot 90 % študentov, ki stanujejo v domovih, zelo uspešno študira in stalno izpolnjuje vse pogoje za vpis v višji letnik študija. Že v letošnjem letu se bodo povečale kapacitete študentskih domov, predvsem pa so že storjene priprave za obsežnejše gradnje v letu 1965 in v prihodnjih letih. Sedaj je v gradnji študentski dom v Ilirski ulici v Ljubljani, v katerem bo 180 postelj in prostor Zavoda za zdravstveno varstvo študentov. Po predvidevanjih bo vseljiv novembra tega leta. Pripravljena je gradnja stolpnice v Trubarjevi ulici, ki naj bi imela za 300 postelj, iz republiškega šolskega sklada pa je zagotovljenih nadaljnjih 100 milijonov dinarjev za pripravljala dela za gradnjo dveh stolpnice v študentskem naselju v Ljubljani, kar naj bi dalo 540 novih postelj. V Mariboru bo prav kmalu, menda še oktobra, vseljiv prvi objekt novega študentskega naselja, ki bo imelo tri poslopja in skupno 550 postelj.

Drug pereč problem študentskih domov in menz je njihovo financiranje. V naši republici se domovi sami financirajo. Iz oskrbnine, ki jo plačujejo študenti, se ne krijejo le tekoči stroški obratovanja in amortizacija inventarja, temveč tudi polna amortizacija osnovnih sredstev, razen zgradb. Zato je letošnje naglo naraščanje cen, zlasti živilom, premogu in elektriki, nadalje, nujno povečanje osebnih dohodkov delavcem, zaposlenih v domovih in menzah, in končno, tudi znatno povečana amortizacija uslug domov, njihove ekonomske cene toliko povišalo, da jim študentski žepi niso bili kos.

Z namenom, da se prepreči zvišanje oskrbnine, sta iz republiških virov dobila oba ustrezna študentska domova v Ljubljani letos 45 milijonov dinarjev dotacij. Ta znesek bi zadostoval, da se obdrži oskrbnina nespremenjena do konca leta 1964, toda ponovne podražitve po prvem juniju so porušile z dotacijo doseženo ravnovesje finančnih načrtov domov in menz. V maju je ekonomska cena oskrbnine v študentskem naselju zrasla od 10 000 na 15 400 dinarjev, v akademskem kolegiju pa od 9370 na 12 500 dinarjev. V septembru pa se je ta cena že dvignila na 17 300 dinarjev v naselju in na 15 500 dinarjev v akademskem kolegiju. Enaki premiki so nastali tudi v drugih študentskih domovih. Narasle stroške bo treba kriti z novo dotacijo, delno pa z zvišanjem oskrbnine, in sicer v določenem razmerju z doseženim zvišanjem štipendij in študijskih posojil.

Ob problematiki financiranja domov, ki je postala aktualna zlasti v letošnjem letu, zlasti zaradi vloge študentskih domov za učinkovito in kvalitetno izobraževanje visoko kvalificiranih kadrov ter tudi zaradi političnega in socialnega vidika problema, se postavlja v ospredje presoja sedanjega načina financiranja domov, in to v smeri trajnejše udeležbe družbenih sredstev v njihovem vzdrževanju in poslovanju.

Kar zadeva poslovanje republiškega sklada za šolstvo, ki financira osnovno in investicijsko dejavnost na področju visokega šolstva, menim, da bo po predvidevanjih imel v letu 1964 za 640 milijonov dinarjev več dohodkov, kot jih izkazuje njegov finančni načrt. Zato je že do 20. septembra tega leta realiziral sklad 6057 milijonov dinarjev dohodkov, kar pomeni 77 % planiranih celotnih letnih dohodkov. Porazdeljevanje sredstev za osnovno dejavnost poteka normalno ter se nakazuje šolam po dvanajstinah. V prvotnem finančnem načrtu sklada za šolstvo za tekoče leto so bili izdatki predvideni v višini 4654 milijonov dinarjev. Glede na utemeljene zahtevke posameznih šol in pa zato, ker je z republiškim rebalansom ter prej prikazanim večjim dotokom bilo možno realizirati zahtevke, je upravni odbor sklada razdelil še dodatnih 416 milijonov dinarjev. Ta sredstva so bila namenjena predvsem za izenačenje osebnih dohodkov nekaterih šol z ostalimi zavodi, za razširjeno dejavnost, za modernizacijo pouka in za študij na tretji stopnji. Na ta način bi v letošnjem letu v primerjavi z lanskoletnimi sredstvi šolski sklad financiral visokošolsko dejavnost s približno 25 % večjim zneskom.

Poraba investicijskih sredstev po stanju 29. septembra 1964 izkazuje 58-odstotno potrošnjo. Investicijska sredstva se namreč ne črpajo enakomerno, temveč sunkovito, ker predlagajo izvajalci del svoje obračune tromesečno. Znatni porast porabe investicijskih sredstev moremo torej pričakovati ponovno v mesecu oktobru. Omenjam, da je v letošnjem letu namenil sklad, vključujoč še naknadne zahtevke in rebalans, 2 milijarde 400 milijonov dinarjev za investicije, kar bi pomenilo proti lanskoletnim zneskom v ta namen 60 % povečanje. Upravni odbor sklada po posebni službi neprestano zasleduje gradnje in

s tem vezano črpanje sredstev, prav z namenom, da bi ob koncu leta bilo čim manj neizkoriščenih sredstev. Kljub temu pa bodo seveda določeni obračuni predloženi šele v zadnjem mesecu in likvidirani v prvih tednih prihodnjega leta, tako da bo računski prikaz še vedno izkazoval določene zneske, ki še niso bili obračunani; vendar to ne pomeni, da ta sredstva dejansko niso bila že angažirana.

Pri izvajanju investicijske politike se je upravni odbor držal zadevnih smernic republiškega družbenega plana in skrbel, da se financirajo predvsem že začete gradnje in gradnje, ki jih sofinancirajo še drugi interesenti. Nekatere nove gradnje, za katere v finančnem načrtu sklada ni bilo določenih sredstev, je sklad financiral z bančnim kreditom. Gre za Višjo šolo za zdravstvene delavce v Ljubljani in pa za fakulteto za strojništvo. To omenjam zaradi tega, ker se je v letošnjem letu banka prvič angažirala neposredno tudi pri financiranju investicij na področju visokega šolstva.

V poročilu o izpolnjevanju plana, ki je danes v obravnavi, so omenjeni tudi štirje raziskovalni inštituti, ki so bili ustanovljeni v letošnjem letu. Pri tem je pomembno to, da gre za inštitute, ki so jih ustanovile gospodarske organizacije. Tesna povezava takih raziskovalnih organizacij z matičnimi podjetji bo namreč omogočila, da bodo lahko uspešno reševali aktualne probleme podjetij in svoje izsledke neposredno prenašali v prakso. Vendar, ta konstatacija še vedno ne pomeni, da se je ena izmed osnovnih smernic družbenega plana, to je razvijanje raziskovalne dejavnosti in uporabljanja rezultatov raziskovalnega dela v samih proizvodnih organizacijah, že uresničila. Na tem področju je treba še vedno naglasiti, zlasti zaradi tega, ker v letošnjem letu ne zaznamujemo novih predlogov za formiranje raziskovalnih institucij v samih proizvodnih organizacijah, da je odnos naše proizvodnje do raziskovalnega dela še vedno razmeroma šibak. Čeprav štejemo danes v Sloveniji 51 registriranih raziskovalnih organizacij, pa za nekatera področja in stroke, čeprav so po svojem obsegu in razvitosti zelo pomembne, še nimamo raziskovalnih organizacij, pa tudi možnosti za vključitev že obstoječih inštitutov v raziskovalno dejavnost ni. Tako je še vedno odprto vprašanje raziskovalnega dela na področju industrije usnja, kovinske predelovalne industrije, lesne industrije, barvne industrije, predvsem aluminija ter živilske industrije; pa tudi grafična industrija bi morala razvojnim raziskavam posvečati večjo pozornost. Tudi na področju prometa ni nujno potrebnih raziskav. Za večino navedenih področij in strok tudi v ostalih republikah ne obstojajo ustrezne raziskovalne organizacije ter je zato formiranje takih institucij v naši republiki tembolj upravičeno in nujno.

Na koncu omenjam še to, da je področje raziskovalnega dela takšno, da ga je razmeroma težko prikazovati številčno na tako kratka razdobja, kot je polletno ali pa osemmesečno izpolnjevanje letnega družbenega načrta. Sistem službe družbenega knjigovodstva pri narodni banki ni prilagojen za potrebe raziskovalnega dela, pa tudi zavod za statistiko ne zbira teh podatkov na način, ki bi bil primeren za spremljanje razvoja raziskovalne dejavnosti.

Kljub težavam, ki smo jih imeli pri zbiranju določenih podatkov, smo zbrali okvirne podatke, v katerih je zajetih 75 % raziskovalnega dela v naši republiki za pretečeno prvo polletje letošnjega leta. Ti podatki kažejo, da je tudi v tem letu pozitivna tendenca, saj se je obseg realizacije dohodka v prvem polletju povečal za 30 % ne glede na faktor podražitve proti istemu razdobju v lanskem letu. Ocenjujemo, da bo obseg celotne dejavnosti raziskovalnih institucij v letošnjem letu dosegel 13 milijard dinarjev, kar bi ustrezalo planira-

nemu oziroma predvidenemu obsegu te dejavnosti v okviru sedemletnega plana. Omenjam, da je v lanskem letu — številke imamo komaj sedaj na razpolago — celotna dejavnost raziskovalnih organizacij, izražena v dinarjih, obsega 10 milijard 217 milijonov dinarjev, kar pomeni 25 % več kot v letu 1962 in da je neposredno za raziskovalno dejavnost bilo v pretečenem letu porabljenih 7 milijard 365 milijonov dinarjev, kar pomeni okrog 20 % več kot v 1962. letu. V teh podatkih pa niso zajeti inštituti, oziroma neinštitutska raziskovalna dejavnost na naših fakultetah in na akademiji znanosti in umetnosti.

Predsednik Ivo Tavčar: Prosim za nadaljnjo razpravo. Kdo želi besedo? Tovarišica Truda Žoher!

Truda Žoher: Tovarišice poslanke, tovariši poslanci! V zvezi z analizo izpolnjevanja družbenega plana želim razpravljati le o dveh problemih, ki sta sicer že dobro in tudi že dolgo znana, vendar bi želela nanju ponovno opozoriti, ker menim, da je treba najti učinkovit način za njuno rešitev.

Čeprav izkazujejo pokazatelji v gibanju gospodarskega razvoja ugodne rezultate, razen prekoračitev v investicijski potrošnji in še nekaterih s tem povezanih problemov, in čeprav izgleda, da bo tempo gospodarskega razvoja prekoračil planska predvidevanja, pa moramo, žal, ponovno ugotoviti, da se planirane smernice za razvoj kulturno-prosvetne dejavnosti ne bodo realizirale in da se izpolnjujejo daleč pod planiranim nivojem. Odprta je ostala planirana izgradnja šolskega prostora in zasedba ustreznega učnega kadra, odprto je vprašanje še vedno prenizkih osebnih dohodkov prosvetnih delavcev in, kot smo čuli po dopolnitvah, lahko edino za znanstveno-raziskovalno področje rečemo, da so planska predvidevanja dosežena, medtem ko v vsem ostalem tega, kar smo si v začetku leta zastavili, nismo dosegli.

Znano je, kot je že poročevalec odbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov dejal, da je realni osebni dohodek na zaposlenega v gospodarstvu porasel za 2 %, medtem ko se je v negospodarskih dejavnostih zmanjšal celo za 9 %. Skrajno neugodno se to kaže v realizaciji finančnih sredstev med materialnimi in osebnimi izdatki, odnos 1 : 9, kjer sicer imamo določene izboljšave, ki jih je povedal tov. Lipužič, toda velikih premikov, kot vidimo, tudi tukaj ni. Taka nesorazmerja se bodo obdržala še vnaprej, dokler se bodo negospodarske dejavnosti pri tako napeti delitvi sredstev zapostavljale. Če nismo mogli rešiti v tem letu najbolj perečega vprašanja, to je, osebnih dohodkov prosvetnih delavcev, potem je še manj možno, da realiziramo vse ostale probleme, ki so v šolstvu in kulturi, saj smo prej slišali, da je osebni dohodek učitelja še vedno 27 000 dinarjev. Tu se človek res vpraša, ali je tak osebni dohodek v socialistični družbi opravičljiv, saj za gospodarstvo vemo, da so danes že redki primeri, ko je najnižji osebni dohodek 30 000 dinarjev. Učitelj, na katerem sloni vse mogoče, ideološka in strokovna vzgoja ter izobraževanje, pa dobi od družbe priznanih le 27 000 dinarjev.

Predpostavljajoč, da je družbeni plan za prosveto in kulturo realno postavljen, sem mnenja, da je treba vzroke za njegovo neizpolnitev odločno poiskati. Ni treba, da bi poudarjala dolgoročne in zelo težko popravljive posledice, ki bi jih utegnil povzročiti zastoj prosvete in kulture v našem nadaljnjem družbenem in ekonomskem razvoju. Znano je, da problem razvoja družbenih služb začenja pri neustrezni delitvi narodnega dohodka, pri kateri večina občin finančno ni sposobna, da bi izpolnila svoje obveznosti do družbenih služb. S

tem vedno zaključujemo: neustrezna delitev narodnega dohodka je glavni razlog, da se ta dejavnost ne more hitreje in potrebam primerno razvijati; in če je delitev narodnega dohodka krivec, da ne more prosvetno-kulturna dejavnost rasti vzporedno z vsem ostalim gospodarskim razvojem, potem mislim, da je čas, kar že eno leto o tem razpravljamo, da se delitev narodnega dohodka dokončno reši na ustrezen način — tak, ki bo zagotovil napredek.

V zvezi z družbenim planom želim opozoriti še na problem produktivnosti. Predvideno povečanje s planom naj bi znašalo 9 %, kar pa se ne izpolnjuje, ker je, kot pravi analiza, odstotek povečanja produktivnosti od 6 do 7 %. Produktivnost je kompleksen problem, na katerega vpliva veliko število vzrokov, o katerih ne nameravam razpravljati. Vendar pa bi zastavila vprašanje, v kolikšni meri je na to vplivalo pomanjkanje ustreznega strokovnega kadra, oziroma kadrovske neustrezna zasedba delovnih mest. Analize o tem ni in je tudi ne more biti, saj nimamo niti podatkov o tem, koliko strokovnega kadra in kakšnega profila potrebuje naše gospodarstvo; vemo samo to, da ga manjka. Šole in občine imajo na ta način slabo orientacijo in precej šibko oporo za postavitev svojih potreb pred javnostjo.

Oboje torej, vprašanje delitve dohodka in vprašanje produktivnosti opozarja na to, da je treba družbenim službam, posebej pa šolstvu, posvetiti večjo skrb in rešiti v prvi vrsti problem financiranja.

In ob koncu, tovariši, želim postaviti tole vprašanje: Ko danes, po osmih mesecih po sprejemu družbenega plana, ocenjujemo prehojeno pot in ugotavljamo bolj ali manj negativno bilanco, vprašujem, kdo je kriv, da smernice, ki smo si jih z družbenim planom zastavili, niso realizirane? Kdo je za to odgovoren? Prosim, da mi kdo od tovarišev na to vprašanje odgovori.

Predsednik Ivo Tavčar: Prosim za nadaljnjo razpravo! Besedo ima poslanec Stojan Požar.

Stojan Požar: Spodbudile so me zadnje besede tovarišice Trude Žoherjeve, ki kot poslanka vprašuje to, kar se verjetno tudi mi sprašujemo. Skušal bom dati samo majhno pojasnilo. V ustavi SR Slovenije je na strani 88 v 186. členu rečeno, da Izvršni svet skrbi, da se izvršujejo zakoni, republiški družbeni plan, republiški proračun in drugi akti Skupščine ter splošna politika, ki jo določi Skupščina.

Toliko samo, da demistificiramo prakso naše politike in odgovornost za izvajanja.

Predsednik Ivo Tavčar: Prosim za nadaljnjo razpravo! Besedo ima poslanec Avgust Vižintin.

Avgust Vižintin: Tovarišice in tovariši! Področju kulture posveča gradivo samo tri kratke odstavke. Komentar tovariša pomočnika sekretarja za kulturo in prosveto je pojasnil nekatere probleme, ki tu nastopajo. Ti odstavki ugotavljajo, da niso bila zagotovljena niti skromna predvidena sredstva za razvoj najosnovnejših kulturnih dejavnosti. Taka je situacija tako pri republiških zavodih kot pri občinskih institucijah in organizacijah. Sredstva komaj zadostujejo za osebne in operativne izdatke, ali pa še to ne. Celotno pri večjih kulturnih institucijah, z določeno tradicijo, se odrekajo ne samo investicijam, ampak tudi standardnim funkcionalnim izdatkom.

Če je že pri kulturnih institucijah tako, potem si lahko mislimo, kako je z ostalo kulturno dejavnostjo, ki se ali pa bi se morala odvijati tudi mimo ali izven kulturnih institucij. Dodatna sredstva, ki so jih kulturne institucije prejele, so institucije v glavnem porabile za osebne izdatke. Tako je ostal problem funkcionalnih izdatkov nerešen.

Analiza, ki jo navaja poročilo in o kateri je govoril tudi pomočnik sekretarja, kaže, kako majhen del proračunskih in drugih sredstev namenjajo občine področju kulture. Večkrat pa se niti ta predvidena sredstva ne realizirajo ali celo več, v marsikateri občini ustanovi in organizacije do konca leta ne vedo, kolikšna sredstva imajo za najosnovnejšo dejavnost. Večina občin drži institucijo še vedno v proračunskih okvirih in ne sklene pogodb z institucijami in organizacijami o financiranju programov in drugih dejavnosti. To največkrat zato, ker občine oziroma razni faktorji, nočejo prevzemati trdnejših obveznosti do kulturnih institucij in organizacij. Razni premiki v občinskih proračunih gredo največkrat na škodo kulturne dejavnosti. Če dodamo še vse težave so podražljivijo, z zvišanjem cen, se vsi ti primeri pokažejo še v hujši luči. Najbolj zaskrbljujoče pa je dejstvo, da imamo že precej institucij, ki so se kar privadile na tako životarjenje; samo da jim nekdo zagotovi minimalne osebne dohodke, pa so nekako zadovoljni.

Naj navedem samo en podatek, ki naj ilustrira te trditve. V 25 občinskih knjižnicah kupijo letno za manj kot 500 000 dinarjev knjig. Med temi je več občinskih središč, ki kupijo manj kot 100 ali 200 knjig letno. To je žalostno životarjenje, ki ga ne moremo primerjati niti s čitalniškimi časi, kaj šele z današnjimi modernimi potrebami gospodarstva in ostalega družbenega življenja. Kulturno področje je področje, kjer se stvari malce drugače odvijajo kot na drugih področjih. Če kulturno področje zanemarjamo, se potrebe na videz manjšajo, tako da v marsikateri občini pravijo, češ, še teh sredstev, ki jih damo, ne bo mogla kultura zapraviti. Tako je na žalost marsikje že danes. To so še posledice večletnega životarjenja in enostranske politike trošenja sredstev. Na kulturnem področju je treba potrebe sistematično ustvarjati in ne čakati, da se nekaj samo po sebi zbudi ali razvije. Posledice niso takoj vidne, v daljšem obdobju pa lahko postanejo usodne.

Smatram, da je zadnji čas, da damo na dnevni red dela Skupščine analizo o financiranju kulturnih dejavnosti skupaj z Republiškim zborom, kot je predvideno tudi v predlogu okvirnega delovnega programa Skupščine v letošnjem letu.

Predsednik I v o " T a v č a r : Hvala lepa. Prosim, želi še kdo besedo? (Ne javi se nihče.)

Predlagam, da naš zbor sprejme mnenje o 8-mesečnem izpolnjevanju temeljnih smernic in nalog družbenega plana in da to mnenje sporoči pristojnima zboroma, to je Republiškem in Gospodarskemu zboru; skratka, da ravnamo tudi ob današnji razpravi tako, kot smo ravnali ob sprejemanju družbenega plana za leto 1964.

Predlog za mnenje, ki naj ga zbor sprejme, vam je bil pismeno predložen. Morda bi bilo koristno, da ga predstavnik odbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov prebere. Prosim poslanca Ivana Bertonclja, da prebere predlog mnenja. (Poročevalec odbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov, poslanec Ivan Bertoncelj, prebere predlog mnenja. — Glej priloge.)

Dajem predloženo mnenje v razpravo. Kdo želi besedo? (Ne javi se nihče.)

Predloženo mnenje dajem na glasovanje. Kdor je za, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.)

Ugotavljam, da je mnenje o izpolnjevanju temeljnih smernic družbenega plana za prvih 8 mesecev soglasno sprejeto.

Preden preidemo na naslednjo točko dnevnega reda, odrejam polurni odmor.

(Seja je bila prekinjena ob 10.30 in se je nadaljevala ob 11.15.)

Predsednik Ivo Tavčar: Nadaljujemo s sejo in prehajamo na 3. točko dnevnega reda, to je na obravnavo položaja in problemov radia in televizije v SR Sloveniji.

Gradivo k tej točki dnevnega reda je predložil Zavod za radio in televizijo v Ljubljani. Izvršni svet pa je k tej točki določil za svojega predstavnika tovariša Ludvika Gabrovška, člana Izvršnega sveta. Gradivo je obravnaval poseben začasni odbor našega zbora in sestavil o tem poročilo.

Prosim poročevalca odbora, da ga prebere. (Poročevalec začasnega odbora za problematiko radia in televizije, poslanec Ciril Cvetko, prebere odborovo poročilo. — Glej priloge.)

Pred razpravo vas obveščam, da sem povabil k tej točki dnevnega reda tudi predsednika sveta Zavoda za radio in televizijo ter nekatere zastopnike delovne skupnosti radia in televizije, da jim tako damo možnost sodelovati v razpravi.

Prosim, kdo želi besedo? Poslanec Janez Švajncer.

Janez Švajncer: V poročilu o položaju in problemih Zavoda RTV Ljubljana je zlasti zaskrbljujoč podatek o plačilu anuitet, ki so znašale lani 50, letos 142, prihodnje leto pa bodo že 260 milijonov dinarjev. Zavod sam tolikšnih obveznosti ne bo zmogel, kar dovolj nazorno kaže pripravljena analiza o njegovem celotnem poslovanju in mu bo torej še izdatneje kot doslej morala pomagati naša širša družbena skupnost. To še posebej zaradi izredno pomembne vloge, ki jo opravljata radio in televizija pri obveščanju naše javnosti.

Vedar samo s tem ni zaključena njuna dejavnost. Možnosti, ki jih imata po svoji zasnovi, so namreč tolikšne, da zahtevajo temeljitih razprav pri iskanju in zagotovitvi sredstev, ki naj postanejo stalna in dovolj visoka postavka v republiškem vsakoletnem proračunu. Radio in televizija se pojavljata kot najpomembnejša in zelo uspešna oblika javne tribune in lahko v vsakem času in v vsakem kraju odločilno nastopa kot organizator oziroma posredovalec dogajanja na političnem, gospodarskem, kulturnem, vzgojnem in zabavnem področju. Če ocenjujemo to vprašanje iz tega zornega kota, moramo hkrati tudi čimbolj težiti k temu, da bo zagotovljena solidna materialna osnova, kar edino lahko uresniči naša pričakovanja, da se bosta radio in televizija v celoti uveljavila kot mobilizator delovnih množic.

Zagotovljena materialna osnova naj bi omogočila, da bi RTV še bolj izpolnila mrežo oddajnikov in pretvornikov. Brez njih še tako dober program ne more najti poti do občanov. Ljudje na nekaterih območjih še vedno slabo spremljajo naš radijski program, ker imajo radijske sprejemnike samo s srednjimi valovi. Ti valovi so, kakor je znano, najbolj obremenjeni, ker vključujejo na isti dolžini več postaj z različno jakostjo, kar seveda povzroča motnje. Znatno

izboljšanje bi lahko dosegli s spremljanjem programa na UKV sprejemnikih. Teh pa je še razmeroma malo, saj ima, kot navaja poročilo, le 17,5 % radijskih sprejemnikov v Sloveniji tudi UKV območje. Pri tem bi morala pomagati domača industrija, ki pa ne izdeluje niti cenениh radijskih sprejemnikov z UKV območjem niti televizorjev z malim ekranom.

Ne moremo tudi neprizadeto mimo ugotovitve, da je zakasnelost pri ureditvi televizijske mreže odvrnila precej ljudi od spremljanja domačega programa. V obmejnih krajih prav zato precej gledalcev skorajda redno gleda avstrijski program. Prav gotovo jih ni mogoče s predpisi odvracati od tega, toda vanje pronica naši miselnosti tuj vpliv. Slišati je pripombe, da tuje postaje dajejo več zabavnih oddaj kot naše, toda to lahko uredi tudi domača televizija, bodisi z lastnim programom, ali pa z vključevanjem v Evrovizijo oziroma Intervizijo.

Uresničitev tega pa ni stvar samega zavoda RTV Ljubljana, ki je pri tem ob pomanjkanju finančnih sredstev brez moči, da bi izpopolnil tehnične naprave in zgradil objekte, ki so nujno potrebni za njegovo celotno dejavnost in s tem tudi za posredovanje te dejavnosti potrošnikom. Včasih se dokaj radi zadovoljimo z ugotovitvijo, da je ta ali ona pomanjkljivost prehodnega značaja. Nihče ne zanika ogromnih uspehov, ki smo jih dosegli v našem splošnem razvoju, resnica pa je, da smo na področju radia in televizije zaostali in je nujno tudi to vprašanje končno rešiti. Perspektiven razvoj slovenskega radia in televizije bo torej mogoče doseči samo s povečanimi sredstvi v republiškem vsakoletnem proračunu in s tesnim sodelovanjem celotne naše skupnosti.

Predsednik I v o T a v č a r : Besedo ima poslanec Leo Fusilli.

Leo Fusilli: Compagni deputati. Constatiamo con sodisfazione che in questi ultimi tempi diversi organismi più autorevoli del nostro Paese discutono il problema dei due più importanti, direi quasi insostituibili, mezzi d'informazione: la Radio e la Televisione.

Ed infatti un ulteriore ritardo nella trattazione e quindi nella soluzione di tutti quei problemi che assillano da diverso tempo tali istituzioni, avrebbe potuto ostacolarne lo sviluppo impedendo loro di adeguarsi al ritmo evolutivo della nostra società.

Credo ci siamo resi conto che soprattutto il dinamismo della vita odierna sollecita un ulteriore potenziamento e perfezionamento di questi mezzi d'informazione affinché siano in grado di poter informare tempestivamente i cittadini su tutto ciò che avviene nel nostro Paese e nel mondo, di elevarli culturalmente e politicamente offrendo loro nello stesso tempo quello svago necessario dopo l'intenso lavoro.

Partendo da tali presupposti è necessario che la comunità affronti con coraggio e senza esitazione innanzitutto il problema della cultura nel suo insieme ed in particolare quello della Radio e della Televisione.

Per ciò che riguarda la Radio, credo occupino un posto importante le emittenti regionali ed in particolare quelle che per la loro posizione geografica si trovano ai confini del nostro stato. Esse infatti svolgono e sono chiamate a svolgere un ruolo primario in seno ai gruppi etnici nazionali che vivono nel nostro paese, come pure contribuiscono a far sì che i rapporti con gli stati confinanti divengano migliori e che la collaborazione in tutti i campi divenga più feconda. Nel mio intervento a questa Camera nel mese di febbraio accennai fra l'altro anche alla funzione dell'emittente Capodistriana ed ora, se mi permettete,

a conferma di quanto ho prima affermato, cercherò di citare alcuni dati, secondo me, significativi.

Radio Capodistria trasmette giornalmente 9 ore di cui 6 in lingua italiana che vengono dedicate alla vita e all'attività culturale del gruppo nazionale colà residenti. Le trasmissioni in lingua italiana occupano quindi il primo posto nell'intero programma diffuso da quella sede e soddisfano in buona parte le esigenze dei miei connazionali.

I circoli di cultura, le scuole, i vari complessi, i giovani letterati possono così di frequente presentarsi al pubblico e farsi conoscere. L'accurata preparazione dei programmi, il senso di obiettività dei servizi giornalistici e la tempestività d'informazione fanno sì che la Radio venga ascoltata pure nelle regioni dell'altra sponda adriatica. Oltre 100 000 all'anno sono le lettere di ascoltatori italiani che, affezionati alla trasmissione »Musica per Voi«, richiedono la messa in onda di canzoni preferite.

Aumenta però giornalmente anche il numero degli ascoltatori che richiedono informazioni in merito all'edificazione socialista Jugoslava, alla politica estera del nostro stato, allo sviluppo degli organi dell'autogestione ecc. ecc. Per far fronte a tutte queste richieste, la Radio aumenterà il numero dei notiziari politico-informativi e dovrà probabilmente ampliare la rubrica »Colloqui con gli ascoltatori«.

Negli ultimi 5 anni sono state effettuate oltre 500 registrazioni con personalità politiche e del mondo culturale come pure con delegazioni italiane in visita al nostro paese.

Su richiesta degli ascoltatori italiani è stata istituita una rubrica turistica che, prevista all'inizio solamente nei mesi estivi, ora continuerà durante tutto l'anno per informare i turisti e dare loro la possibilità di visitare il nostro paese pure nella stagione invernale. Importante è anche la rubrica »Terza pagina« che si propone di intensificare e approfondire i rapporti tra la cultura italiana e quella slovena o meglio jugoslava.

Tenendo conto di tutto ciò e del fatto che entro breve tempo è prevista l'entrata in funzione di un nuovo trasmettitore della potenza di 20 KW (mentre l'attuale è di 6 KW), che migliorerà la ricezione dei programmi e richiederà pure un lavoro di qualità superiore all'attuale, è necessario provvedere a certe necessità che si presentano impellenti.

Così oltre agli attuali corrispondenti stabili del nostro paese, la Radio dovrà avere in Italia pure un numero sufficiente di collaboratori per far fronte a tutte le esigenze. Dovrà provvedere alla specializzazione professionale degli annunciatori e dei giornalisti. Specializzazione che sarà più completa se avrà luogo in Italia in quanto il contatto vivo con la ricchezza espressiva della lingua italiana può avvenire solamente nell'ambito della propria nazione d'origine. È sottinteso che la realizzazione di tali compiti richiederà adeguati mezzi finanziari.

Convinto della necessità di ricercare forme sempre più adeguate per l'informazione dei cittadini e conscio dell'impossibilità per ragioni plausibili, che i problemi della Radio-Televisione vengano trattati nuovamente dalla nostra Camera nel giro di alcuni anni, mi permetto proporre l'istituzione di uno studio televisivo presso la stazione Radio di Capodistria e quindi di Maribor. Gli studi potrebbero allestire una volta alla settimana o almeno ogni 15 giorni dei brevi programmi nei quali verrebbero trattati gli avvenimenti regionali con particolare riguardo alla vita dei gruppi nazionali. Fedeli al principio della

coesistenza fra i popoli e della parità di diritti di tutti i cittadini della Jugoslavia, si favorirebbe la reciproca conoscenza e cooperazione. In tal modo i nostri popoli potrebbero conoscere meglio e quindi comprendere gli sforzi e le esigenze dei gruppi minoritari, mentre i paesi confinanti potrebbero seguire lo sviluppo della nostra edificazione giacchè la conoscenza delle esperienze altrui giova a far meglio comprendere le aspirazioni delle altre nazioni.

Premetto subito che la realizzazione di tale iniziativa richiede innanzitutto un ulteriore sviluppo della nostra televisione. Dobbiamo riconoscere che nei primi anni sono stati compiuti in tal senso dei progressi, veramente enormi, nonostante tutte le difficoltà che si frapponevano al nostro sistema sociale, purtroppo però in seguito il ritmo di sviluppo non è stato conforme alle esigenze di una società progredita.

Si pone quindi il problema del ruolo odierno e futuro che svolge e svolgerà la televisione proprio nella sua funzione educativa e culturale.

Desto preoccupazione il fatto che un numero troppo esiguo di operai e agricoltori segue i programmi televisivi e tutto ciò per ragioni del tutto plausibili. Il progresso nelle campagne potrà essere facilitato anche con questo moderno ed attraente mezzo d'informazione e l'esperienza degli altri stati lo conferma.

È necessario pertanto procedere con una certa sollecitudine a tutta una serie di provvedimenti che sono stati proposti dal comitato provvisorio della Camera per i problemi della Radio-Televisione e che io condivido. Grazie.

Tovariši poslanci. Z zadovoljstvom ugotavljam, da v zadnjem času razni najuglednejši organi naše dežele obravnavajo problem dveh najvažnejših, dejal bi skoraj nenadomestljivih informacijskih sredstev: radia in televizije.

Res pa je, da bi nadaljnje odlaganje razprave in s tem tudi reševanja problemov, ki že dalj časa težijo te ustanove, lahko zavrlo njihov razvoj in jim preprečilo, da bi se prilagodile tempu razvoja naše družbe.

Menim, da smo spoznali, da predvsem dinamika današnjega življenja spodbuja nadaljnjo krepitev in izboljšanje teh informacijskih sredstev tako, da bodo sposobna pravočasno seznanjati občane z vsem, kar se dogaja pri nas in v svetu, jih kulturno in politično izobraževati ter jim hkrati nuditi po intenzivnem delu potrebno razvedrilo.

Če izhajamo iz teh predpostavk, potem je nujno, da skupnost pogumno in brez obotavljanja začne reševati predvsem vprašanje kulture v celoti, posebej pa še probleme radia in televizije. Glede radia menim, da zavzemajo pomembno mesto lokalne radijske postaje, zlasti tiste, ki so zaradi svojega geografskega položaja ob mejah naše države. Te namreč opravljajo in so temu tudi namenjene, zelo pomembno vlogo v življenju narodnih manjšin naše dežele, hkrati pa prispevajo k izboljšanju odnosov s sosednjimi državami in k plodnejšemu sodelovanju z njimi na vseh področjih. Ko sem meseca februarja govoril temu zboru, sem med drugim omenil tudi vlogo radijske postaje v Kopru. Sedaj pa bom, če mi dovolite, navedel nekaj podatkov, ki se mi zdijo pomembni in ki potrjujejo, kar sem pravkar trdil.

Radijska postaja v Kopru oddaja dnevno 9 ur, od tega 6 ur v italijanskem jeziku; oddaja je namenjena življenju in kulturnemu delovanju italijanske narodnostne skupine, ki tam živi. Oddaje v italijanskem jeziku zavzemajo torej prvo mesto v celotnem programu koprskega radia in v znatni meri zadovoljujejo potrebe mojih sonarodnjakov.

Kulturnim krožkom, šolam, raznim skupinam in mladim književnikom je s tem dana možnost, da se pogosto predstavijo javnosti in da se tako uveljavijo. Skrbno pripravljene programi, objektivnost novinarskih oddaj in pravočasno obveščanje so pripomogli, da poslušajo koprski radio tudi v pokrajinah na drugi strani jadranske obale. Italijanski poslušalci pošiljajo nad 100 000 pisem letno, da bi jim v priljubljeni oddaji »Glasba po željah« posredovali najljubše popevke.

Z vsakim dnem se veča tudi število poslušalcev, ki prosijo za pojasnila o izgradnji socializma v Jugoslaviji, o zunanji politiki naše države, o razvoju organov samoupravljanja itd. itd. Da bi zadostili vsem tem zahtevam, bo radio povečal število političnih informativnih oddaj in bo verjetno moral razširiti tudi rubriko »Pogovor s poslušalci«.

V zadnjih petih letih je italijanski program posredoval tudi nad 500 posnetkov razgovorov z raznimi političnimi in kulturnimi osebnostmi ter s člani italijanskih delegacij, ki so obiskale našo državo.

Na željo italijanskih poslušalcev so uvedli tudi turistično oddajo, ki je bila najprej predvidena samo za poletne mesece, sedaj pa bo na sporedu vse leto tako, da bo obveščala turiste in jim tako omogočala obisk naše dežele tudi v zimskih mesecih. Važna je tudi rubrika »Tretja stran«, ki ima nalogo razvijati in poglobljati odnose med italijansko in slovensko oziroma jugoslovansko kulturo.

Glede na vse to in ker bo v kratkem začel delovati nov oddajnik z zmogljivostjo 20 kW (sedanji oddajnik ima zmogljivost 6 kW), ki bo izboljšal sprejem, hkrati pa terjal še kvalitetnejše delo, bo treba poskrbeti za nekatere nujne stvari.

Da bi zadostili vsem potrebam in zahtevam, bo moral imeti radio na razpolago poleg sedanjih stalnih dopisnikov v domovini, tudi zadostno število sodelavcev v Italiji. Poskrbeti bo moral tudi za strokovno specializacijo napovedovalcev in novinarjev. Specializacija pa bo popolnejša, če bo v Italiji, ker le živ in neposreden kontakt z izraznim bogastvom italijanskega jezika v sami Italiji lahko da zaželene rezultate. Seveda pa se ob tem pojavlja vprašanje financiranja.

V prepričanju, da je treba nenehno iskati čimbolj ustrezne oblike za informiranje občanov in ker je iz razumljivih razlogov nemogoče, da bi naš zbor v prihodnjih letih ponovno obravnaval probleme radia in televizije, si dovoljujem predlagati, da bi v okviru radia Koper in razumljivo tudi radia Maribor, ustanovili televizijski studio. Studia bi lahko pripravila enkrat tedensko ali pa vsaj vsakih 15 dni krajše programe, v katerih bi obravnavali lokalne dogodke, s posebnim ozirom na življenje narodnostnih skupin. Zvesti principu koeksistence med narodi in enakopravnosti vseh državljanov Jugoslavije bi s tem pospeševali medsebojno spoznavanje in sodelovanje. Na ta način bi se naši narodi lahko bolje spoznali in torej tudi razumeli napore in potrebe manjšinskih skupin, sosednje dežele pa bi lahko spremljale razvoj naše graditve. Poznavanje tujih izkustev pa omogoča razumevanje prizadevanj in teženj drugih narodov.

Poudarjam takoj, da je realizacija te iniciative pogojena predvsem z nadaljnjim razvojem naše televizije. Priznati moramo, da so bili v tem smislu doseženi v prvih letih zares ogromni uspehi in to ne glede na vse težave, ki jih je morala premagovati naša družba; žal pa pozneje ritem razvoja ni bil več v skladu z zahtevami naše napredne skupnosti. Postavlja se torej vprašanje

sedanje in bodoče vloge, ki jo ima in ki jo bo imela televizija prav v svojem vzgojnem in kulturnem poslanstvu.

Vznemirljivo je dejstvo, da spremlja televizijske programe premajhno število delavcev in kmetov in to iz povsem razumljivih razlogov. To moderno in privlačno informacijsko sredstvo bo zato lahko znatno prispevalo k napredku podeželja, kar potrjujejo tudi izkušnje drugih dežel.

Potrebno je torej, da se z določeno vnemo lotimo številnih ukrepov, katere je predlagal začasni odbor za problematiko radia in televizije, ki deluje v okviru našega zbora in s katerimi popolnoma soglašam. Hvala.

Predsednik Ivo Tavčar: Besedo ima poslanec Ivan Mavsar.

Ivan Mavsar: Tovarišice in tovariši poslanci! Material, ki smo ga prejeli, nam nudi dokaj stvarno podobo o položaju in o odprtih problemih radia in televizije na Slovenskem in seveda s tem tudi samega Zavoda RTV v Ljubljani. Žal v primerjavi s stanjem radia, predvsem televizije v mnogih drugih deželah po svetu ne daje zadovoljujoče podobe. Res je, da težave, ki jih ima radio-televizija in sploh področje kulture in prosvete, vse preradi opravičujemo z neodločljivimi nalogami v gospodarstvu; res pa je tudi to, da moramo v tem letu zavestno začasno ustaviti investicijska vlaganja v vrsto gospodarskih objektov, ker nam je investicijska politika ušla verjetno malo predaleč izpred planirane. Ob taki situaciji je popolnoma razumljivo, da zmanjka za določene dejavnosti, predvsem pa za nadaljnji njihov razvoj, prepotrebnih sredstev.

Človek si ob materialu, ki smo ga prejeli, nujno ustvari podobo o stopnji vrednotenja radia in televizije kot množičnega in najbolj učinkovitega sredstva za obveščanje prebivalstva. Predvsem mi to misel potrjuje dejstvo, da so mnoge, celo azijske in afriške dežele, da o evropskih in ameriških sploh ne govorim, daleč pred nami, tako po številu televizijskih aparatov, oziroma naročnikov kot po številu študijev, po urah programa in po številu radijskih programov. Menim, da smo v Sloveniji lahko zadovoljni le s prvim radijskim programom, z drugim pa že ne, ker je prekratek in omejen le na štiri ure. Tudi z razširitvijo ter slušnostjo UKV omrežja in z eksperimentalnim TV programom ne moremo biti povsem zadovoljni. Vzroki za tako stanje so jasni in popolnoma razvidni iz poročila, ki smo ga prejeli.

Poročilo začasnega odbora o problemih radia in televizije v Socialistični republiki Sloveniji in sklepe tudi jaz, kot tovariš Fusilli, v celoti podpiram. Vendar pa se mi zdi, da bi moral naš zbor za uspešno reševanje nakazanih problemov zavzeti močnejša stališča kot so le priporočila.

V Sloveniji se je televizija doslej razvijala dokaj na račun finančnih sredstev radia, kar je bilo delno verjetno opravičljivo, v celoti pa menim, da ne. Zato predlagam, da bi sprejeli take zaključke, ki bi vplivali na ureditev realnega kreditiranja, tako radia, predvsem pa televizije. To naj bodo predvsem dolgoročni krediti, ki naj omogočijo normalni razvoj, ne pa, da probleme te ustanove rešujemo s povečano naročnino, kar ob nizkem številu, predvsem televizijskih naročnikov, prav gotovo, vsaj danes, še ne pomeni realnejše rešitve. Prav tako menim, da je vsaj nekaj let še nujna učinkovitejša pomoč družbe, predvsem za kritje izdatkov programa. Vsa določila za nadaljnji razvoj te pomembne kulturne institucije za celotno republiko pa naj bodo jasno napisana

v materialih perspektivnega družbenega razvoja Socialistične republike Slovenije.

Na koncu še nekaj misli o lokalnih radijskih postajah. O koprski in mariborski, predvsem pa o koprski, je tovariš Fusilli že govoril. Zato bi omenil le to, da danes verjetno nima nobenega smisla, da se časovno povečujejo ti programi; pač pa se postavlja bistveno vprašanje, kako zagotoviti kvalitetno in stalno rast programa teh dveh relejnih postaj.

Mimogrede bi omenil še ostale lokalne postaje. Mogoče nisem s tem dovolj seznanjen, mogoče je njihov obstoj opravičljiv, vendar pa mislim, da bi v primeru, ko bi imeli v Sloveniji dva radijska programa in dobro slušnost, potrebe po teh lokalnih postajah odpadle, ali pa vsaj ne bi bile tolikšne. Če pa jih že imamo, in če jih nameravamo še širiti, sem pa mnenja, naj te lokalne postaje služijo predvsem za obveščanje občanov o lokalnih problemih, o življenju sosedanjih občin in podobno, ne pa, da zaradi stvarnih in kadrovskih težav v teh postajah mašimo vrzeli s tem, da pretežni del odmerjenega časa oddajamo v glavnem zabavno glasbo.

Jasno pa je, in to velja tako za releje, kot za celotno RTV v Ljubljani, da botruje stopnji kvalitete programa ne le slaba tehnična oprema, temveč tudi kvalifikacijski sestav kadrov, pri čemer prav gotovo ni na zadnjem mestu prav nič zavidljivo nagrajevanje. Če je res, da je na tako pomembni kulturni ustanovi, kot je RTV, povprečni mesečni dohodek 40 000 dinarjev, potem bi moral naš zbor odločno postaviti pred vso slovensko družbo vlogo in mesto te institucije in ji skupno z družbeno-političnimi forumi priboriti tisto mesto, ki ji pri sedANJI stopnji družbenega razvoja tudi pripada. Menim, da bomo le tako lahko uspešno reševali in gradili kvaliteto programa, tako po tehnični kot tudi po vsebinski plati.

Predsednik Ivo Tavčar: Hvala lepa. Besedo ima tovarišica Ela Peroci.

Ela Peroci: Tovarišice in tovariši! V zvezi s poročilom, ki nam ga je poslal začasni odbor za problematiko radia in televizije, bi vam rada posredovala majhno ilustracijo o delu, ki ga opravljata radijska in televizijska šola pri nas. Radijska šola mi je bližja, ker pač tam delam; predvsem pa ima radijska šola za seboj že dolgo pot svojega delovanja in razvoja, 17 let in seveda tudi že dovolj ustaljeno obliko, ki pa jo skuša vsako leto dopolniti in popestriti. Zato bi orisala najprej radijsko šolo in šele nato televizijsko.

Radijska šola v Sloveniji je v primerjavi z onimi v ostalih republikah, najstarejša. Drugod, npr. v Zagrebu, obstoja približno 10 let, v Beogradu pa sploh ni posebne radijske šole za šoloobvezne otroke, temveč le za splošno izobrazbo. V Sloveniji se z radijsko šolo najbolj približujemo potrebam osemletk in tako je vsaka posamezna oddaja radijske šole zaključena šolska ura, tako po vsebini kot minutaži.

Po obliki so si zelo različne: od pravljične osnove in dramatisiranih zgodb do reportaž. Oddaja traja približno pol ure, v ostalih republikah le po 10 minut. V preostalem času šolske ure se lahko v razredu o oddaji še nekoliko porazgovorijo in si morda kaj zabeležijo. Letno ima naša radijska šola približno 130 oddaj z enkratno ponovitvijo. Poleg tega bi lahko šteli sem še svet pravljič in zgodb in oddaje za mlade radovedneže, ki jih sicer pripravlja posebno uredništvo mladinskih radijskih oddaj, vendar jih druge radijske šole prištevajo v svoj program.

Radijska šola obsega tri stopnje: nižjo, srednjo in višjo. Ker je radijska šola pomožno učno-vzgojno sredstvo pri uresničevanju ciljev naše osemletke, upošteva uredništvo pri sestavljanju programa zahteve šolskega učnega načrta. O tako pripravljenem programu pa se na posebni seji porazgovori še svetovni radijske šole, ki ga sestavljajo aktivni prosvetni delavci in člani pedagoških služb. Vsako stopnjo radijske šole vodi po en član uredništva, ki išče potem svoje sodelavce med pedagogi, strokovnjaki, literati in drugimi. S svojim programom seznanja radijska šola osemletko približno šest tednov vnaprej, in to v posebni prilogi »Prosvetnega delavca«. V to prilogo se letos vključuje tudi televizijska šola. Naše posredovanje programa, vsebine in komentarjev oddaj preko »Prosvetnega delavca« je skromno. V Zagrebu imajo npr. za ta namen poseben bilten, ki je luksuzno opremljen in imajo z njim letno 6 milijonov dinarjev izgube, ki jo krije prosveta.

Problematika radijske šole ni kakšna posebna problematika, je samo sestavni del radijskega programa. Radijsko šolo zanima predvsem odmev med poslušalci. Potrebna bi bila komisija, ki bi proučevala efekte radijske šole na učence, da bi vedeli, kaj jim je od vsega ostalo na koncu šolskega leta. Iz nekaterih šol dobivamo redne ocene oddaj, vendar je premalo šol, ki se oglašajo. Verjetno bi se s tem lahko ukvarjal določen sektor Zavoda za napredek šolstva. Nimamo tudi pregleda, kako so šole tehnično opremljene, kakšni so sprejemi oddaj itd. Nekateri pedagoške službe vestno sodelujejo z našo ustanovo npr. pedagoška služba v Celju. Republiški sekretariat za šolstvo je pred dvema leti razpisal anketo o poslušanju radijske šole; čeprav niso odgovorile vse šole, je vendar prinesla zanimive podatke in pripombe, ki jih z veseljem upoštevamo. Takšno sodelovanje je objavljeno še vnaprej in si ga želimo čim več.

Pomen radijske šole bi bil lahko še večji, če bi imeli dovolj sredstev. Težave nastanejo npr. ko želi imeti šola oddajo presneto. Za to dejavnost nimamo servisa in nimamo direktnih aparatov za presnemavanje. Magnetofoni, ki jih prinašajo iz šol, imajo različne hitrosti in je kvaliteta posnetka slaba. Vsekakor bi bilo za vsako šolo ugodno in koristno, če bi si mogla oskrbeti zalogo posnetih oddaj, ki bi jih lahko v razredih ponovno poslušali ob določenih prilikah, npr. ob utrjevanju učne snovi.

Ker to ni več samo dolžnost radia, se tu pričinja dolžnost deliti, in nastane novo vprašanje, kaj je dolžnost radia in televizije in kaj je dolžnost prosvete. Vendar naj omenim zopet za primerjavo Zagreb, ki ima to lepo urejeno: v nadurah presnemavajo oddaje in imajo v ta namen 8 magnetofonov. V arhivu imajo vse oddaje, za kar mi nimamo sredstev. Le najkvalitetnejših ne brišemo, da jih lahko po nekaj letih ponavljamo.

Sklep, po tem bežnem orisu radijske šole, bi bil naslednji: kakor so določena sredstva za učbenike, bi se morala zbirati in določiti sredstva tudi za radijsko šolo, televizijsko šolo, diafilme, magnetofone in sploh za tehnično opremo šole.

Še nekaj besed o televizijski šoli. Pred štirimi leti je naša televizija pričela s poskusnimi šolskimi oddajami, ki so nosile naslov: Razgled za mladi svet. To je bil nekakšen začetek naših televizijskih šolskih oddaj. Njihov namen je bil enak kot v radijski šoli in je takšen v glavnem še danes: poglobiti in dopolniti šolsko delo tam, kjer učitelju odpovedo vsa razpoložljiva sredstva in obravnavati teme, ki jih učitelj v šoli ne more. Učitelj na primer lahko razloži otrokom razvoj likovne umetnosti, lahko jim pokaže slike najrazličnejših slikarjev, sodobnih in starejših, šole lahko obišejejo kiparja, da si ogledajo njegovo delo, vendar si celotnega ustvarjalnega procesa ne morejo ogledati. Televizija pa to

zmore s filmskimi vložki, s slikami, z direktnim prenosom iz študija; lahko poveže preteklost s sedanostjo in tako prikaže ustvarjalni proces v celoti. Seveda pa mora učitelj šolarje na televizijsko šolsko oddajo pripraviti. Kakor radijske, tako tudi televizijske šole ni mogoče samo pasivno spremljati.

Vse to je televizijski šoli bilo že ob poskusnih oddajah jasno; takrat je Zavod za napredek šolstva popisal šole, ki so imele televizijski sprejemnik, ali možnost, da gledajo televizijske oddaje. Tedaj je imelo npr. v celjskem okraju svoj televizor 5 šol, prav tako v koprskem; v kranjskem okraju pa je imelo svoj televizor 15 šol. Že po nekaj mesecih je lahko spremljalo televizijski program 150 šol, danes ima v Sloveniji televizijske sprejemnike 300 šol. Če to primerjamo z začetkom, je to kar precej, vendar še mnogo premalo. Posebno, ker se je televizijska šola razvila in je ob tem njenem razvoju do danes en sam televizijski sprejemnik na šoli premalo.

Program televizijske šole je danes grajen na predmetnem pouku in upošteva posamezni razred. Da bi lahko šola s pridom uporabljala televizijo, sta potrebna dva ali več sprejemnikov. Republiški sekretariat za šolstvo je razposlal šolam priporočila, naj nabavijo sprejemnike. Po programu, ki je objavljen v »Prosvetnem delavcu«, bi človek sodil, da je število televizijskih oddaj, namenjenih šoli, še majhno: le ena oddaja in to le 30 minut tedensko. Vendar je programa, ki ga lahko uporabljajo šole pri poučevanju, mnogo več. Toda televizija bo lahko z vsemi svojimi možnostmi posegla v naše šolstvo šele takrat, ko bodo šole zadostno opremljene s televizijskimi sprejemniki.

Tako se zopet ustavljamo pri sredstvih, tako za nadaljnjo razširitev programa televizijske šole kakor za opremljenost šole. Zanimivo bi bilo slišati primerjavo o stanju po ostalih republikah. Prav te dni so imeli uredniki radijskih in televizijskih šol posvetovanje v Zagrebu. O zaključkih teh posvetovanj bomo verjetno lahko kaj prebrali v dnevnem časopisu.

Predsednik Ivo Tavčar: Hvala lepa! Prosim, besedo ima poslanka Jovita Podgornik.

Jovita Podgornik: Tovarišice in tovariši poslanci! Nadaljevala bi z razpravo tam, kjer je nehala tovarišica Perocijeva, nato pa bi še rada opozorila na dva problema, ki sta se mi pojavila ob študiju gradiva za to točko današnje razprave.

Mislím, da bi mogel reševati vrsto odprtih vprašanj o boljši organizaciji radijskih in televizijskih šolskih ur, predvsem kar zadeva sredstva, primeren zavod za učila, učbenike in učne pripomočke. O tem smo v našem zboru že razpravljali. Ker bom pri zadnji točki predlagala, da bi v našem prihodnjem delu pregledali, kako se uresničujejo nekateri naši sklepi, stališča in predlogi, mislim, da bo tudi vprašanje tega zavoda v kratkem prišlo na vrsto. Tedaj bomo slišali, kdaj bo ta zavod ustanovljen in če ne, zakaj ne bo prišlo do tega potrebnega ukrepa.

Zdaj pa bi rada opozorila na dva problema, ki se posredno, oziroma neposredno povezujeta s to našo razpravo.

Prvič: vpliv televizijskega medija na mladega gledalca. Pri tem ne mislim na pravkar omenjenih 300 televizijskih sprejemnikov na naših šolah, pač pa na 70 000 televizijskih sprejemnikov v naši republici.

Drugič: vprašanje edukativne televizije, ki naj bi postala, kot smo slišali poročevalca tovariša Cvetka, zelo integralni del šolske reforme.

Dovolite mi najprej majhno primerjavo na mojo prvo misel. Poznam nekaj študij, ki odkrivajo zelo zanimiva spoznanja o družbenih in pedagoških stališčih v različnih državah Zahoda in Vzhoda. Zavoljo zanimivosti mi dovolite kratko ilustracijo. Nemška demokratična republika in Zvezna republika Nemčija sta sosednji državi, kjer se programi, ki jih gledajo mladi ljudje, zelo prepletajo. Zanimivo je, da Vzhodna Nemčija z veliko intenzivnostjo izkorišča močno TV omrežje in daje mladinskim televizijskim uram velik poudarek predvsem v šolskih programih. Pri tem je zvesta izobraževalnim in vzgojnim ciljem celotnega družbenega sistema. Zahodna Nemčija ji v tej zvezi očita, da se celo totalitarno pedagogizira v smislu sovjetske smeri pedagogike in vzgoje.

Zahodna Nemčija ostaja predvsem pri otroških in mladinskih programih, ki niso s posebnimi nameni vključeni v programsko strukturo šole. Statistike in analize kažejo, da se mladi gledalci, kot sem že omenila, predvsem v Zahodni Nemčiji ne ozirajo toliko na namembnost enih in drugih programov, marveč tam, kjer je možno, gledajo oboje. Pri tem so postali pedagogi Zahodne Nemčije zelo zaskrbljeni, kajti sistematično so analizirali načrtno in močno vplivanje TV oddaj z Vzhodne Nemčije. Zahodnonemški pedagogi, ki imajo posebno ime »Fernseh-Pedagogen« ali »televizijski pedagogi«, kot bi temu rekli, označujejo vlogo televizije pri oblikovanju mlade osebnosti kot eno najučinkovitejših borbenih sredstev komunistične ideologije in s tem borbeno sredstvo proti meščanski ideologiji. To pa učinkuje še vedno ustrezajoče Leninovi znameniti teoriji o vlogi komunikacijskih sredstev — prvotno je Lenin s to teorijo označil vlogo tiska in filma — kot kolektivni agitator, kolektivni organizator in kolektivni propagandist. Pri tem se izvajajo načela socialistične morale. Videti je torej, da se zahodni vzgojitelji zelo boje vplivov načrtno usmerjenih mladinskih TV oddaj. Kako se opredeljujemo ob tem problemu mi, ki bi tudi ne mogli zanikati, da na našem območju nimamo različnih vplivov in različnih programov? Ne bi mogli trditi, da nimamo nikakršnega razloga za zaskrbljenost ob vplivih različnih tujih oddaj. Spomnimo se samo na pikre, jedke in včasih neprikrito sovražne interpretacije avstrijske televizije na nekatere zunanje in notranje politične dogodke v naši državi.

Če se ob teh ilustracijah zamislimo, in če se spomnimo, da pri nas pravzaprav spremljamo problematiko vpliva televizije na mladega gledalca zelo mačehovsko, bi morali v prihodnje bolj intenzivno skrbeti za resnejše študije tega stanja. Prav tako bi morali tudi veliko več storiti v smeri pozitivnih možnosti, ki jih TV ponuja za vzgojo in izobrazbo mladih ljudi.

Ne verjamem, da je vsemu temu krivo samo eksperimentalno obdobje jugoslovanske radio-televizije. Glede na vlogo posebnega poglavja v televizijskih programih, to je edukativno televizijo, imajo v šolskih sistemih Evrope pravzaprav zelo različna stališča in različno prakso. Medtem ko se ponekod zelo podrobni učni načrti prilagajajo šolskim TV uram, ostaja druga, na primer v Avstriji in v Nemčiji, televizija predvsem samo močno prisotna vsebina procesa vzgajanja in izobraževanja otrok in mladine, ne da bi jo direktno načrtovali po šolskih programih.

Zanimivo je povprečje, ki so ga izračunali v Avstriji, da sedijo npr. 11—15-letni učenci osnovne šole pred sprejemnikom približno 20 ur na teden. Avstrijska televizijska pedagogika, ki ima tudi svoj status s tem imenom, je usmerjena podobno kot njihova filmska vzgoja na vzgojo ob filmu, torej ob televiziji na vzgojo ob televizijskih oddajah in predvsem še na usmerjanje okusa in odgovornosti staršev. Poskušajo omejiti gledanje televizijskih predstav po ob-

zorniku »Zeit in Bild«, češ da vse kasnejše predstave niso primerne za mlade gledalce. Za sedaj kažejo statistike, da ti mladi gledalci še ne odhajajo disciplinirano v posteljo, zato ker jim tega, razen redkih izjem, nihče ne diktira; ne šola in ne dom.

Upoštevajoč izkušnje, ki jih imajo po svetu glede na nekoliko starejše povprečje omrežja TV sprejemnikov na gledalca, nas čaka torej v prihodnje vrsta nalog. Predvsem bomo morali omogočiti več načrtnega dela za mladinske oddaje, kamor vključujemo tudi edukativno televizijo.

Tovarišica Perocijeva je malo prej omenila, da je videti na prvi pogled pri nas malo storjenega za mladinske oddaje. V resnici pa pravi, da je teh oddaj veliko. Kakšno je pravzaprav naše pedagoško in družbeno stališče do edukativne televizije? Ali imamo pri tem popolnoma jasne predstave? V obdobju, ko smo v našem zboru sprejeli pomembne smernice za razvoj filmske kulture mladih, se mi zdi, da bi mogla in morala odigrati televizijska šolska ura pri tem eno najvidnejših vlog v smislu izhodišča »brez filma in filmske vzgoje«. Vemo pa, da se letos, zaradi omejenih finančnih in drugih možnosti omejuje šolska televizija samo na štiri področja, o čemer bom govorila pozneje na osnovi podatkov Republiškega sekretariata za šolstvo in zavoda za napredek šolstva.

Mislim torej, da se moramo najprej temeljito lotiti vprašanja: kako gledamo na edukativno televizijo in kako sploh na mladinske televizijske oddaje? Približno dve leti je tega, odkar smo imeli v Beogradu prvo zvezno posvetovanje o vplivih televizije na mladega gledalca. Tedaj smo slišali vrsto zelo prenačelnih zaključkov, saj so le-ti bazirali na številčno skromnih eksperimentih s šolarji in z mladino. Kljub temu so opozarjali na vrsto deformacij v osebnosti in strukturi otroka, kot so trdili nekateri psihologi, da se otrok odmika socialnim čustvom, da se zapira v krog družine, oziroma kroga, ki sedi ure in ure pred televizorjem, se odmika vplivu širše okolice in podobno. O tem tukaj ne bi razpravljala, marveč sem hotela izreči le misel, da bi se morale tovrstne raziskave bistveno razširiti, in da je verjetno v mejah bodočega pedagoškega inštituta najboljša možna rešitev, da se poveže ta inštitut s posebnimi, za tako sodelovanje pripravljenimi šolami. In ne samo s šolami, marveč tudi z drugimi centri, kjer mladi ljudje posedajo pred televizijskim sprejemnikom, vključno z družino.

Na kraju bi želela prikazati problematiko v zvezi s televizijskimi šolskimi oddajami.

Sestavljanje programa šolskih TV oddaj je, kot smo slišali, zelo težavno zato, ker je na teden le ena 30-minutna oddaja premalo, da bi se lahko temeljiteje izpopolnil odnos gradiva televizijskih oddaj do snovi posameznih razredov oziroma predmetov. Ciklične obravnave so tako skorajda onemogočene. Teren pa želi, da bi oddaje lahko spremljali tako nižji kot tudi višji razredi. To pa bi tematiko v okviru sedaj danih možnosti še bolj razdrobilo in je zato vsako približevanje ciklusom nemogoče. Zato postaja trenutna orientacija k 7., 8. razredu osnovnih šol in k manjšemu številu predmetov kot so geografija, zgodovina, fizika, kemija, vmes pa še občasne teme iz slovenskega jezika, razumljiva.

Tehnične možnosti televizijskega študija onemogočajo razširitev oddaj na dve do tri oddaje na teden, kar bi v programskem pogledu precej zboljšalo stanje. Jugoslovanski svet za uporabo televizije v izobraževalne namene pripravlja vrsto predlogov in med njimi predlog za izdelavo priročnikov za didaktično metodično usposabljanje učiteljev pri uporabi šolskih TV oddaj. Prav

tako predlaga izdajo enotnega jugoslovanskega glasila s šolskimi programi vseh TV študijev, kar bi zmanjšalo stroške.

Komisija za šolsko televizijo, ki deluje pri sekretariatu za šolstvo, bo razpravljala o možnostih izdajanja dopolnilne literature za televizijske oddaje po zgledu Švedske. Vendar manjka za vse to delo ljudi in tisti, ki so že tako preobremenjeni, sodelujejo kot svetovalci in kot člani komisije. Končno primanjkuje tudi urednikov z ustreznimi pedagoškimi izkušnjami in s takšnimi, ki jih terja ta vrst vzgoje in izobraževanja. Vzpostaviti bi morali stalen stik s šolami, ki spremljajo oddaje, in postopoma uvajati proučevalno delo, kar sem že poprej omenila. Doslej je bilo sicer že nekaj storjenega, vendar še mnogo premalo.

Poskrbeti bi bilo treba za izpopolnjevanje in specializacijo urednikov šolskih televizijskih oddaj. Prav tako bi morali vsem šolam v Sloveniji ponovno priporočiti, da si nabavijo televizijske sprejemnike in pri tem nakazati možnost nabave po ugodnejši tovarniški ceni, kar bi lahko tudi danes sprejeli med sklepi. Gradivo navaja, da je treba misliti na nujne olajšave pri nabavnih pogojih. Predlagala bi, da v primeru zvišane naročnine, predlagamo za šole in dijaške domove tudi olajšave pri naročnini. Nekdo me je opozoril, da je po šolah praksa, da upravitelji prijavljajo šolski televizijski sprejemnik na svoje ime, ker imajo pri tem manjše obremenitve. Ni mi znano, če je to splošna praksa in če so to le posamezni primeri. Če je to splošno v navadi, menim, da je zelo nerazumno, da podpiramo tak način, namesto da bi televiziji olajšali pot v šolo.

Celotno zasnovo televizijskih šolskih oddaj je treba postaviti tako, da bo mogoče dobiti načrt oddaj vsaj za dve do tri leta vnaprej. Le tako bo možno usmerjati sodelovanje šole s televizijo in obratno.

Za izvedbo dosedanjega koncepta šolske televizije je v tej informaciji, ki jo imam, navedenih 20 milijonov dinarjev, medtem ko imajo na Hrvaškem 40 milijonov. Spominjam se, da sem takrat, ko sem predlagala ustanovitev zavoda za učila, učbenike in učne pripomočke, našla v proračunskih podatkih za televizijo 30 milijonov dinarjev. Ne vem, ali gre zdaj za kakšen neznan rebalans ali za pomoto. Nujno bi bilo treba tudi pripraviti učitelje za smotrno spremljanje ne samo šolskih TV oddaj, kot je rečeno v informaciji sekretariata, marveč tudi na drugo vlogo, ki sem jo skušala prikazati v prvem vprašanju, in sicer, da bodo sposobni tudi kritično usmerjati odnos televizijskega mladega gledalca do vsega, kar nam ponuja televizijski zaslon. Če primerjamo izkušnje nekaterih evropskih držav o tem, kako se vključujejo v vključevanje množičnih komunikacijskih sredstev, ki jih nazivajo »Die Massenmedium Erziehung«, postajajo tisk, televizija, radio in film integralni del pouka in ne kak poseben predmet, potem ugotavljamo, da smo pri nas spet zelo zaostali za časom. Morali bomo temeljito poprijeti za delo, če hočemo vsaj televizijo pravočasno približati mlademu gledalcu tako, kot bi to bilo v naših družbenih in človeških interesih.

Predsednik Ivo Tavčar: Kdo želi še besedo? Tovariš France Štiglic.

France Štiglic: Tako razprava o problemih radia in televizije, kot tudi minule razprave o filmu, o gledališčih in še o nekaterih drugih naših kulturno-prosvetnih dejavnosti, nedvomno zaostrujejo vprašanje: ali gremo naprej ali nazaj, oziroma ali gremo tako naprej, da zaostajamo. Mnogi podatki

in ugotovitve podpirajo to vprašanje, nedvomno pa ga potrjuje tudi današnja razprava o analizi 7-letnega perspektivnega načrta. Slišali smo že o tem, da je treba v smislu hitrejšega napredovanja korenito spremeniti nekatere odnose med kulturo in prosveto ter med drugimi dejavnostmi, predvsem gospodarskimi. Nedvomno je največ ovir prav v odnosu do prosvetno-kulturnih dejavnosti, v njihovi enakopravnosti. Ta je sicer lepo zapisana v ustavi, vendar praktično nikakor ne pride do izraza in se pokaže nazadnje v analizi o izpolnjevanju perspektivnega plana glede na vložena sredstva v razmerju 69 % : 31 %.

Ko sodelujem v razpravi o televiziji in radiu s težnjo, da bi šli čimbolj naprej in ne zaostajali ali šli celo nazaj, bom povedal nekatere primerjave s filmom. Vendar ne iz razloga, da bi pristavil svoj filmski »piskrček«, marveč zato, ker menim, da sta si ti dve dejavnosti močno sorodni in da je njun napredek samo v sožitju in skupnem delu, ne pa v antagonizmih.

Televizija in radio morata imeti, če hočeta opravljati naloge, moderno tehniko. Nam, ki delamo pri filmu, so leta 1945. dejali, da ni važno, kako in s čim poveš, marveč je predvsem važno, kaj poveš. To je bilo razumljivo za tisti čas, ko tega »kako in s čim« nismo imeli v zadostni meri na razpolago. Če pa to stanje traja, recimo že 20 let, je to nevzdržno. Zato je nujno treba zagotoviti za izpolnjevanje nalog določene dejavnosti tudi vsa tista tehnična in druga sredstva, ki so zanjo potrebna.

Televizija je prišla za filmom in ima to prednost, da mora oddajati dnevno. Vendar, ko sem pred kratkim snemal na televiziji nekaj televizijskih filmov, smo jih snemali tako, kot smo snemali, denimo film »Na svoji zemlji«, z isto tehniko in z istim načinom. To se torej pravi, da dela danes tudi televizija, ki jo smatramo za moderno izrazno sredstvo, vendarle na nekaterih svojih področjih na zastarel in neuspešen način.

V poročilu in v stališčih so navedene in poudarjene potrebe po modernih tehničnih sredstvih, prostorih, študijih itd. K temu bi samo še pripomnil, da bi bilo, zavedajoč se, da nas je Slovencev razmeroma malo in da nimamo dovolj denarja, pametno razmišljati o tem, koliko je mogoče strniti napore za tehnične opremljenost radio-televizije z naporji za tehnično opremljenost filma, ter da je morda mogoče na nekaterih področjih — predvsem tehničnih — skupaj planirati in skupaj razmišljati o realizaciji teh načrtov.

Drugo, kar je prav tako pomembno za izvedbo programa je, razen tehnike, še vprašanje filmskih, televizijskih in radijskih kadrov. Na teh področjih namreč često delajo ljudje, ki niso dovolj kvalificirani. Žal nimamo nobenih predpogojev, nikakršne zaščite teh poklicev, niti šol, ki bi uspešno usposabljale ljudi za to dejavnost. V zadnjem času je sicer Akademija za igralsko umetnost razširila svoje področje na radio, televizijo in film, vendar — kolikor lahko zasledujemo poročila o dejavnosti akademije — še zdaleč ne moremo govoriti o uspešnosti šolanja kadrov za radio, televizijo in film. Nedvomno se odpira tudi vprašanje, če smo sploh sposobni ustanoviti v Ljubljani dobro šolo za ta področja. To je namreč šola, ki zaradi svojih tehničnih potreb in sredstev veliko stane. Takšno šolo bi morda lahko vzdrževala federacija, teže pa republika, ki ima šolo bolj na papirju kot pa zares.

Rad bi, da bi pri problematiki televizije in radia mislili na te dve stvari intenzivneje in konkretnješe. Zato naj bi v sklepe prišla tudi misel, da je mogoče reševati marsikaj skupaj s filmom, predvsem v tehničnem in prostorskem smislu. Tudi vprašanje kadrov je mogoče reševati na podoben način s skupnimi naporji, morda pod pokroviteljstvom sekretariatata za šolstvo in

sekretariat za kulturo in prosveto, za kompleksno vzgojo ljudi, ki delajo pri radiu, televiziji in tudi pri filmu. Če sem prej navedel kot problem tehniko, je končno le-to mogoče kupiti, ljudi pa je treba vzgojiti.

Predsednik Ivo Tavčar: Hvala lepa. Kdo želi še besedo? Besedo ima tovariš Ive Šubic.

Ive Šubic: Tovarišice in tovariši poslanci! Svoj prispevek k razpravi o radiu in televiziji bi navezal na ugotovitve zaključkov iz gradiva o položaju in problemih Radio-televizije Ljubljana. V gradivu je rečeno, da je pri nas nadaljnji razvoj radijskega in televizijskega programa mogoč le ob maksimalnem angažiranju vseh ustvarjalnih kapacitet, ki jih premore naše družbeno in kulturno življenje. Podpiram navedeno trditev in sem prepričan, da sta odvisna nadaljnji kvalitetni razvoj radijskega in televizijskega programa in njegova izvedba od večjega sodelovanja najkvalitetnejših kulturnih in umetniških ustvarjalcev z vseh kulturnih in umetniških področij. Mislim, da je potrebno ustvariti take pogoje sodelovanja, ki bodo v večji meri stimulirali kulturne in umetniške ustvarjalce pri sodelovanju z radiom in televizijo.

Če hočemo, da bosta radio in televizija dobivala in lahko angažirala kvalitetne sodelavce za kvaliteten radijski in televizijski program z vseh vej kulture in umetnosti, moramo ustvariti tem dejavnostim take splošne in materialne pogoje, da se bodo lahko uspešno razvijale.

Kakšno pa je trenutno stanje glede tega, smo slišali v obravnavi prejšnje točke. Torej tudi s stališča razvoja radia in televizije podpiram mnenje, da je treba kulturno-umetniškimi institucijam dati večja sredstva za njihovo funkcionalnost in razvoj, da bodo lahko razvijale svoje programe. Ob njih se bodo potem vzgajali in usposabljali tudi kulturno-umetniški kadri, ki bodo lahko še z večjim uspehom sodelovali v programu radia in televizije.

Predsednik Ivo Tavčar: Kdo še želi besedo? Tovariš Ciril Cvetko.

Ciril Cvetko: Dovolite mi, da se kot poslušalec in gledalec dotaknem še dveh, treh problemov radia in televizije. S tem bi želel dopolniti vse tisto, o čemer sta v tej zvezi že govorila predgovornika.

V drugem poglavju poročila, ki ga je o problemih radia in televizije v SR Slovenije pripravil začasni odbor, je med drugim tudi tale ugotovitev: »Za dosego izboljšanja in razširitve programa so nujno potrebni ne le samo novi študijski prostori in oprema, marveč tudi tesnejše sodelovanje radia in televizije z vsem slovenskim kulturnim zaledjem. Od kvalitete tega zaledja je odvisna kvaliteta radijskega in televizijskega programa.«

Ugotovitev začasnega odbora je skoraj povsem identična z ugotovitvijo, ki jo zasledimo v poročilu zavoda RTV Ljubljana »o položaju in problemih radia in televizije v Sloveniji«, ki je bilo izdelano v letošnjem septembru.

Kot začasni odbor, tako tudi Zavod RTV podčrtava, da je en sam univerzalni, ali kot pravijo radijski ljudje, uniformiran program premalo za tako diferencirano prebivalstvo kot je naše. Poslušalcem je treba torej omogočiti, da izbirajo vsaj med dvema programoma, pri čemer je treba drugemu programu jasneje določiti funkcijo in razširiti njegov obseg izven časa, ko naročnike vse bolj priteguje televizijski program. In dalje: za strukturo obeh programov se skriva relativno majhna lastna produkcija, predvsem v glasbenem programu.

To je posledica majhnega programskega zaledja, oziroma ozkih finančnih okvirov, v katerih se odvija dejavnost RTV Ljubljana. Dražjo lastno produkcijo nadomešča pač cenejša uporaba plošč in trakov. Pustimo ob strani dokaj problematično trditev, da dražjo lastno produkcijo nadomešča pač cenejša uporaba plošč in trakov. Problematično zato, ker je treba za tuje plošče plačevati v devizah tako imenovane mehanične pravice; te devize niso majhne. Ozirom se raje po tem našem zaledju, s katerim naj bi tesneje sodelovala RTV.

Obiskal sem tri vodilne ljubljanske kulturne institucije in sicer Opero, Dramo in Slovensko filharmonijo, da bi se na licu mesta seznanil s kapacitetami, pripravljenostjo za sodelovanje, z dosedanjimi stiki z RTV in podobno. Skratka, z deležem, ki so ga prispevale te institucije dosedaj k radijskim in televizijskim programom oziroma z deležem, ki bi ga lahko prispevale.

Najprej Opera. Vse od sezone 1958/1959 do današnjega dne, torej polnih 6 sezon, Radio Ljubljana sploh ni prenašal iz naše osrednje operne hiše. Ob doslednih zatrevanjih radijskih strokovnjakov, da akustični pogoji ne dovoljujejo kvalitetnega radijskega prenosa predstav, pa je televizija v letih 1958/1959 vendarle organizirala dva televizijska prenosa, v sezoni 1959/60 en prenos, v sezoni 1960-1961 štiri prenose, v sezoni 1961-1962 dva prenosa in v sezoni 1962-1963 en prenos.

V lanski sezoni ni bilo prenašano nobeno operno delo. V celoti je bilo torej v 6 letih televizijskim gledalcem posredovanih 10 opernih predstav. Za večino od njih imamo poročila iz različnih krajev Slovenije in tudi iz sosednjih republik, da so bile akustično dobre. Če so bile torej akustično dobre, saj sicer z njimi televizijski strokovnjaki najbrž ne bi nadaljevali, tedaj nastaja vprašanje, zakaj nismo obsežnega repertoarnega potenciala ljubljanske in seveda tudi mariborske operne hiše temeljiteje izkoristili. Nobenega dvoma namreč ni, da je lahko operno delo, pripravljeno v televizijskem ali radijskem studiju, tehnično, akustično in umetniško sicer kvalitetno, vendar še tako dobro v studiju pripravljena opera ne more nadomestiti tiste neposrednosti, naravnosti in resničnega teaterskega vzdušja, ki je značilno za direktne prenose iz gledaliških hiš, in ki si jih naši poslušalci tako želijo. Treba bi bilo seveda izpopolniti mikrofonsko tehniko in misliti na to, da za televizijske prenose menda nikjer več ne dopuščajo prižganih reflektorjev iz avditorija. To seveda bistveno spreminja razpeloženjske in druge pogoje. Zato se je treba tudi glede tega nujno in čimprej modernizirati. Vsekakor pa je treba smotrnejše izkoristiti programsko pestrost obeh slovenskih opernih hiš, predvsem ljubljanske, ki v sezoni predvaja tudi 20 in več različnih del. Spomniti se je treba, da so bile zelo poslušane tudi stalne oddaje iz naše osrednje operne hiše med obema svetovnjima vojnama, ko so bili tehnični pogoji prav gotovo slabši kot danes. Prisluhniti je treba, s kolikšno pozornostjo in zavzetostjo angažirajo svoje operne hiše Francozi, Belgijci ali Italijani, da ne omenjam vzhodno-evropskih držav. Poleg rednega programa bi lahko ljubljanska operna hiša naštudirala in izvedla za televizijo še posebej naročena dela, kar ne bi bremenilo niti kapacitet radijskega orkestra niti studijev. To pa bi prispevalo k programski pisanosti in k večanju programskega fonda, ki je pogoj za razširitev radijskega drugega programa.

Podobno kot z Opero je tudi z ljubljansko Dramo. Ta umetniški zavod pripravlja vsako sezono 8 novitet, od katerih bi lahko vsaj 4, to je polovico, z uspehom prenašala naša televizija. Bežni pogled v bližnjo preteklost kaže o tem naslednje: v sezoni 1962/63 so prenašali 3 dela, v sezoni 1963/64 pa komaj

dve deli. Tudi za sezono 1964/65 nista predvidena več kot dva prenosa. Pri taki skromni naslonitvi ne zaledje se seveda zgodi, da marsikaj zamujamo: da ne prenašamo npr. Shakespearovega »Kralja Leara« ali »Virginije Woolf«, kar bi bilo npr. nadvse zanimivo in enkratno doživetje za tistega, ki je daleč od kulturnega centra in si želi tudi zahtevnejši program. Tako stanje je v popolnem razkoraku s sicer pravilnimi in benevolentnimi deklaracijami o nujnosti tesnejše povezave s programskim zaledjem.

Naj to ugotovitev ilustriram še s primerom Slovenske filharmonije. V istem času, ko forsiramo slovenizacijo, ko se trudimo, da bi čimprej in čimbolj uspešno razširili drugi program, vztrajno pada minutaža posnetkov, ki jih pripravlja Slovenska filharmonija za jugoslovanske radijske postaje. Poglejmo nekaj števil: medtem ko je še v letih 1955/56 posnela Slovenska filharmonija poleg prenosov abonmajskih in izrednih simfoničnih koncertov za jugoslovanske radijske postaje 573 minut, je že v naslednjem letu padla ta številka na 427 minut, leta 1959 na 401 minuto, leta 1962 na 332 in lani celo na 313 minut.

Tudi letošnje leto ne kaže vzpona, marveč celo nov padec. Doslej je bilo posnetih namreč le bori 100 minut in pravi čudež bo, če bo narasla končna številka posnetih minut na 200. Da se ne bi napačno razumeli: Slovenska filharmonija je menda edini tovrstni zavod v Jugoslaviji, ki se poleg rednega koncertiranja ukvarja tudi komercialno in evidenčno s snemanjem predvsem novih del, pri čemer se trudi, da kar najbolj plasira svoje posnetke. Snemanje je torej del njene dejavnosti, in sicer redne. Namesto, da bi radijske in televizijske postaje oblegale Slovensko filharmonijo in se trudile od nje dobiti čimveč, se ta ozira okrog in išče novih naročil in odjemalcev.

Nekaj pri vsem tem ni v redu. V redu niso načela in vsakdanja praksa. Primeri teh osrednjih kulturnih institucij so sicer le delni, vendar dokaj značilni odraz prešibke angažiranosti nekaterih radijskih oziroma televizijskih programskih vodstev za širše zaledje, za pestrost in za kvaliteto radijskih in televizijskih oddaj. Toliko, kar zadeva zaledje. Če pa so pri tem tudi še ozki finančni okviri, v katerih se odvija dejavnost RTV Ljubljana, tedaj je treba poudariti z vso jasnostjo, da radijski in televizijski programi niso omejeni le na slovenski geografski, politični, gospodarski in kulturni prostor, temveč precej delj. Vsaka ozkost je politična in kulturna napaka, ki ima dalekosežne posledice. Zavodu RTV Ljubljana je treba torej zajamčiti vsa potrebna finančna sredstva, da bo lahko brez strahu za ugled in za položaj vse skupnosti združeval napore in dosežke vseh ustvarjalnih in poustvarjalnih področij.

To je en problem. Drugi je v zvezi z rezultati ankete, ki je bila izvedena leta 1963. Iz poročila Zavoda RTV Ljubljana »o problemih in položaju radia in televizije v Sloveniji« je razvidno, da je anketa raziskovala, koliko ljudi posluša stalno ali občasno posamezne oddaje. Vrsten red je bil približno tale: »četrtkov večer« posluša 93 % anketiranih poslušalcev, »radijski dnevnik« 86 %, »poročila« 85 %, oddajo »za našo vas« 83 %, oddajo »Spoznavajmo svet in domovino« 79 %, »mladinsko radijsko igro« 69 %, »izberite svojo melodijo« 68 %, »nedeljski matinejski koncert« 47 % anketiranih, pri čemer pa si večina, kar je posebej označeno s 67 %, želi zabavno glasbo, 18 % operno glasbo, 25 % pihalne orkestre in tako dalje in tako dalje. Če se omejim le na glasbene oddaje, govore torej podatki o znatni razliki v okusu poslušalcev. Vendar je premalo le zgolj ugotavljanje razlik v okusu. Problem se poraja z druge strani in govori o veliki odgovornosti radia in televizije pri formiranju tega okusa. Ni namreč vseeno, kakšne vrste oddaja spremlja človeka pri delu, sprehodu,

počitku, utrujenosti; z drugimi besedami: kot zelo razširjeno komunikacijsko sredstvo, je radio-televizija izredno odgovoren in mogočen činitelj za stopnjo in razvoj poslušalčevega okusa.

Ne more nam torej biti vseeno, če RTV npr. vsak dan oddaja tako imenovano zabavno glasbo, pri kateri pa je žal dostikrat preveč primitivizma, zlaganosti, osladnosti, pokvarjene folklore itd. Ena med najbolj tipičnimi »produkti« v tej smeri je popevka s solzavim, narejeno čustvenim, neduhovitim, družbeno brezbriznim besedilom in je kot taka nadvse pripravna, da poneumlja in plitvi. Zaskrbnjujoče je torej vprašanje, kaj pravzaprav te »produkte« ohranja pri življenju in kaj jim daje široko popularnost? Ali res le naša lagodnost in napačno ocenjevanje niene vloge v družbi? Ker jim preveč pogosto odpuščamo in ker dopuščamo, da so popevke zavzele tak obseg, so čestokrat zaman prizadevanja prikazati resnično umetnino, ali v širšem merilu kulturo kot resnično vrednoto in ji dati pravo mesto v človekovem fantazijskem, etičnem in estetskem svetu. Tu pa smo že pri dokaj delikatnem vprašanju, pri vprašanju duhovne ravni oziroma fiziognomije našega človeka, o čimer bo treba spregovoriti čimprej in kar najresneje.

Predsednik Ivo Tavčar: Želi še kdo razpravljati? Besedo ima tovariš inž. Ferdo Gorjanc.

Inž. Ferdo Gorjanc: Dovolite mi kratek prispevek k problematiki radia in televizije v Sloveniji.

Zaradi prevelikega števila radijskih oddajnikov na srednjem, kratkem in dolgovalovnem območju ne more imeti vsak oddajnik svoje valovne dolžine. Ker ima več oddajnikov isto valovno dolžino, se oddajniki med seboj motijo, predvsem v večernem času in ponoči, ker je zaradi razmer v tako imenovani »jonosferi« domet oddajnikov boljši. To v Sloveniji občutimo po tem, da je kljub temu, da ima oddajnik veliko večjo moč kot jo je imel pred vojno, sprejem že v razdalji nekaj 10 km od oddajnika nemogoč. Ta problem seveda ni samo pri nas, marveč je splošen v Evropi, oziroma v svetu. Rešitev teh nemogočih razmer je v tem, da se vsaki državi dodeli ena ali morda tudi več valovnih dolžin na srednjem valovnem področju. Tak oddajnik bi služil pretežno za povezavo z zunanjim svetom. Ker bi bilo teh oddajnikov malo, bi imel vsak svojo valovno dolžino in potem se ne bi med seboj motili. Nacionalni, oziroma domač program pa bi moral na ultrakratko valovno območje, oziroma omrežje. Da bi to uresničili — to bomo seveda morali glede na mednarodne sporazume — moramo imeti razširjeno oziroma ultrakratko valovno omrežje oddajnikov, s katerim bi morali pokriti vso republiko. S tem, ko bi prešli na ultrakratko valovno območje, oziroma mrežo, bi morali poskrbeti za več programov. Poslušalec bi moral namreč imeti možnost izbire med prvim, drugim, tretjim in ne vem katerim programom še. Seveda bi moral imeti vsak program svoj oddajnik. Poleg oddajnikov moramo imeti tudi sprejemnike za ultrakratko valovno območje. Teh pa na žalost naša industrija še ne izdeluje v zadostnem številu, niti niso ceneni. Menim, da bi bilo morda potrebno s tega mesta priporočiti določene ukrepe, ki naj bi spodbudili izdelavo cenениh UKV sprejemnikov.

V prehodni dobi razvoja UKV v drugih državah, predvsem v Nemčiji, je industrija izdelovala UKV adapterje, ki jih je bilo možno priključiti na katerikoli sprejemnik. Kot mi je znano, se tega dela pri nas še ni nihče lotil.

Tudi televiziji, najmočnejšemu sredstvu razširjene kulture, zabave in podobno, posvečamo premalo skrbi. V gradivu, ki ga imamo pred seboj, je podatek, da smo glede televizije le še pred Bolgarijo. Upam, da v gradivu ni zajeta Albanija. Brezpogojno bi bilo treba razširiti mrežo televizijskih oddajnikov oziroma pretvornikov in seveda omogočiti državljanom nakup televizijskih sprejemnikov. Ti sprejemniki so kot vemo še vedno, glede na kupno moč državljanov, predragi. Tudi kreditni pogoji niso najbolj ugodni. Vemo, da imajo danes trgovine na zalogi televizijske sprejemnike. Pri tako malem številu televizijskih sprejemnikov kot jih je pri nas, je to dejstvo zaskrbljujoče. Prepričan sem, da bi z boljšimi kreditnimi pogoji uspeli dvigniti število televizijskih naročnikov. Pri tem ne smemo pozabiti, da vsak prodan televizijski sprejemnik prinese na mesec Zavodu RTV en tisočak. Pri tem naletimo še na drug problem, in sicer na ta, da je treba vse sprejemnike vzdrževati. Zato so potrebni dobro opremljeni servisi in seveda tudi kvalificirani kadri. Kot vem smo z izdelavo radijskih sprejemnikov z ultrakratko valovnim območjem v zelo velikem zaostanku, saj je teh sprejemnikov komaj 17 %. Bojim se, da bomo tudi pri televiziji v enakem položaju. Ne smemo namreč pozabiti na televizijski drugi program. Za sprejem tega programa je potreben poseben vhod del sprejemnika. Kot mi je znano, ne izdeluje tak sprejemnik nobena od mnogih domačih tovarn. Poskrbeti bi bilo treba za izdelavo TV sprejemnikov, ki bi bili vsaj pripravljene za sprejem drugega programa.

Nujno bi bilo torej treba razširiti UKV in TV mrežo, industrijo zadolžiti in omogočiti ceneno izdelavo UKV in TV sprejemnikov, omogočiti pri nabavi televizijskih sprejemnikov boljše kreditne pogoje in seveda poskrbeti tudi za dovolj močno mrežo servisov. Zavodu RTV Ljubljana je treba v zvezi s tem omogočiti poleg skrbi za tehniko še realizacijo večjega števila radijskih in televizijskih programov.

Glede poročila začasnega odbora za proučevanje problematike radia in televizije bi imeli samo še vprašanje, in sicer glede prve točke, kjer piše: »Radio oddaja dva programa, z enim pokriva vse ozemlje naše republike.« Tu mi sedaj ni jasno: ali je tu mišljeno pokritje z oddajnikom na srednjem valu, to je z domžalskim oddajnikom, ali je to pokritje z UKV oddajniki?

Predsednik Ivo Tavčar: Besedo ima tovariš Matej Bor.

Matej Bor: Nisem se sicer mislil oglasiti v tej razpravi, ker se na njo zaradi odsotnosti nisem utegnil pripraviti, vendar se glede na to, kar sem tu slišal, predvsem glede na besede tovariša Cvetka, oglašam še jaz. Oglašam se z enim samim namenom, da podprem vse tiste govornike, ki so se zavzeli za to, da bi postala naša radiotelevizija boljša, tako v tehničnem kot tudi v programskem pogledu.

Iz vse te razprave bi rad izločil dve stvari, in sicer »formiranje okusa« »vprašanje jezika«, se pravi slovenizacije naše televizije. Dovolite, da spregovorim najprej o »formiranju okusa«.

Po mojem mnenju ni vodstvo naše televizije storilo dovolj, da bi lahko bilo zadovoljno samo s seboj, in da bi lahko bili z njim zadovoljni mi. Zdi se mi, da je primitivno ugotavljati, kaj ljudje radi poslušajo in se potem ravnati pri formiranju programa po teh ugotovitvah. V tej razpravi je bilo večkrat poudarjeno, da je Radio-televizija v prvi vrsti edukativna ustanova

velikega pomena, in da se temu posveča premalo pozornosti, ko se sestavlja program.

Dovolite, da uporabim nekoliko ostrejši izraz. Mislim, da s formiranjem programa po tako imenovanem »okusu poslušalcev« tem poslušalcem škodimo, čeprav je okus poslušalcev včasih verjetno boljši kot okus tistih, ki programe v RTV pripravljajo.

Druga stvar je vprašanje jezika. Imam neprijeten občutek, da po tolikih letih še vedno ne moremo gledati slovenske televizije. Razumem, da je težko oskrbeti celoten program, ki naj bi bil pripravljen samo v Ljubljani. Prav tako tudi razumem, da je potrebno sodelovanje med posameznimi postajami v Jugoslaviji. Mislim celo, da je koristno, da gledamo mi program iz Beograda in Zagreba ter da gledajo oni našega. Imam pa vtis, da gledamo mi neprimerno več njihovega programa, kot oni našega, oziroma da gledamo celo preveč takega programa, za katerega bi lahko poskrbeli sami. Ne vidim nobene potrebe, da bi morali poslušati poročila v srbohrvaščini, ker bi zanje lahko poskrbel naša televizija sama. Spričo tega, da je tehnika že rešila vprašanje simultane oddaje v več jezikih, ni nobenega utemeljenega razloga, da ne bi mogli tudi v Jugoslaviji poskrbeti za to, da bi se tiste oddaje, ki so namenjene več jezikovnim področjem, ne dajale v različnih jezikih istočasno, razen nekaterih oddaj, pri katerih je iz tehničnih in drugih razlogov nemogoče poskrbeti za tako simultanost. To ni samo moje stališče, temveč je stališče vseh naših gledalcev in poslušalcev. To stališče je prišlo do zelo ostrega izraza ob takih primerih, ko smo bili prisiljeni npr. gledati madžarski film v slovenski televiziji s srbohrvaškimi podnapisi v cirilici. Ljudje so imeli vtis, da se naši programatorji norčujejo iz svoje publike. Prepričan sem, da se niso norčevali, temveč da sta bila temu vzrok improvizacija in eksperimentalnost. Mislim pa, da je po tolikih letih že čas preiti od eksperimentalnosti k urejeni televizijski politiki, ki bo v celoti odpravila vse te pomanjkljivosti, o katerih smo danes govorili.

Predsednik Ivo Tavčar: Prosim, kdo še želi razpravljati? — Odbor, ki je razpravljajal o problematiki radio-televizije, predlaga, da bi našo razpravo povzeli v pismeno oblikovane sklepe. Prosim zastopnika oziroma predsednika odbora, če bi prebral predložene sklepe! Morda želi odbor, da med kratkim četrtturnim odmorom razmisli, koliko je treba povzeti v to razpravo. Sicer pa bi bilo najbolje, da zdaj preberemo te sklepe, potem bo morda v razpravi še kakšen dodaten predlog za spremembo. (Poročevalec začasnega odbora, poslanec Ciril Cvetko, prebere predlog sklepov. — Glej priloge.)

Dajem predlog v razpravo. Ima kdo kakšne pripombe ali dopolnitve k predlaganim sklepom? — Prosim, tovariš Boris Mikoš.

Boris Mikoš: Tovarišice in tovariši. K predloženim sklepom imam kot poslanec tega zbora nekatere pripombe. Mislim namreč, da uvod v sklepe ne daje v imenu Skupščine Radio-televiziji v Sloveniji tistega mesta, kakršno po mojem mnenju pripada tej službi. V drugem odstavku predlaganih sklepov stoji namreč naslednje: »da bi radio in televizija postala zares sodobna posrednika družbene dejavnosti, odraz naše kulturne zmogljivosti in učinkovito vzgojno sredstvo« itd. V smislu teh dveh osnovnih ugotovitev so sestavljeni vsi sklepi. Če sem prav razumel vso današnjo dopoldansko razpravo in težnje vseh govornikov, potem zahtevamo od kolektiva Radio-televizije neprimerno več, kot, da sta samo »posrednika družbene dejavnosti in odraz naše kulturne

zmogljivosti«, ali tehnično izraženo, sta torej le zvočnik in ogledalo. Če nam ni dana nobena druga dolžnost, potem moramo seveda spremeniti velik del svoje sedanje vloge. Doslej smo namreč vedno smatrali, da smo še kako odgovorni in zadolženi za to, da smo aktivni soustvarjalci te družbene dejavnosti kot kolektiv in kot poedinci ter da nismo samo odraz naše kulturne zmogljivosti, marveč njen sestavni del in to močan del. Zato mislim, da bi v tem morali spremeniti uvod v naše sklepe v celoti, če se seveda strinjate s tem mojim stališčem. Mislim, da temelji del razprave prav na taki oceni vloge radia in televizije pri nas, in da je odveč, da bi ponavljal in ponovno razpravljajal o vlogi radia in televizije, ko je o tem bila zelo kvalificirana razprava v Zvezni skupščini in na Izvršnem odboru zveznega odbora Socialistične zveze. Predložene formulacije za Radio-televizijo ne bi mogli sprejeti. Mislim in predlagam, da se stvar v grobem formulira tako, da bi morala Radio-televizija postati v družbeni in kulturni ustvarjalnosti tudi sama pomemben činitelj in da bi se v bodoče razvijala skladno s splošnim družbenim razvojem.

Mislim, da je kritika, naslovljena na tem visokem forumu o Radio-televiziji, glede naše pripravljenosti za sodelovanje, slab uvod v sodelovanje. Moram reči, da smo si v našem kolektivu zelo prizadevali, da razbijemo vsakršna stališča, ki hočejo kakorkoli voditi do monopolizma naše ustanove, do zapiranja pred slovenskimi kulturnimi, političnimi, gospodarskimi ali pred kakršnimikoli drugimi ustvarjalci. To, da je danes v naših gradivih jasno zapisano, da se kolektiv Radio-televizije Ljubljana zaveda, da samo v sodelovanju z vsemi ustvarjalnimi silami slovenskih ljudi lahko da slovenskemu ljudstvu program, ki mu ga je dolžan dati, je rezultat določenih prizadevanj v kolektivu. V podporo tem prizadevanjem seveda ne gre takšna analiza, kakršna je bila pravkar predložena temu zboru.

Imeli smo poseben razgovor s predstavniki Slovenske filharmonije. Na tem razgovoru smo želeli doseči večje sodelovanje in se predvsem pogovoriti o tem, kaj Slovenska filharmonija lahko ustvari za naše potrebe. Upam si reči, da mi sami najbolj čutimo te potrebe. Vzel bom domače in tuje podatke. Zagreb ima celodnevni program, poleg tega ima 7 ur drugega programa in 4 ure tretjega programa. Beograd ima poleg celodnevnega še 9 ur drugega programa in nočni tretji program. Ljubljana ima en celodnevni program in 4 ure drugega programa. Pri tem imajo naši ljudje seveda edinstveno možnost, ki jo tovariši v Zagrebu in Beogradu nimajo, namreč to, da lahko zbirajo tudi med Celovcem in Trstom. Zato ni nič čudnega, če 58 % naših poslušalcev posluša Celovec, 31 % posluša Trst in 28 % poslušalcev Graz. Verjemite, da vsi ti podatki, ki so zaskrbljujoči za slovensko radijsko in televizijsko postajo in njen kolektiv, kažejo na to, da ljudje ne poslušajo v Celovcu, Trstu in Grazu govornih oddaj, ker anketa kaže, da 77 % ljudi, ki poslušajo tuje postaje, poslušajo njihove glasbene programe.

Za nas niso enostavne odločitve, ali gremo v resno ali v lahko glasbo. Tudi naše mnenje o lahki glasbi se ne razlikuje veliko od mnenja tovariša profesorja. Samo objektivni pogoji, v katerih delamo, se seveda močno razlikujejo od pozicij take splošne kritike. Lahko bi stvar uredili, če bi imeli dva programa, lahko bi emitirali resno ali zabavno glasbo, lahko bi dali slovenskemu poslušalcu možnost, da si izbira. S tem, da mu na slovenski radijski postaji nehamo dajati zabavno glasbo in Avsenika, kar smo poskusili in smo morali opustiti, mu tega nismo preprečili. Vemo, da smo šli ob nedeljah dopoldne zaradi tega na »koncert po želji« oziroma na »plošče po željah«, ker je velik del naših ljudi poslušal v istem času Celovec. To se ne da z nobeno razpravo in z no-

benim razburjanjem preprečiti, marveč zelo trdno in dolgotrajno programsko politiko. Te stvari sem navedel zaradi tega, da bi se bolje razumeli in da ne bi v okviru te majhne Slovenije z zelo majhnimi ustvarjalnimi kapacitetami, ki nam preprečujejo širjenje in večanje našega programa, prihajalo med nami do nesporazumov. V dogovoru s Filharmonijo smo ugotovili, da ob 150 urah lastnega snemanja in lastne produkcije orkestra RTV Ljubljana ne obstajajo nobene potrebe po tem, da kogarkoli omejujemo v produkcijskem pogledu in da od njega ne odkupujemo kvalitetnih stvari. Če pa jih slabo plačamo, ni to zasluga kolektiva RTV Ljubljana, od katerega se pri osebnih prejemkih 48 000 dinarjev na mesec na zaposlenega in pri kvalifikacijskem sestavu s samo 20 % članov kolektiva z manjšo izobrazbo od srednje, visoke ali višje, seveda ne more ne vem kaj zahtevati. To so širša vprašanja, ki jih pa sami ne moremo reševati.

S tem v zvezi bi hotel opozoriti, da je družba tista, ki odreja dohodke našemu zavodu. Mi sami ob največjih prizadevanjih ustvarjamo 17 % lastnih dohodkov z reklamo in drugo dejavnostjo, katere del gre upravičeno na živce tako vam kot tudi nam. Vse druge dohodke seveda predpisuje družba ali z naprej diktirano višino naročnine ali z dotacijo. Ni naša stvar, da družbi diktiramo, kako podpira in na kakšen način financira našo dejavnost z dotacijo ali z naročnino. To je stvar politike, politike osebnega standarda in tako naprej. Opozoriti hočem samo, da je nemogoče zahtevati od kolektiva, ki je radijsko naročnino dvignil v 11 letih samo za 20 %, da bi mogel biti tudi v materialnem smislu kos svojemu poslanstvu. Mi bi lahko danes predstavljali v Sloveniji tistega činitelja, ki bi še kako spodbujal kulturno in drugo dejavnost, povsem na podlagi tržnih pogojev in potrošnje, če bi imel zato potrebna sredstva.

Težko je danes govoriti o tem, da zavod RTV Ljubljana stimulira s svojimi honorarji še kogarkoli k izdelavi kakršnihkoli kulturnih ali drugih dosežkov zato, da bi imel ta zavod ustrezen program.

Rad bi dal k predlogu teh sklepov samo še nekaj pripomb. Zdi se mi, da bi bilo treba ustrezno razširiti v smislu naše dejavnosti in vloge v družbi in dati kolektivu ne samo večje naloge, marveč tudi večje odgovornosti. Glede edukativnih oddaj imamo ugotovitve, o katerih menim, da jih ne bi mogli sprejeti. Tovariši, ni točno to, da so naše edukativne oddaje najmanj razvite oddaje. Tako na radiu kot na televiziji imamo veliko tovrstnih oddaj, zato menim, da ne moremo reči, da so edukativne oddaje na radiu nerazvite. Če so, potem lahko to rečemo za televizijo, čeprav tudi predstavljajo zelo velik odstotek televizijskega programa. Potem mora iti ta očitek vsemu televizijskemu programu in ne samo edukativnemu delu, ki je nerazvit zaradi tega, ker je pri nas nerazvit ves televizijski program.

Poleg tega nam Skupščina z enim od stališč daje nalogo, ki jo doslej nismo bili pooblašteni izvajati. V gradivu je namreč rečeno, da smo dolžni — to je zavod RTV Ljubljana — čimprej integrirati edukativno dejavnost radia in televizije s šolsko reformo. To najbrž ni naloga Zavoda RTV. Tako torej na eni strani predložena stališča zbora razglašajo Zavod RTV bolj za nek tehnični medij in institucijo, ki naj prvenstveno služi drugim organizmom, institucijam in posameznikom za posredovanje njihove funkcije v naši družbi, na drugi strani pa nam nalaga kompleksno funkcijo, ki je doslej nismo imeli. To je najbrž po pomoti prišlo med stališča. Mislim, da bi to morali popraviti.

V tretji točki predlagamo, da bi jo nekoliko spremenili, in sicer, da bi se glasila na 2. strani, točka 3 takole: »da bi omogočili uspešno rast slovenskega

radijskega in televizijskega programa ter dosegli ustrezne pogoje za enakopravno programsko izmenjavo v jugoslovanskem in mednarodnem merilu, je treba s širšo družbeno pomočjo intenzivneje razvijati primerno materialno in tehnično bazo«. Mislim, da bi morali ločiti ti dve bazi, kajti, če bi hoteli ustvarjati samo materialno bazo v tehničnem smislu, bi bilo to preozko in ne bi zadoščalo potrebam rasti slovenskega radijskega in televizijskega programa, da bi lahko ustvarili pogoje za enakopravno izmenjavo naših programov.

Predlagamo tudi, da bi v tretji alineji tretje točke namesto besed »povečati je treba mrežo oddajnikov« rekli: »dograditi je treba mrežo oddajnikov«, ker smo dolžni v odnosu do prebivalstva republike, da mrežo čimprej do kraja dogradimo.

Predlagamo tudi, da na podlagi današnje razprave in našega globokega prepričanja dodamo nov četrti odstavek, s katerim naj bi pozvali proizvajalce radijskih in televizijskih sprejemnikov, da naj z izdelavo televizijskih adapterjev in z ugrajevanjem UKV območij v radijskih aparatih omogočijo prebivalstvu bolj pester in boljši sprejem radijskih in televizijskih programov. Mislimo, da bi bilo prav, da tudi v skupščinskem dokumentu pride do takega poziva glede na zelo široke in tudi politično pomembne posledice, ki bodo v republiki nastale takrat, ko bomo prišli v položaj, da bomo vedno težje sprejemali program, še težje kot ga sprejemamo danes na srednjem valu, in ko bomo začeli z drugim televizijskim programom na 4. oziroma na 5. kanalu, da ne bomo v republiki imeli zaman tisoče televizijskih sprejemnikov, ki ne bodo usposobljeni za sprejem teh programov.

Mislim, da sta v gradivu, ki je bilo predloženo, dovolj široko pojasnjena položaj in problemi zavoda RTV Ljubljana. Želim, da bi današnja razprava, ki je v kolektivu Radio-televizije Ljubljana vzbudila zadovoljstvo, privedla predvsem do dveh stvari: do sanacije sedanjega tako materialnega kot tudi kadrovskega stanja našega zavoda, da bi lahko v celoti opravil naloge, ki jih ima pred družbo, in drugič, da bi na podlagi te razprave razjasnili vsa vprašanja glede nadaljnjega razvoja, tako glede tehničnega, kot glede vprašanj, ki zadevajo obseg in število programov v naši republiki.

Predsednik Ivo Tavčar: Besedo ima tovariš Matej Bor.

Matej Bor: Ne morem si kaj, da ne bi repliciral na to, kar je povedal tovariš Mikoš, posebno še, ker leti del njegovega odgovora tudi name, ki sem dal vso podporo svojim predgovornikom. Mislim, da je želja Radio-televizije, da bi bila sestaven del naše kulture, ne pa samo »zvočnik in zrcalo«, kot je rekel tovariš Mikoš, popolnoma utemeljena in upravičena. Vendar se mi zdi, da bi najprej postala sestaven del naše kulture, če bi bila boljši »zvočnik in boljše zrcalo«. Očitki, če jih prav razumem, pa pravijo, da je ta zvočnik včasih prehrupen in zrcalo premalo precizno in premalo objektivno ter ne daje prave slike o tem, kakšna je naša kulturna tvornost.

Druga stvar je zame, oprostite, nekoliko kuriozna. Reči moram, da sem danes slišal zelo izviren, meni doslej neznan zagovor tistega dela naših radio-televizijskih programov, ki mu po krivem pravimo — zabava.

Tovariš Mikoš je ugotovil, da se je izkazalo naslednje: če ne oddajamo dovolj zabavne glasbe, poslušajo naši poslušalci takšno glasbo iz Celovca ali iz Trsta. Glede na to, da je naša zabavna glasba po svoji zabavnosti ravno tako zabavna ali pa še manj, kot je celovška ali tržaška, si dovoljujem vprašati,

kakšna škoda naj bi bila v tem, če naši ljudje poslušajo slabo zabavno glasbo iz Celovca in Trsta, namesto iz Ljubljane? Z drugo besedo, zakaj bi bilo slabše, če jih poneumlja Celovec in bi bilo boljše, če jih poneumlja Ljubljana? Potemtakem gre za tekmo v tem, kdo bo naše poslušalce bolj poneumljal, ali Ljubljana ali Celovec. Po mojem mnenju je bolje, če jih poneumlja tujec kot, če bi jih poneumljal domačin. Če bi jih poneumljal tujec, bi lahko domačin vsaj mirno spal.

S tem bi končal. Upam, da tale moj nekoliko ironičen odgovor, s katerim se verjetno ta razprava ne bo zaključila, ne bo škodil našemu radijskemu programu, temveč koristil. Glede tistega dela moje intervencije, ki je zadevala jezik, pa se čudim, da nisem slišal odgovora od predstavnikov naše Radio-televizije. Rad bi ta odgovor slišal zdaj ali kdaj drugič.

I v o T a v č a r : Želi še kdo besedo? Tovariš Boris Mikoš.

B o r i s M i k o š : Tovariš Bor, prav imaš! Dejansko sem ti pozabil odgovoriti na vprašanje o slovenskem jeziku.

Na prvo vprašanje mislim, da zaradi tega, ker si me zelo dobro razumel, kljub tvojemu polemičnemu tonu, ni treba odgovoriti. Če si eden redkih, ki ne poslušajo radio Celovec in Trst, potem vem, zakaj nisi zaskrbljen, da naši ljudje poslušajo ti dve postaji. Tisti pa, ki poslušate ti dve postaji, veste, da je med zabavno glasbo dovolj strupa in drugih stvari in da smo tudi zaradi te tekme zaskrbljeni. Če ta skrb ni potrebna, se je bomo v prihodnje rade volje otresli. To je stvar vaše ocene. Glede slovenskega jezika menim, da bi storil veliko krivico svojim sodelavcem, če bi dejal, da si niso v celoti in še kako prizadevali solidno rešiti to vprašanje za Slovenijo.

Toda spričo obstoječih tehničnih pogojev, kljub vsem prizadevanjem, dokler nam od Ljubljane do Beograda ne položijo koaksialni poštni telefonski kabel, oziroma dokler ne dobimo druge pogovorne zveze vsaj za območje od Zagreba do sem, ne moremo solidno rešiti tega vprašanja. Zdaj ga rešujemo tako, da govore naših političnih predstavnikov takrat, kadar so vnaprej pripravljene, prevedemo v našem studiu in potem pošljemo našega človeka z avtomobilom v Zagreb, da ga v zagrebškem studiu čita paralelno z našo sliko. To je seveda primitivizem, vendar drugih možnosti nimamo. V našem studiju smo doslej razvili tehniko za podnaslavljanje magnetoskopskih trakov. Doslej smo lahko namreč podnaslavljali samo filme, magnetoskopskega traku pa ne. V bodoče bomo skušali, ko dobimo pravočasno materiale, podnaslavljanje v studijih z magnetoskopskim trakom in ne po linijah. Dejstvo je, da je vprašanje samostojnosti slovenskega jezika oziroma njegove večje zastopanosti v programu, ki je na našem območju viden, vprašanje naše tehnične nerazvitosti. Prav tako je težko razumljivo, zakaj se morda sto in 150 milijonov dinarjev, kolikor bi jih potrebovali vsi ti studii, ne da dobiti kljub vsej borbi in prizadevanjem. To je druga stvar, o kateri ne želim in ne morem odgovarjati na tem mestu.

Dejstvo je, da se mi, in to še kako, prizadevamo v dveh smereh: Da bi bil naš delež v jugoslovanskem televizijskem programu bolj pravičen in da bi bili bolj zastopani. Seveda o tem ne odločamo mi, marveč odloča programska komisija jugoslovanske Radio-televizije, kjer imamo mi en glas. Drugo vprašanje, kako posredovati vsaj osrednje informativno-politične oddaje našim ljudem v slovenskem jeziku, ker imamo za te oddaje največji interes. Trenutno nimamo tehničnih možnosti, da bi te stvari v celoti izpeljali. Ogladali smo si te stvari

v tujini in se prepričali, da se dajo z ustreznimi tehničnimi rešitvami, ki niso tako drage, izpeljati te stvari do take mere, da lahko vsako informativno politično oddajo posredujemo vsem jugoslovanskim narodom v njihovem jeziku: na območju strnjeno živečih narodnih skupnosti pa tudi v jeziku teh skupnosti.

Dejal bi samo še to, tovariš Bor, da imamo v našem zavodu odločno orientacijo na to in da storimo vse, kar je v naših močeh, da bi posredovali ljudem več kot 21 % programa v slovenskem jeziku, kolikor ga posredujemo danes. Kritična pripomba, dana s tvoje strani, je zelo na mestu in jo bomo izkoristili kot podporo Skupščine pri naših prizadevanjih, da se stvari hitreje in našim dejanskim potrebam ustrezno rešujejo.

Matej Bor: Odgovor tovariša Mikoša me je zadovoljil samo delno. Predlagam, da naš zbor zavzame glede tega stališče, ki je skupno tovarišu Mikošu in meni, da je treba podpreti vse, ki zahtevajo čimvečje število programov v slovenščini in sinhronizacijo ali drugačno opremljanje tujih programov s slovenskim besedilom.

Predsednik Ivo Tavčar: Vse to je že predvideno v sklepih. Na osnovi pripomb poslanca Borisa Mikoša bi bilo skoraj nujno, da se odbor sestane in pretrese te predloge ter določene spremembe tudi ustrezno formulira, upoštevajoč seveda tudi še prejšnjo razpravo. Dajem četrto ure odmora s tem, da po možnosti še v dopoldanskem času izčrpamo naš dnevni red. Mislim, da ni nobene potrebe, da bi z delom nadaljevali popoldne.

(Seja je bila prekinjena ob 13.35 in se je nadaljevala ob 14. uri.)

Predsednik Ivo Tavčar: Nadaljujem sejo in prosim predstavnika odbora, da obrazloži mnenje odbora o predlaganih spremembah oziroma predloži dopolnjeno in spremenjeno besedilo sklepov.

Ciril Cvetko: Na prvi strani naj bi se po mnenju začasnega odbora za problematiko radia in televizije glasil drugi odstavek sedaj takole: »Da pa bi radio in televizija postala zares sodobna posrednika in činitelja družbene dejavnosti, odraz in sestavni del naše kulturne zmogljivosti in učinkovito vzgojno sredstvo, da bi se razvijala skladno z našim družbenim razvojem, je Prosvetno-kulturni zbor Skupščine SR Slovenije na osnovi gradiva o stanju in problemih Zavoda RTV Ljubljana ter poročila« itd. »sklenil...«. To je prvi odstavek v uvodu sklepov. Na strani 2 bi se 2. točka glasila takole: »Ker so edukativne oddaje radia in televizije vse bolj potrebne, naj Zavod RTV Ljubljana in Republiški sekretariat za šolstvo ter druge ustanove in organizacije, ki skrbijo za vzgojo in izobraževanje, ta problem temeljito proučijo. Pospešijo naj njegovo rešitev ter ustvarijo pogoje, da se edukativna dejavnost radia in televizije čimprej integrira v šolsko reformo in izobraževanje odraslih.«

Tretja točka naj bi se glasila po predlogu odbora takole: »Da bi omogočili uspešno rast slovenskega radijskega in televizijskega programa ter dosegli ustrezne pogoje za enakopravno programsko izmenjavo v jugoslovanskem in mednarodnem merilu, je treba z družbeno pomočjo intenzivneje razvijati primerno materialno in tehnično bazo.« Nato do konca prvega odstavka tako, kot je bilo prvotno predloženo. Spremenjen je 3. odstavek 3. točke v tem smislu:

»Televiziji je treba čimprej zagotoviti pogoje za prehod na redni program in časovno razširitev oddaj. Dograditi je treba mrežo oddajnikov in urediti dvojne reverzibilne zveze. Prav tako naj se zgradi mreža TV oddajnikov na IV. in V. pasu za kasnejšo uvedbo drugega televizijskega programa.«

Po tretji točki pa bi postavili kot novo četrto točko stavek z naslednjim besedilom: »Proizvajalci radijskih in televizijskih sprejemnikov naj z izdelavo televizijskih adapterjev in z vgrajevanjem UKV območij v radijske aparate omogočijo prebivalstvu pestrejši in boljši sprejem radijskih in televizijskih programov.« Moramo vključiti še televizijo, ker je govora o TV adapterjih.

Četrti odstavek v 3. točki pa bi se glasil: »Radijski drugi program naj se postopoma razširi, da bodo poslušalci« itd., kot je bilo prvotno besedilo.

Odbor je tudi menil, da bi predloga glede nabave televizorjev za šole po tovarniški ceni oziroma vprašanje regresa za šolsko televizijo ne vnašali v sklepe.

Predsednik Ivo Tavčar: Ima kdo kakšne pripombe k predlaganim spremembam? (Ne javi se nihče.) Če ne, bi dal tako spremenjeni predlog sklepov na glasovanje. Kdor je za ta predlog, naj prosim, dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdrljal? (Nihče.)

Ugotavljam, da so predlagani sklepi o razvoju radia in televizije soglasno sprejeti.

Prehajamo na 4. točko dnevnega reda, to je na razpravo o okvirnem programu dela Prosvetno-kulturnega zbora.

Okvirni delovni načrt za prihodnje obdobje vam je bil vnaprej poslan in ga dajem v razpravo. Kdo želi razpravljati o predloženem okvirnem načrtu? Tovarišica Jovita Podgornik.

Jovita Podgornik: Predlagala bi nekaj dodatnih predlogov za naše teme. Najprej, da bi skupaj z zakonom o osnovni šoli razpravljali tudi o zakonu o prosvetno-pedagoški šoli z dopolnitvami in spremembami. To je namreč zelo nujno in ne kaže predolgo odlašati ne s prvim in ne z drugim, zlasti ne z zakonom o prosvetno-pedagoški službi, ker bo potem morala neposredno ta služba pomagati pri uresničevanju nekaterih temeljnih postavk zakona o osnovni šoli. Če se samo bežno spomnimo, koliko nalog smo naložili tej službi v obdobju, odkar delujemo, mislim, da bo moj predlog sprejet.

Drugič predlagam, da bi prej ali slej razpravljali o izvajanju stališč in priporočil, ki smo jih sprejeli. Pregledali naj bi namreč, kako se ta naša stališča in priporočila izvajajo na terenu. Mislim, da nisem edina, ki moram dostikrat poslušati očitke, češ da so naša priporočila premalo učinkovita, da so papirnata in vodena, in da doživljajo podobno usodo kot pred časom sprejeta resolucija o otroškem varstvu.

Končno predlagam, da bi morda napravili kratko analizo o obveščanju javnosti preko dnevnega časopisja in RTV, in sicer v takem smislu, kot je odgovarjal na vprašanja v »Delu« predsednik, tovariš Tavčar. Njegovo razpravljanje o tem, kako dnevni tisk spremlja delo skupščinskih zborov in odborov, bi morali obravnavati v razširjenem obsegu in bolj argumentirano. Mnogi se namreč ne moremo strinjati s pogosto prekratki informacijami, ki res ne presegajo meje informacij. Po takšnem načinu obveščanja res ne morejo volivci presojeti dela svojih predstavnikov v Skupščini. Razumljivo je, da niso samo

radovedni, kako opravljamo svoje poslanstvo, marveč so včasih tudi skeptični zato, ker niso dovolj obveščeni. Res je, da najdemo tudi izjemno prizadevnost obveščanja, npr. o posamičnih problemih v rubriki »Dela«. Zdi se mi, da dobro obvešča tudi lokalni »Večer«, medtem ko se prav »Delo«, po mojem mnenju, mnogo preskopo ustavlja ob problemih, ki se tukaj odpirajo včasih z veliko prizadetostjo in prizadevnostjo posameznih poslancev, ostajajo pa na meji skoje informacije.

Dovolite mi, da zaključim s pripombo, ki me je pred dvema dnevyoma direktno prizadela. Izrazil jo je intelektualec — sociolog in psiholog takole: »Kdaj bomo izvedeli kaj več o vašem delu, tovariši poslanci? Časopisna poročila o delu skupščine sem nehal brati, ker mi ničesar bistvenega ne povedo.« Ljudje so torej prepričani, da se zaklepamo v svoj ozek krog, da odgovarjamo navzgor, navzdol pa ne. Zato menim, da je tudi moj tretji predlog zelo potreben in sprejemljiv.

Predsednik I v o T a v č a r : Prosim, želi še kdo razpravljati? (Ne javi se nihče.) Če ne, bi dal nekaj dodatnih misli k temu, o čemer je govorila tovarišica Jovita Podgornik.

O prosvetno-pedagoški službi bomo res v kratkem razpravljali in v tem predlogu delovnega načrta seveda niso naštetni še vsi drugi predlogi, ki bodo prišli na dnevni red. Tako je med drugim tudi predvideno, da bo prišel na dnevni red tudi zakon o prosvetno-pedagoški službi. Glede izvajanja stališč in priporočil bi omenil tole: naš zbor je sprejel doslej tri priporočila, in sicer o gimnazijah — o tem, kako se izvaja to priporočilo, je zbor že razpravljal — hkrati pa je sprejel še priporočilo o razvoju telesne kulture in o izobraževanju odraslih. Ker je obdobje, ki je minilo po sprejemu teh priporočil, še kratko, menim, da je seveda treba še nekaj časa in da bi šele po nekem daljšem obdobju ugotavljali, kako se izvajajo ta priporočila. Res je, da je naš zbor sprejel različna stališča in razne sklepe. Menim, da bi bilo zelo smotno, da bi ob tem, ko pridejo določena istovrstna vprašanja na dnevni red, tudi pregledali, kako so se uresničevala že sprejeta stališča in sklepi.

Glede na to, da bomo imeli v prihodnje na dnevnem redu precej takih zadev, bomo lahko hkrati razpravljali o vseh teh vprašanjih. Svetoval bi vam, da se ob vseh konkretnih vprašanjih poslužite pravice, da stavljate poslanska vprašanja, na katera dobite tudi konkreten odgovor.

Glede pripomb o javnosti našega dela bi bilo treba izreči samo naše soglasje, da je javnost dejansko premalo obveščena o našem delu, deloma tudi po krivdi javnih sredstev obveščanja.

Treba je poudariti, da ima javnost odprta vrata v našo skupščino, da imamo precej prostora na tribuni za občinstvo, ki pa nikdar ni polna. Vsi ti sociologi ali psihologi imajo torej možnost, da se o vseh vprašanjih, ki jih obravnava skupščina — dnevni red je javno objavljen — seznanijo. Vsekakor pa je opozorilo tovarišice Podgornik umestno. Tajništvo zbora se bo skupaj z informativno službo skupščine potrudilo, da dobi pregled nad tem, kako tisk in RTV obveščata javnost o našem delu. Ta pregled vam bomo posredovali, če pa bo treba, bomo o njem razpravljali tudi na zboru.

Toliko v dopolnitev oziroma v pojasnitev k tem vprašanjem. Želi še kdo besedo? (Ne javi se nihče.)

Sicer bi glede na predlagani dnevni red predlagal, da že danes ustanovimo začasni odbor za varstvo kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti. To

je pomembno vprašanje, o katerem se v naši javnosti mnogo razpravlja. Mimo tega se tudi svetovna javnost zanima za ta vprašanja in jim celo posveča poseben »mesec«. V ta začasni odbor predlagam za predsednico tovarišico Bernardo Perc, za člane pa Stojana Batiča, Daneta Debiča, Cirila Jelovška, Jožeta Makovca, Iva Ščavničarja, Dušana Šinigoja in Darinko Šušteršič.

Ima kdo k temu predlogu kakšne pripombe? (Ne javi se nihče.) Če ne, dajem predlog za ustanovitev začasnega odbora, ki naj pripravi ustrezno gradivo za razpravo v zboru, na glasovanje. Kdor je za, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Hvala lepa. Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.)

Ugotavljam, da je ustanovljen začasni odbor za varstvo kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti in da so bili v ta odbor izvoljeni: za predsednika tovarišica Bernarda Perc ter za člane Stojan Batič, Dane Debič, Ciril Jelovšek, Jože Makovec, Ivo Ščavničar, Dušan Šinigoj in Darinka Šušteršič.

Ker je s tem dnevni red današnje seje izčrpan, zaključujem 12. sejo našega zbora.

(Seja je bila zaključena ob 14.15.)

PROSVETNO - KULTURNI ZBOR

13. seja

(15. oktobra 1964)

Predsedoval: Ivo Tavčar, predsednik
Prosvetno-kulturnega zbora

Začetek seje ob 9.05.

Predsednik Ivo Tavčar: Začenjam 13. sejo Prosvetno-kulturnega zbora.

Svojo odsotnost so opravičili naslednji poslanci: Jože Tiran, Jovita Podgornik in Stojan Batič. Ugotavljam, da je zbor sklepčen.

Pred sklepanjem o predlaganem dnevnem redu predlagam dopolnitev dnevnega reda za novo, 5. točko, in sicer: »5. obravnava in sklepanje o predlogu sklepa o ustanovitvi in sestavi začasnega odbora Prosvetno-kulturnega zbora.«

Tako predlagam s to dopolnitvijo naslednji dnevni red:

1. odobritev zapisnika 12. seje Prosvetno-kulturnega zbora,
2. razprava o varstvu otrok v SR Sloveniji;
3. obravnava gradiva o statutih osnovnih in srednjih šol v SR Sloveniji;
4. vprašanja poslancev;
5. obravnava in sklepanje o predlogu sklepa o ustanovitvi začasnega odbora Prosvetno-kulturnega zbora.

Predlagani dnevi red dajem na glasovanje. Kdor je za predlagani dnevni red, naj prosim dvigne roko! (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.)

Ugotavljam, da je predlagani dnevni red sprejet.

Prehajam na 1. točko dnevnega reda, to je na odobritev zapisnika 12. seje. Ima kdo kakšno pripombo? (Nihče.) Predlaga kdo kakšno spremembo? (Nihče.) Ugotavljam, da je zapisnik 12. seje odobren.

Prehajamo na 2. točko dnevnega reda, na razpravo o varstvu otrok v SR Sloveniji.

Na podlagi določila 37. člena začasnega poslovnika našega zbora predlagam, da naš zbor razpravlja o tej točki dnevnega reda na skupni seji s Socialno-zdravstvenim zborom. Enak predlog bo dala tudi predsednica Socialno-zdravstvenega zbora.

Se strinjate s tem predlogom? (Poslanci se strinjajo.) Smatram, da je predlog sprejet in vas vabim, da odidemo v veliko dvorano na skupno sejo s Socialno-zdravstvenim zborom.

(Seja je bila prekinjena ob 9.10 in se je nadaljevala ob 16.05.)

Predsednik Ivo Tavčar: Nadaljujemo sejo. Prehajamo na 3. točko dnevnega reda, to je na obravnavo gradiva o statutih osnovnih in srednjih šol v SR Sloveniji.

Gradivo k tej točki dnevnega reda je predložil republiški odbor sindikata delavcev družbenih dejavnosti, ki je pripravil gradivo skupaj s komisijo za družbeno samoupravljanje in komisijo za kulturo, prosveto in tisk pri republiškem sindikalnem svetu.

Zato sem povabil k današnji razpravi tudi predstavnike sestavljalcev tega gradiva, razen tega pa še predstavnike Glavnega odbora Socialistične zveze, Republiškega sekretariata za šolstvo, Republiškega sekretariata za zakonodajo in organizacijo, Zavoda za napredek šolstva in Zveze pedagoških društev, s tem seveda, da imajo vsi povabljeni tudi možnost, da sodelujejo v razpravi.

O predloženem gradivu je razpravljal naš stalni odbor, ki je določil za poročevalca poslanca Branka Babiča. Prosim poslanca Branka Babiča, da prebere poročilo odbora. (Poročevalec Branko Babič, prebere odborovo poročilo. — Glej priloge.)

Predsednik Ivo Tavčar: Začenjam razpravo. Kdo želi besedo? Prosim, poslanec Ciril Jelovšek.

Ciril Jelovšek: Tovariši poslanci, ne bom govoril o statutih, ki sta jih že ocenila republiški odbor sindikata delavcev družbenih dejavnosti in odbor za proučevanje zakonskih in drugih predlogov, ter pri tem nakazala dobre in slabe strani pri sestavi za posamezne šole. Ker smo v času, ko se statuti uveljavljajo že v praksi, ko šole formirajo svoje svete in ko opazujemo, kako te svete formirajo zlasti s predstavniki javnosti, se mi zdi, da je pravi čas, da opozorimo na določene pomanjkljivosti. Zato želim kratko govoriti o temi: predstavniki javnosti in način njihovega imenovanja v svete šol.

Iz preteklosti vemo, da smo člane šolskih odborov dokaj široko volili, da smo poprej obravnavali, kdo naj bo član šolskega odbora na razširjenih sestankih Socialistične zveze, na zborih volivcev itd. Vendar pa, če sedaj primerjamo, kako imenujemo predstavnike javnosti v svete šol, vidimo, da ta stvar poteka zelo formalno in enostransko, skoraj bi rekel, nezainteresirano. Tega sicer ne morem trditi za širše področje, kolikor pa sem govoril s posamezniki, imam občutek, da se to dogaja na več področjih. Želim poudariti, da imenovanje predstavnikov javnosti v svete šol ni samo formalna zadostitev zahtevam zakona, ampak je to širše vsebinsko vprašanje, zlasti če hočemo poudariti, da bodo javnosti v svetih šol delali za družbene interese, kar od njih tudi pričakujemo.

In kaj se dogaja? Statuti šol sicer določajo, kdo naj imenuje predstavnike javnosti v svete šol, npr. krajevne organizacije in občinski odbori SZDL, Zveza združenj borcev, TVD društva Partizan, krajevne skupnosti, posamezne gospodarske organizacije, občinske skupščine, nikjer pa ne precizirajo, na kakšen

način naj predstavnike javnosti gospodarske ali družbene organizacije imenujejo v svete šol. Nikjer ni govora, ali naj se ti predstavniki imenujejo na seji upravnega odbora gospodarske organizacije, ali na plenumih političnih organizacij, ali na delavskih svetih. Zato se dogaja to, da šola enostavno pošlje dopis gospodarski ali drugi organizaciji in prosi za imenovanje predstavnika v svet šole. Nekaj predstavnikov gospodarske organizacije se nato dogovori, kdo bo prišel v poštev, in to telefonično sporoči šoli.

Smatram, da tak formalen način imenovanja predstavnikov javnosti v svete šol ni pravilen. Po mojem mnenju bi bilo pravilno, da bi se sestal najmanj upravni odbor ali pa delavski svet, da bi razpravljali o predstavniku določene gospodarske organizacije v svetu šole. Prav zdaj je čas, da tako šole, kakor tudi vse organizacije opozorimo, kakšen poudarek je treba dajati predstavnikom javnosti, ko jih delegiramo, imenujemo, ali pa volimo v svete samoupravnih organov šol.

Predsednik Ivo Tavčar: Prosim, poslanec Veljko Troha.

Veljko Troha: Mislim, da je naša dolžnost, danes, ko analiziramo statute osnovnih šol, da na eni strani ugotovimo tisto, kar bi šole lahko uredile, ne da bi bilo za to potrebno kakšno navodilo; na drugi strani pa, da ugotovimo, katere slabosti so vsem ali večini statutov skupne. Zato moramo poiskati vzroke in svetovati ter predlagati, kako naj v bodoče posamezna šola ob sprejemanju in spremembah statuta ravna. Mislim, da nam gradivo daje dokaj prezentno sliko o stanju statutov osnovnih šol. Kljub kritični oceni velja pripomniti, da so šolski kolektivi pri samoupravljanju, zlasti pri sprejemanju statutov in pri opravljanju dolžnosti v zvezi s statutom napravili korak naprej. Da so pri tem iskali razne načine, da so šli v podrobnosti ali pa, da so nekatere stvari izpustile, je ob njihovem delu razumljivo, saj so orali ledino. Realizacija statutarne vsebine v življenju šole pa bo bržkone prinesla še marsikaj novega, kar kaže, da je samoupravljanje vendarle proces in da bo potrebno zaradi tega statut še večkrat spreminjati, ga dopolnjevati ali pa določene rešitve zavreči in dodati nove.

Pri večini statutov pa opažam poseben, objektivno pogojen problem, to je, problem programiranja, problem sklepanja pogodb, problem odnosov šole — sklad za šolstvo — občinska skupščina. Zakaj pravim, da je to objektivni problem? Šole niso čutile dolžnosti, da vnesejo v statut tudi poglavje o formiranju sredstev za svoje delo, deloma zato, ker je pri formiranju sredstev zavestna negotovost, deloma pa so mislile, da bo tisti, ki jim daje denar, to stvar uredil s svojim statutom. Glavni vzrok pa je nedvomno tudi v tem, da ne poznamo metodologije programiranja šolskega dela. Še vedno ni jasno, kaj naj predstavlja program šole, in je o tem veliko različnih mnenj. Nekateri smatrajo, da je to pravzaprav učni načrt, da je to predmetnik, drugi zopet, da je to število učencev, tretji pa, da je to poseben položaj šole. Zaradi tega smatram, da bi pri programiranju morali doseči enotnost, ki bi bila skupna osnova vsem šolam iste stopnje. Pri tem gre za učni načrt, za predmetnik, za predpise o številu ur, za šolsko stavbo, za učno snov, za določene svobodne aktivnosti itd. Vse to kaže na to, da bi bilo treba najti skupen način pri programiranju šolskega dela, kar pomeni, da pri izdelavi statutov ne bi smeli iskati ravno pri programiranju dela šole in pri sklepanju pogodb za vsako ceno neke originalnosti, na drugi strani pa tudi ne tiščati posnemanje gospodarskih organizacij, ker se formi-

ranje sredstev v šolah bistveno loči od formiranja sredstev v gospodarskih organizacijah.

Pri programiranju pa so nekatere stvari, ki nimajo teh skupnih osnov, pri teh se program loči od šole do šole. To je npr. vprašanje, koliko ima neka šola učnih sredstev, kakšno je stanje šolske zgradbe, njena starost in opremljenost, kakšne so dopolnilne dejavnosti itd.

Smatram, da bi morali pri programiranju nekatere stvari šteti za osnovne, nekatere pa za take, ki so specifične za vsako posamezno šolo. To poudarjam zaradi tega, ker smatram, da se morajo vse šole zavedati, da le na osnovi dobro pripravljene in materialno ovrednotenega programa lahko stopajo v pogodbeni odnos s komuno in zahtevajo tudi jamstva za uveljavljanje pogodbenih dolžnosti. Vsekakor morajo šole s takimi programi stopati pred svet za šolstvo, ki je dolžan program po svojih strokovnih organih preveriti in tudi spremljati njegovo realizacijo. Do sedaj je sklad za šolstvo, kar poročilo tudi ugotavlja, sicer dal sredstva, kolikor jih je bilo in kakorkoli jih je pač mogel, ni pa nadziral in spremljal realizacije programa. Da ta načela programiranja in financiranja šole sprejemajo v svoje statute in da s tem stopajo v enakopraven pogodbeni odnos, pa je smiselno le, če enaka določila kot šole sprejemata v statut tudi sklad za šolstvo ali komuna, skratka tisti faktor, s katerim šola stopa v pogodbeni odnos. Zato naj se šole o teh določilih že prej dogovorijo s skladom za šolstvo ali s komuno.

Torej naj končno poudarim, da bi bilo potrebno proučiti metodologijo programiranja, ker so nekatere osnove za izdelavo programov skupne vsem šolam, zlasti šolam na področju enega mesta ali ene komune. Tu bi bilo še zlasti nesmiselno iskati neke posebne originalnosti samo zato, da bi bil statut originalnejši od statotov drugih šol.

Predsednik Ivo Tavčar: Besedo ima poslanec Bojan Černjavič.

Bojan Černjavič: K besedam govornika pred menoj bom dodal še nekaj svojih misli. Ko obravnavamo statute in razne interne akte in ko ugotavljamo pri tem pomanjkljivosti, se pogosto nagibamo k iskanju nekih objektivnih razlogov. Tako v oceni statotov, ki smo jih dobili, kot v izvajanjih govornika pred menoj je kot tak razlog omenjeno pomanjkanje metodologije. Nekje sem slišal, da statuti niso dobri, ker ni metodologije za sestavljanje statotov. Prav tako nimamo programov, ker ni metodologije.

Mislím, da bi razen metodologije in pomanjkanja sredstev bilo treba dodati še en razlog, to je, kampanjsko in nekompleksno obravnavanje šolskih vprašanj. V tisku in na številnih posvetovanjih je bilo poudarjeno, da statuti in vse, kar je z njimi v zvezi, pomeni le ugotavljanje današnjega dejanskega stanja in stopnje razvoja, do katere smo prišli. Gre torej za ugotavljanje v določeni obliki in za nakazovanje perspektiv nadaljnjega dela. Na tem področju so že določena izkustva in menim, da daje pri statutu osnovo, da ne rečemo metodologijo, tako ustava, kakor tudi zakon o šolstvu. To torej, pomeni, da je treba samo pogledati, kaj in kako smo delali, in to formulirati v statutu.

Pomen programiranja se po mojem mnenju kaže v tem, da kot navaja ocena, 72 % šol omenja program kot osnovo za ocenitev vrednosti dela za dodelitev sredstev in da 52 % šol omenja, da program obsega predmetnik. Kot je meni znano, so morale šole že več let pošiljati ustanovitelju oziroma odseku za šolstvo, prosvetno-pedagoški službi, ponekod pa tudi skladom, svoje letne programe.

Verjetno so v njih že opisovale svoje delo. Zato bi bilo treba ob sprejemanju statutov analizirati, kaj so v šolah podrobneje delali, in to tudi formulirati v statutu. Če bi se posamezna vprašanja tako konkretno obravnavala, verjetno ne bi prišlo do tega, da so v statute napisali le to, kar je bilo sigurno že v zakonu zapisano, kjer pa niso vedeli, kako bi določeno vprašanje rešili, so pa rešitev prepustili pravilniku. Tako imamo na nekaterih šolah, kot navaja »Prosvetni delavec«, po 25 različnih pravilnikov.

Predlagam, da se v načelih, ki jih je sprejel naš stalni odbor in o katerih je poročal tovariš Babič, da še poseben poudarek programiranju in obravnavanju dela šole v določeni dobi. To bo pokazalo, da bi morali v bodoče iti v programiranju nekoliko dlje: od enoletnih delovnih programov k perspektivnim delovnim programom. Če bomo tako obravnavali ta vprašanja, bomo videli, da je marsikateri pravilnik odveč, da se marsikatera stvar da urediti z delovnim programom s perspektivnim ali enoletnim, v večji meri pa bo prišlo do izraza tudi neposredno samoupravljanje. S tem bo tudi manj administrativnega poslovanja v šolah in ugotavljanja, ali je neka stvar v soglasju z obstoječim pravilnikom, oziroma, ali je urejena s pravilnikom ali pa bo za to potreben nov pravilnik, in podobno. Tak je moj dodatek k mnenju tovariša Trohe.

Predsednik Ivo Tavčar: Prosim za nadaljnjo razpravo. Besedo ima poslanka Sonja Sardoč.

Sonja Sardoč: Poznam statute osnovnih in srednjih šol naše občine, pa bi o njih povedala nekaj besed; prav na kratko, ker sta že govornika pred menoj govorila o tem.

Nastajali so v težkih pogojih: komisije na šolah, ki so osnutke pripravljale, niso bile strokovno usposobljene za pravne formulacije s področja zakonodaje, zato so nekaterim prišli prav vzorci, objavljeni v »Prosvetnem delavcu.« Toda, namesto, da bi jih prilagodile svojim razmeram, so jih prepisale, kot to ugotavlja že gradivo.

Ne bom ponavljala ugotovitev, ki so že v oceni; zdi se mi, da ta nekoliko preveč polemizira in ne daje zaključkov. Pač pa bom povedala nekaj stvari, ki jih je treba v naših statutih urediti.

Najprej bom omenila nejasnost v zakonu o organih upravljanja v šolah in drugih vzgojnih in izobraževalnih ustanovah. 20. člen tega zakona pravi, da imenuje ravnatelja svet šole na predlog komisije, ki je sestavljena iz polovice članov delovne skupnosti šole in polovice, ki jo imenuje ustanovitelj. Zakon pa ne govori o tem, ali je isti postopek tudi za razrešitev ravnatelja šole.

Nadalje ni jasno, ali namešča nove člane svet šole ali ravnatelj šole. Ko bo sprejet nov zakon o osnovni šoli, bo treba razčistiti tudi vprašanje odnosov med šolo in starši ob napredovanju učencev z negativnimi ocenami. Statuti še niso razčistili vprašanja delovne in učne obveznosti; delovna obveznosti bi morala biti za vse šole enotna, učna pa naj bi bila različna, glede na stopnjo šole, predmet in strokovno usposobljenost.

Kakor ugotavlja že gradivo, ima skoraj vsaka šola drugačne pravilnike, kot je pred menoj že govoril tovariš Černjavič. Dobro bi bilo določiti, katere pravilnike šole morajo imeti in katere lahko imajo. Zdi se mi, da je treba izdati le najnujnejše, ker se bo sicer nabralo preveč papirja, iz katerega se ne bi niti videli.

Premalo je v statutih poudarjen tudi delovni načrt, kot temeljni dokument za sklepanje pogodbe med šolo in družbenim skladom, za financiranje šole in za urejanje medsebojnih odnosov. Statuti šol bi se morali tudi sklicevati na posamezne člene statuta občine in delovnih organizacij. Treba bi bilo urediti skupne obveznosti, pravice in dolžnosti, npr. pri vprašanju otroškega varstva in celodnevnega bivanja v šoli. Čeprav mnoge šole še nimajo pogojev, da bi organizirali varstvo na šoli, bi morale v statutu to predvideti in poiskati možnosti za učence, ki so varstva najbolj potrebni. Manjka torej povezava z okoljem, ki v praksi često je, ni pa formulirano v statutu. Statuti tudi premalo obravnavajo vprašanje standarda članov delovnih skupnosti. Nikjer ni omenjeno, kako se formirajo skladi za zagotavljanje stanovanj, letovanj, študija.

Sedaj res ne živimo s statuti, morda zato ne, ker so pomanjkljivi; ko pa bodo odraz našega hotenja, bo delo ob njih uspešnejše in kvalitetnejše in bodo ljudje — saj prav zanje so statuti — zadovoljnejši.

Predsednik I v o T a v č a r : Besedo ima poslanec Stane Vrhovec.

Stane Vrhovec : Ugotovitve gradiva, ki smo ga prejeli o statutih nekaterih šol, kažejo, da je od časa do časa treba izdati neke splošne akte, s katerimi lažje usmerjamo, pa tudi sproščamo delavnost posameznih delovnih kolektivov za ostvaritev samostojnih aktov, kot so statuti. Da je bil tak splošen akt, kot je republiški zakon o organih upravljanja, zelo potreben, se je videlo pri izdelavi vseh statutov. Zato mislim, da je odigral zelo pozitivno vlogo.

Vendar pa bo treba pri bodočih zakonih še bolj vsestransko izmenjavati misli, da bi se načela ustave čimbolj uresničila. Vsi se spominjamo zadnjega zakonskega predloga o osnovni šoli, ki je tudi obravnaval organe samoupravljanja v šolah, in ki je bil zaradi različnih pripomb umaknjen. Prav v zvezi s tem se želim povrniti na nekaj načelnih vprašanj.

Gre za vprašanje, ki se ponavlja tudi pri ugotovitvah današnjega gradiva, namreč, za nerazčiščen delokrog posameznih samoupravnih organov. Zakon, ki je bil predlagan, pa je prav tako zadeval razmerje med direktorjem in upravnim odborom. Že takrat sem sprožil vprašanje, ali je določitev, ki je bila predvidena, sploh v skladu z ustavnim določilom. Predvideno je namreč bilo, da je direktor član upravnega odbora po svojem položaju, medtem ko drugi člen zakona, ki je bil že tako povzet iz ustave, določa, da se člani upravnega odbora delovne organizacije volijo za eno leto in da nihče ne more biti več kot dvakrat zaporedoma izvoljen za člana upravnega odbora. Ustava Socialistične federativne republike Jugoslavije še natančneje določa ta razmerja, ko ugotavlja, da so organi upravljanja delavski svet, upravni odbor in direktor, da voli člane upravnega odbora delavski svet, oziroma delovna skupnost, in da imajo delavci pravico, da upravljajo delovno organizacijo neposredno ali po organih upravljanja, ki jih sami volijo. Ker po mojem mnenju določila omenjenega zakona niso v skladu z ustavo, sem se obrnil na Ustavno sodišče SR Slovenije, da bi videl, kakšno je njegovo mnenje. Danes ponovno omenjam to zadevo, ker sem dobil vtis, da le ni tako jasna, kot bi jo državljan razumel ob čitanju ustave. Po mnenju ustavnega sodišča je v skladu z ustavo, če je direktor, ki je imenovan za štiri leta, tudi član upravnega odbora. Najbolj značilen argument, s katerim se to potrjuje, je bil, da je direktor nekak varuh zakonitosti, ki mora kot dober gospodar, ker vodi poslovanje, včasih nastopati tudi proti odločitvam upravnih organov, ki niso protizakonite, vendar s stališča dobrega gospodarjenja škodu-

jejo, gospodarski organizaciji. Zato je nelogično, da bi na upravnem odboru ne imel pravice glasovanja o predlogih, ki jih zastopa.

Prav taka argumentacija pa se mi zdi povsem v neskladju z zadnjimi stališči, ki jih je sprejela SZDL glede novih volitev. Po teh, namreč, naj avtoriteta kogarkoli nikakor ne bo določena s položajem, temveč predvsem z močjo argumentov in z delovanjem tistega, ki postavlja dejstva in zahteve. Zdi se mi, da v našem primeru avtoriteta direktorja nikakor ni okrnjena, ker so še mnogi drugi organi in načini, kako vzbuditi za svoje predloge, če so pravilni, interes vsega delovnega kolektiva; npr. na sestanku delovne skupnosti, če pride do nerazumevanja o osnovnih interesih celote. Prav zato me zanima mnenje ostalih o mojem stališču; če bi se zanj zedinili, bi bilo pravilno, da bi naš odbor poslal svoj predlog naravnost Ustavnemu sodišču Socialistične federativne republike Jugoslavije, da o njem razpravlja.

V zvezi s statuti bi bilo treba govoriti tudi o nekakih splošnejših načelih delitve osebnih dohodkov v naših delovnih organizacijah, ker bi ta načela lahko služila pri sestavljanju pravilnikov o delitvi osebnih dohodkov. Ne mislim, da bi s tem odvzemali pobudo in samostojnost neposrednim upravljalcem, tuda neka splošnejša načela pa so potrebna zlasti, če vemo, kako različna merila se uporabljajo pri teh delitvah. To bi bilo tudi v skladu z ustavo, ker 79. člen ustave SR Slovenije omogoča sprejemanje takih splošnejših načel.

Neenotna delitev osebnih dohodkov je v mnogočem zelo škodljiva, ker vodi k fluktuaciji med občinami in do razdorov znotraj posameznih delovnih kolektivov. Imamo primere, povedal bom samo približno, da je na Tehnični srednji šoli v Ljubljani od enega nadstropja do drugega razlika za isto delo 10 000 dinarjev. Še bolj konkreten primer je v naši delovni skupnosti: če bi jaz poučeval drug predmet, bi bila razlika 10 000 do 15 000 dinarjev, pri istih splošnih pogojih.

Torej, ne gre za to, da bi kakorkoli kratili pravico samoupravljalcev, da določajo, kaj in kako naj se to deli, le neka splošna načela morajo biti. Če so tako različna ocenjevanja, npr. pomembnosti predmeta, let službe, stopnje kvalifikacije, je treba to povedati. Kajti v našem primeru ocenjevanja posameznih predmetov je igralo glavno vlogo čisto trgovsko načelo ponudbe in povpraševanja. Tako daleč pa po mojem mnenju ni prav, da gremo.

Predsednik Ivo Tavčar: Prosim za nadaljnjo razpravo. Ima morda kdo od sestavljalcev gradiva željo, da spregovori? Prosim, tovariš Geza Čahuk, predstavnik Republiškega odbora sindikata delavcev družbenih dejavnosti.

Geza Čahuk: Ni bil naš namen, ko smo sestavljali gradivo, da bi tako podrobno obdelali vsa vprašanja da bi na osnovi tega dali konkretna navodila za izpolnjevanje statotov. Mislim, da so pomanjkljivosti, zaradi katerih smo analizirali statute, v glavnem tri: formiranje in delitev dohodka, samoupravljanje in vprašanje odnosov med šolo, starši in širšo družbeno skupnostjo.

Jasno je, da je poleg teh načelnih vprašanj še vrsta drugih drobnih vprašanj, ki so za kolektiv neke določene ustanove zelo pomembna in jih je tudi treba podrobneje obdelati, oziroma jih kritično presoditi, o njih razpravljati, jih dopolniti, pa tudi spremeniti, če je to potrebno. Vendar smatram, da kdorkoli bi z nekega republiškega foruma skušal reševati podrobnejša vprašanja in dajati čeprav samo okvirne in načelne smernice za reševanje takih vprašanj, bi, verjetno zadela na velike težave in najbrž ne bi ustregel niti enemu oziroma

zelo majhnemu številu kolektivov. Zato mislim, da kakorkoli bomo tudi v bodoče morali spremljati razvoj samoupravljanja in izpopolnjevanje statotov, vendar v nobenem primeru ne bomo dajali konkretnjših navodil za spreminjanje in dopolnjevanje statotov.

Rad bi se zadržal pri formiranju in delitvi dohodka. Že pri sestavljanju statotov je bilo o tem mnogo razprav in tudi sedaj je naš poudarek na tem vprašanju. Razumljivo je, da v statutih ne moremo obvezati občine kot ustanovitelja; s statutom le urejamo odnose med ustavo in ustanoviteljem. Pač pa smatramo, da morajo v statutih nujno priti do izraza drugačna načela za sistem formiranja dohodka. Ta naj omogočijo kolektivu, da bo lahko vrednotil svoje delo, da bo lahko ugotovil, kakšna sredstva rabi, skratka, da bo imel v svojih samoupravnih aktih pravno osnovo, po kateri se bo odvijalo delo v ustanovi, in na podlagi katere bo lahko drugače reševal svoje zahteve z ustanoviteljem. Jasno pa je, da s statutom ni mogoče, kot sem rekel, zadolžiti šolski sklad oziroma ustanovitelja, kolikšna sredstva mora dati šoli. Prav tako s statutom ne moremo določiti pravice sklada za šolstvo, da dodeluje sredstva za dejavnost vzgojno izobraževalne ustanove.

Tako grobe napake v statutih so več ali manj posledica neznanja in tega, da so sestavljalci statotov v glavnem predpisovali tisto, kar se je v praksi dogajalo, da so prakso vnašali v statute. Mi pa želimo, da bi iz tega šli korak naprej in da bi k temu pomagala tudi naša analiza.

Tovariš Vrhovec je omenil precej občutljivo vprašanje direktorja, njegovih pravic ter dolžnosti. V naši analizi smo poudarili, da preveliko poudarjanje pravic direktorja in zelo skrčene pravice sveta šole nista v nikakršnem sorazmerju: da ne govorimo niti o tem, kar so nekateri zapisali in celo prepričani so bili v pravilnost tega, naj direktor odloča o takih zadevah, kot npr. o finančnih, ki so izključno v pristojnosti samoupravnega organa. Smatrali so pač, da je direktor organ upravljanja. Ta pojav je prav gotovo posledica dosedanje prakse, ko je direktor o vsem odločal in bil edini, ki je vodil in usmerjal.

Ne strinjam se s tovarišem Vrhovcem, da nujno mora direktor od časa do časa ukrepati tudi proti volji kolektiva in organa upravljanja, ker je to bojda v interesu dobrega gospodarjenja. Misli, da je to nesprejemljivo in po mojem mnenju v nasprotju s samoupravljanjem. Nikakor ne morem trditi, da je direktor edini, ki bo lahko zastopal interese ustanove, vsi drugi kolektivni organi pa tega niso sposobni. Verjetno lahko le dopuščamo možnost, da člani kolektiva, ki so izvoljeni v ta ali oni organ, morda še niso dovolj usposobljeni, da se še niso formirali kot samoupravni organ; tukaj so lahko določene pomanjkljivosti. Toda boljše je začeti s takšnimi pomanjkljivostmi in razvijati samoupravne organe, kot pa jih vnaprej oceniti, da niso zreli, da vsega ne razumejo in ne vidijo, oziroma, da naj zato o teh stvareh odloča direktor. To ne more biti in mislim, da je popolnoma prav, da ima direktor pravice in dolžnosti, ki jih določa zakon. Po našem mnenju so pravice in dolžnosti samoupravnih organov nekoliko premalo razčlenjene, ker z dolžnostmi, ki so v zakonu taksativno naštet, še niso izčrpane vse naloge, ki se pojavljajo v ustanovi. Cilj zakona gotovo ni bil, da bo tako podroben; zato teh nalog ne gre dajati direktorju, ker jih zakon ni opredelil niti za upravni odbor niti za direktorja niti za svete šole. Naloge je treba v smislu zakona prepustiti organu, ki pač te zadeve opravlja.

Predsednik I v o T a v č a r : Želi še kdo besedo? (Ne javi se nihče.) Če ne, bi ob koncu samo dodal, da je zlasti odgovornost nas poslancev, da o teh vpra-

šanjih spodbudimo razprave, tako v lastnih delovnih skupnostih, kolikor delamo v šolah, kot tudi na občinskih skupščinah, kjer naj komisije za statute nadaljujejo začeto delo in zlasti poskušajo čimprej uskladiti statute z zakonitimi predpisi. Kajti v skromnem pregledu šol, ki ga vsebuje analiza, je bilo ugotovljeno, da je marsikakšen člen v statutih posameznih šol v nasprotju z zakonitimi predpisi. Skratka, poudariti je treba odgovornost občinskih skupščin, da svojo dolžnost in odgovornost resno sprejmejo in da s tem, da so na kratko potrdili statute, ne da bi pravzaprav njihovo vsebino do dobra pregledali, delo ni končano.

Osnovno pa je, da terjamo od vseh naših šol, naj statute resnično uporabljajo, kar je najbrž tudi najboljši način, da bomo statute v resnici spravili v sklad z življenjem šole, z njenimi potrebami, in da bomo statute tudi stalno izpopolnjevali in spreminjali v skladu z nalogami, dolžnostmi in potrebami šole. Vse slabosti in pomanjkljivosti statutow bodo prišle na dan šele takrat, ko se bomo dosledno ravnali po vseh členih, ki smo jih zapisali tudi v statut. Če tega ne bomo delali, je seveda prav vseeno, kakšen je statut; pa tudi namen statuta s tem ne bo uresničen.

Glede na to, da naj se statuti še dopolnjujejo in spreminjajo, bi bilo prav, da tudi mi še razpravljamo o statutih šol, zlasti še, ker v analizi niso zajete strokovne šole, ampak le osnovne in splošno-izobraževalne šole II. stopnje; mnoge druge vzgojne in izobraževalne ustanove pa niso zajete. Zato bi bilo prav, da se dogovorimo, da bomo proti koncu šolskega leta ponovno razpravljali o statutih s tem, da bi tedaj celoviteje zajeli vse področje šolstva. Zato naj sekretariat za šolstvo vse leto spremlja to področje in do pomladi pripravi ustrezno gradivo. Zlasti bi bilo to možno, če bi se hkrati odzval naši prošnji tudi republiški sindikat in tudi on sodeloval pri obdelavi gradiva, tako kot, pri gradivu, ki ga danes obravnavamo.

Razen tega bi se morali tako dogovoriti tudi zato, ker bodo naše nadaljnje razprave v zvezi z novimi zakonskimi predpisi, kot so zakon o osnovni šoli, zakon o gimnazijah, zakon o strokovni šoli, zakon o prosvetno-pedagoški službi, v nekem smislu v posredni zvezi z gradivom, ki ga naj zajamejo in obdelajo statuti, in ki ga na določen način že obdelujejo in zajemajo. Tako nam bosta obravnava in nadaljnje temeljito proučevanje statutow omogočila, da bomo ustrezno formirali zakonske člene teh zakonov, statut pa bo po drugi plati dobil ustrezen pendant v zakonih. S tem tudi naša zakonodaja postopoma začanja rasti iz potreb in prakse samoupravljanja.

Ko zdaj obravnavamo statute, vsi ugotavljamo, da določenih vprašanj statut ne more urediti; lahko pa jih uredijo posamezni zakonski predpisi. Tu gre zlasti za odnos med pravicami in dolžnostmi šole in družbene skupnosti, večinoma občinske.

Prav bi bilo, da imamo današnjo razpravo pred očmi tudi tedaj, ko bomo obravnavali zakone. Tam bomo določena vprašanja o razmejitvi pristojnosti posameznih samoupravnih organov lahko natančneje in določneje opredelili, kar morda zdaj, v starem zakonu o organih upravljanja v šolah nismo mogli niti predvideti, čeprav bi jih bilo mogoče vendarle z nekimi predpisi urediti.

Sedaj smo tik pred volitvami organov upravljanja v šolah. Mislim, da je to prav primerna priložnost, da se današnja razprava o statutih s tem poveže. Mislim, da bi bilo treba ob tem poudariti, da je nujno v večji meri prenašati pristojnosti na celotno delovno skupnost, kot je to že v predlogih odbora. Res je, da razprava o položaju direktorja, ki je bila danes zelo obširna, izvira iz od-

nošajev, kakršni so danes v šolstvu, kjer ima direktor še vedno izjemno oblast. To se kaže v razpravah, ali ima direktor pravico, da glasuje ali ne, in ali je član upravnega odbora ali ni. Skratka, gre za zelo prestižna in ne za vsebinska resnično demokratična vprašanja. Ta prestižna vprašanja izvirajo večkrat iz neke užaljenosti ali prizadetosti, oziroma iz neke izjemne vloge direktorja. Hkrati ne smemo pozabiti, da je nosilec samoupravnih pravic celotna delovna skupnost in da uvajanje samoupravljanja v šole ne pomeni rahljanja vezi med šolo in družbo. Mislim, da moramo jasno in določeno poudariti, da krepitev samouprave in vloge delovne skupnosti v šolah ne pomeni rahljanja vezi med šolo in družbo, ampak ustvarjanje novih in trajnejših pogojev za povezavo šole in družbe. Zato je treba v praksi in v statutih podrobneje obdelati odnose šole in družbene skupnosti, ter njune medsebojne povezave. V teh razpravah gre večinoma za osnovne šole, kjer učenci še nimajo izrazite vloge pri samoupravljanju. Mislim, da pri tem ni zanemarjen le demokratični vidik, ampak v bistvu tudi vzgojni. To je samo dokaz, kako je vzgojni del celotnega pouka do določene mere v naših šolah zanemarjen. Prav različne oblike samouprave učencev pomenijo težnjo za aktiviranje učencev in njihovo večje sodelovanje pri vzgoji in izobrazbi. Odnos do samouprave učencev torej včasih tudi kaže na konservativne metode pouka in vzgoje v šolah. V tem se kaže tudi konservativizem in progresivnost naših pedagogov v prosveti.

Na koncu predlagam, da soglasno sprejmemo sklepe in predloge, ki so v poročilu našega odbora, in da to gradivo hkrati z gradivom, ki ga je pripravil republiški svet sindikatov oziroma republiški odbor sindikatov družbenih dejavnosti, na primeren način posredujemo vsem vzgojnim in izobraževalnim ustanovam. Sicer sem obveščen, da to namerava tudi sam republiški odbor sindikatov družbenih dejavnosti, ki bo izdal še podrobnejša navodila, zlasti o sestavljanju delovnih in finančnih načrtov in oblikah pogodb med družbeno skupnostjo in šolo.

Ima kdo kakšen drugačen predlog? (Ne javi se nihče.) Če ne, smatram da je razprava zaključena.

Prehajamo na naslednjo, to je na 4. točko dnevnega reda, to je na vprašanja poslancev.

Poslanec Dane Debič je, kot veste že s prejšnje seje, zastavil vprašanje v zvezi z zmogljivostmi dijaških domov. Izvršni svet je določil tovariša Borisa Lipužiča, republiškega sekretarja za šolstvo, da odgovori na zastavljeno vprašanje.

Boris Lipužič: Na vprašanje poslanca Daneta Debiča o stanju domov za učence in o ukrepih, ki naj prevedejo do povečanja domskih kapacitet, dam naslednje pojasnilo:

Na območju Socialistične republike Slovenije je bilo po stanju 1. aprila 1964 vsega 71 domov, ki imajo prostora za okoli 8 600 učencev. Zaradi velikega števila prosilcev sprejmejo nekateri domovi, zlasti v Ljubljani, Mariboru, Celju in Kopru, skupno okoli 500 učencev več, kot bi to ustrezalo normalnim delovnim in življenjskim pogojem.

Ob pričetku šolskega leta 1964/65 so domovi na področju Slovenije evidentirali okoli 1 700 odklonjenih učencev. Ker pa so v tem številu večkrat šteti učenci, ki so potem, ko so bili odklonjeni v enem domu, prosili za sprejem v druge domove, ni mogoče natančno določiti dejanskega števila odklonjenih učen-

cev, ki pa je nedvomno nižje. To velja zlasti za področje mesta Ljubljane, kjer je 17 domov s skupno kapaciteto za 3 500 učencev, in kjer jih je bilo 1 060 odklonjenih. Nekateri učenci, ki jih domovi niso sprejeli, so poiskali možnost za prebivanje drugje, drugi se dnevno vozijo v šolo. To je možno sklepati iz tega, ker so kapacitete šol II. stopnje v letošnjem šolskem letu polno izkoriščene, razen pri metalurških, gradbenih, rudarskih in kmetijskih šolah, v katere se absolventi osnovnih šol ne vpisujejo v tolikšnem številu, kot dovoljuje zmogljivost teh šol in kot bi ustrezalo potrebam gospodarstva.

Domovi imajo pri večini teh šol celo neizkoriščene prostore. Taki primeri so Dom metalurške industrijske šole Ravne, Dom kmetijske šole Rakičan, Dom kmetijske šole Turnišče pri Ptuju, Dom kmetijske šole Svečina in drugi. Nepopolno izkoriščeni so ostali tudi domovi v manjših središčih, kot na primer Dijaški dom v Ptuju in Dom gozdarske tehnične šole v Postojni. Skupno je v teh domovih ostalo neizkoriščenih okoli 500 mest. Vsekakor je točna ugotovitev, da so v nekaterih domovih za učence razmere zaradi prenatrpanosti nenormalne, kakor tudi, da površine dnevnih prostorov ter učilnic ne ustrezajo pedagoškim in zdravstvenim normam.

Z materialnim stanjem domov so seznanjeni za šolstvo pristojni organi družbeno-političnih skupnosti ter družbene in politične organizacije. Republiški sekretariat za šolstvo je sestavil posebno poročilo o stanju domov in štipendiranju učencev šol II. stopnje, o katerem je Prosvetno-kulturni zbor razpravljajal na 9. seji dne 21. maja tega leta.

Tudi osnutek perspektivnega razvoja šolstva posveča domovom potrebno pozornost. Glavni razlog za izredno perečo problematiko domov, ki se vsako leto ob vpisu v šole II. stopnje še zaostreje, je bil doslej v nerešenem sistemu financiranja, ne samo domov, temveč šolstva II. stopnje sploh. Občinske skupščine kot ustanovitelji in prizadete gospodarske organizacije so doslej uspele le z velikimi težavami zbrati toliko sredstev, da so za silo krile izdatke za osnovno dejavnost šol II. stopnje in domov. Pripomniti pa je treba, da nekatere občine, čeprav so jim bile zaupane ustanoviteljske pravice in dolžnosti, niso bile neposredno zainteresirane za razvoj domov na svojem območju, ker so ti domovi namenjeni za učence iz drugih občin.

To je vplivalo na že tako ali tako slabo investicijsko dejavnost na področju šolstva, tako da v strukturi dosedanjih investicij domovi za učence niso zastopani v skladu z razvojem šolskih kapacitet.

V predlogu financiranja šolstva, ki ga je pripravil Republiški sekretariat za šolstvo, je predvideno, da se domovi za učence šol II. stopnje financirajo iz medobčinskih skladov za šolstvo, razen v primerih, ko so ustanovitelji domov delovne ali druge organizacije, ki vzdržujejo tudi šolo, pri kateri je dom.

Investicije za domove učencev šol II. stopnje bi se po predlogu novega načina financiranja zagotovile iz združenih sredstev občin in iz sredstev, ki jih gospodarske organizacije v višini do 2,5 % bruto osebnih dohodkov namenijo za izobraževanje strokovnih kadrov. Po tem predlogu naj bi za te investicije dobili tudi dolgoročna kreditna sredstva iz bančnih in republiških virov. V predlogu programa investicijske izgradnje šolstva za prihodnje leto, ki ga je pripravil Republiški sekretariat za šolstvo, in ob programu za šolstvo pristojnih organov v Kopru in Novi Gorici, je predvidena izgradnja novih domskih kapacitet v Kopru in v Novi Gorici.

Stališče Republiškega sekretariata za šolstvo pa je, da se zgradi v letu 1965 nov dom učencev z ustrezno zmogljivostjo tudi v Ljubljani, kar je predvideno

v perspektivni izgradnji mreže domov za učence in za kar bo prevzel pobudo Republiški sekretariat za šolstvo v sodelovanju s pristojnimi organi za šolstvo prizadetih družbeno-političnih skupnosti.

Predsednik I v o T a v č a r : Hvala. Ima poslanec Dane Debič morda kakšno pripombo?

D a n e D e b i č : Odgovor se mi zdi premalo utemeljen glede na korelacijo med šolami in domovi. Predlagam, da se moje vprašanje v tem smislu še dopolni.

Predsednik I v o T a v č a r : Prehajamo na naslednjo točko, to je 5. točko dnevnega reda, na obravnavo in sklepanje o predlogu sklepa o ustanovitvi začasnega odbora Prosvetno-kulturnega zbora.

V zvezi z današnjo razpravo o varstvu otrok in glede na to, da bomo o teh vprašanjih še razpravljali, zlasti še tudi o delnih vprašanjih s tega področja, na primer, o vzgojnih in varstvenih ustanovah, o posebnem šolstvu, predlagam ustanovitev začasnega odbora za proučevanje varstva otrok in mladine. Ta se bo lahko deloma ukvarjal tudi z vprašanji, podobnimi temu, ki ga je zastavil poslanec Dane Debič.

V odbor predlagam za predsednika Sonjo Sarđoč, za člane pa Antona Horvata, Viktorijo Janžekovič, Jovito Podgornik, Vojka Poharja, Petra Šnebergerja in Jožeta Šturma.

Soglašate s tem predlogom? Kdo je za, naj prosim dvigne roko! (Vsi poslanci dvignejo roko). Je kdo proti? (Nihče). Se je kdo vzdržal? (Nihče.)

Ugotavljam, da je zbor soglasno izvolil začasni odbor za proučevanje varstva otrok in mladine.

S tem je današnji dnevni red izčrpan in zaključujem 13. sejo Prosvetno-kulturnega zbora.

(Seja je bila zaključena ob 17.25.)

SOCIALNO - ZDRAVSTVENI ZBOR

9. seja

(15. oktobra 1964)

Predsedovala: dr. Ruža Šegedin,
predsednik Socialno-zdravstvenega zbora

Začetek seje ob 9. uri.

Predsednik dr. Ruža Šegedin: Tovarišice in tovariši poslanci: Pričemanj 9. sejo Socialno-zdravstvenega zbora Skupščine SR Slovenije.

Svojo odsotnost so opravičili poslanci: dr. Martin Benedik, Marjan Petrovčič, Gojko Jug in Jože Šilc. Ugotavljam, da je zbor sklepčen.

Predlog dnevnega reda ste prejeli. Ker smo naknadno prejeli vprašanje poslanke Jožice Suhadolnik, predlagam, da se dnevni red dopolni z novo točko — poslanska vprašanja.

Glede na to predlagam za današnjo sejo naslednji dnevni red:

1. odobritev zapisnika 8. seje Socialno-zdravstvenega zbora;
2. razprava o varstvu otrok v SR Sloveniji;
3. obravnava analize o izpolnjevanju temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije do 31. avgusta 1964 in ocene za leto 1964;
4. verifikacija poslanskega mandata;
5. program dela zbora za obdobje do konca leta 1964 in
6. poslanska vprašanja.

Ali se zbor strinja s predlaganim dnevnim redom? (Poslanci se strinjajo.) Ima morda kdo kak predlog za spremembo in dopolnitev dnevnega reda? (Nihče.) Če nima nihče dodatnih predlogov, smatram, da je predlagani dnevni red sprejet.

Prehajamo na 1. točko dnevnega reda. Zapisnik 8. seje zbora ste prejeli skupaj z vabilom za to sejo. Ali ima morda kdo kakšne pripombe k zapisniku? (Ne.) Ali želi kdo predlagati kako spremembo zapisnika? (Ne.) Če ne, smatram, da je zapisnik odobren in ga bom podpisala.

Preden preidemo na naslednjo točko dnevnega reda, predlagam, da 2. točko dnevnega reda obravnavamo na skupni seji s Prosvetno-kulturnim zborom. Ali se strinjate s tem predlogom? (Poslanci se strinjajo.) Ugotavljam, da je predlog sprejet.

Skupna seja Socialno-zdravstvenega in Prosvetno-kulturnega zbora se bo pričela takoj, zato prosim poslance, da ostanejo na svojih mestih.

(Seja je bila prekinjena ob 9.10. Skupna seja s Prosvetno-kulturnim zborom se je začela ob 9.15.)

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Prehajamo na 2. točko dnevnega reda, skupne seje Socialno-zdravstvenega in Prosvetno-kulturnega zbora, to je na razpravo o varstvu otrok v SR Sloveniji.

Skupni seji Socialno-zdravstvenega in Prosvetno-kulturnega zbora prisostvuje kot predstavnik Izvršnega sveta tovarišica Nada Majcen; nadalje Stane Šelih, republiški sekretar za zdravstvo, Boris Lipužič, republiški sekretar za šolstvo, Franc Bajc, predstavnik Republiškega sekretariata za notranje zadeve; dr. Jože Benigar, predsednik odbora za zdravstvo in socialno politiko Republiškega zbora ter poslanki Republiškega zbora Anica Rajič in dr. Meta Škerget.

Kot gostje so bili na sejo zbora vabljeni predstavniki CK Zveze mladine Slovenije, Republiškega sveta zveze sindikatov Slovenije, Zveze prijateljev mladine Slovenije, Konference za družbeno aktivnost žensk Slovenije, Zavoda za napredek šolstva in Zveze pedagoških društev ter Edgar Vončina, podpredsednik Občinske skupščine Kranj, dr. Ljubo Bavcon, predstavnik Inštituta za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Vse goste prav toplo pozdravljam in jih vabim, da sodelujejo v razpravi.

K tej točki dnevnega reda ste prejeli gradivo: »Varstvo otrok v SR Sloveniji«, ki sta ga pripravila začasni odbor Socialno-zdravstvenega zbora za proučevanje varstva otroka ter odbor Republiškega zbora za zdravstvo in socialno politiko.

Poslanci Socialno-zdravstvenega zbora so obenem prejeli tudi poročilo začasnega odbora za proučevanje varstva otrok, poslanci Prosvetno-kulturnega zbora pa poročilo odbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov. Zato predlagam, da se poročili ne čitata in bi lahko takoj prešli k razpravi.

K besedi se je prijavila tovarišica Karmen Langus.

Karmen Langus: Na sedanji stopnji družbenega razvoja še ugotavljamo, da smo absolutno premalo storili za ureditev otroškega varstva ter beležimo zato tudi porast števila v razvoju motenih otrok, kot to izhaja tudi iz predložene informacije, pada nataliteta, raste število splavov in je za zdravo prehrano otrok in mladine premalo storjeno. Naš družbeni razvoj poteka skladno s programom ZKJ, ki jasno določa, da se ženska emancipira samo z dosego poklica in z vključitvijo v proizvodno delo. S tem pa se menja njena vloga v družini. Kot proizvajalko jo je treba v večji meri kot kdajkoli doslej osvoboditi, s strokovnim dvigom pa naj bi se enako kot moški povzpela tudi v upravljaljo. Njena naravna materinska in vzgojna funkcija ji ostane. Pri tem ji je dolžan pomagati tudi mož, družba pa je zaradi nove vloge, ki jo je namenila ženi, dolžna pomagati urediti v družini vse tisto, česar sama iz objektivnih razlogov ne zmore. Z zvišanjem zahtev, postavljenih pred proizvajalca, se veča tudi odgovornost naše družbene skupnosti za rešitev problemov, ki vplivajo na padeč proizvodnih sposobnosti posameznika; ali drugače povedano, ne moremo ločeno voditi boj za čimvečji gospodarski napredek in pustiti ob strani skrb za človeka, ker je eno brez drugega nemogoče doseči, samo najbolj ekono-

mično in racionalno gospodarjenje lahko zviša življenjsko raven naših delovnih ljudi.

Ko ugotavljamo, da nista niti resolucija Ljudske skupščine LRS o nalogah komune in stanovanjske skupnosti pri otroškem varstvu niti poznejše priporočilo občinskim ljudskim odborom, krajevnim skupnostim ter družbenim in gospodarskim organizacijam rodila vidnejšega napredka v razvoju otroškega varstva, se sprašujemo, kje so za to vzroki? Brez temeljite odprave le-teh tudi sedaj ne moremo pričakovati korenitih sprememb. Nepravilno vrednotenje otroškega varstva je povzročilo tudi nepravilen odnos do te družbene dejavnosti v delitvenem mehanizmu. Zadnja leta se je udeležba družbe pri urejanju otroškega varstva manjšala, namesto da bi naraščala. Iz širokih razprav o otroškem varstvu, posebno v zadnjem letu, izhaja odločna zahteva, da se vsa družbena aktivnost usmeri v pravilnejšo porazdelitev narodnega dohodka, ob vse večjem upoštevanju družbenega standarda. S tem bi dobile družbenopolitične skupnosti močnejšo materialno bazo za razvoj vzgojno-varstvene dejavnosti. Ta sredstva pa bodo uspešno uporabili seveda le tam, kjer bodo pripravili tudi analitično utemeljen in dobro premišljen program razvoja vzgojno-varstvene dejavnosti ter zagotovili sodelovanje s krajevnimi skupnostmi in vsemi zainteresiranimi organi, organizacijami in društvi.

Za varstvo in ureditev prehrane otrok in mladine predvidena sredstva v komuni naj bi se večala skladno z rastjo narodnega dohodka, zbirala naj bi se v posebnem skladu, v katerega bi naj prispevale tudi delovne organizacije po določenem ključu. Zdi se mi, da ne bi smeli vsaj v začetku prepustiti odločanje o višini teh sredstev samo samoupravnim organom delovnih organizacij, ker je po statističnih podatkih v te organe vključenih še vedno zelo malo žensk, posebno pa mater, katere najbolj tarejo skrbi za ureditev otroškega varstva. Ni dovolj garancije, da bi osebno neprizadeti in morda o tej pereči problematiki manj poučeni člani delovne organizacije dali pri delitvi sredstev prioritetenno mesto otroškemu varstvu.

V delovnih organizacijah bi morali odigrati svojo vlogo tudi sindikati, ki naj bi zbrali konkretne podatke, kako žive otroci članov kolektiva in kako je poskrbljeno za njihovo varstvo in prehrano, pa tudi toliko izostankov od dela imajo matere prav zaradi neurejenega varstva. Ta podatki bi bili verjetno dovolj tehtni, da bi zganili tudi tiste člane delovnih organizacij, ki se jim še vedno zdi, da lahko proizvodnja raste brez zadovoljitve osnovnih potreb proizvajalcev. Tudi kmetijske delovne organizacije bi morale prispevati sredstva za ureditev vzgojno-varstvene dejavnosti, ker se tudi na podeželju pojavlja ta potreba že enako močno kot v mestu.

V sklad za otroško varstvo naj bi prispevale tudi komunalne skupnosti socialnega zavarovanja. V naši republici gre za socialno zavarovanje 22,5 % neto dohodka, po zveznih predpisih pa je dovoljenih 23 %. Če bi v Sloveniji zvišali prispevek za socialno zavarovanje samo še za 0,5 %, bi zneslo to npr. na področju mariborskih komunalnih skupnosti socialnega zavarovanja kar 285 milijonov letno. Če bi se od tega zvišal individualni otroški dodatek približno za 1000 dinarjev, kot je bilo omenjeno v razpravi na eni izmed sejčasnega odbora našega zbora za proučevanje varstva otroka, bi ostalo vsako leto za urejanje otroškega varstva v treh mestnih mariborskih občinah ter Lenartu in Slovenski Bitrici še približno 140 milijonov din. Ta sredstva naj bi se ne delila komunam po številu zavarovancev, ker bi se preveč razdrobila in bi nikomur veliko ne koristila. Skupščine komunalnih skupnosti socialnega

zavarovanja naj bi jih delile na osnovi predloženih programov in po prioritetenem redu potreb skladom občinskih skupščin za otroško varstvo. Politiko sklada in delitev sredstev za področje posamezne komune naj bi vodil upravni odbor kot pri skladu za šolstvo.

Umestno se mi zdi še omeniti, da bi se dalo namensko dodeliti sredstva za prehrano šolarjev in za okrevanje slabotnih, ne pa že bolnih otrok iz presežkov sredstev komunalnih skupnosti socialnega zavarovanja, ki se lahko po 2. točki 31. člena zakona o zdravstvenem zavarovanju koristijo za izboljšanje zdravstvenega stanja zavarovanih oseb oziroma za preprečevanje obolenj in drugo. Predlagala bi, da se to posebej priporoči v povzetku informacije in v današnjih sklepih.

Da podkrepim to misel, bom navedla zopet naš mariborski primer. V samopostrežni restavraciji se preureja poseben oddelek za pripravljanje obrokov za šolske otroke. Hrano bodo razvažali na 17 šol vseh mariborskih mestnih občin, kjer so ustanovljeni varstveni oddelki. Pri urejanju teh vprašanj kaže mariborski komunalni zavod za socialno zavarovanje polno razumevanje ter je že obljubil denarno pomoč, saj je urejena prehrana najboljša zdravstvena preventiva.

Nakazala sem možnosti za ureditev materialne baze otroškega varstva, ki bi jih bilo treba še podrobneje proučiti. Samo stalni viri dohodkov bodo lahko dovolj trdna osnova za pospešen razvoj otroškega varstva. Jasno nam mora namreč biti, da naša družina zaradi svoje spremenjene strukture ni sama več sposobna dovolj poskrbeti za otroke in mladino. Zato je dolžnost in odgovornost družbe, da prevzame nase tisti del skrbi za varstvo in vzgojo otrok, ki ga družina sama več ne zmore.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima poslanec Slavko Smerdel, poslanec Prosvetno-kulturnega zbora.

Slavko Smerdel: Tovarišice in tovariši poslanci! Ko sem prebral dokumentacijski material o varstvu otrok v Socialistični republiki Sloveniji, ki ga je izdelal začasni odbor Socialno-zdravstvenega zbora, sem se z zaskrbljenostjo ponovno poglobil v poglavje navedenega poročila, v katerem je nakazano stanje in problematika otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju ter problematika posebnega šolstva.

Spominjam se, da sem bil kot učitelj začetnik pred 15 leti navzoč na sindikalnem zborovanju prosvetnih delavcev takratnega krškega okraja, ki je zajemal sedanje 3 občine, to je Brežice, Krško in Sevnico ter še nekatere kraje in da smo prav na tem zborovanju zelo obširno razpravljali o težavah pri delu z otroki, ki imajo motnje v telesnem in duševnem razvoju. Ugotovili smo, da je skoraj na vseh šolah v okraju po nekaj otrok, ki v normalnih delovnih pogojih ne morejo slediti pouku, ker umsko in fizično občutno zaostajajo za drugimi otroki. Na zborovanju smo sprejeli sklep, da moramo vsaj v okrajnem merilu čimprej ustanoviti posebno šolo, v katero bi vključili otroke z navedenimi motnjami.

Kaj se je na našem območju spremenilo po 15 letih? Lahko trdim, da prav malo, kajti le nizek odstotek takih otrok je bil sprejet v pomožne šole, ostali otroci pa so si morali brez pomoči družbe sami utirati pot. Kolikšne razvojne uspehe so dosegli v življenju, je težko izraziti v številkah, ker teh

podatkov ni. Občutimo pa to takrat, ko srečujemo ljudi, ki se v precejšnji meri po naši krivdi niso usposobili za samostojno življenje.

V peti številki »Napredne misli« iz leta 1912 je v sestavku z naslovom »Skrb za duševno nerazvite otroke in pomožne šole« med drugim zapisano tudi tole: »Ni še dolgo tega, ko smo videli vse narodno delo v prirejanju veselice in shodov, v zadnjem času pa se je temu pridružilo gospodarsko, socialno in predvsem humanitetno delo. Pri nas je seveda še vse v povojih, vendar smo na doseganje uspehe društev za varstvo otrok lahko ponosni... Hočemo biti kulturni narod, zato pa moramo povsod slediti delu inteligence drugih narodov. Ves narod mora stati na kulturni višini, vsak posameznik naj postane uporaben član človeške družbe. Mi pa imamo na stotine ljudi, ki jih narava ni obdarila z enakimi duševnimi darovi, kakor večino drugih in ti so že v mladosti ovira ostali šolski mladini, pozneje pa pridejo v prisilne delavnice in ječe. S pravočasno vzgojo in podporo pa se lahko duševno slabe otroke vzgoje za koristne člane človeške družbe.«

Oprostite, da sem se pri svojem izvajanju poslužil odlomka iz navedenega sestavka. Imel sem za potrebno poudariti, da smo v socialistični družbi še bolj dolžni pomagati človeku, ki je potreben pomoči in to ne samo v teoriji, ampak tudi v praksi. Če bi bili v predvojnih in povojnih letih sposobni na našem območju ustanoviti ustrezne šole, v katere bi vključili otroke z duševnimi in telesnimi motnjami, potem ne bi bil tako visok odstotek tistih otrok, ki so zaradi tega prizadeti za vse življenje.

Po podatkih z dne 5. 11. 1963 je v Sloveniji 30 % ali okoli 1500 kategoriziranih otrok, ki so morali ostati doma. Ta problem bo še aktualnejši, ko bo izvršena kategorizacija vseh prijavljenih otrok. Za te otroke smo resnično premalo storili. Ne morem se strinjati tudi z dokaj strogim kriterijem glede priznanja pravice do rehabilitacije, pri čemer nosi socialno zavarovanje le del stroškov. Ustrezni predpis bi moral biti omiljen v toliko, da se slehernemu prizadetemu otroku omogoči pridobitev pravice do poklicne rehabilitacije. Predlagam, da sprejmeta oba zbora na današnji seji priporočilo, v katerem morajo biti s posebnim poudarkom nakazani problemi varstva otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju ter nakazane možnosti za rešitev teh nalog. Mnenja sem, da bo treba za rešitev teh problemov čimbolj zainteresirati gospodarske organizacije, kajti občinski proračuni tega še dolgo ne bodo zmogli. Menim tudi, da je ena izmed naših slabosti v tem, da niti v krajih, kjer imamo možnosti, da bi odprli vsaj en oddelek pomožne šole, tega ne storimo in v nedogled čakamo na ustanovitev šole z več oddelki. Razen tega tudi ne štipendiramo dovolj učiteljev — v nekaterih občinah celo nobenega — za poučevanje v pomožnih šolah. Hvala.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima Boris Lipužič, republiški sekretar za šolstvo.

Boris Lipužič: Tovarišice in tovariši poslanci! Gradivo o stanju in problematiki otroškega varstva v naši republiki daje zelo jasno podobo dosežanih rezultatov naših prizadevanj na tem področju in hkrati nakazuje naloge, ki se jih moramo takoj lotiti, če hočemo nadoknaditi zamujeno ter preprečiti nepopravljivo škodo, ki jo z zanemarjanjem otroškega varstva povzročamo mladini, družini in vsej družbeni skupnosti. Obravnavati želim predvsem vlogo in naloge osnovne šole pri otroškem varstvu, kajti prav osnovna šola

mora postati eden izmed najpomembnejših faktorjev pri organizaciji in krepitevi otroškega varstva v krajevnih skupnostih, pri čemer seveda ne mislim, da je to samo njena dolžnost.

Ko govorimo o vlogi šole pri varstvu otrok, se nedvomno zavedamo, da naloga šolstva ni omejena samo na predšolsko vzgojo otrok v posebnih predšolskih ustanovah, marveč postaja tudi osnovna šola organizator otroškega varstva, bodisi v okviru celodnevnega programa življenja in dela učenca v šoli, bodisi z varstvom, ki ga v dopoldanskem ali popoldanskem času organizira za tiste otroke in učence, ki so tega varstva najbolj potrebni. Družbena vzgoja otrok v predšolski dobi, torej do vstopa otroka v obvezno šolo, je sestavni del splošnega sistema vzgoje in izobraževanja. Zato so za delo in razvoj predšolskih varstveno-vzgojnih oblik in ustanov dolžni skrbeti za šolstvo pristojni organi občinskih skupščin. Skrb za predšolsko vzgojo in varstvo otrok mora biti sestavni del celovite skrbi za vzgojo mlade generacije v krajevni skupnosti in v občini. Mislim, da ni treba posebej poudarjati, kolikšna je škoda za našo družbeno skupnost, če pričnemo z organizirano vzgojo mladine šele ob njenem vstopu v osnovno šolo, ki je pri nas že razmeroma kašen, če upoštevamo povprečno psihično in fizično razvitost današnjega sedemletnega otroka.

Do teh spoznanj so prišli že v večini držav. Prav zato posvečajo varstvu in vzgoji otrok veliko pozornost, ki se izraža v razvitosti omrežja varstveno-vzgojnih ustanov in v velikem številu otrok, ki so zajeti v varstvo in vzgojo v predšolski dobi in v izvenšolskem času. Mnoge dosedanje znanstvene raziskave prepričljivo dokazujejo, da sta rast in razvoj otroka v predšolskem obdobju zelo intenzivna, hitrejša kot v kasnejši dobi ter da se prav v tem času izoblikujejo temelji zdrave fizične in psihofiziološke konstitucije otrokovega organizma in otrokove osebnosti. Prav v tem času si otrok pridobi značilne poteze družbenega bitja, ki se humanizira in socializira, v tem času razvija otrok govor, si pridobi elementarno znanje in izkušnje o življenju in okolju, temeljne delovne navade itd. V predšolski dobi otrokovega življenja so izredne možnosti za vplivanje in usmerjanje celovitega razvoja in rasti otroka.

Nisem nameraval na tem mestu utemeljevati družbene vrednosti organizirane sistematične predšolske in izvenšolske vzgoje v okviru naše splošne skrbi za varstvo otrok, ker se tega vsi temeljito zavedamo. Vzgojni vidik varstva otrok je za našo družbo sestavni del skrbi za družino in zaposlene starše in s tem posredno tudi za storilnost in produktivnost delovnega človeka. Vzgoja in varstvo otrok, skrb za družino in zaposlene starše ter prizadevanja za večjo produktivnost se medsebojno tako povezujejo in pogojujejo, da ni mogoče ločeno obravnavati in vrednotiti tega ali onega vidika otroškega varstva.

V prizadevanjih za razvoj otroškega varstva, ki ima torej pomembno vzgojno vlogo, je potrebno utrditi prepričanje, da je varstvo otrok sestavni in nedeljivi del našega vzgojno izobraževalnega sistema ter trajna in zavestna družbena dejavnost, dejavnost, ki jo razvijamo v interesu celotne družbene skupnosti. Če tako pojmujeemo bistvo in družbeno utemeljenost otroškega varstva, potem bodo vsekakor odveč razglabljanja, kdo je odgovoren za razvoj otroškega varstva. Menim, da to še zdaleč ni stvar, ki zadeva samo šolstvo, pri čemer pa želim poudariti, da je šola ena izmed prvih poklicana, da kot družbena vzgojna institucija daje pobudo in zgled za organiziranje otroškega varstva ter da je eden od najaktivnejših soustvarjalcev na tem področju. Tudi že pri današnjih materialnih pogojih naj v okviru svojih možnosti organizira oblike varstva otrok, in sicer kot oddelke za otroke predšolske dobe, oziroma

kot organizirano varstvo učencev z ustreznim programom v času izven pouka, pri čemer želim poudariti, da bi morali biti pri iskanju ustreznih oblik dovolj elastični. Take oblike varstva že uspešno uvajajo v posameznih osnovnih šolah. Mislim, da zaslužijo ta prizadevanja vse priznanje in jih je treba materialno in moralno krepiti, kajti ne moremo čakati, da bi ustvarili optimalne pogoje.

Eden izmed glavnih ciljev perspektivnega razvoja šolstva je odprava izmen pri pouku na osnovni šoli in organizacija življenja in dela v osnovni šoli, ki bo omogočala bivanje učenca v šoli preko vsega dne. Seveda tak program življenja v šoli ne pomeni podaljševanje pouka, marveč smotrno vsebinsko razporeditev pouka, utrjevanje učnega gradiva, razvedrila in prostovoljnih dejavnosti učencev, vse v času od dopoldneva do poznega popoldneva v skladu s psihofizičnimi zmogljivostmi otrok določene starostne stopnje. Ta vprašanja že strokovno proučuje Zavod SRS za napredek šolstva.

Organizacija takšnega programa življenja in dela šole terja ustrezne materialne pogoje, ki jih bomo morali pospešeno uresničevati, če bomo hoteli izoblikovati osnovno šolo, ki bo opravljala tudi funkcijo varstva otrok. Prizadevanja za izoblikovanje takšne fiziognomije osnovne šole morajo postati integralni del hotenj za reformirano osnovno šolo, za moderno šolo, kakršno terjajo današnje družbene potrebe. Tako koncipirana osnovna šola, kakršna naj bi se oblikovala v sedanji etapi šolske reforme, ni nekaj, česar ne bi poznali drugod v svetu. Upoštevati bo treba izkušnje, ki jih imajo o taki organizaciji šole drugod in jih prilagoditi našim specifičnim potrebam in možnostim.

Pri uresničevanju te koncepcije ne gre le za ustrezne materialne in kadrovske pogoje ter za proučeno organizacijo in vsebino dela osnovnih šol, marveč tudi za odpravljanje predsodkov in konservativne miselnosti, ki se bo nedvomno upirala integraciji otroškega varstva z osnovno šolo. Republiški sekretariat za šolstvo pripravlja v zvezi s tem določene organizacijske ukrepe, ki se bodo izražali v operativnem programu investicijske izgradnje šol že v prihodnjem letu in v arhitektonsko projektantski zasnovi polmontažnih in ostalih šolskih zgradb, ki jih bomo odslej gradili, da bi tako začeli ustvarjati čimboljše pogoje za različne oblike otroškega varstva v šoli ali ob šoli.

Pri programiranju otroškega varstva je treba zagotoviti ustrezne rešitve tudi v urbanističnih načrtih, ki pogosto ne upoštevajo potreb šolstva in otroškega varstva. Hkrati s temi prizadevanji pa bodo nedvomno tudi vsi drugi zainteresirani in odgovorni činitelji v krajevnih skupnostih in občinah, kjer se povezujejo interesi delovnih organizacij in širše družbene skupnosti, morali prispevati svoj delež k razširjanju kapacitet in omrežja varstveno vzgojnih ustanov.

Občinske skupščine so vsekakor tiste, ki bodo morale izdelati perspektivne programe razvoja otroškega varstva in hkrati s svojimi sredstvi, s sredstvi delovnih organizacij in s kreditnimi sredstvi zagotoviti stabilno financiranje osnovne dejavnosti varstveno vzgojnih ustanov in skladen razvoj otroškega varstva na svojem področju, pri čemer seveda ne izključujem potrebne skrbi in odgovornosti širše družbene skupnosti in republiških organov za hitrejši razvoj otroškega varstva.

Čeprav sem svojo razpravo o otroškem varstvu omejil predvsem na obravnavanje vloge in funkcije osnovne šole pri organiziranju varstva otrok, s tem seveda ne zanikam in ne podcenjujem vloge posebnega šolstva pri varstvu tistih otrok, ki so prizadeti v fizičnem in psihičnem razvoju. V predlogu perspektivnega razvoja šolstva, ki ga je izdelal republiški sekretariat za šolstvo,

je posvečena posebna pozornost tudi posebnemu šolstvu. Na podlagi skupščinskih smernic za perspektivni razvoj šolstva je izdelan operativni program razvoja posebnega šolstva, ki se je že začel uresničevati s konkretnimi ukrepi glede razvoja mreže posebnih šol, usposabljanja specializiranega učnega kadra, zagotovitve večjih investicijskih sredstev za izgradnjo novih objektov, z urejanjem financiranja osnovne dejavnosti itd.

Današnja obravnava problematike otroškega varstva in stališča oziroma sklepi skupščine za ukrepe na tem področju naj dejansko pomenijo začetek hitrejšega razvoja otroškega varstva, pri čemer naj deklarativnost zamenjajo konkretni ukrepi in učinkoviti rezultati.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima tovarišica Nada Majcen, republiški sekretar za socialno varstvo.

Nada Majcen: Tovarišica in tovariš predsednik, tovarišice in tovariši poslanci! Dovolite mi, da v razpravi sodelujem kot predstavnik službe, ki se ukvarja s širšimi problemi otroškega varstva in še posebej s tistim delom otrok in mladoletnikov, ki so potrebni posebne družbene skrbi in so odvisni od učinkovitosti službe socialnega varstva.

Uvodoma bi pozdravila temeljno stališče predlagateljev gradiva, ki zahteva razčlenitev problematike otroškega varstva z vseh vidikov in razpravo o kompleksni tematiki. To stališče zavrača dosedanjo prakso, da določenih kategorij otrok in mladoletnikov, katerih življenje je iz kakršnihkoli vzrokov krenilo na stranpot, vedno ne upoštevamo pri razpravah o nujnosti varstva otrok. Pravilnost takega stališča je treba poudariti tudi zato, ker je prav, da v diskusijah o varstvu otrok ugotovimo, kakšno varstvo in v kakšnem obsegu je komu potrebno, zakaj ga kdo potrebuje, kakšni so pogoji za njegovo organizacijo itd., pri čemer ni mogoče izločiti niti ene kategorije otrok. V teh primerih odločamo le o prioriteti potreb.

V diskusiji se bom vsaj v glavnem omejila na tisti del otrok in mladine, ki je potreben posebne družbene skrbi.

Oblike in delno tudi obseg družbenega varstva otrok in mladoletnikov, ki so potrebni posebne družbene skrbi, je v gradivu omenjen. Vendar je treba omeniti, da bi se odstotek 3,11 takih otrok v primerjavi s skupnim številom otrok in mladoletnikov gotovo vidno povečal, če bi nam bilo znano število tistih otrok, ki bi bili zaradi razmer, v katerih živijo, nujno potrebni le dnevnega varstva, kakor tudi če bi imeli registrirane ne le pereče, temveč vse varstva potrebne otroke in mladino. V gradivu je omenjeno 12 kategorij otrok, na primer: otroci potrebni reje, fizično in duševno prizadeti, otroci logopati, otroci z vedenjskimi motnjami in drugi. Žal, tako dokumentiranih pokazovalcev nimamo, čeprav že površni podatki in praksa na terenu kažejo, da je problem mnogo obsežnejši kot ga lahko prikažemo. Ob tem nastaja vprašanje, ki mu je treba pri določanju smernic razvoja otroškega varstva posvetiti posebno pozornost. To je delo strokovnih služb ter njihovih nalog na tem področju, s posebnim poudarkom na vlogo planiranja.

Že v začetku gradiva je zapisano, da morajo občinske skupščine poskrbeti, da njihove strokovne službe čimprej izdelajo programe, ki morajo temeljiti na dobro proučenih analizah sedanjih in bodočih potreb ter biti usklajeni z razvojem ostalih dejavnosti v občini. Predvsem je treba ugotoviti, da nekatere občine, zlasti tiste, ki so ustanovile strokovne službe za socialno varstvo, to je

centre za socialno delo, že dobro, predvsem pa strokovno in metodološko pravilno obravnavajo ta del otroškega varstva, seveda v mejah materialnih in kadrovskih možnosti. Danes deluje v Sloveniji 14 centrov za socialno delo, po podatkih občinskih skupščin v letu 1965 predvidevamo ustanovitev 16 novih centrov, v naslednjih letih do 1969 pa še 13. Ob tem se predvidevajo tudi kvalitete in deloma tudi kvantitetne kadrovske spremembe. S tem in glede na sprejet koncept nalog in dela centrov, ki ga je še utrdilo priporočilo Socialno-zdravstvenega zbora Skupščine SR Slovenije, bodo ustvarjeni osnovni pogoji za izvrševanje nalog s področja varstva otrok. Kljub temu bi bilo iluzorno misliti, da je programiranje in planiranje naloga le urejene strokovne službe. Važno vlogo pri tem imajo tudi sveti občinskih skupščin. Po zadnjih podatkih deluje v Sloveniji le še 7 svetov za varstvo družine; ostali so bili združeni s sveti za socialno varstvo. V 29 občinah imajo svet za socialno varstvo, zdravstvo ter splošne in notranje zadeve. Pri tem nastaja vprašanje pomembnosti in vloge, ki naj jo ima otroško varstvo glede na tako obsežno delovno področje. V večji meri in bolj koordinirano bi bilo potrebno pritegovati za izdelavo in izvajanje širših in tudi akcijskih programov družbene in samoupravne organizacije. Dejavnost družbenih organizacij naj bi vplivala na ustvarjanje javnega mnenja o potrebni družbeni intervenciji na področju otroškega varstva.

Velik problem pri programiranju, ki ovira službe socialnega varstva, je v tem, da nimajo urejene evidence in dokumentacije. Pomanjkljiva dokumentacija na področju otroškega varstva in na ostalih področjih močno ovira uresničitev pravilno postavljene zahteve v gradivu po programiranju in planskem delu tako v pogledu splošnega varstva otrok, kot varstva posebnih kategorij otrok. Delno smo krivi za takšno stanje tudi zvezni in republiški organi socialnega varstva in šolstva, ker še vedno ni izoblikovana enotna evidenca za vse oblike telesnih in duševnih motenj otrok. Pojasnjeni niso tudi nekateri terminološki pojmi in kategorije, na primer, točna opredelitev vzgojno ogroženih, motenih in zanemarjenih ali drugače prizadetih otrok. Za področje splošnega otroškega varstva še niso izdelana natančna navodila za vodenje evidence. Ta kritičen pogled na naše pomanjkljivo dosedanje delo, ki ima dokajšnje posledice predvsem za dobro plansko in programsko delo, mora hkrati vplivati na sklep, da je nujno napraviti vse, da se sedanje stanje čimprej spremeni. Pri programiranju in planiranju dejavnosti, predvsem glede tistega dela otrok, ki so potrebni posebne družbene skrbi, bo problem težko reševati le v mejah ene same občine. V mislih imam predvsem organizacijo vzgojnih, rehabilitacijskih ali azilskih ustanov. Kot način reševanja tega problema bi omenila vzorno organiziran regionalni plan gorenjskih občin, ki so za potrebe posebnega šolstva in za varstvo posebnih kategorij otrok izdelale skupen program. O tem programu je razpravljala tudi stalna konferenca za rehabilitacijo invalidnih oseb in ga v celoti podprla. Tak način medobčinskega sodelovanja na področju rehabilitacije in rehabilitacije ne bi smel ostati osamljen. Skupno ugotavljanje potreb, finančnih in kadrovskih možnosti, pa tudi teritorialne primernosti pri ustanavljanju in razvrščanju posameznih institucij in opredeljevanje metod dela na obravnavanem področju, je ena izmed najbolj ustreznih oblik reševanja problemov v okviru medobčinskega sodelovanja. Zato bi bilo potrebno, da se vsi odgovorni faktorji čimprej angažirajo pri izdelavi takih programov. Sistematično naj se začne reševati akutna situacija, ki nam jo vsak dan bolj nakazuje kategorizacija otrok, motenih v telesnem in duševnem razvoju. Prav

iz teh vzrokov bi bilo potrebno, da bi na nujnost medobčinskega sodelovanja na tem področju opozorili tudi sklepi današnje razprave.

Glede na to, da je študija o financiranju dejavnosti in investicij na področju otroškega varstva, ki bo osnova za skupno opredelitev stališč, v delu in bo po pogodbi končana 30. junija naslednjega leta, bi zaradi aktualnosti problema predlagala v razmišljanje dvoje:

Prvič, glede na resne razprave o preorientaciji delitve dohodka med družbeno-političnimi skupnostmi v korist komune kot temeljnega nosilca skrbi za organizirano varstvo otrok bo racionalna uporaba sredstev, ki bodo po novi delitvi v občinah večja, terjala, da moramo biti v celoti pripravljeni na utemeljevanje potreb po večjih vlaganjih v otroško varstvo. Nujno bo treba imeti jasne komunalne in medobčinske plane s točno dokumentiranim stanjem in potrebami ter konkretnimi predlogi o materialni udeležbi družbenih in samoupravnih organov. Iz soudeležbe pri reševanju tega problema namreč ni mogoče izločiti delovnih organizacij, katerih sredstva se bodo za potrebe standarda prav tako znatno povečala. Urejeno varstvo otrok je vsekakor pomemben del standarda, ki ga delovne organizacije lahko zagotove svojim delavcem. Pri utemeljevanju potreb in planiranju morajo izvršiti svoje naloge predvsem strokovne službe ob sodelovanju samoupravnih organov ter družbenih in strokovnih organizacij.

Drugič, določene probleme s področja varstva otrok kot na primer: obvezno vključevanje v dnevno varstvo kakorkoli zanemarjenih ali prizadetih otrok, delitev šolskih malic, celodnevno bivanje otrok v šoli in podobno naj bi občinske skupščine reševale kot svojo prioriteto nalogo in to upoštevale v lastnih pravnih aktih — statutih, odlokih, navodilih itd. Doseči je namreč treba neko gotovost in omogočiti hitrejšo dinamiko razvoja celotnega otroškega varstva. Sedanja način financiranja te dejavnosti, ko največkrat niso na razpolago niti minimalna sredstva, v celoti onemogoča vsako resno programiranje in večkrat zahteva povsem kampanjsko ter strogo individualno reševanje posameznih problemov. Zato bi sprejem lastnih pravnih aktov pomenil v občini tudi jamstvo za izvrševanje smernic vseh dosedanjih resolucij in priporočil o razvoju otroškega varstva.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima tovarišica Polonca Senčur.

Polonca Senčur: Predloženo gradivo o stanju otroškega varstva v Sloveniji nam nakazuje rezultate nesistematičnega urejanja družbenega varstva otrok, obenem pa kaže na dokajšnjo neresnost pri reševanju tega vprašanja. Številna posvetovanja, ankete in analize niso rodile uspehov, oziroma vsaj daleč ne takšnih, ki bi bili približno enaki potrebam. Za takšno stanje je po mojem mnenju tudi delni vzrok ta, da so vodile razprave o teh vprašanjih predvsem družbeno-politične organizacije in društva, ki niso imela niti ekonomskih niti drugih pogojev, da bi lahko sklepe tudi izvrševala. Po drugi strani pa je bilo mnogo razprav o že obstoječih otroških ustanovah s premajhnim poudarkom, da te ustanove predstavljajo šele začetek družbene oblike varstva in vzgoje otrok, da je te ustanove treba izpopolnjevati in jih razširjati ter iz leta v leto zajemati več otrok, s pomočjo novih izkušenj pa razvijati diskusijo o dobrih in boljših oblikah varstva, upoštevajoč starost otrok, oddaljenost od stanovanj in podobno.

Programiranje je bilo zelo pomanjkljivo, zato danes ugotavljamo, da se je otroško varstvo razvijalo nesistematično in tudi ne v skladu s številom na novo zaposlenih žena. Dnevno varstvo rešuje probleme otrok, ki zaradi težkih stanovanjskih razmer ne dosegajo zadovoljivih uspehov v šoli. Z njim se rešujejo pereči socialno-zdravstveni problemi in preprečujejo motnje, ki bi nujno nastale zaradi neurejenih razmer, v katerih živijo otroci. Pri tem ne gre samo za socialno plat delovanja dnevnega varstva. Važen je vzgojni moment, zato je dnevno varstvo namenjeno vsem otrokom kot dopolnilo družinske vzgoje. Problem varstva otrok je hkrati ekonomski in politični problem, ki narašča z rastjo zaposlovanja žensk.

Varstvo otrok je skrb celotne družbe, vendar mora nekdo za razvoj te dejavnosti tudi stvarno odgovarjati. Nedvomno bodo v bodoče to skrb prevzele občine. Preložiti odgovornost na občine in jim prepustiti samo dosedanje možnosti, pa ne bi imelo pravega smisla. Treba je podvzeti večje akcije tako ekonomske kot tudi politične ter zagotoviti komunam možnosti za večja materialna vlaganja v razvoj otroškega varstva. Po drugi strani pa je treba izvršiti politični in moralni pritisk na vse družbene in samoupravne organe, ki morajo priti do spoznanja, da je razvoj otroškega varstva naloga vseh, občine pa bi prevzele ob takšni podpori iniciativo in stalno družbeno akcijo, ki naj se neprenehoma dopolnjuje z različnimi oblikami, ki bodo iz dneva v dan sprejemljivejše in bolj prilagojene zadovoljevanju nastajajočih potreb.

Skrb za razvoj otroškega varstva naj poraja stalno široko družbeno akcijo, vedno aktualno in v središču družbene pozornosti. Poudarjam pa, da se v bodoče ne smemo zadovoljiti le s stanjem in z analizami, temveč moramo pričeti s konkretnimi akcijami, začevši od republiških organov do krajevne skupnosti. Treba je tudi določiti, kaj naj rešijo republiški organi, kakšne so naloge komun in krajevnih skupnosti, ob tem pa poudariti tudi dolžnosti staršev. S tem mislim zlasti na tiste roditelje, ki v odnosu do svojih otrok ne izpolnjujejo osnovnih roditeljskih dolžnosti.

Sistem financiranja otroškega varstva ne more ostati v dosedanjih oblikah. Treba ga je izpopolniti in zagotoviti reden dotok sredstev, morda določen odstotek od bruto osebnega dohodka tj. od prispevkov, ki pripadajo občinam. Višina sredstev ne sme biti odvisna od dobre volje posameznikov, pač pa mora biti vir, določen z ustreznimi predpisi. Ob reševanju družbenega problema otroškega varstva moramo izhajati s stališča, da ne rešujemo samo socialnih vprašanj ali samo vprašanj razbremenitve mater, pač pa eno in drugo, obenem pa zelo važno vprašanje začetne sistematične družbene vzgoje najmlajših državljanov.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima tovarišica Milena Borovac.

Milena Borovac: Informacija o otroškem varstvu v Socialistični republiki Sloveniji je vsestransko odlično osvetlila položaj na današnji stopnji našega razvoja. Nujno je, da ocenimo možnosti in dohitimo zamujeno, da se temeljiteje in odločneje posvetimo vprašanju varstva otrok ter pri tem najdemo osnove za bodoče programe.

Vse večje vključevanje žena v družbeno proizvodnjo postaja v naših pogojih ekonomska nujnost, zlasti še, ker se hkrati spreminja tudi struktura naše družine. V družinah, kjer so zaposleni vsi odrasli, ni v zadostni meri

poskrbljeno za varstvo otrok. Višji standard družine pogosto potisne ob stran otroka in njegove potrebe. Družina si s krepitvijo življenjskega standarda večja materialne možnosti, ni pa v stanju, da sama zagotovi otroku varstvo, vzgojo in prehrano. Nerazvito otroško varstvo negativno vpliva na splošni družbeni in gospodarski razvoj, zavira porast produktivnosti zaposlenih ter otežkoča enakopravno vključevanje moža in žene v gospodarsko in družbeno življenje. Po številu zaposlenih žena smo na tretjem mestu v svetu, po številu varstvenih ustanov pa zadnji. Kljub vedno večjim potrebam in kljub resoluciji o nalogah komune in stanovanjske skupnosti pri otroškem varstvu, ki je jasno opredelila naloge družbenih skupnosti na področju otroškega varstva, lahko ugotovimo, da smo v letu 1963 pridobili 578 novih mest v varstveno vzgojnih ustanovah, v letošnjem letu pa le 261. To nam pove, da na tem področju vse premalo dajemo za družbeni standard oziroma, da je razvoj otroškega varstva v preteklih letih močno zaostajal za splošnim gospodarskim in družbenim razvojem.

Na terenu sem govorila z mnogimi delavkami, ki so v zelo kritičnem položaju in se sprašujejo, kam z novorojenčkom? Kam s predšolskim otrokom? Mnoge vzgojne ustanove niso organizirane tako, da bi varstvo otroka sovpadalo z delovnim časom žene. Lahko rečemo, da v večini delovnih organizacij manjših industrijskih središč samoupravni organi niso razpravljali o tem, komu prepušča mati otroka, ko odide na delo. Sama sem kot prosvetna delavka doživela tudi to, da me je otrok, učenec višjih razredov s solzami v očeh prosil, naj bi posredovala, da bi ga dodelili v dopoldansko ali popoldansko šolsko izmeno, da bi njegov bratec in sestra ne bili sami, ko sta oče in mati na delu. Delovne organizacije posvečajo premalo pozornosti vprašanjem življenjskih pogojev svojih proizvajalcev in varstvu njihovih otrok. Glede tega se je treba zavzeti za osveščanje vseh proizvajalcev, saj glasovi posameznih proizvajalk često niso dovolj glasni, da bi se odpravile pomanjkljivosti, ali pa da bi se dodelila materialna sredstva za otroško varstvo.

Nekatere stanovanjske skupnosti so ob organizaciji najrazličnejših servisov premalo pomagale razvijati varstvene ustanove, premalo so proučevale potrebe otrok, mater in družin in premalo upoštevale potrebe varstva ne le v industrijskih središčih, temveč tudi na podeželju, kjer se veliko število žena posveča kmetijski proizvodnji in kjer prebiva veliko proizvajalcev, ki se daleč vozijo na delo. Vse te slabosti, zlasti glede varstva predšolskih otrok bodo morale bolj kot doslej preprečevati krajevne skupnosti, skupno s šolami, katerim bo treba dati večja materialna sredstva za zagotovitev varstva šoloobveznih otrok. Odločno je treba zahtevati, da občine na osnovi temeljitih analiz izdelajo programe varstva otrok, ker bo le na podlagi teh programov mogoče predvideti zadovoljiva materialna sredstva. Vse to naj se ne odraža le v smernicah 7-letnega plana družbenega razvoja, temveč tudi v dobrih akcijskih programih za leto 1965. Sem za odločnejši spopad z objektivnimi in subjektivnimi ovirami na področju varstva, vzgoje in zaščite otroka.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima tovariš Ludvik Simončič.

Ludvik Simončič: Tovarišice in tovariši! Iz materiala je razvidno, da analiza o otroškem varstvu zajema celotno problematiko varstva otroka, kritično ugotavlja sedanje stanje in daje bogate smernice za nadaljnji razvoj otroškega varstva. Zato ne bi razpravljaj o tem, pač pa o problemih, ki za-

virajo hitrejši razvoj varstva otrok. Res je, da bomo morali nameniti za bolj organizirano varstvo otroka znatno večja sredstva, ker vemo, da je tudi to eden od vzrokov, da smo to družbeno področje tako zelo zanemarili. Res pa je tudi, da tudi tam, kjer so imeli dovolj sredstev, stanje ni dosti boljše. Zato smatram, da niso pogoj za uspešen razvoj otroškega varstva samo finančna sredstva, pač pa predvsem miselnost in hotenje občanov. Ni dovolj, da ugotavljamo, da je urejeno varstvo otrok in vzgoja mladine nasploh osnova za nadaljnji razvoj naše socialistične družbe, pač pa morajo to potrebo osvojiti občani sami, predvsem pa samoupravni organi v gospodarstvu in v družbenih službah. O tem bi si morali biti na jasnem tudi vodilni kadri v gospodarskih organizacijah, kadar planirajo proizvodnjo. Človek ni le proizvajalec, pač pa je tudi kot upravljalec povezan z neštetimi nitmi našega družbenega življenja in je njegovo počutje na delovnem mestu dejansko odraz skupnih prizadevanj družbe kot celote. V neurejenih pogojih varstva otroka nima zaposlena žena zaradi obremenjenosti v proizvodnji in v gospodinjstvu ter z varstvom otroka praktično nobenega časa za lastni kulturni in strokovni razvoj, niti ne more kot upravljalec enakopravno sodelovati v družbenem upravljanju. To brez dvoma negativno vpliva tudi na harmonijo v družinskih odnosih, s tem pa tudi na vzgojo otroka samega.

V številnih primerih botrujejo neurejeni družinski odnosi alkoholizmu — seveda je tudi obratno — ter porajajo še mnogo drugih negativnih pojavov. Ne le iz teh razlogov, pač pa izhajajoč iz osnovnih načel naše družbe, je treba zagotoviti, da ženo razbremenimo in ji tako omogočimo enakovredno vlogo v družbi. Razbremenitev žene pa si marsikje tolmačijo po svoje, ko mislijo, da bo uvajanje avtomatizacije v proizvodnji ženo razbremenilo in jo osredotočilo na njene tako imenovane temeljne funkcije: rojstvo, vzgojo otroka in gospodinjstvo. Taka gledanja ne le, da ženo postavljajo v še večjo neenakopravnost, temveč jo tudi do skrajnosti ponižujejo, ker jo spravljajo v podrejen in odvisen položaj, ter ji tako njeno vlogo pri oblikovanju naše družbe zreducirajo na minimum. Varstvo otroka ni stvar posameznika in je pravilen razvoj mladega rodu skrb za vse družbe. Zato bi morala biti načela, o katerih danes razpravljamo, osnovna gonilna sila pri družbeno-političnem delu ter gospodarskem načrtovanju v komuni in v krajevni skupnosti. Pri tem pa ne bi smeli vseh težav pripisovati le slabim materialnim možnostim, ker le-te pač z aktivnostjo sami ustvarjamo. Gre le za pravilno razdelitev sredstev, tako v podjetjih kot v komunah in na drugi strani med družbeno-političnimi skupnostmi na tista področja, ki so za razvoj družbe kot celote odločilnega pomena.

Po novih predpisih bodo gospodarske organizacije razpolagale z večjimi sredstvi kot doslej, kar jim bo omogočilo večje sodelovanje pri reševanju družbenega otroškega varstva na področju, kjer žive njihovi proizvajalci. Gre dejansko samo za spoznanje, da imajo vložena sredstva v to področje najmanj tolikšno ekonomsko vrednost, kot tista, ki jih vlagamo neposredno v proizvodnjo, saj bi morali položaj človeka in njegovo počutje tudi izven delovnega časa gledati povezano z rezultati proizvodnje.

Poznam primer, ko so občani na zborih volivcev in na sestankih delovnih skupnosti izrazili pripravljenost pomagati razvoju družbenih služb na svojem območju z večmilijskimi prispevki. Morda bo kdo rekel, da je to aktivistično gledanje. Ne, to je spoznanje potreb po varstvenih ustanovah, po boljši zdravstveni službi, urejeni družbeni prehrani in tako dalje. Skratka, kažejo se težnje občanov po boljšem in hitrejšem reševanju problemov krajevnih skupno-

stih kot pa so trenutne možnosti družbe. Pri tem ni bistven materialni prispevek, pač pa sodelovanje in aktivizacija občana pri zadovoljevanju svojih potreb. V takih primerih bi tudi vložena družbena sredstva v polni meri dosegla in opravičila svoj namen.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima dr. Meta Skerget.

Dr. Meta Skerget: O problematiki otroškega varstva se razpravlja že dovolj dolgo, saj je Ljudska skupščina LRS že leta 1961 sprejela resolucijo o nalogah komune in stanovanjske skupnosti pri otroškem varstvu. Ponovno je Ljudska skupščina leta 1963 pri obravnavanju poročila o izvajanju omenjene resolucije poudarila potrebo po sistematični družbeni skrbi za varstvo otrok in dala priporočilo, ki nalaga vsem družbenim faktorjem odgovornost za razvijanje otroškega varstva.

Na osnovi teh priporočil bi pričakovali, da se bo pričelo vsaj postopoma reševati posamezne probleme. V letu 1964 pa smo še vedno tam, kot leta 1961, to je pri razpravah ter pri iskanju rešitev. Sama komuna pri današnjih potrebah in materialnih možnostih ne more biti tista, ki bi lahko zagotovila celotno varstvo otrok, zato naj se zagotovi takšna porazdelitev narodnega dohodka, da bo občini na razpolago dovolj sredstev za kritje osnovnih potreb otroškega varstva.

Naštela bi samo nekatere probleme zdravstvenega varstva šolske mladine, predvsem tiste, ki jih zdravstvena služba ne more reševati sama, temveč le v tesnem sodelovanju s prosvetnimi in socialnimi službami ter družbeno-političnimi organizacijami.

Posebno težka je ugotovitev, da se še nadalje znižuje število otrok, ki dobivajo šolsko malico. Resnično je bilo vložena mnogo truda za čim širšo popularizacijo šolskih obrokov, vendar so se ponekod šole odločile za njihovo ukinitvev in to po večini v tistih krajih, kjer žive družine v slabših socialno-ekonomskih pogojih. Res je, da se zaradi postopnega ukinjanja mednarodne pomoči cena malic vedno bolj približuje ekonomski ceni, vendar korist, ki jih imajo šolske malice kot dopolnilo pogosto pomanjkljive domače prehrane, ta izdatek družbe gotovo opravičuje. Brezplačna šolska malica sodi v šolski režim pouka. Nujno bi se morali začeti ukvarjati z organizacijo opoldanske prehrane šolskih otrok, prvenstveno v tistih centrih, kjer je veliko število zaposlenih mater in kjer se otroci vozijo. Tu bi morali čimprej zagotoviti možnosti za šolsko varstvo.

Ob misli na potrebne prostore za celodnevno bivanje otrok v šoli se soočimo s problemom šolskih prostorov, ki so nezadostni že za normalno odvijanje rednega pouka, ki pa hkrati tudi ne ustrezajo minimalnim higienskim, zahtevam. Sedemletni plan predvideva, da bo samo v naslednjih letih potrebno zgraditi 426 tisoč kvadratnih metrov osnovnošolskega prostora, če bi hoteli opustiti nenamenske in dotrajane zgradbe, odpraviti tretjo izmeno in postopoma že v tem obdobju uvajati celodnevno bivanje otrok v šoli. Vse te potrebe bo treba reševati čimbolj načrtno ter kar najbolj ekonomično predvsem s tipiziranimi šolskimi projekti.

Organizacija in delo šolske in zdravstvene službe se mora izboljšati. Kontinuirano in kvalitetno zdravstveno varstvo šolskega otroka pričakujemo lahko samo od zdravstvenih delavcev, ki so stalno zaposleni v tej stroki. Pri nas pa je obratno, saj dela v tovrstni zdravstveni službi 73 % honorarno zaposlenih

zdravnikov in 60 % honorarno zaposlenih medicinskih sester. Ker v zakonu o zdravstvenem varstvu iz leta 1961 nimamo nobenih določil o organizaciji in obsegu dela zdravstvenega varstva otrok, prejšnji predpisi pa so bili razveljavljeni, menim, da je treba to pomanjkljivost brezpogojno upoštevati pri uskladitvi zakona o zdravstvenem varstvu in organizaciji zdravstvene službe v naši republiki z ustavo.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima Cilka Malešič, predstavnica Konference za družbeno aktivnost žensk Slovenije.

Cilka Malešič: Tovarišice in tovariši poslanci! Dovolite mi, da vas seznanim s stanjem in s problematiko šolskih malic; menim, da je prav, da tudi današnje zasedanje pripomore k naporom, da se zajezi njihovo upadanje.

Gre namreč za to, da ohranimo in utrdimo dejavnost, ki je odigrala v zadnjem desetletju pomembno vlogo na področju zdravstvenega varstva otrok. Kratek historiat te dejavnosti nam pokaže, da je njen začetek in razvoj vezan predvsem na pomoč v živilih iz tujine. Od leta 1956 do leta 1960, ko so prihajale k nam izdatne količine živil iz mednarodne pomoči, so se šolske malice močno razširile in zajele preko 80 % učencev osnovnih šol. Podlaga za dodeljevanje pomoči je bilo število otrok, vključenih v organizacijo šolskih malic. To je pripomoglo k aktivizaciji družbenih organizacij in strokovnih služb, da so zagotovile zahtevano organizacijo in smotrno porabo teh živil.

V začetku je bila osnova za določanje količin živil 200 tisoč otrok, v začetku šolskega leta 1961/1962 pa 108 000 otrok. Ne samo število, tudi količina živil, ki smo jih sprejemali na otroka, je v zadnjih 5 letih postopno upadala, tako da je s prvim polletjem letošnjega leta dobava prenehala. Čeprav je vrednost podarjenih živil znašala le 30 % od celotne vrednosti malic, so vendar predstavljala ta živila mobilizacijsko jedro, ki je skupno z deležem staršev, v višini 42 % in udeležbo družbenih sredstev v višini 28 %, pripomoglo k vzdrževanju malic po obsegu in kvaliteti. Osnovno živilo je bilo mleko v prahu. Tega smo prejeli povprečno 1000 ton na leto, kar ustreza 8 milijonom litrom mleka. Kakor je dajanje pomoči sprožilo intenzivno organizacijo šolskih malic, tako je postopno zmanjševanje količine živil povzročilo njihovo upadanje. V letu 1959 je po podatkih glavnega odbora RK prejemale malico 232 456 otrok, za december leta 1963 pa ugotavlja Republiški sekretariat za šolstvo, da zajema malica samo še 178 356 otrok. Občinske komisije za šolsko prehrano so si prizadevale ublažiti proces upadanja malic, kar pa jim ni v polni meri uspelo, ker so za to potrebni radikalni ukrepi na vseh nivojih. Minimalne razpoložljive količine živil in dejstvo, da vprašnje prehrane otrok ni ustrezno obdelano v občinskih in šolskih statutih, kaže na to, da bo nujen padec števila malic, če ne bo ustrezne intervencije družbe. To bi pomenilo izpad edine učinkovite sistematične pomoči družbe, ki je vsak dan zajemala veliko število otrok in bistveno pripomogla k njihovem razvoju. V teku so sicer razgovori s predstavniki mednarodnih organizacij glede dajanja pomoči, vendar bo po informaciji RK nudena pomoč le za določene kategorije socialno in zdravstveno ogroženih otrok. Predvsem se bo bistveno zmanjšala količina mleka. Tako nadaljnja pomoč stanja ne bo spremenila.

Na nevarnost še nadaljnjega zmanjševanja števila malic nas opozarja tudi primer iz sosednje Hrvatske. V drugem polletju preteklega šolskega leta je izrazit upad malic opozoril odgovorne družbene činitelje, da so sprejeli učin-

kovite ukrepe. Tako je Republiški sekretariat za šolstvo SR Hrvatske posvetil v načrtu zakona o osnovni šoli posebno pozornost prehrani. Kot činitelj ugodnejših pogojev za doseganje uspeha na šoli je zavzela prehrana prvo mesto pred brezplačno oskrbo s knjigami in učili, medtem ko se pri nas že kažejo na terenu nasprotna težnja. O šolskih malicah je razpravljajal julija letos Socialno-zdravstveni zbor Sabora, ki je potrdil predlagano dopolnitev zakona o osnovni šoli in poudaril, da je potrebno zagotoviti sredstva za delo šolskih kuhinj. Hkrati je naložil Republiškem sekretariatu za zdravstvo dolžnost, da osnuje komisijo za vprašanje otroške prehrane in zadolžil Izvršni svet Sabora, da prouči možnosti za proizvodnjo otroške hrane ter da se ta proizvodnja vključi v perspektivni program razvoja Hrvatske.

Tudi v Sloveniji smo že pogosto obravnavali vprašanje otroške prehrane. V letu 1959 je sprejela Ljudska skupščina LRS sklep, da je potrebno za redno preskrbo šolskih otrok razvijati in utrjevati mrežo šolskih kuhinj ter zagotoviti preskrbo z mlekom tako, da ne bodo redni mlečni obroki odvisni od mednarodne pomoči. Isto leto je izšel zakon o osnovni šoli, ki nalaga šolskim odborom in upravam šol skrb za pravilno delovanje šolskih kuhinj. Sklepu Skupščine je sledilo navodilo Izvršnega sveta, pa tudi svet za šolstvo je izdal navodila in priporočila za delo šolskih kuhinj. Kljub temu, da obstajajo zakonski predpisi ter da delujejo na vseh nivojih komisije za šolsko prehrano, nam ni uspelo zadržati upadanja števila malic. Vzrok je predvsem v pomanjkanju materialne nadomestitve pomoči iz tujine in še posebej v nezadostno opredeljenem statutu šolskih malic in iz tega izhajajočih pomanjkljivih določil glede odgovornosti za njihov obstoj in razvoj. Zaradi tega bi bilo potrebno zagotoviti tako proizvodnjo in distribucijo mleka, ki bi nadomestila mleko iz mednarodne pomoči. Predvsem naj bi težili k enotnemu sistemu preskrbe in k njeni modernizaciji. Ni namreč nujno, da bi imela vsaka šola svojo kuhinjo.

Glede na to, da bi vsako zviševanje prispevka, ki ga plačujejo starši za malice, povzročilo nadaljnje upadanje njihovega števila in nesprejemljivo družbeno diferenciacijo otrok, bi morali uresničiti predlog republiške komisije za šolsko prehrano, da bi v bližnji prihodnosti brezplačno zagotovili vsakemu učencu osnovne šole na dan 2 del mleka in 10 dkg kruha. V tem smislu je že poslal Republiški sekretariat za šolstvo priporočilo vsem občinskim skupščinam. Mlečna malica bi morala postati obvezna in bi jo morali deliti na vseh osnovnih šolah. V tem smislu bi bilo treba dopolniti zakon o osnovni šoli ter določila v občinskih in šolskih statutih. Ker gre za splošni družbeni interes, ni mogoče prepuščati tega vprašanja na voljo posameznikov in računati na osveščenost vseh odgovornih činiteljev. Ker so vsi otroci v republiki potrebni dopolnilne prehrane v šoli, moramo že vnaprej preprečiti zapostavljanje otrok v nerazvitih, gospodarsko pasivnih krajih. Tam se niti starši ne zavedajo, da pomeni prav mlečna malica korak naprej k izenačevanju pogojev za zdrav razvoj vseh otrok.

Družbene organizacije in samoupravni organi krajevnih skupnosti in šol bi morali sprejeti malice kot prvo nalogo v svoje programe dela. Še posebej bi bilo treba v upravnih organih občin in republike dosledno izvesti resorno zadolžitev za evidenco in izdelavo temeljitih analiz ter za obvezno seznanjanje skupščin s stanjem šolske prehrane.

V občinah bi bilo potrebno zagotoviti stalni vir sredstev za šolske malice in proučiti potrebo po materialni pomoči republike gospodarsko manj razvitim območjem. Sredstva, ki bi jih po oceni Republiškega sekretariata za šolstvo morali zbrati vsako leto v te namene, bi znašala okrog dve milijardi din. Na-

ložba ne bi predstavljala nesprejemljive obremenitve, vsekakor pa ne nobenega rizika. Za utemeljitev njene družbene koristnosti obstajajo v današnjem gradivu tehni argumenti.

Predsednik dr. Ruža Šegedin: Besedo ima tovariš dr. Bojan Pirc.

Dr. Bojan Pirc: V sedanjem komunalnem sistemu mora otroško varstvo dobiti pomebnejše mesto, kot ga je imelo doslej, ko so dobršen del tega varstva prevzemale nase ustanove izven samih občin. Zato mora biti v smernicah za 7-letni družbeni razvoj poudarjena pomembnost vloge otroškega varstva.

Rad bi nakazal nekaj podrobnosti v zvezi z vprašanjem otroške prehrane. Če izhajamo iz dejstva, navedenega v elaboratu, da 40 % zaposlenih staršev ne nudi otrokom urejene prehrane, potem je še toliko bolj očitno, kako pomembni so obrati družbene prehrane, zlasti še v manj razvitih občinah. Žal pa se v teh obratih kaže vse preveč tendenca, da se potrebe zadovolje predvsem le količinsko, to se pravi, da se zadovolje le po kalorijah, ne pa tudi po kvaliteti, zlasti pa za otroke, saj večina obratov družbene prehrane obrokov za otroke posebej ne pripravlja. Iz tega dalje izhaja, da ravno otroci delavcev o večini nimajo možnosti, da bi doma nadomestili to, kar pri teh obrokih ne dobe. Posledice takega stanja kaj hitro opazimo pri sistematičnih zdravstvenih pregledih otrok. Razen tega sede otroci v teh obratih ponavadi skupaj z odraslimi, kar za otroke prav gotovo ni najbolj priporočljivo. Za tiste otroke pa, ki se hranijo v šolski kuhinji in imajo izmenično popoldanski pouk, pa je prav tako vprašanje, kako jim nuditi obrok v dopoldanskem času, ko so starši še na delu. Elaborat zato pravilno poudarja važnost ureditve samostojnih obratov prehrane za otroke v večjih središčih ter zagotovitev take prehrane v okviru splošnih obratov družbene prehrane za manjše okoliše. Dodal bi še, da je treba priporočiti prav tem obratom formiranje oddelkov za otroke, ki bi nudili kvalitetnejšo in otrokom primerno hrano, razen tega pa bi tu otroci našli sebi primeren ambient.

Poglejmo še stanje pri nekoliko starejši mladini. Pri sprejemu na delo, pri vajencih, pri sprejemu v razne šole ali pri nabornih komisijah najdemo določen odstotek mladine, ki ni ustrezno prehranjevan. Postavlja se vprašanje, če ni to problem, ki naj ga pomagajo reševati sistematični pregledi v vzgojno varstvenih in šolskih ustanovah, ko je na osnovi takih pregledov možno tudi preventivno ukrepati. V elaboratu pa je žal naveden dokaj visok odstotek neizvršenih sistematičnih pregledov. Često je namreč v javni zdravstveni službi primer, zlasti v odročnih krajih, da je odziv na take sistematične preglede v dispanzerjih in posvetovalnicah tako majhen, da se ti postopoma začno opuščati. To bi bilo eno izmed tolmačenj za slabe uspehe te službe, ki so navedeni v elaboratu. Na ta način seveda individualna zdravstvena prosвета in preventiva nista možni. Da bi se na tem področju dosegli znatnejši uspehi, kot jih dosegamo, bi bilo treba v tem smislu zainteresirati v večji meri tudi gospodarske organizacije, ki naj bi posvetile večjo skrb otrokom zaposlenih staršev.

Pozdraviti je treba tudi ugotovitev, ki je v elaboratu, naj občinske skupščine čimprej dojamajo pomen urejenega varstva otrok za družbeni in gospodarski razvoj občine. Nujno je, da občinske skupščine priporočijo delovnim organizacijam skrb za reševanje problemov varstva otrok zaposlenih staršev. Končno pripada občinski skupščini še važna naloga, ki ni toliko poudarjena v elaboratu, da koordinira sodelovanje večih delovnih organizacij na tem področju. Gospo-

darske organizacije naj skupno sodelujejo v naporu za izboljšanje zdravstvenega in socialnega varstva otrok, ker se morajo zavedati, da bo le zdrav rod, ko doraste, sposoben ohraniti in dalje razvijati dosežene uspehe v naši socialistični izgradnji. Zato smo skupno zainteresirani za zdrav in smotrni razvoj mladega rodu.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima tovarišica Stanka Sagadin, predstavnica Zveze prijateljev mladine Slovenije.

Stanka Sagadin: Tovarišice in tovariši poslanci! Imam za potrebno, da ta avditorij seznanim s pismom, ki ga je Zveza prijateljev mladine Slovenije poslala predsedstvu Skupščine Socialistične republike Slovenije. Pismo opozarja na nekatere aktualne probleme, ki jih je letos obravnaval razširjeni plenum Zveze prijateljev mladine Slovenije junija in zavzel do njih svoja stališča. To so stališča vseh naših organizacij, ki vključujejo v svojo dejavnost starše, vrsto strokovnih, družbenih in drugih javnih delavcev ter vzgojne organizacije in ustanove. Dovolite mi, da pismo prečitam:

»Pošiljamo vam gradivo razširjenega plenuma Zveze prijateljev mladine Slovenije, ki je obravnaval nekatere osnovne probleme vzgoje in varstva otrok v SR Sloveniji in opozoril nanje, da bi se tako Skupščina kot njeni organi seznanili s predlogi in stališči Zveze prijateljev mladine Slovenije, vzgojnih organizacij in ustanov. Obenem želimo, da bi to gradivo koristilo Skupščini in njenim organom pri nadaljnjem proučevanju in določanju smernic ter ukrepov za učinkovitejši razvoj otroškega varstva in vzgoje pri nas.

Plenum je poudaril dosedanja prizadevanja Skupščine in njenih organov kot veliko spodbudo in vodilo vsem, ki dajejo na tem družbenem področju, predvsem tudi staršem, da se je urejanje otroškega varstva in vzgoje končno uvrstilo med enakovredne činitelje našega družbenega in gospodarskega razvoja. Kljub ugodnemu pozitivnemu ozračju, ki prevladuje pri urejanju teh problemov in kljub dobri orientaciji 7-letnega razvoja vzgoje, izobrazbe in varstva otrok in mladine v komunah, zlasti pa v republiki, je plenum zelo resno opozoril na to, da utegne imeti pomanjkljiva materialna baza otroškega varstva ter neurejenost šol in otroških ustanov nasploh negativne in nepopravljive posledice v razvoju otrok in mladine, ki se ponekod že kažejo. V pomanjkljivi materialni bazi moramo videti tudi poglobitno oviro za doseganje boljše kvalitete vzgojno izobrazbenih in varstvenih ustanov in služb. Pri starših pa so zaradi neurejenosti družbenega varstva in vzgoje otrok prizadete njihove psihofizične sposobnosti, kar vse se kaže v manjši delovni zmožnosti in s tem v slabših proizvodnih rezultatih. To pa ni samo družbena, temveč tudi velika gospodarska škoda. Plenum je potrdil zahtevo, da se razvije in izpopolni sistem družbene zaščite otroka in družine, od zaščite mater nosečnic, dojenčkov, otrok predšolske in šolske dobe, do ureditve otroškega dodatka in materialne baze celotne skrbi za otroke in družino, kajti le tako bomo dosegli potrebno kvantiteto in kvaliteto varstva otrok in družin.

V ta namen bi morali pregledati sedanje stanje in sprejeti ustrezne ukrepe za doseglo nivoja, ki ga že terja stopnja našega družbenega in gospodarskega razvoja. Plenum je poudaril potrebo po kvalitetnejši in ustreznejši pomoči strokovnih služb in ustanov pri razvijanju vseh vrst varstva otrok in družine ter nakazal potrebo po določenih usmeritvenih normativih in instrumentih, ki bi omogočili, da dosežemo minimalni nivo in pogoje dela vseh služb, ki so na

voljo družini pri vzgoji in vzreji otrok. Sem spadajo minimalne zahteve po prostorih za otroke, vzgojnih programih, zdravstveni zaščiti, socialni službi in podobnem.

Ob sedanjem sprejemanju planov in programov, ko smo priče odločnejše družbene intervencije na področju razvoja otroškega varstva in vzgoje ter pomoči družini, stopa v ospredje vprašanje takojšnjega reformiranja kadrovskih šol, ki dajejo kadre za šolsko, predšolsko in izvenšolsko delo otrok, da bi tako uskladili šolanje teh kadrov z novimi zahtevami in potrebami šol, vseh vrst otroških ustanov in varstva otrok nasploh. Prav tako naše delo ne sme več potekati brez sodelovanja znanstveno proučevalnih in posvetovalnih ustanov pri vseh novejših oblikah vzgoje in zaščite otrok in mladine. Ustvariti je treba materialne in kadrovske možnosti ter z ustrezno politiko doseči večji in boljši dotok mladih ljudi, tako v prakso kot v znanstveno-proučevalno delo, obenem pa zaostri zahtevo po njihovi odgovornosti pri vzgoji, izobrazbi in varstvu otrok in mladine.

Plenum je posvetil večji del pozornosti izpopolnjevanju sistema vzgoje in izobraževanju pri nas. V tem sklopu je osvetlil naslednja vprašanja.

Otroke predšolske dobe je treba pritegniti čimprej k sistematični družbeni vzgoji, ki ima odločujočo vlogo pri njihovem nadaljnjem delu v šoli in v vsem kasnejšem razvoju. Zato družbene vzgoje ne smemo prezreti, temveč jo moramo vključiti v vsa naša vzgojna prizadevanja tudi na področju šolstva. Omogočiti bi morali tudi vsaj fakultativno vključevanje 6-letnih otrok v obvezno šolo, seveda v skladu z njihovo zrelostjo, ki pa bo postajala iz dneva v dan večja, posebno če bomo razvijali organizirano predšolsko vzgojo otrok.

Sodobni koncepti vzgoje in izobraževanja, ki se uveljavljajo na današnji stopnji družbenega in gospodarskega razvoja, terjajo uvrstitev vseh uveljavljenih oblik otroških institucij, ki se ukvarjajo z vzgojo in izobrazbo otrok, s predšolsko in izvenšolsko vzgojo, in so v pomoč šoli in družini, v splošni sistem vzgoje in izobrazbe. Uvrstitev in integriranje teh ustanov in služb v splošni vzgojno-izobraževalni sistem terja tudi ustrezno nagrajevanje ljudi, njihovega dela, ustrezno družbeno upravljanje in samoupravljanje. Določiti je treba tudi ustrezno mesto uporabnikom teh mest, to je staršem, ker otroci še ne morejo sodelovati pri upravljanju ustanov posebnega družbenega interesa, to je v šolah in drugih otroških ustanovah, in tu lahko ravno starši predstavljajo širši družbeni interes.

Celodnevno delo šol, ki se po 7-letnem planu predvideva v 40 ali 50 % šol, zahteva hitrejšo pripravo prosvetno-pedagoških služb, samoupravnih organov šol in delovnih kolektivov v okviru teh in drugih strokovnih služb.

Plenum je sprejel tudi obveznosti svojih organizacij, ustanov in vsega članstva, v smislu razvijanja družbene zavesti staršev in občanov za aktivno sodelovanje pri kreiranju občinske politike na področju varstva in vzgoje, kakor tudi za neposredno ustvarjanje minimalnih pogojev za vzgojno in varstveno delo z otroci, ki so tega najbolj potrebni, dokler se ne doseže potrebna materialna baza otroškega varstva in vzgoje. Uvajanje prostovoljnega dela staršev in občanov pri gradnji materialne baze, da bi se tako lahko sprostila nekatera sredstva za nove kapacitete in boljše vzgojno in varstveno delo, mora postati akcijski program vseh družbenih organizacij. V ta program spada tudi neprestana borba za idejnost konceptov vzgojno-izobraževalnega in varstvenega dela pri nas.«

K današnji razpravi pa bi poleg pisma rada prispevala še nekaj misli. Menim, da je gradivo o varstvu otrok v SR Sloveniji, ki je bilo pripravljeno za razpravo na tem zboru, kot je bilo že danes večkrat poudarjeno, res pomemben dokument, ki nam prikazuje stanje, do kod smo prišli z našo družbeno skrbjo za otroka. Temu dokumentu pa bi morala slediti akcija vseh odgovornih družbenih činiteljev, to je komun, delovnih organizacij, strokovnih služb, krajevnih skupnosti itd.

Ponovno bi poudarila nujnost vključitve vzgoje in varstva predšolskih otrok v splošni sistem vzgoje in izobraževanja pri nas. S tem seveda ne mislim zmanjševati pomembnosti drugih vprašanj in problemov. Vzgoja in varstvo otroka v predšolskem obdobju sta tako pomembna za njegov celotni uspešni nadaljnji razvoj, da te starostne dobe ne bi smeli obravnavati ločeno od dobe šolskega otroka ali celo izven sistema vzgoje in izobraževanja. Vedno ko govorimo o šolskem otroku, o njegovih uspehih in težavah, bi morali govoriti tudi o vzgoji v predšolskem obdobju. Te stvari so tesno povezane med seboj, in ne moremo gledati na vsako obdobje povsem ločeno. Tako gledanje je zastarelo in so ga drugod po svetu že davno opustili, zato pa so tudi mnogo več storili na področju predšolske vzgoje kakor pri nas.

Zato šola ne more stati ob strani, pač pa mora sodelovati pri urejanju vprašanj, ki zadevajo otroke predšolske dobe. Šola se mora povezovati s posameznimi otroškimi ustanovami v svoji neposredni okolici in postati celo iniciator organizirane predšolske vzgoje in varstva ter skrbi za predšolske otroke na svojem območju, seveda v skladu z možnostmi v krajevni skupnosti. Koliko lažje bo delala šola in izpolnjevala svoje obveznosti, če bodo otroci predšolske dobe iz njenega okolja vključeni v organizirano predšolsko vzgojo. Zato je tudi interes šole, da se organizira predšolska vzgoja.

Sodelovanje in skupni koncepti vzgoje in varstva bodo vplivali na vzgojo in varstvo vseh otrok v soseski. Zato smo toliko bolj zainteresirani, da zajamemo otroka v organizirano vzgojo in varstvo v njegovi najbolj dojemljivi dobi, ko potrebuje otrok nešteto pobud, ki morajo ustrezati tudi stopnji njegovega razvoja, ko potrebuje ustrezno otroško družbo in pa sodelovanje v taki družbi, od katere sprejema in ji tudi prispeva po svoji zmogljivosti. V tem smislu je delo organizirano v vseh varstvenih ustanovah in v vseh organiziranih otroških kolektivih. Zato moramo težiti k temu, da bi bil vsak otrok vsaj nekaj časa v tej starosti deležen organizirane vzgoje. Če gledamo perspektivno, pomeni to kljub velikim stroškom racionalno uporabo družbenih sredstev, saj bodo dobro naložena in se bodo hitro vračala z višjo proizvodnostjo in z boljšo strokovno usposobljenostjo bodočih kadrov.

V Sloveniji kot najbolj razviti republiki, kjer je zaposlenost največja in kjer se kaže največja potreba po ustrezni strukturi kadra, ki ga zahteva moderna proizvodnja, bi morali dejansko ustvariti tak sistem vzgoje in izobraževanja, ki bi vključeval predšolsko, šolsko in izvenšolsko vzgojo otrok in mladine. To pomeni celovit kompleks družbene skrbi za otroka, in tak sistem zahteva tudi naš razvoj. Z ustvaritvijo takega sistema vzgoje in varstva bi bili ustvarjeni tudi pogoji za sistematičen in uspešnejši razvoj tega področja.

Občinske skupščine bi tak sistem zavezoval, da bi te probleme reševale, seveda po svojih možnostih, vendar sistematično. Sam sistem pa bi potegnil za seboj tako zdravstveno in socialno zaščito predšolskega otroka, kot jo želimo in rabimo za šolskega otroka.

Posebni občinski skladi za varstvo otrok ne bi bili potrebni, ker bi se predšolska vzgoja in varstvo financirale iz skupnega fonda vzgoje in izobraževanja tako, kot se financira vzgoja, izobraževanje in varstvo šolskih otrok. Seveda bi bilo treba te sklade znatno okrepiti tudi glede na razširitev programa in jim zagotoviti stalne vire. Sredstva bi se dajala ustanovam glede na program dela in števila otrok. Tak sistem financiranja otroških ustanov se je v nekaterih občinah že uveljavil in zelo stimulatивно vpliva na razširitev raznih oblik vzgojnih dejavnosti, ki pritegnejo kar največ otrok. S takim sistemom financiranja otroških ustanov bi dosegli tudi večjo kvaliteto vzgojnega dela.

Tudi za družbeno upravljanje in samoupravljanje v otroških ustanovah bi veljali isti principi kot v šolah, ker so te prav tako kot šole ustanove posebnega družbenega interesa.

Pri reševanju izgradnje materialne baze šol bi vzporedno proučevali in reševali tudi vprašanje prostorov za predšolske otroke. Pri tem pa nikakor ne smemo gledati le na graditev in dograjevanje posameznih objektov, temveč bi morali v celotni urbanistični sistem planiranja vključevati tudi vse druge prostore, notranje in zunanje, ki so potrebni otrokom in mladini, to je igrišča, športna igrišča, klubski prostori itd.

Potrebno bi bilo, da bi o tem razpravljali in razmislili. Vprašanje je le, kako bomo krili velik primanjkljaj, ki ga imamo na tem področju. Toda čim bolj bomo odlagali ta bistvena vprašanja, tem bolj se bo večal ta primanjkljaj. Naval mater na ustanove se z vsakim dnem večja, kapacitete pa ostajajo na istem nivoju. V letošnjem letu so bile povečane v celoti le za 261 mest, kar ne pomeni niti polovico potreb samo novomeške občine. Matere zaradi neurejenega varstva zlasti dojenčkov zapuščajo delo, po drugi strani pa imamo zaradi pomanjkljive in nepravilne prehrane podhranjene otroke. Toda stanje se ne izboljšuje, temveč nasprotno slabša, kajti šolske kuhinje se prav letošnjo jesen ukinjajo. V občini Ptuj je npr. od 29 šolskih kuhinj prenehalo delovati 18 kuhinj, ki so otrokom dajale malice. V slovenjgraški občini predstavlja prehrana šolskih otrok prav tako velik problem. V koprskem okraju pa je število malic padlo letošnjo jesen kar za 50 % itd. Vse to nas resno opozarja na vedno hujše težave, zato ne smemo biti počasni pri reševanju celotne problematike, ki se poraja na tem področju.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima Vladimir Cvetko, predstavnik Republiškega zavoda za napredek šolstva.

Vladimir Cvetko: Spoštovana zbornica. Čeprav je že bilo govora o celodnevem bivanju otrok v šoli, mi dovolite, da k razpravi o tem vprašanju prispevam nekaj misli.

V 7-letnem perspektivnem planu razvoja šolstva smo sprejeli tudi obveznost, da bomo v tem in v naslednjih nekaj letih zajeli v celodnevno bivanje približno eno petino, to je okoli 40 000 učencev naših osnovnih šol. V šolski praksi se srečujemo pri nas z vprašanjem celodnevnega bivanja učencev v osnovni šoli v zadnjih dveh letih. Zaradi tega je razumljivo, da se za rast te nove oblike otroškega varstva zanimamo vsi, ne samo šolstvo in socialno varstvo kot javne službe s svojimi organi, temveč tudi družbene in druge organizacije. Čeprav je bilo v celodnevno bivanje v preteklem šolskem letu zajetih še zelo malo otrok, v glavnem le v ljubljanskem okraju, okoli 700, pa so se že ob pojavu nove oblike otroškega varstva začele razvijati različne oblike tega varstva. Hkrati je pri-

hajalo tudi do različnih, včasih do nasprotujočih si gledanj na vsebino dela v šolah, ki so razvijale to novo obliko varstva.

Zavod za napredek šolstva SR Slovenije je v zadnjih dveh šolskih letih spremljal razvoj in delo šol, ki so zajele v celodnevno bivanje del svojih učencev. Po naročilu Republiškega sekretariata za šolstvo je izdelal študijo, ki nam bo osnova za nadaljnje delo, zlasti pri oblikovanju enotnejših oblik in metod vsebinskega dela šole kot vzgojno-varstvene ustanove. Četudi pri nas še nimamo tako rekoč nobenih izkušenj niti tradicij v tem pogledu, nikakor ne bomo smeli stati ob strani in samo čakati, da se bo vsebinski del otroškega varstva v šoli oblikoval stihijsko. Že dosedanje izkušnje kažejo, da bo ob skrbno postavljenem in načrtno izvedenem programu vzgojni faktor pri otroškem varstvu v šoli ostal enakovreden varstvenemu, četudi izstopa morda v začetni fazi prvi kot primarnejši. Pri tem nam bodo lahko v mnogočem koristila izkustva drugih dežel in narodov, ki imajo že dalj časa razvito otroško varstvo v obliki celodnevnega bivanja otrok v šoli, ali bolje povedano, celodnevnega dela šole.

Pri nas smo oziroma bomo morali načelno rešiti osnovno vprašanje. Ali je celodnevno bivanje otrok v šoli in temu ustrezna organizacija in vsebina življenja in dela učencev v šoli taka, da je šola v širšem smislu vzgojna in varstvena ustanova, ali pa je celodnevna oblika dela in življenja šole v ožjem smislu, kot homogeno zlita in uglašena celota, ki bi zajemala vse otroke. V naših pogojih je tudi za daljše obdobje možna samo prva oblika, četudi se za drugo obliko ogrevajo mnogi resni pedagoški in drugi javni delavci. K temu nas silijo predvsem materialni pogoji našega šolstva. Naše šolske zgradbe, tudi naj sodobnejše, niso sposobne prevzeti in razviti celodnevnega bivanja za vse vpisane učence. Najmodernejša nova šola »Dr. Jožeta Potrča« v Ljubljani npr. lahko v najboljšem primeru in ob najskrbnejše izvedenem vzgojnem programu zajame v varstvo, to je celodnevno bivanje, komaj polovico vseh vpisanih učencev. To se pravi, da bomo v naslednjih letih, če bomo mobilizirali zadostna finančna sredstva, lahko zajeli v celodnevno bivanje v šoli, le dober del učencev, katerih oče in mati sta zaposlena. Obenem pa je pred nami dolžnost, da planiramo nove šolske zgradbe, v skladu s potrebami celodnevnega bivanja učencev v šoli.

Drugi problem, kateremu bomo morali posvetiti vso skrb, je vsebina življenja in dela učencev, ki so zajeti v celodnevno bivanje v šoli. V prvih dveh letih dela nam praksa kaže naslednje:

1. Šola v času, ko zajame otroka v celodnevno bivanje izven rednega šolskega programa po predmetniku in učnem načrtu, skrbi v prvi vrsti za razvijanje otrokovih prostovoljnih dejavnosti, za njegovo duševno in telesno rekreacijo.
2. Šola v tem času organizira otrokovo življenje tako, da otrok dela za šolo in razvija svobodne aktivnosti; šola pa skrbi tudi za njegovo rekreacijo.
3. Šola prenaša del obveznosti, ki jih nalaga zakon o osnovni šoli v pogledu dodatne pomoči učencem, ki težje sledijo in napredujejo, v čas varstva.
4. Kažejo se tendence, da šola razširi delo po učnem programu in predmetniku na ves dan in samovoljno povečuje število ur za posamezne predmete, ki so bile določene in utemeljene s pedagoških, psiholoških in zdravstvenih vidikov.

V naših razmerah moramo odločno poudariti, da mora celodnevno bivanje otrok v šolah našemu otroku omogočiti in dati tisto, kar naj bi mu v urejenih razmerah nudil dober dom oziroma družina. To pa je skrb, da otrok opravi svoje delo za šolo, kar mu omogoča redno in normalno napredovanje, skrb za

razvoj njegovih posebnih sposobnosti in nagnjenj ter njegove aktivnosti v najrazličnejših oblikah samostojnih dejavnosti ter skrb za njegovo duševno in telesno rekreacijo, za njegov zdrav telesni in duševni razvoj in napredek.

Kako, o čem in do katere mere naj se razvijajo oblike in metode dela z otrokom v času, ki ga je šola namenila kot del varstva, z drugimi besedami, kakšne naj bodo vsebina in oblike dela z otrokom, bo morala v nekaj naslednjih letih biti ena izmed važnih nalog naših strokovnih služb. Dosedanja izkustva, ki so sicer majhna in skromna, kažejo, da bo ta naloga družbeno zelo pomembna. V šolah, kjer je bilo varstvo že organizirano v obliki celodnevne bivanja, so se učni uspehi učencev, ki so bili poprej prepuščeni sami sebi, v kratkem času močno izboljšali. Ob skrbnem vsebinsko poglobljenem in bogatem delu lahko upravičeno pričakujemo ne samo izboljšanje učnih uspehov v ožjem smislu, temveč dobre vzgojno-izobraževalne rezultate v najširšem smislu. To pa je družbeno gledano za nas najvažneje.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima Andrej Aranjoš.

Andrej Aranjoš: Ugotovljeno je, da neurejeno otroško varstvo vpliva na produktivnost staršev na delovnem mestu. Ta vpliv prihaja še bolj do izraza pri tistih starših, katerih otroci so hkrati telesno in delno duševno moteni. Ti starši živijo pod stalnim duševnim pritiskom tudi, kadar so v družbenem okolju. Nesrečni so zaradi svojih prizadetih otrok in so prav tako kot otroci potrebni pomoči. Medtem ko si družba prizadeva urediti vprašanje varstva vseh zdravih otrok, je še bolj nujno urediti varstvo prizadetih otrok. Urejeno varstvo teh otrok bo omogočilo enakopravno vključevanje njihovih staršev v gospodarsko in družbeno-politično življenje, kar jim je ob neurejenem varstvu bistveno oteženo.

Spregovoril bi rad o predšolskih, telesno in delno duševno invalidnih otrocih in o njihovem šolanju. V Sloveniji imamo samo eno ustanovo za take otroke in sicer, bolnico za predšolsko invalidno mladino na Stari gori pri Novi Gorici. To je republiška ustanova, v kateri prihajajo otroci iz vse naše republike preko ortopedske klinike v Ljubljani. Bolnica je premajhna in lahko zajame le del otrok, ki bi se morali v njej zdraviti. Na sprejem v to bolnico vedno čaka preko 100 otrok. Glede na veliko oddaljenost so predvsem otroci iz območja mariborskega okraja prisiljeni dolgo čakati na sprejem. Vse to vpliva tudi na odlašanja zdravljenja in ima negativne posledice tako na zdravje otroka, kakor tudi na zaostritev psiholoških, socialnih, družinskih in drugih problemov.

Bolnica dosegla izredno lepe uspehe in priznanja. Prizadevno osebje bolnišnice je tako prišlo do zamisli, da je treba za otroke, ki so dalj časa, tudi po več let na medicinski rehabilitaciji in ki so dobrega splošnega počutja, uvesti poleg zdravstvene še šolsko in prosvetno dejavnost. Prišli so do humane zamisli, da šolsko izobražujejo otroke, ki so poleg telesnih okvar še delno duševno prizadeti zaradi posledic raznih možganskih obolenj, to je cerebralno-motorno invalidne otroke.

Pouk teh otrok ni istoveten s programom posebnih šol; tudi zaradi tega ne, ker morajo biti ti otroci ves čas v medicinski rehabilitaciji. Zato teh otrok ne sprejemajo v posebne šole, ki jih je sicer mnogo. Ti otroci morajo namreč pod stalnim nadzorstvom medicinskega osebja vaditi hojo, prijemanje in govorjenje. Poseben problem zanje nastane na prehodu iz predšolske v šolsko dobo, saj potrebujejo specialno šolanje zaradi okvar gibanja in delnih okvar razuma,

govora in podobnega tudi za ves čas obveznega šolanja. Posebnega obravnavanja so torej potrebni šest predšolskih, pripravljalnih let in osem šolskih let.

V šoli v okviru te bolnišnice so se predšolski otroci delno usposobili za gibanje in šolanje, obiskovali so vrtec, pripravljalni razred in tudi že prvi in drugi razred, vendar je bila šola lani zaradi številnih vzrokov, predvsem pomanjkanja prostora, ukinjena, čeprav je dosegla izredno lepe uspehe pri šolanju delno duševno motenih otrok. Nujno je, da se šola za cerebralno-motorno invalidne otroke ustanovi kjerkoli, na primer pri zavodu za rehabilitacijo invalidov v Ljubljani, še bolj nujno pa je, da se takoj, vsaj začasno, ustanovi šola, ki bi jo obiskovali tisti otroci, ki so s posredovanjem prizadevnega osebja v bolnici na Stari gori pridobili razumsko sposobnost, da bi lahko obiskovali prvi razred, še posebej pa tisti, ki so že končali dva razreda v tej šoli.

Tako trenutno čaka na šolanje v prvem razredu 9 otrok, za drugi razred je pripravljenih 12 otrok in za tretji razred 29 otrok. Po pripovedovanju osebja te bolnice pa je v Sloveniji še mnogo delno duševno prizadetih otrok — spastikov — za katere se je zdel vsak trud brezuspešen in tako starši kot otroci niso bili deležni niti zdravljenja niti šolanja. Čas je, da pomagamo tudi tem telesno in delno duševno prizadetim otrokom z ustanovitvijo te zelo potrebne šole, saj teh otrok pri nas ni malo.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima Anica Rajič.

Anica Rajič: Moj osnovni namen je, da iz razpoložljivega gradiva o varstvu otrok izluščim nekaj ključnih problemov, ki izhajajo iz dosedanjih analiz in statističnih podatkov ter dam predloge za njihovo rešitev.

Razprava sama naj oceni, kakšen je dejanski odnos med stanjem, kakor ga kaže zbrano gradivo na eni in predlaganimi rešitvami na drugi strani. Zato je treba tudi moj prispevek na mestih, kjer se spušča v oceno tega odnosa in odkriva protislovnost v predlaganih rešitvah, smatrati samo za izhodišče razprave. Podobno velja za predlagane rešitve.

Za svojo razpravo sem uporabila podatke osnutka perspektivnega razvoja socialnega varstva in gradivo informacije o varstvu otrok v Socialistični republiki Sloveniji ter gradivo o problemih osnovnega šolstva, zbrano pri Republiškem svetu zveze sindikatov.

Zaključke, ki sledijo iz analize odnosa občinskih skupščin do resolucije in priporočila Ljudske skupščine LR Slovenije in iz posledic tega odnosa, zajete v statistične podatke, je mogoče strniti v nekaj osnovnih ugotovitev. Občine še vedno obravnavajo otroško varstvo predvsem kot socialno vprašanje, ne pa kot pomembnega činitelja dviga produktivnosti in standarda občanov ter v končni konsekvenci kot enega izmed temeljnih interesov celotne družbe. Skrbi za otroke in družino še ne pojmujejo celovito. Tudi delovne organizacije se vse premalo zavedajo, da je organizirano varstvo eden izmed činiteljev, ki vpliva na povečanje storilnosti dela proizvajalcev. Te organizacije ne znajo varovati niti svojih interesov, ki bi jim postali jasni, če bi analitično proučevale izostanke od dela mater — proizvajalk zaradi neurejenih vprašanj otroškega varstva. Toliko manj je verjetno, da se zavedajo splošnega interesa družbe do tega vprašanja, čeprav je tudi ekonomski vidik tega interesa gotovo pomemben, saj se število zaposlenih žena približuje polovici vseh zaposlenih.

Na posebnem področju skrbi za neprilagojeno mladino in za vzgojne zavode je praksa pokazala, da niso le komune tiste, ki v svojih odnosih do vzgojnih

domov ne upoštevajo interesov celotne družbe, temveč da se tudi republiški sekretariati za šolstvo, za socialno varstvo in za notranje zadeve zanimajo le za zavode v svoji pristojnosti, čeprav je vse bolj čutiti potrebo, da bi bila njihova prizadevanja skupna in tesno povezana. Potrebe po generalnem planu, ki bi izhajal iz širokih konceptov in bi zadevno problematiko obravnaval dovolj celovito, ne more uresničiti niti formalno sicer že obstoječa koordinacijska komisija.

Iz obstoječega gradiva izhaja, da je mogoče pogloblitve vzroke za tako stanje iskati v pomanjkanju koordinacije med odgovornimi činitelji in v pomanjkanju planskega programiranja potreb na področju otroškega varstva, po drugi strani pa v nerešenem vprašanju formiranja družbenih skladov za investicije in v nerešenem vprašanju financiranja osnovne dejavnosti za vzgojo in varstvo otrok.

Med odgovornimi činitelji, ki bi v koordinaciji svojih naporov morali reševati perečo problematiko otroškega varstva, nastopajo: komuna s svojimi strokovnimi in družbenimi činitelji, delovne organizacije z zainteresiranimi starši, krajevne skupnosti, šole in že obstoječe varstvene ustanove. Uspešnost take koordinirane akcije pa je seveda v veliki meri odvisna od osveščenosti teh činiteljev glede pomembnosti skupne naloge in glede splošnega družbenega interesa, poleg tega pa tudi od objektivnih pogojev, ki njihovo akcijo omejujejo.

Oglejmo si torej obe vrsti najnih pogojev za uspešnost akcije glede zastavljenih nalog! Pri tem bom skušala poudariti tiste elemente, ki so v preteklem obdobju učinkovali negativno in pripomogli k stanju, kakršno je razvidno iz obstoječega gradiva.

Kako je s planiranjem? Za razvoj otroškega varstva v vsaki komuni so zelo pomembni perspektivni programi, ki morajo temeljiti na dobro proučenih analizah sedanjih in bodočih potreb in biti usklajeni z razvojem ostalih dejavnosti v občini. Seveda je nujno kot osnovo za občinske perspektivne programe pripraviti perspektivne programe razvoja otroškega varstva v okviru krajevnih skupnosti. Kot ugotavlja informacija, oboje, žal, še ni izdelano.

Temeljiti, na dobro proučenih analizah sedanjih in bodočih potreb utemeljenih, in z razvojem ostalih dejavnosti v občini usklajeni programi, so zahtevna strokovna naloga, katere izvršitev nujno zadeva na problem kadrov. Kadri v socialnih službah pa so kot izhaja iz osnutka perspektivnega razvoja socialnega varstva, vsa povojna leta predstavljali enega od osnovnih problemov pri reševanju vprašanj socialnega varstva. Vprašanje kadrov je postalo posebno pereče po letu 1955, ko so bile zaradi vse večje demokratizacije prenesene tudi pristojnosti s področja socialnega varstva na občinske organe in njihove svete. V letu 1963 je v občinskih organih za socialno varstvo delalo 336 uslužbencev z naslednjo nezadovoljivo strukturo izobrazbe: z nižjo izobrazbo 22 %, s srednjo 41 %, z višjo 31 %, z visoko pa le 6 %. Vd teh se je z invalidsko problematiko in s problematiko borcev ukvarjalo 46 %, z vsemi ostalimi socialnimi problemi pa 54 % ali 145 uslužbencev. Za svojo obširno problematiko, ki terja poglobljeno in kontinuirano delo, imamo torej v povprečju le 2,8 % uslužbenca na eno občino! Tolikšna in taka kadrovska zasedba seveda ne more zagotoviti temeljitih analiz, potreb in uskladitev z ostalimi dejavnostmi, niti ne more dovolj učinkovito pomagati pri izdelavi planov krajevnih skupnosti, kjer je še manj ustreznih strokovnih kadrov.

Kako je z usklajevanjem interesov? Predpostavka, da so za razvoj otroškega varstva zainteresirani zaposleni starši, ki so hkrati samoupravljalci v delovnih

organizacijah, je v načelu točna. Vendar iz gradiva izhaja, da se delovne organizacije vse premalo zavedajo, da je organizirano varstvo otrok eden izmed pomembnih činiteljev, ki vpliva na povečanje storilnosti in posredno na zvišanje standarda.

Kaže, da zainteresirani starši tudi kot samoupravljalci vidijo rešitev problemov predvsem v dvigu osebnega standarda, manj pa v uskladitvi posamičnega in posebnega interesa delovne organizacije s splošnim interesom družbe, ki poleg ekonomskega vidika vključuje vsaj še socialno-zdravstveni in vzgojni vidik, od katerih je zlasti zadnjega mogoče uresničiti samo v načrtnem otroškem varstvu. Zapiranje vase in kratkovidno varovanje neposrednega ekonomskega interesa delovnih organizacij pa tudi širših družbenih skupnosti, ki se med ostalim izraža tudi v investicijskih vlaganjih v proizvodnjo, je gotovo eden izmed pomembnih elementov položaja, v katerem je težko povezovati prizadevanja za rešitev problemov otroškega varstva.

In kako je s šolstvom? Splošno zaostajanje razvoja osnovnega šolstva za ostalim družbenim razvojem — tako zaostajanje statistično ugotavlja gradivo, zbrano pri Republiškem svetu zveze sindikatov — tudi osnovno šolo postavlja v položaj, v katerem se njen interes oži na njeno lastno nerešeno problematiko. Celo glede prehoda na celodnevno varstvo, ki nedvomno idealno združuje interese šole in interese staršev ter družbe, perspektive niso ugodne. Po že navedenem gradivu bi morali v osnovno šolstvo investirati približno 50 milijard dinarjev, da bi dosegli raven, ki jo zahteva program reformirane šole in obstoječi standardi. Za prehod na celodnevno varstvo v komunah, v katerih je to najbolj potrebno, pa bi potrebovali nadaljnjih 20 milijard.

In kako je s financiranjem? Med vsemi zadevnimi problemi prav problem formiranja skladov za investiranje v otroško varstvo in problem financiranja dejavnosti varstvenih ustanov najbolj očitno presega okvir občine, oziroma komune. Vem, da to, kar sedaj govorim, ni povsem v skladu z našimi sedanjimi stališči in koncepti, vendar menim, da v sedanjem položaju, kakršen je razviden iz gradiva, ni mogoče priti do generalnega plana, ki bi celovito reševal problematiko otroškega varstva zgolj po induktivni poti, od spodaj navzgor, od ugotavljanja sedanjih in bodočih potreb na ravni krajevne skupnosti, komune itd.

Že ugotavljanje potreb je namreč odvisno od sistema norm, ki jih uporabimo za izhodišče in od vrste elementov, ki jih z nivoja krajevne skupnosti ni mogoče pravilno preceniti. Tu gre ne samo za različnost potreb, ki so drugačne v industrijsko razvitih občinah kot v kmetijskih predelih, recimo v Halozah ali na Dolenjskem, temveč tudi za različnost potreb, kakor se kažejo na različnih ravneh. V informativnem gradivu je na primer govora o vzgojnem interesu družbe, ki naj bi se realiziral skozi sistem otroškega varstva. Kakšna je vsebina tega interesa? Kaj, v celoti vzeto, hočemo doseči s sistemom otroškega varstva? To ni zgolj retorično vprašanje, ki ga je mogoče odpraviti samo z retoričnim odgovorom!

Morda res vsi vemo, da želimo zdravo in skladno rast mladega rodu in osvoboditev staršev, zlasti matere, za proizvodo in družbeno udejstvovanje. Vse prej kot verjetno pa je, da povsod v naseljih, krajevnih skupnostih in celo v komunah obstajajo kadri, ki so sposobni začrtati jasno in uresničljivo pot do tega cilja. Za tako delo je namreč poleg jasne zavesti o splošnem družbenem interesu in poleg določenega strokovnega znanja očitno potrebna tudi osebna zavzetost, sposobna združiti vse zainteresirane ljudi in sposobna premagati ter

spremeniti zaostale, neustrezne poglede in nazore. Iz obstoječih podatkov izhaja, da takih kadrov ni oziroma, da jih je vsaj odločno premalo. Vse to kaže na potrebo, da se, kar zadeva izdelavo kompleksnega načrta za razvoj otroškega varstva, izvrši določena koncentracija razpoložljivih strokovnih kadrov v okviru republike, hkrati pa zagotovi, da se zaradi te koncentracije ne zabriše specifičnost potreb in možnosti posameznih komun, naselij in skupnosti ter da se ne kršijo samoupravni principi ali omejujejo pobude.

Predlog za praktično izpeljavo te poti je takle: strokovno telo, morda bi bil to republiški zavod za proučevanje vprašanj socialnega varstva, kot študijsko analitični zavod, naj bi v republiškem merilu izdelal normative rešitve problema otroškega varstva za določeno obdobje v skladu s splošnim družbenim interesom, z doseženo stopnjo razvoja in z ustreznim standardom približno enako razvitih držav. Normativi naj bi na primer obsegali število in tip varstvenih ustanov glede na število prebivalcev, na število zaposlenih mater, na gostoto naseljenosti itd.; nadalje naj bi določali funkcionalni minimum strokovnega kadra negovalk, medicinskega vzgojnega in drugega osebja za te ustanove, njihovo opremljenost ter obseg in vsebino njihove dejavnosti. Ti normativi naj bi bili osnova za ugotavljanje dejanskih potreb v občinah, krajevnih skupnostih in naseljih ter za ugotavljanje dejanskih možnosti.

Načrt družbeno-politične skupnosti bi po tem predlogu imel pogojno obliko. Če hočemo v določenem času doseči zahtevne standarde, potrebujemo toliko kadrov, toliko sredstev itd. Ob takem ugotavljanju potreb bi se seveda pokazala razlika med sredstvi, potrebnimi za normativne rešitve, in tistimi, ki so na razpolago oziroma, ki so planirana v ta namen. Glede na omenjeno razliko in ostale pogoje bi se družbeno-politične skupnosti razvrstile v določeno število kategorij. Šele potem naj bi republiško strokovno telo izdelalo načrte in predloge za najboljše rešitve za vsako kategorijo posebej.

Pri tem bi se morali dogovoriti o tem, kakšen status bi dali takim načrtom oziroma predlogom. Vsekakor bi predstavljali veliko strokovno pomoč skupnosti in komunam. Če pa bi uspeli dati kategorizaciji in drugim predlogom za rešitve potrebno publiciteto, bi s tem izvajali tudi določen moralni pritisk na skupščine družbeno-političnih skupnosti in dali hkrati podporo vsem tistim, ki si prizadevajo, da bi se problem otroškega varstva reševal hitreje in bolj uspešno.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Odrejam pol ure odmora.

(Seja je bila prekinjena ob 11.10 in se je nadaljevala ob 11.50.)

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Nadaljujemo z razpravo. Besedo ima tovarišica Fanika Šuc.

Fanika Šuc: Vzporedno z otroškim varstvom je treba reševati tudi vprašanje zdravstvenega varstva otrok, zlasti mladine. Šolska mladina predstavlja posebno biološko in socialno skupino prebivalstva, katere značilnost je živahen fizični in duševni razvoj. To je tisti del mlade generacije, ki se z vključitvijo v šolanje usposablja za samostojno življenje ter se postopoma vključuje v družbeno življenje in delo v proizvodnji. Zaradi intenzivnega razvoja je mladina tudi iz zdravstvenih vidikov posebno občutljiva in ji je potrebno posvetiti

posebno skrb. Družbena skrb na tem področju se odraža v organizaciji pedagoške in vzgojne službe na eni ter socialne in zdravstvene skrbi na drugi strani.

V celjskem okraju, na primer, je 42 000 šolarjev v osnovnih šolah starih od 7 do 14 let in 13 000 mladincev, starih od 15 do 18 let. Obe skupini štejeta torej 55 000 ljudi, kar predstavlja slabo četrtno celotnega prebivalstva v tem okraju. Skoraj vsa ta mladina je vključena v šolanje. Za leto 1964 imamo podatke, da se je šolalo v vseh osnovnih, posebnih, rednih in poklicnih šolah celjskega okraja nekaj nad 48 000 otrok.

Zdravstvena služba, katere naloga je skrbeti za fizično, duševno in socialno blagostanje prebivalstva, skrbi za zdravstveno varstvo šolarjev bodisi v okviru mreže osnovne službe, bodisi v posebnih, šolskih mladini namenjenih, delovnih enotah. Mreža dispanzerskih delovnih enot za zdravstveno varstvo šolarjev v celjskem okraju je nepopolna, saj imamo le v Celju šolsko polikliniko s stalno zaposlenimi zdravniki-specialisti, v drugih zdravstvenih zavodih pa le tako imenovane šolske ambulante; tri občine pa niti teh nimajo. V šolskih ambulantah delajo zdravniki le po nekaj ur na teden. Vso drugo zdravstveno skrb in nego prevzemajo splošne ambulante v okviru zdravstvenih domov in zdravstvenih postaj.

Zdravstvenega stanja šolarjev prav gotovo ne moremo ločeno obravnavati in ga ocenjevati, ne da bi hkrati ocenjevali tudi zdravstveno stanje dojenčkov in predšolskih otrok in ne da bi upoštevali splošne zdravstvene pojave med ostalimi skupinami prebivalstva. Šolska mladina v večini ne potrebuje neposrednega zdravljenja bolezni. Njeno zdravstveno stanje je torej zadovoljivo. Obolevanje oziroma izostanki pri pouku izvirajo predvsem iz številnih akutnih obolenj, katerih zdravljenje se večinoma zaključí z eno ali največ dvema ordinacijama pri zdravniku. Na prvem mestu so obolenja dihal, med njimi v veliki večini akutne infekcije gornjih dihal, razne angine, gripozne infekcije, bronhitisi in pljučnice. Ta skupina bolezni predstavlja dobro četrtno vseh obolenj in je značilna za šolsko dobo.

Umrljivost šolarjev in mladine je kot pokazatelj zdravstvenega stanja šolarjev pomembna le v toliko, da iz nje lahko razberemo vzroke, zaradi katerih umirajo šolarji. V zadnjih letih so v celjskem okraju kot vzrok smrti na prvem mestu nezgode. Šolski otroci v starosti od 7. do 14. leta, pa tudi še kasneje, če so vključeni v šolanje, nihajo med dvema posebno značilnima okoljima, to je med šolo in med domom. Vsako okolje se v svojih negativnih zdravstvenih vplivih odraža tudi na zdravstvenem stanju. In ne le to! V šolski dobi se zelo pogosto odkrivajo posledice nepravilne nege in pomanjkljivosti v zdravstvenem razvoju v predšolski dobi, ki imajo do določene meje posledice še v šolskih in tudi v kasnejših letih.

Za ugotavljanje zdravstvenega stanja šolarjev so izredno pomembni sistematični pregledi, ki jih na osnovi veljavnih predpisov organizira zdravstvena služba. Sistematični pregledi šolarjev pa žal niso vedno intenzivno in dovolj strokovno opravljeni in imajo često značaj kampanjskih akcij; to pa predvsem zaradi pomanjkanja visoko kvalificiranega zdravstvenega kadra. Rezultat sistematičnega pregleda šolarjev je izredno pomemben strokovni podatek, ki zdravstvenim, pa tudi drugim službam, pomaga pri ocenjevanju splošnih higienskih razmer, v katerih šolska mladina živi, stanja zdravstvene in splošne prosvetljenosti prebivalstva, ugotavlja posledice zdravstvenega razvoja otrok v predšolski dobi in odkriva tudi kvarne vplive, ki izvirajo iz šolskega okolja samega. Zato morajo sistematični pregledi dobiti ustrezno mesto v delu zdravstvene

službe in je zanje treba zagotoviti dovolj časa, kadra in finančnih sredstev ter na podlagi ugotovljenih rezultatov tudi ustrezno ukrepati. Sistematični pregledi, katerim ne sledijo ukrepi, ki naj učinkujejo na posameznika ali pa skupino, so slabi. Sistematskim, kvalitetnim zdravniškim pregledom, mora nujno slediti ustrezno število kontrolnih pregledov. Žal pa ugotavljamo, da v veliki večini občin kontrolnih pregledov ni, ali pa so zelo maloštevilni.

Posebno vprašanje pri obravnavanju zdravstvenega varstva šolarjev je zobozdravstveno varstvo šolske in predšolske mladine. Sistematični pregledi so pokazali, da ima zobno piškavost povprečno tri četrtine pregledanih šolarjev in da je le četrtina takih, ki imajo zdrave zobe. Če ne bi govorili o povprečju, ampak o posameznih šolah, bi prišli do še bolj drastičnih števil. Okrajni zdravstveni center v Celju je na osnovi poročila posebne strokovne komisije razpravljal o pomanjkljivostih zdravstvenega varstva šolske in predšolske mladine ter prišel do zaključkov, da je treba temu vprašanju, kljub izredno težkim kadrovskim problemom v zobozdravstveni službi posvetiti vso pozornost in dati prednost sistematičnemu zdravljenju zobne piškavosti pri šolarjih. Zavedati se namreč moramo, da zobna gniloba na stalnih zobeh, ki jo najdemo v šolski dobi, pomeni okvaro zdravja, nepopravljivo zdravstveno škodo pa, če zanemarjamo zdravljenje takih zob.

Zdravstvenega varstva šolarjev ne moremo obravnavati ločeno, temveč v okviru splošne službe, zlasti v okviru zdravstvenega varstva žena, otrok in mladine, torej v kompleksu preventivnih dispanzerskih dejavnosti, katerih naloga je gojiti posebno intenzivno skrb za zdravstveno varstvo najbolj ogroženega dela prebivalstva, to je naše mladine.

Iz vsega tega izhaja, da je zdravstveno varstvo šolske mladine del splošnega zdravstvenega varstva, katerega je treba strokovno zagotavljati v enaki meri kot zdravstveno varstvo vsega prebivalstva. Šolska mladina predstavlja petino celotnega prebivalstva, potrebuje pa zaradi svojih bioloških karakteristik posebno skrb družbe. Za fizično, duševno in socialno blagostanje šolske mladine pa mora poleg zdravstvene službe skrbeti tudi pedagoško-vzgojna in socialna služba v komuni ob vsestranskem sodelovanju staršev.

Vsaj na sedežu vsake občine je treba organizirati šolski dispanzer s stalno zaposlenim in usposobljenim zdravnikom. V kurativno delo je treba vključiti vse zdravnike splošne prakse, saj iz njihovega medicinskega dela v družini šolarja ni mogoče izločiti. Dispanzerski način dela zahteva tudi ustrezne organizacijske oblike. Da bi dobili točnejše podatke in vpogled v zdravstveno stanje šolarjev, bo treba izboljšati statistično-evidenčno in obveščevalno službo ter ju urediti tako, da bo omogočila uspešno spremljanje in ocenjevanje stanja šolarjev ter uspehov zdravstvenega varstva v vsaki občini. Za dispanzerski način dela je treba poleg zdravnikov zagotoviti tudi večje število posebej izšolanih patronažnih medicinskih sester, katerih naloga je samostojno delo na področju zdravstvenega varstva šolarjev ter vzpostavljanje in vzdrževanje vezi med učencem, šolo, domom in krajevno skupnostjo.

Doslej ugotovljeno zdravstveno stanje šolarjev zahteva konkretne ukrepe. Treba je urediti šolsko zobozdravstveno službo, katere naloga je profilaksa, zgodnje zdravljenje zobne piškavosti, korekcija ortodontskih anomalij in širjenje znanja o higieni ust. Uvede naj se ortopedska in razbremenilna telovadba. Ortopedske telovadnice naj bodo organizirane pri vsaki šolski ambulanti, razbremenilna telovadba pa naj postane del splošnega šolskega programa. Nadalje je treba organizirati sistematično pregledovanje vida in sluha pri učencih zaradi

čimprejšnjega ugotavljanja okvar in zgodnjega strokovnega zdravstvenega ukrepanja. Nujno je pospeševanje znanja in izvajanja načel pravilne prehrane šolarjev v kaloričnem, zlasti pa v biološkem smislu. Vsi zainteresirani medicinski in drugi zavodi morajo pomagati in skrbeti za pravilno sestavo dopoldanskih šolskih obrokov s posebnim poudarkom na zadostni količini beljakovin, rudninskih snovi in vitaminov. Razširiti je treba organizacijo šolskih letovanj in dnevnih taborjenj za šolarje, kar je treba vsebinsko in organizacijsko dobro pripraviti. Dokler ni mogoče vsakemu šolskemu otroku zagotoviti bivanja v koloniji, naj bodo okrevanja v zdravstvenih kolonijah izključno le po medicinski indikaciji. V tem smislu naj bodo otroci-varovanci izenačeni z drugimi državljani. Šolski delovni program naj se prilagodi zdravstvenim zahtevam z vnašanjem pouka o higieni v vse stopnje šolanja, ponovnem oživljanju higienskih kotičkov v šolah, nadzorom nad čistočo otrok, šolskih prostorov in zgradb, zlasti pa izvajanjem higienskih načel v okviru šolskega programa. Naloga občine pa je, da zagotovi iz lastnih sredstev in sredstev zdravstvenega zavarovanja tolikšna finančna sredstva, da bo mogoče pospešiti in pravilno razviti službo zdravstvenega varstva šolarjev.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima tovarišica Minka Sterlekar.

Minka Sterlekar: Tovarišice in tovariši poslanci! V skupščinskem gradivu je problematika varstva otrok dobro obdelana, ker ob ugotovitvah pomanjkljivosti daje tudi konkretne naloge vsem organom, ki so odgovorni za varstvo otrok. Zato teh nalog ne bi ponovno omenjala, saj bodo pristojni organi lahko ugotovili svoje naloge. Poudariti želim le pomembnost problematike financiranja varstva.

Prav sedaj, ko so v teku razprave o tem, da bi občinskim skupščinam zagotovili zadostna sredstva v proračunu, moramo napeti vse sile, da se to tudi uresniči. Dosedanja delitev dohodkov je pasivne občine prisiljevala, da so v svojih proračunih predvidele predvsem sredstva za gospodarski razvoj, medtem ko se za varstvo in socialno dejavnost niso mogle v zadostni meri angažirati, ker za to pač ni bilo sredstev. Mnogokrat smo občinske skupščine ostro obsojali, češ da nimajo posluha za varstvo in socialno dejavnost, ko pa smo se z njihovimi proračunskimi sredstvi natančneje seznanili, smo videli, da tej važni nalogi le niso bile kos, oziroma niso bile sposobne v zadostni meri financirati teh nalog.

Mnogo več razumevanja kot doslej pa bi za varstvo otrok morale imeti gospodarske organizacije, ker s temi sredstvi investirajo v svojega bodočega delavca. Če bomo mlademu rodu zagotovili dobro varstvo, vzgojo in primeren kos kruha, bomo našim tovarnam lahko dali zdravega in dobro pripravljene upravljalca, ki bo lahko prevzel odgovornost za napredek gospodarske organizacije. Zato naj bi gospodarske organizacije, ki imajo zaposleno žensko delovno silo, same skrbele za organizacijo varstvenih ustanov, ker s tem prispevajo k izboljšanju produktivnosti. Sicer pa naj gospodarske organizacije pomagajo s svojimi sredstvi krajevnim skupnostim, ker so se te znašle v velikih finančnih težavah zaradi prehoda servisov na lastno financiranje. Delovne organizacije bodo z uveljavitvijo novega gospodarskega sistema razpolagale z dosti večjimi sredstvi, katerih del bo moral biti namenjen tudi za te naloge. Zato poudarjam, da naj se občinske skupščine, krajevne skupnosti ter gospodarske in družbene

organizacije povežejo v enotno akcijo za izvajanje programa otroškega varstva. Le s skupnimi naporami in angažiranjem vseh razpoložljivih sredstev bomo to veliko nalogo lahko v celoti izpolnili.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima tovariš Emil Rojc, predstavnik CK Zveze mladine Slovenije.

Emil Rojc: Tovarišice in tovariši! Današnja razprava je ponovno osvetlila obseg in vsebino problemov varstva in vzgoje otrok. Ob tem se postavlja vprašanje učinkovitosti naših razprav. Vprašam se, ali bomo sami s takim angažiranjem lahko napravili korak naprej v odpravljanju vseh obstoječih problemov na tem področju? Kot predstavnika organizacije Zveze mladine me zanima vprašanje, ali je res na sedanji stopnji reševanja perečih družbenih problemov mogoče samo ugotavljati in vsestransko osvetliti probleme, ne pa jih tudi v do glednem času reševati? Tudi v današnji razpravi pogrešamo več analize uveljavljanja dosedanjih smernic in resolucij Skupščine, več konkretne ocene, kako so posamezne občinske skupščine in okrajne skupščine pa tudi delovne organizacije v krajevni skupnosti pristopile k uresničevanju sprejetih stališč in priporočil. Prav bi bilo, da bi danes tudi posamezni poslanci poročali o svojih ukrepih, o svojih poskusih angažiranja občinskih skupščin in drugih samoupravnih organov, da bi obravnavali in reševali te probleme, in o tem, na kakšen odziv so naleteli pri pristojnih organih. Ali so res le nezadostna sredstva kriva vseh bolečih problemov vzgoje in varstva otrok ter mladine, ali pa je problem tudi v pomanjkanju samoupravne odgovornosti, ozkih konceptih, družbeno-politični neučinkovitosti in pomanjkanju načrtnosti ter kontinuiranega reševanja vprašanja varstva in vzgoje s strani samoupravnih in političnih činiteljev v komuni in okraju? Zato obstaja upravičena bojazen, da bomo imeli tudi ob drugačni razdelitvi narodnega dohodka in z ustvaritvijo večje materialne baze v komuni še vedno opraviti z enakim odnosom do obravnavanja in reševanja problemov varstva in vzgoje.

Poglejmo samo, kako smo doslej uspeli z reševanjem problema dijaških domov! Po vseh številnih razpravah in priporočilih je njihov položaj še vedno nespremenjen in je stanje celo v ljubljanskih domovih nemogoče. Če spi 47 učenk v eni sobi, če so za 120 gojenk na razpolago samo 4 tuši in še ti samo s hladno vodo, če smejo zakuriti v sobah samo v najhujših zimskih dnevih, če nimajo ustreznih sanitarij in prostora za bivanje v prostem času, so to zadostni argumenti, da prenehamo z razpravljanjem in političnimi prepričevanji! Vemo, da nismo dovolj bogati, da bi lahko takoj sezidali dovolj novih, modernih dijaških domov — mladina takih zahtev na svojih javnih tribunah v zadnjem času v Ljubljani tudi ne postavlja — prepričani pa smo, da ni nemogoče brez odlaganja najti potrebna sredstva za nujne preureditve, adaptacije in popravila že obstoječih objektov. To je mogoče in nujno rešiti takoj!

Enako je tudi s šolsko malico, glede katere smo danes ugotovili nazadovanje. Menim, da bi morali na današnjem zasedanju obeh zborov Skupščine SR Slovenije zavzeti odločno stališče, da ne dopustimo korakov nazaj, ker za to ni opravičila! Upam si trditi, da v tem primeru ne moremo iskati opravičila v tem, da ni sredstev, in da ne dobimo mednarodne pomoči, saj smo bili na to že prej pripravljeni in smo to pričakovali, temveč gre za premajhno odgovornost in iznajdljivost pri organiziranju priprave šolskih malic in obrokov, premajhno učinkovitost in iskanju in zbiranju potrebnih sredstev. Imamo kričeče primere

s pokroviteljstvi velikih podjetij nad posameznimi šolami. Tako imamo v Celju Železarno Štore, le v skromni višinski razliki nad to tovarno pa je osnovna šola Svetina, kjer so naši tovariši ob zadnjem obisku ugotovili porazno sliko podhranjenosti in slabokrvnosti! Kaže pa, da tako stanje ni prav nič zaskrbelo to veliko delovno organizacijo, ki ravno v tej mladini črpa svoje bodoče kadre. Mislim, da imajo tukaj pomembno nalogo tudi naše družbeno-politične organizacije ter organizacije Zveze prijateljev mladine, ki naj preko pionirskih starešinskih svetov v večji meri kot doslej mobilizirajo vse družbene činitelje, ki bi morali in ki lahko pripomorejo k odpravljanju teh perečih družbenih problemov. Današnje priporočilo, če ga bosta oba zbora sprejela, bi moralo obvezovati pristojne nosilce ustanoviteljskih pravic do vzgojnih in varstvenih ustanov, da takoj prično reševati probleme, ki mladino trenutno najbolj prizadevajo. Predvsem pa naj bi naša razprava zavzela odločno stališče, da na področju vzgoje in varstva otrok ne bi smeli več dovoljevati pretirane skromnosti in varčnosti, ko vendar ugotavljamo tako velik odstotek slabokrvnih otrok, tako velik odstotek otrok s telesnimi deformacijami itd., ker smo že dovolj bogati, da lahko omogočimo predšolskim in šolskim otrokom minimalne pogoje za zdrav telesni in duševni razvoj.

Predsedujoča dr. Ruž a Š e g e d i n : Besedo ima tovariš dr. Ljubo Bavcon, predstavnik Inštituta za kriminologijo pravne fakultete.

Dr. Ljubo Bavcon : Spoštovane tovarišice in tovariši poslanci! V poročilo o varstvu otrok so vključeni tudi problemi otrok z motnjami v razvoju. Sem spadajo otroci, ki so duševno nerazviti in zaostali, vedenjsko in osebnostno moteni in neprilagojeni otroci, gluhi otroci, otroci z govornimi motnjami, slepi ali pa fizično invalidni ter dolgotrajno bolni otroci. To je dokaj pestra slika okvar in motenj, ki pomenijo za našo družbo prav gotovo poseben problem. Otroke z vsemi temi motnjami obravnavamo danes v okviru posebnega šolstva, čeprav ta problematika gotovo ne zadeva samo šolstva, temveč tudi službe socialnega varstva, zdravstva in notranjih zadev.

V svoji intervenciji se želim dotakniti samo vedenjsko in osebnostno motenih otrok in mladoletnikov, zato, ker je to področje eno izmed najbolj zaostalih v naši družbi in zato, ker zaskrbljuje odnos, ki ga ima do tega problema naša družba v celoti.

Položaj, kakršen je na tem področju, je deloma opisan v elaboratu, ki vam je predložen. Dovolite, da vam samo na kratko nakažem, kaj imamo za približno 12 000 otrok in mladoletnikov, ki kažejo motnje v vedenju. Imamo dve vzgojni posvetovalnici in dva ali tri oddelke za vzgojno svetovanje pri zavodih za socialno delo; vse to za približno sedem do osem tisoč otrok, ki bi po naši oceni potrebovali to vrsto pomoči. Za begunčke in potepuščke imamo dva zavoda, enega na Kodeljevem in enega pri centru za socialno delo v Mariboru, ki sta sprejela 1961. leta 407, 1962. leta 572 in 1963. leta 791 beguncev in potepuškov. Imamo samo štiri disciplinske centre, čeprav so bili s kazenskim zakonikom uvedeni že leta 1960, ter tri vzgojne zavode za šoloobvezne otroke in tri zavode za otroke, ki so obvezno šolanje že opravili. Takšen je položaj ob vseh velikanških potrebah! Kar pa je še bolj zaskrbljujoče — in morda je položaj, kakršen je, odraz tega — je odnos, ki ga imamo do tega vprašanja v naši družbi!

Danes niti ni treba več omenjati gluhih in slepih otrok. Za njih smo razmeroma dobro poskrbeli, čeprav to ne pomeni, da smo storili vse. To je gotovo

posledica dejstva, da ima naše ljudstvo sploh do njih pravičen odnos. Mnogokrat beremo v časopisih, da je nekdo namesto venca na grob daroval za gluho ali slepo mladino, nihče pa se še do danes ni spomnil, da bi daroval kakšen dinar za mladino, ki je vedenjsko ali osebnostno motena ali delinkventna. Upam, da se ne motim preveč, če rečem, da je tako tudi zato, ker odpravimo takšne probleme in takšne mladoletnike s frazo, z zamahom roke, češ saj so to barabe. V resnici pa gre za otroke, ki so osebnostno moteni in neprilagojeni, ki zaradi teh motenj izvršujejo takšna dejanja, da jih obravnavajo policija, tožilstva in sodišča. Gre za otroke, ki so moteni zato, ker so živeli v neurejenem okolju, ker ni bilo poskrbljeno za njihovo vzgojo in varstvo takrat, ko bi bilo za to še čas, zato, ker nimamo prave in organizirane prevencije, zato ker, skratka, le razpravljamo o vsej tej obsežni problematiki varstva otrok, premalo pa ukrepamo. Mislim, da lahko izrazim polno soglasje z besedami svojega predgovornika, predstavnika Zveze mladine Slovenije, ki je postavil energično zahtevo za reševanje te problematike.

Dovolite, da se dotaknem še nekoliko ožjega problema, problema vzgojnih zavodov. Rekel sem, da jih imamo šest na Slovenskem, tri za šoloobvezne in tri za otroke, ki so šolsko obveznost že končali. Stanje v teh zavodih je, oprostite če uporabim nekoliko močno besedo, dramatično. Zavodi v stanju, v kakršnem je višnjegorski zavod, edini za dekleta na Slovenskem, spadajo v srednji vek. Vsi drugi zavodi so v starih gradovih ali v starih kasarnah. Investicije, ki so bile vložene v te zavode, so minimalne. Kadri, ki delajo v zavodih, zadevajo na najrazličnejše težave, ki so v zvezi z neprimerno lokacijo teh zavodov, z njihovim neurejenim položajem in z neurejenimi osebnimi dohodki. Jasno je, da so vzgojni uspehi v teh zavodih mnogo slabši, kot si jih želimo in jih pričakujemo. Žal moramo ugotoviti, da imamo približno 40 do 50 % gojencev, ki bi morali biti v teh zavodih prevzgojeni, pa postanejo povratniki, ki se vračajo na delinkventno pot.

Kateri so osnovni problemi naših vzgojnih zavodov? Morda se bo zdelo čudno, vendar bi na prvo mesto rad postavil problem kadrov. Ta pa zato, ker v še tako lepem in dobro opremljenem zavodu brez ljudi, ki znajo svoj posel, ne bo uspehov, medtem ko nasprotno v malo bolj skromno opremljenem zavodu lahko z dobrimi ljudmi, ki znajo opravljati svoje delo, dosežemo večje uspehe. Kakšen pa je sedanji položaj? Končno smo vendarle uspeli — ustanoviti na pedagoški akademiji oddelek, v katerem se bodo vzgajali vzgojitelji neprilagojene mladine. Dosedanji rezultat vpisa pa je: dva redna in sedem izrednih študentov.

Drugi problem, ki ga je treba omeniti, je položaj zavodov. Treba je ugotoviti, da je decentralizacija, ki se je izvajala na tem področju, povzročila izredno škodo; ne samo, da so zavodi stagnirali, temveč so nekateri celo v razsulu, ker ni nikogar, ki bi bil zanje odgovoren, ker ni nikogar, ki bi skrbel zanje. Decentralizacija je povzročila tudi popolno stagnacijo v nadaljnjem razvoju omrežja vzgojnih zavodov. To je že s kvantitativne strani popolnoma neustrezno, da ne govorimo o kvalitativni strani problema, predvsem o diferenciaciji zavodov, ki bi ustrezala profilom vzgojnih in vedenjskih motenj. Vse to je seveda v tesni zvezi s problemi financiranja tako osnovne dejavnosti, kot tudi investicij.

In kakšni bi utegnili biti predlogi in sugestije za reševanje teh vprašanj? Naj spet začnem s problemom kadrov? Mislim, da bi morali posvetiti veliko večjo pozornost na eni strani štipendiranju vzgojiteljev, na drugi strani pa skrbi

za njihove življenjske pogoje. Drugo vprašanje zadeva položaj zavodov. Naj omenim 123. člen ustave Socialistične republike Slovenije, ki določa, da skrbi za posebno šolstvo republika. Ne mislim, da ne bi bilo mogoče nekaterih oblik vzgoje in varstva, ki spadajo v področje posebnega šolstva, prepustiti v upravljanje in vodstvo občinam. So pa prav gotovo tudi takšni zavodi, in takšne oblike varstva, vzgoje in rehabilitacije mladoletnikov, ki jih občine ne morejo vzdrževati in izvajati glede na svoja sredstva, pa tudi glede na njihov širši pomen. Gre za zavode, ki naj zadovoljujejo potrebe vse republike Slovenije, torej za zavode, ki so specializirani ter diferencirani in glede katerih ena občina niti ne skupnost nekaj občin niti okraj, ne more ugotavljati potreb niti določati lokacij. Zato mislim, da je treba pozdraviti iniciativo Republiškega sekretariata za šolstvo, ki je dal predlog, da naj se vsaj za 16 zavodov s tega področja, med katere spadajo tudi zavodi, o katerih govorimo, uredi financiranje osnovne dejavnosti na ravni republike. Menim, da je treba vprašanje vzgojnih zavodov reševati s stališča republiških potreb — Slovencev nas je le za nekoliko večje evropsko mesto — tako glede izgradnje sistema vzgojnih zavodov, njihove lokacije in diferenciacije, kot tudi vzgojnega sistema, skratka, glede vodenja racionalne in pametne politike na tem področju.

Drugo, na kar bi rad opozoril, je tole: vedenjsko in osebnostno moteni mladoletniki danes niso vključeni v pravilnik o kategorizaciji in evidenci mladoletnikov in otrok z motnjami. Predlagam, da s posebnim predpisom ta problem rešimo tako, da bodo mladoletniki z motnjami v vedenju tudi vključeni v evidenco in kategorizacijo, kar pomeni, da bi del stroškov za njihovo vzgajanje in rehabilitacijo lahko prevzelo tudi socialno zavarovanje.

Tretji predlog se nanaša na investicije. Danes potrebujemo na Slovenskem takoj vsaj tri zavode in sicer Zavod, ki bo nadomestil zavoda v Mekinjah pri Kamniku in v Višnji gori; dalje zavod, v katerem bomo imeli otroke z duševnimi motnjami, ki so obenem tudi vedenjsko moteni, in kot tretji je nujno potreben zavod za profesionalno usposabljanje debilnih mladoletnikov, ki so obenem vedenjsko moteni.

Po četrtem predlogu bi morali vzgojne ukrepe oddaje v vzgojni zavod, ki jih izrekajo sodišča, financirati tako, kot financiramo vzgojni ukrep oddaje v vzgojno-poboljševalni zavod in kakor financiramo izvrševanje prostostnih kazni, za polnoletne storilce kaznivih dejanj. Popolnoma nelogično je namreč, da mora za mladoletnika, ki mu sodišče izreče vzgojni ukrep, plačevati občina, za polnoletnega storilca kaznivega dejanja pa se izvrševanje kazni plačuje iz državnega proračuna.

To so nekateri problemi, na katere sem hotel opozoriti in predlogi, ki sem jih želel dati. Dovolite mi, tovarišice in tovariši poslanci, pripombo, da je od skupščine odvisna odločitev, ali bomo čakali še deset let, dokler ne bomo bolj bogati, na reševanje teh problemov, ali pa jih bomo v nekem sorazmerju z razpoložljivimi sredstvi lahko začeli reševati že danes.

V prid tej drugi rešitvi naj opozorim na dejstvo, da smo kriminaliteto odraslih uspeli z različnimi ukrepi, s splošnim družbenim razvojem, s prevencijo in z izvajanjem boljše kaznovalne politike in politike izvrševanja kazni, zadržati na isti ravni že nekaj let tako, da bistveno ne raste, čeprav tudi ne pada. Nasprotno pa kriminaliteta mladoletnikov raste, kar ste lahko ugotovili tudi v poročilih, ki so bila predložena. To pa brez dvoma pomeni, da na področju varstva mladoletnikov — pod varstvom pojmem marsikaj in ne samo neka tehnična sredstva — v celoti, kot družba, nismo izpolnili svoje obveznosti, kar se

nam maščuje v naraščanju mladinske kriminalitete. Domnevam, da je to med drugim tudi posledica občutnega zaostajanja, ki se kaže na področju celotnega šolstva, otroškega varstva in rehabilitacije, zlasti rehabilitacije prizadetih in osebno motenih mladoletnikov. Hvala!

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima tovarišica Darinka Šušteršič.

Darinka Šušteršič: Najprej moram povedati, da so me zadnje ugotovitve predgovornikov prizadele. Sem iz občine Tolmin, kjer smo ugotovili padeč kriminalitete. Kaže, da narašča mladinska kriminaliteta le v mestih in večjih središčih, če pa je to res, ne vem zanesljivo.

Ne zamerite mi, če ponavljam izrečene misli predstavnice društva prijatelj mladine. Ko smo v Prosvetno-kulturnem zboru obravnavali razvoj vzgojnih in izobraževalnih zavodov ter ustanov, nismo v obravnavo vključili predšolskih ustanov, čeprav imajo te ustanove važno vzgojno nalogo. Zato najprej predlagam, da jih v prihodnje vključimo v našo razpravo.

Ne vem, kako je nov način financiranja predšolskih ustanov vplival na racionalnejšo uporabo sredstev. Ta način ima svoje pozitivne lastnosti, vendar vem, da imajo predšolske ustanove težave, ker niha število varovancev in v zvezi s tem nihajo tudi dohodki. Starši namreč ne plačujejo prispevka za tisti čas, ko otrok ne obiskuje ustanove. Iz sredstev, ki jih dajejo starši, se financirajo laične osebe, ki so stalno zaposlene. Poglejmo za primer, kako je v predšolski ustanovi v Kobaridu nihalo število varovancev. V letu 1964 je v septembru prihajalo v ustanovo 63 otrok, v oktobru 76, v novembru 61 in v decembru 75; letos v januarju 55, v februarju 59, v marcu 70, v aprilu 58 in v maju 71 otrok. Vidite, da je nihanje res vidno in verjetno se to dogaja tudi v drugih takih ustanovah. Od otrok, ki so v tej ustanovi, je 73 % takih otrok, katerih oba starša sta zaposlena. V celodnevni oskrbi je 42 % otrok, poleg njih pa prejema opoldanski obrok še 12 šolskih otrok, ki imajo pouk v popoldanskem času. Ti so do kosila sami doma ali na ulici, ker so starši na delu in večkrat pridejo že ob enajstih na dvorišče predšolske ustanove, ker so lačni in nimajo nobenega zatočišča. Ustanova jih ne more sprejeti, ker nima zanje prostora in ne ljudi, da bi jih sprejeli v varstvo. Organi upravljanja v iglarni, ki je najmočnejša gospodarska organizacija v okraju, so razumeli težak položaj teh otrok, zato bodo verjetno v kratkem uredili manjši varstveni oddelek s prehrano.

Primer iz Kobarida dovolj zgovorno kaže, da se porajajo težki problemi tudi izven naših mestnih središč, kjer je varstvo verjetno bolj urejeno. Potrebo po varstvu bomo vedno bolj čutili, medtem ko naše možnosti ne rastejo skladno s potrebami. Tako lahko pričakujemo pereče probleme varstva prav povsod, ker je tudi v določenih krajih vedno več družin, kjer sta oče in mati zaposlena.

Razlika med večjimi središči in našimi alpskimi kraji se kaže tudi v zdravstveni službi in preventivnem zdravstvenem varstvu šolskih in predšolskih otrok. V predšolskih ustanovah niso imeli rednih zdravstvenih pregledov že več let. Zdravstveni delavci pridejo v te ustanove le ob cepljenju otrok proti raznim boleznim. Zobozdravstvenih pregledov sploh ni. Tudi v osnovne šole smo šele v zadnjih letih uvedli zobozdravstvene preglede. Patronažna služba bi z obiski v predšolskih ustanovah lahko omilila položaj. Redni obiski patronažnih sester bi bili še bolj potrebni v krajih, kjer ni predšolskih ustanov in so zato otroci v glavnem prepuščeni sami sebi. Takih krajev je pri nas mnogo. V vsej

občini Tolmin imamo samo štiri predšolske ustanove. Varstvo, ki ga izvajajo starejši ljudje, je največkrat pomanjkljivo, ker imajo ti dovolj dela z zemljo in z živino.

Visok odstotek ležalne dobe otrok brez zdravniške kontrole, ki je omenjen v poročilu, bi se lahko zmanjšal z boljšo patronažno službo. Prav tako bi mogla ta služba vplivati na izostajanje od pouka glede na značaj in resnost bolezni, če bi sodelovala s šolskimi organi, vendar ni prave povezave niti v primerih večjih epidemij, ko bi morala zdravniška služba spremljati razvoj epidemije.

Koristnost predšolskih ustanov so že spoznali tudi starši v oddaljenih vaseh, vendar je tam premalo otrok za ustanovitev predšolske ustanove. Poznam primer, ko mati iz 3 km oddaljene vasi vsak dan pripelje otroka v predšolsko ustanovo in se vzgojiteljici, kadar jo sreča, zahvaljuje za skrb. Poleg takih mater pa imamo tudi matere, ki pripeljejo otroka v ustanovo ob sedmih zjutraj in ga ob petih popoldne še ne pridejo iskat; ko pa pridejo otroci domov, jih take matere zapodijo iz hiše, da se lahko posvetijo hišnim poslom. Mnogo bolj jih skrbi čistoča stanovanja, kot pa zadovoljen otrok. Zato mislim, da ima prav tovariš poslanec, ki je omenil, da bi morali spreminjati miselnost naših ljudi in jim prikazovati vzgojne in moralne napake ter vrednost dobro vzgojenih in zdravih otrok.

Ob koncu še nekaj besed o socialnem delu v občini. Pri nas se ob rednih šolskih konferencah, ko obravnavamo problematiko posameznih učencev, srečujemo z izredno perečimi socialnimi vprašanji. Prosvetni delavci sami ne moremo ničesar napraviti le z dobro besedo, ker imamo že sami veliko drugih problemov. V naši šoli pa imamo le enega socialnega delavca, ki dela v upravi in zato ne more na teren. Poleg tega socialnega delavca ima šola še enega štipendista. Naš teren pa je tako obsežen, da bi morali imeti več terenskih socialnih delavcev. Vem, da se bo moralo to vprašanje reševati v samih občinah, vendar bi ob tem že moralna podpora širše družbene skupnosti lahko veliko koristila.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima Vinko Kastelic.

Vinko Kastelic: Tovarišice in tovariši poslanci. Spodbodla me je ugotovitev v poročilu začasnega odbora, ki je pripravljal današnje gradivo, da ni bilo večjih uspehov resolucije in priporočila bivše Ljudske skupščine o teh vprašanjih. Mislim, da je potrebno, da se ob tem vsi skupaj zamislimo. Po mojem mnenju pričakovanih rezultatov ni bilo zato, ker, kot je že rekel predstavnik Zveze mladine, vse preradi ugotavljamo in tožimo nad stanjem. Tudi večina današnje razprave je izzvenela v tem smislu. Zato mislim, da je bilo odločno premalo take razprave, kakršna je bila v zaključnem delu razprava tovarišice Rajičeve in predstavnika Zveze mladine. Odločno preveč je samega ugotavljanja. Po mojem mnenju je bilo dejstvo, da je ureditev teh vprašanj potrebna, da smo že dorasli tem nalogam, da jih tudi materialno lahko rešujemo, ugotovljeno že leta 1961 ob sprejemanju resolucije in priporočila. Zato ni treba tega danes ponovno ugotavljati, temveč bi morali takratno gradivo dopolniti z analizo vzrokov, zaradi katerih niso bile uresničene naloge na tem področju. To je nujno potrebno! Če tudi naša skupščina ne bo delala v tej smeri, bo še vedno preveč jalovega izgovarjanja na samoupravne pravice, na samoupravne samostojnosti itd., ki pa po mojem globokem prepričanju vsebujejo tudi samoupravne odgovornosti in zato mislim, da je potrebna dopolnitev analize v tem smislu, da ugotovimo konkretne institucije in organe, ki niso opravili svojih

nalog, da nadalje ugotovimo, zakaj jih niso opravili in da poiščemo poti za rešitev teh vprašanj. Menim tudi, da bi naša skupščina morala konkretnije — tako konkretno, kot je predlagala tovarišica Rajčeva — določiti družbeno-politične odgovornosti in dolžnosti glede teh vprašanj, določiti bi morala tudi roke za rešitev teh vprašanj in pri tem vztrajati. Pomanjkljivo se mi zdi gradivo tudi v tem, da tako kot današnja razprava preveč poudarja le odgovornost komun in gospodarskih organizacij. Ta odgovornost je sicer pravilno prikazana, vendar odločno preozko. Če to od komun zahtevamo, moramo hkrati tudi povedati, kako naj komune ta vprašanja tudi materialno rešujejo!

V komuni, kjer sem bil izvoljen, so mi tovariši občinski odborniki pojasnjevali, da je to, kar smo v Skupščini sklenili, sicer vse res in prav, vendar če želimo, da se to uresniči, naj tudi povemo, kje vzeti sredstva. Odgovora jim seveda nisem mogel dati, ker smo tudi tukaj premalo o tem govorili. Ne vemo še, kakšna bo nova delitev — v sredstev med občino, republiko in zvezo, vendar izračuni kažejo, da bodo občine prejele relativno celo manj, kot so prejemale doslej. O takih vsebinskih vprašanjih pa ne razpravljamo!

Če poslušate gospodarstvenike, govorijo, da bo gospodarskim organizacijam ostalo več sredstev zato, da bodo lahko izboljšale tehnologijo, produktivnost itd. Danes je bilo večkrat poudarjeno, da je tudi varstvo otrok v zvezi z zvišanjem produktivnosti. Strinjam se s tem, vendar hkrati ugotavljam, da so za ureditev materialne baze otroškega varstva, katere sploh nimamo, vsa sredstva gospodarskih organizacij, katera jim ostanejo po novi delitvi, še vedno odločno premajhna. V zvezi s tem je poučna tudi akcija, v kateri so si družbeno-politične skupnosti prizadevale, da bi gospodarske organizacije zbrale več sredstev za strokovno šolstvo. Veste, da je ta akcija doživela velik neuspeh, namesto milijard so bili zbrani le milijoni.

Menim, da je treba vzroke težavnega stanja na tem področju globlje analizirati in da je prav naša skupščina dolžna, da komunam in gospodarskim organizacijam nakaže konkreten način delovanja, konkretno določi načrt, roke in odgovornost posameznih organov za opravljanje nalog. Po vsem tem pa naj bi Skupščina spremljala izvrševanje teh nalog. Mi pa nismo danes niti analizirali izvajanja resolucije in priporočila bivše Ljudske skupščine o tem vprašanju!

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima Dragica Prelog.

Dragica Prelog: Varstvo otrok v ptujski občini, ki je po številu prebivalcev ena največjih v republici, je zelo problematično. Prehrana otrok je na splošno zelo slaba. V tem pogledu je najslabše stanje v Halozah in Slovenskih goricah. Celo na Dravskem polju, ki velja za bolj razvit kmetijski predel, starši šoloobveznih otrok ne zmorejo plačila malic v šolskih kuhinjah, zaradi česar člani šolskih svetov na območju svojih šol rešujejo ta problem tako, da zbirajo živila, to je krompir, moko in podobno pri kmetih. Na ta način, ki tudi ni primeren za našo družbeno ureditev, pa ne morejo reševati problema šolskih kuhinj šole v Halozah in Slovenskih goricah, to je prav tam, kjer pride do izraza najvišja stopnja podhranjenosti otrok. Učni uspehi pa dokazujejo, da ti otroci ne zmorejo učnega programa in tako tudi ne končajo popolne osemletke. V ilustracijo navajam, da je v naši občini 4900 socialno šibkih šoloobveznih otrok, za katere bi potrebovali letno samo za kruh pri šolski malici ob današnjih cenah čez 10 milijonov dinarjev. Zaposlenih mater predšolskih

otrok je 2250, mater. šolskih otrok je zaposlenih 2100. Od skupno 14 274 žensk je zaposlenih 5061, to je 35 %, tu je všteti tudi 1500 sezonskih delavk. Zaposlitev išče 150 žensk, ki imajo otroke, med katerimi je 20 samohranilk. Slednje bi morali takoj zaposliti, vendar se jih gospodarske organizacije branijo zaradi pogostejših izostankov od dela, ki jih povzročajo bolezni otrok.

Povprečni letni prirastek v občini je 1200 otrok, od teh pa je približno 240 rojenih izven zakona. V naši občini je zajetih v varstvo le 2,7 % otrok. Varstva niso deležni predvsem otroci staršev z nizkimi osebnimi dohodki. V občini je 9061 predšolskih otrok in 10 530 šoloobveznih. Za tuberkulozo in drugimi boleznimi boluje 560 predšolskih otrok, šolskih pa 790. Vzgojno zane-marjenih je 230 predšolskih in 560 šolskih otrok. Otrok samohranilk je predšolskih 370 in šolskih 430; otrok alkoholikov je 460 predšolskih in 1130 šolskih. Poleg teh imamo še 80 rejenčkov in 126 pastirčkov. Občina je dolžna reševati problematiko, nima pa dovolj finančnih sredstev, s katerimi bi zadovoljila ali vsaj delno pokrila najnujnejše potrebe. Občinski svet za varstvo otrok je sklical sestanek, na katerega je povabil predstavnike samoupravnih organov gospodarskih organizacij z namenom, da bi v sklad za otroško varstvo pri občinski skupščini dajale svoje prispevke tudi gospodarske organizacije. V ta sklad naj bi se stekala finančna sredstva občine v višjem odstotku kot do sedaj, prispevki gospodarskih organizacij in razni drugi prispevki: darila, denarne kazni in podobno. Poleg tega pa naj bi se v sklad za varstvo in vzgojo otrok stekala tudi sredstva iz preventivnih skladov pri komunalnih zavodih za socialno zavarovanje. Sedaj se ta sredstva preventivnih skladov komunalnih zavodov za socialno zavarovanje odvajajo v republiški preventivni sklad. Tako bi se pri občinah ustvarili močnejši skladi za varstvo in vzgojo otrok, kar bi vsekakor pospešilo razvoj na tem področju tudi v industrijsko manj razvitih občinah.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima Silva Čepar.

Silva Čepar: 'Tovarišice in tovariši poslanci! Poročilo o varstvu otrok v Sloveniji, ki ga obravnavamo na današnji seji zбора, je koristno in potrebno. Želim pa opozoriti na problem, ki mu poročilo morda ni posvetilo zadostne skrbi. Gre namreč za perečo problematiko predšolske invalidne mladine v naši republici. Mislim na mladino oziroma otroke z motnjami v duševnem in telesnem razvoju.

V bolnici za predšolsko mladino na Stari gori pri Novi Gorici se vse od njene ustanovitve v letu 1952 zdravijo tudi otroci z otroško cerebralno paralizjo. Ti mladi bolniki potrebujejo zaradi okvar pri gibanju in delnih okvar razuma ali govora posebno stalno zdravljenje in specialno šolanje, vse to že v predšolski dobi ter nato še osem ali morda še več šolskih let.

Predšolski otrok se v Stari gori delno usposobi za gibanje, se vsaj delno šola ali obiskuje vrtec oziroma pripravljalni razred. Vendar kam potem? V bolnišnici je do preteklega junija delovala posebno osnovna šola in so se otroci tako hkrati vzgajali in zdravili. Obiskovali so prvi, drugi in tudi tretji razred. Osnovna dejavnost zavoda, ki je namenjen za zdravljenje predšolske invalidne mladine, ni dovoljevala nadaljnega šolanja otrok, predvsem zaradi pomanjkanja prostorov, primanjkovalo pa je tudi vzgojnih kadrov. Zato so bili ob koncu preteklega junija šolarji poslani domov. Dogovorjeno je bilo, da bodo šolo za te otroke uredili v Vipavi, v bivšem poslopju internega oddelka goriške

bolnišnice. Sedaj smo že v oktobru, šola pa še ni odprta. Nismo izpolnili obljube, ki smo jo poleti dali staršem, da bodo njihovi otroci nadaljevali šolanje takoj v začetku novega šolskega leta.

Na šolanje čaka 50 odpuščenih šolarjev. Še enkrat toliko ali morda še več otrok pa ni imelo niti te sreče, da bi bili sploh kdaj vključeni v šolo. Apeliram na oba zbora naše skupščine ter na pristojne organe, da čimprej storijo vse potrebno, da bi šola v Vipavi začela z delom.

Tudi s posebno šolo v Vipavi bo problem za te otroke le začasno rešen. Zanje je treba skrbeti tudi pozneje, da bi jih usposobili za delo oziroma za čimbolj samostojno življenje. Centra za cerebralno-motorne invalide v Sloveniji še nimamo in je treba podpreti pobudo stalne konference za rehabilitacijo invalidnih oseb, da naj se ustanovi tak center, kjer bi se ti otroci tudi poklicno usposabljali. Sodim, da je prav, da bi se tak center ustanovil v okviru Zavoda za rehabilitacijo invalidov Slovenije v Ljubljani, ki ima ustrezne kadre in tudi druge možnosti. Če upoštevamo statistične podatke za Ameriko in Anglijo, kjer se na 100 000 prebivalcev rodi 7 spastikov letno, lahko rečemo, da se pri tem razmerju v Sloveniji rodi letno približno 112 spastikov. Od teh 7 spastikov na 100 000 prebivalcev umre eden v predšolski dobi, dva pa sta tako težko prizadeta, da ni mogoče pričakovati nikakršnega izboljšanja ob še tako skrbnem zdravljenju. Ostanajo še štirje, ki jih je mogoče uspešno zdraviti. Od teh štirih se dva lahko zdravita ambulantno, dva pa potrebujeta zdravljenje v taki specialni ustanovi, kot je bolnišnica na Stari gori, oziroma kot bo Vipava in pozneje center za cerebralno-motorne invalide.

Po prej omenjeni statistiki lahko pričakujemo, da od 112 spastikov, kolikor se jih letno rodi, 14 umre, 32 je brez upanja na izboljšanje in potrebnih azila, 64 pa jih je mogoče zdraviti, od teh se polovica lahko zdravi ambulantno, druga polovica pa potrebuje stacionarno zdravljenje v posebni ustanovi, kjer se ob posebnih pogojih lahko tudi šola. Treba bo torej ustanoviti center, ki bo sposoben sprejeti vsako leto najmanj 32 novih spastikov. Družba je tudi tem otrokom, s sodelovanjem staršev, dolžna zagotoviti zdravljenje in vzgojo in jih usposobiti za čimbolj samostojno življenje. Tako bi tudi preprečili, da ti otroci ne bi bili pozneje v preveliko breme skupnosti.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Besedo ima Janez Kambič.

Janez Kambič: Tovarišice in tovariši poslanci! Gradivo o varstvu otrok v Socialistični republiki Sloveniji navaja med drugim tudi to, da pri nas rodnost iz leta v leto pada. Naravni prirast v Sloveniji je bil v 1961. letu 9,4, leta 1962 pa 8,1 na tisoč prebivalcev. To dejstvo je zaskrbljujoče in mu je treba posvetiti dovolj pozornosti. Človek ne živi le kot posameznik, temveč tudi kot član svojega naroda, ki ima daljšo življenjsko dobo. Zato moramo skrbeti za potomce, za zanamce, ki bodo podedovali in razvijali naše bistvo, jezik, kulturo, ljubezen do življenja, do ustvarjanja in do domovine.

Med narodno-osvobodilnim bojem se je slovenski narod — kot tudi drugi naši narodi — odločil za boj proti okupatorjem iz dveh ozirov: prvič, da se zaščiti proti fizičnemu uničenju, in drugič zato, da ustvari nov družbeni red. Ali naj sedaj v preveliki vnemi za pridobivanje materialnih dobrin sami pospešujemo svoj fizični propad? Ne ustvarjamo le zase, temveč tudi za potomce, na kar ne smemo pozabiti, sicer nima naš program razvoja trdnih temeljev. Če ne bo ljudi, za katere gradimo socializem, bo morda upadel ustvarjalni zalet

in ljudje ne bodo več koristno uporabljali svojih umskih in fizičnih sposobnosti. Ker pa želimo in hočemo živeti, ustvarjati materialne in duhovne dobrine, kot narod v družbi jugoslovanskih in vseh drugih narodov, moramo kot celota posvetiti več skrbi in ljubezni našim otrokom ter žrtvovati veliko več materialnih dobrin za njihovo izobraževanje, vzgojo, zdrav telesni razvoj in za njihovo varstvo, če se želimo približati cilju in vzgojiti srečnega zdravega, veselega, ustvarjalnega in humanega človeka v mednarodni socialistični in kdaj pozneje, v komunistični ureditvi.

Proučiti moramo vse činitelje, ki vplivajo na zmanjšanje natalitete, in jih resneje, hitreje in učinkoviteje odpravljati, ker sicer lahko nastane resna nevarnost za obstoj številčno majhnega slovenskega naroda.

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Prijavljenih govornikov ni več. Želi morda še kdo besedo? Prosim! Besedo ima tovariš Stane Šelih, republiški sekretar za zdravstvo.

Stane Šelih: V zvezi z razpravo in vprašanjem, ki sta ga postavila poslanca glede šolanja cerebralno in motorno prizadete mladine, želim dati pojasnilo oziroma odgovor, ki je pravzaprav nakazan že v njuni razpravi. Točna je ugotovitev, da nismo uspeli rešiti vprašanja v okviru bolnišnice na Stari gori, točno je tudi to, da so se šolarji iz te bolnišnice vrnili domov, in jim ni bilo niti omogočeno šolanje drugje. Bolnišnica na Stari gori ni imela takih prostorov, kjer bi lahko potekalo šolanje prizadete mladine. O tem smo zadnje leto mnogo razpravljali v okviru stalne konference za rehabilitacijo invalidnih oseb in sicer v tem smislu, kako bi rešili to, da tako rečem, zelo aktualno vprašanje. Zadnje razprave so pripeljale do odločitve, da se začasno omogoči šolanje teh otrok v izpraznjenih prostorih internega oddelka splošne bolnice Nova Gorica v Vipavi, hkrati pa naj se intenzivno proučuje možnost dokončne rešitve z ustanovitvijo ustreznega zavoda v Ljubljani, ker bi lokacija v Ljubljani glede kadrov in drugih činiteljev najbolj ustrežala. Vprašanje je, ali bo to pri zavodu za rehabilitacijo ali kje drugje. Povem lahko še to, da so za adaptacijo stavbe v Vipavi že zagotovljena sredstva in pričakujemo, da bo z majhno zamudo enega meseca šola le začela z delom.

Ne ugovarjam statističnim podatkom, ki jih je tovarišica poslanka navedla o teh otrocih, vendar moram ob tem povedati, da naši načrti temeljijo na praktičnih izkušnjah, ki jih imamo s temi otroci v zadnjih letih in menimo, da bomo ta problem rešili s tem, če omogočimo vsako leto petnajstim otrokom ustrezno šolanje.

Toliko v pojasnilo. Hvala lepa!

Predsedujoča dr. Ruža Šegedin: Ali želi še kdo razpravljati? (Ne javi se nihče.) Če ne, mi dovolite, da ob zaključku razprave povzamem nekatere bistvene ugotovitve.

Kljub temu, da so naloge družbene skupnosti na področju otroškega varstva bile jasno začrtane tako v resoluciji, kot v priporočilu, ki ju je sprejela bivša Ljudska skupščina LR Slovenije, danes ponovno ugotavljamo, da mnoge občine te resolucije oziroma priporočila sploh niso obravnavale ter da tiste občine, ki so to problematiko obravnavale in sprejele določene sklepe, večine svojih sklepov niso uresničile. Zato je razumljivo, da otroško varstvo v Slo-

veniji ni napredovalo in je daleč zaostalo za splošnim gospodarskim in družbenim razvojem.

Občine so torej premalo upoštevale, da je skrb za človeka v naši družbi osnovno vodilo in da so prav občine same temeljni nosilci skrbi za občana ter so zato dolžne posvečati tudi večjo skrb otroškemu varstvu.

Občine tudi niso upoštevale, da je družbeni in gospodarski razvoj bistveno spremenil strukturo naše družine, ki v sedanjih razmerah ni sposobna brez večje in učinkovite družbene pomoči skrbeti za zdravo rast in vzgojo naših otrok. Za naš nadaljnji družbeni in gospodarski razvoj je treba, da se občine zavedo, da je v njihovem neposrednem interesu voditi progresivnejšo politiko skrbi za otroka, če hočejo pospeševati svoj gospodarski in celotni razvoj.

V današnji razpravi je bilo ponovno poudarjeno, da mnoge občine nimajo programov za ureditev otroškega varstva, kar je seveda nujno vodilo do tega, da občinske skupščine o njih sploh niso razpravljale. Programi, ki so bili sicer sprejeti v nekaterih občinah, pa niso bili usklajeni z razvojem ostalih dejavnosti v občini. Če občine niso imele programov, tudi niso mogle voditi splošne politike na tem področju, zlasti ne urejanja materialne baze otroškega varstva in perečega vprašanja kadrov, kar je bilo danes v mnogih razpravah tudi poudarjeno.

Prav tako ne moremo mimo ugotovitve, da tudi delovne organizacije doslej niso imele pravilnega odnosa do otroškega varstva in niso upoštevale, da je urejeno varstvo otrok eden od činiteljev, ki vplivajo na povečanje produktivnosti in s tem na porast splošnega standarda in osebnega standarda njihovih delavcev. Delovne organizacije bi zato morale v večji meri sodelovati pri reševanju vprašanj otroškega varstva v okviru celotne komune in ga tudi materialno močneje podpreti, saj bodo v bodoče samostojno razpolagale še z večjimi sredstvi.

Razprava je močno poudarila tudi vprašanje neurejenega sistema financiranja. Viri in dotok sredstev za otroško varstvo so bili negotovi in pomanjkljivi in niso zagotavljali njegovega uspešnega funkcioniranja, še manj pa hitrejšega in učinkovitejšega razvoja. Razprava je poleg tega nakazala še mnoga neresena vprašanja, ki zahtevajo še poglobljeno proučitev.

Zato predlagam, da oba zbora sprejmeta naslednje sklepe:

1. občine naj čimprej sprejmejo program otroškega varstva in naj zanj namenijo večja sredstva kot doslej, da bi tako uspešno izpolnile naloge, ki so postavljene v resoluciji o nalogah komune in stanovanjske skupnosti pri otroškem varstvu in v priporočilu za izvajanje nalog komune in krajevne skupnosti, ki ju je sprejela Ljudska skupščina LR Slovenije. Te programe naj upoštevajo pri izdelavi družbenih planov za leto 1965 in pri svojih perspektivnih planih;

2. Izvršni svet naj prouči sistem financiranja celotnega otroškega varstva predvsem s stališča povečanja udeležbe sredstev splošne potrošnje. O svojih stališčih in konkretnih predlogih naj Skupščini čimprej predloži poročilo. Celotno otroško varstvo mora dobiti primerno mesto v smernicah 7-letnega plana družbenega razvoja Socialistične republike Slovenije;

3. ustrezna odbora Socialno-zdravstvenega in Prosvetno-kulturnega zbora naj še nadalje spremljata in proučujeta problematiko otroškega varstva, ker bosta zbora o tej problematiki še razpravljala;

4. gradivo o varstvu otrok v Socialistični republiki Sloveniji se pošlje vsem občinskim in okrajnim skupščinam, družbenim organizacijam in ustreznim za-

vodom, katerim naj služi kot pripomoček pri obravnavanju otroškega varstva in pri sprejemanju ukrepov za njegov hitrejši razvoj.

Ta predlog sklepov dajem poslancem obeh zborov v razpravo. Prošim, če ima kdo k predlogu sklepov pripombe, oziroma predloge za njihovo dopolnitev ali spremembo, naj se javi. (Ne javi se nihče.) Ugotavljam, da se ni nihče prijavil k razpravi in zato dajem predlog sklepov na glasovanje, s tem, da oba zbora glasujeta skupno.

Kdor se strinja s predloženimi sklepi, naj prosim, dvigne roko! (Vsi poslanci dvignejo roko.) Ali je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.)

Ugotavljam, da sta Socialno-zdravstveni in Prosvetno-kulturni zbor sprejela predlog sklepov o varstvu otrok v Socialistični republiki Sloveniji.

Zaključujem skupno sejo Socialno-zdravstvenega in Prosvetno-kulturnega zbora. Socialno-zdravstveni zbor bo nadaljeval sejo popoldne ob 16. uri.

(Seja je bila prekinjena ob 13. uri in se je nadaljevala ob 16. uri.)

Predsednik dr. Ruža Šegedin: Nadaljujemo 9. sejo Socialno-zdravstvenega zbora.

Prehajamo na 3. točko dnevnega reda, to je na obravnavo analize o izpolnjevanju temeljnih smernic in nalog družbenega plana Socialistične republike Slovenije do 31. avgusta 1964 in ocene za leto 1964.

Kot gradivo k tej točki dnevnega reda ste prejeli analizo Zavoda SR Slovenije za gospodarsko planiranje in poročilo odbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov našega zbora. Prosim predstavnika Izvršnega sveta, da da uvodni ekspozice k predloženi analizi.

Stane Šelih: Tovarišica predsednik, tovarišice in tovariši poslanci! K analizi o izpolnjevanju temeljnih smernic in nalog družbenega plana Socialistične republike Slovenije do 31. avgusta 1964 in k oceni za leto 1964 nimam namena dati izčrpnega poročila, ker je o tem že dovolj podrobno govoril predstavnik Izvršnega sveta na zasedanju Republiškega zbora. Sklicujem se na vse, kar je tam povedal. Dovolite mi pa, da obudim nekaj misli iz analize, ki je pred vami in ki je predmet današnje razprave in ocene.

Za celoten razvoj gospodarstva v letu 1964 je značilno hitro povečanje industrijske proizvodnje, ki je bila v primerjavi z istim obdobjem lani večja za okoli 14% in ugoden razvoj kmetijske proizvodnje. Na tej osnovi je bila dosežena tudi hitra rast proizvodnje na vseh ostalih področjih. Izredno intenzivno je bilo v letošnjem letu tu povečanje vseh oblik potrošnje, kjer so bile odstopanja od predvidevanj družbenega plana največja. Pri tem pa se je izvoz gibal na znatno nižji ravni od predvidene, s čimer se je že sredi leta začel pojavljati problem pomanjkanja plačilnih sredstev za uvoz reprodukcijskega materiala in opreme. Hitremu porastu proizvodnje ni sledilo ustrezno povečanje izvoza. Rezultati, doseženi v prvih osmih mesecih tega leta, niso zadovoljivi. Skupni izvoz presega lanskoletnega le za okoli 11%, s čimer se je ponovno znižala udeležba izvoza v skupni proizvodnji. Družbeni plan pa je jasno nakazal nujnost hitrejšega povečanja izvoza od skupne proizvodnje. Na tako zaostajanje je vplival predvsem nezadovoljiv izvoz industrije, za katero je bilo predvideno povečanje za 22%, doseženo pa je bilo le za 11%.

Na področju notranje potrošnje je bil porast največji pri naložbah v osnovna sredstva. Te so se v primerjavi z istim obdobjem lanskega leta povečale približno za 48 %. Tako gibanje je v strukturi potrošnje pripeljalo do nadaljnega povečanja deleža investicij v skupni potrošnji, in to na račun zmanjšanja deleža osebne potrošnje. V okviru investicijske potrošnje je hitro naraščala predvsem potrošnja na področju gospodarstva in le v manjši meri na področju družbenih služb. To je vplivalo na nadaljnje poslabšanje strukture investicij in se je delež gospodarskih investicij v skupnih investicijah povečal na približno 69 %. Taka struktura ni v skladu s predvidevanji družbenega plana, ki je računal s hitrejšim povečanjem investicij predvsem na področju negospodarstva, kjer naj bi se njihov delež povečal od 32,5 % v lanskem letu na 35 letos. Glede na taka gibanja potrošnje so bili ob začetku leta na osnovi analiz razvoja podzeti ukrepi usmerjeni predvsem na omejevanje investicijske potrošnje, na spremembo strukture investicij in na povečanje deleža osebne potrošnje v skupni potrošnji.

Ukrepi, ki so bili podzeti za omejitev investicijske potrošnje, so bili usmerjeni predvsem na spoštovanje obstoječih zakonitih predpisov o investicijski gradnji, za zagotovitev tehnične dokumentacije in potrebnih finančnih sredstev za dokončanje začelih investicij. Po pregledih, ki so jih pri gradbenih podjetjih in investitorjih izvršile v mesecu maju in juniju služba družbenega knjigovodstva in pristojne inšpekcije, so bile nezakonitosti v investicijski izgradnji v glavnem odpravljene. To pa še ni prispevalo k ekonomični selekciji investicij, ki naj bi zagotovila tudi manjši obseg investicijskih vlaganj. Zato so na tem področju nujno potrebni nadaljnji ukrepi, ki naj bi poleg zmanjšanja rasti investicijske potrošnje prispevali tudi k izboljšanju strukture v korist negospodarskih investicij.

V družbenem planu Socialistične republike Slovenije za leto 1964 je bilo predvideno, da bo v letošnjem letu porasla realna osebna potrošnja vsega prebivalstva v družbenem sektorju za približno 13 %. Razgibana družbeno-politična dejavnost, ki se je začela že ob začetku tega leta s prizadevanji za odpravo nizkih osebnih dohodkov, naj bi pospešila izboljšanje življenjske ravni prebivalstva. Osebnih dohodki v prvih osmih mesecih tega leta kažejo, da so delovne organizacije te smernice ekonomske politike že začele izvajati. V primerjavi s povprečnimi dohodki v prvih osmih mesecih lanskega leta so v istem obdobju letos realni osebni dohodki na zaposlenega v družbenem sektorju višji za okoli 16 %. Na tako visoko povečanje osebnih dohodkov v primerjavi z istim obdobjem lani je vplivala predvsem nizka začetna osnova osebnih dohodkov v prvih osmih mesecih lanskega leta. Če pa primerjamo letošnje osebne dohodke s povprečjem drugega polletja 1963, ugotovimo, da so ostali realni osebni dohodki na zaposlenega v družbenem sektorju na približno isti ravni. V družbenih službah pa se realni osebni dohodki letos sploh še niso povečali, oziroma močno zaostajajo za porastom v gospodarstvu, tako da računamo z znatno manjšim povprečnim letnim povečanjem kot na področju gospodarstva. Da bi lahko zagotovili do konca tega leta predvideno povečanje realnih dohodkov, bi bilo potrebno zagotoviti ob nadaljnji rasti nominalnih osebnih dohodkov stabilnejše tržišče in večji fizični obseg proizvodnje; z družbeno kontrolo cen pa onemogočiti poskuse neupravičenega zviševanja cen. V prvih osmih mesecih so se namreč življenjski stroški v primerjavi z lanskoletnim povprečjem povečali za 3 %. S takim gibanjem osebnih dohodkov zlasti v drugem polletju naj bi se v skladu

z intencijami gospodarske politike že letos spremenila delitev družbenega proizvoda v korist osebnih dohodkov.

Letos se je občutno znižalo število zaposlenih z nizkimi osebnimi dohodki. V letu 1963 je prejemale osebne dohodke do 25 000 dinarjev še 27 % vseh zaposlenih, do junija meseca tega leta pa se je odstotek teh zmanjšal na 7 %. Rast realnih osebnih dohodkov na zaposlenega bi bila večja, če ne bi bila dinamika zaposlovanja tako intenzivna. Težnja povečanja številnih zaposlenih, ki se je pojavila že konec lanskega leta, je značilna tudi za to leto. V primerjavi z istim obdobjem lanskega leta se je število zaposlenih povečalo v gospodarstvu za približno 7 %, v negospodarskih dejavnostih pa približno za 4,5 %. Hitro povečanje števila zaposlenih je v glavnem še vedno posledica premajhne preusmeritve na intenzivno gospodarjenje. Vendar pa so v mnogih industrijskih panogah zaposlili nove delavce ob uvajanju in izpopolnjevanje druge izmene. Naraščanje števila zaposlenih v letu 1964 je znatno močnejše, kot pa je bilo predvideno z družbenim planom. To velja za vse panoge gospodarstva, zlasti za gradbeništvo. Ker je predvsem porast števila zaposlenih povzročil povečanje proizvodnje, se je stopnja rasti produktivnosti v osmih mesecih tega leta v primerjavi z istim obdobjem lanskega leta gibala med 6 in 7 %. Ta porast pa je manjši od predvidevanj družbenega plana, ki je računal s povečanjem produktivnosti za okoli 9 %. Ekstenzivna politika zaposlovanja in v posledici tega neustrezna rast produktivnosti dela sta v veliki meri vplivali na počasno rast osebnega standarda proizvajalcev. Vse to bo zahtevalo, da gospodarske organizacije spremenijo sedanjo politiko zaposlovanja in se usmerijo na hitrejšo rast produktivnosti dela.

Na rast življenjske ravni je v določeni meri vplival razmeroma ugoden razvoj posameznih komunalnih dejavnosti in družbenih služb. Na področju stanovanjske graditve je bila že ob začetku leta in v prvih osmih mesecih v skladu z družbenim planom dosežena večja aktivnost kot v preteklem letu. Računamo, da se bo upošteva je ukrepe na področju investicijske potrošnje tak razvoj nadaljeval, tako da bo predviden obseg gradnje stanovanj v družbenem sektorju za leto 1964 izpolnjen. Največji problem na področju stanovanjske izgradnje je močno naraščanje cen: Na ta porast vpliva povpraševanje po gradbenih storitvah, ki je večje od razpoložljivih zmogljivosti gradbenih podjetij.

Ob teh ugotovitvah pa želim nekaj več povedati o izpolnitvi družbenega plana do 31. avgusta 1964 in o oceni za leto 1964 na področju zdravstvene službe.

Kadri: Za obravnavanje kadrovskih vprašanj v zdravstvu so nam na razpolago podatki, žal pa imamo kriterije za ocenjevanje precej nepopolne. Tudi v zdravstvenih kadrih prihajamo do podobnih ugotovitev, kot jih je pred kratkim prikazal Inštitut za sociologijo o kadrih v industriji, namreč, da vprašanje kadrov ni bilo sistematično proučeno in da imajo te ugotovitve že določene negativne posledice. Kadrovanje je čestokrat tako, da ne seže preko administrativnih opravil. To stanje je dediščina preteklega administrativnega upravljanja zdravstvene službe, se pa značilno navezuje na našo oceno samoupravljanje v zdravstvu, ki še ni ustvarilo učinkovitega vpliva na oblikovanje in preoblikovanje organizacije zdravstvene službe, ki je ustrezna razvoju zdravstvenega varstva in vsebini samoupravljanja.

Za učinkovito kadrovsko politiko moramo nujno določene predvideti bodoči razvoj zdravstvene mreže, ker bomo šele na ta način lahko ugotovili, ko-

liko kadrov in kakšne kadre potrebuje naša zdravstvena služba. Za prihodnje leto načrtujemo mrežo zdravstvenih zavodov, dotlej pa bomo naše kadrovske potrebe urejali in planirali na osnovi splošnih pokazateljev, kot je na primer število zdravnikov na 1000 prebivalcev in podobno, kar pa je seveda uporabljivo le za določene primere.

V okviru te analize ni bilo mogoče navesti podrobnejših podatkov in problematike, vendar se mi zdi pomembna ugotovitev, da se že pet let znižuje število zdravnikov splošne prakse. Tendenca upadanja relativnega in absolutnega števila zdravnikov splošne prakse je očitna in postaja stanje v praksi zaskrbljujoče. Dodajam še, da prikazuje primerjava števila zdravnikov splošne prakse med letom 1958 in letom 1963 negativen indeks 98, indeks naraščanja celotnega števila zdravnikov pa 116. Ali drugače povedano, da smo imeli leta 1958 643 zdravnikov splošne prakse in da smo jih imeli 1963. leta 626 ter da tudi letos ne moremo pričakovati bistvenega izboljšanja.

Investicijska vlaganja: V zvezi s potrebo po razširitvi zdravstvene službe so družbeno-politične skupnosti skupno s skladi socialnega zavarovanja in s sredstvi zdravstvenih zavodov financirale nadaljnjo izgradnjo zdravstvenih objektov, predvsem izgradnjo bolnišničnih kapacitet, izgradnjo objektov osnovne zdravstvene mreže, zdravilišč in lekarn. Izgradnja bolnišničnih kapacitet je zaostala za planskimi predvidevanji. Novo bolnišnico v Ljubljani še nismo pričeli graditi, ker še niso izdelani načrti in dokončno razčiščeni nekateri finančni problemi.

V letu 1964 pa so že, oziroma še bodo do konca leta dokončani naslednji objekti: bolnišnica za porodništvo in ginekologijo v Kranju; splošna bolnišnica v Novem mestu, ki bo imela oddelek za kirurgijo in pediatrijo; porodniški oddelki pri Zdravstvenem domu Kočevje; Splošna bolnišnica v Slovenj Gradcu, s kirurško-porodniškim oddelkom; Splošna bolnišnica v Mariboru — patološki inštitut; Splošna bolnišnica v Murski Soboti z okulističnim oddelkom; Splošna bolnišnica v Brežicah s pediatričnim oddelkom, nevropsihiatrični oddelek v Škofljici; Bolnišnica za TBC v Ormožu — rekonstrukcija kuhinje; Splošna bolnišnica Celje, kjer je dograjen »Gizelin« trakt za dermatološki oddelek, predvideva pa se dokončanje adaptacij infekcijskega oddelka. V Bolnišnici TBC Topolšičica je dokončan nov objekt »Planika«.

V gradnji pa so še naslednji objekti: Splošna bolnišnica v Trbovljah; Bolnišnica dr. Petra Držaja v Šiški — novi trakt Infekcijske klinike, ki pa letos še ne bo dograjen zaradi zavlačevanja obrtniških del in ker še niso bila zagotovljena sredstva za zunanjo ureditev; delna adaptacija stare klinike in nekterih drugih funkcionalnih prostorov. Pri splošni bolnišnici Maribor bodo začeli graditi nov blok interno-nevropsihiatričnega oddelka, Splošna bolnišnica Ptuj izdeluje načrte za razširitev, kakor tudi za izgradnjo zdravstvenega doma; Splošna bolnišnica Gorica bo pričela z gradnjo novega ginekološko-porodniškega in okulističnega oddelka z okoli 220 posteljami; Splošna bolnišnica Murska Sobota gradi nov pediatrični oddelek. Zdravilišča postopoma izgrajujemo v skladu s planskimi predvidevanji.

V tem letu bodo dograjeni objekti v Slatini Radenci, v Rogaški Slatini in v Dolenjskih Toplicah. Nadaljuje se tudi gradnja v Čateških toplicah in bodo pridobljene nove posteljne kapacitete in medicinsko-terapevtski prostori.

Lekarniška mreža se bo povečala in bodo v letu 1964 v prostorih zdravstvenih domov dograjene lekarne v Črnomlju, Ravnah in Žalcu. V gradnji pa so lekarne v Šiški, Kranju in Rušah. Razširitev osnovne zdravstvene mreže

poteka skladno s smernicami družbenega plana, tako da bodo v letu 1964 dograjeni sledeči ambulantno-poliklinični zavodi: Ljubljana-Polje, Rudnik, Bežigrad, Ravne, Radlje, Vuzenica, Žalec, Videm-Krško, obratna ambulanta Djuro Salaj v Vidmu in Zdravstveni dom v Tolminu.

V gradnji so zdravstveni domovi na Jesenicah, v Kočevju, Ivančni gorici, Hrastniku, Trebnjem, Domžalah, Kamniku, Vrhniki, Logatcu, Ljutomeru; potem obratne ambulante Elektro-kovine v Mariboru, Metalne v Mariboru, Marles v Mariboru, Impola v Slovenski Bistrici, zdravstveni postaji v Tezmem in v Rušah, ter zdravstveni dom v Slovenskih Konjicah.

Novo bolnišnico v Kopru, za katero obstoja vsa dokumentacija in katere pričetek gradnje je bil predviden v drugi polovici leta 1964, še niso pričeli graditi, ker še niso zagotovljena finančna sredstva. Tudi geriatrični center na Bokalcah še nismo pričeli graditi, ker še niso zagotovljena celotna sredstva in ker še ni popolne dokumentacije. Pričakujemo, da bo to našo nalogo mogoče realizirati proti koncu tega ali pa v začetku prihodnjega leta.

Za investicije v zdravstvu z vključeno enostavno reprodukcijo je bilo predvideno, da bomo porabili v letu 1964 približno 7 milijard in 100 milijonov din. Ker so se cene gradbenim storitvam v 1964. letu povečale, bi morala znašati predvidena investicijska potrošnja po tekočih cenah približno 9 milijard din. Dejanska poraba investicijskih sredstev pa bo v 1964. letu znašala predvidoma samo okoli 7 milijard din. Vzrok manjšega investiranja so ne pričete gradnje nove bolnišnice v Ljubljani in v Kopru ter nepravčasno izdelane gradbene dokumentacije. To je tudi razlog, da za gradnjo bolnišnične mreže, za katero je bilo predvideno dve tretjini vseh investicijskih sredstev, ne bodo porabljeni finančna sredstva v predvidenem razmerju. Zato bo treba v naslednjih letih finančna sredstva pospešeno vlagati v izgradnjo bolnišnic.

Služba sanitarne inšpekcije. Planirano zahtevo po učinkovitem odstranjevanju vzrokov okužb in bolezni, to je ureditev sanitarno-inšpekcijske službe, zadovoljivo uresničujemo. Do sedaj vedno insuficientna služba po strokovnih kadrih in po svojih intervencijah izgleda, da je premagala predvsem kadrovske težave in postaja odločujoč in vpliven faktor pri utrjevanju zdravja in zdravstvene zakonitosti. Ob tej pozitivni ugotovitvi pa je še vedno kritična zasedba zdravnikov-sanitarnih inšpektorjev. Teh ni, oziroma odhajata v pokoj še zadnja dva. To je problem, ki zasluži vso pozornost, zaradi česar bo potrebna večja materialna stimulacija teh zdravstvenih delavcev. Kot pozitivno ocenjujemo tudi tendenco ustanavljanja medobčinskih inšpekcij, čeprav uvajajo ponekod te organizacijske spremembe bolj z željo, da zmanjšajo število inšpektorjev, ne pa z namenom, da bi izboljšali to službo. Združevanje je v interesu boljšega kontakta in učinkovitejšega nastopa službe pozitivno in v določenih sanitarno inšpekcijskih mejah opravičljivo.

Sanitarno inšpekcijska služba bo morala poglobiti svoje delo skladno z zakonitimi določili, zlasti pri izvajanju sanitarnega nadzora nad ionizirajočim sevanjem v zdravstvu in industriji, nad proizvodnjo in prometom zdravil in strupov, nad prometnimi sredstvi, nad uvozom in prometom živil in predmetov splošne rabe, nad karantenskimi boleznimi in nad učnimi ter zdravstvenimi zavodi. Za izboljšanje službe bo potrebno v večji meri odvzemati vzorce živil, tako da bo predvidoma odvzeto vsaj 10 vzorcev na 1000 prebivalcev in ne tako kot je to urejeno danes, da jih odvezemamo komaj po dva. Zaradi vedno večjega onesnaženja voda in ozračja in s tem naraščanja nevarnosti za zdravje ljudi bo potrebno uvesti sistematičen nadzor nad onesnaženjen vodo in ozračja

in predlagati primerne ukrepe. Za zaščito pred nalezljivimi boleznimi, ki jih prenašajo živali in insekti, bo potrebno boljše organizirati enotno strokovno službo za dezinfekcijo, dezinsekcijo in deratizacijo.

Sklepanje pogodb in financiranje zdravstvene službe. Sklepanje pogodb med zdravstvenimi zavodi in komunalnimi zavodi za socialno zavarovanje kot formalna podlaga za financiranje zdravstvene službe je za tekoče leto zaključeno. Vendar se pri tem pojavlja določena problematika, ki vpliva na organizacijo in delovanje zdravstvene službe. Zato bodo še v tem letu potrebne intenzivne priprave za sklepanje pogodb v prihodnjem in naslednjih letih. Pri pripravah za sklepanje pogodb naj sodelujejo zdravstveni zavodi, skupnosti zdravstvenih zavodov, komunalne skupnosti socialnega zavarovanja in občinske skupščine, da bodo programi zdravstvenega varstva pravočasno in temeljito pripravljene. Ti programi kot prikaz zdravstvenega stanja na terenu predstavljajo podlago za sklepanje pogodb. Razmisliti bo treba o spremembah obstoječih predpisov, s katerimi bi zagotovili zdravstvenim zavodom formiranje obveznih in neobveznih skladov, ker so ti nujni za nadaljnjo materialno krepitev samoupravljanja v zdravstvu.

V zvezi s tem bo treba proučiti tudi način financiranja razširjene reprodukcije in način zagotavljanja potrebnih sredstev za izgradnjo ključnih objektov zdravstvene službe.

Samoupravljanje zdravstvenih zavodov. Samoupravljanje je prispevalo k uveljavitvi čim kvalitetnejšega zdravstvenega varstva. Podrobnejša analiza samoupravljanja in novega ekonomskega sistema pa nakazuje zaključek, da je bila resnično sproščena iniciativa zdravstvenih delavcev, in da je samoupravljanje doseglo širok razmah predvsem na področju ekonomskih odnosov, zaostajala pa so prizadevanja za izboljšanje organizacije zdravstvene službe.

Zaradi jasnosti moram še povedati, da je družbeni plan za leto 1964 na področju zdravstva predvideval naslednje osnovne smernice: preusmeritev na intenzivnejšo izgradnjo bolnišničnih zmogljivosti; na nadaljnjo izgradnjo in strokovno izpopolnitev delovnih mest zdravstvenih zavodov temeljnega varstva, ki so po sestavljenem konceptu že dosegli določene uspehe, utrjevanje in razvoj preventivnih zdravstvenih dejavnosti; skrb za povečanje in strokovno izpopolnjevanje zdravstvenih delavcev; organizacijsko utrditev zdravstvenih centrov, izpopolnjevanje zdravstvenega varstva kmetijskih proizvajalcev, utrjevanje sanitarno-inšpekcijske službe itd. Menim, da upravičeno lahko trdimo, da se je zdravstvena služba letos razvijala v glavnem v skladu s smernicami družbenega plana in da bo treba še letos, predvsem pa v prihodnjem letu usmeriti naša prizadevanja na rešitev vseh tistih vprašanj, ki otežujejo hitrejši razvoj zdravstvene službe, predvsem pa na odpravo vseh tistih vzrokov, ki zavirajo skladen razvoj. Zato bo treba analizirati program za razvoj mreže zdravstvenih zavodov in njihovo teritorialno razmestitev, kakor tudi preventivne transpozicije postelj, ter notranjih razmerij v posameznih bolnišnicah. Potrebno bo tudi proučiti sistem financiranja zdravstvene službe, samoupravljanje, sistem notranje delitve dohodka in razmerja med zdravstvenimi zavodi in socialnim zavarovanjem ter vprašanja normativov in standardov. Ugotoviti je treba vzroke, ki zavirajo hitrejšo preorientacijo zdravstvene službe k preventivni dejavnosti. Tu imam poleg ostalega v mislih tudi usposabljanje potrebnih kadrov, ureditev financiranja te dejavnosti in večje razumevanje socialnega zavarovanja za financiranje naštetih nujnih nalog, ki jih morajo opravljati

zavodi za zdravstveno varstvo. Predvsem pa bi bilo treba razširiti možnosti za oblikovanje skladov za raziskovalne naloge pri socialnem zavarovanju.

Zdravstveni centri bodo morali postati poleg vsega že povedanega boljši organizatorji zdravstvene službe in se po potrebi nasloniti tudi na vse ostale kadre, ki so sposobni pomagati. Prepričan sem, da imamo sposobne ljudi, ki bi lahko pomagali razrešiti marsikatera našeta nerešena vprašanja. Potrebno bi bilo v večji meri angažirati strokovna društva, predvsem pa slovensko zdravniško društvo in njegove sekcije, da pomagajo pri nadaljnjem razvoju zdravstvene službe in izpopolnjevanju sistema.

Analizirati bo treba sedanji način financiranja investicij v zdravstvu. Bojim se, da bo težko zbrati s sedanjim načinom financiranja investicij ustrežna finančna sredstva, kolikor jih sedaj orientacijsko predvidevamo za skladen razvoj zdravstvene službe s splošnim družbenim razvojem. Izgleda, da bo treba omogočiti najemanja ugodnejših kreditov z daljšimi odplačilnimi roki.

Omenim naj še, da povzročajo zdravstvenim zavodom precejšnje težave tudi nezadostna obratna sredstva, kljub temu da se poslužujejo vseh zakonitih možnosti za oblikovanje sredstev. Pri tem vprašanju se zopet pojavlja potreba po formiranju večjih skladov. Vprašanje pa je možno rešiti tudi z najemanjem večjih kreditov v te namene.

Kljub revalorizaciji osnovnih sredstev, amortizacija še vedno ne odigrava tiste vloge, kot bi jo morala za normalno obnavljanje. Postavlja se zahteva po ekonomski amortizaciji.

Tovarišice in tovariši poslanci! Na koncu predlagam, da razpravljate tudi o zaključkih in predlogih, navedenih v predloženi analizi in da predlagate rešitve, ki bi lahko pripomogle tudi k ustreznemu oblikovanju plana za leto 1965. Hvala lepa.

Predsednik dr. Ruža Šegedin: Poročilo odbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov ste prejeli in predlagam, da ga ne čitamo.

Pričenjam razpravo o analizi izpolnjevanja smernic družbenega plana v prvih osmih mesecih tega leta. Besedo ima tovariš dr. Adolf Drolc.

Dr. Adolf Drolc: Dovolite, da poročilo našega stalnega odbora nekoliko dopolnim in ga tudi pojasnim z nekaterimi konkretnimi podatki.

Iz poročila je razvidno, da je odbor za proučevanje zakonskih in drugih predlogov našega zbora analizo izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana za leto 1964, oziroma za obdobje do meseca avgusta tega leta ocenil, vsaj kar zadeva zdravstvo in socialno varstvo, kot pomanjkljivo, ker ne prikazuje vzrokov, zakaj določene naloge plana niso bile izpolnjene in ker ne predlaga ukrepov za uresničitev posameznih nalog. Odbor je bil mnenja, da je treba v prihodnje za tako analizo uporabiti primerno metodologijo in izboljšati informativno službo. Kakšna naj bi bila ta metodologija, v to se odbor ni spuščal, in to tudi ni bila njegova naloga! Mislim pa, da so za točno analizo nujno potrebni pravilno zbrani podatki in da je treba posvetiti prvenstveno skrb ravno zbiranju podatkov. Znano nam je, da je naša poročevalska služba precej pomanjkljiva, da še nimajo vsi, zlasti še občinski zdravstveni centri dobro organizirane statistične službe, oziroma da podatki, kakršne sedaj zbirajo, niso vselej uporabni za tako analizo. Ker se torej ne moremo v celoti nasloniti na redno poročevalsko službo, bi bilo nujno potrebno, da v bodoče

pred sestavljanjem podobnih analiz izvedemo o posameznih vprašanih ankete, ki se nanašajo na izvrševanje temeljnih smernic in nalog družbenega plana. Te ankete naj bi izvedel republiški zdravstveni center preko občinskih zdravstvenih centrov. Logično je, da bo uspela le tista anketa, v katero bodo zajeti vsi zavodi oziroma takrat, kadar bo tudi zbiranje podatkov pravilno izvedeno. Ti podatki bi se potem po principih statistične metodologije zbrali, uredili in analizirali, pri tem pa izluščili najbolj signifikantni. Ta, ki bi analiziral, bi moral temeljito poznati terenske razmere. V svoji presoji bi moral biti kritičen in logičen ter ne bi smel delati zaključkov na ne dovolj preverjenem, ali pomanjkljivem materialu. Vendar pa moramo priznati, da tudi v primeru, če bi uporabljali za ugotavljanje vzrokov določenega stanja najbolj popolno metodologijo, bi težko ugotovili kaj več, kot sedaj, ker je sam družbeni plan načelen in tudi za zdravstvo nakazuje le načelne smernice razvoja varstva in zdravstvene službe. Zato je bilo tudi zaradi tega vzroka nemogoče točno določiti uspeh ali neuspeh posameznih nalog.

Odbor je v razpravi še ugotovil, da so letos bila zagotovljena sredstva za predvidene gradnje, da pa dela počasi napredujejo, ker je tehnična dokumentacija pomanjkljiva, načrte pa celo med gradnjo samo spreminjajo. To velja za investicije v Ljubljani, kakor tudi za investicije povsod drugod v Sloveniji. Da bi te nepravilnosti odstranili, je odbor mnenja, da je treba nuditi zdravstvenim zavodom pri izdelavi tehnične dokumentacije večjo pomoč in je zato upravičena zahteva po obnovitvi projekтивne skupine pri Republiškem zavodu za zdravstveno varstvo. Odbor se ni spuščal v problem financiranja investicijske izgradnje. Ta problem je postal pereč z uveljavitvijo zakona o organizaciji in financiranju socialnega zavarovanja. Po tem zakonu morajo komunalni zavodi socialnega zavarovanja vsa razpoložljiva sredstva rentabilno nalagati na obresti pri banki, ali pa pod enakimi pogoji posojati nosilcem družbenih sredstev za investicije, s katerimi se izboljšuje zdravstveno varstvo. To pomeni, da komunalni zavodi nalagajo presežna in rezervna sredstva po 6 % obrestni meri v banke z namenom, da banke ta sredstva prvenstveno porabijo za investicije v zdravstvu. Taki krediti pa so za investicije v zdravstvu predragi in močno obremenjujejo višino anuitet. Če hočemo na primer v prihodnjih petih letih zagotoviti v Mariboru normalno zdravstveno varstvo, znašajo investicije približno 4 milijarde din. Če računamo, da bomo s pomočjo kreditov socialnega zavarovanja in družbeno-političnih skupnosti zagotoviti izgradnjo planiranih objektov, potem nastane vprašanje, kdo bo vračal te kredite, saj bi anuitete ob 30-letnem odplačilnem roku po 3 % obrestni meri znašale letno približno 240 milijonov dinarjev. Za rešitev tega vprašanja obstaja več variant. Po prvi osnovni varianti bi kot investitor nastopal občinski oziroma medobčinski zdravstveni investicijski sklad, ki bi tudi odplačeval anuitete. Sredstva tega sklada pa bi bilo treba povečati z večjim prilivom sredstev iz amortizacije, nikakor pa ne z zviševanjem odstotka soudeležbe, temveč prej z njegovim znižanjem. Bolj kot vse pa je treba uveljavljati princip vračanja amortizacije in izvedbo revalorizacije osnovnih sredstev. Nadalje bi morali zdravstveni investicijski sklad povečati vsaj do višine anuitet tudi s prispevki občinskih oziroma okrajnih skupščin, kakršno je pač območje zdravstvenih zavodov. Vprašanje pa je, ali so občinske skupščine sposobne zagotoviti iz svojih proračunskih sredstev tak prispevek?

Drug način investiranja bi bil preko bančnih sredstev, da komunalni zavodi socialnega zavarovanja oziroma politično-teritorialne skupnosti svoja razpo-

ložljiva sredstva vlagajo na rok, pri čemer banke v določenem obdobju samostojno razpolagajo s temi sredstvi, za odmeno pa se pojavlja banka nasproti zdravstvenim zavodom kot dolgoročni kreditor njihovih investicijskih potreb z nizko obrestno mero. Seveda pa je tudi ta način dokaj problematičen, kajti zdravstveni zavodi pri sedanjih predpisih težko prevzamejo nase bremena lastnih anuitet, ker je njihov letni finančni uspeh običajno odvisen od postavljenega plana, od realnega predračuna dohodkov in izdatkov, od razumevanja partnerja, ki odreja cene oskrbnega dne oziroma storitev, ali ki daje k temu soglasje. Priznati pa moramo, da je finančni uspeh zavoda odvisen velikokrat tudi od smotrnega gospodarjenja delovnega kolektiva. Skratka, finančni uspeh zdravstvenega zavoda je lahko odvisen od minimalnih sprememb navedenih faktorjev, enako pa je od tega lahko odvisna tudi končna izguba. To pa so lahko razlogi, zaradi katerih zdravstveni zavodi ne bi mogli izpolnjevati obveznosti do banke.

Naslednja varianta, za katero menim, da je še najbolj ustrezna, pa je varianta, po kateri bi bilo treba spremeniti oziroma odpraviti republiški odlok, ki prepoveduje vračunavanje obveznosti zdravstvenih zavodov v ceno oskrbnega dne oziroma storitev, kajti pri potrjenem in preverjenem programu investicij v zdravstvu in pri res doslednem delu ter izvajanju programa zdravstvenih centrov je dana vsa garancija, da bo obseg investicij realen in prilagojen resničnim potrebam posameznih območij. Višina in način vlaganja finančnih sredstev pa bosta preverjena od samoupravnih organov zdravstvenih zavodov, kajti investicije bodo direktno bremenile njihove sklade; skratka, vsaka nesmotrnost se bo odražala v končnem finančnem uspehu ali neuspehu zdravstvenega zavoda.

Tu bi želel poudariti še to, da je treba rezerve skladov invalidsko-pokojninskega zavarovanja, katerih naloga je dolgoročna, rentabilno nalagati. Ne moremo pa razumeti, da se mora sklade zdravstvenega zavarovanja nalagati po enako visokih obrestih kot sklade dolgoročnega zavarovanja. Presežki teh skladov bi morali biti naloženi pri čimbolj ugodnih pogojih za napredek zdravstvene službe. Zato menim, da je treba v tem smislu spremeniti predpise zakona o organizaciji in financiranju socialnega zavarovanja.

Glede kadrovskega vprašanja, za katerega analiza ugotavlja, da število diplomantov vseh profilov zaostaja za predvidevanji, pa poročilo odbora opozarja zlasti na problem občutnega pomanjkanja zdravnikov v temeljni zdravstveni službi. V to službo smo namreč v petih letih sprejeli 307 novih zdravnikov, izgubili pa smo jih 261, ker so odšli na specializacijo, tako da znaša dejanski prirastek samo 46 zdravnikov. Število zdravnikov specialistov se je v primerjavi s številom zdravnikov splošne prakse povečalo v tem času približno za petkrat. Menimo, da je deficitarnost specialistov v bolnišnicah že toliko premagana, da sedaj lahko sprejemamo na specializacijo zdravnike, ki imajo vsaj triletno izkušnje v ambulantno-dispanzerski službi. Tako določa zakon in je treba končno prenehati z ublaževanjem te dobe. Kljub temu, da se je na sejah odbora in zbora v preteklem letu precej razpravljalo in sprejemalo stališča o vprašanju deficitarnosti zobnih tehnikov in patronažnih sester, je v poročilu odbora ugotovljeno, da se iz analize ne da razbrati, kakšna so prizadevanja za ustanavljanje ustreznih šol v Mariboru. Zobotehnični kader je med vsemi tremi profili zobozdravstvene službe najbolj deficitaren in se bo stanje v prihodnjem obdobju še slabšalo. Za zobne terapevte imamo dve šoli in sicer v Ljubljani in Mariboru, ki sprejemata kandidate v neomejenem številu, za

zobotehnike pa le eno in to v Ljubljani, ki pa sprejme le zelo omejeno število kandidatov.

Znano je tudi, da se zobotehniki v precejšnji meri vpisujejo v višjo stomatološko šolo v Mariboru. Tako prihajamo do stanja, ko bomo imeli mnogo več zobnih terapevtov kot tehnikov. Na primer, na mariborskem območju pride na 10 terapevtov 7 tehnikov, in še to s pomočjo tistih, ki pridejo iz drugih republik.

Taka deficitarnost kadrov pa nujno vodi v monopoliziranje stroke z vsemi slabimi posledicami. Služba se v vedno večji meri odvija v nadurah. Diktirajo se osebni dohodki, ki so v povprečju mnogo večji od zaposlenih v drugih sorodnih službah in strokah. Odgovora na vprašanje, zakaj do ustanovitve te šole ni prišlo, nam analiza ni dala.

Podobno je z oddelkom za patronažne sestre, ki naj bi ga letošnjo jesen odprli pri Srednji medicinski šoli v Mariboru, ki ima na razpolago prostore in kadre. Čudi nas, da so približno pred dvema mesecema dobili zdravstveni zavodi obvestilo, da bo Višja šola za medicinske sestre Centralnega odbora Rdečega križa v Beogradu preusmerila svoj program v vzgojo patronažnih sester za potrebe vse države. Še bolj nas pa čudi, da so okrajni zdravstveni centri prijavljanje v to šolo tako toplo priporočali. Ker je šolnina na tej šoli letno zaenkrat 130 000 din, brez stroškov internata, ki se plačuje posebej, se vprašujemo, ali ne bi mogli sestre za naše slovenske razmere, ki se povsem razlikujejo od razmer v drugih območjih države, za ta denar usposabljanje doma.

Odbor je v poročilu poudaril tudi potrebo po zvišanju prispevka od bruto osebnih dohodkov za strokovno izpopolnjevanje od dosedanjega 1,5 % na 2,5 %, kakor je to urejeno v gospodarskih organizacijah. Ta sredstva so že sedaj v nekaterih zdravstvenih domovih premajhna, še manj pa bodo zadoščala tudi za kritje osebnih dohodkov stažistov in specializantov. Tako obrazložitev je namreč dal junija meseca letos zvezni sekretar za zdravstvo. Pred tem so stažisti in specializanti prejimali osebne dohodke iz rednega delovnega razmerja, kar smo imeli za docela pravilno, ker ti sklepajo pogodbe o rednem delovnem razmerju. Zakonska določila pa govorijo le o strokovnem izpopolnjevanju. Res pa je, da je to tolmačenje povsem pravilno, ker je plačevanje stažistov in specializantov iz sklada osebnih dohodkov v odnosu do ostalih delavcev zavoda in glede na princip delitve dohodka, v osnovi krivično. Smo pa mnenja, da bi ne smeli problem strokovnega izpopolnjevanja v zdravstvenih zavodih reševati samo skozi prizmo prispevka v višini 2,5 % od bruto osebnega dohodka, temveč še z drugimi določili, ki bi zagotovila neoviran strokovni dvig zdravstvenega kadra in smotno štipendiranje zlasti deficitarnih profilov. Temeljna zdravstvena služba, zlasti zdravstveni domovi so v tem pogledu precej prizadeti in so v neenakopravnem položaju z gospodarskimi organizacijami, ki imajo višji odstotek, pa sorazmerno manj potreb po strokovnem izpopolnjevanju kadrov; prav tako pa tudi v odnosu do bolnišnic, ki opravljajo v pretežni meri strokovno izpopolnjevanje kadrov iz temeljne zdravstvene službe. Stažisti in specializanti so v bolnišnicah v rednem delovnem razmerju, kar pomeni, da opravljajo vsa redna dela, kar še zlasti velja za specializante — plačujejo pa jih zdravstveni domovi.

Po informacijah, ki smo jih dobili, bo verjetno ta anomalija z zveznim predpisom v kratkem odpravljena in prispevek na izobraževanje kadrov izenačen s prispevkom, ki ga plačujejo tudi gospodarske organizacije.

Ob teh navedbah bi želel poudariti le še eno misel. Mnogokrat apeliramo na zavest nas zdravstvenih delavcev, zlasti takrat, kadar stvari v zdravstveni službi oziroma v varstvu ne gredo tako, kot naj bi šle. Teh pripomb pa bi lahko bilo veliko manj. Mislim, da je danes že skrajni čas, da kljub še vedno dokajšnji nejasnosti pri investiranju in težavah pri povečevanju in izpopolnjevanju kadra in sploh pri izboljševanju delovnih pogojev damo zdravstveni službi trdno materialno osnovo s trdnimi zakonskimi določili.

Poročilo tudi ugotavlja, da je delo zdravstvenih centrov prikazano v analizi v preveč lepi luči in da se kljub priporočilom Skupščine zdravstveni centri niso v tem času krepili niti organizacijsko niti kadrovske. Koliko te ugotovitve drže, bo pokazal jutrišnji posvet predstavnikov zdravstvenih zavodov, ki opravljajo funkcijo zdravstvenih centrov in ki ga je sklical Republiški zavod za zdravstveno varstvo, oziroma bo rezultate pokazalo poročilo, ki ga bo po okvirnem programu dela obravnaval naš zbor v novembru mesecu.

Glede sanitarno-inšpekcijske službe je odbor pri obdelavi analize, kakor tudi pri konkretnem obravnavanju te službe že letos spomladi ugotovil, da je ta služba insuficientna in to predvsem zaradi pomanjkanja kadrov in ustrezne organizacijske strukture. Bajе je v pripravi osnutek zakona o reorganizaciji sanitarne inšpekcije. Upamo, da bo sedanje stanje s tem vsaj nekoliko izboljšano.

V zvezi z izvajanjem družbenega plana v socialnem varstvu ugotavlja poročilo kot posebno značilnost, da prepočasi ustanavljamo centre za socialno delo. Od lanskoletnih 11 smo prišli letos na 13 oziroma na 14, kot je to popoldne poudarila tovarišica sekretarka. V preteklem letu je naš zbor sprejel priporočilo o ustanavljanju in delu teh centrov. V novembru mesecu bo prav to priporočilo ponovno obravnaval, kakor tudi priporočilo o zdravstvenih centrih.

Predsednik dr. Ruža Šegedin: Besedo ima tovarišica dr. Milica Gajšek.

Dr. Milica Gajšek: Želim povedati samo nekaj misli k predlogu, omenjenem v poročilu odbora o izpolnjevanju temeljnih smernic in nalog družbenega plana Socialistične republike Slovenije, ki govori o obveznem triletnem delu zdravnikov v osnovni zdravstveni službi pred pričetkom specializacije.

Na zadnjem zasedanju našega zbora je tovariš dekan medicinske fakultete obrazložil današnji status stažista. Status zdravnika-stažista ni urejen! Nekaj tednov ali mesecev dela na posameznih in to ne na vseh oddelkih bolnišnice, kjer ga uporabijo kot delovno silo ali pa celo v tem smislu ne. Tako izpopolnjevanje ne formira zdravnika, usposobljenega za delo v osnovni zdravstveni mreži. Ko zdravnik-stažist zaključi staž, ni zadosti usposobljen za delo, kakršnega mora opravljati na terenu. Če o tem razmišljamo, ugotovimo, da staž po sedanjih predpisih ne usposablja zdravnika za odgovorno delo na terenu. Ali ne bi kazalo napraviti nekaj korenitih sprememb in z republiškim dopolnilnim predpisom ustrezno urediti dopolnilno dobo izpopolnjevanja zdravnikov. Ta doba naj bi predstavljala tudi osnovo za specializacijo splošne medicine. Mislim, da bi takšen zdravnik, ki bi bil primerno usposobljen za delo na terenu, užival tudi večji ugled. Brez dvoma je delo terenskega zdravnika težje kot delo njegovega kolega v bolnici, ker mora v osnovni zdravstveni mreži običajno odločati hitro. Pri odločanju pa je sam in mora marsikdaj tudi sam izvršiti kakšen poseg, medtem ko so zdravniku v bolnišnici na razpolago številni pripomočki

in se pri odločanju lahko posvetuje z drugimi strokovnjaki. Zato mislim, da ni prav, če pošljemo po kratki dobi stažiranja mladega zdravnika nezadostno pripravljenega na najbolj odgovorno službeno mesto. Iz omenjenih vzrokov se ne morem strinjati s predlogom, da naj bi bil triletni staž mladega zdravnika v osnovni zdravstveni službi pogoj za specializacijo. Mislim, da takšen administrativen ukrep ne bi bil primeren. Zdravnik bi se pri delu v tej prehodni dobi v osnovni zdravstveni službi omejeval izključno le na strokovno področje, ne bi se pa poglobljal v osnovno nalogo splošnega zdravnika, in to je v skrb za ohranitev zdravja v svojem okolišu. Njegovo delo ne bi bilo usmerjeno na dolgoročno planiranje zdravstvene politike svojega območja in njegov stik z ljudmi bi bil le prehodni in kratkotrajen. To vsekakor ne ustvarja pri občanah ugodnega vzdušja. Na drugi strani pa vemo, da so s pričetkom izvajanja predpisa o triletni obvezni terenski službi nastopili objektivni in subjektivni zadržki. Težko je poslati zdravnico-mater z družino za tri leta izven svojega stalnega bivališča. Znano je tudi, da se je dalo predpisu kako drugače izogniti. Mislim, da bi se kadrovanje specialistov lahko izvedlo bolj kvalitetno in po bolj demokratičnih načelih s tesnim sodelovanjem zdravstvenih ustanov v okviru zdravstvenega centra. Specializacija za določeno stroko naj bo odobrena samo takrat, kadar obstaja za to resnična potreba glede na deficitarnost kadrov, na kapaciteto zdravstvenega zavoda in glede na delovna sredstva, ki so na razpolago. Res je, da je treba obravnavati vprašanje specializacije tudi z drugega zornega kota, v skladu s prilivom zdravniškega kadra in potreb v osnovni zdravstveni mreži. Kadar ne bo odobravanje specializacije tako liberalno, kot je sedaj, se bo sprostito tudi večje število zdravnikov za osnovno zdravstveno mrežo. Če bi bil kriterij za odobritev specializacije ostrejši, bi se ščasoma kadrovska izboljšala tudi osnovna zdravstvena mreža.

Predsednik dr. Ruža Šegedin: Prosim, želi še kdo razpravljati o tej analizi? (Ne javi se nihče.) Ta skromna razprava je deloma razumljiva zaradi tega, ker je naš zbor že na svojih prejšnjih zasedanjih večkrat razpravljal o problematiki zdravstva, ki je pravzaprav predmet tudi današnje razprave. Ko govorimo o izvajanju družbenega plana na področju zdravstvenega in socialnega varstva, ki ga je v decembru mesecu preteklega leta sprejela Skupščina in o katerem je dal tudi naš Socialno-zdravstveni zbor svoje mnenje, mislim, da moramo podpreti ugotovitve odbora in mnenje tovariša dr. Drolca. Gre za to, da se z analizo, ki nam jo je posredoval zavod za gospodarsko planiranje naše republike, ne moremo zadovoljiti, ker je preveč pomanjkljiva. Razumljivo je, da republiški družbeni plan ne more vsebovati konkretnih predlogov, katerih uresničitve bi bile izražene v številkah ali v kapacitetah bolnišnic itd. Še posebno težko je po občinah ugotavljati uresničevanje investicij, ki naj bi se na področju zdravstva izvajale v tekočem letu, zlasti zato, ker so večinoma te investicije dolgoročne, predvsem glede bolnišničnih kapacitet. Vendar pa je na drugi strani res, da nam analiza sploh ne prikazuje, kaj so družbeno-politične skupnosti, tako občine kot republika v tem obdobju sploh uresničile. Mislim, da je zlasti zaskrb-ljujoče stanje na področju socialnega varstva, kar je potrdila tudi današnja dopoldanska razprava, ko smo obravnavali otroško varstvo. Ugotovili smo, da področje socialnega varstva ni zaostajalo samo letos, ampak da močno zaostaja za porastom narodnega dohodka že več let. To ne velja samo za osebno potrošnjo v tej dejavnosti, ampak tudi za področje splošne potrošnje, pa predvsem za investicije. Nič manj ugodna situacija kot na področju otroškega varstva

pa ni na področju varstva starih ljudi, kar je prav tako ugotovil naš zbor že pred meseci, ko je obravnaval varstvo starih ljudi. Tedaj smo sprejeli tudi konkretne predloge, ki naj pospešijo uveljavljanje varstva starih ljudi. Kot pred dnevi na posvetu; ki ga je organiziral Republiški sekretariat za socialno varstvo, smo slišali tudi danes od predstavnika Izvršnega sveta, da z adaptacijo Bokalc, kjer bi ustanovili geriatrični in gerontološki center, še nismo pričeli. Z gradnjo pa verjetno še kaj kmalu ne bomo pričeli, ker ni sredstev, čeprav potrebna vsota ni velika. Ta institucija pa nam je potrebna, še posebno zaradi tega, ker bomo v njem šolali strokovnjake, ki jih za to področje še nimamo. Ugotovimo lahko le to, da naša povsem realna stališča in sklepi ne najdejo odziva pri tistih, ki so dolžni uresničevati tako načrtano politiko.

Ne želim razpravljati o kadrih, omeniti pa moram zdravnike, ki delajo v osnovni zdravstveni službi. Mislim, da bomo imeli na področju temeljne zdravstvene službe vedno več zdravnikov specialistov, ki jih izpuščamo iz vida takrat, ko govorimo o zdravnikih splošne prakse, kot nosilcih osnovne zdravstvene službe. Že danes imamo namreč v temeljni zdravstveni službi in tudi v obratnih ambulantah vedno več zdravnikov specialistov.

Naš Socialno-zdravstveni zbor bo kmalu razpravljal o kadrih v zdravstvu in socialnem varstvu. Mislim, da bomo morali do takrat razčistiti precej nejasnosti, ker so tudi mnenja nas poslancev o teh vprašanih različna. Socialno-zdravstveni zbor bi moral pri odrejanju bodoče kadrovske politike na področju zdravstva in socialnega varstva najprej razčistiti tista različna stališča, ki se pojavljajo med nami samimi.

Mislim, da so pravilne in umestne ugotovitve dr. Drolca, da je naša informativna služba pomanjkljiva, in da še nimamo izdelane ustrezne metodologije, po kateri bi lahko najbolj učinkovito ugotavljali, kako izvajamo družbeni plan.

Želi še kdo od poslancev razpravljati o tej analizi? (Ne javi se nihče.) Če ne, potem zaključujem razpravo, in prehajamo na 4. točko dnevnega reda, to je na verifikacijo poslanskega mandata.

K tej točki dnevnega reda ste prejeli poročilo mandatno-imunitetne komisije s predlogom sklepa o verifikaciji poslanskega mandata za dr. Ivana Amona, zdravnika specialista iz Maribora v 53. volilni enoti Maribor-Center I. Ker ste poročilo pravočasno prejeli, predlagam, da ga ne bomo.

Predlog sklepa o verifikaciji poslanskega mandata za poslanca 53. volilne enote Maribor-Center I dajem na glasovanje. Kdor je za predlagani sklep, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal glasovanja? (Nihče.)

Ugotavljam, da je Socialno-zdravstveni zbor verificiral mandat poslanca dr. Ivana Amona, katerega prosim, da se po končani seji zbora zgledi v sobi 86 v pritličju, da podpiše svečano izjavo.

Prehajamo na 5. točko dnevnega reda, to je na program dela zbora za obdobje do konca leta 1964.

Predlog programa zbora ste prejeli. Ustno obrazložitev pa bo dal predsednik odbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov dr. Adolf Drolc.

Dr. Adolf Drolc: Dovolite mi, da dam kratko obrazložitev k okvirnemu programu dela našega zbora za obdobje do konca tega leta. O tem programu je razpravljal odbor za proučevanje zakonskih in drugih predlogov

našega zbora in je upošteval najbolj aktualno problematiko s področij socialnega varstva, zdravstva, varstva otrok, kadrov v zdravstvu in socialnem varstvu, borcev NOB in preventivnega dela v zdravstvu in socialnem varstvu.

Nadalje zajema program analizo izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana do 31. avgusta 1964, razpravo o predlogu družbenega plana za leto 1965, o smernicah perspektivnega družbenega razvoja in perspektivnega razvoja socialnega varstva za obdobje 1964—1970, o čemer zbor mora razpravljati, kar smo pred sprejetjem družbenega plana za leto 1965 in pred sprejetjem 7-letnega plana družbenega razvoja.

Odbor je imel za potrebno, da zbor razpravlja tudi o tem, kako se izvajajo njegova priporočila o ustanavljanju in delu zdravstvenih centrov in centrov za socialno delo. K programu pa je bilo treba zajeti še analizo instrumentov financiranja socialnega zavarovanja v tem letu in analizo predloga novih instrumentov za leto 1965, kar sodi v vsakoletni program dela zbora. Razen tega bo zbor razpravljal še o nekaterih zakonskih predlogih, ki jih bo predložil Izvršni svet in niso vsebovane v predlaganem okvirnem programu.

Odbor je uskladil program dela zbora s programom Izvršnega sveta in republiških sekretariatov za socialno varstvo in za zdravstvo. Okvirni program predvideva obravnavanje posameznih tem po mesecih, vendar je treba poudariti, da je ta časovna razmejitev le orientacijska, ker lahko nastanejo določene spremembe zaradi zamude pri posredovanju ustreznega gradiva. Ne glede na to, če bo okvirni program sploh mogoče realizirati v celoti ali ne, je smatral odbor za potrebno, da z njim vnaprej seznanijo poslance, da bodo lahko čimbolj proučili posamezno problematiko v svojih volilnih območjih in tako čimbolj aktivno sodelovali pri obravnavanju posameznih vprašanj na sejah zbora.

Predsednik dr. Ruža Šegedin: Slišali ste obrazložitev predsednika stalnega odbora našega zbora in pričujem razpravo o predlogu okvirnega programa našega zbora do konca letošnjega leta. Ima kdo od poslancev kakšno pripombo ali pa morda želi predlagati kako drugo tematiko, ki naj bi jo zbor še letos obravnaval. Želi morda kdo dopolniti ali spremeniti program? Izgleda, da se vsi poslanci s predlogom strinjajo.

Želim podčrtati še tisti del izvajanja poslanca tovariša dr. Drolca, ko je govoril o tem, da naj bi vam seznanitev s programom služila tudi tako, da bi se pravočasno lahko seznanili z ustrežno problematiko na svojih delovnih področjih.

Podpiram tudi tiste besede tovariša dr. Drolca, ki se nanašajo na spremljanje izvajanja stališč in sklepov našega zbora.

Že današnja dopoldanska razprava je ugotovila, da kljub temu, da je prejšnja Ljudska skupščina pred tremi leti že obravnavala otroško varstvo na tem področju, ni bilo storjenega nobenega bistvenega napredka. Poleg pomanjkanja materialnih pogojev za razvoj otroškega varstva je bilo danes ugotovljeno, da je vzrok takemu stanju tudi v premajhni zavzetosti subjektivnih sil do reševanja teh problemov. Isto poudarjam tudi sedaj, da je za uresničevanje stališč, ki jih sprejema naš zbor, oziroma skupščina, izrednega pomena tudi zavzetost in sodelovanje nas poslancev pri operativnem uresničevanju stališč v občinskih skupščinah oziroma v ustreznih delovnih organizacijah, kjer delamo. Mislim, da moramo biti poslanci tista močna subjektivna sila, ki se mora spoprijeti s tistimi, katerih stališča niso v skladu s celotnim družbenim razvojem.

Zato naj vam ta okvirni program ne služi samo za orientacijo, da se boste pravočasno seznanjali s problematiko, ampak hkrati tudi za to, da se boste lahko v večji meri angažirali pri neposrednem uresničevanju stališč in sklepov, ki jih naš Socialno-zdravstveni zbor sprejema. Sicer bomo kmalu, če že ne letos, pa vsaj prihodnje leto, znova ugotavljali, da pristojni faktorji naših stališč in sklepov ne uresničujejo.

Prehajamo na 6. točko dnevnega reda, to je na poslanska vprašanja.

Dodatno ste prejeli pismeno vprašanje poslanke Jožice Suhadolnik in zato mislim, da ni potrebno, da ga prečitam. Na vprašanje bo odgovoril republiški sekretar za zdravstvo Stane Šelih.

Stane Šelih: Na vprašanje tovarišice Jožice Suhadolnik, glede razdeljevanja deviznih sredstev za nabavo zdravil dajem naslednje pojasnilo:

Uvozno grosistično podjetje »Kemofarmacija« pripravi vsako leto osnutek predloga za uvoz zdravil, kateremu so osnova specificirani zahtevki, ki mu jih predložijo zdravstveni zavodi. Ta predlog predloži uvoznik najprej v pregled posebni strokovni komisiji in ga nato dopoljenega oziroma korigiranega s strani strokovnjakov predloži s podrobno obrazložitvijo v odobritev upravi za farmacevtsko službo in medicinsko preskrbo v Beogradu. Ker pa se mora zaradi pomanjkanja deviznih sredstev in zaradi pogostih sprememb v registraciji zdravil iz uvoza zaradi zadovoljitve potreb z zdravili domače proizvodnje, ki imajo enake ali podobne učinke ali zaradi možnosti uvoza iz vzhodnih držav prvotni predlog večkrat revidirati, izpadejo pogosto tudi zdravila, ki si jih želi naša zdravstvena služba. Največje pomanjkanje opažamo pri splošnih, standardnih zdravilih. Teh zdravil ne uvažamo v zadostni količini in v zadostnem asortimaju, ker ni deviznih sredstev. Pri tem pa bi bilo potrebno omeniti, da so primeri, ko lekarniška služba razpolaga z zdravili, ki po kvaliteti povsem ustrezajo zdravljenju določene bolezni, pa so ta samo v drugačni obliki, na primer v tekočem stanju namesto v tabletah, vendar pa se jih bolniki iz raznih nepravilnih razlogov ne želijo posluževati zaradi navadno bolj komplicirane aplikacije itd. Končno naj poudarim, da pa vsè te omejitve odpadejo, kadar gre za utemeljen, dokumentiran zahtevek posameznih klinik ali celo privatnika. To so specialna zdravila, ki sicer niso registrirana kot uvozni artikel, so pa življenjsko nujna. Uprava, ki razdeljuje devizna sredstva, v takih primerih ne dela nobenih ovir in odobri zahtevana devizna sredstva za uvoz specialnih zdravil, seveda le v omejeni količini. Kolikor nam je znano, so bile takšne izredne potrebe klinik po asortimaju in količini zdravil skoraj v celoti krite. Za nabavo specialnih zdravil, ki naj bi jih zaradi življenjske nujnosti uvozili privatno za posameznike, pa izdelava predlog zavoda za socialno zavarovanje, ki da tudi devizna sredstva za nakup zdravil.

Glede deviznih sredstev za ostale potrebe zdravstvene službe za potrošni material, za instrumentarij in opremo pa je stanje naslednje:

Na osnovi zahtevkov zdravstvenih zavodov, ki nam jih predlože, ko poprej obveste naš sekretariat zaradi sestavitve plana deviznih potreb za naslednje leto, pošljemo skupen predlog s točno specifikacijo sekretariatu za proračun in občo upravo. Ker pa so potrebe mnogo večje od razpoložljivih deviznih sredstev, izdelava posebna komisija republiškega sekretariata na osnovi odobrenih sredstev prioriteto listo. Najprej zagotovimo celotni zdravstveni službi najnujnejši po-

trošni material. Od te postavke je v letu 1964 dobilo zobozdravstvo 30 %, ostali zdravstveni zavodi pa 70 % deviznih sredstev. Nato zagotovimo najnujnejši instrumentarij in nadomestne dele; aparature pa le v primerih, ko zaradi iztrošenosti starih ali pa zaradi kakih drugih objektivnih razlogov ne moremo zagotoviti ustrezne domače aparature. V komisiji, ki sestavlja prioritetno listo, sodelujejo zdravstveni delavci z raznih področij, razen teh pa še predstavniki podjetij, ki oskrbujejo zdravstveno službo, kot so Kemofarmacija, Sanolabor, Dental itd.

Na vprašanje, zakaj so ostale republike boljše založene z uvoznim materialom kot Slovenija, menimo, da je odgovor podan že v samem vprašanju poslanke. Mreža zobozdravstvene službe je najbolj razširjena v Sloveniji, medtem pa devizna sredstva, ki jih zveza dodeljuje posameznim republikam, niso usklajena s potrebami posameznih republik. Prav sedaj se pripravljajo razgovori, na katerih bodo verjetno ugotovili vzroke takega stanja na tržišču z zdravili in nakazali ustrezne rešitve.

Na koncu bi hotel povedati samo to, da so vzroki težav predvsem v tem, ker je nasploh premalo deviznih sredstev, zlasti pa za potrošni material. Bom navedel samo en primer. Potreb po potrošnem materialu in raznih aparaturah je v Sloveniji za preko 100 milijonov dinarjev. Za te namene pa je bilo dano komaj 16 milijonov dinarjev.

Stališče zveznih organov glede razdeljevanja deviznih sredstev je naslednje. Podjetja, ki so zadolžena za uvoz zdravil, naj bi dobila toliko deviznih sredstev, kolikor jih je potrebnih za oskrbo zdravstvene mreže s potrebnimi zdravili. Izgleda pa, da sedanji ključ, ki ga uporablja Zvezna uprava pri dodeljevanju deviznih kvot, ne ustreza našim potrebam.

Predsednik dr. Ruža Šegedin: Ali se poslanka Suhadolnik zadovoljuje z odgovorom?

Jožica Suhadolnik: V celoti ne. Med več vprašanji sem postavila tudi vprašanje, zakaj ni možno, da bi si lahko zdravstveni domovi oziroma bolnišnice same nabavljale devizna sredstva, zato ker ne drži trditev, da ni ovir, kadar je nujno treba nabaviti kakšno posebno zdravilo. Imeli smo primer, ko je šlo za življenje otroka, pa nismo nikjer mogli dobiti potrebnega zdravila niti pri Kemofarmaciji, niti kje drugje, skratka nikjer v Sloveniji. Stvar je šla potem tako daleč, da so zdravniki kolegi iz Avstrije poklonili zdravilo, da so lahko rešili otroka. Zdravniki so se pri nas zanimali za to zdravilo, vendar jim ga niso zagotovili. Zaradi tega je prišlo do tega poslanskega vprašanja. Menim pa, da je možno najti rešitev, ker vem, da imamo izvozna podjetja, ki razpolagajo z devizami in ki jih lahko odstopijo drugim gospodarskim organizacijam. Vprašujem se, zakaj ni možnost odkupa deviznih sredstev dana tudi zdravstvenim organizacijam, ki so prav tako gospodarske organizacije. Zdravstvene organizacije bi namreč odkupovale devizna sredstva za nabavo takih res nujnih zdravil. Znano je, da lahko gospodarske organizacije trošijo devizna sredstva za nabavo zdravil za živali, ne smejo pa trošiti teh sredstev za nabavo specialnih zdravil za ljudi.

Predsednik dr. Ruža Šegedin: Ali lahko predstavnik Izvršnega sveta takoj odgovori na obrazloženo vprašanje?

Stane Šelih: Kolikor mi je sedaj možno, bom takoj odgovoril na vprašanje. Zaradi pomanjkanja deviznih sredstev, oziroma bolje rečeno, zaradi zalog, ki bi jih mi morali imeti za redno preskrbo zdravstvene službe, bi verjetno morali imeti toliko deviznih sredstev, da bi lahko imeli zalogo vsaj za en mesec. Če pa bi ta majhna sredstva razdelili po zdravstvenih zavodih, se bojim, da bi nastala še težja situacija, kot je danes. Mislím, da se bo pri današnji domači proizvodnji in kvoti deviznih sredstev, ki jo imamo za te namene, še vedno dogajalo, da bomo potrebovali take pomoči. To se bo dogajalo tudi zaradi tega, ker vodimo določeno politiko tudi pri zdravilih, in sicer tako, da bi se čimbolj razvila domača proizvodnja zdravil in da bi uvažali res samo tista zdravila, ki jih je mogoče proizvesti doma. Delitev deviznih sredstev je po mojem mnenju zelo težko izvesti in tudi ne vem, kaj bi nam ta delitev prinesla? Pred nekaj dnevi smo imeli primer, da je neka beograjska klinika iskala preko radia določeno zdravilo. Zdravilo je prišlo najprej v Ljubljano in smo ga šele od tu posredovali tej ustanovi, ki je zdravilo iskala. To se pravi, da je povsod v Jugoslaviji enak problem. Zaradi nekaj takih primerov smo dogovorjeni s Kemofarmacijo v Ljubljani, da bo z razpoložljivimi sredstvi preskrbovala zdravstveno službo. Menim, da je zdravstvena služba do sedaj redno dobila zdravila, ki jih je zahtevala. Kemofarmacija je zadolžena, da odobri devizna sredstva tudi za posebno zdravilo in da ga po potrebi uvozi v najkrajšem možnem času. Ni pa na razpolago toliko deviznih sredstev, da bi Kemofarmacija v Ljubljani imela lahko na zalogi celoten asortiment zdravil in to tudi takih, ki niso registrirana, ali pa jih uporabljajo samo klinike. Zagotovljeno pa je, da kjer koli se bo v Sloveniji pojavila v zdravstvenih domovih potreba po nabavi nujnega zdravila, bo Kemofarmacija takim zahtevam ugodila. Tako smo dogovorjeni zaradi tega, ker nam je prvi interes zdravje človeka, za katerega moramo storiti vse, kar je v naših močeh. Pri sedanjih pogojih je po mojem mnenju taka ureditev edino realna. Vse druge rešitve bi zadevo samo še zaostriale. Če razdelimo devizna sredstva po zdravstvenih zavodih ali lekarnah, bo še težje, ker je že danes premajhna zaloga problem in ne vemo, v katerem zdravstvenem zavodu ali lekarni v Sloveniji naj iščemo neko zdravilo. Zato menim, da je edina rešitev v tem, kot sem že povedal, da so pri Kemofarmaciji deponirana devizna sredstva, ki se ne razdele do konca leta zato, da lahko Kemofarmacija intervenira v vseh takih primerih, kjer nastanejo težave. Kolikor predstavlja to problem, bomo zdravstvene zavode o tem obvestili, da bodo vedele, kam naj se v takih primerih obrnejo.

Predsednik dr. Ruža Šegedin: Ali se tovarišica poslanka zadovolji z dodatno obrazložitvijo?

Jožica Suhadolnik: Verjetno je bilo vprašanje premalo jasno, zato ker se mi zdi, da se še vedno nismo razumeli. Nikakor se ne zavzemam za to, da bi morali dodeljena devizna sredstva za nabavo zdravil razdeljevati posameznim zavodom. To bi bilo docela nesmiselno. Hočem poudariti neko drugo stvar, in sicer to, da imajo izvozne gospodarske organizacije večkrat na razpolago devizna sredstva, ki jih lahko odstopijo, vendar tega ne smejo, če gre za nabavo zdravil. Zato sem predlagala, če bi se dalo iz humanih razlogov ta določila z zakonskimi predpisi tako spremeniti, da bi si v določenih primerih kot ostale gospodarske organizacije lahko tudi zdravstveni zavodi nabavili devizna sredstva.

Stane Šelih: Sedaj mi je jasno, v čem je smisel vprašanja. Vi tu mislite na retencijsko kvoto, ki se formira pri gospodarskih organizacijah. Glede tega pa seveda težko dajem kak odgovor, ker je to stvar drugih resorjev. Lahko samo obljubim, da bomo to vprašanje proučili in vam posredovali odgovor.

Predsednik dr. Ruža Šegedin: Želi morda še kdo od poslancev staviti kakšno vprašanje. (Ne.)

Če ne, potem je dnevni red seje izčrpan in zaključujem 9. sejo Socialno-zdravstvenega zbora.

(Seja je bila zaključena ob 17.30.)

ORGANIZACIJSKO - POLITIČNI ZBOR

13. seja

(28. septembra 1964)

Predsedoval: Janez Hočevar, predsednik
Organizacijsko-političnega zbora

Začetek seje ob 9.05.

Predsednik Janez Hočevar: Tovarišice in tovariši poslanci! Pričenjam 13. sejo Organizacijsko-političnega zbora Skupščine Socialistične republike Slovenije.

Svojo odsotnost so opravičili poslanci: inž. Vitja Rode, Stane Bizjak, Aleksander Ziccardi, inž. Marija Vičar in Jolanda Kos. Ugotavljam, da je zbor sklepčen.

Seji prisostvujeta predstavnika Izvršnega sveta dr. Pavle Rozman, republiški sekretar za proračun in občo upravo ter dr. Branko Premrou, republiški sekretar za zakonodajo in organizacijo.

Seji prisostvujejo še: inž. Marko Bulc, predsednik Stalne konference mest Jugoslavije in predsednik Okrajne skupščine Ljubljana, Jože Ciglar, predstavnik Glavnega odbora SZDL Slovenije, Ivo Majdič, predstavnik Okrajnega odbora SZDL Ljubljana, Bojan Kardelj, glavni urednik časopisa »Občan« in še nekateri drugi gostje.

Za današnjo sejo zbora predlagam naslednji dnevni red:

1. odobritev zapisnika 12. seje Organizacijsko-političnega zbora;
2. razprava o problematiki medobčinskega sodelovanja;
3. obravnava in sklepanje o predlogu zakona o spremembi zakona o območjih okrajev in občin v Socialistični republiki Sloveniji;
4. verifikacija poslanskega mandata.

Ali ima kdo kakšen drug predlog? (Nihče.) Ima kdo kakšen spreminjevalni ali dopolnilni predlog? (Nihče.) Ugotavljam, da je predlagani dnevni red sprejet. Navzoče prosim, da se kot običajno prijavijo k razpravi z listkom.

Prehajamo na 1. točko dnevnega reda. Zapisnik 12. seje našega zbora ste prejeli skupaj z vabilom na to sejo. Ali ima kdo kake pripombe k zapisniku? (Nihče.) Želi kdo predlagati kako spremembo ali dopolnitev? (Nihče.) Ugotavljam, da je zapisnik odobren.

Prehajamo na 2. točko dnevnega reda, to je na razpravo o problematiki medobčinskega sodelovanja.

Gradivo k tej točki dnevnega reda je na zaprosilo našega zbora Skupščini SR Slovenije predložil Republiški sekretariat za proračun in občo upravo.

S problemi medobčinskega sodelovanja smo se v delu našega zbora že večkrat srečali in to ob razpravah o občinskih statutih, o delu občinske uprave, o inšpekcijskih službah in tudi o službi pravne pomoči. Ugotovili smo, da je medsebojno sodelovanje občin pri izvajanju skupnih nalog družbeno potrebno, saj je ideja o medobčinskem sodelovanju postala ustavno načelo, ki dobiva polno vsebino prav ob spoštovanju načela, da je občina temeljna družbeno-politična skupnost z ustavno zagotovljenimi pravicami in dolžnostmi. Vendar pa so se v praksi poleg primerov uspešnega sodelovanja občin na številnih področjih pokazale tudi objektivne in subjektivne ovire, ki povzročajo težave v razvoju medobčinskega sodelovanja. Zato je odbor sklenil, da o teh problemih posebej razpravlja in tako prispeva svoj delež k odstranjevanju ovir na poti medobčinskega sodelovanja.

Kot je razvidno iz poročila Republiškega sekretariata za proračun in občo upravo, bo predmet današnje razprave sodelovanje občin predvsem na področju uprave in družbenih služb. Menim, da je bila pravilna odločitev našega odbora, ki je proučeval ta vprašanja, da ne razpravljamo o sodelovanju občin na področju gospodarstva, kajti gospodarska integracija ni identična s pojmom medobčinskega sodelovanja. Integracijski procesi v gospodarstvu se razvijajo po ekonomskih zakonih in so predvsem stvar zainteresiranih proizvajalcev in gospodarskih organizacij. Če kje, potem je prav na tem področju nujno, da se ekonomika osvobaja političnega vmešavanja.

V zvezi z našo razpravo bi rad omenil tudi prizadevanja Stalne konference mest Jugoslavije, ki je dala s svojim letošnjim posvetovanjem v Sarajevu koristen prispevek k nadaljnjemu razvoju medobčinskega sodelovanja.

Prosim republiškega sekretarja za proračun in občo upravo dr. Pavla Rozmana, da da še ustno obrazložitev.

Dr. Pavle Rozman: Tovarišice in tovariši poslanci! Ko navajam te kratke uvodne misli k razpravi o tako pomembni temi kot je medobčinsko sodelovanje, mi dovolite, da se najprej nekoliko zadržim pri vprašanjih, ki zadevajo razmerje med komunalnim sistemom in sodelovanjem občin, ter poskušam na kratko osvetliti vlogo medobčinskega sodelovanja v komunalnem sistemu. Gre namreč za vprašanje, ali je v političnem sistemu, v katerem razvijamo samostojnost in samoupravnost občin kot geografsko, gospodarsko in družbeno-političnih zaokroženih teritorialnih skupnostih, medobčinsko sodelovanje združljivo z vse večjo samostojnostjo in avtonomijo občin, ali pa tako sodelovanje to samostojnost morda v neki meri omejuje. In dalje, ali gre pri sodelovanju med občinami morda za prehod družbeni pojav ali pa za nekaj trajno koristnega in zato za naš socialistični razvoj nujnega in potrebnega.

Glede vprašanja, ali je medobčinsko sodelovanje združljivo s samostojnostjo občin in z našim komunalnim sistemom, lahko ugotovimo, da se je potreba po medobčinskem sodelovanju rodila tako rekoč hkrati s komunalnim sistemom in je nato naraščala hkrati z rastjo občin in z njihovo vse večjo vlogo v tem sistemu. Ko smo leta 1955 uvedli komunalni sistem, smo pričeli premišljeno, načrtno in dosledno razvijati in utrjevati občine kot osnovo tega sistema. Občine so postopoma postale osnovni nosilec družbeno-političnih in ekonomskih funkcij,

ter s tem našega socialističnega razvoja. V tem času, deloma pa tudi že poprej, ugotavljamo vrsto oblik medobčinskega sodelovanja. V letu 1963 je dobila samostojnost in samoupravnost občin svojo nadaljnjo pravno afirmacijo tudi v novi ustavi, hkrati pa je v isti ustavi našlo svoje mesto tudi medobčinsko sodelovanje. Ustava namreč v 89. členu določa — v mislih imam ustavo Socialistične republike Slovenije — da občine pri uresničevanju svojih nalog med seboj sodelujejo in v ta namen ustanavljajo skupne organe in organizacije, združujejo sredstva, izmenjujejo izkušnje, organizirajo skupne akcije in druge oblike medsebojne pomoči in sodelovanja. Če imamo tedaj pred očmi obe omenjeni ustavni načeli, potem lahko zaključimo, da v duhu ustave in njenih načel ni poudarjena le samostojnost in samoupravnost občin, marveč gre tudi za to, da se občinam pripadajoče funkcije in naloge uresničujejo čimbolje, na kar najbolj ekonomičen in učinkovit način, z najracionalnejšo uporabo sredstev in kadrov. V tem in ne le v povečanih pristojnostih in avtonomiji je resnični napredek občin in komunalnega sistema. Pri odločanju o tem ali naj se določena naloga občine uresničuje v občinskem ali medobčinskem merilu, pa je odločilen interes občanov. V njihovem interesu je dobro organizirana služba, ki omogoča kvalitetno delo. Zato tudi ne more biti v nasprotju z interesi občanov, če občina sodeluje z drugimi občinami zaradi boljšega uresničevanja svojih nalog, če teh sama ne more opraviti oziroma je njihovo skupno uresničevanje bolj kvalitetno in tako bolj zadovoljuje občane. Kaže, da je treba kar potrditi mnenjem nekaterih občin, da je boljša in za občane koristnejša dobro organizirana ter kvalitetna služba, čeprav morda nekoliko oddaljena od njih, kot pa slaba in občanom nekoliko bližja.

Kakor sem že navedel, se je potreba po medobčinskem sodelovanju rodila obenem s komunalnim sistemom in je naraščala hkrati z rastjo občin in z njihovo vse večjo vlogo v tem sistemu. Ko pa je dobila samostojnost in samoupravnost občine svojo pravno potrditev tudi v ustavi, ter so občine dobile politično in ekonomsko podobo komune, je v isti ustavi našlo svoje mesto tudi medobčinsko sodelovanje. Iz tega izhaja sklep, da medobčinska sodelovanja ne moremo ločiti od komunalnega sistema in ga obravnavati kot poseben družbeni pojav, ker je medobčinsko sodelovanje v njegovem današnjem pomenu rodil prav ta sistem, ga razvil do sedanjega obsega in oblik in ga bo nadalje razvijal kot nujnega spremljevalca, kateremu je zaradi tega treba posvetiti vso pozornost.

Kakor je na eni strani tvegana trditev, da se bo idealna komuna lahko zaprla v svoje teritorialne meje in ne bo potrebovala nobene pomoči in oblike sodelovanja pri uresničevanju svojih nalog, in kakor ne moremo v komunalnem razvoju natančno predvideti, kdaj bodo občine dosegle tisto stopnjo družbeno-politične in gospodarske razvitosti, ki jim bo v resnici fiziognomija pravnih komun, je prav tako težko reči, doklej bo potreba po medobčinskem sodelovanju naraščala, kdaj bo začela upadati in kdaj ter v kakšnem obsegu in oblikah bo dosegla svoj najmanjši obseg.

Menim, da o tem tudi ne kaže mnogo razmišljati. Prav gotovo je upravičeno trditi, da se noben družbeni organizem ne more uspešno razvijati brez sodelovanja z drugimi enakimi oziroma sorodnimi organizmi, kar velja tudi za sodelovanje občin danes in v bodoče. Tudi naša republiška in zvezna ustava določata fiziognomijo občin in njihovo medsebojno sodelovanje, ter je zato vsak lokalizem, vsako zapiranje v občinske meje in pristojnosti škodljivo, bojazen in razpravljanje o ogrožanju samostojnosti in samoupravnosti občin v

pogojih medobčinskega sodelovanja pa odveč. Medobčinsko sodelovanje moramo tedaj na današnji stopnji komunalnega razvoja obravnavati kot trajen družbeni pojav, kot nujnost in potrebo hitrejšega razvoja občin in njihove preobrazbe v prave socialistične komune. S tem bi odgovoril tudi na uvodoma omenjeno vprašanje, ali je medobčinsko sodelovanje smatrati kot prehodni družbeni pojav ali pa gre za nekaj trajnega.

Kot sem že omenil, sega medobčinsko sodelovanje prav na začetek komunalnega sistema in se pojavlja med drugim že v prvih občinskih statutih. Nekatere oblike, na primer skupna posvetovanja in podobno, so obstojale sicer že prej, vendar o medobčinskem sodelovanju v današnjem pomenu pred letom 1955 ne moremo govoriti, ker so skoraj vse temeljne družbeno-politične in ekonomske funkcije pripadale okrajem. Misel o občinskem sodelovanju pri ustanavljanju skupnih medobčinskih služb pa je začela močneje prodirati šele v letu 1958, ob drugem večjem prenosu pristojnosti z okrajev na občine, posebno na področju inšpekcijskih služb. Pozneje je obseg sodelovanja naraščal iz leta v leto, zlasti še potem, ko so začeli okraji prenašati na občine ustanoviteljske pravice do nekaterih zavodov, čeprav številna prizadevanja v tej smeri niso vselej uspela.

Nov vzpon je doživelo medobčinsko sodelovanje po uveljavitvi novih ustavnih načel. Zlasti se je medobčinsko sodelovanje nato razvilo v inšpekcijskih službah, kejr so občine najbolj občutile organizacijske in kadrovske slabosti, ki so povzročale slabo učinkovitost teh služb. Zato so se v večjem obsegu začele ustanavljati posebne skupne inšpekcije. V nekaterih primerih pa so občine celo združile vse svoje inšpektorje v skupen oddelek za inšpekcijske službe, na primer v Beli krajini ali Zasavju. Iz izjav prizadetih občin izhaja, da vse te medobčinske inšpekcije sedaj bolje delajo in so učinkovitejše kot prej, kljub temu, da so številčno in strokovno še vedno razmeroma šibke.

Tako imamo danes že kar precej oblik medobčinskega sodelovanja, od skupnih posvetovanj, medobčinskih služb in združevanja sredstev pa do skupnih akcij in drugih oblik medsebojne pomoči ter sodelovanja, tako v upravi kot v družbenih službah. Vendar pa se z doseženim stanjem ne moremo zadovoljiti niti glede obsega sodelovanja niti glede njegove vsebine. Za sodelovanje so še številne možnosti, ki jih občine doslej še niso izkoristile ali pa ne dovolj.

Ne nameravam podrobno naštevati vseh teh možnosti. Želim pa ponovno omeniti inšpekcijske službe, kjer je kljub že doseženim uspehom še vedno premalo sodelovanja; dalje, skupne plansko-analitične službe oziroma skupno načrtovanje razvoja gospodarstva, zlasti v posameznih območjih z zelo podobno gospodarsko in družbeno problematiko; pa skupno načrtovanje mreže srednjih in strokovnih šol, zdravstvenih zavodov itd. Številne so možnosti sodelovanja tudi na področju zdravstvene preventive in na drugih področjih. Občine bi morale ugotoviti, katere občinske naloge se doslej niso uresničevale in poiskati vzroke za to. Prav tako bi občine morale dognati, katere njihove naloge se niso izvajale dovolj učinkovito oziroma kvalitetno, ter tako niso zadovoljile potreb občine oziroma njenih občanov. Pristojni organi in republiški organi bi morali dajati občinam pri teh analizah zelo konkretno in neposredno pomoč, jih spodbujati k takim analizam in jim tudi sami posredovati svoje ugotovitve in izkušnje drugih občin. Na podlagi teh analiz bi občine brez dvoma še bolj spoznale koristnost medobčinskega sodelovanja in bi izvrševanje tistih svojih nalog, ki jih niso uresničevale ali pa so jih izvajale le delno ter tiste svoje službe, ki slabo uspevajo, organizirale v medsebojnem sodelovanju. Spoznale bi, da z

enakimi izdatki za te službe dobijo od njih več kot prejemaajo sedaj, seveda pod pogojem, da se pravilno uredijo razmerja med sodelujočimi občinami ter razmerja med njimi in njihovimi skupnimi službami oziroma zavodi.

Za dosedanji razvoj medobčinskega sodelovanja je značilno, da se je to razvijalo predvsem tam, kjer so slabi materialni in kadrovski pogoji občine silili v tako sodelovanje. Nismo pa še našli poti v medobčinsko sodelovanje zgolj z namenom, da bi s takim sodelovanjem zboljšali že obstoječe službe, dosegli boljšo kakovost njihovega dela, zboljšali organizacijo in tehnično opremljenost služb, ustvarili boljše pogoje za delo ter dosegli splošen napredek posameznih služb. Ne glede na to, da tudi medobčinskemu sodelovanju »v sili« ni moč oporekati velikega pomena in koristnosti za funkcionalnost, razvoj in napredek občin in da bodo tudi v bodoče še nekaj časa prevladovali taki nagibi in razlogi medobčinskega sodelovanja, pa bo vendarle treba vse bolj iskati take oblike medobčinskega sodelovanja, ki bodo pomagale občinam s skupnimi močmi bolje organizirati posamezne službe in bodo pripomogle k njihovemu vse večjemu napredku zaradi boljšega, hitrejšega in cenejšega zadovoljevanja individualnih in skupnih potreb občanov. Medobčinsko sodelovanje bo doseglo svoj pravi namen ter popoln uspeh šele tedaj, ko bodo občine tudi v tem smislu spoznale potrebo po medsebojnem sodelovanju. Večji razmah medobčinskega sodelovanja so v dosedanjih prizadevanjih večkrat ovirale različne, pogosto lokalistične težnje, večkrat pa tudi bojazen, da bi s tem trpela samostojnost občin, naloge oziroma službe pa bi se tako odmaknile iz neposrednega dosega in nadzora občin.

Vse te bojazni in pomisleki pa so večinoma neutemeljeni in so posledica pomanjkanja ustreznih kvalitetnih analiz in zato pomanjkljivega spoznanja o koristnosti takega sodelovanja, oziroma pomanjkanja ustreznih izkušenj ali pa rezultat slabih izkušenj z nekaterimi oblikami medobčinskega sodelovanja. Slabe izkušnje pa niso izšle iz teh oblik samih, marveč izvirajo večinoma iz slabo urejenih pogodbenih razmerij, pomanjkljivega nadzora, financiranja po načelu dotiranja služb namesto plačevanja programov dela, pogosto slabe finančne discipline pri izpolnjevanju prevzetih obveznosti itd. V bodočih prizadevanjih občin v tej smeri bi zato morale odpasti različne škodljive težnje, bojazni in načelni pomisleki proti medobčinskemu sodelovanju. Odločitve o takem sodelovanju pa bodo morale temeljiti na kvalitetnih analizah potreb in možnosti uspešnega uresničevanja nalog v medobčinskem merilu. Zato bo treba s pogodbami natančno precizirati medsebojne pravice in dolžnosti pogodbenih partnerjev, predvsem finančne obveznosti, ter zaostri finančno disciplino pri izpolnjevanju obveznosti. Poleg tega bo treba dotiranje služb nadomestiti s plačevanjem njihovih delovnih programov, zagotoviti učinkovit nadzor nad izvrševanjem teh programov, urediti medsebojno obveščanje ter obveščanje občanov o delu medobčinskih služb in sprejeti še druge ukrepe, da se zagotovi uspeh medobčinskega sodelovanja, kakor tudi za že obstoječe, ki jih bo treba izboljšati, vsebinsko poglobiti in zlasti pogodbeno bolje utrditi. Ponovno poudarjam, da so slabo urejeni pogodbeni odnosi eden poglavitnih vzrokov zmanjševanja vrednosti in koristnosti medobčinskega sodelovanja.

Posebno vprašanje v medobčinskem sodelovanju so kadri. Pomanjkanje strokovnih kadrov je ena največjih ovir uspešnega dela občin in glavni vzrok, ki občine silijo v sodelovanje. Res je, da se s koncentracijo kadrov v okviru medobčinskega sodelovanja doseže večji uspeh, res pa je tudi, da s slabimi kadri tudi medobčinske službe ne morejo uspevati. Ta zbor je že večkrat razpravljal

o slabostih v delu občinske uprave in posledicah slabe učinkovitosti tega dela in nezadovoljivega uresničevanja občinskih nalog. Pri tem je zbor ugotovil, da je eden glavnih vzrokov teh slabosti nezadovoljiv strokovni sestav kadrov in je zato priporočil občinskim skupščinam, da s sistematičnimi in odločnimi ukrepi izboljšujejo kvalifikacijsko strukturo upravnih uslužbencev.

To, kar velja za uslužbenca v upravi, pa velja skoraj v celoti tudi za druge občinske službe, in kar velja za uslužbenca občinskih služb, velja v veliki meri tudi za medobčinske službe. Tudi ta kvalifikacijski sestav je razmeroma slab. Medtem ko občine strokovnemu izpopolnjevanju svojih uslužbencev posvečajo še kar precej skrbi, pa v medobčinskih službah ta skrb ni zadostna in ne zagotavlja tem pomembnim službam, da bi lahko v redu izpolnile pričakovanja občin. Ni namreč dovolj, da občine ustanovijo skupno službo in ji dajo sredstva zaposlovanja, ter morda od časa do časa razpravljajo o njenem delu. Potrebno je stalno spremljati njeno delo, odkrivati pomanjkljivosti in jih pomagati odpravljati, skrbeti za strokovno izpopolnjevanje njenih uslužbencev in morda skupno štipendirati potrebne kadre, skupno graditi stanovanja za nove uslužbenca in na druge načine pomagati medobčinskim službam, da bi mogle zares učinkovito izvajati svoje zaloge.

Tovarišice in tovariši poslanci! Ne nameravam ponavljati stvari, navedenih v poročilu, ki je predmet današnje razprave in v drugem gradivu, ki ste ga prejeli za to sejo. Na koncu želim samo še ponovno poudariti, da je medobčinsko sodelovanje nad vse koristno in potrebno in da je že doslej prineslo nekatere lepe rezultate. Po nepopolnih podatkih, nekatere občine namreč niso izčrpno navedle vseh oblik sodelovanja, imamo danes v upravi okoli 80 medobčinskih služb, od tega približno 25 različnih. Največ je tega sodelovanja v inšpekcijskih službah, saj imamo organiziranih že 48 medobčinskih inšpekcij, od katerih vsaka dela povprečno za območje 3 občin. Dalje imamo 12 medobčinskih katastrskih služb za območje 34 občin, 4 skupne službe s področja notranjih zadev, 5 s področja kontrole cen, 2 medobčinska zavoda za pravno pomoč in še posamezne druge skupne upravne službe. Poleg tega deluje 5 medobčinskih javnih pravobranilstev za območje 21 občin, 12 občinskih sodišč za območje 32 občin itd. V družbenih službah pa imamo približno 118 skupnih medobčinskih služb, od tega okoli 30 različnih, ki delajo povprečno na območjih 4 do 5 občin, tako da ima povprečno vsaka občina po 8 družbenih služb skupnih z drugimi občinami. Omeniti je treba zlasti 14 občinskih zavodov za prosvetno pedagoško službo, 5 zavodov za spomeniško varstvo, 3 zavode za zdravstveno varstvo, 13 medobčinskih zdravstvenih centrov, 13 zavodov za socialno zavarovanje, 14 zavarovalnic, 9 komunalnih bank, poleg številnih drugih skupnih zavodov na področju šolstva, kulture in prosvete, zdravstva in socialnega varstva. Poleg tega imamo tudi 4 medobčinske sklade za strokovno šolstvo, 6 skupnih gozdnih skladov, 3 medobčinske sklade za gradnjo bolnišnic in še nekaj drugih oblik združevanja sredstev za skupne potrebe občin, trenutno pa je v teku tudi 21 skupnih akcij. To so že precejšnji uspehi, vendar pa bo treba medobčinsko sodelovanje v prihodnje še močnejše razvijati tako po njegovi kvantitativni, kakor tudi po vsebinski strani.

Po tem kratkem orisu stanja na področju medobčinskega sodelovanja in prikazu s tem povezane problematike menim, da bi bilo prav, če bi Organizacijsko-politični zbor Skupščine SR Slovenije na podlagi predloženega gradiva in današnje razprave sprejel ustrezna priporočila, ki naj poudarijo pomen medobčinskega sodelovanja za nadaljnji komunalni razvoj in opozorijo občine na

nekatero pomanjkljivosti v njihovem dosedanjem sodelovanju. Druge državne organe v okrajih in republikah ter investicije, ki se ukvarjajo s komunalnimi vprašanji, pa naj se opozori na njihovo dolžnost stalnega spremljanja medobčinskega sodelovanja ter dajanja neposredne, konkretne in učinkovite pomoči občinam pri njihovih skupnih naporih za uresničevanje svojih nalog.

Predsednik Janez Hočevar: Naš zbor je za proučitev medobčinskega sodelovanja ustanovil odbor, ki je dal pismeno poročilo. Prosim poročevalca odbora še za ustno poročilo, v katerem naj bi zbor hkrati obvestil o mnenjih in predlogih pristojnih odborov Prosvetno-kulturnega in Socialno-zdravstvenega zbora, ki so tudi obravnavali problematiko medobčinskega sodelovanja.

Frančiška Hribar: Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši poslanci! Začasni odbor za proučitev medobčinskega sodelovanja, katerega je naš zbor ustanovil zato, da prouči problematiko medobčinskega sodelovanja na področju javne uprave in družbenih služb, je ta vprašanja proučil in v ta namen preko Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije zaprosil Republiški sekretariat za proračun in občo upravo za posredovanje njihovih ugotovitev o tej problematiki, poleg tega pa so posebne skupine poslancev na terenu neposredno ugotovljale, kakšno stopnjo razvoja so dosegle razne skupne medobčinske službe.

Pri tem je odbor ugotovil, da občine kot osnovne družbeno-politične skupnosti izvrševanje svojih nalog sicer samostojno zagotavljajo, vendar pa vsakdanji problemi, ki nastajajo v zvezi z delovanjem raznih služb, zahtevajo, da občine med seboj sodelujejo, predvsem pa na področju javnih služb. Naša želja je, da se delovanje teh skupnih služb, nastalih kot posledica potreb na terenu, uredi in zagotovi z najracionalnejšo uporabo sredstev in strokovnih kadrov ter na ta način doseže njihova največja učinkovitost in ekonomičnost. Prav zaradi tega je treba medobčinsko sodelovanje javnih služb razvijati na vseh tistih področjih, na katerih se zanj kažejo realne možnosti.

Poleg ugotovitev, ki so navedene že v pismenem poročilu o medobčinskem sodelovanju, katerega ste prejeli, pa želim še posebej opozoriti na mnenja odborov za proučevanje zakonskih in drugih predlogov Socialno-zdravstvenega in Prosvetno-kulturnega zbora naše Skupščine, ki sta to problematiko tudi obravnavala. Razprava o medobčinskem sodelovanju v odboru za proučevanje zakonskih in drugih predlogov Socialno-zdravstvenega zbora je zajela problematiko sodelovanja med zdravstvenimi centri, med zdravstvenimi domovi in bolnišnicami, sodelovanja pri investiranju v zdravstvu, sodelovanja pri šolanju zdravstvenih delavcev ter sodelovanja na področju inšpekcijskih služb.

Glede medobčinskih zdravstvenih centrov je odbor menil, da je treba še nadalje podpirati njihovo ustanavljanje povsod tam, kjer so na območju dveh ali več občin podobne demografske značilnosti in patologija, pri čemer niti okrajne meje ne bi smele biti ovira. Koristno bi bilo tudi, da bi se območja zdravstvenih centrov čimbolj uskladila z območji zavodov za socialno zavarovanje.

Glede sodelovanja med zdravstvenimi domovi in bolnišnicami je bilo posebej obravnavano vprašanje ali naj posamezne dispanzerske službe prevzamejo bolnišnice ali pa naj bodo organizirane pri zdravstvenih domovih, pri čemer je večina menila, da naj čimveč teh dejavnosti organizirajo zdravstveni domovi, medtem ko naj bolnišnice prevzamejo take dispanzerske službe, katerih obstoj v zdravstvenem, kadrovskem in ekonomskem pogledu za območje posameznega

zdravstvenega doma ne pride v poštev. Ker zdravstveni domovi nimajo dovolj specialistov, so glede njih nujno vezani na bolnišnice. Zaradi tega je mnenje odbora, naj bi v bodoče zdravstveni domovi opustili dosedanjo prakso sklepanja individualnih pogodb s posameznimi specialisti in prešli na sklepanje pogodb z bolnišnicami. Za tako sodelovanje med bolnišnicami in zdravstvenimi domovi pa so predvsem odgovorni zdravstveni domovi.

Na področju zdravstva se je medobčinsko sodelovanje pojavilo tudi pri ustanavljanju medobčinskih zdravstvenih investicijskih skladov, čeprav so ob dosedanjem načinu dotoka sredstev še vedno prešibki za vodenje uspešne investicijske politike. Medobčinsko sodelovanje pa je predvsem potrebno na področju šolanja zdravstvenih kadrov, zlasti srednjega medicinskega kadra. Na ta način bi bilo mogoče zagotoviti ustrezno štipendiranje gojencev teh šol. Uspešno se razvija medobčinsko sodelovanje na področju sanitarne inšpekcijske službe. Pri tem pa je treba poudariti, da se ne bi smeli omejiti samo na sanitarno inšpekcijo, temveč naj bi sodelovale in koordinirale delo tudi druge inšpekcijske službe, kot so veterinarska inšpekcija, inšpekcija dela in druge.

Na področju socialnega varstva naj bi se medobčinsko sodelovanje uveljavilo pri reševanju določene med občinami podobne problematike, na primer pri rejništvu, skrbništvu, problemih borcev, pomoči ostarelim kmetom, ustanavljanju ter skupnem financiranju socialno-zdravstvenih ustanov, ki zadovoljujejo potrebe širših območij. Vendar pa se od centrov za socialno delo terja še mnogo operativnih ukrepov in zato ob sedanjih pogojih ne bi bilo umestno iz finančnih in kadrovskih razlogov za vsako ceno ustanavljati medobčinske centre za socialno delo, ki bi imeli predvsem značaj raziskovalnih ustanov. Centre za socialno delo bi bilo treba sprišo tega ustanoviti v vsaki občini, le-ti pa lahko prevzamejo izvedbo določenih nalog in programa socialnega varstva tudi za druge občine. V tem smislu bi centri za socialno delo lahko sodelovali tudi med seboj, če posamezni center določenih nalog ne bi mogel opraviti sam.

Odbor za proučevanje zakonskih in drugih predlogov Prosvetno-kulturnega zbora je ugotovil, da je na področju prosvete in kulture medobčinsko sodelovanje že precej razvito. Široke možnosti za razvoj takega sodelovanja nudijo prosvetno-pedagoške službe s svojimi zavodi, vse šole od osnovnih do visokih ter številne kulturne institucije, kot so matične knjižnice, zavodi za spomeniško varstvo, muzeji in drugo.

Na področju šolstva se razvija medobčinsko sodelovanje predvsem zato, ker se okoliši posameznih šol večinoma ne ujema z območjem občin, kar samo po sebi povzroča, da te šole sofinancira večje število občin. Poleg tega pa se med občinami na tem področju vedno bolj uveljavlja združevanje v medobčinskih skladih, predvsem za financiranje srednjega strokovnega šolstva. Povezovanje prosvetno-pedagoških zavodov z območij različnih občin se je pokazalo kot uspešno pri vrsti konkretnih akcij.

Manj razvito je medobčinsko sodelovanje pri kulturnih institucijah, razvija pa se v glavnem na enak način kot na področju šolstva. Sedanje stanje kaže, da se je medobčinsko sodelovanje doslej razvijalo vse preveč šablonsko, v mejah okrajev oziroma na teritorialni osnovi, ne pa na podlagi interesnih povezav in zaradi boljše funkcionalnosti delovanja. Vse preveč je še administrativne proračunske miselnosti, ki usmerja medobčinsko sodelovanje na področju kulture in prosvete. Medobčinsko sodelovanje na tem področju bo uspešnejše in se bo lahko širše razmahnilo le, če bo osnova za sodelovanje realna ocena skupnih

potreb, če bo sodelovanje slonelo na temeljitih pripravah in podrobnih dogovorih, če bo povezanost dolgoročna in perspektivna, če bo namesto dosedanjega načina financiranja uvedeno financiranje po načelu dohodka na podlagi skrbno analiziranih objektivnih meril, če se bo izpolnjevanje nalog odvijalo v okviru sprejetega programa dela in če bo stalno odražalo potrebe in interes občin.

Iz navedenih ugotovitev tedaj izhaja, da se je medobčinsko sodelovanje že na mnogih področjih precej uveljavilo, čeprav se še kažejo napake in pomanjkljivosti, ki jih bo v bodoče treba odpraviti. Slabosti so predvsem v nenačrtosti pri sodelovanju, v neurejenih in slabo urejenih pogodbenih razmerjih med sodelujočimi občinami, v pomanjkanju programov dela v nekaterih medobčinskih zavodih, v nerednem izpolnjevanju prevzetih finančnih obveznosti s strani nekaterih občin, v pomanjkljivem spremljanju dela medobčinskih služb občin ustanoviteljic in v premajhni skrbi sodelujočih občin za razvoj in napredek skupnih služb.

Mimo tega tudi okrajne skupščine in njeni organi ter pristojni republiški upravni organi pri organiziranju konkretnega sodelovanja ne nudijo občinam dovolj strokovne pomoči, zlasti pri izdelavi analiz in s posredovanjem izkušenj drugih občin. Tudi republiški zavodi premalo proučujejo problematiko ustreznih zavodov in služb v občinah, zaradi česar tem zavodom oziroma službam manjka ustrezna strokovna pomoč za uspešnejše opravljanje svojih nalog. Ugotovljene slabosti pa niso takega značaja, da jih ne bi bilo mogoče odstraniti in s tem omogočiti uspešno medobčinsko sodelovanje. Zaradi tega odbor predlaga, da zbor o poročilu, ki ga imate pred seboj, razpravlja, ter na podlagi razprave sprejme sklep o nekaterih ukrepih na področju medobčinskega sodelovanja. Predlog tega sklepa ste prejeli danes.

Predsednik Janez Hočevvar: Pričenjam razpravo in prosim odbor za proučitev medobčinskega sodelovanja, da spremlja razpravo in na njeni podlagi pripravi končni predlog sklepov o nekaterih ukrepih na področju medobčinskega sodelovanja, katere naj bi zbor sprejel.

Besedo ima poslanec Danica Vogrinec, poslanca iz Maribora.

Danica Vogrinec: Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši poslanci! Govorila bom o izkušnjah, ki jih imamo v zvezi z medobčinskim sodelovanjem na področju družbenih služb, predvsem v šolstvu in socialnem varstvu.

Opažamo, da so se občine precej hitro sporazumele za medobčinsko sodelovanje povsod tam, kjer gre za izvajanje najosnovnejših dolžnosti občine, ki jih ni mogoče odlagati in kjer je materialna baza zagotovljena ali vsaj nesporna. Tako se je na primer hitro razvilo medobčinsko sodelovanje na področju zdravstva, tako v preventivi in kurativi kot tudi v investicijski politiki. To nas tudi ne začudi, ker so za te dejavnosti na razpolago skladi komunalnih zavodov za socialno zavarovanje. Problem medobčinskega sodelovanja pa postaja težji na področju vzgoje in izobraževanja, posebej še pri šolah druge stopnje, poklicnih in strokovnih šolah in zlasti še pri domski zaščiti, pri čemer mislim na domove za dijake in vajence. Sofinanciranje okraja Maribor pri vzdrževanju šol II. stopnje in domov približno do 50 %, je doslej še nekako urejalo materialno vprašanje šol II. stopnje. Predvidoma pa bo v letu 1965 potrebno postaviti financiranje teh šol na nove osnove. Danes je še težko reči, katere oblike takega sodelovanja med občinami bodo najprimernejše. Nikakor pa ne bomo mogli mimo dejstva, da občine z nižjim narodnim dohodkom ne bodo sposobne kriti vseh

potreb za šolanje otrok, kakor tudi ne mimo dejstva, da so sedanja sredstva, ki jih dajejo za šolanje posamezne občine, zelo različna. V občini Lenart pride na šolarja 39 300 din, v občini Maribor-Center 58 500 din, malo prej sem zvedela, da dajejo v Kranju 61 400 din na šolarja, medtem ko v občini Ljubljana-Center znaša ta vsota okoli 90 000 din. Iz teh razmerij izvirajo še druga pomembna vprašanja, med njimi tudi kadrovska. V občini Lenart pride na šolski oddelek 0,83 učitelja, v občini Maribor-Center pa 1,14. Takšno nesorazmerje predstavlja resen problem glede na kvaliteto šolskega dela in na perspektive v pogledu nadaljnjega šolanja učencev.

Ob teh primerjavah se nam nujno vsiljuje vprašanje ali res ni mogoče postaviti v enak položaj vseh šolskih otrok. Oblike medobčinskega sodelovanja bodo vsekakor morale upoštevati tudi ta problem. Najti bo treba take oblike medobčinskega sodelovanja, morda preko medobčinskih skladov za šolstvo, ki ne bodo zavrle šolanja otrok iz pasivnejših občin, nadalje take oblike, ki bodo omogočile razširitev šolskih kapacitet in ki bodo omogočile prepotrebno investicijsko vlaganje. Problem investiranja v medobčinskem sodelovanju je seveda še posebej občuten. V Mariboru je še precej srednjih šol v dotrajanih zgradbah.

Hkrati s problemi šol druge stopnje se pojavljajo tudi vprašanja v zvezi z vzdrževanjem in razširitvijo domskih zmogljivosti. Včerajšnji članek v »Delu« tovariša Emila Rojca, »Dijaški domovi, vrzel v realizaciji šolske reforme«, je veren odraz dejanskega stanja, zato ne bi teh stvari ponavljala. Nerodno pa je to, da so ravno občine-ustanoviteljice za domove najmanj zainteresirane, ker v njih ni njihovih dijakov, medtem ko se matične občine dijakov zanje sploh ne brigajo in so nedisciplinirane celo pri plačevanju oskrbnin. Spričo tega je na dlani, da je perspektiva takih zavodov precej negotova. Zato bo treba resno proučiti nujnost in možnost medobčinskega sodelovanja tudi na tem področju.

Še mnogo bolj resno pa je vprašanje medobčinskega sodelovanja na področju posebnega šolstva. Posebne šole in zavodi, ki služijo potrebam dveh ali več občin, predvsem gre tu za mestne občine, ne čutijo v medobčinskem sodelovanju posebnih težav, kolikor gre za redno oziroma tekoče vzdrževanje že obstoječih zmogljivosti. Problemi nastajajo, ko se pojavi vprašanje razširitve šolskega in internatskega prostora. Evidenca in kategorizacija v duševnem razvoju prizadetih otrok kaže na vse večje potrebe po šolskem in internatskem prostoru pa tudi pritisk staršev postaja vedno hujši, pri čemer se starši upravičeno sklicujejo na ustavo in na našo pozitivno šolsko zakonodajo. Primerna in učinkovita oblika medobčinskega sodelovanja na tem področju naj bi se odražala predvsem v investicijskem prispevku za povečanje šolskega in internatskega prostora za posebno šolstvo. V najtežjem položaju pa so sedaj tiste posebne šole in zavodi, katerih ustanovitelji so okrajne, ponekod pa celo občinske skupščine, sprejemajo pa učence iz vseh občin oziroma z območja vse Slovenije. Taki so na primer vzgojni zavodi za otroke z duševnimi motnjami, zavodi za gluho mladino, zavodi za slepo mladino, razni centri za rehabilitacijo in podobni. Zaradi republiškega pomena teh zavodov okraji in občine, ki jih financirajo, nimajo pravega interesa za njihov razvoj, poleg tega pa tudi nimajo sredstev, s katerimi bi mogle zadovoljivo pokrivati izdatke za njihovo osnovno dejavnost, ki so v teh zavodih občutno večji kot v navadnih šolah. Stališče, po katerem naj mrežo posebnega šolstva, ki ima republiški značaj, financira republika oziroma sklad za šolstvo SR Slovenije in katerega so nekateri skupščinski odbori že sprejeli, je zato po mojem mnenju edino pravilno in ga je treba z novim proračunskim letom tudi uresničiti. Ob taki rešitvi tega problema se bodo spro-

stila znatna sredstva v občinskih in okrajnih šolskih skladih ter se učinkovito uporabila za reševanje lokalnih, predvsem šolskih problemov.

Samo še nekaj besed o medobčinskem sodelovanju na področju socialnega varstva. Povsem se strinjam z ugotovitvijo odbora, da mora imeti vsaka občina lasten center za socialno delo, kljub temu pa je praksa pokazala, da je med občinami možno sodelovanje v nekaterih posebnih službah na tem področju, kot so na primer sprejemališče, disciplinski center, poostreni nadzor, rejništvo, psihološko svetovanje in podobno.

Pri razvijanju medobčinskega sodelovanja na področju družbenih služb se pojavljajo vsi tisti problemi, ki se kažejo pri uveljavljanju teh služb v vsaki posamezni občini in zadevajo sredstva, kader, stanovanja in podobno, vendar z dodatkom, da se pri medobčinskem sodelovanju pojavljajo še drugi problemi, kot so različna ekonomska moč občin, svojski gospodarski razvoj posameznih občin, predvsem pa pomanjkanje iniciative, saj je ravno na področju družbenih služb v tem pogledu vse premalo osveščenosti.

Najboljše oblike sodelovanja pa se bodo vsekakor lahko razvile le na podlagi temeljite analize dela in potreb posameznih služb v občinah samih.

Predsednik Janez Hočevar: Naslednji govornik je poslanec Franc Kočever, poslanec občin Črnomelj in Metlika.

Franc Kočever: Tovarišice in tovariši poslanci! Izkušnje nekaterih oblik medobčinskega sodelovanja, ki jih imamo na Dolenjskem, kažejo vrsto pozitivnih rezultatov. Tako imamo že dosedaj kar 19 primerov, kjer delujejo skupne javne službe, skupni zavodi in skupni skladi. V času delovanja omenjenih skupnih dejavnosti ni bilo med občinami nobenih trenj glede izpolnjevanja obveznosti, ki so bile urejene z medsebojnimi pogodbami. Občine je vodila pri ustanavljanju skupnih dejavnosti predvsem skrb za uspešnost in učinkovitost združenega dela. Na sodelovanje pa je vplivalo tudi pomanjkanje ustreznih kadrov, ki jih posamezne občine nimajo dovolj, prav tako važno vlogo pa je imelo dejstvo, da so z združevanjem služb stroški zanje manjši. V glavnem skupne službe delujejo za vse štiri občine, razen v sedmih primerih, kjer imajo nekatere skupne dejavnosti le po dve občini. V nekaj primerih pa sodeluje še več občin kot na primer pri financiranju lokalnega tednika »Dolenjski list«, kjer sodeluje kar 8 občin.

Zlasti je koristno delovanje skupnega sklada za investicije v šolstvu, na katerega občine lahko zanesljivo računajo. Po pogodbi in po prioritetnem redu lahko občine že vnaprej planirajo uporabo teh sredstev. Ugoden je tudi razvoj sodelovanja na področju zdravstva in socialnega varstva. Razširitev obsega sodelovanja pa ovira dejstvo, da dosedaj ni izdelanih podrobnejših analiz o potrebah in oblikah skupnega delovanja tudi na drugih področjih. Možnosti za nadaljnji razvoj medobčinskega sodelovanja so gotovo tudi na področju spomeniškega varstva, muzejev in urbanizma. Enake potrebe sodelovanja se kažejo tudi pri načrtovanju družbenega in gospodarskega razvoja z družbenimi plani občin ter pri načrtovanju perspektivnega razvoja posameznih družbenih in gospodarskih področij.

V medobčinskem sodelovanju so še vedno problemi glede financiranja in ustreznih meril za pogodbene obveznosti soustanoviteljev skupnih služb.

O medobčinskem sodelovanju, katerega naj vodijo skupne koristi pri utrjevanju in razvoju našega komunalnega sistema, smo že precej razpravljali. Ne-

dvomno je na tem področju odprta še vrsta možnosti, ob tem pa tudi problemov, ki nastajajo hkrati z ustanavljanjem medobčinskih služb. Najbolj pereča vprašanja predstavljajo kadri, način financiranja, programiranje ter ustrezno obveščanje o delovanju medobčinskih služb.

Spregovoriti želim nekaj besed o delovanju in o problemih medobčinskega zavoda za prosvetno-pedagoško službo, ki opravlja naloge za občine Novo mesto, Trébnje, Črnomelj in Metlika. Zavod je bil ustanovljen že oktobra 1961. leta z odločbo Občinskega ljudskega odbora Novo mesto in sporazumno s sklepi navedenih občin. V razgovorih, ki sem jih imel s predstavniki občin, pa sem ugotovil, da do danes še niso sklenjene pogodbe o pravicah in dolžnostih občin do zavoda in obratno. Zavod vsako leto dostavi vsem občinam svoj letni program dela, ki je prilagojen problemom, s katerimi se ukvarja naše šolstvo. Ne bo odveč, če omenim, da je ta problematika, z izjemo šol druge stopnje, v vseh štirih občinah zelo podobna. Neugodna je struktura osnovnih šol, okoli 8 % je kombiniranih oddelkov, za okoli 60 % predmetov pa ni ustreznih strokovnih moči. Nadalje ugotavljamo preobremenjenost učnega kadra. Šole so slabo opremljene s sodobnimi učili, učni kader, celo nekaj ravnateljev, pa je večinoma mlad in neizkušen. Vse to so dejstva, ki terjajo učinkovito delovanje pedagoškega zavoda predvsem v smeri strokovne pomoči šolam z raznimi seminarji, tečaji ter neposrednimi stiki z učitelji in organi upravljanja v šolah. Pri organiziranju seminarjev nastopajo težave zaradi pomanjkanja učnega kadra na šolah. Zaradi tega je udeležba na seminarjih premajhna. Zavodi si prizadevajo s pomočjo svojih zunanjih sodelavcev utrditi posamezna predmetna področja in pomagati učiteljem, ki poučujejo predmetni pouk. Kot že omenjeno, pa je učiteljev znatno premalo. Tako je v občini Črnomelj 100 oddelkov osnovne šole s 84 učitelji, v občini Trébnje pa pride na 81 učiteljev 93 oddelkov osnovne šole. Ob takšnem stanju se občine težko odločijo, da bi kadrovsko okrepile pedagoški zavod, ki je prav tako pomanjkljivo zaseden. Po drugi strani pa se učitelji zaradi preobremenjenosti ne morejo udeleževati vseh seminarjev, ki jih organizira zavod.

Na zavodu bi potrebovali še 7 strokovnih sodelavcev, da bi bili kos vsem nalogam, ki jih zavod sprejme s svojim letnim programom dela. V interesu napredka naših šol organizira med drugim tudi razna tekmovanja med šolami. Prav sedaj tečejo priprave za organizacijo centra za izreden študij na pedagoški akademiji, ki naj bi prispeval k čimhitrejši izpopolnitvi vrzeli v številu učiteljev. Za uspešno delo zavoda pa so potrebni tudi ustrezni pogoji. Zavod sedaj sam skrbi za poslovne prostore in stanovanja, bori se z nerednim dotokom finančnih sredstev, s kadrovskim vprašanjem in podobno. Delno rešuje te probleme skupaj z občino Novo mesto, kjer ima svoj sedež, čeprav bi se morale s temi problemi ukvarjati vse občine, ki so soustanoviteljice zavoda. Posvetovanje s predstavniki omenjenih štirih občin je pokazalo, da je zavod opravičil svoj obstoj in da je potrebno skrbeti za njegov nadaljnji razvoj.

Posamezni prosvetni delavci in nekateri uslužbenci občinskih uprav menijo, da ni dovolj stikov med svetovalci na zavodu in učitelji na šolah. Pri tem gre delno za neustrezno staro pojmovanje bivše inšpekcijske službe. Svetovalci zavoda so sicer v neposrednem stiku z učitelji, vendar se o pomanjkljivostih v podajanju učne snovi razpravlja skupno s strokovnim aktivom, kar je pravilno.

Glavno težavo predstavlja financiranje zavoda, ker v večini občin primanjkuje finančnih sredstev za osnovno dejavnost šol. Nobena občina pa ni dala pripomb na delovni program zavoda.

Po podatkih zavoda je le-ta kljub navedenim problemom dosedaj opravil precejšnje delo. Tako se je v času obstoja zavoda udeležilo seminarjev 1 324 učiteljev, v strokovnih aktivih pa je bilo 4 936 udeležencev. Vse oblike strokovnega izpopolnjevanja se ne morejo razvijati v okviru ene same občine, v vsaki občini posebej bi bilo pomanjkanje kadrov še bolj občutno, stroški pa neprijemno večji. Ta ugotovitev velja za naše štiri občine, verjetno pa so podobni problemi tudi drugod, čeprav vse ugotovitve ne morejo veljati tudi za druga področja, ki imajo svoje posebnosti.

V zvezi s svojimi ugotovitvami menim, da so občinske skupščine doslej pomanjkljivo obravnavale dejavnost zavoda. Največ povezave med našim pedagoškim zavodom in šolami je bilo doslej preko občinskih svetov za šolstvo, ker so posamezni pedagoški svetovalci člani teh svetov, predstavniki občin pa so člani sveta pedagoškega zavoda. Zavod je občinskim skupščinam poleg letnih poročil redno pošiljal vse analize in poročila o obiskih šol ter drugo gradivo. Res pa je, da na vse to ni bilo s strani občin nobenih predlogov in pripomb, zaradi česar je težko objektivno oceniti delo zavoda. Kadar to oceno dajejo posamezniki, prav tako ni dovolj utemeljena, ker so le-ti premalo seznanjeni z delom in problemi zavoda. Doseženi uspehi in potrebe, ki zaradi razvoja šolstva iz dneva v dan rastejo, opravičujejo delo našega pedagoškega zavoda. Občine soustanoviteljice pa bodo morale s pogodbami konkretno določiti pravice in dolžnosti z obojestransko obveznostjo, zagotoviti potrebna sredstva za izvajanje programov zavoda in skrbeti za potreben kader ter urejati vse ostale probleme, ki zavirajo še uspešnejše delovanje pedagoške službe. Nedvomno pa se bo moral tudi sam zavod povezati z višjimi organi glede strokovne pomoči, da bo svoje delo čimbolj uspešno opravljal. Zato je nujno, da Skupščina SR Slovenije sprejme nov zakon o prosvetno-pedagoški službi, Republiški sekretariat za šolstvo pa čimprej izda predpis o minimalnih pogojih za delovanje zavodov.

Nujno je, da zavodi skrbijo za dvig celotnega šolstva na svojem območju, ker je vzgoja mladih generacij enoten nedeljiv proces in so zato težnje po diferenciaciji zavodov glede na stopnjo šol — te težnje pa se javljajo pri posameznih zavodih, in nekaterih okrajnih organih — po mojem mišljenju neopravičene. Pri nadaljnjem razvoju zavod ne sme iz okvira pristojnosti, ki jih določajo pogodbe. Tam, kjer potrebnih pogodb ni, pa je zato tembolj možno, da bo prišlo do odstopanj od namena, za katerega je bil zavod ustanovljen.

Menim, da bo naš zbor s svojimi zaključki in sklepi lahko konkretno usmeril napore za nadaljnji razvoj medobčinskega sodelovanja na vseh področjih delovanja našega komunalnega sistema. Za naše razmere, katerih pa nisem prikazal v celoti, je in bo medobčinsko sodelovanje potreba in nujnost, saj nas k temu silijo problemi, ki bodo kvalitetnejše in ceneje rešeni s skupnimi močmi. To pa lahko dosežemo samo s pomočjo konkretnih analiz dejanskega stanja in uspehov, ki smo jih že dosegli pri medobčinskem sodelovanju. Zato ne dvomim, da se bo v bodoče medobčinsko sodelovanje še bolj krepilo, seveda na osnovi skupnih prizadevanj naše ožje in širše družbene skupnosti.

Predsednik J a n e z H o č e v a r : Besedo ima Alojz Kikec, poslanec iz občine Velenje.

A l o j z K i k e c : Tovarišice in tovariši poslanci! Želim razpravljati o medobčinskem sodelovanju občine Velenje na področju družbenih služb.

Občina Velenje je majhna po površini, srednja po številu prebivalstva in velika po družbenem bruto produktu in narodnem dohodku.

Dejstva, da se je število prebivalstva v zadnjih 20 letih skoraj podvojilo, družbeni produkt in narodni dohodek pa sta v zadnjih 10 letih narasla za približno 400 %, povedo, da je občina v hitrem gospodarskem in družbenem razvoju. Ta razvoj je terjal ustrezne rešitve tudi na področju družbenih služb. Razviti je bilo treba šolstvo, kulturo, zdravstvo, socialno varstvo, turizem itd.

V procesu decentralizacije in uvajanja komunalne samouprave je občina prevzela tudi na področju družbenih služb toliko in takšnih nalog, da jih ob stari organizaciji ne bi bilo več mogoče uspešno reševati. Pričel se je proces prilagajanja organizacijskih oblik družbenih služb in metod njihovega delovanja. Iz tega je zrasla tudi potreba po medobčinskem sodelovanju na tem področju.

Koristno sodelovanje na področju družbenih služb se je pričelo leta 1960 z ustanovitvijo medobčinskega zavoda za prosvetno-pedagoško službo v Celju za 8 občin celjskega okraja. S tem so občine — soustanoviteljice zagotovile svojim vzgojnim in izobraževalnim zavodom potrebno strokovno službo, ki pa koristi tudi občinskim upravnim organom in svetom.

Medsebojne pravice in dolžnosti soustanoviteljic so splošno znane, zato se bom omejil le na nekaj problemov.

Prvič, merila o deležu, ki naj bi ga imela posamezna občina v financiranju zavoda, niso dovolj trdno in analitično izoblikovana. V poštev pridejo predvsem naslednja tri merila: gospodarska moč, število učencev in dijakov ter program dela.

Drugič, premalo so konkretizirane naloge teh zavodov nasproti občinskim skupščinam in njihovim organom v zadevah vzgoje in izobraževanja. Ni povsem jasno, katere zadeve naj pripravlja, posreduje, predlaga občinski skupščini in njenim organom zavod kot strokovna služba in katere občinska uprava kot upravno-analitična služba; zakon o prosvetno pedagoški službi je glede tega relativno okviren in splošen.

Tretjič, čuti se potreba, da se delovanje zavoda bolj prilagodi politično-teritorialni razdelitvi. Zavod je doslej pripravil letni program dela in poročilo o izvršitvi programa dela za celotno območje, na katerem deluje, za občine pa bi bilo pregledneje in bolj uporabno, če bi bil program izdelan za vsako občino posebej. V tem primeru bi program hkrati služil kot dobro merilo za udeležbo posamezne občine v financiranju te skupne službe.

Za financiranje šol druge stopnje je bil v letu 1964 ustanovljen medobčinski sklad s sedežem v Celju. Pri tem skladu nastopata poleg znanih težav v zvezi s pomanjkanjem sredstev dva problema:

Prvič, neizoblikovana merila o tem, koliko naj v sklad prispeva posamezna občina. Za leto 1964 je upravni odbor sklada obremenil občine soustanoviteljice po njihovi gospodarski moči, pa še tega načela se ni držal dosledno. Tako je na občino Velenje odpadlo 205 000 dinarjev prispevka na enega dijaka, medtem ko so nekatere druge tudi razvite občine prispevale okrog 100 000 dinarjev na dijaka, kolikor znaša tudi skupno povprečje.

Drugič, skladi za financiranje šolstva druge stopnje niso v celoti rešili vprašanja teh šol. Potem ko so bile pogodbe med skladom in posameznimi občinami že sklenjene, so se pojavile terjatve občin mariborskega okraja. Občini Slovenj Gradec in Ptuj na primer zahtevata, naj občina Velenje prispeva sorazmeren delež za dijake iz svojega območja, ki obiskujejo ekonomsko srednjo šolo

v Slovenj Gradcu oziroma v Ptujju. Celjska gimnazija prosi občino Velenje, naj prispeva za šolsko prehrano dijakov na gimnaziji. Očitno je torej, da financiranje šol druge stopnje ni rešeno v celoti. Predvsem je ostalo odprto vprašanje ali naj posamezna občina sredstva za šolstvo druge stopnje deli na tisti del, ki ga prispeva kot soustanoviteljica v sklad za šolstvo II. stopnje, ki ga bo morala mimo sklada prispevati še posameznim občinam oziroma šolam, izven območja; za katerega je sklad za šolstvo druge stopnje ustanovljen.

Precej neenakosti je povzročila sprostitev administrativnih plač v prosveti in prehod na sistem delitve osebnega dohodka po delu. Sistem administrativnih plač je bil enoten za vso državo. Prosvetni delavci so bili za enako delo povsod enako plačani in tega so bili zelo navajeni. Z uvedbo delitve osebnega dohodka po delu je bila ta enotnost porušena. Nastale so velike razlike v osebnih dohodkih, kar je povzročilo daljnosežne posledice. Med prosvetnimi delavci je nastalo nezadovoljstvo, četudi so odstopali osebni dohodki navzgor le izjemoma in v majhnem številu občin. V najtežji položaj pa so prišle tiste občine, kjer je ostala raven osebne dohodka pod povprečjem. Iz takih občin so prosvetni delavci pričeli odhajati tja, kjer je bil osebni dohodek za enako delo višji. Pojavilo se je prehajanje učnih moči iz nerazvitih območij v razvita. Če se v bodoče odstopanja osebne dohodka ne obrnejo v korist nerazvitih občin, tudi s štipendiranjem ne bodo mogle rešiti primanjkljaja učnega kadra.

Tak položaj je na tem področju sam po sebi pospeševal medobčinsko sodelovanje, ker so se občine trudile, da bi vsaj približno uskladile raven osebnih dohodkov za posamezne kategorije prosvetnih delavcev. Prišlo je do dogovorov med predsedniki občinskih skupščin, občinske upravne službe so med seboj izmenjavale podatke, vendar je vse skupaj ostalo v okviru nekaj občin, običajno sosednih, medtem ko v republiškem merilu ni prišlo do usklajevanja. Do uskladitve teh nasprotij bi v takem položaju lahko prišlo le s posredovanjem Republiškega sekretariata za šolstvo in do tega bo moralo priti, če se hočemo izogniti nadaljnjim negativnim posledicam.

Tudi na področju kulture se je občina Velenje pridružila ostalim občinam celjskega okraja, ki so v letu 1963 ustanovile skupen medobčinski zavod za spomeniško varstvo. Za leto 1963 in 1964 financira osebne in materialne izdatke še okraj Celje, dočim investicijska vlaganja za restavriranje in zgodovinskih spomenikov vsaka občina zase, izvajanje del pa strokovno vodi zavod. Na področju spomeniškega varstva je tako prišlo le do skupne organizacije, ne pa tudi do skupnega financiranja.

Na drugih področjih kulture ni organiziranega medobčinskega sodelovanja. Morebitno sodelovanje je prepuščeno posameznim kulturnim institucijam in se kaže na primer v izmenjavi gostovanj kulturno-prosvetnih društev z gledališkimi, glasbenimi in drugimi prireditvami. Pri tem je do najboljšejšega sodelovanja prišlo med Celjskim gledališčem in Delavsko prosvetnim društvom »Svoboda« Velenje. Začeli pa so se razgovori o ustanovitvi občinskih in medobčinskih prosvetnih servisov za izposojevanje kostumov, rekvizitov, literature, avdiovizualnih sredstev in podobno. Pobudo za to je dal republiški prosvetni servis, ki obenem strokovno in materialno podpira občine v prizadevanjih za ustanovitev sektorskih servisov.

Na področju družbenih služb so največje potrebe in tudi možnosti za medobčinsko sodelovanje v zdravstveni službi, vendar so te zelo malo izkoriščene.

Predvsem ugotavljamo, da se obstoječa organizacija občinskih zdravstvenih centrov, v kateri zdravstveni dom hkrati opravlja naloge zdravstvenega centra,

v praksi ni obnesla. Težko si je zamisliti, kako naj neka institucija javne službe sama sebe nadzira, si daje naloge, analizira svoje lastno delovanje in kot strokovni organi ukrepa sama proti sebi. Interesi zdravstvenega centra in zdravstvenega doma so si zaradi javnega interesa večkrat med seboj nasprotni.

Zaradi tega potekajo razgovori v tej smeri, da bi občine celjskega okraja funkcijo zdravstvenega centra izločile iz svojih zdravstvenih domov in jo prenesle v skupen medobčinski zdravstveni center. S tem bi prišlo do širšega sodelovanja med občinami tudi pri izvajanju zdravstvene preventive, občinskih akcij, higienskih sanacij itd.

Občina Velenje je v zadevah socialnega varstva organizirala sodelovanje pri kategorizaciji duševno in telesno prizadetih otrok s tem, da se je dogovorila s celjsko občino za skupno komisijo. Na pobudo Republiškega sekretariata za socialno varstvo je bilo organizirano tudi medobčinsko posvetovanje žalske, mozirske in velenjske občine o organizaciji socialno varstvenih služb v občini s posebnim ozirom na določbe o socialnem varstvu v statutih krajevnih skupnosti.

Na področju socialnega varstva pa se pojavljajo med občinami tudi spori. Gre za primere, ko je treba nuditi določeni osebi materialno pomoč, pri tem pa ni jasno, katera občina je dolžna prevzeti to finančno breme. Občina Velenje je pri tem v izredno neugodnem položaju, ker ima velik migracijski dotok prebivalstva. S priseljenci pa prihaja v občino tudi večje število socialno ogroženih ali kako drugače socialno problematičnih ljudi, ki nenormalno obremenjujejo občinska sredstva. Socialni problem je nastal že v občini, od koder je socialno ogrožena oseba prišla, reševati pa ga mora občina, v kateri se je ta oseba kasneje naselila. Da v takih primerih ni jasnosti, kaže tudi primer, ko sta občini Velenje in Kranj tak spor predložila v odločitev pristojnemu republiškem sekretariatu; ta je s svojo prvo odločbo obremenil občino Kranj, na njeno pritožbo pa je isti organ svoje prvotno stališče spremenil in obremenil občino Velenje.

Vse kaže, da bo treba tudi na področju socialnega varstva storiti več za dobro urejeno medsebojno sodelovanje. Sporazumno z občino Mozirje je bil dne 14. 11. 1960 v občini Velenje ustanovljen Zavod za zaposlovanje delavcev s sedežem v Velenju. Zavod deluje tudi za območje občine Mozirje in je torej medobčinska ustanova. Glede na dejstvo, da je občina Mozirje pretežno kmetijskega značaja, brez pomembne industrije, v tej občini ne bi mogel obstajati Zavod za zaposlovanje delavcev kot samostojna ustanova. Za tekoče poslovanje pa je v Mozirju izpostava zavoda, ki rešuje zadeve s svojim uslužbencem, vse drugo, na primer finančno poslovanje, zaposlovanje invalidov, poklicno usmerjanje ter teamsko obdelavo pa opravljajo strokovni uslužbenci zavoda neposredno na terenu tudi v občini Mozirje. V ilustracijo naj povem, da je bilo leta 1963 izplačanih v tej občini 212 669 dinarjev več, v prvem polletju 1964 pa 419 171 dinarjev več kot pa je bilo v zavodu dohodkov. Prekoračenje izdatkov predstavljajo predvsem denarna sredstva brezposelnim osebam, stroški usposabljanja invalidov in stroški poklicnega usmerjanja. Kar zadeva strokovno delo pa skrbi zavod enako za občino Mozirje kakor za občino Velenje.

Zavod posebno skrbi za poklicno usmerjanje šolske mladine. V ta namen deluje pri zavodu odsek za poklicno usmerjanje, ki ga vodita priholog-referent za poklicno usmerjanje in honorarni zdravnik. Sedanje stanje kaže, da bo v bodoče potrebno namestiti še industrijskega psihologa. Veliko skrb posveča zavod kadrovskim službam v gospodarskih organizacijah. Le-te namreč nimajo dovolj strokovnega kadra, obstoječe kadrovske službe pa so nestrokovne in nepopolne.

Pripominjam, da je na območju zavoda zaposlenih okoli 10 000 ljudi, vendar za vse to območje ni niti enega socialnega delavca, niti psihologa, razen že omejenega psihologa pri zavodu in psihologa pri Rudniku Velenje. Zaradi tega štipendira zavod iz lastnih sredstev sedem štipendistov in sicer tri na Višji šoli za socialne delavce, tri na filozofski fakulteti — na oddelku za psihologijo in enega na ekonomski fakulteti. Prihodnje leto namerava zavod štipendiranje še razširiti. Vse štipendiste bo zavod po končanem šolanju dodelil gospodarskim organizacijam za zaposlitev njihovih strokovnih služb.

V prejšnjem tednu je občinska skupščina Velenje razpravljala o ustanovitvi zavoda za pospeševanje turizma, v katerem naj bi sodelovale še občine Dravograd, Mozirje, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec in Velenje. Ta zavod, katerega sedež bo v Slovenj Gradcu, naj bi skrbel za razvoj turizma na tem območju, hkrati pa organiziral vključevanje višinskih kmetov v turistično gospodarstvo.

Sredstva za financiranje zavoda bi prispevale občine po naslednjem ključu: Dravograd 7 %, Mozirje 13 %, Radlje ob Dravi 15 %, Ravne na Koroškem 25 %, Slovenj Gradec 17 % in Velenje 23 %.

Iz povedanega je razvidno, da je mogoče in koristno sodelovanje med občinami v istem okraju in tudi med občinami iz drugih okrajev.

Predsednik Janez Hočev ar: Odrejam 15 minut odmora.

(Seja je bila prekinjena ob 10.15 in se je nadaljevala ob 10.40.)

Predsednik Janez Hočev ar: Naslednji govornik je Janez Lanščak, poslanec iz občine Murska Sobota.

Janez Lanščak: Tovarišice in tovariši poslanci! Medobčinsko sodelovanje terja življenje samo. Na določenih področjih morajo občine iskati skupne rešitve različnih skupnih problemov. Teritorij občine ne more biti meja, ki naj odreja in usmerja vse družbene in gospodarske tokove. Ljudje so v svojem delovanju povezani in ne živijo izolirano od posameznih skupnosti; povezuje jih cesta, trgovina, zdravniška služba, proizvodnja itd. Iz tega izhajajo skupni problemi, ki prekoračujejo meje trenutno določenih družbeno-političnih skupnosti. Občine v praksi različno rešujejo posamezne skupne zadeve. Poročilo, ki ga imamo pred seboj, je v glavnem prikazalo reševanje različnih zadev v medobčinskem okviru. Občinski statuti sicer le na splošno govore o potrebi medobčinskega sodelovanja in ne konkretizirajo področja tega sodelovanja, vendar že samo dejstvo, da statuti vsebujejo te možnosti, potrjuje, da je medobčinsko sodelovanje potrebno.

Sodelovanje občin je že danes zelo raznoliko in bo v svojem nadaljnjem razvoju doživelo še različne spremembe. Že danes poznamo poleg različnih medobčinskih služb veliko primerov stalnega dogovarjanja posameznih občin. Ta potreba je posebno izrazita tam, kjer pomeni teritorij več občin enoto ali močno povezano geografsko regijo, s podobno gospodarsko strukturo, ali zgodovinsko enotno področje, ali pa področje, kjer tudi perspektive razvijanja gospodarstva in družbenih služb terjajo določeno skladnost.

Medobčinsko sodelovanje je po svoji vsebini najbolj napredovalo tam, kjer so potrebe same narekovale skupne rešitve. Občine so se v takih prime-

rih brez težav znale dogovoriti o načinu skupnega reševanja skupnih problemov. Že dosedanja praksa kaže, da je pogodba najboljši način za dogovarjanje o medsebojnih obveznostih in pravicah. Te dogovore pa je treba dosledno spoštovati ter pošteno izpolnjevati obveznosti, ki iz njih izvirajo. Najtežji problemi se pojavljajo pri tistih medobčinskih službah, ki niso v celoti izšle iz skupnih potreb, temveč so nastajale bolj ali manj na silo. V takšnih primerih nastopa kopica težav, ki imajo navadno za posledico tudi prenehanje sodelovanja.

Dobro načelo za uspešno sodelovanje občin je torej v vsakem primeru dogovor, ki sloni na dejanskih potrebah. Medobčinske službe se ustanovljajo tam in takrat, ko pričakujemo od njihovega delovanja dejanske uspehe. Nikakor pa jih ne gre ustanovljati samo zaradi oblike. Večkrat se še dogaja, da prehitavamo materialne možnosti, ko ustanovimo določeno skupno službo, z določenimi nalogami, ne zagotovimo pa ji hkrati potrebnih sredstev. V takih primerih ta služba obstaja le formalno, ker nima materialnih pogojev za izvajanje svojega programa, kajti sredstva se trošijo le za pokrivanje osebnih dohodkov in za najnujnejše funkcioniranje. Nedvomno je, da v takih primerih ne moremo pričakovati dobrih rezultatov in da pod takimi pogoji ne kaže zgolj iz načelnih ali drugih razlogov ustanovljati skupnih služb. Eno od načel naj bo tedaj tudi to, da skupni službi, ki ji ustanovimo, moramo zagotoviti tudi potrebna sredstva in ustrezne kadre. Vsako prehitavanje materialnih možnosti je v takih primerih škodljivo.

Različna gospodarska razvitost posameznih komun se kaže tudi v materialnem položaju teh komun. Sedanje stanje narekuje prav iz teh razlogov tudi različno reševanje in ukrepanje. Zato naj bo tudi odločanje o tem, ali in kakšno medobčinsko službo naj ustanovimo, prepuščeno posameznim komunam. Seveda to ne velja za vse primere in za tiste službe, ki morajo delovati in za katere se zagotavljajo tudi sredstva.

Pomurske občine razmeroma uspešno sodelujejo na različnih področjih. To sodelovanje je najbolj razvito v gospodarstvu in v družbenih službah. Glede številčnosti medobčinskih služb za sedaj sicer še ne moremo govoriti o velikih rezultatih, vendar ugotavljamo, da občine iščejo različne načine sporazumevanja in postopoma tudi ustanovljajo razne medobčinske institucije. Dostikrat pa objektivni pogoji, predvsem pomanjkanje kadrov, onemogočajo ustanovitev skupnih služb. Najmočnejše je sodelovanje na področju šolstva, zdravstva in socialnega varstva. Predvsem srednje in strokovne šole imajo izrazit medobčinski značaj. Te šole so tudi nastanjene v različnih občinah, in jih po pogodbi sofinancirajo te občine. Načela glede skupnih obveznosti so že precej ustaljena, tako da na tem področju ni večjih težav. Težavnejši je položaj na področju socialnega varstva in zdravstvenega varstva. Pomurje ima pretežno kmetijsko strukturo, ostale gospodarske panoge so relativno slabo razvite. Temu ustreza tudi socialna struktura prebivalstva. Komunalni zavod za socialno zavarovanje obstaja za štiri občine, Radgono, Lendavo, Ljutomer in Mursko Soboto. Težave nastajajo predvsem v skladu zdravstvenega zavarovanja kmetov. Sklad iz leta v leto izkazuje negativni rezultat in izguba znaša skupno z izgubo iz prejšnjih let že nad 100 milijonov dinarjev. Predpisani splošni prispevek v višini 6 % katastrskega dohodka, dodatni prispevek v višini 8 % ter premija za kmečko gospodarstvo v znesku 3000 dinarjev ne zagotavljajo zadostnih sredstev za kritje vseh potreb.

V zasebnem kmetijskem sektorju se zaradi prehoda v družbeni sektor stalno zmanjšujejo obdelovalne površine. Število kmetijskih gospodarstev, ki imajo svoje člane zavarovane po zakonu o zdravstvenem zavarovanju kmetov, se je od leta 1961 do konca 1963 zmanjšalo za 1,24 %, katastrski dohodek pa za 3,36 %. Na drugi strani pa je število zavarovanih oseb v tem času naraslo za 6,54 %. Takšna gibanja nujno povzročajo zmanjševanje sredstev sklada, medtem ko potrebe stalno naraščajo. Predstavniki pomurskih občin in predstavniki sklada so o tem položaju že večkrat razpravljali in iskali ustrezne rešitve. Eden od ukrepov za ublažitev položaja je letošnji predpis o povečanju dodatnega prispevka za 2,8 %. Vendar tudi ta ukrep ne rešuje položaja v celoti.

Dovolite, da v imenu pomurskih občin in na osnovi predloga, sprejetega v upravnem odboru sklada za kmečko zavarovanje našega komunalnega zavoda, seznanim ta zbor s predlogom, ki bi v sedanjem položaju reševal zadevo. Namen tega obvestila je v tem, da bi naš zbor posredoval zadevo v čimprejšnjo proučitev odgovornim organom, ki naj bi proučili predloženo rešitev.

Predpisovanje dodatnih prispevkov ima svoje meje, še posebno v Pomurju, kjer so občinske doklade že občutno visoke. Vendar ta dodatni prispevek, katerega sem že omenil, ne rešuje v celoti primanjkljaja iz preteklega leta. Tekoči primanjkljaji pa predstavljajo nadaljevanje iste problematike, kar le odlaga ustrezno rešitev financiranja kmečkega zavarovanja. Zaradi takega položaja predlagamo, da se dodatni prispevek predpiše za vse, ki imajo davku zavezane dohodke od kmetijstva. To je poleg 6 % splošnega, še 8 % posebnega prispevka ter 2,8 % dodatnega prispevka, vključujoč tudi obstoječo premijo. S tako razširjenim predpisom dodatnega prispevka bi se skladu povečali dohodki za približno 44 milijonov. Na ta način bi bil ob zaključnem računu sklada izkazan na koncu leta 1964 le malenkosten primanjkljaj, ki bi se lahko pokrnil v prihodnjem letu. Taka razširitev predpisa v obveznosti plačevanja dodatnega prispevka tudi na tiste lastnike zemljiških površin, ki ne koristijo zdravstvenega varstva iz sklada kmečkega zavarovanja, je sicer v protislovju s 17. členom zakona o zdravstvenem zavarovanju kmetijskih proizvajalcev, vendar je tak predpis družbeno popolnoma opravičljiv.

Predlog utemeljujemo takole: Lastniki zemljiških površin, ki imajo zdravstveno varstvo urejeno z zdravstvenim zavarovanjem delavcev, so v ugodnejšem položaju, ker je njihova kmetijska proizvodnja obremenjena z nižjimi stroški, s tem cenejša, in je na ta način tudi kršeno načelo enakih obremenitev. Razširitev obveznosti dodatnega prispevka na to kategorijo prebivalstva ne bi zanjo predstavljala pretežkega bremena, ker ima dohodke iz dveh virov, medtem ko bi zviševanje dodatnih prispevkov samo pri tistih, ki se poslužujejo zdravstvenega zavarovanja iz sklada kmečkega zavarovanja, predstavljalo za nje pretirano obremenitev. Ta kategorija prebivalstva tudi nenehno narašča, predvsem z zaposlovanjem žensk, medtem ko možje doma vodijo redno gospodarstvo. Če se ne bi uveljavil ta predlog razširitve obveznosti dodatnega prispevka tudi na te kategorije, se bo pojavila poleg dosedanjih okoliščin, ki zmanjšujejo obseg kmečkih zavarovancev, še ta, da vedno številnejši kmetje pridobivajo zdravstveno varstvo preko zaposlenih žena in zato ne plačujejo dodatnih prispevkov.

Problematiko sklada za kmečko zavarovanje sem bolj konkretno obravnaval zato, ker je na področju medobčinskega sodelovanja posebno pereča in v svoji materialni vsebini težko rešljiva.

Predsednik Janez Hočevar: Besedo ima Ivo Majdič, predstavnik Okrajnega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, Ljubljana.

Ivo Majdič: Tovarišice in tovariši poslanci! V praksi opažamo in tudi iz gradiva, ki smo ga prejeli, izhaja, da se je medobčinsko sodelovanje razvilo zlasti tam, kjer občinske skupščine zaradi slabih materialnih pogojev niso mogle samostojno izpolnjevati vseh svojih obveznosti, oziroma so za izvajanje svojih nalog imele omejene možnosti. Menim tudi, da je popolnoma normalno, če se je medobčinsko sodelovanje najbolj razvilo v tako imenovanih bazenih, v katerih regionalno območje predstavlja geografsko gospodarsko, socialno in kulturno celoto. Skratka, medobčinsko sodelovanje se je v zadnjem obdobju vse hitreje razvijalo in lahko ugotovimo, da smo na tem področju dosegli določen napredek. Kljub vsemu temu pa menim, da je to sodelovanje doslej premalo temeljilo na ekonomskih in drugih analizah, prav tako pa tudi menim, da se je pri ustvarjanju pogojev za zadovoljevanje potreb občanov velikokrat premalo mislilo na občana.

Še vedno so marsikje lokalistične tendence velika ovira za razvoj medobčinskega sodelovanja. Zapiranje v občinske meje ima lahko zelo škodljive posledice in ponekod povzroča zanemarjanje objektivnih pogojev za uspešno sodelovanje.

Menim, da ni smotrno danes ponavljati vsa načela, na katerih bi morali graditi medobčinsko sodelovanje, ampak je potrebno ugotoviti, da medobčinsko sodelovanje ni možno razvijati brez temeljitega proučevanja in analiziranja vseh činiteljev, ki lahko vplivajo na takšno sodelovanje. Po mojem mnenju ni mogoče, da bi bilo medobčinsko sodelovanje odvisno od dobre volje posameznikov, posameznih kolektivov in drugih činiteljev v občini. Občine so bile glede razvijanja medobčinskega sodelovanja vse preveč prepuščene same sebi ali pa so nekateri činitelji od zgoraj vsiljevali nekatere oblike tega sodelovanja, kar je imelo dostikrat zelo slabe posledice. Medobčinsko sodelovanje se je vse preveč obravnavalo le v družbeno-političnih organizacijah, premalo pa so ga obravnavale ustrezne institucije, ki bi lahko izdelale kvalitetne analize, s katerimi bi lahko na široko odprli pot temu sodelovanju in ga razširili na vsa področja, kjer je to nujno za racionalno in kvalitetno zadovoljevanje potreb občanov. Prav zaradi tega je reševanje tega sodelovanja velikokrat izgledalo aktivistično in so se ponekod odločali zanj brez temeljite proučitve pogojev in možnosti za razvijanje medobčinskih služb, pač zaradi tega, ker je v obdobju sedanjega družbenega razvoja to bilo moderno. Menim, da vprašanje sodelovanja ne moremo reševati aktivistično in vztrajati, da za vsako ceno ustanovljamo medobčinske službe, ne da bi pri tem upoštevali vsa načela, o katerih je bilo že veliko povedanega.

Iz poročila, ki je bilo priloženo vabilu, izhaja, da so si le nekateri republiški upravni organi prizadevali za razvijanje medobčinskega sodelovanja, medtem ko so drugi popolnoma odpovedali in v vsem zadnjem obdobju stali ob strani. Tu ne mislim, da bi morali ti republiški organi občinam vsiljevati razne oblike sodelovanja, temveč bi morali medobčinsko sodelovanje vsestransko proučevati in analizirati ter na podlagi teh strokovnih analiz dajati občinam, oziroma svojim službam v občinah pobudo za čim uspešnejše in kvalitetnejše sodelovanje. Posamezni sekretariati komaj poznajo vse oblike medobčinskega sodelovanja, ki so se razvile na področju njihovih služb. Ugotavljajo, da niso bile izdelane poprejšnje analize, da so okrajji premalo naredili za organiziranje med-

občinskega sodelovanja, da je medobčinsko sodelovanje šele na začetku in podobno.

Skratka, ugotavljajo zgolj to, kakšno je stanje na področju medobčinskega sodelovanja, le redko pa so v republiškem merilu izdelane analize in dane pobude za nadaljnje razvijanje in izpopolnjevanje medobčinskega sodelovanja.

Menim, da smo v preteklem obdobju tudi zanemarili oziroma premalo ali pa nič izkoristili razne znanstveno-raziskovalne ustanove, ki bi lahko s svojimi strokovnimi analizami mnogo prispevale k izpopolnjevanju in razvijanju medobčinskega sodelovanja. Ker so vse te strokovne službe stale več ali manj ob strani, ni čudno, da so včasih naporu občinskih skupščin in družbenopolitičnih organizacij bili aktivistično obravnavani. Ne moremo sicer zanikati, da je stanje, v katerem se nahajamo danes na področju medobčinskega sodelovanja, zasluga takega aktivističnega dela, ki pa je kljub pomanjkanju strokovnih analiz privedlo do določenega napredka.

Nekateri zagovarjajo stališče, da je treba občine pustiti, da samoiniciativno razvijajo medobčinsko sodelovanje, ne da bi se kdorkoli smel vmešavati v ta njihova prizadevanja. Nikakor nisem za kakršnokoli vsiljevanje raznih oblik sodelovanja, sem pa zato, da republiški in okrajni upravni organi s pomočjo raznih znanstveno raziskovalnih institucij stalno proučujejo in analizirajo oblike ter metode medobčinskega sodelovanja in takšne analize dajejo občinskim skupščinam oziroma svojim službam v občinah. S takšnim delom bodo razvijali pobude občin za medsebojno sodelovanje in pomagali pri njegovem utrjevanju in izpopolnjevanju. Menim, da je študija Republiškega sekretariata za proračun in občo upravo koristen prispevek k razčiščevanju stališč in gledanj na medobčinsko sodelovanje, čeprav vsebuje tudi nekatere netočnosti in pomanjkljivosti. Ta študija mora služiti vsem kot podlaga za nadaljnje proučevanje in izpopolnjevanje načel in metod medobčinskega sodelovanja na vseh področjih, v korist ekonomičnosti, kvalitete in učinkovitosti tega sodelovanja.

Na koncu želim omeniti samo še financiranje raznih medobčinskih služb. Menim, da je proračunsko financiranje teh služb ena od pglavitnih ovir za njihov nadaljnji razvoj in da bi morali poiskati vse možnosti za financiranje programov dela teh služb. To zlasti zadeva medobčinsko sodelovanje na področju družbenih služb, ki že brez tega zaostaja za našim gospodarskim razvojem. Prav zaradi tega nastajajo na terenu razni politični problemi, ki se najbolj manifestirajo v fluktuaciji in v splošnem pomanjkanju kadrov v družbenih službah. Če bomo torej hoteli medobčinsko sodelovanje še naprej izpopolnjevati in razvijati, bomo morali poleg upoštevanja vseh temeljnih načel medobčinskega sodelovanja v osnovi menjati tudi način financiranja teh služb.

Predsednik J a n e z H o č e v a r : Besedo ima poslanec inž. Marjan Tepina.

Inž. M a r j a n T e p i n a : Tovarišice in tovariši poslanci! Začasni odbor za proučitev medobčinskega sodelovanja je mimo tega, kar najdemo v predloženem gradivu, prišel še do nekaterih ugotovitev.

Ta odbor je namreč ugotovil, da se medobčinsko sodelovanje ne izčrpava s sodelovanjem na področju družbenih služb. Ob tem je treba omeniti, da sodelovanje drugačnega značaja pravzaprav ne sodi v področje dela Organizacijsko-političnega zbora, da pa je lahko razprava o drugih oblikah sodelovanja samo koristna, že zato, ker s tako razpravo opozarjamo druga skupščinska telesa na ta vprašanja, pa tudi občine, ki pojmujejo medobčinsko sodelovanje

predvsem kot sodelovanje na področju družbenih služb. To so ugotovili tudi poslanci, ki so obiskali več občin.

V uvodu je tovariš predsednik zbora poudaril, da naj ne bi prehajali na področje integracije v gospodarstvu, vendar pa smo v odboru menili, da je prav, če obravnavamo tudi sodelovanje na področju gospodarstva, vendar le v zvezi s sodelovanjem družbenih služb. Kadar govorimo o medobčinskem sodelovanju, se običajno sklicujemo samo na 89. člen ustave SR Slovenije. Mislim pa, da ni samo 89. člen tisti, ki nas opozarja na potrebo in koristnost medobčinskega sodelovanja. Dovolite mi, da na nekaj takih členov opozorim.

29. člen ustave SR Slovenije pravi: »Zemlja je dobrina splošnega pomena. Vsako zemljišče je treba izkoriščati v skladu s splošnimi, v zakonu določenimi pogoji, s katerimi se zagotavljajo racionalno izkoriščanje zemljišča in drugi splošni interesi.«

Nadalje prihaja v poštevh 2. odstavek 34. člena: »Za uresničenje v družbenih planih določenih razmerij izdajajo družbeno-politične skupnosti predpise in druge splošne akte, ustanavljajo družbene sklade in družbene rezerve ter odredjajo ekonomske in druge ukrepe.«

Menim, da je 36. člen ustave v tem smislu posebno pomemben: »Mesta, industrijska naselja, vasi in drugi naseljeni kraji ter območja s posebnim namenom in širša območja se urejajo in izgrajujejo na podlagi urbanističnih in regionalnih planov, ki morajo biti v skladu s plani gospodarskega in družbenega razvoja.«

86. člen ustave med drugim določa: »Občina usmerja in usklajuje razvoj gospodarstva in družbenih služb,« 93. člen pa: »Občina načrtno usmerja razvoj gospodarstva in drugih družbenih dejavnosti na svojem območju z družbenim planom, z materialnimi intervencijami in drugimi ukrepi.«

Vse te določbe ustave SR Slovenije sicer ne govore neposredno o medobčinskem sodelovanju, vendar pa narekujejo, da v vseh teh svojih nalogah občine na ustrezen način med seboj sodelujejo.

V svoji nadaljnji razpravi nameravam le ponoviti nekatere misli iz razprave na zadnji seji začasnega odbora za proučitev medobčinskega sodelovanja. Problem sodelovanja na področju gospodarstva še daleč ni izčrpan z vprašanjem gospodarske integracije, saj imamo vrsto osnovnih fondov gospodarskega značaja, s katerimi po sami ustavi gospodarske organizacije ne morejo samostojno razpolagati. Pri tem imejmo pred očmi predvsem dve stvari: prvič, da je Slovenija dežela intenzivnega gospodarstva, tedaj tudi intenzivnega izkoriščanja osnovnih prirodnih bogastev, drugič, da občina ni in ne more biti zaključen gospodarski prostor.

Ko govorimo o skupnih službah, se omejujemo na tiste, za katere smo se mi sami odločili, da jih bomo obravnavali kot skupne. Pri tem pa nekoliko zane-marjamo vse drugo, kar je skupno po svoji narodi. Če naj skupno opravljamo stvari, ki so skupne po svoji narodi in ki ne poznajo občinskih meja, je nujno, da tudi v sferi medobčinskega sodelovanja usmerjamo razvoj nekaterih zadev skupno, ker so same po sebi nedeljive. Če vse to ni izrazito področje dela Organizacijsko-političnega zbora, pa mora biti zaradi vsega prej povedanega predmet sodelovanja med občinami, ki jih med seboj povezujejo skupni fondi prirodnega bogastva. V odboru za proučitev medobčinskega sodelovanja smo se zato večkrat med seboj opozarjali, da ne bi smeli mimo oblik medobčinskega sodelovanja na področju gospodarstva, oblik, ki so posebno pomembne tudi za delovanje družbenih služb. V mislih imam predvsem službo proučevanja,

planiranja in programiranja družbenega gospodarskega razvoja, o čemer je nekaj pravkar govoril tovariš Ivo Majdič. V času, ko s kampanjskimi posegi skušamo normalizirati obseg investiranja, se moramo hkrati truditi za to, da kampanjam slede dopolnitve sistema v elementih, ki zdaj dopuščajo širjenje obsega investicij, a so v nasprotju z naporji za stabilizacijo našega gospodarstva. Tem naporom se mora pridružiti tudi prizadevanje občin za skupno programiranje tistih elementov svojega razvoja, ki so občinam skupni po svoji naravi. Četudi bi tako sodelovanje dobilo oblike planiranja, bi tako planiranje ne bilo nič drugega kot sporazumevanje o potrebi skupnih aktov za skupne namene in koristi ter ne bi moglo priti v nasprotje s koristmi delovnih organizacij.

Predsednik Janez Hočev ar : Besedo ima Anton Žagar.

Anton Žagar : Tovarišice in tovariši poslanci! V svoji razpravi želim nakazati nekaj karakterističnih činiteljev, ki eni pospešujejo, drugi pa zavirajo medobčinsko sodelovanje na poročju koroških občin.

Problematiko tega sodelovanja sem spoznal kot član skupine, ki je proučevala medobčinsko sodelovanje na Koroškem. Karakteristično za koroške občine je, da tvorijo geografsko zaključeno celoto, razen občine Radlje, ki z enim delom gravitira v srednjedravsko dolino. Občine na koroškem spadajo med manjše in celo najmanjše v Sloveniji, tako po teritoriju kot po številu prebivalcev. Občina Dravograd ima na primer samo 7000 prebivalcev. Centri treh občin so razmeroma blizu drug drugemu. Dravograd je oddaljen od Raven na Koroškem 8 km, Slovenj Gradec pa od Dravograda 11 km. Med vsemi občinami so dobre cestne in železniške zveze. To je samo nekaj prirodnih faktorjev, ki omogočajo realno in uspešno medobčinsko sodelovanje na širokem področju družbenih in javnih služb ter v javni upravi.

Drugi činitelj, ki pospešuje čvrsto medobčinsko sodelovanje, so nekatere skupne zmogljivosti za zadovoljevanje družbenih služb. V Slovenj Gradcu je sedež sodišča, komunalne banke, ekonomske srednje šole, splošne bolnice in katastrskega urada. V Ravnah na Koroškem je gimnazija in komunalni zavod za socialno zavarovanje. V Dravogradu pa je sedež zavoda za prosvetno-pedagoško službo in zavoda za zaposlovanje delavcev. Vse našete službe zadovoljujejo potrebe vsega tega območja in niso nastale kot plod medobčinskega sodelovanja, temveč so te službe, razen nekaterih, nastale že takrat, ko je bil v Slovenj Gradcu še okraj. Poleg teh pa so skupni še zavod za urbanizem, muzej in nekatere druge institucije. Na področjih omenjenih služb vse štiri občine sodelujejo v nekaterih primerih povsem uspešno, kot na primer v primeru sodišč ali katastra; v nekaterih primerih pa se pojavljajo različni problemi, ki motijo normalno poslovanje in funkcioniranje skupnih zavodov, kot v primeru gimnazije ali zavoda za prosvetno-pedagoško službo.

Največji problem predstavlja financiranje že obstoječih skupnih zavodov, ne toliko zaradi pomanjkanja sredstev v posameznih občinah kot pa zaradi tega, ker občine, ki so dolžne sofinancirati skupni zavod ali službo, v primeru da ima takšen zavod ali služba svoj delež v sosednji občini, odklanjajo finančna bremena in pogosto niti pogodbenih obveznosti redno ne plačujejo, kar otežkoča normalno delovanje takega skupnega zavoda ali službe. To potrjuje spor med občino Radlje ob Dravi in Ravne na Koroškem zaradi financiranja gimnazije v Ravnah na Koroškem, ki se vleče že več kot dve leti. Mnenja sem, da bi se zaradi dejanskih potreb in zaradi čimboljšega izpolnjevanja nalog na

tem območju morali vsi zainteresirani in odgovorni faktorji v občinah dogovoriti za dolgoročnejši način financiranja skupnih zavodov ter uvesti neke vrste avtomatizem. S takim dogovorom bi odpadli vsi poznejši spori, zaradi financiranja skupnih zavodov in služb.

Tudi na področju javne uprave se je razvilo sodelovanje med posameznimi občinami na tem območju, vendar v nobenem primeru ne zajema vseh štirih občin. Po dve občini sodelujeta v inšpekcijskih službah; to sodelovanje pa je nastalo bolj slučajno in se je pojavilo le pri tistih inšpekcijskih službah in takrat, ko ena sama občina ni imela možnosti organizirati lastne službe zaradi pomanjkanja inšpektorjev ali poslovnih prostorov ter, kjer inšpektor v eni sami občini ne bi bil polno zaposlen. Doslej so se oblikovale nekatere skupne inšpekcijske službe v občinah Radlje ob Dravi, Dravograd in Ravne na Koroškem. Prav zaradi že naštetih posebnosti koroškega območja pa obstojajo še realne možnosti za sodelovanje med občinami na področju vrste drugih upravnih služb. Zelo koristna in uspešna bi bila lahko skupna plansko-analitična in statistična služba, skupni upravni organ za družbene službe in podobno. Te možnosti nakazuje že 103. člen zvezne ustave, na drugi strani pa obstojajo za tako sodelovanje vsi objektivni pogoji. Potrebno pa je, da odgovorni subjektivni činitelji v občinah načrtno in temeljito prouče možnosti in prednosti sodelovanja s sosednjimi občinami. Zaradi uspešnosti dela, cenečnosti, kvalitete, pravilne zaposlitve kadrov, boljše opremljenosti in še niza drugih prednosti ter zaradi dejanskih potreb bi bila najprimernejša oblika organiziranja vseh inšpekcijskih služb v skupnem in enotnem organu, v katerem bi bile združene vse inšpekcijske službe za vse štiri koroške občine. Ker je medobčinsko sodelovanje stvar prizadetih občin samih in ker je kakršenkoli pritisk ali posiljevanje občin v smeri medsebojnega sodelovanja protiustavno in v nasprotju s samoupravljanjem, si bodo zato morale predvsem občinske skupščine same prizadevati, da se vse možnosti in prednosti medobčinskega sodelovanja temeljito proučijo. Občinske skupščine morajo biti tisti organi in tista mesta, kjer se bo obravnavala problematika sodelovanja s sosednjimi občinami v vseh oblikah in v vseh službah, ki jih zagotavljajo občine. Občinska skupščina mora biti pobudnik za analiziranje potreb in možnosti sodelovanja med občinami za zadovoljevanje potreb občanov na tako zaključenem območju kot ga predstavljajo koroške občine. Prav tako pa mora biti občinska skupščina tista, ki uresničuje medobčinsko sodelovanje. Potrebno bo streti pretiran lokalizem in mnenje, da je slaba tista občina, ki ne more najbolje organizirati vseh služb in organov v lastni hiši. Obstojijo pa tudi mnenja, da je sodelovanje med občinami za zadovoljevanje skupnih potreb pot, ki vodi k združitvi občin. Zato nekateri vidijo v intenzivnem medobčinskem sodelovanju že združevanje občin in postajajo nestrpni, ko se razpravlja o organiziranju skupnih služb za dve ali več občin.

Predsednik J a n e z H o č e v a r : Naslednji govornik je poslanec inž. Branko Hočevar, poslanec iz občine Zagorje ob Savi.

Inž. B r a n k o H o č e v a r : Tovarišice in tovariši poslanci! Razpravljati želim o nekaterih izkušnjah in problemih medobčinskega sodelovanja zasavskih občin.

Kot ste lahko razbrali iz obeh poročil, je sodelovanje med zasavskimi občinami doseglo precejšen napredek. Tako v občinah Hrastnik, Trbovlje in Za-

gorje, deloma tudi v občini Litija že nekaj let deluje vrsta skupnih upravnih služb, še več pa družbenih služb, pri katerih občine uspešno sodelujejo. Vseh teh služb skupaj s sodiščem in katastrom je okoli 14. Tudi doseženi uspehi so relativno zelo dobri in lahko rečemo, da je medobčinsko sodelovanje na našem območju nedvomno pokazalo pozitivne rezultate.

Kateri so bili glavni vzroki za uspešnost tega medobčinskega sodelovanja? Po naših analizah in po mojem mišljenju so bile zahteve po kvalitetnejšem in boljšem delu občinskih uprav, ki po prevzemu obsežnejših in odgovornejših nalog niso zmogle teh samostojno in uspešno opravljati. Občine pa si v nekaterih primerih tudi zaradi finančnih težav niso mogle privoščiti drage službe, opremo in vse drugo, kar je bilo za izvajanje novih nalog potrebno. Take okoliščine so prisilile občinske skupščine in družbeno-politične organizacije, da so iskale primernejše in boljše rešitve v medobčinskem sodelovanju.

Ne strinjam se povsem s trditvijo tovariša Majdiča, da je bilo v uvajanju medobčinskega sodelovanja precej aktivističnih impulsov. Menim, da je ravno medobčinsko sodelovanje, o katerem se dokončno odloča na sejah občinskih skupščin, prav tam podvrženo zelo ostrim razpravam in kritikam ter zato pri naših sedanjih občinskih skupščinah z aktivizmom ne pridemo daleč, ampak je treba nastopati s konkretnimi in realnimi predlogi.

Seveda so se pri tem sodelovanju pokazali tudi nekateri problemi. V celoti se strinjam s poročili, ki kot glavni problem omenjajo financiranje, ker je bilo to tudi pri nas vprašanje, na katerem se je pravzaprav preizkušalo medobčinsko sodelovanje. Čim je bilo vprašanje financiranja in izpolnjevanja obveznosti rešeno, potem so bili tudi drugi problemi, na primer vodstvo službe, marsikdaj precej hitro rešeni. Tako je pri nas medobčinsko sodelovanje pokazalo na nujnost, da se doseže v poslovanju teh služb ekonomičnost in racionalnost. Pojavile so se namreč tudi anomalije in so nekatere službe postale dražje kot prej. Na to so deloma vplivale take ali drugačne oblike organizacije, deloma pa tudi večji obseg dela in boljša kvaliteta delovanja teh služb.

V poročilih sem zasledil, da se prav v zvezi z Zasavjem omenja problem sedeža skupnih služb. Morda je to res vprašanje, ki v Zasavju ni bilo vedno najboljše rečeno, v resnici pa vprašanje sedeža ni javno prihajalo na dan, temveč je ostajalo nekje zadaj. Menim, da se problem sedeža posameznih služb kaže v zvezi z vprašanjem, ali posamezna občina kaj izgublja na svoji samostojnosti, če se sedeži koncentrirajo samo na enem mestu. Zato se v celoti strinjam z mislijo v poročilu Republiškega sekretariata za proračun in občo upravo, da naj se sedeži posameznih skupnih služb razmeščajo med občinami, vendar v skladu s razmerami in namenom posameznih služb.

V zvezi s tem želim izraziti še kritično misel, ki izhaja iz nekaterih izkušenj medobčinskega sodelovanja na našem območju. To medobčinsko sodelovanje se razvija pretežno v okvirih povsem določenega bazena ali regije. Menim pa, da sodelovanje izključno v teh mejah skriva v sebi nekatere slabosti, na ta način namreč prihaja do oblikovanja nekega majhnega okraja, če ga lahko tako imenujem. Če se skupne službe koncentrirajo na enem sedežu, potem pravzaprav ne dosežemo le medobčinskega sodelovanja, ampak sodelovanje na zaskroženem večjem območju, pri čemer še zmerom okrog tega območja ostanejo občinske meje. Tako obstoja nevarnost, da se bo medobčinsko sodelovanje odvijalo le znotraj zaprtega večjega območja.

Postavlja se vprašanje, ali je res območje nekega bazena najustreznejša osnova, na katero je treba prikrojiti vse oblike medobčinskega sodelovanja.

Nekateri primeri nam kažejo, da to ne drži. Določeno območje je lahko enotno glede enega vprašanja, ni pa nujno, da to velja tudi glede drugih vprašanj. Tako je lahko na nekem območju sodelovanje primerno za nekatere skupne inšpekcijske službe, na primer za tržno in podobne inšpekcije, vprašljivo pa je ob tem, ali je primerno in smotno v istem okviru organizirati tudi skupno urbanistično inšpekcijo, ki mora zajemati znatno širša območja. Če je neko območje primerno za skupno prosvetno pedagoško službo, ali mora biti prav na istem območju tudi komunalna banka? Verjetno ne. Menim, da bi zato morali priporočiti razvijanje medobčinskega sodelovanja v vse smeri, ki se ne zaključuje v nekem bazenu, temveč naj postopoma zajema vse več občin in lahko seže tudi čez okrajne, in na mejnih območjih verjetno tudi čez republiške meje.

Menim, da je tako sodelovanje nedvomno pozitivno za razvoj medobčinskih odnosov. Lahko rečem iz izkušenj na Zasavskem območju, da je prav sodelovanje nekaterih teh občin z občinami izven zasavskega bazena, se pravi Hrastnika z Laškim, Zagorja z Litijo in zdaj zlasti z Žalcem, dalo nekatere pozitivne rezultate. Ob tako širokem sodelovanju se tudi izgubljajo pomisleki posameznih občin, da se preko medobčinskega sodelovanja uveljavlja tuja volja in zmanjšuje njihova samostojnost. Občine sedaj dejansko sodelujejo z vsemi tistimi območji, s katerimi imajo nekaj skupnega in s tem verjetno dosegajo pri medobčinskem sodelovanju najbolj racionalne ter ekonomične rešitve, seveda ob upoštevanju načela prostovoljnosti in rednem izpolnjevanju svojih obveznosti.

Predsednik Janez Hočev ar : Besedo ima inž. Branko Korber, poslanec iz občine Mozirje.

Inž. Branko Korber : Tovarišice in tovariši poslanci! V današnji razpravi želim spregovoriti nekaj besed o zanimivi obliki medobčinskega sodelovanja, ki se je izoblikovala pred nedavnim na koroškem območju, območju velenjske občine in območju Gornje Savinjske doline, torej na ozemlju šestih občin, od katerih ležijo štiri v mariborskem, dve pa v celjskem okraju. To območje zajema vzhodno alpski gorski svet, v katerem se je že dalj časa močno čutila potreba po resnem pristopu k reševanju problematike višinskih kmetov. Ne želim podrobneje razčlenjevati to problematiko, vendar opozarjam na proces, ki traja sicer že vrsto let, namreč da se v celotnem višinskem območju mlajši ljudje močno odseljujejo in da gorske kmetije kljub zadostni gospodarski osnovi nazadujejo, ker ostajajo brez potrebne delovne sile. Ob tem pa je način gospodarjenja ostal še vedno enak kot pred desetletji — brez vsakih strojnih pripomočkov. V tem predelu imamo opraviti s hribovskimi kmeti, ki vedno težje zmagujejo svoje davčne obveznosti in ki kljub razmeroma velikim posestvom ne morejo slediti razvoju življenjskega standarda v dolini. Vedno bolj občutijo razliko med mestom in vasjo, ki v nižinskih predelih zelo hitro slabi. Hkrati lahko štejemo to območje za pokrajinsko izredno zanimivo, ker je v starih kmečkih poslopih še danes ohranjenega mnogo etnografsko pomembnega blaga, pokrajina pa predstavlja enega najlepših predelov Slovenije, ki kliče po hitrem turističnem razvoju. Ne smemo pozabiti, da se nahajajo na tem območju predeli, ki po svojih naravnih lepotah ne zaostajajo za znanimi turističnimi področji Evrope. To so Logarska dolina, Robanov kot, nacionalni park, Topla pod Peco, Kotle, Matkov kot in še številni drugi kraji, ki imajo

vse pogoje, da se postopoma razvijajo v turistične kraje, posebno še, ker imajo idealne pogoje za razvoj zimskega turizma.

Težak položaj višinskega kmeta, naravni pogoji za razvoj turizma in zaključena regija, ki jo predstavlja območje teh 6 občin mariborskega in celjskega okraja ter spoznanje, da je to problematiko potrebno zelo hitro proučiti in ukrepati, ker smo pri vključevanju višinskih kmetij v turistični promet že tako veliko zamudili, so bili dovolj močan argument za ustanovitev skupnega zavoda za pospeševanje turizma na vzhodno-alpskem območju. Zavod ima še posebej nalogo, da prouči stanje višinskih kmetij in možnosti njihove čim širše vključitve v turistično gospodarstvo, pri čemer se zgledujejo pri vseh alpskih deželah Evrope, kjer so glede tega daleč pred nami.

Predsednik Janez Hočevnar: Besedo ima Tone Klemen, predstavnik Okrajne skupščine Ljubljana.

Tone Klemen: Tovarišice in tovariši poslanci! Elaborat in poročilo Republiškega sekretariata za proračun in občo upravo o medobčinskem sodelovanju v naši republiki, predstavljata po našem mnenju najizčrpnjšo analizo procesov, oblik, uspehov in neuspehov v prizadevanjih za razvoj medobčinskega sodelovanja v naši republiki. Mnenja smo, da smo v elaboratu na izredno učinkovit način obdelana načela, po katerih so se doslej, oziroma naj se še v prihodnje razvijajo posamezne oblike medobčinskega sodelovanja. Prav tako mislimo, da ni z nič manjšo natančnostjo prikazan prerez dosedanjega stanja in problemov, ki se z uvajanjem raznih oblik medobčinskega sodelovanja pojavljajo. Ker smo prišli glede načel, oblik in poti medobčinskega sodelovanja, v ljubljanskem okraju, kjer se s temi vprašanji organizirano ukvarjamo že več let, do zelo podobnih stališč in smo jih v obliki priporočil posredovali občinam, želim izkoristiti to priložnost za razpravo o dveh ali treh konkretnih vprašanjih v zvezi z medobčinskim sodelovanjem.

Prvo od teh vprašanj, o katerih nameravam govoriti, zadeva posledice, ki po objektivni nujnosti sledijo slehernemu lokalizmu in se v našem primeru kažejo v nasprotovanju kakršnimkoli akcijam na področju medobčinskega sodelovanja. Nadalje želim razpravljati o udeležbi subjektivnega faktorja pri razvijanju medobčinskega sodelovanja in končno o vlogi okrajnih in republiških organov pri razvijanju tega sodelovanja.

Praksa zasedanja na področju medobčinskega sodelovanja je še preveč kratkotrajna, da bi lahko sprejemali najsplošnejše zaključke o dobrih in slabih rezultatih sodelovanja med občinami. Iz predloženega elaborata in dosedanje prakse pa lahko povsem upravičeno zaključimo, da daje medobčinsko sodelovanje neprecenljive koristi za konkretne službe, občino kot celoto in njene občane. Res so bili v dosedanjem sodelovanju tudi negativni pojavi, vendar so bili ti bolj rezultat zunanjih vplivov kot pa medobčinskega sodelovanja samega. Ta dokaj preprosta resnica pa se še vedno ni udomačila v vsakodnevni praksi tistih odgovornih činiteljev v mnogih naših občinah, ki jim je zaupana usoda posameznih služb oziroma dejavnosti. V takih pogojih se pri razvijanju določene službe oziroma dejavnosti kaj rado naseda subjektivnim motivom, ki nimajo ničesar skupnega z interesom službe ali pa se take službe oziroma njihovo organizacijo popolnoma podredi drugim interesom. Kakšne posledice imajo takšna naziranja, si oglejmo na primeru občinskih zavodov za zaposlo-

vanje delavcev, inšpekcijskih in še nekaterih drugih služb v ljubljanskem okraju.

Znano je, da so občinske skupščine pričele ustanavljati občinske zavode za zaposlovanje delavcev po sprejetju zakona o službi za zaposlovanje delavcev iz leta 1960, ki je bistveno razširil vsebino dela takratnih posvetovalnic za delo, hkrati pa določil nov način financiranja te službe. Tistim, ki smo tedaj delali v občinskih ljudskih odborih, je še sedaj v spominu, da smo ta zakon z veseljem sprejeli, vendar pa smo v zvezi z njegovo izvedbo zelo malo ali skoraj nič razpravljali o značaju nove službe in njenih potrebah. Znano je, da so bile mnoge ali skoraj vse rešitve v zvezi z organizacijo občinskih zavodov sprejete brez predhodne proučitve njihovih nalog, razpoložljivih sredstev in ciljev ter sil, ki so za njihovo izvrševanje potrebne. Očitno je, da so bile mnoge zadevne odločitve sprejete pod vplivom finančnih sredstev, ki so se za to službo zbirale oziroma se zbirajo iz osebnega dohodka. V ljubljanskem okraju je bilo v takem vzdušju ustanovljenih kar 18 zavodov, kar pomeni več kot v celotni Socialistični republiki Srbiji. Od skupno 26 občin je 13 občin med njimi mnogo srednjih in manjših ustanovilo svoj zavod, 4 zavodi pokrivajo območje 2 občin, en zavod pa je ustanovljen za območje 5 občin.

Vendar samo ti podatki še ne dajejo prave slike položaja, zato si oglejmo ali so bile posamezne občine pri taki orientaciji sploh sposobne organizirati tako pomembno in specializirano družbenoekonomsko dejavnost, kot je služba za zaposlovanje delavcev. Človek dobi vtis, da je že sam naziv zavod za zaposlovanje delavcev zmedel mnoge naše odgovorne tovariše, da to službo še vedno identificirajo z bivšimi posredovalnicami za delo, katerih upravno delovanje novi zavodi sicer prevzemajo, vendar le kot sekundarno dejavnost, ki bo v bodoče še bolj omejena. Osrednja dejavnost zavodov pa je izrazito študijsko-analitičnega in operativnega značaja, kateri so lahko kos le strokovnjaki z visoko ali višjo šolsko izobrazbo, ki naj bi skupno z uslužbenci srednje šolske izobrazbe predstavljali približno 80 % zaposlenih v takem zavodu. Tukaj pa po mojem mnenju nastaja problem, ob katerem se je treba resno zamisliti. Vztrajanje na obstoju zavoda z območjem, ki ga omejujejo občinske meje, gre tu lahko v dve skrajnosti. Če bomo vztrajali na razviti in specializirani organizaciji zavoda, ki edina lahko zagotovi kvalitetno službo in če bomo zanj imeli na razpolago tudi kadre in sredstva, je vprašanje ali večina območij posameznih občin sploh daje podlago za racionalno in ekonomično zaposlitev ustreznih kadrov, ki jih zelo primanjkuje. To bi bila ena skrajnost, ob kateri pa seveda nimamo niti kadrov niti sredstev, kar nam povedo tudi podatki o stanju v ljubljanskem okraju. Od skupno 88 delovnih mest z visoko in višješolsko izobrazbo, kolikor jih je sistematiziranih v 18 občinskih zavodih, je zasedenih le 42 mest z uslužbenci, ki imajo ustrezno šolsko ali priznano izobrazbo. Če upoštevamo, da sam medobčinski zavod za zaposlovanje delavcev v Ljubljani zaposluje polovico teh uslužbencev, drugih 17 zavodov pa zaposluje le 21 uslužbencev z visoko ali višjo izobrazbo, in da 12 zavodov sploh nima uslužbencev z visoko izobrazbo, pri nekaterih pa je problematična celo srednja, upravičeno zaključujemo, da smo ostali v mnogih občinah pri bivših posredovalnicah za delo.

Mnenja sem, da tudi druga skrajnost, v katero so zašle nekatere naše občine, ki poskušajo z nezadostno organizacijo zavodov in nestrokovnimi uslužbenci reševati naloge te službe, ni sprejemljiva. Prav nič čudno ni, če smo pred nekaj dnevi ob analiziranju dela nekaterih zavodov v našem okraju ugo-

tovili, da ponekod službe za zaposlovanje delavcev v pravem pomenu, kljub obstoječim zavodom in znatnim stroškom, sploh nimamo. Ker za posamezne občine ni sprejemljiva prva skrajnost, za katero ni niti sredstev niti kadrov, druga pa ne zagotavlja normalnih pogojev za opravljanje službe, preostane občinam še tretja in po našem mišljenju edina upoštevanja vredna možnost, da svoje službe za zaposlovanje združujejo med seboj in tako ustvarjajo solidno osnovo za tako organizacijo, ki bo z racionalno in ekonomično razmestitvijo razpoložljivih sil sposobna izpolniti naložene ji naloge.

Podobne primere kot pri službi za zaposlovanje delavcev, bomo pogosto našli tudi pri organizaciji raznih drugih družbenih služb, nemalokrat pa bomo prišli do podobnih ugotovitev tudi pri analiziranju dela uprave.

Za primer vzemimo inšpekcijske službe. V ljubljanskem okraju smo si zaradi slabih in neučinkovitih inšpekcijskih služb, ki so bile značilne zlasti za nekatere podeželske občine, že dalj časa prizadevali, da bi se občine povezovala in skupno reševale probleme teh služb. Podobno kot pri službi za zaposlovanje delavcev se tudi tukaj srečujemo z nalogami, ki terjajo določeno specializacijo, strokovnost in učinkovitost, ki pa jo vsaka občina zase ne more ali le težko zagotoviti. Ker na našem območju uspešno deluje že nekaj medobčinskih inšpekcij, bo to verjetno znamenje, da naj temu zgledu sledijo tudi druge občine. Očitek nekaterih občin, da so skupne inšpekcijske in druge upravne službe dražje, verjetno ne bo mogoče dolgo braniti, saj je popolnoma razumljivo, da je dražja tista inšpekcija, oziroma organizacija, ki uspešno upravlja službo, od tiste, ki jo opravlja pomanjkljivo, ali pa je sploh ne opravlja.

Nekaj podobnega kot za inšpekcijske službe bi lahko ugotovili tudi še za marsikatero drugo službo oziroma dejavnosti. To zlasti velja za tiste občine, ki zaradi nezadostne gospodarske zmogljivosti, majhnega območja z majhnim številom prebivalcev in zaradi drugih okoliščin ne morejo racionalno organizirati posameznih služb. Prepričan sem, da tudi na območju mesta Ljubljane še daleč niso izčrpane vse možnosti in potrebe, ki jih za sodelovanje med občinami narekuje enotno mestno območje.

Čeprav sem v dosedanjem izvajanju konkretno obravnaval le dve službi, nisem imel namena zanikati načelnosti problema, o katerem razpravljamo. Ko sem za osnovo te razprave izbral problematiko občinskih zavodov za zaposlovanje delavcev v našem okraju, sem bil prepričan, da je to eden od najzgovornejših dokazov za to, da problematika medobčinskega sodelovanja in z njo povezane razprave niso plod aktivističnih gledanj v negativnem pomenu besede, ampak objektivna zahteva časa in sistema, katerega gradimo.

S primerom zavodov za zaposlovanje sem hotel pokazati, da imajo pristojni občinski organi pri vsaki premišljeni odločitvi, ki se nanaša na zagotavljanje te ali one službe, zelo malo izbire. V vsakem primeru pa bo najboljša tista, ki jo narekuje interes in specifičnost konkretne službe in z njo povezanih koristnikov. Pri taki izbiri pa je tudi neopravičena vsaka bojazen, da bi občino omejevali v njenih samoupravnih pravicah. Če je bila občina kdaj izpostavljena takim nevarnostim, potem prav gotovo te niso bile povzročene z objektivnimi procesi, ki vodijo sodelovanje med občinami, ampak s činitelji, ki nimajo s tem sodelovanjem nič skupnega.

Drugo vprašanje, o katerem sem nameraval govoriti, je sodelovanje pristojnih občinskih organov pri določanju raznih oblik medobčinskega sodelovanja. Kaže, da še vedno nismo premagali prakse, da predsednik in tajnik občinske skupščine delujeta kot glavna činitelja v razvijanju sodelovanja med

občinami. Oseбно mislim, da tudi razni koordinacijski organi z izvršilnimi pooblastili, ki jih ponekod snujejo, niso najbolj primerna oblika. Strinjam se, da bodo predsedniki in tajniki tudi v bodoče morali odigrati pomembno vlogo, vprašanje pa je, če ne bi bilo hkrati primerno k ustvarjanju in razvijanju raznih oblik medobčinskega sodelovanja mnogo bolj pritegovati prizadete službe in njihove samoupravne organe, zlasti pa svete občinskih skupščin. Praksa, ki jo v tem smislu uvajajo zasavske občine, se mi zdi za njihove razmere zadovoljiva. Pred meseci so namreč v teh občinah zaradi obravnavanja skupnih služb in s tem povezanih vprašanj začeli sklicevati skupne seje svetov ustreznega področja: svetov za šolstvo, svetov za notranje zadeve, svetov za zdravstvo in drugih. K boljšemu reševanju skupnih zadev pa bi lahko mnogokrat prispevali tudi skupni sestanki komunistov iz določene dejavnosti, vodstev Socialistične zveze delovnega ljudstva, sindikatov in podobno.

Končno mi dovolite, da dodam še nekaj besed o nadaljnjih nalogah okrajnih in republiških organov pri razvijanju medobčinskega sodelovanja. Z današnjo razpravo glede teh vprašanj je zaključena vrsta posvetovanj, ki so bila organizirana z namenom, da se prouči dosedanja praksa, načela, oblike, uspehi in neuspehi medobčinskega sodelovanja. Menim, da sedaj ni nobenih ovir, da se pristojni okrajni in republiški organi, oziroma njihove strokovne službe lotijo priprave raznih strokovnih analiz in študij, ki bi z objektivnimi podatki pomagale občinam oziroma njihovim samoupravnim organom pri nadaljnjem razvijanju družbenih in drugih služb.

Prepričan sem, da odgovorni organi na občinah take dejavnosti ne bodo ocenjevali kot vsiljevanje, ampak kot koristno in dobrodošlo pomoč.

Predsednik Janez Hočevar: Besedo ima Adam Vahčič, poslanec iz občine Videm-Krško.

Adam Vahčič: Tovarišice in tovariši poslanci! V svoji razpravi se želim dotakniti današnje teme predvsem z vidika lokalizma v vzhodnopoljskih občinah Brežice, Sevnica in Krško.

Po proučitvi medobčinskega sodelovanja na tem območju lahko trdim, da je to sodelovanje dokaj slabo oziroma malenkostno. Iz razgovorov s predstavniki občinskih skupščin sklepam, da posamezni občinski funkcionarji nimajo posluha niti interesa za medsebojno sodelovanje predvsem zaradi naslednjih dejstev:

Obstoja bojazen, da bi se posamezne skupne službe ali zavodi osredotočili na enem mestu; v tej bojazni je očiten trdovraten lokalizem.

Težave financiranja medobčinskega sodelovanja, ker nekatere ugotovitve kažejo, da so stroški skupnih služb mnogo večji, kot v primeru, da imajo občine svoje posebne službe.

Na občinah zatrjujejo, da s prenašanjem pristojnosti republike in okrajev navzdol nastajajo na občini nove službe, nove obremenitve in nove pristojnosti, tako da so posamezne službe, referenti ter inšpektorji polno zaposleni, zaradi česar ni interesa za sodelovanje.

Obstoja tudi mišljenje, da je za občino mnogo boljše in bolj življenjsko, če so posamezne družbene službe, predvsem pa inšpekcije, le v okviru občine, kajti z ljudmi pod domačo streho se da mnogo hitreje in lažje sporazumeti ter priti do kompromisnih rešitev.

Vsa navedena mišljenja so negativna in zavirajo razvoj medobčinskega sodelovanja, poleg tega pa slabo učinkujejo tudi na že obstoječe maloštevilne oblike sodelovanja.

Ta negativna mišljenja so že dalj časa zakoreninjena v občinah na območju spodnjega Posavja. Le s težavo in političnim prepričevanjem je prišlo do medsebojnega sodelovanja na področju pedagoške službe z ustanovitvijo medobčinskega zavoda za prosvetno-pedagoško službo za vse tri občine, kar je edino sodelovanje teh občin poleg že obstoječe skupnosti socialnega zavarovanja in zavarovalnice. Poleg tega je območje krške občine včlanjeno v Dolenjski turistični zvezi, občina Sevnica pa je soustanoviteljica medobčinskega sklada za gradnjo šol v Novem mestu še iz časa bivšega novomeškega okraja.

Po splošni oceni lahko ugotovljamo, da odgovorni funkcionarji v spodnjih posavskih občinah obravnavajo medobčinsko sodelovanje v glavnem le iz lokalističnega vidika.

Dovolite, da navedem enega izmed mnogih primerov lokalizma. Občina Krško je predlagala ustanovitev skupne medobčinske komunalne banke s sedežem v Krškem. Predstavniki občine Brežice so ta predlog enostransko zavrnilo samo zaradi tega, ker je bil predviden sedež navedene banke v Krškem. Medsebojna razdalja med Krškim in Brežicami je le 12 km, medtem ko je med Brežicami in Celjem, kjer je sedaj sedež komunalne banke za občino Brežice, kar 70 km. Na osnovi takih dejstev lahko trdim, da gre pri tem za tipično vztrajanje na lokalističnih pozicijah. Praksa nam kaže, da tam, kjer dejansko obstoja skupni interes, ni problemov za sodelovanje. Pojavljajo pa se kadrovske težave v zvezi z ustanavljanjem skupnih služb oziroma zavodov.

Omeniti je treba še, da občina Krško, predvsem pa Brežice, meji na Socialistično republiko Hrvaško, zaradi česar so potrebne različne oblike medsebojnega sodelovanja s sosednjimi hrvaškimi občinami, predvsem pri reševanju vsakodnevnih problemov obmejnega prebivalstva. Ker so realni pogoji za medsebojno sodelovanje tudi v občinah spodnjega Posavja, na osnovi svoje razprave predlagam, da naš zbor v svojem priporočilu občinskim skupščinam opozori na slabosti v medobčinskem sodelovanju predvsem z vidika lokalizma, ki je glavna ovira uspešnemu razvoju medobčinskega sodelovanja. Jasno pa je, da je občinam treba zagotoviti popolno svobodo in enakopravnost v medobčinskem sodelovanju, v katerem je treba hkrati doseči spoštovanje pravic ter interesov pri izvrševanju dogovorjenih obveznosti.

Predsednik Janez Hočev ar: Naslednji govornik je Franc Svetina, tajnik Okrajne skupščine Celje.

Franc Svetina: Tovarišice in tovariši poslanci! V svoji razpravi se želim dotakniti nekaterih vprašanj, ki se postavljajo v zvezi z delovanjem okrajev na današnji stopnji razvoja.

V svoji obravnavi predpostavljam, da razpravljamo o medobčinskem sodelovanju kot o eni od možnih oblik, ki naj zagotovi hitrejše, cenejše in boljše uresničitev z ustavo, zakoni in statuti določene samouprave v občini. Izhajam torej iz predpostavke, da določenim vsebinskim konceptom poiščemo ustrezno obliko, tako, ki bo zagotavljala izpolnjevanje vseh nalog občine kot temeljne družbeno-politične skupnosti.

Iz samega besedila ustave, pa tudi iz sprejetih statotov okrajev izhajajo, da je okraj v današnji obliki namenjen predvsem občinam. Spremembe, ki se

obetajo z novimi predpisi, pa še bolj kažejo na to, da se bo moralo delovanje okraja hitreje vključiti v splošna prizadevanja tistih činiteljev, ki skrbe za rast samoupravnega sistema v občini. Torej bo vsebina dela organov okraja v prihodnje doživela spremembe.

Že danes ugotavljamo, da oblike delovanja okrajnih organov niso povsem adekvatne proklamirani vsebini. Pogosto se slišijo pripombe s strani občin, češ da okraji po starem ne morejo delati, po novem pa tudi ne ali pa ne znajo. Kar zadeva vlogo okrajev v zvezi s pospeševanjem medobčinskega sodelovanja, mislim, da je ta dovolj nazorno prikazana v materialih tega zbora. Kadar pa gre za povezovanje vseh občin v okraju, kadar gre za delovanje tistih služb pri okraju, ki nimajo oblastnega značaja, je neizbežno treba upoštevati okraj v dani ali pa v prihodnji organizacijski obliki. O tem nekaj besed.

Skladno s takratno vlogo okraja smo prešli v začetku preteklega leta na novo organizacijo okrajne uprave, ki jo je narekovalo spremenjeno delo okrajnega predstavniškega organa in njegovih politično-izvršilnih organov. Izhajali smo iz stališča, da je vendarle mogoče organizirati upravo v okraju tako, da bo predstavljala dve ločeni področji in sicer področje delovanja navzven do občanov ter delovnih organizacij in področje delovanja navznoter za potrebe predstavniškega in politično-izvršilnih organov. Takšna delitev se je v praksi pokazala kot popolnoma zadovoljiva in se je kmalu v celoti afirmirala, četudi so bile nekatere posebne organizacijske oblike v različnih krajih dokaj različne. V Celju smo ohranili zavod za planiranje v okviru uprave, prav tako pa tudi zavod za statistiko in oddelek za analitične in organizacijske službe. Enako je urejeno tudi v Kopru. V Ljubljani imajo zavod za statistiko in proučevanje gospodarstva kot samostojen zavod, v okviru uprave pa oddelek za analitične in organizacijske službe, v Mariboru pa imajo zavod za planiranje in gospodarske analize kot samostojen zavod, zavod za statistiko pri upravi in v upravi tudi oddelek za analitične in organizacijske službe. Vidimo torej, da povsod oddelki za analitične in organizacijske službe, organizirani v okviru uprave, medtem ko je področje planiranja in statistike različno urejeno. Težko bi našli popolno opravičilo za takšno heterogenost, saj funkcije niso tako različne, le obseg pravil se v kvantiteti močno razlikuje.

Po podatkih s katerimi razpolagamo, so razmerja med analitskimi, planskimi in statističnimi organizacijami v različnih okrajih različna. V mnogih primerih prihaja do nepotrebnega dvakratnega in tudi trikratnega enakega dela. Pogosto se ob tem pojavljajo tudi nekateri negativni pojavi, ko hoče biti ena enota hitrejša od druge, bolj temeljita od druge in podobno. Občine od vsega tega nimajo mnogo, vsekakor pa imajo premalo. Če smo prenesli določene funkcije okraja na občine, če te funkcije zahtevajo tudi bolj kvalitetno obdelavo strokovnih materialov v občini, potem se lahko upravičeno vprašamo, kako naj sleherna občina zagotovi ustrezne strokovne službe za kvalitetno pripravo materialov za predstavniške in politično-izvršilne organe, ki so dolžni načrtovati osnovne smeri družbenega razvoja v občini. Organizacija ustreznih analitično-planskih in statističnih služb je trenutno v večini občin našega okraja povsem neurejena. V celjskem okraju imamo še vedno 4 občine brez pravnika in le z eno izjemo vse brez ekonomista. Gozdarska inženirja imamo v občinski upravi le 2. Enako je s kadri na področju gradbeništva, komunale in kmetijstva. Na okrajih pa je situacija vendarle bistveno drugačna. Kadra je relativno dovolj. Ta kader ima dolgoletno prakso oziroma ustrezne delovne izkušnje. Slej ko prej

bo moral ta kader organiziran v najprimernejši obliki dajati ustrezne podatke, napotke in rešitve ne le okrajnim, ampak tudi občinskim organom pri planiranju in analiziranju razvoja v občini. V Celju bomo v kratkem združili zavod za planiranje, zavod za statistiko in analitično-organizacijski oddelek pri okrajni upravi v enoten upravni organ. Njegova naloga bo na podlagi podatkov, ki jih bo dobil posredno od organov, ki s temi podatki že razpolagajo ali pa v neposredni povezavi z institucijami, ki že danes analizirajo in statistično obdelujejo določene pojave v družbi, zadovoljevati potrebe okrajnih predstavniških in politično-izvršilnih organov, prav tako pa zadovoljevati tudi potrebe občinskih organov in drugih organov družbeno-političnih skupnosti, ki so vsi skupaj danes prisiljeni, da zaradi neskladnega delovanja same zbirajo in obdelujejo materiale, ki so morda že zbrani in obdelani drugje. Do odločitve smo na okraju Celje prišli z avtoriteto tega, ker menimo, da določenih strokovnih služb ni mogoče drobiti niti ne kaže določenih strokovnih služb organizirati le za dve ali morda tri občine v okraju. Menimo namreč, da določenih služb ne kaže v celoti prenašati na občine, ker bi to ne bilo samo nemogoče ob sedanjem pomanjkanju kadra, ampak bi bilo tudi v prihodnje izredno drago.

Ustrezni republiški organi bi morali vsak na svojem področju analizirati stanje v okrajni in občinski upravi, predvsem tistih služb, ki delujejo za predstavniške in politično-izvršilne organe, nadalje pa bi morali okrajnim organom dati vsaj najosnovnejše koncepte o metodah dela. Metode dela niso bile dosedaj niti horizontalno niti vertikalno usklajene.

V zvezi z delovanjem okrajne uprave in okrajev na splošno bi se dotaknil še problema združevanja sredstev za financiranje tistih zavodov, ki delujejo za območje vsega okraja in jih tako že lahko štejemo za določene organizme medobčinskega sodelovanja. V prihodnje bo okraj nedvomno izgubil svojo intervencijsko vlogo na področju investicij, tako negospodarskih kot gospodarskih. Izgubil bo možnost sofinanciranja dejavnosti zavodov, ki jih je doslej še materialno podpiral. Okraj bo izgubil možnost materialne intervencije pri skupnih okrajnih in občinskih skladih in podobno. Postavlja se vprašanje nadaljnjega obstoja teh zavodov in skladov v sedanji obliki, v zvezi s tem pa tudi vprašanje, ali je sploh kakšna razlika med okrajnim zavodom oziroma okrajnim skladom in medobčinskim zavodom oziroma medobčinskim skladom, če so ustanoviteljice vse občine. Dosedaj smo ta vprašanja reševali tako, da smo imeli skupne sklade, v katerih so se združevala sredstva vseh občin s sredstvi okraja. Bili so celo primeri, da so občine same zahtevale, da se sklad vodi po okraju, ne pa pri določeni občini. Gre morda res bolj za vprašanje termina. V bistvu pa to vprašanje nastaja zaradi velikih razlik v razvitosti posameznih občin v našem okraju. Uskladitev različnih interesov pri financiranju posameznih dejavnosti, ki so se do sedaj financirale iz teh skupnih skladov, je lažje izvajati v merilu okraja.

V uvodu sem že dejal, da iščemo vsebinsi ustrezajoče oblike, četudi nisem neposredno govoril o vlogi okraja pri organizaciji medobčinskega sodelovanja. Mislim, da je treba vprašanje te skladnosti, kadar gre za sodelovanje dveh ali več občin v okraju, v prihodnje hkrati reševati.

Predsednik J a n e z H o č e v a r : Odrejam deset minut odmora.

(Seja je bila prekinjena ob 11.55 in se je nadaljevala ob 12.20.)

Predsednik Janez Hočevar: Besedo ima inž. Marko Bulc, predsednik Okrajne skupščine Ljubljana in predsednik Stalne konference mest Jugoslavije.

Inž. Marko Bulc: Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši poslanci! Zahvaljujem se za možnost, da lahko povem nekaj misli tudi pred tem zborom. Dovolite, da najprej ugotovim, da je prav ta zbor prvi sledil sugestiji, ki je bila dana na sarajevskem posvetovanju občin Jugoslavije, da naj bi tudi Organizacijsko-politični zbori razpravljali o tako pomembnem vprašanju, kot je medobčinsko sodelovanje.

Iz današnje razprave izhaja naša soglasnost v oceni, da sta poročilo Republiškega sekretariata za proračun in občo upravo in poročilo začasnega odbora o medobčinskem sodelovanju, pravzaprav prva uspešnejša analiza procesov, dobrih in slabih izkušenj na področju medobčinskega sodelovanja v Sloveniji. Današnja razprava prav tako kaže, da vsi podpiramo osnovna načela medobčinskega sodelovanja, ki jih je omenjena analiza postavila, kajti samo s spoštovanjem osnovnih načel, in to predvsem dveh: načela prostovoljnosti in načela enakopravnosti, lahko zagotovimo nadaljnje razvijanje komunalnega sistema in medobčinskega sodelovanja, kot izredno pomembnega činitelja tega sistema. Kadar razpravljamo o nadaljnji graditvi našega komunalnega sistema, se vse preveč pogosto pripominja, da je samo občina izključni činitelj graditve tega sistema. Vse bolj pa spoznamo, da občina ni izključni činitelj graditve komunalnega sistema, temveč štejejo sem tudi delovne organizacije, druge družbeno-politične skupnosti — okraji, republika in tudi zveza — ter družbeno-politične organizacije na vseh ravneh. Iz tega izhaja, da medobčinsko sodelovanje ni samo stvar občin samih, temveč tudi vseh drugih družbeno-političnih skupnosti in organizacij, kar se v elaboratu tudi ugotavlja. Pomembno je ugotoviti, da sta bila do sedaj glavna činitelja medobčinskega sodelovanja le občina in okraj. Soglašam z današnjimi ugotovitvami in menim, da je ena od slabosti elaborata v pomanjkljivo analizirani vlogi okrajev, posebno še, ker se ugotavlja, da sedanji okraji niso v popolnosti odigrali svoje nove, spremenjene vloge. Točno je, da medobčinsko sodelovanje ni aktivistično, temveč se nujno poraja s spremenjeno vlogo okraja, s spremenjeno vlogo republike, kot tudi z novo vlogo občine. Ta vloga je le drugačna, kot je bila, preden smo začeli krepkeje razvijati komunalni sistem.

Menim, da je prav zdaj zelo primeren čas, da o tem razpravljamo, ker smo v položaju, ko vrsta družbeno-pomembnih institucij — o čemer se je že danes razpravljalo — dobiva novo vlogo in novo funkcijo.

Eden od razlogov, da smo na taki stopnji razvoja medobčinskega sodelovanja, je tudi zaostajanje naših pozitivnih predpisov in objektivnih možnosti, da bi okraji in občine lažje našli svojo novo podobo, da bi lahko ustrežneje in pravočasno reševali vsa vprašanja, ki jih terja razvoj.

Menim, da se mora proces odvijati predvsem glede okrajev v dveh smereh. V smeri prenašanja nalog na občine in reševanja zadevnih problemov v občini sami ter v smeri medobčinskega sodelovanja. Res je, da v zvezi s tem ne iščemo vedno najbolj ustreznih rešitev. En sam primer: v vseh naših okrajih obstojajo po obliki okrajni, po vsebini pa medobčinski šolski skladi, ki pa predstavljajo v bistvu vendarle še birokratski organizem organizacij, za katere vzgajajo kadre. Tukaj nimamo predstavnikov delovnih organizacij, nimamo neposrednega vpliva posameznih področij gospodarstva na rešitev vprašanja, kako naj bi se urejalo šolstvo druge stopnje, kakšen naj bo vpliv materialne zmogljivosti

delovne organizacije na to področje in podobno. Zato ni nič čudnega, če se celoten problem okrog 2,5 % nahaja v takem stanju, kot nam je znan. V tem primeru smo zašli v področje samouprave delovnih organizacij, kateremu stoji nasproti relativno birokratski odnos uprave na ravni okraja, vmes pa ničesar.

Iz tega torej nedvomno izhaja, da se mora funkcija okraja v bistvu spremeniti in da mora postati vse bolj analitična. Mislim, da je sprememba nujna v tem smislu, da bi dosedanja analitična vloga, ki je bila prilagojena potrebam samega okraja, morala biti v bodoče obrnjena nasproti občinam. Za občine bi to morali biti materiali, ki bi z močjo svojih argumentov služili medobčinskemu dogovarjanju in reševanju vprašanj v okviru občin.

Iz elaborata, ki smo ga dobili, izhaja zaključek, da republiški sekretariati na posameznih področjih pri medobčinskem sodelovanju niso odigrali posebne vloge in da oblik njihovega sodelovanja tudi po podatkih ankete pravzaprav ni bilo. Ta pasivni odnos naravnost preseneča, ker gre za strokovne upravne organe. Tako anketa konkretno ugotavlja za Republiški sekretariat za promet, da medobčinskega sodelovanja na tem področju ni, čeprav imamo v konkretni praksi samo v ljubljanskem okraju na področju vzdrževanja cestne mreže sprejet triletni plan, ki je rezultat dogovorov občin in medobčinskih odločitev o skupnem financiranju. Razen tega imamo tudi vrsto dogovarjanj med občinami glede financiranja posameznih odsekov cest, ki vežejo dve občini. Podobno je tudi na področju družbenega planiranja. Imamo že primere, da so občine skupno planirale svoj perspektivni razvoj in skupaj sestavile svoj perspektivni program. Poleg ljubljanskih občin, kjer te odnose ureja mestni svet, je to prišlo v drugih občinah, predvsem na Gorenjskem in Dolenjskem, do izraza zlasti na področju turizma. Celo Republiški sekretariat za informacije ugotavlja, da na njegovem področju ni bilo sodelovanja, čeprav vemo, da obstojajo skupna medobčinska glasila: »Dolenjski list« kot organ nekaj občin, prav tako »Gorenjski glas« in drugi listi. Prav tako pa imajo vse te občine svoja medobčinska uradna glasila.

Skratka, primerov, kjer občine že sodelujejo, je dokaj več, kot je to napisano. Področja, na katerem občine sodelujejo, ni mogoče zreducirati samo na javno upravo, temveč se pri nadaljnjem razvijanju medobčinskega sodelovanja že čuti potreba zelo aktivnega delovanja naših organizmov na vseh področjih. Dejstvo, da posamezni republiški organi doslej niso čutili potrebe po spremljanju razvoja na tem področju, dobrohotno pripišimo razvoju na sedanji stopnji. Menim pa, da je taka pasivnost v bodoče nevzdržna, kajti sprejemanje vsakega novega predpisa, vsakega novega zakona, lahko močneje vpliva na razvoj medobčinskega sodelovanja kot pa le obravnavnje obstoječih formalnih oblik. Če bomo razvijali zgolj formalne oblike, potem bomo hote ali ne hote razvijali hkrati v nekem smislu tudi birokratizem na medobčinski ravni. Mislim, da je dosti nujnejše, da obstoječi instrumenti, zakoni in drugi predpisi omogočijo občinam medobčinsko sodelovanje. Menim tudi, da bodo republiški organi odslej močnejši činitelj razvijanja komunalnega sistema, kajti odnos občina — republika in občina — posamezni republiški organ bo moral biti vse močnejši, pristnejši in neposrednejši. Zato bodo morali ti organi medobčinskemu sodelovanju posvetiti več skrbi.

Tovariš iz Celja je govoril o problemu statistične službe, ki je zelo različno organizirana. Tudi v Ljubljani je tak položaj. Pri tem vprašanju pa najbrž ne moremo mimo dejstva, da vsa Slovenija predstavlja le 1 700 000 prebivalcev, torej približno polovico prebivalstva Milana, ki ima en sam statistični zavod,

v katerem se urejajo vsi podatki. Najbrž tudi ne moremo mimo dejstva, da podatke iz republiške statistike prejmemo desetega v mesecu, podatke iz okrajne statistike petnajstega v mesecu, občine pa dobijo podatke, kadar jih pač dobijo. Pojavlja se vprašanje, ali ni že potrebno, da se spremljanje posameznih pojavov, ki terja ustrezno strokovno obravnavanje, organizira celo za širša območja, kot pa so posamezni bazeni in skupine občin. Menim, da to nedvomno velja prav za statistiko. Mislim, da bi moral poseben predlog oziroma poseben del priporočila, ki naj bi ga današnji zbor sprejel, obvezovati vse republiške organe predvsem pa tiste, ki sprejemajo razne predpise, druge akte ali zakone, da vsak tak predpis pazljivo ocenijo z vidika, ali vsebuje rešitve, ki omogočajo nadaljnji razvoj medobčinskega sodelovanja. Menim, da se bo na ta način lahko zelo veliko prispevalo k temu, da bo to sodelovanje tako, kot si ga želimo.

Gradivo, ki ga danes obravnavamo, daje medobčinskemu sodelovanju posebno obeležje s tem, da se loteva predvsem tako imenovanih stalnih oblik medobčinskega sodelovanja na področju družbenih služb in javne uprave. Naglasiti moram, da se strinjam predvsem s tistim delom gradiva, v katerem je omenjeno, da ne bi smeli medobčinskega sodelovanja spraviti v okvir nepotrebnih formalnosti in da medobčinsko sodelovanje ne bi smelo imeti samo obeležja stalnih organov, formalnih postopkov in podobno.

Nobenega dvoma ni, da morajo vse institucije medobčinskega sodelovanja, ki imajo stalen značaj, temeljiti na medsebojnih pogodbenih aktih, ker je v nasprotnem primeru financiranje takoj vprašljivo.

V tej fazi izgradnje komunalnega sistema in medobčinskega sodelovanja kot njegovega sestavnega dela, ne smemo prezreti pomembnejših oblik medobčinskega sodelovanja ter poleg vseh oblik »ad hoc« sodelovanja razvijati stalne oblike dela, če naj medobčinsko sodelovanje dobiva čedalje pomembnejšo vlogo zaradi zagotovitve potreb in interesov občanov. Take naj bodo metode dela naših občin, okrajev in tudi republike, vendar pa ni nobena oblika medobčinskega sodelovanja absolutna, ker moramo upoštevati specifičnosti posameznih področij družbenega življenja ter različne stopnje razvitosti občin, skupine občin in podobno. Tovariš Klemen je v svoji razpravi navedel, da imamo primere, ko so mimo stalnih oblik dela in mimo dogovarjanj predsednika in tajnika, tudi že drugi organi, na primer sveti, razpravljali o skupnih perspektivah, o nujnosti ukrepov na posameznih področjih in o skupnih stičnih točkah reševanja posameznih nalog. Menim, da je treba v perspektivi prav tem oblikam posvetiti vso skrb, da ne bi stalnih oblik zbirokratizirali, kot sem že prej omenil.

Menim, da je pomanjkljivost gradiva v tem, da ni dalo ustreznega poudarka prav tem neformalnim, nestalnim oblikam dela javne uprave in občinskih skupščin, pa čeprav na področju družbenih služb. Mislim tudi, da je tako sodelovanje močan porok za uresničitev samostojnosti občine, kajti na temelju skupno spoznavnih tokov razvoja odloča potem vsaka občina zase samostojno. Konkretno: Gorenjska predstavlja določeno subregijo. Vsaka občina v tej subregiji bo izdelovala oziroma že izdeluje svoj urbanistično-prostorski program razvoja. Pojavlja se vprašanje, ali so ti programi realni, če niso usklajeni; ali so ti programi realni, če se ni skupno razpravljalo o posameznih najvažnejših elementih, ali je mogoče reševati problem šolstva druge stopnje, problem cestne mreže, problem zdravstvene kurative, problem razvoja turizma in podobna vprašanja samo v okviru občinskih meja? Mislim, da ne. Ob tem pa ni nujno

potrebno, da imamo za tako območje, kot je Gorenjska, en sam urbanistični načrt. To ne pomeni, da naj ga občine ne imajo, vendar pa je nujno, da se vsaj s skupno razpravo na osnovi ustrezne dokumentacije osvetlijo osnovni elementi urbanističnega načrta, tako da potem lahko vsaka občina zase, na svojem območju, sprejme svoja stališča. Še večjega pomena kot dolgoročno planiranje, na primer imam za 20 let, pa je čisto operativno dogovarjanje v okviru družbenih planov za leto dni. Mislim, da ni nobenega področja delovanja in življenja v občini, kjer tako dogovarjanje ni potrebno. To potrjujejo že dogovori med Zagorjem, Trbovljami in Hrastnikom; pa tudi med Kranjem, Tržičem in Škofjo Loko; Jesenicami in Radovljico; Vrhniko in Logatcem. Mislim, da je treba poudariti zelo pomembno vlogo konkretnih, vsakodnevnih, neformalnih oblik v razvijanju medobčinskega sodelovanja. Take oblike so na primer: skupna seja svetov dveh, treh občin; odbor predstavnikov služb dveh občin in tako dalje. Pri teh neformalnih oblikah imajo seveda izredno pomembno vlogo tudi družbeno-politične organizacije, v prvi vrsti Socialistična zveza in sindikat. Menim, da bi bilo treba prav danes podčrtati veliko odgovornost, ki jo imajo te organizacije pri nadaljnji krepitvi medobčinskega sodelovanja. Menim, da bi bilo treba občinam priporočiti, da naj s konkretnimi, vsakodnevnimi oblikami sodelovanja težijo k vse večjemu usklajevanju mimo stalnih, formalnih oblik.

Dodati moram še ugotovitev, da je predpogoj za nadaljnjo krepitev medobčinskega sodelovanja ustrezna materialna baza občin. Že v gradivu se ugotavlja, da dosežani materialni pogoji na eni strani, in vrsta predpisov na drugi strani, niso vedno v zadostni meri vplivali na večje razvijanje medobčinskega sodelovanja. Ne strinjam se povsem z oceno, da je medobčinsko sodelovanje nastalo samo tam, kjer je bila slaba materialna baza. Mislim, da imamo vrsto primerov, saj so prikazani tudi v gradivu, da je prišlo do medobčinskega sodelovanja tudi tam, kjer je materialna baza dosti boljša kot drugje. Do sodelovanja je prišlo zaradi spoznanja potrebe po racionalnosti in temu podobno. To je pomembno ugotoviti predvsem zato, ker je treba materialni položaj občine obravnavati ob sprejemanju in obravnavanju katerega koli akta na ravni okraja, republike ali pa celo zveze, kajti vsi ti akti hkrati z materialnim položajem občin nedvomno močno vplivajo na medobčinsko sodelovanje. Ni nobenega dvoma, da samo ob boljšem materialnem položaju občine lahko govorimo o racionalnem, najdoslednejšem medobčinskem sodelovanju, ki bo resničen izraz potrebe. Začeteke tega je seveda pri proračunskih razpravah, čemur daje še posebno obeležje nov zakon o financiranju družbeno-političnih skupnosti. Tudi o novem sistemu je jasno, da ne moremo spremeniti dejstva, da bo zveza najprej sebi določila procent udeležbe na skupnih dohodkih za kritje svojih potreb in da je občina pri določanju dohodka zadnja. Vendar bo morala tako zveza kot republika pri določanju dohodkov upoštevati potrebe občin in krepiti komunalni sistem ter zagotoviti občinam tako osnovno materialno bazo, ki jim bo omogočila izvajanje nalog, katere predpisuje ustava.

Kljub temu, da gradivo obravnava medobčinsko sodelovanje samo na področju družbenih služb in javne uprave, menim, da je vendarle potrebno ugotoviti, da tudi na drugih področjih, predvsem na področju gospodarstva, prihaja do medobčinskega sodelovanja. Vendar pa je vloga občin in občinskih skupščin pri sodelovanju na področju družbenih služb in javne uprave drugačna kot na področju gospodarstva in gospodarske integracije. Iz prakse vemo, da so naše občinske skupščine v preteklosti pojmovale medobčinsko dogovarjanje tudi na področju gospodarstva tako kot na področju družbenih služb, le s to razliko,

da niso ustanovljale skupnih služb, pač pa so ustanovljale skupna podjetja. Na podlagi takih dogovorov smo imeli nemalo primerov fuzioniranja podjetij, za katerih posledice pa tako vemo; v glavnem so nato razpadle. Vendar pa menim, da je treba ugotoviti, da ima občinska skupščina svojo vlogo tudi pri sodelovanju na področju gospodarstva. Seveda ta vloga ne sme predstavljati administrativnega vmešavanja v dogovore o integracijskih procesih v gospodarstvu, pač pa v analitičnem spoznanju gospodarskih procesov in v ustvarjanju predpogojev za razvoj integracijskih procesov v gospodarstvu, o integracijah pa naj sklepajo delovne organizacije same. Mislim, da je v skladu s tem, kar sem prej govoril o vsakodnevni medsebojni dogovarjanjih, predvsem na področju družbenega planiranja in skupnih investicijskih programov, ki obsegajo tako gospodarske kot tudi negospodarske dejavnosti.

Menim tudi, da bi kazalo še posebej priporočiti občinskim skupščinam, ki mejé s SR Hrvatsko, naj jih republiške meje ne ovirajo pri medobčinskem sodelovanju, kajti subregije ali bazeni niso določeni z republiškimi mejami.

Mislim, da je medobčinsko sodelovanje pomembno tudi za skladno in hitrejše izoblikovanje današnjih občin v komune v pravem pomenu besede. Značilno je, da bo vaš zbor že danes razpravljaj o nekaterih spremembah v teritorialni razdelitvi občin. Vsi vemo, kako so občinske meje nastajale in tudi vemo, da imamo malo občin, o katerih lahko govorimo, da predstavljajo komuno v pravem smislu. Menim, da bo prav medobčinsko sodelovanje s svojimi vsakodnevnimi in stalnimi oblikami lahko izoblikovalo vrsto novih elementov, ki bodo prispevali k bodočemu razvoju občin in njihove teritorialne razdelitve. Prepričan sem, da bosta današnja razprava in priporočilo, ki ga bo zbor na podlagi te sprejel, pomenila nov prispevek h krepitvi komunalnega sistema.

Predsednik Janez Hočevar: Besedo ima Viktor Švab, poslanec iz občine Trzič.

Viktor Švab: Tovarišice in tovariši! V svojem izvajanju bi želel navesti nekaj problematike, ki se nanaša na delo zavoda za prosvetno-pedagoško službo, ki deluje za območje občin Kranj, Škofja Loka in Trzič.

Zavod je bil ustanovljen leta 1959 kot okranji zavod in se je 1962. leta preimenoval v medobčinski zavod. Zavod dela na osnovi delovnega načrta, ki ga sofinancirajo in obravnavajo svet zavoda in sveti za šolstvo vseh treh občin. Po potrebi isti organi še med letom usmerjajo delo zavoda in mu dajejo nadaljnje naloge. Toda zavod za svoje delo še vedno nima potrebnih delovnih prostorov. Prav tako ostaja še neresen problem stanovanj, kakor tudi vprašanje nagrajevanja glede na podobne ustanove v drugih občinah. Za reševanje teh problemov sta poleg Kranja, kjer je sedež zavoda, dolžni prispevati sredstva tudi občini Trzič in Škofja Loka. Kljub vsem tem problemom, ki sem jih navedel, pa lahko rečem, da se je zavod s svojim strokovnim, poudarjam, strokovnim delom, uspešno uveljavljal v medobčinskem sodelovanju na področju vseh treh občin. Zavod pa se pri svojem delu povezuje tudi z Jesenicami in Ljubljano, predvsem po vprašanju šolstva druge stopnje. Zavod je tesno povezan z občinskimi sveti za šolstvo, kakor tudi s poklicnimi posvetovalnicami pri zavodih za zaposlovanje. To sodelovanje je še posebno uspešno v Kranju samem. Nadalje si zavod prizadeva, da bi bilo sodelovanje z vsemi družbeno-političnimi organizacijami čim koristnejše.

Za izpolnitev delovnega programa ima zavod za posamezna področja svoje svetovalce, ki organizirajo razno proučevalno delo, skrbijo za strokovno izpopolnjevanje prosvetnih delavcev s seminarji, tečaji in z aktivni prosvetnih delavcev. Dovolj časa pa je zavod posvetil tudi stikom in razgovorom s starši, kakor tudi z vsemi prosvetnimi delavci in družbeno-političnimi organizacijami, ki ščejo pomoči in nasvetov.

Pred nami je izdelava 7-letnega plana razvoja šolstva in s tem nove naloge, tako na področju vzgojno-varstvenih ustanov in osnovnega šolstva, kakor tudi na področju posebnih šol. Problematika posebnih šol bo rešljiva samo v okviru dobrega medobčinskega sodelovanja, če ne celo v okviru celotnega gorenjskega bazena. Posebno šolstvo je v jeseniškem območju nekako urejeno, na območju Kranja, Tržiča, Škofje Loke pa to šolstvo še ni urejeno. Zato je Gorenjska morda tako območje, kjer bi se ta problem mogel najbolj uspešno reševati skupno. Zato upam, da nas dosedanji uspehi, ki jih je zavod dosegel, ne bodo uspavali in nam bodo služili kot opora pri nadaljnjem delu.

Predsednik Janez Hočevnar: Besedo ima Jože Eržen, podpredsednik zbora.

Jože Eržen: Tovarišice in tovariši poslanci! Dovolite, da svoja izvajanja glede dveh vprašanj navežem na razpravo mojega predgovornika, tovariša Bulca. Najprej bi se dotaknil vprašanja medobčinskega sodelovanja in financiranja družbeno-političnih skupnosti, v drugem delu pa bi govoril še o nekaterih specifičnih pogojih sodelovanja na obalnem področju, ki ga bo najbrž v bodoče treba reševati tudi z nekaterimi zakonskimi predpisi.

Mislím, da smo se pri ugotavljanju slabosti, deloma tudi v gradivu, preveč omejili na subjektivne slabosti, ki zavirajo ali pa celo onemogočajo razvoj sodelovanja. Čeprav so subjektivne slabosti pomemben činitelj, domnevam, da bi bodoči razvoj sodelovanja ne mogli graditi predvsem na objektivnih pogojih. Ko obravnavamo gradivo o oblikah dosedanjega sodelovanja, si moramo biti na jasnem, da te oblike, ki jih imamo sedaj — razni medobčinski zavodi in tako naprej — niso rezultat sodelovanja v pogojih, ko so občine kot družbeno-politične skupnosti imele takšne funkcije kot jih imajo danes, temveč, da so se oblikovale v prejšnjih pogojih, ko so še širše družbeno-politične skupnosti imele te funkcije in naloge. Če gledamo na medobčinsko sodelovanje na ta način in ga povezujemo s financiranjem družbeno-političnih skupnosti, ugotovimo, da je bila praksa v glavnem taka: z zavodi, ki jih danes obravnavamo v okviru družbenih služb kot medobčinske službe, so se ob prenosu ustanoviteljskih pravic na občine navadno prenašala tudi ustrezna sredstva iz širših družbeno-političnih skupnosti na tiste občine, kjer so imeli zavodi sedeže. Vsaj pri nas je bila taka praksa. Spričo dosedanjega sistema financiranja družbeno-političnih skupnosti, zlasti občin, so se sredstva teh skupnosti oblikovala z upoštevanjem novih obveznosti. Če to upoštevamo kot enega izmed činiteljev, potem se slabostim, ki jih navajamo, ne moremo čuditi, ko pravimo, da občine, ki sodelujejo pri financiranju takšnih zavodov ali služb, ne spoštujejo pogodbenih obveznosti. Ker so vzroki za te pojave v materialni bazi, mislim, da bi morali danes, ko smo tik pred razpravo o načelih in o konkretnih oblikah financiranja družbeno-političnih skupnosti, imeti pred očmi načela, o katerih smo danes govorili. Tako da bi se zlasti tistim občinam, ki ne bodo z enotnimi instrumenti ustvarile zadostnih sredstev, zagotovila sredstva v taki višini, da bodo lahko zadovoljevale

potrebe, ki so jih dolžne zadovoljevati glede na ustavne določbe. Pri tem je treba upoštevati, da so za medobčinske službe odgovorne vse občine, za katere so se te službe kot medobčinske ustanovile. Ker iz gradiva o pripravah tega zakona ni razvidno, da se bodo te stvari dovolj upoštevale, se bojim, da bodo ostale prav takšne težave kot so obstojale v dosedanem sistemu financiranja. Povsem se strinjam, da je treba financirati programe skupnih zavodov in služb, ter prenehati z dajanjem splošnih dotacij. Za izvajanje takšnih programov bodo zainteresirane tudi tiste občine, na katerih ni sedeža zavoda; tudi te bodo program proučevale in dajale svoje predloge za boljše delo.

Rad bi povedal nekaj besed o razvoju medobčinskega sodelovanja pri nas na Koprskem, predvsem pri treh obalnih občinah, ki se razvijajo v posebnih pogojih. Območje teh treh občin je gospodarsko in kulturno enotno. Obstoječe politično-teritorialne razdelitve ne vzdržujejo le objektivne okolnosti, temveč predvsem nekateri zunanji činitelji, med njimi znani memorandum. Zato tudi medobčinsko sodelovanje na tem območju izhaja iz drugačnih osnov, kot tam, kjer se razvija pod vplivom širših gospodarskih in družbeno-političnih interesov. Zato so tudi oblike medobčinskega sodelovanja na tem območju, razen nekaterih skupnih služb, nekoliko drugačne kot drugod. Občine so šle celo tako daleč, da so ustanovile obalni svet, ki so ga predvidele tudi v statutih. Ta obalni svet naj bi obravnaval enotno problematiko na gospodarskem in drugih področjih. Taki so problemi urbanizma, davkov in prispevkov, turizma, komunalnih zadev in drugih. Sugestije, predlogi ali sklepi sveta niso obvezni za občine. Svet sestavlja po deset odbornikov vsake obalne občinske skupščine.

Bojim se, da te oblike sodelovanja ne bodo mogle nadomestiti enotnega mehanizma, ki bi bil za tako območje najbolj primeren. Menim, da bodo z nadaljnjim razvojem komunalnega sistema ti problemi še težji kot so danes. Rešitev tega vprašanja je mogoča na dva načina. Prvi bi bil v obliki medobčinskega sodelovanja, ki bi moralo biti širše kot je običajno pri drugih občinah. Na drug način pa bi se lahko vprašanje rešilo tako, da se eliminirajo vzroki, ki vzdržujejo sedanjo razdelitev, in oblikuje namesto treh ena sama občina. Morda so tudi drugod v Sloveniji še primeri, da posamezne občine zaradi majhnega območja in nezadostnega števila prebivalcev nimajo pogojev za samostojno delovanje, zaradi česar bo verjetno hkrati z razvojem medobčinskega sodelovanja marsikje prišlo tudi do razprav o morebitnih spremembah v tej smeri.

Predsednik Janez Hočevar: Besedo ima inž. Marko Kržišnik, predsednik začasnega odbora za proučitev medobčinskega sodelovanja.

Inž. Marko Kržišnik: Tovarišice in tovariši! V razpravi se želim zadržati pri nekih splošnih ugotovitvah, do katerih smo prišli v zboru na podlagi dosedanje razprave, ne da bi pri tem nameraval izvajati kake zaključke.

Najprej bi poudaril, da ima medobčinsko sodelovanje svoje korenine v našem sistemu decentralizirane uprave. V centralističnih sistemih tega pojava ni, in sicer zato ne, ker vsako zadevo, ki presega obseg oziroma meje občine prevzame nek višji upravni organ. Zato se seveda čedalje več funkcij koncentrira v osrednji oblasti. V našem sistemu, ki uveljavlja nasprotno smer in v katerem je komuna po ustavi prevzela osnovne funkcije izvrševanja oblasti in vodenja družbenih zadev v širšem smislu, se seveda pojavlja cela vrsta zadev, ki pre-

segajo okvir komune ter nujno zadevajo tudi sosedne komune in širša gospodarska ali geografska območja.

Prav zato je treba pojmovati naše medobčinsko sodelovanje kot trajen proces, ki se bo krepil in širil ter mu moramo prav zaradi tega dati določnejše oblike vsaj na tistih področjih, kjer se najmočneje odraža. Preden preidem na nadaljnje obravnavanje medobčinskega sodelovanja, želim pripomniti samo še to, da se medobčinskega sodelovanja v nobenem primeru ne da izčrpati ali pa odpraviti z neko bolj smotrno postavljeno občinsko mejo. S tem v zvezi pa bi se rad izognil komentarju o treh občinah koprškega okraja, ki so vezane na mednarodni sporazum in so problem posebne vrste. Pri vseh ostalih občinah pa, kakorkoli že poskušamo popraviti občinske meje, nikakor ne bomo s tem odpravili tudi potrebe po medobčinskem sodelovanju. Za primer bi tu uporabil štiri koroške občine, ki so majhne in o katerih ste včasih tudi razpravljali v tem smislu, da ni nujno, da so ravno štiri, da bi lahko bili dve ali celo samo ena. V inšpekcijskih službah na primer intenzivno sodelujeta dve občini, Dravograd in Ravne na Koroškem; za vse območje delujeta gimnazija v Ravnah in slovenjgraška srednja ekonomska šola. Tudi v raznih komunalnih gospodarskih organizacijah sodelujejo vse štiri občine. Pri gradnji in modernizaciji bolnice v Slovenj Gradcu poleg teh štirih sodeluje še občina Velenje. Na področju turizma pa se k tem občinam priključuje še Gornja Savinjska dolina. Tako vidimo, da kakorkoli bi spreminjali občinske meje, medobčinsko sodelovanje in potreba po njem ostane. Tako moramo neodvisno od tega, ali imamo urejene ali neurejene meje občin, medobčinsko sodelovanje obravnavati kot poseben način organizacije izvajanja oblasti in naše socialistične demokracije, kateremu je zaradi tega tudi treba dati določeno obliko.

Ko smo se dogovarjali o tem, kaj naj naš zbor obravnava, smo že v prvi razpravi prišli do zaključka, da je medobčinsko sodelovanje tako širok pojem, da ga ne bi bilo mogoče obravnavati le na eni seji zбора. Obravnava celotne problematike naenkrat nikakor ne bi mogla dati potrebnih poudarkov niti ne bi mogla dati terenu take orientacije, ki bi pripomogla k nadaljnjemu razvoju. Zato smo najprej izločili mestne svete in organizacijo medobčinskega sodelovanja v okviru mest, razdeljenih na občine. To smo že obravnavali na dveh poprejšnjih sejah v zvezi z zakonom o mestih, razdeljenih na občine. Drugo, kar smo izločili, je bila gospodarska integracija, ker smo menili, da je glede na svoj gospodarski značaj samostojne narave in bi spadala v posebno in skupno obravnavo z Gospodarskim zborom.

Mislím pa, da bi bilo treba danes posebej spregovoriti o vlogi okraja, glede katerega je odbor sicer menil, da je eden od činiteljev medobčinskega sodelovanja, vendar ga je iz programa proučitve medobčinskega sodelovanja izločil zaradi njegovih specifičnosti. Strinjali smo se pa s splošno ugotovitvijo, da je oblastvena funkcija okraja čedalje manjša, da slabi in da se okraj kot oblastveni organ postopoma spreminja in ohranja samo še druge stopnje pristojnosti. Tod tudi ta funkcija je čedalje manj obsežna glede na to, da zakonodaja vedno več zadev prenaša v izključno pristojnost občin. Ob tem se čedalje bolj krepí instruktorsko-analitična vloga okraja, ki ima v določenem obsegu že značaj medobčinske pomoči. S tega stališča bi se ta del okrajnih funkcij že lahko štel za medobčinsko sodelovanje. Glede na to je bilo pri razpravi o vprašanju, kdo naj v bodoče financira okraje, izraženo tudi mišljenje, naj bi oblastveni del funkcij okraja financirala širša družbeno-politična skupnost, to je republika, medtem ko naj bi analitično-instruktorski del funkcij skupno financirale občine.

To pomeni, da se je že v teh razpravah ocenilo, da je cela vrsta okrajnih služb popolnoma medobčinskega značaja, ki bi se lahko temu ustrezno tudi financirale. V osnutku novega zakona to mišljenje sicer ni bilo upoštevano, menda zaradi čisto tehničnih težav, ne pa zaradi sistematskih nejasnosti.

Medobčinskemu sodelovanju »ad hoc« nismo dali močnejšega poudarka zaradi tega, ker se pri njem ne pojavljajo pomembnejši problemi. V taki kratkotrajni akciji, po kateri tudi preneha obstojati medobčinski organ, ki jo je vodil, navadno ni finančnih problemov. Enkratna naloga se namreč izvede tako, kot je bilo dogovorjeno, pri tem pa so tudi stroški le enkratni ter se ne prenašajo na različna proračunska obdobja, zaradi česar včasih nastajajo velike težave pri medobčinskem sodelovanju.

Potem, ko smo vsa navedena področja izločili iz obravnavanja, smo ugotovili, da je obstoječe število drugih oblik in primerov medobčinskega sodelovanja celo mnogo večje kot smo si mogli predstavljati. V republiki je že preko 100 medobčinskih institucij, točne številke se niti ne spomnim, bila pa je zapisana, in preko 25 raznih področij, na katerih te oblike delujejo. To kaže, da se je medobčinsko sodelovanje zelo razmahnilo, pri čemer pa se pojavljajo na teh zelo različnih področjih zelo podobni problemi. Pri analizi slabosti v medobčinskem sodelovanju smo ugotovili, da je ena glavnih težav v negotovosti usode medobčinskih zavodov in služb, kajti ob sedanjem načinu financiranja se nikdar ne ve, s kakšnimi sredstvi bodo občine razpolagale prihodnje leto. Zato se lahko zgodi, da bodo ugodne finančne razmere dopuščale povečanje medobčinskih zavodov in služb od sedanjih 100 na 150, medtem ko neugoden finančni položaj občin lahko nasprotno povzroči, da bo njihovo število padlo na 50. Za neoviran razvoj medobčinskega sodelovanja je tedaj zelo pomembno, da občine vedo, kakšna bodo v prihodnje merila za delitev proračunskih dohodkov in s kakšnimi sredstvi bodo razpolagale. Poleg obveznosti iz medobčinskega sodelovanja bodo morale občine upoštevati tudi druge potrebe. Ker vseh potreb in želja ne bodo mogle financirati, bodo tako prisiljene izbirati med manj in bolj nujnimi.

O problemih proračunskega financiranja sem govoril tudi zato, ker je nekako pred enim mesecem Republiški sekretariat za finance naprosil občine, da zaradi priprave emotnejših kriterijev za proračun izdelajo osnutek izračuna nujnih potreb za prihodnje leto.

V občinah mariborskega okraja je bil prvi izračun tako pretiran, da ga sploh ni kazalo resno upoštevati, drugi izračun, ki je bil realnejši, pa je zahteval v prihodnjem letu za 75 % več sredstev, kot jih imajo občine letos. Ko sem se o tem pogovarjal s predstavniki drugih okrajev, sem ugotovil, da so v nekaterih drugih okrajih prikazali še večje potrebe.

Ne pričakujemo, da bodo nastali taki premiki v splošni delitvi narodnega dohodka, da bi občine lahko dobile kar še enkrat več sredstev, kot jih imajo letos. Povečanje sredstev je namreč predvsem odvisno od proizvodnje in produktivnosti. Zaradi tega lahko pričakujemo, da bodo pri izračunanih potrebah nastopile razne omejitve, pri čemer bo prav lahko prizadeto tudi medobčinsko sodelovanje. Pri tem je treba še upoštevati, da večina medobčinskih zavodov in služb nima z občinami dolgoročnih pogodb na podlagi večletnih programov in zato občine niso pravno zavezane, da take zavode oziroma službe financirajo, če v prihodnjem letu nimajo potrebnih sredstev.

V lažjem položaju so seveda tiste medobčinske institucije, ki delujejo na podlagi sistema samofinanciranja. To velja na primer za medobčinski zavod za socialno zavarovanje.

Zaradi takih ugotovitev je začasni odbor sklenil predlagati zboru, da se predvsem zavzame za ureditev in utrditev medobčinskega sodelovanja v primerih, v katerih je nedvomno izkazano, da je to nujno in v katerih so v tem prepričani tudi ustanovitelji. Da se to lahko ugotavlja, morajo medobčinske institucije imeti predvsem svoj dolgoročni program, ki tudi predstavlja najbolj primerno osnovo za financiranje. Če se v posameznih primerih pričakuje, da bo po izvršitvi določenih nalog odpadla potreba po nadaljnjem medobčinskem sodelovanju, bi se moralo že v sami pogodbi o sodelovanju in financiranju predvideti, kdaj obveznosti občin prenehajo. Če bi občine tako ravnale in če bi medobčinsko sodelovanje vedno temeljilo na delovnem programu ter ustrezni pogodbi, bi prišlo do večje pravne in dejanske varnosti na tem področju.

Nadaljnji problem je bolj družbenega značaja. Medobčinske institucije imajo v nekaterih primerih kar pet »komandantov«, kar dejansko pomeni, da nimajo nikogar, ki bi jih usmerjal in kateremu bi bile odgovorne. Tako se lahko dogaja, da te medobčinske institucije nobeni občini ne dajejo poročila o svojem delu, o njihovih zaključnih računih pa pristojne občine sklepajo le formalno. Poleg programa in ustrezne pogodbe je za medobčinsko sodelovanje temeljnega pomena tudi ureditev odgovornosti nasproti ustanoviteljem in zagotovitev javnosti delovanja. Če ta osnovna vprašanja niso ustrezno urejena, se lahko zgodi, da se občinske skupščine in njihovi organi polagoma oddaljijo od te problematike, hkrati pa pride do slabitve medobčinske funkcije.

Nadalje želim spregovoriti o problemih ustanavljanja medobčinskih služb. V zvezi s tem stalno poudarjam popolno samostojnost občin kot ustanoviteljic. Čeprav se z načelom samostojnosti vsi strinjamo, pa to načelo s svojimi praktičnimi ukrepi vendarle večkrat prekršimo. V različnih okrajih imamo različne načine financiranja nekaterih skupnih, v bistvu medobčinskih zadev, kjer občine nimajo samostojne vloge. Tako mariborski okraj financira vrsto institucij, ki so v ljubljanskem okraju že prešle na občine, med njimi gledališče, umetnostno galerijo, vse muzeje, nekatere šole in podobno, tako da gre ena tretjina okrajnega proračuna v te namene. V prihodnjem letu ne bo več okraj vplival na delitev sredstev občinam, temveč bo v tem smislu sodelovala republika neposredno z občinami. Predvidevamo, da bodo vse pravkar navedene skupne zadeve prešle na občinsko financiranje z ustreznimi sredstvi. Na ta način bo tretjina okrajnega proračuna, približno milijarda dinarjev, razdeljena med 15 občin. 90 % teh institucij ima sedež v občini Maribor-Center, ki pa bo lahko dobila le 20 do 30 % dosedanjih okrajnih sredstev, namenjenih za financiranje teh institucij. Zaradi tega se bo slej ko prej sprožilo vprašanje, ali je gledališče samo stvar občine Maribor-Center, ali je muzej samo mestna zadeva, ali naj stroške internatov, v katerih živijo predvsem otroci iz oddaljenih občin, niso samo občina Maribor-Center itd. V zvezi s tem lahko pričakujemo zelo dramatične zaplete medobčinskega sodelovanja. Logično pa je, da bodo šole delovale tam, kjer so in da gledališča ter muzejev ne bomo mogli zapreti.

To ne pomeni, da je izvajanje samostojnosti in pristojnosti odločitev občin močno odvisna od rešitve splošnih vprašanj financiranja, katere pa sprejemamo v vsakoletnem proračunu tudi v našem zboru. Ko določimo osnove za delitev sredstev med družbeno-političnimi skupnostmi, lahko občutno podremo obstoječa razmerja med občinami — s tem pa tudi njihovo materialno možnost samo-

stojnega odločanja o financiranju skupnih zadev. Na drugi strani moramo tudi upoštevati, da naši občini preko zborov volivcev in na druge načine čedalje močnejše pritiskajo na občinska sredstva zaradi nujne rešitve krajevnih problemov, ki smo jih dosedaj marsikje zanemarjali. Občine kljub stalnemu prevzemanju nalog od zgoraj ne morejo v neskončnost odlašati z rešitvijo vprašanj otroškega varstva, skrbi za stare in onemogle občane, komunalne ureditve itd. Morda se prav v tem času na terenu pojavlja majhna panika spričo množice potreb na eni strani in omenjenih finančnih možnosti na drugi strani. Če bi v takem položaju posamezne občine nekoliko zapostavile financiranje medobčinskih zadev in se mu v nekaterih primerih celo začasno odpovedale, tega ne bi smeli ocenjevati kot nasprotovanje medobčinskemu sodelovanju ali njegovo zavestno podcenjevanje, temveč le kot začasen, nujen izhod v težavnem finančnem položaju, ki ne dopušča zadovoljivega reševanja vseh potreb.

Kljub temu, da gradivo o medobčinskem sodelovanju ni izčrpno, saj v njem na primer manjka opredelitev funkcij okraja in še vrsta zadev, ki sem jih prej že omenil, priporočam zboru, da sprejme ustrezne sklepe zaradi boljše ureditve obstoječih oblik medobčinskega sodelovanja in njegovega uspešnejšega razvoja. Potrebno je zavezati tudi razne znanstvene zavode in inštitute, da raziskujejo in podpirajo medobčinsko sodelovanje. Organiziranje medobčinskega sodelovanja naj temelji na ustreznih pogodbah in programih, pri čemer se ne sme zanemariti ureditev medsebojnih obveznosti in odgovornosti medobčinskih služb nasproti ustanoviteljem. Predlog sklepa je v skladu s temi smernicami, ki bodo občinam lahko v veliko pomoč. Doslej so se napake in težave pojavljale deloma tudi zato, ker ni bilo ustreznih napotkov in zadostne pomoči organov širših družbeno-političnih skupnosti.

Predsednik Janez Hočev ar: Ima še kdo kakšno pripombo k predlogu sklepa? (Ne javi se nihče.) Predlagam, da se sestane začasni odbor in ugotovi, če je treba na podlagi razprave predlog sklepa kaj spremeniti ali dopolniti.

Odrejam 10 minut odmora.

(Seja je bila prekinjena ob 13.15 in se je nadaljevala ob 13.35.)

Predsednik Janez Hočev ar: Prosim poročevalca začasnega odbora za proučitev medobčinskega sodelovanja za mnenje o predlogu sklepa.

Frančiška Hribar: Začasni odbor za proučitev medobčinskega sodelovanja ugotavlja, da predlog sklepa že vsebuje danes predlagane ukrepe za izboljšanje medobčinskega sodelovanja, razen predlog inž. Marka Bulca, ki naj se vnese v besedilo kot predzadnja alineja in se glasi takole:

»Vprašanju medobčinskega sodelovanja in ustvarjanja ugodnejših pogojev zanj naj bi se posvetila posebna pozornost ob usklajevanju obstoječih predpisov z ustavo in ob izdajanju novih predpisov.«

Zato v imenu odbora predlagam zboru, da sprejme predlagani sklep, ter tako na tem področju skuša odpraviti pomanjkljivosti, ki se sedaj pojavljajo. Obstoječi problemi glede na svoj pomen zahtevajo, da republika vsaj z okvirnimi stališči zagotovi normalno delovanje komunalnega sistema, ki se kaže tudi v medobčinskem sodelovanju.

Ponovno predlagam zboru, da predlog sklepa v dopolnjenem besedilu sprejme. Hkrati obveščam zbor, da je tovariš Lanščak umaknil svoj predlog glede zdravstvenega zavarovanja kmetov in bo to vprašanje predložil Izvršnemu svetu kot posebno poslansko vprašanje.

Predsednik Janez Hočev ar : Besedo ima poslanec Janez Lanščak.

Janez Lanščak : Predlagam, da se moje vprašanje posreduje Socialno-zdravstvenemu zboru in Izvršnemu svetu v nadaljnjo obravnavo.

Predsednik Janez Hočev ar : Želi še kdo besedo v zvezi s predlaganim sklepom? (Nihče.) Potem lahko preidemo na glasovanje? Kdor je za predlog sklepa, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Hvala! Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.)

Ugotavljam, da je predlog sklepa soglasno sprejet.

Menim, da ne bi bilo umestno povzemati današnje bogate razprave. Zato predlagam, da gradivo, ki je bilo pripravljeno za današnjo sejo, izvleček iz razprave in sklep pošljemo vsem občinskim skupščinam, skupnim medobčinskim službam, okrajnim in republiškim upravnim organom, prav tako pa tudi Organizacijsko-političnemu zboru Zvezne skupščine, zveznim upravnim organom in seveda tudi Stalni konferenci mest.

Nadalje predlagam, da bi naš začasni odbor še vnaprej spremljal to pestro, živo in aktualno problematiko in ponovno pregledal vse gradivo in vse raprave, da bi ugotovil probleme, o katerih bi bilo potrebno še naprej razpravljati. Odbor naj bi po potrebi predlagal tudi konkretne akcije in ukrepe. Odbor naj bi vnaprej deloval v tesni povezavi s Socialno-zdravstvenim in Prosvetno-kulturnim zborom.

V razpravi je bilo postavljeno vprašanje vloge in funkcije okraja, nadalje se je govorilo tudi o eventualnih spremembah v politično-teritorialni razdelitvi in še nekaterih drugih problemih. Menim, da bi bilo najbolje, če bi naš odbor ta vprašanja proučil in morebiti dal kasneje tudi ustrezno informacijo zboru.

Ali odbor s temi predlogi soglaša? (Da.)

Zaključujem 2. točko in se zahvaljujem vsem, ki so sodelovali v razpravi, zlasti pa gostom.

Prehajamo na 3. točko dnevnega reda, in sicer na obravnavo in sklepanje o predlogu zakona o spremembi zakona o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji.

Predlog zakona z obrazložitvijo je Skupščini predložil Izvršni svet, ki je za svojega predstavnika k tej točki dnevnega reda določil dr. Branka Premroua. Predstavnika Izvršnega sveta prosim za ustno obrazložitev zakonskega predloga.

Dr. Branko Premrou : Tovarišice poslanke, tovariši poslanci! Predlog zakona, ki ga imamo pred seboj, ne vnaša v osnovno strukturo politično-teritorialne razdelitve Slovenije, z njenimi 62 občinami in 4 okraji, nobenih sprememb. Namen tega zakona je le ta, da se določi območje obeh mest, razdeljenih na občine, to je Ljubljane in Maribora, dalje, da poveča območja nekaterih drugih mest: Celja, Laškega, Krškega, Kopra in Šoštanja ter da razglasi kraj Žalec za mesto. Zakon se hkrati usklajuje tudi z ustavo s tem, da se razveljavljajo

njegove dosedanje določbe o mestnih svetih v Ljubljani in v Mariboru, ki so v nasprotju z novo ustavo.

Mesto v našem političnem sistemu praviloma nima nobenega posebnega položaja. Mesto ni družbeno-politična skupnost in ne poznamo več mestnih občin s posebnimi pravicami. Enoten položaj občin izenačuje položaj mest s položajem vseh drugih naseljenih krajev. Vendar pa to ne pomeni, da mesto kot poseben komunalen in urbanističen pojem nima prav nobenega pomena v upravno-politični strukturi naše ureditve. Dejanski položaj večine krajev, ki so v zgodovini pridobili naziv oziroma položaj mest, je ostal. To je položaj, ki ga ustvarja njihov gospodarski, kulturni in politični pomen za določeno širše ali ožje vplivno območje. Ta je še zlasti pomemben, če je postalo mesto sedež občine in s tem tudi upravni center obsežnega območja. Zato je bil pojem mesta, čeprav brez izrecno upravno-politične vsebine, ohranjen v naši politično-teritorialni razdelitvi tudi še po letu 1955, ko smo z uvedbo komunalnega sistema uveljavili enoten položaj občin. Čeprav gre predvsem za tradicijo, pa je od vsega začetka prevladovalo mnenje, da daje označevanje določenega kraja za mesto vendarle takemu kraju določeno legitimacijo za poudarjeno urbanizacijo ter za hitrejši gospodarski, kulturni in politični razvoj.

Tako imamo po sedanjem zakonu v Sloveniji 50 krajev z nazivom mesta, od katerih samo štirje niso obenem tudi sedež občine in sicer: Bovec, Višnja gora, Radeče in Kostanjevica. Pri tem moramo upoštevati tudi mesti Ljubljana in Maribor, ki sta razdeljeni na občine. Označitev določenega kraja za mesto in določitev mesta se izvede z zakonom. Zato je tudi vsaka taka sprememba stvar republiškega zakona. To so pravne osebe, na katere se navezuje vsebina predloženega zakona, kolikor gre za določitev oziroma razglasitev Žalca za mesto ter za povečanje območja mest: Celje, Koper, Laško, Krško, in Šoštanj. V predlog zakona je upoštevan predlog občinske skupščine Žalec, da se kraj razglasi za mesto. Predlog se utemeljuje s položajem kraja kot centra določenega ožjega območja ter z realnimi perspektivami njegovega razvoja. Podrobnejši razlogi so navedeni v pisni obrazložitvi predloga zakona.

V primeru Celja, Kopra, Laškega, Krškega in Šoštanja gre dejansko le za simbolično pravno potrditev že uveljavljenih razširitev mestnih naselij na izvenmestna območja, ki jih je že zajela intenzivna gradnja navedenih mest. Okoliška naselja ali njihovi deli so se že spojili z mestnim naseljem. Sedaj gre za to, da se ta območja tudi pravno vključijo v območja mesta.

V primeru Ljubljane in Maribora je stvar drugačna, ker imamo tu opravka z mesti, razdeljenimi na občine. Tudi mesto, razdeljeno na občine, ni družbeno-politična skupnost in nima posebnega položaja v naši politično-teritorialni razdelitvi. Ima pa svojo posebno pravno ureditev, ki jo zahteva prav razdelitev mesta na več občin. To ureditev, kot je znano, v osnovi ureja nova ustava, podrobno pa jo določata republiški zakon, ki je bil sprejet v tej skupščini letos spomladi, in statut mesta. Ne da bi ob tej priliki podrobneje obravnavali to ureditev in njene temelje, ugotavljamo, da daje poseben pravni režim v mestu razdeljenem na občine, vprašanjem območja mesta ne samo dejanski, temveč tudi pravni oziroma upravno-politični pomen. S tem se namreč določa krajevni obseg posebnega režima, ki velja za Ljubljano in Maribor. Tudi Ljubljana in Maribor sta imela že po zakonu iz leta 1955 določeno svoje teritorialno območje. Vendar to območje ni bilo niti realno določeno, niti ni imelo v praksi posebne veljave. V Ljubljani je obsegalo dosedanje območje mesta 13 556 ha s 164 000 prebivalci, po tem zakonskem predlogu pa se razširja na 17 709 ha s pri-

bližno 177 000 prebivalci. Območje Maribora obsega sedaj le 4 831 ha z okoli 90 000 prebivalci, po predlogu zakona pa se razširja na 12 578 ha s približno 103 000 prebivalci. Pri Mariboru gre tedaj za bistveno razširitev območja mesta, ki je doslej obsegalo le najožje mestno jedro, na tiste okoliške predele, ki postajajo po vidiku urbanističnih zasnov sestavni deli bodočega mesta in tiste njegove okolice, ki jo je zaradi potreb mesta treba pritegniti v enotno urbanistično regulativo ter operativo. V primeru Ljubljane gre bolj za podrobno določitev in posamezne korekture mestnih meja v skladu z različnimi perspektivami razvoja mesta, kakor so se izkristalizirale v zadnjem razdobju. Kot rečeno, v letu 1955 določeno območje v obeh navedenih primerih, ni ustrezalo in ga praksa tudi dejansko ni upoštevala, ker po eni strani ni bilo usklajeno s potrebami posameznih služb v mestu, po drugi strani pa tudi vloga mesta oziroma mestnega sveta pred ustavo ni postavljala v ospredje vprašanja območja mesta. Delovanje mestnega sveta se ni strogo omejevalo le na območje mesta, temveč je lahko segalo tudi na območje celotnih mestnih občin.

Glede na okoliščino, da je mesto, razdeljeno na občine, po ustavi in zakonih posebna samoupravna organizacija, taka praksa ni več dopustna. Določitev območij mesta je zato bistven sestavni del tistih pravnih instrumentov, ki določajo vlogo in položaj mesta v novi ustavni ureditvi. Izdaja prečiščenega besedila zakona o območjih okrajev in občin je potrebna za prakso. Sedanje določbe tega zakona so zaradi svojevrstnosti gradiva in večkratnega spreminjanja v zadnjih letih tako nepregledne, da se je v njih težko znajti.

Predsednik Janez Hočevnar: Predlog zakona so obravnavali: odbor za proučevanje zakonskih in drugih predlogov našega zbora, zakonodajno-pravna komisija Skupščine SR Slovenije in komisija Skupščine SR Slovenije za usklajevanje republiških predpisov z ustavo. Vsi so zboru predložili pismena poročila. Prosim poročevalca odbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov našega zbora Vlada Černeta še za ustno obrazložitev stališč odbora.

Vlado Černe: Tovarišice in tovariši poslanci! Odbor za proučevanje zakonskih in drugih predlogov je obravnaval predlog zakona o spremembi zakona o območjih okrajev in občin v Sloveniji, ki ga je Skupščini SR Slovenije predložil Izvršni svet skupno z amandmaji k 1., 3. in 9. členu. Te amandmaje je predlagala komisija Skupščine SR Slovenije za usklajevanje republiških predpisov z ustavo na Skupni seji z zakonodajno-pravno komisijo Skupščine SR Slovenije. Predlagane amandmaje je predstavnik Izvršnega sveta sprejel.

V načelni razpravi je odbor ugotovil, da je sprejem predlaganega zakona potreben. Ta namreč nadalje ureja strukturo politično-teritorialne razdelitve Socialistične republike Slovenije, poleg tega pa usklaja z ustavo sedanji zakon o območjih okrajev in občin v Socialistični republiki Sloveniji.

V razpravi o podrobnostih predlaganega zakona je odbor razpravljal o določitvi kraja Žalec za mesto, upoštevajoč pri tem pravne in ekonomske razloge, ki govore za to, da se kraj Žalec določi za mesto. V naši ustavni ureditvi mesto sicer nima več posebne in samostojnega položaja politično-teritorialne enote, kljub temu pa zakon o območjih okrajev in občin v Socialistični republiki Sloveniji pri določanju območja občin tudi sedaj mesto posebej opredeljuje. Ne gre sicer za neke posebne pravice, kakršne je imelo mesto do leta 1955, ko so še obstojale mestne občine, vendar so mesta še vedno tista naselja, ki jih je za

mestna šteti glede na njihov urbanistični razvoj in gospodarsko ter družbeno pomembnost.

Glede kraja Žalec je treba poudariti, da gre za naselje, ki se je v zadnjem času urbanistično dokaj razvilo, poleg tega pa je postalo pomemben center gospodarskega in družbenega življenja občine. Spričo tega Žalec nedvomno predstavlja kraj s takšnim urbanističnim obeležjem in s takšno komunalno problematiko, ki je značilna za mesto in ne za vas. Zato predlagam zboru, da predlog zakona o spremembi zakona o območjih okrajev in občin v Socialistični republiki Sloveniji sprejme v predloženem besedilu skupno z amandmaji.

Predsednik Janez Hočevar: Hvala! Pričenjamo razpravo. Želi kdo besedo? (Ne javi se nihče.)

Ker ni razprave, prehajamo na glasovanje. Kdor je za predlog zakona, naj prosim dvigne roko? (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.)

Ugotavljam, da je predlog zakona o spremembi zakona o območjih okrajev in občin v Socialistični republiki Sloveniji zbor soglasno sprejel. Zakon bo dokončno sprejet, če ga bo v enakem besedilu izglasoval tudi Republiški zbor.

Prehajamo na 4. točko dnevnega reda, to je na obravnavanje in sklepanje o poročilu mandatno-imunitetne komisije o nadomestnih volitvah v 4. volilni enoti Laško.

Prosim poročevalca mandatno-imunitetne komisije za poročilo. Besedo ima poslanec Mirko Hegler.

Mirko Hegler: Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši poslanci! Mandatno-imunitetna komisija je na svoji seji danes 28. septembra 1964 obravnavala in sklepala o verifikaciji mandata Helene Vodovnik iz Laškega.

Na podlagi odloka predsednika Skupščine Socialistične republike Slovenije z dne 11. marca 1964 so bile razpisane nadomestne volitve za poslanca Organizacijsko-političnega zbora Skupščine Socialistične republike Slovenije v 4. volilni enoti Laško. Potrjena je bila kandidatura zborov delovnih ljudi v tej volilni enoti za kandidata Heleno Vodovnik iz Laškega. Republiška volilna komisija je na podlagi spisov, ki jih je po opravljenih nadomestnih volitvah prevzela od pristojne občinske volilne komisije v Laškem, preizkusila zakonitost volitev in ugotovila, da se je postopek za določitev kandidata in volitve izvedel v skladu z zakonitimi predpisi in da pri tem ni bilo nepravilnosti, ki bi lahko vplivale na kandidaturo oziroma na izid volitev. Občinska volilna komisija v Laškem je ugotovila, da je bilo od 54 članov volilnega telesa, to je občinske skupščine Laško, navzočih pri glasovanju 41 članov in da je bilo oddanih za kandidata 41 glasov. Neveljavnih glasovnic ni bilo. Glede na to je občinska volilna komisija ugotovila, da je bila za poslanca Organizacijsko-političnega zbora Skupščine Socialistične republike Slovenije v 4. volilni enoti Laško izvoljena na nadomestnih volitvah dne 7. maja 1964, Helena Vodovnik.

Mandatno-imunitetna komisija je predlagala volilne spise in glede na svoje ugotovitve predlaga, da Organizacijsko-politični zbor Skupščine SR Slovenije sprejme tale sklep:

Verificira se mandat Helene Vodovnik iz Laškega kot poslanca Organizacijsko-političnega zbora Skupščine Socialistične republike Slovenije v 4. volilni enoti Laško.

Predsednik Janez Hočevar: Slišali ste predlog sklepa, ki ga daje mandatno-imunitetna komisija na podlagi poročila republiške volilne komisije.

Kdor je za predlog tega sklepa, naj prosim dvigne roko? (Vsi poslanci dvignejo roko.) Hvala! Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.)

Ugotavljam, da je Organizacijsko-politični zbor verificiral mandat poslanke tega zbora Helene Vodovnik, ki si je s tem pridobila vse pravice in dolžnosti poslanca. Glede na določbo 3. odstavka 89. člena začasnega poslovnika Organizacijsko-političnega zbora bom zbor kasneje obvestil o slovesni izjavi poslanke.

Ker je s tem dnevni red seje izčrpan, zaključujem sejo. Hvala lepa!

Tovariši, dobili ste okvirni program dela našega zbora. O programu dela smo razpravljali že pred skupščinskimi počitnicami. Kolikor je bilo največ mogoče, smo upoštevali pripombe poslancev, predvsem tiste, ki so se nanašale na preobširnost in prenatrpanost programa. Ta okvirni program smo vam razdelili predvsem zaradi informacije in o njem ne bomo posebej razpravljali. Hvala lepa!

(Seja je bila zaključena ob 14. uri.)

ORGANIZACIJSKO - POLITIČNI ZBOR

14. seja

(30. oktobra 1964)

Predsedoval: Janez Hočev ar,
predsednik Organizacijsko-političnega zbora

Začetek seje ob 9.05.

Predsednik Janez Hočev ar: Tovarišice in tovariši poslanci. Pričelnjam 14. sejo Organizacijsko političnega zbora Skupščine SR Slovenije.

Svojo odsotnost so opravičili poslanci: Tone Florjančič, Janez Lanščak, inž. Branko Korber, Jolanda Kos, inž. Branko Hočev ar, Joško Saksida, Stane Bizjak, Stane Divjak, Vlado Črešnik, inž. Vitja Rode in inž. Marija Vičar-Zupančič.

Ugotavljam, da je zbor sklepčen.

Seji prisostvujejo kot gostje: Vladimir Kadunec, član Izvršnega sveta, Marjan Javornik, predsednik ideološke komisije Glavnega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije, Matija Švab, predsednik komisije za delovsko samoupravljanje pri Republiškem svetu Zveze sindikatov Slovenije, Boris Mikoš, generalni direktor RTV Ljubljana, Nace Majcen, generalni tajnik Gospodarske zbornice Socialistične republike Slovenije in Franc Vreg, profesor Visoke šole za politične vede v Ljubljani.

Seji prisostvuje tudi republiški sekretar za informacije inž. Miloš Bučar.

Za današnjo sejo zbora predlagam tale dnevni red:

1. odobritev zapisnika 13. seje Organizacijsko-političnega zbora;
2. razprava o obveščanju občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja;
3. obravnavo in sklepanje o predlogu zakona o pomilostitvi.

Ima kdo kakšen drug predlog? (Ne javi se nihče.) Ima morda kdo kakšen spreminjevalni ali dopolnilni predlog? (Nihče.) Ker ni nobenih spreminjevalnih predlogov, menim, da se s predlaganim dnevnim redom strinjate in da je ta sprejet.

Navzoče prosim, da se kot običajno prijavijo k razpravi z listkom ali pa kasneje ustno.

Prehajamo na 1. točko dnevnega reda. Zapisnik 13. seje zbora ste prejeli, skupaj z gradivom za to sejo. Ima morda kdo kakšne pripombe k zapisniku? (Ne javi se nihče.) Želi kdo predlagati kakšne spremembe ali dopolnitve? (Ne.) Ugotavljam, da je zapisnik odobren.

Prehajamo na 2. točko dnevnega reda, na razpravo o obveščanju občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja.

Prosim predsednika začasnega odbora za proučitev problemov obveščanja občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja, tovariša Franja Turka, da da k poročilu odbora še ustno ob-razložitev.

Franjo Turk: Tovarišice in tovariši poslanci! Poročilo začasnega odbora za proučitev problemov obveščanja občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja, poskuša prikazati stanje na tem področju našega družbenega življenja in hkrati želi poudariti kakšnega pomena je informiranost v razvejanem samoupravnem mehanizmu, zlasti informiranost proizvajalcev v delovnih organizacijah in občanov v občini, za uresničitev težnje, da bi samoupravljalci res postali gospodarji v delovni organizaciji, občani pa samoupravljalci v pravem pomenu te besede, v občini.

K poročilu bi želel dodati nekaj pojasnil v zvezi z vprašanjem, kako se uresničuje ustavno določilo o javnosti dela in kako se uresničujejo pogoji za vsestransko obveščenost občanov in proizvajalcev in kako to vpliva na njihovo usposobljenost za upravljanje družbenih zadev.

Uveljavljanje oblik neposredne socialistične demokracije, v kateri prihaja vse bolj do izraza vloga delovnega človeka, je dolgotrajen proces, ki bo zahteval neprekinjen in vztrajen boj za dosledno uresničevanje ustavnih načel na vseh področjih družbenega dogajanja. V današnji razpravi se lotevamo problematike le z enega od teh področij.

Na stopnjo družbene angažiranosti občana in proizvajalca, na to, koliko in kako intenzivno je vključen v družbena dogajanja, vplivajo različni činitelji. Med njimi zavzema izredno pomembno mesto prav obveščenost, oziroma javnost dela predstavniških teles, njihovih organov in organov samoupravljanja. Danes ni več sporna ugotovitev, da brez zadostne informiranosti občana in delovnega človeka in brez dosledne realizacije načela javnosti v vseh predstavniških in samoupravnih telesih, v delu političnih in družbenih činiteljev ni mogoče vzpostaviti v zadostnem obsegu in polni vsebini tistih demokratičnih družbenih odnosov, ki jih je določila nova ustava. Zato postaja v sistemu samoupravljanja, ki temelji na družbeni lastnini, informiranje občanov v občini in proizvajalcev v delovni organizaciji, nujno in nenadomestljivo družbeno opravilo. Obveščanje postaja celo eden od nujnih pogojev za realizacijo pravic in dolžnosti samoupravljanja ter činitelj, od katerega je v dobršni meri odvisno, ali bo samoupravljanje in ves mehanizem socialistične demokracije deloval dovolj dobro in zadosti učinkovito. Brez aktivnega sodelovanja občanov v komuni in proizvajalcev v delovni organizaciji si ni mogoče predstavljati samoupravljanja, saj predstavlja samoupravljanje v bistvu aktiven odnos sleherne osebe do določenih družbenih problemov.

Če hočemo torej doseči, da bo občan ali proizvajalec opravljal javni nadzor nad delom organov oblasti in drugih nosilcev javnih funkcij, da bo ustvarjal norme medsebojnih odnosov in dajal podporo organom družbenega samoupravljanja, ga moramo najprej informirati. Informiranost pa je hkrati tudi izredno pomembna za oblikovanje družbenih proizvodnih in drugih vrednot delovnih ljudi, ki se uveljavljajo ne samo na njihovih delovnih mestih, temveč tudi izven

njih, v krajevni skupnosti in še posebno v občini kot temeljni družbeno-politični skupnosti.

V poročilu navedene ugotovitve potrjujejo že večkrat poudarjeno trditev, da je splošna informativnost občanov in proizvajalcev, pa tudi njihova seznanjenost s problematiko, o kateri sprejemajo neposredne sklepe in odločitve, glede na potrebe široko razvitega samoupravnega sistema, razmeroma nizka. To pa je vsekakor odraz nesorazmerja med institucionaliziranim najnaprednejšim demokratičnim samoupravljanjem in zastarelimi, neustreznimi oblikami obveščanja ter metodami dela predstavniških teles in samoupravnih organov.

Pri tem bi kazalo opozoriti na nekatere pomanjkljivosti, ki spremljajo izvajanje načela javnosti in otežkočajo močnejše vključevanje občanov in proizvajalcev kot samoupravljalcev v družbena dogajanja. Ena temeljnih pomanjkljivosti je ozko in enostransko pojmovanje načela javnosti. Ta pomanjkljivost pa v vsakodnevni praksi povzroča vrsto nadaljnjih slabosti.

Načelo javnosti namreč ne obsega samo obveščanje delovnih ljudi o delu predstavniških teles in samoupravnih organov, marveč pomeni tudi njihovo dolžnost, da se opirajo pri svojem delu na mnenja in predloge javnosti in vsebuje končno tudi odgovornost pred javnostjo. Predstavniška telesa in samoupravni organi pa bodo v svojem delu in svoji sestavi toliko boljši, kolikor bolj bodo neposredni samoupravljalci sposobnejši in aktivnejši.

Od reduciranega pojmovanja načela javnosti pa je le korak do slabosti v sistemu in metodah informiranja, do formalističnega pristopa k izvajanju načela javnosti, do podcenjevanja zrelosti samoupravljalcev za presojo družbenih problemov, do zanemarjanja javnega in argumentiranega razpravljanja o osnovnih vprašanih družbenega razvoja, do še vedno marsikje zakoreninjenega mišljenja, da bi aktivizacija samoupravljalcev bolj zavirala kot pa pospeševala urejanje problemov, s katerimi se ukvarjajo predstavniška telesa in samoupravni organi.

V takih primerih imamo opraviti s še živimi birokratskimi odnosi do samoupravljalcev, ki predstavljajo resno oviro za uveljavljanje tistih instrumentov, ki omogočajo dejansko soudeležbo občanov in proizvajalcev v procesu sprejemanja demokratičnih samoupravnih odločitev.

Zaverovanost vodstev predstavniških teles in njihovih organov v svoje lastne programe in v svojo lastno orientacijo, ki izključuje sodelovanje delovnih ljudi, vodi k negiranju in neupoštevanju hotenj in stremljenj neposrednih samoupravljalcev. Nasprotno pa nastajanje njihovih sklepov in stališč na podporo delovnih ljudi povečuje njihovo moralno-politično vrednost in krepi tako odgovornost predstavniških teles in samoupravnih organov, kakor tudi zaupanje občanov in proizvajalcev. Primeri neopravičenega izostajanja predstavniških teles in samoupravnih organov z njihovih sej, formalna in neaktivna udeležba na sejah in podobne pomanjkljivosti zmajšujejo možnosti samostojnega kreiranja politike ne samo v občini in v širših družbeno-političnih skupnostih, temveč tudi v delovni organizaciji. Ta pojav hkrati pomeni nevarnost za uveljavitev birokratskih teženj po reševanju vseh problemov v ožjem sestavu, izven predstavniških teles in samoupravnih organov. To pa ne gradi, ne utrjuje in ne pospešuje samoupravnega sistema ter uveljavljanja samoupravnih organov in vloge človeka v samoupravljanju, saj je v bistvenem nasprotju z ustavnim načelom, naj bodo občani kar najbolj neposredno udeleženi pri usmerjanju družbenega razvoja, pri izvrševanju oblasti in pri določanju o drugih družbenih zadevah.

Podatki o slabi udeležbi na sejah nekaterih občinskih skupščin v eni od mestnih občin v Sloveniji se je le 5 od 80 odbornikov udeležilo vseh 12 sej občinske skupščine — in podatki o aktivnem sodelovanju odbornikov v razpravah v nekaterih občinskih skupščinah, iz katerih izhaja, da je aktivnih le četrtnina odbornikov, dopuščajo ugotovitev, da je ne le udeležba odbornikov, temveč tudi udeležba občanov pri oblikovanju občinske politike še zelo slaba. Le redko je namreč mogoče zaznati prakso, da bi odborniki že pred sklepanjem soočili svoja stališča o pomembnejših družbenoekonomskih vprašanjih v občini s stališča občanov, krajevne organizacije SZDL, ali krajevne skupnosti, ali s stališči proizvajalcev v delovni organizaciji. Kljub nesporni ugotovitvi, da na družbeno aktivnost odločilno vpliva obveščena, pa možnosti, kako povečati družbeno aktivnost s pomočjo narazličnejših oblik obveščanja, niso dovolj izkoriščene. Tako je na primer v le zelo neznatnem obsegu zaživela metoda vnaprejšnjega obveščanja. Dosedanji in žal še zelo redki primeri vnaprejšnjega obveščanja so še vse preveč formalni in ne upoštevajo dovolj, v kakšni obliki, s kakšno vsebino in na kakšen način naj se predlogi najrazličnejših odločitev predložijo samoupravljalcu.

Za pravilno presojanje pomena vnaprejšnje informiranosti za družbeno aktivnost nam lahko služi primer zbora volivcev, ki je samoupravna institucija občanov za neposredno razpravljanje, izmenjavo mnenj in odločanje o vseh pomembnejših vprašanjih občinske politike.

Ugotovitve kažejo, da so taki zbori volivcev, kakršni so se v glavnem izoblikovali doslej, dostikrat samo forma, s katero se želi zadostiti predpisom in predvsem samo formalno uresničiti pravico občanov do samoupravljanja v občini. Razgibani in zelo uspešni zbori volivcev, žal še ne preveč pogosto v naši družbeni praksi, pa kažejo, da so bili uspešni zato, ker so bili občani že vnaprej informirani o vprašanjih, ki neposredno zadevajo njihove interese. To jim je omogočilo, da so lahko argumentirano nastopali s svojimi zelo koristnimi stališči in predlogi. Pogoji za tako uspešne zборе pa je seveda dosledno uveljavljanje ustavnih in statutarne določil, tako po vsebini kot po metodi dela, kakor tudi večja pozornost družbenih činiteljev, krajevnih organizacij SZDL, krajevnih skupnosti, občinskih odbornikov in drugih.

Formalizem in vrsta drugih pomanjkljivosti utegnejo predstavljati podporo neutemeljenemu mnenju, da so zbori volivcev preživela in formalna oblika v sistemu družbenega samoupravljanja. Zato ni odveč že vnaprej odklanjati navedene slabosti, ki bi utegnile zmanjšati pomen te žive in neposredne oblike samoupravljanja in soodločanja občanov. S temeljitejšo pripravo, s predhodnim informiranjem in s sodobnejšim načinom podajanja gradiva, bodo postali zbori volivcev bolj zanimivi ter bodo hkrati tudi bolj ustrezali intelektualni raznolikosti v njihovi sestavi, ki je še posebej značilna za mestna območja.

Kako je z informiranostjo neposrednih proizvajalcev v delovnih organizacijah, nam samo deloma pojasnjujejo ustrezna določila v statutih delovnih organizacij. Vendar nas statutarne določila o informiranosti proizvajalcev ne smejo zavesti, kajti ugotovitve kažejo, da šestokrat tudi tiste možnosti, ki jih nudijo in predvidevajo statuti, v praksi niso izkoriščene. To nam zgovorno ilustrirajo podatki, ki opozarjajo na slabo poznavanje problemov delovne organizacije. Celo s svojimi pravicami in dolžnostmi je seznanjen le majhen odstotek proizvajalcev. Pomanjkljiva statutarne določila o dajanju predlogov in obveznem obravnavanju predlogov neposrednih proizvajalcev, ter tudi neustrezna dejanska praksa, močno hromita pobudo proizvajalcev. Kot posledico

takega stanja lahko marsikje ugotovljamo maloštevilne in slabe razprave na sejah samoupravnih organov ter neinformiranosti neposrednih proizvajalcev, z vsemi negativnimi posledicami za uspešnost poslovanja organizacije.

Kako naj bi član delavskega sveta na sejah aktivno sodeloval in zastopal določena stališča, ki bi jih moral poprej še obogatiti s stališči neposrednih proizvajalcev, če pa so v praksi še primeri takih delovnih organizacij, kjer člani delavskih svetov dobivajo za sejo šele na sejah samih! Pri uvajanju novih tehnoloških postopkov je njihova učinkovitost vsekakor odvisna tudi od informiranosti neposrednih proizvajalcev, njihova uspešnost v praksi pa je prav zaradi neinformiranosti proizvajalcev, ki te postopke neposredno izvajajo, dostikrat zelo neznatna.

Vsi ti in še drugi primeri govorijo v prid pomembnosti informativnosti za samoupravno aktivnost v delovnih organizacijah, njen pomen pa so drastično potrdile tudi prekinitve dela v delovnih organizacijah, kjer je mogoče ugotoviti med poglavitnimi vzroki prav neinformiranost. Če bi bili proizvajalci seznanjeni s problemi in ekonomskim položajem delovne organizacije, potem bi tudi vedeli, kako in koliko sami ustvarjajo in po kakšnih načelih je najbolj pravično razdeljevati ustvarjena sredstva.

Spričo takega stanja imajo samoupravni organi v delovnih organizacijah ob sodelovanju vseh družbeno-političnih činiteljev izredno pomembno nalogo, da izdelajo tak sistem obveščanja v delovni organizaciji, ki bo zagotavljal čim višjo stopnjo informiranosti neposrednih proizvajalcev in tako tudi njihovo čimbolj aktivno sodelovanje in vpliv pri sprejemanju odločitev.

Podatki o informiranosti občanov o družbenih dogajanjih, tako v občini kot tudi v širših družbeno-političnih skupnosti, zbrani z različnimi analizami, anketami in neposrednim preverjanjem, opozarjajo na pomembno vlogo sredstev množičnega obveščanja, tiska, radia in televizije za samoupravljanje in za graditev socialističnih družbenih odnosov na splošno.

Ne kaže prezreti pomembne ugotovitve, da so tri četrtine slovenskega prebivalstva v starosti nad 14 let, informirane s pomočjo radia, tiska in televizije in da samo okoli 15 % prebivalstva dobiva informacije v razgovorih s prijatelji, znanci in v družinskih razgovorih.

Prebivalstvo Slovenije je potemtakem pri izvrševanju svojih samoupravnih pravic in dolžnosti čedalje bolj odvisno od sodobnega posredovanja informacij. Hkrati pa lahko ugotovljamo, da razvoj radia, televizije in tiska pri nas zaostaja za razvojem v večini evropskih držav. To nam imperativno narekuje, da moramo bolj upoštevati velik družbeni interes za hitrejši razvoj, njihove moralne osnove in večjo angažiranost celotne javnosti, predstavniških teles in vseh družbenih činiteljev za vsestransko objektivno in kvalitetno informiranje.

Tisk, radio in televizija kot temeljna sredstva množičnega obveščanja še niso dovolj izkoriščena, čemur je čestokrat vzrok neupravičena zaprtost virov informacij ali pa ne dovolj sistematična in precizno določena odgovornost glede informiranja o delu predstavniških teles in samoupravnih organov.

Objektivno informacijo v množičnih sredstvih informiranja pa ne omogoča samo dobra poučenost, temveč tudi sposobnost dobro pripraviti informacijo in jo utemeljiti ter tudi prikazati različne možnosti za rešitev nastalih problemov, s tem pa ustvariti demokratično razpoloženje za konstruktivno razpravo. Ker moramo stremeti k hitrejšemu odpiranju virov informacij za javnost, k še intenzivnejšemu razširjanju informacij in k še globljemu obrav-

navanju razlogov za posamezna stališča, posledice in težnje, je nujno tiste sedanje pomanjkljivosti, ki so organizacijskega in kadrovskega značaja, hitreje odpravljati z bolj smotno delitvijo dela, večjim medsebojnim sodelovanjem ter sistematičnim izpopolnjevanjem novinarskih kadrov in njihovo specializacijo.

Načelo, da samo dobra poučenost omogoča sodelovanje v samoupravljanju in že ugotovljen ter poudarjen pomen tiska, televizije in radia za najširšo obveščenost, doživljata potrditev v čedalje večjem širjenju teh informacijskih sredstev. Vendar se pri tem odpirajo nekatera vprašanja, ki jih je treba rešiti. Stihijsko ustanavljanje novih lokalnih časopisov, na primer vsekakor še ne omogoča ustvarjalnega soodločanja občanov pri vodenju in usmerjanju občinske politike. Pri tem se pojavi vprašanje, ali problemi, ki občane najbolj zanimajo, tako res dobivajo vse bolj javni značaj? Lahko se tudi vprašamo ali obstoj številnih občinskih glasil res odpravlja še marsikje prevladujoče splošne in nejasne predstave o dejavnosti občinskih skupščin in njihovih organov? Ali tako imenovani pokrajinski listi, ki vsi razen enega, izhajajo kot tedniki, še ustrezajo rastočim potrebam po obveščanju in kje so vzroki, ki hromijo izvajanje te naloge? Hkrati pa lahko ugotavljamo, da teh sedem glasil izhaja tedensko v 90 000 izvodih in da jih bere četrtnina vsega slovenskega prebivalstva v starosti nad 14 let, da sta med bralci $\frac{2}{3}$ delavcev, čez 20 % pa kmečkih gospodinj in družinskih članov v kmetijstvu, torej gre za bralce z območju, kjer so še močne neposredne oblike informiranja. Sedanje stanje materialne možnosti, stanje novinarskega kadra, tiskarn in tehnične opremljenosti, pa opozarjajo, da drobitev že tako šibkih sil ne more voditi k zbolšanju kakovosti, ter da je potrebno ob krepitvi osrednjih informacijskih sredstev razumno ter usklajeno razvijati delovanje ostalih. Ker nastopa v procesu obveščanja, v procesu izvajanja ustavnega načela javnost dela predstavniških teles in samoupravnih organov, še vrsta drugih činiteljev, bo nujno še naprej spremljati izvajanje ustavnega načela javnosti in ob konkretnih primerih ugotavljati intenzivnost njegovega izvajanja ter tudi z znanstveno-raziskovalnim delom odkrivati vzroke pojavov in protislovij, ki se javljajo v delovanju družbene samouprave. Še bolj objektivno bo treba spoznavati navade in težnje v življenju delovnih ljudi, odkrivati njihove potrebe in interese ter na takih temeljih tudi sredstva množičnega obveščanja približevati delovnim ljudem. Le tako bo mogoče doseči njihovo močnejšo razširjenost, ki jo terja dosledno izvedeni sistem družbenega samoupravljanja.

Predsednik Janez Hočevar: Besedo ima republiški sekretar za informacije, inž. Miloš Bučar.

Inž. Miloš Bučar: Tovarišice in tovariši poslanci! Dovolite mi, da se v zvezi s poročilom o obveščanju občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja, dotaknem nekaterih problemov, ki so po mojem mnenju važni za doseg cilja, katerega imamo pred seboj, da se namreč ustvarijo pogoji za vsestransko obveščanje občana, da bo tako lahko bolj usposobljen za upravljanje družbenih zadev.

V zvezi z obveščanjem informacijskih sredstev ter javnosti o delu Izvršnega sveta Skupščine Slovenije ter republiških organov uprave, ne bi ponavljal stvari, ki so navedene v poročilu. Poudaril pa bi, da je informacijskim sredstvom danes omogočeno, da neprestano spremljajo in spoznavajo dejavnost Izvršnega sveta, odbor Izvršnega sveta ter obravnavano problematiko, bodisi s prisot-

nostjo novinarjev na sejah Izvršnega sveta in na sejah odborov, bodisi s proučevanjem obravnavanega gradiva, ki je novinarjem na razpolago v Republiškem sekretariatu za informacije. Zaradi čimširšega obveščanja javnosti posreduje Republiški sekretariat za informacije uredništvom časopisov, tudi povzetke iz razprav o najpomembnejših vprašanjih, ki jih je obravnaval Izvršni svet, kar je zlasti potrebno zaradi tega, ker večina lokalnih časopisov nima v Ljubljani svojih dopisnikov, ki bi lahko neposredno spremljali problematiko, ki se razpravlja v Izvršnem svetu. Odprti viri informacij o delu Izvršnega sveta in njegovih odborov imajo vsekakor pozitivne posledice v pogledu obveščanja občanov s pomočjo informacijskih sredstev. Informiranje javnosti se je razširilo in vsebinsko obogatilo, hkrati pa se je dvignila tudi kvaliteta obveščanja. S tem pa ne bi hotel reči, da informacijska sredstva v zadostni meri izkoriščajo možnosti, ki jih imajo za čimboljše informiranje članov o delu Izvršnega sveta in njegovih odborov, vendar je to verjetno posledica pomanjkanja kadrov v novinarstvu, njihova nezadostna specializacija itd. Tudi to so problemi, o katerih bi bilo potrebno govoriti v zvezi z obveščanjem občanov, vendar bolj celovito in ne samo mimogrede.

Obveščanje članov o delu organov republiške uprave je bilo v preteklosti enostavno. Problematika, obravnava v posameznih organih republiške uprave, je bila namreč kasneje obravnavana še v ustreznih odborih Izvršnega sveta oziroma na sejah Izvršnega sveta. Informacijska sredstva so takrat dobile informacije o delu upravnih organov na način, ki sem ga že omenil. Z vse večjo samostojnostjo republiških sekretariatov in drugih organov republiške uprave pa se je v zadnjem času spremenil tudi način obravnavanja problematike teh organov. Vsa vprašanja, ki jih obravnavajo organi republiške uprave, namreč niso več predložena v razpravo odborom Izvršnega sveta oziroma Izvršnemu svetu in so ti odbori oziroma Izvršni svet v konkretnih primerih samo informirani o delu posameznih republiških organov. Zato je potrebno, da republiški sekretariati in drugi organi republiške uprave samostojno uresničujejo načelo javnosti in razširjajo svoje neposredno sodelovanje o obveščanju javnosti v zadevah svojega področja.

Menim, da bi bilo vsako usmerjanje informacij o delu organov republiške uprave preko Republiškega sekretariata za informacije v nasprotju z našim družbeno-političnim sistemom, pač pa mora Republiški sekretariat za informacije nuditi organom republiške zadeve vso pomoč, da bo informiranje javnosti o njihovem delu čim boljše. Analiza Republiškega sekretariata za informacije, ki se nanaša na informiranje občanov o problematiki družbenih služb na osnovi pisanja pokrajinskega tiska, kaže, da je pokrajinski tisk kot celota dosegel razmeroma visoko stopnjo celovitosti in izčrpnosti glede informiranja občanov o tej problematiki, k čemer so prispevali številni družbeni činitelji. Glede virov informacij je pokrajinski tisk predvsem usmerjen na občinske skupščine in se poslužuje podatkov, gradiva in analiz občinskih skupščin in njihovih organov. V tistih občinah, kjer je informacijskim sredstvom omogočeno zbiranje potrebnih informacij o pomembni problematiki občinskih skupščin, so občani boljše ali slabše informirani glede na boljše ali slabše informacije, ki jih lahko tisk dobi.

Kot je razvidno, se pokrajinski tisk pri uporabi virov informacij usmerja predvsem na specializirane vire, ki se kvalificirano ukvarjajo z določeno problematiko. To so v prvi vrsti občinske skupščine, ki naj bi nudile občanom vsakršne informacije, posebno pa tiste, za katere so občani najbolj zainteresirani.

Zato je v zvezi z uresničevanjem načela javnosti dela vseh organov še posebej pomemben problem vzpostavljanja osnov in funkcioniranja informativne dejavnosti v občinah, kjer je za razliko od drugih družbeno-političnih skupnosti ta družbena služba še v povojih. Dostikrat je njena vloga, mesto in funkcija nejasna, največkrat tudi postranskega pomena, vendar pa je, ne glede na to, čutiti v vedno večji meri v občinah spoznanje, da je ta služba potrebna.

Iz drugih republik, kjer so v občinah ustanovili informacijsko službo, so znane le nekatere kritične ocene in pripombe o delovanju teh služb. Ker v tem pogledu ni nikjer sistematičnih proučevanj, so razprave o informacijskih službah v občinah bolj priložnostne in se omejujejo predvsem na ugotavljanje raznih pomanjkljivosti. V nekaterih občinskih informacijskih službah v drugih republikah so v nekaj primerih prevzele te službe tudi najrazličnejše posle s področja občinske uprave, ki niso nujno sestavni del teh nalog in funkcij te službe, v drugih primerih pa se je informativna služba omejila zgolj na posredovanje gradiva, ne pa tudi ustreznih informacij.

Med drugimi pomanjkljivostmi se omenja tudi usmerjanje in filtriranje informacij za javnost, zelo malo pa je podatkov o organizaciji, sistemu delovanja in operativnem vodenju teh služb. Po nekaterih podatkih iz Socialistične republike Srbije so predstavniki informativne službe večjih podjetij, ki skrbje razen za tako imenovano komercialno propagando, tudi za informativno dejavnost v delovnem kolektivu in med občani v širšem smislu, vključeni v občinsko informativno službo. Tak način vsekakor prispeva k boljšemu informiranju občanov v okviru ene ali več občin. Če povzamemo doslej znane pripombe in ocene ter informacije o funkcioniranju teh služb, moramo ugotoviti predvsem različen pristop k ustanavljanju služb, njihovo različno usmeritev v praktičnem delu in enostranska idejna pojmovanja ter predstave o vlogi, nalogah, obsegu in funkcijah informativnih služb.

Ob takih podatkih se vsiljuje sklep, da se je te službe ustanavljalo neorganizirano, brez pravih predstav o vlogi in funkcijah teh služb, njihovi organizaciji, upravljanju itd., kakor tudi brez jasnih stališč in ukrepov za bolj celovito uresničevanje načela javnosti, posebej pa še za obveščanje informacijskih sredstev ter informiranje širše javnosti o politiki komune na raznih družbenih področjih, da bi javnost lažje sodelovala v neposrednem oblikovanju in uresničevanju te politike v komuni.

Iz kritičnih pripomb glede teh informacijskih služb je razvidno, da obstoja nevarnost zoževanja procesa obveščanja oziroma prehajanja informacij od neposrednih virov informacij na službe za informacije, da jih tako imenujem, od koder nato preko informacijskih sredstev pridejo v širšo javnost. Dalje se javlja težnja po centralizaciji in kanalizaciji informacij preko enega samega posredovalca, težnja po filtriranju in prilagajanju informacij potrebam in interesom raznih činiteljev itd. Logična posledica takšnih teženj bi se nujno odražala v zmanjševanju števila neposrednih virov informacij in v številu samih informacij. Bistveno bi bile tudi osiromašene metode nosilcev javnih funkcij in pooblastil v njihovem komuniciranju z javnostjo. Zmanjšale bi se že obstoječe oblike komuniciranja z javnostjo, predvsem pa okrnila vsebino in pomen informacij ter informiranja javnosti, ki terja izmenjavo mnenj in informacij ter njihovo konfrontacijo. Upravičena je bojazen pred pojmovanjem, da je značaj obveščanja in informiranja pasiven, kar se odraža med drugim zlasti v informiranju »post festum«, v postavljanju občanov pred izvršena dejstva, sklepe in ukrepe, s čimer se čestokrat preprečuje vpliv javnosti na odločitve raznih

organov, onemogoča neposredno sodelovanje javnosti v oblikovanju določene politike in sklepov, ter negira aktiven položaj občana, ki mora biti organski sestavni del samoupravljanja. Glede na vse to bi bilo treba točneje opredeliti vlogo, funkcije in naloge informativnih služb zaradi obveščanja informacijskih sredstev ter informiranja širše javnosti, na tej podlagi določiti organizacijsko strukturo informativne službe, obseg posameznih nalog, sistem upravljanja, sestavo organov upravljanja, ter ustrezno zasedbo za neposredno operativno izpolnjevanje funkcij in nalog službe. Ugotoviti bi bilo treba osnovne naloge, ki jih mora takšna služba opravljati v uresničevanju načela javnosti, prav tako pa tudi zagotoviti najpotrebnejše metode in oblike prehajanja informacij od neposrednih virov v širšo javnost.

Informativna služba je eden izmed organizatorjev procesa prehajanja informacij od neposrednih virov informacij v širšo javnost. S tem je informativna služba hkrati tudi eden od neposrednih uresničevalcev načela javnosti. Glavni namen službe je, da s posredovanjem kvalitetnega gradiva in informacij o družbenih zadevah, pomembnih za širšo javnost, omogoči občanom oblikovanje stališč in neposredno sodelovanje v oblikovanju določene politike v komuni in na raznih družbenih področjih, ter sprejemanju ustreznih odločitev in praktičnih ukrepov. Zato naj bi imela služba naslednje naloge: razširjati in poglobljati obveščanje informacijskih sredstev, ter informiranje občanov s posredovanjem kvalitetnih gradiv in informacij, mnenj, stališč, sklepov in ukrepov tistih organov in organizacij, za potrebe katerih je bila služba ustanovljena; razširjati in povečevati v tem okviru število kvalitetnih gradiv ter informacij za širšo javnost; povečevati število neposrednih informacij; omogočati in organizirati stike, razgovore, intervjuje, izjave, tiskovne konference za informacijska sredstva in javnost o pomembnih zadevah in pojavih. Informativna služba mora tudi zagotavljati kontinuiteto obveščanja in informiranja ter se zavzemati za javne razprave o raznih vprašanih pred sprejemanjem dokončnih sklepov in ukrepov, angažirati razne predstavnike, funkcionarje in kvalificirane osebnosti za pojasnjevanje aktualnih vprašanj, mnenj, stališč, sklepov in ukrepov na raznih družbenih področjih v informacijskih sredstvih ali pred predstavniki teh sredstev. Izbirati mora tudi kritične pripombe občanov in v informacijskih sredstvih ob posameznih vprašanih predlagati kvalificiranemu činiteljem, da odgovorijo na takšne pripombe in za širšo javnost pojasnijo zadeve, pri tem pa nuditi svojo organizacijsko pomoč.

Glede na težnje po zoževanju načela javnosti, zaradi možnosti kanaliziranja in filtriranja informacij ter zaradi možnosti nepravilnih tolmačenj tajnosti in podobnega je potreben ustrezen organ, v katerem so ljudje, ki so sposobni preprečiti negativno funkcioniranje službe in vplive s strani.

V delovnih organizacijah, ki imajo svoja uredništva in izdajajo glasila kolektivov, bi mogla uredništva prevzeti tudi funkcijo informativne službe za širšo javnost. To bi bilo zelo pomembno za okrepitev tako pokrajinskega tiska kakor tudi drugih informacijskih sredstev in za ustrezen delež proizvajalcev v teh sredstvih. Takšna služba je seveda ožja kot naj bi bila občinska informativna služba in je specifična. Predpostavljamo lahko interes takšne službe za sodelovanje v pokrajinskih listih in za informiranje širše javnosti, zlasti v primerih, ko se lahko na ta način popularizirajo dosežki podjetja, informira javnost o problemih, s katerimi se ukvarjajo in podobno. Menim, da bi bila takšna fiziognomija informacijske službe v delovnih organizacijah primerna dopolnitev informacijske službe v občini.

Podatki o stopnji informiranosti občanov — kot je to ugotovljeno tudi v poročilu — o družbeno-političnih vprašanjih občine in širših družbeno-političnih skupnosti, zgovorno pričajo o pomembni vlogi sredstev množičnega obveščanja, tiska, radia in televizije. Če je v Socialistični republiki Sloveniji 74,7 % prebivalstva, starega nad 14 let, obveščenega o družbeno-političnih vprašanjih od strani komunikacijskih sredstev, bi bilo potrebno zaradi čim boljšega obveščanja občanov posvečati stanju in razvoju teh sredstev vso pozornost. S sprejemom nove ustave so glede množičnih informacijskih sredstev njihove pravice in dolžnosti načelno jasne, toda v konkretnem izvajanju načela javnosti je odprta vrsta vprašanj. Z vse doslednejšim uresničevanjem načela javnosti se odpirajo vedno novi viri informacij, zahteva se večji obseg in boljša kvaliteta informacij, vse to pa na drugi strani zahteva tudi ustrezno večje število in večje sposobnosti kadrov v informacijskih sredstvih in službah. Za takšno dejavnost pa so potrebna, posebno še zaradi specifičnosti slovenskega jezikovnega področja, tudi večja finančna sredstva. Delne analize o položaju tiska, radia in televizije, zelo resno opozarjajo na to, da njihov sedanjí neugoden materialno-tehnični in finančni položaj ter kadrovske razmere, postajajo vse večja ovira za uspešno uresničevanje načela javnosti.

Skupna stališča Društva novinarjev Slovenije, uredništev časopisov in Republiškega sekretariata za informacije, o ukrepih za nadaljnje prilagajanje informacijskih sredstev družbenim potrebam in razvoju med drugim ugotavljajo, da sta urejen ekonomski in finančni položaj sredstev za obveščanje ter ustrezna zasedba in raven novinarskih kadrov ključnega pomena za učinkovito uresničevanje načela javnosti, kakor tudi za uspešno prilagajanje informacijskih sredstev družbenim potrebam in razvoju. Ker je iz dosedanjih analiz razvidno, da nista zadovoljivo urejena niti ekonomsko finančni položaj informacijskih sredstev niti njihova kadrovska problematika, bi bilo potrebno temeljito proučiti sedanje stanje informacijskih sredstev in na osnovi take analize ugotoviti, kakšne ukrepe je potrebno podvzeti, da se zagotovi razvoj informacijskih sredstev.

Dosledno izveden sistem družbenega samoupravljanja zahteva razširitev mreže informacijskih sredstev, kajti le tako bo mogoče doseči, da bodo vesti prišle do čim večjega števila občanov in da bo obveščanje občanov bolj učinkovito. Ker se danes vse bolj povečuje potreba po obveščanju in ker se vse bolj razpravlja o učinkovitosti obveščanja, bi bilo treba podvzeti tudi ukrepe, ki naj zagotovijo strokovno in znanstveno raziskovanje pojavov in problemov procesa informiranja javnosti oziroma prenašanja informacij do občanov.

Dovolite mi, da omenim eno izmed stališč društva novinarjev, uredništev in Republiškega sekretariata za informacije, ki se nanaša na to problematiko. Po tem stališču je treba organizirano raziskovati sistem komuniciranja predstavniških in samoupravnih organov z javnostjo, kakor tudi obratno, smer komuniciranja javnosti s predstavniškimi in samoupravnimi organi; pri čemer je treba ugotavljati, kako se obe smeri odražata v informacijskih sredstvih in kakšno je razmerje med njima. Potrebno je proučevati obseg in stopnjo informiranosti občanov in vzroke njihovega zanimanja za posamezne vrste informacij. Pogosteje je treba raziskovati, kakšen vpliv imajo občani na samoupravne in predstavniške organe, ter primerjati njihove odločitve, sklepe in ukrepe z zahtevami, predlogi in kritikami občanov. Sistematičneje je treba konfrontirati različna mnenja in stališča, jih analizirati in komentirati, razvijajoč pri tem polemiko in dokumentarno kritiko. Odpirati je treba razprave

o pomembnih družbenih vprašanjih in odkrivati nove probleme in vidike na podlagi lastnih raziskav in spoznanj. Na splošno je treba ugotavljati in raziskovati posamezne manifestacije načela javnosti, oblike in metode za njegovo uresničevanje, kakor tudi posamezne manifestacije javnega reda, individualnih in skupnih stališč in podobno, da bi tako zgradili lastno teorijo v sistemu informiranja, njegovih oblikah in metodah, ki so sestavni del samoupravljanja ter ustrezajo družbenoekonomskim in političnim odnosom v naši stvarnosti.

Nemogoče je proučevati učinek informativnih sredstev brez proučevanja javnega mnenja, prav tako pa si ne moremo zamišljati raziskave javnega mnenja brez spoznanja vpliva informacijskih sredstev. Oboje pa bi pripomoglo k temu, da bi se lahko proučevalo učinke posameznih oddaj, rubrik in člankov, zlasti na področju političnih informacij. Posameznim komunikacijskim sredstvom bi tako omogočili uvajanje najprimernejših ukrepov za izboljšanje položaja, možno bi bilo predvidevati, kakšni bodo učinki posameznih oddaj ali člankov v časopisih, ugotavljali bi se pogoji za nadaljnji razvoj informacijskih sredstev itd. Skratka, lahko bi ugotavljali, s kakšnimi metodami in sredstvi bi bilo najprimerneje organizirati komuniciranje ter kakšne objektivne in subjektivne silnice delujejo na oblikovanje, posredovanje in učinkovitost informacij. S pomočjo operativnih in znanstvenih raziskav na področju informacij, vključno z množičnimi informacijskimi sredstvi, bi lahko sproti ugotavljali pogoje za napredek v komuniciranju predstavniških in samoupravnih organov z javnostjo, kakor tudi v nasprotni smeri.

Predsednik Janez Hočevnar: Preden nadaljujemo z razpravo, naprošam naš odbor za proučitev problemov obveščanja občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja, da spremlja razpravo in da na njeni osnovi dopolni oziroma popravi osnutek sklepov, ki bi jih sprejeli na današnji seji.

Besedo ima tovariš Peter Mravljak, poslanec iz občine Radlje ob Dravi.

Peter Mravljak: Tovarišice in tovariši poslanci! V svoji razpravi želim osvetliti nekatere probleme obveščanja odbornikov v zvezi z delom v občinski skupščini.

Občinska skupščina obravnava temeljna vprašanja, ki imajo pomen za gospodarski, komunalni, kulturni in socialni razvoj občine. Glede na to, da je občinska skupščina kolektivno telo, ki ga sestavljajo voljeni občani — odborniki, kot predstavniki občanov ter delovnih, samoupravnih organizacij, je razumljivo, da je vsebina oziroma uspeh dela občinske skupščine in s tem napredek občine, kot celote, odvisen predvsem od prizadevnosti, zainteresiranosti za probleme in družbene odgovornosti vseh odbornikov. Poglobljanje demokratičnih oblik dela in širjenja kroga ljudi v družbenem samoupravljanju zahteva, da se povečajo tudi naporji za nadaljnjo utrditev vloge odbornikov kot člana občinske skupščine, predvsem pa njegove vloge kot predstavnika ustrezne volilne enote. V preteklosti je bilo zapostavljeno politično delovanje odbornikov, ker so mnoge naloge, ki jih je danes dolžan reševati odbornik, reševali drugi organi, predvsem pa zaradi tega, ker ni bilo ustreznih demokratičnih oblik, v katerih lahko pride funkcija odbornika, kot predstavnika volilne enote in aktivnega oblikovalca občinske politike, do polnega izraza. Skratka, demokratizem v organizaciji in delu občinske skupščine in njenih organov, kot so sveti, komisije in podobni,

omogoča odbornikom in članom drugih organov občinske skupščine neposredno odločanje pri reševanju problemov v občini in volilni enoti.

Razumljivo je, da se je hkrati z novo vlogo občinske skupščine in njenih organov močno povečala družbena odgovornost odbornika občinske skupščine. Razen tega, da je odbornik dolžan udeleževati se sej občinske skupščine, se seznaniti z gradivom in aktivno sodelovati v razpravi na seji občinske skupščine, je njegova dolžnost zastavljati vprašanja in pojasnjevati probleme volilne enote pri obravnavanju v skupščini. Skratka, naloga odbornika je, da seznanja in pojasnjujejo volivcem politiko občinske skupščine, da v volilni enoti sodeluje pri uveljavljanju sklepov občinske skupščine in da se v občinski skupščini v organih krajevne skupnosti in v drugih organih zavzema za reševanje problemov svoje volilne enote v skladu z interesi občine, kot celoti in obstoječimi objektivnimi pogoji. Odbornik je torej tisti, po katerem si bo občan oziroma delovni človek v delovni organizaciji ustvaril predstavo o skupščini kot organu, preko katerega izvajajo občani ne samo politiko oblasti, temveč uresničujejo tudi družbeno samoupravljanje.

Že ustava kot tudi občinski statut, predvsem pa smer razvoja našega komunalnega sistema, vedno bolj zahtevajo, da je občan-upravljalca in proizvajalca čim bolj obveščen. Naš sistem, ki postavlja v ospredje človeka, da sodeluje v upravljanju čim več ljudi oziroma da se občanom omogoči aktiven vpliv na oblikovanje občinske politike. To lahko dosežemo na več načinov. Eden izmed načinov aktivnega vključevanja občanov v reševanje občinske problematike je obveščanje občanov o delu občinske skupščine in njenih organov. Ob zadnjih volitvah v občinske skupščine, ter v razpravah o občinskih statutih, se je močno poudarjala vloga odbornikov občinske skupščine, njihova povezanost z volivci, ter konfrontiranje stališča ob važnejših odločitvah občinske skupščine. Tako postavljena vez med volivci in odbornikom na eni strani omogoča, da so volivci seznanjeni z delom odbornika in preko njega z delom skupščine, po drugi strani pa se odbornik lažje odloča, če se je poprej posvetoval z volivci. Zaradi neizpolnjevanja teh dolžnosti odbornikov, so le-ti deležni precejšnje kritike na terenu; predvsem pa se bodo ta vprašanja zaostрила v pripravah na spomladanske volitve.

Vzroka za slabo povezanost odbornikov z volivci sta lahko dva. V prvem primeru je odbornik zanemaril stik z volivci in ostal le tolmač občinske politike, ter imel stik z njimi samo na zborih volivcev. Drugi vzrok slabega stanja pa je, in ta je mnogo pogostejši, da odbornik nima možnosti, da bi se predhodno posvetoval z volivci. Iz statističnih ugotovitev za območja občine Radlje ob Dravi, ugotavljamo, da je bilo na 12 sejah občinske skupščine, kolikor jih je bilo v tej mandatni dobi sklicanih, obravnavanih skupno 54 glavnih točk dnevnega reda. Odbornik je dobil potrebno gradivo vnaprej le za 14 točk dnevnega reda. Dokumentacija je bila marsikdaj pripravljena bolj za strokovnjake, kot za povprečnega odbornika, čeprav so bile nekatere stvari dobro pripravljene in predložene v skrajšani obliki. Časovno je bilo to gradivo poslano 5 do 10 dni pred zasedanjem skupščine, kar je za skupščine s slabimi prometnimi zvezami seveda prepozno in se odbornik tako ni mogel seznaniti s podrobnostmi in z vsem poslanim gradivom. Med poslanimi gradivi so poročila o gibanju gospodarstva, o gibanju proračunskih sredstev, pripombe k statutu krajevnih skupnosti in statutu občine, predlogi, pripombe in sklepi volivcev glede osnutka družbenega plana in proračuna ter osnutek urbanističnega načrta. V nobenem primeru pa odborniki niso dobili vnaprej poročil o delu svetov, niti poročil komisije za

volitve in imenovanja. Ob takšnem stanju odbornik seveda ne more, marsikdaj tudi zaradi pomanjkanja časa, vzpostaviti stike z volivci, da bi z njimi obravnaval predloženo gradivo.

Del vloge posredovalca informacij je prevzela lokalna radijska postaja. Le-ta je vse važnejše skupščinske odločitve posredovala v svojih oddajah. Ob tem je predvajala tudi ustrezno gradivo v skrajšani obliki ali v izvlečkih. Nekatere zadeve so bile posredovane tudi v intervjujih z vodilnimi ljudmi v občini. Na tak način je vsako leto še pred zbori volivcev obravnavan osnutek družbenega plana in proračuna. Na enak način je bil v lokalni radijski postaji obravnavan tudi statut občine. V posameznih primerih pa je lokalna radijska postaja posredovala tudi takšno gradivo, o katerem je skupščina odločala mnogo kasneje. Tako so bile volivcem pojasnjene osnove za sestavo skupščinskega akta o preživninskem varstvu ostarelih kmetov; prav tako pa tudi osnove za sestavo enotnega načrta razvoja kmetijstva, čeprav bo v teh stvareh skupščina sklepala šele prihodnje leto.

Lokalna radijska postaja seveda ne more v celoti nadomestiti živega stika z volivci. Radijska postaja lahko opravlja le vlogo obveščanja in seznanjanja in je zato predvsem pripomoček, ki omogoča, da občani za delo skupščin in posameznih odbornikov. Skupščina Radlje je pred leti imela glede gradiva, ki se pošilja odbornikom, stanje bolj urejeno, čeprav s tem ni rečeno, da so bili materiali v zadostni meri razumljivi vsakemu odborniku. Priprava gradiva je seveda zahtevala tudi precejšnja denarna sredstva, kar je sedaj glede na nizka proračunska sredstva, otežkočeno.

Nič boljše ni stanje glede informiranosti članov svetov pri skupščini. Le-ti največkrat ne dobijo gradiva pred sejo. V takih primerih je dnevni red edina orientacija, kaj želi svet obravnavati. Zaradi tega se na sejah marsikdaj razčiščujejo osnovna vprašanja, seje pa so zato dolgotrajne in neučinkovite. Prav zaradi tega so še vedno pogosti primeri samovolje posameznih referatov, ki lahko na ta način vplivajo na ugodno ali neugodno režitev posamezne zadeve.

Enostransko bi bilo, če bi krivdo za slabšo obveščenost državljanov pripisovali samo občinski upravi ali odborniku. Vzrokov je mnogo. Njihov temelj je v slabem materialnem stanju občine, ki zato varčuje pri materialnih stroških. Gradivo je včasih preveč strokovno pripravljeno in zato marsikateremu odborniku slabo razumljivo. Marsikdaj je časovno nemogoče najti stik med odbornikom in volivci. Izhod je v izboljšanju materialnega položaja občine ter v povečanju sredstev za obveščanje. Ne na zadnjem mestu pa je tudi problem prostorov, v katerih naj se srečujejo odborniki in volivci, saj to je predvsem v hribovskih predelih naše občine precej problematično.

Predsednik Janez Hočev ar: Hvala lepa. Naslednji govornik je Vinko Jagodič, poslanec iz občine Šentjur pri Celju.

Vinko Jagodič: Tovarišice in tovariši poslanci! Dovolite mi, da izrazim nekaj misli o obveščanju s področja zborov volivcev.

Menim, da je začasni odbor našega zbora pripravil dobro gradivo o stanju obveščanja občanov oziroma proizvajalcev ter prikazal resnično stanje. Osebnostno sem mnenja, da smo na področju informiranja in obveščanja, tako občanov kot proizvajalcev v delovnih organizacijah, napravili premalo glede na sedanjo stopnjo družbenoekonomskih odnosov. Imam občutek, da imamo dovolj raz-

ličnih oblik obveščanja in komuniciranja preko predstaviških organov, samoupravnih in družbeno-političnih organizacij. Ob tem nastaja vprašanje, ali te oblike zagotavljajo dovolj kvalificirano vsebinsko in metodološko obravnavo. Predloge, pripombe in mnenja občanov v občini, kot tudi zaposlenih v delovni organizaciji, bi morali zbirati v ustreznem središču v občini, oziroma delovni organizaciji. Tega najbrž ne delamo dovolj uspešno, vrsto vprašanj rešuje posebej občinska skupščina, posebej družbeno-politične organizacije in spet posebej posamezne delovne organizacije, poleg teh činiteljev pa imamo še vrsto drugih. Informiranje in obveščanje naj bi potekalo iz središča, v katerem bi se povezoval celoten zbir stališč samoupravnih in družbeno-političnih organizacij v občini. Tak center komuniciranja v občini in v delovni organizaciji, bi moral strokovno in odgovorno opravljati svoje delo, da ne bi prihajalo do različnih obravnav na raznih forumih, kot se v praksi dogaja. Tako pride do različnih tolmačenj, prikazovanj nekega pojava s stališča posamezne družbeno-politične organizacije, predstaviškega organa in drugega samoupravnega organa in do obljub, ki so materialno in drugače neizvedljive.

Zbori volivcev, kot ena izmed oblik samouprave in obveščanja dajejo vrsto vprašanj in predlogov. Na ta, običajno predvsem lokalna vprašanja in predloge občanov, ni bilo vedno odgovorjeno oziroma ni prišlo do ustreznih rešitev. Tudi na neizvedljive zahteve občanov moramo dajati jasne odgovore. Tako pa ista vprašanja navadno glede komunalnih, davčnih in drugih podobnih zadev, obravnavajo tudi po več let. Znan je primer, ko so zadevo, ki je predstavljala samo 500 000 dinarjev, v vrednosti obravnavali kar 5 let! Volivci prihajajo na zборе v majhnem številu, češ, saj govorimo vedno eno in isto, reši pa se ničesar. Marsikatera vprašanja lahko rešijo volivci sami v okviru krajevne skupnosti ali na drugačen način. Pogosta so mnenja zborov volivcev, da lahko vsa vprašanja reši le občina, ki pa je seveda zbir posameznikov in institucij oziroma samoupravnih organov na določenem območju. Nedvomno pa mora občina zagotavljati pogoje za urejanje družbenih zadev ter materialno podpirati reševanje problemov.

Posebno na podlagi nekaterih zadnjih razprav o gospodarstvu, investicijah itd. dobi človek občutek, da vsi ugotavljamo nepravilnosti, vendar konkretne odgovornosti organizacije, foruma ali posameznika ne nakažemo. Zato je treba dosledno javno spremljati izvajanje dogovorjenih stališč, ugotovitev in sklepov na vseh področjih samoupravnega sistema. Premajhna konkretnost in doslednost nas ovirata pri uspešnejšem uresničevanju samoupravnih načel. Na zborih volivcev ali ob priliki drugačnih razprav z občani oziroma proizvajalci bi morali vedno skleniti, kdo bo izvršil dogovorjeno. V tem moramo ločiti primarno od sekundarnega, enkratno od trajnega. Glede našega, pretežno kmetijskega področja, sem prepričan, da včasih precej zapletena terminologija pismenega obveščanja ne more biti uspešna. Ta odbija ljudi zaradi tega, ker takega pisanja ne razumejo in jih onesposobi za razumljivo odločitev o določenem vprašanju. Različnost izobrazbe ljudi zahteva različne oblike, predvsem pa različne metode razpravljanja z ljudmi. Imamo možnost specializiranih razprav v merilu občine in delovne organizacije. Te oblike so marsikdaj še uspešnejše od zborov volivcev, kjer poteka razprava neorganizirano in ostane marsikaj nerazčiščenega. Menim, da imamo preveč splošnih sestankov in premalo vsebinsko poglobljenih, dobro pripravljenih sestankov, na katerih bi intenzivno sodelovali vsi udeleženci. Pretirani formalizem nam odvzema prosti in delovni čas. To področje moramo znanstveno bolj proučevati in krog nosilcev razprav usposabljeni za bolj kvalificirano in načrtno delo.

Mnenja, ki jih volivci izražajo na zborih volivcev in ob drugih prilikah in ki so širšega pomena, prihajajo prepočasi do republiških ali zveznih organov; vendar je v zadnjem obdobju to bolj uspešno. Vzemimo samo naslednji primer: v preteklih letih je bilo veliko kritik izrečenih na račun raznih taks na delovna orodja v zasebnem kmetijstvu in po nekaj letih šele zdaj ugotavljamo, da te takse povzročajo poleg nazadovanja kmetijske blagovne proizvodnje tudi poslabšanje standarda kmeta. Zbori volivcev in druge oblike sodelovanja z občani in proizvajalci so dokaj koristen barometer razpoloženja, ki poleg drugega predvideva tudi posledice izvajanja posameznih zakonov in predpisov.

Predsednik Janez Hočevvar: Besedo ima Marija Aljančič, poslanka iz občine Koper.

Marija Aljančič: Tovarišice in tovariši poslanci! Menim da zbori volivcev zaslužijo posebno pozornost, čeprav ne odigravajo svoje vloge tako, kot bi jo morali, kajti prav zaradi tega je toliko bolj važno, da odpravimo pomanjkljivosti, ki ovirajo njihovo večjo in popolnejšo uveljavitev.

V času, ko so se vse oblike demokracije v sistemu samoupravljanja stalno razvijale in izpopolnjevale, ko so se sredstva informiranja razvila, razširila in izpopolnila z radio-televizijo, časopisom in lokalnimi časopisi, pa je organizacija in delovanje zbora volivcev ostalo v glavnem pri starem.

Ob zborih volivcev se v sedanjem času lahko postavi kot eno izmed osnovnih vprašanj: ali se lahko zadovoljimo z dejstvom, da se premnogokrat ob 5 do 10 % udeležbi na zborih volivcev obravnavajo najvažnejši akti in ukrepi občinske skupščine, in ali lahko rečemo, da so ti udeleženci zbora bili predstavniki vseh volivcev? Kje so vzroki za tako majhno udeležbo?

S tem v zvezi bi morali ugotoviti, zakaj organizacija in vsebina zborov volivcev nista taki, da bi občanom zagotovili tisti, kar od te važne oblike samoupravljanja pričakujejo. Kako organizirati potek zborov volivcev, da jim bomo dali vsebino, ki bo občana mobilizirala in zainteresirala; kako izkoristiti današnja sredstva informiranja, da bomo zmanjšali potrebo obveščanja po metodi ustnega izročila, ki ni učinkovita in zahteva preveč dragocenega časa na samem zboru volivcev? Vsako nadaljnje vztrajanje na formalnih zborih volivcev bi nam v bodočnosti še bolj zmanjševalo udeležbo občanov, kajti zavest občanov kot samoupravljalcev, je že tako razvita, da si ne želijo hoditi na zборе ali druge sestanke volivcev samo v vlogi poslušalcev, kar se je v preteklosti pogosto dogajalo. Ustno informiranje na samih sestankih je že zastarelo in ne zajema vseh občanov. Na današnji stopnji samoupravljanja je nedvomno potrebno, da zbori volivcev služijo ne samo kot sredstvo informiranja občanov, temveč tudi kot sredstvo samouprave.

Zbor volivcev naj bo predvsem kraj, kjer občani iznašajo svoja mišljenja potem, ko so bili že seznanjeni s problemi. Lahko bi kdo pripomnil, da je bil zbor volivcev že doslej temu namenjen. To je res, vendar je tehnika izvajanja zbora volivcev bila takšna, da se je zbor v glavnem omejil na informiranje, in še to ne vedno v razumljivi in poljudni obliki, o načrtih in ukrepih, ki jih skupščina namerava uveljaviti ali pa jih je že uveljavila. Tudi pojavi postavljanja pred izvršena dejstva v primerih, o katerih bi morala odločiti širša javnost, niso bili redki, ker je dobra informiranost eden izmed pogojev vsakega sodelovanja, in hkrati pogoj za vključevanje občanov v oblikovanje občinske politike je nujno, da z lokalnimi sredstvi obveščanja kot so radio, časopisi in posebne infor-

macije, vnaprej posredujemo občanom zadeve, ki bodo obravnavane na prihodnjem zboru volivcev. To je tembolj važno, ker ugotavljamo, da so sodobna informacijska sredstva najmnogičnejši oziroma najširši vir obveščanja občanov.

Obveščanje s sodobnimi sredstvi in metodami naj bi omogočilo, da se bodo občani lahko pravočasno pripravili za seje in razprave ter vnaprej izoblikovali stališča, da ne bo na zborih volivcev večina časa uporabljena za poročila, medtem ko zmanjka časa za razpravo in za umestna in pametna mnenja ter predloge volivcev. Prav to pa se je dostikrat dogajalo, in sicer prav ob tako važnih vprašanjih, kot je na primer sprejem družbenega plana in proračuna.

Po zagotovitvi zadostne poprejšnje informiranosti bi se na zborih volivcev res lahko le razpravljalo in bi bile lahko dane pripombe k posameznim načrtom in ukrepom. Pred pomembnejšimi odločitvami občinske skupščine na primer pred sprejemanjem občinskega plana in proračuna je koristno tudi sklicevanje občanov po posameznih panogah dejavnosti, s čimer se doseže sodelovanje večjega števila za posamezne dejavnosti zainteresiranosti občanov in omogoči bolj podrobna in kvalitetna obravnava. Občanom je treba na njihove predloge dati pojasnila, še posebej pa takrat, ko posameznih predlogov in želja iz utemeljenih razlogov ni mogoče upoštevati. Le tako se bo pri občanih okrepila in utrdila zavest, da so v resnici pomemben činitelj pri oblikovanju družbene in gospodarske dejavnosti v komunih.

Predsednik Janez Hočevnar: Besedo ima inž. Helena Vodovnik, poslanka iz občine Laško.

Inž. Helena Vodovnik: Tovarišice in tovariši poslanci! Za nadaljnji razvoj naše socialistične demokracije je potrebno zagotoviti tako informiranje občanov o vseh pomembnih problemih, ki bo omogočilo vsakemu posamezniku, da se seznanj z vsemi problemi v svoji komunih. Brez obveščanja ne more biti soodločanja občanov, reševanje problemov v zaprtem krogu pa lahko povzroči pasivizacijo širokega kroga ljudi, ter hkrati sproži vrsto dobro namernih in zlonamernih kritik ter ugibanj, ki često prerastejo v politični problem.

V velenjski komunih služi za obveščanje občanov časopis »Rudar«, ki je sicer glasilo rudarskega kolektiva, vendar v zadnjem letu objavlja tudi občinsko problematiko. Žal pa ta lokalni vestnik izhaja le periodično. Želja občinske uprave je, da prebivalci komune sami dajejo pripombe, izražajo svoja stališča in opozarjajo na vse pereče probleme. Do sedaj so namreč na probleme opozarjali le odborniki na sejah občinske skupščine. Na postavljena vprašanja so dobivali pismene odgovore, obravnavali pa so tako predvsem komunalne probleme, pogosta pa so bila tudi vprašanja glede višine osebnih dohodkov ter otroškega varstva.

Na zborih volivcev so bili v letošnjem letu obravnavani družbeni plan za leto 1964, občinski statut in volitve v organe krajevnih skupnosti. Občinska skupščina je osnutek družbenega plana in proračuna poslala vsaki družini, kar je zelo pozitivno. Občani so tako imeli možnost, da so svoje predloge poslali pismeno občinski upravi ali pa so obravnavali probleme na zboru volivcev. Značilno pa je, da so na podeželju zbori volivcev dosti bolj obiskani in aktivni kot v mestu Velenju.

Razglasnih desk je v krajevnih uradih sicer veliko, vendar se občani take oblike obveščanja premalo poslužujejo. Od časopisov je na področju velenjske komune poleg »Celjskega tednika« najbolj bran »Večer«, ki objavlja naj-

več problemov tega okraja, občinska uprava pa si prizadeva, da te probleme pojasnjuje oziroma, da jih rešuje. V kratkem bo v občinski upravi odprto novo delovno mesto uslužbenca za informacije, s čimer bo obveščanje lahko dosti boljše.

V laški občini je obveščanje občanov v primerjavi z velenjsko občino veliko slabše. Občinska uprava uporablja za informacije le zbere volivcev, dnevne in lokalne časopise ter razglasne deske. Predloga družbenega plana in statuta, ki sta se obravnavala na zborih volivcev brez poprejšnjega informiranja, sta bila obrazložena le informativno, zaradi česar občani niso mogli aktivno sodelovati v pripravi teh dveh važnih aktov. Na vprašanja o lokalnih problemih predvsem o gospodarskih in komunalnih, so dobili občani velikokrat pomanjkljiv odgovor. Dogajalo se je tudi, da kljub večkratnim opozorilom občanov ti problemi niso bili rešeni. Vse to je povzročilo, da prebivalci te komune v razpravah več ne sodelujejo. Mislim, da občinska uprava tudi premalo pojasnjuje komunalne probleme v lokalnem tedniku, da bi bili občani tako dobro informirani, kakor so v velenjski komuni. Od vestnika, ki ga dobivajo gospodarske organizacije in zavodi, nima občan nobene koristi. Tudi razglasne deske niso živa oblika obveščanja in zato ne služijo dobro temu namenu.

Stanovanjske probleme v gospodarskih organizacijah rešujejo te organizacije same, občina pa mora skrbeti predvsem za upokoјence in socialno ogrožene ljudi. Zato namerava prihodnje leto občina zgraditi blok s 40 cenenimi stanovanji in bo stanovanjski problem za te ljudi v Velenju v glavnem rešen.

Občinska uprava pa kljub temu posveča perečemu stanovanjskemu vprašanju premalo pozornosti, kar ima za posledico, da prošnje občanov že leta in leta ležijo nerešene v predalih občinske uprave. Vsako leto nastopa vprašanje stanovanj za učiteljski in zdravstveni kader, katerega primanjkuje. Posledice takega položaja pa občutimo vsi občani zaradi slabe kvalitete pouka in zdravstvenih uslug, predvsem zobozdravstvenih, saj pride na enega dentista kar 12 000 pacientov.

Na splošno lahko trdim, da obveščanje v laški komuni ni stalna oblika dela, temveč bolj nekakšno prenašanje sporočil od zgoraj navzdol. Potrebno bi bilo uveljavljati zbere volivcev kot primerno obliko za bolj vsestransko obveščanje. Občinska uprava in njeni organi bi morali to obliko negovati in razvijati. Odpraviti bi se morale slabosti, ki spremljajo zbere volivcev, med njimi predvsem njihovo neredno sklicevanje, slabo in premalo pripravljene dnevni redi, neupoštevanje pripomb občanov in slabo koriščenje tiska v pripravah za zbere volivcev.

Zbori volivcev se sklicujejo v glavnem samo takrat, kadar je to obvezno glede na določila občinskega statuta. Organizacija SZDL bi morala postaviti pred občinsko upravo tudi zahtevo, da preko zborov volivcev tolmači svoje sklepe.

Predsednik Janez Hočev ar: Naslednja govornica je Elizabeta Gyerek, poslanka iz občine Lendava.

Elizabeta Gyerek: Tovarišice in tovariši poslanci! Želim spregovoriti nekoliko besed o obveščanju članov madžarske jezikovne skupine, ki živijo na našem področju.

V občinah Lendava in Murska Sobota živi približno 10 000 občanov madžarske narodnosti, ki obvladajo v glavnem le madžarski jezik in sicer zato, ker

živijo v strnjenih naseljih, kjer je občevalni jezik madžarski in ker so pred uvedbo dvojezičnega pouka v šolah obiskovali le madžarske šole. Mladina sicer pasivno obvlada slovenski in tudi hrvaški jezik. Glede na vpliv sosednje republike Hrvatske in služenje vojaškega roka, kjer se fantje navadno naučijo srbohrvaškega jezika, se dogaja, da obvladajo ti občani bolj srbohrvaški kot slovenski jezik. Z uvedbo dvojezičnega pouka se to stanje popravlja, vendar samo pri šolski mladini, medtem ko se drugi občani poslužujejo v glavnem le madžarskega jezika. Občinski uradi, sodišča in druge ustanove poslujejo v obeh jezikih. V obeh jezikih se izdajajo tudi vsi uradni akti in razlage. Občane madžarske narodnostne skupine na tem področju informira o dogodkih doma in po svetu dvoje javnih informativnih sredstev in sicer madžarski krajevni časopis »Nepujsag«, ki izhaja v Murski Soboti v nakladi 1000 izvodov in lokalna radijska postaja v Murski Soboti, ki ima vsak dan polurno oddajo v madžarskem jeziku.

Madžarski časopis »Nepujsag« je glasilo občinskih odborov SZDL v Murski Soboti in Lendavi, kjer živijo občani madžarske narodnosti, radijsko postajo pa programsko usmerja radijski svet, ki sta ga imenovala občinska odbora SZDL obeh občin.

S svojo razpravo sem želela prikazati, kako je pri nas poskrbljeno za informiranje občanov, ki slabo ali pa sploh ne obvladajo slovenski jezik. Občani madžarske jezikovne skupine imajo za obveščanje na razpolago še drugo in tudi dnevno časopisje, ki izhaja v Vojvodini v madžarskem jeziku. Sredstev za obveščanje je tako dovolj, vprašanje pa je, v kakšni meri in kako kvalitetno našeta sredstva obveščajo občane madžarske jezikovne skupine.

V gradivu, katerega smo prejeli, je zelo kritično prikazano delovanje lokalne radijske postaje v Murski Soboti. Poudarila bi rada, da se s tako oceno postaje ne moremo strinjati. V začetku se je postaja borila s velikimi težavami in je res, da je bil program precej primitiven in začetniški. Posebno kritično je stanje glede zadovoljevanja madžarskega jezikovnega področja. To je žalostna dediščina šolanja, ki smo ga imeli do uvedbe dvojezičnega šolstva. V Sloveniji madžarskih srednjih in višjih šol namreč sploh nismo imeli, slovenščine pa zaradi madžarskega pouka v osnovni šoli pripadniki madžarske jezikovne skupine niso obvladali. Le redki so se prebili skozi naše ali pa madžarske srednje šole v Vojvodini in so zato kadrovska vprašanja v tej jezikovni skupini zelo pereča. Zato je razumljivo, da je bilo tudi v radijski postaji težko rešiti kadrovska vprašanja in da je bil program v začetku slab. Ocena, ki je dana v gradivu, temelji na analizi Radia televizije Ljubljana jeseni lanskega leta. V enem letu pa se stvari lahko znano spremenijo v pozitivni ali negativni smeri, pa se zato čudim, da se poslancem daje v informacijo eno leto stara analiza, ki v današnjih pogojih ni in ne more biti objektivna.

Očitati slabe stike med občinsko skupščino in občinskimi političnimi forumi ter odsotnost političnih organizacij pri programiranju vsebine oddaj je danes neupravičeno, ker so se prav politične organizacije obeh, zlasti pa občine Murska Sobota, zelo zavemale za izboljšanje oddaj in so tudi obvezovale najodgovornejše kadre za neposredno sodelovanje pri oddajah. Financiranje madžarskega programa ni bilo nikoli problematično, ker Svet za kulturo Socialistične republike Slovenije vedno zagotovi zadostna sredstva za realizacijo madžarskega programa. Težave pa so nastale s financiranjem slovenskega programa, katerega je financiral bivši okrajni odbor Socialistične zveze delovnega ljudstva

v Murski Soboti, po ukinitvi okraja pa zainteresirane občine niso takoj zagotovile potrebnih sredstev.

Informativne oddaje radia so se znatno izboljšale, odkar v njih sodelujejo najvidnejši predstavniki političnih organizacij in je redakcija tudi kadrovsko okrepljena. Med poslušalci je posebno veliko zanimanje za razgovore z občani, ki se snemajo po raznih krajih Pomurja in v katerih se pogumno obravnavajo različna vprašanja, ki zanimajo občane. Občani v teh oddajah javno postavljajo vprašanja občinskim vodstvom in izražajo svoje želje in predloge glede reševanja problemov posameznega kraja. Da so se oddaje izboljšale, dokazuje tudi to, da jih zelo poslušajo, saj skoraj ni hiše, ki ne bi vključila sprejemnika v času lokalne oddaje. Te oddaje z zanimanjem poslušajo tudi v sosednji Madžarski, o čemer dokazujejo številna pisma in izjave Madžarov, ki prihajajo v naše kraje na obiske. S tem pa ne trdim, da ta oddaja nima slabosti in vem, da bo treba še marsikaj izboljšati; vendar ne zasluži take negativne ocene, kakršna je v gradivu, katerega so dobili poslanci. Zato sem smatrala za svojo dolžnost, da prikažem resnično stanje.

Informacijska sredstva, katera imamo, zadostujejo za obveščanje občanov madžarske narodnosti in se jih občinski organi in organizacije vedno bolj poslužujejo. Nujno pa bi bilo obnoviti tehnične naprave v oddajni postaji, ker so že močno zastarele in je zaradi tega sprejem oddaj na nekaterih območjih zelo slab.

Predsednik Janez Hočev ar: Tovarišici poslanki želi odgovoriti Boris Mikoš, generalni direktor RTV Ljubljana.

Boris Mikoš: Ker se tovarišica sklicuje na podatke analize, ki jo je pripravila posebna skupina RTV Ljubljana, pojasnujem, da zanesljivo vem, da so podatki res stari leto dni. K takratnim ugotovitvam politični organi Prekmurja niti delovni kolektiv radijske postaje v Murski Soboti niso imeli pripomb. Iz današnjega stanja, kot ga je opisala tovarišica, pa lahko sklepamo, da je analiza pripomogla k izboljšanju. Mi smo zato zelo zadovoljni. Prav s tem, da smo ugotovili stanje lokalnih postaj v Sloveniji in s temi ugotovitvami seznanili predstavnike političnih organizacij v teh krajih in okrajih ter Republiški sekretariat za informacije, smo s svoje strani želeli pomagati lokalnim postajam. Že v primeru radijske postaje v Murski Soboti pa lahko ugotovimo, da je ta pomoč dala ustrezne rezultate. Če se tovarišica z menoj strinja, nimam drugih pripomb.

Predsednik Janez Hočev ar: Besedo ima Ivan Šinkovec, sekretar za informacije Skupščine Slovenije.

Ivan Šinkovec: Tovarišice in tovariši poslanci! Dovolite, da spregovorim na kratko o uveljavljanju ustavne pravice našega občana, da je informiran in da informira, na relaciji republiška skupščina-občan. Najprej o obveščanju občanov.

Na vprašanje, kako in v kakšnem obsegu so naši občani obveščeni o delu, politiki in sklepih najvišjega organa oblasti in najvišjega organa samoupravljanja v naši republiki, lahko rečemo samo, da je obveščanje pomanjkljivo, nejasno, da nimajo občani prave in celovite slike o problemih, ki so pred skup-

ščinskimi organi, o razpravah in o iskanju rešitev v skupščinskih telesih ter o skupščinskih zaključkih.

Kakšni so vzroki za tak položaj in kaj je treba storiti za njegovo izboljšanje? Poročilo začasnega odbora za proučitev problemov obveščanja popolnoma pravilno ugotavlja, da moramo iskati vzroke za tak položaj in prav tako tudi rešitve, pri poslancih, v skupščini in v množičnih informacijskih sredstvih.

Neposredni stiki poslancev z občani in samoupravnimi organi v delovnih organizacijah ter v komuni, na zborih volivcev in na najrazličnejših tribunah, lahko prav gotovo pripomorejo k bolj sistematični informiranosti o dejavnosti Skupščine in njeni politiki, prav tako pa tudi o tem, kakšno dejavnost in politiko pričakuje Skupščina pri naših samoupravnih telesih v občinah in delovnih organizacijah ter pri vseh naših občanih. Ker pa mora biti težišče dela republiških poslancev prav v skupščini, seveda ni možno, da bi bili poslanci navzoči in tudi aktivni na številnih sestankih in zborovanjih. Za organiziranje takih sestankov in zborovanj so potrebne tudi kvalitetnejše priprave in učinkovitejše metode. Sestanki, seje in zborovanja bodo vsekakor vse manj kraj za informiranje in vse bolj kraj, kjer se bodo srečali poslanci z mnenji občanov, kjer se bodo izmenjala mnenja med poslanci, občani in samoupravnimi organi in kjer se bodo tudi poslanci borili za izvajanje politike republiške skupščine.

Poslanci pa se morajo pri svojem delu vse bolj posluževati množičnih informacijskih sredstev, saj s temi praktično dosežejo že vsakega občana, med drugim tudi tiste, ki jih ni na sestankih, sejah in zborovanjih. 39 % našega prebivalstva bere dnevnik, drugi zvedo za novice iz tednikov, lokalnega časopisja, radio je že skoraj v vsaki slovenski hiši in tudi televizija si uspešno utira pot po Sloveniji. Če torej hočemo hkrati informirati tisoče in tisoče občanov, potem je prav, da v množičnih informacijskih sredstvih, na teh tribunah naših delovnih ljudi, zavzamejo več prostora tudi poslanci. Sodelujejo naj s svojimi prispevki, razgovori in razpravami v lokalnem, tovarniškem in republiškem časopisju, v lokalnih radijskih postajah in v osrednjem programu, prav tako pa tudi na televiziji.

Pri obveščanju občanov o dejavnosti in politiki republiške skupščine ima svoje velike dolžnosti tudi skupščina sama. Skupščina je v aprilu ustanovila biro za informacije, ki naj opravlja informacijsko službo na njene potrebe tako, da neposredno ali s pomočjo množičnih komunikacijskih sredstev obvešča javnost o dejavnosti, o stališčih in sklepih skupščine ter spodbuja javnost k čimbolj aktivnemu sodelovanju pri izvajanju njenih sklepov in politike. Z neposrednim obveščanjem občanov, občinskih skupščin in drugih samoupravnih teles, organizacij in posameznih interesnih skupin s skupščinskimi bilteni, s publikacijami, z odgovori na vprašanja občanov, oziroma organizacij, in s prisostvovanjem zainteresiranih državljanov oziroma zainteresiranih skupin na sejah zborov, smo pravzaprav šele na začetku. Storiti bo treba vse, da se skupščina z gradivom in s skupščinskimi akti sama približa občanom, občanom in delovnim kolektivom, da bodo ti lahko dobili popolnejši vpogled v skupščinsko delo, prizadevanja skupščinskih teles in v njihove odločitve.

Prizadevati si moramo, da bo lahko vsak občan dobil v roke gradivo za zasedanja posameznih zborov, kadar pa je treba zvedeti za mnenja, stališča in predloge občanov, jih je treba seveda že poprej informirati in jim dati zaradi tega gradivo že prej v roke.

Druga pot obveščanja o delu skupščine gre preko množičnih informacijskih sredstev. Kot je razvidno iz gradiva, ki ste ga dobili, oskrbuje biro za informa-

cije uredništva in novinarje, ki spremljajo delo skupščine, z istim gradivom kot poslance ob zasedanjih zborov in jim pomaga s stenogrami. Pred zasednji zborov in ob važnejših vprašanjih prireja novinarske razgovore in konference s skupščinskimi funkcionarji in poslanci, pomaga novinarjem pri vzpostavljanju stikov s skupščinskimi funkcionarji in poslanci, zlasti v zvezi z intervjuji, razgovori itd. Ob tem pa biro nikakor ni in ne more biti ovira za vzpostavljanje lastnih novinarskih stikov. Tudi tu bo treba storiti še več. Najti bo treba še učinkovitejšo povezavo, boljše metode in tudi oblike obveščanja, da bo skupščina kot celota preko tiska, radia in televizije bolj načrtno, bolj smotno in bolj kvalitetno obveščala javnost o svojem delu, o svoji politiki in o svojih sklepih.

Tretji faktor, ki igra zelo pomembno vlogo v obveščanju občanov, so množična komunikacijska sredstva. Reči je treba, da spremljanje dejavnosti nove Skupščine, ki dela kontinuirano, zahteva večjih naporov in tudi večjo kvaliteto dela v uredništvih tiska, radia in televizije, kot pa ob prejšnjem skupščinskem sistemu dela. Mnoga uredništva in veliko novinarjev je pokazalo precej pripravljenosti in tudi prizadevanj, da bi redno in uspešno poročali o delu skupščine. Vendar lahko ugotovimo, da množična sredstva obveščanja še nepopolno, še premalo načrtno in včasih tudi nejasno obveščajo javnost. Pred javnostjo ne razkrijejo problema, ki je pred Skupščino, nepopolno prikazujejo iskanje rešitev konkretnih vprašanj, večkrat ne obveščajo javnost o skupščinskih sklepih, zelo redko spremljajo izvajanje teh sklepov in večkrat kljub možnostim prepozno obveste javnost o problemih, glede katerih bi bilo treba zvedeti za predloge, mnenja in zahteve občanov.

Razlog za to je med drugim prav gotovo tudi premajhno število novinarjev in deloma tudi njihova pomanjkljiva usposobljenost. Zato je naloga vseh zainteresiranih, da pomagajo pri vzgoji in izpopolnjevanju novinarjev, da skrbimo za novo novinarsko katedro na Visoki šoli za politične vede, da omogočimo štipendije tistim, ki bi na tej katedri želeli študirati, čeprav ne nameravajo postati novinarji, saj bomo v našem družbenem razvoju potrebovali vedno več ljudi, ki obvladajo uporabo množičnih informacijskih sredstev za informiranje občanov. Kadrom, ki pa so že zaposleni, je nujno pomagati pri seznanjanju z aktualnimi problemi in pri njihovem strokovnem usposabljanju.

Problem uredništev je gotovo tudi pomanjkanje prostora v tisku, oziroma časa v radiu, zaradi česar ni mogoče objavljati obširnejših prispevkov, poročil in člankov. V takšnem položaju bi morala informacijska sredstva obveščati o bistvenih stvareh, za katere bi moral zvedeti vsak naš občan, ni pa mogoče prostora izkoristiti predvsem za tisto, kar je poročevalcu slučajno osebno všeč, ali za obrobne stvari.

Problem predstavlja tudi to, da tisk tretiramo prav tako kot vsako drugo potrošno blago. Če hočemo doseči, da bodo radio, televizija in tisk tribuna družbe, mora družba poskrbeti, da se tisku ne bo treba pehati za tem, da svoj ekonomski položaj rešuje z objavljanjem nepomembnih, nekoristnih in tudi škodljivih prispevkov. Tedaj bomo od njega lahko tudi zahtevali, da v celoti izpolnjuje nalogo komuniciranja med našimi občani.

Sedaj pa samo še nekaj besed o pravici občana, da informira, namreč o tem, kako občani, samoupravna telesa v delovnih organizacijah in občinah obveščajo Skupščino o svojih mnenjih, stališčih, predlogih in zahtevah. V tem smislu smo še zelo šibki in na začetku, celotni naš razvoj pa zahteva tudi na tem področju večje in odločnejše premike. Občan pove svoje mnenje na sestankih,

vedno pogosteje tudi objavlja svoja pisma in mnenja v časniku. Spodbuditi pa ga bomo morali, da se bo vedno bolj obračal tudi na poslance in naravnost na Skupščino z vprašanji, predlogi in zahtevami. Isto velja za samoupravna telesa v delovnih organizacijah in občinah.

Skupščina se bo morala zlasti pred sprejemanjem važnejših odločitev seznanjati z mnenji občanov in samoupravnih teles, posluževati se bo morala tudi ustrežnejših, modernejših metod proučevanja javnega mnenja. Pri tem se bo seveda morala posluževati institucije za raziskovanje javnega mnenja, ki bo morala v bližnji prihodnosti vsekakor zaživeti. Ta institucija naj bi tudi ugotavljala, učinkovitost informiranja.

Večkrat pravimo, da med občani ni zadosti interesa za informiranost, vendar lahko ugotovimo, da se položaj v tem smislu izboljšuje. Ta interes bo toliko večji, kolikor bolj bodo občani uveljavljali svoje samoupravne pravice, kolikor bolj bo njihovo življenje odvisno od kakovosti njihovih odločitev in kolikor bolj bodo ugotavljali, da se njihovi predlogi in zahteve upoštevajo.

Prav bi bilo, da bi zbor čez določen čas zopet obravnaval ta vprašanja, da bi ugotovil napredek in ovire ter na ta način zopet pospešil dejavnost na tem, tako zelo pomembnem področju našega družbenega razvoja.

Predsednik Janez Hočev ar : Odrejam 30 minut odmora.

(Seja je bila prekinjena ob 10.35 in se je nadaljevala ob 11.05.)

Predsednik Janez Hočev ar : Nadaljujemo z razpravo. Besedo ima Nada Kranjc, poslanka iz občine Tolmin.

Nada Kranjc : Tovariši in tovarišice poslanci! V svoji razpravi se bom dotaknila pomembnosti pravočasnega in vsestranskega obveščanja občanov in neposrednih prizvajalcev.

Glede javnosti dela občinskih organov in organov delovnih organizacij tudi v naši komunih niso storjeni kakšni bistveni premiki. Javnost dela družbenih organov je na svoji seji v začetku tega leta obravnavala občinska skupščina. Vendar priporočilo občinske skupščine ni bilo uspešno, kar zgovorno dokazujejo razni izpadi, ki nastajajo prav zaradi neobveščenosti.

Naj navedem primer, ki nazorno izpričuje neobveščenost občanov oziroma članov delovnega kolektiva o vlogi, ki jo ima občinska skupščina. Kljub temu, da so člani tega kolektiva odborniki občinske skupščine, je kolektiv podjetja z aplavzom sprejel izjavo člana kolektiva, češ, kaj nam pomeni občinska skupščina, saj moramo mi delati in dajati sredstva, da lahko živi! Celoten kolektiv je potrdil to primitivnost in sploh prezrl, da je del celote in ne izolirana celica izven občinskega dogajanja.

Javnost dela občinskih organov naj ne bi slonela samo na obveščanju občanov o sprejetih sklepih in stališčih, temveč tudi na zbiranju mnenj in predlogov javnosti. Zato je treba vedno bolj razvijati konkretne stike z občani v obliki, ki je za pošamezno področje najbolj učinkovita, predvsem pa naj bi bili občani pred zasedanjem obveščeni o zadevah, ki se bodo na skupščinah obravnavale, kar je možno izvajati tudi preko lokalnega tiska. Vendar je na našem območju tudi lokalni tisk zelo pomanjkljiv in nima tiste vloge, ki mu pripada ter je v glavnem le registrator dogodkov in že sprejetih sklepov in odlokov.

Ne moremo reči, da ta tisk odigrava pomembno vlogo javnega obveščanja tudi zato, ker ne načenja razprave o problematiki, v katero bi se lahko vključil vsak občan.

Ena od oblik obveščanja, kot smo že danes v razpravi in pa v samem poročilu slišali, je tudi obveščanje na zborih volivcev. Vendar so ti zbori sklicani le nekajkrat letno, največ trikrat, na njih pa se obravnavajo le tiste zadeve, ki morajo biti izglasovane od občanov. Zato se občani ne počutijo kot subjekt, ampak kot objekt razprav, posledica tega pa je nezainteresiranost in majhna udeležba na zborih. Na našem območju opazamo, da so zbori volivcev kolikor toliko obiskani predvsem v vaseh, medtem ko se v središčih večkrat zgodi, da zaradi neznatne udeležbe ni mogoče imeti zbora volivcev ali pa se opravi le ob 5 % udeležbi.

Gradivo, ki ga dobijo odborniki, je pripravljeno le s strokovnih gledišč in podkrepjeno s stališči strokovnih organov. Ta stališča pa niso vedno rezultat mnenj strokovnih organov in svetov kot družbenih organov. Eden glavnih vzrokov za tak postopek je pomanjkanje potrebnih upravnih uslužbencev, ki bi gradivo lahko pravočasno pripravili in ga posredovali družbenim organom, da bi ga ti na primer sveti, obravnavali, preden se da v razpravo občinski skupščini.

Pri naši skupščini se še vedno opažajo stare metode administrativnega dela. Pri sprejemanju plana za leto 1964 so bili na skupščini dani razni predlogi za spremembe, glede katerih so strokovni organi pripomnili, da je plan popolnoma nemogoče popravljati, ker bi z vsako spremembo v družbenem planu povzročili celoten premik, zaradi katerega bi se priprave plana podaljšale še za en mesec ali več. Tako niso prišla do izraza mnenja in stališča, ki so jih sami odborniki predlagali, čeprav smo o tem strokovno pripravljenem predlogu plana že takrat vedeli, da ni objektivni in utemeljen na realnih pokazateljih. Kot gradivo za sestavo plana so namreč služili v naglici zbrani podatki delovnih organizacij, ki so se vnašali v posebne obrazce. Seveda tako gradivo kot dokumentacija predloga plana ne more biti osnova za obravnavo v občinski skupščini in na njem ne more temeljiti tako pomemben akt kot je družbeni plan, ki usmerja razvoj gospodarstva v komuni.

S tem sem želela prikazati eno od pomanjkljivih priprav od strani strokovnih organov uprave s staro miselnostjo in metodo za uveljavitev njihovega predloga. Sicer pa se je že na tem zasedanju in tudi kasneje pokazalo, da se odborniki niso strinjali z različnimi predlogi in so jih zavrnil, če ni bilo gradivo dovolj pripravljeno in predhodno dan v razpravo. Tako se je včasih moralo sklepanje preložiti na prihodnjo sejo, seveda z dopolnjeno obrazložitvijo in po dopolnilni obravnavi z občani, odborniki in sveti.

Razpravljati želim še o javnosti dela v gospodarskih organizacijah, kjer se predvsem opaža pomanjkanje obveščanja pri dislociranih obratih. Obiskala sem namreč pet takih obratov v naši komuni in ugotovila, da delavci niso obveščeni niti o najosnovnejših kriterijih v podjetju, niti o delitvi dohodka; prav tako pa tudi niso obravnavali statutov, kriterijev delitve osebnih dohodkov in finančnih rezultatov poslovanja podjetja kot celote. Ko sem šla potem v matično podjetje in vprašala, zakaj se to ne izvaja, so na primer odgovorili, da imajo štiri dislocirane obrate, ki so na različni gospodarski ravni, eni obrati poslujejo z uspehom, drugi pa nimajo uspeha. Če bi to stanje javno obravnavali v kolektivih teh obratov, bi to negativno vplivalo in bi nastala trenja med obrati. Tistemu, ki je bil zelo aktiven, niso hoteli povedati, da bi pri njih

lahko delili po delu, kar so ustvarjali, drugemu, ki je bil pasiven, pa so tu pa tam lahko kaj dodali z očitkom, da nič ne ustvari. Zaradi takega stališča uprave matičnega podjetja obrati niso bili obveščeni o dejanskem uspehu gospodarjenja. Seveda je prišlo v obratih do izbruha in so z majhnimi izjemami vsi člani kolektiva dali odpoved. Potem pa je bilo treba z raznimi posvetovanji in intervencijami občinskih organov, komiteja in od drugod doseči pomirjenje in vrnitev članov kolektiva na delo.

V tej gospodarski organizaciji so zatrjevali, da je obveščanje povezano s precejšnjimi stroški, ker so ti obrati oddaljeni med seboj, vendar so ob izbruhu nezadovoljstva bili stroški mnogo večji, pa tudi gospodarski efekt bi bil najbrž mnogo večji, če bi bili delavci v obratih prej obveščeni o zadevi in bi se sami potrudili, da bi izboljšali finančno stanje, tako so ga pa še poslabšali.

V svoji obravnavi sem tako želela prikazati nekatere posledice, ki predvsem v delovnih organizacijah lahko nastopijo zaradi pomanjkljivega obveščanja.

Predsednik Janez Hočevnar: Besedo ima Franc Kočevar, poslanec iz Črnomlja.

Franc Kočevar: Tovarišice in tovariši poslanci! Na kratko želim navesti nekaj problemov obveščanja občanov glede politike štipendiranja in dodeljevanja raznih priznavalnin ter glede stanovanjske politike, ki so značilni za občino Črnomelj.

Ugotovitve začasnega odbora našega zbora, ki je proučeval problematiko obveščanja občanov, predstavljajo gradivo, katerega bi se morali poslužiti v vsaki občini. Pri tem mislim, da je treba te ugotovitve dejansko uporabiti tudi v praksi, kajti le tako bomo odpravili napake, ki so se pokazale v dosedanjem uveljavljanju načel obveščanja v posameznih komunah.

Kadri so nedvomno glavni činitelji v gospodarstvu in družbenih službah. Koliko pa se kadrovsko vprašanje tudi resno obravnava in rešuje, je seveda drugo vprašanje. Če bi hotel pojasniti, kako se to vprašanje rešuje v naši komuni, bi lahko zatrjeval, da je bilo obravnav o potrebah in vzgoji kadrov veliko, dejanskih uspehov pa mnogo premalo. Skoraj ni delovne organizacije, ki bi imela kadrovsko vprašanje rešeno. Za slabo reševanje tega vprašanja navajajo več vzrokov. Primarno je vedno opravičilo, da smo manj razvita komuna in da je to osnovni vzrok, da nam strokovnih kadrov primanjkuje. Res je, da je eden izmed vzrokov tudi ta, saj strokovnjaki v manj razviti občini nimajo takih možnosti za vsestransko udejstvovanje in šolanje svojih otrok kot v razvitejši občini. Za tem izgovorom pa se skriva tudi vrsta nepravilnosti znotraj samih delovnih organizacij. Tako je politika štipendiranja še vedno stvar ozkega kroga ljudi, njihove lastne presoje in odločanja mimo samoupravnih organov. Tega sicer ne smem posploševati, žal pa je bil primer, da direktor ni dovolil izrednega študija delavki z izgovorom, da nima pogojev, čeprav je imela veliko maturo. V drugem primeru je bil izredni študent, kateremu je delovna organizacija tri leta dajala sredstva, tik pred koncem študija odslovljen, ker je prišel v nasprotje z inženirjem. Dogajajo se primeri, da dobi študent, ko pride na prakso v delovno organizacijo, najenostavneje delo, češ da še nima nobene prakse.

Taki primeri so se dogajali v treh največjih delovnih organizacijah naše občine. Delovni ljudje so javno obsodili posamezne vodilne funkcionarje za njihova samovoljna početja.

Javnega sodelovanja pri štipendiranju na splošno ni dovolj. Prav tako je v nekaterih delovnih organizacijah premalo načrtnega izobraževanja kadrov.

Zgodilo se je tudi, da je študent po končanem študiju prišel v delovno organizacijo, ki ga je štipendirala, toda zanj niso imeli delovnega mesta. Še vedno obstoja pri nekaterih ljudeh škodljivo mišljenje, da je bolje, če delovna skupnost nima veliko kadra z višjo in visoko izobrazbo. Ta miselnost obstoja predvsem pri tistih ljudeh, ki sami nimajo ustrezne izobrazbe, so pa trenutno na raznih vodilnih delovnih mestih ter se bojijo za svoj vodilni položaj v podjetju. Kadri, ki se prijavijo na razpis, so sprejeti največkrat brez vednosti in sodelovanja delovnih ljudi, oziroma delovne skupnosti v teh organizacijah. To zelo neugodno vpliva tako na same delavce, kakor tudi na novega človeka, ki se pojavi v njihovi sredini. Zelo neprijetno je tudi, če direktor pripelje vodilno osebo v podjetje in jo skromno predstavi, kot novega inženirja v podjetju.

Takšnih in podobnih primerov je bilo pri nas kar precej. V zadnjem času pa se stanje glede obveščanja in sodelovanja javnosti pri politiki štipendiranja popravlja. Povečala se je tudi aktivnost samoupravnih organov pri določanju števila in višine štipendij, kar je povezano s perspektivami posamezne delovne organizacije. Ta preusmeritev v politiki štipendiranja pa je delno že zamujena in bo zamujeno težko nadoknaditi, predvsem če se bodo še vnaprej pojavljali podobni primeri, kot so se dogajali doslej.

Pri določevanju kriterijev za štipendiranje naletimo pri delovnih kolektivih na troje mišljenj: prvič, da je treba upoštevati socialno stanje štipendista; drugič, da je treba upoštevati njegovo preteklost; in tretjič, to mnenje je najštevilnejše, da je treba štipendirati le nadarjene študente. Vsi ti kriteriji so pri dodeljevanju štipendij sicer vredni upoštevanja, vendar le v zvezi z vsemi drugimi okolnostmi, ki vplivajo na izbor štipendistov in na višino štipendij.

Po dodelitvi štipendij se večkrat tudi pozabi na povezavo med štipendistom in delovno organizacijo že takrat, ko štipendist začne študirati. Menim, da je ta povezava potrebna in bi število tistih študentov, ki po končanem študiju sporoče delovni organizaciji, da ji vračajo štipendijo, bilo mnogo manjše, če bi bilo med študijem več obojestranskih stikov. Po mojem mišljenju bi zato morala delovna organizacija sama pospeševati povezavo s štipendistom.

Pri nas smo imeli dvoje posvetovanj s klubom belokranjskih študentov. Moram reči, da se je ta oblika sodelovanja izkazala kot koristna, saj je bilo rešenih precej problemov v obojestransko korist, hkrati pa so se študenti v glavnih obrisih seznanili z uspehi in težavami obeh belokranjskih občin.

Vprašnje, ki tudi zasluži javno obravnavo, je razdeljevanje raznih priznavalnin in podpor. Javnost pri nas namreč ni bila vedno obveščena, ko se je o dodelitvi priznavalnin in podpor odločalo v komisiji pri občinskem odboru Zveze združenj borcev. To je povzročilo precej negotovanja med posameznimi krajevnimi činitelji, posebno pa med kandidati za dodelitev podpore ali priznavalnine.

Za našo občino je značilno, da je skoraj polovica oziroma okoli 2500 udeležencev NOV zaposlenih na svojih skromnih kmetijah. Ti udeleženci NOV do letos niso uveljavljali svoje posebne dobe, čeprav so bili o svojih pravicah seznanjeni. Tako je večina prošelj za priznanje posebne dobe prišla v obravnavo šele v tem letu. Brez dvoma bo postopek reševanja teh prošelj zaradi velikega števila zelo dolg. Ljudje pa so v glavnem starejši in zaradi trpljenja v času okupacije za delo več ali manj nesposobni, zaradi česar so tudi nestrpni pri uveljavljanju svojih pravic.

Posebno dolg je postopek po 80. členu zakona o pokojninskem zavarovanju, v katerem posamezno zadevo obravnavajo najprej krajevni odbori Zveze združenj borcev, nato komisija pri občinskem odboru Zveze združenj borcev in končno še upravni odbor sklada. Razen tega pa povzroča težave tudi neusklačenost katastrskih podatkov z dejanskim stanjem. Nekateri postopki trajajo celo več kot leto dni. Vse to pa v javnosti povzroča nezadovoljstvo.

Glede priznavalnin je proces krajši, ker je potrebno predložiti manj dokumentov. Javnost je bila do sedaj pri nas precej izolirana od odločanja in reševanja teh prošelj; osebe, katerih prošnje so ugodno rešene, pa tega nočejo javno pripovedovati. Zaradi zelo omejenih sredstev tudi vsi upravičenci niso deležni priznavalnin. Javno mnenje pa je, da naj dobijo priznavalnino v prvi vrsti tisti, ki jo iz socialnih razlogov najbolj potrebujejo.

Sedaj prejema priznavalnine skupno 80 oseb, v postopku pa je še 400 novih predlogov. Komisija za borce pri občinski skupščini bo obiskala prav vse, ki so vložili prošnje, da ugotovi njihovo utemeljenost. Kako bo to delo potekalo glede na hitrost poslovanja komisije in veliko število prosilcev, je posebno vprašanje, vsekakor pa v letu 1964 vseh prošelj ne bo mogoče rešiti.

Predloge za priznavalnine bo obravnavala tudi širša javnost na javnih tribunah Socialistične zveze. Javno mnenje na posameznih območjih kaže, da krajevni odbori Zveze združenj borcev niso bili objektivni predvsem pri reševanju in upoštevanju najnujnejših primerov.

Ugotovitve komisije za vprašanja borcev pri občinski skupščini bo morala obravnavati tudi občinska skupščina. Če ta ne bo mogla zagotoviti stalnih priznavalnin socialno šibkim borcem, bo po mojem mišljenju morala v teh primerih predpisati nekatere olajšave pri odmeri davkov, pri zdravljenju borcev in pri plačevanju stroškov zdravljenja v zdravstvenih zavodih. Na ta način je občina že doslej ravnala v nekaterih najtežjih primerih.

Tako imenovane socialne podpore, ki v naši občini znašajo povprečno po 1500 din, nikakor ne zadoščajo za kritje najnujnejših življenjskih potreb. Gospodarska moč občine pa ne dopušča, da bi ta problem ugodneje rešili, zaradi česar bo potrebno najti primernejšo rešitev teh težavnih primerov, v okviru širše družbene skupnosti.

Končno naj omenim še problem stanovanjske izgradnje, ki tudi terja aktivno sodelovanje širše javnosti. V naši občini so danes potrebe po stanovanjih dvakrat večje kot dejanske možnosti. Najtežje je urejevati stanovanjske probleme tistega dela prebivalstva, ki ni v delovnem razmerju. Med drugim nujno potrebujemo 14 stanovanj za člane Zveze združenj borcev, vendar je v ta namen zagotovljenih sredstev le za dvoje ali troje stanovanj. Menim, da bi morali v delovnih organizacijah v večjem obsegu nuditi posojila delavcem za individualne gradnje stanovanj. S tem bi delovno silo bolj navezali na delovno organizacijo, zmanjšala bi se fluktuacija, ki je še vedno precejšen problem, hkrati pa bi pospešili stanovanjsko izgradnjo. Na neki svoji seji je naša občinska skupščina sklenila, da v tem letu ne da nobenih sredstev za zasebne gradnje, ker nima dovolj sredstev niti za družbeni sektor, prihodnje leto pa bo stanovanjska politika spremenjena v korist privatnih gradenj. Na ta ukrep občinske skupščine, ki je krepko zavrl zasebno gradnjo stanovanj v letu 1964, je bilo veliko pripomb od strani interesentov za individualno gradnjo. Mislim, da je bila kritika tega ukrepa umestna.

Občani, ki so gradili svoja stanovanja, so sicer prejeli okoli 18 milijonov dinarjev, vendar šele zdaj, ko je gradbena sezona v tem letu že mimo. Zgrešeno

je bilo, ker zbori volivcev pred navedenim sklepom občinske skupščine niso o njem razpravljali; o sklepu občinske skupščine pa tudi niso bili pravočasno obveščeni, čeprav jim je ta pravica zagotovljena v občinskem statutu.

Delovne organizacije si prizadevajo, da bi za svoje delavce gradile cenena stanovanja. Pri tem se poslužujejo tudi odkupa zasebnih hiš, kar se je v nekaj primerih slabo izkazalo. Delavci, ki so letos dobili stanovanja, upravičeno trdijo, da niso v enakopravnem položaju s tistimi, ki so jih dobili pred dvemi ali tremi leti, saj je najemnina takrat zgrajenih stanovanj občutno nižja. Zaradi tega se težko odločijo, da bi stanovali v novih blokih in je vedno več interesentov za lastno gradnjo, kar bi morali v delovnih organizacijah upoštevati in jim finančno pomagati. Občani na zborih volivcev in na raznih drugih zborovanih zahtevajo enake pogoje pri najemanju posojil, kot jih imajo delavci v delovnih organizacijah. Tu gre za kmete, ki plačujejo hišnino, nimajo pa možnosti za posojilo, s katerim bi obnavljali svoja stanovanja. O tem problemu bo razpravljala občinska skupščina na eni od prvih prihodnjih sej.

Nakazal sem troje problemov, pri katerih sem ugotovil, da je bilo obveščanje in sodelovanje javnosti pomanjkljivo, zaradi česar je mnogokrat prišla do izraza samovolja posameznikov, ki je povzročila negotovanje in pritožbe občanov. Sklepi, katere bomo sprejeli, bodo nedvomno ugodno vplivali na boljše reševanje zadev, ki zanimajo vso našo javnost, poleg tega pa tudi na hitrejše uveljavljanje ustavnih načel in na izpolnjevanje statutarnih določil, ki so jih naši občani sprejeli zaradi hitrejšega razvoja in utrjevanja ter družbenega samoupravljanja.

Predsednik Janez Hočevvar: Besedo ima Maks Klanšek, poslanec iz občine Ljubljana-Šiška.

Maks Klanšek: Tovarišice in tovariši poslanci! Svojo razpravo nameravam v nekaterih vprašanih navezati na razpravo predgovornika in govoriti o načelu javnosti in o obveščanju v kadrovski politiki.

V gradivu je že omenjeno in ugotovljeno, da je javnost dela predstavniških teles, njihovih organov in organov samoupravljanja integralni del samoupravnega sistema. Prav tako je ugotovljeno, da brez zadostne informiranosti občanov in brez realizacije načela javnosti v vseh predstavniških in samoupravnih organih, v političnih in drugih družbenih organizacijah ni mogoče v zadostnem obsegu in polni vsebini vzpostaviti takih demokratičnih političnih odnosov, kakršne predvideva nova ustava.

Želim to načelo javnosti, ki po mojem mnenju pomeni dobro obveščenost občanov, aplicirati na področje kadrovske politike glede na tista določila ustave, ki govore, da je vsakemu občanu ob enakih pogojih dostopno vsako delovno mesto in vsaka funkcija v družbi.

Menim, da lahko takoj ugotovimo, da je kadrovska politika tisto področje našega družbenega življenja, na katerem so se najdlje zadržali in se še zadržujejo ostanki administrativnih odnosov. Vsa dolga leta javnost, tako širša kot ožja javnost v delovnih organizacijah, ni imela vpogleda v kadrovsko politiko. Javnost je bila največkrat le naknadno obveščena o sprejetih stališčih v kadrovski politiki in o konkretnih kadrovskih rešitvah. Problemi se niso obravnavali javno in javnost tudi ni sodelovala v kreiranju kadrovske politike. Le nekaj let je tega, kar se je tudi to področje začelo vse bolj in bolj podružbljati. Prve rezultate ugotavljamo, odkar delovni kolektivi in njihovi samo-

upravni organi sami odločajo o svoji kadrovski politiki, sami planirajo in štendirajo svoj kader ter sami postavljajo oziroma razrešujejo svoj, tudi najvišji vodstveni kader. Šele ustava je dokončno prelomila staro prakso administrativnega upravljanja v kadrovski politiki ter popolnoma razjasnila stališče, da je kadrovska politika del poslovne politike in lasten problem skupščin, delovnih kolektivov, organizacij in društev na vseh področjih našega življenja. Ne samo, da je ustava ugotovila, da je kadrovska politika pravica in dolžnost posamezne delovne organizacije, temveč je tudi pribila, da izven delovne organizacije ni nobene sile, ki bi lahko administrativno odločala in dodeljevala delovnim organizacijam kadre ter na ta način onemogočila delavsko samoupravo na tem zelo pomembnem področju.

Seveda pa to ne pomeni, da širša javnost nima interesa pri reševanju kadrovskih vprašanj. Prav gotovo je, da imajo skupščine, ki so prav tako asociacija delovnih ljudi na določenem območju, velik interes, da z novimi metodami javno vplivajo na delovni kolektiv, da sprejmejo njihova priporočila tudi v kadrovski politiki in pri reševanju konkretnih kadrovskih problemov. Pri tem seveda abstrahiram vse poskuse kateregakoli organa ali organizacije, da z delovnimi kolektivi rešuje ta vprašanja na star, administrativen način. Po mojem mnenju pa se bo tem odpirajo vprašanja obveščanja tako širše javnosti kot tudi delovnega kolektiva o tej problematiki in vprašanje sodelovanja javnosti pri kreiranju kadrovske politike ter pri konkretnih kadrovskih rešitvah. Odgovori na ta vprašanja morajo nakazati tudi naloge sredstev obveščanja ter najti najprimernejši način obveščanja občanov, da bi ti lahko najbolj aktivno posegli v reševanje kadrovske problematike.

Iz teh izhodišč želim analizirati mesto in vlogo institucije razpisa v naši praksi. Menim, da je prav razpis pomembno sredstvo v rokah samoupravnih organov in vse javnosti pri uveljavljanju že omenjene ustavne določbe.

Po mojem mnenju je razpis v veljavnih predpisih zelo dobro urejen. Vendar pa moramo, žal, ugotoviti, da je razpis v naši preteklosti dobil povsem drugačen pomen in popolnoma drugačno vrednost. Največkrat se kar nasmihamo, ko v dnevnem časopisu beremo različne razpise, predvsem pa v primerih, kadar gre za pomembnejše delovno mesto ali štipendije. Že vnaprej je samo po sebi razumljivo in to je postala že stalna praksa, da je razpis v časopisu samo formalnost, s katero se na zunaj zadošča zakonski normi in da nima smisla konkurirati, ker je pač to mesto že oddano ali štipendist že določen, zaradi česar verjetno sploh ne bo prišlo do pretresanja kandidatov. Tak odnos do razpisa nam je pustila preteklost, ko so se na tak način zasedala največkrat tudi najodgovornejša delovna mesta, ko so kadre kljub zelo naprednim načelom konkursa še nameščali na star, administrativen način, premeščali iz ene organizacije v drugo in iz enega položaja na drugega, ko so se štipendije delile po osebnih zvezah brez javnih kriterijev itd.

Menim, da o vsem tem ni treba podrobno govoriti, ker smo vsi bili priče te prakse. Vendar pa moramo sedaj, ko uresničujemo načela nove ustave ter utrjujemo demokratizacijo našega javnega in družbenega življenja, storiti vse, da tudi to področje postane predmet javnega razpravljanja ter dobi vse tiste karakteristike samoupravljanja in tak tretman, kakor ga imajo druga področja v našem sistemu samoupravljanja. Pri taki demokratizaciji kadrovske politike pa je razpis močno in verjetno zelo primerno sredstvo za javno obravnavanje kandidatov, za obveščanje javnosti o rezultatih in o načinih kadrovanja ter za kontrolo javnosti nad izvajanjem kadrovske politike. Za uresničitev teh ciljev

pa je treba naš odnos do razpisa v marsičem spremeniti. Menim, da je prišel, ko je treba z vso odločnostjo storiti vse za rehabilitacijo institucije razpisa ter zagotoviti zakonitost in pravilnost izvajanja razpisa, da se tako ljudem povrne zaupanje v razpis in da ga začno uporabljati za uveljavljanje svojih ambicij, znanja in sposobnosti. V tej zvezi pa je treba storiti mnogo več kot samo razpisovati mesta v dnevnem časopisu.

Dovolite mi, da samo na kratko spregovorim o nekaterih deformacijah institucije razpisa, da bi spoznali, kaj je z njim v zvezi treba v bodoče storiti in upoštevati. Na splošno se ocenjuje, da se mesta za vodilne ljudi in strokovnjake, z visoko, ponekod pa tudi z višjo strokovno izobrazbo, razpisujejo samo formalno, da bi se tako zadostilo zakonskim predpisom. Navadno so kadrovske komisije in vodstva družbeno-političnih organizacij ali pa tudi organi samoupravljanja na predlog direktorja ali starešine, take kadre že vnaprej izbrali in razmestili, šele naknadno pa so razpisali mesto pod takšnimi pogoji, kakršne je ta, že vnaprej izbrala oseba, izpolnjevala. Takšno stališče se je branilo z argumenti, da so posamezne funkcije tako družbeno pomembne, da je treba zanje že vnaprej izbrati in pripraviti ljudi. Nekateri celo trdijo, da je to dejstvo zelo močan objektiven razlog za to, da se vodilna mesta sploh ne bi razpisovala. Po mojem mnenju pa so takšna stališča izraz težnje, uzakoniti prakso, da se na ta važna mesta ljudi še vnaprej namešča administrativno. Ta težnja je prav gotovo v očitnem nasprotju z ustavnimi določili in drugimi predpisi, s katerimi je reguliran način izbire kadrov, prav tako pa je tudi v nasprotju z vsemi novimi intencijami v kadrovski politiki. Prav tako menim, da takšna stališča pomenijo nezaupnico samoupravnim organom in celotnemu samoupravljanju.

Ena od deformacij je tudi v tem, da se vnaprej določeni kandidati postavljajo za vršilca dolžnosti, potem pa se šele razpiše delovno mesto s kvalifikacijami in pogoji, ki jih pač ima ta vršilec dolžnosti. Prav tako nekatere delovne organizacije sprejmejo predvideno osebo v delovno razmerje, potem pa razpišejo delovno mesto s pogoji in kvalifikacijami, katere ima že sprejeta oseba. To pa je samo fiktiven razpis, ki pravzaprav javnost vara, ker je že vnaprej znano, da se bo na razpis javila oseba, zaradi katerega je razpis tudi objavljen. Seveda to vpliva na število sodelujočih v razpisu, ki nam kaže, da se na razpisana delovna mesta prijavlja zelo malo ljudi.

Spregovoril bom še nekaj besed o objavi razpisa. Razpis za določene vrste uslužbencev je po zakonu treba objaviti v Uradnem listu, kar po mojem mnenju nima nobenega posebnega pomena, ker se ta razpis hkrati objavlja tudi v dnevnih časopisih. Prav gotovo je, da je tak razpis v Uradnem listu omejen na zelo ozek krog ljudi, ki imajo priliko opaziti, da je razpis sploh objavljen. Isto velja tudi za razpise, objavljene na oglasnih deskah. Takšen razpis je dostopen samo ljudem, ki delajo v delovni organizaciji, v kateri je razpis izobešen, in tistim, ki preko prijateljev in znancev zvedo, da je razpis objavljen. Mislim, da je tudi to v nasprotju z javnostjo razpisa oziroma z možnostjo, da se vsi s pomočjo rednih in običajnih sredstev obveščanja spoznajo z razpisanim mestom.

Najbolj izrazito obliko kršitev osnovnih načel razpisa predstavljajo razpisi, ki veljajo do zasedbe delovnega mesta. Razpis do zasedbe delovnega mesta seveda lahko traja tudi leto dni in več ter omogoča različne kombinacije s kadri, pri tem pa javna izbira kadrov izgubi vsako vlogo. Sistem odprtih razpisov tako omogoča različne kombinacije, subjektivne vplive, zveze in protekcijo, z druge strani pa pomeni tudi izigravanje organov samoupravljanja, ki že

pozabijo, kdaj so objavili razpis in ne vedo, kdo je na tak razpis sprejet. Na drugi strani pa tak razpis pri kandidatu ustvarja negotovost, saj čaka včasih po mesece in mesece, da bo njegova prošnja sprejeta, odgovora pa včasih niti ne dobi. Najbolj grobo pa se krši zakonitost s tem, da se povsem ignorirajo pogoji razpisa, da se zavračajo kandidati, ki te pogoje izpolnjujejo, sprejemajo pa kandidati, ki teh pogojev nimajo, vse to brez objave in brez obrazložitve, kot da je to samo po sebi umevno.

Velik pomen ima tudi objava rezultatov razpisa zaradi obveščanja kandidatov in njihove pravice do pritožbe. Mislim, da je prav tu storjenih največ napak in kršitev načela javnosti, čeprav moramo priznati, da so rezultati razpisov v glavnem objavljeni in da so kandidati o rezultatih razpisa obveščeni. Vendar pa je treba ugotoviti, da so obvestila zelo lakonska in kratka ter največkrat z obrazložitvijo, da je sprejet kandidat, ki ima boljše pogoje ali pa da obveščeni kandidat ni sprejet. Podrobnejše obrazložitve največkrat ni, ponekod pa imajo celo enotne obrazce, s katerimi obveščajo kandidate o rezultatih razpisa, na katerih pa ni niti obveznega pouka o pritožbi na odločbo. Na tak način je kandidatom onemogočeno, da zvedo za pravi razlog, zaradi katerega niso sprejeti, prav tako pa ne zvedo za prednosti sprejetega kandidata, da bi sami lahko ugotovili ali je sprejeti kandidat res boljši in bi mogli izkoristiti pravico do pritožbe. Kandidat, ki hoče uporabiti pravico do pritožbe, mora sam ali pa preko osebnih zvez izvedeti, kdo je sprejet in če je sprejem posledica objektivnih kriterijev, kar pa je zelo težko in največkrat tudi nemogoče izvedeti; drugega sredstva obveščanja pa ni. Splošno mnenje je, da predstavlja zakonsko določilo o pravici do pritožbe samo golo formalnost. Menim, da bi prav ob teh vprašanjih bilo potrebno proučiti način za obveščanje javnosti, ki je za to področje izredno važno.

Podobno je tudi delo razpisnih komisij, skrito tako pred lastnimi delovnimi kolektivi, kot tudi pred širšo javnostjo. V poročilih razpisnih komisij zato največkrat niso razvidne okoliščine, na podlagi katerih bi se lahko ugotovilo, kaj je bilo odločujoče pri izbiri takšne ali drugačne rešitve.

Na koncu želim izraziti nekaj lastnih misli o ukrepih za rehabilitacijo razpisa in za ustvaritev pogojev, da bo razpis postal važno sredstvo pri demokratizaciji kadrovske politike in javni izbiri kadrov.

Po mojem mnenju je treba vnesti element javnosti v delo razpisnih komisij s tem, da se zainteresiranim odprejo vrata na seje razpisnih komisij, kjer se obravnavajo kandidati. Z vso resnostjo je treba pristopiti k obveščanju kandidatov o rezultatih in odločitvah razpisa ter mora zato kandidat prejeti popolno obrazložitve z vsemi razlogi, ki so bili upoštevani pri odločitvi. Tudi delovnemu kolektivu mora biti v celoti omogočen vpogled v delo komisije. Širšo javnost je treba z dnevnim časopisjem na oglasnih deskah in na druge načine obveščati tudi o tem, komu in v kakšni višini je bila dodeljena štipendija. Verjetno bi bilo pravilno, da bi tudi študentske organizacije in šole na oglasnih deskah objavile imena štipendistov in štipenditorjev ter višine štipendije, saj bi tako študentje, kot najbolj zainteresirani, imeli dejanski pregled nad tem, kdo je štipendiran, pod kakšnimi pogoji in iz kakšnih razlogov. Politika štipendiranja bi morala zagotoviti štipendije najboljšim študentom, najbolj delovnim in tistim, ki jim je štipendija najbolj potrebna. Taka usmeritev bi tudi ustrezala načelom splošne kadrovske politike. Institucijo razpisa bi bilo treba uskladiti in prilagoditi družbenim spremembam, pri tem pa tudi zakonsko širše določiti dolžnost obveščanja. Menim, da bi tudi sredstva obveščanja, oziroma njihovi delovni

kolektivi sami morali najti ustrezne rešitve za obveščanje javnosti o teh problemih. Verjetno bodo prišle v poštev zelo različne oblike, saj v zvezi s tem nimamo še določenih stališč, niti prakse. V interesu javnosti in obveščanja občanov je treba čimprej oblikovati ustrezno stališče glede vračanja profesionalnih političnih kadrov, ob dotaciji predstavniških teles, v delovne organizacije, ker je tak način vračanja kadrov na prejšnja delovna mesta v nasprotju z načeli razpisa. Treba je poiskati primeren način in ga legalizirati, da ne bo negativne reakcije in da bodo sicer neobveščeni občani z razumevanjem sprejeli omejitve v proklamiranih načelih kadrovske politike.

Predsednik Janez Hočevnar: Naslednji govornik je Jože Smole, glavni urednik dnevnika »Delo«.

Jože Smole: Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši poslanci! Predvsem se zahvaljujem Organizacijsko-političnemu zboru, ki je k razpravi o obveščanju občanov povabil tudi nekatere, ki niso člani zbora. Vsekakor ne mislim zlorabiti te pravice, vendar mi dovolite, da se na kratko zadržim pri nekaterih problemih naših komunikacijskih sredstev, predvsem pa tiska.

Uvodoma bi želel poudariti, da je poročilo, ki ga je pripravil začasni odbor za proučitev problemov obveščanja občanov o delu predstavniških teles in njihovih organov ter organov družbenega samoupravljanja, izredno pomembna analiza, ki daje resničen vpogled v nekatere osnovne probleme, vezane na obveščanje. Zaradi tega sodim, da bi bilo prav, če bi dali temu poročilu širšo publiciteto in da bi z njim seznanili vse tiste, ki v taki ali drugačni obliki sodelujejo v sistemu obveščanja, predvsem tiste, ki sodelujejo v tisku, radiu in televiziji in sploh vseh naših množičnih komunikacijskih sredstvih.

Naša ustava je zelo jasno določila načelo javnosti v delu vseh predstavniških teles in delovnih organizacij. Ustava povsem nedvomno postavlja načelo javnosti kot enega osnovnih elementov za razvoj delavskega in družbenega samoupravljanja. Tovariš Franjo Turk je v uvodnem poročilu še posebej poudaril to dejstvo in dejal, da je obveščanje bistven element samoupravljanja, tovariš Miloš Bučar pa je v tej zvezi podčrtal, da ne gre samo za obveščanje občanov o že sprejetih sklepih, marveč za takšno obveščanje, ki bi omogočilo občanom, da vsestransko sodelujejo v razpravah o posameznih problemih, poleg tega pa bi morali občanom zagotoviti možnost, da s pomočjo dobrega obveščanja sodelujejo pri sprejemanju sklepov. Menim, da v uresničevanju teh ustavnih načel javnosti še močno zaostajamo. Ugotavljamo pa, da imamo v zadnjem času že pozitivne premike v tej smeri.

Upravičeno lahko trdim, da so največji premiki pri širjenju virov informacij storjeni prav s strani zvezne skupščine in zveznih organov ter s strani republiške skupščine, republiškega izvršnega sveta in republiških organov. Mi novinarji, ugotavljamo, da je glede tega dejansko storjen zelo pomemben korak naprej in nimamo več bistvenih pripomb glede javnosti v delu predstavniških teles federacije in predstavniških teles republike. Tudi nimamo bistvenih pripomb glede dela upravnih organov republike ali federacije. Vendar pa na drugi strani ugotavljamo, da so se viri informacij še zelo slabo odprli v komunah in v delovnih organizacijah. To je po mojem mnenju značilna neskladnost, saj se prav v komuni in v delovni organizaciji, kjer bi morala biti največja odprtost in največja informiranost, še vedno srečujemo s pojavi zapiranja, s pojavi onemogočanja normalnega obveščanja in podobnim. Zelo pogosto se še srečamo

z mnenji, češ da določena zadeva ni za objavo in, da ni v interesu delovne organizacije ali v interesu komune, da se o njej piše. Zelo pogosto se novinarjem dajejo take informacije, ob katerih se jim hkrati naroča, da o njih ni treba pisati, ker bi bilo to v škodo delovne organizacije ali komune. Pri tem imamo popolnoma subjektivne cene, kaj je v korist komune ali delovne organizacije. Po mojem globokem prepričanju so se vsa takšna presojanja popolnoma preživela in bi se morali v interesu dosedanjega izvajanja ustavnega načela javnosti odločneje spoprijeti z vsemi takšnimi mišljenji, ki so v bistvu birokratska in zavirajo širše možnosti obveščanja občanov. Ne moremo dovoliti nobene subjektivne ocene o tem, kaj je za objavo in kaj ni. Če smo v ustavi, zvezni in republiški, jasno definirali načelo javnosti, potem ima občan pravico, da je obveščen tudi o tistih zadevah, ki morda motijo posameznike, ki so neprijetne in problemske. Če torej hoče občan aktivno sodelovati pri urejanju tudi teh problemov, potem mora biti o njih obveščen.

V vodstvih nekaterih delovnih organizacij je zelo razširjen pojav, da se pogosto govori o poslovnih tajnosti. Poslovna tajnost se včasih tolmači tako, da je vse, kar se dogaja v delovni organizaciji, poslovna tajnost in se tudi novinarju onemogoča, da bi širšo javnost seznanil s problemi, ki v njej obstojajo. To je — po mojem mnenju — preživel ostanek prejšnjih razmer. Menim, da se za teorijo o poslovnih tajnostih včasih krije zelo birokratski odnos do delovnega kolektiva in, da gre v bistvu za prikrivanje resnice o razmerah ter za bojazen glede objektivnega poročanja.

Današnja razprava bi lahko veliko prispevala k temu, da res razširimo vire informacij in da z njimi in z večjo demokratizacijo na tem področju omogočimo boljše obveščanje občanov.

Ugotavljamo, da je občan bolj informiran o svetovni politiki in o problemih federacije ter republike kot pa o problemih svoje komune in delovne organizacije. To zaostajanje je v popolnem nasprotju s samoupravljanjem in z vsemi ustavnimi določili, ki so glede tega zelo jasna.

Nikakor ne želim, da se to, kar sem povedal doslej, razume kot neka splošna kritika komun oziroma delovnih organizacij. Zavedam se, da obstojajo določene težave in zato ne moremo splošno napadati predstavnike komun in delovnih organizacij, vendar se mi zdi, da je obveščanje pri njih resen problem, kateremu bi morali posvetiti vso skrb in s skupnimi močmi priti do tega, da se tudi na tem področju odprejo viri informacij, kar naj omogoči normalnejše demokratično razpravljanje o vseh problemih. Prepričan sem, da bo, če bomo naprej odpirali vire informacij, v našem tisku tudi manj dezinformacij, manj senzacij in manj netočnih poročil. Zavedamo se, da je v našem tisku še precej netočnih vesti, dezinformacij in nepravilnih tolmačenj, zaradi česar so tudi opravičene zahteve posameznih delovnih organizacij po popravkih v tisku. To je seveda ena od slabosti tiska in novinarjev. Vendar ni rešitev tega problema samo v objavljanju popravkov, marveč je končna rešitev v tem, da se razširijo viri informacij in da se vsa dejavnost odpre pred javnostjo. Čim večja bo javnost v delovanju vseh naših organov, toliko bolj bodo tudi novinarji lahko objektivno poročali. Hkrati s tem se bo zaostila tudi odgovornost novinarja glede poročanja in materialne resnice, ki jo daje v svojih poročilih. Zaradi tega menim, da so problemi odgovornosti novinarja, tiska, radia in televizije ter problemi javnosti o delu dve stvari, ki sta med seboj tesno povezani. Med seboj se prepletata in ju ne moremo ločiti eno od druge. Skratka, plediram za to, da se na vsem področju našega delovanja omogoči širša javnost. Če bo ta omogočena,

sem prepričan, da bomo tudi med novinarji in v tisku dosegli večjo odgovornost poročanja.

S tem sem seveda izrazil tudi kritiko dosedanjega načina dela v tisku, kritiko, ki se nanaša prav na to, da večkrat zasledimo v tisku neobjektivno poročanje; vendar so večkrat te netočnosti v precejšnji meri posledica dejstva, da rednih virov informacij večkrat ni na razpolago in se mora zato novinar čestokrat poslužiti tudi tistega, kar izve na ulici iz priložnostnih razgovorov. To seveda vodi do deformacije v poročilih in člankih.

Kar zadeva družbeno odgovornost novinarjev, se zavedamo, da ta postaja vse večja. Zveza novinarjev Jugoslavije in novinarska društva se trudijo, da to odgovornost zaostrijo. To je povsem upravičeno, kajti z demokratizacijo družbenega življenja in z vse večjo javnostjo se povečuje družbena odgovornost vsakega člana v informativni službi, slehernega novinarja in tudi vseh drugih, ki sodelujejo v informacijski službi. Zato menimo v Zvezi novinarjev Jugoslavije, da je nujno potrebno čimprej sprejeti moralni kodeks tiska, radia in televizije Jugoslavije. Moralni kodeks naj bi določil nekatera osnovna etična načela, ki jih mora spoštovati vsak novinar pri svojem delovanju, pisanju, pri poročanju, komentiranju in podobno. Nesmisel je, da še danes nimamo v Jugoslaviji, ki je zelo razvila samoupravljanje in s tem tudi načelo javnosti v delovanju, takega moralnega kodeksa, ki naj bi jasno določal odgovornost novinarjev in odgovornost tiska, radia in televizije nasploh.

Po našem mnenju ne bi smel biti ta moralni kodeks omejen samo za novinarje, marveč bi moral obvezovati vse, ki v taki ali drugačni obliki sodelujejo v tisku, radiu in televiziji. Skratka, to ne bi smel biti ozek kodeks, ki bi se nanašal samo na novinarski poklic, temveč kodeks, ki bi odrejal nekatera osnovna načela delovanja množičnih komunikacijskih sredstev radia, televizije in tiska ter vseh drugih publikacij. Prepričan sem, da bo ta kodeks, ki bo skušal določiti odgovornost novinarjev, tiska, radia in televizije, tudi z vidika javnosti dela vseh naših organov lahko veliko prispeval k objektivnejšemu informiranju občanov in s tem povečal družbeno odgovornost tako novinarjev kot tudi tiska, radia in televizije.

Drugi činitelj v zvezi z družbeno odgovornostjo, ki je tudi zelo pomemben, so družbeni organi, izdajateljski sveti pri časopisnih in založniških podjetjih, pri publikacijah in podobno. Imam občutek, da smo zelo zapostavljali te družbene organe. Kaže, da smo v nekaterih primerih dopustili, da so ti organi prepuščili razvoj stihiji in tako družba ni zagotovila svoje nujno potrebne vloge pri izdajanju posameznih časopisov, revij in publikacij. V Sloveniji se javljajo v zadnjem času pri nekaterih publikacijah in revijah teorije o nekakšnih »svetih sodelavcev«, ki naj bi zamenjali družbene organe, izdajateljske svete in podobne. Takšne teorije o »svetih sodelavcev«, kjer se tisti, ki v neki reviji pišejo, razglasijo za družbeni organ, so v popolnem nasprotju z našo ustavo in s sistemom družbenega samoupravljanja.

Te teorije o »svetih sodelavcev«, ki hočejo prevzeti vlogo družbenega organa, vodijo v bistvu v klikaštvo in k temu, da prevzame skupina ljudi v svoje roke neko revijo in potem razglasi, da je tista revija njen organ in, da družba v takšni reviji sploh ne more sodelovati.

Menim, da je z gledišča družbenih interesov treba zaostri vprašanje izdajateljskih svetov in hkrati navedene probleme urejati tako, kot to določa ustava in zakon o tisku. Po teh določitih je popolnoma jasno, da v naši družbi

ne more biti takih institucij — naj bo to revija ali nekaj drugega — ki bi bile izven družbene odgovornosti in družbenega mehanizma. Menim, da je problem družbene odgovornosti in delovanja družbenega mehanizma na tem področju zelo pomemben, saj edino po tej poti lahko organsko razvijamo družbeno samoupravljanje.

Jasno je, da moramo v vseh komunikacijskih sredstvih razviti tudi možnost večje razprave in polemike na vseh področjih. Ugotavljamo, da tudi glede tega še vedno zaostajamo. Dejstvo je namreč, da zaostajajo sredstva množičnega obveščanja za razpravami, ki se vodijo v naši družbi. V tisku objavljamo samo delček tistih dejanskih razprav, ki se odvijajo v naši javnosti. Tudi glede tega moramo narediti odločen premik v smislu širšega odpiranja naših časopisov, revij, radia in televizije nasproti javnosti. Mora nam biti popolnoma jasno, da ne morejo biti informacijska sredstva samo stvar novinarjev. Novinar je pomemben činitelj v informacijskih sredstvih, vendar ne morejo biti odvisna informacijska sredstva samo od njega. Časopisi ne morejo biti samo stvar novinarjev in se ne morejo polniti samo z njihovimi prispevki. Če smo jasno definirali, da so vsi naši časopisi javne tribune, da so organi Socialistične zveze, kar pomeni, niso organi forumov, marveč javnosti, je treba, da v smislu takšnih javnih tribun omogočimo večjo cirkulacijo idej in sicer ne samo od zgoraj navzdol, marveč tudi od spodaj navzgor. Skratka, omogočiti moramo, da se v tisku občutijo vsi elementi naše družbe, kar pomeni, da naj v njem sodelujejo vsi.

Ob tem moramo ugotoviti, da je še zelo pomanjkljivo sodelovanje družbeno-političnih delavcev v tisku, radiu in televiziji. Zopet opažamo neskladnost, da imamo v družbi, ki je zelo razvila družbeno in delavsko samoupravljanje, tako majhno sodelovanje družbeno-političnih činiteljev oziroma družbeno-političnih delavcev. Glede tega zaostajamo za tiskom nekaterih zahodnih držav, v katerem redno sodelujejo tako univerzitetni profesorji kot znanstveni delavci, gimnazijski profesorji, učitelji ter politični in družbeni delavci. Pri nas je takšno sodelovanje teh družbenih činiteljev zelo majhno. Verjetno so za to mnogi razlogi. Tako šibka udeležba družbeno-političnih delavcev in znanstvene inteligence v našem tisku dejansko zožuje njegove možnosti funkcije. V vsakem uredništvu tudi na radiu in televiziji se moramo zelo boriti za vsakogar, da bi sploh prišel in nastopil v radiu ali na televiziji oziroma sodeloval v tisku. V nekaterih zahodnih državah je povsem nasprotno stanje. Tam se posamezni poslanci in družbeno-politični delavci borijo za to, da pridejo v tisk. Pritiskajo na redakcijo, da jim objavi članek ali mnenje. Tam se borijo, da bi množična komunikacijska sredstva koristili kot svoje tribune in da bi povečali svoja mnenja širšemu krogu javnosti, širšemu krogu državljanov. Pri nas pa je prav nasprotno in se morajo uredništva boriti, da posamezni družbeno-politični delavci sploh pišejo in sodelujejo v tisku. Seveda to ne velja samo za družbeno-politične delavce, marveč tudi za precejšen del naše javnosti na splošno. V tem pogledu moramo stanje bistveno izboljšati, kajti če ne bo aktivne udeležbe, čim večjega števila občanov, predvsem pa političnih delavcev, če ne bo nasploh širše udeležbe, potem je jasno, da ne bo mogel tisk opravljati tiste funkcije, ki jo ima.

Če pogledamo naše časopise, lahko ugotovimo, da sodelujejo občani samo v takšnih rubrikah, kot so »Pisma bralcev« in še v nekaterih, kjer so objavljena mnenja in kritike, nismo pa še razširili udeležbo občanov na druga področja. Nevzdržno je, da v glavnem polnijo časopise le novinarji, čeprav bi

bilo nujno potrebno, da sodelujejo v časopisju tudi tisti, ki niso novinarji, pa vendar lahko veliko prispevajo s svojimi izkušnjami in pogledi k obogatitvi tiska, radia in televizije.

Tovariš Ivan Sinkovec je prej govoril prav o vprašanju udeležbe poslancev v tisku, radiu in televiziji. Povsem se strinjam z njegovimi ugotovitvami, da je to sodelovanje še premajhno. Če hočemo zagotoviti dobro poročanje o problematiki, o kateri razpravlja skupščina, potem moramo poleg novinarskih poročil in komentarjev, ki so vsekakor zelo pomembni, hkrati zagotoviti tudi udeležbo poslancev. Ti naj bi s svojimi prispevki pojasnjevali problematiko, s katero se ukvarja skupščina tako, da bi o njej pisali v jeziku, ki je sprejemljiv za dnevni tisk ali za radio in televizijo; se pravi, da bi uporabljali take oblike pisanja, ki so sprejemljive za širšo javnost. Zdi se mi, da je to zelo pomembno, če hočemo še bolj približati javnosti tudi naša predstavniška telesa. To seveda ne velja samo za republiško skupščino, marveč tudi za občinske skupščine in tudi za delovne organizacije. Pri tem moramo odločno izhajati z gledišča, da noben časopis ne more biti samo organ določenega foruma, marveč je organ občanov, organ javnosti. Torej če neki časopis izhaja v delovni organizaciji, ne sme biti organ vodstva delovne organizacije, ne more biti organ direktorja ali direkcije, temveč mora biti v prvi vrsti organ delovnih ljudi v tej organizaciji. Isto velja za časopise v komuni ali časopise v republiki, saj ne moremo iti po starem pojmovanju, da so časopisi organi določenega foruma. Časopisi so široke javne tribune, in so torej organi občanov. Zdi se mi, da je tudi treba nekatera vprašanja urediti z zakonske strani in zagotoviti, da bodo časopisi tudi v pravnem smislu organi javnosti. Včasih tudi način financiranja posameznih časopisov vpliva na to, da so le-ti v bistvu organi vodstev in raznih forumov in ne organi delovnega kolektiva. So tudi pojavi, da se posamezni predstavniki, ki dajejo časopisom sredstva, postavljajo na stališče, da ne bodo več dali sredstev, če bodo časopisi objavili kaj takega, kar je v nasprotju z mnenjem, oziroma interesom foruma, ki je dal finančna sredstva. Po mojem mnenju so takšna stališča protiusstavna in je nemogoče, da bi imel nekdo zaradi tega, ker ima pravico odločati o finančnih sredstvih za potrebe posameznega časopisa, tudi pravico odločati, kaj bo ta časopis lahko pisal in kaj ne. Nemogoče je, da si nekateri posamezniki lastijo tudi pravico intervencije v tisku v tem smislu, da onemogočajo kritično poročanje o nekem problemu, ki zadeva forum ali institucijo, ki jo predstavlja.

Ne želim, da se moje kritične pripombe razumejo kot posploševanje teh pojavov in ne trdim, da je povsod takšno stanje. Vendar želim samo opozoriti, da je nujen bolj odločen boj proti takim pojavom tam, kjer se pojavijo. Zagotoviti moramo spoštovanje ustavnih načel in doseči, da bodo vsi časopisi, ne glede na to, kje izhajajo, organi javnosti in ne organi posameznih vodstev. To ne pomeni, da ta vodstva nimajo pomembne vloge. Razumljivo je, da morajo časopisi, revije in druga informativna sredstva upoštevati tudi mnenja vodilnih teles, saj so ta vodilni oziroma sestavni del našega družbenega življenja, vendar ne morejo biti izključno samo njihov organ, marveč v pravem smislu organ javnosti. Samo takšna koncepcija tiska kot široke javne tribune lahko zagotovi polno odgovornost novinarjev in vseh drugih činiteljev, ki sodelujejo v radiu, televiziji in tisku.

V našem tisku moramo zagotoviti tudi možnost vsestranske, demokratične in strpne razprave o raznih problemih. Dogaja se namreč večkrat, da potem, ko je objavljena kakšna kritična pripomba ali kritičen članek, ne znamo več normalno in človeško razpravljati, marveč pride do skrajnih zaostritev in se

večkrat skregamo, namesto da bi demokratično, normalno in ustvarjalno razpravljali.

Se vedno je preveč razburjenja o posameznih kritičnih pripombah; preveč se razburjamo, če nek novinar napiše neko kritično ugotovitev o tej ali oni delovni organizaciji. Lahko se zgodi, da je kritična pripomba tudi neupravičena, vendar delovna organizacija ne zna na to kritično pripombo ustvarjalno reagirati. Takoj se sklicuje na zakon o tisku in grozi s tožbo, namesto da bi odgovorila konstruktivno in dala na kritične pripombe svoj prispevek in tako razčistila sporno vprašanje. Skratka, da ne gre po sodni poti, ker takšna pot ničesar ne rešuje, marveč, da gre po poti normalne aktivne udeležbe v tisku pri obravnavi problemov. Zdi se mi, da se bomo morali sploh naučiti, da bolj demokratično, z večjo strpnostjo, razpravljamo o raznih problemih in da nismo ob vsaki kritični pripombi strašno užaljeni ter ob vsaki pripombi naredimo problem svoje vrste. Razumljivo je, da s takšnimi reakcijami v bistvu samo onemogočimo ustvarjalno in širšo razpravo v naši družbi.

Rad bi na kratko govoril tudi o problemu naklade naših časopisov. Ugotovljeno je, da zaostajamo v nakladi časopisov. Nizke naklade časopisov v Sloveniji, ki je sicer razvita republika, vendar pa ni v tem pogledu nič na boljšem kot druge jugoslovanske republike, predstavljajo znatno protislovje med sistemom družbenega samoupravljanja na eni strani in izredno nizko razširjenostjo tiska pri nas na drugi strani.

Govorim o tisku na splošno in mislim, da je tako nizka naklada kot jo danes imamo v Sloveniji, že kulturna sramota. To pomeni, da nizke naklade jasno govorijo tudi o tem, da obveščanje ni v redu, saj so glavna sredstva obveščanja prav tisk, radio in televizija, kar so hkrati najmodernejša sredstva obveščanja. Če ugotavljamo, kakšno je stanje na tem področju, potem moramo ugotoviti nedvomno tudi to, da je razširjenost zelo šibka in da v tem pogledu zaostajamo za vsemi evropskimi deželami. Ne bi ponavljal podatkov, ki so znani, vendar želim še enkrat poudariti, da smo na zadnjem mestu v Evropi, kar zadeva razširjenost tiska.

Tudi, kar zadeva televizijo, in njeno razširitev, so še nekatera zelo čudna pojmovanja. Zvezna in republiška skupščina, ko sta razpravljali o televiziji, sta zavzeli zelo jasno stališče, da je treba pri nas omogočiti hitrejšo naraščanje televizijskih naročnikov, se pravi omogočiti večje število televizijskih sprejemnikov, da bi tudi po tej poti prišli do samofinanciranja televizije in omogočili, da bi to pomembno komunikacijsko sredstvo igralo še večjo vlogo v obveščanju o vzgoji in tako dalje. Kljub temu je v Zvezni skupščini zvezni sekretar za finance pred kratkim predlagal, da se ob zaostitvi kreditne politike zaostrijo tudi kriteriji za nabavo televizorjev, katere je v svoji obrazložitvi primerjal z avtomobili. Enako ostre kriterije za dodeljevanje kreditov je predlagal za nakup avtomobilov kot za nakup televizijskih sprejemnikov. Po mojem mnenju je takšno stališče nevzdržno, če hočemo zagotoviti z razširitvijo televizijskih sprejemnikov tudi večji pomen televizije, poleg tega pa v prihodnosti ustvariti pogoje, da bo lahko prešla televizija na samofinanciranje.

To sem omenil samo mimogrede, vendar se mi zdi, da je le pomembno, če hočemo razvijati ta komunikacijska sredstva. Če to želimo, potem moramo na komunikacijska sredstva vendarle gledati z družbenega gledišča. Ne smemo ta sredstva obravnavati samo kot blago na trgu, čeprav so tudi blago. Tudi na te stvari je treba gledati z vidika njihove družbene funkcije. Pri tem moram reči, da je v Sloveniji za nekatera področja te dejavnosti zelo široko razume-

vanje in, da ne smemo stanje na splošno kritizirati. Na druge strani pa je razumljivo, da se bodo nekateri problemi financiranja tiska, radia in televizije še posebej zaostri, vendar bo treba pri njihovem reševanju upoštevati predvsem družbeni interes.

Ko sem že omenil to materialno stran, naj še poudarim, da imamo v Sloveniji zelo zaostalo grafično bazo. Tako zaostale grafične baze kot je v Sloveniji nima nobena republika v Jugoslaviji, z izjemo Črne gore. Imamo tako šibko grafično bazo za časopisno dejavnost, da bomo — če se bo to stanje nadaljevalo — prišli v položaj, v katerem bomo v primerjavi z drugimi republikami vse bolj zaostajali v grafični opremi našega časopisja. Tudi to je problem, ki bi ga bilo treba prikazati širše, saj je rast komunikacijskih sredstev, predvsem tiska, treba izboljšati grafično bazo.

Rad bi opozoril še na fiziognomijo našega tiska. Pri nas je premalo izdelana fiziognomija posameznih časopisov in gremo večkrat po poti kopiranja. Tako včasih ne najde vsak časopis tistega mesta, ki naj bi ga imel. Glede nekaterih časopisov v občinah, o medobčinskih časopisih in tudi o nekaterih časopisih v delovnih organizacijah, menim, da je res smešno, da se ti časopisi ukvarjajo z zunanjo politiko, z mednarodno problematiko in podobno. Nimam načeloma nič proti temu, da se ukvarjajo tudi s temi vprašanji, vendar se mi zdi, da obstaja neskladnost v tematiki, saj je osnovna naloga teh časopisov prav ta, da vsestransko obveščajo o problemih delovne organizacije, o problemih v komunah in da to posredujejo svojim bralcem. Torej bi se morali osredotočiti na ta področja. Zato, da bi časopisi lahko opravljali tisto funkcijo, ki nam je namenjena, je nujno potrebno še bolj izdelati to fiziognomijo, da se točno ve, kakšna je funkcija posameznega časopisa.

Tovariš Bučar je govoril o znanstveno-raziskovalnem delu v problematiki komunikacijskih sredstev. Strinjam se z njim, da je to zelo pomembna stvar in lahko rečem, da že imamo nekatere uspehe na tem področju. Iz poročila in iz gradiva, ki je bilo dodano poročilu, ste lahko razbrali zelo zanimivo analizo tovariša Frančka Šetinca o problemih naših komunikacijskih sredstev in analizo, ki jo je pred tem napravil sociološki inštitut. Zdi se mi, da bi morala biti za takšne analize zainteresirana vsa naša družba. Razumljivo, da v prvi vrsti radio, televizija in tisk, vendar menim, da bi morala v takšnih znanstvenih raziskavah sodelovati tudi skupščina in drugi naši organi. Dejansko je namreč treba na kontinuirani osnovi delati znanstvene raziskave o problemih naših komunikacijskih sredstev. Danes že večkrat povsem slučajno ugotavljamo, kaj je dobro in kaj je slabo v komunikacijskih sredstvih, slučajno ugotavljamo, kaj ima učinek in kaj ne, nimamo pa na kontinuirani osnovi izdelanih znanstvenih analiz o stanju naših komunikacijskih sredstev. Glede tega moram spet reči, da zaostajamo za mnogimi zahodnimi in vzhodnimi državami. Naj samo omenim, da ima na primer Poljska veliko bolj razvita znanstvena raziskovanja na tem področju kot jih imamo mi, da ima ta država tudi inštitut za proučevanje javnosti, ki je zelo pomemben za tisk, radio, televizijo in hkrati tudi za vsa predstavniška telesa na Poljskem. Zdi se mi, da bi morali tudi mi čimprej priti do takega sistematičnega analiziranja razpoloženja naše javnosti, do sistematičnih raziskav o naših komunikacijskih sredstvih, ki bi bile povsem konkretne in, ki naj bi pokazale, kaj vpliva na javnost in kaj ne, kje imamo uspehe in kje jih nimamo. Največ sta glede tega naredila radio in televizija, ki sta že pred leti začela s kolikor toliko širokimi raziskavami. Menim, da bi morali te izkušnje, povezane z izkušnjami drugih držav, uporabljati še bolj sistematično, da bi tako

prišli do celotnega sistema raziskav, razpoloženja javnosti in, da bi lahko ta sistem vsestransko razvijali.

V poročilu in v referatu tovariša Turka je bilo še posebej poudarjeno kadrovsko stanje. Res je, da kadrovsko stanje v novinarstvu ni zadovoljivo. Želim pa obvestiti Organizacijsko-politični zbor, da so bili glede vzgoje novinarskih kadrov v zadnjem času storjeni nekateri pomembni koraki. V Jugoslaviji imamo inštitut za novinarstvo, ki pomeni začetek resnega dela na področju tiska in, hkrati tudi na področju vzgoje novinarskih kadrov. V Sloveniji deluje katedra za novinarstvo pri Visoki politični šoli, ki naj bi prevzela osnovno vlogo pri oblikovanju kadrov ne samo za dnevno časopisje, radio in televizijo, temveč tudi za vse drugo časopisje in za vse druge publikacije in edicije, ki jih izdajajo delovne organizacije in komune. Zato menim, da bi morali dati katedri za novinarstvo pri Visoki politični šoli vsestransko podporo in pomoč. Napaka nas samih novinarjev pa je, da smo o tej katerdi najmanj pisali. Pišemo o vseh drugih stvareh, o katedri za novinarstvo, ki je zelo pomembna za pridobivanje novinarski kadrov, smo pisali najmanj. Vendar to ni osnovni problem. Osnovni problem katedre za novinarstvo je štipendiranje ljudi za novinarski poklic. Na žalost moramo ugotoviti za zdaj še majhno razumevanje redakcij, uredništev in časopisno-založniških podjetij za štipendiranje novinarskih kadrov. Brez štipendiranja kadrov pa ne moremo doseči normalnega priliva kadrov v novinarstvo. Štipendiranje teh kadrov ne more biti samo stvar uredništev in časopisnih podjetij, čeprav mora biti v prvi vrsti njihova naloga, marveč mora biti zadeva širšega družbenega interesa. Pri štipendiranju bi morale sodelovati posamezne komune in delovne organizacije, saj morajo imeti za to interes, če hočejo razvijati sredstva množičnega obveščanja. Danes pa imamo na novinarski katedri zelo malo študentov. Če ne bomo s pravnimi oblikami štipendiranja omogočili večjega dotoka študentov, se število novinarjev ne bo povečalo v skladu s potrebami, temveč bo stagniralo.

Če mi dovolite, bi predlagal, da se v sklepah, ki jih bo sprejel Organizacijsko-politični zbor po tej razpravi, posebno poudari problem vzgoje novinarjev, pri čemer bi omenili tudi stanje na katedri za novinarstvo in s tem v zvezi tudi problem štipendiranja študentov za novinarski poklic.

Na koncu razprave želim povedati, da se strinjam z ugotovitvami v poročilu, da je šolska izobrazba novinarjev še vedno nezadostna, se pravi, da je še veliko število novinarjev, ki nimajo visokošolske izobrazbe. Vsekakor je torej zaželeno, da bi v novinarstvo prihajali ljudje z visokošolsko izobrazbo.

V novinarstvu in v vseh drugih činiteljih, ki sodelujejo v množičnih komunikacijskih sredstvih, moramo razvijati oblike stalnega individualnega in kolektivnega študija. Pri tem je zelo pomembna vloga seminarjev, ki bi morali biti obvezni za vse novinarje po posameznih strokah in področjih njihove ožje specialnosti. Brez takšnih seminarjev, kjer bi sodelovali tudi najbolj strokovni ljudje, ne moremo dvigniti kvalitete novinarstva in kvalitete tiska.

Nedavno je organizacija za evropsko ekonomsko sodelovanje, OECD, izdelala zelo zanimivo analizo o industrijskih podjetjih v Evropi, ter pri tem ugotovila, da je najboljši način za nenehno rast strokovnost kadrov v tem, da se sklicujejo vsaj enkrat na leto seminarji. Na teh seminarjih lahko dobijo vodilni ljudje v industriji informacije o najnovejših dosežkih znanosti na tistem področju, na katerem neposredno delajo. V tej analizi je bilo jasno poudarjeno, da zahodna Evropa glede tega zaostaja za ZDA, pri čemer v zahodni Evropi pripisujejo prevelik pomen formalni šolski kvalifikaciji, se pravi, da ljudje končajo

univerzo in menijo, da so s tem dobili do konca življenja vse potrebne kvalifikacije. V Ameriki se na te stvari gleda bolj realno; vodilni kader stalno kličejo na razne seminarje, kjer jim posredujejo najnovejše dosežke, tehnološke, znanstvene in druge, kar nedvomno omogoča boljše delo.

To sem omenil zato, ker menim, da to še posebej velja za novinarstvo. Novinarstvo je poklic, ki zahteva stalno spremljanje družbene, gospodarske, kulturne in druge problematike. To so stvari, ki so v nenehnem, normalnem razvoju, in zato ne more nobena šolska kvalifikacija sama po sebi zagotoviti potrebne ravni izobrazbe v novinarstvu. Šolska kvalifikacija je zelo pomembna, vendar mora biti ta kvalifikacija povezana z oblikami stalnega izpopolnjevanja. Ena od takšnih oblik izpopolnjevanja so seminarji, ki bi morali postati stalna praksa, da bi se zanje pri ljudeh, ki delajo v komunikacijskih sredstvih, stalno obnavljalo in razširjalo. Hvala!

Predsednik Janez Hočev ar: Odrejam 10 minut odmora.

(Seja je bila prekinjena ob 12.35 in se je nadaljevala ob 12.50.)

Predsednik Janez Hočev ar: Besedo ima Ciril Kambič, poslanec iz občine Maribor-Tabor.

Ciril Kambič: Tovarišice in tovariši poslanci! V svoji razpravi bi rad govoril o problemih informiranosti oziroma o problemih, ki se pojavljajo v tovarniškem tisku.

V naši republiki imamo 120 tovarniških glasil in največja naklada takega glasila je okoli 500 izvodov. Statistika kaže, da je največ mesečnikov in sicer 66, dva tednika in en štirinajstdnevnik. 12 glasil izhaja 4-krat na leto, 19 glasil 6-krat na leto in 20 glasil izhaja po potrebi. Že predgovorniki so ugotovili, da so občani o delu občinske skupščine in delovne organizacije obveščeni naknadno, se pravi, za nazaj.

Če poledamo vsebino teh časopisov in ocenimo, kakšno vlogo igrajo pri informiranju, ugotovimo, da je vsebina, če jo na hitro pogledamo, še kar v redu in, da se več ali manj dotika problematike gospodarskih organizacij. Ko jo pogledamo globlje in raziskujemo, kdo piše v te časopise, ugotovimo, da so to predvsem ljudje iz uprave oziroma ljudje na vodilnih položajih. V dveh gospodarskih organizacijah sem opazil, da le direktorja oziroma v enem primeru generalni direktor, govorita o razvoju in perspektivah podjetja, vsi drugi in organi samoupravljanja pa v tistem času, ko je bil ta članek objavljen, niso razpravljali o teh vprašanjih, tudi v drugem primeru, ko je šlo za članek o delitvi osebnih dohodkov, smo ugotovili, da o tem niso razpravljali organi samoupravljanja niti tedaj, ko je članek izšel. Vse to dokazuje, da iščejo uredniški odbori svoje dopisnike v glavnem v vrstah ljudi, ki delajo v upravi, da jim potem ti pišejo v časopise. Edino, kar ti časopisi objavljajo od organov samoupravljanja, so njihovi sklepi, ki so na žalost tudi objavljeni brez vsakih komentarjev.

Zato ni čudno, če je v anketi, ki jo je izvedlo tovarniško glasilo naše tovarne, to je »Metalne« Maribor, 92 % anketirancev odgovorilo, da jih upravljanje v delovnih organizacijah zanima, $\frac{2}{3}$ od teh jih je odgovorilo, da o delu samoupravnih organov niso sproti obveščeni, 97 % jih je menilo, da bi morali biti o pripravah za posamezne seje samoupravnih organov prej obveščeni, 53 %

pa jih je odgovorilo, da jim sklepi delavskih svetov in drugih samoupravnih organov niso razumljivi.

Tako je pri vseh tovarniških glasilih, z izjemo tovarne avtomobilov, ki v svojem glasilu »TAM« ne objavlja sklepov delavskega sveta, marveč jih objavljajo ciklostirano in jih dajejo samo ekonomskim enotam in drugim nižjim organom upravljanja, medtem ko v tem primeru delavci sploh ne vedo, kaj je sklepal organ samoupravljanja. Vsi drugi listi pa več ali manj v prilogi ali v posebni rubriki v glasilu objavljajo le gole sklepe. V razgovorih, ki sem jih imel s posamezniki, so le ti povedali, zakaj je bil tak sklep sprejet, kaj bo tak sklep pripomogel k izboljšanju na ekonomskem, tehničnem ali drugem področju. Jasno je, da ljudje ne znajo takih sklepov tolmačiti sami. Dejstva, da je večina anketirancev odgovorilo, da so objavljeni sklepi delavskega sveta nerazumljivi, tudi kaže, kako obravnavamo posamezna vprašanja v tovarniških glasilih.

V letošnji 6. številki glasila Tovarne železniških vozil je pojasnjeval sklepe delavskega sveta organizacijski biro, čeprav na isti strani lista beremo, da je organizacijski biro predvsem zato, da proučuje organizacijo dela v gospodarski organizaciji. Ko sem uredništvo glasila vprašal, zakaj pri njih tolmači organizacijski biro sklepe delavskega sveta, sem dobil odgovor, da so zaradi poljudnosti tolmačenja sklepov delavskega sveta zaprosili za to organizacijski biro. Torej njihov delavski svet po tej logiki ne zna poljudno tolmačiti svojih sklepov!

Drugi primer je iz »Elektromontaže«. V 10. in 11. številki njihovega glasila iz minulega leta piše delavec v rubriki »Mi sprašujemo, vi odgovarjate« takole: »Vseeno je, kako je v zapisniku delavskega sveta ali upravnega organa zapisan nek sklep, ko pa delavec za usodo svojega predloga nikdar ne zve!« To se pravi, da ljudje glede svojih predlogov in mnenj ne izvedo, če so bili upoštevani, če pa zvedo, zvedo zgolj slučajno. Zato delovni ljudje v gospodarskih organizacijah ne vidijo v tovarniškem glasilu dejansko glasilo kolektiva, temveč glasilo uprave, saj je le-ta predvsem angažirana pri sestavljanju glasila in ne organi samoupravljanja ter neposredni proizvajalci.

Če zdaj pogledamo še sestavo uredniških odborov, vidimo, da so ti sestavljeni izključno iz uslužbenecv uprave, le eden ali dva člana sta iz neposredne proizvodnje. Raumljivo je, da se potem dogajajo take stvari, kot v Kidričevem, v primeru, ko je delavec narisal karikaturu komisije, ki je izdelovala pravilnik o delitvi dohodka. Te karikature niso dovolili objaviti, ker je uredniški odbor menil, da je karikatura neprimerna. Če pa jo nekdo pogleda, vidi, da ni neprimerna za objavo. S tem se je strinjala tudi prizadeta komisija, ki je dovolila objavo, pa jo vendarle niso objavili.

Drug problem je v tem, ker v gospodarskih organizacijah ni dopisnikov iz vrst delavcev. Ob tem ko ugotavljam, da še danes prihajajo na uredniške odbore razne anonimke, bi se morali zamisliti, zakaj dopisi niso podpisani. Na anonimne dopise tudi ne odgovarjajo. Ko nadalje ugotavljam, da ljudje vsak dan prihajajo na posamezne sindikalne odbore, na občinske sindikalne svete in k posameznim upravnim organom občine z raznimi pritožbami glede delovnega mesta, glede odnosov v gospodarski organizaciji itd., se sprašujemo, kako je to mogoče, saj je vendar iz njihovega glasila razvidno, da je v gospodarski organizaciji vse v najlepšem redu.

Najhuje pri tem pa je to, da so uredniki, vsaj tako vsi trdijo, izpostavljeni šikanam v gospodarski organizaciji, ne neposredno, pač pa posredno. Tam, kjer imajo profesionalce, so le-ti vezani na en ali na drug upravni organ. Tako imamo primere, da so ti uredniki vezani na splošni ali na ekonomsko-propagandni

sektor. V Tovarni avtomobilov mi je nek tovariš dejal: »Tovariš, jaz vodim črno knjigo zase, ker sem se zameril temu, temu in temu. Od njega sicer naravnost nisem občutil še ničesar, posredno pa že zato zelo pazim, kaj in kdaj pišem.« Poleg tega je večkrat tako, da morajo tisti uredniki, ki so vezani na ekonomski propagandni sektor, posvečati največ pozornosti ekonomski propagandi. Pri takšnem stanju se tudi vprašujem, če glasilom, ki izhajajo mesečno, štirikrat ali šestkrat na leto ali občasno, sploh še lahko rečemo, da so glasila podjetja. Ali izhajajo ta glasila morda samo zato, ker je »moderno«, da ima vsaka tovarna svoj list? Tehnični direktor v Kidričevem, ki je hkrati tudi odgovorni urednik, mi je glede tega dejal, da so glasilo pač hoteli imeti in zdaj ga imajo.

Pri vsem tem opažamo, da se samoupravni organi bore malo zanimajo za problematiko časopisja in informiranja. V razgovorih, ki sem jih imel v posameznih gospodarskih organizacijah, sem izvedel, da imajo časopis, imajo fonijsko postajo in oglasno desko. S tem je za njih informiranje opravljeno. Ko pa sem jih vprašal, če je to edini način za informiranje svojih delavcev, so mi odgovorili: »Obstajajo še nekatere druge oblike obveščanja, vendar ljudje enostavno ne čitajo.« Ko pa sem se pogovarjal neposredno z ljudmi iz proizvodnje, so mi dejali: »Zakaj bi pisali, ko pa vemo, da ne bodo objavili naših člankov!« Do takega mišljenja pride zato, ker uredniški odbori ocenjujejo vsebino članka in se postavijo na stališče, da članka iz določenih razlogov ne bodo objavili, ne da bi delavca oziroma dopisnika o tem sploh obvestili. Razumljivo je, da si ljudje potem mislijo, češ, kaj bom pisal, saj itak ne objavljajo. Seveda moramo upoštevati, da niso vsi ljudje vedno objektivni in, da ne znajo vsi ljudje pisati. Zato je treba tudi temu primerno iskati ustrezne metode in oblike in ljudi pripraviti do tega, da bodo objavljali posamezne članke, oziroma, da bodo sploh razpravljali o problemih, ki se pojavljajo v gospodarskih organizacijah.

Tovarniški tisk bi moral imeti tri osnovne elemente: na eni strani bi moral biti informator, na drugi strani tribuna in na tretji strani oblikovalec mnenj. Sicer sem se omejil izključno na tovarniški tisk, vendar, če pogledamo naš tisk v celoti, redko zasledimo v njem te tri elemente. Dobra četrtnina njegove vsebine so članki, ki jih objavljajo posamezni vodilni funkcionarji, preostale tri četrtine pa predstavljajo razni potopisi, križanke, humoristične rubrike in podobno.

Vidimo torej, da se niti en organ samoupravljanja ni zavzel za to, da bi se njegovo glasilo, ki je glasilo delavskega samoupravljanja te ali druge tovarne, poglobilo v to problematiko. To prepušča ljudem, ki sedijo v uredniškem odboru, katerega je imenoval delavski svet in s tem je tudi svojo nalogo opravil.

Eden od problemov je tudi način, kako tovarniška glasila obravnavajo posamezna vprašanja. Značilen je primer iz »Marlesa«, ko v letošnji majski številki nek delavec iz njihovega obrata Ormož, sprašuje, kdaj bodo dobili vodo, ki teče le 200 metrov poleg njihovega obrata. Urednik mu odgovarja: »Pošlji mi v 20 dneh sklep sindikalne podružnice in dobil boš monterja in material ter pohiti.« Tudi ta odgovor bi človek še nekako sprejel, če bi bilo v njem kaj resnice. Ko pa govoriš glede tega odgovora z urednikom, pa pravi: »Nekakšen odgovor sem mu pač moral dati.« Na moje vprašanje, kaj bi storil, če bi ta delavec le prinesel sklep sindikalne podružnice, mi je urednik odgovoril: »Ja, nekaj bi že naredili.«

Takih anomalij bi iz tovarniških glasil lahko nabrali še več. Zato se mi zdi pomembno v prvi vrsti to, da bi morali samoupravni organi v gospodarskih organizacijah posvetiti več pozornosti tem glasilom. Tam, kjer teh glasil nimajo,

je slika še bolj porazna. Vzemimo na primer tovarno »Swaty« v Mariboru, ki ima 350 delavcev. V tej tovarni informirajo delavce dvakrat oziroma enkrat v dveh mesecih s tem, da skličejo ves kolektiv, mu povedo, kar mislijo, da mu morajo reči in delavci kaj povedo ali pa nič. Ti sklici so namreč običajno v času izmen, ko se nekaterim mudi domov, drugi pa šele prihajajo na delo. Tako je s tem njihova informiranost opravljena in opravljeno je tudi neposredno upravljanje. Opazil sem, da ljudje ne znajo združiti vprašanje obveščanja z vprašanjem samoupravljanja, ne vedo, da je to eden in ne dva ločena elementa. Glede tega v gospodarskih organizacijah še močno grešimo.

Predlagam, da v naših sklepih bolj poudarimo, da so samoupravni organi odgovorni za stanje informiranosti v gospodarskih organizacijah in, da predvidijo v uredniške odbore pri bodočem kadrovanju več neposrednih proizvajalcev in manj ljudi iz uprave ter končno, da dejansko upoštevajo navedene tri elemente, tako da bodo njihova glasila postala res informator, tribuna in oblikovalec mnenj.

Predsednik Janez Hočev ar: Naslednji govornik je tovariš Nace Majcen, generalni tajnik Republiške gospodarske zbornice.

Nace Majcen: Tovarišice in tovariši poslanci! Nagib, ki je privedel Gospodarsko zbornico SRS do odločitve, da sodeluje v današnji razpravi, je povsem v skladu z njeno delovno usmeritvijo in s pojmovanjem lastnih nalog, ki si jih je naložila za pospeševanje gospodarjenja v delovnih organizacijah.

Vsestranska obveščenost proizvajalca ni namreč samo neločljivi del njegove ustavne pravice do samoupravljanja, marveč je hkrati tudi imperativni pogoj za konkretno izvrševanje te pravice. Vsako upravljanje v podjetju zahteva, ne glede na družbeno-politično ekonomsko ureditev, od nosilca upravljanja temeljito poznanje množice objektivnih, strokovnih in poslovnih dejstev, na podlagi katerih šele lahko sprejema optimalne odločitve. To tembolj velja za našo družbeno skupnost, v kateri so prav delovni kolektivi in njihovi samoupravni organi tista aktivna subjektivna sila, ki postaja dejansko vse bolj samostojen nosilec napredka v proizvodnji in poslovanju. Zato dobiva obveščenost proizvajalca večji pomen ne samo z gledišča družbeno-političnega, marveč tudi z gledišča gospodarskega razvoja naše družbe.

Znano je, da so naša družbena prizadevanja sedaj osredotočena na izpopolnitev gospodarskega sistema in na ureditev splošnih pogojev gospodarjenja. Končni cilj teh stremeljenj, pri katerih igrajo prav težnje delovnih organizacij najvidnejšo vlogo, je doseči kar največjo samostojnost in poslovnost v okviru normalnih ekonomskih zakonitosti. Taka poslovnost bo brez dvoma zahtevala tudi mnogo večjo in bolj vsestransko obveščenost delovnega kolektiva in samoupravnih organov, to pa ne samo o notranjih problemih lastne delovne organizacije, marveč tudi o širših ekonomskih dogajanjih, o poslovnih razmerah na tržišču ter o sodobnem tehnološkem razvoju doma in v svetu. Podjetje se namreč s svojim poslovanjem nahaja sredi širšega gospodarskega prostora, kjer se srečuje s svojimi poslovnimi partnerji in prodaja svoje blago, od njih kupuje in se z njimi povezuje v razne oblike proizvodnega in znanstveno-tehničnega sodelovanja ter podobno. Tem poslovnim interesom prilagaja tudi svoj razvoj proizvodnje, programa in tehnologije. Čim večja bo pri tem njegova poslovna samostojnost, tem zahtevnejše bodo tudi njegove strokovne odločitve in tem težja bo poslovna orientacija. Razumljivo je, da postavljata tak razvoj gospo-

darskega sistema in postopno usklajevanje ekonomskih proporcev samoupravljanje kolektivov pred težko preizkušnjo. V strokovnih službah, v samoupravnih organih in v celotnih delovnih kolektivih bo to nedvomno pokazalo sedanje vrzeli na področju informiranja ter zaostriло potrebo po globljem, strokovno boljše organiziranem sistemu zbiranja, obdelovanja in posredovanja najrazličnejših informacij. Le-te bodo postale nepogrešljiv člen v verigi proizvodnega procesa in eno od učinkovitih sredstev za doseganje boljšega poslovnega uspeha ne samo na svetovnem, temveč tudi na notranjem tržišču. Menim celo, da se bo zaradi tega ta problematika slej ko prej pojavila tudi na dnevnem redu Gospodarskega zbora te skupščine.

Dovolite mi, da opozorim samo na eno ugotovitev ankete, ki jo je napravil predlanskim v tej zvezi Republiški zavod za produktivnost dela. V anketiranih delovnih organizacijah so bili člani kolektivov in — poudarjam — tudi člani samoupravnih organov relativno najslabše seznanjeni s tehničnimi karakteristikami lastnega podjetja, z njegovim splošnim položajem in z načeli socialistične ekonomike; torej prav z vprašanji, ki so bistvena za razvojno in poslovno politiko vsakega podjetja. To dokazuje, da ta vprašanja — vsaj v času anketiranja — še niso v zadostni meri razgibala kolektivov, marveč so se vse preveč reševala v tako imenovani »zgornji sferi« podjetja, kjer je često pomanjkljiva informiranost strokovnih služb botrovala samovoljnim oziroma diktiranim odločitvam. Poleg tega opozarja ta podatek na nevarnosti za naš nadaljnji razvoj, ki lahko nastanejo kot posledica premajhne obveščenosti podjetij glede ključnih vprašanj, ki omogočajo samostojno in prožno poslovno politiko. Menim, da ti podatki hkrati že nakazujejo osnovno smer, v kateri bo treba poglobljati informiranost proizvajalcev, namreč v poslovno-strokovno smer. Dovolite mi, da v zvezi s pravkar povedanim opozorim na določeno pomanjkljivost predloženega gradiva, ki ta problem sicer nakazuje, vendar mu ne daje takega poudarka kot ga po naši oceni nedvomno zasluži.

Tovariši poslanci! Očitna je torej potreba, da Organizacijsko-politični zbor opozori podjetja na pomen informiranosti tako podjetij kot celote kot tudi njihovih samoupravnih in vodstvenih organov. Tem zahtevnim nalogam so lahko kos le strokovno in kadrovsko dovolj močne ter po metodologiji najodobnejše informativne službe. Ugotoviti pa moramo, da naša podjetja — z zelo redkimi izjemami — teh služb še nimajo. Kjer pa te službe že imajo, je njihova vloga skrčena le na nepopularno »post festum« tolmačenje izključno notranjih problemov podjetja. Taka usmeritev seveda še ne daje neposrednemu samoupravljalcu zadovoljive opore, da bi lahko kot aktiven tvorec kvalificirano posegel v razpravo in odločanje o bistvenih problemih razvoja in poslovanja lastnega podjetja.

Povsem je tudi zanemarjena aktivna in iniciatorska vloga informativnih služb, ki pri dosedanjem načinu dela ne morejo konstruktivno prispevati k orientaciji razvoja podjetja, saj informiranost o tej problematiki poteka izven njih, po liniji več ali manj uspešnih osebnih stikov v tako zvanih »vrhovih« oziroma po izključno »tehnokratskih kanalih.« Marsikje je ta informiranost zelo pomanjkljiva in nastajajo pomembne tehnološke in poslovne odločitve v podjetju zgolj na podlagi golih improvizacij za konferenčno mizo. V takem primeru je seveda dejanska vloga informativne službe le v tem, da posreduje kolektivu take nekvalitetne in pogosto glede na uspeh zelo dvomljive odločitve.

V nasprotju s tako vlogo bi morale postati informativne službe v podjetjih sposoben informativni servis, ki bi z vso tehnično spretnostjo in ažurnostjo orga-

niziral dotok in kroženje najrazličnejših strokovnih informacij v podjetju ter organiziral informativne odnose podjetja s širšo javnostjo. Glede tega lahko jemljemo za primer visoko razvite industrijske države, kjer je tak informacijski servis močna opora lastnemu podjetju ter zato uživa vse zaupanje ter moralno in materialno pomoč delodajalca. Ni razloga, da se ne bi teh izkušenj, seveda prilagojenih za naše potrebe in naš sistem samoupravljanja, posluževali tudi mi, posebno še, ker stremimo k čim uspešnejšemu vključevanju v mednarodno poslovno življenje.

Tudi v naših pogojih bi morala takšna informativna služba razpolagati s primernimi tehničnimi in materialnimi sredstvi, z moralno oporo in zaupanjem, ker edino to lahko omogoči dobro poznavanje informativnih potreb tako samoupravnih organov kot tudi strokovnih služb v podjetju. Delovanje takšnih služb seveda ne bi pomenilo prevzema določenih strokovnih nalog od drugih služb v podjetju, temveč le racionalizacijo njihovega dela in prihranek na času, ki ga morajo sicer uporabiti same za iskanje, zbiranje in izdelavo informacij. Naloga informativne službe je torej le tehnični prenos informacij, medtem ko ostane njihova delovna obdelava in uporaba stvar zadevnega strokovnega ali samoupravnega organa.

Na drugi strani lahko odigra taka informativna služba s smotno selekcijo in prilagoditvijo strokovno-poslovnih informacij na nivo dojemanja neposrednih proizvajalcev, zelo pomembno strokovno izobraževalno vlogo. Hkrati lahko služi samoupravnim organom tudi kot nujno potreben tehnični servis za izvajanje različnih anket med kolektivom glede predlogov in pobud. Njeno sistematično prenašanje teh pobud na samoupravne organe bi postalo pomemben činitelj pri aktiviranju resničnega in neposrednega samoupravljanja. Njeno mesto v splošni informativni mreži gospodarstva, kjer bi delovala kot osnovni iskalec poslovnih informacij, bi zagotavljalo neprimerno večjo izrabo zmogljivosti ter izboljšanje dela različnih osrednjih informativnih ustanov, inštitutov in birojev. Brez teh osnovnih členov v podjetjih ostajajo namreč te ustanove nujno akademske, brez neposredne povezave s koristniki, katerim so pravzaprav namenjene.

Povsem razumljivo je, da si informativne službe s takim obsegom dela ne bi moglo privoščiti vsako podjetje, predvsem zaradi pomanjkanja sredstev in kadrov. Vendar bi lahko posamezne skupine podjetij v okviru kooperantskih skupnosti, poslovnih združenj ali v okviru stroke, organizirale skupno informativno delo. To bi bilo celo zelo pozitivno, saj bi pripomoglo tudi k večji poslovni integraciji gospodarstva.

Tak koncept informativne dejavnosti v gospodarstvu zadeva na zelo pereč problem kadrov. Dovolite mi, da vas opozorim na dejstvo, da informativnih kadrov ne samo zelo primanjkuje, marveč nimamo izdelanega niti profila gospodarskega informatorja v opisanem smislu. Niti ena poklicna šola pri nas ne vzgaja danes niti približno podobnega strokovnjaka. Menim, da bi morali o tem razmisliti na naših tehniških in ekonomskih fakultetah, na srednjih šolah in tudi na katedri za novinarstvo pri Visoki politični šoli. Reševanje problema poklicnega usposabljanja visoko kvalificiranih informatorjev, ki bi res dobro poznali vse informativne potrebe v konkretnem podjetju in znali skladno z njimi aktivno in samostojno delovati, je prioriteta naloga pri pospeševanju informativne dejavnosti v podjetjih, javnih službah in kjerkoli drugod.

Tovariši poslanci! Gospodarski zbornici Slovenije bo v veliko zadovoljstvo, če bo s temi predlogi in s takim konceptom informativne dejavnosti v gospodarstvu pripomogla k uspešnim zaključkom današnje razprave, katere namen je,

da se izboljša informiranost neposrednih samoupravljalcev in s tem prispeva k večji afirmaciji in kvalitetni poglobitvi sistema samoupravljanja. Na tem področju nas čaka še veliko dela, saj je bila informativna dejavnost v podjetjih doslej precej zanemarjena, njen razvoj pa stihijski in v glavnem na ravni dilentantizma. Zdi se mi, da je prišel čas, da tudi na tem področju stopimo v korak s sodobnim razvojem v svetu.

Predsednik Janez Hočevnar: Besedo ima Miro Hegler, poslanec iz Kočevja.

Miro Hegler: Tovarišice in tovariši poslanci! Dovolite mi, da v svoji razpravi omenim nekaj ugotovitev s področja obveščanja proizvajalcev v delovnih organizacijah.

34. člen ustave navaja, da imajo občani za uresničevanje družbenega samoupravljanja pravico, da so seznanjeni z delom predstavniških teles in njihovih organov. Iz ustave izhaja tudi pravica, da je občan v delovni organizaciji, kjer dela in v drugi samoupravni organizaciji, katere član je, seznanjen z materiali in finančnim stanjem z izpopolnjevanje načrtov in drugih splošnih aktov, s poslovanjem in sploh z delom organa upravljanja. Pri tem je dolžan, da varuje nekatere poslovne in druge tajnosti na podlagi zakona in statuta. Namen te določbe je, da se omogoči občanu vpogled v reševanje vprašanj, ki so običajno zanj najpomembnejša, to je v probleme delovne organizacije, kjer je zaposlen in v stanje družbeno-politične skupnosti na območju, kjer živi. To sta dve temeljni interesni področji delovnega človeka. Merilo obveščeni in aktivnega sodelovanja občana na teh področjih je obenem merilo dejanske demokratičnosti družbenih odnosov. V tem smislu ni pravica do svobodnega in objektivnega informiranja v naših razmerah le nekakšna formalna pravica, ki jo daje ustava občanom, marveč je tudi pogoj za uspešno funkcioniranje družbenega sistema neposredne socialistične demokracije.

Vsa dosedanja prizadevanja delovnih organizacij in družbeno-političnih skupnosti so na tem področju že pokazala dokaj vidne rezultate. Ocene nekaterih so na osnovi ugotovitev, da za informativno službo v delovni organizaciji trošijo letno precej sredstev, celo optimistične. Prav gotovo se s takšnimi ocenami pojavljajo tudi določena nasprotja. Da bi se v razpravi lahko opiral na lastne ugotovitve, sem se odločil, da izvedem v šestih gospodarskih organizacijah v naši občini anketo o tem, kako so neposredni proizvajalci informirani o vseh pomembnih sklepih samoupravnih organov v podjetju.

Po vzorčnem sistemu sem imel možnost anketirati 30 proizvajalcev. Od teh je bilo 90 % delavcev in 10 % uslužbencev, od tega 12 žensk in 18 moških. Njihova povprečna zaposlitev v delovni organizaciji, kjer delajo, je 7 let in njihov povprečni osebni dohodek je 36 766 dinarjev. Vsi so člani sindikata in Socialistične zveze; 6 anketirancev je članov Zveze komunistov, poleg tega je med njimi pet članov delavskega sveta, trije so člani upravnega odbora in štirje člani obratnega delavskega sveta. Od skupnega števila anketirancev jih je torej 12 oziroma 40 % članov organov delavskega samoupravljanja. 28 anketirancev ima radijski sprejemnik, 6 televizijski sprejemnik, 12 je naročnikov na »Dolenjski list«, 11 na »Ljubljanski dnevnik« in 9 na »Delo«. Na vprašanje, kako so obveščeni v kolektivu o sklepih delavskega sveta, upravnega odbora in družbeno-političnih organizacij, je odgovor kar v 24 primerih omenjal oglasno desko, medtem ko je 18 proizvajalcev odgovorilo, da dobe potrebne informacije na sestan-

kih ekonomskih enot ali kolektiva. V šestih primerih informirajo tudi sami člani organov delavskega samoupravljanja in le v dveh primerih je bil omenjen tovarniški časopis, čeravno v treh delovnih organizacijah izmed šestih, v katerih sem anketiral, takšna glasila izdajajo.

Le 50 % anketirancev je pozitivno odgovorilo na vprašanje, ali pozna enega od sklepov zadnje seje delavskega sveta ali upravnega odbora, medtem ko druga polovica ni vedela za noben sklep samoupravnih organov.

Morda je vzrok za takšno stanje tudi v tem, da le 63 % anketirancev pozna predsednika delavskega sveta in le polovica vseh anketirancev ve, kdo vodi upravni odbor njihove delovne organizacije. Zagovor za takšno stanje so posamezniki poiskali v tem, da so bili organi upravljanja šele spomladi na novo izvoljeni. Vendar menim, da to ni opravičilo tistih, ki so odgovorni, da v imenu samoupravnih organov nastopajo tudi javno pred kolektivom z občasnimi informacijami in ne le na sejah delavskega sveta in samoupravnega odbora. Zanimalo me je tudi, kako so proizvajalci v delovnih organizacijah seznanjeni s sklepi, načeli in stališči občinske skupščine. Odgovor na to vprašanje je bil od prejšnjih še mnogo bolj zaskrbljujoč. Le trije delavci so z delom občinske skupščine dobro seznanjeni, osem med njimi le delno pozna delovanje občinske skupščine, dočim devetnajst anketiranih ali 63 % sploh ni seznanjeno s sklepi občinske skupščine. V navedenih treh primerih so za dobre informacije poskrbeli brat, prijatelj oziroma sodelavec, ki so člani občinske skupščine.

Zanimalo me je tudi, kako so bili proizvajalci obveščeni o nekaterih ukrepih Zveznega izvršnega sveta ter republiške in zvezne skupščine; še posebno sem se zanimal, kdo jim je posredoval najbolj učinkovito informacijo o podražitvah, ki so nastale ob intenzivnem uvajanju našega novega gospodarskega sistema. Iz velike večine odgovorov je razvidno, da sta to delo uspešno opravljala radio in tisk, v poznejšem obdobju pa so bila ta vprašanja dokaj obširno tolmačena tudi na sestankih kolektivov. Takšno obveščanje zasledimo skoraj v večini gospodarskih organizacij, saj je po mojem mnenju tudi vsebina navedenih ukrepov ustvarjala med delovnimi ljudmi veliko zanimanje za to vprašanje.

Ob teh, nekoliko skromnih ugotovitvah, lahko zaključimo, da je obveščanje delovnega človeka o posameznih pomembnih družbeno-političnih in ekonomskih vprašanjih v obdobju graditve neposredne socialistične demokracije in nadaljnje krepitve delavskega ter družbenega samoupravljanja, nezadovoljstvo.

Prav gotovo so delovne organizacije in občinske skupščine napravile velik napredek pri obveščanju članov samoupravnih organov in skupščin. Ta prizadevanja gredo tudi dalje, do neposrednega proizvajalca in do občana, vendar prepočasno in vse preveč preko oglasne deske, ki je po mojem mnenju lahko le ena od mnogih površnih oblik obveščanja. Mnogo sredstev trošijo delovne organizacije tudi za izdajo svojih biltenov, ki naj bi med kolektivi opravili poslanstvo dobrega informatorja. Toda izdaja teh publikacij je le občasna, še bolj zaskrbljujoča pa je njihova vsebina.

V pogovoru s proizvajalci sem tudi ugotovil, da so se vse informacije nanašale na že izvršena dejstva. Zelo redki so namreč primeri, da bi v kolektivih poprej iskali mnenja ali stališča proizvajalcev ter da bi na tej osnovi samoupravni organi sklepali in odločali.

Menim, da gre pri informiranju za širši pojem, v katerem so zajeta poročila, podatki, mišljenja, ideje in prepričanja v kakršni koli obliki. Zato ne moremo pri tem pomembnem vprašanju sprejeti opravičila, da smo tu ali tam storili že vse da je sedaj odvisno le od zanimanja proizvajalcev in od njihove splošne

družbene razgledanosti, kako bodo bolj ali manj uspešno uporabljali različne oblike obveščanja. Čestokrat jim celo očitamo premajhno pismenost, da bi lahko v celoti razumeli osnovna načela naše ekonomske politike. Prav zaradi takšnih in podobnih izgovorov menim, da je treba v političnem življenju uporabljati kot metode vzgoje in obveščanja kombinacijo množičnih družbenih informacijskih sredstev, osebnih razgovorov in razprav. Popolna obveščenost je eden od pogojev za aktivno stališče, oziroma za aktivno nastopanje občanov v družbi. Glede na to je njihova pravica, da so obveščeni in je treba, da se te pravice tudi dejansko lahko poslužijo. To je osnovni imperativ demokratičnega družbenega razvoja.

Predsednik Janez Hočevar: Besedo ima Mitja Švab, predsednik komisije za delavsko somupravljanje pri Republiškem svetu zveze sindikatov.

Mitja Švab: Tovariši in tovarišice! Menim, da informiranja ne jemljemo več le kot demokratično tehniko samoupravljanja, marveč tudi kot bistven element oziroma normativ družbenih odnosov. Po mojem mnenju dokazuje to tudi dejstvo, da o tem vprašanju razpravlja tudi Skupščina. Če bi šlo namreč samo za analizo tehnike in opredeljevanja sredstev obveščanja, ne bi kazalo posvetiti informiranju tudi na tem mestu tolikšne pozornosti. Vendar pa kolektivi prevečkrat ali celo skoraj vedno razumejo pod »informiranjem« samo tehniko obveščanja ter iščejo in predvidevajo sredstva, s katerimi bodo posredovali proizvajalcem mnenja, stališča in sklepe. Premalo pa se poglobljajo v vprašanje, kdo mora koga obveščati, o čem mora biti proizvajalec obveščen, kakšna je v tem pogledu odgovornost posameznikov in skupin in kakšne so posledice, če teh dolžnosti ne izpolnijo itd. Skratka, premalo razmišljamo in premalo urejamo odnose, ki nastajajo v tem medsebojnem stiku. O teh pomanjkljivostih je pred menoj že govoril tovariš Kambič. Treba je seveda razmišljati tudi o formalnih sredstvih in oblikah obveščanja. Tudi o sredstvih obveščanja še ne vemo dovolj, če upoštevamo, da so prejšnje razlike, med temi sredstvi na relaciji občan — kumuna — republika — zveza in na relaciji proizvajalec — upravljalec — kolektiv — podjetje. Oblike in sredstva, ki so primerna za obveščanje, v prvem primeru niso vselej enako učinkovita tudi v drugem, ko gre za neposredno odgovornost in za odnose, ki nastajajo v proizvodnji. Statuti delovnih organizacij bi morali odražati to posebnost. Prav pri opredeljevanju sredstev in oblik obveščanja čestokrat tega ne upoštevajo in zanemarjajo najpomembnejšo obliko sodelovanja z izmenjavo mnenj, to je sestanek delovne enote, izmenski, sestanek in podobno. Zanemarjajo torej obliko, katero kolektivi in tudi proizvajalci priznavajo kot najpomembnejšo. S to obliko lahko samoupravljalci najaktivneje sodelujejo pri oblikovanju vseh pomembnejših odločitev. Ne bi navajal podatkov, ki kažejo, da se preveč poudarja take oblike kot so oglasna deska in zvočniki, ki pa ne angažirajo proizvajalca pri razpravah.

Kljub temu, da je informiranje že dobilo domovinsko pravico v statutih delovnih organizacij in da je obveščanje neizogiben pogoj udeležbe v samoupravnih odnosih in v proizvodnji, še vedno jemljemo informiranje čestokrat zelo enostransko.

Proizvajalec je še vedno objekt obveščanja. Statuti so mu kar v 92 odstotkih priznali pravico, da je obveščen. Veliko manj pa je statutov, ki bi predvidevali, kako naj se bolje in slabše obveščen delavec vključuje v reševanje problemov posamezne proizvodne organizacije. Skratka, govorimo o informiranju, ki ima

karakteristiko enosmernega informiranja, ki je značilno za druge družbene strukture, medtem ko bi se morali truditi, da bi v določenem času, torej v procesu, dosegli obojestransko komuniciranje. Če bi postavili tak cilj, bi morda lahko rekli, da bi morali biti glede količin obvestil na prvem mestu proizvajalci, ki posredujejo informacije, mnenja in predloge navzgor, to je samoupravnim organom, strokovnim službam, komisijam in direktorju. Skratka, večja količina obvestil bi se morala pretakati od spodaj navzgor in ne obratno, kar se trenutno dogaja v vsakem kolektivu.

Kar zadeva kakovost obvestil, bi seveda morala biti na obeh straneh enakovredna, saj nam praksa pove, da je tudi glede tega stvar zelo problematična. Za tista obvestila, ki prihajajo z vrha navzdol, velja omeniti, da niso vselej objektivna, da so čestokrat zelo zapletena, težko razumljiva in včasih celo namenoma tako prikrojena, da bi dosegla že v naprej zaželen učinek brez poprejšnje izmenjave mnenj. Tako bi lahko rekli, da pomenijo obvestila, mnenja in predlogi, ki so izraženi na sestankih, ali poslani kot prispevki tovarniškim glasilom, pravzaprav več. So dobro namerni in v večini primerov pošteno mišljeni, vendar čestokrat premalo upoštevani. Prav to neupoštevanje in omalovaževanje predlogov in mišljenj samoupravljalcev trga medsebojno komuniciranje in onemogoča, da bi postal objekt obveščanja tudi subjekt. Pasivizacija ima po mojem mnenju korenine prav v tem. Individualni interes bo posamezni proizvajalec vključeval v kolektivne interese podjetja z večjo pripravljenostjo tudi takrat, če bo ugotovil, da je upoštevana njegova udeležba pri oblikovanju proizvodne politike. Njegova povezanost s kolektivom se bo povečala, če bo za svoja mnenja dobil pozitiven ali negativen odgovor. Tedaj bo tudi v praksi vedel, da je soustvarjalec. Obojestransko informiranje je torej ena od oblik, ki oblažujejo protislovja med individualnim in kolektivnim interesom. Dokler ni tega obojestranskega interesa, sprejema proizvajalec predvsem in zavestno le informacije o delitvi osebnih dohodkov. Informacije v proizvodnji, investicijah, o tehniki, ki jo uporablja in podobnem, gredo mimo proizvajalca, četudi mu jih posredujemo. S temi informacijami ne ve kaj početi in ne čuti, da bi lahko posredno vplival tudi na osebni dohodek, ki ga najbolj zanima.

Doseči informiranje proizvajalca na posamezna področja zato, da bi dosegli določene učinke in celje, po mojem mnenju ni poseben problem. Težje bo doseči tisto izmenjavo mnenj, tisto komuniciranje, ki bo omogočalo vse večji delež delavca pri upravljanju podjetja. Sprejemanje informacij je sicer pomembna spodbuda za aktivnost proizvajalca, vendar je učinek majhen, če nima proizvajalec možnosti reagiranja na obvestila, sklepe in predloge. V delovnih organizacijah imamo primere, ko mehanizem, sistem dela in odnosi ne omogočajo udeležbe delavca niti takrat, ko gre za predlog, torej za nekaj, kar samo po sebi terja izmenjavo mnenj. V teh primerih formalizma je »predlog« že vnaprej dana rešitev in je torej informiranje samo »okoli prinašanje« proizvajalcev, da formalno pristanejo na neke bodoče rešitve. Te slabosti medsebojnega komuniciranja se kažejo tudi v statutih. Le v nekaterih je namreč obveščanje navzgor in navzdol povsem enakopravno, se pravi z enakimi pravicami in dolžnostmi, z enakimi obveznostmi za posameznike in skupine. Iz raznih materialov in razprav ugotavljamo, da je neinformiranost vzrok raznih konfliktov in tudi prekinitev dela v delovni organizaciji. Morda bom rekel preveč, vendar bi boljše informiranje po mojem mnenju prineslo še več konfliktov in tudi prekinitev dela, če ne bodo imeli proizvajalci po sprejeti informaciji možnosti vplivati na odločitve, ki jo terja taka informacija. S takšnim informiranjem dobimo samo boljše infor-

miran objekt, medtem ko proizvajalec še vedno ni subjekt informiranja in še vedno ne more vplivati na posamezno odločitev.

Na podlagi prakse in malo bolj skrbne ocene nekaterih prekinitev dela sicer ugotavljamo, da je bila informiranost vzrok prekinitve, vendar pa se je ob tem izkazalo, da proizvajalci na primer glede informacije, da se bodo spremenile norme, niso imeli možnosti, da bi povedali ali pristanejo na tako spreminjanje norm. Trdim torej, da samo boljše enostransko informiranje še ne zagotavlja, da bodo konflikti prenehali in da bodo odpravljene prekinitve dela, če ne bomo hkrati razvijali tudi drugo stran obveščanja in vključevanja proizvajalcev v proizvodne odnose. Torej ne gre le za informiranje, marveč za nekaj več. Morda je primeren izraz komuniciranje, morda tudi ne. Vsekakor pa se mi zdi, da je obveščanje, čeprav si z njim predstavljamo obojestransko izmenjavo mnenj, vendarle ozek izraz, ki nas čestokrat zavaja. Nujnost informiranja proizvajalca je izkazana in se je nedvomno zavedamo. Ne vem pa, če je potreba medsebojnega komuniciranja tudi tako daleč prodrla kot spoznanje, da je treba za delo biti informiran. To je toliko bolj pomembno, ker imamo dokaj ugotovitev, analiz, ocen in tudi resnih znanstvenih študij o tem, kako naj poteka informiranje. Manj pa vemo o tem, kako naj bi vključili proizvajalca in kakšne možnosti naj bi mu dali, da se bo lahko bolj vključeval kot soustvarjalec mnenj in predlogov. Samo »predalčki«, v katere naj mečejo predloge in morebiti dobivajo zanje tudi nagrade, jim seveda v takšnem medsebojnem komuniciranju še zdaleč niso dovolj.

Predsednik Janez Hočevar: Glede na to, da je še 10 prijav za razpravo in da je pred nami še sprejem zakona o pomilostitvi, predlagam, da sejo prekinemo do 16. ure.

(Seja je bila prekinjena ob 13.40 in se je nadaljevala ob 16.05.)

Predsednik Janez Hočevar: Nadaljujemo z razpravo. Besedo ima Terezija Sukič, poslanka iz občine Murska Sobota.

Terezija Sukič: Tovarišice in tovariši poslanci! V svoji kratki razpravi o problemih obveščanja občanov bi se ustavila pri problematiki obveščanja v delovnih organizacijah.

Nedvomno je zelo pomembno obveščanje občanov o delu predstavniških teles, od najvišjih do najnižjih. Vendar je treba obveščanju neposrednih proizvajalcev posvečati še prav posebno pozornost. To je potrebno, ker nepravočasno ali netočno obveščanje povzroči v kolektivu nezadovoljstvo, če že ne kaj hujšega. Temu pa največkrat sledi kot posledica padec produktivnosti. V 34. členu zvezne ustave je obveščanje občanov, predvsem proizvajalcev, dobilo svoje mesto. Na podlagi tega člena je v večini statutov delovnih organizacij vneseno tudi poglavje ali člen o informiranosti. Tam, kjer so v statutih vnesli le načelen člen, da morajo biti člani delovnega kolektiva obveščeni o vseh dogajanjih delovne organizacije, niso storili mnogo, saj se tako skopo določilo prav rado prezre. V tistih statutih, v katerih so tudi gradivo obdelali bolj obširno in zapisali, o čem in kako morajo biti seznanjeni člani delovne skupnosti, bo obveščanje tudi doseglo svoj namen.

Politika informiranja je del kadrovske in poslovne politike podjetja, zato so ji dolžni samoupravni organi in vodstva podjetij posvetiti vso pozornost, pri čemer morajo omogočiti članom delovne skupnosti, da postavljajo vprašanja, izražajo mnenja in zahtevajo pojasnila. Vse informacije in odgovori na vprašanja morajo biti dani v obliki, ki je razumljiva vsakemu članu delovne skupnosti.

Premalo je tudi to, če je nekeje v statutih zapisano, da se člani seznanjajo o problemih na zborih delovnih ljudi, z razglasnimi postajami, z oglasnimi deskami ter z informativnimi bilteni. Teh sredstev se je treba posluževati, če hočemo, da bodo proizvajalci obveščeni o vseh dogajanjih v kolektivu. In prav to je pogosto težko doseči. Obveščanja z razglasnimi postajami in deskami, ki sodi med najpogostejše oblike, se kar v zadostni meri poslužujemo, mnogo manj pa je neposrednih stikov s proizvajalci.

Zakaj je temu tako? Lažje je napisati neko obvestilo in ga prebrati ali izobesiti. Pri takem načinu ni možnosti, da bi piscu kdo odgovarjal, niti ni možnosti, da bi mi kdo postavljaj vprašanja, na katera ne bi mogli takoj odgovoriti, ali pa bi hotel kdo izvedeti več kot smo se mu namenili povedati. Težje pa je dobro pripraviti razgovor s proizvajalci, saj zahteva tudi angažiranost po delovnem času in boljšo pripravo gradiva, izbrati je treba temo, ki zanima proizvajalca in jo tudi obrazložiti tako, da razgovor uspe.

V večjih delovnih organizacijah, kjer morajo biti ti razgovori v manjših skupinah, ni pogosto za to dovolj usposobljenih ljudi ali dovolj takšnih, ki bi želeli tudi po delu opravljati to nalogo. V tovarni »Mura«, kjer delam, so vnesli v statut določilo, da mora biti gradivo za sejo organov samoupravljanja skrbno pripravljeno in da ga morajo dobiti člani teh organov najmanj tri dni prej pred sejo. Določili smo tudi službo, ki mora pripraviti gradivo. Čeprav težko, smo vendar uspeli, da se to načelo statuta uresničuje tudi v praksi. Z uresničitvijo tega načela je dana možnost izvoljenim članom organov upravljanja, da razpravljajo o problematiki, ki bo na dnevnem redu sej s svojimi volivci. Stara je že praksa, da izvoljeni člani organov samoupravljanja obvezno obveščajo volivce o razpravi in sklepih, ki so bili sprejeti na sejah. To prenašanje pa je seveda tudi odvisno od kvalitete članov v organih upravljanja. Izdajamo tudi informativni bilten; njegovo rojstvo pa je vedno kritično, saj nimamo še v celoti urejene informativne službe. Ob koncu bi poudarila še to, da imamo za to pomembno dejavnost v podjetju zagotovljena materialna sredstva, vendar se čestokrat zatakne pri pomanjkanju za takšno delo usposobljenih kadrov.

Če hočemo, da bo služba obveščanja v delovnih organizacijah učinkovita in ne bo le registrator dogajanj, marveč tudi pobudnik pri reševanju problemov, bomo morali poskrbeti, da se bodo za takšno delo vsaj v večjih delovnih organizacijah ljudje ustrezno usposobili in, da jih bomo opremljali tudi s sodobno mehanizacijo tako, da ne bosta pisalni stroj in razglasna deska edino orodje v rokah ljudi, ki v kolektivih usmerjajo splošno razpoloženje.

Predsednik Janez Hočevvar: Besedo ima Stane Budna, poslanec iz občine Sevnica.

Stane Budna: Tovarišice in tovariši poslanci! V svoji razpravi se želim dotakniti nekaterih problemov s področja obveščanja v delovnih organizacijah, s posebnim ozirom na informiranje kolektivov v delovnih organizacijah na območju občine Sevnica.

Iz poročila odbora je razvidno, da je informiranost proizvajalcev precej zapostavljena. Ta ugotovitev velja tudi za obveščenost proizvajalcev v delovnih organizacijah v naši občini, kar pa nas ne preseneča, če upoštevamo, da navaja 80 % statuten delovnih organizacij v naši občini oglasno desko, kljub njeni zastarelosti in dvomljivi vrednosti, kot eno glavnih sredstev obveščanja. V vseh statutih sicer zasledimo načelna določila o pravici informiranja, toda le 24 % jih vsebuje tudi konkretna določila, kdo je dolžan informirati kolektiv, samo v 3 % statuten pa je navedeno, kdo zagotavlja materialna sredstva za informiranje.

Formalno tako vsi statuti zagotavljajo neposrednemu proizvajalcu pravico, da je informiran o vseh pomembnejših dogajanjih v svoji delovni organizaciji, v praksi pa se to vedno ne izvaja. Informiranje v nekaterih gospodarskih organizacijah je tako zanemarljivo, da so proizvajalci največkrat primorani sami zahtevati določene informacije, zlasti v zvezi z načinom formiranja in delitve osebnega dohodka. Še bolj vznemirljivo pa je dejstvo, da so primeri, ko dobi proizvajalec hkrati z železnimi informacijami tudi odpoved delovnega razmerja.

Dovolite mi, da za ilustracijo navedem konkreten primer iz naše občine. V gospodarski organizaciji, ki dosega dobre ekonomske rezultate, so do nedavnega močno skrčevali osebne dohodke na račun investicij, saj je bilo razmerje delitve čistega dohodka na osebne dohodke in sklade 60 : 40. Seveda so bili osebni dohodki temu primerno nizki. Zaradi slabega in malomarnega informiranja kolektiva je prišlo do nesporazuma v zvezi z delitvijo osebnih dohodkov. Ko je ena izmed neposrednih proizvajalk zahtevala pojasnilo v svojem imenu ter v imenu drugih proizvajalk, so sicer nesporazum hitro pojasnili, vendar je ta proizvajalka dobila hkrati s pojasnilom tudi disciplinsko odpoved delovnega razmerja. Ker je občinska disciplinska komisija to odločbo razveljavila, je podjetje moralo sprejeti delavko nazaj na delo, vendar jo je kaznovalo z denarno kaznijo in premestilo na slabše delovno mesto. Torej je bila delavka, ki je upravičeno zahtevala določena pojasnila oziroma informacije, kar trikratno kaznovana: z disciplinsko odpovedjo delovnega razmerja, ki je bila preklicana samo na intervencijo občinskih organov, z denarno kaznijo in s premestitvijo na slabše delovno mesto. Pri tem pa je zanimivo, da so v tej delovni organizaciji neposredno po tem dogodku povečali osebne dohodke za 30 %, kar pomeni, da je zahtevano pojasnilo bilo upravičeno. O zvišanju osebnih dohodkov je razpravljal tudi upravni odbor podjetja, vendar šele tri dni po izvršenem izplačilu.

To je seveda osamljen primer, ki ga ne mislim posploševati, prepričan pa sem, da se še marsikje dogajajo podobne ali še večje nepravilnosti, žal pa se o njih vse premalo razpravlja, še manj pa se v takih primerih ustrezno in učinkovito ukrepa.

Vsekakor bo treba informiranju v delovnih organizacijah posvetiti mnogo več pozornosti, izboljšati stare in iskati nove možnosti informiranja ter hkrati s tem krepiti delavsko in družbeno samoupravljanje.

Predsednik Janez Hočevar: Besedo ima poslanec Mirko Čepič.

Mirko Čepič: Tovarišice in tovariši poslanci! Zdi se mi, da je treba na osnovi številnih razprav o tovarniških glašilih odgovoriti predvsem na vprašanje, kaj storiti v bodoče. V vseh teh razpravah je bilo izrečenih mnogo kritičnih pripomb glede kakovosti tovarniških glasil. Menim pa, da te kritične

pripombe ne bi smele zavreti nadaljnjega naraščanja njihovega števila, temveč bi morale spodbudno vplivati na kvalitetno izboljšanje tovarniških glasil. Mnenja sem, da bi morali v tej zvezi predvsem opozoriti na nekatere potrebne spremembe. Tovarniška glasila naj postanejo resnična glasila delovnega kolektiva. V ta namen naj bi uredniške posle pri teh časopisih prevzel delavski svet ali vodstvo sindikalne podružnice kolektiva, kajti ob sedanjem stanju se pogostoma dogaja, da so ti časopisi predvsem glasila uprave, ki večkrat ovira kritične pripombe na svoje delo. To akcijo naj bi podprla in ji nudila vso pomoč tudi Republiški sekretariat za informacije in sekcija za tovarniški tisk pri društvu novinarjev. Pri tem pa ostane odprto vprašanje, kaj storiti s tistimi glasili, ki imajo predvsem reprezentančen oziroma reklamen značaj, kajti številna glasila so namenjena bolj za komercialne namene kot pa za informiranje svojih delavcev v tovarni.

Naslednji problem v zvezi s tovarniškim tiskom zadeva tehnične možnosti tiskanja teh glasil. Ena izmed objektivnih okoliščin, da ti časopisi celo v 90 % ne ustrezajo, oziroma ne morejo pravočasno informirati proizvajalca in občana, je prav v omejenih tiskarniških zmogljivostih. Če se rokopisi oddajo prvega v mesecu, je časopis dotiskan v najboljšem primeru dvajsetega, običajno pa šele osemindvajsetega v mesecu. Če se torej v teh štirih tednih zgodi kakršen koli važen dogodek, ki bi moral spodbuditi delovni kolektiv k akciji, je prav zaradi teh tehničnih ovir to nemogoče storiti ter tako zaradi dolgotrajnega tiskanja postajajo ti časopisi neaktualni. Če še podrobneje analiziramo ta glasila, lahko ugotovimo, da so na tekočem samo tisti listi, ki so tiskani rotacijsko ter izhajajo tedensko oziroma štirinajstdnevno, vsi drugi časopisi, ki izhajajo mesečno, oziroma periodično, pa so neaktualni, ker jih tiskarne preprosto ne zmorejo pravočasno natiskati. Prav zaradi te pomanjkljivosti, ki je izrazito objektivne narave, naj bi kolektivi v večji meri izkoristili dnevni tiska za obveščanje svojih članov o dogodkih v svoji delovni organizaciji.

V zvezi z obveščanje preko dnevnega tiska pa se seveda zastavlja tudi vprašanje ravni splošne izobrazbe naših ljudi. Iz poročila, ki smo ga prejeli pred sejo, je razvidno, da v Sloveniji 64 % ljudi, starih nad 42 let, ne bere časopisov; značilen je tudi nadaljnji postopek, da je pri nas 53 % ljudi, ki imajo manj kot 4 razrede osnovne šole in so informirani na klasičen način, se pravi, v pogovoru, na sestanku in podobno. Če teh 53 % spremenimo v absolutno število, pridemo do poraznega podatka, da je teh ljudi okoli 400 tisoč. Pri tem bi omenil tudi to, da je v Sloveniji problem splošne izobrazbe dokaj akuten, kajti po statističnih podatkih imamo 60 % prebivalcev takih, ki imajo manj kot 4 razrede osnovne šole oziroma v absolutnem številu približno 850 tisoč ljudi. Če se torej v obveščanju javnosti in pri prizadevanju, da javnost tudi angažiramo k akciji, srečujemo z množično slabo oziroma pomanjkljivo izobrazbo, se lahko upravičeno vprašamo ali imamo ob tem tudi objektivne možnosti za uspešno informiranje. Prepričan sem namreč, da je ljudi z zelo majhno šolsko izobrazbo zelo težko preko informacij v dnevnem tisku aktivno vključiti v proces informiranja.

Taka dejstva hkrati terjajo močnejše delo izobraževalnih centrov. V tej zvezi bi navedel primer Mariborske tekstilne tovarne, ki je na osnovi analize šolske izobrazbe svojih delavcev odkrila sicer samo 45 nepismenih, razen tega pa še nekaj sto ljudi, katerih splošna izobrazba je bila pomanjkljiva ter je za vse te delavce organizirala dopolnilne tečaje. Na teh tečajih naj bi vsi od nepismenih do tistih, ki nimajo dokončanih 8 razredov osnovne šole — prišli

do primerne izobrazbe, kajti tovarna sodi, da je uspešnejši razvoj samoupravljajna zelo močno odvisen tudi od ravni izobrazbe delavcev.

Ob tem pa se javlja potreba čim splošnejše podpore dnevne tisku. Naklada naših dnevnikov dosega 150 do 180 tisoč izvodov na dan, kar pomeni en izvod na približno 10 prebivalcev. Če upoštevamo, da vsak izvod časopisa prebere več ljudi, lahko sklepamo, da prebere dnevni tisk največ 400 tisoč ljudi. Zaradi tega ne moremo pričakovati da bodo ljudje preko dnevnega tiska dovolj družbeno angažirani. Menim, da je takšen razvoj dnevnega tiska ob splošnem razvoju našega demokratičnega sistema nezadosten. Zato je potrebna večja podpora dnevne tisku, predvsem od strani družbeno-političnih organizacij. Moram omeniti, da te organizacije ne kažejo vedno dovolj razumevanja za potrebe tiska. V številnih kritikah na račun tiska navajajo, da tisk objavlja na prvi strani reklame, razne sestavke in poročila s konferenc pa na zadnji strani. Pri tem pa se zelo redko vprašajo, ali ima tisk dovolj sredstev in ali ni reklama pravzaprav sredstvo za to, da delovni kolektiv pri dnevnem tisku sploh lahko živi. Zato sem mnenja, da bomo v obveščanju našega občana in proizvajalca dosegli pomemben napredek le pod pogojem, da bomo, razen tovarniškega, dali vso podporo tudi dnevne tisku. Hvala lepa.

Predsednik Janez Hočevar: Naslednji govornik je tovariš Franc Vreg, profesor na Visoki šoli za politične vede v Ljubljani.

France Vreg: Tovarišice in tovariši poslanci! Želel bi se dotakniti samo nekega parcialnega problema, in sicer problema enosmernosti toka informiranja. V današnji razpravi je bil glavni poudarek na informiranju občanov, se pravi, seznanjanju občanov z družbeno problematiko. Mnenja sem, da je to samo del procesa komuniciranja občanov in da ne smemo zanemariti drugega dela procesa, ki se mi zdi celo pomembnejši. To je recipročni ali vzvratni proces, ki vsebuje tista mnenja in predloge, ki jih v procesu komuniciranja dajejo občani. Zdi se mi, da smo hipostazirali tok informiranja in mislimo, da bomo samo s tem, če do skrajnosti izpopolnimo tok informiranja, že rešili vse probleme. Mnenja sem, da je to politično naivno in da moramo gledati politične procese v celoti.

Vsi se sprašujemo, zakaj je stopnja informiranosti samoupravljalcev nizka? Sprašujemo se, zakaj slaba udeležba na zborih volivcev? Predvsem pa se moramo vprašati, ali ljudje sploh slišijo to, kar povemo? Ali ljudje lahko uporabijo te informacije? Ali imamo prekinitve dela res samo zaradi slabe informiranosti oziroma neinformiranosti? Vse to so vprašanja, ki najbrž zanimajo nas vse in na katera vsi iščemo odgovor.

Vsekakor nam že ta dejstva kažejo, da je informiranje samo del procesa komuniciranja in pomeni le seznanjanje občanov s problematiko. Celoten proces komuniciranja pa mora postaviti komunikatorja, se pravi tistega, ki informira in občana, ki je informiran, v enakopraven položaj. Oba sta enakovredna subjekta in oba med seboj v aktivnem dialogu izmenjujeta mnenja ter izkušnje o socialistični izgradnji. Informiranje pomeni dejansko osveščanje občana za politično odločanje, pri čemer je poudarek na možnostih opredelitve, na različnih alternativah, ki jih z informiranjem nudimo občanu, da se lahko zavestno odloči o neki družbeni akciji! Zato informiranje ni samo sebi namen, temveč je le del političnega procesa odločanja v neki konkretni družbeni akciji. Nekateri govorniki so v današnji razpravi ugotavljali žalostno dejstvo, da si predstav-

ljamo, da smo z informiranjem že opravili akt upravljanja in samoupravljanja. Tako mnenje pa je napačno, ker je akt samoupravljanja veliko bogatejši in je informiranost le del tega procesa. Skratka, ne moremo postaviti enačbe: samoupravljanje je informiranost.

Prav zato bi rad nekoliko več spregovoril o tem vzvratnem, reverzibilnem toku komuniciranja, ki je nekoliko zapostavljen. Tu imam v mislih tok predlogov, tok alternativnih odločitev itd., ki jih moramo omogočiti samoupravljalcem. Zahodni sociologi imenujejo ta reverzibilni tok »feedback« ter menijo, da je to reverzibilen tok od cilja nazaj k viru, pri čemer se prvotni tok informiranja še okrepi. Tak pojav imamo pri množičnih komunikacijskih sredstvih. Tisk, radio in druga sredstva komuniciranja dobivajo množico raznih pisem občanov; del teh pisem je objavljen, drugi del pa redno služi za informacijo novinarjev. To je eden takih reverzibilnih tokov, ki prihaja od občanov.

Zato mora biti vsak komunikator zelo pozoren do vzvratnega toka in mora stalno oblikovati komuniciranje v skladu s tem, kar je opazil in slišal od svoje publike, isto pa velja tudi za vsakega govornika. Med take analize vzvratnega toka lahko štejemo tudi raziskave bralcev, poslušalcev in gledalcev, s katerimi sta se v Sloveniji začela ukvarjati inštitut za sociologijo in fiziologijo pri univerzi v Ljubljani in katedra za novinarstvo na Visoki politični šoli v Ljubljani. Čeprav so te raziskave trenutno šele v začetni fazi, moramo vendar ugotoviti, da so zelo potrebne. Ugotovitve teh anket so namreč eno izmed redkih nadomestil za proučevanje reakcij komuniciranja. Sem spadajo tudi razne raziskave o učinkih oglasov, raziskave tržišča in podobne analize potrošnikov. V isto kategorijo proučevanja reakcij spadajo tudi analize »odzivov, reakcij na govore državnikov, na govore poslancev, na razne akte, ki jih sprejemajo skupščine itd.

Pri navedenih primerih gre torej za proučevanje javnega mnenja. To plat raziskav smo pri nas do sedaj več ali manj zanemarjali, oziroma ni bila na znanstveni ravni. Zlasti raziskave malih skupin poudarjajo pomembnost vzvratnega toka. Voditelj, ki začenja neko akcijo, mora tudi pričakovati, da bo prejel vzvratni tok, »feedback« reakcije, tako pozitivne kot negativne, ki bodo skušale uravnovesiti začeto akcijo. Zato so raziskave javnega mnenja v tem smislu izredno pomembne za politična vodstva.

Psihologi na primer poudarjajo, da je komunikacija uspešna samo tedaj, kadar občinstvo na nek način reagira in ko ta reakcija vpliva na naslednjo komunikacijo. Podobno ugotavljajo tudi filozofi ob semantičnem proučevanju operativnega pomena nekega znaka. Dovolite, da v tej zvezi citiram Mihajla Markoviča, ki pravi: »Družbena operacija je recipročna, če imajo posamezni njeni deli, ki jih izvajajo posamezniki, vlogo stimulusa za delavnost drugih posameznikov dane družbene skupnosti. Če tega ni, tedaj je operacija nereciprocna.«

Podobno misel je izrekel poljski sociolog Adam Schaff, ki pravi, da komuniciranje ne more biti samo komuniciranje razumov zaradi sporazumevanja samega, temveč je komuniciranje vedno pogoj v nekem delovnem procesu, procesu proizvodnje materialnih in duhovnih dobrin. Skratka, vedno je proces komuniciranja eden izmed pogojev procesa dela.

Če iz vsega tega naredimo ustrezne zaključke, lahko ugotovimo, da je enosmerni tok informiranja dejansko enostranski tok. Komunikator se namreč vedno pojavlja kot del nekega komunikacijskega razmerja, ki vrši določene družbene funkcije in zato navadno komunicira v skladu z družbeno funkcijo in aktivnostmi, ki jo vrše posamezniki in skupine.

Že teh nekaj osvetlitev procesa komuniciranja nas opozarja, da ga ne moremo jemati kot enosmerni tok. Komunikatorja in recipienta moramo gledati v medsebojni odvisnosti. Teorija vzratnega toka, »feedback« reakcij temelji, kot smo videli, v bistvu na ugotovitvah, da je povratni proces učinkovanja pomožno sredstvo pri okrepitvi glavnega toka komuniciranja.

Komunikator mora stimulirati reakcijo in aktivnost recipienta, če hoče doseči, da bo proces komuniciranja recipročen. Povratni proces izhaja od recipienta, od občana, ki ustrezno reagira v smislu zahodnih teorij; ne izhaja torej od enakopravnega partnerja. Po naših teorijah bi se moral občan in recipient v sistemu samoupravljanja spremeniti v subjekt, v aktivnega komunikatorja, ki pošilja nazaj svoja mnenja ter svoje pripombe in ki soodloča v procesu političnega soodločanja.

Mnoge študije nas opozarjajo, da je način participacije v komunikacijskem procesu pomemben činitelj za učinkovitost in prepričljivost komunikacije. Znano je dejstvo, da so razprave mnogo bolj učinkovite, kadar so poslušalci aktivni razpravljalci, ne pa le pasivni recipienti. Če uporabimo to pravilo za naše zборе volivcev, lahko ugotovimo, da smo volivce v mnogih primerih postavili v položaj objekta, v položaj pasivnega recipienta.

Teoretične ugotovitve nadalje kažejo, da je grupna razprava o nekem problemu bolj učinkovita kot enosmerno predavanje. Znano je, da je v primeru, če se politični delavec postavi v položaj predavatelja, ki ima pred seboj pasivne recipiente, stik s poslušalci lahko zelo majhen, prav tako nezaten pa tudi proces komuniciranja ter učinkovanja. Iz dolgoletne politične prakse vemo, da je bila obravnava nekega problema na terenu učinkovita le tedaj, kadar je na tisoče naših političnih delavcev in aktivistov obravnavalo probleme z volivci ali pa še prej z aktivisti na terenu, ter se je potem na podlagi take obravnave izoblikoval politični zaključek. V tak proces razpravljanja in prepričevanja je bilo vključenih na tisoče državljanov, ki so kot aktivni udeleženci komunikacijskega procesa nato naprej sporočali svoja mnenja in bili pri tem aktivni prenašalci stališč, hkrati pa so spet izzvali nove razprave v lokalnih razmerah. Skratka, šlo je za določen dinamičen proces razprave ter polemike, v katerem so občani oziroma aktivisti sprejeli ta stališča kot svoja lastna.

Tudi eksperimentalno-laboratorijsko so te zaključke potrdili in ugotovili, da na posameznike, ki morajo glasno prenašati komunikacijo drugim, komunikacija bolj vpliva, kot pa na tiste, ki jo le pasivno sprejemajo. Ko so raziskovali produktivnost dela v tovarni, so ugotovili, da je le-ta višji tam, kjer so sprejembe pri delu in normah obravnavali v grupah, predvsem pa v majhnih skupinah po ekonomskih enotah. Naši zbori volivcev so v veliki meri neučinkoviti takrat, kadar so državljani le objekt informiranja, le pasivni recipienti, namesto da bi kot aktivni udeleženci izmenjavali mnenja in dajali predloge.

Zato je ideja recipročnega toka, ki izhaja iz zahodne sociologije, čeprav je tudi za nas koristna, vendarle odraz enosmernega političnega in drugega komuniciranja, to je ideja administrativnega vodstva države, komunalne skupnosti, politične organizacije in gospodarske organizacije.

Gre namreč za to, da v zahodni sociologiji ta reverzibilni tok še vedno smatrajo samo za pripomoček pri ojačitvi glavnega toka komuniciranja, se pravi, toka informiranja. Tudi naša shema vertikalnega, bodisi političnega, bodisi upravno administrativnega, komuniciranja od zgoraj navzdol in od spodaj navzgor, je nekoliko zastarela in nezdružljiva z našimi principi družbenega samoupravljanja, kjer dezalienirani človek, kot upravljalec in enakopraven član

družbe, komunicira z enakopravnimi člani družbe v delovnem procesu ustvarjanja materialnih in duhovnih dobrin.

Menim, da moramo v pogojih socialistične družbene stvarnosti postaviti ta odnos drugače, namreč tako, da se v tem odnosu pojavljata oba, komunikator in recipient, informator in občan, kot enakovredna partnerja. Ta dva sta med seboj v odnosu dveh subjektov, ki se v procesu komuniciranja sporazumevata, sprejemata odločitve in upravljata.

Če bomo, ne samo teoretično, temveč tudi v politični praksi, tako kompleksno pojmovali proces komuniciranja, namreč kot del političnega odločanja, kot del političnega procesa, in če bomo postavljali pred občane plane in predloge v smislu alternativnih možnosti ter s tem dajali občanom možnost političnega opredeljevanja, bomo želi večje uspehe pri svojem političnem delu.

Še več, zdi se mi, da je uveljavljanje teh načel obojesmernega komuniciranja eden izmed pogojev nadaljnjega razvijanja socialistične demokracije in nadaljnjega razvijanja sistema samoupravljanja.

Predsednik Janez Hočevar: Naslednji govornik je Viktor Švab.

Viktor Švab: Tovarišice in tovariši poslanci! V svoji razpravi bi želel obravnavati nekaj problemov tovarniških glasil iz gorenjskega kota.

Tovarniški tisk je postal danes že nujnost in opravlja svoje poslanstvo tako med proizvajalci kot tudi med občani. Pri obveščanju delovnega kolektiva železarne Jesenice ima pomembno vlogo tovarniško glasilo »Železar«, ki izhaja tedensko in seznanja člane delovne skupnosti z delom organov samoupravljanja, z doseženimi rezultati o poslovanju, z uspehi posameznih delovnih enot, z delom družbeno-političnih in družbenih organizacij v železarni; nadalje pojasnjuje posamezne sklepe organov samoupravljanja in uprave ter končno obravnava tudi težave, posamezne slabosti, napake in neuspehe v delu. Razen tega seznanja člane kolektiva tudi z dejavnostjo na področju kulture, prosvete, telesne kulture in z ostalimi dejavnostmi članov delovne skupnosti. Časopis posreduje razprave o važnejših vprašanjih in problemih v železarni, mimo tega pa obvešča delovne skupnosti tudi o dogajanjih izven železarne, zlasti z območja komune.

Jeseniški »Železar« izhaja v nakladi 8 000 izvodov povprečno na osmih do dvanajstih straneh in lahko trdimo, da je tudi mnogo bolj čitan kot pokrajinski list. Najbolj razveseljivo pa je, da je list postal tako glasilo železarne kot tudi občine Jesenice. Probleme občine je že do sedaj objavljala, v bodoče pa jim bo posvetil še večjo pozornost.

Težko je podati oceno nekega glasila, vendar sem mnenja, da je ta list tak, kakršnega si želi proizvajalec oziroma občan; je samostojen in ni pod vplivom raznih činiteljev v podjetju. Lahko rečem, da se ljudje sklicujejo nanj in da je tudi posredovalec med posameznimi obrati ter je tako že uspešno pomagal pri reševanju nastalih problemov. Zato naj se list še nadalje izpopolnjuje in razvija ob boljšem sodelovanju in podpori samoupravnih in družbeno-političnih organizacij. List ima tudi zunanje sodelavce, menim pa, da so njihovi prispevki previsoko obdavčeni in da so za glasilo precejšnje finančno breme. Naj navedem še, da sta približno dve tretjini prostora v glasilu namenjeni gospodarjenju, samoupravljanju ter delu družbeno-političnih organizacij v podjetju, ena tretjina lista pa je namenjena občini, športnemu koticu in ostalemu, kar pač bralce zanima. Na splošno pa je treba ugotoviti, da so tovarniška glasila do sedaj v glavnem opravljala vlogo informatorja, le v manjši meri pa so bila tribuna

proizvajalcev oziroma občanov in oblikovalec njihovih mnenj. Prav tako drži ugotovitev, da so glasila prepuščena uredniškim odborom in njihovi iznajdljivosti. Preprostega delavca je dokaj težko pripraviti k dopisovanju, zato se le iz razgovora z njim lahko izve mnogo več o tem, kakšno je njegovo mnenje o listu ter kakšne želje ima glede njegove vsebine. Kljub zagotovitvi uredniških odborov, da imajo zadostno število dopisnikov, pa moramo priznati, da je za članke še vedno treba dregati.

Nadalje moram poudariti, da bo treba tovarniškemu tisku določiti njegov status, urednikom pa najti mesto v društvu novinarjev, ki je do sedaj bore malo storilo za napredek naših tovarniških glasil. Podjetja sama, predvsem pa organi delavskega samoupravljanja, bodo morali dati uredništvu ustrežnejše mesto in ga izločiti iz kadrovsko-družbenega sektorja. Skratka, če hočemo doseči, da bo list res kritičen in nepristranski, ne smejo biti osebe, ki delajo pri glasilu, vezane na uprave podjetij. Naj citiram, kaj piše o tem eno od tovarniških glasil: »Za glasilo delovnega kolektiva pravim, da mora biti tribuna za izmenjavo mnenj, stališč in pripomb neposrednih proizvajalcev in upravljalcev. To se lepo sliši. Ko pa se poskuša tej zahtevi ugoditi, naletijo tisti, ki so kakorkoli odgovorni za obveščanje, na ovire. Za vsakim problemskim napisom v časopisu se odpre širšemu krogu bralcev eden ali več problemov. Za temi problemi stojijo določeni posamezniki ali skupine ljudi, ki jih objavljeno gradivo tako ali drugače prizadene in je zato razumljivo, da reagirajo. Reagirajo pa običajno na napačen način. Že najdejo način ali možnost, da zlijejo srd na pisca problemskega napisa.

Je mar potem čudno, če iz dneva v dan od članov kolektiva, ko jih pridobivamo za sodelovanje v časopisu, dobivamo odgovore, češ da imajo predloge in tudi napisati bi jih bilo dobro, toda saj veste, da potem zamerijo in, ko je najmanj treba, še malo posvetijo!«

Posebno poglavje pa so članki, glede katerih uredniški odbori menijo, da niso za objavo v tisku. Ne vem, če je pravilno, da se o tem odloča z enostavnim glasovanjem članov uredniških odborov. Ali ne bi bilo bolje, da bi pri tem imeli svojo besedo še delavski sveti, saj so ustanovitelji glasil. Nerešeno ostaja tudi sodelovanje urednikov na sestankih strokovnih svetov in kolegijev, zato tudi kritičnih člankov o njihovem delu v časopisu ni ali pa so sila skopi.

Predsednik Janez Hočev ar: Naslednji govornik je tovariš Mišo Jezernik, sodelavec Inštituta za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani.

Mišo Jezernik: Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši poslanci! Po vsem tem, kar je bilo že danes tukaj povedanega in kar je bilo navedeno v gradivu, bi bilo težko dodati še kaj bistveno novega, ne da bi zašel v čisto profesionalno problematiko sredstev množičnega obveščanja in raziskovanja javnega mnenja. Vendar pa sodim, da lahko v imenu vseh delavcev, ki se ukvarjajo z raziskovanjem tega področja, izrazim svoje zadovoljstvo, da se je ta visoki forum začel resno ukvarjati s tem vprašanjem oziroma da terja odgovore na vprašanja, ki jih vsakodnevno življenje prinaša. Zato menim, da se ta problematika ni slučajno načela ravno zdaj, temveč njena obravnava odraža samo potrebe prakse. Ob tem pa bi hotel poudariti, da se vprašanje javnega mnenja kot ga mi razumemo razločuje od določenih koncepcij na zahodu, da je tesno povezano s problematiko množičnih komunikacijskih sredstev in da zato pri obravnavanju ne moremo ločiti eno od drugega.

V svojem prispevku k razpravi se bom omejil na le izraženo potrebo po znanstveno-raziskovalnem delu oziroma na vprašanje, kako to potrebo zadovoljiti oziroma kaj je treba storiti, da bo stanje na tem področju tako, kot ga zahtevata čas ter stopnja našega razvoja. In končno, osvetliti nameravam stališče Inštituta za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani, katerega strokovni sodelavec sem. S tega vidika bo moj prispevek morebiti rahlo pristranski.

Raziskave na področju sredstev množičnega obveščanja pri nas sicer niso več nikakršna novost, toda glede na vlogo, ki jo ta sredstva imajo v javnem življenju, opravljene raziskave še zdaleč ne zadostujejo, da bi lahko razjasnile vprašanja, ki zanimajo vodstva redakcij, družbeno-politične organizacije, organe delavskega in družbenega samoupravljanja ter ne nazadnje delavce, ki se s tem ukvarjajo — sociologe, psihologe, politologe in podobne. Čeprav živimo v času, ko se dosti raziskuje in veliko raziskav na tem področju ne zasluži ravno znanstvenega naslova, vendarle menimo, da predstavljajo te raziskave le določen napredek. Saj na svoj način zavračajo ustaljeno prakso, po kateri smo na podlagi nepreverjenih predpostavk izvajali zaključke, ki bi morali sicer slediti ustreznim znanstvenim analizam.

Z maloštevilnimi empiričnimi raziskavami množičnih komunikacijskih sredstev smo doslej ugotovili razširjenost posameznih sredstev obveščanja in strukturo potrošnikov teh sredstev. Vendar smo samo pri radiu poskušali skupno z vodstvom RTV doseči, da bi poslušalci na osnovi podatkov, ki smo jih dobili pri raziskavah, lahko vplivali na program, medtem ko na področju časopisja in zlasti na področju televizije nismo napravili veliko. Ker doslej skraj ni bilo raziskav, ki bi se omejile le na proučevanje sredstev množičnega obveščanja, smo bili zaradi pomanjkanja finančnih sredstev prisiljeni raziskovanje problemov množičnih komunikacij vključevati v druge raziskovalne načrte. Množična komunikacijska sredstva smo obravnavali predvsem kot obliko preživljanja prostega časa, ne pa kot problem, ki bi sam po sebi zaslužil posebno in natančno obravnavo. Popolnoma razumljivo je, da s takim namenom zbrani podatki ne zadoščajo za uspešno vodenje politike množičnega obveščanja po radiu, časopisih in televiziji, oziroma da ne zadoščajo za odgovore na vsa vprašanja, ki jih prinaša vsakodnevno življenje v proizvodnih in drugih organizacijah.

Ker je vsestranska obveščenost občanov pogoj za njihovo aktivno udeležbo v družbenem upravljanju, smo doslej že mnogo investirali v sredstva množičnega obveščanja, ne da bi se natančneje spoznali z njihovim učinkom.

Brez dvoma je eden od indikatorjev učinkovitosti in moči komunikacijskih sredstev njihova razširjenost. Po podatkih Združenih narodov za leta 1958., 1959 in 1962 je Jugoslavija po razširjenosti sredstev množičnega obveščanja na predzadnjem mestu v Evropi. Manj dnevnikov in manj radijskih sprejemnikov ima samo Albanija. V Sloveniji je stanje nekoliko boljše, saj je Slovenija po številu radijskih sprejemnikov pred Italijo, po številu dnevnikov na 1000 prebivalcev pa tik za njo.

Dosledno izveden sistem družbenega upravljanja zahteva, da ustrezno razširimo mrežo množičnih komunikacijskih sredstev, kajti le tako bo mogoče doseči, da bodo pomembne vesti prišle hkrati do večjega števila ljudi, da bo obveščanje bolj učinkovito. Prav tako pa je treba spoznati potrošnike množičnih komunikacijskih sredstev, to se pravi tisti objektivni avditorij, s katerim se komunikatorji srečujejo, kot je omenil predgovornik pred mano. Raziskava, ki jo je izvedel Zavod SR Slovenije za produktivnost dela, ko je testiral znanje in infor-

miranost neposrednih proizvajalcev, je ugotovila med drugim, da razlike v boljši ali slabši obveščenosti med moškimi in ženskimi proizvajalci izginejo, kakor hitro uvedemo neko kontrolno variabla — izobrazbo. Z drugimi besedami: pokazalo se je, da je izobrazba skoraj edini činitelj, ki vpliva na stopnjo informiranosti in znanja. Na podlagi te ugotovitve pridemo do zaključka, da je samo določen sloj ljudi v podjetjih dobro informiran, sloj, ki ima za to tudi vse objektivne pogoje.

Odgovor na vprašanje, kako časopis, radio in televizijo približati občanom, pa lahko dajo samo sociološke raziskave potrošnikov posameznih množičnih komunikacijskih sredstev, in seveda tudi tistih, ki se teh sredstev še ne poslužujejo, so pa njihovi bodoči potencialni potrošniki. Dokler so te raziskave samo slučajne in enkratne, so tudi uspehi skoraj neopazni. Z enkratnim proučevanjem občinstva lahko ugotovljamo le njegove potrebe in interese, ter na tej osnovi množično komunikacijsko sredstvo prilagajamo potrošniku. Težje pa je s takimi raziskavami predvidevati obnašanje občinstva. Ne smemo se namreč zadovoljiti s tem, da se okusu in potrebam občinstva slepo prilagajamo, temveč ga moramo s pomočjo teh sredstev tudi vzgajati, tako da lahko dojema vedno težjo vsebino in si tudi oblikuje potrebo po novi, zahtevnejši in popolnejši vsebini.

Tako za spoznavanje interesov in potreb občinstva, kot za kontroliranje učinkovitosti sredstev množičnega obveščanja, je treba zagotoviti njihovo sistematično spremljanje, ki bo neodvisno od trenutnih finančnih možnosti neke raziskovalne institucije. Le na osnovi daljšega spremljanja učinkovitosti obveščanja bo možno proučevati premike v strukturi občinstva, v interesih, analizirati smeri razvoja in podobno. Ti podatki bodo imeli prognostično vrednost, saj bo možno vnaprej predvidevati, kakšen bo učinek posameznih radijskih ali televizijskih oddaj ali vesti v časopisu. Pri tem bo treba preiti od enostavnejših deskriptivnih raziskav k eksplanatornim raziskavam, ki se ukvarjajo z vzroki in posledicami, z vzročnostjo določenega pojava.

Kot je bilo že rečeno, je nemogoče proučevati učinke sredstev množičnega obveščanja brez proučevanja javnega mnenja, in ravno tako si ne moremo zamišljati raziskave javnega mnenja brez poznavanja vpliva sredstev množičnega obveščanja. Ta dva elementa sta po svoji naravi tesno povezana. Čeprav sredstva množičnega obveščanja ne oblikujejo neposredno javnega mnenja v celoti; le-to se običajno dokončno oblikuje šele v neformalnih grupah; pa posredujejo podatke in vesti, ob katerih se oblikuje javno mnenje. Še tesneje pa so množična komunikacijska sredstva povezana z javnim mnenjem takrat, kadar gre za komentarje posameznih vesti, oziroma kadar gre za širjenje takih vesti, ki se ujemajo z interesi populacije.

Pri tem bi omenil še poseben pojav, katerega smo doslej premalo upoštevali. Namreč, občan je izpostavljen vedno večjemu obsegu informacijskih impulzov in zato ni slučaj, da so preliminarne raziskave v tej zvezi ugotovile, da so na primer kljub nižji izobrazbi občani nekaterih manjših provincialnih občin bolj obveščeni kot pa občani v mestu, na primer v Ljubljani. Vzrok leži v možni količini informacij, ki so dosegljive deželanu oziroma v pomembno večji količini informacij, ki jim je izpostavljen meščan. Prvi še lahko absorbira vse možne informacije, medtem ko jih mora drugi selekcionirati. Prav nič pa ne vemo, kako funkcionira ta selekcijski aparat? Kakšno vlogo igrajo stališča, motivi in interesi?

Če ilustriram zgornji primer na človeku, ki je hkrati član organa samoupravljanja v nekem podjetju, član hišnega sveta in v komuni član organa

družbenega samoupravljanja. Skoraj nemogoče je, da bi bil enakovredno informiran v vseh aspektih njegovega družbenega dela. Zato je nedvomno treba v procesu informiranja še dodatno doognati, kaj so relevantne informacije, kaj so zadevne informacije, ki bi jih človek moral poznati in kaj so vzporedne informacije, s katerimi naj bi bil seznanjen, ni pa treba, da bi jih natanko poznal.

Ugotavljanje javnega mnenja z izdelanimi raziskovalnimi metodami omogoča vodilnim kadrom na določenem področju, da svoje ukrepe prilagajajo težnjam in zahtevam javnosti ali, da pravočasno ugotovijo, kakšen odmev bo izzval določen ukrep. Vse večji interes za ugotavljanje javnega mnenja v posameznih državah, ne glede na družbeno ureditev, lahko razumemo tudi kot potrebo, da se nesporezumi, spori in nasprotja, ki se pojavljajo, rešujejo tako med posamezniki kot tudi med skupinami na najbolj miren in predvsem na racionalen način.

V Sloveniji se z empiričnim ugotavljanjem javnega mnenja doslej nismo sistematično ukvarjali. Nekateri empirični pokazatelji o mnenju občana glede posameznih problemov so bili sicer zbrani in obdelani, vendar le v okviru široko zasnovanih raziskovalnih nalog. Ti rezultati so bili zaradi zahtevnih znanstvenih metod obdelani šele po daljšem času, medtem ko je osnovno vodilo pri ugotavljanju javnega mnenja, da se hkrati zbira le odgovore na manjše število vprašanj, da je obdelava rezultatov enostavna, ter da so rezultati znani najkasneje v roku 10—14 dni.

Ob tem pa se pojavi vprašanje opremljenosti inštitutov. Brez ustreznih aparatov je skoraj nemogoče podatke obdelati s takšno hitrostjo, kot jo zahteva sam problem. Zaradi tega se dogaja, da tudi pri večjih metodološko pravilno zasnovanih raziskavah dobimo rezultate šele čez eno ali dve leti. To se pravi takrat, ko problem ni več aktualen. Zaradi tega takšne raziskave služijo zgolj akademskim interesom raziskovalcev.

Pomanjkljivosti dosedanjih, bolj ali manj slučajnih, empiričnih socioloških raziskav javnega mnenja, kažejo, da je za uspešno delo na tem področju potrebna stalnost in sistematičnost. Poleg tega je potreben stalen, kontinuiran kontakt med raziskovalci in ljudmi, ki naj bi rezultate uporabljali. Še vedno se dogaja, da serije raziskav obležijo v predalih. Zaradi vrste objektivnih in subjektivnih razlogov javnost marsikdaj ni obveščena o rezultatih raziskav. O teh niso obveščeni niti ljudje, ki bi jih morali poznati oziroma bi jih morali uporabljati.

Skupina za metodologijo sociološkega raziskovanja na inštitutu za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani je doslej opravila dve raziskavi o sredstvih množičnega obveščanja in je metodologija dela že dokaj trdno postavljena. To pomeni, da so metodološka vprašanja rešena. Potrebe posameznih sredstev obveščanja in javnosti pa so presegle možnosti in pristojnosti, ki jih ima ta skupina. Zato je delo na tem področju mogoče nadaljevati samo v okviru samostojnih skupin in sicer skupine za sociologijo sredstev množičnega obveščanja in skupine za proučevanje javnega mnenja. Na inštitutu za sociologijo in filozofijo pri Univerzi v Ljubljani je ob pomoči Visoke šole za politične vede mogoče omenjeni skupini ustanoviti, in sicer skupino, ki bi se posebej ukvarjala z množičnimi komunikacijskimi sredstvi, ter skupino, ki bi se posebej ukvarjala z vprašanji javnega mnenja. Doslej teh skupin ni bilo. Inštitut za sociologijo in filozofijo obstaja šele pet let, manjka mu strokovnjakov, ki bi se specializirali za sociologijo in psihosociologijo sredstev množičnega ob-

veščanja ter javnega mnenja, po drugi strani pa ni bilo dovolj finančnih sredstev za raziskovanje omenjenih področij. Vendar pa je inštitut za sociologijo in filozofijo v zadnjem času število strokovnih sodelavcev toliko povečal, da bi v sodelovanju s skupino zunanjih sodelavcev obe skupini lahko pričeli z delom.

Program dela obeh skupin naj bi vseboval predvsem naslednje elemente: prvič, vsebino dela: skupina bi stalno, vsaki dve leti ali vsako leto in pol, ugotavljala razširjenost in učinke najpomembnejših sredstev množinega obveščanja, se pravi, radia, televizije in časopisov. Priložnostno pa bi skupina proučevala učinke posameznih oddaj, rubrik in člankov, zlasti s področja političnih informacij. Z eksperimentalnimi pristopi bi posameznim komunikacijskim sredstvom omogočali uvajati najprimernejše ukrepe v posameznih situacijah. Hkrati bi v vsebino dela spadale študije in raziskave informacij v industriji oziroma v gospodarskih organizacijah;

drugič, metode: standardne metode za proučevanje učinkov sredstev množinega obveščanja kot so na primer anketa, anketni intervju, dnevnik, opazovanja, analiza vsebine in druge, so že izdelane. Na področju metodologije bi te metode skupina samo še izpopolnjevala. Na novo pa se bo morala spoprijeti s posebno tehniko analize vsebine, ki jo poznamo več ali manj samoteoretično in se do danes še nihče ni z njo konkretno, metodološko korektno ukvarjal;

tretjič, vprašanje vzorčenja: na osnovi obeh že omenjenih raziskav množičnih komunikacijskih sredstev ima inštitut za sociologijo in filozofijo izdelane principe vzorčenja za tovrstne raziskave in lahko ugotovi, za koliko je zmanjšana reprezentativnost podatkov. Z zmanjševanjem vzorca se manjšajo finančni stroški ob zadovoljivi reprezentativni vrednosti podatkov.

Za kontrolo uspešnosti dela te skupine predlagamo ustanovitev posebnega organa, ki bi ga sestavljali poleg raziskovalcev tudi predstavniki radia, televizije in časopisov ter potrošnikov komunikacijskih sredstev, torej tudi predstavniki gospodarskih organizacij, ki bi sodelovali s to skupino. Z neposrednim sodelovanjem vseh interesentov bi skupina v svojem raziskovalnem programu lahko upoštevala želje in potrebe posameznih potrošnikov, hkrati pa bi predstavniki posameznih sredstev množinega obveščanja prenašali ugotovitve raziskav v prakso. Tako bi lahko praktiki, ki delajo pri množičnih komunikacijskih sredstvih, programirali svoje delo na osnovi reprezentativnih in validnih podatkov. Na ta način ne bi moglo priti do tega, da bi sociologi delali zase, vodstva posameznih komunikacijskih sredstev pa zase. Tako tudi ne bi prihajalo do dupliranja in celo do multipliciranja dela.

Finančna sredstva bi bilo po našem mnenju bolj smotrno zagotoviti tako, da bi upravni organi sredstev množinega obveščanja koncentrirali finančna sredstva za raziskovalne namene, ker bi bilo tako opravljeno delo mnogo cenejše. Če pa sama sredstva množinega obveščanja ne bi mogla kriti vseh stroškov kontinuiranih raziskav, bi morali k financiranju pritegniti še druge vire.

Končno sem mnenja, da bi bilo pri tem potrebno skupinsko delo, ki bi obsegalo sodelovanje različnih institucij, tako inštituta za sociologijo, inštituta za psihologijo, visoke politične šole in ljudi, ki se praktično ukvarjajo z množičnim obveščanjem.

Mislim, da sem s tem povedal tisto, o čemer sem menil, da je bilo treba spregovoriti, namreč o načinu znanstveno-raziskovalnega dela oziroma o problemih, ki pri znanstveno-raziskovalnem delu na tem področju raziskovanja

nastopajo ter o tem, kako bi rezultate znanstveno-raziskovalnega dela lahko uporabili v praksi.

Predsednik Janez Hočevar: Besedo ima tovariš Štefan Brumec, poslanec iz Ormoža.

Štefan Brumec: Tovarišice in tovariši poslanci! V predloženem poročilu je med drugim rečeno, da je ustrezna informiranost eden od najnujnih pogojev družbene aktivnosti občanov-upravljalcev in, da se še vedno počasi uresničujejo ustavna določila o načelu javnosti kot sestavnem delu samoupravnega sistema. Dovolite mi, da izhajajoč iz te splošne ugotovitve razpravljam o nekaterih problemih lokalnih radijskih postaj.

Tisk, radio in televizija so v sodobnem svetu tehnično najpomembnejša informativna sredstva množičnega obveščanja. Znano je, da pride v Sloveniji na vsakih 4,3 prebivalca en radijski sprejemnik, kar je nad evropskim povprečjem in zelo blizu zahodno evropskemu povprečju, pri katerem pride na 3,6 prebivalca en sprejemnik. Ugotavljamo, da je v marsikaterem, oddaljenem višinskem območju radio edino sredstvo obveščanja višinskih kmetov, gozdnih delavcev in drugih občanov, o dogodkih doma in v svetu. Glede hitrosti in neposrednosti informiranja ima radio prav tiste prednosti, zaradi katerih so prišle mnoge občine do spoznanja, da je ustanavljanje lokalnih radijskih postaj lahko koristno in učinkovito zaradi množičnega informiranja občanov.

V Sloveniji imamo danes poleg osrednje, matične radijske postaje z močjo 135 kilovatov, še dve relejni in 8 lokalnih radijskih postaj z močjo od 0,05 do 6 kilovatov. Nekatere od teh so tehnično in materialno dobro opremljene, medtem ko druge životarijo v neurejenih, tesnih prostorih in imajo zastarelo tehniko. Toda ne glede na boljše ali slabše materialne in tehnične pogoje dela lokalnih radijskih postaj in na njihovo še nezadostno razširjenost, je treba poudariti, da tudi obstoječe zmogljivosti niso popolnoma pravilno in racionalno izkoriščene.

Kakšni so vzroki za tako stanje? Še vedno imamo posamezne ustanovitelje lokalnih radijskih postaj, ki se ne zavedajo v zadostni meri, ali pa pozabljajo, čemu so ustanovili lokalno radijsko postajo oziroma čemu naj služi. Odtod tudi velike razlike v razmerjih med govorilnim, vsebinsko-programskim in glasbenim oziroma zabavnim delom programa. Tako imajo na primer nekatere lokalne radijske postaje razmerje 60:40 v korist vsebinskega dela, nekatere pa obratno. Govorni del programa sloni največkrat na posameznih akcijah, manj pa na načrtnem obravnavanju in spremljanju problemov komune. Neinformiranost posredovalcev informacij povzroča, da se tudi vsebinski del programa oddaljuje od dogajanj v komuni, od dela družbeno-političnih organov ter samoupravnih delovnih in družbenih skupnosti.

Nerazvitost dopisniške mreže na terenu in v delovnih skupnostih pogosto povzroča pomanjkanje snovi, kar se nadomešča z glasbenimi vložki s komercializirane glasbe, zlasti glasbe po željah, večkrat tudi na račun prenosa kvalitetnega programa osrednje radijske postaje.

Učinkovitost lokalnih radijskih postaj ni odvisna le od sposobnosti stalnih in honorarnih sodelavcev v programu, temveč predvsem od volje in pripravljenosti sodelovanja tistih družbeno-političnih činiteljev, ki bi lahko neposredno, z živo besedo, dajali konkretne odgovore na vprašanja občanov, na vprašanja članov delovnih organizacij oziroma delovnih skupnosti. Redki so predsedniki

občinskih skupščin, predvsem pa okrajnih skupščin, ki bi preko lokalne radijske postaje komentirali občinske oziroma okrajno politiko ali dajali odgovore na postavljena vprašanja. Takega neposrednega stika si občani ob važnih družbeno-ekonomskih in političnih dogajanjih želijo več tudi od republiških organov preko osrednje radijske in televizijske postaje.

Ker bi bila kakršna koli programska centralizacija politično in praktično nevzdržna ter nemogoča, lahko postavljajo politični koncept programa lokalnih radijskih postaj le ustanovitelji in občinske politične organizacije. Vendar v praksi ni tako. Analiza lokalnih radijskih postaj, ki so jo pripravili sodelavci RTV Ljubljana, je med drugim pokazala, da so stiki med realizatorji lokalnega programa in lokalnimi političnimi forumi in organizacijami dokaj ohlapni, ali pa obstoje samo na papirju. To je zlasti značilno za relejno radijsko postajo Maribor, velja pa tudi za nekatere druge. Ponekod so poskušali ta problem rešiti tako, da so v uredniški odbor ali v radijski svet pritegnili najvidnejše družbeno-politične delavce iz političnega vodstva občine. Specifični položaj nekaterih lokalnih radijskih postaj pa terja dvakratno odgovornost pristojnih družbeno-političnih činiteljev. V mislih imam tiste lokalne radijske postaje, katerih oddaje poslušajo tudi zunaj meja naše ožje domovine, v Italiji, Avstriji in Madžarski.

Pri programih je treba opozoriti tudi na pojav širjenja programov, ki nimajo ustrezne vsebinske kakovosti. Glasbeni del v večini primerov presega polovico programa lokalnih radijskih postaj. To ne bi bilo nič posebnega, če ne bi bil ta glasbeni del izrazito kičast, nevzgojen s precejšnjo mero primitivnosti in slabega okusa. Nekatere postaje z oddajo po željah rešujejo svoj finančni položaj. Finančni položaj marsikje povzroča komercializacijo programa in neobjektivno, nekritično obravnavanje družbenoekonomskih in političnih problemov delovnih skupnosti in občine.

To so problemi, ki tudi negativno vplivajo na kakovost programov in samo družbeno funkcijo lokalnih radijskih postaj. Če večina lokalnih radijskih postaj že dokaj zadovoljivo opravlja svojo vzgojno ter informativno funkcijo, ne moremo tega trditi za njihovo družbeno-politično vlogo. Tako so, na primer, poročila preveč suhoparna registracija dogodkov, brez upoštevanja njihovega značaja in pomena, brez politične poante in brez potrebne uskladitve s pomembnimi nalogami v komunih. Te in podobne probleme seveda ne bo možno odpraviti, ne da bi pritegnili k delu lokalnih radijskih postaj strokovno sposoben kader. Z ustreznimi moralno-političnimi kvalitetami. Razen dveh ali treh močnih lokalnih radijskih postaj, ki imajo profesionalni kader, izvajajo programe večinoma volonterji, brez potrebnih izkušenj, s pomanjkljivo oziroma nezadostno politično in kulturno izobrazbo. Od tod tudi različne improvizacije, primitivnost in neprilagodljivost času ter zahtevam poslušalcev.

Kvaliteta in stalnost kadrov je močno odvisna od materialne stimulacije in kadrovske politike pristojnih družbeno-političnih činiteljev. Vendar v tem pogledu stanje ni povsem zadovoljivo.

To je le nekaj osnovnih problemov lokalnih radijskih postaj, na katere je treba tudi s tega mesta opozoriti pristojne činitelje. Razen tega so še drugi problemi, ki niso prav nič manj pomembni. Tako bi, na primer, stil poročil bil lahko bolj domač, barvit in neposreden, vendar ne primitivno vulgaren. Domača poročila bi morala biti teritorialno bolj jasno opredeljena in izrazita, v kritiki ne preveč belo-črna, v zaključkih ne vsiljiva in bolj zanimiva. Na ta način bi poslušalca pritegnila k poslušanju in samostojnem sklepanju. Tudi čas

oddaje lokalnega programa je treba uskladiti s časom večine poslušalcev in s programom osrednje radijske postaje. Ugotovljen je namreč primer, da je lokalna radijska postaja z močnim kmetijskim zaledjem, ravno v času kmetijske oddaje osrednje radijske postaje, oddajala glasbo po željah! Vse te in podobne programske slabosti lokalnih radijskih postaj pa ne zmanjšujejo njihovega pomena in koristnosti za množično informiranje občanov. Danes se ne postavlja več vprašnja upravičenosti njihovega obstoja oziroma njihovega nadaljnjega ustanavljanja, kakor pred leti, čeprav je stopnja politične in družbene učinkovitosti posameznih programov še dokaj različna.

V ilustracijo pomena lokalnih radijskih postaj za občana naj omenim podatek iz ankete okrajnega odbora Socialistične zveze delovnega ljudstva Koper. Iz podatkov ankete je razvidno, da 90 % anketirancev posluša lokalni program radia Koper predvsem zaradi hitrega posredovanja domačih dogodkov, zaradi obravnave pomembnih družbeno-političnih vprašanj ožje družbeno-politične skupnosti in podobno.

Ne da bi kakor koli zmanjševal pomen časopisa in tiskane besede, ugotavljam, kar je tudi razvidno iz podatkov priloge k današnjemu poročilu, da je odstotek poslušalcev radia, oziroma tistih, ki sprejemajo informacije predvsem preko radia, dosti večji kot odstotek tistih, ki bero vsaj enega izmed časopisov, bodisi dnevnik, občinsko oziroma pokrajinsko glasilo, tovarniški list ali podobno. Prav zaradi teh in podobnih vzrokov podpiram stališča in prizadevanja našega zbora, da bi komune, okraji in republika nudile lokalnim radijskim postajam vsestransko materialno, tehnično, kadrovsko, programsko in vsebinsko pomoč.

Predsednik Janez Hočev ar: Besedo ima Franc Tomažič, poslanec iz občine Ajdovščina.

Franc Tomažič: Tovariši in tovarišice poslanci! V svoji razpravi nameravam govoriti o problematiki pokrajinskega tiska oziroma medobčinskih glasil. Istočasno bom poskušal prikazati odnos med pokrajinskim tiskom in raznimi lokalnimi glasili.

Po podatkih, ki sem jih imel na razpolago, izhaja v Sloveniji 7 večjih pokrajinskih glasil, ki skupno obveščajo občane 44 komun. Razen teh pa izdajajo občinski odbori Socialistične zveze delovnega ljudstva še ožja lokalna glasila, v glavnem za območja posameznih občin. Ta glasila izhajajo v majhni nakladi in jih dobivajo le nekateri občani in krajevni odbori SZDL v vaseh. Omenjenih 7 medobčinskih glasil ali pokrajinskih listov izhaja v skupni nakladi nekaj več kot 91 000 izvodov; po podatkih, ki sem jih uspel dobiti, pa čita ta glasila nekaj več kot 400 000 prebivalcev, starih nad 14 let. To pomeni, da eno tako glasilo, ki največkrat izhaja v obliki tednika, pride povprečno na 13 prebivalcev. Pri tem moramo upoštevati, da je na ta tisk naročenih največ ljudi iz podeželja, in ker se je zelo udomačil, ga ne bere le naročnik, ampak vsa družina.

Že ti skromni podatki nam povedo, da pokrajinskih glasil ne moremo šteti le za nekakšno dopolnilo osrednjemu tisku. Vendar se večkrat sliši, da so le dopolnilo v obveščanju in informiranju občanov. Do tega pa po mojem mnenju pride zaradi tega, ker se lokalna glasila ali pokrajinska glasila preveč spuščajo v obravnavanje tistih stvari, ki jih sicer prinaša osrednji tisk. Pokrajinski list je pri občanu priljubljen, predvsem na našem podeželju, in je zato tudi nujno potreben. Prav zaradi tega bi lahko odražal vso pestrost življenja na terenu, mobiliziral občane za aktivno oblikovanje krajevne in občinske politike, krepil

naj bi lokalno samoupravo, prinašal pobude in mnenja občanov ter vsestransko sodeloval pri konkretnem delu občanov na gospodarskem, družbenem in političnem področju v komuni.

Ta tisk naj bi torej programsko obravnaval probleme v komuni oziroma komunah na svojem področju. Manj naj bi se spuščal v širše obravnavanje vprašanj širšega značaja in problemov drugih komun; predvsem pa naj bi bil objektivni. Ta objektivnost bi morala priti do izraza pri poročanju o določenih problemih komun. V razgovorih, ki sem jih imel s tovariši iz nekaterih komun, v odgovorih, katere sem pismeno prejel od nekaterih poslancev našega zbora iz okraja Koper, je prevladovalo enotno mnenje, da bi moral ta tisk postati prava javna tribuna občanov na določenem območju. Glede na velikost območij bi bilo umestno, da bi v okviru možnosti izhajala medobčinska glasila za manjše število komun. Ugotavljam namreč, da so »Primorske novice«, ki so se maja meseca preteklega leta združile s »Slovenskim Jadranom«, prinašale veliko več zadev in bolj konkretno problematiko iz posameznih komun, dokler so samostojno izhajale in bile namenjene samo bivšemu goriškemu okraju. Analize kažejo, da se je takrat marsikateri novinar udeleževal sej samoupravnih organov v komunah oziroma v delovnih organizacijah. Zaradi tega so bili občani bolje obveščeni o raznih stališčih, ne pa samo o že sprejetih sklepih oziroma o že izvršenih ukrepih. Kljub temu, da se tudi v tem pogledu stanje popravlja, pa vsebina lista še vedno ni taka, kakršne si želimo in kakršna naj bi bila. Veliko stvari se piše v polepšani in zaokroženi obliki, čeprav občani sami vidijo in čestokrat tudi občutijo, da ni tako. Različne zelo pomembne stvari se objavljajo le kot vesti, brez programsko nakazanih možnosti, kako naj bi v bodoče nek problem odpravili ali pospešili njegovo rešitev.

Nadalje se ugotavlja, da se veliko premalo piše o konkretnem delu organov samoupravljanja, o njihovih problemih in težavah, o uporabljanju sredstev občinskih proračunov, o primanjkljajih v proračunih, o gradnjah stanovanj in drugih komunalnih zadevah, ki občane zelo zanimajo.

Zaradi slabe informiranosti ali neobveščенosti pa nastajajo mnoga negotovanja. Ljudje se po nepotrebnem razburjajo, ker niso dovolj seznanjeni z možnostmi, ki jih ima komuna, ter ne glede na možnosti, postavljajo razne zahteve, ki so velikokrat sicer upravičene in tudi nujne. To pomeni, da bi moral predvsem pokrajinski tisk veliko bolj življenjsko prikazovati problematiko komun ter biti bolj objektivni in dosledni pri izvrševanju te svoje zelo odgovorne in težke naloge. V vsaki številki naj bi bil določen prostor za vsako komuno, kajti v sleherni komuni se v razdobju enega tedna — kajti pokrajinski listi izhajajo v večini primerov kot tedniki — zgodi veliko novosti, za katere bi občani morali vedeti ali vsaj imeli pravico vedeti. S tem pa bi list prav gotovo postal še bližji občanu. Pri vsem tem pa ne smemo pozabiti, da je veliko družin na podeželju še takih, ki prebirajo samo svoj lokalni časopis. Zaradi tega mora biti list temu tudi prilagojen. Prinašati mora tudi pomembnejše zunanje dogodke ter biti v določenem smislu ideološko-politični usmerjevalec.

Omeniti namreč moram, da na območju okraja Koper izhajajo »Primorske novice« in lokalni časopis v komuni Ilirska Bistrica. V ostalih komunah pa izdajajo občasna glasila občinski odbori SZDL. Glasila so ciklostirana in ne zahtevajo posebnih izdatkov. Tudi ta glasila so po mnenju večine potrebna in koristna, ker lahko prispevajo k izboljšanju obveščanja, seveda če niso le izraz težnje po takim informiranju občanov, ki je v ozkem interesu ustanoviteljev glasila. Vsekakor bi morali že pred ustanovitvijo zagotoviti potrebna

sredstva in kadre. Glasilu je treba omogočiti čimvečjo samostojnost, tako da ne postane glasilo občinske skupščine, s katerim se obvešča občane kot objekte informacij o sprejetih sklepih in še to samo o tistih, s katerimi bodo občani zadovoljni.

Upravičenost ustanavljanja novih lokalnih glasil je dokaj problematična, glede na to, da se pokrajinski tisk še ni izkopal iz raznih težav. To bo bolj jasno, če naštejemo samo nekatere težave in probleme pokrajinskega tiska. Če hočemo težave in probleme podrobneje spoznati, moramo slišati tudi mnenje kolektivov pokrajinskega tiska. Pri tem lahko ugotovimo, da v večini primerov kolektivi ne krojijo vsebine lista. V skladu z mnenji kolektivov bom v nadaljevanju navedel glavne razloge, zaradi katerih pokrajinski listi še ne ustrezajo svojemu namenu.

Osnovni problem so zelo neurejeni in nezagotovljeni materialni pogoji za delo teh listov. Zaradi izredno visokih cen tiskarniških storitev in visoke proizvodne cene na splošno so listi v veliki meri navezani na pomoč politično-teritorialnih skupnosti, ki jih izdajajo. Ta sredstva pa so dokaj skromna, dotekajo neredno in pozno; včasih šele takrat, ko zaradi izgube listu že grozi ukinitvev.

Neurejeno financiranje pokrajinskega tiska, njegov slab materialni položaj in neuresničeni letni finančni načrti povzročajo nadaljnje težave, ki se izražajo v slabi kadrovski zasedbi. Zato vlada v redakcijah kronična preobremenjenost, ki povzroča nepotrebno fluktuacijo. Razen tega pa imajo listi premalo kvalitetnih stalnih in občasnih sodelavcev, ter nimajo svojih študentov. Prej navedena negotovost in odvisnost lista odbija kader. Tehnična opremljenost teh listov je zaostala, nepopolna, ponekod skrajno primitivna.

Velik je tudi problem tiskarn. Samo trije pokrajinski tedniki tiskajo list v svojih tiskarnah, ostali štirje pa naročajo svoje usluge v Ljubljani oziroma Mariboru. Vedno višje cene tiskarniških storitev povzročajo stalno zaskrbljenost. Tiskarne slabim plačnikom odrekajo tiskanje in nerade tiskajo obsežnejše številke. Najtežji položaj v tem smislu imajo »Primorske novice«, ki sedaj stavijo svoj stavek v treh tiskarnah in vozijo zmetirane strani svinca v Ljubljano, da tam tiskajo svoj tednik. Zato ni čudno, če znaša polna lastna cena enega izvoda tega tednika 89 din, v kolportaži pa se prodaja po 20 din. Po mnenju tega kolektiva bi to težavo lahko rešili že s tem, če bi tiskarna v Kopru dobila kredit v znesku okrog 20 milijonov din za nabavo stavnega stroja in kalandra. Pri tem se moramo zamisliti, nad tem kako skrbimo za take, lahko rečem materialno majhne stvari, in kako marsikje drugje porabijo stotine milijonov, ne da bi nas kaj preveč pekla vest. Problem pa nastane takrat, ko je treba zbrati borih 20 milijonov za tako pomembno stvar, katero smo občanu dolžni zagotoviti!

Nadalje je važno omeniti, da nerešeno načelno vprašanje financiranja pokrajinskega tiska poraja odvisnost teh listov, kar prav gotovo vpliva tudi na politiko njihovega urejanja. Kakor zatrjujejo kolektivi teh listov, niso redke celo grožnje z ustavitvijo finančne pomoči v zvezi z objavo kritičnih sestavkov in podobno. To pomeni, da nekateri ljudje pri občinskih upravah še vedno smatrajo, da so oni občina. Poznam primer, ko so občani neke komune v »Delu« kritizirali delo občinske uprave. Prišlo je do velike zamere in tudi do nekaterih poskusov protiukrepov. Ne peče nas vest, ko delamo nekaj brez vednosti, morda celo proti volji občana, a kritike pa seveda ne moremo prenesti! Ali lahko v takih pogojih pokrajinski list lahko napiše to, kar je konkretno napisalo »Delo«?

Ne, ker potem ne bo dobil več finančne podpore! Navzven in občanom je treba prikazati stanje tako, kot želijo ustanovitelji, v tem primeru izgleda, kot da bi bile fizične osebe lastniki teh listov. V tem smislu bo nujno treba narediti prelomnico, kajti sicer ne bo nobeno pokrajinsko glasilo služilo informiranju, pač pa želji tistih, ki še vedno poskušajo krojiti politiko komun tako kot se jim zdi prav. Tudi naročene in plačane reportaže pokrajinskim listom v praksi velikokrat vežejo roke, saj je razumljivo, da se mora v plačani reportaži napisati tisto, kar želi naročnik, pa četudi je v nasprotju z mnenjem uredništva.

Na našem območju nima nobena komuna ustanovljene popolne informacijsko-dokumentacijske službe, zaradi česar dajejo ustanove in organizacije še premalo informacij, ter se največkrat zgodi, da jih morajo iskati novinarji sami, včasih celo proti volji teh organov. Ob takem nerazumevanju pomena javnosti je povsem razumljivo, da je naš občan, ne samo s pokrajinskim listom, temveč z vsem tiskom, ki je danes na razpolago, še vedno premalo informiran. Prav gotovo pa je tudi, da pri takem stanju pride v časopis le tisto, kar je po mnenju nekaterih primerno za objavo, pri čemer pa so posamezne stvari velikokrat še olepšane. Zaradi takih objav pa občan nikdar prav ne ve, pri čem je. Premalo ali zelo slabo pozna razmere v komuni in zaradi tega postavlja razne zahteve, na katere velikokrat ne dobi niti odgovora. To povzroča različna negotovanja in kritiko, ki je žal velikokrat zelo upravičena. Iz tega tudi izhaja, da družbeni organi, gospodarske organizacije in drugi delovni kolektivi danes še mnogo premalo upoštevajo ustavno določilo, da mora biti njihovo delo javno.

Za glasilo »Primorske novice« naj bi prispevale komune na območju koperškega okraja samo 47 milijonov din letno, vendar so do konca meseca septembra letos nakazale komaj 27 milijonov. To pomeni, da bi morale v zadnjem tromesečju nakazati še celih 20 milijonov. Istočasno pa v komunah že ugotavljajo, da jim manjka sredstev v proračunu. Torej se spet pojavlja vprašanje finančnih sredstev.

Sedanje stanje zahteva spremembo pogojev dela v pokrajinskem tisku. Vedeti moramo, da je ta tisk marsikje edino sredstvo politično-idejne vzgoje in da je prav ta tisk zelo razširjen med tistim slojem prebivalcev, ki sicer ne berejo redno drugega tiska. Potrebno bo odpraviti odvisnost tega tiska v tem smislu, da ne bo mogel nihče, kot fizična oseba, groziti s prenehanjem financiranja. V tej zvezi bi morali ustanovitelji listov skupaj z delovnimi kolektivi teh listov poskrbeti za ustrezen status pokrajinskega tiska. Pokrajinski tisk naj bi bil odvisen le od odborov SZDL, ne pa od posameznih predstavnikov oziroma uslužbencev občinskih skupščin ali od tiskarskih podjetij.

Urediti je treba tudi odnose ustanoviteljev do delovnih kolektivov teh listov. Pogodbeno je treba zagotoviti pravice in dolžnosti tako lastnikov lista, kakor tudi kolektivov, ki te liste urejajo. S pogodbami naj bi zagotovili dolgoročno financiranje lista.

Veliko bolj kot doslej morajo ti listi postati javna tribuna občanov. S tem v zvezi pa je treba oceniti tudi dosedanje delo in naloge izdajateljskih svetov, kakor tudi skrb občinskih odborov SZDL za probleme svojega tiska. Za izboljšanje kakovosti tega tiska in za še uspešnejše vključevanje občanov v samoupravljanje obstoje vse možnosti, treba je le nekatere pogoje dela temeljito spremeniti. Odpraviti je treba vse tiste vzroke, ki sedaj hromijo dejavnost teh listov, da še ne uresničujejo vseh svojih nalog. To je seveda proces, ki ga lahko z večjo aktivnostjo vseh zainteresiranih činiteljev dokaj pospešimo.

Predsednik Janez Hočevar: Zadnji prijavljeni govornik je Borut Bohte, poslanec iz občine Ljubljana-Vič.

Borut Bohte: Tovariš predsednik, tovarišice in tovariši poslanci!

Ko proučujemo probleme obveščanja občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja, izhajamo iz dejstva, da lahko le vsestransko in objektivno obveščen občan aktivno in konstruktivno sodeluje v procesu družbenega samoupravljanja. Le tako si lahko občan ustvari svoje mnenje in aktivno sodeluje pri odločanju o vseh družbenih zadevah, pa naj ga imenujemo recipienta ali komunikatorja. Tudi jaz se strinjam s tem, da pri nas, v sistemu socialistične demokracije in družbenega samoupravljanja, nastopa občan v obeh vlogah; kot komunikator pa šele takrat, ko je dovolj obveščen in informiran. O tem sem trdno prepričan in mislim, da volivci tudi. To pa je tudi ustavna pravica občana ter adekvatna dolžnost prizadetih organov. Postavlja pa se vprašanje, na kakšen način čimbolj racionalno in ekonomično zadostiti tej potrebi. Poročilo začasnega odbora kritično in izčrpno obravnava razne oblike in metode, ki vsaka po svoje prispevajo k temu cilju. Med njimi je omenjena tudi dokumentacijsko-informativna služba v občinah. Prav o problematiki te službe bi rad spregovoril nekaj besed.

Kot je znano, obstaja pri večini občin tako imenovana dokumentacijska služba, vendar ta večinoma ureja in obdeluje le statistične podatke in poročila za potrebe občine. Menim pa, da to ni dovolj, če gledamo s stališča prej ugotovljenih potreb. Že v sklepih v poročilu začasnega odbora je nakazana rešitev v tem smislu, da bi bilo treba dokumentacijsko-informativno službo v občinah preusmeriti in razširiti tako, da bi skrbela za racionalno in smotrno zbiranje vseh dokumentov, ki omogočajo sistematično spremljanje družbenih pojavov in gibanj, nadalje za obveščanje občanov o vseh dogajanjih v občini ter končno za posredovanje vsakršnih informacij za množično obveščanje. Pri nekaterih občinah v ljubljanskem okraju sem se prepričal, da obstoja želja in spoznanje, da je taka dokumentacijska in informacijska služba nujna ter koristna. V tej smeri so občine tudi ukrepale vsaka na svoj način. Vendar so vsi naporji v tej smeri še pionirski. Povsod želijo in pričakujejo ustrezno strokovno pomoč, ker nimajo dovolj strokovnih kadrov.

Razmišljanje o tem, kako naj bi bila ta služba organizirana v občini, mislim pa da je potrebna tudi v okrajnem in republiškem merilu, ne sodi povsem v okvir naše razprave. Vendar bom podal nekaj misli o tem. Nekateri menijo, da bi morala biti ta služba v sestavi oddelka za skupne službe, drugi se zavzemajo za to, da bi bila posebna samostojna služba, vezana na tajnika občine. Pri tem se postavlja tudi vprašanje, kdo bi lahko dajal avtoritativne informacije itd. Nedvomno pa naj bi bila ta služba organizirana tako, da bi delovala v skladu s potrebami in možnostmi posamezne družbeno-politične skupnosti, po enotni metodologiji in s strokovnim kadrom, ki bi bil usposobljen v ta namen. Pri svojem delu naj bi uporabljala tudi potrebne dokumentacijske preglede, ki jih sestavljajo in proučujejo druge dokumentacijsko-informativne službe, na primer pri okrajni skupščini, republiški skupščini itd. Pretežno in izvorno delo dokumentacijsko-informativne službe v občini naj bi bilo zbiranje, urejanje in posredovanje internega dokumentacijskega gradiva, na primer sprejetih aktov, zapisnikov s sestankov, informacij, analiz, poročil in periodičnih pregledov, izkušenj, prošenj in zahtev občanov ter predlogov zborov volivcev. To bi na eni strani omogočilo boljše in uspešnejše delo predstavniških teles, njihovih

organov in samoupravnih organov, na drugi strani pa bi predstavljalo nujno dokumentacijsko osnovo za obveščanje občanov in zunanjih interesentov o njihovem delovanju in reševanju pomembnejših vprašanj, s katerimi se ukvarjajo. Za obveščanje na tej osnovi pa se lahko uporabljajo razna sredstva, o katerih danes razpravljamo, na primer lokalni in centralni tisk, radio in televizija, posebni bilteni oziroma razmnoženi materiali itd., pač glede na naravo informacij in glede na krog oseb, ki so jim informacije namenjene. Pri tem pa je treba upoštevati, da je zelo važno in odgovorno vprašanje izbora in selekcije informacij, o čemer je bilo tudi danes dovolj povedanega. Treba je računati z naravnimi zmogljivostmi in razpoložljivim časom občana. Delovni človek, čigar osebni in družbeni interes je močno angažiran pri proizvodnji in samoupravljanju v njegovi delovni organizaciji, ne more biti vedno prisoten tam, kjer se kaj razpravlja, niti ne more čitati vsega, kar bi želel in moral. Zato mu je treba nuditi tista sredstva in take informacije, ki ga bodo najhitreje, zgoščeno in pregledno obvestile o vseh vprašanjih, katera ga interesirajo.

Prepričan sem, da bi tako urejena dokumentacijska služba omogočila ne samo večjo javnost in vpogled v delo predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja, ampak tudi pravočasno obveščanje o problemih, ki so še v razpravi. Tako bi prispevala k širšemu sodelovanju občanov v demokratičnem procesu izvajanja samouprave in pri sprejemanju skupnih odločitev, kar bi lahko, z drugimi besedami, imenovali recipročen proces komunikacij, kot smo danes slišali.

Zaradi vsega navedenga predlagam, da v končni tekst sklepov iz današnje razprave vnesemo, če se zbor s tem strinja, kot 3. odstavek sklepov tudi naslednje besedilo:

»Republiški sekretariat za proračun in občo upravo naj se v sodelovanju z drugimi investicijami zavzame, da se bo dokumentacijsko-informativna služba v občinah usposobila za smotno zbiranje dokumentov in drugega gradiva, kar naj omogoči celotni javnosti sistematično spremljanje gibanj v občini.« V zvezi s tem predlagam, da se 4. odstavek sklepov dopolni tako, da se glasi: »Začasni odbor, Republiški sekretariat za informacije ter Republiški sekretariat za proračun in občo upravo naj o tem poročajo zboru ob koncu leta 1965.«

Predsednik Janez Hočevar: Želi še kdo besedo? (Ne javi se nihče.) Zaključujem razpravo in prosim začasni odbor, da se v odmoru sestane in zavzame stališča glede predlogov k osnutku sklepov.

Odrejam 10 minut odmora.

(Seja je bila prekinjena ob 17.50 in se je nadaljevala ob 18.05.)

Predsednik Janez Hočevar: Predsednik začasnega odbora za proučitev problemov obveščanja občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja me je obvestil, da se je odbor sestal in predlagal naslednje spremembe k sklepom:

Na prvi strani naj se prvi odstavek sklepov glasi takole: »Začasni odbor za proučitev problemov obveščanja občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja naj analizira v razpravi prikazano stanje in naloge ter na tej podlagi s sodelovanjem družbeno-političnih organizacij, društev in pristojnih organov še nadalje proučuje izvajanje ustavnega določila o javnosti dela vseh organov.«

Vstavi se nov tretji odstavek z besedilom: »Republiški sekretariat za proračun in občo upravo naj občinam nudi strokovno pomoč, da se bo njihova dokumentacijska služba usposobila za smotrno zbiranje dokumentov in drugega gradiva, kar naj omogoči občanom, članom predstavniških teles in samoupravnih organov ter tisku, radiu in televiziji spremljanje vseh družbenih dogajanj v občini.«

Predzadnji odstavek naj bi se spremenil in glasil takole: »Začasni odbor, Republiški sekretariat za informacije ter Republiški sekretariat za proračun in občo upravo naj o tem poročajo zboru ob koncu leta 1965.«

Ali ima kdo še kakšen predlog za dopolnitev sklepov? (Ne javi se nihče.) Če ne, dajem predlog sklepov na glasovanje. Kdor je za predlog, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal. (Nihče.)

Ugotavljam, da je zbor predlagane sklepe soglasno sprejel.

Tovariši, dovolite mi, da spregovorim še nekaj besed. Vsestranska in bogata razprava je nakazala številna in pereča vprašanja, ki spremljajo izvajanje načela javnosti in vseh ravneh in opozorila na vrsto slabosti zlasti v občinah in delovnih organizacijah. Iz tega izhaja, da je bilo res treba razpravljati o izvajanju javnosti v našem družbenem življenju. Da smo pri tem res bolj na začetku poti, je razvidno tudi iz težav, ki jih je naš zbor z veliko prizadevnostjo premagoval, da bi zbral posamezne ocene in podatke ter nam tako omogočil današnjo razpravo. Iz poročila odbora in tudi iz razprave lahko zaključimo, da gre tu za dolgotrajnejši proces, ki zahteva aktivno vlogo vseh zavestnih sil na vseh področjih. Prav tu se morajo močno angažirati poslanci, odborniki, člani organov samoupravljanja, občani, družbeno-politične organizacije, novinarji in drugi. Predvsem moramo poudariti, da je treba na vseh ravneh spremeniti odnos do vprašanja javnosti v delu državnih in družbenih organov. Moramo preiti od deklaracij o načelu javnosti v konkreten boj za izvajanje tega načela v vsakodnevnem delu skupščin, samoupravnih organov in drugih nosilcev javnih funkcij. To pa seveda zahteva na drugi strani tudi boj proti nosilcem birokratske mentalitete, ki pojmujejo izvajanje načela javnosti kot nujno zlo ali pa kot nepomembno tehnično vprašanje. Da bi postopno izboljšali stanje, kot sta ga prikazala poročilo in razprava, so potrebni stalni in usklajeni napori številnih činiteljev. Prav sedaj je pred nami razprava o družbenih planih in proračunih za leto 1965. Menim, da mora ob tem pomembnem dogovoru občanov in delovnih organizacij, o urejanju družbenih in gospodarskih zadev v občini in republiki, priti do izraza prav tisto, o čemer smo danes na seji zbora razpravljali.

Premik o odnosu do načela javnosti, ki pa bo zahteval maksimalno angažiranost vseh činiteljev, bo olajšal reševanje vrste težav, zlasti materialnega, finančnega in kadrovskega značaja, s katerimi se borijo sredstva množičnih informacij.

Razprava je nakazala številne probleme. Nekateri od teh so taki, ki zahtevajo globlji pomislek in dolgotrajnejšo rešitev. Pravilno je, da smo našemu odboru naložili nalogo, da še naprej spremlja problematiko na tem področju, da izlušči iz današnje razprave probleme, izdelava načrt za svoje delo in ga uskladi z delom Sekretariata za informacije in Sekretariata za proračun in občo upravo. Nekateri problemi pa seveda sodijo v področje dela drugih zborov skupščine. V razpravi so bili nakazani problemi grafične industrije, založniških podjetij, novinarskih kadrov itd. Zato bomo ustreznim skupščinskim zborom

predlagali, da nekatera vprašanja globlje obravnavajo, pri čemer bo seveda sodeloval tudi naš odbor.

Omenil bi samo še nekaj vprašanj. Slišali smo predlog tovariša Jezernika o organizaciji znanstvenega raziskovanja javnega mnenja. Moram vas obvesčiti, da je naš odbor na to mislil in imel že preliminarne razgovore s tovariši iz Visoke politične šole, Inštituta za sociologijo in Republiškega sekretariata za informacije. Vendar to vprašanje zahteva globlji premislek in sodelovanje z vrsto drugih činiteljev, ki so na tem prvenstveno zainteresirani, kot so radio in televizija, časopisi, družbeno-politične organizacije in tudi Skupščina. Mislim, da bo naš odbor skupaj z ostalimi činitelji posvetil temu vprašanju ustrezno skrb. Strinjamo se, da je nujno potrebna avtoritativna znanstvena institucija, ki bi stalno spremljala stanje na področju javnega mnenja.

Rad bi omenil še vprašanje dokumentacijske službe v občini. O tem je bilo danes precej razprave. V sklepih smo naprosili Republiški sekretariat za proračun in občo upravo, da prouči to vprašanje in da nudi občinam strokovno pomoč. Mislim, da moramo oprezno pristopiti k temu vprašanju, ker vsebuje po mojem mnenju določeno nevarnost birokratizacije. Mislim, da ne bi bilo prav, če bi novinarji in občani imeli opravka z nekim tiskovnim referentom, bodisi pri občinski skupščini, bodisi pri delovni organizaciji. Menim, da dokumentacijska služba, ki jo pojmujem bolj kot tehnično službo, v ničemer ne zmanjšuje odgovornosti predsednika Skupščine in vseh družbenih organov pri izvajanju načela javnosti.

Poudaril bi še eno vprašanje. V razpravi smo slišali, da skupščine, razni upravni organi, strokovne službe itd. zasipajo poslanca, odbornika in člana delavskega sveta s kopico materiala. To odraža nesodoben način obveščanja, ker tako poslanec, občan ali odbornik le s težavo prodira v obširna razglabljanja strokovnih služb. Dostikrat izgleda, da so ti elaborati pisani za arhiv, ker jih zaradi obširnosti komaj prelistamo, ne moremo pa jih preučiti. Če jih pa ne moremo prečitati, potem nimajo nobene vrednosti. Na vsak način pa se moramo zoperstaviti poenostavljanju stvari v taki meri, da za seje sploh ne bi pripravljali gradiva, kot na primer v nekem podjetju v celjskem okraju, v katerem se delavski svet sestaja že leta in leta brez vsakega gradiva.

Moramo se začeti zavestno boriti proti obširnosti gradiva, ki ga dobiva poslanec, odbornik ali občan in izboljšati kakovost tega gradiva. Pred sejo smo pregledali nekatere mape na Skupščini. Ugotovili smo, da je bilo v eni mapi, ki jo je dobil poslanec pred sejo nekega zbora, gradivo, ki je obsegalo 228 strani, v primeru drugih sej zborov pa 109, 65, 66 in 47 strani. Predsedstvo Skupščine je ostro nastopilo proti tej papiromaniji in, kot sem obveščal, je o tem razpravljala tudi Izvršni svet. Pričakujem, da se bodo rezultati kmalu pokazali.

Na vsak način bi se morali povsod truditi, da bo poslanec, odbornik, občan in volivec dobil tako gradivo, ki ga bo hitro in pregledno informiralo o problemih. S tem ga bo priprava na sejo manj obremenjevala pri njegovem rednem poklicnem delu. Problemi in alternative, o katerih naj poslanec odloči, naj bodo v gradivu sistematično in zgoščeno prikazane, tako da je poslancu, odborniku in članu delavskega sveta omogočeno, da bo lahko o vseh problemih, o katerih naj odloči, na jasnem že pred sejo.

Ker je tema, o kateri smo danes razpravljali, zelo obsežna in zahteva pre-mišljene akcije in proučevanje, je prav, da smo zadolžili odbor, Republiški sekretariat za informacije in Republiški sekretariat za proračun in občo upravo,

da nam pripravijo poročilo o ukrepih, ki so jih ali jih bodo storili in nam o tem poročajo ob koncu leta 1965. Mislim, da je to dovolj dolga doba, da se na tem področju razvije določena aktivnost.

Ob koncu bi sporočil, da bomo poslali poročilo in povzetek današnje razprave vsem občinskim skupščinam in če se tovariš Sinkavec strinja, bi gradivo današnje seje na nek način poslali tudi delovnim organizacijam. Vidim, da se tovariš Sinkavec s tem strinja.

Najlepše bi se zahvalil vsem tovarišem gostom in poslancem zbora, ki so učinkovito sodelovali v razpravi, predvsem pa začasnemu odboru, ki si je dolgo časa prizadeval, da bi pripravil osnovno gradivo za današnjo sejo.

Prehajamo na 3. točko dnevnega reda, to je na obravnavo in sklepanje o predlogu zakona o pomilostitvi.

Predlog zakona z obrazložitvijo je Skupščini SR Slovenije predložil Izvršni svet, ki je za svojega predstavnika določil Franceta Kutina, republiškega sekretarja za pravosodno upravo. Prosim ga, da da k predlogu zakona še ustno obrazložitev.

France Kutin: Tovarišice in tovariši poslanci. Izvršni svet Skupščine SR Slovenije je dvakrat razpravljal o predlogu zakona, ki ga danes obravnavamo. Prvotni predlog je Izvršni svet vrnil predlagatelju s pripombo, da naj komisija za pomilostitve Izvršnega sveta, odbor za notranjo politiko in Republiški sekretariat za pravosodno upravo ponovno proučijo nekatera vprašanja, za katera je Izvršni svet smatral, da bi jih bilo primerno podrobneje proučiti pred sprejemom dokončnega besedila predloga zakona o pomilostitvi.

Kot prvo je bilo postavljeno vprašanje značaja instituta pomilostitve v tem smislu: ali je pomilostitev izreden akt milosti, ali naj bi se morda uporabljal ta institut kazenskega prava pogosteje?

Da bi pravilno odgovorili na to vprašanje, moramo upoštevati, da vplivajo na obseg izvrševanja kazenskih sankcij v odnosu na pravnomočno obsojeno osebo, razen pomilostitve še nekateri sorodni instituti našega kazenskega prava, in sicer: izredna pravna sredstva — predvsem izredna omilitelj kazni, obnova kazenskega postopka, zahtevek za varstvo zakonitosti — ter institut pogojnega odpusta, ki ga ureja zakon o izvrševanju kazenskih sankcij. Šele če primerjamo delovanje vsaj nekaterih od teh kazenskopravnih institutov, dobimo pravo predstavo o možnostih, ki jih daje naša kazenskopravna zakonodaja osebi, ki je bila pravnomočno obsojena — torej potem, ko je že lahko izkoristila tudi vsa redna pravna sredstva.

Izredna pravna sredstva in pogojni odpust so vezani na določene zakonske omejitve, vendar primerno uporabljeni lahko bistveno vplivajo v smislu kasnejše intervencije v prid obsojene osebe. Instituti pomilostitve, izredne omilitve kazni in pogojnega odpusta so kvalitetno sicer različni, imajo pa nekatere skupne karakteristike. Pogoj za njihovo uporabo je odnos obsojene osebe do dela, do povrnitve škode, ki je nastala s kaznivim dejanjem, njen družbeno-moralni lik in razne druge okoliščine, po katerih lahko ocenjujemo možnosti za resocializacijo storilca kaznivega dejanja. Večinoma je odločilne važnosti tudi poseben odnos do obsojenca kot človeka — prejšnje življenje obsojene osebe, težka bolezen, odnos do družine, otrok in podobno.

Spremembe določenih okoliščin in družbeno-politična ocena teh sprememb lahko tudi nakazujejo, da pravnomočno izrečena kazen ni več ali ne popolnoma

v skladu z osnovnimi načeli kazenskega prava, da ni več primerna stopnji družbene nevarnosti dejanja in storilca in zato ne bi bilo oportuno, tako kazni izvršiti.

Tako pri pomilostitvi kot pri izredni omilitvi kazni ostaja kaznivo dejanje pravno irelevantno, pravnomočna sodba se spreminja le v pogledu izreka o kazni, zato je dejanski učinek v obeh primerih enak. Različen pa je pravni učinek. Z odločbo o pomilostitvi se izvršitev kazni odpušča ali omili, pravnomočna sodba pa se ne spreminja; dočim se pri izredni omilitvi kazni spreminja pravnomočna sodba v izreku o kazni.

Tako pomilostitev kot izredna omilitev kazni sta torej primerno sredstvo za kasnejšo intervencijo v pogledu korekture pravnomočno izrečene kazni. Pomilostitev daje po zakonu pooblaščen organ oblasti — po ustavi SR Slovenije Izvršni svet Skupščine SR Slovenije — o prošnji za izredno omilitev kazni pa odloča pristojno vrhovno sodišče. Zoper rešitve po enem in drugem institutu ni pravnega sredstva. Dana pomilostitev se ne more preklicati, medtem ko se izredna omilitev kazni mora preklicati, če je bila rešitev zasnovana na lažni listini, lažnem pričanju in se je to ugotovilo po izdani odločbi. O tem odloča pristojno vrhovno sodišče.

Organ, ki odloča o pomilostitvi, ni vezan na predloge in stališča. Skratka, dane so mu najširše možnosti, dočim je vrhovno sodišče, ki odloča o izredni omilitvi kazni, vezano na določene predpise materialno kazenskega prava — na primer pogoji za kaznovanje pod mejo, ki je z zakonom predpisana in podobno.

Prošnja za izredno omilitev kazni se lahko ponavlja brez omejitve, pomilostitev pa je vezana na določen rok od zadnje odločbe o prošnji. Smisel obeh teh institutov kazenskega prava je na njuni izjemni uporabi. Obveljalo je zato stališče, da je pomilostitev izreden akt milosti, za katerega uporabo prevladujejo politični in socialni razlogi. Le razmeroma malo se uporabljata izredni pravni sredstvi: obnova postopka in zahtevki za varstvo zakonitosti.

Institut pogojnega odpusta, za katerega je po zakonu o izvršitvi kazenskih sankcij pristojen Republiški sekretariat za notranje zadeve, je tako v formalnem, kakor v kvalitativnem pogledu bistveno različen od instituta pomilostitve. Kljub temu praksa nakazuje z vidika čim primernejšega in humanejšega reagiranja nasproti posamezni obsojeni osebi tudi potrebo soočenja nekaterih sorodnih značilnosti teh dveh pravnih institutov. Čeprav prevladujejo pri pogojnem odpustu — v nasprotju s političnimi in socialnimi razlogi pri pomilostitvi — penološki razlogi, vendar morajo biti tako za uporabo enega kakor drugega izpolnjeni nekateri pogoji, ki so obema institutoma skupni. Na primer, pozitivni odnos obsojene osebe do dela in sploh aktivno in pozitivno dožemanje elementov vzgoje in prevzgoje na prestajanju kazni. Tudi z institutom pogojnega odpusta — ki je vezan predvsem na pogoj, da je obsojena oseba prestala polovico oziroma tretjino kazni zapora ali strogega zapora in da se more sklepati, da je dosežen namen kaznovanja — se je torej našel neke vrste kompromis med represijo in resocializacijo. Morda se dobrine tega instituta še ne izkoriščajo v primernem obsegu.

Značilni za pomilostitev so, kakor sem že dejal, posebni obziri do obsojene osebe iz razlogov humanosti, pomilostitev pa je tudi neke vrste varnosti »ventil«, ki omogoča, da se zadovolji z milostjo takrat, kadar ni nobene drugačne zakonite možnosti.

V letu 1963 je bilo 7,1 % ugodno rešenih prošenj za pomilostitev — v tem ni vračunano določeno število pomilostitev po uradni poti — 30,6 % ugodno reše-

nih prošelj za izredno omilitev kazni, dočim je bilo ugodeno 24,5 % prošnjam za pogojni odpust. Če pri tem še upoštevamo — ne da bi se hoteli spuščati v oceno kaznovalne politike naših sodišč — da imamo po statističnih podatkih iz 1963. leta 41 % pogojnih obsodb in da se nepogojno izrečene kazni zapora in strogega zapora v večini primerov sučejo okrog spodnje mere zagrožene kazni, da torej sodišča že sama v precejšnjem obsegu uporabljajo omilitvena določila, potem na podlagi zgoraj podane utemeljitve lahko sklepamo, da je stopnja zakonitosti in humanosti naše kazenskopravne zakonodaje že dosegla raven, pri kateri mora ostati institut milosti le izreden akt. Pri normalni kaznovalni politiki se torej institut pomilostitve ne uporablja v širšem obsegu.

Nadalje je Izvršni svet priporočil ponovno proučitev prvotnega besedila zakonskega predloga z vidika, ali ni krog oseb, ki so upravičene vložiti prošnjo za pomilostitev, in krog upravičencev, ki lahko dajo pobudo za sprožitev postopka za pomilostitev po uradni poti, preozek. Glede kroga oseb, ki so upravičene vložiti prošnjo za pomilostitev, je ostala v končnem predlogu prvotna rešitev, ker je tisti krog oseb določen tudi v zveznem zakonu o kazenskem postopku za redno pravno sredstvo pritožbe v korist obtoženca in tudi za izredna pravna sredstva. Ker gre skoraj izključno za pomilostitev za kazniva dejanja, ki so določena z zveznim zakonom, ne bi mogel republiški zakon mimo določb zveznega zakona, ki med drugim določa, da mora biti postopek predpisan v republiškem zakonu v skladu z načeli zveznega zakona.

Bilo pa bi tudi nelogično in tudi neprimerno, če bi republiški zakon razširjal prošnje za pomilostitev na širši krog upravičencev samo za kazniva dejanja, določena v republiških zakonih — kot je to zakon o varstvu kulturnih spomenikov v SR Sloveniji, zakon o volitvah odbornikov občinskih in okrajnih skupščin in zakon o volitvah poslancev Skupščine SR Slovenije — ki so zelo, zelo redka.

Čeprav daje zvezni zakon v pogledu pomilostitve za kazniva dejanja, določena v republiških zakonih, najširša pooblastila, tak dvojni kriterij glede kroga upravičencev za prošnjo ne bi bil v skladu z določbami zakonika o kazenskem postopku.

O tem, kdo naj da pobudo za uradno sprožitev postopka za pomilostitev, je bilo sprejeto stališče, da v tem pogledu ni potrebna nobena omejitev, kar je tudi v skladu z določbami zveznega zakona. Pravnomočno obsojene osebe imajo torej v naši pozitivno kazenskopravni zakonodaji najširše možnosti za določene olajšave, če si predvsem v lastno preusmeritvijo ustvarijo za to pogoje, ki jih zakon določa, ali če ti pogoji nastanejo na drugačen način, celo tudi neodvisno od volje prizadete osebe.

Smatram, da je predlog zakon s prvotno in to dodatno obrazložitvijo primerno obrazložen in predlagam v imenu Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije Republiškem zboru Skupščine, da predlog zakona o pomilostitvi sprejme z amandmaji, ki so jih predlagali skupščinski odbori in ki so že sestavni del tega zakonskega predloga. Hvala lepa.

Predsednik Janez Hočevnar: Predlog zakona so obravnavali tudi odbor za proučevanje zakonskih in drugih predlogov našega zbora, komisija za usklajevanje republiških predpisov z ustavo in zakonodajno-pravna komisija Skupščine SR Slovenije. Vsi so zboru predložili pismena poročila.

Pričenjam razpravo. Želi kdo razpravljati? (Ne javi se nihče.) Ker se nihče ne javi, prehajamo na glasovanje o predlogu zakona v celoti, to je z amand-

maji zakonodajno-pravne komisije in komisije za usklajevanje republiških predpisov z ustavo.

Kdor je za predlog zakona, naj prosim dvigne roko. (Vsi poslanci dvignejo roko.) Je kdo proti? (Nihče.) Se je kdo vzdržal? (Nihče.)

Ugotavljam, da je predlog zakona o pomilostitvi soglasno sprejet. Obenem obveščam zbor, da je zakonski predlog v enakem besedilu izglasoval na večrajšnji seji tudi Republiški zbor.

Ker je s tem dnevni red seje izčrpan, zaključujem sejo in vas obveščam, da bo prihodnja seja predvidoma sklicana za 12. november. Na tej seji bomo ugotavljali, kako se nekatera naša stališča izvajajo, kakšni so novi problemi in potrebe po korekciji naših stališč. Kot prva točka bo obravnava poročila o izvajanju priporočila glede dela občinske uprave; kot druga pa razprava o problematiki krajevnih skupnosti. Najlepša hvala!

(Seja je bila zaključena ob 18.35.)

PRILOGE

VPRAŠANJA POSLANCEV

Dane Debič,

poslanec Prosvetno-kulturnega zbora
Skupščine SR Slovenije

Kljub uspešnemu delu Prosvetno-kulturnega zbora Skupščine SR Slovenije v letu 1963/64 in prizadevnim priporočilom, ki jih je ta zbor sprejel, posredoval in z njimi želel izboljšati stanje v našem šolstvu, ugotavljamo iz dnevnega tiska, da je okrog 700 mladincev bilo odklonjenih v dijaških domovih, ki bi pa imeli možnost šolanja ter bi še bil zanje prostor v šolah. Nadalje ugotavljamo, da so razmere zaradi prenasičenosti v dijaških domovih (domovih učencev itd.) ne-normalne, da so učilnice vse premajhne, da ne odgovarjajo površine osnovnih bivalnih prostorov itd. Zato zastavljam vprašanje, če ne bi bilo mogoče še v letošnjem letu izboljšati to stanje, morda mladino iz bližnjih krajev, ki biva v domovih, pripraviti na to, da bi se dnevno vozila v šolo, ji povrniti stroške prevoza za večje relacije, hkrati pa v domove vključiti tiste odklonjene mladince, za katere ni nobenih drugih možnosti, da bi mogli dnevno dospeti v šolo (pri čemer je seveda izvzeti bolehne mladince). Nadalje ni možno kakšno stavbo SLP, ali stanovanjsko v naglici preurediti v dom učencev (internat), ali preusmeriti še kakšne investicije v ta namen. Poleg tega bi bilo pravilno, da se pojasni, kakšni ukrepi, tudi planski so bili podvzeti na podlagi predhodnih analiz o željah učencev po nadaljevanju šolanja, da bi se le-tem to tudi omogočilo, če smo najprej ugotavljali, da ni prostora v šolah, zdaj po članku tovariša Svetine, bi le-ta bil, ni pa prostora v domovih, in ali so vsi za to pristojni organi v upravi opravili svoje, se dovolj potrudili, dovolj storili, da se razkrije ta več kot pereč problem, ki nam meče pač žalostno luč na vso našo dejavnost na tem področju, če pomislimo, da skoraj 700 mladincev (menda tudi sposobnih) ne bo doseglo svojih življenjskih ciljev, ki bi jih omogočilo šolanje?

Jožica Suhadolnik,

poslanka Socialno-zdravstvenega zbora
Skupščine SR Slovenije

Ker opažamo v splošno zdravstveni službi, da v določenih kritičnih primerih, ko gre za reševanje življenj, ni mogoče dobiti nekaterih zdravil iz uvoza, prosim za pojasnilo, kako se razdeljujejo devizna sredstva za nabavo zdravil.

Prav tako me kot zobozdravstvenega delavca zanima, po kakšnem ključu se razdeljujejo devizna sredstva, ker vemo, da le redko lahko v našem repu-

bliškem depoju nabavimo uvožen material in instrumentarij, brez katerega sploh ne moremo delati. Tak material in instrumentarij lažje nabavimo v drugih republikah, ker so boljše založene, čeprav je znano, da so potrebe v Sloveniji dosti večje, ker je mreža zobozdravstvene službe najbolj razširjena.

Ali se ne bi dalo spremeniti zakonskih predpisov v toliko, da bi si tudi zdravstveni zavodi lahko odkupili določeno vrsto deviznih sredstev za nabavo najbolj iskanih zdravil, ki jih naša podjetja ne proizvajajo, uvozno podjetje pa jih nimā dovolj na zalogi?

PREDLOG SKLEPOV

o nekaterih ukrepih za nadaljnji gospodarski razvoj v SR Sloveniji

Skupščina SR Slovenije je na seji Republiškega in Gospodarskega zbora dne 29. septembra 1964 obravnavala uresničevanje smernic družbenega plana SR Slovenije za leto 1964 v prvih osmih mesecih letošnjega leta in pri tem

u g o t o v i l a ,

da stanje in gibanje gospodarstva v SR Sloveniji odražata iste splošne značilnosti, kot jih je za jugoslovansko gospodarstvo ugotovila Zvezna skupščina dne 14. in 15. septembra 1964,

da je glede na ugotovljeno stanje tudi v SR Sloveniji osnovna naloga na področju gospodarstva njegova čim hitrejša in odločnejša stabilizacija,

da je v ta namen potrebno takoj sprejeti ukrepe za uskladitev potrošnje s proizvodnjo.

Zato je Skupščina na podlagi 7. alineje 135. člena ustave Socialistične republike Slovenije sprejela tele

s k l e p e :

I.

1. Pri izvajanju splošne kreditne politike se je del sredstev, ki bi bila potrebna kot obratna sredstva, prelil v investicijska sredstva. Ker je zato na denarnem trgu več razpoložljivih finančnih sredstev za naložbe v osnovna sredstva, kakor pa dopuščajo materialni pogoji, je prišlo v nasprotju s predvidevanji družbenega plana SR Slovenije za leto 1964 zlasti na področju investicijske potrošnje, do nesorazmerij v gospodarskem razvoju. Zaradi tega si morajo vse družbeno-politične in poslovne banke prizadevati, da z vsemi sredstvi, ki so jim v okviru njihovih pristojnosti na razpolago, skrčijo obseg investicijske potrošnje in jo uskladijo z dejansko razpoložljivimi sredstvi. Dosežejo naj ustavitvev ali začasno odložitvev nadaljnje gradnje posameznih investicijskih objektov, katerih gradnja bi v sedanjih pogojih preseгла naše gospodarske zmogljivosti, oziroma ne bi bila v skladu s smernicami družbenega plana.

Ker pa zastajamo na področju energetike, je treba investicijam na tem področju dajati prednost in jim zagotoviti sredstva.

Izvršni svet naj o izvedbi tega sklepa predloži Skupščini Slovenije posebno poročilo.

2. Ker je prevelik obseg investicijske potrošnje v precejšnji meri tudi posledica kršitve predpisov o izvajanju investicij, morajo inšpekcijske službe družbenega knjigovodstva zaostri nadzor glede izpolnjevanja teh predpisov in zagotoviti finančno disciplino v trošenju sredstev. O ugotovljenem stanju naj poročajo predstavnikiškim organom družbeno-političnih skupnosti. Družbeno-politične skupnosti so dolžne zagotoviti, da inšpekcijske službe samostojno opravljajo svoje naloge.

3. Poslovne banke naj s selektivnejšo politiko pri kreditiranju kratkoročnih sredstev usmerjajo gospodarske organizacije, da sorazmerno s povečanjem proizvodnje povečujejo lastna obratna sredstva.

4. Oročevanje sredstev pomeni novo kvaliteto v našem sistemu razširjene reprodukcije in ga je treba še naprej razvijati. V dosedanjem poslovanju pa so se pokazale nekatere pomanjkljivosti. Zato naj poslovne banke izvršijo sistematičen pregled vseh pogodb o oročanju sredstev in na podlagi tega pregleda vrnejo tista sredstva, ki so bila oročena v nasprotju s predpisi in ki niso prosta za investicijske naložbe.

5. Zagotoviti je treba, da tisti republiški skladi, ki dobivajo sredstva iz proračuna, v prihodnje ne bodo zadolževali brez soglasja Skupščine SR Slovenije na račun bodočih republiških proračunskih sredstev.

6. Proučiti je treba možnost, da se o velikih investicijskih naložbah, ki bistveno vplivajo na nadaljnji družbenoekonomski razvoj SR Slovenije in ki imajo zaradi svoje funkcije v družbenem gospodarstvu splošen značaj (npr. pre-skrba z energijo, osnovna komunikacijska mreža), ter se v celoti ali delno financirajo iz republiških sredstev, odloča s posebnimi zakoni.

II.

1. Družbeno-politične skupnosti naj letošnji večji priliv sredstev v proračune usmerjajo predvsem v izboljšanje materialnega položaja tistih družbenih služb, ki na njihovem področju najbolj zaostajajo.

2. Splošno potrošnjo je treba uskladiti s potrebami družbenoekonomskega razvoja in sredstvi, s katerimi družbene skupnosti razpolagajo v te namene. Uveljaviti je treba načelo, da je mogoče ustanoviti organizacijo, ki deluje na področju splošne potrošnje oziroma začeti gradnjo slehernega objekta, ki je namenjen splošni potrošnji samo v primeru, če investitor dokaže, da ima zagotovljena tudi sredstva za trajno financiranje materialnih, funkcionalnih in osebnih izdatkov, ki jih taka organizacija oziroma objekt zahteva za redno delovanje oziroma izkoriščanje.

3. Za financiranje vseh institucij s področja splošne potrošnje, ki se posredno ali neposredno financirajo iz proračuna, je treba pristopiti k uveljavljanju načela vsakoletne valorizacije finančnih sredstev, potrebnih za njihovo redno poslovanje.

4. Da bi bilo mogoče v družbenih planih za prihodnje leto točneje predvideti sredstva, potrebna za financiranje splošne potrošnje, naj družbeno-politične skupnosti napravijo analizo finančnih potreb celotne splošne potrošnje na svojem območju. Na tej osnovi je treba zagotoviti potrebna sredstva, da bo omogočeno normalno delovanje institucij na tem področju.

III.

1. Delovne organizacije in samoupravni organi naj pri delitvi dohodka ugotove takšno višino osebnih dohodkov svojih delovnih kolektivov, da bo pri tem upoštevano tako gibanje življenjskih stroškov kakor tudi pogojenost osebnega dohodka z doseženo produktivnostjo dela in poslovnim uspehom.

2. Javni upravi in družbenim službam, ki se posredno ali neposredno financirajo iz proračuna, je treba v prihodnje zagotoviti tolikšna sredstva, da bodo lahko delovni uspeh članov svojih delovnih kolektivov enako nagrajevale kot organizacije na področju gospodarstva.

3. Z ustreznimi ukrepi je treba izboljšati življenjski standard občanov s fiksnimi osebnimi dohodki in takoj začeti s pripravami za uvedbo sistema stalne valorizacije njihovih osebnih dohodkov. Izvršni svet in drugi republiški upravni organi naj si prizadevajo, da se uveljavijo stališča o pokojninskem sistemu, ki so bila sprejeta v skupščinski razpravi.

IV.

1. Na področju izvoza je treba dosledno izvesti ukrepe, ki jih je priporočila tako Zvezna skupščina kot Skupščina SR Slovenije glede pospeševanja zunanjetrgovinske izmenjave. Zato je tudi pri izvajanju investicijske politike treba upoštevati zlasti kreditne zahteve tistih gospodarskih organizacij, ki bodo z vloženi investicijami sposobne hitro povečati izvoz.

2. Delovne organizacije, ki imajo možnosti za izvoz, pa so se zaradi izredno ugodnih pogojev prodaje na domačem tržišču v letošnjem letu usmerile pretežno samo na domače tržišče, naj predvsem dolgoročno ocenijo možnosti prodaje svojih proizvodov in na tej osnovi sprejmejo potrebne ukrepe za povečanje svojega izvoza.

3. Skupščina daje vso podporo prizadevanjem za povezovanje uvoza z izvozom, ker vidi v tem najboljšo rešitev za odpravo sedanjih težav na področju zunanjetrgovinske menjave. Banke in gospodarske organizacije naj si prizadevajo za čim učinkovitejšo vključitev v ta sistem.

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE
REPUBLIŠKI ZBOR

Odbor za družbeni plan in finance

GOSPODARSKI ZBOR

Odbor za proučevanje zakonskih
in drugih predlogov

POROČILO

**o razpravi o izpolnjevanju temeljnih smernic in nalog družbenega plana
SR Slovenije v letošnjem letu***

Odbor za družbeni plan in finance Republiškega zbora in odbor za proučevanje zakonskih in drugih predlogov Gospodarskega zbora Skupščine SR Slovenije sta na seji dne 17., 18. in 23. septembra 1964 razpravljala o družbenem razvoju v SR Sloveniji v prvih osmih mesecih letošnjega leta. Za to razpravo je odboroma služila poleg analize, ki jo je Skupščini predložil Zavod SR Slovenije za gospodarsko planiranje in ki so jo tudi prejeli vsi poslanci, še posebna, obširnejša analiza tega zavoda ter materiali, ki so jih pripravili skupščinski odbori.

V razpravi sta odbora želela ugotoviti stanje družbenega razvoja, vzroke, ki so do njega privedli in posledice, ki jih bo imel za razvoj v prihodnje. Ker pa na podlagi zbranega gradiva ni bilo možno proučiti in obdelati vseh vzrokov sedanjega stanja, sta se omejila na oceno osnovnih problemov družbenega razvoja v prvih osmih mesecih letošnjega leta, kar naj zboroma omogoči sprejemanje ustreznih sklepov, ki bi zagotovili skladni razvoj v prihodnje.

Osnovne ocene, ki jih je dala razprava, je mogoče strniti v naslednje misli:

I. Osnovne značilnosti družbenega razvoja v prvih osmih mesecih letošnjega leta

Najpomembnejša značilnost letošnjega družbenega plana je v tem, da vsa predvidevanja temeljijo na kvalitetnih premikih, ki bi jih naj dosegli v družbenem razvoju v tem letu. Ti naj bi se zlasti pokazali v povečani produktivnosti dela, v nadaljnjem razširjanju kooperacije, v boljšem izkoriščanju kapacitet, v enakomernejši proizvodnji v celem letu ter v intenzivnem in dolgoročnem vključevanju v mednarodno delitev dela, pri čemer naj bi se občutno povečal delež izvoza industrijskih izdelkov.

Za oceno osnovnih značilnosti družbenega razvoja lahko služijo nekateri temeljni pokazatelji (po podatkih Zavoda SRS za gospodarsko planiranje):

* Temeljno gradivo. Analiza izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije za leto 1964 v prvih osmih mesecih (30-3/64) in poročila skupščinskih odborov o izvajanju smernic družbenega plana SR Slovenije za leto 1964 v zvezi z uporabo sredstev republiških skladov in o izvajanju zakona o usmeritvi sredstev SR Slovenije za financiranje investicij v letu 1964 (400-13/64).

	Realizacija	Plan
	I.–VIII. 1964 I.–VIII. 1963	
Proizvodnja (družbeni proizvod v cenah 1963)	114,5	111,0
Zaposlenost	106,6	102,5
Produktivnost dela	106,9	108,9
Izvoz	111,0	117,0
Uvoz	167,0	113,0
Osebnih dohodki (zaposlenih)		
— nominalni	134,0	119,5
— realni	116,0*	113,0
Splošna potrošnja (sredstva proračunov in skladov)	128,0	114,0
Investicijska potrošnja (naložbe v osnovna sredstva)	148,0	110,5

Navedeni osnovni podatki izkazujejo veliko dinamiko v proizvodnji, ob tem pa občutne neskladnosti med proizvodnjo in potrošnjo. To je povzročilo splošno nestabilnost na tržišču, kar je pospešilo inflacijske procese.

1. Proizvodnja

Podatek, da se je v prvih osmih mesecih povečala celotna proizvodnja za 14,5 % — pri čemer stanje v posameznih panogah gospodarstva močno odstopa od izkazanega povprečja — je treba oceniti kot uspeh, ki kaže na močno dinamiko gospodarskega razvoja v letošnjem letu. Nedvomno je treba ta uspeh pripisati nadaljnjim izpopolnitvam gospodarskega sistema in pa veliki konjunkturi na trgu. Pri tem pa sta odbora ta uspeh tudi kritično ocenila glede na predpostavko plana, da je treba doseči povečanje proizvodnje s kvalitetskimi premiki v smeri intenzivnejšega gospodarjenja. V izrazitem nasprotju z intencijami družbenega plana so se gospodarske organizacije pretežno usmerile na ekstenzivno gospodarjenje.

Na tak zaključek navaja orientacija v gospodarstvu na veliko povečanje števila zaposlenih, na močno povečan uvoz, na znatno večja investicijska vlaganja in na kratkovidno izkoriščanje konjunktore na domačem trgu ob zanemarjanju dolgoročne orientacije na izvoz. Ob tem lahko ugotovimo še nizko stopnjo rasti produktivnosti dela, dalje, da se je zanemarilo prizadevanje za izboljšanje organizacije dela in boljše izkoriščanje kapacitet ter da zaostajamo pri razvijanju kooperacijskih odnosov in pri vključevanju v mednarodno delitev dela.

Občutno povečanje osebnih dohodkov je dalo — kot faktor večje proizvodnje in produktivnosti dela — ugodne rezultate v vseh tistih delovnih organizacijah, ki so z odkrivanjem notranjih rezerv povečale gospodarski uspeh in ustvarile sredstva za povečanje osebnih dohodkov. Nasprotno temu pa so nekatere gospodarske organizacije — ob izboljšanju sistema, ki jim je prepustil večja sredstva in ob konjunkturi na trgu — brez ustreznih analiz in ukrepov za večjo proizvodnjo na osnovi večje produktivnosti dela pristopile k povečanju osebnih dohodkov. So pa tudi gospodarske organizacije, katerim gospodarski položaj ne dovoljuje povečanje osebnih dohodkov, ker nimajo za to zagotovljenih sredstev.

* Indeks se nanaša na realne osebne dohodke, dosežene v prvih osmih mesecih letos v primerjavi z istim obdobjem lani. Če bi letos dosežene realne osebne dohodke primerjali s kakim drugim obdobjem v lanskem letu, bi dobili drugačen indeks. Tako npr. doseženi realni osebni dohodki v prvih osmih mesecih letos v primerjavi z drugim polletjem 1963 pokažejo v gospodarstvu indeks 102, v negospodarstvu pa 91.

Podobna ugotovitev velja tudi za prizadevanje za skrajšanje delovnega časa in prehoda na 42-urni delovni tednik. Tudi v tem primeru je zgolj formalistično reševanje vprašanja s strani nekaterih delovnih organizacij zmanjšalo uspeh in hkrati z drugimi činitelji nesorazmerno povečalo število na novo zaposlene delovne sile.

Za industrijsko proizvodnjo je bil v začetku letošnjega leta značilen ugoden razvoj, ker so bila sezonska nihanja občutno manjša in ker se je gibal pod vplivom ugodne konjunkturo. Kasneje pa so nastale težave v preskrbi z električno energijo in premogom, primanjkovalo je izdelkov črne in barvne metalurgije, embalaže itd. Vse to je povzročilo motnje v gospodarstvu, ki so se še potencirale zaradi razmer na trgu; cene so se občutno zvišale.

Kmetijska proizvodnja bo predvidoma lahko dosegla predvidene proizvodne rezultate, ugotoviti pa je treba, da so se pokazale pomanjkljivosti pri razvijanju kooperacijskih odnosov in da zaostaja vzreja govedi — telic in krav — zlasti v zasebnem sektorju.

Na področju gozdarstva se ponavljajo problemi prejšnjih let, predvsem neskladnosti strukture proizvodnje s strukturo potrošnje lesa, nezadostna vlaganja v obnovitev degradiranih gozdov v nasade hitro rastočega drevja.

Stanje na področju družbenih služb se letos ni bistveno izboljšalo. Družbene službe, z njimi pa tudi terciarne dejavnosti zaostajajo za splošnim družbenim razvojem, to pa zopet negativno vpliva na razvoj samih gospodarskih dejavnosti.

V zdravstvu tako na področju preventive in kurative ni prišlo do večjih pozitivnih premikov v odnosu do človeka, kar kaže, da se organizacija dela v zdravstvu in oprema zdravstvenih zavodov ni dosti izboljšala.

Služba socialnega varstva je v tem letu pokazala določen napredek, čeprav planska predvidevanja tudi niso dosežena.

Materialni položaj zlasti osnovnega in srednjega šolstva se ni izboljšal, ampak se je zaradi splošnega dviga cen celo poslabšal. Sredstva, ki so bila predvidena za povečanje šolskega prostora, so bila deloma celo uporabljena za povečanje osebnih dohodkov zaposlenih v šolstvu. Še vedno je ostalo odprto vprašanje opreme, sodobnih učil in učnih pripomočkov; nič ni bilo storjenega za prehod na pouk z manjšim številom izmen, zlasti pa ne za odpravo pouka v treh izmenah, ki jih ima sedaj nekaj šol.

2. Blagovna menjava

a) *Blagovna menjava s tujino*

Pomembna značilnost gospodarskih gibanj v prvih osmih mesecih letošnjega leta je v tem, da izvoz ne narašča v skladu s predvidevanji, še zlasti izvoz industrijskih izdelkov. Nasprotno pa je uvoz predvidevanja občutno presegel, čeprav vključuje evidentirani uvoz v naši republiki tudi uvoženo blago, ki so ga uvozna podjetja prodala v druge republike.

Obsežna razprava je kritično opozorila, da sklicevanje na subjektivne sile v delovnih organizacijah ne more zagotoviti uspehov pri povečevanju izvoza, če niso ustvarjeni ustrezni ekonomski pogoji, in da se je zaradi konjunkturo na domačem trgu zelo kratkovidno zanemarjal izvoz. Vendar pa sedanji zunanjetrgovinski sistem ne daje zadostne ekonomske spodbude podjetjem, da bi se usmerila v večjem obsegu v mednarodno menjavo. Predvsem ne povezuje izvoza

z uvozom in ne uveljavlja načela, da razpolaga z deviznimi sredstvi predvsem tisti, ki je ta sredstva ustvaril, to je gospodarska organizacija sama, družba pa — za kritje svojih potreb — na teh sredstvih participira. Posamezni primeri (tekstilna industrija, »Tomos«) potrjujejo pravilnost in učinkovitost tega načela.

Razprava je ugotovila, da v izvozu zaostajajo prav tiste panoge industrije (kovinska, elektroindustrija), v katere smo doslej vložili znatna sredstva; zato se tudi ne izboljšuje struktura izvoza. K temu prispeva tudi dejstvo, da nimamo dolgoročnejšega programa vključitve v mednarodno menjavo, ki bi lahko zagotovila prioriteto tistih investicij, ki so pomembne za izvoz.

V mnogih razpravah je bila v skupščini že večkrat poudarjena potreba po spremembah v nakazanem smislu. Tako je Republiški zbor sprejel v zvezi s tem jeseni lanskega leta stališča, Gospodarski zbor pa priporočilo, pomladi letos pa je o blagovni menjavi s tujino ponovno razpravljal in ugotavljal stanje.

V letošnjem letu zaostajajo za predvidevanji tudi doseženi rezultati izvoza po regionalnih in sejemskih sporazumih v neblagovnem deviznem prilivu. V naši republiki ima pomembno mesto maloobmejni promet; prav tu pa se je doseženo razmerje letos poslabšalo.

b) *Notranja trgovina*

Na področju notranje trgovine je stanje neugodno zaradi pritiska povečane kupne moči na blagovne fonde. Pogoji prodaje so bili za trgovino ugodni, vendar niso bile izvedene potrebne organizacijske in druge izpopolnitve in spremembe v trgovskih podjetjih in njihovem poslovanju ter v trgovski mreži; nasprotno, prišlo je celo do pojavov zapiranja trga.

V odborih je bila obširna razprava o posameznih pojavih na področju notranje trgovine, predvsem o preskrbi prebivalstva s kmetijskimi pridelki. Neustrezna organizacija preskrbe prebivalstva povzroča, da se na trgu ne odražajo uspehi v proizvodnji in vpliv dobre letine na cene. V zvezi s tem je bila izrečena vrsta kritičnih pripomb o vlogi in monopolnem položaju zadrug in nekaterih podjetij, ki s svojim poslovanjem prispevajo k velikim razlikam med relativno nizkimi odkupnimi in visokimi maloprodajnimi cenami. Omenjeni so bili primeri v zvezi s sadjem, zelenjavo, vrtninami, mesom in mesnimi izdelki, zlasti pa odkupna in maloprodajna cena grozdja in vina. Tako stanje, ki je zlasti značilno za trgovino s kmetijskimi pridelki, je še v veliki meri posledica ostankov administrativnega urejanja trgovine.

Večje povpraševanje od razpoložljivih blagovnih fondov je povzročilo občuten porast cen in s tem življenjskih stroškov. Ti so se po podatkih analize dvignili za 8 % od lanskoletnega povprečja, stroški za hrano pa so bili v juliju letos celo za 15 % višji kot v povprečju lani. Pri tem pa izkušnje kažejo, da je porast verjetno še večji, ker so ti podatki izračunani po metodologiji, katere ugotovitve so dvomljive.

3. *Potrošnja*

Z izpopolnitvami gospodarskega sistema so se v letošnjem letu povečala sredstva v korist gospodarskih organizacij. To potrjujejo tudi podatki periodičnih obračunov. Kljub povečanem osebnim dohodkom se je namreč povečal ostanek čistega dohodka za primerjavi z lanskim letom in to v taki meri, da se je celo povečala njegova udeležba v čistem dohodku.

a) Osebna potrošnja

Povečanje osebne potrošnje v gospodarstvu kot celoti ni spremljala ustrezná rast produktivnosti dela, vendar je treba ugotoviti, da so v mnogih posameznih gospodarskih organizacijah povečali osebne dohodke na osnovi večje produktivnosti dela. Investicijska potrošnja se je izredno povečala in se je zato v strukturi celotne potrošnje delež osebne potrošnje zmanjšal.

V razpravi je bilo poudarjeno, da podatki o osebnih dohodkih s katerimi razpolagamo, ne dajejo realne slike. Uporaba povprečij navaja zlasti pri osebnih dohodkih v napačne zaključke. Zlasti ni podatkov o nekaterih problemih, ki so pereči v praksi in ki bi jih bilo treba za uspešno ureditev razjasniti. Delitveni sistemi tako v gospodarskih organizacijah, kot v delovnih organizacijah na področju družbenih služb, kljub načelu delitve po delu, tako delitev niso vedno uveljavili. Ni tudi proučen vpliv razpona v osebnih dohodkih za večje prizadevanje pri delu. Ne posveča se dovolj pozornosti pogostemu pojavu večkratnih delovnih razmerij. Ta pojav je zlasti značilen za intelektualne poklice.

Zaradi povečanja življenjskih stroškov pa so močno prizadete kategorije prebivalstva s fiksnimi dohodki. Položaj teh kategorij prebivalstva zlasti upoko-jencev, invalidov in prejemnikov socialnih podpor, je bil zaradi postopnega dviganja cen kritičen že v preteklih letih, z letošnjimi podražitvami pa je postal nevzdržen.

b) Splošna potrošnja

Čeprav se je splošna potrošnja v prvih osmih mesecih povečala, se je njen delež v celotni potrošnji zmanjšal.

V družbenih službah, katerih dohodek se oblikuje v neposredni odvisnosti od osebnih dohodkov zaposlenih, so se razpoložljiva sredstva v letošnjem letu povečala skladno s povečanjem osebnih dohodkov zaposlenih. Drugačno stanje pa je pri družbenih službah, katerih dohodek je odvisen od proračuna družbeno-političnih skupnosti in nimajo samostojnih virov dohodkov. Stanje v teh družbenih službah je kritično, ker so že doslej v svojem razvoju zaostajale in letošnje povečanje cen je njihov položaj še zaostriilo.

Proračunska sredstva so se dvignila zlasti spričo povečanih osebnih dohodkov zaposlenih in povečanega prometa v trgovini na malo. Podatki analize kažejo, da bo potrebno pristopiti k ponovni prerazporeditvi proračunskih sredstev, čeprav je bil rebalans sredstev letos enkrat že izveden.

Republiški skladi s svojimi sredstvi lahko pomembno vplivajo na splošni družbeni razvoj.

Na osnovi ugotovitev skupščinskih odborov o uporabi sredstev republiških skladov sta odbora povzela nekatere osnovne značilnosti poslovanja teh skladov:

— da so že smernice družbenega plana v mnogih primerih presplošne in nejasne ter tako dovoljujejo zelo široko tolmačenje, glede uporabe sredstev; take smernice tudi težko služijo upravnim odborom pri izbiri nalog, ki so s stališča smernic družbenega razvoja najbolj aktualne;

— da večina upravnih odborov nima izdelanih programov financiranja razvoja posameznih področij, za katere je ustanovljen posamezen sklad; zato tudi potrošnja sredstev ni usmerjena po vnaprej izdelanem načrtu;

— da mnogi skladi najemajo posojila na račun priliva sredstev v prihodnjih letih. Tako angažiranje lahko onemogoči skladu financiranje nalog, ki bi bile

aktualne v prihodnje in se sklad ne bo mogel prilagoditi smernicam družbenega plana v bodočih letih. Kjer pa gre za zadolževanje proračunskih sredstev, ki ga doslej vršijo posamezni upravni odbori brez predhodne odobritve ali vsaj razprave s skupščino, pa pomeni tako zadolževanje za Skupščino SR Slovenije zadolžitev, ki jo bo v bodočih letih morala poravnati iz tekočih proračunskih sredstev. Takšno zadolževanje skladov na račun bodočega priliva sredstev poleg tega, da skupščino postavlja pred izvršeno dejstvo, prispeva zlasti tam, kjer gre za investicijsko potrošnjo, k razširitvi investicijske fronte in s tem k pospeševanju inflacijskih procesov;

— da nekateri skladi zelo enostransko obravnavajo svoje naloge (npr. sklad za pospeševanje založniške, časopisne, knjigotrške in tiskarske dejavnosti dotira samo učbenike za osnovne šole), ali pa financirajo zadeve, ki bi jih morali obravnavati drugi (npr. rezervni skladi SRS za potrebe gospodarskih organizacij, je financiral namesto banke nekatere podražitve investicij);

— da je upravljanje skladov zelo otežkočeno na vseh področjih, ki niso samoupravna in kjer sklad nima zadostnih izvernih dohodkov, temveč je odvisen predvsem od proračunskih sredstev.

c) *Investicijska potrošnja*

Do največjih odstopanj od planskih predvidevanj je prišlo pri investicijski potrošnji, kar je tudi osnovni vzrok za povečanje neskladnosti med kupnimi in blagovnimi fondi. Delno je temu vzrok nedosledno izvajanje sistema kreditiranja in bančnega sistema in njegova nedograjenost. Povečanje investicijske potrošnje pa ni bilo v predvidenem odnosu v gospodarstvu in negospodarstvu, tako da se je delež negospodarskih investicij v celotni investicijski potrošnji še poslabšal.

Glede na razpoložljive podatke sta odbora v razpravi predvsem načela tale vprašanja:

— Ukrepi v zvezi z zmanjšanjem investicijske fronte niso dosegli bistvenega uspeha, saj se je prepoved nadaljevanja gradenj omejila le na manjše število manj pomembnih objektov, ki niso imeli zagotovljene dokumentacije ali sredstev. Ta akcija je bila neuspešna zato, ker se ni dosledno izvajala. Tudi pojem »razpoložljiva sredstva« še ni razčiščen in ustrezno definiran,

— Z intenzivnejšim črpanjem kreditov za investicije v primerjavi s prejšnjimi leti se je zaostriло vprašanje likvidnosti poslovnih bank, ki so odobrile kredite v večjem obsegu kot bodo predvidoma znašala njihova razpoložljiva sredstva. Z odobravanjem kreditov v večjem obsegu, kot znašajo njihova razpoložljiva sredstva, so poslovne banke širile investicijsko fronto in prispevale k nestabilnosti na investicijskem tržišču.

— Nadaljnji izvor fiktivnih investicijskih sredstev predstavlja angažiranje obratnih sredstev za dolgoročne naložbe in prelivanje obratnih sredstev v investicijska sredstva. Najnovejše spremembe v ukrepih splošne kreditne politike v 1964. letu v zvezi z 20 % obveznim nalaganjem pri bankah zbranih sredstev v obratna sredstva kakor tudi predpisi NB o vodenju poslovanja poslovnih bank, predstavljajo prizadevanja za omejitev investicijske potrošnje.

— Za združevanje sredstev pri poslovnih bankah na osnovi investicijskega varčevanja v pogojih močnih inflacijskih procesov ni ekonomskega interesa in zato večina združenih sredstev ni sposobna za financiranje temeljnih naložb, ki zahtevajo dolgoročna vlaganja. Banke si prizadevajo združevati vsa sred-

stva, pa čeprav na kratke roke. Tako združevanje sredstev pa potem bankam povzroča težave pri naložbah v večje objekte, ki terjajo sredstva, sposobna za dolgoročne naložbe.

— O usmerjenih republiških sredstvih sta odbora razpravljala na osnovi poročila o izvajanju zakona o usmeritvi sredstev SR Slovenije za financiranje investicij v letu 1964. Iz tega poročila izhaja, da je bila višina teh sredstev nerealno planirana in da bodo razpoložljiva sredstva manjša od razporejenih v zakonu. Zato bo prišlo do primanjkljaja, pri tem stanju pa je Splošna gospodarska banka odobravalala kredite v večjem obsegu kot bodo znašala ustvarjena sredstva. S tem je banka zadolževala republiška usmerjena sredstva na račun priliva v prihodnje brez soglasja skupščine, kar ji je bilo omogočeno zaradi nejasnosti v zakonu.

— V razpravi je bilo nadalje obravnavano vprašanje financiranja dolgoročnih naložb decentraliziranega financiranja investicij, ko so delovne organizacije same nosilci razširjene reprodukcije. Pri tem gre zlasti za to, kako naj se republika vključi v financiranje dolgoročnih naložb in če naj v ta namen razpiše posojilo, ter za kakšne investicije naj to posojilo razpiše. Nedvomno so namreč področja, kjer mora republika uveljavljati svojo usmerjevalno vlogo npr. področje energetike in prometa.

Odbora pa nista mogla razširiti razprave tudi na druga vprašanja v zvezi z investicijsko potrošnjo — npr. o tehnični strukturi investicij, o naložbah v posameznih panogah gospodarstva, o deležu naložb v objekte družbenih služb oziroma v upravne zgradbe v naložbah na negospodarskem področju; odbora prav tako nista mogla ugotoviti ali nove naložbe v energetiko zagotavljajo vsaj v bodoče zadostno oskrbo z električno energijo glede na obsežno investicijsko izgradnjo, pa tudi, kako usmeritev investicij zagotavlja povečanje izvoza v prihodnje — ker nista razpolagala s potrebnimi podatki.

II. Problemi izvajanja smernic družbenega plana SR Slovenije za leto 1964

1. V razpravi je bila nakazana — že doslej večkrat poudarjena — potreba po čimprejšnji ureditvi sistema planiranja. Primerjava osnovnih proporcov, predvidenih v družbenem planu za letošnje leto (gibanje proizvodnje, potrošnja in blagovna menjava, zlasti s tujino) z doseženimi rezultati v osmih mesecih kaže, da ob sestavljanju družbenega plana niso bili realno ocenjeni pogoji, v katerih se letos odvija družbeni razvoj.

2. Nejasne in na mnogih mestih presplošne smernice družbenega plana so med drugim zmanjšale možnost njihove realizacije. Doslej tudi ni urejen sistem spremljanja družbenega plana. Prav tako ni zagotovljeno sistematično izvajanje aktov in spremljanje učinkov aktov, ki jih sprejme Skupščina.

3. V zvezi z realizacijo smernic družbenega plana je bilo poudarjeno dejstvo, da se nekateri problemi pojavljajo iz leta v leto, ne da bi jih ustrezno rešili. Pri tem se zastavlja vprašanje učinkovitosti aktov, ki jih sprejemajo predstavniki organi in obveznosti njihovega izvrševanja. Taka vprašanja so npr. v industrijski proizvodnji pomanjkanje delovne sile v premogovnikih, v kmetijski proizvodnji zaostajanje kooperacije, oskrba z rezervnimi deli, zaostajanje sadjarstva in padanje staleža goveje živine v zasebnem sektorju; v gozdarstvu zaostajanje obnove gozdov in vlaganj v intenzivne nasade; neurejene razmere na področju prometa; neurejena preskrba trga; zaostajanje obrti; v osebni po-

trošnji zaostajanje realnih dohodkov zlasti pri tistih kategorijah prebivalstva, ki niso zaposleni v gospodarstvu, predvsem pri upokojencih in invalidih, itd. itd.

4. Odbora sta ocenila, da predložena analiza izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije do 31. avgusta 1964 in ocena do konca leta v glavnem le registrira družbene pojave in jih ne analizira; ne odkriva vzrokov in zato tudi ne daje jasne orientacije za odpravo neskladnosti v družbenem razvoju. Tako niso bili obdelani temeljni problemi družbenega razvoja. Odbora sta zato izrazila dvom v pravilnost prognoze do konca leta in načela vprašanje, če je lahko ta prognoza osnovna za realno izdelavo plana za prihodnje leto.

Odbor za družbeni plan in finance Republiškega zbora in odbor za proučevanje zakonskih in drugih predlogov Gospodarskega zbora predlagata zboroma, da razpravljata o ugotovitvah predložene analize in tega poročila ter po razpravi sprejmeta ustrezne sklepe, s katerimi bi za razmere v SR Sloveniji čim boljše zagotovili izvajanje sklepov Zvezne skupščine z dne 14. septembra o temeljnih nalogah za stabilizacijo gospodarstva.

Št.: 30-10/64

Ljubljana, 23. 9. 1964

Predsednik
odbora za proučevanje zakonskih
in drugih predlogov GZ
Milan Špolar l. r.

Predsednik
odbora za družbeni plan
in finance RZ
Miran Košmelj l. r.

PREDLOG MNENJA

Prosvetno-kulturnega zbora k analizi o izpolnjevanju temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije za prvih osem mesecev 1964. leta

Na podlagi 160. člena in v zvezi s 149. členom ustave SR Slovenije je Prosvetno-kulturni zbor Skupščine SR Slovenije na seji 28. septembra 1964 obravnaval analizo izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije za leto 1964 v prvih osmih mesecih in sprejel naslednje

m n e n j e :

Predložena analiza izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije za prvih osem mesecev leta 1964 ne daje ustreznega pregleda, kako se izpolnjujejo naloge, ki so bile zastavljene z družbenim planom. Področje prosvete, kulture in znanosti je zelo pomanjkljivo obdelano. Razen slabe splošne metodologije analize je razvidno tudi nezadostno in ne dovolj dokumentirano spremljanje gibanj na področju prosvete, kulture in znanosti. Zato bo treba urediti načrtno spremljanje izpolnjevanja družbenega plana na področju prosvete, kulture in znanosti, ker bo s tem omogočeno ugotavljanje vzrokov, ki resno zavirajo uresničevanje zastavljenih smernic plana.

Osnovne težnje družbenega plana za leto 1964 se ne uresničujejo, kar ima za posledico še posebej težaven položaj delovnih ljudi in delovnih organizacij

s področja prosvete, kulture in znanosti. To se zlasti kaže v zaostajanju njihovih realnih osebnih dohodkov, saj so v negospodarskih dejavnostih v primerjavi z drugim polletjem 1963 celo za 9% manjši, in pa v zaostajanju naložb v ta področja, saj te že tri leta zaporedoma v primerjavi z naložbami v gospodarstvu upadajo in je zdaj odnos med gospodarskimi in negospodarskimi naložbami 69 : 31. Ob tem še opozarjamo, da iz analize ni razvidna struktura naložb na področju kulture, prosvete in znanosti.

Da bi takoj vsaj delno ublažili že do skrajnosti napete neskladnosti v družbenem razvoju, je nujno letos povečane dohodke občin in republike predvsem uporabiti za zvišanje osebnih dohodkov na področju negospodarstva, še posebej na področju prosvete, kulture in znanosti; hkrati pa delovnim organizacijam s teh področij zagotoviti več sredstev za materialne izdatke, da se ne bi zmanjšala njihova redna dejavnost, oziroma padla njihova kakovostna raven. Obenem bo treba doseči, da družbeno-politične skupnosti preostala razpoložljiva sredstva namenijo za pospešitev investicij na področju prosvete in kulture — tudi na račun že sprejetih ali načrtovalnih naložb v gospodarstvo.

Zbor zlasti poudarja potrebo, da se spremeni odnos bank do naložb na negospodarska področja, da bi bile lahko tudi delovne organizacije s področja prosvete, kulture in znanosti deležne bančnih posojil, seveda ob primernih pogojih. Zato povsem soglaša s predloženo 2. točko sklepov in predlogov iz analize izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije, kjer piše, da je treba z izvajanjem selektivne investicijske politike poslovnih bank doseči z družbenim planom predvidena razmerja med gospodarskimi in negospodarskimi investicijami.

Glede na letošnji kritični položaj delovnih ljudi in delovnih organizacij s področja prosvete, kulture in znanosti zbor opozarja, da je treba že zdaj predvideti vse potrebno, da bomo ob sprejemanju plana in proračuna za prihodnje leto lahko predvideli take ukrepe, ki bodo omogočili trajno izboljšanje teh dejavnosti.

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE
PROSVETNO-KULTURNI ZBOR

Odbora za proučevanje zakonskih
in drugih predlogov

POROČILO

**k »Analizi izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana
SR Slovenije do 31. avgusta 1964 in oceni za leto 1964«**

Na seji dne 16. 9. 1964 je odbor Prosvetno-kulturnega zbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov obravnaval analizo izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije do 31. avgusta 1964 in oceno za leto 1964 ter po razpravi ugotovil:

Obravnavana analiza naj bi bila prikaz izvrševanja družbenega plana za leto 1964. Odbor je bil mnenja, da sam sestav analize ni primeren, ker se ne naslanja na posamezne dele, ki jih nakazuje družbeni plan. Nekaterih področij,

ki so v planu jasno opredeljena, analiza sploh ne obravnava. Zato terja analiza take dopolnitve, da bo mogoče razbrati in primerjati izvršene naloge z zahtevami plana. Zlasti je skopo odmerjen prostor področju prosvete, znanosti in kulture.

V razpravi o analizi se je odbor najprej zadržal pri vprašanju investicijske potrošnje. S predvidevanji družbenega plana naj bi bilo razmerje med gospodarskimi in negospodarskimi investicijami v letu 1964/65 : 35; struktura investicijske potrošnje 31. avgusta pa je 69 : 31 v korist gospodarskim investicijam, kar je še posebej zaskrbljujoče, ker je že v letu 1963 delež negospodarskih investicij znašal samo 32,5. To torej kaže, da se je razmerje med sredstvi za gospodarske in negospodarske investicije v letošnjem letu spet poslabšalo. Od leta 1961, ko je bilo razmerje 63 : 37, so negospodarske investicije v stalnem upadanju. Iz analize razen tega tudi ni razvidna struktura samih negospodarskih investicij. Zato tudi ni mogoče ugotoviti, kako so investicije posameznih družbenih služb v tej strukturi zastopane. Sklepamo lahko le, da je zaradi porasta stanovanjske, pa tudi upravne gradnje položaj na prosvetno-kulturnem področju verjetno še precej slabši.

Iz analize je razvidno, da so banke kljub povečanim bančnim sredstvom odobrile le 385 milijonov dinarjev posojil za izgradnjo desetih osnovnih šol. To pomeni, da so delovne organizacije s področja prosvete, znanosti in kulture v povsem neenakopravnem položaju z gospodarskimi organizacijami pri najemanju posojil. Kakor tekoča sredstva gospodarskim organizacijam ne zadostujejo za normalen proces razširjene reprodukcije, tako tekoča sredstva organizacij s področja družbenih služb niso dovolj niti za tekočo dejavnost, kaj šele za razširjeno dejavnost. Banke naj bi se zavzele za tako poslovno politiko, ki bi omogočala tudi delovnim organizacijam s področja družbenih služb najemanje posojil pod ustreznimi pogoji.

Nadalje analiza trdi, da so sredstva za negospodarske investicije bila na razpolago, pa niso bila izkoriščena zaradi premajhne gradbene zmogljivosti. Ta trditev ni z ničemer dokazana. Če imamo take primere na področju občinskih stanovanjskih skladov, potem take trditve ne moremo razširiti na vse negospodarske sklade, zlasti ne na tiste, s področja prosvete, kulture in znanosti. Znani so namreč primeri, da so občinski skladi že tako skromna predvidena sredstva za investicije uporabili za povečanje osebnih dohodkov prosvetnih delavcev.

Če analiziramo realne osebne dohodke na zaposlenega in pri tem upoštevamo porast števila zaposlenih ter indeks življenjskih stroškov, se pokaže, da so se povečali realni osebni dohodki na zaposlenega v 8 mesecih za 16 %. Če jih primerjamo s povprečjem celega lanskega leta, pa so višji za 7 %. Če pa se vzame odnos na drugo polovico lanskega leta, pa so se realni osebni dohodki v celotnem družbenem sektorju celo za 3 % znižali. V primerjavi z uspehi, doseženimi v lanskem letu, se zato lahko govori celo o znižanju standarda. V gospodarstvu se je po tej primerjavi realni osebni standard na zaposlenega povečal za 2 %, v negospodarstvu pa je manjši za 9 %, kar pomeni, da ni uspelo obdržati, posebno v negospodarskem sektorju, povprečne ravni realne osebne potrošnje, dosežene v II. polletju prejšnjega leta.

Položaj pa je zaskrbljujoč še zaradi tega, ker je ugotovljeno, da so sredstva za prosveto, kulturo in znanost tako majhna, da komaj pokrivajo izdatke za osebne dohodke. Zato je razmerje med materialnimi in osebnimi izdatki

skrajno neustrezno: 1 : 9. Če se odnos med osebnimi in materialnimi izdatki bistveno ne bo popravil, bo resno ogrožena redna dejavnost delovnih organizacij.

Primerjava analize izpolnjevanja družbenega plana za leto 1964 z zastavljenimi smernicami pa daje naslednje ugotovitve:

Na področju osnovnega šolstva se plan zavzema za čim hitrejšo prilagoditev vzgojno-izobraževalnega sistema potrebam družbenoekonomskega razvoja, kar naj bi zagotovile povprečne naložbe ter pravilno usmerjena in smotrno izkoriščena sredstva.

Izgradnja šolskega prostora pa je prepočasna; v treh izmenah dela še vedno 44 šol. Osnovno šolstvo bo na osnovi predvidenih sredstev zgradilo le 62 % potrebnega šolskega prostora, ker od potrebnih sredstev ni zagotovljeno 2256 milijona dinarjev. Toda položaj bo najbrž še slabši, ker ta račun temelji zgolj na primerjavi, koliko sredstev je bilo predvidenih za gradnjo šol, in koliko realiziranih, ne upošteva pa podražitve gradenj.

V celodnevno bivanje učencev v šoli je zajeto le 800 učencev. Hitrejše uresničevanje zahtev družbenega plana zavira pri tem predvsem pomanjkanje ustreznih prostorov.

Prvi ukrepi za brezplačno oskrbo z učbeniki so neznatni, saj je od vseh 62 občin v Sloveniji le občina Koper uresničila to plansko zahtevo. Za preskrbo vseh učencev prvega in drugega razreda osnovne šole pa bi bilo za vse občine potrebno le ca. 60 milijonov dinarjev.

O dvojezičnem šolstvu iz analize ni nič razvidno, čeprav je plan poudaril, da je treba intenzivno reševati vprašanje šolskega prostora.

O posebnem šolstvu ni v analizi nobenih podatkov, razen da je bilo predvideno 56 milijonov dinarjev nad planom. Položaj tega šolstva pa je v resnici zelo kritičen.

Šole druge stopnje: Za verifikacijo gimnazij so si ustanovitelji v glavnem prizadevali; da bi zadostili zahtevam verifikacije, saj je vseh 16 gimnazij, ki so bile pogojno verificirane, ponovno predložilo v potrditev svoje predmetnike in učne načrte, ki so sedaj v celoti usklajeni z navodilom o minimalnih pogojih za verifikacijo.

V strokovnih šolah se postopoma uresničujejo zahteve družbenega plana in je v letošnjem letu pričelo s postopnim prehodom na poklicne šole že ca. 52 % vajenskih šol in šol s praktičnim poukom. Ovire pri tem pa so predvsem pomanjkanje finančnih sredstev, neustrezen sestav učnega kadra in še vedno neučeren način financiranja.

Iz analize ni razvidno, če se je omrežje poklicnih, tehniških in njim ustreznih strokovnih šol kaj razširilo.

Od vseh nalog, ki jih je na področju visokega šolstva nakazal družbeni plan, je analiza zadovoljivo in obsežno prikazala le materialni položaj študentov, to je štipendiranje, kreditiranje študija, povečanje kapacitet študentskih domov in dotacije študentskim domovom in menzam. Ni pa podatkov o nadaljnjem izboljšanju materialnih in kadrovskih pogojev visokošolskih zavodov, o izboljšanju pogojev izrednega študija oseb, ki so v stalnem delovnem razmerju ter ničesar o oceni visokošolske reforme.

Tudi področje telesne kulture v analizi ni omenjeno, čeprav je družbeni plan poudaril, da je treba telesno kulturo zaradi njene zaostalosti za gospodarskim razvojem in stanjem v drugih družbenih službah v bodoče načrtneje razvijati.

Iz analize je razvidno, da so na področju raziskovalne dejavnosti ustanovili štiri nove inštitute, vseh ostalih nalog družbenega plana za to področje pa analiza ne omenja, čeprav gre tu za pomembne usmeritve, kot so: pospešeno ustanavljanje razvojnih oddelkov pri večjih gospodarskih organizacijah, organiziranje raziskovalnih teamov, večja povezanost med raziskovalnimi zavodi in gospodarskimi zbornicami ter drugimi zavodi, programiranje uporabnostnih raziskav itd.

Kulturno-prosvetna dejavnost. Družbeni plan za leto 1964 je predvidel za področje kulture razvijanje tistih kulturnih dejavnosti, ki zadovoljujejo najširše družbene potrebe. Analiza se zadovoljuje z ugotovitvijo, da niso bila zagotovljena materialna sredstva v primerni višini niti za investicije republiškega, še manj pa okrajnega in občinskega pomena. Zanimivi pa so podatki analize, ki jo je pripravil republiški sekretariat za kulturo in prosveto. Ta kaže, da je 6 občin v letu 1963 namenilo za redno dejavnost in investicije kulturnih institucij le 0,25 % skupnega narodnega dohodka, vse dotacije za področje kulture pa so od celotnih proračunskih sredstev znašale 1,82 %.

Člani odbora so menili, da je bilo za reševanje problemov s področja kulture, prosvete in znanosti storjeno bore malo. Zato bi bilo nujno, da bi intenzivneje reševali težave s področja družbenih služb, kadar razdeljujejo denarna sredstva in posojila.

Za svojega poročevalca na seji zbora je odbor določil poslanca Ivana Bertoncija.

Št.: 30-10/64

Ljubljana, 24. 9. 1964

Predsednik:
Boris Mikoš l. r.

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE
SOCIALNO-ZDRAVSTVENI ZBOR

Odbora za proučevanje zakonskih
in drugih predlogov

POROČILO

k analizi izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana
SR Slovenije

Odbor za proučevanje zakonskih in drugih predlogov Socialno-zdravstvenega zbora je na seji dne 15. septembra 1964 razpravljal o izvajanju smernic in nalog družbenega plana na področju zdravstva in socialnega varstva za leto 1964 na osnovi analize, ki jo je predložil Zavod SR Slovenije za gospodarsko planiranje.

Odbor je predloženo analizo ocenil kot pomanjkljivo, ker ne prikazuje vzrokov, zakaj je realizacija določenih nalog plana v zastoju in ne nakazuje potrebnih ukrepov za izvedbo posameznih nalog. Analiza je izdelana predvsem na podlagi statistike, ki je dolgoročno orientirana in ne more nuditi natančnejšega prikaza za krajše obdobje. Za bodoče tekoče sprejemanje izvajanja družbenega

plana na področju družbenih služb. bo treba izdelati primerno metodologijo in izboljšati informativno službo.

Pri obravnavanju investicijske politike v zdravstvu je odbor ugotovil, da so bila v letošnjem letu zagotovljena sredstva za predvidene gradnje, vendar pa gradnje prepočasi napredujejo. Vzrok temu so predvsem pomanjkljiva tehnična dokumentacija ter spreminjanje načrtov med gradnjami. Tako se zavlačujejo dela na infekcijski kliniki, za katero so bili spreminjani načrti, pri čemer so se poleg že odobrenih sredstev pojavile zahteve po dodatnih sredstvih; kvarnost pomanjkljive tehnične dokumentacije in spreminjanja načrtov med gradnjo se je še v večji meri pokazala pri gradnji bolnišnice »Petra Držaja« v Šiški, za katero je bila v družbenem planu predvidena le temeljita adaptacija starega objekta, med izvajanjem del pa je prišlo do popolnega porušenja tega objekta in so se pri tem zmanjšale posteljne kapacitete za 60 postelj, gradnja novega objekta pa bo zahtevala večja sredstva od prvotno predvidene adaptacije. Odbor je nadalje ugotovil, da potekajo tudi priprave za gradnjo nove ljubljanske bolnišnice prepočasi ter da je tudi tu prišlo do sprememb v načrtih, kar zavira njihovo dokončno izdelavo in onemogoča začetek gradnje.

Tudi pri gradnjah drugih zdravstvenih objektov se kažejo podobne težave zaradi pomanjkljive in nepravčasne izdelave tehnične dokumentacije. Zato je bil odbor mnenja, da je treba nuditi zdravstvenim zavodom večjo strokovno pomoč pri izdelavi tehnične dokumentacije za novogradnje oziroma adaptacije, zaradi česar naj se prouči možnost ponovnega formiranja specializirane projektantske skupine pri Zavodu za zdravstveno varstvo SR Slovenije, ki bi projektirala oziroma dajala strokovna mnenja k projektom gradenj zdravstvenih objektov.

Kadrovski problem se je v letošnjem letu še bolj zaostрил, ker je priliv novih kadrov izpod predvidevanj. Najbolj se čuti pomanjkanje zdravnikov v osnovni zdravstveni službi, zaradi česar je kader v tej službi preko mere obremenjen, povečala pa se je tudi čakalna doba bolnikov.

Zaradi težjih pogojev in neustreznega vrednotenja dela zdravnikov splošne prakse se je povečal interes zdravnikov za specializacijo. Praksa pri odobravanju specializacij je dokaj liberalna, saj se spregleduje celo del obveznega staža in zanemarja obvezno triletno delo v osnovni zdravstveni službi. Zato je treba dosledno izvajati predpise o obveznem triletnem delu v osnovni zdravstveni službi, pa tudi sicer povečati interes zdravnikov za delo v osnovni zdravstveni službi.

Iz analize niso razvidna prizadevanja za ustvarjanje novih šol za določene profile zdravstvenih delavcev v smislu stališč Skupščine; tako niso razvidni ukrepi za ustanovitev srednje medicinske šole v Ljubljani, šole za zobotehniko v Mariboru in oddelka za patronažne sestre pri šoli za medicinske sestre v Mariboru.

Odbor je ponovno poudaril potrebo po spremembi predpisov glede povečanja odstotka za vzgojo kadrov iz dohodkov zdravstvenih ustanov od sedanjih 1,5 % na 2,5 %, tako kot je urejeno za gospodarske organizacije.

Analiza prikazuje delo zdravstvenih centrov preveč optimistično, saj se v letošnjem letu kljub priporočilu Skupščine SR Slovenije niso niti organizacijsko, niti kadrovsko okrepili. Zdravstveni centri še niso povsod našli vsebine in metod dela, čuti pa se tudi njihova premajhna medsebojna povezava in izmenjava izkušenj. Centri tudi niso odigrali svoje vloge pri sklepanju pogodb med zdrav-

stvenimi zavodi in socialnim zavarovanjem in je bilo sklepanje pogodb otežkočeno, ker so manjkale strokovne ocene utemeljenosti programov in finančnih zahtev. Kot pozitivno je odbor ocenil prizadevanje nekaterih centrov, ki so seznanili občinske in okrajne skupščine s problematiko zdravstva na svojem območju in dosegli, da so skupščine poglobljeno razpravljale o problemih zdravstva. K izboljšanju dela zdravstvenih centrov bi lahko precej pripomoglo posvetovanje predstavnikov vseh zdravstvenih centrov v republiki in odbor priporoča Republiškemu zdravstvenemu centru, da to posvetovanje čimprej organizira. Odbor smatra tudi za potrebno, da se v letošnjem letu na seji zbora obravnava poročilo Republiškega sekretariata za zdravstvo o izvajanju skupščinskega priporočila o delu zdravstvenih centrov.

Odbor je razpravljal tudi o problematiki sanitarne inšpekcije, ki v analizi ni omenjena. Ponovno je bila poudarjena izredno pomanjkljiva kadrovska zasedba te službe, njena premajhna učinkovitost, kakor tudi sedanja neustrezna organizacijska struktura.

Ob oceni izvajanja družbenega plana na področju socialnega varstva je odbor posvetil posebno pozornost razvoju in delu centrov za socialno delo. Ustanavljanje teh centrov napreduje počasi predvsem zaradi pomanjkanja kadrov in finančnih sredstev; v občinah, kjer so centri že ustanovljeni, se opaža napredek na področju socialnega varstva, zlasti v hitrejšem in učinkovitejšem reševanju individualnih primerov; ni pa še vidnejšega napredka v kompleksnem proučevanju in reševanju problemov v skladu z dolgoročnimi programi.

Perečemu problemu kadrov za potrebe socialnega varstva bo treba v bodoče posvetiti več pozornosti, začenši z zainteresiranjem mladine v srednjih šolah za šolanje in usmeritev v socialne službe. Nujno je tudi višje vrednotenje socialnega dela, saj se pogosto dogaja, da izšolani socialni delavci ne ostajajo v svojem poklicu, oziroma na razpisana delovna mesta v socialnih službah ni odziva. Premajhna pozornost je posvečena tudi strokovnemu izpopolnjevanju socialnih delavcev, ki so zaposleni v delovnih organizacijah, v zavodih za socialno zavarovanje, v zdravstvenih zavodih itd., saj so bolj ali manj prepuščeni sami sebi, čeprav narava socialnega dela zahteva socialno-varstveno službo, oziroma s centri za socialno delo.

Odbor je določil za poročevalca na seji zbora poslanca Vinka Kastelica.

Št.: 30-10/64

Ljubljana, dne 6. 10. 1964

Predsednik:

Dr. Adolf Drolc l. r.

PREDLOG ZAKONA
o spremembi zakona o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji

Območje mesta Ljubljane obsega:	1. člen
katastrske občine:	naselja:
Bizovik:	Bizovik, Fužine, Spodnja Hrušica, Zgor- nja Hrušica
Brinje:	Ljubljana (del)
Črnuče:	Črnuče (del), Dobrova pri Črnučah
Dobrova (del):	Ljubljana (del)
Dobrunje:	Dobrunje, Podmolnik (del), Zadvor, Za- vogljje
Dravlje:	Ljubljana (del)
Glince (del):	Dolnice (del), Glinica, Kamna gorica, Podutik
Gradišče (mesto):	Ljubljana (del)
Ježica:	Ježica (del), Kleče, Savlje
Kapucinsko predmestje:	Ljubljana (del),
Karlovško predmestje:	Ljubljana (del), Lavrica (del)
Kašelj:	Podgrad, Polje (del), Spodnji Kašelj, Vevče, Zalog, Zgornji Kačelj
Krakovsko predmestje:	Ljubljana (del)
Ljubljana-mesto:	Ljubljana (del)
Moste:	Ljubljana (del)
Podsmreka (del):	Ljubljana (del)
Poljansko predmestje:	Ljubljana (del)
Rudnik:	Babna gorica, Lavrica (del), Ljubljana (del), Orle, Sela pri Rudniku, Srednja vas
Slape:	Polje (del), Slape, Studenec
Sostro (del):	Sostro
Spodnja Šiška:	Ljubljana (del)
Stanežiče:	Dvor, Medno, Stanežiče, Šentvid (del)
Stožice:	Črnuče (del), Jarše, Ježica (del), Sto- žice, Tomačevo
Sv. Petra predm. I. del:	Ljubljana (del)
Sv. Petra predm. II. del:	Ljubljana (del)
Šentvid nad Ljubljano:	Dolnice (del), Šentvid (del)
Šmartno ob Savi:	Hrastje, Obirje, Šmartno ob Savi
Štepanja vas:	Ljubljana (del)
Šujica (del):	Ljubljana (del)
Tomišelj (del):	Lipe (del)
Trnovsko predmestje:	Črna vas, Ljubljana (del)
Udmat:	Ljubljana (del)
Vič:	Ljubljana (del)
Vižmarje:	Šentvid (del)
Zadobrova:	Polje (del), Snebrje, Sp. Zadobrova, Zgornja Zadobrova
Zgornja Šiška:	Ljubljana (del).

2. člen

Območje mesta Maribora obsega:

katastrske občine:	naselja:
Bohova:	Bohova, Maribor (del)
Bresternica:	Bresternica
Dogoše:	Dogoše, Maribor (del)
Grajska vrata:	Maribor (del)
Grajski marof:	Maribor (del)
Hočko Pohorje:	Hočko Pohorje
Hrastje:	Hrastje
Kamnica:	Kamnica
Koroška vrata:	Maribor (del)
Košaki:	Košaki, Maribor (del)
Krčevina:	Maribor (del), Počehova (del), Ribniško selo, Vinarje, Za Kalvarijo
Limbuš:	Limbuš, Maribor (del)
Maribor mesto:	Maribor (del)
Orešje:	Maribor (del), Meljanski hrib
Pekel:	Maribor (del), Pekel
Pekre:	Maribor (del), Pekre
Pivola:	Pivola
Pobrežje:	Maribor (del)
Počehova:	Maribor (del), Počehova (del)
Razvanje:	Maribor (del), Razvanje
Rogoza:	Maribor (del), Rogoza
Rošpoh:	Rošpoh (del)
Spodnje Hoče:	Spodnje Hoče
Spodnje Radvanje:	Maribor (del)
Studenci:	Maribor (del)
Sv. Magdalena:	Maribor (del)
Sv. Miklavž:	Miklavž na Dravskem polju
Tezno:	Maribor (del)
Zgornje Hoče:	Zgornje Hoče
Zgornje Radvanje:	Maribor (del)
Zrkovci:	Maribor (del), Zrkovci.

3. člen

Območje mesta Celje obsega:

katastrske občine:	naselja:
Celje:	Celje (del)
Košnica (del):	Celje (del)
Lisce:	Celje (del), Lisce
Medlog (del):	Celje (del)
Ostrožno (del):	Celje (del)
Spodnja Hudinja:	Celje (del), Zgornja Hudinja
Škofja vas (del):	Celje (del)
Teharje (del):	Celje (del)
Zagrad (del):	Celje (del).

- Območje mesta Koper obsega:
4. člen
- katastrske občine: naselja:
- Koper: Koper (del)
- Lazaret (del): Koper (del)
- Območje mesta Krško obsega:
5. člen
- katastrske občine: naselja:
- Laško: Laško (del)
- Lahomšek (del): Laško (del)
- Podvin laški: Gabrno, Laško (del), Ojstro, Padež, Reka.
- Območje mesta Laško obsega:
6. člen
- katastrske občine: naselja:
- Krško (del): Krško (del)
- Leskovec (del): Krško (del)
- Stara vas — Videm (del): Krško (del)
- Videm ob Savi: Krško (del).
7. člen
- Območje mesta Šoštanja v občini Velenje obsega:
- katastrske občine: naselja:
- Šoštanj: Šoštanj (del)
- Topolšica (del): Šoštanj (del).
8. člen
- Kraj Žalec v občini Žalec se določi kot mesto.
- Območje mesta Žalec obsega:
- katastrske občine: naselja:
- Žalec (del): Žalec (del)
- Gotovlje (del): Žalec (del).
9. člen
4. člen zakona o območjih okrajev in občin v LR Sloveniji (Uradni list LRS, št. 37-218/60) se črta.
10. člen
- Zakonodajno-pravna komisija Skupščine SR Slovenije je pooblaščen, da določi prečiščeno besedilo zakona o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji, ter da uskladi z ustavo imena organov in druge izraze, ki so uporabljeni v tem zakonu.
11. člen
- Ta zakon začne veljati osmi dan po objavi v »Uradnem listu SR Slovenije«.

OBRAZLOŽITEV

I

S predloženim zakonom naj bi se rešila nekatera vprašanja v obstoječi strukturi politično-teritorialne razdelitve SR Slovenije, ki jih je treba urejati z zakonom, in sicer:

1. določitev območja mest Ljubljane in Maribora, ki sta razdeljeni na občine; območje teh mest se določi z zakonom (1. člen zakona o mestih, ki so razdeljena na občine, Ur. list SRS, št. 11-65/64);
2. razširitev območja nekaterih drugih mest (Celje, Koper, Laško, Krško, Šoštanj);
3. določitev kraja Žalec za mesto in določitev območja tega mesta;
4. razveljavitev 4. člena zakona, ki je v nasprotju z novo ustavo.

II

Osnutek zakona določa v 1. oziroma 2. členu novo območje mesta Ljubljane oziroma Maribora, kakor to predlagata oba mestna sveta. Mestni svet Maribor je podal svoj predlog po predhodni obravnavi tega vprašanja s predstavniki občin na območju mesta, mestni svet Ljubljana pa po predhodni javni razpravi o osnutku statuta mesta Ljubljane, ki vsebuje tudi določbe o območju mesta. V obeh primerih je bilo vprašanje območja mesta v teh razpravah razčiščeno tako, da na terenu ni sporno.

Območje mesta se v osnutku zakona v odnosu na dosedaj določeno območje v obeh primerih precej razširja, tako da zajema tudi tista okoliška naselja, ki postajajo z razvojem mesta že danes sestavni del mestnega organizma ali pa bodo to postala perspektivno in jih je treba zato pritegniti v sfero urbanistične regulative mesta. V območje mesta se vključujejo tudi določeni predeli gozdne in kmetijske okolice, ki predstavljajo ožji rekreacijski prostor mesta. Območje mesta Ljubljane se razširja na vzhodu v predelu Dobrunje, Zadvor, Sostro, Podmolnik, Zavoglje, na zahodu v predelu Dolnice, Glinica, Kamna gorica, Podutik, na jugu v predelu ob Dolenjski cesti v smeri Škofljica (Babna gorica, Lavrica, Selo pri Rudniku), na Barju (Lipe, Črna vas), na severu v predelu Šentvida (Dvor, Medno, Stanežiče) ter v predelu Črnuč (Dobrava pri Črnučah). Območje mesta Maribor se razširja na severozahodu v predelu Brestanica, Kamnica, Rošpoh, na zahodu v predelu Hrastje, Limbuš, Pekre, na jugu v predelu Razvanje, Hočko Pohorje, Hoče, Pivola, Rogoza, Bohova, Miklavž na Dravskem polju, na vzhodu v predelu Dogoš, Zrkovei.

Z določitvijo območja mesta Ljubljana in Maribor se dopolnjuje posebna pravna ureditev, ki se tiče mest, razdeljenih na občine. S tem se opredeljuje teritorij, na katerem velja poseben režim samoupravljanja na podlagi citiranega zakona o mestih ter statuta mesta.

III

Čeprav v naši pravni ureditvi mesto (razen mesta Ljubljane in Maribora) nima posebnega upravno-političnega položaja, pa zakon o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji vendarle posebej opredeljuje mesta in določa njihova

območja v okviru posameznih občin. Pri tem gre deloma za tradicijo, smatra pa se, da ima oznaka mesto vendarle določen dejanski pomen pri obravnavanju oziroma reševanju problematike takih krajev, zlasti pa daje kraju določen večji poudarek pri reševanju komunalne in urbanistične problematike. V tem cilju predlaga skupščina občine Žalec, da se tudi kraj Žalec naknadno določi za mesto. To narekuje dosedanja in predvideni bodoči razvoj tega kraja, ki se hitro urbanizira in postaja gospodarsko in politično središče Savinjske doline; po že izdelanem urbanističnem programu naj bi štel Žalec ca. 7000 prebivalcev. Območje mesta Žalec naj se po predlogu omeji le na naselje Žalec.

Celje, Koper, Laško, Krško in Šoštanj so že doslej mesta v smislu tega zakona; gre za razrešitev območja teh mest. Razlog je v tem, da se navedena mesta širijo in spajajo z neposredno okolico oziroma da se že danes določajo zazidalni okoliši teh mest na območju izven mestnih okoliških naselij. Ta razvoj zahteva tudi pravno spojitve okoliških naselij oziroma njihovih delov z mestom, enoten ulični sistem, enoten sistem hišne numeracije itd. V konkretnih primerih je spojitve naselij že izvršena s posebnimi akti (odredbami) Republiškega sekretariata za zakonodajo in organizacijo, vendar pa s tem območje mesta še ni razširjeno; to je treba določiti s tem zakonom.

Območje mesta Celje se po predlogu razširja na naselja oziroma dele naselij Polule (k. o. Košnica), Loznica, Lava, Medlog (k. o. Medlog), Ostrožno (k. o. Ostrožno), Šmarjeta (k. o. Škofja vas), Čret (k. o. Teharje), Zavodna (k. o. Zagrad); območje mesta Koper se razširja na dele naselij Semedela, Šalara in Škocjan (k. o. Lazaret); območje mesta Laško se razširja na dele naselij Lahomšek in Marija Gradec (k. o. Lahomšek); Krško se razširja na dele naselij Leskovec in Žadovinec (k. o. Leskovec), Šoštanj se razširja na del naselja Topolšica.

V vseh navedenih primerih gre tedaj za uskladitev pravnega stanja z dejanskim stanjem, ki je nastalo z razvojem mesta in z združitvijo okoliških naselij z mestnim naseljem.

IV

Razveljavitev 4. člena zakona je potrebna zaradi uskladitve z ustavo. Po tem členu je dano pooblastilo okrajema Ljubljana in Maribor, da s svojim statutom lahko ustanovita mestni svet za opravljanje določenih skupnih zadev na območju mesta Ljubljana oziroma Maribor. Po 115. členu ustave SR Slovenije pa je mestni svet v mestu, ki je razdeljeno na občine, obvezen. To je (razen terminologije) tudi edina določba zakona o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji, ki je v nasprotju z ustavo.

V

Izdaja prečiščenega besedila zakona o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji je potrebna, ker je sedanja zakonska ureditev zaradi številnih in raznovrstnih sprememb v politično-teritorialni razdelitvi SR Slovenije v zadnjih letih izredno nepregledna in povzroča v praksi težave. Prečiščeno besedilo naj bi izdala Zakonodajno-pravna komisija Skupščine SR Slovenije, ker ni razloga, da se z navedeno nalogo tehničnega značaja obremenjujejo drugi organi Skupščine.

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE
REPUBLIŠKI ZBOR

Odbor
za organizacijsko-politična vprašanja

POROČILO

k predlogu zakona o spremembi zakona o območjih okrajev in občin
v SR Sloveniji

Odbor za organizacijsko-politična vprašanja Republiškega zbora Skupščine SR Slovenije je na seji dne 22. septembra 1964 obravnaval predlog zakona o spremembi zakona o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji, ki ga je Skupščini SR Slovenije predložil Izvršni svet.

Odbor je obravnaval zakonski predlog obenem z amandmaji k 1., 3. in 9. členu, ki jih je predstavnik Izvršnega sveta že sprejel na skupni seji Komisije Skupščine SR Slovenije za usklajevanje republiških predpisov z ustavo in Zakonodajno-pravne komisije Skupščine SR Slovenije dne 25. 6. 1964.

V načelni razpravi se je odbor strinjal z zakonskim predlogom, ki nadalje ureja strukturo politično-teritorialne razdelitve SR Slovenije, obenem pa sedanji zakon o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji usklaja z ustavo.

V podrobni obravnavi je odbor ob določbah 8. člena zakonskega predloga razpravljajal o pravnih in ekonomskih vidikih določitve kraja Žalec za mesto. Pri tem je ugotovil, da v naši ustavni ureditvi mesto nima več posebnega in samostojnega položaja politično-teritorialne enote, kot ga je imelo do leta 1955, ko so še obstojale mestne občine s posebnimi pravicami. Izjemi sta le mesti Ljubljana in Maribor, za kateri velja posebna pravna ureditev po zakonu o mestih, ki so razdeljena na občine. Pač pa zakon o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji pri določanju območja občin tudi sedaj med naselji posebej opredeljuje kot mesta tista naselja, ki jih šteje za mestna naselja. V primeru Žalca gre za naselje, ki se je v urbanističnem smislu precej razvilo in postalo pomemben gospodarski in družbeni center občine. Glede na svoj razvoj in vlogo dejansko predstavlja kraj z urbanističnim obeležjem in takšno komunalno problematiko, ki je specifična za mestno, ne pa za vaško naselje.

Zaradi tega odbor nima pomislekov, da se sprejme predlog Občinske skupščine Žalec, po katerem naj se označba kraja Žalec kot naselja spremeni in naselje določi kot mesto.

Glede na to odbor predlaga Republiškemu zboru Skupščine SR Slovenije, da predlog zakona o spremembi zakona o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji sprejme s predlaganimi spremembami in dopolnitvami.

Za svojega poročevalca je odbor določil Mirka Drakslerja.

Št.: 015-2/64

Ljubljana, 23. 9. 1964

Predsednik:

Niko Belopavlovič l. r.

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE

Komisija za usklajevanje republiških
predpisov z ustavo in zakonodajno-
pravna komisija

POROČILO

**k predlogu zakona o spremembi zakona o območjih okrajev in občin
v SR Sloveniji**

Komisija Skupščine SR Slovenije ja usklajevanje republiških predpisov z ustavo in Zakonodajno-pravna komisija Skupščine SR Slovenije sta na svoji seji dne 25. 6. 1964 obravnavali predlog zakona o spremembi zakona o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji, ki ga je Skupščini SR Slovenije predložil Izvršni svet.

V načelni obravnavi k zakonskemu predlogu ni bilo pripomb. Komisiji sta ugotovili, da je zakon potreben zaradi uskladitve sedanjega zakona o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji z ustavo, pri čemer pa ne gre le za terminološke spremembe, temveč tudi za vsebinske. Med te šteje zlasti določitev novih območij mesta Ljubljane oziroma Maribora, kar pomeni realizacijo ustavnih načel o mestih, razdeljenih na občine.

V podrobni obravnavi besedila zakonskega predloga so bili dani naslednji amandmaji:

k 1. členu: V katastrski občini Kašelj se ime naselja »Zgornji Kačelj« popravi tako, da se pravilno glasi »Zgornji Kašelj«.

Ime katastrske občine »Svr. Petra predm. I. del« se popravi in pravilno izpiše »Sv. Petra predmestje, I. del«.

Prav tako se ime katastrske občine »Sv. Petra predm. II. del« izpiše tako, da se glasi: »Sv. Petra predmestje II. del«.

V katastrski občini Šmartno ob Savi se ime naselja »Obirje« popravi tako, da se pravilno glasi »Obrije«.

V katastrski občini Zadobrova se ime naselja »Sp. Zadobrova« izpiše in se glasi »Spodnja Zadobrova«. Navedene spremembe so izključno redakcijskega značaja.

k 3. členu: Besedilo se dopolni tako, da se doda:

— pri katastrski občini Košnica (del) naselje »Polule«;

— pri katastrski občini Medlog (del) naselja »Babno, Lava, Ložnica pri Celju«;

— pri katastrski občini Ostrožno (del) naselja »Ostrožno, Spodnja Dobrova«;

— pri katastrski občini Zagrad (del) naselje »Zagrad«.

Novo besedilo 3. člena bi se tako glasilo:

»Območje mesta Celje obsega:

katastrske občine:

Celje:

Košnica (del):

Lisce:

naselja:

Celje (del)

Celje (del), Polule

Celje (del), Lisce

katastrske občine:	naselja:
Medlog (del):	Celje (del), Babno, Lava, Ložnica pri Celju
Ostrožno (del):	Celje (del), Ostrožno, Spodnja Dobrova
Spodnja Hudinja:	Celje (del), Zgornja Hudinja
Škofja vas (del):	Celje (del)
Teharje (del):	Celje (del)
Zagrad (del):	Celje (del), Zagrad.«

Dopolnitev besedila tega člena z vključitvijo novih naselij v območje mesta Celje je potrebna zaradi naknadnih predlogov občine Celje, da se razširi območje mesta še na ta, dodatno navedena naselja, ki so dejansko že vključena v urbanistično izgradnjo mesta in zajeta v mestni ulični sistem.

Predlog za to spremembo je podal predstavnik Izvršnega sveta.

K 9. členu: Začetek besedila »4. člen zakona...« se dopolni tako, da se glasi: »Določba 4. člena zakona...«. Sprememba je redakcijskega značaja.

Predstavnik Izvršnega sveta se je s predlogi za redakcijske spremembe in dopolnitve zakonskega predloga strinjal.

Komisija Skupščine SR Slovenije za usklajevanje republiških predpisov z ustavo in Zakonodajno-pravna komisija Skupščine SR Slovenije menita, da je zakonski predlog s predlaganimi spremembami in dopolnitvami v skladu z ustavo in s pravnim sistemom, ter predlagata, da ga pristojna zborna Skupščina SR Slovenije sprejmeta.

Št.: 015-2/64

Ljubljana, 18. 7. 1964

Predsednik
Zakonodajno-pravne komisije:
dr. Josip Globevnik l. r.

Predsednik
Komisije za usklajevanje
republiških predpisov z ustavo:
Mitja Ribičič l. r.

PREDLOG SKLEPOV o razvoju radia in televizije

Radio in televizija sta v Sloveniji že dokaj učinkoviti sredstvi obveščanja, vzgoje in izobrazbe. Njun vpliv sega na vsa področja družbene dejavnosti in in postajata vse bolj pomembni tribuni našega družbenega samoupravljanja. Poleg celodnevnega prvega radijskega programa sta uvedena nepopoln televizijski in štiriurni radijski program, ki ju je moč sprejemati skoraj na vsem ozemlju republike.

Da pa bi radio in televizija postala zares sodobna posrednika družbene dejavnosti, odraz naše kulturne zmogljivosti in učinkovito vzgojno sredstvo, je Prosvetno-kulturni zbor Skupščine SR Slovenije, na osnovi gradiva o stanju in problemih Zavoda RTV Ljubljana ter poročila začasnega odbora za problematiko radia in televizije, po temeljiti razpravi na seji dne 28. septembra 1964

sklenil:

1. Izboljšati je treba kvaliteto radijskih in televizijskih programov ter zagotoviti usklajen razvoj vseh njihovih zvrsti, kar je moč doseči le z najširšo integracijo radia in televizije v naše družbeno, gospodarsko, kulturno in politično življenje. Pri izvedbi programov naj še bolj kot doslej sodelujejo vse institucije, organizacije in posamezniki, ki se ukvarjajo s političnim delom, zadovoljevanjem kulturnih potreb občanov, z njihovo vzgojo, izobraževanjem in razvedrilom. Radio in televizija naj postaneta politični tribuni za obravnavanje vseh vprašanj našega družbenega življenja.

V radijske in televizijske programe je treba vključiti vsa gospodarska in kulturna središča Slovenije ter poživiti enakopravno programsko izmenjavo v jugoslovanskem in mednarodnem merilu. Na televiziji je treba čimprej omogočiti sprejemanje večjega števila programov v slovenščini. Potrebno je uvesti sinhronizacijo ali drugačno opremljanje ostalih programov s slovenskim besedilom in zagotoviti prevajanje lastnih programov, ki so namenjeni izmenjavi. Poleg radijskega je treba postopoma uvajati tudi del televizijskega programa v jezikih narodnosti, ki žive na območju SR Slovenije.

2. Ker so edukativne oddaje radia in televizije najmanj razvite, naj Zavod RTV Ljubljana v sodelovanju z Republiškim sekretariatom za šolstvo in drugimi ustanovami ter organizacijami, ki skrbijo za vzgojo in izobraževanje ta problem temeljito prouči. Pospesi naj njegovo rešitev ter edukativno dejavnost radia in televizije čimprej integrira v šolsko reformo in izobraževanje odraslih.

3. Da bi omogočili uspešno rast slovenskega radijskega in televizijskega programa ter dosegli ustrezne pogoje za enakopravno programsko izmenjavo v jugoslovanskem in mednarodnem merilu, je treba intenzivneje razvijati primerno materialno tehnično bazo. Zavodu RTV Ljubljana je treba zagotoviti normalno obnavljanje naprav in mu omogočiti ekonomsko amortizacijo.

Do sedaj centralizirano določanje višine naročnine je treba odpraviti. Upravljanje in financiranje Zavoda RTV naj se prilagodi načelom, ki izvirajo iz pravic in dolžnosti republike ter samoupravljanja delovne skupnosti Zavoda.

Televiziji je treba čimprej zagotoviti pogoje za prehod na redni program in časovno razširitev oddaj. Povečati je treba mrežo oddajnikov in urediti dvojne reverzibilne zveze. Prav tako naj se zgradi mreža TV oddajnikov na IV. in V. pasu za kasnejšo uvedbo drugega televizijskega programa.

Radijski drugi program naj se postopoma razširi, da bodo poslušalci vsaj v popoldanskem in večernem času lahko izbirali med dvema domačima programoma. Po tem, ko je bil odprt nov radijski dom v Kopru, bo treba zgraditi podoben center tudi v Mariboru, zlasti pa izboljšati tehnične in prostorske pogoje radijske in televizijske postaje v Ljubljani.

Občine in delovne organizacije, ki so že do sedaj sodelovale pri razširitvi radijskega in televizijskega omrežja, naj tudi v prihodnje prispevajo k temu, da bo program radia in televizije dostopen vsem prebivalcem Slovenije.

4. Za izvajanje naštetih nalog naj Zavod RTV pospeši različne oblike izobraževanja in strokovnega šolanja radijskih in televizijskih delavcev doma in v tujini. Že sedaj je treba intenzivno pripravljati programske in tehnične strokovnjake za bodoče programske naloge, upoštevajoč nenehne hitre spremembe v tehnologiji in v razvoju podobnih služb v svetu (stereofonija in barvna televizija).

Ustanove, ki izobražujejo strokovno osebje za radio in televizijo, predvsem Akademija za gledališče, film ter radio in televizijo, naj se bolj kot doslej prilagode potrebam radijske in televizijske službe.

5. Občine in delovne organizacije, ki imajo lastne radijske postaje, naj jim posvete še več pozornosti kot doslej, da bodo postale resničen odraz potreb občanov in delovnih skupnosti teh območij. Jasnejša določitev fiziognomije programov lokalnih radijskih postaj in reševanje nekaterih drugih skupnih vprašanj zahtevata, naj se te postaje med seboj bolj povezujejo in tesneje sodelujejo.

6. Radio in televizija se bosta mogla kvalitetno razvijati in izpopolnjevati le ob stalni in načrtni skrbi vse naše javnosti. Pri tem lahko zelo pomaga tisk. S sprotnim, kritičnim spremljanjem programov se bo krepila družbena odgovornost vseh, ki sodelujejo pri njihovem ustvarjanju in izvedbah, pri gledalcih in poslušalcih pa se bodo oblikovala ustrežnejša in zahtevnejša merila pri vrednotenju programov.

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE
PROSVETNO-KULTURNI ZBOR

Začasni odbor za problematiko radia
in televizije

POROČILO
o problemih radia in televizije v SR Sloveniji*

Začasni odbor Prosvetno-kulturnega zbora Skupščine SR Slovenije za problematiko radia in televizije je na seji dne 14. septembra leta 1964, na osnovi poročila o položaju in problemih Zavoda RTV Ljubljana ter gradiva o stanju in problemih jugoslovanske televizije, razpravljal o perečih vprašanjih, ki zavirajo ali onemogočajo nadaljnji razvoj radia in televizije. V razpravi so poleg članov začasnega odbora in zastopnikov Zavoda RTV Ljubljana sodelovali tudi predstavniki republiških sekretariatov za informacije, za kulturo in prosveto ter za šolstvo.

Po tem, ko so se seznanili s perspektivami in razvojem ter z razširitvijo in izboljšanjem programa radia in televizije in s kadrovskimi vprašanji Zavoda RTV Ljubljana, so člani začasnega odbora Prosvetno-kulturnega zbora Skupščine SR Slovenije za problematiko radia in televizije ugotovili:

I.

Radio in televizija sta v zadnjih letih dosegla precejšen razvoj, ki se izraža v številkah s približno 380 000 radijskimi naročniki, kar je blizu stabilizacije in nasičenosti pri nas in s pričakovanimi 70 000 televizijskimi naročniki ob koncu leta 1964. Uvedba televizije je ob nezadovoljujoči podpori skupnosti črpala predvsem finančne, organizacijske in kadrovske možnosti radia. Pri tem je bil delno pripravljen lastni televizijski program in izgrajene enosmerne

* Temeljno gradivo: Položaj in problemi Zavoda RTV Ljubljana (64-7/64).

zveze, ki pokrivajo ozemlje naseljeno s 70 % prebivalcev Slovenije. V teku let so se nekatere televizijske naprave že tako iztrošile, da so na meji neuporabnosti. Radio oddaja dva programa. Z enim pokriva vse ozemlje naše republike, z drugim pa približno 60 %.

Dosedanji način financiranja investicij in programske dejavnosti radio-televizijskih zavodov se je pokazal kot pomanjkljiv in je privedel zavod RTV Ljubljana v težko finančno stanje. Skupnost je zagotovila iz zveznih sredstev devize za realizacijo odobrenih investicijskih programov ter dinarske kredite za odkup deviz, vsi ostali izdatki za razvoj in delovanje radia ter televizije pa so bili kriti iz lastnih sredstev Zavoda in iz prispevkov republike. Prispevki republike za program ter prispevki in posojila za investicije so bili naslednji:

od leta 1959—1962 samo za program	882 milijonov
leta 1963 za investicije posojilo	360 milijonov
za program prispevek	200 milijonov
leta 1964 za investicije posojilo	205 milijonov
za program prispevek	180 milijonov

Na kritično finančno stanje omenjenega Zavoda so močno vplivale retro-aktivne spremembe zveznih prispevkov v kredite, za katere je že treba plačevati prve anuitete. Dalje, namesto zahtevanega in pričakovanega zmanjšanja carinske stopnje za studijsko opremo in opremo zvez radia ter televizije, se je ta ponovno povečala. In končno, letošnji finančni načrti Zavoda RTV Ljubljana so izhajali iz predvidenega povečanega dohodka, ki naj bi nastal na osnovi že lansko leto predlaganega in v načelu soglasnega povišanja naročnine za radijske sprejemnike iz dosedanjih 300 na 400 dinarjev. Ker pa odločajo o višini radijske in televizijske naročnine zvezni organi in do pričakovanih sprememb ni prišlo, je s tem Zavod RTV Ljubljana izgubil približno 400 milijonov din dohodkov, kar je enako vsoti letošnjega republiškega prispevka za program in investicije radia ter televizije.

Začasni odbor je ugotovil, naj se z ustavo zajamčene pravice in dolžnosti republike, da skrbi za razvoj kulture ter pospešuje in podpira kulturna prizadevanja slovenskega naroda, da skrbi za razvoj službe in sredstev informacij, kažejo v tem, da v sodelovanju z Zavodom RTV Ljubljana odloča o višini naročnine za radio in televizijo v Sloveniji.

Začasni odbor za problematiko radia in televizije je ugotovil, da je potrebno zamenjati zastarele in iztrošene naprave ter instalirati reverzibilne in bilateralne televizijske zveze, ter opremiti nove studije. Za okrepitev materialno tehnične baze radia in televizije je nujna takojšnja finančna pomoč republike, ki naj bi Zavodu RTV Ljubljana omogočila odkup v tem letu odobrenih, a še ne izkoriščenih deviznih sredstev. Poleg možnosti za izločitev sredstev ob ponovnem rebalansu republiškega proračuna v korist negospodarskih investicij tudi za radio in televizijo, so potrebni dolgoročni ukrepi glede stalnosti in urejenosti teh dveh služb pri nas tem bolj, ker je demografsko zaledje Slovenije omejeno in ne nudi zadostnih možnosti za popolno uvedbo samofinanciranja iz povečanja naročnin in števila naročnikov. Težnje po povečanju števila naročnikov radia in televizije ovira nezainteresiranost domače industrije, ki ne proizvaja televizorjev z malim ekranom in cenениh radijskih sprejemnikov z UKV območjem.

II.

Radijski program v SR Sloveniji trenutno stagnira. V nasprotju s prakso ostalih republik, ki večajo obseg svojih radijskih programov je bil prvi program RTV Ljubljana letos za eno ura skrajšan. Drugi program, ki traja kljub večjim tehničnim kapacitetam, le štiri ure dnevno pa prav zaradi majhnega obsega še ni razvil prave fiziognomije.

V zvezi s televizijo je bilo v razpravi poudarjeno, naj se uvede samostojni domači program; s slovenskimi teksti opremljen tuji program pa naj bi prihajal preko kvalitetnih zvez, kar bi osvobodilo gledalce že mučnega eksperimentalnega oddajanja.

Za doseg teh ciljev niso potrebni le novi studijski prostori in oprema, temveč tudi tesnejše sodelovanje radia in televizije z vsem slovenskim kulturnim zaledjem. Od kvalitete tega zaledja je odvisna kvaliteta radijskega in televizijskega programa. Člani odbora so ugotovili, da kulturno življenje v nekaterih okrajnih centrih ni zadovoljivo. Zaradi nezadovoljive kvalitete in mrtvila v kulturni proizvodnji ti centri zaenkrat ne morejo uspešneje sodelovati pri izvedbi kvalitetnih programov.

Začasni odbor za problematiko radia in televizije je posvetil posebno pozornost vprašanjem edukativne televizije. Ta zvrst strokovnega in splošnega izobraževanja je postal, ne le potreba, ampak tudi pravica proizvajalcev. Šolska televizija bi morala postati sploh integralni del šolske reforme. Zato so se člani odbora zavzeli za načrtno uvajanje izobraževalnih oddaj za odrasle ter postopno organizacijo šolske televizije kot samostojnega programskega organizma, ki naj bi dopolnjeval pouk na vseh stopnjah.

V razpravi je bilo ugotovljeno, da prispevajo k izpopolnjevanju radijske in televizijske mreže tudi družbeno-politične skupnosti in večje gospodarske organizacije, ki skrbе za gradnjo televizijskih repetitorjev ter ustanavljajo in vzdržujejo lokalne radijske postaje. V Sloveniji je trenutno 12 lokalnih radijskih postaj, ki bolj ali manj uspešno obveščajo občane o vprašanih in novicah s svojega območja. V vse bolj razgibanem družbenem in ekonomskem razvoju so stremljenja po ustanavljanju lokalnih radijskih postaj razumljiva. Vendar, neurejen pravni status in večkrat prehitro splahnela skrb ustanoviteljev vnašata v tehnično in programsko delo teh postaj resne pomanjkljivosti, ki prehajajo v nekaterih primerih celo v politično škodo.

III.

Zavod RTV Ljubljana že vse od ustanovitve bremeni sorazmerno nizka kvalifikacijska struktura zaposlenih. Občutno zaostajajo tudi povprečni osebni dohodki. Ti vprašani postajata obenem s potrebami po tehnični izpopolnitvi ter izboljšanju in uvajanju novih programov še bolj pereči. Pomanjkljivi in neustrezni studijski in drugi prostori ne nudijo le šibkih delovnih pogojev, temveč rušijo tudi delovno disciplino. Še vedno ostaja odprto vprašanje štipendiranja in strokovnega izobraževanja novih kadrov. S tem v zvezi so člani odbora ugotovili, da delovanje nekaterih vzgojnih ustanov kot na primer Akademija za gledališče, film in televizijo ni zadovoljivo, saj omenjeni zavod doslej še ni vzgojil primernih visoko kvalificiranih strokovnjakov za radio in televizijo.

Stanje, težave in načrti radia ter televizije v slovenski kulturni javnosti in tisku še niso našli primerne odziva in da je precej neosveščenosti glede

pomembnosti in možnosti obeh medijev, tako glede informiranja in izobraževanja kot kulturnega dviga. Ob pomanjkanju večjega odziva javnosti in v korist nadaljnjega razvoja radia in televizije ter drugih služb informacij je nujno potrebno v okviru Zavoda RTV Ljubljana, ali izven njega, ustanoviti operativno službo raziskav javnega mnenja, ki bi lahko s kratkoročnimi in pravočasnimi obdelavami lahko pomagala tudi drugim ustanovam in organizacijam.

IV.

Začasni odbor je ugotovil, da v zvezni skupščini sprejeti sklepi o nadaljnjem razvoju televizije in še posebej o okrepitvi njene materialne baze ter hitrejšem povečanju števila naročnikov še niso pozitivno odjeknili v ukrepih za to pristojnih organov in organizacij.

Začasni odbor za problematiko radia in televizije predlaga Prosvetno-kulturnemu zboru Skupščine SR Slovenije, da sprejme to poročilo in ga skupno s sklepi in drugim gradivom o radiu in televiziji posreduje republiškem Izvršnemu svetu ter njegovim upravnim organom z željo, da bi ob rebalansu republiškega proračuna in v pripravah za sestavo sedemletnega načrta družbenega razvoja ter v drugih ukrepih upoštevali nujne potrebe radia in televizije. Z ugotovitvami glede ovir za nadaljnje povečanje števila naročnikov pa naj se seznanijo v Republiški gospodarski zbornici združene organizacije, ki vplivajo na izbiro in ceno radijskih ter televizijskih sprejemnikov. Z ugotovitvami o lokalnih radijskih postajah in potrebah po izgradnji še širše mreže repetitorjev pa naj se seznanijo tudi občinske in okrajne skupščine.

Št.: 64-7/64

Ljubljana, 18. septembra 1964

Predsednik:

Ciril Cvetko l. r.

PREDLOG SKLEPOV

o medobčinskem sodelovanju na področju javnih služb

Organizacijsko-politični zbor Skupščine SR Slovenije je na seji dne 28. septembra 1964 razpravljal o problematiki medobčinskega sodelovanja na področju javnih služb.

Zbor je na podlagi poročil in razprave ugotovil:

Občine, kot osnovne družbeno-politične skupnosti samostojno zagotavljajo izvrševanje svojih nalog. Praktični problemi pa narekujejo občinam, da med seboj sodelujejo, zlasti pri izvrševanju svojih vsakdanjih nalog na področju javnih služb, na kar najbolj učinkovit in ekonomičen način, z najracionalnejšo uporabo sredstev in strokovnih kadrov.

Često pa družbene službe, kakor tudi nekatere upravne službe, zaradi vrste vzrokov v posameznih občinah ne morejo zagotoviti dovolj učinkovitega izvrševanja svojih nalog. Občine se zato medsebojno povezujejo in organizirajo skupne službe, ki lahko zagotovijo boljše izvrševanje teh nalog.

Analiza dosedanjega sodelovanja kaže, da so občine že doslej uspešno sodelovale in so bili doseženi nekateri vidni rezultati. Prihaja pa tudi do nekaterih

pomanjkljivosti, ki jih bo treba odpraviti, da bi se medobčinsko sodelovanje neovirano razvijalo.

Te slabosti so zlasti:

— nenačrtnost v sodelovanju, ki se izraža zlasti v tem, da to sodelovanje ne temelji vedno na kvalitetnih analizah stanja in potreb, ampak je često izraz pavšalno ugotovljenih potreb na podlagi subjektivnih ocen in ugotovitev;

— neurejena ali slabo urejena pogodbeno razmerja med sodelujočimi občinami, kakor tudi med občinami in njihovimi skupnimi zavodi;

— pomanjkanje programov dela v nekaterih medobčinskih zavodih kot osnove za njihovo financiranje;

— neredno izpolnjevanje prevzetih finančnih obveznosti s strani nekaterih občin;

— pomanjkljivo spremljanje dela medobčinskih služb s strani občin ustanoviteljic ter slabo reagiranje na slabosti, kakor tudi pomanjkljivo obveščanje pristojnih občinskih skupščin in občanov o delu teh služb;

— premajhna skrb sodelujočih občin za razvoj in napredek skupnih služb za izboljševanje njihove organizacije, za strokovno izpopolnjevanje kadrov v teh službah itd.

Ker v določenih razmerah in pogojih medobčinsko sodelovanje omogoča učinkovitejše uresničevanje pravic in interesov občanov ter zadovoljevanje njihovih potreb, zlasti pa tudi, ker je s takim sodelovanjem zagotovljena racionalnejša uporaba družbenih sredstev, boljša organizacija služb, večja strokovnost, specializacija in smotrnejše izkoriščanje strokovnih kadrov, ob polni neokrnjenosti in spoštovanju samoupravnih pravic sodelujočih občin, je Organizacijsko-politični zbor Skupščine SR Slovenije na podlagi 153. člena ustave SR Slovenije in 5. člena svojega začasnega poslovnika.

sklenil,

da je potrebno:

— medobčinsko sodelovanje na področju javnih služb razvijati, kjer se za to pokažejo dejanske potrebe in obstoje realne možnosti in kjer je zagotovljena večja ekonomičnost poslovanja in večja strokovna učinkovitost. Odločitve o sodelovanju pa morajo zato temeljiti na realnih in kvalitetnih analizah;

— da se ustanavljanje skupnih služb v vseh primerih ureja s pogodbo, ki mora zagotoviti in varovati samostojnost, enakopravnost ter prostovoljnost občin pri sprejemanju medsebojnih obvez;

— preiti od dosedanjega načina financiranja medobčinskih služb s strani sodelujočih občin na financiranje programov dela teh služb in v skladu s potrjenimi programi ter njihovim izvrševanjem zagotoviti redno in pravočasno izpolnjevanje finančnih obveznosti občin nasproti tem službam;

— tako kot za vse druge, je potrebno tudi za medobčinske službe zagotoviti javnost dela ter učinkovito kontrolo, zlasti z rednim informiranjem pristojnih občinskih skupščin o delu teh služb. Občine naj tekoče spremljajo njihovo delo, zlasti izvrševanje njihovih nalog na svojem območju, razpravljajo o programih dela skupnih služb in njihovem izvrševanju ter skrbijo, da bodo občani redno informirani o delu teh služb;

— da občine ustanoviteljice dajejo medobčinskim zavodom in drugim skupnim službam vso potrebno pomoč pri delu, v izboljševanju njihove organi-

zacije ter v strokovnem izpopolnjevanju njihovih kadrov in skrbijo za uspešen razvoj in napredek teh služb;

— da nudijo okrajne skupščine in njeni organi občinam pri organiziranju konkretnega sodelovanja strokovno in drugo pomoč;

— da republiški zavodi proučujejo problematiko zavodov oziroma služb na svojem področju v občinah in pomagajo z mnenji in nasveti ter jim nudijo tudi ustrezno strokovno pomoč za uspešnejše opravljanje njihovih nalog;

— da pristojni republiški upravni organi spremljajo medobčinsko sodelovanje in nudijo potrebno strokovno pomoč, zlasti pri izdelavi ustreznih analiz in s posredovanjem izkušenj drugih občin;

— da vsi republiški organi dajo vprašanjem medobčinskega sodelovanja in ustvarjanju ugodnejših pogojev zanj potrebno pozornost ob usklajevanju obstoječih predpisov z ustavo, kakor tudi pri izdajanju novih;

— da družbeno-politične in druge organizacije spremljajo in dajejo pobude in predloge za organiziranje in izboljšanje medobčinskih služb in za nove oblike sodelovanja.

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE
ORGANIZACIJSKO-POLITIČNI ZBOR

Začasni odbor za proučitev
medkomunalnega sodelovanja

POROČILO
o medobčinskem sodelovanju*

Že ob razpravi o občinskih, okrajnih in mestnih statutih, kakor tudi v razpravi o organizaciji in delu občinske uprave ter v razpravi o inšpekcijskih službah se je ugotovilo, da na številnih področjih občine med seboj sodelujejo. To sodelovanje pa ni bilo proučeno. Često je bilo le zgolj formalnega značaja in ni vselej rodilo pričakovanih rezultatov.

Organizacijsko-politični zbor je nato ustanovil začasni odbor z nalogo, da prouči vso problematiko medobčinskega sodelovanja s področja javnih služb z vsemi pozitivnimi in negativnimi pojavi. Pri tem si je odbor zadal nalogo, predvsem ugotoviti, kateri so tisti organi oziroma službe, ki se lahko združujejo na več občin, kakšne so možnosti za združevanje organizacij s področja družbenih služb in kakšni so vplivi občin ustanoviteljic oz. koristnic na delo skupnih služb.

Odbor je preko zbora tudi naročil republiškemu Izvršnemu svetu oziroma Republiškemu sekretariatu za proračun in občo upravo, da le-ta prouči celoten kompleks medobčinskega sodelovanja na področju javnih služb.

Republiški sekretariat je predložil poročilo o medobčinskem sodelovanju, ki sistematično obravnava splošna vprašanja medobčinskega sodelovanja na področju upravnih in družbenih služb, kakor tudi njihovih posebnosti.

* Temeljno gradivo: Poročilo o medobčinskem sodelovanju — Republiški sekretariat za proračun in občo upravo (021-9/64).

Začasni odbor za proučitev medkomunalnega sodelovanja je z obiski na terenu proučil v nekaterih občinah na Dolenjskem, Koroškem in v Zasavju vprašanja, kateri so tisti organi oziroma službe, ki se lahko združujejo za več občin, kakšne so možnosti za združevanje dela organizacij s področja družbenih služb — zavodov, ki so sedaj ustanovljeni za različna področja v občinah, kakšen vpliv imajo občine ustanoviteljice in koristniki na tako združene službe in kakšen je vpliv občin ustanoviteljic, ki delujejo na področju, za katerega je ustanovljena skupna družbena služba. Skupine poslancev so poleg tega ugotovljale tudi dosedanje pozitivne in negativne izkušnje v medobčinskem sodelovanju, kakor tudi probleme, ki nastopajo v zvezi s financiranjem skupnih organov, vprašanje sedeža takega skupnega organa, predvsem pa smotnost združevanja raznih služb in njegov neposredni učinek.

Iz ugotovitev izhaja, da se je medobčinsko sodelovanje že v vseh obiskanih občinah bolj ali manj uveljavilo, čeprav se kažejo še nekatere napake in pomanjkljivosti.

Skupne javne službe in zavodi se ustanavljajo s posebnimi odločbami, ki jih sprejemajo v istem besedilu vse sodelujoče občine, financiranje pa se ureja s posebnimi priloženimi pogodbami. Pogodbe vsebujejo tudi ključ za razdelitev finančnih obveznosti posameznih občin. Uporabljajo se različni ključi, ki upoštevajo bodisi dohodke občin ali število prebivalcev, največkrat pa število zadev, ki jih je treba opraviti na področju posamezne občine.

Izpolnjevanje finančnih obvez je v glavnem urejeno in občine dokaj redno nakazujejo ustrezne zneske občini, kjer je sedež skupne službe ali organa. Občina, kateri sredstev ne nakazujejo ali pa ne nakazujejo pravočasno, zaide v finančne težave, ker mora založiti svoja sredstva ali pa najemati prehodne bančne kredite. V združevanju sredstev za financiranje posameznih skupnih služb in zavodov bi bil potreben avtomatizem in nekatere občine priporočajo, naj se vpelje avtomatizem, po katerem naj bi se pogodbe registrirale v banki, le-ta pa bi avtomatično, glede na pogodbene obveznosti, odvajala prispevke sodelujočih občin na račun službe ali zavoda.

Obstoji tudi praksa, da so zainteresirane občine sklepale vsakoletne pogodbe med nosilcem skupne službe in koristniki službe po procentnem odnosu. Takšna praksa pa povzroča mnogo nedoslednosti in pogajanj med občino, ki je nositeljica skupne službe, in občino, ki je pogodbeni koristnica skupne službe.

Na dolenjskem področju doslej ni bilo pojavov, da bi bile občine kakorkoli prizadete zaradi tega, ker je sedež službe ali zavoda v drugi občini. Pritožbe občanov zaradi daljših poti, ki jih imajo do sedeža skupnih služb, so redke pojave. Nasprotno pa se na območju občin v Zasavju pojavlja kot vzrok ovire uspešnega delovanja skupnih služb vprašanje sedeža skupne službe.

Značilno za področje koroških občin je dejstvo, da so vse razmeroma majhne po površini, pa tudi po številu prebivalcev spadajo med najmanjše občine v Sloveniji (Dravograd ima le 7000 prebivalcev). Vse štiri obiskane občine (Slovenj Gradec, Ravne na Koroškem, Dravograd in Radlje) pa tvorijo prirodno-zaključeno regijo. V nobeni od navedenih občin ni mogoče zaslediti načrtnega razmišljanja za uveljavitev medobčinskega sodelovanja, vsaj ne v toliki meri in takega, kot bi ga zahtevale potrebe in za kakršnega so tudi sicer podani pogoji.

Medobčinsko sodelovanje se lahko uspešno razvija le, če temelji na določenem programu, na podlagi katerega naj bi skupščine določale sredstva. Potrjevanje programov za nazaj pa kaže le na formalizem. Tudi v zasavskih občinah so bile pripombe, da ni precizirana odgovornost skupnih služb do občin. Značilno

je dejstvo, da razen o financiranju o drugih vprašanih medsebojnega sodelovanja med temi občinami skoraj ni govora.

Odbor zato meni, da občine kot osnovne družbeno-politične skupnosti samostojno zagotavljajo izvrševanje svojih nalog. Praktični problemi pa narekujejo občinam, da med seboj sodelujejo, zlasti pri izvrševanju svojih vsakdanjih nalog na področju javnih služb, na najbolj učinkovit in ekonomičen način, z najrazličnejšo uporabo sredstev in strokovnih kadrov.

Medobčinsko sodelovanje na področju javnih služb je zato potrebno razvijati na vseh področjih, kjer so se za to pokazale realne možnosti. Odločitev o sodelovanju pa mora temeljiti na realnih in kvalitetnih analizah. Medsebojno sodelovanje je potrebno v vseh primerih urejati s pogodbo, ki mora zagotavljati in varovati samostojnost, enakopravnost ter prostovoljnost pri sprejemanju in izpolnjevanju medsebojnih obveznosti. Treba je preiti od dosedanjega proračunskega financiranja služb za financiranje programov njihovega dela. V skladu s programom dela naj se določajo tudi prispevki občin sopogodbenc. V delu medobčinskih služb je treba zagotoviti javnost dela ter učinkovitost kontrole, zlasti z rednim in tekočim informiranjem občinskih skupščin sopogodbenc, o delu služb. Občine morajo tekoče spremljati delo skupnih služb, zlasti izvrševanje nalog na svojem območju. Razpravljati morajo o programih dela in o njihovem izvrševanju, kakor tudi skrbeti, da bodo občani redno informirani o delu služb.

Odbor meni, naj bi pristojni republiški organi spremljali in nudili strokovno pomoč občinam pri njihovem medsebojnem sodelovanju, medtem ko je ta naloga okraja že v ustavi deklarirana. Tudi republiški zavodi bi morali proučevati problematiko zavodov na svojem področju v občinah ter spodbuditi iniciativo za združevanje služb, nuditi pa bi jim morali tudi ustrezno strokovno pomoč za uspešnejše opravljanje njihovih nalog in jim pomagati z mnenji in nasveti.

Ker so naloge občin številne in zahtevne in ker medobčinsko sodelovanje občanom omogoča racionalnejšo uporabo sredstev, boljšo organizacijo služb, večjo strokovnost, specializacijo in smotrnejše izkoriščanje strokovnih kadrov, odbor meni, da naj občine, ki nimajo pogojev, da organizirajo posamezne službe za svoje območje, na podlagi proučevanja pristopijo k medobčinskemu sodelovanju.

Odbor je mnenja, da poročilo Republiškega sekretariata za proračun in občo upravo pregledno prikazuje stanje medobčinskega sodelovanja na področju javnih služb ter predlaga tudi nekatere zaključke za odpravo slabosti. Odbor zato predlaga, da zbor o poročilu razpravlja in sprejme ustrezen akt.

Št.: 02-4/64

Ljubljana, 24. septembra 1964

Predsednik:

inž. Marko Kržišnik l. r.

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE
PROSVETNO-KULTURNI ZBOR

Odbor za proučevanje zakonskih
in drugih predlogov

POROČILO

o obravnavi problematike medobčinskega sodelovanja

Odbor za proučevanje zakonskih in drugih predlogov Prosvetno-kulturnega zbora Skupščine SR Slovenije je na seji dne 23. septembra 1964 razpravljajal na podlagi poročila, ki ga je predložil Republiški sekretariat za proračun in občo upravo, o problematiki medobčinskega sodelovanja na področju prosvete in kulture.

Odbor je ugotovil, da je na področju prosvete in kulture medobčinsko sodelovanje že dokaj razvito. Vse šole, od osnovnih do visokih, prosvetno-pedagoška služba s svojimi zavodi in številne kulturne institucije kot so matične knjižnice, zavodi za spomeniško varstvo, muzeji in druge, so nudile in seveda še nudijo dovolj možnosti za širok in pester razvoj oblik medobčinskega sodelovanja. Hkrati s tem se pojavljajo tudi najrazličnejši problemi in vprašanja, ki zadevajo predvsem financiranje in iz tega izhajajoče obveznosti in pravice, pa tudi odgovornost, ustanoviteljstvo, soustanoviteljstvo in drugo.

Na področju šolstva spodbuja razvoj medobčinskega sodelovanja predvsem dejstvo, da se območje šol v pretežni večini ne ujema z območjem občin, kar ima za posledico dolžnost občin, ki na svojem območju nimajo šole, da prispevajo ustrezen del stroškov za šolanje učencev s svojega območja. Poleg takega sofinanciranja šol se med občinami vedno bolj uveljavlja združevanje sredstev v medobčinskih skladih, predvsem za področje srednjega strokovnega šolstva. Zadovoljiv obseg je doseglo medobčinsko sodelovanje pri postavitvi mreže medobčinskih prosvetno-pedagoških zavodov. Čeprav ta še ni dokončna, se je smotrnost povezovanja teh zavodov pokazala kot uspešna pri vrsti konkretnih akcij.

Podobno kot na področju šolstva je medobčinsko sodelovanje tudi pri kulturnih institucijah, le da je tu nekoliko manj razvito.

Kritičen pogled na dosedanji razvoj in doseženo stopnjo medobčinskega sodelovanja pove, da se je k snovanju različnih oblik tega sodelovanja pristopalo vse preveč šablonsko, v mejah okrajev oziroma na teritorialni osnovi, ne pa na osnovi interesnih povezav in potreb po funkcionalnosti povezovanja. Dosedanje medobčinsko sodelovanje še vedno preveč sloni na administrativni, proračunski osnovi in je kratkoročna iz leta v leto. Pomanjkljiva pravna urejenost medsebojnih razmerij ni mogla vedno zagotoviti varovanja načel samostojnosti, enakopravnosti in prostovoljnosti občin pri njihovem medsebojnem povezovanju in izpolnjevanju dogovorjenih obveznosti — niti niso bile povsem ugotovljene odgovornosti občin do posameznih delovnih organizacij s področja družbenih dejavnosti.

Odbor je bil glede na to mnenja, da bo medobčinsko sodelovanje na področju prosvete in kulture uspešnejše in da se bo širše razmahnilo

— če bo osnova sodelovanju interesno združevanje in želja po zagotovitvi funkcionalnosti poslovanja pri izpolnjevanju nalog občin,

- če bo slonelo na temeljiti pripravi in točnih dogovorih,
- če bo pogodbeno povezanost dolgoročna in perspektivna,
- če bo namesto proračunskega financiranja v celoti uvedeno financiranje po načelu dohodka, se pravi, po načelu opravljenega dela,
- če se bo izpolnjevanje nalog odvijalo v okviru sprejetega programa dela,
- če bo stalno odražalo potrebe in interes občin ter bo z njimi povezano,
- če bo financiranje urejeno na podlagi skrbno analiziranih objektivnih meril.

Odbor je tudi menil, da lahko na ustvarjanje solidnih pogojev pri nadaljnjem razvoju medobčinskega sodelovanja občutno vpliva tudi republika s svojim vplivom pri sprejemanju ustreznih predpisov, tako z graditvijo ustreznega ekonomsko-pravnega sistema kot tudi s primernim dolgoročnim programiranjem in svetovanjem.

Št.: 02-4/64

Ljubljana, 26. septembra 1964

Predsednik:
Boris Mikoš l. r.

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE
SOCIALNO-ZDRAVSTVENI ZBOR

Odbor za proučevanje zakonskih
in drugih predlogov

POROČILO

o medobčinskem sodelovanju na področju zdravstva in socialnega varstva

Odbor za proučevanje zakonskih in drugih predlogov Socialno-zdravstvenega zbora Skupščine SR Slovenije je na svoji seji dne 21. septembra 1964 razpravljalo o medobčinskem sodelovanju na področju zdravstva in socialnega varstva na osnovi poročila, ki ga je predložil Rep. sekretariat za proračun in občo upravo.

Razprava o medobčinskem sodelovanju na področju zdravstva je zajela sodelovanje med zdravstvenimi centri in s tem v zvezi nadaljnjo organizacijo teh centrov, sodelovanje med zdravstvenimi domovi in bolnišnicami, sodelovanje pri investiranju v zdravstvu, medobčinsko sodelovanje pri šolanju zdravstvenih delavcev ter sodelovanje na področju inšpekcijskih služb.

Odbor je ponovno ugotovil, da so stališča glede medobčinskih zdravstvenih centrov v našem zboru jasna, namreč, da je treba še nadalje podpirati njihovo ustanavljanje povsod tam, kjer so na območju dveh ali več občin podobne demografske značilnosti in patologija, pri čemer naj bi ne bile ovira niti formalne okrajne meje. Izraženo je bilo tudi mnenje, da bi bilo koristno, da bi se območja zdravstvenih centrov čimbolj uskladila z območji zavodov za socialno zavarovanje, pri čemer pa nikakor ne bi smela biti odločilna sedanja mreža zavodov, ker nekateri že danes organizacijsko ne ustrezajo. To možnost naj bi skupno proučili predstavniki republiškega zavoda za socialno zavarovanje in

Zavoda SRS za zdravstveno varstvo, predhodno pa naj bi se o tem razpravljalo na republiškem posvetovanju predstavnikov vseh zdravstvenih centrov.

V razpravi o sodelovanju med zdravstvenimi domovi in bolnišnicami je bil dan poseben poudarek vprašanju ali naj določene dispanzerske službe prevzamejo bolnišnice ali naj bodo organizirane pri zdravstvenih domovih. Odbor je bil mnenja, da naj čimveč teh dejavnosti organizirajo in vodijo zdravstveni domovi, bolnišnice pa naj prevzamejo take dispanzerske službe, katerih obstoj ni v zdravstvenem, kadrovskem in ekonomskem pogledu utemeljen za območje posameznega zdravstvenega doma. Glede na to, da zdravstveni domovi nimajo dovolj specialistov za opravljanje dispanzerskih dejavnosti, je nujno, da bolnišnice s svojim specialističnim kadrom sodelujejo pri programiranju in izvajanju dispanzerskih dejavnosti zdravstvenih domov. Zato je odbor mnenja, da naj bi v bodoče zdravstveni domovi opustili dosedanjo prakso sklepanja individualnih pogodb s posameznimi specialisti in prešli na sklepanje pogodb z bolnišnicami. Ker pa je za izvajanje dispanzerske službe nujno, da specialist dobro pozna določeno patologijo ter da vodi in usmerja ustrezno preventivno delo, je treba v pogodbah predvideti, da bo opravljal dispanzersko delo v zdravstvenem domu prvenstveno določen specialist bolnišnice. Za organiziranje in razvijanje sodelovanja med bolnišnicami in zdravstvenimi domovi so predvsem odgovorni zdravstveni centri.

Medobčinsko sodelovanje na področju zdravstva se je pokazalo tudi v formiranju medobčinskih zdravstvenih investicijskih skladov na Štajerskem in Gorenjskem. Večina članov odbora pa je mnenja, da tudi s formiranjem medobčinskih investicijskih skladov ne bo mogoče voditi uspešnejše investicijske politike na področju zdravstva, ker bodo ti skladi ob sedanjem načinu dotoka sredstev še vedno prešibki.

Medobčinsko sodelovanje je izrazito nujno na področju šolanja zdravstvenih kadrov, ne samo glede materialne baze, marveč tudi štipendiranja, predvsem srednjega medicinskega kadra. Odbor meni, da bi bilo glede tega kadra umestno uvesti poleg individualnega štipendiranja zagotovitev materialne osnove gojencev preko šole. S tem bi dosegli smotrnejšo uporabo sredstev, namenjenih za štipendije in boljšo strokovno usmeritev gojencev po njihovih dejanskih sposobnostih in nagnjenjih.

Odbor je poudaril potrebo po medobčinskem sodelovanju na področju sanitarne inšpekcijske službe, ker bo le tako omogočena specializacija po posameznih strokah, ki jo narava te službe zahteva. Odbor je bil tudi mnenja, da se na tem področju občine ne smejo omejiti le na sodelovanje pri sanitarni inšpekciji, temveč da morajo sodelovati in koordinirati delo tudi z drugimi inšpekcijskimi službami (veterinarska inšpekcija, inšpekcija dela).

Medobčinsko sodelovanje na področju socialnega varstva se mora po mnenju odbora odraziti v sodelovanju občin pri reševanju določene podobne problematike (rejništvo, skrbništvo, problemi borcev in ostarelih kmetov itd.) in pri ustanavljanju ter skupnem financiranju socialno varstvenih ustanov (domovi za starejše ljudi, specializirane vzgojne institucije), ki zadovoljujejo potrebe širših območij. Delo centrov za socialno delo zahteva še mnogo operative in zato ob sedanjih pogojih ni umestno iz finančnih in kadrovskih razlogov forsirati ustanavljanja medobčinskih centrov, ki bi imeli predvsem značaj raziskovalnih ustanov. Zato meni odbor, da je treba ustanoviti centre za socialno delo v vsaki občini in da je treba njihovo ustanavljanje pospešiti. Posamezni centri lahko prevzamejo izvedbo določenih nalog iz programa socialnega varstva

za druge občine, v tem smislu pa lahko centri za socialno delo sodelujejo tudi med seboj, če posamezen center zaradi pomanjkanja specializiranih kadrov določenih nalog ne more opraviti sam. Za raziskovalno delo in nudenje strokovne pomoči centrom pa bi bilo treba ustanoviti posebno republiško institucijo.

Št.: 02-4/64

Ljubljana, 24. septembra 1964

Predsednik:

Dr. Adolf Droščak l. r.

PREDLOG RESOLUCIJE

o razvoju gradbeništva v SR Sloveniji v prihodnjem obdobju

Skupščina SR Slovenije je na skupni seji Republiškega zbora in Gospodarskega zbora dne 29. oktobra 1964 obravnavala osnovna vprašanja v zvezi z nadaljnjim razvojem gradbeništva ter je na podlagi 7. alineje 135. člena ter 136. člena ustave Socialistične republike Slovenije v težnji, da določi splošna načela, cilje in smer politike na tem področju sprejela naslednjo

RESOLUCIJO

o razvoju gradbeništva v SR Sloveniji v prihodnjem obdobju.

I.

Ker je skladnost družbenoekonomskega razvoja v prihodnjem obdobju v veliki meri odvisna od učinkovitosti investicijske potrošnje, v kateri imajo gradnje izredno pomemben delež, je učinkovitost graditve gradbenih objektov ter zato ustrezen razvoj gradbeništva in potrebne industrijske proizvodnje bistvenega pomena. Zato je na tem področju treba dvigniti zlasti učinkovitost in način proizvodnje na tako raven, da bo dohitevala stalno naraščajoče potrebe gospodarstva in da bo v skladu s splošnim razvojem proizvodnje in življenjskega standarda.

II.

Za gradbeništvo je posebno značilen v glavnem ekstenziven razvoj brez bistvenih sprememb v načinu graditve, ki ga omogoča dosežena stopnja splošnega tehničnega napredka. To negativno vpliva tako na ustrezen razvoj industrije proizvodov za potrebe sodobnega načina graditve, kot na učinkovitost in cenenost gradenj. Posledica tega je skoraj stalno zaostajanje ponudbe za povpraševanjem na področju gradbenih storitev.

Gradbena podjetja v preteklem razdobju večinoma niso bila v takih objektivnih tržnih pogojih, ki bi jih silili, da bi se borila za uvajanje sodobnejše gradnje ter s tem za hitrost in cenenost graditve in zato niso v zadostni meri postala nosilec in pobudnik novega načina proizvodnje v ustrezajoči industriji. Ta industrija pa zaradi splošnih gospodarskih pogojev in razmer na trgu

tudi sama ni pokazala zadostnega interesa za tisto proizvodnjo, ki bi vplivala na spremembo načina proizvodnje v gradbeništvu ter s tem povečala njegovo učinkovitost, solidnost in cenenost.

Na drugi strani pa so pomanjkljivosti v dosedanem razvoju gospodarskega sistema onemogočale, da bi gradbena podjetja povečala stopnjo svoje akumulativnosti in so poleg vzrokov v gradbeništvu samem privedla podjetja na tem področju v stanje, da se niso mogla modernizirati in tehnično opremiti in tudi niso imela možnosti za izkoriščanje kreditnih virov, ki bi jim odprli pot do modernizacije.

V takih objektivnih pogojih niso mogle biti ustvarjene tiste osnove, ki bi gradbena podjetja silile in jim hkrati omogočale borbo za večjo gospodarnost, katere posledica bi bila tudi borba za modernizacijo, sodobnejši način, večjo hitrost in cenenost graditve.

III.

Razvoj intenzivnega gospodarjenja v gradbenih podjetjih še vedno zavirajo administrativni vplivi tako pri financiranju kot realizaciji investicij. Poleg drugih posledic taki vplivi preprečujejo uveljavljanje ekonomskih zakonitosti na tržišču gradbenih storitev, na katerega računa naš gospodarski sistem in se zato tudi v gradbenih podjetjih samih prepočasi razvija ustrezna ekonomika gospodarjenja. Riziko investicij se v ustreznem delu ne prenaša tudi na gradbena podjetja, banke pa svoj poslovni uspeh ne vežejo v zadostni meri na stvarno rentabilnost investicij.

Poleg tega niso ustvarjeni še drugi pogoji za sodoben industrijski način graditve. Zaostajanje regionalnega planiranja, neurejenost na področju urbanizma, neustrezne metode projektiranja in ostalih investicijskih preddel, neustrezne komunalne priprave in ureditve za večje gradbene komplekse, kar bi omogočalo serijsko stanovanjsko gradnjo ter neustrezen način financiranja stanovanjske izgradnje, so onemogočili zlasti modernizacijo gradnje stanovanj in s tem tudi razvoj industrije, ki bi se morala vključiti v tak sodobnejši način graditve.

IV.

Da bi v prihodnjem obdobju dosegli ustrezen razvoj gradbeništvu in industrije, ki proizvaja za potrebe gradbeništvu, je potrebno odpraviti vzroke, ki zavirajo razvoj in doseči, da bodo ustvarjeni takšni pogoji, ki bodo na podlagi ekonomske nujnosti navajali v prvi vrsti gradbena podjetja, da bodo sama uvajala in pospeševala sodobnejši, hitrejši in zato cenejši način graditve. Vzporedno s tem bodo potrebna tudi intenzivnejša družbena prizadevanja za povečanje učinkovitosti in za zmanjšanje naporov v sami gradbeni proizvodnji.

V ta namen je potrebno s spremembami in dopolnitvami gospodarskega sistema

— doseči take spremembe v sistemu delitve dohodka, da bo gospodarskim organizacijam na področju gradbeništvu omogočeno nameniti ustrezna sredstva za potrebno tehnično opremljenost;

— preprečiti administrativne vplive pri financiranju in realizaciji investicij, da bodo investicijska vlaganja neposredno pod vplivom ekonomskih zakonitosti in da se bodo gradbena podjetja iz ekonomske nujnosti borila za znižanje lastnih stroškov proizvodnje zlasti še s formiranjem novih ustreznih kapacitet za zaključna dela, ki imajo v strukturi cene odločilni pomen:

— doseči, da bo za racionalno poslovanje in modernizacijo gradbeništva ekonomsko zainteresirana tudi banka kot kreditor na področju investicij;

— doseči, da bo investitor neposredno ekonomsko zainteresiran za cenenost, učinkovitost in hitrost graditve, ker mora prav investitor v lastnem interesu poskrbeti, da bo storjeno vse tisto, od česar je odvisna učinkovitost in cenenost gradnje, zlasti še, da bo vrednost samega gradbenega objekta predstavljala čim manjši delež v celotni investiciji in da bomo na splošno gradili funkcionalno ustrezne, vendar cenejše in preprostejše objekte.

V.

Da bi ustvarili tehnično-ekonomske pogoje za industrializacijo graditve, zlasti pa za serijsko proizvodnjo stanovanj, je potrebno predvsem:

— razviti in sistemizirati dejavnosti urbanizma ter zagotoviti pogoje za delovanje urbanistične službe in inšpekcije;

— pospešiti izdelavo urbanističnih projektov tako, da bo ta izdelava prehitela povpraševanje po lokacijah in zmanjšala administrativni postopek za pridobivanje urbanističnih pogojev za gradnjo;

— rešiti sistem financiranja na področju komunalnega gospodarstva ter določiti in komunalno urediti večja področja za stanovanjsko gradnjo, zlasti v večjih mestih in industrijskih središčih;

— doseči potrebne spremembe v financiranju stanovanjske gradnje tako, da bo financier stanovanja predvsem neposredni potrošnik, kar bi v veliki meri vplivalo na možnost gradbenih podjetij, da sama proizvajajo za trg, neposredni potrošnik pa bi kot kupec lahko neposredno vplival na ceno stanovanja;

— z urbanističnimi zasnovami urediti gradnjo individualnih vrstnih in sličnih stanovanjskih objektov in s tem ustvariti pogoje za serijsko proizvodnjo in montažo.

VI.

Da se omogoči ustrezen razvoj in aplikacija najnovejših znanstvenih izsledkov na področju tehnologije gradenj, razvoja gradbenega materiala in proizvodov, ki se vgrajujejo v gradbene objekte, je treba:

— preko smotrne koordinacije obstoječih organizacij ali z ustanovitvijo še novih tudi z družbenimi ukrepi intenzivno razvijati tehnologijo gradenj, gradbenega materiala, opreme za gradbeništvo in demonstracijskih gradbišč;

— pristopiti k intenzivnemu proučevanju za sistematičen in postopen prehod na industrializacijo graditve zlasti na področju izgradnje stanovanj;

— z načrtno stimulacijo razvijati delovne organizacije, ki bodo nosilec in pobudnik za uvajanje nove tehnologije tako v gradbeništvo samem, kot na področju ustrezne industrijske proizvodnje.

VII.

Za rešitev kadrovskega problema, ki se z industrializacijo graditve še stopnjuje, je treba pravočasno zagotoviti zadostna sredstva za financiranje naprednejšega strokovnega šolstva in smotrni sistem ter organizacijo strokovnega izobraževanja na vseh stopnjah gradbenih šol.

VIII.

Za stabilizacijo gradbenega tržišča je potrebno:

- pospešiti izdelavo regionalnih načrtov in dolgoročneje opredeliti družbena sredstva za gradnjo na posameznih področjih, zlasti negospodarskih;
- da bodo izvršni organi in inšpekcije zagotovili dosledno izvajanje predpisov o financiranju in izvajanju investicij;
- zagotoviti dosledno izvajanje in po potrebi izpopolniti predpise o načinu projektiranja in izvajanja gradenj ter o komunalni pripravi in ureditvi zemljišč, kakor tudi o pogojih za začetek gradbenih del;
- doseči čimvečjo enakomernost in kontinuiranost pri financiranju negospodarskih investicij;
- z ustreznim izvajanjem kreditne politike, zagotoviti čim večjo usklajenost ponudbe s povpraševanjem na področju gradbenih storitev.

Z ustrežajočimi ukrepi je treba zagotoviti izpolnjevanje politike, ki jo določa ta resolucija, da bodo investicije in gradnje vplivale na skladnost družbenega in gospodarskega razvoja ter prispevale čimveč osnovnim smotrom socialistične graditve.

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE
REPUBLIŠKI ZBOR

Odbor za industrijo in promet

GOSPODARSKI ZBOR

Začasni odbor za gradbeništvo

POROČILO

**o obravnavi programa perspektivnega razvoja gradbeništva in industrije
gradbenega materiala za razdobje 1964—1970***

Odbor za industrijo in promet Republiškega zbora je na svoji 15. seji dne 3. julija 1964 in v njenem nadaljevanju dne 7. julija 1964 ob sodelovanju odbora za urbanizem, stanovanjsko izgradnjo in komunalne zadeve ter predsednikom začasnega odbora za gradbeništvo Gospodarskega zbora obravnaval perspektivni program razvoja gradbeništva in industrije gradbenega materiala.

Pri obravnavi sta se odbora poslužila monografij Zavoda SR Slovenije za gospodarsko planiranje »Osnova za 7-letni načrt gradbeništva« in tretje knjige »Gradiva za 7-letni perspektivni program razvoja industrije« (stran 332 do 364), kakor tudi predštudije Gradbenega centra SR Slovenije »Industrializacija stanovanjske graditve v SR Sloveniji«.

Obravnava je upoštevala tudi poročilo začasnega odbora za gradbeništvo pri Gospodarskem zboru Skupščine SR Slovenije o problemih in pojavih za razvoj gradbeništva v SR Sloveniji, kakor tudi osnovne ugotovitve in razprave o problemih gradbeništva in stanovanjske graditve na 10. seji Gospodarskega zbora Skupščine SR Slovenije.

* Dodatno gradivo: Osnova za perspektivni program razvoja gradbeništva in industrije gradbenega materiala 1964—1970 (30-13/64).

Zaradi kompleksnosti obravnave sta odbora pritegnila k sodelovanju predstavnik Zavoda SRS za gospodarsko planiranje in pristojnega republiškega sekretariata za industrijo ter sekretariata za urbanizem, stanovanjske in komunalne zadeve, kakor tudi predstavnike naslednjih republiških institucij: Gospodarske zbornice SRS, Gradbenega centra SRS, Zavoda za raziskovanje materiala in konstrukcij SR Slovenije, Biroja gradbeništva SR Slovenije in Poslovnega združenja stanovanjskih investorjev. Od poslovnih bank se je vabilu za sodelovanje odzval le predstavnik združenja komunalnih bank za SR Slovenijo.

Obširna razprava je poudarila predvsem naslednje osnovne probleme doseđanja in perspektivnega razvoja gradbeništva in industrije gradbenega materiala:

I.

Skladnost družbenega razvoja je v veliki meri odvisna od učinkovitosti gradbeništva, saj je to področje udeleženo v celotni investicijski potrošnji s približno 50 % in tako bistveno vpliva na oblikovanje pogojev za doseganje ciljev ekonomske politike določenega obdobja.

V odvisnosti od vsakokratne politike investicijskih vlaganj je gradbeništvo prilagojevalo tudi svoje kapacitete. Ta proces pa ni bil enakomeren, ker so obdobjem velikega angažiranja gradbenih kapacitet sledile izrazite depresije. Tako je gradbeništvo, kljub stalnemu napredku in povečevanju obsega svoje dejavnosti, vendarle zaostalo za potrebami družbenega razvoja.

Tako stanje je povzročil ekstenziven način dosedanjega razvoja gradbeništva, ki je v specifičnih slovenskih razmerah, predvsem pa zaradi administrativnih posegov na področju formiranja in izvajanja investicijske politike, obdržalo v glavnem obrtniško stopnjo produktivnosti dela.

Najvidnejša posledica takega razvoja je izredna razdrobljenost kapacitet gradbene operative na območju SR Slovenije, saj posluje pri nas skupno 63 gradbenih podjetij. Od tega števila odpade po ustvarjenem celotnem dohodku 37,5 % na velika, 34,1 % na srednja in 28,4 % na manjša gradbena podjetja.

Taka organizacijska struktura je specifična za razmere na območju SR Slovenije in tipična predvsem za gospodarske organizacije, ki izvajajo visoke gradnje ter predstavlja glavno oviro za uspešen start v smeri intenzivnega razvoja gradbeništva. Taka struktura je plod pretirane lokalistične težnje posameznih komun in izhaja celo v večjih mestih in industrijskih središčih iz pogojev razdrobljenega gradbenega tržišča z majhnim in individualnim naročnikom ter majhnim in individualnim proizvajalcem.

Krivda za tako stanje ne leži na gradbeništvu, ki se je taki situaciji le prilagajalo z ustrezno organizacijo dela, kar je značilno tudi za industrijo, ki proizvaja gradbeni material in ostale izdelke za potrebe gradbeništva. Tako stanje je v največji meri posledica neurejenega sistema financiranja in se drastično odraža predvsem v stanovanjski graditvi, ki predstavlja že okoli 30 % visokih gradenj.

Razdrobljene in zato sorazmerno majhne kapacitete gradbenih podjetij pri dosedanjih, v splošnem neugodnih pogojih ekonomskega poslovanja niso bile sposobne akumulirati večjih sredstev za lasten razvoj, zato je zaostajala tudi njihova tehnična opremljenost, ki je med najnižjimi na območju SFRJ. Ob dejstvu, da so bila podjetja pri opremljanju navezana v glavnem le na lastna sredstva in na možnosti nabave pretežno domače in s tem tudi dražje opreme,

je razumljivo, da so se podjetja ob pritisku trga po povečanju kapacitet orientirala predvsem na ekstenziven način povečanja števila zaposlene delovne sile, kar je v končni posledici vplivalo na znižanje produktivnosti dela in na dviganje cen posameznim storitvam.

V takih razvojnih pogojih gospodarske organizacije ekonomsko niso stimulirane za intenzivno in specializirano proizvodnjo.

Tudi programska nepripravljenost celotne investicijske dejavnosti vpliva zaviralno na razvoj gradbeništva. Neurejen kompleks vprašanj investitorske dejavnosti ima za posledico nesolidne investicijske predpriprave in še te bazirajo večinoma le na individualnih projektih, kamor je pretežno usmerjena tudi celotna projektantska dejavnost.

Poslovne in specializirane investicijske banke v tak razvoj niso posegle z učinkovitimi ukrepi, čeprav bi morale biti na tem tudi ekonomsko zainteresirane.

Odbor zato smatra, da pri nadaljnjem razvoju gradbeništva v smeri njegove intenzifikacije mora prevladati odločujoč družbeni interes. To pa ne velja samo za ožjo gradbeno operativno, temveč za vse z njo povezane dejavnosti kot so projektiranje, montažna dejavnost ter celotno področje proizvodnje gradbenega in ostalega materiala in izdelkov za potrebe gradbeništva.

II.

Težišče obravnave na obeh zaporednih sejah odborov in tudi pri nadaljnjih razpravah ožje skupine poslancev obeh odborov in predstavnikov republiških institucij je bilo po obširnih ugotovitvah problematike dosedanjega razvoja usmerjeno zato na iskanje rešitev in stališč za uspešnejši bodoči razvoj.

V zvezi s tem sta se odbora odločila, da pri stališčih, ki jih bosta predlagala Republiškem zboru v obravnavo, izhajata iz naslednjih izhodišč:

Za zagotovitev intenzivnega razvoja in racionalne proizvodnje v gradbeništvu je potrebno, da se to področje obravnava povezano s celotnimi gospodarskimi in družbenimi gibanji.

Hitrejši in sodobnejši razvoj gradbeništva, z visoko produktivnostjo dela, je zlasti nujen ob orientaciji na množično stanovanjsko graditev in obsežnejšo gradnjo objektov družbenega standarda.

Nadaljnja izpopolnitev gospodarskega sistema naj gradbeništvu omogoči take pogoje gospodarjenja, ki bodo stimulirali najracionalnejše povečanje in izkoriščanje kapacitet, dotok in izobraževanje strokovnih kadrov, uporaba sodobne tehnike, tehnologije ter znanstvenih metod dela. To bo mogoče doseči predvsem z ustreznimi ukrepi ekonomske politike in s stimulativnim sistemom delitve dohodka.

Programiranje na podlagi elementov regionalnih prostorskih načrtov, ki naj upoštevajo razvoj posameznih regij ne glede na sedanjo upravno-politično razmejitvev in na katerih naj temeljijo urbanistični načrti, naj omogoči investitorjem in gradbeništvu dolgoročnojšo opredelitev njihovih služb.

Investicijskim predpripravam je treba v bodoče posvetiti posebno pozornost. Te predpriprave bodo omogočile organizirano proizvodnjo in obsegajo zlasti: predhodne študijske priprave, pravočasno programiranje, ki upošteva normalen cikel gradnje, proučene investicijske programe, projektiranje gradenj in komunalnih naprav v variantnih izvedbah z vsemi potrebnimi detajli.

Investicijska politika mora bolj odločno vplivati na to, da bodo investicijska vlaganja usklajena z zmogljivostmi gradbeništva in morajo imeti največji poudarek na hitrem aktiviranju investicijskih sredstev.

Investicijsko financiranje mora biti usklajeno z določili osnovnega zakona o investicijski izgradnji, zlasti še ob decentralizaciji sredstev na delovne organizacije, ki postajajo osnovni nosilci razširjene reprodukcije.

V financiranje razvoja gradbeništva in vseh panog industrije, ki proizvajajo izdelke za njegovo potrebe, se mora vključiti v največji meri tudi politika poslovnih bank.

Za zagotovitev intenzivnega razvoja gradbeništva je potrebna odločna usmeritev v industrializacijo, ki zahteva serijsko in množično proizvodnjo, kvalitetne spremembe v tehnologiji in ustrezni organizaciji dela.

Opremljanje z novo mehanizacijo, ki je eden od temeljnih pogojev industrializacije, mora sloneti na proučenih programih za specifične potrebe posameznih vej gradbene dejavnosti. To opremljanje pa nujno terja ustrezno usposobljenost kadrov, organizacijo servisne službe in zagotovitev potrebnih rezervnih delov.

Industrializacijo v gradbeništvu mora spremljati tudi napredek tehnično-regulativnih in gradbeno-pravnih ukrepov, s katerimi bo mogoče vplivati na kvaliteto in ostale rezultate v gradbeni proizvodnji. Predvsem pa je treba težiti za tem, da bo registracija gospodarskih organizacij usklajena z njihovo dejansko usposobljenostjo, ki mora biti odločilna tudi pri oddajanju gradbenih del.

Racionalno gradnjo morajo pospešiti tudi ustrezne metode v projektiranju, ki naj spodbuja industrijsko proizvodnjo v gradbeništvu skladno s tehnološkimi spremembami in uvajanjem novih sodobnih materialov. Zato naj se raziskovalno delo usmeri tudi na področje projektiranja.

Zagotoviti je treba predvsem sredstva za financiranje strokovnega šolstva, smotrni sistem in organizacijo strokovnega izobraževanja na vseh stopnjah ter zadostno število strokovno usposobljenega učnega kadra.

Uvedba industrializacije je zaradi znatno povečanih potreb nujna predvsem v stanovanjskem gradbeništvu, kjer namenska sredstva omogočajo množično in kontinuirano proizvodnjo.

Da bi na tem področju prešli na industrijski način dela, je treba podpirati take ekonomske ukrepe, ki bodo omogočili gradbenim organizacijam samostojno industrijsko proizvodnjo stanovanj in uvajanje inženiringa kot najprimernejše oblike racionalne stanovanjske graditve.

Industrializacija stanovanjske graditve zahteva množično uporabo industrijskih izdelkov, vnaprej izdelanih elementov in sodobnih gradbenih materialov. Zato je njena uveljavitev odvisna od usklajenega razvoja ustreznih dejavnosti in sodelovanja vseh prizadetih činiteljev, predvsem pa od:

— zagotovitve velikih naročil za gradnjo kompleksnih naselij zlasti v mestih, kjer je treba omogočiti tudi koncentracijo finančnih sredstev in gradbenih kapacitet;

— uvajanje standardizacije in tipizacije;

— razvoja industrije novih gradbenih materialov za uvedbo industrializacije graditve;

— razvoja industrijske proizvodnje elementov, konstrukcij in opreme za gradbena, predvsem pa za zaključna in instalacijska dela;

— razvoja specializiranih proizvajalcev stanovanj in njihovega sodelovanja na podlagi proizvodne kooperacije ter drugih oblik integracije;

- razvoja kapacitet montažne dejavnosti za zaključna in instalacijska dela;
- razvoja industrijskih podjetij za montažno gradnjo družinskih hiš ob upoštevanju racionalne delitve dela;
- razvojno študijskega dela in izkoriščanja teh izsledkov v praksi (demonstracijska gradbišča);
- opremljenja z mehanizacijo, ki ustreza industrijskemu načinu proizvodnje, predvsem pa z mehaniziranim orodjem pri zaključnih delih.

Za smotr in enoten razvoja industrializacije je treba podpreti in pospešiti izdelavo projekta industrializacije stanovanjske graditve na območju SR Slovenije. Projekt mora biti kompleksen in mora upoštevati tudi racionalizacijo tradicionalnega sistema graditve. Uspešnost njegove realizacije pa bo zagotovljena, če jo bo podprla organizirana družbena akcija.

Pri razvoju industrije gradbenega materiala je treba posvetiti vso pozornost rekonstrukciji zastarelih obstoječih obratov, ki bo z izpopolnjeno tehnologijo omogočila večjo produktivnost dela in povečala proizvodnjo čimbolj racionalnih končnih izdelkov na bazi klasičnih surovin.

Program razvoja proizvodne industrije gradbenega materiala mora zlasti upoštevati tendenco po povečanju obstoječe in uvajanju nove proizvodnje predvsem tistih novih materialov, ki pospešujejo proces industrializacije gradbeništva, kakor tudi nujnost po povečanju zmogljivosti cementne industrije in uvedbi proizvodnje betonskega železa specialnih kvalitiet;

Posebno pozornost je treba posvetiti vzgoji strokovnih kadrov, brez katerih modernizacija tehnološkega procesa, dvig produktivnosti dela in izboljšanje kvalitete v proizvodnji gradbenega materiala ni izvedljiva.

Št.: 30-13/64

Ljubljana, 24. julija 1964

Predsednik
začasnega odbora za gradbeništvo:
inž. Jože Valentinčič

Predsednik
odbora za industrijo in promet:
Stane Dolenc l. r.

PREDLOG SKLEPOV

o obveščanju občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja

Organizacijsko-politični zbor Skupščine Socialistične republike Slovenije je na svoji seji dne 30. oktobra 1964 obravnaval problematiko obveščanja občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja in pri tem

u g o t o v i l,

da se še vedno počasi uresničujejo ustavna določila o načelu javnosti dela državnih in družbenih organov kot sestavnega dela samoupravnega sistema. Delovni ljudje bi se nedvomno močneje vključevali kot samoupravljalci v družbena dogajanja, če bi predstavniška telesa, njihovi organi ter organi samoupravljanja delovnih in drugih organizacij hitreje odpravljali številne pomanjkljivosti, ki spremljajo izvajanje načela javnosti pri njihovem delu. Izhajajoč iz ustavnih

določil, da je obveščanje javnosti o svojem delu posebna dolžnost vseh državnih organov, organov samoupravljanja in drugih nosilcev javnih funkcij in pooblastil, je na podlagi 153. člena ustave SR Slovenije Organizacijsko-politični zbor Skupščine SR Slovenije sprejel naslednje

SKLEPE

Začasni odbor za proučitev problemov obveščanja občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja naj s sodelovanjem družbeno-političnih organizacij, društev in pristojnih organov še nadalje spremlja izvajanje ustavnega določila o javnosti dela vseh organov.

Republiški sekretariat za informacije naj se še posebej zavzame za proučevanje položaja informacijskih sredstev in njihovega razvoja, za raziskovanje sistema obveščanja sploh in vseh oblik uresničevanja načela javnosti v informacijskih sredstvih, za pospeševanje kvalitetne ravni informacij in za širše sodelovanje javnosti v razpravah o družbeno pomembnih zadevah. Pri tem naj republiški sekretariat za informacije sodeluje z družbeno-političnimi organizacijami, delovnimi organizacijami s tega področja, društvi, kakor tudi z ustreznimi znanstveno raziskovalnimi institucijami.

Začasni odbor in Republiški sekretariat za informacije naj o tem poročata zboru konec leta 1965.

Zbor predlaga, da pristojni zbori Skupščine obravnavajo vprašanja, ki zadevajo krepitev vloge in položaja sredstev množičnega obveščanja, zlasti materialnega, finančnega in kadrovskega značaja.

SKUPŠČINA SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE ORGANIZACIJSKO-POLITIČNI ZBOR

Začasni odbor za proučitev problemov obveščanja občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja

POROČILO

o obveščanju občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja*

Začasni odbor Organizacijsko-političnega zbora je s proučevanjem v delovnih organizacijah in družbeno-političnih skupnosti ugotavljal, kako se uresničujejo ustavna določila o vsestranski obveščenosti delovnih ljudi in občanov. Ustava SFRJ v svojih temeljnih načelih zagotavlja občanom uresničitev samoupravljanja in drugih pravic, za kar deklarira javnost dela državnih organov, organov družbenega samoupravljanja, organizacij in nosilcev javnih funkcij. Zato se morajo ustvariti pogoji, da je občan vsestransko obveščen in tako uspo-

* *Priloge k poročilu:* Elaborati: »Publika in tisk«, »Relejne in lokalne radijske postaje v SR Sloveniji« in »Statistična analiza časopisov registriranih pri Republiškem sekretariatu za informacije (016-31/64).

sobljen za opravljanje družbenih zadev. V svojem 34. členu zagotavlja ustava občanu pravice, da le-ta lahko uresniči družbeno upravljanje, med drugim tudi

— pravico biti obveščen o delu predstavniških teles in njihovih organov, organov družbenega samoupravljanja in organizacij, ki opravljajo zadeve javnega pomena, zlasti pa pravico biti v delovni organizaciji, v kateri dela, in v drugi organizaciji, v kateri uresničuje svoje interese, seznanjen z materialnim in finančnim stanjem, z izpolnjevanjem načrtov in s poslovanjem, pri čemer pa je dolžan varovati poslovne in druge tajnosti;

— pravico obravnavati delo državnih organov, organov družbenega samoupravljanja in organizacij, ki opravljajo zadeve javnega pomena, in povedati mnenje o njihovem delu.

Z uresničitvijo teh pravic se prispeva k realizaciji ustavnega načela, da vse oblike upravljanja, v številni politično oblast, ustvarjata delavski razred in vse delovno ljudstvo. Pri upravljanju določajo občani o vseh družbenih zadevah neposredno ali po delegatih, ki jih volijo v predstavniška telesa družbeno-političnih skupnosti in v druge organe družbenega samoupravljanja. Osebna odgovornost vseh nosilcev javnih funkcij, zlasti pa nosilcev funkcij oblasti, kakor tudi odgovornosti politično-izvršnih in upravnih organov predstavniškemu telesu družbeno-politične skupnosti in javnosti omogoča lažje in boljše izvrševanje samoupravnih pravic, zagotavlja aktivnejši položaj občanov in neposredni ali posredni vpliv na vsa družbena dogajanja.

Družbeni nadzor nad delom državnih organov, organov družbenega samoupravljanja in organizacij, ki opravljajo zadeve javnega interesa, je mogoč le ob doslednem spoštovanju načela javnosti.

Vsa ta ustavna določila pa se morajo konkretizirati v samoupravnih aktih občin, delovnih in družbenih organizacij, kakor tudi v aktih širših družbeno-političnih skupnostih.

To poročilo prikazuje stanje v občinah in delovnih organizacijah ter še na nekaterih drugih področjih.

Informiranost v komuni

Javnost dela kot integralni del samoupravnega sistema pomeni še posebej v občini — kot temeljni družbeno-politični skupnosti, v kateri mora prihajati najbolj do veljave neposredno obveščanje občanov in delovnih ljudi — odgovorno nalogo takega obveščanja občanov, ki jim bo omogočilo temeljito in argumentirano razpravljanje in odločanje o najrazličnejših družbenih vprašanjih. Spoznanje, da je informiranost v vseh fazah odločanja sestavni del pravic delovnega človeka do samoupravljanja, je zato v obširni meri prispevalo k mnenju, da zasluži vprašanje informiranosti večjo pozornost vseh družbenih činiteljev in da mora postati informiranost občanov sestavni del metode njihovega dela. Danes ni več sporna ugotovitev, da brez zadostne informiranosti občana, brez dosledne realizacije načela javnosti v vseh predstavniških in samoupravnih telesih, v političnih in v drugih družbenih faktorjih ni mogoče vzpostaviti v zadostnem obsegu in polni vsebini tistih demokratičnih političnih odnosov, kot jih predvideva nova ustava.

Zvezo med informiranostjo in aktivnostjo občanov v družbeno-političnih mehanizmih občine odražajo razne oblike neposredne samouprave občanov, kot so zbori volivcev in zbori delovnih skupnosti, aktivnost občanov v družbeno-poli-

tičnih organizacijah in društvih, razširjenost in vpliv sredstev množičnega obveščanja itd. Pri obravnavi teh aktivnosti opozarjamo na nekatere probleme na tem področju.

I.

Glede na to, da je bilo potrebno najprej ugotoviti, koliko vsebujejo statuti občinskih skupščin določil, ki zagotavljajo javnost dela občinske skupščine in njenih organov in na kakšne načine lahko občani vplivajo na skupščinske odločitve, smo obravnavali omenjeno snov v 14 statutih občinskih skupščin. Le-ti so bili izbrani tako, da so zastopane v pregledu različne vrste občin in sicer izrazito mestne, industrijske in pretežno kmetijske občine. Vprašanja, na katera je bilo treba dobiti odgovor, pa smo razdelili na tri skupine:

— ali vsebujejo statuti posebna določila, ki zagotavljajo sodelovanje javnosti pri delu občinske skupščine, v katerih zadevah in kdo je dolžan obveščati javnost;

— kakšne so oblike obveščanja, ki jih statuti predvidevajo in

— kako uveljavljajo statuti načelo, da mora pomeniti informiranje zvezo med občani in predstavniškimi telesi oziroma samoupravnimi organi, in to v pripravljenem in v predlaganem postopku ter v postopku o odločanju in pozneje o sprejemanju izvajanja odločitev.

Na podlagi teh vprašanj smo lahko ugotovili naslednje:

Sistem posebnih določil, ki zagotavljajo sodelovanje javnosti pri delu občinske skupščine, je različen. Manjši del statotov vsebuje posebna poglavja o javnosti dela organov in organizacij v občini, vsi drugi pa navajajo v glavnem le splošna določila, tako v uvodnih določbah, da je delo občinske skupščine javno, kot tudi v poglavju o občinski upravi o javnosti del občinskih organov.

Vsi statuti pa vsebujejo določila, da je treba javno obravnavati predlog letnega družbenega načrta, finančne načrte skladov, poročila o izpolnjevanju družbenih načrtov (nekateri občine zahtevajo to za vsakega pol leta na zboru volivcev), predlog občinskega proračuna in poročilo o izvršitvi proračuna. O vsem tem je dolžna poročati in obveščati občane občinska skupščina.

Statuti, v katerih je načelo javnosti sistematično urejeno, pa določajo, da morajo občinske skupščine in njeni organi ter organi samoupravljanja obveščati javnost o svojem delu v celoti, še posebej, kadar gre za važnejša vprašanja, ki so neposrednega pomena za življenje in delo občanov, kot so sprejem važnejših predpisov in aktov, o katerih je treba javnost konzultirati že pred sprejeto odločitvijo.

Oblike obveščanja, ki jih predvidevajo statuti, so naslednje:

— kadar gre za obveščanje občanov oziroma občinske skupščine: poročila na zborih volivcev, seznanjanje občanov prek javnih tribun, ki jih organizira SZDL o vseh važnejših vprašanjih, kakor jih postavijo občani sami neposredno ali prek družbene organizacije, javnost sej občinske skupščine, objavljanje predpisov in drugih aktov v uradnih glasilih posameznih občin ter v lokalnih listih;

— kadar gre za obveščanje krajevnih skupnosti: organi krajevne skupnosti organizirajo razpravljanje o vseh predpisih in drugih aktih, ki jih daje v razpravljanje in mnenje občinska skupščina in njeni organi; pri tem delu se

povežejo s krajevno organizacijo SZDL, organi krajevnih skupnosti pa poročajo občinski skupščini o predlogih in mnenjih, ki so jih dali občani;

— kadar gre za obveščanje samoupravnih organov in delovnih organizacij: poročila, ki jih dajejo občinske skupščine in njeni organi na zborih delovnih skupnosti v delovnih organizacijah.

Poleg navedenega predvidevajo nekateri statuti še objavljane predlogov vseh važnejših predpisov in drugih aktov, poročil o posameznih vprašanjih, obvestil in obrazložitev ter pojasnil k dnevnim redom zborov volivcev v občinskem informativnem biltenu, objavljane raznih obvestil, pojasnil in razglasov na oglasnih deskah občinske skupščine in izdajanje občinskih informacij in publikacij o določenih vprašanjih.

Uveljavljanje načela, da mora pomeniti informiranje zvezo med občani in predstavniškimi telesi, oziroma samoupravnimi organi v pripravljalnem in predlaganem postopku, je videti predvsem v določilih, da občinska skupščina odloča po predhodni razpravi na zborih volivcev, v skladu s predpisi drugih pristojnih organov o višini sredstev, ki jih prispevajo občani iz svojega dohodka za dodatne potrebe javnih služb in drugih potreb občine.

Občinska skupščina mora dati tudi predlog družbenega načrta in program razvoja v javno razpravo zborom volivcev, delovnim skupnostim in družbenim organizacijam. Pripombe in predloge k tem načrtom je občinska skupščina dolžna obravnavati in o tem obvestiti predlagatelja, hkrati pa navesti razloge, zaradi katerih pripomb morda ni upoštevala. Prav tak postopek je v statutih predviden za sprejem občinskega proračuna.

Kadar gre za uvedbo krajevnega samopriskpevka, zahtevajo vsi statuti, naj se volivci izjavijo o tem z referendumom.

Statuti tudi nalagajo odbornikom dolžnost, da redno poročajo volivcem o delu skupščine, prav tako pa tudi občinski skupščini, da poroča o svojem delu in o delu svojih organov na zborih volivcev. Volivce morajo seznaniti tudi s tem, kako so bila porabljen sredstva skladov, zaradi česar so upravni odbori skladov dolžni predložiti delovne programe, finančne načrte in zaključne račune v obravnavo zborom volivcev in občasno tudi poročati o delu skladov.

V vseh pregledanih statutih pa je čutiti, da manjkajo določila, kdo opravlja v občini ali v okviru medobčinskega sodelovanja javno informativno službo. S statutarnimi določili bi bilo potrebno urediti odnose občin do lokalnih informativnih sredstev. Pomanjkljiva pa so tudi določila o nekaterih vprašanjih v zvezi z javnostjo dela predstavniških teles in upravnih organov, za katera pa so občani zelo zainteresirani in jih tudi močno prizadenejo (javnost raznih natečajev, javnost pri dodeljevanju štipendij, raznih priznavalnin in podpor in podobno). V praksi se pogostokrat kaže prav pri reševanju teh vprašanj mnogo samovolje, odločitev za zaprtimi vrati in neobjektivnosti.

Dokumentacijsko in informacijsko službo ima v SR Sloveniji le nekaj občin in okrajev, medtem ko imajo vse skupščine že urejeno in organizirano službo statistične dokumentacije, ki je usmerjena večinoma na urejanje in obdelovanje statističnih poročil za potrebe občin. Naloga dokumentacijske službe pa je mnogo širša. Skrbela naj bi za racionalno in smotrno zbiranje vseh tistih dokumentov, ki omogočajo sistematično spremljanje družbenih pojavov in gibanj. Zaradi tega bi bilo treba v bodoče posvetiti organizaciji te službe več pozornosti, da bi dosegla svoj namen.

II.

Spričo dejstva, da je le na podlagi poznavanja dejanskega stanja možno pripraviti in uveljaviti ukrepe za čim hitrejšo in čim popolnejšo uresničevanje načela javnosti, je skupina poslancev — članov začasnega odbora obiskala nekatere občinske skupščine in se posvetovala o vprašanih, koliko in kako so občani informirani. Pri tem delu je odbor upošteval ugotovitve in analize o informiranosti občana kot pogoj za njegovo družbeno ustvarjalnost,* ki jo je izdelal glavni odbor SZDL Slovenije ob sodelovanju zunanjih sodelavcev in ki zajema tudi izide ankete o informiranosti občana.

1. Za spoznavanje stopnje, koliko so občani obveščeni o komuni in nekaterih najbolj splošnih vprašanih, so zlasti pomembne ugotovitve iz omenjene ankete. Iz nje smo izbrali podatke o tem, koliko in kako so občani seznanjeni z novimi občinskimi statuti in z občinskimi družbenimi plani za leto 1964.

Odgovori na vprašanje, ali občani poznajo nove statute občin, so bili nezadovoljivi. Število pravih odgovorov v anketi se namreč zmanjšuje od vprašanja do vprašanja. 63 % anketirancev je odgovorilo, da so slišali za novi statut; da ga sprejema občinska skupščina, jih je vedelo le 39 %; na vprašanje, ali ga je njihova občina že sprejela, pa je pravilno odgovorilo samo še 29 % anketirancev.

V občinah z razvitimi sredstvi množičnega obveščanja je zvedelo za statut občine največ anketirancev iz tiska (22 %) in iz oddaj lokalnih radijskih postaj (informativne oddaje, razgovori ob sodelovanju predstavnikov občinske skupščine in občinskega odbora SZDL). Pregled tiska za določeno in ustrezno obdobje ter območje pa je pokazal, da je tisk objavil več člankov o statutih le bolj na splošno, ne pa o statutih posameznih občin; v tem je določena neskladnost med dejanskim stanjem in zbranimi podatki. Na zborih volivcev je za statute zvedelo 13 % vseh anketirancev, največ — 26 % na območju občine brez lokalne radijske postaje, ki pa ima lokalni časopis za širše območje, 18 % pa v občini, ki ima zadovoljivo mrežo obveščanja; zelo nizka sta odstotka v občini iz republiškega centra in v občini, ki ima sicer lokalno radijsko postajo, nima pa lokalnega tiska. Kot vir informacij o statutih so zbori volivcev v treh občinah na tretjem mestu, v eni na četrtem, v eni si pa delijo šesto in sedmo mesto skupaj z RTV Ljubljana. Zelo velik je tudi odstotek anketirancev, ki so bili informirani o statutih na drugih sestankih in iz neformalnih virov informacij (10 do 11 %).

Pri odgovorih na prvo vprašanje o družbenem planu občine za leto 1964: za katero dejavnost je namenjenih največ sredstev, se je gibal odstotek pravih odgovorov od 21 do 42 % vseh anketirancev. Na drugo vprašanje, koliko sredstev je po družbenem planu namenjenih za komunalno dejavnost in za šolstvo, ni znalo odgovoriti 92 % anketirancev. Ali ne kaže ta podatek, da imajo občani zelo splošne in nedoločene predstave o dejavnosti občinske skupščine? To pa je objektivna ovira za njihovo dejansko soodločanje pri vodenju in usmerjanju občinske politike.

Nizka stopnja informiranosti nas hkrati opozarja tudi na vprašanje, kako so anketirancem te podatke posredovali.

* Informiranost občana kot pogoj njegove družbene kreativnosti, GO SZDL 1964; v petih občinah, različnih po razširjenosti komunikacijskih sredstev, je bilo anketiranih 500 občanov, enakih po spolu, starosti, poklicu in izobrazbi. Zaradi omenjenega števila anketirancev ostajajo ugotovitve na hipotetični ravni.

Občine z razvito lokalno komunikacijsko mrežo so po teh podatkih na približno enaki stopnji obveščenosti kot občine brez lokalnih komunikacijskih virov. Iz tega lahko sklepamo, da lokalna in osrednja komunikacijska mreža sicer učinkujeta na obveščenost, vendar le, če sodelujejo hkrati tudi drugi činitelji: sposobnost dojetanja in razumevanja informacij, stališče vira in vsebine informacij, ustrezna komunikacijska sredstva za posredovanje informacij, delo političnih in družbenih organizacij, izobraževalnih institucij in še drugi.

2. Podatki o stopnji informiranosti občanov o družbeno-političnih vprašanjih občine in širših družbeno-političnih skupnostih zgovorno pričajo o pomembni vlogi sredstev množičnega obveščanja — tiska, radia in televizije. Isto potrjujejo tudi ugotovitve analize, izdelane na podlagi ankete Sociološkega inštituta Univerze v Ljubljani.* Ob navajanju nekaterih podatkov je potrebno opozoriti na dejstva, da je anketa zajela 12 000 nad 14 let starih prebivalcev SR Slovenije, tako da dovolj široka populacija dovoljuje posploševanje podatkov na vse odraslo prebivalstvo SR Slovenije.

Odgovori na vprašanja ankete, kako anketiranci največkrat zvedo za najpomembnejše dogodke, ki jih zanimajo, kažejo, da 74,7 % prebivalstva nad 14 let informirajo tisk, radio in televizija, 14,8 % jih dobi informacije v razgovorih s prijatelji in znanci, 2,3 % pa v družinskih pogovorih.

Na prvem mestu so torej časopisi, radio in televizija, kar kaže, da je prebivalstvo SR Slovenije čedalje bolj odvisno od sodobnih posredovalcev informacij, čeprav radio in posebno tisk zaostajata za večino zahodnih in vzhodnih evropskih držav. Glede razširjenosti dnevnega tiska zaostajajo za Slovenijo le še Španija, Albanija in Turčija, Jugoslavijo kot celota pa je glede tega še na slabšem kot Španija.

Iz nadaljnje obdelave anketnih podatkov izhaja pomembna ugotovitev, da prevladujejo med tistimi, ki zvedo za najpomembnejše dogodke iz klasičnih virov — razgovori z znanci in prijatelji, družinski pogovori — starejši ljudje, občani z najnižjo šolsko izobrazbo in družbeno-politično najmanj aktivni ter občani s podeželja. Pri tem kaže opozoriti posebno na vzroke, ki so pogoj družbeno-politični neaktivnosti, le-ti pa so v objektivnih razmerah, v katerih take skupine prebivalstva žive in delajo. Nizka raven proizvodnje na vasi je spričo razdrobljenega in zaostalega kmetijstva vzrok za nizko izobrazbeno raven in s tem tudi za manjšo sposobnost dojetanja in razumevanja družbenega dogajanja.

Med prebivalstvom SR Slovenije v starosti nad 14 let je 86 % takih, ki bero vsaj en časopis, vendar je med njimi več kot polovica takih, ki bero časopis le tedensko, štirinajstdnevno ali mesečno. Slovenske dnevnike — Delo, Večer, Ljubljanski dnevnik — bere 39 % prebivalstva.

Lokalni tisk bere 23 % prebivalstva, med njimi je po poklicu 38 % delavcev in uslužbencev (dve tretjini delavcev), 7 % dijakov, 8 % upokojencev, 14 % kmetov, 18 % kmečkih gospodinj in ostalih družinskih članov v kmetijstvu.

Delavsko enotnost berejo 4 % nad 14 let starih Slovencev. Po starosti jih je 26 % do 27 let, 41 % do 41 let in 33 % nad 42 let. Po poklicu je med njimi 77 % delavcev in uslužbencev (več delavcev), po izobrazbi pa jih je največ z osnovno šolo (41 %).

* Analizo je izdelal F. Šetinc kot svoje diplomsko delo na Visoki šoli za politične vede v Ljubljani.

Tovarniške in občinske časopise bere 4 % prebivalstva, med njimi pa je po poklicu 67 % delavcev in uslužbencev, 10 % dijakov, 7 % upokojencev in 4 % kmetov. Kmečki glas bere 15 % prebivalstva, med bralci je skoraj polovica nad 42 let starih ljudi, nad polovico pa takih, katerih vir dohodkov je izključno kmetijstvo.

Nobenega časopisa ne bere redno 17 % prebivalstva; v tej skupini je polovica kmetov, kmečkih gospodinj in nekvalificiranih delavcev, ki žive izven mest in industrijskih središč.

Hitrost in neposrednost informacije, izredno širok avditorij in drugo dajejo radiu tiste prednosti, zaradi katerih je lokalni radijski program vse bolj iskan, marsikje pa nujen kot informativno sredstvo. Lokalni radijski programi lahko širše in hitreje ter temeljiteje informirajo občana in mu tako olajšujejo odločanje. Samoupravni organi in predstavniška telesa ter politične organizacije pa morajo ob svojem notranjem delu maksimalno upoštevati, kako pomembno je seznanjati občane s svojimi stališči, in tako pritegniti občana v polno ustvarjalno življenje samoupravljalca.

Osnovni podatki* o delu lokalnih radijskih postaj govore, da le-te družbeno-politično upravičujejo svoj obstoj, čeprav so stopnje družbene in politične učinkovitosti posameznih programov še vedno zelo različne.

Opozorila na nekatere elemente imajo namen pomagati samoupravnim organom in političnim organizacijam, da bi dosegli še večjo učinkovitost radia kot enega najbolj sodobnih sredstev za množično obveščanje in izmenjavo mnenj na posameznem lokalnem območju.

Ker je kakršnakoli programska centralizacija absurdna, je skrb za politični koncept programa radijske postaje vsekakor dožnost njenega samoupravnega organa in ustanovitelja. Sedaj pa je mnogokrat mogoče opaziti, da so stiki med realizatorji lokalnih radijskih programov in ustanovitelji dokaj ohlapni. Zato sloni govorni del programa dostikrat na posameznih akcijah, manj pa na načrtnem obdelovanju in zasledovanju problemov v občini. Temu je vzrok razen pomanjkanja sodelavcev, zaradi česar ni v programu problemov iz neposrednega življenja občanov in proizvajalcev, nemalokrat tudi to, da so realizatorji programa slabo informirani o ključnih, aktualnih, političnih in gospodarskih problemih določenega območja, in da še vedno prihaja do veljave pravilo, da novinar zve toliko, kolikor je pač sposoben »izvrtati«. Zato si tudi poslušalci močno želijo, naj lokalni radijski programi vsebujejo več lokalnih reportaž, naj se razširi obravnavanje domačih aktualnosti, naj bo več bolj konkretnih odgovorov na vprašanja občanov, več kritičnih ocen dela posameznih delovnih organizacij, več o problemih neposrednih proizvajalcev, kmetijske oddaje pa naj bi bile bolj pestre pri tehničnih navodilih za kmetovalce itd.

Najbolj sporni so tisti deli lokalnih programov, ki skušajo formalno opravičiti obstoj lokalne radijske postaje s predvajanjem plošč po željah in pa tudi s formalnimi, bolj reklamnimi kot političnimi informacijami.

Od splošnih ugotovitev je opozoriti tudi na težnje nekaterih lokalnih radijskih postaj po količinskem širjenju programov, ob tem pa zapostavljamo skrb za informativno-politično, vzgojno-zabavno kakovost programov. Koristno bi bilo opozoriti tako lokalne radijske postaje in njihove svete, kakor tudi ustanovitelje, da temeljito pregledajo programske koncepte.

* Lokalne radijske postaje v Sloveniji, podatki RTV Ljubljana, december 1963.

Kljub poudarjanju nekaterih pomanjkljivosti pa nikakor ne kaže prezreti dejstva, da nekatere lokalne radijske postaje uspešno izvršujejo svojo vlogo pri informiranju občanov, posebno na področju, kjer je malo časopisov. Marsikje so prispevki dokaj tehtni, dobro in skrbno pripravljene, obravnavajo pa krajajevno in občinsko problematiko. Znani so primeri, da lokalna radijska postaja dejansko omogoča občanom neposredno spremljati dogodke v komuni in tudi sodelovanje pri urejanju tistih vprašanj, ki zanimajo posameznika, tako da so na primer občani posredovali pri svojem odborniku že pred sejo občinske skupščine, brž ko so zvedeli iz lokalnih novic, o čemu bodo na občinski skupščini razpravljali.

Demokratizacija vsega družbenega življenja daje tisku, radiu in televiziji nove značilnosti, hkrati pa postavlja nove zahteve in jim zagotavlja relativno samostojno vlogo v družbi kot činitelju za formiranje kritične socialistične zavesti delovnih ljudi. S prenašanjem družbenih funkcij na člane delovnih in družbenih skupnosti nastaja neskladje med nalogami in dolžnostmi ter sposobnostmi in znanjem, potrebnim za izpolnjevanje družbenih obveznosti. Kako pomembna so sredstva množičnega komuniciranja, pa se kaže prav v nalogah zainteresirati občane za družbena vprašanja in jim pomagati k obsežnejšemu in boljšemu razumevanju ter znanju. Torej ne samo objektivno informirati o tem, kar se dogaja ali se bo dogajalo, ampak tudi ustvarjati mnenja, ki se grade tako od spodaj navzgor kakor tudi od zgoraj navzdol na podlagi ustavne zakonitosti. Novinarstvo je torej nujno v sistemu samoupravljanja, določene težave, ki se pojavljajo pri vsakodnevnem delu, je potrebno rešiti, od izvora informacij in načina zbiranja vesti do načina in oblik posredovanja vesti občanom.

Dolžnost zagotoviti objektivno informacijo o vseh zadevah ne izključuje dodatnega komentiranja in dodatnega publicističnega dela. Sredstva za množično obveščanje vplivajo torej na izoblikovanje sodb in vrednot, skratka na izoblikovanje človekove zavesti. Prvenstveno naj torej posredujejo kar največ objektivnega gradiva za samostojno vrednotenje, hkrati pa naj tudi vodijo in odpirajo možnosti za razmišljanja o drugi plati določenega problema, ne da bi sugerirali samo eno možnost kot edino pravilno.

Z vidika informiranosti v občini nas tu zanimajo predvsem načini in oblike informiranja občana o družbeno-politični problematiki občine, čeprav jo tudi osrednji republiški časopisi in RTV zajemajo v svoj program, največkrat seveda, kadar je vprašanje zanimivo tudi za širši krog, oziroma kadar gre za problem, ki se bolj ali manj pojavlja v vseh občinah. Pri tem bi veljalo omeniti predvsem to, da še daleč nismo izkoristili vseh možnosti za informiranje občanov prek teh osrednjih republiških informacijskih sredstev, kot je npr. drugi program radia in večina okrajnih oziroma medobčinskih časopisov, v katerih lokalna samouprava še ni ustrezno zaživela.

Načelo, da samo dobra obveščenost omogoča sodelovanje v upravljanju, doživlja potrditev v težnjah po ustanavljanju novih občinskih glasil. Porast števila občinskih glasil pa odpira vprašanja, zakaj sedanji pokrajinski listi, ki vsi razen enega izhajajo kot tedniki, ne ustrezajo rastočim potrebam po obveščanju, kje so vzroki, ki hromijo tednike pri izvajanju njihovih nalog in ali res na novo nastajajoča občinska glasila bolj kvalitetno izvršujejo te naloge.

Pri razvijanju načel družbenega sistema se mora pokrajinski tisk harmonično vključevati v celoto z osrednjim tiskom in drugimi osrednjimi informativnimi sredstvi. Če bo ta tisk resnično blizu občanom in samoupravljalcem,

potem bo odražal vso razgibanost družbenega življenja. Da pa je pokrajinski tisk, kot del celotnega sistema sredstev množičnega obveščanja, zares potreben, dokazuje porast njegove naklade — 90 000 tedenskih izvodov medobčinskih glasil bere 23 % vseh Slovencev starih nad 14 let.

Ne glede na številne težave, iz katerih se pokrajinski tisk v Sloveniji še ni izkopal, nastajajo novi lokalni časopisi. Pri tem pa se nam nehote vsiljuje vprašanje, ali sedanja stopnja materialnih možnosti (novinarski kadri, materialna sredstva, tiskarne in tehnična opremljenost itd.) že dovoljuje tako naraščanje lokalnih glasil, posebno še, če vemo, da ustanavljanje novih lokalnih časopisov v občinah samo po sebi še ne odpravlja večkrat še zelo splošne in nejasne predstave samoupravljalcev o dejavnosti občinske skupščine in njenih organov.

Stihijsko ustanavljanje novih lokalnih časopisov tudi še ne omogoča ustvarjalnega soodločanja občanov pri vodenju in usmerjanju občinske politike. Zato je vprašljivo, če dobivajo s temi problemi, ki občane najbolj živo zanimajo kot npr. vprašanja stanovanjske izgradnje, davčne politike (posebno v pretežno kmetijskih občinah), družbenih služb in posebno šolstva, kadrovske politike, trošenja občinskih sredstev in druga vprašanja, vse bolj javni značaj. Vprašamo se tudi ali obstoj občinskih glasil onemogoča splošne in nejasne predstave o dejavnosti občinskih skupščin in njenih organov in dalje, ali ni v lokalnih listih občin včasih moč zaznati tendenco, ki je sicer bolj značilna za glasila nekaterih delovnih organizacij, da je tak list samo glasilo občinske skupščine za objavljanje njenih sklepov in razprav. Možnosti ustvarjalnega soodločanja občanov pri vodenju in usmerjanju občinske politike so namreč podane samo takrat, kadar je tak časopis javna tribuna občanov, v kateri veljajo enaki kriteriji za kritično dejavnost vseh pripadnikov določene družbeno-politične skupnosti in ne kadar je organ nekega vodstva ali redakcije.

V nekaterih občinah, posebno na območju gospodarskih, kulturnih in upravnih središč, je slišati mnenje, da pomeni ustanavljanje občinskih glasil tudi nepotrebno »dupliranje«, ki utegne še bolj zapirati občinske meje. Čestokrat pa marsikje pomeni nesmotrno uporabljanje družbenih sredstev ali pa uveljavljanje lokalističnih in tudi posebnih interesov neke skupine zaradi prestiža, honorarja in podobno. Pri urejanju tega vprašanja ne kaže dopustiti uveljavitve neke birokratske racionalnosti, ampak naj bo osnovno vodilo skrb za zagotovitev živahnejše in bolj kritične vsebine, da bi zagotovili informiranje občanov in oblikovanje takega javnega mnenja, ki bo vodilo k napredku.

Občine naj bi se usmerile na kombinirani sistem obveščanja občanov, ki najbolje zagotavlja kakovost informacij in ga je možno prilagoditi aktualnosti in intenzivnosti pojavljajočih se družbeno-političnih problemov v občini, hkrati pa navaja k ustvarjanju novih komunikacij in k boljšemu izkoriščanju že obstoječih.

Pri kakovosti, obsegu in zagotavljanju sredstev ne bi smeli prezreti, kaj pomeni bolj sistematično delitev dela, večje medsebojno sodelovanje, ustanavljanje skupin tehničnih služb kot servisov, skrb za stalno izpopolnjevanje kadrov in za njihovo specializacijo.

Pomemben je tudi vpliv vzgojnih institucij, glasila v srednjih šolah naj bi ne navajala zgolj k pisanju, ampak naj bi tudi razvijala pozitivne strani javnega obravnavanja vprašanj (načelnost, želje po odkrivanju resnice, strpnost v borbi mnenj, logika v izražanju, samokritičnost, skromnost, konkretno in neabstraktno pisanje ipd.).

III.

Zbori volivcev so v občini kot neposredni instituciji samoupravljanja občanov med pomembnimi činitelji za neposredno kakor tudi za posredno obveščanje občanov.

Analiza o informiranosti občana kot pogoj za njegovo družbeno kreativnost je pokazala, da so zbori volivcev kot vir informacij občanov o vseh pomembnejših odločitvah, sklepih in načrtih občine še vedno enakovredni razširjenosti komunikacijskega omrežja na določenem območju. To potrjuje tudi analiza Sociološkega inštituta Univerze v Ljubljani,* ko ugotavlja razloge za udeležbo občanov na zborih volivcev. Le-ti so se udeležili zborov volivcev:

— ker žele spremljati dogajanja in problematiko svojega kraja in občine, imajo torej sami interes, da bi bili informirani;

— ker žele spraševati in predlagati, torej aktivno vplivati na dogajanja v svojem kraju in občini, in končno še,

— ker imajo udeležbo na zborih volivcev za svojo dolžnost.

Ob teh ugotovitvah se upravičeno vprašamo, ali niso postali taki zbori volivcev, kakršni so se v glavnem izoblikovali doslej, vsa leta z vedno isto vsebino, že kompromitirana oblika, ki jo vsiljujemo dostikrat volivcem zato, da bi zadoštili predpisom in formalnostim samoupravljanja. To lahko trdimo morda še toliko bolj zategadelj, ker je bilo ponekod v prejšnjih letih občinsko povprečje udeležbe na zborih volivcev tudi znatno pod 10 % vseh volivcev posamezne volilne enote. Pregled globljih vzrokov takega stanja pa nas opozarja, da so zbori volivcev kljub pomanjkljivostim v preteklosti živ organizem v našem sistemu samoupravljanja in da je njihova dejavnost močno odvisna od priprav in drugih pogojev. Niso ravno redki primeri, da je znašala udeležba volivcev na zboru tudi okoli 50 % ali več, kadar je le-ta obravnaval vprašanja, ki so volivce neposredno živo zanimala, npr. graditev šol, zdravstvenih domov, vprašanja urbanističnega in komunalnega urejanja določenega območja občine in podobna vprašanja, in pa kadar so bili o problemih že predhodno informirani, kar je zbudilo njihovo zanimanje in jim omogočilo, da so pripravila svoja stališča in mnenja.

Volivci na zborih sicer mnogokrat načenjajo predvsem tista vprašanja, katerih rešitev je odvisna od materialnih možnosti občine, ki pa so spričo obilice zahtev dokaj omejene. Hkrati pa je tudi res, da načenjajo zbori volivcev — zlasti po sprejemu ustave in občinskih statutov — povsem nova vprašanja, ko se lotevajo občinske politike tudi tam, kjer ne gre zgolj za prizadetost lastne delovne organizacije ali območja, kjer bivajo, s tem pa postajajo čedalje bolj soodločujoči činitelji pri oblikovanju občinske politike.

Vsakršen formalizem in še vrsta drugih pomanjkljivosti utegnejo spraviti zборе volivcev v neugoden in kritičen položaj. Zato ni odveč odklanjati že vnaprej nekatere pomanjkljivosti, ki bi utegnile zmanjševati pomen te neposredne oblike informiranja in soodločanja občanov.

Vse pogostejši so primeri, da zbori volivcev predlagajo ali kritično ocenjujejo zadeve, ki niso v pristojnosti občine, ker jih ureja ustrezni zakonski predpis širše družbeno-politične skupnosti. V takih primerih pa je še dokaj pogostna praksa, da občinske skupščine formalno obveščajo občane, češ da zadeva ni v njihovi pristojnosti, namesto da bi sprejele tudi take pozitivne pobude in pred-

* Udeležba občanov na zborih volivcev — Naši razgledi, št. 5, dne 7. 3. 1964, stran 85.

lagale ustrezne spremembe širšim družbeno-političnim skupnostim neposredno ali pa prek svojih delegatov v skupščinah teh skupnosti.

Kljub dejstvu, da že ustavno določilo predvideva za sklicanje zborov volivcev poleg občinske skupščine še druge možnosti (krajevne skupnosti, določeno število volivcev itd.), je sklicatelj praviloma še vedno zgolj občinska skupščina, ki postavlja na dnevni red vprašanja, zlasti v zvezi z informiranjem o občinski politiki, zahteve in predlogi volivcev pa so drugotnega pomena. Tako se obveščanje zborov volivcev o usodi njihovih zahtev in predlogov zaradi relativno redkih sklicev časovno toliko odmakne, da taka zahteva ali potreba dostikrat zastari.

Odborniki občane zlasti v mestih zelo slabo informirajo. Na podeželju se odborniki tesneje povezujejo z občani in jim posredujejo informacije o sklepih občinske skupščine. V obeh primerih pa je le redko mogoče zaznati prakso, da bi odborniki občinske skupščine, posebno odborniki občinskega zbora, predhodno, to je pred sejo občinske skupščine, informirali in konzultirali svoje volivce ter si tako ustvarili možnost za aktivno delo v občinski skupščini.

Odbornikom občinskih skupščin je zato nujno treba zagotoviti pogoje, da bodo lahko čim kvalitetneje tolmačili in obravnavali gradivo z neposrednimi proizvajalci v delovnih organizacijah in z občani v krajevnih skupnostih. S tem bomo omogočili izoblikovanje stališč in spreminjevalnih predlogov, tolmačenje razprave v občinski skupščini in popravkov stališč s predhodne razprave pa pomeni za občane poglobljanje in aktivno vključevanje v družbeni razvoj komune kakor tudi v širše družbeno-politične skupnosti. V tej zvezi je potrebno odpraviti tudi vzroke za nekatere pojave, kot so šibka udeležba na sejah nekaterih občinskih skupščin (v eni od mestnih občin se je le 5 od 80 odbornikov udeležilo vseh dvanajstih sej občinske skupščine). V nekaterih občinskih skupščinah je opaziti, da odborniki puščajo po končani seji gradivo na mizah, kar priča, da gradivo po končani seji zanje ni več zanimivo. Podatki o razpravah o nekaterih občinskih skupščinah kažejo, da se udeležuje razprave le 17 do 26 % odbornikov, to pa pomeni, da je v na novo izvoljenih občinskih skupščinah sicer prišlo do vsebinskih premikov, vendar pa je udeležba odbornikov pri oblikovanju občinske politike še relativno majhna.

Pri podajanju raznih poročil na zborih volivcev ne bi bilo odveč upoštevati tudi dejstva, da zapletena terminologija družbenih načrtov in drugih dokumentov povprečnemu občanu ni razumljiva, preveč poenostavljeno podajanje pa ni povšeči intelektualcu oziroma strokovnjaku. S temeljitejšo pripravo zborov volivcev in s sodobnejšim načinom podajanja gradiva (diapozitivi in podobno) bi lahko postali zbori volivcev bolj zanimivi, ker bi hkrati delno tudi ustrezali intelektualni raznolikosti v sestavi zbora volivcev, značilnega zlasti za mestna območja.

Informiranost v delovnih organizacijah

I.

Sociološke študije doma in v tujini vedno znova ugotavljajo, da je ustrezna informiranost eden pomembnejših pogojev za vsako aktivnost. Informiranje z namenom doseči aktivnost pa ima še posebno veljavo v prizadevanjih socialistične družbe, ki s samoupravljanjem uresničuje dejansko udeležbo neposrednih proizvajalcev pri gospodarjenju in upravljanju delovnih organizacij. Iz te ugotovitve izhaja tudi navodilo za praktično dejavnost, da bi zagotovili

čim večjo samoupravno aktivnost vseh neposrednih proizvajalcev, je potrebno doseči maksimalno možno stopnjo informiranosti v vseh pomembnejših vprašanjih. Teoretično ugotovitev pa je nujno navezati na dejansko stanje v praksi.

Kako je z informiranostjo neposrednih proizvajalcev, pojasnjujejo ustrezna določila v statutih delovnih organizacij kot najvišjih aktih notranje samoupravne zakonodaje. Ta določila, ki jih vsebujejo vsi statuti in ki so v posameznih statutih bolj ali manj obsežna, dajejo neposrednim proizvajalcem možnost, da so ustrezno informirani. Ugotovitve na terenu pa kažejo, da čestokrat vse možnosti, ki jih nudijo in predvidevajo statuti glede informiranja proizvajalcev, v praksi niso povsem izkoriščena. Čeprav dejanski potek informiranja torej ne more biti boljši kot je prikazan v statutih, pa je marsikje stanje še slabše.

Kot odgovor na vprašanje, kdo koga obvešča v delovni organizaciji, najdemo v statutih dva vidika informiranja: proizvajalec sprejema informacije, pomembne za njegovo nadaljnjo aktivnost, in proizvajalec daje informacije, pomembne za aktivnost drugih. Preneseno na organizacijsko shemo delovne organizacije bi ta dva vidika obveščanja lahko imenovali informiranje navzgor, kadar gre za dajanje predlogov proizvajalcev voljenim samoupravnim organom, informiranje navzdol pa kadar samoupravni organi, strokovne službe in organizatorji proizvodnje seznanjajo kolektiv s svojim delom oziroma s problematiko delovne organizacije.

Glede sredstev za informiranje je mogoče ugotoviti, da so le-ta razmeroma raznolika in jih večina statotov navaja več, dazdelimo pa jih lahko na posredna (oglasna deska, glasilo delovnega kolektiva, okrožnice, obvestila itd.) in neposredna (sestanki delovnega kolektiva, sestanki delovnih skupin, razni seminarji itd.). Po učinkovitosti imajo mnogokrat prednost neposredna informativna sredstva, saj posredovalec informacij v neposrednem stiku s proizvajalci lahko prilagodi informacije ravni prejemljivosti posameznih skupin proizvajalcev, upoštevajoč pri tem izobrazbo, delovno dobo ipd. Proizvajalci pa lahko hkrati postavljajo dodatna vprašanja, ki prispevajo k bolj celotnemu razumevanju posredovane informacije.

Iz analize statotov je razvidno, da je najpogostnejše in že kar tradicionalno posredno informativno sredstvo oglasna deska (72 %), katere učinkovitost pa je močno dvomljiva, posebno še, če je edino informativno sredstvo. Nedvomno spada oglasna deska v vrsto zaostalih oblik obveščanja.

Mnogo pomembnejši so za informiranost sestanki delovnih skupin, katerih pomen je posebej še v tem, da omogočajo obojesmerno informiranje in so kot taki edina oblika obveščanja navzgor, ki jo zasledimo v statutih in bi jih prav zaradi tega kazalo podpirati. Taka oblika obveščanja je posebno pomembna v pogojih in prizadevanjih za uveljavitev čimhitrejše decentralizacije delavskega samoupravljanja v delovni organizaciji. To potrjuje tudi ugotovitev iz prakse, da pomeni ta raven prvi vir nasprotij ne samo v zvezi z informiranostjo, ampak tudi v zvezi z drugimi vprašanji.

Pereče vprašanje pomenijo tiste delovne organizacije, katerih statuti o informiranosti sploh ne govore (3 %), ali pa so njihova določila le splošna. Za te organizacije lahko trdimo, da sistem obveščanja ni razvit, da je informiranje bolj ali manj slučajno in da so določila, kolikor obstojajo, le na papirju.

V znatnem številu statotov se pojavljajo določila, ki prenašajo dolžnost informiranja proizvajalcev na politične organizacije v delovni organizaciji, ponekod jim celo v celoti prepuščajo to skrb. To je gotovo nevzdržna težnja,

katere namen je podrediti subjektivne sile hierarhični strukturi organizacije in njim določiti smotre, ki so v skladu s cilji hierarhične organizacije in jih tako odvrniti od obravnavanja druge problematike.

Večje delovne organizacije — z nad 500 zaposlenimi — imajo bolj urejeno informiranje, saj med njimi ni nobene, ki bi v statutu sploh ne imela določil o informiranju. V večjih delovnih organizacijah ima med sredstvi obveščanja prednost tisk (66 %), sestanki delovnih enot (75 %), uvajalni in izobraževalni seminarji (19 %) ipd.

Sistematično urejena organizacija informiranja je eden od organizacijskih pogojev za uspešno informiranje. Toda skoraj polovica statotov nima takih določil. To je vsekakor zanesljiv indikator, da je informiranje delovnega kolektiva postranska naloga posameznika ali strokovne službe. V statutih z ustreznimi določili o organizaciji informiranja pa ugotavljamo, da je le-ta v pristojnosti strokovnih služb, uveljavlja pa se tudi že posebna služba informiranja, kar je verjetno najustreznejša in najbolj perspektivna rešitev, posebno za velike delovne organizacije. Prednost posebne službe informiranja pa skriva v sebi nevarnost, da se zmanjša odgovornost samoupravnih organov za informiranje kolektiva, hkrati pa lahko vpliva organizacijska vezanost te posebne službe na njeno uspešno delovanje (vir informacij, presoja, kaj objaviti in kaj ne). Glede na pomembnost informiranja bi jo bilo smiselno povezati z delavskim svetom, saj je le-ta tudi odgovoren za izvajanje sistema informiranja.

Razmeroma zelo pogostno je v statutih določilo, da skrbijo za informiranje člani samoupravnih organov. Če člani samoupravnih organov niso vključeni v načrtu organizacije informiranja, in če je informiranje prepuščeno le njim samim, taka rešitev ne more biti ustrezna. Člani samoupravnih organov so vsekakor pomemben in potreben vir informacij, tudi za zbiranje predlogov, ne morejo pa biti edini vir, saj lahko posredujejo le tiste informacije, ki jih poznajo in tako lahko pride do pomanjkljivega obveščanja pa tudi do izkrivljanja informacij.

V zvezi z organizacijo obveščanja nastaja tudi vprašanje materialnih sredstev, ki so za to potrebna. Samo v 6 % statotov je navedeno, kdo zagotavlja materialna sredstva. Kjer je informiranje solidno organizirano, pomanjkanje takih določil ne predstavlja tako akutnega problema, v drugih primerih pa lahko ovira organizacijo učinkovitega informiranja.

Službe informiranja organizirajo obveščanje delovnega kolektiva, vir informacij pa so organi, ki z informacijami razpolagajo (samoupravni organi, strokovne službe, organizatorji proizvodnje itd.). Analiza je pokazala, da je 19 % statotov takih, da ne navajajo, kdo je dolžan informirati. Toda redki so statuti, ki bi zastavljali to nalogo vsem osnovnim činiteljem v delovni organizaciji — samoupravnim organom, strokovnim službam, direktorju in organizatorjem proizvodnje (preddelavcem, mojstrom, obratovodjem itd.) — 16 %, čeprav so le-ti v vsakodnevem in najneposrednejšem stiku z neposrednimi proizvajalci in imajo spričo tega za to največ možnosti. Hkrati pa so tudi najbolj izpostavljeni vprašanjem in z njimi lahko proizvajalci razčistijo mnoga vprašanja.

Raziskave s področja tovarniškega tiska so pokazale, da neposredni proizvajalci najbolj bero tovarniška glasila, ki jim tudi statuti delovnih organizacij pripisujejo velik pomen. Analize tovarniških glasil pa hkrati opozarjajo na nekatere nesprijemljive težnje. Najnevarnejša je vsekakor vse večja usmerjenost na obravnavanje problematike širše teritorialne enote in s tem odmik

od problemov delovne organizacije. Zato je umestno vprašanje, kaj mora biti obvezno objavljeno v tovarniškem glasilu. Samo 24 % statotov delovnih organizacij z lastnim glasilom vsebuje tudi določilo, kaj morajo ta glasila obvezno objavljati. Zato verjetno dostikrat tudi ni mogoče najti v glasilih sklepov sej delavskih svetov, upravnih odborov, razprav o problemih delovne organizacije itd.

Samo splošna in načelna ugotovitev o pravici do informiranosti omogoča, da si jo vsakdo tolmači po svoje, da posreduje tiste informacije, ki se njemu zdijo pomembne, itd. S preciziranjem, kdo je dolžan obveščati, se porazdelijo naloge v zvezi z informiranjem med različne organe, s preciziranjem vsebine pa se omogoči proizvajalcu, da pozna vir informacije. Podatki kažejo, da prevladujejo v statutih splošna in ne konkretna določila (v 43 %). Le majhen del statotov obravnava važno problematiko: o razvojnih programih delovnih organizacij 8 %, o ukrepih za realizacijo proizvodnih načrtov izkoriščanja kapacitet 8 %, o vseh investicijskih naložbah 7 %, o planih rekonstrukcij 3 %, o planih kadrov 4 %, o spremembah pri merilih osebnega dohodka 3 %, o izvozu in uvozu ter o potovanjih v tujino 2 %, o sodelovanju delovne organizacije v zbornicah in združenjih 1 %, o sodelovanju s kooperanti 1 % itd. Zelo važna problematika je v statutih obdelana tako rekoč izjemoma. S tem sicer ni rečeno, da marsikaj ni zajeto v splošnejši kategoriji (npr. samoupravni organi obveščajo o svojem delu ipd.), ali da tam, kjer je napisano v statutu, tudi dejansko obveščajo delovni kolektiv.

Tako pomembno, kot je informiranje neposrednih proizvajalcev, je pomembna tudi druga smer, namreč informiranje navzgor, in pa to, da dajejo predloge neposredni proizvajalci. Dajanje predlogov, zlasti s področja neposrednih izkušenj proizvajalcev, pomeni sproščanje iniciative, ki je izrednega pomena za reševanje proizvodne problematike, organizacije dela, medsebojnih odnosov itd.

Med proučenimi statuti ni niti enega, ki ne bi vseboval nikakršnega določila o dajanju predlogov. V nekaterih statutih je opaziti poleg določil o dajanju predlogov s strani članov samoupravnih organov tudi določila o zagotovitvah, da jih nihče ne sme klicati na odgovornost zaradi danih predlogov ali izraženih mnenj. Ali ne bi bila umestna taka zagotovila za vse proizvajalce? V nekaterih statutih je posebej urejen tudi način dajanja predlogov za politične organizacije. Če je v delovni organizaciji praksa, da so predlogi teh organizacij za samoupravne organe tako rekoč obvezni, potem ima tako določilo lahko za posledico težnjo po dvotirnem upravljanju, to pa ne more biti sprejemljiva oblika dela.

Toda v statutih niso rešena tako dosledno, kot je to opaziti pri načelnih določilih o dajanju predlogov, vprašanja, komu proizvajalci dajejo predloge (v 24 %), o čem dajejo komu predloge (v 40 %), niti ni določeno, kdaj morajo dobiti odgovor (v 65 %).

Pomanjkljiva določila o dajanju in obravnavanju predlogov in dejanska praksa, da predlogov proizvajalcev nihče resno ne obravnava, hromi njihovo iniciativo in s tem onemogoča sproščanje pobud vseh zaposlenih.

Rezultati analize šolskih statotov (za osnovne in srednje šole) pa kažejo, da je določil o obveščanju članov kolektiva znatno manj kot pa v statutih industrijskih delovnih organizacij. Kar 63 % analiziranih statotov ne vsebuje nikakršnih določil, da je kdo dolžan obveščati kolektiv o poslovanju, o delu samoupravnih organov ipd. Res je, da so to manjši kolektivi, kjer se mnogo-

krat vse med seboj »pomenijo«, toda če je bil v statutih prostor za podrobno navajanje vseh mogočih malenkosti, bi morali najti tudi prostor za določila o obveščanju. Znani so primeri, da samoupravni organi delajo za zaprtimi vrati in da mnogokrat njihovi sklepi veljajo za skrivnost.

Nekoliko boljši je položaj z določili o dajanju predlogov. Ustrezna določila vsebujejo 72 % statotov. Na prvi pogled se zdi, da je vprašanje informiranosti rešeno že z določili o dajanju predlogov in postavljanju vprašanj in da razlika ni bistvena. Toda samo pravica do postavljanja vprašanj zahteva od posameznika, če želi dobiti kako informacijo, znatno višjo raven aktivnosti, kot je pa potrebna za sprejemanje informacij. Zgolj s pravico postavljanja vprašanj in dajanja predlogov je zelo majhna možnost predhodnega vplivanja na neko odločitev.

Položaj nikakor ni zadovoljiv. Ugovor, da v šolstvu ni težav, pri reševanju katerih bi bilo sodelovanje celotnih kolektivov bistvenega pomena, so temeljito ovrgla poglavja o financiranju, o upravljanju šol itd. Videti je, da ne razumejo pomena obveščanja za razvoj samoupravljanja, ponekod celo v občinskem merilu. (V eni ljubljanskih občin so razmnožili enoten tekst statuta za vse šole, le-ta pa ne vsebuje določil o obveščanju članov kolektiva.) Pomanjkljiv sistem obveščanja po šolah je prav gotovo tudi eden izmed razlogov za toliko odprtih vprašanj v šolstvu in za njihovo počasno reševanje.

Kljub vsem pomanjkljivostim pa navedeni podatki nakazujejo vsaj v grobih črtah problematiko obveščanja. Mogoče je ugotoviti, da razmere še nikakor niso urejene. Nejasnost in premajhna sistematičnost se odražata v neinformiranosti zaposlenih in tako onemogočata njihovo aktivnost. Nezadostna informiranost o tako bistvenih vprašanjih, kot so npr. spremembe v obračunu osebnih dohodkov, pa kaj hitro privede do izpadov, s katerimi proizvajalci izsilijo zaželene informacije. Če ni tako ostrih reakcij, pa se pokaže nezadovoljstvo, kar zavira družbeno aktivnost proizvajalcev in zmanjšuje tudi delovno storilnost.

Prav ob takih pojavih pa se odpre vprašanje, kdaj je informacija učinkovita in kje so meje njene učinkovitosti. V zadnjem času so se v publicistiki pojavila mnenja o krizi v samoupravljanju, češ da je število komunikacij premajhno in da je treba, poenostavljeno povedano, njihovo število bistveno povečati. Ali ne gre pri tem za zamenjavanje sredstev z vsebino?

Odrpto je vprašanje, katera pot je najučinkovitejša za odpravo pomanjkljivosti, za zmanjšanje razlik med teoretično priznanim pomenom informiranja za samoupravljanje in dejanskim stanjem. Vsekakor je to ena pomembnih nalog tako samoupravnih organov in predstavniških teles kakor tudi političnih organizacij. Da ta dejavnost ni tako brezuspešna, kaže podatek, da pri obravnavanju osnutkov statotov, 12 % osnutkov ni vsebovalo določil o informiranosti, med sprejetimi statuti pa je takih le še 2 %.

II.

Dosedanje raziskave, kako so proizvajalci informirani o pomembnejših vprašanjih delovnih organizacij, so bile izvedene na slučajnih vzorcih omejenega števila proizvajalcev v 9 večjih industrijskih delovnih organizacijah.*

* Zavod SRS za produktivnost dela v Ljubljani v sodelovanju z Inštitutom za psihologijo Univerze v Zagrebu 1962/63.

Delavska univerza »Boris Kidrič«, dec. 1963. Vpliv družbenoekonomskega izobraževanja in samoupravljanja.

Vsekakor izbrane delovne organizacije in proizvajalci niso reprezentančni za proizvajalce v vsej slovenski industriji, tako da je mogoče rezultate posploševati samo s precejšnjo mero previdnosti.

Raziskave so pokazale, da sta informiranost in znanje proizvajalcev razmeroma na nizki stopnji.

Splošno informiranost ilustrirajo podatki o pravih odgovorih s posameznih področij:

— odgovori na vprašanja s finančne plati poslovanja delovne organizacije — investicije 38 %, obratna sredstva 22 %, amortizacija 19 %, čisti in osebni dohodek 30 % — kar kaže na slabo poznavanje pojmov in izrazov kljub njihovi vsakodnevni uporabi;

— nepoznavanje najvišjega (16 %) in najnižjega (10 %) osebnega dohodka v ekonomski enoti kaže, da obstaja primerjanje dohodka samo na horizontalni ravni, to je na ravni iste kvalifikacije;

— tudi s pravicami in dolžnostmi je seznanjen relativno majhen odstotek proizvajalcev — kdo voli delavski svet 30 %, kdo voli upravni odbor 40 %, komu se lahko delavec pritoži, če je bil disciplinsko kaznovan z odpustom 11 %, osnovne pravice socialnega zavarovanja 45 % in dodatek za nočno delo 32 %.

Vpliv izobrazbe je razviden iz treh zaporednih tekstov proizvajalcev, ki so bili izvedeni pred družbenoekonomskim seminarjem, takoj po seminarju in po enoletnem sodelovanju in delu v samoupravnih organih. Povprečni rezultati testiranja so pokazali, da je bilo pri prvem testiranju 54,8 % pravih odgovorov, pri drugem se je delež pravih odgovorov povečal na 73,9 %, po tretjem testiranju pa je zabeleženo še dodatno povečanje na 78,1 %.

III.

Že sama praksa je dala prve, nekoliko drastične dokaze o pomenu informiranosti za samoupravno aktivnost v delovnih organizacijah. Neinformiranost ugotavljamo namreč že med poglavitnimi vzroki za prekinitve dela in to je resno opozorilo na določene napake in pomanjkljivosti, ki zahtevajo večji posluš odgovornih činiteljev, da v socialistični družbi pomeni delovni človek osnovo nadaljnega razvoja in da je v okviru objektivnih možnosti potrebno upoštevati njegovo mnenje.

Analiza vzrokov za prekinitve dela je pokazala, da je skoraj v vseh primerih med glavnimi vzroki neobveščenost proizvajalcev, ko le-ti niso obveščeni o ekonomskem položaju podjetja, ko jim ni obrazložen način formiranja in delitve osebnega dohodka. Delovni kolektiv tudi ni seznanjen z odstopanjem od sprejetih pravilnikov in internih norm in mu zato niso razumljivi različni mesečni prejemki osebnih dohodkov za enako opravljeno delo, kar zbuja dvom o pravih delitvi osebnih dohodkov.

Dejstvo je, da je do prekinitve dela prišlo skoraj v vseh primerih ob mesečnem izplačilu osebnih dohodkov. To kaže, da takrat primerja proizvajalec svoj osebni dohodek s količino proizvodov, ki jih zanj dobi, njegovo povečanje primerja s povečanjem cen, te pa naraščajo prav pri proizvodih, ki so za proizvajalca bistveni. Če bi bili proizvajalci seznanjeni s problemi delovne organizacije, z načinom delitve dohodka, če bi se vodstveni organi delovnih organizacij potrudili in pritegnili k soodločanju tudi proizvajalce, potem bi le-ti vedeli, kako in koliko samo ustvarjajo in odmerjajo sredstva, pa čeprav so skromna. Dostikrat pa odloča o vsem le nekaj ljudi na vrhu, mimo kolektiva.

Nezadovoljstvo nastaja tudi zaradi prikrivanja osebnih dohodkov med posameznimi enotami, predvsem upravnih in administrativnih uslužbencev, ter neenaka participacija pri uspehu ali neuspehu delovne organizacije kot celote. V podjetjih, kjer so se neposredni proizvajalci zatekli k prekinitvi dela, je dostikrat mogoče ugotoviti, da so upravni in administrativni uslužbenci prejemali znatno višji delež osebnih dohodkov kot proizvajalci. Skorajda v vseh teh delovnih organizacijah nosi riziko proizvodnje predvsem neposredni proizvajalec in le-temu tudi znižujejo osebne dohodke zaradi slabše kvalitete ali slabše proizvodnje pa tudi za slabo poslovanje delovne organizacije.

Kljub pogostim zahtevam proizvajalcev, naj se jim tako stanje razloži, vodstva tega ne upoštevajo in ne dajejo pojasnil na postavljena vprašanja, to pa povzroča nezadovoljstvo in navsezadnje prekinitvev dela.

Tudi slabi in neurejeni notranji odnosi so močan faktor za prekinitve. Vodstva delovnih organizacij v mnogih primerih ne skušajo upoštevati včasih zelo zdravih in koristnih predlogov proizvajalcev. Delavsko samoupravljanje je tako skorajda brez veljave in je kot tako lahko samo orodje direktorja ter njegovega ožjega štaba za izvajanje ukrepov in deloma za prepričevanje proizvajalcev o zadevah, o katerih je že odločil direktor s svojimi sodelavci. V takih primerih so ob tem tudi družbeno-politične organizacije pasivne.

Tudi priprava sej samoupravnih organov ter predhodna informiranost delovnega kolektiva o problemih, ki jih bo obravnaval delavski svet, je v praksi zelo različno urejeno. Večje delovne organizacije imajo tajnika samoupravnih organov, ki skupno s strokovnimi službami skrbi za pripravo gradiva. Tam, kjer je za to določeno delovno mesto in seveda zasedeno z zadovoljivim strokovno-političnim kadrom, je položaj veliko boljši. Kjer je gradivo pravočasno in vnaprej pripravljeno, ima kolektiv več možnosti za sodelovanje pri oblikovanju stališč in zaključkov. Vendar pa je dostikrat opaziti, da je nekatero gradivo, kot npr. finančna poročila, v večini pripravljeno tako, da jih proizvajalec ne razume in da mu je tako zelo otežkočeno sodelovanje pri razpravi. So pa tudi kolektivi, kjer člani samoupravnih organov zvedo za dnevni red šele na sami seji delavskega sveta in je tako razumljivo, da so razprave nekvalitetne in da pride do odločitev, ki so največkrat odraz volje posameznikov.

Tudi organizacija ekonomskih enot, njihov ekonomski položaj v delovni organizaciji in seznanjenost kolektiva s tem položajem v precejšnji meri vpliva na sodelovanje proizvajalcev. Tam, kjer so ekonomske enote osnovane na ekonomski bazi, tako da lahko samostojno gospodarijo z uspehi svojega dela — seveda v okviru delovne organizacije kot celote — je stanje boljše in so postale razprave o mesečnih obračunih že stalna praksa ekonomskih enot. Vendar je le malo takšnih delovnih organizacij. Skoraj povsod so organizirane ekonomske enote brez trdne ekonomske podlage, tako da jih že vsak finančni neuspeh vrže iz normalnega poslovanja. Takšni pretresljaji jim odvzemajo samostojnost, čeprav bi bilo nujno, da se prav takrat vsi proizvajalci vključijo v akcijo za izboljšanje. Tudi nova merila dela se včasih določajo iz centra; tako se odvzema vsa samostojnost ekonomski enoti in se omejuje aktivnost proizvajalcev pri upravljanju.

Klasični način sestankov je v danih objektivnih okoliščinah večkrat problematičen, zlasti tam, kjer so v navadi množični sestanki celotnega kolektiva. Posebno se to izraža v delovnih organizacijah s proizvajalci, ki se vsak dan vozijo iz oddaljenih krajev. Sicer pa praksa kaže, da so sestanki manjših skupin vedno bolj obiskani in na teh aktivno sodeluje večje število proizva-

jalcev. Vsekakor pa je udeležba večja in razprava realnejša tam, kjer je problematika prikazana razumljivo, medtem ko komplicirano poročanje, ki pa še vedno prevladuje, manjša udeležbo kakor tudi aktivno sodelovanje.

Člani manjših kolektivov so praviloma bolj obveščeni o problematiki delovne organizacije kot člani kolektivov večjih delovnih organizacij. Ali se ob teh ugotovitvah ne približujemo vprašanju optimalne velikosti ekonomskih enot?

Da bi bili člani delovnih kolektivov popolneje informirani, skrbijo mnogi pisani bilteni, ti so mnogokrat namenjeni bralcem izven delovne organizacije, kar je posledica teženj vodilnih ljudi in ne dejanskih potreb delovne organizacije in njenih članov. Pismene informacije so koristne samo pod pogojem, če ostanejo v mejah praktičnih potreb tistih, katerim je informacija potrebna in namenjena.

Informiranost in znanje ob upoštevanju potreb samoupravljanja in sodobne proizvodnje sta nezadovoljiva. Proces upravljanja postaja vedno bolj zamotan in zahteven, z uvajanjem elektronike, statistično-matematičnih procesov, analitično konzultativnih organov in služb je vedno manj odvisen od »zdravega razumskega odločanja«. Izboljšanje nezadovoljivega stanja pa zastavlja nalogo proučiti in rešiti nekatera bistvena vprašanja, tako na primer, katere informacije so ključne, kaj je bistveno in kaj obrobno, kako posredovati informacije in kako jih formulirati, da bodo učinkovito dosegle proizvajalce. In končno je treba proučiti razmerje med količino in intenziteto informacijskih spodbud. Ugotovljeno je namreč bilo, da se z večanjem obsega informacijskih virov manjša učinkovitost informacijskega vpliva. Toda ali se ne manjša ta razlika med mestom in podeželjem zaradi hitrega širjenja komunikacijskih zvez?

Nezadovoljstvo krepi zahtevo po večji informiranosti, nezadovoljni del kolektiva je najbolj aktiven, saj mora iskati informacije o vprašanjih in problemih, ki ga žulijo. Napetost zaradi nezadovoljstva se sprošča v ustrezni ali neustrezni akciji, k akciji pa lahko prištejemo tudi iskanje informacij. Toda zgrešeno bi bilo povezovati višjo stopnjo informiranosti izključno z nezadovoljstvom. Posebno vlogo imajo tudi interesi, potrebe in motivi, ki so pa zopet pogojeni z življenjem v delovni organizaciji in izven nje — standard, tehnični razvoj, vpliv množičnih komunikacijskih sredstev in drugi.

Informiranje občanov o delu Skupščine SRS

Z novo ustavno ureditvijo predstavlja Skupščina, kot najvišje predstavniško telo v republiki mesto, kjer se ustvarjajo stiki vseh samoupravnih organov. Poslanci naj torej v tesnem stiku s samoupravnimi organi, iz katerih izhajajo, posredujejo njihovo problematiko Skupščini, hkrati pa je potrebno stališča in politiko, ki se je izoblikovala v skupščinskih razpravah, prenašati nazaj v osnovne samoupravne enote.

Pri tem so prav gotovo nujni neposredni stiki in aktivnost poslancev v osnovnih samoupravnih organih, v delovni organizaciji, občinski skupščini, krajevni skupnosti, na zborih volivcev in drugih, pri čemer ni zanemariti tudi neposrednih stikov poslancev z občani.

Ker pa dosežejo množično informacijska sredstva že skoraj slehernega občana, je nujno, da se jih tudi poslanci pri svojem delovanju in obveščanju vse bolj poslužujejo, da sodelujejo s svojimi prispevki, razgovori in razpravami

v lokalnem in republiškem časopisju, radijskih postajah ter v oddajah radia in televizije.

Informacijsko službo za potrebe Skupščine opravlja Biro za informacije. Biro obvešča javnost o delu, sklepih in stališčih Skupščine ter spodbuja in navaja javnost k čimbolj aktivnemu sodelovanju pri izvajanju sklepov in politike Skupščine.

Biro za informacije informira javnost direktno ali pa preko množičnih informacijskih sredstev.

Direktnemu obveščanju služijo: obvestila, tekoče novice in komunikeji, ki jih izdaja biro za objavo v množičnih informacijskih sredstvih, skupščinsko gradivo, ki ga biro dostavlja zainteresiranim organizacijam in posameznikom; odgovori na vprašanja in zahteve občanov in organizacij, ki so jih naslovili na Skupščino in se nanašajo na delovno področje Skupščine; predavanja in razgovori ter sodelovanje na javnih tribunah, v šolah, organizacijah itd., o organizaciji in dejavnosti Skupščine, ki jih biro organizira ali pa pri tem pomaga; prisostvovanje občanov, zlasti zainteresiranih skupin na sejah zborov; izdajanje rednih in občasnih biltenov ter publikacij (publikacije naj celoviteje prikažejo problematiko na določenem področju, ki jo je obravnavala skupščina, ali pa naj služijo kot osnova za razpravo občanov pred dokončnim odločanjem v Skupščini). V kratkem času, kar biro obstoja, je opravil del teh dolžnosti, v novi sezoni pa jih začenja načrtneje izpolnjevati.

Da bi množična informacijska sredstva čim uspešneje informirala občane o dejavnosti in politiki Skupščine, jih biro za informacije redno oskrbuje z gradivom, analizami, poročili, obrazložitvami in ekspezeji. Novinarjem omogoča, da prisostvujejo sejam zborov, odborov in komisij. (Uredništva so prijavila 74 novinarjev, ki redno ali občasno spremljajo delo Skupščine.)

Pred zasedanji zborov in ob važnejših vprašanjih, ki jih rešujejo skupščinski organi, prireja novinarske sestanke, konference in razgovore, kjer sodelujejo skupščinski funkcionarji in poslanci. Biro sodeluje z uredništvu pri izdelavi njihovih programov o spremljanju skupščinskega dela, organizira kontakte med novinarji ter skupščinskimi funkcionarji in poslanci, zlasti v zvezi z razgovori, intervjuji in izjavami. Prav tako pa tudi daje odgovore na vprašanja uredništev, ki jih zastavljajo v imenu občanov ali v svojem imenu.

Za obveščanje občanov o delovanju skupščine pa leži velika odgovornost tudi na množičnih sredstvih obveščanja, posebej še na novinarskem kadru, ki zasleduje skupščinsko delo. Da bi bilo delo novinarjev čimbolj kvalitetno, jim skupščina dostavlja isto gradivo kot poslancem, organizira razgovore po obravnavi problematike, ob sejah zborov pomaga, da lahko tekoče poročajo itd. Prav tako so tudi nekatera uredništva pokazala v preteklem letu neprekinjenega skupščinskega dela precej prizadevanj, da bi uredila redno in zadovoljivo poročanje iz Skupščine.

Zaenkrat pa moramo kljub temu ugotoviti, da so občani z množičnimi sredstvi obveščanja o delu Skupščine nepopolno, nenačrtno in večkrat nejasno obveščeni. Tako si občani ne morejo ustvariti enovite slike o skupščinskem delu, njenih razpravah in sklepih.

Zato bo potrebno še več storiti za usposobitev novinarjev, ki spremljajo skupščinsko delo, v uredništvih bo treba še več prizadevanj, da bodo tisk, radio in televizija poročali o Skupščini jasno in objektivno, predvsem pa redno.

Ko ugotavljamo, da občani niso zadostno informirani o delovanju skupščine, moramo iskati vzroke za tak položaj, prav tako pa tudi rešitve v poslancih, Skupščini in množičnih informativnih sredstvih.

Informiranje občanov o delu Izvršnega sveta in republiških upravnih organov

Republiški sekretariat za informacije uporablja v uresničevanju načela javnosti in obveščanju informacijskih sredstev ter javnosti o delu Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije ter republiških organov uprave različne oblike posredovanja informacij.

Med oblikami obveščanja, ki jih sekretariat redno uporablja, so komuniqueji o sejah IS; izčrpnější povzetki iz razprav na sejah IS; tiskovne konference in razgovori; bilten »Informacije« o dejavnosti IS in republiških organov uprave; kratke informacije, sporočila in protokolarne vesti.

Razen tega se sekretariat po potrebi dogovarja za posamezne komentarje in uvodnike o vprašanih, ki jih je na svojih sejah obravnaval IS; skuša zagotoviti prisotnost določenega števila novinarjev na sejah IS in sejah njegovih odborov; organizira stike novinarjev s posameznimi predstavniki in člani IS ter republiškiimi funkcionarji; angažira posamezne republiške funkcionarje za tiskovne konference in razgovore.

Sekretariat za informacije nastopa kot organizator v procesu obveščanja na lastno pobudo, na pobudo Izvršnega sveta, njegovih članov in predstavnikov republiških upravnih organov, kakor tudi na pobudo predstavnikov informacijskih sredstev, drugih institucij republiškega značaja in organov politično-teritorialnih enot, gospodarskih organizacij in društev, kadar zaprosijo za pomoč in sodelovanje sekretariat za informacije.

V času od 10. I. do 17. 7. 1964 je Republiški sekretariat za informacije posredoval uredništvom informacijskih sredstev skupno 20 komuniquejev o sejah Izvršnega sveta.

Zaradi širšega obveščanja javnosti je sekretariat za informacije nekajkrat posredoval večjemu številu uredništev povzetke iz razprav o najpomembnejših vprašanih, ki jih je obravnaval IS.

V zvezi s problematiko, ki jo je Izvršni svet obravnaval na svojih sejah, je sekretariat za informacije organiziral več tiskovnih konferenc z namenom, da se čimvečjemu številu uredništev omogoči širša obveščenost o dejavnosti IS, kakor tudi širše obveščanje občanov, česar ni mogoče doseči zgolj s komuniqueji.

Na tiskovnih konferencah in razgovorih, kjer so bila med drugim pojasnjena tudi stališča Izvršnega sveta, so sodelovali predstavniki in člani IS ter republiški sekretarji in njihovi pomočniki.

Prisotnost nekaterih urednikov na sejah IS omogoča informacijskim sredstvom, ki vsakodnevno obveščajo javnost v SR Sloveniji, da kontinuirano spremljajo in spoznavajo dejavnost IS ter obravnavano problematiko, kakor tudi da olajša izbiro problemov, o katerih je potrebno obveščati javnost ter obravnavati v informacijskih sredstvih itd.

Pri vseh odborih IS so akreditirani novinarji Dela, radia in Večera, pri gospodarskem odboru in odboru za plan pa še novinarji Gospodarskega vestnika.

Obveščanje iz odborov IS se dopolnjuje z obveščanjem o dejavnosti posameznih republiških sekretariatov. V praksi se v ta namen uporablja oziroma

organizira tiskovne konference in razgovore o pomembnih in aktualnih vprašanjih s področja posameznih republiških sekretariatov in drugih organov uprave.

Sekretariat za informacije in njegovi sodelavci so posameznim uredništvom ali novinarjem dajali pobude za obravnavo nekaterih materialov s področja republiških sekretariatov v informacijskih sredstvih.

V času od januarja do 23. julija 1964 je evidentiranih skupno 19 tiskovnih konferenc in razgovorov. Od tega je bilo 10 tiskovnih konferenc in razgovorov, ki neposredno zadevajo dejavnost Izvršnega sveta, njegovih odborov in republiških organov uprave.

Več pobud in zaprosil za pomoč pri organizaciji tiskovnih konferenc pa je prišlo tudi od zunanjih činiteljev (npr. od predstavnikov JLA, Društva ekonomistov, Zavoda za produktivnost itd.).

Zaključek

Namen dela začasnega odbora za proučitev problemov obveščanja občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja je bil, da opozori na vprašanja funkcioniranja in uveljavljanja ustavnega načela javnosti v sistemu samoupravljanja. Pri svojem delu je izhajal iz ugotovitve, da je stopnja aktivnega odnosa samoupravljavcev najpomembnejše merilo v procesu samoupravljanja. Zato je v samoupravnem sistemu temeljna potreba aktivirati delovanje človeka iz stanja pasivnega opazovanja družbenega dogajanja v aktivno sodelovanje. Brez aktivnega sodelovanja si ni mogoče predstavljati samoupravljanje, saj v bistvu pomeni samoupravljanje aktiven odnos vsake osebnosti do določenih družbenih procesov.

Nujen pogoj vsake družbene aktivnosti pa je ustrezna informiranost: če torej hočemo doseči, da bo samoupravljavec v določenem primeru aktiven, ga moramo najprej ustrezno informirati. Informiranost pa je hkrati v pomoč delovnim ljudem pri oblikovanju njihovih družbenih, proizvodnih in drugih vrednot, ki prihajajo do veljave ne samo na njihovih delovnih mestih in v delovni skupnosti, temveč tudi izven njih, posebno še v krajevni skupnosti in komuni kot temeljni družbeno-politični skupnosti.

Obenem z vse bolj širokim in učinkovitim uveljavljanjem samoupravnega sistema se močno povečujejo zahteve glede dobrega obveščanja, ki postaja vse bolj pomembno kot nujen pogoj v procesu sprejemanja demokratičnih samoupravnih odločitev.

Poročilo kot poskus prikaza sedanjega stanja v obveščanju opozarja na nekatera vprašanja.

1. V poročilu navedene ugotovitve dopuščajo in celo potrjujejo trditev, da je splošna informiranost samoupravljavcev pa tudi seznanjenost s problematiko, o kateri sprejemajo neposredne sklepe in odločitve, glede na potrebe široko razvitega samoupravnega sistema, razmeroma nizka. Tako stanje je vsakakor odraz nesorazmerja med institucionaliziranim najnaprednejšim demokratičnim samoupravljanjem in zastarelimi, neustreznimi oblikami obveščanja ter metodami dela predstavniških teles in neposrednih samoupravnih organov.

2. Sedanje stanje informiranosti pri nas odraža neskladje, da razvoj sodobnih komunikacijskih sredstev v Sloveniji sicer zaostaja za razvojem, kakršen je v ekonomsko enako in tudi slabše razvitih evropskih državah, hkrati pa da

se tisk in radio kot osnovni sredstvi množičnega obveščanja še ne uporabljata v zadostnem obsegu.

Družbeni interes bi moral biti na tem področju izdatno močnejši in bolj učinkovito vključen v programsko dejavnost. Vprašanja bolj enakomerne razširjenosti in boljšega izkoriščanja teh sredstev terjajo več družbene pozornosti.

3. Nezadostna izkoriščenost sredstev množičnega obveščanja je dostikrat tudi posledica neinformiranosti posredovalcev informacij, ki ponekod vedo običajno veliko več o dogajanjih v osrednjih predstavniških telesih in samoupravnih organih kot pa o dogajanjih znotraj komune kot temeljne družbeno-politične skupnosti. Občinske skupščine, samoupravni organi delovnih organizacij, družbenih in drugih organizacij naj bi omogočali objektivno in hitro obveščanje javnosti zato, da bi samoupravljalci lahko zavzemali stališča in se aktivno vključevali v proces sprejemanja odločitev. Organizirana informativno-dokumentacijska služba v komunah in v delovnih organizacijah je lahko trajen izvor informacij za lokalna glasila, lokalne radijske postaje in ostala sredstva obveščanja v občini in tudi na širšem območju.

Objektivne informacije v množičnih sredstvih obveščanja pa ne omogoča samo dobra poučenost, ampak tudi sposobnost obdelati informacijo, jo utemeljiti in tudi nakazati variante za rešitev obravnavanega problema. Tisk in radio nista samo informatorja o tem, kar se dogaja, ampak tudi o tem, kar se predvideva, še premalo pa sta ustvarjalca mnenj, ki se razvijajo na podlagi pobud in zahtev samoupravljalcev.

Informacija mora biti neodvisna in objektivna, izdelana z vso družbeno odgovornostjo, ustvariti pa mora demokratično razpoloženje za konstruktivno razpravo. Tolmačenje informacije naj odkriva globlje razloge za posamezna stališča, za posledice in težnje, temelji pa naj na strokovnem in znanstvenem spoznanju. Intenzivno in pravočasno je treba poseči v borbo z raznimi prizadevanji in pojavi, ki so ne samo brez vrednosti za družbeni razvoj, ampak lahko zanj pomenijo precej ovir in težav.

4. Sedanje pomanjkljivosti organizacijskega in kadrovskega značaja je mogoče hitreje odpravljati z bolj sistematično delitvijo dela, z večjo medsebojno koordinacijo, z ustanavljanjem skupnih tehničnih služb, s sistematičnim izpopolnjevanjem kadrov in njihovo specializacijo. Drobitev že tako šibkih sil pa ne more voditi h kakovosti. Boljša kvaliteta informiranja terja tudi krepitev osrednjih informativnih sredstev in razumno ter usklajeno razvijanje in delovanje ostalih. Pri tem ne gre za neko »birokratsko racionalnost«, ampak za tako dejavnost in ukrepe, ki naj zagotove družbeno upravičenost sredstev za obveščanje.

Fiziognomija lokalnih komunikacijskih sredstev je še premalo izoblikovana in jasna, ker v premajhnem obsegu in preveč nekonkretno obravnava lokalna vprašanja. Očitno pa ni njihova naloga nadomestiti osrednja komunikacijska sredstva, temveč se aktivno vključiti vanje.

Lokalna informativna sredstva ne morejo služiti samo občinski skupščini za objavlanje njenih sklepov in razprav. Nesporno je, da informativna sredstva ne bi smela biti organ kakega vodstva ali redakcije, temveč morajo postati javna tribuna občanov, v kateri veljajo enaki kriteriji za kritično dejavnost vseh samoupravljalcev.

Odnos med lokalnimi informativnimi sredstvi in njihovimi ustanovitelji je mnogokrat dokaj ohlapen, brez določene odgovornosti in ne odraža skrbi za programske koncepte. Zato bi bilo koristno opozoriti njihove samoupravne

organe in ustanovitelje, da kritično prouče programske koncepte lokalnih informacijskih sredstev.

5. Obveščenost odločno vpliva na aktivnost, toda ta možnost, kako povečati družbeno aktivnost, ni dovolj izkoriščena. V zelo neznatnem obsegu je zaživel načelo predhodnega obveščanja. Vendar je vnaprejšnje obveščanje preveč formalno in brez dovoljnega upoštevanja, v kakšni obliki, s kakšno vsebino in v kakšnem postopku so predlogi odločitev predloženi samoupravljalcem.

Bistvo nalog informativno-dokumentacijskih služb v komuni in v delovni organizaciji ter ostalih posredovalcev informacij naj bi pojasnjevale tudi sistematične raziskave znanstveno-raziskovalnih institucij (npr. visoke šole za politične vede, sociološkega inštituta, inštituta za javno upravo), posebno za rešitev vprašanj, katere informacije so ključne, kaj je bistveno in kaj obrobno, kako posredovati in oblikovati informacijo, da bo učinkovito dosegla samoupravljalce.

6. Zbori volivcev so pomemben vir informiranja občanov, posebno v gospodarsko manj razvitih območjih. To vlogo pa vse bolj izgubljajo v bolj razvitem okolju, v mestih in pri mestnih naseljih ter industrijskih središčih, kjer je širši izbor možnosti za hitrejšo, boljše in popolnejše informacije. Ta pomen zborov volivcev imperativno narekuje občinskim skupščinam, krajevnim skupnostim in družbeno-političnim činiteljem stalno skrbeti za to, da zbori volivcev ne bodo »sestaneke poslušalcev in predavateljev«, ker taki zbori volivcev omogočajo deformirano prikazovanje dejanskega stanja obravnavanih problemov in nesmiselnosti nekaterih odločitev, pa tudi razne oblike birokratske samovolje; posebno če obravnavajo splošne, ne pa konkretne probleme, ki zadevajo prav tiste volivce.

Če naj dobijo zbori volivcev kot najširša in neposredna samoupravna institucija občanov tisto mesto in pomen, ki jim pripada, hkrati pa dejansko zagotove neposredno odločanje občanov, razpravljanje in izmenjavo mnenj; je potrebno zagotoviti izpolnitev nekaterih minimalnih zahtev:

— na zborih dosledno uveljavljati ustavna in statutarna določila, tako po vsebini kot v metodi njihovega dela;

— posvečati več pozornosti družbeno-političnim organizacijam, posebno SZDL, pri političnem usmerjanju in obveščanju volivcev glede vseh načelnih in tudi konkretnih vprašanj, ki jih obravnavajo zbori volivcev;

— temeljiteje in vestneje obravnavati predloge, pripombe in sklepe zborov volivcev na občinskih skupščinah in njihovih organih, hkrati pa hitreje in kvalitetneje obveščati samoupravljalce o stališčih do njihovih predlogov, pripomb in sklepov; skrb o krajevnih skupnostih za ažurno izvajanje tega načela lahko bistveno pripomore k utrjevanju njihove vloge in pomena;

— zagotoviti večjo odgovornost in usposobljenost odbornikov občinske skupščine za opravljanje njihovih dolžnosti v odnosu do volivcev in do občinske skupščine;

— poskrbeti, da bodo imeli zbori volivcev boljše in sodobnejše tehnične pogoje in metode dela.

7. Načelo javnosti v delu upravnih organov je tesno povezano z načelom samostojnosti v delu uslužbencev teh organov. To načelo vključuje njihovo polno odgovornost pred javnostjo, ki naj se odraža v obravnavanju njihovega dela s strani družbeno-političnih činiteljev in samoupravljalcev.

Tudi na tem področju lahko množična informativna sredstva odločilno pripomorejo k sodelovanju samoupravljalcev pri izvajanju nalog upravnih orga-

nov, k demokratizaciji dela teh organov in k obvladovanju težav, ki jih srečujejo pri svojem delu.

8. Pri nameri doseči polno aktivnost samoupravljalcev ima pomen obveščanja še posebno veljavo v uresničevanju dejanskega sodelovanja neposrednih proizvajalcev pri upravljanju delovne organizacije in gospodarjenju v njej. Iz tega izhaja naloga, da je treba za čimvečjo samoupravno aktivnost neposrednih proizvajalcev zagotoviti maksimalno stopnjo obveščenosti o vseh pomembnih vprašanjih: o materialnem in finančnem položaju delovne organizacije, o izpolnjevanju planov in gibanju produktivnosti v delovni organizaciji, o vseh pomembnejših organizacijskih in operativnih ukrepih, ki jih pripravljajo samoupravni organi, o investicijski in kadrovski politiki, o poslovni politiki delovne organizacije, o delu strokovnih služb in drugih ugotovitvah v procesu gospodarjenja in samoupravljanja v delovni organizaciji.

Skrbno je spremljati uveljavljanje posebnih informativnih služb v delovnih organizacijah, katerih razvijanje mora biti osnovna skrb samoupravnih organov, saj so le-ti predvsem odgovorni za izvajanje sistema obveščanja v delovni organizaciji.

Bilteni, občasne publikacije in tovarniški tisk ter druga sredstva za informiranje neposrednih proizvajalcev pa so koristna samo, če ostajajo v mejah potreb tistih, katerim so informacije namenjene.

Še posebno skrb in proučevanje zahteva informiranje v razvojnem samoupravnem sistemu velikih integriranih delovnih organizacij. Elementarne oblike tu namreč ne zadoščajo, zato je treba iskati nove metode — občasne publikacije za seznanjanje dislociranih kolektivov glede specifičnih skupnih vprašanj, posebna posvetovanja o določenih problemih itd.

Samoupravni organi v delovnih organizacijah imajo ob sodelovanju družbeno-političnih činiteljev izredno aktualno nalogo izdelati sistem obveščanja v delovni organizaciji in ga stalno izpopolnjevati, da bi dosegel čim zadovoljivejšo stopnjo informiranosti neposrednih proizvajalcev. Zanimarjanje te naloge ustvarja v delovnem kolektivu zaradi nezadovoljstva napetost, ki se sprošča v ustrezni ali neustrezni akciji, k akciji pa lahko prištejemo tudi izsiljeno iskanje informacij o vprašanjih, s katerimi niso bili seznanjeni.

9. Ne bi bilo pravilno, če bi mislili, da lokalna in osrednja komunikacijska sredstva, zbori volivcev ter dejavnost družbeno-političnih organizacij že povsem izčrpavajo problem obveščanja. V procesu obveščanja nastopa še vrsta drugih činiteljev, ki jih bo potrebno proučevati in razvijati.

Zato bi bilo umestno, da začasni odbor tudi po seji Organizacijsko-političnega zbora Skupščine še nadalje spremlja razvoj obveščanja in po določenem času zborni Organizacijsko-politični zbor, kakšen je napredek in kje so novi problemi.

Št.: 016-3/64

Ljubljana, 16. oktobra 1964

Predsednik:

Franjo Turk l. r.

P R E D L O G

zakona o pomilostitvi

1. člen

Pomilostitev za kazniva dejanja daje v skladu s tem zakonom Izvršni svet Skupščine Socialistične republike Slovenije.

2. člen

Izvršni svet daje pomilostitev za kazniva dejanja, ki so določena z republiškim zakonom. S pomilostitvijo lahko Izvršni svet kazen, ki jo je izreklo sodišče splošne pristojnosti, popolnoma ali deloma odpusti ali spremeni v milejšo kazen ali odpusti pravne posledice, ki jih ima kazenska obsojdba na podlagi republiškega zakona. Izvršni svet daje pomilostitev z odpustitvijo kazenskega pregona.

V mejah, ki so določene z zveznim zakonom, daje Izvršni svet pomilostitev tudi za kazniva dejanja, ki so določena z zveznim zakonom, in sicer po postopku, ki je določen s tem zakonom.

3. člen

Postopek za pomilostitev se začne uradno ali na prošnjo.

4. člen

Uradno začne postopek za pomilostitev republiški sekretar za pravosodno upravo.

Postopek za pomilostitev z odpustitvijo kazenskega pregona za kazniva dejanja, določena z republiškim zakonom, se začne le po uradni dolžnosti.

5. člen

Prošnjo za pomilostitev lahko vloži obsojenec, zakonec obsojenca, sorodnik obsojenca v ravni črti, brat, sestra, posvojitelj, posvojenec, rednik ali skrbnik.

6. člen

Prošnjo za pomilostitev, naslovljeno na Izvršni svet Skupščine SRS, je treba vložiti pri sodišču, ki je izreklo sodbo na prvi stopnji.

Če je prošnja za pomilostitev izročena kakemu drugemu organu ali zavodu, jo ta brez odlašanja pošlje pristojnemu sodišču.

Kdor prestaja kazen, pošlje prošnjo za pomilostitev pristojnemu sodišču po upravi kazensko poboljševalnega zavoda; ta priloži prošnji poročilo o obnašanju obsojenca in druge podatke, ki imajo pomen za njeno rešitev.

Prošnji za pomilostitev, ki je ni vložil obsojenec, ki je na prestajanju kazni, sam, mora sodišče priložiti poročilo kazensko poboljševalnega zavoda o obnašanju obsojenca in druge podatke, ki imajo pomen za rešitev prošnje.

7. člen

Prošnje za pomilostitev ni mogoče vložiti pred pravomočnostjo sodbe.

Prošnja za pomilostitev se lahko ponovi po preteku 6 mesecev, ko je bilo odločeno o prejšnji prošnji.

Če je bil kdo pomiloščen v postopku, ko se je začel uradno, se rok iz 2. odstavka tega člena šteje od dneva, ki je bila izdana odločba o pomilostitvi.

8. člen

Prošnjo, ki je bila vložena pred potekom šestmesečnega roka, zavrže sodišče s sklepom.

Glede pritožbe zoper sklep, s katerim je sodišče zavrglo prošnjo za pomilostitev, se smiselno uporabljajo določbe o pritožbi zoper sklep iz zakonika o kazenskem postopku.

9. člen

Prošnjo za pomilostitev pošlje sodišče skupaj s svojim mnenjem o njeni upravičenosti republiškem sekretariatu za pravosodno upravo.

Če se prosilec sklicuje na določena dejstva ali okoliščine, ki utegnejo biti pomembne za odločitev, jih sodišče preveri, kolikor je potrebno, preden odpošlje prošnjo, in priloži prošnji poročilo o tem.

10. člen

Republiški sekretariat za pravosodno upravo lahko zahteva od državnih organov, organizacij in zavodov, podatke, potrebne za odločitev o pomilostitvi.

Ko republiški sekretar za pravosodno upravo pregleda in oceni navedbe prosilca, pošlje prošnjo s svojim predlogom Izvršnemu svetu Skupščine SRS.

11. člen

Izvršni svet Skupščine SRS sme dajati pomilostitve ne glede na postopek, ki je predpisan v tem zakonu.

12. člen

Pomilostitveni postopek je nujen.

13. člen

Republiški sekretar za pravosodno upravo predpiše v soglasju z republiškim sekretarjem za notranje zadeve navodilo o delu sodišč in kazenskih poboljševalnih zavodov v zvezi s pomilostitvenim postopkom.

14. člen

Z dnem, ko začne veljati ta zakon, neha veljati zakon o amnestiji in pomilostitvi (Uradni list LRS, št. 52-319/47).

15. člen

Ta zakon začne veljati osmi dan po objavi v »Uradnem listu SRS«.

OBRAZLOŽITEV

Institut pomilostitve, ki se uporablja v vseh sodobnih kazenskih zakonodajah, je izjemen kazensko-politični ukrep, s katerim je možno poleg rednih in izrednih pravnih sredstev v kazenskem postopku regulirati kaznovalno politiko sodišč predvsem iz razlogov humanosti in političnega ocenjevanja družbene nevarnosti storjenega kaznivega dejanja in storilca.

Vsebina pomilostitve je določena v 85. členu kazenskega zakonika, ki določa, da se s pomilostitvijo po imenu določenim osebam bodisi odpusti pregon, popolnoma ali delno odpusti kazen, izrečena kazen spremeni v milejšo ali odpravijo pravne posledice obsodbe.

Zvezna skupščina je po pristojnih zborih dne 5. 2. 1964 sprejela zakon o pomilostitvi (Uradni list SFRJ, št. 7-99/64) in z njim uskladila do tedaj veljavni zakon o dajanju amnestije in pomilostitve (Uradni list FLRJ, št. 89/46 in 105/46) z novo ustavo. Zvezni zakon določa, da daje pomilostitev predsednik republike za kazniva dejanja, določena z zveznimi zakoni, in sicer v neomejenem obsegu ob izključni pristojnosti dajanja pomilostitve glede kaznivih dejanj, za katera je bila izrečena kazen 5 let strogega zapora oziroma 5 let mladoletniškega zapora ali hujša kazen, ali kazen, ki jo je izreklo vojaško sodišče, in pooblašča, da daje v ostalih zadevah pomilostitev republiški organ, določen v republiški ustavi ali v republiškem zakonu, po postopku, ki ga predpisuje republiški zakon, skladno z načeli zveznega zakona.

Dajanje amnestije in pomilostitve v SR Sloveniji je bilo urejeno z republiškim zakonom o amnestiji in pomilostitvi, ki ga je dne 24. 8. 1945 izdalo predsedstvo SNOS (Uradni list SNOS in NVS, št. 29-208/45), ki je bil z zakonom o potrditvi, spremembah in dopolnitvah zakona o podeljevanju amnestije in pomilostitve za dejanja, kazniva po zakonih federalne Slovenije (Uradni list LRS, št. 52-319/47) usklajen z ustavo LRS iz leta 1947.

Glede na novo ustavo SR Slovenije in novi zvezni zakon o pomilostitvi, predlog zakona na novo ureja pomilostitveni postopek in obenem razveljavlja dosedanji republiški zakon o amnestiji in pomilostitvi.

Ustava SR Slovenije določa (127. člen), da se zadeve amnestije in pomilostitve urejajo samo z zakonom oziroma (186. člen), da daje v skladu z zakonom pomilostitev Izvršni svet Skupščine SR Slovenije (po ustavi socialistične republike Srbije daje pomilostitev Skupščina, po ustavah ostalih republik pa izvršni sveti).

V zvezi z določilom v zakonu, da se začne postopek za pomilostitev lahko tudi uradno, se postavlja vprašanje, ali naj republiški zakon vsebuje tudi določilo, kdo lahko daje pobudo republiškem sekretarju za pravosodno upravo, ki je sicer pristojen, da uradno prične postopek za pomilostitev, za sproženje postopka. Ker je dajanje pobude ustavna pravica vsakogar in ker bi naštevanje v zakonu, kdo lahko daje pobudo, lahko pomenilo omejevanje te ustavne pravice tistim, ki ne bi bili v zakonu naštet, oziroma samo deklaracijo, če bi bil krog upravičencev za dajanje pobude v zakonu samo eksemplifikativno naštet, zato onutek zakona ne vsebuje določil o krogu upravičencev za dajanje pobude.

Krog prosilcev za pomilostitev je omejen enako kot upravičenost do pritožbe v kazenskem postopku.

Prošnja za pomilostitev se sme ponoviti po preteku šestih mesecev od dne, ko je bilo odločeno o prejšnji prošnji. Ta rok je primeren, ker daje zainteresi-

ranim prosilcem dovolj možnosti tudi v primeru, če je bila prejšnja prošnja neugodno rešena.

Naloge sodišč in kazensko poboljševalnih zavodov v pomilostitvenem postopku in določila glede pobude za sprožitev pomilostitvenega postopka po uradni poti bodo urejene v navodilih, ki jih izda republiški sekretar za pravosodno upravo v soglasju z republiškim sekretarjem za notranje zadeve. Ta navodila težijo predvsem doseči hitrost postopka in z internimi roki vezati opravilo posameznih opravil, istočasno pa po upravni poti nadzorovati spoštovanje rokov ter tudi urejati postopek sodišč oziroma organov, ki sodelujejo v pomilostitvenem postopku, kadar je dana pobuda za sprožitev pomilostitvenega postopka izven kroga oseb, ki imajo po tem zakonu pravico vložiti prošnjo za pomilostitev.

Ker je zakon o pomilostitvi procesne narave, ureja postopek vseh organov, ki sodelujejo v pomilostitvenem postopku. Tako določa pristojnost za reševanje pomilostitvenih prošenj, upravičenost za vložitev prošnje in roke, v katerih se pomilostitvena prošnja sme ponoviti. Sam postopek Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije v pomilostitvenih zadevah pa je določen v poslovniku o delu Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije (v 19. in 21. členu).

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE
REPUBLIŠKI ZBOR

Odbor za organizacijsko-politična
vprašanja

POROČILO
k predlogu zakona o pomilostitvi

Odbor za organizacijsko-politična vprašanja Republiškega zbora Skupščine SR Slovenije je na seji 7. 10. 1964 obravnaval predlog zakona o pomilostitvi, katerega je Skupščini SR Slovenije predložil Izvršni svet.

Odbor je obravnaval zakonski predlog obenem z amandmaji k 6. in 7. členu, ki jih je predstavnik Izvršnega sveta že sprejel na skupni seji Komisije Skupščine SR Slovenije za usklajevanje republiških predpisov z ustavo in Zakonodajno-pravne komisije Skupščine SR Slovenije dne 2. 10. 1964.

V načelni razpravi se je odbor z zakonskim predlogom strinjal.

V podrobni obravnavi besedila zakonskega predloga pa je odbor predlagal, da se v drugi vrsti 3. odstavka 7. člena beseda »ki« nadomesti z besedo »ko«. Sprememba je redakcijskega značaja in popravlja očitno napako v besedilu. Predstavnik Izvršnega sveta se je s predlagano spremembo strinjal.

Glede na to odbor predlaga Republišnemu zboru Skupščine SR Slovenije, da predlog zakona o pomilostitvi s predlaganimi spremembami sprejme.

Za svojega poročevalca je odbor določil Ano Rozman.

Št.: 25-2/64

Ljubljana, 7. oktobra 1964

Predsednik:
Niko Belopavlovič l. r.

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE
ORGANIZACIJSKO-POLITIČNI ZBOR

Odbor za proučevanje zakonskih
in drugih predlogov

POROČILO
k predlogu zakona o pomilostitvi

Odbor za proučevanje zakonskih in drugih predlogov Organizacijsko-političnega zbora Skupščine SR Slovenije je na seji dne 23. oktobra 1964 obravnaval in sklepal o predlogu zakona o pomilostitvi, katerega je Skupščini SR Slovenije predložil Izvršni svet.

V načelni razpravi je odbor ugotovil, da so določbe zakonskega predloga v skladu z načeli zveznega zakona o pomilostitvi (Ur. l. SFRJ, št. 7-99/64), ki določa, da morajo biti določbe glede postopka, ki ga ureja republiški zakon, v skladu z načeli zveznega zakona.

Odbor je obravnaval zakonski predlog skupno z amandmaji k 6. in 7. členu, ki jih je predstavnik Izvršnega sveta že sprejel na skupni seji zakonodajno-pravne komisije Skupščine SR Slovenije in komisije Skupščine SR Slovenije za usklajevanje republiških predpisov z ustavo, dne 2. 10. 1964.

Ker v podrobni obravnavi besedila zakonskega predloga odbor ni imel pripomb, predlaga Organizacijsko-političnemu zboru Skupščine SR Slovenije, da predlog zakona o pomilostitvi sprejme.

Za svojo poročevalko je odbor določil Marijo Aljančič.

Št.: 25-2/64

Ljubljana, 23. oktobra 1964

Predsednik:
Vlado Černe l. r.

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE

Komisija za usklajevanje republiških
predpisov z ustavo in zakonodajno-
pravna komisija

POROČILO
k predlogu zakona o pomilostitvi

Komisija Skupščine SR Slovenije za usklajevanje republiških predpisov z ustavo in zakonodajno-pravna komisija Skupščine SR Slovenije sta na skupni seji dne 2. 10. 1964 obravnavali predlog zakona o pomilostitvi, ki ga je Skupščini SR Slovenije predložil Izvršni svet.

V načelni razpravi je bilo ugotovljeno, da po določbi 186. člena ustave SR Slovenije daje pomilostitve Izvršni svet Skupščine SR Slovenije, in sicer v skladu z določbami republiškega zakona. Republiški zakon samostojno ureja to materijo, kolikor se pomilostitve nanašajo na kazniva dejanja, določena z

republiškimi zakoni. Kolikor pa gre za kazniva dejanja, določena z zveznimi zakoni, pa je za njihovo pomilostitev pristojen republiški organ, morajo biti določbe glede postopka, ki ga ureja republiški zakon, v skladu z načeli zveznega zakona. Slednje tudi izrečno določa v svojem 2. členu novi zvezni zakon o pomilostitvi (Ur. l. SFRJ, št. 7-99/1964). Komisiji sta v razpravi ugotovili, da so določbe predloga zakona, ki se nanašajo na postopek, v skladu z načeli omenjenega zveznega zakona.

V podrobni obravnavi posameznih določb zakonskega predloga sta Komisiji predlagali naslednje spremembe:

K 6. členu: V začetku besedila drugega odstavka se besede »Kdor pre-staja kazen« nadomestijo z besedami »Obsojenec na prestajanju kazni«.

Besedilo v začetku tretjega odstavka se spremeni tako, da se glasi: »Prošnji za pomilostitev, ki je ni vložil obsojenec na prestajanju kazni, mora sodišče priložiti...«

Obe spremembi sta redakcijskega značaja.

K 7. členu: Začetek besedila tretjega odstavka »Če je bil kdo pomiloščen v postopku, ko se je začel uradno,« se spremeni tako, da se glasi: »Če je bil postopek za pomilostitev sprožen uradno, se rok...«.

Smisel določbe tretjega odstavka tega člena je v tem, da se šestmesečni rok za vložitev ponovne prošnje za pomilostitev upošteva tudi v vseh primerih, ko je bil prejšnji postopek sprožen uradno, ne glede na njegov izid. Po prvotnem besedilu pa bi bilo vprašanje roka urejeno le za primer, ko je bil nekdo že pomiloščen v postopku, ki se je začel uradno, kar pa pravkar navedenemu smislu te določbe ne ustreza.

Predstavniki Izvršnega sveta se je z vsemi navedenimi amandmaji strinjal in so s tem postali sestavni del zakonskega predloga.

Komisiji sta v podrobni obravnavi razpravljali tudi o skladnosti določbe 11. člena zakonskega predloga z ustavno ureditvijo. Po določbah zveznega zakona o pomilostitvi sme namreč predsednik republike dajati pomilostitev tudi ne glede na postopek, ki je predpisan z zakonom. Čeprav vlogi predsednika republike in republiškega izvršnega sveta nista analogni oziroma enakovrstni, je bilo v razpravi ugotovljeno, da pooblastilo v 11. členu predlaganega republiškega zakona ni postavljeno s tega vidika. Z omenjeno določbo zakonskega predloga se hoče Izvršnemu svetu, ki je sicer po tem zakonu pristojen za dajanje pomilostitev v rednem postopku, omogočiti, da v nujnih izjemnih primerih lahko odloči mimo predpisanih določb zakona o postopku. V ustavi ni omejitve, da bi zakon takšne izjeme ne mogel statuirati, zaradi česar po mnenju obeh Komisij določba 11. člena predloga zakona ni v nasprotju z ustavo niti z zveznim zakonom o pomilostitvi.

Komisija Skupščine SR Slovenije za usklajevanje republiških predpisov z ustavo in Zakonodajno-pravna komisija Skupščine SR Slovenije menita, da je zakonski predlog s predlaganimi spremembami v skladu z ustavo in s pravnim sistemom ter predlagata, da pristojna zborna Skupščina SR Slovenije sprejmeta.

Št.: 25-2/64

Ljubljana, 2. oktobra 1964

Predsednik
zakonodajno-pravne komisije:
dr. Josip Globevnik

Predsednik
komisije za usklajevanje republiških
predpisov z ustavo:
Mitja Ribičič

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE
SOCIALNO-ZDRAVSTVENI ZBOR

Začasni odbor za proučevanje
varstva otroka

REPUBLIŠKI ZBOR
Zakonodajno-pravna komisija

VARSTVO OTROK
v SR Sloveniji

Varstvo otrok je družbena dejavnost, katere namen je normalen in zdrav razvoj mladega rodu v pogojih sodobnega družbenega življenja. To varstvo se tembolj poudarja v socialističnem družbenem sistemu, katerega temelj je človek in skrb zanj. Ta skrb za človeka se mora odraziti že pri otrocih in zato je družba dolžna zagotoviti čimboljše pogoje za njihov telesni in duševni razvoj. To načelo je poudarjeno tudi v Ustavi SFRJ, ki zagotavlja posebno družbeno varstvo družini in otrokom.

Družbene skrbi za otroka pa ne narekuje samo načelo socialističnega humanizma, temveč tudi naš splošen družbeni razvoj, za katerega je značilno vse večje vključevanje žena v družbeno proizvodnjo in sprememba strukture naše družine. Intenzivnejše vključevanje žena v družbeno proizvodnjo postaja v naših družbeno-političnih in demografskih pogojih vse bolj ekonomska nujnost. Žene so namreč v naši republiki ena najpomembnejših rezerv delovne sile.

V naši republiki je, že sedaj od vseh zaposlenih 37,7 % žensk, v nekaterih občinah pa že skoraj 50 %. Slovenija je po odstotku zaposlenih žensk za Sovjetsko zvezo in Japonsko tretja dežela na svetu, obstoja pa tendenca vedno večjega zaposlovanja žena. Podatki o aktivnosti celotnega prebivalstva med zadnjima dvema popisoma kažejo, da je aktivnost celotnega prebivalstva v tem obdobju narasla približno za 11 %, medtem ko se je gospodarska aktivnost ženskega prebivalstva povečala za 15 %. Stopnja rasti ženske zaposlenosti je sicer zelo različna od panoge do panoge oziroma od stroke do stroke, vendar v vseh panogah in dejavnostih višja od stopnje rasti skupne zaposlenosti. S tem pojavom, ki je tesno povezan s progresivnim razvojem oziroma nivojem naše ekonomike, mora računati tako sedanja, kot perspektivna ekonomska politika in to na vseh področjih, ki jih celovito in skladno reševanje tega vprašanja zahteva. Če hočemo uspešno reševati konflikt med gospodarsko in družbeno aktivnostjo staršev — zlasti žena in njihovo obremenitvijo v družini, moramo v komunalnih skupnostih ustvariti pogoje za njihovo razbremenitev v družini. Gotovo je eno izmed področij, kjer se interesi skupnosti ter interesi posameznika vidno prelivajo in dopolnjujejo — prav družbeno varstvo otrok.

Organizirano varstvo otrok je eden izmed činiteljev, ki vpliva na povečanje storilnosti dela proizvajalcev. Moderna proizvodnja (kakor tudi druga področja družbene dejavnosti), ki zahteva od človeka, da na delovnem mestu v polni meri angažira vse svoje telesne in umske sposobnosti, nujno terja, da človek svoj prosti čas v maksimalni meri izkoristi za telesno in duševno rekreacijo ter za strokovno izpopolnjevanje. Za dosego tega pa je potrebno, da družba posveča več pozornosti razvoju tistih dejavnosti, katerih neposredni cilj je pomoč družini. Ni dvoma, da je prav otroško varstvo ena takih dejavnosti.

Potrebe po vse večji družbeni pomoči družini, zlasti pri skrbi za varstvo in vzgoji otrok, ne nakazuje samo večje zaposlovanje žena, ampak tudi spremembo strukture naše družine. Število članov gospodinjestev se krči in dosega po podatkih popisa iz leta 1961 3,47 članov na gospodinjestvo (v SFRJ 3,98, Makedonija 5,01, na Kosmetu 6,29). V naši republici vse bolj prevladujejo ožje družine (starši in otroci), upada pa število razširjenih družin, v okviru katerih je bilo vsaj za varstvo otrok preskrbljeno. V zvezi s tem je potrebno poudariti, da je v močnih industrijskih središčih ca. 60 % družin, v katerih so zaposleni vsi odrasli člani, kar kaže, da večina staršev, tudi če bi hotela, ni v stanju sama poskrbeti za primerno varstvo svojih otrok. Zato je mogoče zagotoviti varstvo otrok le z organiziranim sistemom družbenega varstva.

Pomen in vlogo otroškega varstva za nadaljnji družbeni razvoj je poudarila Ljudska skupščina LRS v svoji resoluciji o nalogah komune in stanovanjske skupnosti pri otroškem varstvu z dne 28. septembra 1961, s katero je tudi jasno opredelila naloge družbenih skupnosti na področju otroškega varstva. V marcu 1963 je Ljudska skupščina ob obravnavanju poročila o izvajanju omenjene resolucije ponovno poudarila potrebo po sistematični družbeni skrbi za varstvo otrok in priporočila občinskim ljudskim odborom, krajevnim skupnostim ter družbenim in gospodarskim organizacijam, da pristopijo k učinkovitejšemu uresničevanju resolucije in k izdelavi konkretnih programov razvoja otroškega varstva.

Resolucija in priporočilo sta spodbudili občinske skupščine, delovne in družbeno-politične organizacije k poglobljenemu obravnavanju vprašanj otroškega varstva. Tako so v zadnjem času obravnavali to problematiko občinski sindikalni sveti, plenum SZDL SR Slovenije, in razširjeni plenum ZPM, slednji dne 26. junija 1964. Vsi so prišli do istega zaključka, da je za zdrav in normalen razvoj otrok in za vsestransko vključitev staršev v družbeno in gospodarsko življenje nujno potrebno organizirano družbeno varstvo otrok in da moramo na tem področju narediti kvalitativni premik.

Ugotavljamo, da je bil v občinah, kjer so obravnavali resolucijo in priporočilo, dosežen na področju varstva otrok določen napredek, predvsem v iskanju in razvijanju novih metod in oblik varstva otrok, tako v okviru delovanja šol, stanovanjskih skupnosti, delovnih organizacij in društev. Dosežen je tudi napredek v organizaciji in programiranju dela varstveno-vzgojnih ustanov. S prilagajanjem programa dela potrebam zaposlenih staršev in z uvajanjem bolj elastičnih oblik varstva smo dosegli učinkovitejše varstvo otrok v ustanovah. Nov način financiranja in upravljanja vzgojno-varstvenih ustanov je vplival na racionalnejšo potrošnjo sredstev, na spremembo odnosov do koristnikov uslug in na odnose znotraj samih ustanov. Doseženo je bilo tudi tesnejše sodelovanje med različnimi družbenimi činitelji v komuni pri reševanju bistvenih vprašanj varstva otrok.

Kljub določenim doseženim rezultatom in izkušnjam v tem obdobju ugotavljamo, da dosedanji razvoj otroškega varstva ni potekal v skladu s splošnim družbenim razvojem in potrebami naših državljanov. Reševanje zapletenih vprašanj otroškega varstva povsod precej zaostaja za potrebami ne le prizadetih otrok, mater in družin, ampak postaja širši družbeni in ekonomski problem. To je posebno karakteristično za mesta in industrijska središča, kjer obstoja močno nesorazmerje med potrebami in možnostmi, da se družinam zagotovi učinkovita pomoč pri varstvu in vzgoji otrok, potreba po tej pomoči pa se vse bolj kaže tudi na podeželju, spričo vse večjega vključevanja žena v kmetijsko

proizvodnjo, posebno v času sezonskih del. Razen tega pa je treba upoštevati, da prebiva dokaj proizvajalcev na deželi, torej izven kraja delovnega mesta.

Iz analize Republiškega sekretariata za socialno varstvo izhaja, da resolucijo in priporočilo niso obravnavale vse občinske skupščine. Po stanju septembra 1963 je v 56 anketiranih občinah (od 62) obravnavalo resolucijo o nalogah komune in stanovanjske skupnosti pri otroškem varstvu, resolucijo o nalogah komune na področju socialnega varstva in priporočilo o pospešenem izvajanju resolucije o otroškem varstvu le 41 občinskih skupščin, od teh pa jih je le 30 sprejelo sklepe, medtem ko 15 občinskih skupščin resolucij sploh ni obravnavalo.

Analiza dela pristojnih svetov občinskih skupščin v zvezi z izvajanjem resolucij v občinah kaže, da so ti v 50 občinah obravnavali nakazano tematiko in sprejeli 163 sklepov, od katerih je 133 formalno izvedenih, 30 je neizvršenih, niti niso v izvajanju. V svojih razpravah so se sveti usmerili prvenstveno na vprašanja urejanja varstva otrok.

Analiza o izvajanju sklepov občinskih skupščin kaže, da so ostali neizvršeni predvsem tisti sklepi, ki zahtevajo večja materialna vlaganja (gradnja ali razširitev vzgojno-varstvenih ustanov, priporočila investitorjem, da pri novogradnjah stanovanj upoštevajo potrebe otrok itd.).

Dejstvo, da nekatere občine resolucije in priporočila sploh niso obravnavale, kaže, da niso dovolj upoštevale, da je skrb za človeka osnovno vodilo socialistične družbe in da je prav občina kot temeljni nosilec skrbi za občana dolžna posvečati potrebno skrb tudi otroškemu varstvu. Hkrati niso upoštevale, da je družbeni in gospodarski razvoj pogojen tudi z urejenim varstvom in da je zato v njihovem neposrednem interesu, da vodijo progresivno politiko skrbi za otroka. Urejeno varstvo otrok je namreč eden izmed pogojev za večje zaposlovanje občanov in povečanje njihove produktivnosti, kar ima za posledico zvišanje narodnega dohodka in dvig splošnega ter osebnega standarda. Iz tega izhaja, da se otroško varstvo še vedno obravnava predvsem kot socialno vprašanje. Tako pojmovanje se zrcali tudi v občinskih statutih in družbenih planih komun ter v statutih krajevnih skupnosti. Skrbi za otroka in družino še ne pojmujejo kompleksno. Vzrok je zlasti v pomanjkanju tesnejšega sodelovanja med odgovornimi činitelji in planskega programiranja potreb na področju otroškega varstva, dalje v nerešenem vprašanju formiranja družbenih skladov za investicije in v financiranju osnovne dejavnosti vzgoje in varstva otrok.

Delovne organizacije so posvečale premalo pozornosti vprašanjem življenjskih pogojev svojih proizvajalcev in s tem tudi vprašanjem varstva njihovih otrok. Pri tem niso upoštevale, da je urejeno varstvo otrok eden izmed činiteljev, ki vpliva na povečanje produktivnosti. Če bi delovne organizacije, kadar iščejo skrite rezerve, ki naj vplivajo na dvig proizvodnosti, analizirale vzroke izpadov proizvajalcev — zlasti žena z dela zaradi neurejenih vprašanj otroškega varstva, bi nedvomno bolj upoštevale prednosti organiziranega varstva otrok svojih delavcev. Zato morajo delovne organizacije oziroma njihovi organi samoupravljanja posvečati več pozornosti urejanju otroškega varstva in zanj namenjati tudi materialna sredstva. Če dajejo sredstva za izgradnjo stanovanj, počitniških baz, športnih objektov itd., potem morajo zagotoviti sredstva tudi za urejanje varstva otrok pri njih zaposlenih staršev. Z urejanjem tega varstva bodo delovne organizacije bistveno prispevale k izboljšanju svoje proizvodnje in k dvigu standarda svojih delavcev. Zato morajo sodelovati pri urejanju otroškega

varstva v krajevnih skupnostih in materialno podpreti program otroškega varstva v okviru komune.

Razvijanje otroškega varstva mora biti torej skupen interes in obveznost komune in delovnih organizacij.

Za hitrejši in učinkovitejši razvoj otroškega varstva v vsaki komuni je neobhodno potreben program. Realni program je osnova za financiranje otroškega varstva. Le na podlagi takega programa bodo občinske skupščine ocenile realne potrebe otroškega varstva in zanje namenile potrebna sredstva. Zaradi pomanjkanja programov in tesnejšega sodelovanja za otroško varstvo odgovornih činiteljev se je doslej dogajalo, da celo obstoječa skromna materialna sredstva niso bila v celoti izkoriščena.

Občinske skupščine morajo poskrbeti, da njihove strokovne službe čimprej izdelajo programe, ki morajo temeljiti na dobro proučenih analizah sedanjih in bodočih potreb ter biti usklajeni z razvojem ostalih dejavnosti v občinah. Zajeti morajo kompleksno problematiko otroškega varstva. V njih se mora odraziti kontinuirana skrb za normalni telesni in duševni otrokov razvoj in pa skrb za otroke, ki so potrebni posebnega varstva. Določene morajo biti naloge ustreznih strokovnih služb, šol, varstveno-vzgojnih ustanov, delovnih, družbenih in drugih organizacij. Programi morajo zajeti tudi potrebe po raznih profilih kadrov na področju varstva otrok. Predvideti morajo širjenje mreže ustanov za vzgojo in varstvo otrok, mreže dispanzerjev za zdravstveno varstvo in organizacijo sodobne otroške prehrane.

Pri izdelavi in izvajanju programa mora občinska skupščina zagotoviti sodelovanje svojih strokovnih služb (šolstva, zdravstva, socialnega varstva, urbanizma, notranjih zadev), delovnih in družbenih organizacij ter društev. Občinskimi strokovnim službam pa morajo pri izvajanju teh nalog nuditi ustrezno strokovno pomoč tudi republiški organi in institucije. Program razvoja otroškega varstva mora najti svoje mesto v letnih družbenih in perspektivnih planih komun.

Kvalitetnega premika na področju otroškega varstva ne bomo dosegli, če ne bomo spremenili materialnega odnosa do tega vprašanja. Občine doslej niso imele objektivnih možnosti aktivneje poseči v otroško varstvo. V zadnjih letih so bile nanje prenesene številne naloge, hkrati pa za njihovo izpolnjevanje niso bila vedno zagotovljena materialna sredstva. Zato je nujno, da se za otroško varstvo namenijo znatno večja sredstva kot doslej. V sistemu financiranja družbeno-političnih skupnosti je treba zagotoviti takšno preporazdelitev narodnega dohodka, da se bo bistveno povečal delež sredstev za splošno potrošnjo, pri tem pa morajo imeti prednost potrebe za varstvo otrok. Sredstva za otroško varstvo se morajo povečevati skladno z rastjo narodnega dohodka.

Tudi delovne organizacije, ki samostojno razpolagajo z vse večjimi sredstvi, morajo materialno močneje podpreti razvoj otroškega varstva.

Na novo je treba urediti sistem otroškega dodatka, ker je ta v sedanji obliki skoraj povsem izgubil na pomenu. Hkrati je treba proučiti možnosti, da se del teh sredstev nameni za družbeno varstvo otrok.

Ugotovljeno je, da sistem financiranja otroškega varstva ni urejen. Viri in dotok sredstev za otroško varstvo so v sedanjem sistemu negotovi in pomanjkljivi. Zato je treba to vprašanje še podrobneje proučiti in ga ustrezno rešiti.

Poleg krepitve materialne baze je za napredek otroškega varstva izredno pomembno rešiti kadrovsko vprašanje, tako glede kvantitete kot kvalitete.

Primanjkuje nam kvalitetnih strokovnih kadrov zlasti na področju socialnega varstva. Z ustrezno politiko štipendiranja in stimulativnim nagrajevanjem je treba povečati interes mladine za delo na področju otroškega varstva in doseči večji priliv kadra. Z izpopolnjevanjem šolskih programov in postdiplomskim izpolnjevanjem ter različnimi tečaji pa je treba doseči kvalitetnejši kader. Še posebno pozornost je treba posvetiti izgrajevanju določenih profilov kadrov.

Dnevno varstvo otrok

V sistemu družbenega varstva otrok ima pomembno mesto dnevno varstvo otrok, ki dopolnjuje družinsko oskrbo in vzgojo. Obsega vrsto oblik, ki se med seboj dopolnjujejo in prilagajajo krajevnim potrebam; razvija se v varstvenih ustanovah, šolah, v pionirskih domovih in klubih, v otroških in pionirskih sobah, v stanovanjskih objektih, na igriščih, izletih, taborjenjih in letovanjih in v drugih družinah. S tem varstvom se rešujejo različni socialno-zdravstveni problemi in preprečujejo motnje, ki bi nastajale zaradi neurejenih razmer, v katerih žive otroci. Kako pomembno je, da so otroci v času, ko so starši zaposleni, pod nadzorstvom, lahko zaključimo tudi iz statističnih podatkov o vzrokih smrti otrok, iz katerih izhaja, da naraščajo nezgode kot vzrok smrti otrok.

Ne gre samo za varstveno plat delovanja dnevnega varstva; enako pomemben je tudi vzgojni moment. Otroško varstvo mora upoštevati tudi družbene vzgojne smotre. Ker se človekov značaj začne oblikovati že v rani mladosti, mora biti družba zainteresirana za vzgojo otrok. Zato je treba zajeti v sistematično družbeno vzgojo čimveč otrok že v predšolski dobi. S tem bomo dosegli pri otrocih že pred vstopom v šolo ustrezno stopnjo družbene, čustvene, umske in telesne zrelosti, kar bo olajšalo kasnejše vzgojne in izobraževalne napore za oblikovanje mladih osebnosti. Zato morajo predšolske ustanove še v večji meri kot doslej razvijati vzgojno dejavnost in se tako vključiti v naš vzgojno-izobraževalni sistem.

Po podatkih publikacije »Organizacija predšolske vzgoje« (Mednarodni biro za vzgojo, Ženeva 1961) zaključujemo, da naša država v varstvu otrok močno zaostaja za mnogimi zahodno in vzhodno evropskimi državami, kar je razvidno iz spodnje tabele, čeprav v njej niso vsebovani podatki o absolutnem številu otrok v posameznih državah.

Država	Število prebivalcev	Število predšolskih otrok v ustanovah v letu 1964
Belgija	9 100 000	251 716
Madžarska	10 000 000	179 848
Romunija	18 300 000	293 257
Čehoslovaška	13 600 000	366 157
Jugoslavija	18 500 000	65 400

Ista publikacija navaja, da so imeli v letu 1959 v Bolgariji 58,6 %, v Franciji 60,0 % in v Italiji 53 % predšolskih otrok vključenih v predšolske ustanove in da nameravajo Sovjetska zveza, Čehoslovaška, Poljska, Mehika in Italija uvesti v najkrajšem času obvezno vzgojo predšolskih otrok.

Stanje dnevnega varstva otrok je pri nas nezadovoljivo. V letu 1961 je bilo v Sloveniji vseh otrok 407 363, v varstvenih ustanovah pa le 12 704 oziroma 3,12 %; v letu 1962 je bilo zajetih v varstvenih ustanovah 12 178 otrok ali 2,7 % vseh otrok, od tega 9 298 predšolskih otrok in 2 761 šolarjev.

V letu 1963 je stanje po posameznih okrajih naslednje: v okraju Ljubljana je bilo na dan 10. 10. 1963 87 ustanov s kapaciteto 6 621 otrok, v katere je bilo vključenih 6 722 otrok ali 4,1 % vseh otrok. Od vseh ustanov je bilo 69 kombiniranih, 15 predšolskih in 3 šolske ustanove.

V okraju Maribor je bilo decembra 1963 60 vzgojno-varstvenih ustanov s skupno 4973 oskrbovanci. Od vseh ustanov je bilo 45 kombiniranih, 14 pa čistih predšolskih ustanov. Po približnih ocenah potrebuje v območju sedanjih ustanov (ostale potrebe za okraj niso obdelane) celodnevno varstvo ca. 2000 otrok, zajetih le 657, poldnevno varstvo ca. 3780 otrok, zajetih je le 1533; občasno varstvo potrebuje ca. 2 000 otrok, zajetih je 565. Obstoječe ustanove sprejemajo vedno nove varovance preko svojih kapacitet. 27 ustanov je skoraj 100 % zasedenih preko njihovih kapacitet.

V okraju Celje je bilo v letu 1963 zajetih v varstvenih ustanovah 1 463 od 79 028 otrok, kar znaša 1,86 %. Od 14 521 otrok v starosti od 0 do 2 let je bilo zajetih 173 ali 1,19 %, od 20 536 otrok v starosti od 3 do 7 let 1 198 ali 5,34 %, od 43 971 šoloobveznih otrok pa le 202 ali 0,45 %.

Za okraj Koper niso bili zbrani podatki, vendar lahko domnevamo, da se stanje na področju dnevnega varstva bistveno ne razlikuje od stanja v ostalih okrajih. To potrjujejo podatki, ki jih je pred kratkim zbral Občinski sindikalni svet Nova Gorica. Po teh podatkih je v novogoriški občini deležnih družbenega varstva približno 300 otrok, oziroma 59 na vsakih 1 000 zaposlenih žensk. Občinski sindikalni svet Nova Gorica je izvedel anketo v 4 gospodarskih organizacijah (Tovarna cementa in salonita Anhovo, Tovarna pohištva »Meblo« Nova Gorica, »Iskra« Nova Gorica-Šempeter, »Ideal« Nova Gorica), iz katere je med drugim razvidno tudi stanje otroškega varstva za 425 mater s skupaj 588 otroki. V varstvenih ustanovah je zajetih le 5,2 % teh otrok, za ostale skrbe v času odsotnosti staršev drugi člani gospodinjstva, sosedje ali znanci, 14 % pa ostaja brez nadzorstva, k slednjim je prišteti še 12,8 % otrok, ki so v varstvu v času šolskega pouka, sicer pa tudi brez varstva. Pri tem pa moramo upoštevati, da gre za večje gospodarske organizacije v središču novogoriške občine, kar da slutiti, da je v ostalih krajih komune stanje še slabše.

Podobno je stanje v občini Novo mesto, kar izhaja iz podatkov anketě, ki jo je konec leta 1963 organiziral Center za socialno delo. Anketa v 25 delovnih organizacijah je zajela 725 zaposlenih mater z 1 076 otroci. Od teh je 258 otrok v starosti do 2 let, 363 v starosti od 2 do 6 let, 261 v starosti od 6 do 10 let in 194 v starosti od 10 do 15 let. V varstvenih ustanovah je zajetih 54 otrok, očetje imajo v varstvu 34 otrok, stari starši 249, tete 41, sosede 117, starejši bratje in sestre 65, gospodinjске pomočnice pa 25. Brez varstva v času materine zaposlitve je 491 otrok. Če k temu številu prištejemo še otroke, ki jih pazijo starejši bratje in sestre, ugotovimo, da je od 1 076 otrok brez varstva 556 otrok. Če upoštevamo, da je od anketiranih le 194 otrok v starosti od 10 do 15 let, vidimo, da je brez varstva še precejšnje število otrok do starosti 10 let.

Anketa je zajela predvsem matere, zaposlene neposredno v proizvodnji, zato nas številke o družbenem varstvu otrok teh mater opozarjajo, da je pod družbenim varstvom le majhno število otrok iz delavskih družin. To potrjuje tudi poklicna struktura staršev oskrbovancev v dveh varstvenih ustanovah v Novem

mestu po stanju meseca avgusta 1963. Od 116 varovancev je 94 otrok uslužben-
cev, 20 kvalificiranih delavcev in 2 otroka nekvalificiranih delavcev. Splošno
znano je, da tudi v varstvenih ustanovah drugih občin poklicna struktura star-
šev oskrbovancev ni bistveno drugačna. Vzrok za tako stanje je relativno visoka
oskrbnina za starše z nizkimi dohodki in za starše z več otroki.

Na podlagi podatkov o družbenem varstvu otrok po posameznih okrajih in
nekaterih občinah ugotavljamo, da je razvoj tega varstva prepočasen.

Dnevno varstvo otrok je pri nas v zadnjem času sicer napredovalo pred-
vsem v vsebinskem pogledu; aktivizacija staršev in občanov je na tem področju
večja in vzgojna vsebina bogatejša. Nezadovoljiv pa je kvantitativen razvoj
varstveno-vzgojnih ustanov, njihovo stanje in število v njih zajetih otrok.

Vlaganje družbenih sredstev za razvoj zmogljivosti otroškega varstva ni
bilo v sorazmerju z vlaganjem sredstev za razvoj drugih področij. Kljub temu,
da na področju varstva otrok daleč zaostajamo za realnimi potrebami, v večini
občinskih družbenih planih v letu 1962 ni bilo predvidenih sredstev za izgrad-
njo materialne baze otroškega varstva. Na področju varstva otrok je bila v
preteklih letih minimalna investicijska dejavnost. V letih 1958—1962 je bilo
vloženih v varstvene ustanove le 528 milijonov investicij.

V preteklosti smo v večini primerov iskali zasilne rešitve z večjimi ali
manjšimi adaptacijami. Posledice takega reševanja pa so večkrat funkcionalno
neprimerno urejeni prostori ustanov in tudi neprimerne lokacije. Predvsem se
to odraža v pomanjkanju dobro urejenih higienskih prostorov, jedilnic, kuhinj
in tudi igrišč. Igralnice uporabljajo za jedilnice in dnevno spanje otrok. Nujno
je, da prodre načelo, da spadajo prostori za varstvo otrok v novogranje kot nji-
hov sestavni del. Zato morajo investitorji prevzeti obvezo, da za potrebe otro-
škega varstva funkcionalno usposobijo primerne prostore z določeno površino
v novih poslopih, ali da jih občina obveže za določen del investicijske vsote, ki
naj se zbira v sklad za razvoj otroškega varstva v občini. Pristojni činitelji v ko-
muni se morajo zavzeti ne le za izdelavo programa stanovanjske izgradnje, tem-
več tudi za programiranje kompleksne izgradnje novih in rekonstrukcij ter
asanacij obstoječih stanovanjskih naselij, v okviru katerih morajo biti predvi-
deni med drugim tudi objekti za varstvo majhnih, predšolskih in šolskih otrok.
V zvezi s tem pa je treba proučiti, kateri najnujnejši spremljajoči objekti za
potrebe otroškega varstva naj se vračunajo v ceno stanovanj novih zaključenih
stanovanjskih naselij. Če bomo namreč gradili varstvene ustanove samo s pro-
računskimi sredstvi, bomo še vedno močno zaostajali za realnimi potrebami. Pri
gradnji objektov za otroško varstvo pa se moramo orientirati predvsem na
cenejše objekte — montažnega in paviljonskega tipa, če hočemo doseči hitrejšo
rast mreže vzgojno-varstvenih ustanov.

Zaradi občutnega pomanjkanja prostorov za varstvo otrok in zaradi vklju-
čitve čimvečjega števila otrok pod družbeno varstvo, je nujno, da tudi v bodoče
ne opuščamo možnosti pridobivanja prostorov za varstvo s primernimi funkcio-
nalnimi adaptacijami.

Pri reševanju vprašanja dnevnega varstva otrok se je še bolj kot doslej
treba orientirati tudi na manjše vzgojno-varstvene ustanove. Praksa je namreč
pokazala, da zadoščajo le posamezne večje ustanove v mestih in industrijskih
središčih in da je treba nanje vezati veliko število najrazličnejših oblik majhnih
ustanov v novih stanovanjskih blokih ali sredi starega mestnega naselja, ker
je njihova lokacija bolj ugodna in primerna, saj je blizu otrokovemu domu. S
tako organizacijo (ob enotnih službah — personalni, računovodski, nabavni — s

skupno kuhinjo, enotnim vzdrževanjem objektov itd.) bo doseženo zmanjšanje režijskih stroškov in s tem znižanje oskrbnine, s čimer je omogočeno, da se teh oblik varstva v večji meri poslužujejo tudi delavke in matere — samohranilke z manjšimi osebnimi dohodki. Hkrati pa so tu z zdravstvenega kakor tudi vzgojnega aspekta za otroke ugodnejši pogoji.

Neposredno odgovornost za organiziranje in razvijanje varstvenih ustanov nosijo krajevne skupnosti. V njihovem okviru bo najlažje spoznati potrebe družin in na osnovi enotnega varstvenega programa ter sodelovanja vseh za otroško varstvo odgovornih in zainteresiranih činiteljev (šola, varstvena ustanova, starši, družbene organizacije, delovne organizacije in društva) uresničevati tiste oblike varstva in vzgoje, ki bodo v vsakem konkretnem primeru najbolj ustrezale potrebam in materialnim možnostim.

Za izvajanje teh nalog mora občina kot temeljni nosilec skrbi za občana zagotoviti krajevni skupnosti potrebna sredstva.

V varstvenih ustanovah moramo še nadalje krepiti samoupravljanje in izpopolnjevanje sistem delitve dohodka. Varstvenim ustanovam je treba zagotavljati sredstva na osnovi njihove ekonomske cene, da se doseže večja osamosvojitvev teh ustanov, poveča njihov interes za boljšo organizacijo dela in za razširitev dejavnosti ter da se doseže racionalnejša poraba sredstev. Ekonomske cene terjajo nujnost, da dejavnost varstvenih ustanov prvenstveno krijejo družbeni skladi, ker je dolžnost socialistične družbe, da zagotovi vsem otrokom enake možnosti za njihov telesni in duševni razvoj ne glede na ekonomski položaj staršev. Participacija staršev naj bo taka, da jo bodo zmogle tudi družine z nizkimi osebnimi dohodki.

Na področju dnevnega varstva otrok je najbolj pereče vprašanje varstva dojenčkov in malčkov do 2 let. O tem problemu je že razpravljaj Socialno-zdravstveni zbor Skupščine SR Slovenije na svoji 7. seji dne 28. maja 1964 v okviru razprave o varstvu matere in otroka. V razpravi je bilo poudarjeno, da je po podatkih zavoda za statistiko SRS v Sloveniji 60 926 otrok starih do 2 let, od teh 25 588, katerih matere so zaposlene. V varstvenih ustanovah je samo 1 310 otrok v starosti do 2 let, otrok v starosti od 8 mesecev do 1 leta pa je samo ca. 200. Imamo le dve specialni ustanovi za otroke do starosti dveh let.

Zaradi neorganiziranega varstva dojenčkov in malčkov do 2 let nimamo zanje preizkušenih, primernih in cenejših oblik varstva. Zato so mladi zakonci v mestih, posebno novpriseljani s podeželja, ki največkrat nimajo niti minimalno urejenih stanovanjskih pogojev, pa tudi nikogar, ki bi v času njihove zaposlitve pazil na otroke, prisiljeni oddati jih v rejo sorodnikom, znancem ali tujim ljudem na deželo. Zaradi oddaljenosti, stroškov in pomanjkanja časa le redki starši otroke redno obiskujejo. Tako pride do medsebojne odtujitve in se med njimi sploh ne vzpostavijo ali pa pretrga nujno potrebna čustvena vez. Ti otroci se navežejo na rejnike, pa bodisi, da so ti dobri ali tudi slabši zanje. Ko morajo končno le k staršem — pogosto skoro nepoznanim ljudem v zanje tuje okolje — preživljajo čustveno krizo. Ti otroci postanejo v mnogih primerih slabše prilagodljivi in težavni, ker se počutijo izkoreninjene in tudi odrinjene.

Neorganizirano varstvo dojenčkov in malčkov ima negativen vpliv tudi na rodnoost pri nas. Iz razpoložljivih podatkov je razvidno, da pri nas iz leta v leto rodnoost pada. Naravni prirast v Sloveniji je bil leta 1961 9,4, leta 1962 pa 8,1. Nasprotno pa se večja število splavov in to zlasti pri zaposlenih ženah v dobi maksimalne fertilitnosti. Iz podatkov za Ljubljano je razvidno, da se 30 % mater,

ki pridejo pred komisijo za dovolitev splava, odloči za splav predvesm zato, ker ne vedo, kam z otrokom po porodu.

Pri reševanju varstva dojenčkov in malčkov se v bodoče ne bi smeli orientirati le na tako imenovane otroške jasli, ker zaradi oddaljenosti stanovanja družine, drage oskrbe, mentalno-higienskih in drugih razlogov niso primerna oblika za varstvo dojenčkov. Primerneje je, da v naseljih in povsod, kjer prevladuje družine zaposlenih staršev, uredimo varstvo dojenčkov in malčkov, bodisi v posebnih prostorih v stanovanjskih objektih, bodisi v posebnih oddelkih centralnih varstvenih ustanov v strnjenih naseljih. Poleg teh dveh oblik varstva dojenčkov in malčkov do 2 let je treba iskati tudi druge oblike, med drugimi tudi individualno varstvo pri skrbno izbranih osebah in družinah čim bližje dojenčku.

Varstvene ustanove se pri svojem delu ne smejo usmerjati le na stalne oskrbovalce, pač pa morajo svojo varstveno vzgojno dejavnost razširjati tudi na druge otroke s svojega območja. V ta namen naj organizirajo različne krožke (tehnične, glasbene, folklorne, pravljične), proslave ob državnih praznikih, prireditve in zabave (ob tednu otroka, za novoletno jelko, pustovanje), športna in druga tekmovanja in igre z zabavnim delom in piknikom na prostem, dnevna letovanja in izlete, ogleda razstav, muzejev, gledaliških in lutkovnih iger ter mladinskih filmskih predstav, varstvo na igriščih in podobno. Pri tem delu naj se povezujejo s šolo, družbenimi in delovnimi organizacijami, starši in drugimi zainteresiranimi činitelji. Za to dejavnost varstvenih ustanov pa mora zagotoviti materialna sredstva občina.

Šola kot varstvena ustanova

Vse bolj je potrebno, da šole poleg svoje primarne vzgojne dejavnosti razvijajo tudi širšo vzgojno-varstveno dejavnost. Šola mora biti po svoji osnovni nalogi kot družbeni funkciji najbolj zainteresirana, da otroci, ki jih izobražuje in vzgaja, živijo in delajo v pogojih in okolju, ki jim omogoča njihov vsestranski razvoj. Zato mora postati center vsega vzgojno-varstvenega dela v okviru krajevne skupnosti. Zato se ne sme orientirati le na urejanje varstva šolskih marveč tudi predšolskih otrok, ker moramo predšolsko vzgojo obravnavati kot sestavni del splošnega vzgojnega izobraževalnega sistema. Povsem razumljivo pa je, da zahteva šolski otrok drugačen način obravnavanja kot predšolski in je temu treba prilagoditi metode in vsebino dela z enimi in drugimi ter seveda zagotoviti ustrezen kader.

Varstveno-vzgojna dejavnost šole pa bo uspešna le tedaj, če se bo šola tesno povezala s krajevno skupnostjo. Ne smemo prezreti tudi dejstva, da je v nekaterih krajevnih skupnostih šola edina sposobna organizirati varstvo tudi predšolskega otroka.

Sedanje slabo stanje varstva šolskih otrok (v celodnevno varstvo v okraju Ljubljana je po nepopolnih podatkih zajetih le ca. 700 učencev) narekuje potrebo, da šola po obsegu in vsebini razširi varstvo na kar največ šoloobveznih otrok. Varstvo otrok v šoli bi na eni strani dopolnjevalo šolo v njenih učnih in vzgojnih prizadevanjih, v mnogih primerih pa nadomestilo pomanjkljivo družinsko vzgojo. Ob analizah učnih in vzgojnih uspehov ugotavljamo, da je nujno, da čimprej pristopimo k rešitvi tega problema. Uspehi učencev, ki žive v urejenih pogojih, so mnogo boljši od uspehov učencev, ki žive v neurejenih pogojih. Vzrok, da mnogo učencev ne dokonča 8 razredov šole, je iskati tudi v

neurejenem varstvu precejšnjega števila teh učencev. Posebno skrb je treba posvetiti tistim učencem, katerih starši so zaposleni, ali iz kakršnihkoli razlogov ne morejo nuditi učencem v času, ko niso pri pouku, pomoč pri učenju, razvedrilo in interesnih dejavnostih.

Dosedanje izkušnje pri šolskem varstvu kažejo, da je treba učencem, ki so zajeti v celodnevno varstvo v šoli, omogočiti vse tisto, kar naj bi jim v urejenih razmerah nudil dom. Zato moramo pri organizaciji celodnevnega varstva misliti na skladen otrokov telesni in duševni razvoj. Posebno pozornost je treba posvečati organizaciji prostega časa šolarja, kajti le-ta bistveno prispeva k oblikovanju osebnosti. V skladu z našimi socialističnimi vzgojnimi cilji lahko prosti čas ves vzgojni proces znatno podpira, bogati in dopolnjuje in sicer tem bolj, čim temeljiteje je vsebinsko proučen ter načrtno in smotrno organiziran.

Šolsko varstvo mora otrokom nuditi možnost širšega vključevanja v svobodne dejavnosti (različne interesne krožke: tehnične, kulturne, likovne, glasbene, literarne, filmske, športne itd.), hkrati pa tudi možnost za izdelavo domačih nalog in izpolnjevanje drugih šolskih obveznosti. Da bi se omogočil razmah teh dejavnosti, naj šole ob pomoči in sodelovanju delovnih in družbenih organizacij, društev in staršev poskrbijo za ustanavljanje in opremo delavnic, knjižnic, športnih igrišč itd. ter z ustreznimi kadri pomagajo razvijati te dejavnosti otroku in mladini. Pri tem odigrata pomembno vlogo pionirska in mladinska organizacija, ki hkrati razvijata samoupravljanje učencev.

Posebej je treba poskrbeti za varstvo tistih učencev, ki se v popolno osnovno šolo vozijo z javnimi prevoznimi sredstvi. Ti otroci so skoraj ves dan zdoma. Ponekod so šole za take učence že organizirale varstvo, ponekod pa še ne, in zato morajo učenci od odhoda vlaka oziroma avtobusa prebiti čas na prostem oziroma v čakalnicah, marsikdaj tudi v nezakurjenih. Na ta način so često izpostavljeni kvarnim vplivom cesti prepuščenih otrok in mladine, pa tudi odraslih.

V okviru celodnevnega varstva otrok v šolah je nujno potrebno rešiti tudi vprašanje njihove prehrane. Prehrana je izrednega pomena za pravičen psihofizičen razvoj otroka. Obstoječi podatki kažejo, da ca. 40 % otrok zaposlenih staršev nima urejene prehrane. Rezultati sistematskih šolskih pregledov kažejo slabo prehranjenost, slab telesni razvoj in držo ter na gnilobo zobovja, kar vse je posledica kvalitativno in kvantitativno neustrezne prehrane. Vzrok za tako stanje je v tem, da velika večina zaposlenih staršev ni v stanju zagotoviti otroku urejene prehrane, nimamo pa razvite družbene otroške prehrane. Zato morajo občine v družbenih planih predvideti ustanavljanje obratov otroške prehrane, bodisi samostojnih oziroma v okviru splošnih obratov družbene prehrane.

K zdravi rasti šolskih otrok so bistveno prispevale šolske malice. Zdravniki in pedagogi ugotavljajo, da obrok malice v šoli ugodno vpliva na otrokov telesni razvoj, na njegovo odpornost in boljše uspehe v šoli. V šolskem letu 1962/63 je imelo 93,5 % šol mlečne kuhinje, v katerih je prejemale malico 73 % otrok (204 320 otrok); v letu 1959 pa je prejemale malico 83 % šolarjev. Število malic pada zaradi njihove podražitve, in postopnega upadanja mednarodne pomoči. Tako je v šolskem letu 1962/63 prejel okraj Ljubljana mednarodno pomoč za 38 209 otrok, v šolskem letu 1963/64 pa samo za 21 186 otrok (mleko in moka). V celoti prejema mednarodno pomoč le še 18 od 62 občin v Sloveniji. Decembra 1963 je bilo zajetih v okraju Ljubljana v šolske kuhinje od 92 253 le 69 677 ali 76 % vseh učencev osnovnih šol, od 20 973 učencev šol druge stopnje pa 12 330 ali 58,7 %. Mnogo je učencev, katerih starši niso zmožni prispevati za šolsko ma-

lico. Tako šolske malice ne prejemaajo otroci iz socialno šibkih družin, otroci mater-samohranilk itd.

Zaradi upadanja mednarodne pomoči ne smemo dopustiti, da bi se šolske kuhinje ukinjale, kot se je to dogajalo v zadnjem času. Težiti je treba za tem, da bodo kuhinje delovale v okviru vsake šole in da bodo postopoma poleg malic nudile učencem tudi kosila, ker bo le tako mogoče izvajati celodnevno varstvo otrok v šolah. Ureditev prehrane otrok in mladine je ena poglobitvenih nalog v socialno-zdravstveni preventivi. Šolske kuhinje pa imajo tudi važen vzgojni pomen, posebno pri oblikovanju prehrabnenih, higienskih in delovnih navad. Zato se morajo v komunah tega problema družno lotiti šolstvo, zdravstvo, komunalne skupnosti socialnega zavarovanja, socialno varstvo, RK in druge organizacije. Naša prizadevanja morajo iti v smeri uvedbe brezplačnih šolskih malic in čim cenejših kosil, kar mora postati sestavni del perspektivnega programa razvoja šolstva.

Druge oblike varstva otrok

Letovanja so eden važnih činiteljev za zdravje, varstvo in vzgojo otrok na vseh stopnjah njihovega osebnega razvoja. Osnovni namen vseh oblik letovanj — tritedenskih ali 14-dnevnih, zdravstvenih in preventivno zdravstvenih letovanj, taborjenj, zimovanj, dnevnih ali poldnevnih letovanj, pohodov, izletov itd. — je v tem, da omogočimo otrokom zdravo okolje, ustrezno družbo in svobodne dejavnosti za smotrno aktiviranje njihovih zmogljivosti. V naprednih državah se vzgojnega in rekreacijskega pomena letovanj dobro zavedajo, saj jih vključujejo v sistem splošne vzgoje.

Žal pa letovanja pri nas kljub prizadevanju predvsem družbenih organizacij, po številu in kakovosti še niso na zadovoljivi višini. V naši republici je po podatkih Rep. sekretariata za socialno varstvo leta 1962 od 345 906 otrok v starosti od 4. do 15. leta letovalo 24 731 ali 7,1 % vseh otrok. Težiti moramo za tem, da omogočimo letovanje čimvečjemu številu otrok, pa tudi kmečkim, ki so bili zaradi pomanjkanja družbene usmerjenosti in čestokrat zaostale miselnosti staršev doslej te oblike varstva najmanj deležni. Poleg letovišč in domov oddiha se lahko vključijo kot baze za letovanje tudi šole in varstvene ustanove v gorskih krajih in ob morju v času, ko v njih ni pouka, ali ko gredo otroci iz varstvenih ustanov na letovanje izven svojega kraja bivanja.

Če hočemo, da bo v letovanja vključeno čimveč otrok, česar pa ni mogoče doseči le z organiziranjem 3-tedenskih in štirinajstdnevnih letovanj daleč izven domačega kraja, moramo v krajevnih skupnostih pospešeno razvijati tudi dnevna letovanja in zimovanja. Cilj dnevnih letovanj je, da otrokom, ki med počitnicami ostanejo v mestu ali na podeželju, preskrbimo zdravo in vzgojno razvedrilo v naravi. Ta letovanja, ki so cenejša, pa so tudi ustrezna pomoč zaposlenim staršem pri varstvu otrok v času, ko šole ne delujejo.

Prav tako kot dnevna letovanja, moramo tudi zimovanja čimbolj množično organizirati v bližini domačega kraja. Z organizacijo 8—10-dnevnih tečajev daleč od doma so stroški znatno večji in zato mnogim otrokom taka zimovanja niso dostopna.

Tudi v bodoče je treba razvijati zamejska in inozemska letovanja. S to obliko letovanj omogočamo otrokom zamejskih Slovencev spoznavanje naše domovine, našim otrokom pa tujih krajev.

Da bi bila organizacija letovanj po občinah čimbolj smotrna in enotna, da bi bila boljše izkoriščena materialna baza in finančna sredstva, da bi se koordiniralo delo med vsemi organizatorji letovanj, da bi bilo deležnih letovanj čimveč otrok in da bi bila letovanja čimbolj kvalitetna, moramo težiti za tem, da bi bili v vseh občinah stalni koordinacijski odbori za letovanja, ki bi vodili politiko letovanj vse občine. Koordinacijski odbori so v nekaterih občinah na področju letovanj dosegli že lepe uspehe, predvsem pri povezovanju novih organizatorjev in pri poglobljanju organizacije dela v vseh oblikah letovanj. V nekaterih komunah pa je bilo delovanje koordinacijskih odborov usmerjeno preveč na urejanje organizacijskih vprašanj, premalo pozornosti pa so posvečali vsebini dela z otroki ter ustvarjanju zadovoljivih zdravstvenih in higienskih pogojev za letovanja otrok.

Po posameznih občinah sta nagel razvoj letovanj in nujnost nepretrgane dejavnosti skozi vse leto pokazala, da je treba ustanavljati posebne službe in samostojne občinske oziroma medobčinske zavode za počitniška letovanja. Tako so bili lani ustanovljeni 3 zavodi (v občinah: Ljubljana-Center, Ljubljana-Vič-Rudnik in medobčinski zavod v Kranju za gorenjske občine). Pripravljajo pa ustanovitev zavoda v Celju in Kopru. Po enoletnih delovnih izkušnjah so ti zavodi opravičili svoj obstoj in je potrebno glede na razvoj letovanj tudi v drugih občinah organizirati občinske oziroma medobčinske zavode za letovanja.

Organizaciji počitniških letovanj je treba posvetiti vso pozornost tako v pogledu izbora vzgojno-varstvenega kadra, otrok in njihovega zdravstvenega pregleda ter nastanitve in prehrane. Izkušnje iz zadnjih let so pokazale, da so bila najbolj uspešna tista letovanja, ki so jih vodili prosvetni delavci v sodelovanju in ob pomoči zdravstvenih delavcev. S prisotnostjo prosvetnega kadra je bilo tudi med počitnicami v času letovanj zagotovljeno vzgojno delo z otroki, s prisotnostjo zdravstvenih delavcev pa je bilo poskrbljeno za zdravstveno varstvo otrok. Zato si naj organizatorji tudi v bodoče prizadevajo vključiti v letovanja čimveč prosvetnega kadra, ki ga je treba za to delo primerno usposobiti in nagraditi. Pri usposabljanju vzgojiteljev za letovanje so dosegli lepe uspehe klubi vzgojiteljev za počitniška letovanja v okviru občinskih zvez prijateljev mladine. Zato je treba krepiti dejavnost teh klubov in jih ustanovljati tudi v občinah, kjer jih še ni. Skrb za usposabljanje tega kadra mora biti tudi naloga zavodov za prosvetno-pedagoško službo.

Pri organiziranju počitniških letovanj moramo upoštevati pomembnost predhodnih zdravniških pregledov otrok. Le zdravnik lahko pravilno svetuje, ali je otrok sploh sposoben za letovanje in če je zanj primerno bivanje ob morju ali v gorskih predelih. Za zdravstveni nadzor otrok na letovanjih morajo organizatorji angažirati predvsem zdravniški kader oziroma medicinece višjih letnikov.

Otroška igrišča so sestavni del raznih oblik otroškega varstva. Ni potrebno posebej poudariti, da je otrokov razvoj oviran, če se ne sme ali če se ne more igrati zaradi pomanjkanja igrišč. V vsej Sloveniji je le 73 igrišč z organiziranim varstvom in 182 igrišč brez varstva. Igrišča zajemajo 7,4 % otrok v starosti od 2 do 15 let. V okraju Ljubljana ima lastna igrišča le 56 ustanov, 27 pa se poslužuje javnih igrišč ali drugih zelenih površin. Pripominjamo, da vsa igrišča niso zadovoljivo opremljena.

Ker je ta problem aktualen in ker v doglednem času ne bomo mogli ustvariti zadostnega števila primernih igrišč, moramo težiti za tem, da imamo vsaj primerne dovolj velike površine, ki jih kasneje opremljamo in usklajujemo. Nujno pa je, da postane planiranje igrišč sestavni del celotnega urbanističnega

planiranja krajevne skupnosti. Ne smemo dopuščati doslej pogostih pojavov, da je ob stanovanjskih naseljih poskrbljeno za negovane zelene površine in celo za parkirne prostore, ni pa poskrbljeno za urejena ali vsaj za improvizirana otroška igrišča.

Poleg naštetih oblik varstva je pomembno tudi varstvo otrok z množičnim vključevanjem v športne, kulturno-prosvetne, taborniške in druge interesne dejavnosti, kar pomeni poleg vzgoje tudi splošno varstveno preventivno dejavnost, individualna vključitev ogroženega otroka pa pomeni učinkovito individualno preventivno dejavnost.

Pri varstvu in vzgoji otrok igrajo pomembno vlogo tudi pionirski domovi, klubi, delavnice in knjižnice. Zato moramo intenzivno razvijati to bazo društvenega vzgojno-varstvenega dela z otroki, kajti obstoječe stanje še zdaleka ne krije potreb.

ZDRAVSTVENO VARSTVO PREDŠOLSKIH IN ŠOLSKIH OTROK

V okviru celotnega varstva predšolskih kot tudi šolskih otrok, je še posebej pomembno njihovo zdravstveno varstvo, ki naj v celoti zagotovi telesno in duševno zdravega otroka.

Dosedanje delo na področju zdravstvenega varstva obeh skupin otrok znanu je nedvomno uspehe. Le-ti se kažejo predvsem v vedno večjem številu sistematskih pregledov dojenčkov in šolskih otrok kot eni izmed zelo uspešnih oblik preventivnega dela, ki bi jo bilo treba zaradi tega razvijati še bolj. Še posebej moramo uvesti sistematske zdravstvene preglede tudi za predšolske otroke. Dalje se kažejo ti uspehi v vedno večjem številu dispanzerjev za predšolske in šolske otroke in končno tudi v rasti števila zdravstvenih delavcev vseh vrst, ki delajo na področju zdravstvenega varstva predšolskih in šolskih otrok, čeprav število tega kadra še vedno ne ustreza vsem potrebam. Razumljivo je, da se uspehi na področju organizacije zdravstvenega varstva otrok vse bolj odražajo v njihovem pozitivnem zdravju.

Ambulantno-poliklinično službo zdravstvenega varstva predšolskih in šolskih otrok opravljajo dispanzerji za otroke ali posvetovalnica za otroke, šolska poliklinika, šolski dispanzer in splošna ambulanta. Dispanzer za otroke predvsem skrbi načrtno za zmanjšanje obolevnosti in umrljivosti otrok, daje strokovne nasvete materam, zdravstveno nadzoruje vse otroke, odkriva vse škodljive vplive na zdravje otrok in posreduje, da se le-ti odpravijo in zdravi obolele otroke. Posvetovalnica za otroke je preventivna strokovna enota zdravstvenega doma, ki izvaja preventivne ukrepe za zdravstveno varstvo predšolskih otrok ter daje materam strokovne nasvete glede nege in prehrane teh otrok. Šolska zdravstvena služba opravlja vso preventivno in kurativno zdravstveno varstvo šolske mladine.

Zdravstveno varstvo predšolskih in šolskih otrok se je v zadnjih 15 letih razvijalo sicer bolj počasi, vendar organizirano, čeprav to ne velja za vsa območja republike. Ugotavljamo namreč, da predvsem na kmetskih območjih ni še v zadostni meri poskrbljeno za zdravstveno varstvo obeh skupin otrok. Nezadostno je v teh delih Slovenije število dispanzerjev in posvetovalnic, posebno je nezadostno število zdravstvenih delavcev. Kako je rasla mreža dispanzerjev za predšolske otroke, kažejo naslednji podatki republiškega zavoda za zdravstveno varstvo: medtem ko smo imeli leta 1950 le 15 dispanzerjev za to

skupino otrok, je število teh dispanzerjev naraslo v letu 1963 že na 63, število posvetovalnic za otroke pa se je v tem obdobju znižalo od 252 v letu 1950 na 222 v letu 1963. Pripominjam pa, da opravlja določeno število teh posvetovalnic le občasne preglede in ne vrši celotnega zdravstvenega varstva dojenčkov in predšolskih otrok svojega območja. Da se je število posvetovalnic znižalo, je vzrok v tem, da postajajo za zdravstveno varstvo predšolskih otrok vedno bolj pomembni dispanzerji. Drug vzrok pa je v tem, da so posvetovalnice na določenih območjih že prerasle v dispanzerje.

Največ dispanzerjev in posvetovalnic za predšolske otroke je na območju ljubljanskega okraja (31 dispanzerjev in 67 posvetovalnic), dalje na območju celjskega (11, 35) in mariborskega (11, 82) ter koprškega okraja (10, 38). Ta mreža delno ustreza glede na število predšolskih otrok po posameznih okrajih, ki je bilo leta 1963 naslednje: ljubljanski okraj 75 000 otrok, mariborski 64 000, celjski 34 300 ter koprski okraj 26 000 otrok te kupine. Število otrok v starosti od 0—6 let, ki odpade na en dispanzer, se giblje v SRS v povprečju 3 160. Najmanjše je to povprečje na območju ljubljanskega okraja (2 350) in največje na območju mariborskega okraja (5 800).

V zadnjih petnajstih letih se je še posebno povečala mreža dispanzerjev za šolske otroke. Tako smo imeli leta 1950 samo 11 šolsko-zdravstvenih ustanov, od tega števila 2 šolski polikliniki. Do leta 1958 se je to število več kot potrojilo in imamo leta 1959 že 52 šolskih dispanzerjev, leta 1961 70 in 1963. leta že 86 dispanzerjev za šolsko mladino. Ugotavljamo, da je mreža šolskih dispanzerjev rasla teritorialno precej neenakomerno. Največ dispanzerjev je na območju prejšnjega ljubljanskega in mariborskega okraja, medtem ko v drugih okrajih opažamo bolj počasno ustanavljanje teh zdravstvenih ustanov. (Podatek: na območju ljubljanskega in mariborskega okraja je zdaj v vsakem okraju 34 šolskih dispanzerjev, na območju celjskega 8 in na območju koprškega okraja 10 dispanzerjev za šolsko mladino.)

Delo v vseh teh dispanzerjih še ni bilo povsem zadovoljivo. Tako je bilo v letu 1963 od skupnih 86 šolskih dispanzerjev 26 takšnih, ki niso opravili nobenega sistematskega zdravstvenega pregleda šolske mladine. Največ takšnih dispanzerjev je v mariborskem okraju, saj od 34 dispanzerjev ni opravilo 17 dispanzerjev nobenega sistematskega pregleda. Tudi število šolskih otrok je bilo v najnižjem odstotku pregledanih prav v tem okraju in sicer komaj 33,96 %.

V dispanzerjih za predšolske otroke je leta 1963 delalo 54 stalnih zdravnikov in sicer od tega 23 specialistov za otroške bolezni, 23 usposobljenih zdravnikov ter 8 ostalih zdravnikov. Honorarno je v tem letu delalo v teh dispanzerjih 56 zdravnikov (21 specialistov, 14 usposobljenih in 21 ostalih.) Ugotavljamo lahko torej tudi glede tega še precejšen napredek, če upoštevamo, da leta 1950 ni delal v dispanzerjih za predšolske otroke noben stalen zdravnik, bodisi specialist ali usposobljeni zdravnik.

V posvetovalnicah za otroke delajo izključno honorarno zaposleni zdravstveni delavci in sicer 40 specialistov, 89 usposobljenih zdravnikov in 121 drugih zdravnikov (zdravniki splošne prakse). V minulem letu je delalo v posvetovalnicah za otroke le 20 stalno zaposlenih medicinskih sester in 186 honorarno zaposlenih ter 196 honorarno zaposlenih drugih zdravstvenih delavcev. Nedvomno bi kazalo, da delajo tudi v posvetovalnicah za otroke zdravniki otroškých dispanzerjev in le izjemoma honorarno tudi drugi zdravniki.

Ista ugotovitev velja tudi za medicinske sestre in druge zdravstvene delavce, ki delajo v dispanzerjih za predšolske otroke. Medtem ko so bili leta 1950 to

samo honorarni delavci, ugotavljamo za minulo leto, da dela v dispanzerjih za predšolske otroke zdaj že 99 stalno zaposlenih medicinskih sester in 57 honorarno ter 78 stalno in 65 honorarno zaposlenih drugih zdravstvenih delavcev. Kljub precejšnjemu napredku glede števila zdravstvenega kadra — predvsem stalno zaposlenih — še vedno ugotavljamo pomanjkanje stalnih zdravnikov — pediatrov. Vzrokov za to pomanjkanje je več. Predvsem je v dispanzerjih velika obremenitev zdravnikov in mnogo manjše možnosti za njihova strokovna posvetovanja in strokovno izpopolnjevanje.

Število stalno zaposlenih zdravnikov v dispanzerjih za šolske otroke je še vedno nizko in sicer 35. Največje število teh zdravnikov dela v centrih (Ljubljana 14, Celje 2 in Maribor 5.) Če izvzamemo navedene kraje, je samo še 11 dispanzerjev s stalnim zdravnikom. Od teh stalnih zdravnikov je 8 specialistov za šolsko higieno, drugi imajo postdiplomske tečaje iz socialne pediatrije ali ginekologije, nekaj je še zdravnikov splošne prakse. Tako je delalo lani v teh dispanzerjih 14 stalno zaposlenih specialistov, 21 splošnih zdravnikov ter 17 honorarno zaposlenih specialistov in 78 zdravnikov splošne prakse. Medicinskih sester je bilo lani v šolskih dispanzerjih samo 43 s stalno zaposlitvijo in 65 honorarno zaposlenih.

V SR Sloveniji je 224 medicinskih sester, ki opravljajo polivalentno patronažno službo in je le del njihove dejavnosti zdravstveno varstvo otroka. Tako je bilo leta 1963 v povprečju le 79 % prvih obiskov patronažnih sester pri dojenčkih, 0,64 % prvih obiskov pri otrocih v starosti od 1—6 let in 0,82 % prvih obiskov pri šolskih otrocih, čeprav bi morale biti vsaj 10 % šolskih otrok zajetih v patronažo.

Ti podatki torej kažejo, da so kadri, ki delajo v patronaži na področju zdravstvenega varstva otroka, zelo pomanjkljivi in potrjujejo ugotovitev, da je dispanzerska dejavnost še okrnjena.

Leta 1962 je delalo v vseh otroških oddelkih v bolnišnicah 30 zdravnikov-specialistov in 15 zdravnikov na specializaciji (vključno pediatrična klinika v Ljubljani). Na 1 zdravnika pride na leto 372 otrok oziroma 27 postelj. V tem letu je bilo na teh oddelkih 36 medicinskih sester in 246 otroških negovalk. Na eno sestro oziroma na negovalko odpade 3,2 postelji.

V mreži ustanov za zdravstveno varstvo predšolskih in šolskih otrok imajo pomembno vlogo klimatska zdravilišča kot eden važnih činiteljev za zdravje, varstvo in tudi za vzgojo otrok. Osnovni cilj teh zdravilišč je, da omogočajo otrokom telesno in duševno krepitev.

Podatek iz leta 1962 kaže, da je bilo v tem letu v vseh klimatskih zdraviliščih za otroke 634 postelj in 3772 oskrbovancev, ki so ostajali v zdraviliščih povprečno po 4 tedne. Osnovni problem teh zdravilišč je, da niso polno izkoriščena, saj so dejansko zasedena le v poletnih mesecih, čeprav se v teh zdraviliščih nadaljuje hospitalno zdravljenje. Stremeti bomo morali za tem, da bi bila zasedba v teh zdraviliščih skozi vse leto enakomerna in, da bi bila tudi zdravstvena služba bolje organizirana.

A. 1. BOLENJA OTROK V STAROSTI OD 1 DO 6 LET

Leta 1963 je bilo v otroških ambulantah v SRS skupaj 111 416 prvih zdravniških pregledov otrok v starosti od 1 do 6 let. (Leta 1961 je bilo v SRS 174 324 otrok v starosti od 1 do 6 let.) Ti prvi pregledi so pokazali, da je bilo popolnoma

zdravih 3702 otroka in sicer: 1254 otrok v starosti 1—2 let in 2448 otrok v starosti od 3 do 6 let, skupno je bilo torej ugotovljeno pri teh prvih pregledih 107 714 obolenj. Vendar pripominjamo, da je to slika obolevanja otrok, ki so iskali pomoč v otroških dispanzerjih. Veliko število teh otrok namreč še vedno išče zdravstveno pomoč v drugih zdravstvenih zavodih. Mimo tega se ugotavljajo obolevanja tudi v posvetovalnicah, ki zaradi načina statistične evidence, obolenj sploh ne registrirajo (rahitis, anemija, prebavna obolenja, kožna obolenja itd.).

Podatki o najpogostejših obolenjih otrok od 1 do 6 let, ugotovljenih pri prvih pregledih v ambulantah in v otroških dispanzerjih v Sloveniji za leto 1963, kažejo naslednjo podobo:

Otroci v tej starostni dobi so najbolj obolevali za akutnimi okužbami gornjih dihal. Lani je bilo registriranih 18 338 primerov te bolezni ali 17,02 %. Bolj so obolevali otroci v starosti od 1 do 2 let. Tem boleznim sledijo pljučnica, katar in druge bolezni dihal (14,98 %), dalje bolezni kože in podkožnega tkiva (8,61 %), obolenja prebavil (7,58 %), vnetje srednjega ušesa (6,72 %), poškodbe povzročene pri nesrečah (4,04 %), pri čemer je več takih primerov pri otrocih v starosti od 3 do 6 let, itd.

Podatki o nalezljivih boleznih otrok od 1 do 6 let starosti — po prijavih v letu 1963 — dajejo naslednjo sliko:

Bolezen	1-2 let	3-6 let	Vseh od 1 do 6 let	Morbiditeta na 10 000 otrok
1. Ošpice (morbili)	1344(1)	1557	3674 (1)	210,64
2. Škrlatinka (scarlatina)	507	2330	2064	118,33
3. Oslovski kašelj (pertusis)	239(1)	729(1)	968 (2)	55,50
4. Nalezljivo obolenje jeter (hepatitis epid.)	27	243	270	15,48
5. Vnetje možganske mreže (meningitis serosa)	29	147	176	10,09
6. Griža (dysenteria)	57	85	142	8,14
7. Paraty A-B-C-D-E	33	27	60	3,44
8. Trebušni tifus (typhus abdominalis)	1	5	6	0,34
9. Epid. vnetje možganske mreže (menin- gitis epid.)	1	2	3	0,17
10. Davica (dyphteria)	1	2(1)	3 (1)	0,17
Skupaj	2239(2)	5127(2)	7366 (4)	

Pripomba: števila v oklepaju pomenijo umrle otroke.

Ker poročila dispanzerjev ne zajemajo vseh nalezljivih boleznih otrok, prikazuje gornja tabela le obolevanja na osnovi prijav pri epidemiološki službi. Iz poročil ambulant ugotavljamo še, da je prihajalo precejšnje število otrok v dispanzerje z nalezljivimi boleznimi (2294 z ošpicami, 771 z oslovskim kašljem, 945 z noricami), iz česar sledi, da je nujno treba organizirati v dispanzerjih dober sprejemni blok s triažo, da preprečimo stik drugih otrok z nalezljivo bolnimi.

Leta 1962 se je zdravilo v vseh bolnišnicah v Sloveniji (nesreče tu niso všete, ker se poškodovani otroci zdravijo na kirurških oddelkih bolnišnic)

4686 otrok v starosti 1—2 let in 9827 otrok v starosti od 3—6 let. Torej se je zdravilo v tem obdobju v hospitalnih zavodih 14 513 predšolskih otrok.

Na 1000 otrok v starosti od 1—6 let je bilo hospitaliziranih 83,2 otrok in povprečna doba hospitalizacije za te otroke je znašala 17 dni.

Najpogostejši vzroki za hospitalizacijo malih otrok so bile bolezni dihalnega sistema (1667 otrok), dalje bolezni prebavil (788) in bolezni živčnega sistema in čutil (582 otrok). Najpogostejši vzroki za hospitalizacijo predšolskih otrok pa so bile bolezni dihalnih organov (4183 otrok), dalje vse nalezljive bolezni (1817 otrok) in bolezni prebavil (964 otrok).

Kot poseben problem naj še omenimo stanje zobovja predšolskih otrok. Ker zobozdravstvene službe za to skupino otrok na terenu pravzaprav ni in, ker tudi ni sistematskih zdravstvenih pregledov predšolskih otrok, s podatki ne razpolagamo. Za orientacijo navajamo le, da je v občini Ljubljana-Center, kjer je ta služba organizirana, komaj 3,9 % otrok brez zobne gnilobe.

2. UMRRLJIVOST OTROK V STAROSTI OD 1 DO 6 LET (na 1000 otrok)

Starost	1950	1957	1961	1963
0—1 let	81,3	42,4	29,4	28,0
1—2 let	6,1	3,89	1,75	—
3—4 let	1,90	1,41	0,83	—
5—6 let	1,27	0,82	0,42	—

Umrlijivost otrok v starosti od 1 do 6 let se postopoma znižuje, vendar v manjši meri kot pri dojenčkih. (Glej tabelo!) Leta 1961 je umrlo na 1000 otrok v starosti od 1 do 2 let 1,75, od 2 do 4 let 0,83 in od 5 do 6 let 0,42. (Z najnovejšimi podatki ne razpolagamo, ker smo pri proučevanju umrljivosti otrok v starosti od 1 do 6 let vezani na podatke zavoda za statistiko.)

Leta 1961 je umrlo 111 otrok v starosti od 1 do 2 let in 67 otrok v starosti od 3 do 6 let, skupaj torej 178 otrok. Najpogostejši vzroki smrti pri malih otrocih so nesrečni primeri (43 %), dalje obolenja dihalnih organov (14 %) in obolenja prebavil (13 %).

V skupini predšolskih otrok v starosti od 3 do 6 let so najpogostejši vzroki smrti nesreče (54 %), dalje novotvorbe (18,5 %) ter nalezljive bolezni in bolezni dihalnih organov (7 %).

Pri malih otrocih (1—3 let) so najbolj številne zadušitve in utopitve, takoj zatem pa opekline in zastrupitve. Pri predšolskih otrocih (3—6 let) pa so na prvem mestu hude poškodbe glave, sledijo zadušitve in utopitve ter zastrupitve.

B. 1. OBOLEVANJA ŠOLSKIH OTROK

Iz poročil šolskih poliklinik in šolskih dispanzerjev je razvidno, da so na prvem mestu obolenja dihal, slede obolenja oči, kože, nalezljive bolezni, obolenja prebavil, poškodbe in druga obolenja.

Pri obolenjih dihal (leta 1958 17,32 % in 1963. leta 21,27 %) so predvsem prizadeti otroci v starosti od 7 do 14 let, saj jih je leta 1963 obbolelo 22,17 %

v primerjavi s starostno skupino od 14 do 18 let, kjer je odpadlo na obolenja dihal le 0,9 %.

Ker se šolarji ne zdravijo samo v šolskih dispanzerjih, marveč iščejo zdravstveno pomoč tudi v splošnih ambulantah, pri specialistih, se zdravijo v bolnišnicah oziroma na domu, bodisi pod kontrolo zdravnika ali brez njega, nimamo prave slike obolevanj. Zato smo z anketo v letu 1959. ugotavljali njihovo obolevnost in dobili naslednjo sliko: od pouka je izostalo zaradi gripe 23 % šolskih otrok, zaradi prehladnih obolenj 19,6 %, angine 14,35 %, glavobola 6,8 %, poškodb pri nesrečah 3,57 % itd. Nato sledijo različna nalezljiva obolenja in sicer na prvem mestu mumps (1,95 %), dalje škrlatinka (1,65 %), norice (1,17 %), nalezljivo vnetje jeter (1,03 %) itd.

Otroci so izostali od pouka največ v starostni dobi od 8 do 9 let, najmanj pa pri 14 in 15 letih. V času bolezni je ležalo doma brez zdravniške pomoči 53,87 % otrok, v 26 % so klicali na dom zdravnika, v 12,68 % so se zdravili v šolskih ambulantah, 6,08 % otrok je ležalo v bolnišnicah, 5,77 % otrok je iskalo zdravniško pomoč v splošnih ambulantah in 2,99 % se je zdravilo pri specialistih. Problematika, ki jo nakazujejo ti podatki, je naslednja:

a) visok odstotek ležalne dobe brez zdravniške kontrole posebno še, ker gre v 22,4 % za dobo nad 4 dni;

b) izostanki od pouka zaradi nalezljivih bolezni so krajši od predvidenega roka zdravljenja.

Nakazuje se torej obširno delo na področju prosvetljenosti šole in doma, prav tako pa je pomemben nadaljnji razvoj dispanzerjev s stalnim kadrom za zagotovitev dobrega zdravstvenega stanja šolarjev.

2. SISTEMATSKI ZDRAVSTVENI PREGLEDI ŠOLSKE MLADINE

Šolska mladina predstavlja 19,17 % vsega prebivalstva v naši republiki.

S sistematskimi zdravstvenimi pregledi sledimo duševnemu in telesnemu razvoju otrok ter ugotavljamo njihovo zdravstveno stanje. Pri tem se prikažejo mnogi zdravstveni problemi, katerih prevencija ni odvisna samo od zdravstva, marveč vključuje v delo prosvetne, socialne in psihološke službe ter se povezuje v družbeno-politično dejavnost organizacij in društev.

Sistematski zdravstveni pregledi bi se morali izvajati vsako drugo šolsko leto, pri vajencih pa vsako šolsko leto zaradi specifičnosti njihovega dela in šolanja. Vendar se ti pregledi izvajajo še vedno zelo neenakomerno, največ jih je v večjih centrih. Ugotavljamo, da število sistematskih zdravstvenih pregledov raste, vendar velja to le za nekatere centre (Ljubljano, Celje, Kranj). Imamo še območja, kjer so ti pregledi bolj redki, oziroma jih sploh ni. To opažamo na podeželju in v nekaterih industrijskih centrih.

Iz navedenega je razvidno, da je na leto približno 40 % pregledane šolske mladine, pri čemer ugotavljamo, da je ta odstotek najnižji na kmetijskih območjih. Medtem ko smo leta 1958 zajeli s sistematskimi zdravstvenimi pregledi 36,76 % vse šolske mladine, smo v minulem letu zajeli 42,02 %. Opažamo sicer porast teh pregledov, vendar se z njihovo kvaliteto še ne moremo zadovoljiti. Največ teh pregledov je bilo lani na območju ljubljanskega okraja, kjer so zajeli 51,12 % šolske mladine in na območju celjskega okraja (40,05 %). Pred-

vsem zaostajamo s sistematskimi zdravstvenimi pregledi pri vajenski mladini. Število teh pregledov celo pada. Tako je bilo v šolskem letu 1962/63 pregledanih samo 29,11 % vajencev, v šolskem letu 1961/62 pa 41 %.

Analiza sistematskih zdravstvenih pregledov nakazuje mnoge zdravstvene probleme kot so stanje prehranjenosti, slabe drže, okvare hrbtenice, zobni karies (zobna gniloba), okvare vida, govorne motnje ter vprašanja s področja mentalne higijene.

Ugotovitve pregledov povedo, da je še vedno povprečno 11 % slabo hranjenih šolskih otrok. Stanje prehranjenosti je najslabše pri vajenski mladini in mladini strokovnih šol, boljše je pri gimnazijski mladini in mladini strokovnih šol.

Slabe drže (24,23 %), okvare hrbtenice (9,05 %) in ploska stopala (18,66 %) so problem pri naših šolarjih. Okvare hrbtenice so pogostejše pri mladini srednjih šol. Glede slabe drže smo pri nas storili absolutno premalo. Potrebno je, da pričnemo izvajati obvezno sistematično preventivo, ki naj obsega predvsem:

a) opremo učilnic s šolskim pohištvo, ki je v skladu s postavljenimi normativi; ugotavljamo namreč, da je v veliki večini primerov v šolah staro pohištvo, ki ne ustreza določenim normativom.

b) redno izvajanje šolske telovadbe, ki naj vključi čim več fizioloških vaj za krepitev mišičja, ki ustreza za držo;

c) dosledno se naj upošteva uredba, ki zahteva polurno dnevno telovadbo do četrtega razreda osnovne šole;

č) primerno koriščenje šolskih odmorov;

d) pri otrocih, kjer odstopi pri drži prehajajo že v okvaro hrbtenice, je potrebna redna korektivna gimnastika, organizirana po šolah v urah posebne vadbe.

Vsa navedena preventiva naj bi se smiselno uporabljala tudi v varstveno-vzgojnih ustanovah za predšolskega otroka. Okvare vida so ugotovljene v največjem odstotku pri mladini v gimnazijah in strokovnih šolah, v najnižjem pri otrocih v osnovnih šolah. Preventivni ukrepi so predvsem v čimprejšnjem odkrivanju okvar vida, v njegovi korekciji ter v dobri prirodni in umetni osvetlitvi delovnih prostorov v šolah, v vzgojno-zdravstvenih ustanovah in doma.

Prav tako ugotavljamo, da je tudi stanje zobovja šolske mladine nezadovoljivo. Pomembnost tega zdravstvenega problema šolske mladine kažejo tile podatki:

Leto	Sanirano zobovje	Karies nižje stopnje	Karies višje stopnje
1958	43,23 %	34,04 %	22,73 %
1959	40,36 %	36,32 %	23,32 %
1960	39,13 %	35,70 %	25,09 %
1961	40,45 %	32,67 %	26,88 %
1962	37,35 %	34,14 %	28,51 %
1963	37,62 %	33,81 %	28,47 %

Ugotavljamo, da je število šolskih zobnih ambulant absolutno premajhno in krajevno neenakomerno porazdeljeno. To dokazuje tudi razdelitev po prejšnjih okrajih.

Okraj	Število šolskih zobnih ambulant	Število šol. otrok	Prvi pregledi v zobnih šol. ambulantah
Celje	6	33 252	4 071
Gorica	3	18 975	828
Koper	3	18 603	2 567
Kranj	9	24 095	5 789
Ljubljana	13	74 247	12 459
Maribor	6	67 152	11 606
Murska Sobota	—	22 798	—
Novo mesto	3	26 956	6 379

Vsakoletni podatki sistematskih zobozdravstvenih pregledov kažejo na zelo razširjen karies (zobna gniloba) med šolsko mladino, saj namreč ugotavljamo kar 60 % kariesa. Znano je tudi, da ga je celo več kot izkazujejo podatki sistematskih pregledov. Menimo, da znaša približno 80 %.

Leta 1962⁹ se je zdravilo v šolskih zobnih ambulantah v Sloveniji 38 490 otrok, kar je samo 22,06 % vseh šolarjev, ki imajo po podatkih kariozno zobovje. V drugih zobnih ambulantah je bilo zajetih s prvimi pregledi 31 909 šolarjev ali 18,3 %. Skupno je bilo torej zajetih v letu 1962 40,36 % šolarjev in mladine s karioznim zobovjem.

Glede na takšno stanje zobovja, tako predšolske kot tudi šolske mladine, je treba posvetiti posebno pozornost zobozdravstvenemu varstvu otrok. Razvijati in krepiti moramo obliko potujočih zobnih ambulant, ki so se doslej že izkazale za uspešne, kolikor so opravljale tudi sanacijo zobovja. Kjer je možno, je treba ustanavljati v okviru šol zobne ambulante, predvsem tam, kjer šole zajemajo večja območja. Te zobne ambulante naj bi zajele vse starostne skupine otrok. Ker se zobni terapevti še branijo delati z otroci, bo treba nujno proučiti možnosti za usmerjanje zobozdravstvenih delavcev na področje otroškega zobozdravstva. Ker ugotavljamo vedno več primerov nepravilne rasti zobovja, je treba v prihodnje posvetiti več pozornosti ortodontiji in organizaciji ortodontskih centrov.

3. UMRLJIVOST ŠOLSKIH OTROK

Če primerjamo vzroke smrti šolskih otrok v zadnjih letih, ugotavljamo znaten porast smrti predvsem zaradi nezgod. Nezgode so torej najpogostejši vzroki smrti in rastejo iz leta v leto (1963. leta 46,95 %). Med nezgodami so leta 1962 na prvem mestu utopitve. Med ponesrečenci je 52,36 % neplavalcev. Zato je nujno, da zna otrok, ko zaključi obvezno šolanje, plavati in tudi reševati utopljenca. Prosvetna služba je prva dolžna, da začne reševati ta problem. Prometne nezgode so v letu 1962 skupaj s suicidi (samomori) na drugem oziroma tretjem mestu, čeprav so bile doslej na prvem.

Največ utopitev je bilo lani pri mladini v starosti od 13 do 18 let in sicer 13 primerov in v starosti od 7 do 9 let 5 primerov. Skupaj je torej bilo primerov utopitve 21 (18 dečkov in 3 deklice). Največ se je utopilo otrok iz delavskih družin (10) in iz kmečkih družin (8), 15 ponesrečencev je obiskovalo osnovno šolo, 17 ponesrečencev je živelo v družini in bili so pod varstvom staršev.

Prometnih nesreč otrok je bilo največ v starosti od 7 do 9 let (7 primerov) in v starosti 16—18 let prav tako 7 primerov. Skupaj je bilo lani 18 prometnih nesreč otrok oziroma mladine v starosti od 7 do 18 let, ki so imele za posledico smrt. Največ teh primerov je bilo spet med delavskimi otroci (9) in kmečkimi (4), 16 ponesrečencev je živelo pri starših.

Tako torej predstavljajo utopitve 26,88 %, prometne nesreče 23,04 % in samomori 23,04 % vzrokov smrti. Tem vzrokom smrti sledijo novotvorbe (9,14 %), dalje obolenja živčevja (8,53 %), revmatična obolenja srca (4,87 %) itd.

Predšolski in šolski otrok predstavljata pomembno skupino prebivalstva, ki je zelo občutljiva za negativne in pozitivne vplive svojega okolja tako glede duševnega kot tudi telesnega razvoja, saj se v teh obdobjih formira iz otroka odrasel človek z lastnim mišljenjem in znanjem. Zato moramo prav v tem obdobju skrbeti in zagotoviti čimboljše zdravstveno in socialno varstvo otroka.

Iz navedenih podatkov o zdravstvenem varstvu predšolskih in šolskih otrok sledi, da moramo v prihodnje posvetiti vso pozornost nadaljnjemu razvoju dispanzerjev za predšolske in šolske otroke. Posebno moramo skrbeti za skladen razvoj zdravstvenega varstva obeh teh skupin otrok na tistih območjih, kjer je mreža tovrstnih zdravstvenih ustanov najmanj razvita. Še posebej je treba posvetiti skrb zobozdravstvenemu varstvu predšolskih in šolskih otrok glede na to, ker nimamo niti zadovoljive mreže zobozdravstvenih ustanov, niti potrebnega zobozdravstvenega kadra.

Sistematske zdravstvene preglede predšolskih in šolskih otrok je treba opravljati redno in dosledno izvajati vsako leto zdravstvene preglede vajenske mladine. Sistematski zdravstveni pregledi morajo biti dopolnjeni s kontrolnimi pregledi in izvedeni morajo biti potrebni ukrepi. Postopoma moramo zagotoviti dispanzerjem tudi službo psihološkega svetovanja.

Za bolj uspešno delo dispanzerjev za predšolsko in šolsko mladino moramo stremeti za tem, da v njih dela čimveč stalnih zdravnikov in drugih zdravstvenih delavcev, posebej usposobljenih za to delo. V to delo naj se vključi tudi čimveč patronažnih sester.

Glede na vedno večje število raznih nesreč predšolskih otrok, bo nujno treba okrepiti varstvo teh otrok, katerih starši so zaposleni in razvijati bolj kot doslej vse oblike otroškega varstva. Ta naloga naj ne bo samo dolžnost zdravstvenih delavcev in staršev samih, marveč tudi vseh tistih činiteljev, katerih naloga je, da vsestransko razvijajo otroško varstvo (krajevne skupnosti, šola itd.). Isto naj velja tudi glede varstva osnovno-šolskih otrok, pri katerem ima šola še posebne naloge. Te naloge bomo lahko opravili, če bomo imeli izdelane zdravstveno-vzgojne programe za vzgojo zdravstvenih in pedagoških kadrov in staršev.

Šola naj bi skrbela tudi za to, da bo redno potekal pouk o prometni vzgoji in da se bo vsak učenec naučil čimprej plavati.

Ugotovljeno je, da je pri otrocih vedno več primerov slabih drž, okvar hrbtenice in ploskih nog. Zato naj bi se v dispanzerjih, šolah in varstveno-vzgojnih zavodih opravljala redna posebna telovadba za otroke po nasvetih zdravstvenih delavcev.

V prihodnje moramo bolj kot doslej razvijati z raznimi oblikami (predavanja, razgovori, članki itd.) zdravstveno prosveto s področja zdravstvenega varstva predšolskih in šolskih otrok in starše nenehno seznanjati o tem, kako obvarujemo otroka bolezni in vseh škodljivih vplivov okolice, kako negujemo in hranimo male in predšolske otroke, kako skrbimo, za zdravje ter za fizično

in duševno rast šolskega otroka in podobno. Nedvomno mora tudi zdravstvena prosvetljenost staršev odigrati pomembno vlogo pri zdravstvenem varstvu otrok. Za to zdravstveno prosvetljevanje pa so dolžni skrbeti zdravstveni delavci, predvsem preko patronažne službe, pedagoški delavci in vse družbeno-politične organizacije v komuni.

Končno bo treba tudi pravno urediti področje dela zdravstvenega varstva otrok in šolske mladine, saj je z republiškim zakonom o zdravstvenem varstvu in o organizaciji zdravstvene službe nehal veljati pravilnik o nalogah, notranji ureditvi in delu zdravstvenih strokovnih enot za zdravstveno varstvo žena, otrok in šolske mladine v zdravstvenih domovih in zdravstvenih postajah (Ur. l. LRS, št. 35/57).

OTROCI IN MLADOLETNIKI POD DRUŽBENIM VARSTVOM

V letu 1962 je bilo od 507 481 otrok in mladine 15 798 (3,11 %) otrok pod družbenim varstvom. Pod družbenim varstvom so predvsem otroci brez obeh roditeljev, otroci padlih borcev in žrtve fašističnega nasilja, otroci z motnjami v telesnem in duševnem razvoju, moralno in vzgojno ogroženi ter vzgojno zanemarjeni otroci in zdravstveno in ekonomsko ogroženi otroci. Iz obstoječih podatkov izhaja, da pada število otrok padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja in obojestranskih sirot, narašča pa število otrok po vojni umrlih borcev, število telesno in duševno defektnih, moralno in vzgojno ogroženih ter zanemarnjenih in ekonomsko ter zdravstveno ogroženih otrok.

Za otroke pod družbenim varstvom skrbe organi socialnega varstva zlasti v pogledu primerne oskrbe šolanja, poklicnega usposabljanja, organiziranega zdravstvenega varstva in rehabilitacije. Zaradi pomanjkanja materialnih sredstev in nezadostnega števila strokovnega kadra, ki dela v strokovnih in upravnih službah občinskih skupščin, je delo na področju varstva otrok pod družbenim nadzorstvom še vedno nezadovoljivo. V tistih občinah, kjer imajo centre za socialno delo, je skrb za otroke pod družbenim varstvom bolj razvita. Tudi pristojni družbeni organi — sveti za varstvo družin so se dosedaj premalo zavzemali za načrtno skrb za otroke pod družbenim varstvom.

Otroci pod družbenim varstvom uživajo različne oblike varstva, od katerih omenjamo najvažnejše in sicer oskrbnništvo, posvojitve, rejništvo in domsko varstvo.

Po zakonu o skrbništvu (Ur. l. FLRJ, št. 30/47) je mladoletnik postavljen pod skrbništvo, kadar ni nobeden od roditeljev znan, ali če je obema roditeljema odvzeta roditeljska pravica, ali če sta oba roditelja iz raznih razlogov zadržana pri izvrševanju roditeljskih pravic. Število otrok pod skrbništvom v letih 1958 do 1962 pada. Konec leta 1962 je bilo še skupno 1399 otrok pod skrbništvom, večinoma otrok padlih borcev in žrtev fašističnega nasilja.

Zaradi velikega števila drugih nalog skrbstveni organi ne zmorejo sistematičnega strokovnega in administrativnega dela na področju skrbništva. To se opaža zlasti pri tistih občinah, ki še nimajo razvitih strokovnih socialnih služb in ki imajo tudi strokovno šibke kadre. Tako niso vsi skrbstveni organi doslej vedno nadzirali dela skrbnikov zlasti v pogledu opravljanja otrokovega premoženja. To nalogo morajo v bodoče skrbstveni organi dosledneje izvajati, prav tako pa posvečati posebno pozornost izbiri skrbnika, ker je od osebnosti

skrbnika in njegovih vzgojiteljskih sposobnosti v veliki meri odvisno, kako bo potekal otrokov vsestranski razvoj.

Najprimernejša oblika varstva otrok brez staršev in nekaterih otrok, ki iz raznih vzrokov ne morejo živeti v družini, je posvojitev. Po temeljnem zakonu o posvojitvi nastanejo med posvojitelji in posvojenci pravice in dolžnosti, kakršne so med starši in otroci. Medtem ko je v preteklosti posvojitev imela v glavnem namen ohraniti družinsko ime in premoženje, pa je danes njen glavni namen varstvo, vzgoja in preskrba otrok, zlasti tistih, ki nimajo staršev. Vzrokov za posvojitev je več. Posvojitelje lahko ločimo v dve skupini: v tiste, ki posvajajo otroke zaradi želje po otrocih, in v tiste, ki žele posvojiti določene otroke zaradi sorodstva ali kakega drugega vzroka. V Sloveniji je letno okoli 200 posvojitvev, od tega je »pravih« (motiv je želja po otroku) 30 %. Prevladujejo nezakonski otroci, katerih je 70 %.

V posvojitev pa je še vedno vložena premalo strokovnega socialnega dela. Še vedno se izvajajo preveč formalno. O vprašanju posvojitve kot o posebnem problemu tudi ne razpravljajo pristojni občinski družbeni organi, ki bi morali občasno analizirati sklenjene posvojitve in dati smernice odgovornim skrbstvenim organom.

Nadaljnja oblika družbenega varstva otrok je rejništvo. Rejništvo ureja poseben zakon (Ur. l. LRS, št. 34/60). Tej obliki varstva se daje v zadnjem času precej poudarka, ker se je pokazalo, da je boljše in cenejše kot oddajanje otrok v različne zavode. Otrok postane v družini, ki mu nadomešča njegovo lastno, potrebno mu pa tudi ni menjati širše okolje (mesto, dežela).

Rejništva se poslužujemo pri otrocih brez staršev, pri otrocih iz razvezanih zakonov, ko nobeden izmed zakoncev nima sposobnosti vzgajati otroke, in pri otrocih, katerih starši so zanemarili vzgojo in vzrejo, da otroci ne morejo več ostati pri njih ter pri nezakonskih otrocih, katerih matere nimajo možnosti ali sredstev za drugačno varstvo.

V rejniških družinah živi po ocenah skrbstvenih organov ca. 4000 otrok. Pod družbenim varstvom — pod nadzorstvom skrbstvenega organa pa jih je le polovica. Materialna sredstva za rejo teh otrok dajejo v glavnem občine. Rejnine pa so zelo različne, pogojene z gospodarsko močjo posamezne občine. Tako se dogaja, da so v istem kraju v reji otroci iz različnih občin, in da prejemajo rejniki zanje različne rejnine, kar povzroča nezadovoljstvo med njimi. Marsikje so rejnine prenizke in jih je treba prilagajati življenjskim stroškom, kajti sicer bomo izgubljali najstarejše in izkušene rejniške družine. Ob skromni rejnini je tudi težko zahtevati dobro oskrbo rejencev in primerno posvečanje pozornosti njihovemu razvoju in vzgoji.

Rejništvo je zadosti razvito le v kmečkih predelih, kjer obstoja za to že tradicija (60 %). Rejništvo na kmetih pa danes ne ustreza več družbenim in otrokovim potrebam. Občine so vložile že precej truda, da bi se ta oblika varstva razvila tudi v industrijskih, mestnih in predmestnih predelih. Ta prizadevanja pa bo treba še nadalje krepiti, predvsem v smeri formiranja umetnih rejniških družin za oskrbovanje večjega števila rejencev v večjih stanovanjih, za kar bo predvideti tudi potrebna sredstva.

Preostala polovica rejencev je v tako imenovani »črni reji«, to je v varstvu in oskrbi pri družinah, ki so jih starši sami izbrali in plačujejo zanje tudi vso rejnino sami. Nujno je, da prevzamejo skrbstveni organi nadzor tudi nad temi rejenci in rejniškimi družinami. Poseben problem je pojav »pastirčkov«, to je otrok, ki služijo pri tujih ljudeh na podeželju in ki so jih zaradi ekonomskih

razlogov oddali v rejništvo starši sami. V večini primerov imajo taki otroci zagotovljeno prehrano in stanovanje, kar si zaslužijo z delom, le malo skrbnikov pa skrbi za njihovo zdravstveno varstvo, šolanje, vzgojo in pravičen osebni razvoj. Dolžnost skrbstvenih organov mora biti, da v takih primerih poskrbe za pravilne rejniške odnose, sicer pa otroke odzamejo in jim oskrbe drugo primerno obliko varstva.

Organi socialnega varstva so si doslej mnogo prizadevali za pravičen razvoj navedenih oblik varstva, vendar bi bili za izvajanje takih nalog potrebni številčno in strokovno močnejši ter kvalitetnejši kadri, kakor tudi metodološko izdelano socialno delo in še izdatnejša finančna sredstva. Zato je nujno potrebno predvideti povečanje števila strokovnih socialnih kadrov v centrih za socialno delo in v upravnih organih občinskih skupščin, da bodo znali in zmogli urejati rejniško in skrbniško službo ter pravilno in utemeljeno prikazati finančne potrebe za njen nemoten razvoj.

Posebno obliko varstva predstavlja domsko varstvo otrok. Te oblike se poslužujejo organi socialnega varstva le v primerih, kadar ni mogoče zagotoviti socialno-vzgojno ogroženemu otroku potrebnega razvoja z drugo obliko varstva. Ob koncu 1962 sta bila v Sloveniji le 2 otroška domova in sicer v Izoli in Framu ter dva mladinska domova z enako dejavnostjo v Ljubljani in Dobrni. Leta 1963 je bil dom v Izoli, ki je imel medobčinski značaj, spremenjen v dnevno varstveno ustanovo, predvsem zaradi pomanjkanja finančnih sredstev.

V bodoče za to obliko varstva ne bo potrebno širiti kapacitet, ker gre za izjemno obliko varstva, v katero bo predvidoma ob koncu leta 1970 vključenih največ 200 otrok. Potrebno pa bo v obstoječih domovih zagotoviti ustrezajoč sistem vzgoje in določiti status ter delokrog teh ustanov.

Ko obravnavamo probleme varstva, ne smemo mimo problema vključevanja in vzdrževanja otrok v varstvu iz materialno slabše obstoječih družin (matere samohranilke, družine z več otroki itd.). Po podatkih republiškega sekretariata za socialno varstvo je v SR Sloveniji okrog 18 % nepopolnih družin. To sorazmerno veliko število nepopolnih družin ustvarja težje družbene probleme, zlasti pri materah samohranilkah, ki pretežno same skrbijo za svoje otroke. Za nje važna življenjska vprašanja (ugotavljanje očetovstva, alimentacija, otroški dodatek) se v dosedanji praksi rešujejo počasi, kar izredno negativno vpliva predvsem na otroke. Tako važne zadeve se rešujejo enostransko predvsem po enih organih oz. službah, čeprav njihova narava zahteva koordinirano delo odgovornih služb in organov. Nezaodstno je zlasti preventivno delo odgovornih faktorjev — krajevnih skupnosti, poravnalnih svetov, občinskih organov socialnega varstva, pravnega in drugega svetovanja — za preprečevanje hujših socialnih in vzgojnih problemov v teh družinah, oziroma že pri preprečevanju vzrokov za njih nastajanje. V posebno težavnem položaju so nezakonske matere. Menimo, da bi morali imeti organi socialnega varstva sredstva, da bi otroke iz prizadetih družin kljub temu vključili v varstvo, ker bi s tem bilo preprečeno marsikatero kasnejše zlo.

Otroci padlih in po vojnih umrlih borcev ter otroci žrtev fašističnega nasilja

V Sloveniji je bilo v letu 1962 1786 otrok padlih borcev in 315 otrok žrtev fašističnega nasilja. Od tega jih je bilo pod skrbništvom 137 (6,5 %). Ti dve kategoriji otrok sta se v zadnjih petih letih znižali za 5340 ali 71 % otrok. Pomoč

tem otrokom je urejena s posebno zakonodajo, po kateri se sredstva za šolanje otrok padlih borcev formirajo iz posebnega invalidskega dodatka, sredstva za poklicno usposabljanje otrok žrtév fašističnega nasilja pa dajejo občine iz sredstev, namenjenih za socialno varstvo.

Navedeni kategoriji otrok pod družbenim varstvom bosta do konca leta 1970 verjetno prenehali obstojati, še nadalje pa se bomo srečavali s problematiko otrok umrlih borcev. Iz informacije republiškega sekretariata za socialno varstvo o položaju otrok umrlih borcev izhaja, da je po osvoboditvi do konca leta 1963 umrlo 2429 borcev, ki so zapustili skupno 4167 otrok v starosti do 26 let, od tega 2093 v starosti do 15 let. Od 4167 otrok se šola in usposablja 68 %, 5 % otrok je v predšolski dobi, 1 % je težje duševno ali telesno prizadetih, 2 % je nezaposlenih, nekateri med njimi so družbeno neprilagojeni, 24 % pa jih je ekonomsko samostojnih. Socialno pomoč in štipendije prejema 21 % otrok z enim roditeljem, ter 27 % otrok brez roditeljev.

Dejstvo, da se redno šola in usposablja razmeroma visok odstotek otrok, kaže na znatno družbeno skrb za odgojo otrok in usposobitev za samostojno življenje. Tudi iz ostalih dosedaj zbranih podatkov o položaju otrok in družin po vojni umrlih borcev, ki jih navaja zgoraj navedena informacija, lahko zaključimo, da otroci po vojni umrlih borcev niso resen problem in da ne izstopajo iz splošne problematike otrok nepopolnih družin oziroma otrok brez staršev. Kljub temu pa je potrebno s to problematiko seznaniti občinske skupščine, ki naj probleme teh otrok in družin rešujejo skupaj z ostalimi vprašanji te vrste. Vsekakor pa je treba tem otrokom posvetiti večjo skrb pri sprejemanju v šolske zavode, internate, počitniške domove in pri podeljevanju štipendij.

Otroci z motnjami v telesnem in duševnem razvoju ter problematika posebnega šolstva

Telesno in duševno moteni otroci in mladoletniki so potrebni posebne vzgoje, ki jim pomaga, da zavestno in vztrajno premagujejo, si lajšajo in odpravljajo hibe, nepravilnosti in motnje v razvoju, jih privaja na delo ter pripravlja za sodelovanje v družbeni skupnosti. Za pravilno vzgojo, šolanje in poklicno usposabljanje otrok, motenih v telesnem in duševnem razvoju, vlaga naša družba vedno večje napore. V ta namen so bili do sedaj izdani naslednji predpisi:

— zvezni pravilnik o kategorizaciji in evidenci otrok z motnjami v telesnem in duševnem razvoju (Ur. l. FLRJ, št. 27/60);

— republiški zakon o posebnem šolstvu (Ur. l. LRS, št. 34/60);

— zvezna uredba o poklicni rehabilitaciji otrok (Ur. l. FLRJ, št. 51/60).

Na terenu in v specialnih ustanovah deluje danes 33 strokovnih komisij za kategorizacijo in evidenco otrok. Do 31. 12. 1963 je bilo od 9971 za kategorizacijo prijavljenih otrok (v starosti od 5 do 19 let) kategoriziranih le 4550 ali 45,63 %, od katerih odpade 90 % na otroke v starosti od 7 do 18 let.

Izvajanje kategorizacije je po posameznih teritorialnih območjih zelo neenakomerno. Več kot polovico za kategorizacijo prijavljenih otrok je kategoriziranih komaj na področju 18 občin. Kategorizacija je v zastoju zlasti v občinah, kjer ni ustreznih pogojev za habilitacijo otrok. Tu je opaziti zavestno zaviranje, ker ne vedo, kam s kategoriziranimi otroki. Pomanjkanje pogojev za habilitacijo otrok ne bi smelo biti razlog za počasno izvajanje ali celo

neizvajanje kategorizacije, kajti prav ta kategorizacija bo pokazala realne potrebe po programiranju razvoja posebnega šolstva in zavodov za habilitacijo. Prepočasno izvajanje kategorizacije je škodljivo tako za prizadete otroke kot za družbo, ker ima za posledico kasnejšo vključitev otrok v habilitacijski proces, ki je zato dražji, dolgotrajnejši in manj uspešen. Zato je nujno, da občine pospešijo kategorizacijo že prijavljenih otrok in da poskrbijo za kontinuiteto dela komisij za kategorizacijo. Po podatkih republiškega sekretariata za socialno varstvo se namreč rodi v Sloveniji letno 600 do 700 otrok s tako hudimi motnjami, da bi jih na podlagi predpisov morali kategorizirati.

Odrpto je tudi vprašanje kategoriziranja vedenjsko in osebnostno motenih otrok, ki so številčno močna kategorija razvojno prizadetih otrok. V to kategorijo spadajo otroci, ki imajo organsko pogojene motnje osebnosti, otroci z motnjami po epilepsiji in psihozah in otroci, ki jim okolje zavira zdrav razvoj. Nujno je, da zajame kategorizacija tudi te otroke. Zato je potrebno obstoječi predpis dopolniti v tem smislu.

Kategorizacija je doslej pokazala, da nimamo zadostnih kapacitet v posebnih šolah, kamor bi vključevali vse vrste prizadetih otrok. Sedanje kapacitete posebnega šolstva ne zadoščajo niti za sedaj všolane otroke. To stanje se kaže v večizmenskem pouku, ki ga vsako leto povečujemo, namesto da bi ga zmanjševali. Po podatkih Republiškega sekretariata za šolstvo je bilo dne 25. 11. 1963 na habilitaciji po raznih zavodih in posebnih šolah 3045 otrok. To nam pove, da je izven habilitacije ostalo še ca. 1500 že kategoriziranih otrok, kar znaša 30 %. Ta problem bo postal še akutnejši, ko bo izvršena kategorizacija vseh prijavljenih. Odstotek otrok oziroma mladine, ki bo izven ustreznega šolanja in usposabljanja, bo še večji zaradi premajhnih kapacitet posebnih šol in zavodov. To pomeni, da bo potrebno v okviru 7-letnega programa razvoja šolstva povečati zmogljivosti posebnega šolstva, da bo sposobno zajeti pretežno večino otrok s telesnimi in duševnimi motnjami, kar je bilo že poudarjeno v stališčih Prosvetno-kulturnega zbora Skupščine SR Slovenije v okviru razprave o perspektivnem razvoju šolstva za obdobje 1964—1970, na seji tega zbora dne 22. 5. 1964.

Glede priznavanja pravic do rehabilitacije po uredbi o rehabilitaciji otrok zavarovancev ugotavljamo, da je krog upravičencev preozek. Pravico do poklicne rehabilitacije imajo namreč po določilih te uredbe le otroci zavarovancev, za katere se iz naslova socialnega zavarovanja izplačuje poln ali zmanjšan znesek otroškega dodatka in če je glede na naravo vzroka nezmožnosti in njeno stopnjo verjetno, da se lahko otrok s poklicno rehabilitacijo popolnoma usposobi za življenje in delo. Poleg tega imajo otroci zavarovancev pravico do poklicne rehabilitacije le v primeru, če imajo zavarovanci, po katerih imajo otroci to pravico — delovno in pokojninsko dobo (najmanj 5 let), ki je pogoj za pridobitev pravic iz invalidskega zavarovanja.

Po podatkih Republiškega zavoda za socialno zavarovanje po stanju 31. 12. 1963 je bilo od skupnega števila 2135 zahtevkov za rehabilitacijo kategoriziranih otrok zavarovancev pozitivno rešenih 37,24 %, negativno rešenih 30,53 % in še v postopku 32,22 %. To kaže, da so pogoji za pridobitev ustreznih pravic prestrogi, saj nosi socialno zavarovanje za vse dosedaj kategorizirane otroke le del stroškov za habilitacijo (17,47 %). Zato bi bilo potrebno spremeniti zgoraj citirani predpis v tem smislu, da se čimširšemu krogu otrok omogoči pridobitev pravice do poklicne rehabilitacije.

Stanje in potrebe posebnega šolstva so podrobneje prikazane v informaciji republiškega sekretariata za šolstvo »Problematika posebnega šolstva«.

Pri nas je skupno ca. 10 000 nerazvitih in zaostalih otrok in mladoletnikov. Od tega je okrog 8000 debilnih otrok in mladine, ki so učljivi in vzgojljivi, če se šolajo in usposabljaajo po primernih metodah. Predšolskih debilnih otrok v starosti od 5 do 7 let je pri nas okoli 1600. Ti otroci razen redkih izjem niso zajeti v posebno vzgojno obravnavanje. Samostojnih predšolskih varstvenih ustanov za duševno nerazvite otroke nimamo. Le vzgojni zavod »Janeza Levca« v Ljubljani ima dva pripravljajalna oddelka, posebna osnovna šola v Celju pa enega. Vsi skupaj zajemajo 26 otrok.

V Sloveniji je okrog 4400 šoloobveznih debilnih otrok, v oktobru 1963 pa je bilo na posebnih osnovnih šolah za duševno nerazvite otroke vključenih le 2066 otrok. To pomeni, da v posebnih osnovnih šolah ni vključena niti polovica prizadetih otrok. Imamo 23 posebnih osnovnih šol za duševno nerazvite otroke in 6 posebnih oddelkov pri osnovnih šolah. Kapacitete teh šol že danes ne zadoščajo. V naslednjem letu bo stanje še težavnejše.

Duševni motnji ustrezno vzgajanje in izobraževanje morajo uživati prizadeti otroci le v posebnem vzgojnem zavodu. Duševno prizadeti otroci potrebujejo posebno strokovno usposabljanje. Razen 6 delovnih mest v SR Sloveniji nimamo razpoložljivih delavnic, kjer bi se debilni mladoletniki sistematično priučevali k izbranemu poklicu. Posebni vzgojni zavodi (Kamna gorica, »Ivanke Uranjek« v Celju) preizkušajo metodo za profesionalno usposabljanje na delovnem mestu v gospodarskih organizacijah, a storjeni so šele prvi začetki.

V Sloveniji je okoli 2000 huje duševno in telesno prizadetih otrok in mladoletnikov, ki so delno zajeti v posebne osnovne šole, delno so doma ali azilirani. Ti otroci naj bi se vzgajali v posebnih zavodih za delovno usposabljanje.

Nadalje je v Sloveniji med 5 in 19 leti ca. 12 400 otrok in mladine z motnjami vedenja (3%). V zadnjih letih narašča neurejeno obnašanje in prestopništvo pri otrocih in mladoletnikih. Omrežje ustanov za vzgojo in varstvo te kategorije motenih otrok in mladoletnikov je zelo raznovrstno in se razteza od vzgojnih posvetovalnic preko disciplinskih centrov, vzgojnih zavodov do mladoletniškega zapora. Nujno je, da hitreje ustanavljamo vzgojne posvetovalnice, saj lahko preventivno veliko prispevajo pri odpravljanju vedenjskih motenj.

Vzgojni zavodi za vedenjsko in osebnostno motene otroke in mladoletnike so: 3 za šoloobvezne otroke — »Vzgojni zavod Frana Milčinskega« Smlednik, Deško vzgajališče Planina pri Rakeku in Vzgojališče Vržej; 3 za drugo stopnjo: Vzgojališče Logatec, Dekliško vzgajališče Višnja gora in Vzgojni zavod Slivnica pri Mariboru. Vzgojni zavodi naj bi sprejemali te otroke in mladoletnike z določenimi vedenjskimi in osebnostnimi motnjami. Celotna kapaciteta zavodov znaša komaj 513 ležišč in ne zadošča. Potrebno je urediti že delujoče zavode, ki so v skrajno težavnem položaju. Niti en zavod nima za svoj namen ustreznih prostorov. Težavno so tudi ostali delovni pogoji, uspehi prevzgoje pa so zato nepopolni. Za to kategorijo motenih otrok nam tudi primanjkuje ustrezno strokovno usposobljenih vzgojiteljev. Zaradi pomanjkanja specializiranih kadrov tudi o teamskem delu v teh zavodih ne moremo govoriti. Vzgojno delo zato še ni na dovolj visoki ravni.

Imamo ca. 0,1% gluhih otrok in mladine, hudo naglušnih pa 0,8% ali 3000 otrok in mladine. Ti so delno vključeni v zavodih za gluho mladino ali po osnovnih šolah. V Sloveniji imamo le 3 zavode za otroke in mladino, prizadete na sluhu (Ljubljana, Portorož, Maribor). Posebne osnovne šole za gluho mladino obiskuje 223 gluhih in hudo naglušnih učencev, vajensko šolo pa 57 vajencev.

V Sloveniji je med otroki in mladino 3 % logopatov, to je 12 000 govorno in glasovno prizadetih otrok. Precejšnjemu procentu logopatov bi bilo mogoče odpraviti lažje oblike motenj oz. začetne motnje že v vzgojno-varstveni ustanovi, če bi bili naši vzgojitelji predšolskih otrok in učitelji osnovnih šol bolj informirani o logopatijah, poučeni, kako se negujeta glas in govor ter odpravljajo preproste govorne motnje. Za to kategorizacijo otrok imamo posebne osnovne šole, rehabilitacijski proces pa poteka tudi ambulantno.

V SR Sloveniji je le 0,025 % ali okoli 100 slepih otrok in mladine. Zavod za slepo mladino vzgaja in izobražuje 78 slepih in slabovidnih otrok. V domu je zajetih 67 slepih gojencev. Po dozidavi šolskega poslopja bo ponovno odprt tudi predšolski oddelek in tako bo zajeta v pedagoški habilitacijski proces vsa slepa mladina. Po končani osnovni šoli se vsa ta mladina usposablja v Centru za usposabljanje slepih v Stari Loki pri Škofji Loki ali na Biotehniški šoli za slepe v Zagrebu ali na Srednji fizioterapijski šoli v Beogradu.

V Sloveniji je okoli 800 fizičnih invalidov. Pravilnik o kategorizaciji in evidenci kategorije dolgotrajno bolnih ne omenja, a je pomembna. Za tako mladino imamo posebne šole in zavode (Posebna osnovna šola pri bolnišnici za kostna in živčna obolenja Valdoltra pri Ankaranu in Posebna osnovna šola za določene invalidne otroke pri Bolnišnici za predšolsko invalidno mladino Stara gora pri Novi Gorici). Njunemu razvoju je treba posvetiti posebno pozornost. Obstajajo pa tudi predšolski in šolski oddelki v kliničnih bolnicah in okrevališčih.

Mladinsko prestopništvo

Na pomen dobro organiziranega varstva otrok nas opozarjajo tudi pojavi družbene neprilagojenosti in prestopništva mladine. Za oba pojava lahko iščemo vzroke predvsem v neurejenem, vzgojno nemočnem ali brezbriznem okolju, v katerem taki mladoletniki žive. V zadnjem času so med mladoletnimi prestopniki vse bolj pogosti tudi storilci iz navidez urejenih in materialno dobro situiranih družin, kjer starši v lovu za materialnimi dobrinami in želji po lastni sprostitvi pozabljajo na svojo osnovno zakonsko in moralno dolžnost — vzgojo svojih otrok. Ni potrebno posebej poudarjati, da pomanjkljivo nadzorstvo in vzgoja ob istočasni preobilici prostega časa ter zunanjih negativnih vplivih (družba, kino, neprimerna literatura) vodi do večjih ali manjših iztirjenj otrok. Če ugotavljamo, da so že primeri delinkvence iz urejenih družin pogojeni s pomanjkljivim varstvom in zanemarjeno vzgojo, velja to toliko bolj za otroke iz nepopolnih in socialno šibkih družin, zlasti pa za mladoletnike z večjimi ali manjšimi duševnimi defekti, ki so med mladoletnimi storilci hujših kaznivih dejanj še vedno v večini (po podatkih Vzgojno-poboljševalnega doma Radeče je le 40 % gojencev osebno relativno urejenih). Zato je organizirano družbeno varstvo otrok ogromnega pomena, ker zagotavlja ne le varstvo, temveč tudi vzgojo.

Po podatkih organov za notranje zadeve v Sloveniji (informacija Republiškega sekretariata za notranje zadeve »Mladinsko prestopništvo v Sloveniji«) se je mladinska kriminaliteta po letu 1961 znatno povečala, tako v absolutnem kot tudi v relativnem obsegu. Razmerje med mladinsko in ostalo kriminaliteto kaže porast mladoletnih delinkventov, saj se je udeležba mladinske kriminalitete v odnosu na celotno kriminaliteto povečala v razdobju od 1958 do 1963 od 8 %

na 9,5 %. Na porast mladinske kriminalitete kažejo tudi podatki Zveznega sekretariata za notranje zadeve SFRJ. Po teh podatkih odpade na mladoletne delinkvente že 11 % celotne kriminalitete (leta 1958 samo 5,4 %), obravnavane po organih za notranje zadeve.

Enako tendenco kot kazniva dejanja kaže tudi gibanje mladoletnih storilcev. Podatki za leto 1962 kažejo, da se je število mladoletnih storilcev v odnosu na leto 1961 povečalo za 58 %. V letu 1963 pa zasledimo neznatno zmanjšanje števila mladoletnih storilcev (0,2 %). Udeležba mladoletnih delinkventov v odnosu na vse storilce je v porastu in se je leta 1963 v primerjavi z letom 1959 povečala od 8,5 na 11,9 %. Na območju Jugoslavije se je število mladoletnih delinkventov v letu 1963 na leto 1958 povečalo za 83 %, udeležba mladoletnih delinkventov v odnosu na vse storilce pa od 6,2 na 11,7 %. Iz podatkov nadalje izhaja, da postopoma raste udeležba mlajših delinkventov (14 do 16 let) v odnosu na starejše mladoletnike (16 do 18). V Sloveniji je ta porast od leta 1958 do 1963 manjši (3,9 %) kot na območju SFRJ (15,2 %). Iz podatkov za razdobje zadnjih 5 let nadalje sledi, da število kaznivih dejanj, ki jih storijo mladoletniki, hitreje narašča kot število mladoletnih delinkventov, na osnovi česar zaključujemo, da se postopno veča število tistih, ki store po več kaznivih dejanj.

Po podatkih republiškega sekretariata za pravosodno upravo SR Slovenije so bila v letu 1963 najštevilnejša kazniva dejanja zoper družbeno in zasebno premoženje (80,6 %). Sledijo kazniva dejanja zoper življenje in telo (7,4 %), kazniva dejanja zoper javni red in promet (4,7 %) in kazniva dejanja zoper splošno varnost ljudi in premoženje (3,0 %). Vseh ostalih vrst kaznivih dejanj je le 4,3 %. V letu 1962 je bila struktura kaznivih dejanj enaka in so si vrste kaznivih dejanj po številčnosti sledile v enakem zaporedju, le da so bili odstotki posameznih vrst kaznivih dejanj različni.

Problematika mladinskega prestopništva se odraža tudi v povečanem številu prekrškov, ki so jih storili mladoletni storilci, stari od 16 do 18 let. Evidenca senata za prekrške pri RSNZ SRS prikazuje, da so sodniki za prekrške v zadnjih petih letih upravno kaznovali 2464 ali 302 % več mladoletnikov kot leta 1958 (813). Tendenco naglega porasta kažejo zlasti kršitve predpisov o javnem redu in miru, javnem cestnem prometu in voznikih motornih vozil. Povečano število kršitev predpisov o javnem redu in miru kaže, da postaja vedenje in dejavnost nekaterih mladoletnikov problematično ne samo z gledišča organov kazenskega pregona, temveč tudi s širšega družbenega gledišča.

Po podatkih organov za notranje zadeve beležimo v zadnjih petih letih tudi porast kaznivih dejanj kazensko neodgovornih otrok do 14. leta starosti, kakor tudi samih storilcev. Zaradi različnih kriterijev evidentiranja teh storilcev in kaznivih dejanj pri posameznih TNZ nimamo točnega pregleda o številu teh dejanj in storilcev.

Kazenski zakonik predvideva za mladoletne storilce kaznivih dejanj naslednje vzgojne ukrepe:

1. disciplinski ukrepi: ukor ali oddaja v disciplinski center za mladoletnike;
2. ukrepi strožjega nadzorstva: staršev ali skrbnika, druge družine ali skrbstvenega organa;
3. zavodski ukrepi: oddaja v vzgojni zavod, vzgojni popljševalni dom ali zavod za defektne mladoletnike.

Z izvrševanjem zavodskih vzgojnih ukrepov se (poleg ostalih nalog) na območju Slovenije ukvarjajo razen prej naštetih zavodov še naslednji: Pre-

hodni mladinski dom v Ljubljani (Kodeljevo), Mladinski dom Malči Beličeve Ljubljana-Vič, Prehodni mladinski dom Preddvor pri Kranju in Vzgojno-poboljševalni dom Radeče.

Lokacija zavodov je neprimerna in odmaknjena od industrijskih in kulturnih središč. Glede na to, da je večina mladoletnih prestopnikov z mestnih območij, bi bilo nujno, da so vzgojni zavodi v neposredni bližini večjih mest. Neprimerna lokacija ustvarja tudi kadrovske probleme, ker onemogoča kvalitetno izbiro strokovnega vzgojiteljskega kadra, prav tako pa tudi povečuje stroške vzdrževanja.

Problem financiranja zavodov se je pojavil s preходом zavodov na samostojno financiranje. Oskrbni stroški so se v zadnjih letih občutno dvignili in se gibljejo okoli 45 000 din mesečno na gojenca.

Tako imamo primere, ko skrbstveni organi zaradi nezadostnih finančnih sredstev ne morejo intervenirati in predlagati ustreznih prevzgojnih ukrepov. Prav to pa je pogosto vzrok, da otrok ponovno zapade v prestopništvo. V nekaterih primerih celo čakajo, da otrok dopolni 14 let, da se lahko zoper njega izreče sodni vzgojni ukrep oddaje v vzgojno-poboljševalni zavod. S tem se komune izognejo plačevanju stroškov, ker se vzgojno-poboljševalni zavod financira iz republiškega proračuna. Odlaganje prevzgojnega ukrepa na poznejši čas pa ima lahko za razvoj otroka daljnosežne posledice.

Kategorizacija zavodov in diferenciacija mladoletnih delinkentov v zavodih glede na starost, spol, psihične lastnosti, nagnjenost h kriminalu, stopnjo vzgojne zanemarjenosti in druge lastnosti, predstavlja poseben problem. Znano je, da v Sloveniji ni izvedena popolna kategorizacija zavodov, niti izvršena podrobnejša diferenciacija gojencev, kar ima za posledico, da se v posameznih zavodih nahajajo mladoletniki z različnimi osebnimi lastnostmi in različnega starostnega sestava.

V vseh zavodih, posebno v VPD Radeče se pojavlja problem duševno prizadetih mladoletnikov, ki narekuje, da tej kategoriji mladoletnikov posvetimo posebno skrb. Predvsem je potrebno, da se na območju Slovenije pristopi čimprej k formiranju specialnega zavoda za defektno mladoletnike.

Z decentralizacijo vzgojnih zavodov, ki je bila izvedena v preteklem razdobju, so se razmere v vzgojnih domovih še poslabšale, kar se odraža tudi v sistematiki dela. Z decentralizacijo zavodov so se zmanjšale možnosti za kategorizacijo zavodov in diferenciacijo gojencev, ker komune niso zainteresirane na ustanavljanju specialnih zavodov. Sedanje razmere v zavodih narekujejo potrebo, da se v pogledu upravljanja izbere taka organizacijska oblika, ki bo omogočila enotno vodenje vzgojne politike.

V dosedanji praksi smo lahko ugotavljali, da so različni odgovorni družbeni organi problem neprilagojene mladine in vzgojnih zavodov obravnavali premalo kompleksno. Republiški sekretariat za šolstvo se je zanimal le za zavode v njihovi kompetenci, republiški sekretariat za socialno varstvo in republiški sekretariat za notranje zadeve prav tako. To je po eni strani povsem razumljivo, vendar je vse bolj čutiti potrebo po tesnem sodelovanju različnih institucij in družbenih organov, ki se na kakršenkoli način ukvarjajo s problemi neprilagojene mladine.

Vsi ukrepi, ki jih predvideva kazenski zakonik za mladoletne prestopnike in ki jih v praksi tudi izvajamo, imajo za cilj rehabilitacijo mladoletnika po ustreznem vzgojnem procesu. Ta proces pa ne bo popoln, če ne bomo dosledno poskrbeli, da bo mladoletnik po odpustu iz zavoda prišel v primerno pozitivno

okolje. Potrebno je najtesnejše sodelovanje skrbstvenih organov šol, gospodarskih organizacij in drugih činiteljev, da se takemu mladoletniku zagotovi nadaljnji normalni razvoj.

Vzgojna zanemarjenost in neprilagojenost mladine se kaže tudi v pojavih potepuštva, beračenja, delomrzištva, alkoholizma in prostitucije. Največkrat so ti pojavi povezani z izvrševanjem premoženjskih kaznivih dejanj, s čimer je podana možnost za postopek za uporabo ustreznih vzgojnih ukrepov. V rehabilitacijski proces pa bi morali vsekakor zajeti tudi oni del te mladine, pri kateri ne pride do storitve kaznivih dejanj, ker je način njihovega življenja kvaren zanje in za družbo. Za take mladoletnike in mlajše polnoletnike bi bilo treba ustanoviti poseben delovno-terapevtski dom, kjer bi jih z določeno kontrolo in individualnim obravnavanjem privajali k rednemu delu (v skladu z njihovimi nagnjenji) in delovni disciplini ter jih tako pripravljali za normalno življenje v družbi. Tak delovno-terapevtski dom pa bi prišel v poštev tudi za druge, razumsko normalno razvite mladoletne in polnoletne delinkvente, pri katerih je, na primer, osnovno vodilo življenja brezdelje oziroma lagodno življenje, nadalje za vse tiste patološke osebnosti, ki se ne morejo obdržati na nobenem delovnem mestu ali, ki stalno menjajo delovna mesta, bodisi zaradi delovne nediscipline ali pa svojih osebnih razvad (alkoholiki) in ki zaradi njih stalno prihajajo v spor s svojo okolico, ker jih ta pač ne obravnava izjemno, kar bi bilo potrebno. V ta zavod pa bi lahko vključevali tudi tiste mladoletne delinkvente, katerih razumski nivo je pod povprečjem. S takim bi morali v zavodu delati individualno, kar pa ni mogoče zaradi grupnega dela v zavodih, premajhnega števila kadra in pa tudi premajhne možnosti izbire različnih poklicev, za katere nimajo zavodi dovolj pogojev.

POVZETEK

Otroško varstvo je pomembna družbena dejavnost za oblikovanje mlade generacije in za splošen družbeni napredek. To varstvo se tembolj poudarja v socialističnem družbenem sistemu, katerega temelj je človek in skrb zanj. Ta skrb za človeka se mora odraziti že pri otrocih in zato je družba dolžna zagotoviti čimboljše pogoje za njihov razvoj.

Potrebo po večji družbeni pomoči družini pri skrbi za varstvo ne narekuje samo načelo socialističnega humanizma, temveč nas splošni družbeni razvoj, za katerega je značilno vse večje vključevanje žena v družbeno proizvodnjo in sprememba strukture naše družine. Intenzivnejše vključevanje žena v družbeno proizvodnjo postaja v naših družbeno-političnih in demografskih pogojih vse bolj ekonomska nujnost; žene so namreč v naši republiki ena najpomembnejših rezerv delovne sile. Pri nas je med vsemi zaposlenimi že 37,7 % žena, tendenca njihovega vse večjega zaposlovanja pa še raste. Struktura naše družine se bistveno menja; po podatkih zadnjega popisa prebivalstva šteje povprečno 3,47 članov. To kaže, da vse bolj prevladujejo ožje družine (starši in otroci), upada pa število razširjenih družin, v katerih je bilo poskrbljeno vsaj za varstvo otrok. Ob tem je treba poudariti, da je v močnih industrijskih središčih ca. 60 % družin, v katerih so zaposleni vsi odrasli člani in zato večina staršev, tudi če bi hotela, ne more sama poskrbeti za primerno varstvo svojih otrok.

Neurejeno otroško varstvo negativno vpliva na splošni družbeni in gospodarski razvoj. Zavira porast produktivnosti zaposlenih, splošnega in indivi-

dualnega standarda ter otežkoča enakopravno vključevanje moža in žene v gospodarsko in družbeno-politično življenje.

Ljudska skupščina LR Slovenije je že v Resoluciji o nalogah komune in stanovanjske skupnosti pri otroškem varstvu, sprejeti da zasedanju septembra 1961, jasno opredelila naloge družbene skupnosti na področju otroškega varstva. V marcu 1963 je ob obravnavanju poročila o izvajanju te resolucije ponovno poudarila potrebo po sistematični družbeni skrbi za varstvo otrok in priporočila občinskim ljudskim odborom, krajevnim skupnostim ter družbenim in gospodarskim organizacijam, da pristopijo k učinkovitejšemu uresničevanju resolucije in k izdelavi konkretnih programov razvoja otroškega varstva.

Kljub jasnim načelom in nalogam, kljub številnim širokim razpravam o otroškem varstvu s strani skupščin, družbeno-političnih in delovnih organizacij in kljub prizadevanju različnih činiteljev za hitrejši razvoj otroškega varstva, ugotavljamo, da je razvoj tega varstva v preteklih letih zaostajal za splošnim gospodarskim in družbenim razvojem ter potrebami občanov. Analize kažejo, da je v zadnjih 10 letih padala udeležba družbe v skrbi za otroka. To se zrcali: v nezadovoljivi materialni bazi in slabi kadrovski zasedbi na področju otroškega varstva; v neustrezni strukturi in majhnem odstotku v varstvo zajetih otrok, ki se v zadnjem desetletju ni bistveno povečal; v neurejenem varstvu otrok v šolah; v neustrezni in pomanjkljivi materialni bazi za rehabilitacijo in rehabilitacijo otrok, motenih v telesnem in duševnem razvoju; v nezadovoljivem zdravstvenem varstvu otrok, predvsem na kmečkih območjih; v premajhni vključitvi predšolskih in šolskih otrok v družbeno otroško prehrano; v povečanju števila družbeno neprilagojene mladine in v porastu pojavov prestopništva ter delinkvence otrok in mladine, v upadanju natalitete in v porastu števila splavov. Tako stanje nujno terja, da ugotovimo objektivne in subjektivne vzroke, ki ovirajo hitrejšo izvajanje znanih načel in nalog, da nakažemo konkretne ukrepe za izboljšanje obstoječega stanja ter odločneje pristopimo k njihovi hitrejši realizaciji.

Vzrokov za ugotovljeno stanje je več. Omenili bomo le najbolj karakternistične.

Varstvu otrok je celotna družba posvečala premajhno skrb. Občine kot temeljni nosilci skrbi za občana niso dovolj upoštevale, da je skrb za človeka osnovno navodilo socialistične družbe. Otroško varstvo pojmujejo predvsem kot socialno vprašanje, ne pa kot sestavni del družbenega in gospodarskega razvoja, ki je pogojen tudi z urejenim varstvom otrok in da je zato v njihovem neposrednem interesu, da vodijo progresivno politiko skrbi za otroka.

Delovne organizacije so posvečale premalo pozornosti vprašanjem življenjskih pogojev svojih proizvajalcev in varstva njihovih otrok. Pri tem niso upoštevale, da je urejeno varstvo otrok eden izmed činiteljev, ki vpliva na porast produktivnosti proizvajalcev in na povečanje njihovega standarda.

Nadaljnji vzrok je v nepravilnem materialnem odnosu do otroškega varstva. Občine doslej niso imele objektivnih možnosti aktivneje poseči v otroško varstvo. V zadnjih letih so bile nanje prenesene številne naloge, hkrati pa za njihovo izpolnjevanje niso bila vedno zagotovljena materialna sredstva. Tako občine niso razpolagale z zadostnimi sredstvi za otroško varstvo. Tudi delovne organizacije so za otroško varstvo namenjale premajhna sredstva.

Sistem financiranja otroškega varstva ni urejen. Viri in dotok sredstev za to varstvo so v sedanjem sistemu negotovi in pomanjkljivi.

Občine še nimajo enotnih akcijskih programov, ki bi usmerjali razvoj otroškega varstva in bi temeljili na realno ugotovljenih potrebah in materialnih možnostih komun. V tem pogledu niso izpolnile svojih nalog občinske skupščine, ker niso zadožile svojih strokovnih služb za izdelavo teh programov, čeprav je njihov pomen Ljudska skupščina poudarila v svojem priporočilu.

Primanjkuje nam kvalitetnih strokovnih kadrov, zlasti na področju varstveno-vzgojne dejavnosti.

Da bi dosegli kvalitetni premik na področju otroškega varstva, je potrebna korenita sprememba v pogledu njegovega vrednotenja. Nujno potrebno je, da celotna družba temu vprašanju posveča znatno večjo skrb, kar se mora odraziti v smernicah 7-letnega plana družbenega razvoja. Spremeniti moramo materialni odnos do otroškega varstva. V sistemu financiranja družbeno-političnih skupnosti je treba zagotoviti takšno preporazdelitev narodnega dohodka, da se bo bistveno povečal delež sredstev za splošno potrošnjo, pri tem pa morajo dati občine prednost potrebam za varstvo otrok. Tudi neposredni interes delovnih organizacij, ki samostojno razpolagajo z vse večjimi sredstvi, zahteva, da materialno močnejše podpro razvoj otroškega varstva.

Občinske skupščine morajo čimprej sprejeti akcijske programe razvoja otroškega varstva. Ti programi morajo zajeti kompleksno problematiko otroškega varstva in biti usklajeni z razvojem ostalih dejavnosti v občini. V njih se mora odraziti kontinuirana skrb za normalni telesni in duševni otrokov razvoj in pa skrb za otroke, ki so potrebni posebnega varstva. Pri izdelavi in izvajanju programov morajo občinske skupščine zagotoviti sodelovanje ustreznih strokovnih služb in drugih činiteljev v občini.

Podrobneje je treba proučiti sistem financiranja otroškega varstva in poiskati najustreznejše rešitve.

Za napredek otroškega varstva je neobhodno potrebno rešiti kadrovsko vprašanje. Zagotoviti je treba zadostno število kvalitetnih kadrov ustreznih profilov.

Šola mora poleg svoje primarne vzgojne dejavnosti razvijati tudi širšo varstveno-vzgojno dejavnost ter postati center vsega varstveno-vzgojnega dela v okviru krajevne skupnosti.

Nujno je rešiti vprašanje družbene prehrane otrok, ker zaposleni starši ne morejo nuditi otrokom urejene prehrane. Zato je potrebno organizirati v večjih središčih samostojne obrate otroške prehrane, drugod pa zagotoviti otroško prehrano v okviru splošnih obratov družbene prehrane.

Predsednik odbora RZ za zdravstvo in socialno politiko:

dr. Jože Benigar l. r.

Predsednik začasnega odbora SZZ za proučevanje varstva otroka:

Božo Robida l. r.

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE
PROSVETNO-KULTURNI ZBOR

Odbor za proučevanje zakonskih
in drugih predlogov

POROČILO

k informaciji o otroškem varstvu v SR Sloveniji

Odbor Prosvetno-kulturnega zbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov je na seji dne 7. oktobra 1964 obravnaval informacijo o varstvu otrok v SR Sloveniji, ki sta jo sestavila in predložila začasni odbor Socialno-zdravstvenega zbora za proučevanje varstva otrok in odbor Republiškega zbora za zdravstvo in socialno politiko.

Odbor je ugodno ocenil informacijo in se v celoti strinjal z njeno vsebino. Poudaril je potrebo, da je treba problematiko otroškega varstva kompleksno obdelati in oceniti razvoj, ki je bil na tem področju dosežen po sprejemu Resolucije o nalogah komune in stanovanjske skupnosti pri otroškem varstvu ter Priporočila za izvajanje nalog komune in krajevne skupnosti pri otroškem varstvu. Pri tem naj jasno pridejo do izraza vsi faktorji, zaradi katerih se družbena skrb za varstvo otrok ni zadostno razvila.

Za nadaljnji napredek in večji razmah otroškega varstva je po mnenju odbora potrebno, da sloni skrb za otroka na skrbno izdelanih programih razvoja; za njihovo realizacijo pa naj se v večji meri angažirajo sredstva iz skupne potrošnje. Otroško varstvo mora dobiti svoje mesto tudi v perspektivnih planih razvoja občin, prav tako pa že tudi v planih za leto 1965.

Posebne poudarka je bila na seji odbora deležna nujnost sodelovanja in koordiniranja med delovnimi organizacijami, krajevnimi skupnostmi in drugimi organi ter institucijami, ki so dolžne skrbeti za varstvo otrok oziroma ga izvajati.

Pri sestavi in predhodni obravnavi gradiva o varstvu otrok v SR Sloveniji je sodelovalo 5 poslancev Prosvetno-kulturnega zbora, in sicer: Anton Hrovat, Viktorija Janžekovič, Jovita Podgornik, Vojko Pohar in Sonja Sardoč. Ker obsežnost in aktualnost problematike otroškega varstva terjata njeno nadaljnje spremljanje in proučevanje, je odbor sklenil predlagati, da Prosvetno-kulturni zbor namesto omenjene skupine poslancev ustanovi začasni odbor za proučevanje varstva otrok in mladine.

Za svojega poročevalca je odbor imenoval poslanko Magdo Malovrh.

Št.: 560-4/64

Ljubljana, 10. oktobra 1964

Predsednik:

Boris Mikoš l. r.

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE
SOCIALNO-ZDRAVSTVENI ZBOR

Začasni odbor za proučevanje
varstva otroka

POROČILO
k informaciji o otroškem varstvu v SR Sloveniji

Socialno-zdravstveni zbor Skupščine SR Slovenije je na svoji 5. seji dne 23. marca 1964 sprejel sklep, da se ustanovi začasni odbor za proučevanje varstva otroka z nalogo, da prouči stanje in probleme otroškega varstva in da o tem predloži zboru ustrezno gradivo.

Pri obravnavi problematike otroškega varstva je odbor tesno sodeloval z odborom Republiškega zbora za zdravstvo in socialno politiko. Odbora sta ugotovila, da kljub temu, da je Ljudska skupščina LRS že v Resoluciji o nalogah komune in stanovanjske skupnosti pri otroškem varstvu in Priporočilu za izvajanje nalog komune in krajevne skupnosti pri otroškem varstvu jasno opredelila naloge družbene skupnosti na področju varstva otrok, ni bil na tem področju dosežen vidnejši napredek. Razvoj otroškega varstva je kljub določenim naporom različnih činiteljev zaostajal za splošnim družbenim in gospodarskim razvojem ter potrebami občanov.

Odbora sta bila mnenja, da je treba problematiko otroškega varstva razčleniti z vseh vidikov ter nakazati vzroke in posledice, ki se kažejo zaradi nezadostne družbene skrbi za varstvo otrok. Za tako vsestransko analizo problematike otroškega varstva sta se odbora odločila tudi zato, da bi otroško varstvo dobilo ustrezno mesto v smernicah 7-letnega plana družbenega razvoja, ki so prav sedaj v pripravi.

Glede na obsežnost problematike sta si odbora razdelila delo v zvezi z izdelavo informacije. Odbor Republiškega zbora za zdravstvo in socialno politiko je proučil in obdelal varstvo otrok z zdravstvenega vidika, ostala vprašanja pa je obdelal začasni odbor za proučevanje varstva otrok.

Pri sestavi informacije sta odbora konzultirala ustrezne republiške sekretariate, Zvezo prijateljev mladine Slovenije, Konferenco za družbeno aktivnost žensk Slovenije in Zavod SRS za zdravstveno varstvo.

Odbora sta na skupni seji dne 25. septembra 1964 ob sodelovanju skupine poslancev Prosvetno-kulturnega zbora obravnavala osnutek informacije o varstvu otrok v SR Sloveniji. Seje so se udeležili tudi predstavniki republiških sekretariatov za socialno varstvo, zdravstvo, šolstvo in notranjih zadev, Zveze prijateljev mladine Slovenije, Konference za družbeno aktivnost žensk Slovenije, Centralnega komiteja Zveze mladine Slovenije, Republiškega zavoda za zdravstveno varstvo, Pediatrične sekcije Slovenskega zdravniškega društva, Centralnega otroškega dispanzerja v Ljubljani, Glavnega odbora Rdečega križa Slovenije, Skupščine republiške skupnosti socialnega zavarovanja delavcev, Zavoda za napredek gospodinjstva, Inštituta za kriminologijo, Pravne fakultete v Ljubljani in predstavnik Občinske skupščine Kranj.

V razpravi so navzoči poudarili koristnost kompleksne obravnave otroškega varstva in se v načelu strinjali z vsebino informacije. Podane so bile nekatere

pripombe in predlogi, ki sta jih odbora upoštevala pri končni izdelavi predloženega gradiva.

Odbor je določil za poročevalca na seji zbora Karmen Langus.

Št.: 560-4/64

Ljubljana, 5. oktobra 1964

Predsednik:

Božo Robida l. r.

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE
PROSVETNO-KULTURNI ZBOR

Odbor za proučevanje zakonskih
in drugih predlogov

POROČILO

o obravnavi gradiva o statutih splošno-izobraževalnih šol v SR Sloveniji*

Odbor Prosvetno-kulturnega zbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov Skupščine SR Slovenije je na skupni seji z odborom Republiškega zbora za prosveto in kulturo dne 7. 10. 1964 obrvnaval oceno statotov osnovnih in srednjih šol v SR Sloveniji, ki jo je pripravil Republiški odbor sindikata delavcev družbenih dejavnosti v sodelovanju s komisijama za družbeno samoupravljanje ter kulturo, prosveto in tisk pri Republiškem svetu Zveze sindikatov.

Odbora sta se seznanila z oceno, ki je zajela 60 splošno-izobraževalnih šol I. in II. stopnje in v razpravi ugotovila:

I.

Družbeno samoupravljanje šol je proces, ki ne stremi samo k demokratičnejšim odnosom, ampak tudi k večjim delovnim uspehom. Statuti šol pa so le akti, ki lahko samoupravni razvoj obeležujejo, usmerjajo in pospešujejo. Temeljne odnose med družbeno-političnimi skupnostmi in šolo, ki prav tako močno vplivajo na samoupravljanje šol, urejajo druga zakonska določila, ki so bila že sprejeta ali pa so v pripravi.

Ker pred sprejemom ustave SFRJ in ustave SRS ter zakona o upravljanju šol ni bilo določil, ki bi uvajala samoupravljanje v vzgojne in izobraževalne zavode, so omenjeni statuti tudi prvi osnovni samoupravni akti na tem območju. Žal so se njihovi sestavljalci v večini primerov preveč tega držali določil zakona o organih upravljanja v šolah in drugih vzgojnih ter izobraževalnih zavodih. To se kaže še posebej pri dostikrat dobesednem prepisovanju pravic in dolžnosti samoupravnih organov celo v primerih, ko manjše šole vseh v zakonu naštetih organov niti nimajo. Pravice ravnateljev in upravnih odborov so v številnih statutih neupravičeno presežene, saj imajo ti celo pooblastila, ki sodijo

* Temeljno gradivo: Ocena statotov osnovnih šol in srednjih šol v SR Sloveniji (št. 022-45/64).

izključno med dolžnosti in pravice svetov šol ali delovnih skupnosti. Vse preveč prostora zavzemajo v statutih tudi nebitvene stvari ter naštevanja in opravil raznih pomožnih organov in komisij.

Vse to vzbuja občutek, da so marsikje pojmovali statute kot formalnost, ki naj ustreže novim predpisom in ne kot samoupravni akt, ki lahko temeljito poseže v številna vprašanja delovnih skupnosti šol. V nekaterih primerih kažejo omejitve samoupravnih pravic delovne skupnosti na še vedno žive težnje po hierarhičnih odnosih. V statutih pa so dostikrat zanemarjeni tudi samoupravni odnosi med matično šolo in podružničnimi šolami, oblike sodelovanja s starši in samoupravljanje učencev.

Čeprav ni mogoče dolgoletnih izkušenj samoupravljanja delovnih organizacij z drugih področij mehanično prenašati v vzgojno izobraževalne ustanove, je v statutih šol vse premalo dognanj, načel in že preizkušenih oblik iz teh območij. Po tem, da so v nekaterih, od občinskih komisij potrjenih statutih celo določila, ki so v nasprotju z zakonskimi predpisi, lahko sodimo, da niso komisije delovnim skupnostim šol dovolj strokovno pomagale niti poskrbele za zakonitost statotov.

Zato bodo že sprejeti in potrjeni statuti potrebovali še številne spremembe, dopolnitve in izboljšave, ki pa naj bodo le posledica korekcij po njihovi dosledni vsakdanji rabi, družbenih izkušenj ter nadaljnjega obveščanja delovnih skupnosti šol. V primerih, ko pomanjkljivosti niso le odraz še ne dovolj razvitih odnosov in pojmovanj, ampak so v nasprotju z veljavnimi predpisi, je treba statute popraviti takoj.

Določena vprašanja, ki presegajo delokrog statotov, vendar so s samoupravljanjem šol tesno povezana (skladi, način financiranja in drugi odnosi med družbeno skupnostjo in šolami) pa bo treba urediti ob priliki sprejemanja novih zakonskih predlogov s tega območja.

II.

Odbor za proučevanje zakonskih in drugih predlogov predlaga Prosvetno-kulturnemu zboru Skupščine SR Slovenije, da na osnovi gradiva, katerega je izdelal Republiški odbor sindikata delavcev družbenih dejavnosti in tega poročila, sprejme sledeča načela, ki naj bodo v pomoč delovnim skupnostim šol pri ponovni obravnavi, sprejemanju in dopolnjevanju statotov:

1. Osnovni nosilec samoupravnih pravic in dolžnosti na šoli je delovna skupnost. Zato naj statuti ustrezno razmejijo pravice in dolžnosti posameznih organov upravljanja. Ravnatelju in upravnemu odboru šole grede predvsem dolžnosti in pravice, ki so določene z zakonskimi predpisi, in tiste dolžnosti in pravice, ki mu jih prepuščata svet šole ali delovna skupnost, upoštevajoč zahtevo, da se pri tem zagotovi kar najbolj uspešno delovanje šole in kar največje sodelovanje slehernega člana delovne skupnosti. Prav zato je smotno, da v večini šol, ker imajo te praviloma malo zaposlenih, opravlja delovna skupnost naloge sveta šole. Pri tem naj predstavniki javnosti sodelujejo neposredno na sestankih delovne skupnosti.

2. Med osnovne pravice šole sodi tudi samostojno vrednotenje lastnega dela in položaja v družbi. Zato naj bi statuti pri urejanju notranjih vprašanj šol izhajali iz načela, da sklepajo šole za izvajanje in financiranje svojih programov z ustanovitelji ustrezne pogodbe. Pri tem naj se vrednotenje dela prosvetnih

delavcev odraža v vsaki občini tudi v gibanju osebnih dohodkov teh delavcev na ravni osebnih dohodkov strokovnjakov v gospodarstvu in družbenih službah.

3. Način delitve dohodka in osebnih dohodkov naj bo v statutih jasno določen po načelih skrbnega gospodarjenja, ki naj se odraža v materialnem razvoju šole, v dvigu življenjske ravni članov delovne skupnosti in v ustrezni delitvi osebnega dohodka po vložnem delu. Vse to naj zagotovi uspešno izvajanje smotrov in nalog šole. Podrobnejša merila za delitev dohodka, način oblikovanja in uporabe skladov ter merila za delitev osebnih dohodkov, naj ne bodo v statutih, ampak v ustreznih pravilnikih.

4. V primerih, ko povezovanje šol s starši in soodločanje javnosti nista dovolj jasno in obsežno določena, naj bi dopolnjeni in spremenjeni statuti upoštevali že doseženo stanje ter uvajali tudi nove smotrne oblike. Isto velja za samoupravo učencev.

5. Preveč številni organi nosijo v sebi nevarnost dvojnega ali večkratnega delovanja ter lahko krnijo in ne razvijajo samoupravljanja na šoli. Zato naj bodo v statutih bolj jasne ugotovitve, kakšna so pooblastila posameznih strokovnih in pomožnih organov. Določene je treba razlikovati organe samoupravljanja in druge organe.

6. Razmerjem med matičnimi in podružničnimi šolami naj statuti posvete ustrezno pozornost. Na najbolj primeren način naj zagotovijo soodločanje članov iz oddaljenejših podružničnih šol in ustrezno potrebam ter možnostim posameznih podružnic prepuščajo določeno samostojnost delovnim skupnostim teh šol.

7. Pri sestavljanju statotov je treba posvetiti več pozornosti medsebojnim delovnim razmerjem, obveščanju članov delovne skupnosti ter javnosti, načelom reelekcije na vodilnih delovnih mestih, pogojem za strokovno izpopolnjevanje in odgovornosti za neizpolnjevanje sklepov samoupravnih organov.

8. V obdobju, ko še nimamo večjih izkušenj v samoupravljanju šol, je treba uporabnost statotov stalno presoјati. Zato bi bila v vseh statutih umestna določila, da delovne skupnosti šol enkrat v letu o njih obvezno razpravljajo ter jih, upoštevajoč tudi izkušnje drugih delovnih organizacij, spreminjajo in dopolnjujejo.

Odbor je za poročevalca določil poslanca Branka Babiča.

Št.: 022-45/64

Ljubljana, 14. oktobra 1964

Predsednik:

Boris Mikoš l. r.

PREDLOG SKLEPA

o imenovanju člana v odbor za nagrado Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije

Na podlagi 3. odstavka 6. člena zakona o nagradi Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije (Ur. list SFRJ, št. 31-429/64) je Republiški zbor Skupščine SR Slovenije na seji dne 29. oktobra 1964 sprejel

s k l e p

o imenovanju člana v odbor za nagrado Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije.

V odbor za nagrado Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije se imenuje

inž. Viktor Turnšek, direktor Zavoda za raziskavo materiala in konstrukcij SR Slovenije v Ljubljani.

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE

Komisija za volitve in imenovanja

P O R O Č I L O

komisije za volitve in imenovanja Skupščine SR Slovenije

Na podlagi 57. člena začasnega poslovnika Skupščine SR Slovenije ter v zvezi s 6. členom zakona o nagradi Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije (Ur. list SFRJ, št. 31-429/64) je Komisija za volitve in imenovanja Skupščine SR Slovenije na seji dne 28. 10. 1964 razpravljala o imenovanju člana v odbor za nagrado Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije. Komisija za volitve in imenovanja Skupščine SR Slovenije na podlagi obravnave predlaga, da Republiški zbor Skupščine SR Slovenije za člana odbora za nagrado Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije imenuje

inž. Viktorja Turnška, direktorja Zavoda za raziskavo materiala in konstrukcij SR Slovenije v Ljubljani.

Št.: 111-2/64

Ljubljana, 28. 10. 1964

Poročevalec:

Adolf Arigler l. r.

P R E D L O G S K L E P A
o izvolitvi in razrešitvi sodnikov

Na podlagi 49. in 77. člena zakona o sodiščih (Uradni list FLRJ, št. 30/54) je bil na seji Republiškega zbora Skupščine Socialistične republike Slovenije

I. izvoljen

za sodnika Okrožnega sodišča v Mariboru

Ignac Kolbl, sodnik Občinskega sodišča v Mariboru;

II. razrešen

Oskar Dobovišek, sodnik Okrožnega sodišča v Celju.

OBRAZLOŽITEV

I. Pri Okrožnem sodišču v Mariboru je potrebno zasesti izpraznjeno sodniško mesto. V poštev za to mesto pride predlagani kandidat, o katerem dajemo naslednje podatke:

Ignac Kolbl je rojen 26. julija 1927. Pravo je doštudiral kot izredni študent 26. decembra 1957 ter leta 1960 opravil sodniški izpit. Od 1. julija 1948 do 31. avgusta 1958 je bil vseskozi zaposlen v pravni službi pri okrajnem in okrožnem javnem tožilstvu v Mariboru ter bil zadnja tri leta namestnik okrajnega javnega tožilca v Mariboru. Sodnik Občinskega sodišča v Mariboru je od 1. septembra 1958 dalje.

Po 46. členu zakona o sodiščih izpolnjuje tako v moralno-političnem kot tudi strokovnem pogledu vse pogoje za predlagano izvolitev.

II. Oskar Dobovišek, sodnik Okrožnega sodišča v Celju je dne 1. oktobra 1964 vložil prošnjo za razrešitev funkcije sodnika Okrožnega sodišča v Celju, ker namerava oditi v pokoj.

Za razrešitev so podani zakoniti pogoji po 78. členu zakona o sodiščih.

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE

Komisija za volitve in imenovanja

POROČILO

komisije za volitve in imenovanja Skupščine SR Slovenije

Na podlagi 136. in 140. člena začasnega poslovnika Republiškega zbora Skupščine SR Slovenije je komisija za volitve in imenovanja Skupščine SR Slovenije na seji dne 28. oktobra 1964 razpravljala o predlogu Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije:

— da se izvoli za sodnika Okrožnega sodišča v Mariboru Ignac Kolbl, dosedanji sodnik Občinskega sodišča v Mariboru ter

— da se razreši Oskar Dobovišek, dosedanji sodnik Okrožnega sodišča v Celju.

Komisija za volitve in imenovanja Skupščine SR Slovenije je te predloge obravnavala in predlaga, da Republiški zbor Skupščine SR Slovenije izvoli:

— za sodnika Okrožnega sodišča v Mariboru Ignaca Kolbla, ter razreši:

— dosedanjega sodnika Okrožnega sodišča v Celju Oskarja Doboviška.

Št.: 1110-56/64

Ljubljana, 28. oktobra 1964

Poročevalec:
Adolf Arigler l. r.

PREDLOG SKLEPA**o izvolitvi sedmih članov v svet Odvetniške zbornice Slovenije**

Na podlagi 17. alinee 135. člena in 5. alinee 152. člena ustave SR Slovenije (Ur. list SRS, št. 10-9/63), ter v zvezi s 86. in 88. členom zakona o odvetništvu (Ur. list FLRJ, št. 15-162/57) in odlokom o določitvi števila članov sveta Odvetniške zbornice Slovenije (Ur. list FLRJ, št. 25-122/57) je Republiški zbor Skupščine SR Slovenije na seji dne 29. 10. 1964 sprejel

s k l e p

o izvolitvi sedmih članov v svet Odvetniške zbornice Slovenije.

V svet Odvetniške zbornice Slovenije se izvolijo:

1. Savo Šifrer, podpredsednik Zakonodajno-pravne komisije Skupščine SR Slovenije,
2. Edvard Grgič, generalni tajnik Univerze v Ljubljani,
3. Milan Gaspari, strokovni tajnik Ustavnega sodišča SRS,
4. Milan Peroci, šef kabineta člana Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije,
5. Mirko Žlender, predsednik občinske skupščine Maribor-Center,
6. Majda dr. Strobl, docent Pravne fakultete v Ljubljani,
7. Janez Lukač, sekretar Organizacijsko-političnega zbora Skupščine SR Slovenije.

SKUPŠČINA

SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE

Komisija za volitve in imenovanja

P O R O Č I L O

komisije za volitve in imenovanja Skupščine SR Slovenije

Na podlagi 57. člena začasnega poslovnika Skupščine SR Slovenije ter v zvezi s 86. in 88. členom zakona o odvetništvu (Ur. list FLRJ, št. 15-162/57) in odlokom o določitvi števila članov sveta Odvetniške zbornice Slovenije (Ur. list LRS, št. 25-122/57) je komisija za volitve in imenovanja Skupščine SR Slovenije na seji dne 28. 10. 1964 razpravljala o izvolitvi sedmih članov sveta Odvetniške zbornice Slovenije. Komisija za volitve in imenovanja Skupščine SR Slovenije na podlagi obravnave predlaga, da Republiški zbor Skupščine SR Slovenije za člane sveta Odvetniške zbornice Slovenije izvoli:

1. Sava Šifrerja, podpredsednika Zakonodajno-pravne komisije Skupščine SR Slovenije,
2. Edvarda Grgiča, generalnega tajnika Univerze v Ljubljani,
3. Milana Gasparija, strokovnega tajnika Ustavnega sodišča SRS.

4. Milana Perocija, šefa kabineta člana Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije,

5. Mirka Žlendra, predsednika občinske skupščine Maribor-Center,

6. Majdo dr. Strobl, docenta Pravne fakultete v Ljubljani,

7. Janeza Lukača, sekretarja Organizacijsko-političnega zbora Skupščine SR Slovenije.

Št.: 111-3/64

Ljubljana, 28. oktobra 1964

Poročevalec:

Adolf Arigler l. r.

PREDLOG SKLEPA

o ustanovitvi in sestavi začasnega odbora Gospodarskega zbora za proučevanje servisne in storitvene dejavnosti

Na podlagi 173. člena ustave SR Slovenije in 8. člena začasnega poslovnika Gospodarskega zbora Skupščine SR Slovenije, je Gospodarski zbor na seji dne 29. oktobra 1964 sprejel

sklep

o ustanovitvi in sestavi začasnega odbora Gospodarskega zbora za proučevanje servisne in storitvene dejavnosti.

I.

Ustanovi se začasni odbor za proučevanje servisne in storitvene dejavnosti Gospodarskega zbora Skupščine SR Slovenije.

II.

V začasni odbor za proučevanje servisne in storitvene dejavnosti se izvolijo:

za predsednika inž. Bogo Tomše

za člane

Jože Sivec

Anton Beravs

Miro Benedejčič

Ivo Peršak

Zora Šoba

Jerica Borovinšek

Justa Kos

PREDLOG SKLEPA**o ustanovitvi in sestavi začasnega odbora Prosvetno-kulturnega zbora
za proučevanje varstva otrok in mladine**

Na podlagi 173. člena ustave SR Slovenije in 8. člena začasnega poslovnika Prosvetno-kulturnega zbora Skupščine SR Slovenije je Prosvetno-kulturni zbor Skupščine SR Slovenije na seji dne 15. oktobra 1964 sprejel

sklep

o ustanovitvi in sestavi začasnega odbora Prosvetno-kulturnega zbora Skupščine SR Slovenije.

I.

Ustanovi se začasni odbor Prosvetno-kulturnega zbora za proučevanje varstva otrok in mladine.

II.

V začasni odbor se izvolijo:

za predsednika	Sonja Sardoč
za člane	Anton Horvat
	Viktorija Janžekovič
	Jovita Podgornik
	Vojko Pohar
	Peter Šneberger
	Jože Šturm

PREDLOG SKLEPA**o ustanovitvi in sestavi začasnega odbora Prosvetno-kulturnega zbora
za varstvo kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti**

Na podlagi 173. člena ustave SR Slovenije in 8. člena začasnega poslovnika Prosvetno-kulturnega zbora SR Slovenije je Prosvetno-kulturni zbor Skupščine SR Slovenije na seji dne 28. septembra 1964 sprejel

sklep

o ustanovitvi in sestavi začasnega odbora Prosvetno-kulturnega zbora Skupščine SR Slovenije.

I.

Ustanovi se začasni odbor Prosvetno-kulturnega zbora za varstvo kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti.

II.

V začasni odbor se izvolijo:

za predsednika	Bernarda Perc
za člane	Stojan Batič
	Dane Debič
	Čiril Jelovšek
	Jože Makovec
	Ivo Ščavničar
	Dušan Šinigoj
	Darinka Šušteršič

PREDLOG SKLEPA

o izvolitvi občasnih sodnikov Višjega gospodarskega sodišča SR Slovenije

Na podlagi 30. člena zakona o gospodarskih sodiščih (Uradni list FLRJ, št. 31-383/54) so bili na seji Republiškega zbora Skupščine SR Slovenije dne 29. septembra 1964

izvoljeni

za občasne sodnike Višjega gospodarskega sodišča SR Slovenije:

1. Alojz Ambrož, tehnični direktor pri podjetju Ljubljanske opekarne v Ljubljani;
2. dr. inž. Franc Avčín, redni profesor na fakulteti za elektrotehniko v Ljubljani;
3. Henrik Bartl, načelnik oddelka za proračun pri Republiškem sekretariatu za proračun in občo upravo v Ljubljani;
4. Franc Bricelj, svetnik pri Republiškem sekretariatu za delo v Ljubljani;
5. Aco Bučar, predavatelj na biotehniški fakulteti v Ljubljani;
6. Rado Cenčič, pomočnik tehničnega direktorja tiskarne ČP »Delo« v Ljubljani;
7. Mara Čeferin, sekretarka podjetja »Tekstil« v Ljubljani;
8. Franc Černe, tehnični vodja tiskarne »Ljudska pravica« v Ljubljani;
9. Dušan Čuk, komercialni direktor pri podjetju »Intertrans-Globus« v Ljubljani;
10. Bogdan Domicelj, direktor trg. podjetja »Sanolabor« v Ljubljani;
11. inž. Valter Gajšek, pomočnik direktorja za nizke gradnje pri gradbenem podjetju »Slovenija-cesta« v Ljubljani;
12. Jože Furlan, vodja oddelka za vrtnarstvo in zelenjadarstvo pri Kmetijskem inštitutu Slovenije v Ljubljani;
13. Lovro Grden, upravnik osnovne enote PTT, Pošta Ljubljana I v Ljubljani;
14. Davorin Grzinič, šef gospodarsko-računskega sektorja pri Industrijskem biroju v Ljubljani;

15. Miloš Hanžič, zobotehnik v obratni ambulanti Titovi zavodi »Litostroj« v Ljubljani;
16. inž. Franc Hillinger, direktor sektorja servisov »Slovenija-avto« v Ljubljani;
17. Anton Hrastnik, obratovodja mizarske delavnice pri gradbenem podjetju »Tehnika« v Ljubljani;
18. Viktor Hribar, šef zunanjetrgovinskega oddelka pri trg. podjetju »Elektronabava« v Ljubljani;
19. Ludvik Japelj, direktor organizacijskega sektorja pri poslovnem združenju »Vektor« v Ljubljani;
20. Stane Jarc, poslovodja v poslovalnici podjetja »Agrokombinat Emona« v Ljubljani;
21. Milan Jerman, direktor pri Železniškem gradbenem podjetju v Ljubljani;
22. Pavel Juren, računovodja pri podjetju »Semenarna« v Ljubljani;
23. Marko Kamenšek, gospodarski svetovalec pri ZSJ — Republiškem svetu za Slovenijo v Ljubljani;
24. Majda Kočevar, vodja pravnega oddelka v prodajno-servisni organizaciji podjetja »Iskra« v Ljubljani;
25. Cveto Kogovšek, ekonomist v tovarni koles »ROG« v Ljubljani;
26. dr. Mirko Koršič, pravni svetnik pri Luki Koper v Kopru;
27. inž. prof. Vinko Kuljiš, redni profesor na fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani;
28. Nives Kuzmanovič, finančna knjigovodkinja pri gradbenem podjetju »Obnova« v Ljubljani;
29. Milan Lapuh, komercialni direktor pri Državni založbi Slovenije v Ljubljani;
30. inž. Emilija Letonja, šef živilsko-kemičnega laboratorija pri Zavodu SRS za zdravstveno varstvo v Ljubljani;
31. dr. Miloš Levičnik, svetnik pri podjetju »Intertrade« v Ljubljani;
32. Franjo Ličof, inšpektor pri Skupnosti ŽR v Ljubljani;
33. Lado Macoratti, gradbeni svetnik v pokoju iz Ljubljane;
34. Peter Magajna, višji transportni svetovalec v Titovih zavodih »Litostroj« v Ljubljani;
35. Marjan Malgaj, finančni direktor pri trg. podjetju »Metalka« v Ljubljani;
36. Viktor Marovt, šef predstavništva Splošne plovbe Piran v Ljubljani;
37. inž. Dušan Martinčič, vodja tehnične službe pri »Izolirki« v Ljubljani;
38. inž. Janez Miklavc, direktor proizvodno-koordinacijskega sektorja pri podjetju »Agrokombinat Emona« v Ljubljani;
39. Anton Naglič, šef uvoznega oddelka pri podjetju »Contal« v Ljubljani;
40. Franc Novak, načelnik oddelka za notranje tržišče pri Gospodarski zbornici SRS v Ljubljani;
41. Nada Osojnik, komercialni referent pri podjetju »Tehno-impex« v Ljubljani;
42. inž. Milan Pajk, samostojni svetnik pri Republiškem sekretariatu za industrijo v Ljubljani;

43. Hermina Palčič, samostojni svetnik pri Republiškem sekretariatu za industrijo v Ljubljani;
44. Jože Pečarič, obratovodja pri Kmetijskem podjetju »Barje« v Ljubljani, obrat Bokalce;
45. Peter Pečnik, pomočnik direktorja splošnega sektorja pri podjetju »Jugotehnika« v Ljubljani;
46. inž. Alfred Petelin, glavni gradbeni inženir pri gradbenem podjetju »Gradis« v Ljubljani;
47. inž. Boris Pogačnik, glavni gradbeni inženir pri »Slovenija-projekt« v Ljubljani;
48. inž. Milivoj Premrou, pomočnik direktorja direkcije splošnih deviznih poslov in kontrole pri NB SFRJ — Centrali za SRS v Ljubljani;
49. Ivo Puhar, direktor poslovalnice »Intereuropa« v Ljubljani;
50. Tine Ravnikar, glavni direktor podjetja »Lesnina« v Ljubljani;
51. dr. Saša Reicher, direktor oddelka za finalne izdelke pri podjetju »Slovenijales-Kooperativa« v Ljubljani;
52. inž. Ciril Remic, strokovni sodelavec pri Gospodarski zbornici SRS v Ljubljani;
53. Janez Rozman, namestnik generalnega direktorja pri podjetju »Mercator« v Ljubljani;
54. inž. Henrik Sebaher, tehnični direktor pri Elektrogospodarski skupnosti Slovenije v Ljubljani;
55. Drago Simonič, tehnični referent pri podjetju »Slovenijales-Kooperativa« v Ljubljani;
56. dr. Hugo Skala, direktor splošnih deviznih opravil in kontrole pri NB SFRJ — Centrali za SRS v Ljubljani;
57. Franc Srakar, inštruktor pri Združenju knjigovodij SRS v Ljubljani;
58. Vekoslav Sršen, samostojni referent pri Turistični zvezi Slovenije v Ljubljani;
59. Ivan Steiner, pomočnik generalnega direktorja podjetja »Kemija-Impex« v Ljubljani;
60. Matija Šega, strokovni sodelavec pri Gospodarski zbornici SRS v Ljubljani;
61. Zora Šubašič, strokovna sodelavka pri Republiškem sekretariatu za trgovino v Ljubljani;
62. Ljubo Tomič, pomočnik generalnega direktorja podjetja »Kompas« v Ljubljani;
63. Jože Toblak, strokovni sodelavec pri Gospodarski zbornici SRS v Ljubljani;
64. Adalbert Trobec, direktor Revizijskega zavoda SRS v Ljubljani;
65. Ostož Tuma, direktor Kinematografskega podjetja v Ljubljani;
66. Bogdan Umek, šef oddelka v komercialni službi pri »Adria-aviopromet« v Ljubljani;
67. inž. Lovro Verčko, tehnični direktor v tovarni »Saturnus« v Ljubljani;
68. Leon Viceljo, ekonomist v podjetju »Farmis«, obrat Lek v Ljubljani;
69. inž. Metod Vizjak, vodja plansko-tehničnega sektorja pri Gozdnem gospodarstvu v Kranju;

70. Franc Vogrinc, vodja gospodarsko-računskega sektorja v tovarni pohišstva »Stol«, Duplica-Kamnik;

71. inž. Radovan Vrabl, pomočnik direktorja Zavoda za avtomatizacijo v Ljubljani;

72. inž. Pavel Vrbič, samostojni svetnik pri Republiškem sekretariatu za industrijo v Ljubljani;

73. Bronislav Vrhunec, samostojni svetnik pri Splošni gospodarski banki SRS v Ljubljani;

74. dr. Boris Zidarič, pomočnik generalnega direktorja trg. podjetja »Metalka« v Ljubljani;

75. Aleksander Žirovnik, finančni direktor tovarne »Color« v Medvodah.

SKUPŠČINA
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE
SOCIALNO-ZDRAVSTVENI ZBOR

Mandatno-imunitetna komisija

POROČILO

o nadomestnih volitvah za poslanca Socialno-zdravstvenega zbora skupščine SR Slovenije v 53. volilni enoti Maribor-Center I

Na podlagi odloka predsednika Skupščine SR Slovenije z dne 10. julija 1964 so bile razpisane nadomestne volitve za poslanca Socialno-zdravstvenega zbora Skupščine SR Slovenije v 53. volilni enoti Maribor-Center I. Potrjena je bila kandidatura zborov delovnih ljudi v tej volilni enoti za kandidata dr. Ivana Amona, zdravnika iz Maribora.

Volitve so bile izvršene dne 25. septembra 1964. Občinska volilna komisija Maribor-Center je ugotovila, da je od 80 članov volilnega telesa, to je Skupščine občine Maribor-Center bilo navzočih pri glasovanju 51 članov in da je bilo oddanih za kandidata 51 glasov, medtem ko neveljavnih glasovnic ni bilo. Zato je občinska volilna komisija ugotovila, da je bil za poslanca Socialno-zdravstvenega zbora Skupščine SR Slovenije v 53. volilni enoti Maribor-Center I izvoljen na nadomestnih volitvah dne 25. septembra 1964 dr. Ivan Amon.

Republiška volilna komisija je na podlagi spisov, ki jih je po opravljenih nadomestnih volitvah prevzela od pristojne občinske volilne komisije Maribor-Center, preizkusila zakonitost volitev in ugotovila, da so se postopek za določitev kandidata in volitve izvršile v skladu z zakonitimi predpisi in da pri tem ni bilo nepravilnosti, ki bi lahko vplivale na kandidature oziroma na volilni izid.

Mandatno-imunitetna komisija Socialno-zdravstvenega zbora je pregledala volilno gradivo in se strinja z ugotovitvami Republiške volilne komisije. Socialno-zdravstvenemu zboru Skupščine SR Slovenije predlaga, da sprejme naslednji

sklep

Verificira se mandat dr. Ivana Amona iz Maribora kot poslanca Socialno-zdravstvenega zbora Skupščine SR Slovenije v 53. volilni enoti Maribor-Center I.

Za poročevalca na seji zbornice je komisija določila predsednico Lidunko Krajnc.

Št.: 0205-6/64

Ljubljana, 9. oktobra 1964

Predsednica:
Lidunka Krajnc l. r.

OKVIRNI PROGRAM DELA Republiškega zbora za razdobje september-december 1964

- Izvajanje družbenega plana SR Slovenije v prvih osmih mesecih leta 1964;
- Razvoj gradbeništva v prihodnjem obdobju;
- Zakon o financiranju družbeno-političnih skupnosti;
- Problematika družbenih in proračunskih skladov SR Slovenije;
- Problematika investicijske, splošne in osebne potrošnje;
- Razvoj raziskovalnega dela v prihodnjem obdobju;
- Razvoj prometa v prihodnjem obdobju;
- Proračun za leto 1965;
- Družbeni plan za leto 1965.

OKVIRNI PROGRAM DELA Gospodarskega zbora za razdobje september-december 1964

— Izvajanje družbenega plana SR Slovenije v prvih osmih mesecih 1964. Obravnava o doseženih rezultatih na področju našega družbenoekonomskega razvoja v prvih osmih mesecih 1964. Gradivo je analiza izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije do 31. 8. 1964 in ocena za leto 1964 Zavoda SR Slovenije za gospodarsko planiranje.

— Razprava o problematiki gradbeništva.

Gospodarski zbor je o tej problematiki že razpravljal na 10. seji dne 28. maja 1964. V nadaljevanju razprave bosta na podlagi gradiva Zavoda SR Slovenije za gospodarsko planiranje Gospodarski in Republiški zbor sprejela zaključke o nekaterih aktualnih nalogah na področju gradbeništva in na spremljajočih področjih.

— Razprava o problematiki samoupravljanja in gospodarskega položaja ŽTP.

Gradivo pripravi Skupnost ŽTP s sodelovanjem republiškega sekretariata za promet.

— Investicijska, splošna in osebna potrošnja.

Razprava o problemih vseh oblik potrošnje, zlasti pa višine njihovega deleža v nacionalnem dohodku.

— Obravnava sistema in načina poslovanja družbenih in proračunskih skladov SR Slovenije.

Gradivo pripravlja Republiški zbor Skupščine SR Slovenije.

— Razprava o poročilu in problemih Zavoda SR Slovenije za kontrolo cen.

— Razprava o problematiki izumiteljske dejavnosti in industrijske lastnine.

Gradivo o izumiteljstvu, novatorstvu in industrijski lastnini pripravlja začasni odbor za izumiteljsko dejavnost ob sodelovanju zunanjih sodelavcev.

— Razprava o nekaterih problemih samoupravljanja s posebnim poudarkom na notranje odnose in uveljavljanje določb statotov v delovnih organizacijah.

Podlaga za razpravo bo analiza Republiškega sveta sindikatov Slovenije.

— Razprava o problematiki zadovoljevanja potreb občanov po servisnih storitvah.

Gradivo pripravljata republiški sekretariat za splošne gospodarske zadeve in Gospodarska zbornica SR Slovenije.

— Obravnava o poslovnem sodelovanju in združevanju v gospodarstvu, o vlogi poslovnih združenj in analiza gospodarskih instrumentov, ki preprečujejo oziroma zavirajo združevanje.

Podlaga za obravnavo bo gradivo Gospodarske zbornice SR Slovenije.

— Razprava o problematiki turizma; gospodarski položaj turistično gostinskih delovnih organizacij in kadrovske problemi.

Gradivo bodo pripravili republiški sekretariat za turizem, Gospodarska zbornica SR Slovenije in Turistična zveza SR Slovenije.

— Družbeni plan za leto 1965.

Obravnava bo na podlagi materialov republiških organov, katere bo predložil Zavod SR Slovenije za gospodarsko planiranje.

— Obravnavanje problematike nesreč pri delu.

Gradivo pripravlja Republiški svet sindikatov Slovenije.

— Obravnava o problemih uvajanja 42-urnega delovnika.

Gradivo pripravljajo Republiški svet sindikatov Slovenije, republiški sekretariat za delo in Gospodarska zbornica SR Slovenije.

OKVIRNI PROGRAM DELA

Prosvetno-kulturnega zbora za razdobje september-december 1964

1. seja (28. 9. 1964).

1. Razprava o izpolnjevanju družbenega plana za leto 1964.

2. Razvoj in programska problematika radia in televizije.

2. seja (od 10. do 15. oktobra 1964).

1. Varstvo otrok (skupaj s Socialno-zdravstvenim zborom).

2. Založništvo in knjižničarstvo.

Na nadaljnjih sejah bo razpravljal:

1. O osnovah financiranja družbeno-političnih skupnosti ter o vlogi, nalogah in upravljanju skladov;

2. o bodočem načinu financiranja šolstva in o statutih šol;

3. o razvoju raziskovalnega dela (skupaj z Republiškim zborom);

4. o financiranju kulturnih dejavnosti in o njihovem nadaljnjem razvoju (skupaj z Republiškim zborom).

(Posebej bo razpravljajal o varstvu kulturnih spomenikov in o varstvu narave.)

Razen tega bo na dnevnem redu več zakonskih predlogov, zlasti s področja šolstva: zakon o osnovni šoli, zakon o strokovnem izobraževanju, zakon o gimnaziji in zakon o visokem šolstvu (o tezah za zakon o visokem šolstvu bo še posebej razpravljajal — pred sprejemom zakona).

OKVIRNI PROGRAM DELA

Socialno-zdravstvenega zbora za razdobje september-december 1964

OKTOBER

I. Varstvo otrok v SR Sloveniji.

Analiza izpolnjevanja temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije do 31. avgusta 1964 in ocena za leto 1964.

II. Kadri v zdravstvu in socialnem varstvu.

Problematika borcev NOB.

NOVEMBER

Razprava o smernicah perspektivnega družbenega razvoja.

Poročilo o izvajanju priporočil Skupščine SR Slovenije o zdravstvenih centrih in centrih za socialno delo.

Perspektivni razvoj socialnega varstva za obdobje 1964—1970.

DECEMBER

Razprava o predlogu družbenega plana SR Slovenije za leto 1965.

Analiza instrumentov financiranja socialnega zavarovanja in predlogi za instrumente za leto 1965.

Preventivno delo v zdravstvu in socialnem varstvu.

OKVIRNI PROGRAM DELA

Organizacijsko-političnega zbora za razdobje september-december 1964

SEPTEMBER

I. Razprava o problematiki medobčinskega sodelovanja.

OKTOBER

I. Razprava o realizaciji načela javnosti in o problemih obveščanja občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov samoupravljanja.

II. Razprava o izvajanju priporočila Organizacijsko-političnega zbora o nekaterih nalogah zaboljšanje dela občinske uprave.

NOVEMBER

I. Razprava o poročilu Vrhovnega sodišča SRS o gibanju kriminalitete in nekaterih drugih družbeno negativnih pojavov na področju SR Slovenije.

Razprava o funkciji in načinu upravljanja republiških skladov.

II. Razprava o smernicah perspektivnega družbenega razvoja.

Zakon o financiranju družbeno-političnih skupnosti.

Obravnavajo poročila o izvajanju stališč zbora o krajevnih skupnostih.

DECEMBER

I. Razprava o predlogu družbenega plana SR Slovenije za leto 1965.

Razprava o predlogu zakona o proračunu SR Slovenije za leto 1965.

TEME ZA SKUPNO RAZPRAVO Z GOSPODARSKIM ZBOROM

I. Razprava o nekaterih problemih samoupravljanja s posebnim poudarkom na notranje odnose in uveljavljanje določb statutov v delovnih organizacijah.

II. Razprava o problematiki uslužnostnih dejavnosti.

SKUPŠČINA SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE

Predsednik:

Ivan Maček

Podpredsednika:

Dr. Marijan Brecelj

Dragica Rome

Tajnik:

Peter Zorko

ODBORI IN KOMISIJE**ODBOR ZA DRUŽBENO NADZORSTVO**

inž. Karmelo Budihna, predsednik

Magda Kočar, podpredsednik

Valentin Hren

Jože Greben

Janez Sukič

Franciška Hribar

Ivo Ščavničar

Andrej Lah

Mara Lukanc

KOMISIJA ZA VOLITVE IN IMENOVANJA

Adolf Arigler, predsednik

inž. Jože Legan, podpredsednik

Miro Benedejčič

inž. Stanislav Potrč

Milica Opresnik

Franc Simonič

Lojze Fortuna

Marjan Lenarčič

Janez Zemljarič

ZAKONODAJNO-PRAVNA KOMISIJA

dr. Josip Globevnik, predsednik

Savo Šifrer, podpredsednik

Anica Rajič

Borut Bohte

Bojan Černjavič

inž. Franc Filipčič

Marjan Šenk

KOMISIJA ZA PRIPRAVO PREDLOGA STALNEGA POSLOVNIKA SSRS

Savo Šifrer, predsednik

Borut Bohte, tajnik

Ivan Bertoncelj

inž. Bogdan Jesenko

Franc Leskovec

Mara Lukanc

Srečko Rihtar

KOMISIJA ZA PRIPRAVO IN IZDELAVO PREDLOGOV ZA USKLADITEV
OBSTOJEČIH REPUBLIŠKIH ZAKONOV IN DRUGIH REPUBLIŠKIH
PREDPISOV Z NOVO USTAVO SRS

Mitja Ribičič, predsednik
dr. Josip Globevnik, podpredsednik

Ivo Janžekovič
Ivan Lužovec
inž. Silvo Rozman
Francka Strmole-Hlastec

Mitja Stupan
Savo Šifrer
Milan Žnidaršič

REPUBLIŠKI ZBOR

Predsednik:
Tine Remškar

Podpredsednik:
Cveta Žorž

ODBORI IN KOMISIJE

ODBOR ZA DRUŽBENI PLAN IN FINANCE

Miran Košmelj, predsednik
Ludvik Golob, podpredsednik

Zmaga Bajc
Franc Klobučar
inž. Franc Kumše

Ivan Lužovec
Franc Virk

ODBOR ZA SPLOŠNA GOSPODARSKA VPRAŠANJA

Mirko Zlatnar, predsednik
inž. Bogdan Jesenko, podpredsednik

Štefan Antalič
Rafael Baraga
Jožica Teppey

Vida Vajd
Janez Žnidar

ODBOR ZA PRORAČUN

Tone Fajfar, predsednik
Miroslava Lavrenčič, podpredsednik

Angelca Kržan
Anton Rovtar

Anton Truden

ODBOR ZA INDUSTRIJO IN PROMET

Stane Dolenc, predsednik
Tone Preložnik, podpredsednik

Vera Čavnik
inž. Miran Guzelj
inž. Ivica Kavčič

Ludvik Križman
Hinko Wimmer

ODBOR ZA KMETIJSTVO IN GOZDARSTVO

Franc Lubej, predsednik
Katica Kozel, podpredsednik

Jože Kolarič
inž. Slavko Korbar
inž. Lucijan Krivec

Jože Ogorevc
Sida Podlesek

ODBOR ZA TRGOVINO, GOSTINSTVO IN TURIZEM

Jože Tramšek, predsednik
Viktor Zupančič, podpredsednik

Davorin Ferligoj
Ivan Gorenc
Ivica Jeršič

Slavko Štrukelj
Dominik Tomažin

ODBOR ZA ORGANIZACIJSKO-POLITIČNA VPRAŠANJA

Niko Belopavlovič, predsednik
Mitja Stupan, podpredsednik

Mirko Draksler
Zoran Pirc
Ana Rozman

Francka Strmole-Hlastec
Janko Ževart

ODBOR ZA URBANIZEM, STANOVANJSKO IZGRADNJO
IN KOMUNALNE ZADEVE

Vlado Majhen, predsednik
inž. Jože Mušič, podpredsednik

Alojzija Doltar
Milko Grgič

Jože Laznik

ODBOR ZA PROSVETO IN KULTURO

Drago Seliger, predsednik
Kristina Lovrenčič, podpredsednik

dr. Milica Bergant
inž. Viktor Klanjšček
Jože Klinger

inž. Ivo Pignar
Mitja Vošnjak

ODBOR ZA ZDRAVSTVO IN SOCIALNO POLITIKO

dr. Jože Benigar, predsednik
dr. Meta Škarja-Skerget, podpredsednik

Rado Dolgan
Bogo Verdev
Stane Volk

Branko Zadavec
Ignac Zagorc

ODBOR ZA DELO IN SOCIALNO ZAVAROVANJE

Janez Japelj, predsednik
Franc Leben, podpredsednik

Marja Cerkovnik
Andrej Jermol
Ivo Janžekovič

Miroslav Trunkelj
Rudolf Vrčkovnik

ADMINISTRATIVNA KOMISIJA

Adolf Arigler, predsednik
Jakob Žen, podpredsednik

Rudi Burgar
Franc Leskovec

Tone Preložnik

MANDATNO-IMUNITETNA KOMISIJA

Marja Cerkovnik, predsednik
Ludvik Jerebic, podpredsednik

Bruno Giachin
Marija Plavec

Franc Zadavec

KOMISIJA ZA PROŠNJE IN PRITOŽBE

Julij Beltram, predsednik
Anica Rajič, podpredsednik

Ernest Eory
Jelka Firbas

Stanko Robnik

KOMISIJA ZA PRIPRAVO PREDLOGA STALNEGA POSLOVNIKA ZBORA

Savo Šifrer, predsednik
Franc Leskovec, tajnik

dr. Milica Bergant
Jelka Firbas
inž. Miran Guzelj

inž. Bogdan Jesenko
Franc Lubej

GOSPODARSKI ZBOR

Predsednik:
Leopold Krese

Podpredsednik:
Tatjana Menna

ODBORI IN KOMISIJE**ODBOR ZA PROUČEVANJE ZAKONSKIH IN DRUGIH PREDLOGOV**

Milan Špolar, predsednik
Tomaž Tomažič, podpredsednik

Milan Bric
Elka Grile
inž. Miloš Kobè

inž. Franc Tesovnik
inž. Ciril Žmahar

MANDATNO-IMUNITETNA KOMISIJA

inž. Silvo Rozman, predsednik
Tončka Rebek, podpredsednik

Ignac Karničnik
Jože Naraks

Ivanka Šulgaj

KOMISIJA ZA PRIPRAVO PREDLOGA STALNEGA POSLOVNIKA ZBORA

Srečko Rihtar, predsednik
Andrej Lah, tajnik

Helena Peček
Riko Rižnar
Ivanka Šulgaj

inž. Jože Valentincič
Stane Zupancič

PROSVETNO-KULTURNI ZBOR

Predsednik:
Ivo Tavčar

Podpredsednik:
inž. Dora Jelenko

ODBORI IN KOMISIJE**ODBOR ZA PROUČEVANJE ZAKONSKIH IN DRUGIH PREDLOGOV**

Boris Mikoš, predsednik
Truda Žoher-Durjava, podpredsednik

Branko Babič
Ivan Bertoncelj
Magda Malovrh

Ive Šubic
inž. Dane Tovornik

MANDATNO-IMUNITETNA KOMISIJA

Sonja Sardoč, predsednik
Dane Debič, podpredsednik

Milena Borovac
Ludvik Gorčan

Bernarda Perc

KOMISIJA ZA PRIPRAVO PREDLOGA STALNEGA POSLOVNIKA ZBORA

Ivan Bertoncelj, predsednik
Sonja Sardoč, tajnik

Marjeta Pal
Ela Peroci
inž. Dane Tovornik

Ivan Tušek
Avgust Vižintin

SOCIALNO-ZDRAVSTVENI ZBOR

Predsednik:

dr. Ruža Šegedin

Podpredsednik:

Miro Vesel

ODBORI IN KOMISIJE**ODBOR ZA PROUČEVANJE ZAKONSKIH IN DRUGIH PREDLOGOV**dr. Adolf Drošč, predsednik
Minka Kovač, podpredsednikdr. Saša Cvahte
dr. Polde Hladnik
Vinko KastelicMilica Šali
Janez Varl**MANDATNO-IMUNITETNA KOMISIJA**Lidunka Kranjc, predsednik
dr. Mirko Birsa, podpredsednikStane Drobnič
Andrej Strniša

Fani Štravs

KOMISIJA ZA PRIPRAVO PREDLOGA STALNEGA POSLOVNIKA ZBORAMara Lukanc, predsednik
Marjan Šenk, tajnikdr. Martin Benedik
dr. Mirko Birsa
dr. Milica Gajšek-ZimaVinko Kastelic
Lidunka Kranjc**ORGANIZACIJSKO-POLITIČNI ZBOR**

Predsednik:

Janez Hočevnar

Podpredsednik:

Jože Eržen

ODBORI IN KOMISIJE**ODBOR ZA PROUČEVANJE ZAKONSKIH IN DRUGIH PREDLOGOV**

Vlado Černe, predsednik
Vlado Črešnik, podpredsednik

Marija Aljančič
Mirko Čepič
Vera Maselj

Franjo Turk
Joško Saksida

MANDATNO-IMUNITETNA KOMISIJA

Mirko Hegler, predsednik
Danica Vogrinc, podpredsednik

Martin Košir
Joško Lojen

Miha Ravnik

KOMISIJA ZA PRIPRAVO PREDLOGOV STALNEGA POSLOVNIKA ZBORA

Borut Bohte, predsednik
Milan Žnidaršič, tajnik

Štefan Brumec
Vlado Črešnik
Jože Dernovšek

Joško Saksida
Mileva Veren

**POSLANCI
SKUPŠČINE SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE**

REPUBLIŠKI ZBOR

Antalič Štefan	Jerebic Ludvik	Podobnik Zorka
Arigler Adolf	Jerman Riko	Popit Franc
Avbelj Viktor	Jermol Andrej	Preložnik Tone
Bajc Zmaga	Jeršič Ivica	Rajič Anica
Baraga Rafael	Jesenko inž. Bogdan	Remškar Tine
Belopavlovič Niko	Kadunec Vladimir	Ribičič Mitja
Beltram Julij	Kavčič inž. Ivica	Robnik Stanko
Benigar dr. Jože	Klanjšček inž. Viktor	Rovtar Anton
Bergant dr. Milica	Klinger Jože	Rozman Ana
Bokša-Bac inž. Milena	Klobučar Franc	Seliger Drago
Brecelj dr. Marijan	Kocijančič Boris	Simonič Franc
Brilej dr. Jože	Kočar Magda	Smole Janko
Budihna inž. Karmelo	Kolarič Jože	Strmole-Hlastec Franck
Burgar Rudi	Korbar inž. Slavko	Stupan Mitja
Butara Mihael	Košmelj Miran	Sukič Janez
Cerkovnik Marja	Kotnik inž. Viktor	Šifrer Savo
Čačinovič Rudi	Kozel Katica	Škarja-Skerget dr. Meta
Čavnik Vera	Krivec inž. Lucijan	Štrukelj Slavko
Dolenc Stane	Križman Ludvik	Tepey Jožica
Dolgan Rado	Križnik inž. Veljko	Tomažin Dominik
Doltar Alojzija	Kržan Angelca	Tomšič Vida
Draksler Mirko	Kumše inž. Franc	Tramšek Jože
Eory Ernest	Lavrenčič Miroslava	Truden Anton
Fajfar Tone	Laznik Jože	Trunkelj Miroslav
Fende Jože	Leben Franc	Vajd Vida
Ferligoj Davorin	Leskovec Franc	Verdev Bogo
Firbas Jelka	Lončarič Jože	Virk Franc
Furlan Slavko	Lovrenčič Kristina	Volk Stane
Gabrovšek Ludvik	Lubej Franc	Vošnjak Mitja
Gaspari Majda	Lužovec Ivan	Vrčkovnik Rudolf
Giachin Bruno	Maček Ivan	Wimmer Hinko
Globevnik dr. Josip	Majhen Vlado	Zadravec Branko
Golob Ludvik	Maležič Matija	Zadravec Franc
Gorenc Ivan	Marinko Miha	Zagorc Ignac
Greben Jože	Mušič inž. Jože	Zlatnar Mirko
Grgič Milko	Ogorevc Jože	Zupančič Viktor
Guzelj inž. Miran	Pignar inž. Ivo	Žen Jakob
Hren Valentin	Pirc Zoran	Ževart Janko
Janžekovič Ivo	Plavec Marija	Žnidar Janez
Japelj Janez	Podlesek Sida	Žorž Cveta

GOSPODARSKI ZBOR

Alt Mimica	Kos Justa	Sila Robert
Benedejčič Miro	Krebs Franc	Siter Ivan
Beravs Anton	Krese Leopold	Sivec Jože
Borovinšek Jerica	Kruhar Ema	Skulj inž. Saša
Bric Milan	Lah Andrej	Stanonik Jože
Ciglar Franc	Medvešček Milan	Škerlak Franc
Čop Franc	Melavc Dane	Šnajder Jože
Dolgan inž. Danilo	Menna Tatjana	Šoba Zora
Dušej Jože	Mihelič inž. Franc	Špolar Milan
Filipčič inž. Franc	Muhar Tinka	Šulgaj Ivanka
Fistrovič Ljuba	Naraks Jože	Šuštar Janez
Gerk Danilo	Okrožnik Teodor	Tesovnik inž. Franc
Gradišnik inž. Milan	Palčič Romana	Tomažič Tomaž
Grilc Elka	Peček Helena	Tomše inž. Bogo
Heller Ivan	Perenič Ivan	Umnik Ivan
Ivančič Ivanka	Peršak Ivo	Uršič Ciril
Jamnik Rado	Plos Anton	Valentinčič inž. Jože
Jeram Milan	Rebek Tončka	Vilčnik Danica
Kajzersberger inž. Jelka	Rebernik Leopold	Zaviršek Franc
Karba Štefan	Rihtar Srečko	Zidar inž. Milovan
Karničnik Ignac	Rižnar Riko	Zupančič Stane
Kerec Ernest	Rome Dragica	Žmahar inž. Ciril
Kobe inž. Miloš	Rozman inž. Silvo	
Komočar Edvard	Ruprecht Uroš	

PROSVETNO-KULTURNI ZBOR

Babič Branko	Jelenko inž. Dora	Perc Bernarda
Batič Stojan	Jelovšek Ciril	Peroci Ela
Bertoncelj Ivan	Kambič Janez	Pevec Alojz
Borovac Milena	Keber Štefan	Podgornik Jovita
Božič Mija	Kežman Anica	Pohar Vojko
Bukovec Vilma	Kobilca Vinko	Potrč inž. Stanislav
Cvetko Ciril	Kovič Kajetan	Požar Stojan
Černjavič Bojan	Langerholc Janez	Sardoč Sonja
Debeljak Marjan	Lesnik Franc	Sašek Tilka
Debič Dane	Makovec Jože	Smerdel Alojz
Fakin Stojan	Malovrh Magda	Stopar Rudi
Fusilli Leo	Mavsar Ivan	Ščavničar Ivo
Gombač Branko	Mikoš Boris	Šemrl Zora
Gorčan Ludvik	Mole Ivan	Šinigoj Dušan
Gorjanc inž. Ferdo	Oremuž vlado	Šneberger Peter
Grčar Anton	Orešnik Ivo	Štiglic France
Horvat Anton	Pal Marjeta	Šturm Jože
Janžekovič Viktorija	Pavšič Vladimir-Bor	Šubic Ive

Sušteršič Darinka	Troha Veljko	Vrhovec Stane
Švajncer Janez	Tušek Ivan	Zavadlav Danilo
Tavčar Ivo	Valenčič Mija	Zupančič Beno
Tiran Jože	Vidmar Gojmir	Zoher-Durjava Truda
Tkavc inž. Ladislav	Vidovič Francka	
Tovornik inž. Dane	Vižintin Avgust	

SOCIALNO-ZDRAVSTVENI ZBOR

Amon dr. Ivan*	Javoršek Tihomil	Pukl Mirko
Aranjoš Andrej	Jug Gojko	Robida Božo
Benedik dr. Martin	Kanalec Ivan	Semerl Jožica
Birsa dr. Mirko	Kastelic Vinko	Senčur Polonca
Bizjak Herman	Keršič Mišo	Simonič Ludvik
Bradač Franc	Klemenčič Maks	Sterlekar Minka
Bratkovič Ludvik	Koritnik Jože	Steržaj Miro
Butkovič Stanislava	Kosmač Jože	Strniša Andrej
Cerkovnik Ivan	Kovač Minka	Suhadolnik Jožica
Cvahte dr. Saša	Kranjc Lidunka	Šabjan Štefan
Čepar Silva	Langus Karmen	Šali Milica
Čop Martina	Lukanc Mara	Ščuka dr. Zorko
Drobnič Stane	Markelj Antonija	Šegedin dr. Ruža
Drolc dr. Adolf	Miloradović Marija	Šenk Marjan
Gajšek-Zima dr. Milica	Mlinarič Majda	Šilc Jože
Globočnik Rok	Mugerli Stane	Štefelc Jože
Gradišar Vida	Ocvirk Stane	Štraser Oto
Gradišnik Milan	Opresnik Milica	Štravs Fani
Grahek mr. ph. Branko	Pavlica Zlato	Šuc Fanika
Gregorc-Kastelic dr. Anica	Petrič dr. Marko	Varl Janez
Gruden Zdravko	Petrovčič Marjan	Vesel Miro
Hladnik dr. Polde	Pirc dr. Bojan	Zakrajšek Anton
Ileršič Vinko	Planinc Vlado	
Jarc Franc	Prelog Dragica	

ORGANIZACIJSKO-POLITIČNI ZBOR

Aljančič Marija	Dernovšek Jože	Hočever Janez
Bizjak Stane	Divjak Stane	Holc Ivan
Bizjak Vladimir	Djurič Tončka	Hribar Frančiška
Bohte Borut	Eržen Jože	Jagodič Vinko
Brumec Štefan	Ferš Štefan	Kambič Ciril
Budna Stane	Florjančič Tone	Kikec Alojz
Cerjak Silva	Gregorič Anton	Klanšek Maks
Čepič Mirko	Gyerek Elizabeta	Kočever Franc
Černe Vlado	Hegler Mirko	Kolmančič Jože
Črešnik Vlado	Hočever inž. Branko	Korber inž. Branko

* Mandat potrjen na 9. seji SZZ, dne 15. oktobra 1964.

Kos Jolanda	Mravljak Peter	Turk Franjo
Košir Martin	Plut Kristina	Vahčič Adam
Kotar Alojz	Ravnik Miha	Vasa Branko
Kranjc Nada	Rode inž. Vitja	Veren Mileva
Kržišnik inž. Marko	Saksida Joško	Vodovnik Helena*
Kukovec Milan	Smolič Alojzija	Vogrinec Danica
Lanščak Janez	Sukič Terezija	Volčanšek Franc
Legan inž. Jože	Šeme Jože	Ziccardi Aleksander
Levstek Vili	Šmid Ernest	Zupančič-Vičar inž. Marija
Lojen Joško	Štaman Branko	Žagar Anton
Mahnič Lado	Švab Viktor	Železnik Marjana
Maselj Vera	Tepina inž. Marjan	Žnidaršič Milan
Masten Danilo	Tomazič Franc	
Mirt Jože	Tovornik Marjana	

POSLANCI, IZVOLJENI V ZVEZNI ZBOR SKUPŠČINE SFRJ

za štiriletno mandatno dobo:

dr. Jože Brilej	Mitja Ribičič
Miha Marinko	Vida Tomšič
Franc Popit	

za dvoletno mandatno dobo:

inž. Milena Bokša-Bac	Jože Lončarič
Jože Fende	Matija Maležič
inž. Veljko Križnik	

IZVRŠNI SVET SKUPŠČINE SRS

Predsednik:

Viktor Avbelj

Podpredsednika:

Janko Smole

Beno Zupančič

Člani:

Rudi Čačinovič	Riko Jerman
Slavko Furlan	Vladimir Kadunec
Ludvik Gabrovšek	Boris Kocijančič
Majda Gaspari	inž. Viktor Kotnik

* Mandat potrjen na 13. seji OPZ, dne 28. septembra 1964.

USTAVNO SODIŠČE
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE

Predsednik:
Vladimir Krivic

Člani:

Milan Apih, Jože Borštnar, dr. Darko Černe, Milko Goršič, Jože Pavličič,
dr. Miha Potočnik, Mira Svetina, inž. Pavle Žaucer.

VRHOVNO SODIŠČE
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE

Predsednik:
Lojze Piškur

Člani:

dr. Vilko Androjna, Stanislava Brezar, Jože Černe, Albin Dobrajc, Matej Dolničar, Alojz Hartman, Stanko Hribar, Karel Kirn, Jože Kobal, Karel Košenina, Henrik Kužnik, Karel Mejak, dr. Franjo Omladič, Alojz Peric, Niko Pogačar, Marko Simčič, Franc Sok, dr. Jakob Svet, Jože Šegedin, Alojz Šmid, Albin Torelli, Martin Žalik.

VIŠJE GOSPODARSKO SODIŠČE
SOCIALISTIČNE REPUBLIKE SLOVENIJE

Predsednik:
Jože Pernuš

Člani:

dr. Ivan Dougan, Dušan Jaklič, dr. Ciril Jurca, Stane Kovač, dr. Marjan Mehle,
Franc Špendal, dr. Anton Vidic.

SEZNAM GOVORNIKOV

Republiški zbor

Arigler Adolf: 74, 149	Kutin France: 146
Baraga inž. Rafael: 81	Leben Franc: 42
Belopavlovič Niko: 54	Lovrenčič Kristina: 17
Benigar dr. Jože: 118, 146	Lubej Franc: 46
Capuder Lojze: 102	Majhen Vlado: 126
Cerkovnik Marja: 64	Megušar inž. Maks: 136
Čačinovič Rudi: 107, 150	Melihar Bogdan: 113
Čadež inž. Vladimir: 119	Menna Tatjana: 37
Dolenc Stane: 78, 144	Mušič inž. Jože: 99
Doltar Alojzija: 131	Premrou Branko: 72
Draksler Mirko: 56	Rajner Marko: 123
Ferligoj Davorin: 61	Rebek Tončka: 68
Golob Ludvik: 14	Rihtar Srečko: 39
Greben Jože: 32	Rozman Ana: 59
Guzelj inž. Miran: 83	Rupret Franc: 140
Hafner inž. Pavle: 129	Smole Janko: 4
Klanjšček inž. Viktor: 50	Škulj inž. Saša: 92
Klobučar Franc: 44	Špolar Milan: 25
Kobe inž. Miloš: 16	Šulgaj Ivanka: 60
Komočar Edo: 134	Tepina inž. Marjan: 88
Kos Justa: 67	Tesovnik inž. Franc: 52
Košmelj Miran: 71	Tomažič Tomaž: 69
Krese Leopold: 27	Vošnjak Mitja: 21, 95, 144
Kržičnik Ermin: 86	

Gospodarski zbor

Bunc Bojan: 158, 162	Žmahar inž. Ciril: 152, 154, 158
Karničnik Ignac: 153, 154, 162	Žokalj Alojz: 157
Tomažič Tomaž: 155, 161, 162	

Prosvetno-kulturni zbor

Babič Branko: 207	Mavsar Ivan: 184
Bertoncelj Ivan: 165	Mikoš Boris: 197, 201
Bor Matej: 196, 200, 202	Peroci Ela: 185
Cvetko Ciril: 179, 192, 202	Podgornik Jovita: 187, 203
Čahuk Geza: 212	Polič Radko: 170
Černjavič Bojan: 209	Požar Stojan: 177
Debič Dane: 217	Sardoč Sonja: 210
Fusilli Leo: 180	Štiglic France: 190
Gorjanc inž. Ferdo: 195	Šubic Ive: 192
Jelovšek Ciril: 207	Švajncer Janez: 179
Lipužič Boris: 165, 215	Tavčar Ivo: 204, 213

Troha Veljko: 208
 Tušek Mirko: 171
 Vižintin Avgust: 177

Vrhovec Stane: 211
 Žoher Truda: 176

Socialno-zdravstveni zbor

Aranjoš Andrej: 240
 Bavcon dr. Ljubo: 249
 Borovac Milena: 228
 Cvetko Vladimir: 238
 Čepar Silva: 255
 Drolc dr. Adolf: 265, 271
 Gajšek dr. Milica: 269
 Kambič Janez: 256
 Kastelic Vinko: 253
 Langus Karmen: 219
 Lipužič Boris: 222
 Majcen Nada: 225
 Malešič Cilka: 232
 Pirc dr. Bojan: 234

Prelog Dragica: 254
 Rajič Anica: 241
 Rojc Emil: 248
 Sagadin Stanka: 235
 Senčur Polonca: 227
 Simončič Ludvik: 229
 Skerget dr. Meta: 231
 Smerdel Slavko: 221
 Sterlekar Minka: 247
 Suhadolnik Jožica: 274, 275
 Šegedin dr. Ruža: 257, 270, 272
 Šelih Stane: 257, 259, 273, 275, 276
 Šuc Fanika: 244
 Šušteršič Darinka: 252

Organizacijsko-politični zbor

Aljančič Marija: 340
 Bohte Borut: 393
 Brumec Štefan: 387
 Bučar inž. Miloš: 331
 Budna Stane: 375
 Bulc inž. Marko: 310
 Čepič Mirko: 376
 Černe Vlado: 323
 Eržen Jože: 315
 Gyerek Elizabeta: 342
 Hegler Mirko: 324, 370
 Hočevvar inž. Branko: 300
 Hočevvar Janez: 394
 Hribar Frančiška: 283, 320
 Jagodič Vinko: 338
 Jezernik Mišo: 382
 Kambič Ciril: 364
 Kikec Alojz: 289
 Klanšek Maks: 352
 Klemen Tone: 303
 Kočevvar Franc: 287, 349
 Korber inž. Branko: 302
 Kranjc Nada: 347

Kržišnik inž. Marko: 316
 Kutin France: 397
 Lanščak Janez: 293, 321
 Majcen Nace: 367
 Majdič Ivo: 296
 Mikoš Boris: 344
 Mravljak Peter: 336
 Premrou dr. Branko: 321
 Rozman dr. Pavle: 278
 Smole Jože: 356
 Sukič Terezija: 374
 Svetina Franc: 307
 Šinkovec Ivan: 344
 Švab Mitja: 372
 Švab Viktor: 314, 381
 Tepina inž. Marjan: 297
 Tomažič Franc: 389
 Turk Franjo: 327
 Vahčič Adam: 306
 Vodovnik inž. Helena: 341
 Vogrinec Danica: 285
 Vreg France: 378
 Žagar Anton: 299

VSEBINA

Republiški zbor

13. seja — 29. septembra 1964

Pred dnevnim redom:

1. Odsotnost poslancev	3
2. Določitev dnevnega reda	3

Dnevni red:

1. Odobritev zapisnika 12. seje Republiškega zbora	3
2. Obravnava analize o izpolnjevanju temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije do 31. avgusta 1964 in ocene za leto 1964 (Skupno z gospodarskim zborom)	4

Govorniki:

Janko Smole	4
Ludvik Golob	14
Inž. Miloš Kobe	16
Kristina Lovrenčič	17
Mitja Vošnjak	21
Milan Spolar	25
Leopold Krese	27
Jože Greben	32
Tatjana Menna	37
Rihtar Srečko	39
Franc Leben	42
Franc Klobučar	44
Franc Lubej	46
Viktor Klanjšček	50
Inž. Franc Tesovnik	52
Niko Belopavlovič	54
Mirko Draksler	56
Ana Rozman	59
Ivanka Šulgaj	60
Davorin Ferligoj	61
Marija Cerkovnik	64
Justa Kos	67
Tončka Rebek	68
Tomaž Tomažič	69
Miran Košmelj	71

3. Obravnava in sklepanje o predlogu zakona o spremembi zakona o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji	72

Govornik:	
Dr. Branko Premrou	72
4. Volitve občasnih sodnikov Višjega gospodarskega sodišča SR Slovenije	74
Govornik:	
Adolf Arigler	74
5. Sklepanje o programu dela Republiškega zbora za obdobje september — december 1964	74

14. seja — 29. oktobra 1964

Pred dnevnim redom:

1. Odsotnost poslancev	76
2. Določitev dnevnega reda	76

Dnevni red:

1. Odobritev zapisnika 13. seje Republiškega zbora	76
2. Obravnava in sklepanje o resoluciji o razvoju gradbeništva v SR Sloveniji v prihodnjem obdobju (Skupno z gospodarskim zborom)	77

Govorniki:

Stane Dolenc	78,	144
Inž. Rafael Baraga		81
Inž. Miran Guzelj		83
Ermin Kržišnik		86
Inž. Marjan Tepina		88
Inž. Saša Skulj		92
Mitja Vošnjak	95,	144
Inž. Jože Mušič		99
Lojze Capuder		102
Rudi Čačinovič		107
Bogdan Melihar		113
Dr. Jože Benigar	118,	146
Inž. Vladimir Čadež		119
Marko Rajner		123
Vlado Majhen		126
Inž. Pavle Hafner		129
Alojzija Doltar		131
Edo Komočar		134
Inž. Maks Megušar		136
Franc Rupret		140

3. Obravnava in sklepanje o predlogu zakona o pomilostitvi	146
--	-----

Govornik:

France Kutin	146
------------------------	-----

4. Volitve in razrešitve	149
------------------------------------	-----

Govornik:

Adolf Arigler	149
-------------------------	-----

5. Vprašanja poslancev	149
Govornik:	
Rudi Čačinovič	150

Gospodarski zbor

13. seja — 29. septembra 1964

Pred dnevnim redom:

1. Odsotnost poslancev	152
2. Poročila pred določitvijo dnevnega reda	152
3. Določitev dnevnega reda	152

Govornik:

Inž. Ciril Žmahar	152
-----------------------------	-----

Dnevni red:

1. Odobritev zapisnika 12. seje Gospodarskega zbora	153
2. Obravnava analize o izpolnjevanju temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije do 31. avgusta 1964 in ocene za leto 1964 (Skupno z Republiškim zborom)	153
3. Sklepanje o programu dela Gospodarskega zbora za obdobje september — december 1964	153

Govornik:

Ignac Karničnik	153
---------------------------	-----

4. Vprašanja poslancev	154
----------------------------------	-----

Govorniki:

Inž. Ciril Žmahar	154
Ignac Karničnik	154
Tomaž Tomažič	155

14. seja — 29. oktobra 1964

Pred dnevnim redom:

1. Odsotnost poslancev	156
2. Sporočila pred določitvijo dnevnega reda	156
3. Določitev dnevnega reda	156

Dnevni red:

1. Odobritev zapisnika 13. seje Gospodarskega zbora	156
2. Razprava in sklepanje o problematiki gradbeništva in o predlogu resolucije o razvoju gradbeništva v SR Sloveniji v prihodnjem obdobju (Skupno z Republiškim zborom)	156

3. Ustanovitev začasnega odbora za proučevanje servisne in storitvene dejavnosti	157
4. Poslanska vprašanja	157

Govorniki:

Alojz Žokalj	157
Inž. Ciril Žmahar	158
Bojan Bunc	158, 162
Tomaž Tomažič	161, 162
Ignac Karničnik	162

Prosvetno-kulturni zbor

12. seja — 28. septembra 1964

Pred dnevnim redom:

1. Odsotnost poslancev	164
2. Določitev dnevnega reda	164

Dnevni red:

1. Odobritev zapisnika 11. seje Prosvetno-kulturnega zbora	164
2. Obravnava analize o izpolnjevanju temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije do 31. avgusta 1964	164

Govorniki:

Ivan Bertoneclj	165
Boris Lipužič	165
Ratko Polič	170
Mirko Tušek	171
Truda Zoher	176
Stojan Požar	177
Av gust Vižintin	177

3. Obravnava položaja in problemov radia in televizije v SR Sloveniji	179
---	-----

Govorniki:

Ciril Cvetko	179
Janez Švajncer	179
Leo Fusilli	180
Ivan Mavsar	184
Ela Peroci	185
Jovita Podgornik	187
France Štiglic	190
Ive Šubic	192
Ciril Cvetko	192, 202
Inž. Ferdo Gorjanc	195
Matej Bor	196, 202
Boris Mikoš	197, 201

4. Razprava o okvirnem programu dela Prosvetno-kulturnega zbora	203
---	-----

Govornika:

Jovita Podgornik	203
Ivo Tavčar	204

13. seja — 15. oktobra 1964

Pred dnevnim redom:

1. Odsotnost poslancev	206
2. Določitev dnevnega reda	206

Dnevni red:

1. Odobritev zapisnika 12. seje Prosvetno-kulturnega zbora	206
2. Razprava o varstvu otrok v SR Sloveniji (Skupno s SZZ)	206
3. Obravnava gradiva o statutih osnovnih in srednjih šol v SR Sloveniji	207

Govorniki:

Branko Babič	207
Ciril Jelovšek	207
Veljko Troha	208
Bojan Černjavič	209
Sonja Sardoč	210
Stane Vrhovec	211
Geza Čahuk	212
Ivo Tavčar	213

4. Vprašanja poslancev	215
----------------------------------	-----

Govornika:

Boris Lipužič	215
Dane Debič	217

5. Obravnava in sklepanje o predlogu sklepa o ustanovitvi začasnega odbora Prosvetno-kulturnega zbora	217
---	-----

Socialno-zdravstveni zbor

9. seja — 15. oktobra 1964

Pred dnevnim redom:

1. Odsotnost poslancev	218
2. Določitev dnevnega reda	218

Dnevni red:

1. Odobritev zapisnika 8. seje Socialno-zdravstvenega zbora	218
2. Razprava o varstvu otrok v SR Sloveniji (Skupno s Prosvetno-kulturnim zborom)	219

Govorniki:

Karmen Langus	219
Slavko Smerdel	221
Boris Lipužič	222
Nada Majcen	225
Polonca Senčur	227
Milena Borovac	228

Ludvik Simončič	229
Dr. Meta Skerget	231
Cilka Malešič	232
Dr. Bojan Pirc	234
Stanka Sagadin	235
Vladimir Cvetko	238
Andrej Aranjoš	240
Anica Rajič	241
Fanika Šuc	244
Minka Sterlekar	247
Emil Rojc	248
Dr. Ljubo Bavcon	249
Darinka Šušteršič	252
Vinko Kastelic	253
Dragica Prelog	254
Silva Cepar	255
Janez Kambič	256
Stane Šelih	257
Dr. Ruža Šegedin	257
3. Obravnava analize o izpolnjevanju temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije do 31. avgusta 1964 in ocene za leto 1964	259
Govorniki:	
Stane Šelih	259
Dr. Adolf Drolc	265
Dr. Milica Gajšek	269
Dr. Ruža Šegedin	270
4. Verifikacija poslanskega mandata	271
5. Program dela zbora za obdobje do konca leta 1964	271
Govornika:	
Dr. Adolf Drolc	271
Dr. Ruža Šegedin	272
6. Poslanska vprašanja	273
Govornika:	
Stane Šelih	273, 276
Jožica Suhadolnik	274, 275

Organizacijsko-politični zbor

13. seja — 28. septembra 1964

Pred dnevnim redom:

1. Odsotnost poslancev	277
2. Sporočila pred določitvijo dnevnega reda	277
3. Določitev dnevnega reda	277

Dnevni red:

1. Odobritev zapisnika 12. seje Organizacijsko-političnega zbora	277
2. Razprava o problematiki medobčinskega sodelovanja	278

Govorniki:

Dr. Pavle Rozman	278
Frančiška Hribar	283, 320
Danica Vogrinec	285
Franc Kočever	287
Alojz Kikec	289
Janez Lanšćak	293, 321
Ivo Majdič	296
Inž. Marjan Tepina	297
Anton Žagar	299
Inž. Branko Hočever	300
Inž. Branko Korber	302
Tone Klemen	303
Adam Vahčič	306
Franc Svetina	307
Inž. Marko Bulc	310
Viktor Svab	314
Jože Eržen	315
Inž. Marko Kržišnik	316

3. Obravnava in sklepanje o predlogu zakona o spremembi zakona o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji 321

Govornika:

Branko Premrou	321
Vlado Černe	323

4. Verifikacija poslanskega mandata 324

Govornik:

Mirko Hegler	324
------------------------	-----

14. seja — 30. oktobra 1964

Pred dnevnim redom:

1. Odsotnost poslancev	326
2. Sporočila pred določitvijo dnevnega reda	326
3. Določitev dnevnega reda	326

Dnevni red:

1. Odobritev zapisnika 13. seje Organizacijsko-političnega zbora	326
2. Razprava o obveščanju občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja	327

Govorniki:

Franjo Turk	327
Inž. Miloš Bučar	331
Peter Mravljak	336
Vinko Jagodič	338
Marija Aljančič	340
Inž. Helena Vodovnik	341
Elizabeta Gyerek	342
Boris Mikoš	344
Ivan Sinkovec	344

Nada Kranjc	347
Franc Kočevar	349
Maks Klanšek	352
Jože Smole	356
Ciril Kambič	364
Nace Majcen	367
Miro Hegler	370
Mitja Švab	372
Terezija Sukič	374
Stane Budna	375
Mirko Čepič	376
France Vreg	378
Viktor Švab	381
Mišo Jezernik	382
Štefan Brumec	387
Franc Tomažič	389
Borut Bohte	393
Janez Hočevar	394
3. Obravnava in sklepanje o predlogu zakona o pomilostitvi	397
Govornik:	
France Kutin	397

PRILOGE

1. Pismena vprašanja poslancev	401
Vprašanje Daneta Debiča, poslanca Prosvetno-kulturnega zbora	401
Vprašanje Jožice Suhadolnik, poslanke Socialno-zdravstvenega zbora	401
2. Predlog sklepov o nekaterih ukrepih za nadaljnji gospodarski razvoj v SR Sloveniji	402
Poročilo odbora za družbeni plan in finance RZ in odbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov GZ	405
Predlog mnenja Prosvetno-kulturnega zbora k analizi o izpolnjevanju temeljnih smernic in nalog družbenega plana SR Slovenije za prvih 8 mesecev 1964. leta	412
Poročilo odbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov PKZ	413
Poročilo odbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov SZZ	416
3. Predlog zakona o spremembi zakona o območjih okrajev in občin v SR Sloveniji	419
Obrazložitev	422
Poročilo odbora za organizacijsko-politična vprašanja RZ	424
Poročilo komisije za usklajevanje republiških predpisov z ustavo in zakonodajno-pravne komisije	425
4. Predlog sklepov o razvoju radia in televizije	426
Poročilo začasnega odbora za problematiko radia in televizije PKZ	428
5. Predlog sklepov o medobčinskem sodelovanju na področju javnih služb	431
Poročilo začasnega odbora za proučitev medkomunalnega sodelovanja OPZ	433
Poročilo odbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov PKZ	436
Poročilo zbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov SZZ	437
6. Predlog resolucije o razvoju gradbeništva v SR Sloveniji v prihodnjem obdobju	439
Poročilo odbora za industrijo in promet RZ in začasnega odbora za gradbeništvo GZ	442
7. Predlog sklepov o obveščanju občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja	446
Poročilo začasnega odbora za proučitev problemov obveščanja občanov o delu predstavniških teles, njihovih organov in organov družbenega samoupravljanja OPZ	447

8. Predlog zakona o pomilostitvi	471
Obrazložitev	473
Poročilo odbora za organizacijsko-politična vprašanja RZ	474
Poročilo odbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov OPZ	475
Poročilo komisije za usklajevanje republiških predpisov z ustavo in zakonodajno-pravne komisije	475
9. Varstvo otrok v SR Sloveniji	477
Poročilo odbora za proučevanje zakonskih in drugih predlogov PKZ	510
Poročilo začasnega odbora za proučevanje varstva otroka SZZ	511
10. Poročilo o obravnavi gradiva o statutih splošno izobraževalnih šol v SR Sloveniji	512
11. Predlog sklepa o imenovanju člana v odbor za nagrado Antifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije	514
Poročilo komisije za volitve in imenovanja	515
12. Predlog sklepa o izvolitvi in razrešitvi sodnikov	515
Obrazložitev	516
Poročilo komisije za volitve in imenovanja	516
13. Predlog sklepa o izvolitvi sedmih članov v svet Odvetniške zbornice Slovenije	517
Poročilo komisije za volitve in imenovanja	517
14. Predlog sklepa o ustanovitvi in sestavi začasnega odbora Gospodarskega zbora za proučevanje servisne in storitvene dejavnosti	518
15. Predlog sklepa o ustanovitvi in sestavi začasnega odbora Prosvetno-kulturnega zbora za proučevanje varstva otrok in mladine	519
16. Predlog sklepa o ustanovitvi in sestavi začasnega odbora Prosvetno-kulturnega zbora za varstvo kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti	519
17. Predlog sklepa o izvolitvi občasnih sodnikov Višjega gospodarskega sodišča SR Slovenije	520
18. Poročilo o nadomestnih volitvah za poslanca Socialno-zdravstvenega zbora v 53. volilni enoti Maribor-Center I	523
19. Okvirni program dela Republiškega zbora za razdobje september — december 1964	524
20. Okvirni program dela Gospodarskega zbora za razdobje september — december 1964	524
21. Okvirni program dela Prosvetno-kulturnega zbora za razdobje september — december 1964	525
22. Okvirni program dela Socialno-zdravstvenega zbora za razdobje september — december 1964	526
23. Okvirni program dela Organizacijsko-političnega zbora za razdobje september — december 1964	526
24. Skupščina SR Slovenije	528
Odbori in komisije	528
25. Republiški zbor	529
Odbori in komisije	529
26. Gospodarski zbor	532
Odbori in komisije	532
27. Prosvetno-kulturni zbor	533
Odbori in komisije	533
28. Socialno-zdravstveni zbor	534
Odbori in komisije	534
29. Organizacijsko-politični zbor	534
Odbori in komisije	535
30. Poslanci Skupščine SR Slovenije	536
Poslanci, izvoljeni v Zvezni zbor Skupščine SFRJ	539
31. Izvršni svet Skupščine SR Slovenije	539
32. Ustavno sodišče SR Slovenije	540
33. Vrhovno sodišče SR Slovenije	540
34. Višje gospodarsko sodišče SR Slovenije	540
35. Seznam govornikov	541

Izdala in založila
Skupščina SR Slovenije

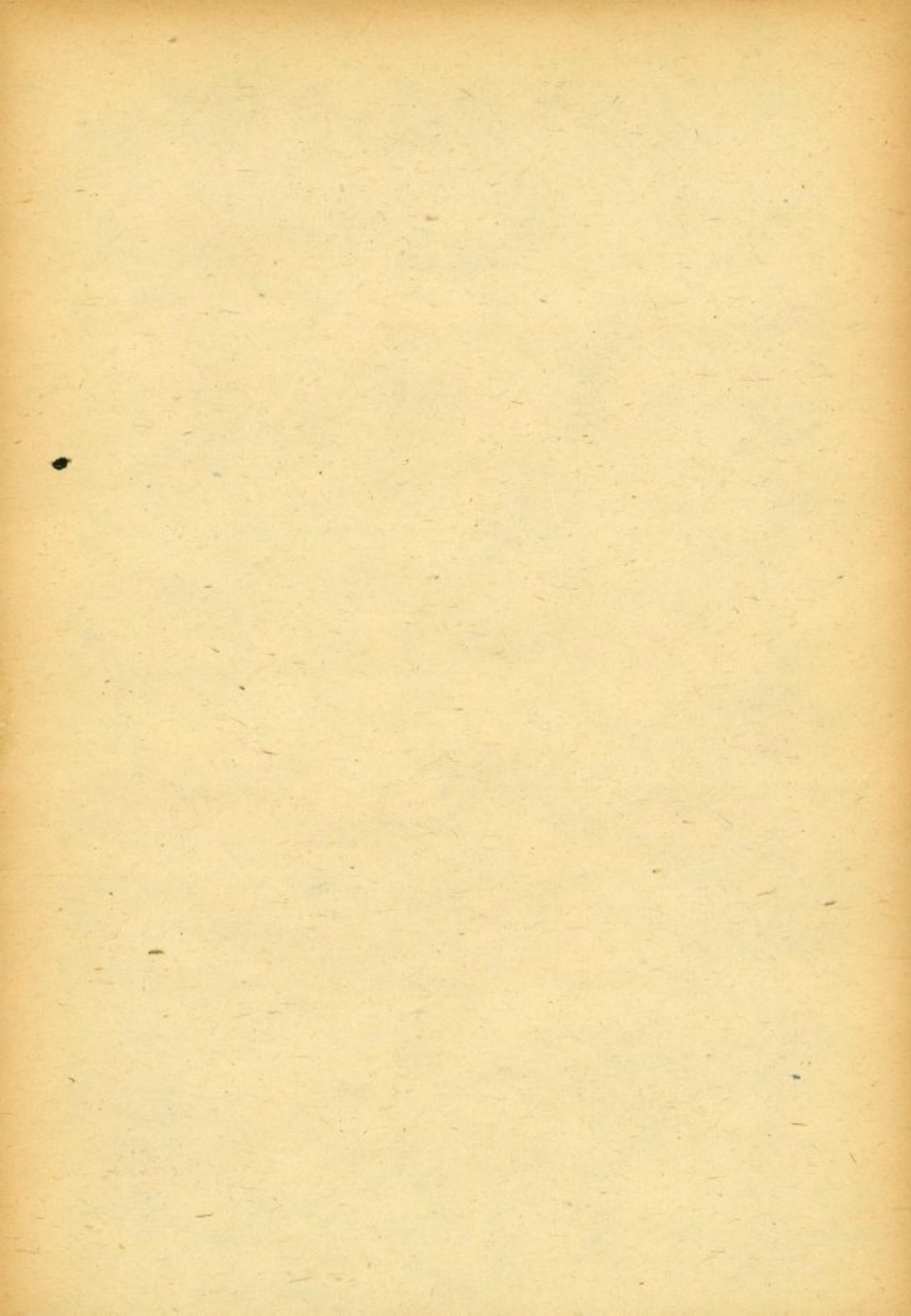
Urednik:
Milan Megušar-Borut

Natisnila
Tiskarna »Jože Moškrič«

v Ljubljani
marca 1965

v 700 izvodih

Obseg 552 strani

SKUPŠČINA SRS
DOKUMENTACIJA

St-S: 17/101